לימוד יומי · חק לישראל

חק לישראל - שמות

חק לישראל - שמות

מקור הטקסט: אורייתא

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חק-לישראל-שמות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמות 5
הקדמת מהרח"ו 5
תפלה לאומרה קודם קריאת התורה 7
תפלה לאומרה קודם קריאת נביאים 7
תפלה לאומרה קודם קריאת כתובים 7
תפלה לאומרה קודם לימוד משנה 8
תפלה לאומרה קודם לימוד הלכה 9
תפלה לאומרה קודם לימוד קבלה 9
נוסחי דווקני 10
יסוד מלכות כתובים 10
הקדמת החיד"א 10
מעשה רוקח 12
פרשת שמות 16
שמות יום ראשון 16
שמות יום שני 25
שמות יום שלישי 32
שמות יום רביעי 42
שמות יום חמישי 54
שמות ליל שישי 63
שמות יום שישי 68
פרשת וארא 90
וארא יום ראשון 90
וארא יום שני 99
וארא יום שלישי 106
וארא יום רביעי 113
וארא יום חמישי 124
וארא ליל שישי 135
וארא יום שישי 138
פרשת בא 152
בא יום ראשון 152
בא יום שני 161
בא יום שלישי 168
בא יום רביעי 176
בא יום חמישי 187
בא ליל שישי 196
בא יום שישי 202
פרשת בשלח 219
בשלח יום ראשון 219
בשלח יום שני 228
בשלח יום שלישי 236
בשלח יום רביעי 244
בשלח יום חמישי 253
בשלח ליל שישי 260
בשלח יום שישי 268
פרשת יתרו 286
יתרו יום ראשון 286
יתרו יום שני 296
יתרו יום שלישי 304
יתרו יום רביעי 313
יתרו יום חמישי 323
יתרו ליל שישי 331
יתרו יום שישי 337
פרשת משפטים 349
משפטים יום ראשון 349
משפטים יום שני 358
משפטים יום שלישי 365
משפטים יום רביעי 374
משפטים יום חמישי 384
משפטים ליל שישי 393
משפטים יום שישי 399
פרשת תרומה 417
תרומה יום ראשון 417

תרומה יום שני 425
תרומה יום שלישי 433
תרומה יום רביעי 443
תרומה יום חמישי 453
תרומה ליל שישי 462
תרומה יום שישי 469
פרשת תצוה 485
תצוה יום ראשון 485
תצוה יום שני 494
תצוה יום שלישי 502
תצוה יום רביעי 513
תצוה יום חמישי 521
תצוה ליל שישי 529
תצוה יום שישי 535
פרשת כי תשא 548
כי תשא יום ראשון 548
כי תשא יום שני 556
כי תשא יום שלישי 563
כי תשא יום רביעי 574
כי תשא יום חמישי 582
כי תשא ליל שישי 592
כי תשא יום שישי 597
פרשת ויקהל 620
ויקהל יום ראשון 620
ויקהל יום שני 631
ויקהל יום שלישי 638
ויקהל יום רביעי 647
ויקהל יום חמישי 659
ויקהל ליל שישי 669
ויקהל יום שישי 672
פרשת פקודי 684
פקודי יום ראשון 684
פקודי יום שני 694
פקודי יום שלישי 702
פקודי יום רביעי 710
פקודי יום חמישי 721
פקודי ליל שישי 729
פקודי יום שישי 732

הקדמות

הקדמת מהרח"ו

זה לשון הרב המקובל הגדול מהרח"ו זללה"ה

סדר עסק התורה שהאדם חייב לקרוא בכל יום בקביעות בסוד קבעת עתים לתורה: זה היה מנהג מורי זלה"ה. בצאתו מבית הכנסת היה עדיין מעוטף בציצית ותפילין, וקורא הסדר הזה בכוונות האלו על פי סדר המדריגות ממטה למעלה: וזה הסדר, תנ"ך משנה תלמוד וקבלה:

וזה פרטן, יום ראשון מהשבוע היה קורא מתחילת פרשת השבוע ששה פסוקים שנים מקרא ואחד תרגום, ואחר כך נביאים ג"כ עם התרגום ואחר כך כתובים ג"כ עם התרגום. ואין צריך לקרוא שנים מקרא אלא בתורה לבד, אבל נביאים וכתובים פעם אחת מקרא ופעם אחת תרגום. והכל הוא בעולם העשיה. ושם הוי"ה דשם ב"ן במילוי כזה, יוד הה וו הה. נמצא שאותיות המילוי הם חמשה וֲדָהֲוָהּ. והם נחלקים בחמשה ימי השבוע מיום א' עד יום ה', אות אחת בכל יום מתורה או נביאים או כתובים. ונקודות או אותיות אלו הם ציר"י שב"א פת"ח סגו"ל קמ"ץ חירי"ק, והם יוצאים מן חמשה נקודים של אֵת אֲשֶׁר יָבִיאו. ולכן צריך לקרוא בכל יום ראשון ששה פסוקים מתחילת הפרשה וכן מנביאים וכתובים, וביום השני ארבעה פסוקים שאחריהם, וביום ג' חמשה פסוקים שאחריהם, וביום ד' ששה פסוקים שאחריהם, וביום ה' חמשה פסוקים שאחריהם, נמצא שקרא בחמשה ימי שבוע כ"ו פסוקים:

וכשקורא בתורה צריך לכוין שהיא בתפארת דזעיר דעשיה. ולכן צריך לכוין בשלוש שמות של שלוש בחינות של כלי העשיה, שהם (יהו"ה) כלי החיצון דנפש. (י יה יהו יהו"ה) כלי אמצעי דרוח. (יוד הא ואו הא) כלי פנימי דנשמה. וגם יְהֹוֹהּ בניקוד חול"ם, שהיא בחינת חיה יחידה לשלש בחינות אלו:

וכשקורא נביאים יכוין שהם בנצח הוד דעשיה. ויכוין בשלושה שמות של שלש בחינות כליהם, שהם (צבאות) כלי חיצון דנפש. (צ צב צבא צבאו צבאות) כלי אמצעי דרוח. (יהו"ה) כלי פנימי דנשמה דנצח. (אדני) כלי פנימי דנשמה דהוד. וגם שני יהו"הִ יהו"הֶ, אחד בחיר"ק ואחד קבוץ, שהם בחינת חיה יחידה לשלש בחינות אלו:

וכשקורא כתובים יכוין שהם ביסוד דזעיר דעשיה ובמלכות. ויכוין בשלשה שמות של ג' בחינות כליהם, שהם (שין דלת יוד) כלי חיצון דנפש. (שין שין דלת שין דלת יוד) כלי אמצעי דרוח. (יאהדונהי) כלי פנימי דנשמה דיסוד. (אלף דלת אלף יוד) כלי פנימי דנשמה דמלכות. וגם שם יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד. (יהו"ה) חיה יחידה דמלכות:

וכשקורא משנה יכוין שהיא בששה קצוות דנוקבא דיצירה. לכן אם הוא בסדר זרעים, יכוין לגבורה שלה, שהוא ב' פעמים (אלף למד אלף למד). ואם בסדר מועד, יכוין לגבורה שלה, שם אלהים. ואם בסדר נשים, יכוין שהוא בתפארת שלה, שהוא שם (צבאות). ואם הוא בסדר נזיקין, יכוין שהוא בנצח שלה, שהוא שם (א אל). ואם הוא בסדר קדשים, יכוין שהוא בהוד שלה, שהוא (א אל אלה אלהי אלהים). ואם הוא בסדר טהרות, יכוין שהוא ביסוד שלה, שהוא שם (שדי):

וכשיקרא תלמוד יכוין שהוא בנוקבא דז"א דבריאה שהוא ה' כלה. ואם הוא בזרעים הוא בחסד שלה, שהוא שם (אלף למד). וסדר מועד הוא בגבורה, וה' הוא (אכדטם). וסדר נשים הוא בתפארת. וה' הוא (השתפא). סדר נזיקין הוא בנצח, וה' הוא (בם). וסדר קדשים הוא בהוד, והשם הוא (במוכן). וסדר טהרות הוא ביסוד, וה' הוא (ש שד שדי):

וכשילמוד קבלה יכוין שהוא בתפארת דאצילות, והשם הוא (יוד הא ואו הא). ובליל ו' בקומו באשמורת, או קודם שישן אם לא יוכל לקום באשמורת, יקרא כ"ו פסוקים מהפרשה, אותם שהם אחר הכ"ו שקרא בחמשה ימי השבוע. ויקראם שנים מקרא ואחד תרגום. ויכוין בצרוף אחד מי"ב צירופי (יהו"ה) שהוא וְהָיָה כולו בניקוד חירי"ק, והוא ניקוד אות שניה של תיבת הששי:

כוונת קריאת הפרשה ביום ששי שמו"ת תכוין כן. ש"מ משמו"ת הוא תפארת ויסוד, שהם מקרא. ו"ת הוא תרגום, שהוא מלכות. ותכוין במילוי שם ב"ן כזה וּ וּד הוּ וּ הוּ בניקוד שורו"ק. והוא ניקוד אוּ של יביאו, וג' ו"וין שניתוספו בג' אותיות (דהה הם בגי' ח"י), שיום ששי שהוא יסוד הנקרא חי העולמים הנותן חיים אל המלכות שבת, כי יום ששי מכין לשבת שהוא מלכות. ותחזור לחבר חמש אותיות המילוי שם ב"ן שהיו מחולקים בה' ימי השבוע, תכללם יחד כזה וּ דוּ הוּ וּ הוּ בניקוד שורו"ק. גם תכוין לעשות מהם שם (יהו"ה) כזה והיה בניקוד בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי. וזה תכוין במקרא בפעם ראשונה ובשניה למילוי שם ב"ן כזה וּ דוּ הוּ וּ הוּ. ובתרגום לאחוריים, שהוא שם ע"ב, שיש בכל הט' ספירות מכתר עד היסוד שעולים תרגום שנותנים אל המלכות. גם תכוין לאחורים של שם ב"ן כזה וּ וּ דוּ וּ דוּ הוּ וּ דוּ דוּ וּ וּ דוּ הוּ וּ הוּ:

כוונת שמיעת הפרשה ביום שבת מהש"צ. תכוין בהויה דבן ט' אותיות כזה יְוֶךָ הַהָ וָוְ הֶהָ, בניקוד מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ. גם תכוין לב' שמות וּ הוּ יוּ הוּ וּ הוּ יוּ הוּ בניקוד ט' של ילקטו. וזה והיה משנה, רוצה לומר ב' פעמים והיה. וצריך לשמוע כל הפרשה מפי הש"ץ. אבל ההפטרה צריך לאומרה בפיו ולא יסמוך על הש"ץ:

תפלה לאומרה קודם קריאת התורה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא בתורה שהיא כנגד תפארת דזעיר אנפין, שבו שלשה כלים דשלש בחינות נפש רוח נשמה. יהו"ה, כלי החצון דנפש. י' י"ה יה"ו יהו"ה, כלי אמצעי דרוח. יו"ד ה"א וא"ו ה"א, כלי פנימי דנשמה. ובחינת אורות מקיפים שהם יחידה חיה יהו"ה בנקודת חול"ם, לעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראוים לעורר מיין תתאין על ידי קריאת התורה הזאת. ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קראית התורה הזאת. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

יכוין אחר כך ביחודים הנאמרים בשערי ציון בשער ד' מידי יום ביומו ולא יוציא שום שם מפיו רק יכוין כנ"ל:

תפלה לאומרה קודם קריאת נביאים

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא בנביאים שהוא כנגד נצח הוד דזעיר אנפין שבהם שלשה כלים של שלש בחינות נפש רוח נשמה. צבאות, כלי חיצון דנפש. צ' צ"ב צב"א צבא"ו צבאו"ת, כלי אמצעי דרוח. יהו"ה, כלי פנימי של נצח. אדנ"י, כלי פנימי של הוד. בחינת נשמה בבחינת אורות מקיפים, שהם יחידה חיה, של נצח יהו"הֶ ושל הוד יהו"הֵ נקוד חירי"ק וקובו"ץ, לעשות לו מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי ונשמתי לעורר מיין תתאין על ידי קריאת הנביאים הזאת. ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת הנביאים הזאת. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

תפלה לאומרה קודם קריאת כתובים

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא בכתובים שהוא כנגד יסוד דזעיר ומלכות נוקבא דזעיר, שהם שלשה שמות בבחינת שלשה כלים נפש רוח נשמה. שי"ן דל"ת יו"ד, כלי חיצון דנפש. שי"ן שי"ן דל"ת שי"ן דל"ת יו"ד, כלי אמצעי דרוח. יאהדונה"י, כלי פנימי דנשמה. אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, כלי החיצון דמלכות דנוקבא דזעיר, ובבחינת אורות מקיפין, י"ו ה"ו ו"ו ה"ו, חיה יחידה דיסוד דזעיר אנפין. יהו"ה,

חיה יחידה של מלכות נוקבא דזעיר אנפין, ולעשות מרכבה להם. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר לעורר מיין נוקבין על ידי קריאת הכתובים הללו. ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת הכתובים הללו. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

תפלה לאומרה קודם לימוד משנה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני קורא משנה שהוא סוד מטטרו"ן שביצירה, שהוא אותיות משה, ומשה עולה א"ל שד"י, והם גימטריא רצו"ן, ושהוא קפ"ד קס"א כזה, יו"ד, יו"ד ה"י, יו"ד ה"י ויו"ו, יו"ד ה"י וי"ו ה"י, אל"ף ה"י יו"ד ה"י, יסוד אבא גו יסוד אמא להוריד שפע מאבא ואמא מבריאה ליצירה, ותכולל יצירה בבריאה והיא תרד מבריאה ליצירה, שלשה שמות אהי"ה כזה, אל"ף ה"י יו"ד ה"י אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה אל"ף ה"א יו"ד ה"א, שהם ה' יודי"ן שהם סוד חמשים שערי בינה הנקראת משנה, שהם י"ה אדנ"י מטטרון.

(כשהוא לומד **בסדר זרעים** יאמר כך) והריני בסדר זרעים בחסד דנוקבא דזעיר שבו שני פעמים א"ל במלואו כזה, אל"ף למ"ד אל"ף למ"ד:

(וכשהוא לומד **בסדר מועד** יאמר כך) והריני בסדר מועד שהוא בגבורה דנוקבא דזעיר שבו שם אלהים.

(וכשהוא לומד **בסדר נשים** יאמר כך) והריני בסדר נשים שהוא בתפארת דנוקבא דזעיר שבו שם צבאות.

(וכשהוא לומד **בסדר נזיקין** יאמר כך) והריני בסדר נזיקין שהוא בנצח דנוקבא דזעיר שבו שם א' א"ל.

(וכשהוא לומד **בסדר קדשים** יאמר כך) והריני בסדר קדשים שהוא בהוד דנוקבא דזעיר שבו שם א' א"ל אל"ה אלה"י אלהים.

(וכשהוא לומד **בסדר טהרות** יאמר כך) והריני בסדר טהרות שהוא ביסוד דנוקבא דזעיר שבו שם שד"י.

להעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראוים לעורר מיין נוקבין על ידי קריאת המשנה הזאת. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שאזכה לבחינת נשמה דבריאה אותיות משנה, ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את קריאת המשנה הזאת. ויהי נועם וגו':

תפלה לאומרה קודם לימוד הלכה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני לומד הלכה שהוא אותיות הכל"ה, לקשט שם אדנ"י שהיא הכלה העליונה בעשרים וארבע קשוטי כלה, כדי לחברה בבעלה.

(וכשהוא לומד **הלכה בסדר זרעים** יאמר כך) והריני קורא בסדר זרעים שהוא בחסד דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם א"ל במלאו אל"ף למ"ד:

(וכשהוא לומד **הלכה בסדר מועד** יאמר כך) והריני קורא בסדר מועד שהוא בגבורה דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם אכדט"ם

(וכשהוא לומד **הלכה בסדר נשים** יאמר כך) והריני בסדר נשים שהוא בתפארת דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם השתפ"א

(וכשהוא לומד **הלכה בסדר נזיקין** יאמר כך) והריני בסדר נזיקין שהוא בנצח דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם ב"ם

(וכשהוא לומד **הלכה בסדר קדשים** יאמר כך) והריני בסדר קדשים שהוא בהוד דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם ש' ש"ד שד"י

(וכשהוא לומד **הלכה בסדר טהרות** יאמר כך) והריני בסדר טהרות שהוא ביסוד דנוקבא דזעיר אנפין, שבו שם במוכ"ן

להעשות לה מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי שיהיו ראוים לעורר מיין תתאין על ידי קריאת הלכה הזאת. ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את לימוד הלכה הזאת. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

עוד יחוד א' להלכה יכוין בשם י"ה בצירוף א"ב כזה:

אְיָה בְיָה גְיָה דְיָה הְיָה וְיָה זְיָה חְיָה טְיָה יְיָה כְיָה לְיָה מְיָה נְיָה סְיָה עְיָה פְיָה צְיָה קְיָה רְיָה שְיָה תְיָה

תפלה לאומרה קודם לימוד קבלה

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו, ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, ולאקמא שכינתא מעפרא. הריני לומד בספר קבלה פלוני שהוא כנגד תפארת דזעיר אנפין דעולם האצילות, שבו שם מ"ה כזה, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, לעשות לו מרכבה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתזכך את רוחי ונפשי

שיהיו ראוים לעורר מיין תתאין על ידי קריאת ספר הקבלה הזה. ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

נוסחי דווקני

יסוד מלכות כתובים

הקדמת החיד"א

זו היא ההקדמה שעשה על הספר הזה בהיותו בחיים חיותו הרב המופלא בוצינא קדישא מרנא ורבנא כמוהר"ר חיד"א זלה"ה זיע"א

ארש חיים

מילי מילי קטני סדרי ברורין. להודיע לבני האם מאימתי קורין:

אידלי יומא כי האידנא, וישמה לחק, כחקה הועלה האי ספרא רבא עלה בקב"ץ ויעשה כמשפט דינא יתיב וספרין. אשרי שיאחז והיתה עמו, וקא בו, וכמו רגע אתי עשה דהשלמה מקרא, משנה, תלמוד וקבלה כהלכת גוברין. מתן ארבע במתן אחד באחד יגשו וכמעט חיובא רמיא אקרקפתא דגברי אחד חכם ואחד תם קורין ומקרין. וכל כי האי ליתנהו בזכירה אצל עין רוגל בפרק כתבי הקדש דידעי רבנן ובקיאי מה נורא הלמוד הזה לרבות כל אשורי'ן. והיו הדברים להמון העם אליכם אישים, ואקרא הלא תדעו מה עצמו ראשי הלמוד הזה בעולמות העליונים, ומן הברכה העליונה יצא שפע נפיק מעייני מעינות מתגברין. טובי לדזכי לשמע בקול מורים חק נתן ולא יעבר הנה שכרו בשבח שקבצו עליונים למעלה, הוא פרת שמימיו פרין. איכו השתא קול הקריה לכל מסורה, זאת היתה לי הרימותי ידי בשורת דרך אר"ש יתן אומר להמון קריה אם אינם מכירין:

א. דא תהא למיקם כי הכונות שנדפסו מדי יום יום זאת לפנים על ספר חקה טעו במדבר, ואעיקרא הכונות ההם לא צדקו יחדיו כפי כתבי הקדש האמתיים דשכיחי בארץ מצרים ובהר הקדש בירושלים ת"ו, כתובים באצבע הרב מורנו הרב שמואל ויטאל זלה"ה והדברים עתיקים מטהרת יד הקדש מר אביו מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל. ולכן כשנדפס הספר הלז בויניציאה שם נמצאתי אנכי איש צעיר ומסרתי ביד מעלת הגביר המדפיס אהובנו יצ"ו נסח הכונות ככל הנמצא אתי, שהבאתי מעיר הקדש ירושלים ת"ו, ומעלת הגביר יקירנו המדפיס הנזכר, הדפיסם בסוף הדף בפני עצמו בשם נסחי דוקני ה'ן מפטירין:

ב. יען כי הספר הקדוש הלז מסור לכל, ואלו הכונות לא יתכנו להמון העם, וגם למי שאין לו התחלה בחכמת האמת. לכן בספר הזה השמטו הכונות אשר נכתבו בכל יום, דלאו כל מוחא סביל דא, ומה גם כי לא יבצר מחמת הדפסתם בכל יום טעיות הדפוס

ואלו דברים העומדים ברומו של עולם. ונדפסו דף אחד בתחלת כל חומש כפי הנסחי דוקני הנזכר, ואשר לו יד ושם בסוד ה', נקל להם לחזות בנעם ולכן בכל יום. ובדף הזה עיניהם ישיתו לעשות כונים למלאכת שמים הוו זהירין:

ג. בכל יום צריך קרא מקרא פסוקי תורה שני פעמים ואחד תרגום. ופסוקי נביאים וכתובים פעם אחד מקרא ופעם אחד תרגום, יושבים וקורין:

ד. אור הששי, היותר נראה שלא לקרות כ"ו פסוקי תורה, כי אם שני פעמים מקרא ותו לא, ואין לקרות תרגום. ולכן לא נדפס באור הששי מקרא ותרגום ככל הימים, רק התרגום הוצב לבדו למאן דיצבי להחזיק במנהג קדום. ועיין מה שכתבנו בעניותנו בספרי הקטן מחזיק ברכה אורח חיים (סימן קנו) ובקונטרס אחרון שם ואלו נאמרין:

ה. התפלות שנדפסו בכל יום בראש הספר בדפוסים הקודמים, המסתכל יפה יבין שאין לאומרם, כי קריאת תנ"ך זו המסודרת בספר הזה אין הפסוקים מבחינת המדות ולא נתנו דבריהם לשעורין:

ו. בחול המועד טוב לקרות דבר יום ביומו ולהשלים בעד יום טוב, כי כן דבר המלך מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל למי שלא למד הסדר יום אחד, שצריך להשלים כשיקרא, פסוקי יום שעבר לא נצרכה אלא עולו"ת מספר מלוי שם ב"ן, וככה יעשה בחול המועד שמעתי שמחמירין:

ז. בשבוע שקורין שתי פרשיות בשבת קדש, יקרא הסדר של פרשה ראשונה לבד ראשית ששיריה נכרין:

ח. וכשחל יום טוב בשבת קדש קורין פרשה של יום טוב או של שבת וחול המועד, תמיד יקרא בשבוע סדר הפרשה שקורין במנחת שבת קדש, ואפילו שתי שבועות או שלשה חזור חזור בפרשה ההיא הרי אלו מחזירין:

ט. תוספת טובה נעשה בפעם הזו כי ביום הששי נדפס משנה וגמרא מסדר טהרות, ויהי בשלם עד היסוד בא, וגם מאמר קצר מהזוהר כאשר עיניך תחזינה והן מטהרין:

י. בדפוסים שקדמו בענין המשניות והגמרא יש חסיר חליף יתיר וכן במאמרי הזוהר הקדוש וגם ערב רב עלה אתם. איכו השתא הכל מתוקן כולם נסקרין:

יא. גם נדפס זאת לפנים בספר הזה בראשית מאמר אמרי קדוש מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל, והלשון ההוא לא סליק שפיר, כתיב בגויה איזה דברים שישתנו לפי הכתבים אמתיים, אי לזאת הושמט. וכי תאוה נפשך לדעת דברים בשרשן פוק עיין בשער המצוות שסדר הרב מורנו הרב שמואל ויטאל פרשת עקב, ובשעה השמות בספר אוצרות חיים ובספר עץ חיים וכיוצא בהם, ומשם בארה זקוקין דנורא ובעורין:

יב. עוד הוסיפו מעלת המגיהים שמורים לכל בני ישראל מאמרי גמרא וזוהר איפה הם רועים, הגיעו לפרקן בעלים מרדפין כאשר היתה באמנה. ועוד זאת יתירה היד כותבת דמיתבא דעתא מילתא חדתא:

יוסף לחוק מוסר מלכים והלכה פסוקה יום ליום יביע דברים המחוורין. ואשר סדרתי אני בעניי, ברם עיקר שרשוהי בקונטרס סנסן ליאיר לזכות את הרבים, יחקקו צדק לא ימושו החוקים האלה, באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין. וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות. ובא לציון גואל והבית בהבנותו שם יזבחו זבחי צדק דכרין ואמרין. כן יהי רצון: הלא זה דברי איש צעיר מעפר דל קטונתי איני כדאי

חיים יוסף דוד אזולאי ס"ט

מעשה רוקח

א. מודעת זאת בחיוב תלמוד תורה וכמו שכתב הטור ומרן ולבוש ביורה דעה (בסימן רמ"ו) והרמב"ם (בפרק א) מהלכות תלמוד תורה, וזה לשונו, כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין זקן גדול, ואפילו עני המחזר על הפתחים, אפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן ללמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה וגו'. וחייב לשלש למודו שליש בתורה שבכתב בכלל זה. שליש בתלמוד וכו'. כיצד, היה בעל אומנות ועוסק במלאכתו שלשה שעות ביום ותשעה שעות בתורה, קורא שלושה מהם בתורה שבכתב, ובשלושה תורה שבעל פה, ובשלושה יבין דבר מתוך דבר יעו"ש. וגם באורח חיים (סימן קנ"ה) בטור ומרן ולבוש שכתבו אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעברנו אף אם הו סבור להרויח הרבה יעו"ש: ומאחר שכן שחייב כל איש לעסוק בתשעה שעות ביום בתלמוד תורה, אם כן מה יענה האדם ביום הדין לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שכל היום כולו עוסק במלאתו איש איש על עבודתו ואינו עוסק בתורתו, כי בודאי אין קץ לעונשו. ואם ראה תראה מאמר משלי רבתא אשר הבאתי בקונטרס מיני מרקחת אשר בסוף ספר הנחמד מעשה רוקח (חלק ג') של מר זקני זיע"א, דשם בפרק שלישי הבאתי כל המאמר באורך, ועיניך תחזינה מישרים שכל הקורא בהם תסמר שערת בשרו, ולא יאכל ולא ישתה בראותו שכל מה שקרא לא נחשב לו לכלום, שצריך לקרות כל מה שכתוב שם, וה' הטוב יכפר בעד:

הנה כי כן מצוה על כל איש אשר בשם ישראל יכונה, לקנות לו ספר חוק לישראל לקרות בו בכל יום, שהוא סדר נאה ויאה שתקן לנו הרב הקדוש התנא האלהי האר"י זלה"ה זצ"ל, אשר בקריאתו זוכה במעט קט בשלושה למודים, שליש במקרא תורה נביאים

וכתובים, שליש במשנה שקורא פרק מהמשנה, שליש בגמרא שקורא פסקא מהגמרא, ונוסף גם מאמר מזוהר הקדוש. ושמעתי רמז נאה כי בקריאת חוק לישראל שם רמוז תרי"ג, כי תנ"ך משנה גמרא קבלה שהוא הזוהר ראשי תיבות שלהם גמטריא תרי"ג, וגימטריא בתורה:

ומעתה הגם שאין ידו של אדם משגת לשלש תלמודו בתשעה שעות ביום, מטרדת מלאכתו לפרנס אשתו ובניו ואת עצמו, לכן יאחז צדיק ספר הלז לעסוק אהב בכל יום, דנחשב לו דבר מה בקיום חיוב זה לשלש תלמודו. והן אמת שעתה רוב המוני העם המשכילים ונבונים וגם מהתלמידי חכמים, אחר גמר תפלה מתאספים בבית הכנסת בטלית ותפילין, וקורים סדר זה בכל יום ויום, אשריהם ואשרי חלקם. ואנחנו רואים שבזמן מועט הוא משלים סדר זה, וכמו שכתב הרב הגדול חיד"א בספריו הלא המה מורה באצבע (בס"ג אות צג) ובמחזיק ברכה (סימן קנו אות ג) שצריך אחר תפילה שישתדל ללמוד סדר היום בספר חוק לישראל, כי הוא סדר נאה דרך קצרה וכשרה, וזוכה במעט זמן בעשירית שעה לקרות תנ"ך ולשנות משנה וגמרא וזוהר. והאיש הירא חוק נתן ולא יעבור, כי הוא תועלת עצום לנפשו, קרית נאמנה הזאת נעמי. וגם ילמד תנ"ך בתרגום כמו שכתב האר"י זצ"ל וכו'. גם לא יאמר התפלות שבראש הספר יעו"ש:

גם אחריו החזיק בשבח קריאה זו הרב החסיד חסד לאלפים ז"ל (סימן קנ"ה) וז"ל אחר שיצא מבית הכנסת וכו' והן עתה נתפשט למוד סדר חוק לישראל וכו', ומה טוב שהתלמיד חכם או יודע ספר שבעיר יקרא אותו בקול רם במתון, ואליו יאספו כל יראי ה' וחושבי שמו, וילמדו אחריו ויפרש להם הגמרא והזוהר והתוכחת מוסר והיוסף לחוק, באופן שכל הרוצה יוכל לזכות בו, אפילו היותר עם הארץ וכו' יעו"ש. ועיין גם הרב דבש לפי ז"ל (מערכת תק אות מא) ע"ש. וסדר קריאת הפסוקים של הסדר הזה, הנה הנם בשער המצוות פרשת ואתחנן ונגיד ומצוה (דף טל) וארחות צדיקים (דף צג) ולחם מן השמים למהרי"ן ז"ל כתיבת יד ומשם בארה:

ב. אם לא קרא מקרא ביום א' של השבוע, יש לו תשלומין שיקרא ביום ב' שתי הקריאות, דהיינו קריאת יום ראשון ויום שני, אבל אין זה מועיל רק לצורך היום ב' שיקרא קריאת יום שלפניו שדלג ואחר כך יקרא קריאת היום ההוא, אך לצורך יום ראשון שלא קרא בו אין לו תקון כלל. שער המצוות ונגיד ומצוה ולחם מן השמים וארחות צדיקים שם:

ג. ומזה למד הרב חיד"א ז"ל בהקדמתו (באות ו') דבחול המועד טוב לקרות דבר יום ביומו, ולהשלים בעד יום טוב. ובספרו מחזיק ברכה בקונטרס אחרון כתב דטוב לקרות הסדר הזה בחול המועד ולהשלים בעד יום טוב, מאחר דלא יקרא ביום טוב עיין שם.

אם כן בחול המועד יקרא של יום טוב שעבר וקריאה יום חול המועד שעומד בו, ומכאן אזהרה שצריך לעשות כן, יען שביום חול המועד אין לו מלאכה וחל עליו החיוב של תלמוד תורה יותר מימות החול, וכמו שאמרו ז"ל על פסוק כי אקח מועד וגו'. וכך כתב בצפורן שמיר (סימן ד' אות נז):

ד. הנה בקריאת כ"ו פסוקים בליל ששי, מבואר בשער המצוות וארחות צדיקים ולחם מן השמים ובספרו שערי רחמים (דף ע:) שאם יכול לקרותם אחר חצות לילה בקומו הנה מה טוב, ואם לאו יקרא אותם בחצות הלילה קודם שישן. והנה בלחם מן השמים מבואר שיקרא אותם עם תרגום או לאו, אמנם מהרח"ך בספרו שערי רחמים (דף ע:) כתב לקרותם בלי תרגום, וכתב שזהו סוד והיה משנה, דהיינו שם הוי"ה קריאת כ"ו פסוקים בחמשה ימים, וכ"ו בליל הששי, ואז הוי"ה משנה ע"ש. והרב מחזיק ברכה ז"ל (סקנ"ו אות ו) ובקונטרס אחרון, גלה לנו משם המקובל מורנו הרב שלום שרעבי ז"ל, וסולת בלולה משם גורי האר"י זצ"ל והרמ"ע, דאין תרגום בלילה ולא בשבת ויום טוב יעו"ש. וכך כתב בהקדמתו (אות ד') ומזה דן את הדין הרב פתח הדביר נר"ו (סימן קנ"ו) דמנהגן של ישראל בימת הקיץ שעל הרוב לא יוכלו להשכים לקרות הכ"ו פסוקים בעוד לילה, וקרו להו אחר שהאיר היום, נראה פשוט דאפילו הכי אין לקרות תרגום אף על פי דיממא הוא יעו"ש. ומוכרח לומר דהא דאין קורין בתחלת הלילה כצואת מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל אם לא יוכל לקום אחר חצות, כונתם של אלו דמניחים עד הבוקר היינו לומר דשמא יוכלו לקום באשמורת לקרותם ואם לא יוכלו יקראו אותם בבוקר. ולדעתי דעת הדיוט כיון שהזהרת רבנו מורנו הרב חיים ויטאל לקרותם בליל הששי, טוב לקרותם בתחילת הלילה מלהניחם בספק, דשמא לא יוכל לקום ויקרא אותם בבוקר ויסתפק לו אם יקרא גם התרגום, ומה גם דאחר התפלה הוא קורא כל הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום:

והנה מאחר שחל החיוב בקריאת כ"ו פסוקים אלו, ולכוון לשם ב"ן כמבואר שם, הנה כי כן צריך להזהיר לקרותם, יען שאנחנו רואים שאינם נזהרים בהם בקריאה של כל יום ויום, ואם תשאל להם אם קוראים אם לאו, יאמרו שאינם קוראים. אשר על כן יזהרו מכאן ולהבא, ובמה שעבר ה' הטוב יכפר בעד אמן, ואני אחד מהם. ועיין להרב מחזיק ברכה בקונטרס אחרון שם שכך כתב דבאור הששי יקרא הכ"ו פסוקים שנים מקרא, לאפוקי מי שכתב דיקראם פעם אחד בלבד ע"ש באות ד'. ומאחר שכבר מבואר לקרותם בתחלת הלילה, מה טוב לקרותם קודם אכילתו, כי אם יניח עד אחר שאכל שמא תאנסנו שינה ולא יקרא אותם:

והרב ימצא חיים נר"ו ס"ט, ראה והתקין תפלה לומר קודם למוד כ"ו פסוקים של חוק לישראל באשמורת ליל הששי, וזה נוסחה:

הריני מכוון בקריאת כ"ו פסוקים אלו שהם צרוף שם הוי"ה לקנות הארת נשמה יתרה משבת הבאה. ויהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שלא תביאנו לידי חלול שבת, לא על ידינו ולא על ידי שום אחד מבני ביתנו, ולא על ידי שום אחד מישראל בכל מקום שהם, ונזכה לשמור כל שבתות קדשך במחשבה ודיבור ומעשה אמן כן יהיה רצון:

ה. כתב הרב ברכי יוסף ז"ל ביו"ד (רמ"ו אות ד') משם הגאון מהר"ד שפטל בצואה שבספר יש נוחלין וזה לשונו, למוד הגמרא ורש"י ותוספות חיוב כמו הנחת תפילין עד כאן. אם כן לפי זה כיון שיש בסדר הזה גמרא ורש"י, מה טוב לקרות גם רש"י עם הגמרא כיון שחיוב הוא כמו הנחת תפילין. ומה טוב אם המדפיסים הי"ו שמכאן ולהבא ידפיסו התוס' השייך לאותה גמרא אחר רש"י ושכרם כפול מן השמים:

ו. כבר מבואר להרב חיד"א ז"ל במורה באצבע כמו שכתב לעיל וכן בהקדמתו לספר הזה באות ה', שלא לומר אותם תפילות שנדפסו בחוק לישראל דפוס ויניציאה, דהמסתכל יפה יבין שאין לאומרם, כי קריאת תנ"ך זו המסודרת בספר הזה אין הפסוקים מבחינת המדות יעו"ש. ומזה למדו שיכול לומר אותם הפסוקים שקוראים קודם למוד תנ"ך, דהיינו קודם תורה יאמר עזרנו בשם ה', וגם וחפץ ה' בידינו יצלח וגו', יגדיל תורה ויאדיר, ברוך אתה ה' למדני חקיך, תורה צוה לנו משה וגו', וזאת התורה וגו', שמע ישראל וגו', וכן בנביאים פסוק הקטון יהיה לאלף וגו', ובכתובים פסוק תודיעני וגו', באומרם דכל כונת הרב חיד"א ז"ל אינה אלא על אותם התפילות אבל אלו הפסוקים יוכל לומר. והגם שנוכל לומר כן, למה יכנס בספק לומר פסוקים אחרים שלא נזכרו בדברי רבנו האר"י זצ"ל בסדר הזה, ולא בדברי רבנו מורנו הרב חיים ויטאל זצ"ל, ולא בהקדמת הרב חיד"א זצ"ל, יען כי כל יום פסוקים מכוונים בסד"ר המדרגה, ומה לנו לאומרם מה שלא הוזהרנו בהם ולכנס בספק, ומי שרוצה לאומרם הרשות בידו:

אמנם מה שנתחדש עתה לומר קודם הלמוד לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו', נראה שכן האמת, יען הזהיר אותנו הרב חיד"א ז"ל במורה באצבע בתחלתו, שקודם כל למוד וכל מצוה להרהר בתשובה, ואחר כך יאמר נא לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה וכו', וכן כתב בספרו מחזיק ברכה (סי' קנ"ו אות ג') עיין שם:

ולכן מה טוב לומר בכל יום קודם הלמוד: לשם יחוד קודש אבריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ודחילו ליחדא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הנה אנחנו קוראים (ואם קורא ביחיד יאמר הנה אני קורא) (ביום ראשון) ששה פסוקים שהם כנגד ו' דמלוי יו"ד

דשם ב"ן להשאיר בנו (וביחיד: ב') הארה מתוספת נשמה של שבת שעברה ויהיה נועם ה' אלהינו וגו':

וכן על זה הדרך ככתוב קודם כל קריאה בסדר הזה בספק חוק לישראל כמבואר שם. וה' יעזרנו על דבר כבוד שמו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם: כה דברי החותם בסדר ושמרתיך בכל אשר תלך. שנת ורוח נכון חדש בקרבי לפ"ק. ע"ה החתום יעקב רוקח ס"ט

פרשת שמות

שמות יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

א (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיְמָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: וְאֵלֶּין שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְעַלוּ לְמִצְרַיִם עִם יַעֲקֹב גְּבַר וָאֱנַשׁ בֵּיתֵהּ עַלוּ:

רש"י ואלה שמות בני ישראל. אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן [אחר מיתתן] , להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא ה ויוסף היה במצרים. והלא הוא ובניו היו בכלל שבעים, ומה בא ללמדנו, וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיעך צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו:

(ב) רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וִיהוּדָה: (ג) יִשָּׂשכָר זְבוּלֻן וּבְנְיָמִן: יִשָּׂשכָר זְבוּלֻן וּבְנְיָמִין: (ד) דָּן וְנַפְתָּלִי גָּד וְאָשֵׁר: דָן וְנַפְתָּלִי גָּד וְאָשֵׁר: (ה) וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ יֹצְאֵי יֶרֶךְ יַעֲקֹב שִׁבְעִים נָפֶשׁ וְיוֹסֵף הָיָה בְּמִצְרָיִם: וְהָוָה כָּל נַפְשָׁתָא נָפְקֵי יַרְכָּא דְיַעֲקֹב שַׁבְעִין נַפְשָׁן וְיוֹסֵף דַּהֲוָה בְּמִצְרָיִם: (ו) וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אֶחָיו וְכֹל הַדּוֹר הַהוּא: וּמִית יוֹסֵף וְכָל אַחוֹהִי וְכֹל דָּרָא הַהוּא:

נביאים - ישעיה - פרק כז

(ו) הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ פְנֵי תֵבֵל תְּנוּבָה: יִתְכַּנָּשׁוּן מִבֵּינֵי גָּלוּתְהוֹן וְיִתוּבוּן לְאַרְעָהוֹן תַּמָּן יִתְיְלִידוּן דְּבֵית יַעֲקֹב וְיִסְגוּן דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְיִמְלוֹן אַפֵּי תֵּבֵל בְּנֵי בָּנִין:

רש"י **הבאים ישרש יעקב** . הלא ידעתם מה עשיתי בראשונה הבאים למצרים אשר השריש יעקב צצו ופרחו שם עד (אשר) מלאו פני תבל תנובה :

(ז) הַכְּמַכַּת מַכֵּהוּ הִכָּהוּ אִם כְּהֶרֶג הֲרֻגָיו הֹרָג: הַכְּמִחָתָא דַּהֲוָה מָחֵי מָחוֹהִי אִם כִּקְטוֹל קְטִילוֹהִי יְתְקְטֵיל:

רש"י **הכמכת מכהו הכהו** . הראיתם בגבורתי שכמכת המכה יעקב הכתיו הם טבעום במים ואני טבעתים במים יש תמיהות שהם מתקיימות כגון זו וכגון (שמואל א ב) הנגלה נגלתי אל בית אביך (יחזקאל ח) הרואה אתה מה המה עושים : **אם כהרג** . ישראל שהיו הרוגין של פרעה הורג פרעה ועמו :

(ח) בְּסַאסְאָהּ בְּשַׁלְחָהּ תְּרִיבֶנָּה הָנָה בְרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים: בְּסָאתָא דַּהֲוִיתָא כָּאֵל בַּהּ יְכֵילוּן לָךְ דַּהֲוִיתָא שְׁלָח וּמַעֵיק לְהוֹן הֲגִי עֲלֵיהוֹן בְּמִלָּא מַתְקֵיף עֲלֵיהוֹן בְּיוֹם לְוָט:

רש"י **בסאסאה** . באותה מדה : **בשלחה תריבנה** . כששילחה מצרים את ישראל תריבנה המדה בסאה שלה : **הגה ברוחו הקשה** . הגה . דבר בדבורו הקשה : **ביום קדים** . ביום ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה (שמות יד) :

(ט) לָכֵן בְּזֹאת יְכֻפַּר עֲוֹן יַעֲקֹב וְזֶה כָּל פְּרִי הָסֵר חַטָּאתוֹ בְּשׂוּמוֹ כָּל אַבְנֵי מִזְבֵּחַ כְּאַבְנֵי גֵר מְנֻפָּצוֹת לֹא יָקֻמוּ אֲשֵׁרִים וְחַמָּנִים: בְּכֶן בְּדָא יִשְׁתְּבְקוּן חוֹבֵי בֵּית יַעֲקֹב וְדֵין כָּל עוֹבָדֵי אִסְטְיוּת חוֹבוֹהִי בְּשַׁוְיוּתֵיהּ כָּל אַבְנֵי אָגוֹרָא כְּאַבְנֵי גִיר מְנַפְּצָן לָא יְתְקַיְמוּן אַשֵׁרְיָא וְחַנְטָנְסַיָּא:

רש"י **לכן** . גם עתה בזאת היה מתכפר עון יעקב לזכות להגאל כמאז : **וזה כל פרי** . הטוב לו להסיר חטאתו אם ישים כל אבני מזבחות במותיו כאבני גיר מנופצות מדוקרות וכן (תהלים קלז) ונפץ את עוללייך וכן (ירמיה יג) ונפצתים איש אל אחיו , גיר מין צבע הוא : **לא יקומו אשרים וחמנים** . למען . לא יקימו להם עכו"ם :

(י) כִּי עִיר בְּצוּרָה בָּדָד נָוֶה מְשֻׁלָּח וְנֶעֱזָב כַּמִּדְבָּר שָׁם יִרְעֶה עֵגֶל וְשָׁם יִרְבָּץ וְכִלָּה סְעִפֶּיהָ:
אֲרֵי קַרְתָּא דַּהֲוַת כְּרִיכָא בִּלְחוֹדָא תְּתַב תְּהֵי מְטַלְטְלָא וּשְׁבִיקָא כְּמַדְבְּרָא בַּהּ יַנִּיחוּן צַדִּיקַיָּא וְיִבְזוּן יָת נְכָסָתָא וְיסוּפוּן מַשְׁרַיָּתָאּה מִלְּמֶפֶק:

רש"י **כי עיר בצורה בדד** . כי בעשותם זאת עיר בצורה של ישמעאל תהיה בדד והנוה יהיה משולח ונעזב כמדבר : **שם ירעה עגל** . אפרים ירשנו שקרוי עגל שנא' (ירמיה לא) כעגל לא לומד : **וכלה סעיפיה** . ענפיה :

(יא) בִּיבֹשׁ קְצִירָהּ תִּשְׁבַּרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עַם בִּינוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יְרַחֲמֶנּוּ עֹשֵׂהוּ וְיֹצְרוֹ לֹא יְחֻנֶּנּוּ: וְתִקְצַר חֵילְהוֹן וְיִבְהֲתוּן בְּעוֹבָדֵיהוֹן יִתְבְּרוּן נְשִׁיא עָלָן לְבֵית דַּחֲלְתְּהוֹן וּמְלַפָּן יָתְהוֹן אֲרֵי לָא עַם סוּכְלְתָּן אִנּוּן עַל כֵּן לָא יְרַחֵם עֲלֵיהוֹן דְּעָבְדִינוּן וּדְבָרְאִנּוּן לָא יְחוֹס עֲלֵיהוֹן:

רש"י **ביבש קצירה** . קצירי שרשיה כמו תשלח קצירה (תהלים פ) ועשה קציר (איוב יד) כלומר כשתכלה זכות מעט שכיבד את אביו אז תשברנה סעיפיה : **נשים באות מאירות אותה** . עם חלש כנשים ידליקום כך ת"י , מאירות כמו (מלאכי א) ולא תאירו מזבחי חנם

וכן פתר דונש מחמת שהעצים יהיו יבשים יהיו נוחים להדליק אבל מנחם פתר מלקטות כמו אריתי מורי (שיר ה) וארוה כל עוברי דרך (תהלים פ) השיב לו דונש והלא כתיב ביבש קצירה ובענפים יבשים אין מלקטין פרי וכן רבותינו שאסרו לקבל מהן צדקה מפני הטעם הזה שאמרו בבא בתרא פ"ק (דף י') לית ליה ביבש קצירה תשברנה :

כתובים - משלי - פרק יא

(כה) נֶפֶשׁ בְּרָכָה תְדֻשָּׁן וּמַרְוֶה גַּם הוּא יוֹרֶא: נַפְשָׁא דְּבִרְכְּתָא תְּדַהַן וּמַן דְּמַאֲלֵף אַף הוּא יַלִּיף:

רש"י **נפש ברכה** . שהוא ותרן בממונו וכל לשון ברכה פישון בלעז : **ומרוה** . שמשביע את העניים : **גם הוא יורא** . ישבע טוב :

(כו) מֹנֵעַ בָּר יִקְּבֻהוּ לְאוֹם וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מַשְׁבִּיר: מַן דְּכָלֵא עִבּוּרָא בְּאוּלְצָנָא נִשְׁתְּבְקוּנֵיהּ לְבָעֵל דְּבָבוֹי וּבִרְכְּתָא תֶּהֱוֵי לְאִנָא דְּמְזַבֵּן:

רש"י **מונע בר** . מלמד תורה :

(כז) שֹׁחֵר טוֹב יְבַקֶּשׁ רָצוֹן וְדֹרֵשׁ רָעָה תְּבוֹאֶנּוּ: דְּמַקְדִּים טָבְתָא בָּעֵי צְבָיָנָא וְתָבֵעַ בִּישְׁתָּא אָתְיָא עֲלוֹי:

רש"י **שוחר טוב** . החפץ להדריך את הבריות בדרך טובה ומוכיח ומיסר אותם : **יבקש רצון** . הוא חפץ שיהיה הקב"ה רוצה בם ומתפייס עמם , רצון , אפיימינ"ט בלעז :

(כח) בּוֹטֵחַ בְּעָשְׁרוֹ הוּא יִפֹּל וְכָעֲלֶה צַדִּיקִים יִפְרָחוּ: דְּמְסַבַּר בְּעוּתְרֵיהּ הוּא נָפֵל וְאֵיךְ טַרְפָּא צַדִּיקֵי מַפְרְחִין: (כט) עוֹכֵר בֵּיתוֹ יִנְחַל רוּחַ וְעֶבֶד אֱוִיל לַחֲכַם לֵב: עָכַר בֵּיתֵיהּ יָרִית פָּהֲתָא וְסַכְלָא יֶהֱוֵי עַבְדָּא לְחַכִּים לִבָּא:

רש"י **עוכר ביתו ינחל רוח** . אדם עצל שינחל רוח תמיד ואינו יגע בתורה ולא במלאכה סוף עוכר את בני ביתו שאין להם מה לאכול :

(ל) פְּרִי צַדִּיק עֵץ חַיִּים וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם: פֵּרוֹי דְּצַדִּיקָא אִילָנָא דְחַיֵּי וּמְקַבְּלָנוּתָא דְנַפְשֵׁי חָכְמְתָא:

רש"י **פרי צדיק** . גמול פירות מעשה הצדיקים עץ חיים הם לעולם : **ולוקח נפשות חכם** . מי שהוא חכם קונה לו נפשות שמלמדם דרך טוב והרי הם לו כאלו קנאם כענין שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן (בראשית יב) :

משנה פאה פרק ד

א. הַפֵּאָה נִתֶּנֶת בְּמָחֳבָר לַקַּרְקַע. בְּדָלִית וּבְדֶקֶל, בַּעַל הַבַּיִת מוֹרִיד וּמְחַלֵּק לָעֲנִיִּים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף בַּחֲלִילֵי אֱגוֹזִים. אֲפִלּוּ תִשְׁעִים וְתִשְׁעָה אוֹמְרִים לְחַלֵּק וְאֶחָד אוֹמֵר לְבֹז, לָזֶה שׁוֹמְעִין, שֶׁאָמַר כַּהֲלָכָה:

ברטנורה (א) **הפאה ניתנת במחובר**. דכתיב (ויקרא יט) לעני ולגר תעזוב, הנח לפניהם והם יבוזו: **בדלית**. גפן המודלית על גבי עצים או על גבי אילנות: **מוריד ומחלק**. דכתיב (שם) תעזוב אותם, אותם שאין בהם סכנה אתה עוזב לפניהם, ואי אתה עוזב אותם שיש סכנה בעלייתם, אלא מוריד מן האילן ומחלק להם: **בחליקי אגוזים**. על שם שאילנות של אגוזים חלקים ואין בהם קשרים כשאר אילנות קרויין חליקי אגוזים, ואין הלכה כר' שמעון: **אפילו תשעים ותשעה**. אריש קאי, בפאה הניתנת במחובר:

ב. בְּדָלִית וּבְדֶקֶל אֵינוֹ כֵן, אֲפִלּוּ תִּשְׁעִים וְתִשְׁעָה אוֹמְרִים לָבֹז וְאֶחָד אוֹמֵר לְחַלֵּק, לְזֶה שׁוֹמְעִין, שֶׁאָמַר כְּהֲלָכָה:

ברטנורה (ב) **בדלית ובדקל**. שמצותן בתלוש:

ג. נָטַל מִקְצַת פֵּאָה וּזְרָקָהּ עַל הַשְּׁאָר, אֵין לוֹ בָהּ כְּלוּם. נָפַל לוֹ עָלֶיהָ, וּפֵרַשׁ טַלִּיתוֹ עָלֶיהָ, מַעֲבִירִין אוֹתוֹ הַיְמָנָה. וְכֵן בְּלֶקֶט, וְכֵן בְּעֹמֶר הַשִּׁכְחָה:

ברטנורה (ג) **נטל**. אחד מן העניים מקצת פאה שלקט כבר וזרק לו על השאר כדי לקנות: **אין לו בה כלום**. אפילו במה שלקט דקונסין אותו ומוציאין ממנו התלוש והמחובר: **נפל לו עליה וכו'**. אף על גב דארבע אמות של אדם קונות לו בסמטא ובצדי רשות הרבים, הכא בשדה חבירו לא תקינו ליה רבנן שיקנו לו ארבע אמותיו. אי נמי כיון דנפיל עליה, גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דלקני, בארבע אמות לא ניחא ליה דלקני:

ד. פֵּאָה אֵין קוֹצְרִין אוֹתָהּ בְּמַגָּלוֹת, וְאֵין עוֹקְרִין אוֹתָהּ בְּקַרְדֳּמוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַכּוּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ: **ה**. שְׁלֹשׁ אַבְעָיוֹת בַּיּוֹם, בַּשַּׁחַר וּבַחֲצוֹת וּבַמִּנְחָה. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפָּחֵתוּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ. שֶׁל בֵּית נָמֵר הָיוּ מְלַקְּטִין עַל הַחֶבֶל, וְנוֹתְנִים פֵּאָה מִכָּל אוֹמָן וְאוֹמָן:

ברטנורה (ה) **שלש אבעיות ביום**. שלש פעמים מתגלה בעל הבית ונראה בתוך שדהו כדי שיקחו העניים פאה. אבעיות לשון גלוי, נבעו מצפוניו (עובדיה א), מתרגמינן אגליין מטמרוהי: **בשחר**. מפני המיניקות שבניהם ישנים בשחר ואז יש להם פנאי ללקט: **ובחצות**. מפני התינוקות שדרכן לצאת בחצות והולכים ללקוט פאה: **ובמנחה**. מפני הזקנים ההולכים על משענתם ואין מגיעים לשדה עד שעת המנחה: **שלא יפחתו**. משלש עתים הללו. והלכה שאין נותנין פאה אלא בשלש עתים הללו, אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהם: **של בית נמר**. שם מקום כדכתיב (במדבר לב) את בית נמרה. קושרים חבל בצד הקמה וקוצרים והולכים עד שיכלה החבל ומניחים פאה לכל החבל, וחוזרים וקושרים ומניחים פאה, והיינו מכל אומן ואומן, כלומר, מכל שורה ושורה, ועל זה מזכירין אותן לשבח:

ו. נָכְרִי שֶׁקִּצֵּר אֶת שְׂדֵהוּ וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּיֵּר, פָּטוּר מִן הַלֶּקֶט וּמִן הַשִּׁכְחָה וּמִן הַפֵּאָה. רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב בְּשִׁכְחָה, שֶׁאֵין הַשִּׁכְחָה אֶלָּא בְּשָׁעַת הָעֹמֶר:

ברטנורה (ו) **נכרי שקצר את שדהו וכו'**. דכתיב גבי לקט ופאה ובקצרכם, פרט לכשקצרוה נכרים, וגבי שכחה כתיב (דברים כד) כי תקצור קצירך ושכחת עומר, מכאן אמרו נכרי שקצר שדהו ואחר כך נתגייר פטור: **שאין השכחה אלא בשעת עמור**. ובשעת עמור מיהא גר היה וחייב בכל המצוות, ורבנן סברי הואיל ואיכא שכחה בעמור ואיכא שכחה בקמה כדכתיב (שם) ושכחת עומר בשדה, לרבות שכחת קמה, את שישנו בשכחת קמה ישנו בשכחת עומר, והאי נכרי שקצר שלא היה בשכחת קמה דאותה שעה נכרי היה, אף על פי שעכשיו נתגייר אינו בשכחת עמור. ואין הלכה כר' יהודה:

ז. הִקְדִּישׁ קָמָה וּפָדָה קָמָה, חַיָּב. עֳמָרִין וּפָדָה עֳמָרִין, חַיָּב. קָמָה וּפָדָה עֳמָרִין, פְּטוּרָה, שֶׁבִּשְׁעַת חוֹבָתָהּ הָיְתָה פְּטוּרָה:

ברטנורה (ז) **קמה ופדה עומרים פטורה**. דמקרא דממעטינן קציר נכרי, ממעטינן נמי קציר הקדש דלאו קצירך הוא. ולענין שכחה פליגי רבי יהודה ורבנן בהקדיש קמה ופדה עומרים, כי היכי דפליגי בנכרי שקצר שדהו ואחר כך נתגייר:

ח. כֵּיוֹצֵא בוֹ, הַמַּקְדִּישׁ פֵּרוֹתָיו עַד שֶׁלֹּא בָאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, וּפָדָאָן, חַיָּבִין. מִשֶּׁבָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת, וּפָדָאָן, חַיָּבִין. הִקְדִּישָׁן עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרוּ וּגְמָרָן הַגִּזְבָּר, וְאַחַר כָּךְ פָּדָאָן, פְּטוּרִים, שֶׁבִּשְׁעַת חוֹבָתָן הָיוּ פְּטוּרִים:

ברטנורה (ח) **עד שלא באו לעונת המעשרות**. היינו מרוח כשהוא משוה פני הכרי ברחת, אם באותה שעה היו ביד הגזבר פטורים. ואם לאו, אין ההקדש פוטרן: **וגמרן הגזבר**. שנגמרו בעודן ביד הגזבר:

ט. מִי שֶׁלִּקֵּט אֶת הַפֵּאָה וְאָמַר הֲרֵי זוֹ לְאִישׁ פְּלוֹנִי עָנִי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, זָכָה לוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יִתְּנֶנָּה לְעָנִי שֶׁנִּמְצָא רִאשׁוֹן. הַלֶּקֶט וְהַשִּׁכְחָה וְהַפֵּאָה שֶׁל נָכְרִי חַיָּב בְּמַעֲשְׂרוֹת, אֲלָא אִם כֵּן הִפְקִיר:

ברטנורה (ט) **רבי אליעזר אומר זכה לו**. פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בעשיר שלקט פאה לזכות בה לעני, דרבי אליעזר סבר אמרינן תרי מגו, מגו דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי חזי ליה, ומגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. ורבנן סברי חד מגו אמרינן, תרי מגו לא אמרינן. אבל מעני לעני, דברי הכל זכה לו. והלכה כחכמים: **של נכרי חייב במעשרות**. דהואיל ואין הנכרי חייב בלקט שכחה ופאה, הוי להו כשאר תבואה של נכרי שחייבת במעשר: **אלא אם כן הפקיר**. לעניים ולעשירים דהפקר פטור

מן המעשר. ומתניתין רבי מאיר היא דאמר אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר. ואין כן הלכה:

י. אֵיזֶהוּ לֶקֶט. הַנּוֹשֵׁר בִּשְׁעַת הַקְּצִירָה. קָצַר מְלֹא יָדוֹ, תָּלַשׁ מְלֹא קֻמְצוֹ, הִכָּהוּ קוֹץ וְנָפַל מִיָּדוֹ לָאָרֶץ, הֲרֵי הוּא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. תּוֹךְ הַיָּד וְתוֹךְ הַמַּגָּל לָעֲנִיִּים. אַחַר הַיָּד וְאַחַר הַמַּגָּל, לְבַעַל הַבַּיִת. רֹאשׁ הַיָּד וְרֹאשׁ הַמַּגָּל, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, לָעֲנִיִּים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לְבַעַל הַבַּיִת:

ברטנורה (י) **הנושר בשעת הקצירה**. שבלים הנופלים בשעת הקצירה: **הכהו קוץ**. כל היכא דנושר מחמת אונס אינו לקט דכתיב (ויקרא יט) ולקט קצירך, אין לקט אלא מחמת קציר: **תוך היד**. אנשר קאי, כלומר, תוך היד ונשר, תוך המגל ונשר דהנושר מתוך היד ומתוך המגל, לעניים. אבל הנושר מאחר היד מנדנוד ידו ומאחר המגל מכח תנועת המגל, לבעל הבית, דאין זה בדרך קצירה: **ראש היד**. כשידו מלאה ויש שבלים בין ראשי אצבעותיו לפס ידו הנושר מהן, וכן הנושר מראש המגל: **רבי ישמעאל אומר לעניים**. דדמי לתוך היד ולתוך המגל: **ור' עקיבא אומר לבעל הבית**. דמדמי ליה לאחר היד ולאחר המגל. והלכה כרבי עקיבא:

יא. חֲרֵי הַנְּמָלִים שֶׁבְּתוֹךְ הַקָּמָה, הֲרֵי הֵן שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. שֶׁלְּאַחַר הַקּוֹצְרִים, הָעֲלִיּוֹנִים לָעֲנִיִּים, וְהַתַּחְתּוֹנִים שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, הַכֹּל לָעֲנִיִּים, שֶׁסְּפֵק לֶקֶט לֶקֶט:

ברטנורה (יא) **חורי הנמלים**. דרך הנמלים להכניס תבואה בחוריהן: **שבתוך הקמה**. עד שלא התחילו לקצור: **של בעל הבית**. שאין לעניים בקמה כלום: **שלאחר הקוצרים**. לאחר שהתחילו לקצור חיישינן שמא הביאו שם הנמלים מן הלקט הלכך החטים העליונים שבחורים, או שבלים העליונים לעניים, דיש שם מן הלקט. אבל חטים התחתונים, לבעל הבית, דמן הקמה היה. ואלו הן העליונים, כל שהן לבנים. ואלו הן התחתונים, הירוקים שנוטים להשחיר וניכרים שהם ישנים: **רבי מאיר אומר הכל לעניים**. שאי אפשר לגורן בלא ירקון ושמא אלו הירוקים מן התבואה חדשה שקצרו עכשיו שיש בה חלק לעניים: **שספק לקט לקט**. דכתיב (שם) לעני ולגר תעזוב, הנח לפניהם משלך, והלכה כרבי מאיר:

גמרא ברכות דף ו' ע"ב

אָמַר רָבִין בַּר רַב אַדָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק כָּל הָרָגִיל לָבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא בָא יוֹם אֶחָד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁאִיל בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' נ') מִי בָכֶם יְרֵא ה' שֹׁומֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר הָלַךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נֹגַהּ לוֹ. אִם לְדָבָר מִצְוָה הָלַךְ נוֹגַהּ לוֹ וְאִם לְדָבָר הָרְשׁוּת הָלַךְ אֵין נוֹגַהּ לוֹ. יִבְטַח בְּשֵׁם ה' מַאי טַעְמָא מִשּׁוּם דַּהֲוָה לֵיהּ לִבְטוֹחַ בְּשֵׁם ה' וְלֹא בָטַח. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן

בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא מָצָא בָּהּ עֲשָׂרָה מִיַּד הוּא כּוֹעֵס שֶׁנֶּאֱמַר (שם) מַדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה. אָמַר רִבִּי חֲלַבּוֹ אָמַר רַב הוּנָא כָּל הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם לִתְפִלָּתוֹ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם בְּעֶזְרוֹ. וּכְשֶׁמֵּת אוֹמְרִים לוֹ אֵי עָנְיוֹ אֵי חָסִיד מִתַּלְמִידָיו שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וְאַבְרָהָם אָבִינוּ מְנָלַן דְּקָבַע מָקוֹם דִּכְתִיב (בראשית י"ט) וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם וְאֵין עֲמִידָה אֶלָּא תְּפִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ק"ו) וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל. אָמַר רִבִּי חֲלַבּוֹ אָמַר רַב הוּנָא הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת אַל יַפְסִיעַ פְּסִיעָה גַּסָּה. אָמַר אַבַּיֵי לֹא אָמְרָן אֶלָּא לְמַיפַּק אֲבָל לְמֵיעַל מִצְוָה לְמִרְהַט שֶׁנֶּאֱמַר (הושע י') נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת ה'. אָמַר רִבִּי זֵירָא מֵרֵישׁ כִּי הֲוָה חֲזֵינָא לְהוּ לְרַבָּנָן דְּקָא רָהֲטֵי לְפִרְקָא בְּשַׁבַּתָּא אֲמֵינָא קָא מְחַלְּיֵין רַבָּנָן שַׁבַּתָּא. כֵּיוָן דִּשְׁמַעְנָא לְהָא דְּרִבִּי תַּנְחוּם אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לְעוֹלָם יָרוּץ אָדָם לִדְבַר הֲלָכָה וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר (שם י"א) אַחֲרֵי ה' יֵלֵכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג וגו' אֲנָא נַמֵּי רָהִיטְנָא אָמַר רִבִּי זֵירָא אַגְרָא דְּפִרְקָא רִיהֲטָא. אָמַר אַבַּיֵי אַגְרָא דְּכַלָּה דּוֹחֲקָא אָמַר רָבָא אַגְרָא דִּשְׁמַעְתָּא סְבָרָא:

רש"י **משאיל בו**. מה טיבו של פלוני למה לא בא: **ירא ה'**. שהיה רגיל לבא אליו: **אשר הלך חשכים**. אשר עתה הלך למקום חשך אשר מנע עצמו מלהשכים לפתחי: **ואין עונה**. שיעור שיוכלו לענות דבר קדושה: **אלהי אברהם**. שקבע מקום לתפלתו: **בעזרו**. כדרך שהיה עוזר לאברהם: **אל יפסיע פסיעה גסה**. לפי שמראה בעצמו שעיכוב ב"ה דומה עליו כמשוי: **נרדפה**. לשון מרוצה משמע שהרודף רץ: **לפרקא**. לשמוע הדרשה: **מחליין רבנן שבתא**. דאמר מר אסור לפסוע פסיעה גסה בשבת שנאמר אם תשיב משבת רגליך: **אגרא דפרקא**. עיקר קבול שכר הבריות הרצים לשמוע הדרשה מפי חכם הוא שכר המרוצה שהרי רובם אינם מבינים להעמיד הגרסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן שיקבלו שכר לימוד: **אגרא דכלה**. שבת שלפני הרגל שהכל נאספין לשמוע הלכות הרגל: **אגרא דשמעתא סברא**. שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר:

זוהר שמות דף ג' ע"א

תְּלָתָא אִינּוּן דְּדַחְיָין שְׁכִינְתָּא מֵעַלְמָא וְגַרְמִין דְּדִיּוּרֵיהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא הֲוֵי בְּעַלְמָא וּבְנֵי נָשָׁא צַוָּוחִין וְלָא אִשְׁתְּמַע קָלֵיהוֹן. וְאִלֵּין אִינּוּן. מָאן (ד"ג ע"ב) דְּשָׁכִיב בַּנְּדָּה בְּגִין דְּלֵית מְסָאֲבוּ תַּקִּיף בְּעַלְמָא בַּר מְסָאֲבוּ דְּנִדָּה. מְסָאֲבוּ דְּנִדָּה קַשְׁיָא מִכָּל מְסָאֲבוּ דְּעַלְמָא אִסְתְּאַב אִיהוּ וְכָל דְּמִתְקָרְבִין בַּהֲדֵיהּ יִסְתָּאֲבוּן עִמֵּיהּ. בְּכָל אֲתַר דְּאִזְלִין אִתְדַּחְיָיא שְׁכִינְתָּא מִן קַמַּיְיהוּ. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּגָרִים מָרְעִין בִּישִׁין עַל גַּרְמֵיהּ וְעַל הַהוּא זַרְעָא דְּיוֹלִיד דְּכֵיוָן דְּיִקְרַב בַּר נַשׁ לְגַבֵּי נִדָּה הַהוּא מְסָאֲבוּ דָּלִיג עֲלוֹי וְיִשְׁתְּאַר בְּכָל שַׁיְיפִין דִּילֵיהּ. זַרְעָא דְּיוֹלִיד בְּהַהִיא שַׁעְתָּא (ס"א מְסָאֲבוּ) מַשְׁכִּין עֲלוֹי רוּחַ מְסָאֲבוּ וְכָל יוֹמוֹי יְהֵא בְּמְסָאֲבוּ דְּהָא בְּנְיָנָא

וְיסוֹדָא דִּילֵיהּ אִיהוּ בִּמְסָאֲבוּ רַב וְתַקִּיף מִכָּל מְסָאֲבוּ דְּעַלְמָא דְּמִיַּד דְּקָרֵב בַּר נַשׁ לְגַבֵּי נִדָּה הַהוּא מְסָאֲבוּ דָּלִיג עֲלוֹי דְּכְתִיב (ויקרא ט"ו) וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו. מָאן דְּשָׁכִיב בְּבֵת אֵל נֵכָר דְּאָעִיל בְּרִית קֹדֶשׁ וְאָת קַיֶּימָא בְּרִשּׁוּ אַחֲרָא דִּכְתִיב (מלאכי ב') וּבָעַל בַּת אֵל נֵכָר. דְּתָנֵינָן לֵית קִנְאָה קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בַּר קִנְאָה דִּבְרִית קַדִּישָׁא דְּאִיהוּ קִיּוּמָא דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא וְרָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא. מַה כְּתִיב (במדבר כ"ה) וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב מִיַּד וַיִּחַר אַף יְיָ בְּיִשְׂרָאֵל. רֵישֵׁי עַמָּא דְּיַדְעֵי וְלָא מְחוּ בִּידַיְיהוּ אִתְעָנְשׁוּ בְּקַדְמֵיתָא דִּכְתִיב קַח אֶת כָּל רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיְיָ נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ. רִבִּי אַבָּא אָמַר מָאי נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ נֶגֶד הַבְּרִית דְּאִקְרֵי שֶׁמֶשׁ. וַעֲלֵיהּ אִתְמַר (תהלים פ"ד) כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן יְיָ אֱלֹהִים. שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן (רכ"ד ב') דָּא בְּרִית קַדִּישָׁא. מַה שֶּׁמֶשׁ זָרַח וְאַנְהִיר עַל עַלְמָא. אוּף הָכִי בְּרִית קַדִּישָׁא זָרַח וְאַנְהִיר גּוּפָא דְּבַר נַשׁ. מָגֵן מַה מָגֵן אִיהוּ לְאַגָּנָא עֲלֵיהּ דְּבַר נַשׁ. אוּף הָכִי בְּרִית קַדִּישָׁא מָגֵן עֲלֵיהּ דְּבַר נַשׁ. וּמָאן דְּנָטִיר לֵיהּ לֵית נְזָקָא בְּעָלְמָא דְּיָכִיל לְמִקְרַב בַּהֲדֵיהּ וְדָא הוּא נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ רֵישֵׁי עַמָּא יִתְפְּסוּן בְּכָל דָּרָא וְדָרָא בְּחוֹבָא דָא אִי יַדְעִין וְלָא מְקַנְּאִין לֵיהּ בְּגִין דְּחוֹבָה דָא עֲלַיְיהוּ לְקַנָּאָה לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַאי בְּרִית מָאן דְּאָעִיל קִדּוּשָׁא דָא בְּרִשּׁוּתָא אַחֲרָא עֲלֵיהּ כְּתִיב (שמות כ') לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי. לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא וְכֹלָא קִנְאָה חָדָא. וְעַל דָּא אִתְדַּחְיָיא שְׁכִינְתָּא מִקַּמֵּיהּ. מָאן דְּמְשַׁקַּר בִּבְרִית קַדִּישָׁא דְּחָתִים בִּבְשַׂרֵיהּ דְּבַר נַשׁ כְּאִלּוּ מְשַׁקַּר בִּשְׁמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מָאן דְּמְשַׁקַּר חוֹתָמָא דְּמַלְכָּא מְשַׁקַּר בֵּיהּ בְּמַלְכָּא לֵית לֵיהּ חוּלָקָא בֶּאֱלָהָא דְּיִשְׂרָאֵל אִי לָא בְּחֵילָא דְּתִיּוּבְתָּא תְּדִיר (ס"א יַתִּיר):

תרגום הזוהר שְׁלֹשָׁה הֵם הַדּוֹחִים אֶת הַשְּׁכִינָה מִן הָעוֹלָם, וְגוֹרְמִים שֶׁדִּירָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא יִהְיֶה בָּעוֹלָם. וּבְנֵי אָדָם זוֹעֲקִים בִּתְפִלָּה וְלֹא נִשְׁמַע קוֹלָם. וְאֵלּוּ הֵם, מִי שֶׁשּׁוֹכֵב עִם נִדָּה, שֶׁאֵין טוּמְאָה חֲזָקָה בָּעוֹלָם זוֹלֶת טוּמְאַת הַנִּדָּה. טוּמְאַת הַנִּדָּה קָשָׁה מִכָּל טוּמְאוֹת הָעוֹלָם, הוּא, הַשּׁוֹכֵב, נִטְמָא, וְכָל הַקְּרֵבִים אֵלָיו נִטְמָאִים עִמּוֹ. בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוֹלְכִים נִדְחֵית הַשְּׁכִינָה מִפְּנֵיהֶם. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁגּוֹרֵם מַחֲלוֹת רָעוֹת עַל עַצְמוֹ וְעַל הַזֶּרַע שֶׁיּוֹלִיד, כִּי כֵּיוָן שֶׁהָאָדָם קָרֵב אֶל הַנִּדָּה, טוּמְאָה הַהִיא קוֹפֶצֶת עָלָיו, וְנִשְׁאֶרֶת קְבוּעָה בְּכָל הָאֲבָרִים שֶׁלּוֹ, הַזֶּרַע שֶׁמּוֹלִיד בַּשָּׁעָה הַהִיא מוֹשֵׁךְ רוּחַ הַטּוּמְאָה, וְכָל יָמָיו יִהְיֶה בְּטוּמְאָה, מִשּׁוּם שֶׁהַבְּנָיָן וְהַיְסוֹד שֶׁלּוֹ, שֶׁל הַנּוֹלָד, גָּדוֹל וְחָזָק מִכָּל טוּמְאוֹת הָעוֹלָם. וּמִיָּד שֶׁהָאָדָם קָרֵב אֶל הַנִּדָּה טוּמְאָה הַהִיא קוֹפֶצֶת עָלָיו, שֶׁכָּתוּב, וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו. מִי שֶׁשּׁוֹכֵב עִם בַּת אֵל נֵכָר, דְּהַיְנוּ גּוֹיָה, שֶׁמַּכְנִיס בְּרִית קֹדֶשׁ וְאוֹת הַבְּרִית בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת, שֶׁכָּתוּב, וּבָעַל בַּת אֵל נֵכָר, וְלָמַדְנוּ שֶׁאֵין קִנְאָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זוֹלֶת קִנְאַת הַבְּרִית, שֶׁהוּא בְּרִית שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ וְסוֹד הָאֱמוּנָה. מַה כָּתוּב, וַיָּחֶל הָעָם לִזְנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב, מִיָּד, וַיִּחַר

אַף ה' בְּיִשְׂרָאֵל. רָאשֵׁי הָעָם, שֶׁיּוֹדְעִים זֶה וְאֵינָם מוֹחִים בָּהֶם, נֶעֱנָשׁוּ תְּחִלָּה, שֶׁכָּתוּב, קַח אֶת כָּל רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַה' נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ. רַבִּי אַבָּא אָמַר, מַהוּ, נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ, הַיְנוּ נֶגֶד הַבְּרִית שֶׁנִּקְרָא שֶׁמֶשׁ, וְעָלָיו נֶאֱמַר כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן ה' אֱלֹקִים, שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן, זֶהוּ בְּרִית הַקָּדוֹשׁ, מַה הַשֶּׁמֶשׁ זוֹרֵחַ וּמֵאִיר עַל הָעוֹלָם אַף בְּרִית הַקָּדוֹשׁ זוֹרֵחַ וּמֵאִיר גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם. וְנִקְרָא מָגֵן מַה הַמָּגֵן הוּא לְהָגֵן עַל הָאָדָם, אַף בְּרִית הַקָּדוֹשׁ מֵגִין עַל הָאָדָם. וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵר אוֹתוֹ אֵין לוֹ נֶזֶק בָּעוֹלָם שֶׁיּוּכַל לִקָּרֵב אֵלָיו. וְזֶהוּ נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ. רָאשֵׁי הָעָם נִתְפָּסִים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר בִּשְׁבִיל חֵטְא הַזֶּה, אִם יוֹדְעִים וְאֵינָם מְקַנְּאִים אוֹתָם. מְשׁוּם שֶׁחוֹב זֶה מוּטָל עֲלֵיהֶם לְקַנְּאוֹת, בִּשְׁבִיל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּבְּרִית הַזֶּה, אֶת כָּל מִי שֶׁמֵּבִיא קְדֻשָּׁה זוֹ בְּרִשׁוּת אַחֵר. עָלָיו כָּתוּב, לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנַי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֵל קַנָּא. וְהַכֹּל קִנְאָה אַחַת, וְעַל כֵּן נִדְחֲתָה הַשְׁכִינָה מִפָּנָיו. מִי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ בַּבְּרִית הַקָּדוֹשׁ הֶחָתוּם בְּבְשָׂרוֹ שֶׁל אָדָם, הוּא כְּאִלּוּ מְשַׁמֵּשׁ בַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, כִּי מִי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ בְּחוֹתָם הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא בְּרִית הַקָּדוֹשׁ מְשַׁמֵּשׁ בַּמֶּלֶךְ עַצְמוֹ, וְעַל כֵּן אֵין לוֹ חֵלֶק בֵּאלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, אִם לֹא בְּכֹחַ תְּשׁוּבָה תְּמִידִית.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תשובה פ"ג

א. צָרִיךְ כָּל אָדָם שֶׁיִּרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ כְּאִלּוּ חֶצְיוֹ זַכַּאי וְחֶצְיוֹ חַיָּיב וְכֵן כָּל הָעוֹלָם חֶצְיוֹ זַכַּאי וְחֶצְיוֹ חַיָּיב. חָטָא חֵטְא אֶחָד הֲרֵי הִכְרִיעַ אֶת עַצְמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לְכַף חוֹבָה וְגָרַם לוֹ וְלָהֶם הַשְׁחָתָה. עָשָׂה מִצְוָה אַחַת הֲרֵי הִכְרִיעַ אֶת עַצְמוֹ וְאֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לְכַף זְכוּת וְגָרַם לוֹ וְלָהֶם תְּשׁוּעָה וְהַצָּלָה שֶׁנֶּאֱמַר (משלי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. זֶה שֶׁצָּדַק עַצְמוֹ הִכְרִיעַ אֶת כָּל הָעוֹלָם לִזְכוּת וְהִצִּילוֹ: **ב**. וּמִפְּנֵי עִנְיָן זֶה נָהֲגוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל לְהַרְבּוֹת בִּצְדָקָה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים וְלַעֲסוֹק בְּמִצְוֹת מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכִּפּוּרִים יוֹתֵר מִכָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְנָהֲגוּ כּוּלָּם לָקוּם בַּלַּיְלָה בַּעֲשָׂרֶת יָמִים אֵלּוּ וּלְהִתְפַּלֵּל בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת בְּדִבְרֵי תַּחֲנוּנִים וּבְכִיבּוּשִׁין עַד שֶׁיֵּאוֹר הַיּוֹם: **ג**. בְּשָׁעָה שֶׁשּׁוֹקְלִין עֲוֹנוֹת אָדָם עִם זְכִיּוֹתָיו אֵין מְחַשְּׁבִין עָלָיו עָוֹן שֶׁחָטָא בּוֹ תְּחִלָּה וְלֹא שֵׁנִי אֶלָּא מִשְּׁלִישִׁי וְאֵילָךְ אִם נִמְצְאוּ עֲוֹנוֹתָיו מִשְּׁלִישִׁי וְאֵילָךְ מְרֻבִּין עַל זְכִיּוֹתָיו אוֹתָן שְׁתֵּי עֲוֹנוֹת מִצְטָרְפִין וְדָנִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל וְאִם נִמְצְאוּ זְכִיּוֹתָיו כְּנֶגֶד עֲוֹנוֹתָיו אֲשֶׁר מֵעָוֹן שְׁלִישִׁי וְאֵילָךְ מַעֲבִירִים כָּל עֲוֹנוֹתָיו רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן. לְפִי שֶׁהַשְּׁלִישִׁי נֶחֱשַׁב רִאשׁוֹן שֶׁכְּבָר נִמְחֲלוּ הַשְּׁנַיִם וְכֵן הָרְבִיעִי הֲרֵי הוּא רִאשׁוֹן שֶׁכְּבָר נִמְחַל הַשְּׁלִישִׁי וְכֵן עַד סוֹפָן:

מוסר

מספר דברים שבקדושה סי' ד'

א. יְמֵי הַשּׁוֹבְבִים וְעוֹז הֲדָרָם נֶאֱמְנוּ מְאֹד וּמַרְבִּית הָעָם נִגָּשִׁים אֶל ה' לְשׁוּב מֵחַטַּאת נְעוּרִים אֲשֶׁר פָּגְמוּ בְּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר מֵהַנִּדָּרִים כִּי הַנּוֹדֵר וְאֵינוֹ מְקַיֵּים בָּא לִידֵי קֶרִי וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הַנּוֹדֵר וְאֵינוֹ מְקַיֵּים בָּנָיו"ו מֵתִים וּבִכְלַל שֶׁיִּקָּרֵא"נוּ אָסוֹן וְגַם רָמוּז בַּכָּתוּב (קהלת ה') אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ לָמָּה יִקְצוֹף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלֶךָ שֶׁפְּתַחְתָּ בְּנֶדֶר וְחִבֵּל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶי"ךָ וְעוֹד אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אֲפִלּוּ מָמוֹן שֶׁבְּיָדְךָ אֲנִי מְאַבְּדוֹ וְיֵשׁ אוֹמְרִים כָּל מִי שֶׁהוּא נוֹדֵר וּמַשְׁהֶא נִדְרוֹ גּוֹרֵם מִיתָה לְעַצְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כ"ג) כִּי דָרוֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ מֵעִמָּךְ נִפְרָעִים וְלֹא מִמְּמוֹנְךָ: **ב**. יַעֲקֹב נָדַר וְלֹא שִׁלֵּם בָּא עָלָיו צָרָה שֶׁשִּׁלַּח דּוֹרוֹנוֹת לְעֵשָׂו גַּם בָּא עָלָיו צָרָה שֶׁנִּתְפַּס עִם הַמַּלְאָךְ: **ג**. הָעוֹבֵר נִדְרוֹ בְּמֵזִיד וְלֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה צָרִיךְ לְהִתְגַּלְגֵּל בְּאִשָּׁה נִדָּרְנִית: **ד**. הַפּוֹגֵם בִּשְׁבוּעָה בְּשָׂעָה שֶׁיּוֹצֵא מִפִּיו עוֹנְשׁוֹ גָּדוֹל שֶׁהוּא עַצְמוֹ שֶׁקֶר וְאֵין תַּקָּנָה אֶלָּא בִּתְשׁוּבָה וְיִסּוּרִין: **ה**. הַנּוֹדֵר אוֹ נִשְׁבַּע וְאֵינוֹ מְקַיֵּים גּוֹרֵם שֶׁהַמַּלְאָךְ הַמְמוּנֶה עַל מַאֲמַר פִּיו עַל אוֹתָהּ מִצְוָה שֶׁחַיָּיב לַעֲשׂוֹתָהּ נִשְׁאַר גָּרוּעַ עַד אֲשֶׁר יַשְׁלִים חִיּוּבוֹ בְּפוֹעַל וְעַד שֶׁלֹּא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ הַמַּלְאָךְ שֶׁרָאוּי לִהְיוֹת טוֹב הוּא שָׂב אֶצְלוֹ כְּמַזִּיקִין שֶׁלֹּא הוּשְׁלְמוּ יְצִירָתָן לַטּוֹב:

שמות יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָפְשׁוּ וְאֶתְיַלְּדוּ וּסְגִיאוּ וּתְקִיפוּ לַחֲדָא לַחֲדָא וְאִתְמְלִיאַת אַרְעָא מִנְהוֹן:

רש"י [פרו. שלא הפילו נשותיהם ולא מתו כשהם קטנים] : וישרצו. שהיו יולדות ששה בכרס אחד:

(ח) וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף: וְקֹם מַלְכָּא חַדְתָּא עַל מִצְרַיִם דְּלָא מְקַיֵּם גְּזֵרַת יוֹסֵף:

רש"י ויקם מלך חדש. רב ושמואל חד אמר חדש ממש. וחד אמר, שנתחדשו גזרותיו: אשר לא ידע. עשה עצמו כאלו לא ידע:

(ט) וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ: וַאֲמַר לְעַמֵּהּ הָא עַמָּא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סָגֵן וְתַקִּיפִין מִנָּנָא: (י) הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ: הָבוּ נִתְחַכַּם לְהוֹן דִּלְמָא יִסְגוּן וְיֵהֵי אֲרֵי יְעַרְעָנָא קְרָב וְיִתּוֹסְפוּן אַף אִנּוּן עַל סַנָּאָנָא וְיִגִּיחוּן בָּנָא קְרָב וְיִסְקוּן מִן אַרְעָא:

רש"י הבה נתחכמה לו. כל הבה לשון הכנה והזמנה לדבר הוא, כלומר הזמינו עצמכם לכך: נתחכמה לו. לעם. נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו נתחכם למושיען של ישראל לדונם במים, שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אבל הוא מביא על אמה אחת) : ועלה מן הארץ. על כרחנו. ורבותינו דרשו כאדם שמקלל עצמו ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כתב ועלינו מן הארץ והם יירשוה:

נביאים - ישעיה - פרק כז

(יב) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחְבֹּט יְהוָה מִשִּׁבֹּלֶת הַנָּהָר עַד נַחַל מִצְרָיִם וְאַתֶּם תְּלֻקְּטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְיהִי בְּעִדְנָא הַהִיא יִתְרְמוּן קָטִילִין קֳדָם יְיָ מִכֵּיף נַהֲרָא פְּרָת עַד נַחֲלָא דְּמִצְרַיִם וְאַתּוּן תִּתְקָרְבוּן חַד לְסָטָר חָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י **יחבט ה'** . ת"י יתרמון קטילין ואני אומר ב' לשונות הללו חיבוט ולקיטה נופלין זה על זה כחובט זיתיו וחזור ומלקטן ואחרים מלקטין אותו מן הארץ כך הקב"ה יתחיל האסיפה כמו שנאמר יתקע בשופר גדול : **משבולת הנהר** . הם האובדים בארץ אשור : **עד נחל מצרים** . הם הנדחים בארץ מצרים . הנהר . פרת , הם בני אשור היושבים על פרת : **עד נחל מצרים** . הם יושבי מצרים יחבוט אותם כחובט זיתים : **ואתם תלוקטו** . מן הגליות : **לאחד אחד** . המוצא אחד מכם יביאהו מנחה :

(יג) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֹבְדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְהִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלִָם: וִיהִי בְּעִדְנָא הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָרָא רַבָּא וְיֵיתוּן דְּיָגְלוּ לְאַרְעָא דְּאָתּוּר וּדְאִטְלָטְלוּ לְאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְיִסְגְּדוּן קֳדָם יְיָ בְּטוּרָא דְּקוּדְשָׁא בִּירוּשְׁלֶם:

רש"י **האובדים בארץ אשור** . לפי שנפוצו בארץ רחוקה לפנים מן הנהר סמבטיון קראם אובדים :

כח (א) הוֹי עֲטֶרֶת גֵּאוּת שִׁכֹּרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נֹבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים הֲלוּמֵי יָיִן: וַוי דְּיָהַב כִּתְרָא לְגֵיוּתָנָא טַפְּשָׁא רַבָּא דְּיִשְׂרָאֵל וְיָהַב מַצָּנְפְּתָּא לְרִשְׁעַיָּא דְּבֵית מַקְדְּשָׁא תּוּשְׁבַּחְתֵּיהּ דִּי עַל רֵישׁ חֵילָא שַׁמְנָא כְּתִישֵׁי חֲמַר:

רש"י **שכורי אפרים** . שהיו משתכרין ביין טוב של מדינת פרוגיתא כדאמר מיא דדורמסקית וחמרא דפרוגיתא קפחו עשרת השבטים : **וציץ נובל צבי תפארתו** . ומצב מטע תפארתו יהיה ציץ הפרח שלו : **נובל** . הם תאינים המקולקלות כמו ששנינו בברכות על הנובלו' ופירשו רבותינו בשולי כמרא , וציץ נץ כדמתרגמינן ויצץ ציץ ואנץ נץ אשר נטועים : **על ראש גיא שמנים** . היא כנרת שפירותיה מתוקים ושם הם הולמים עצמן ביין : **הלומי יין** . כתושי חמר , ויש עוד לפתור צבי תפארתו אשר על וגו' צבי התפארת שעל ראש עשרת השבטים המשוחין בגאות ראשי שמנים כמו שנאמר (עמוס ו) ראשית

שמנים ימשחו , גיא ל' גאוה כמו (לעיל טו) מואב גיא מאד (ואותו הציץ כציצת נובל תהיה) : **הלומי יין** . כך קוראן על שם שכרותן שנאמר בהם (עמוס ו) השותים במזרקי יין :

(ב) הִנֵּה חָזָק וְאַמִּץ לַאדֹנָי כְּזֶרֶם בָּרָד שַׂעַר קָטֶב כְּזֶרֶם מַיִם כַּבִּירִים שֹׁטְפִים הִנִּיחַ לָאָרֶץ בְּיָד:

הָא מָחָן תַּקִּיפָן וְחָסִינָן אַתְיָן מִן קֳדָם יְיָ כְּזַרְמִית בָּרָד כְּעַלְעוּל רוּחַ כְּזַרְמִית מַיִין תַּקִּיפִין שָׁטְפִין כֵּן יֵיתוּן עֲלֵיהוֹן עַמְמַיָּא וְיִגְלוּנוּן מֵאַרְעָא אוֹחֳרֵי בְּחוֹבַיָּא דִּי בִּידֵיהוֹן:

רש"י **הנה** . יש רוח חזק ואמיץ לה' שהוא כזרם ברד ושער קטב מרירי : **הניח לארץ ביד** . יניחהו על ארצם בידו החזקה ויפיל הנובלות מן התאנים :

כתובים - משלי - פרק יא

(לא) הֵן צַדִּיק בָּאָרֶץ יְשֻׁלָּם אַף כִּי רָשָׁע וְחוֹטֵא: הֵן צַדִּיקָא בְּאַרְעָא מִתְחַסָּן וְרַשִּׁיעֵי וְחַטָּאֵי סָיְפִין מִן אַרְעָא:

רש"י **הן צדיק בארץ ישולם** . למה יבטח הרשע בשעה שמצלחת לו הלא הוא רואה שהצדיק משתלם שכר העבירה שבידו בעודו על הארץ בחיים : **ואף כי רשע וחוטא** . וכ"ש שסופו של רשע להשתלם לו או בחייו או במותו :

יב (א) אֹהֵב מוּסָר אֹהֵב דָּעַת וְשׂוֹנֵא תוֹכַחַת בָּעַר: מַן דְּרָחֵים מַרְדוּתָא רָחֵם יְדִיעָתָא וְסָנֵי מַכְסָנוּתָא בּוּרָא הוּא: (ב) טוֹב יָפִיק רָצוֹן מֵיְהוָה וְאִישׁ מְזִמּוֹת יַרְשִׁיעַ: טָב מַן דְּקַבֵּל רְעוּתֵיהּ דֵּאֱלָהָא וְגַבְרָא רַשִּׁיעָא רְעִיעָא תַּרְעִיתֵיהּ:

רש"י **טוב יפיק** . מוציא מן הקב"ה נחת רוח להביא טובה לעולם : **ואיש מזמות ירשיע** . בעל עלילות ירשיע מחייב את הבריות להביא רעה , וכן הוא אומר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה (קהלת ט) :

(ג) לֹא יִכּוֹן אָדָם בְּרֶשַׁע וְשֹׁרֶשׁ צַדִּיקִים בַּל יִמּוֹט: לָא נְתְקַן בַּר נָשָׁא בְּרִשְׁעָא וְעִקָּרֵהוֹן דְּצַדִּיקֵי לָא נְזוּעַ:

רש"י **לא יכון אדם ברשע** . לא יתבסס :

משנה שבת פרק יג

א. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הָאוֹרֵג שְׁלֹשָׁה חוּטִין בַּתְּחִלָּה וְאֶחָד עַל הָאֲרִיג, חַיָּב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בַּסּוֹף שְׁעוּרוֹ שְׁנֵי חוּטִין:

ברטנורה (א) רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה. אם זו תחילת אריגתו של בגד, אינו חייב עד שיארוג שלשה חוטין. ואם מוסיף הוא על האריג, שיעורו באחד, דמצטרף עם השאר. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ב. הָעוֹשֶׂה שְׁנֵי בָתֵּי נִירִין בַּנִּירִין, בַּקְּרוֹס, בַּנָּפָה, בַּכְּבָרָה וּבַסַּל, חַיָּב. וְהַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְפִירוֹת, וְהַקּוֹרֵעַ עַל מְנָת לִתְפֹּר שְׁתֵּי תְפִירוֹת:

ברטנורה (ב) **שתי בתי נירין**. שנתן שני חוטין של שתי בניר שקורין ליצ"ש: **בנירים**. מפרש בגמרא שמרכיב שני פעמים [כל] חוט של שתי בניר ובפעם השלישית מרכיבו על חוט המורכב על הקנה: **בקירוס**. יריעה ארוגה מסיב של דקל:

ג. הַקּוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ וְעַל מֵתוֹ, וְכָל הַמְקַלְקְלִין, פְּטוּרִין. וְהַמְקַלְקֵל עַל מְנָת לְתַקֵּן, שְׁעוּרוֹ כְּמְתַקֵּן:

ברטנורה (ג) **הקורע על מתו וכו'**. במת שאינו חייב לקרוע עליו הוא דהוי מקלקל ופטור, אבל על מת שחייב לקרוע עליו, מתקן הוא וחייב: ובחמתו וכו' וכל המקלקלים פטורין. הא מתניתין אדחיא לה. והלכה שהקורע בחמתו חייב, שאע"פ שמקלקל הוא אצל הבגד, מתקן הוא אצל יצרו ודעתו מתיישב עליו בכך:

ד. שִׁעוּר הַמְּלַבֵּן וְהַמְנַפֵּץ וְהַצּוֹבֵעַ וְהַטְוָוֶה, כְּמְלֹא רֹחַב הַסִּיט כָּפוּל. וְהָאוֹרֵג שְׁנֵי חוּטִין, שְׁעוּרוֹ כְּמְלֹא הַסִּיט:

ברטנורה (ד) **המלבן**. את הצמר, והמנפצו, והצובעו, והטווה ממנו, שהן כולן אבות מלאכות, שיעורן כדי שיטוה מאותו הצמר חוט ארוך כמלא רוחב הסיט כפול. והסיט הוא כדי הפסק שיש בין אמה לאצבע כל מה שיוכל אדם להרחיבו, וכשיעור הריוח הזה שתי פעמים הוא הסיט כפול. וריוח שבין גודל לאצבע פעם אחת הוא גם כן כמלא רוחב הסיט כפול, מפני שיש בו כפלים כאותו שיש בין אמה לאצבע: **האורג שני חוטין**. שיעורן ברוחב הבגד כמלא הסיט, שאף על פי שלא ארגן על פני כל רוחב הבגד חייב:

ה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַצָּד צִפּוֹר לַמִּגְדָּל וּצְבִי לַבַּיִת, חַיָּב. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, צִפּוֹר לַמִּגְדָּל, וּצְבִי לַבַּיִת וְלֶחָצֵר וְלַבַּיְרִין. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא כָל הַבַּיְרִין שָׁוִין. זֶה הַכְּלָל, מְחֻסַּר צִידָה, פָּטוּר, וְשֶׁאֵינוֹ מְחֻסַּר צִידָה, חַיָּב:

ברטנורה (ה) **הצד צפור**. עד שהכניסו למגדל של עץ, ארמאריא"ו בלע"ז, חייב, שזו היא צידתו. אבל אם הכניסו לבית, אינו ניצוד בכך. וצבי ניצוד משהכניסו לבית ונעל בפניו, אבל אם הכניסו לגינה או לחצר אין זו צידה: **ולביברין**. קרפיפות המוקפים חומה, שמכניסין שם חיות ונשמרים שם: **כל המחוסר צידה**. שקשה לתפשו שם, כגון שאינו מגיע לו בשחיה אחת ששוחה לתפשו. והלכה כרשב"ג [דמפרש] למלתייהו דרבנן:

ו. צְבִי שֶׁנִּכְנַס לַבַּיִת וְנָעַל אֶחָד בְּפָנָיו, חַיָּב. נָעֲלוּ שְׁנַיִם, פְּטוּרִין. לֹא יָכֹל אֶחָד לִנְעֹל וְנָעֲלוּ שְׁנַיִם, חַיָּבִין. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר:

ברטנורה (ו) **צבי שנכנס**. מאליו לבית ונעל אחד בפניו, זו היא צידתו: **נעלו שנים פטורים**. דהוו להו שנים שעשאוה: **לא יכול אחד לנעול**. אורחיה הוא לנועלו בשנים, והרי לכל אחד מלאכה, דבלאו איהו לא מתעבדא: **ורבי שמעון פוטר**. ואין הלכה כרבי שמעון:

ז. יָשַׁב הָאֶחָד עַל הַפֶּתַח וְלֹא מִלְּאָהוּ, יָשַׁב הַשֵּׁנִי וּמִלְּאָהוּ, הַשֵּׁנִי חַיָּב. יָשַׁב הָרִאשׁוֹן עַל הַפֶּתַח וּמִלְּאָהוּ, וּבָא הַשֵּׁנִי וְיָשַׁב בְּצִדּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעָמַד הָרִאשׁוֹן וְהָלַךְ לוֹ, הָרִאשׁוֹן חַיָּב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר. הָא לְמָה זֶּה דּוֹמֶה. לְנוֹעֵל אֶת בֵּיתוֹ לְשָׁמְרוֹ וְנִמְצָא צְבִי שָׁמוּר בְּתוֹכוֹ:

ברטנורה (ז) **השני חייב**. שהוא צד אותו: **הא למה זה דומה**. מאחר שניצוד על ידי הראשון: **לנועל את ביתו לשמרו**. ולא לצוד: **ונמצא צבי**. שהוא ניצוד כבר: **שמור בתוכו**. כך זה, אף על פי שעמד הראשון, אין זה אלא כשומרו לצבי שהיה לו מאתמול. והשני פטור האמור במתניתין, פטור ומותר:

גמרא שבת דף ק"ה ע"ב

הַקּוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ וְכוּלִי. וּרְמִינְהִי הַקּוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ וּבָאֲבָלוֹ וְעַל מֵתוֹ חַיָּב וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת יָצָא יְדֵי קְרִיעָה. לֹא קַשְׁיָא הָא בְּמֵת דִּידֵיהּ הָא בְּמֵת דְּעַלְמָא. וְהָא מֵתוֹ קָתָנֵי. לְעוֹלָם בְּמֵת דִּידֵיהּ וּבְהַנַּךְ דְּלָאו בְּנֵי אֲבֵלוּת נִינְהוּ וְאִי חָכָם הוּא חִיּוּבֵי מְחַיַּיב דְּתַנְיָא חָכָם שֶׁמֵּת הַכֹּל קְרוּבָיו. הַכֹּל קְרוּבָיו סַלְקָא דַּעְתָּךְ. אֶלָּא אִימָא הַכֹּל כְּקְרוּבָיו הַכֹּל קוֹרְעִין עָלָיו הַכֹּל חוֹלְצִין עָלָיו הַכֹּל מַבְרִין עָלָיו בָּרְחָבָה. לֹא צְרִיכָא דְּלָאו חָכָם הוּא. וְאִי אָדָם כָּשֵׁר הוּא חִיּוּבֵי מְחַיַּיב דְּתַנְיָא מִפְּנֵי מַה מֵתִים בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כָּשֵׁהֵן קְטַנִּים כְּדֵי שֶׁיִּבְכֶּה וְיִתְאַבֵּל עַל אָדָם כָּשֵׁר כְּדֵי שֶׁיִּבְכֶּה עֲרֵבוֹנָא שַׁקְלֵי מִינַּיהּ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בָּכָה וְהִתְאַבֵּל עַל אָדָם כָּשֵׁר שֶׁכָּל הַבּוֹכֶה עַל אָדָם כָּשֵׁר מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו בִּשְׁבִיל כָּבוֹד שֶׁעָשָׂה. לֹא צְרִיכָא דְּלָאו אָדָם כָּשֵׁר הוּא. וְאִי דְּקָאֵי בִּשְׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה חִיּוּבֵי מְחַיַּיב דְּתַנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר הָעוֹמֵד עַל הַמֵּת בִּשְׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה חַיָּב לִקְרוֹעַ הָא לְמָה זֶּה דּוֹמֶה לְסֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּשְׂרָף. לֹא צְרִיכָא דְּלֹא קָאֵי בִּשְׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה: הַקּוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ וכו' וּכְהָאי גַּוְונָא מִי שָׁרֵי וְהָתַנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם חֵילְפָּא בַּר אַגְרָא שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי הַקּוֹרֵעַ בְּגָדָיו בַּחֲמָתוֹ וְהַמְשַׁבֵּר כֵּלָיו בַּחֲמָתוֹ וְהַמְפַזֵּר מָעוֹתָיו בַּחֲמָתוֹ יְהֵא בְּעֵינֶיךָ כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁכָּךְ אוּמָנְתוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרָע הַיּוֹם אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה כָּךְ וּלְמָחָר אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה כָּךְ עַד שֶׁאוֹמֵר לוֹ עֲבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה וְהוֹלֵךְ וְעוֹבֵד. אָמַר רַבִּי אָבִין מָאי קְרָא (תהלים פ"א) לֹא יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר אֵיזֶהוּ אֵל זָר שֶׁיֵּשׁ בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם הֱוֵי אוֹמֵר זֶה יֵצֶר הָרָע. לֹא צְרִיכָא דְּקָא עָבִיד לְמַרְמָא אֵימָתָא אַאִינָשֵׁי בֵּיתֵיהּ. כִּי הָא דְּרַב יְהוּדָה שָׁלִיף מַצָּבֵייְתָא. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב תְּבַר מָאנֵי תְּבִירֵי. רַב שֵׁשֶׁת רָמֵי לָהּ. לְאַמְתֵיהּ מוּנֵינִי אֲרֵישָׁהּ. רְבִּי אַבָּא תָּבַר נָכְתָּמָא:

רש"י **יצא ידי קריעה**. שאדם חייב לקרוע על מתו: **הא במת דידיה**. ברייתא דקתני חייב במת דידיה שחייב לקרוע עליו הלכך קריעה דידיה לאו אלא קלקול הוא אלא תקון: **והא מתו נמי קתני**. במתניתין: **לעולם במת דידיה**. שמוטל עליו לקברו ומיהו בהנהו דלאו בני

אבילות נינהו שאין מאותן האמורים בפרשת כהנים אביו ואמו בנו ובתו ואחיו ואחותו: **ופרכינן ואי חכם הוא**. זה שמת: **חיובי מחייב**. נמי לקרוע וכיון דמחייב מתקן הוא ואמאי פטור: **חולצין**. יוצאין לפניו חלוצי כתף חלוקו קרוע עד שכתפו ערום': **מברין עליו ברחבה**. שהיו מברין האבלים ברחבה סעודה ראשונה שאבל אינו אוכל משלו: **ס"ת שנשרף**. שהרואה חייב לקרוע אף נשמת ישראל הניטל' דומה לו שאין לך ריק בישראל שאין בו תורה ומצות: **מי שרי והתניא וכו'**. אלמא לאו מתקן הוא שמלמד ומרגיל את יצרו לבא עליו: **בך**. משמע בקרבך שאם הוא בך תשתחוה לאל נכר לבסוף: **שליף מצבייתא**. אמרי הבגד בחמתו להראותם שהוא כועס ויגורו מפניו: **מוניני**. ציר של דגים קטנים: **נכתמא**. כיסוי הכד:

זוהר שמות דף ג' ע"ב

רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר (שמואל א' י"ב) וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיהֶם וְגוֹמֵר. מָאי וַיִּשְׁכְּחוּ דְּדָחוּ מִנַּיְיהוּ בְּרִית קַיָּימָא קַדִּישָׁא דַּהֲווֹ גַּזְרִין וְלָא פָּרְעִין עַד דְּאָתַת דְּבוֹרָה וּנְדִיבַת בְּהָאי לְכָל יִשְׂרָאֵל כְּמָה דִכְתִיב (שופטים ה') בִּפְרוֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ יְיָ. מָאן דְּקָטִיל בְּנוֹי הַהוּא עוֹבָרָא דְּמִתְעַבְּרָא אִתְּתֵיהּ וְגָרִים לְקַטָּלָא לֵיה בְּמַעֲהָא דְּסָתִיר בְּנַיְינָא דְּקַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאוּמָנוּתָא דִילֵיהּ. אִית מָאן דְּקָטִיל בַּר נַשׁ וְהָאי (בראשית רי"ט כ') קָטִיל בְּנוֹי. תְּלָתָא בִּישִׁין עָבִיד דְּכָל עַלְמָא לָא יָכִיל לְמִסְבַּל וְעַל דָּא עַלְמָא מִתְמוֹגְגָא זְעִיר זְעִיר וְלָא יְדִיעַ וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִסְתְּלִיק מֵעַלְמָא וְחַרְבָּא וְכַפְנָא וּמוֹתָנָא אַתְיָין עַל עַלְמָא. וְאִלֵּין אִינּוּן קְטִיל בְּנוֹי סָתִיר בְּנַיְינָא דְמַלְכָּא. דְּחֵי שְׁכִינְתָּא דְאָזְלָא וּמְשַׁטְטָא בְּעַלְמָא וְלָא אַשְׁכַּחַת נַיְיחָא וְעַל (דְּא) אִלֵּין רוּחָא (ס"א רוּחִין) דְּקוּדְשָׁא (עְבִיד) בַּכְיָה. וְעַלְמָא אִתְּדָן בְּכָל הֲנֵי דִינִין. וְוֵי לְהַהוּא בַּר נַשׁ וְוֵי לֵיהּ טָב לֵיהּ דְּלָא יִתְבְּרֵי בְּעַלְמָא זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל דְּאַף עַל גַּב דַּהֲווֹ בְּגָלוּתָא דְמִצְרַיִם אִסְתְּמָרוּ מִכָּל הֲנֵי תְּלָתָא מִנְּדָה וּמַבַּת אֵל נֵכָר וּמִקְטוֹל זַרְעָא וְאִשְׁתַּדְּלוּ בְּפַרְהֶסְיָא בְּפִרְיָה וְרִבְיָה. דְּאַף עַל גַּב דְּגָזְרָה אִתְגְּזַר כָּל הַבֵּן הַיִלּוֹד הַיְאוֹרָה תַּשְׁלִיכוּהוּ לָא אִשְׁתְּכַח בֵּינַיְיהוֹן מָאן דְּקָטִיל עוֹבָרָא בְּמַעֲהָא דְּאִתְּתָא כָּל שֶׁכֵּן לְבָתַר. וּבְזִכוּתָא דָּא נַפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִן גָּלוּתָא. מִנְּדָה דְּתָנֵי רִבִּי חִיָּיא מָאי (ד"ד ע"א) דִכְתִיב (שמות ל"ח) וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמַרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת מִפְּנֵי מַה זָכוּ נַשִּׁין לְהָאי בְּגִין דְּאִסְתְּמָרוּ גַּרְמַיְיהוּ בְּגָלוּתָא דְמִצְרַיִם דִּלְבָתַר דְּאִתְדַּכְיָין הֲווּ אַתְיָין מִתְקַשְׁטָן וּמִסְתַּכְּלָן בַּמַּרְאָה בִּבְעָלֵיהוֹן וּמְעוֹרְרָן לוֹן בִּפְרִיָה וְרִבְיָה. מִבַּת אֵל נֵכָר דִכְתִיב (שם י"ב) יָצְאוּ כָּל צְבָאוֹת יְיָ וְגוֹמֵר. וּכְתִיב (תהלים קכ"ב) שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל וַדַּאי. וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שִׁבְטֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִי תֵּימָא וְהָא כְתִיב וְהוּא בֶּן אִישׁ מִצְרִי וְהוּא בֶּן אִישׁ מִצְרִי הָא וַדַּאי חַד הֲוָה וּפִרְסְמוֹ קְרָא דִכְתִיב (ויקרא כ"ד) וְהוּא בֶּן אִישׁ מִצְרִי וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלוֹמִית בַּת דִּבְרִי לְמַטֵּה

דָן. פְּרִיָה וְרִבְיָה דִכְתִיב וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וְגוֹמֵר. וּמִכָּל הֲנֵי אִסְתְּמָרוּ יִשְׂרָאֵל. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ז' א') עָאלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נַפְקוּ הָדָא הוּא דִכְתִיב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹמֵר: תרגום הזוהר רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר, וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת ה' אֱלֹקֵיהֶם וְגוֹ' וַיַּעַזְבוּ אֶת ה'. וְשׁוֹאֵל, מַהוּ וַיִּשְׁכְּחוּ וַיַּעַזְבוּ. וּמֵשִׁיב, שֶׁדָּחוּ מֵעַצְמָם אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ, שֶׁהָיוּ מָלִים וְלֹא פוֹרְעִים, עַד שֶׁבָּאָה דְבוֹרָה, וְהִתְנַדְּבָה בָּזֶה, לְכָל יִשְׂרָאֵל. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב וְגוֹ'. מִי שֶׁהוֹרִג אֶת בָּנָיו, דְּהַיְנוּ לְאוֹתוֹ עֶבֶד שֶׁאִשְׁתּוֹ נִתְעַבְּרָה בּוֹ, וְגוֹרֵם לַהֲרֹג אוֹתוֹ בְּמֵעֶיהָ שֶׁסּוֹתֵר בְּנְיָנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאוּמָנוּתוֹ. יֵשׁ מִי שֶׁהוֹרֵג אָדָם, וְזֶה הוֹרֵג בָּנָיו. שְׁלֹשׁ רָעוֹת עָשָׂה שֶׁהָעוֹלָם כֻּלּוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לִסְבֹּל, וְעַל כֵּן הָעוֹלָם מִתְמוֹטֵט מֵעֵט מְעַט, וְלֹא יָדוּעַ לָמָּה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, וְחָרֵב וְרָעָב וּמָוֶת בָּאִים עַל הָעוֹלָם. וְאֵלּוּ הֵם, הוֹרֵג בָּנָיו, סוֹתֵר בִּנְיַן הַמֶּלֶךְ, וְדוֹחֶה אֶת הַשְּׁכִינָה, שֶׁהוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטֶטֶת בָּעוֹלָם וְאֵינָהּ מוֹצֵאת מְנוּחָה. וְעַל אֵלּוּ, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ בּוֹכָה. וְהָעוֹלָם נִדּוֹן בְּכָל אֵלּוּ הַדִּינִים. אוֹי לְאוֹתוֹ הָאָדָם, אוֹי לוֹ, מוּטָב לוֹ שֶׁלֹּא הָיָה נִבְרָא בָּעוֹלָם. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ בְּגָלוּת מִצְרַיִם, נִשְׁמְרוּ מִכָּל שֶׁלֹּשׁ אֵלּוּ, מִנִּדָּה וּמִבַּת אֵל נֵכָר, וּמִלַּהֲרוֹג אֶת הַבָּנִים. וְהִשְׁתַּדְּלוּ לְעוֹרֵר הַפְּרִיָה וְרִבְיָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּגְזְרָה גְּזֵרָה, כֹּל הַבֵּן הַיִלּוֹד הַיְאוֹרָה תַּשְׁלִיכוּהוּ, לֹא נִמְצָא בֵּינֵיהֶם אִישׁ שֶׁיַּהֲרֹג עֶבֶד בְּמֵעֵי אִשָּׁה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְאַחַר שֶׁנּוֹלַד, וּבְזְכוּת זֶה יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגָּלוּת. נִשְׁמְרוּ בְּמִצְרַיִם מִנִּדָּה. כִּי רַבִּי חִיָּא לְמַד, מַהוּ שֶׁכָּתוּב, וַיַּעַשׂ וְגוֹ' בַּמְּרֹאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, מִפְּנֵי מַה זָּכוּ הַנָּשִׁים לְכָךְ, הוּא מִשּׁוּם שֶׁשָּׁמְרוּ אֶת עַצְמָן בְּגָלוּת מִצְרַיִם, שֶׁלְּאַחַר שֶׁנִּטְהֲרוּ מִנִּדָּתָן הָיוּ בָּאוֹת וּמִתְקַשְּׁטוֹת וּמִסְתַּכְּלוֹת בַּמַּרְאָה בְּבַעֲלֵיהֶן וּמְעוֹרְרוֹת אוֹתָם בְּפְרִיָה וְרִבְיָה. נִשְׁמְרוּ בְּמִצְרַיִם מִבַּת אֵל נֵכָר שֶׁכָּתוּב, יָצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה'. וְכָתוּב, שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל, וַדַּאי, וְכָתוּב, אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שִׁבְטֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי כָּתוּב, וְהוּא בֶּן אִישׁ מִצְרִי. וּמֵשִׁיב, הִנֵּה וַדַּאי אֶחָד הָיָה וּפָרְסְמוֹ הַכָּתוּב, שֶׁכָּתוּב, וְהוּא בֶּן אִישׁ מִצְרִי וְגוֹ'. נִשְׁמְרוּ בְּמִצְרַיִם לְקַיֵּם פְּרִיָה וְרִבְיָה, שֶׁכָּתוּב וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וְגוֹ'. הֲרֵי שֶׁמִּכָּל אֵלּוּ, מִנִּדָּה, מִבַּת אֵל נֵכָר, וּמִלַּהֲרֹג הַבָּנִים, נִשְׁמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, וְעַל כֵּן בָּאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם וְיָצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַחֵירוּת, ז"ש וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים וְגוֹ'. כִּי בָּאוּ מַשְׁמָע, שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּקֵּעַ, אֶלָּא שֶׁיֵּצְאוּ מִשָּׁם, וְהַיְנוּ בִּזְכוּת שְׁמִירַת שָׁלֹשׁ דְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ההלכות תשובה פ"ג

א. הַבֵּינוֹנִים אִם הָיָה בְּכֻלָּל מֻחֲצָה עֲוֹנוֹת שֶׁלָּהֶן שֶׁלֹּא הִנִּיחַ תְּפִלִּין מֵעוֹלָם דָּנִין אוֹתוֹ כְּפִי חֶטְאוֹ וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא וְכֵן כָּל הָרְשָׁעִים שֶׁעֲוֹנוֹתֵיהֶן מְרֻבִּים דָּנִין אוֹתָן כְּפִי

חֲטָאֵיהֶם וְיֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא אַף עַל פִּי שֶׁחָטְאוּ שֶׁנֶּאֱמַר וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ אֶרֶץ זוּ מָשָׁל כְּלוֹמַר אֶרֶץ הַחַיִּים וְהוּא הָעוֹלָם הַבָּא. וְכֵן חֲסִידֵי אוּמוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא: **ב**. וְאֵלּוּ הֵם שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא אֶלָּא נִכְרָתִין וְאוֹבְדִים וְנִדּוֹנִין עַל גּוֹדֶל רִשְׁעָם וְחַטָּאתָם לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים. הָאֲפִיקוֹרוֹסִין וְהַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה וְהַכּוֹפְרִים בְּתְחִיַּת הַמֵּתִים וּבְבִיאַת הַגּוֹאֵל וְהַמּוּמָרִין וּמַחֲטִיאֵי הָרַבִּים וְהַפּוֹרְשִׁין מִדַּרְכֵי צִבּוּר וְהָעוֹשֶׂה עֲבֵירוֹת בְּיָד רָמָה בְּפַרְהֶסְיָא כְּיהוֹיָקִים וְהַמּוֹסְרִים וּמַטִּילֵי אֵימָה עַל הַצִּבּוּר שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם וְשׁוֹפְכֵי דָמִים וּבַעֲלֵי לָשׁוֹן הָרָע וְהַמּוֹשֵׁךְ עֶרְלָתוֹ:

מוסר

מספר דברים שבקדושה סי' ה' ו'

א. יִזָּהֵר מְאֹד לְטַהֵר רַעְיוֹנָיו שֶׁלֹּא יְהַרְהֵר בַּיּוֹם וְיָבֹא לִידֵי קֶרִי בַּלַּיְלָה. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי כְּשֶׁרוֹאֶה הָאָדָם הִרְהוּרִים רָעִים בָּאִים עַל לִבּוֹ יִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וְיַעֲבְרוּ מִמֶּנּוּ: **ב**. לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה שֶׁלֹּא יוֹלִיד בֵּן מַמְזֵר אוֹ רָשָׁע כִּי אָפְלוּ מֵאִשְׁתּוֹ יִהְיֶה זֶה עַל יְדֵי הַהִרְהוּר בִּשְׁעַת הַזִּוּוּג. וְהֵן הֵן פְּרִיצֵי הַדּוֹר. וְגַם יִזָּהֵר מֵהַמַּחֲלוֹקֶת שֶׁיָּבֹא לִפְגוֹם בַּיְסוֹד שֶׁהוּא שָׁלוֹם: **ג**. כִּי יִהְיֶה ריב וגו' אֵין שָׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ מְרִיבָה וְכֵן הוּא אוֹמֵר וַיְהִי ריב בֵּין רוֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וגו' מִי גָרַם לְלוֹט לִפְרוֹשׁ מִן הַצַּדִּיק הֱוֵי אוֹמֵר זוּ מְרִיבָה: **ד**. בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה גּוֹרֶם הַמַּחֲלוֹקֶת שֶׁכָּל הָעוֹזֵר בְּמַחֲלוֹקֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְאַבֵּד זִכְרוֹ שֶׁבְּמַחֲלוֹקֶת קָרַח תִּינוֹקוֹת בְּנֵי יוֹמָן נִבְלָעוּ: **ה**. מַחֲלוֹקֶת רָאשֵׁי תֵּיבוֹת מַכָּה חָרוֹן לְקוּי קְלָלָה תּוֹעֵבָה: **ו**. אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל אַתֶּם גְּרַמְתֶּם לְהַחֲרִיב בֵּיתִי וּלְהַגְלוֹת בָּנַי שַׁאֲלוּ לְשָׁלוֹם וַאֲנִי מוֹחֵל לָכֶם שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים קכ"ב) שַׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלִַם: **ז**. לֹא נֶחֱרַב הַבַּיִת אֶלָּא בִּשְׁבִיל שִׂנְאַת חִנָּם וּכְשֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם זֶה עִם זֶה הוּא תִּקּוּן הַיְסוֹד מִדַּת הַשָּׁלוֹם וְיָבֹא הַגּוֹאֵל בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן:

שמות יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנֹּתוֹ בְּסִבְלֹתָם וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה אֶת פִּתֹם וְאֶת רַעַמְסֵס: וּמַנִּיאוּ עֲלֵיהוֹן שִׁלְטוֹנִין מַבְאִישִׁין בְּדִיל לְעַנוֹאֲהוֹן בְּפָלְחָנְהוֹן וּבְנוֹ קִרְוֵי בֵּית אוֹצָרָא לְפַרְעֹה יָת פִּיתוֹם וְיָת רַעַמְסֵס:

רש"י עליו. על העם: מסים. לשון מס, שרים שגובין מהם המס. ומהו המס, שיבנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענתו בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרגומו. וכן לך בא אל

הסכן הזה, גזבר הממנה על האוצרות: את פתם ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכך ועשאום חזקות ובצורות לאוצר:

(יב) וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיָּקֻצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וּכְמָא דְמִעַנַן לְהוֹן כֵּן סָגֵן וְכֵן תַּקְפִּין וַעֲקַת לְמִצְרָאֵי מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י וכאשר יענו אתו. בכל מה שהם נותנין לב לענות, כן לב הקדוש ברוך הוא להרבות ולהפריץ: כן ירבה. כן רבה וכן פרץ. ומדרשו רוח הקדש אומרת כן אתם אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה: ויקצו. קצו בחייהם. ורבותינו דרשו כקוצים היו בעיניהם:

(יג) וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ: וְאַפְלָחוּ מִצְרָאֵי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַשְׁיוּ:

רש"י בפרך. בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו:

(יד) וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ: וְאַמְרִרוּ יָת חַיֵּיהוֹן בְּפָלְחָנָא קָשְׁיָא בְּטִינָא וּבְלִבְנִין וּבְכָל פָּלְחָנָא בְּחַקְלָא יָת כָּל פָּלְחָנְהוֹן דְּאַפְלָחוּ בְהוֹן בְּקַשְׁיוּ: (טו) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְיַלְּדֹת הָעִבְרִיֹּת אֲשֶׁר שֵׁם הָאַחַת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּעָה: וַאֲמַר מַלְכָּא דְמִצְרַיִם לְחַיָּתָא יְהוּדַיְתָא דְשׁוּם חָדָא שִׁפְרָה וְשׁוּם תִּנְיָתָא פּוּעָה:

רש"י למילדת. הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, כמו שובר ומשבר, דובר ומדבר, כך מוליד ומילד: שפרה. זו יוכבד על שם שמשפרת את הולד: פועה. זו מרים שפועה ומדברת והוגה לולד כדרך הנשים המפיסות תינוק הבוכה. פועה לשון צעקה, כמו כיולדה אפעה:

נביאים - ישעיה - פרק כח

(ג) בְּרַגְלַיִם תִּרָמַסְנָה עֲטֶרֶת גַּאוּת שִׁכּוֹרֵי אֶפְרָיִם: בְּרַגְלִין יְתְדַּשׁ כְּתָרָא דְּגֵיוְתָנָא טַפְּשָׁא רַבָּא דְּיִשְׂרָאֵל: (ד) וְהָיְתָה צִיצַת נֹבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים כִּבְכוּרָה בְּטֶרֶם קַיִץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָהּ בְּכַפּוֹ יִבְלָעֶנָּה: וִיהִי דְּיֵהִיב מִצְנָפְטָא לְרֵשִׁיעָא דְּבֵית מַקְדְּשָׁא תּוּשְׁבַּחְתֵּיהּ דִּי עַל רֵישׁ חֵילָא שָׁמִינָא כְּבִכּוּרָא עַד לָא דְּאִם יֶחֱזֵי דַּחֲזֵי יָתֵהּ כְּאִלּוּ הִיא בְּיֶדֵיהּ יִבְלָעֶנָּה:

רש"י **כבכורה בטרם קיץ** . כבישול' של תאנת ציץ נובל : **בטרם קיץ** . עת בישול שאר התאנים אשר מתוך שהיא בכורה קופץ עליה ובולעה בעודה בכפו כך וישקוד על הרעה ויביאה עלינו (דניאל ט') :

(ה) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת לַעֲטֶרֶת צְבִי וְלִצְפִירַת תִּפְאָרָה לִשְׁאָר עַמּוֹ: בְּעִדָּנָא הַהִיא יְהֵא מְשַׁיְחָא דֵּייָ צְבָאוֹת לְכַלִּילָא דְּחֶדְוָה וּלְכֶתֶר דְּתוּשְׁבְּחָא לִשְׁאָרָא דְּעַמֵּיהּ:

רש"י **ביום ההוא** . כהתם הפושעים : **יהיה ה' צבאות לעטרת צבי** . לצדיקים הנשארים בה :

(ו) וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט לַיּוֹשֵׁב עַל הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שְׁעָרָה: לְמֵימָר קְשׁוֹט דְּדִין לְדָיְתְבִין בְּבֵית דִּינָא לְמָדָן דִּין דְּקְשׁוֹט וּלְמָתָן נִצְחָנָא לִדְנָפְקִין בְּקְרָבָא לַאֲתְבוּתְהוֹן בִּשְׁלָם לְבָתֵּיהוֹן:

רש"י **ולרוח משפט** . יהיה הקב"ה להורות משפט : **ליושב על המשפט ולגבורה** . יהיה לאותן שהם משיבי מלחמ' מלחמתה של תורה :

(ז) וְגַם אֵלֶּה בַּיַּיִן שָׁגוּ וּבַשֵּׁכָר תָּעוּ כֹּהֵן וְנָבִיא שָׁגוּ בַשֵּׁכָר נִבְלְעוּ מִן הַיַּיִן תָּעוּ מִן הַשֵּׁכָר שָׁגוּ בָּרֹאֶה פָּקוּ פְּלִילִיָּה: וְאַף אִלֵּין בְּחַמְרָא רָווּ וּבְעַתִּיקָא אִסְתַּלְעָמוּ כַּהֲנָא וּסְפָר רָווּ מִן עַתִּיק אִסְתַּלְעָמוּ מִן חֲמַר טָעוּ מִן עַתִּיק אִתְפַּנְיאוּ בָּתַר מֵיכַל בָּסִים טָעוּ דִּינָהָא:

רש"י **וגם אלה** . יושבי משפט ומשיבי מלחמה שבדור הזה כלומר טובים וחשובים שבהן ביין שגו כי עתה אין טוב בהם : **שגו ברואה** . הלעיגו בדברי הנביאים וי"ת במאכל מעדנים שראוהו עונג להם : **פקו פליליה** . הכשילו המשפט : **פקו** . לשון פיק ברכים (נחום ב') פוקה (שמואל א' כ"ה) :

כתובים - משלי - פרק יב

(ד) אֵשֶׁת חַיִל עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ וּכְרָקָב בְּעַצְמוֹתָיו מְבִישָׁה: אִתְּתָא כְּשֵׁרְתָּא כְּלִילָא לְבַעֲלָהּ וְאִנְתְּתָא בִישְׁתָּא מַלְטִיתָא בְּקִיסָא הֵיכְנָא מֵיבְדָא גַּרְמוֹי דְּגַבְרָהּ:

רש"י **וכרקב** . תולעת הנכנס תוך העצמות וטוחן אותם כן אשה מבישה ורעה שמעשיה בושים :

(ה) מַחְשְׁבוֹת צַדִּיקִים מִשְׁפָּט תַּחְבֻּלוֹת רְשָׁעִים מִרְמָה: מַחְשָׁבָתְהוֹן דְּצַדַּיקֵי דִינָא מַדְבְּרָנוּתָא דְּרַשִׁיעֵי רַמָּיוּתָא: (ו) דִּבְרֵי רְשָׁעִים אֱרֵב דָּם וּפִי יְשָׁרִים יַצִּילֵם: מִלֵּי דְּרַשִׁיעֵי כְּמִנִין לְדָמָא וּפוּמְהוֹן דִּתְרִיצֵי מַפְּצֵי לְהוֹן:

רש"י **דברי רשעים ארב דם** . יועצים לרצוח בידם או ע"י עדות שקר : **ופי ישרים** . כששומעים את עצתם יצילום לנרדפים שמגלים את עצתם או אם עדים הם מזימין אותם :

(ז) הָפוֹךְ רְשָׁעִים וְאֵינָם וּבֵית צַדִּיקִים יַעֲמֹד: נְתַהֲפָכוּן רַשִׁיעֵי וְלָא נְשְׁתַּכְחוּן וּבֵיתְהוֹן דְּצַדַּיקֵי יְקוּם:

רש"י **הפוך רשעים** . כמו להפוך כמהפכת רגע נהפכים : **ואינם** . כלים כגון סדום : **ובית צדיקים יעמוד** . יתקיים :

(ח) לְפִי שִׂכְלוֹ יְהֻלַּל אִישׁ וְנַעֲוֵה לֵב יִהְיֶה לָבוּז: גְּבָרָא מִשְׁתַּבַּח בְּפוּמָא דְסוּכְלְתָנוּתֵיהּ וְחַסִיר רַעְיָנָא יֶהֱוֵי לִשְׁטוּתָא:

רש"י **לפי שכלו יהולל איש** . אם חכם מעט או הרבה הכל לפי שכלו יטול שכרו : **ונעוה לב** . שהניע לבו לגמרי מן התורה הוא יהיה לבוז : **נעוה** . כמו נעותי משמוע (ישעיה כא)

וכן בן נעות המרדות (שמואל א כ) וי"ל נעוה מי שלבו נעוע מגזרת נע ונד כאשר יאמר זעוה מגזרת זע :

משנה יבמות פרק יג

א. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין מְמָאֲנִין אֶלָּא אֲרוּסוֹת. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֲרוּסוֹת וּנְשׂוּאוֹת. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, בַּבַּעַל וְלֹא בַיָּבָם. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, בַּבַּעַל וּבַיָּבָם. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, בְּפָנָיו. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, בְּפָנָיו וְשֶׁלֹּא בְפָנָיו. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, בְּבֵית דִּין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, בְּבֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בְבֵית דִּין. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי, מָמָאֶנֶת וְהִיא קְטַנָּה, אֲפִלּוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים. אֶמְרוּ לָהֶן בֵּית שַׁמַּאי, אֵין בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הֶפְקֵר, אֶלָּא מָמָאֶנֶת וּמַמְתֶּנֶת עַד שֶׁתַּגְדִּיל, וּתְמָאֵן, וְתִנָּשֵׂא:

ברטנורה (א) בית שמאי אומרים אין ממאנין אלא ארוסות. יתומה שהשיאוה אמה ואחיה, אינה ממאנת אלא מן הארוסין: **בבעל**. אבל אם מת ולא מיאנה בו ונפלה לפני יבם, אינה יוצאה במיאון, אלא תמתין עד שתגדיל ותחלוץ: **אין בנות ישראל הפקר**. ואפילו מן האירוסין לא תמאן ותיארס לאחר ותחזור ותמאן. אלא ממאנת בזה ותמתין מליארס לאחר עד שתגדיל: **תמאן ותנשא**. לאו למהדר ולמאן זמנא אחריתי, אלא הכי קאמר, ממאנת וממתנת מליארס לאחר עד שתגדיל, או אם רוצה להנשא ממאנת בבעלה ותנשא מיד, דתו לא ממאנת לבית שמאי דנשואה היא:

ב. אֵיזוֹ הִיא קְטַנָּה שֶׁצְּרִיכָה לְמָאֵן כֹּל שֶׁהִשְׁאוּהָ אִמָּהּ וְאַחֶיהָ לְדַעְתָּהּ הִשְׁאוּהָ שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ, אֵינָהּ צְרִיכָה לְמָאֵן. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר, כָּל תִּינוֹקֶת שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לִשְׁמוֹר קִדּוּשֶׁיהָ, אֵינָהּ צְרִיכָה לְמָאֵן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין מַעֲשֶׂה קְטַנָּה כְּלוּם אֶלָּא כְמַפֶּתָּה. בַּת יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֵן, לֹא תֹאכַל בַּתְּרוּמָה. בַּת כֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל, תֹּאכַל בַּתְּרוּמָה:

ברטנורה (ב) **אין מעשה קטנה אלא כמפותה**. דכמי שלא נישאת דמי. ואין הלכה כר"א, והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס. ופחותה מבת שש בחזקת שאינה יודעת לשמור קידושיה ואינה צריכה למאן. ויותר מבת עשר, בחזקת שיודעת לשמור קידושיה ואע"פ שהיא סכלה ביותר. ומבת שש ועד בת עשר צריכה בדיקה אם יודעת לשמור קידושיה אם לאו. וממאנת הבת והולכת עד שתהא בת י"ב שנה ויום אחד ותביא סימנים. לאחר מכאן אינה ממאנת אפילו לא בא עליה. ואם בא עליה לאחר י"ב שנה ויום אחד אף על פי שלא הביאה סימנים חיישינן שמא נשרו הסימנים וקנאה:

ג. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, כָּל עַכָּבָה שֶׁהִיא מִן הָאִישׁ, כְּאִלּוּ הִיא אִשְׁתּוֹ. וְכָל עַכָּבָה שֶׁאֵינָהּ מִן הָאִישׁ, כְּאִלּוּ אֵינָהּ אִשְׁתּוֹ:

ברטנורה (ג) **כל עכבה שהיא מן האיש**. נתן לה גט, זו היא עכבה שהיא מן האיש, דכיון דלא מיאנה בו זו היא עכבה שאינה מן האיש, שלא נתעכבה אצלו משום אישות. ומתניתין מפרש לה ואזיל:

ד. הַמְמָאֶנֶת בָּאִישׁ, הוּא מֻתָּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ, וְהִיא מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו, וְלֹא פְסָלָהּ מִן הַכְּהֻנָּה. נָתַן לָהּ גֵּט, הוּא אָסוּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ, וְהִיא אֲסוּרָה בְקְרוֹבָיו, וּפְסָלָהּ מִן הַכְּהֻנָּה. נָתַן לָהּ גֵּט וְהֶחֱזִירָהּ, מֵאֲנָה בוֹ וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וְנִתְאָרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, מֻתֶּרֶת לַחֲזוֹר לוֹ. מֵאֲנָה בוֹ וְהֶחֱזִירָהּ, נָתַן לָהּ גֵּט וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וְנִתְאָרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, אֲסוּרָה לַחֲזוֹר לוֹ. זֶה הַכְּלָל, גֵּט אַחַר מֵאוֹן, אֲסוּרָה לַחֲזוֹר לוֹ. מֵאוֹן אַחַר גֵּט, מֻתֶּרֶת לַחֲזוֹר לוֹ:

ברטנורה (ד) **מותרת לחזור לו**. אע"ג דאם לא החזירה ונישאת לאחר מתוך הגרושין ונתארמלה, אסורה לראשון, אפילו הכי כי החזירה ומיאנה בו אתי מיאון וגלי עלה דקטנה היא ובטליה לגטא, ולא הוי בחזרה שניה כמחזיר גרושתו משנישאת לאחר: **זה הכלל**. כלומר אפילו פעמים הרבה גרשה והחזירה ומיאנה בו, אם נישאת לאחר מתוך גט אסורה לחזור לו, ומתוך מיאון מותרת לחזור לו:

ה. הַמְמָאֶנֶת בָּאִישׁ וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וְגֵרְשָׁהּ, לְאַחֵר וּמֵאֲנָה בוֹ, לְאַחֵר וְגֵרְשָׁהּ (לְאַחֵר וּמֵאֲנָה בוֹ), כֹּל שֶׁיָּצָאת הֵימֶנּוּ בְּגֵט, אֲסוּרָה לַחֲזוֹר לוֹ. בְּמֵאוֹן, מֻתֶּרֶת לַחֲזוֹר לוֹ:

ברטנורה (ה) **לאחר ומיאנה בו**. כלומר חזרה ונישאת לשלישי ומיאנה בו: כל שיצתה ממנו בגט אסורה לחזור לו. אע"פ שיצתה משל אחריו במיאון לא בטליה לגיטא דידיה:

ו. הַמְגֻרֶשׁ אֶת הָאִשָּׁה, וְהֶחֱזִירָהּ, מֻתֶּרֶת לַיָּבָם. וְכֵן הַמְגֻרֶשׁ אֶת הַיְתוֹמָה, וְהֶחֱזִירָהּ, מֻתֶּרֶת לַיָּבָם. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר. קְטַנָּה שֶׁהִשְׁאָהּ אָבִיהָ וְנִתְגָּרְשָׁה, כְּיִתוֹמָה בְּחַיֵּי הָאָב. הֶחֱזִירָהּ, דִּבְרֵי הַכֹּל אֲסוּרָה לַיָּבָם:

ברטנורה (ו) **מותרת ליבם**. ולא אמרינן נישואין הראשונים מפילין היבמה לפני היבם ומשעה שגירשה אחיו קיימא עליה באיסור אשת אח דהויא לה גרושת אחיו: **רבי אליעזר אוסר**. דגזר כל הני אטו יתומה בחיי האב דאמרינן לקמן במתניתין דלאחר חזרתה הרי היא כגרושה אפילו לרבנן. ואין הלכה כרבי אליעזר: **כיתומה בחיי האב**. אף על פי שהאב חי הרי היא כיתומה לענין קדושין, דשוב אין לאב כח לקבל קדושיה. ואם החזירה בקטנותה, אסורה ליבם אם מת בקטנותה, דקדושי חזרה אינן כלום הואיל ופקע רשות אב מינה והיא אין לה יד, והויא כגרושה ועומדת:

ז. שְׁנֵי אַחִין נְשׂוּאִין לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת יְתוֹמוֹת קְטַנּוֹת, וּמֵת בַּעְלָהּ שֶׁל אַחַת מֵהֶן, תֵּצֵא מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה. וְכֵן שְׁתֵּי חֵרְשׁוֹת גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה, מֵת בַּעְלָהּ שֶׁל קְטַנָּה, תֵּצֵא הַקְּטַנָּה מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה. מֵת בַּעְלָהּ שֶׁל גְּדוֹלָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מְלַמְּדִין אֶת הַקְּטַנָּה שֶׁתְּמָאֵן בּוֹ.

רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אִם מֵאָנָה, מֵאָנָה. וְאִם לָאו, תַּמְתִּין עַד שֶׁתַּגְדִּיל, וְתֵצֵא הַלֵּזוּ מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אִי לוֹ עַל אִשְׁתּוֹ, וְאִי לוֹ עַל אֵשֶׁת אָחִיו. מוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ בְּגֵט, וְאֵשֶׁת אָחִיו בַּחֲלִיצָה:

ברטנורה (ז) **תצא משום אחות אשה**. ופטורה מן החליצה ומן היבום: **מת בעלה של גדולה**. ונפלה לפני בעל הקטנה, זיקתה של גדולה שהיא מן התורה, אוסרת קטנה עליו משום דנישואיה דרבנן, והויא לה אחות זקוקתו. ומה יעשו: רבי אליעזר אומר מלמדים הקטנה שתמאן בו. ותעקור נשואיה, ויהא מיבם את הגדולה. והלכתא כותיה: **רבן גמליאל אומר**. אין זיקת גדולה אוסרת את הקטנה, דסבר רבן גמליאל דלא אלימא זיקה לאסור את אשתו עליו, הלכך אם מיאנה מוטב ותתיבם הגדולה, ואם לאו, תמתין הקטנה אצלו עד שתגדיל ויהיו נישואיה דאורייתא ואחר כך תצא הגדולה משום אחות אשה. אבל לחלוץ לגדולה לא, דפסל את הראשונה עליו משום אחות חלוצה: **אי לו**. אוי לו. שמוציא את אשתו בגט, ואין מלמדין אותה למאן, דאמרינן שיתרחק אדם מן המיאונים:

ח. מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי לִשְׁתֵּי יְתוֹמוֹת קְטַנּוֹת, וָמֵת, בִּיאָתָהּ אוֹ חֲלִיצָתָהּ שֶׁל אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ. וְכֵן שְׁתֵּי חֵרְשׁוֹת. קְטַנָּה וְחֵרֶשֶׁת, אֵין בִּיאַת אַחַת מֵהֶן פּוֹטֶרֶת צָרָתָהּ. פִּקֵּחַת וְחֵרֶשֶׁת, בִּיאַת הַפִּקֵּחַת פּוֹטֶרֶת אֶת הַחֵרֶשֶׁת, וְאֵין בִּיאַת הַחֵרֶשֶׁת פּוֹטֶרֶת אֶת הַפִּקֵּחַת. גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה, בִּיאַת הַגְּדוֹלָה פּוֹטֶרֶת אֶת הַקְּטַנָּה, וְאֵין בִּיאַת הַקְּטַנָּה פּוֹטֶרֶת אֶת הַגְּדוֹלָה:

ברטנורה (ח) **לשתי יתומות**. נכריות: **או חליצתה**. לאחר שתגדיל: **וכן שתי חרשות**. כלומר כשם ששתי קטנות ביאת אחת מהן פוטרת צרתה, כך בשתי חרשות. אבל חליצה ליכא למימר בחרשת דלאו בת חליצה היא: **אחת קטנה ואחת חרשת**. אע"ג דשתיהן אין נישואיהן נישואין גמורין, מכל מקום לא ידעינן בהי מינייהו ניחא ליה והיא חשיבא אשתו טפי: **ביאת הגדולה פוטרת את הקטנה**. דביאת מי שנשואיה נשואין גמורין פוטרת אותה שאין נשואיה גמורין. אבל איפכא לא:

ט. מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי לִשְׁתֵּי יְתוֹמוֹת קְטַנּוֹת, וָמֵת, בָּא יָבָם עַל הָרִאשׁוֹנָה, וְחָזַר וּבָא עַל הַשְּׁנִיָּה, אוֹ שֶׁבָּא אָחִיו עַל הַשְּׁנִיָּה, לֹא פָסַל אֶת הָרִאשׁוֹנָה. וְכֵן שְׁתֵּי חֵרְשׁוֹת. קְטַנָּה וְחֵרֶשֶׁת, בָּא יָבָם עַל הַקְּטַנָּה, וְחָזַר וּבָא עַל הַחֵרֶשֶׁת, אוֹ שֶׁבָּא אָחִיו עַל הַחֵרֶשֶׁת, לֹא פָסַל אֶת הַקְּטַנָּה. בָּא יָבָם עַל הַחֵרֶשֶׁת, וְחָזַר וּבָא עַל הַקְּטַנָּה, אוֹ שֶׁבָּא אָחִיו עַל הַקְּטַנָּה, פָּסַל אֶת הַחֵרֶשֶׁת:

ברטנורה (ט) **לא פסל את הראשונה**. שהרי ביאתן שוה. ואי ראשונה קנויה היא הרי היא אשתו וביאת האחרונה בעילת זנות. ואי לאו קנויה היא הרי שתיהן נכריות אצלו שלא היו קנויות לאחיו, ומקיים את הראשונה שלא נפסלה עליו, אבל אחרונה לא, דילמא קנויות הוו ומשבא על הראשונה קיימא היאך עליה באסור שני בתים: **פסל את החרשת**.

דשמא קטנה קנויה כולה וקנין החרשת משוייר, והוה ליה שני בתים, דהכי מסקינן בגמרא דקטנה ספק אם היא קנויה לגמרי הואיל וראויה לביאה לאחר זמן, ספק אם אינה קנויה כלל. וחרשת קנויה ומשויירת, כלומר קנויה במקצת ואינה קנויה קנין גמור. ואפילו הכי אם בא על החרשת אחר שבא על הקטנה לא פסל את הקטנה, ממה נפשך, אי קטנה קנויה לגמרי הרי קנאה וביאת החרשת שאחר כן לאו כלום היא, ואי אינה קנויה כלל, אף לאחיו לא היתה קנויה ונכרית היא. אבל אם בא תחלה על החרשת ואחר כך על הקטנה, פסל את החרשת דשמא קנין הקטנה קנין גמור הוא, ופסל קנין החרשת שהוא קנין משוייר. ואית ספרים דגרסי, אם בא על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל את הקטנה, דגזרינן אטו כשבא על החרשת וחזר ובא על הקטנה:

י. פִּקֵּחַת וְחֵרֶשֶׁת, בָּא יָבָם עַל הַפִּקֵּחַת, וְחָזַר וּבָא עַל הַחֵרֶשֶׁת, אוֹ שֶׁבָּא אָחִיו עַל הַחֵרֶשֶׁת, לֹא פָסַל אֶת הַפִּקֵּחַת. בָּא יָבָם עַל הַחֵרֶשֶׁת וְחָזַר וּבָא עַל הַפִּקֵּחַת אוֹ שֶׁבָּא אָחִיו עַל הַפִּקֵּחַת, פָּסַל אֶת הַחֵרֶשֶׁת: **יא**. גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה, בָּא יָבָם עַל הַגְּדוֹלָה, וְחָזַר וּבָא עַל הַקְּטַנָּה, אוֹ שֶׁבָּא אָחִיו עַל הַקְּטַנָּה, לֹא פָסַל אֶת הַגְּדוֹלָה. בָּא יָבָם עַל הַקְּטַנָּה, וְחָזַר וּבָא עַל הַגְּדוֹלָה, אוֹ שֶׁבָּא אָחִיו עַל הַגְּדוֹלָה, פָּסַל אֶת הַקְּטַנָּה. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, מְלַמְּדִין הַקְּטַנָּה שֶׁתִּמָּאֵן בּוֹ:

ברטנורה (יא) ר' אליעזר אומר בכולן מלמדין. והלכה כר' אליעזר:

יב. יָבָם קָטָן שֶׁבָּא עַל יְבָמָה קְטַנָּה, יִגְדְּלוּ זֶה עִם זֶה. בָּא עַל יְבָמָה גְּדוֹלָה, תְּגַדֵּלְנוּ. הַיְבָמָה שֶׁאָמְרָה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, לֹא נִבְעַלְתִּי, כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיְּחַלּוֹץ לָהּ. לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, מְבַקְּשִׁים הֵימֶנּוּ שֶׁיְּחַלּוֹץ לָהּ. וּבִזְמַן שֶׁהוּא מוֹדֶה, אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיְּחַלּוֹץ לָהּ:

ברטנורה (יב) **יגדלו זה עם זה**. ואינו יכול לגרשה עד שיגדיל דגט קטן אינו גט: **היבמה שאמרה בתוך שלשים יום**. שכנסה היבם, לא נבעלתי ליבם, והוא אומר בעלתיך ודייך בגט, כופין אותו לחלוץ דהיא נאמנת, דעד תלתין יומין מוקי אינש נפשיה ולא בעיל: **לאחר שלשים יום**. הוא נאמן, דלא מוקי אינש נפשיה מלבעול יותר משלשים יום. ומיהו איהי לא משתריא, דשויתה אנפשה חתיכה דאיסורא ובעיא חליצה, ומבקשים ממנו שיחלוץ, אבל לא כופין, דהא הוא אומר שבעל. והא דכופין אותו לחלוץ תוך ל' יום ומבקשין אותו לחלוץ לאחר ל' יום ואין כופין ומבקשים לייבם, מוקי בגמרא כגון שגט יוצא מתחת ידה, שכיון שנתן גט לזיקתו נפסלה עליו, ומיהו בעיא חליצה למשרייה לעלמא. ואי אמרה היא נבעלתי והוא אומר לא בעלתי, אין חוששים לדבריו ולא בעיא חליצה:

יג. הַנּוֹדֶרֶת הֲנָאָה מִיבָמָהּ, בְּחַיֵּי בַעְלָהּ, כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיְּחַלּוֹץ לָהּ. לְאַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ, מְבַקְּשִׁין הֵימֶנּוּ שֶׁיְּחַלּוֹץ לָהּ וְאִם נִתְכַּוְּנָה לְכָךְ, אֲפִלּוּ בְּחַיֵּי בַעְלָהּ, מְבַקְּשִׁין הֵימֶנּוּ שֶׁיְּחַלּוֹץ לָהּ:

ברטנורה (יג) הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה. דלא אסקא דעתה שימות בעלה ותפול לפניו ליבום, ונוטלת כתובתה: **אבל לאחר מיתת בעלה.** הויא מורדת, וקיימא לן כותבין אגרת מרד על שומרת יבם: **ומבקשים ממנו לחלוץ.** ויתן כתובתה אם ירצה, ואם לא רצה לחלוץ והיא מורדת בו ובאה להפסיד כתובתה, כופין אותו לחלוץ:

גמרא יבמות דף ק"ה ע"ב

רִבִּי חִיָּיא וְרִבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רִבִּי הֲווּ יָתְבֵי פָּתַח חַד מִנַּיְיהוּ וְאָמַר הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן עֵינָיו לְמַטָּה שֶׁנֶּאֱמַר (מ"א ט) וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים. וְחַד אָמַר עֵינָיו לְמַעְלָה שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ג) נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם. אַדְהָכִי אֲתָא רִבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רִבִּי יוֹסֵי לְגַבַּייְהוּ אָמַר לְהוּ בְּמָאי עַסְקִיתוּ אָמְרוּ לֵיהּ בַּתְּפִלָּה אָמַר לְהוּ כָּךְ אָמַר אַבָּא הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן עֵינָיו לְמַטָּה וְלִבּוֹ לְמַעְלָה כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּימוּ שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ. אַדְהָכִי אֲתָא רִבִּי לְמִתְיְבְתָא. אִינְהוּ דַּהֲווּ קָלִילֵי יְתִיבוּ בְּדוּכְתַּייְהוּ. רִבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רִבִּי יוֹסֵי אֲגַב יוֹקְרֵיהּ הֲוָה מַפְסַע וְאָזִיל. אָמַר לֵיהּ אַבְדָּן מִי הוּא שֶׁמַּפְסִיעַ עַל רָאשֵׁי עַם קָדֵשׁ. אָמַר לֵיהּ אֲנִי יִשְׁמָעֵאל בַּר רִבִּי יוֹסֵי שֶׁבָּאתִי לִלְמוֹד תּוֹרָה מֵרִבִּי. אָמַר לֵיהּ וְכִי אַתָּה הָגוּן לִלְמוֹד תּוֹרָה מֵרִבִּי אָמַר לֵיהּ וְכִי מִשֶּׁה הָיָה הָגוּן לִלְמוֹד תּוֹרָה מִפִּי הַגְּבוּרָה. אָמַר לֵיהּ וְכִי מִשֶּׁה אַתָּה. אָמַר לֵיהּ וְכִי רַבָּךְ אֱלֹהִים הוּא. אָמַר רַב יוֹסֵף שַׁקְלֵיהּ רִבִּי לְמַטַּרְפְּסֵיהּ דְּקָאָמַר לֵיהּ רַבָּךְ וְלֹא רַבִּי. אַדְהָכִי אֲתַאי יָבְמָה לְקָמֵיהּ דְּרִבִּי אָמַר לֵיהּ רִבִּי לְאַבְדָּן פּוּק בָּדְקָה לְבָתַר דְּנָפִיק אָמַר לֵיהּ רִבִּי יִשְׁמָעֵאל כָּךְ אָמַר אַבָּא אִישׁ כָּתוּב בְּפָרָשָׁה אֲבָל אִשָּׁה בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה. אָמַר לֵיהּ תּוּ לֹא צְרִיכַת כְּבַר הוֹרָה זָקֵן. קָא מַפְסַע אַבְדָּן וְאָתֵי אָמַר לוֹ רִבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרִבִּי יוֹסֵי מִי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ עַם קָדֵשׁ יִפְסַע עַל רָאשֵׁי עַם קָדֵשׁ מִי שֶׁאֵין צָרִיךְ לוֹ עַם קָדֵשׁ הֵיאַךְ יִפְסַע עַל רָאשֵׁי עַם קָדֵשׁ. אָמַר לֵיהּ רִבִּי לְאַבְדָּן קוּם בְּדוּכְתִּיךְ. תְּאַנָּא בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִצְטַרַע אַבְדָּן וְטָבְעוּ שְׁנֵי בָנָיו וּמֵיאֲנוּ שִׁבְתֵּי כַלּוֹתָיו. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק בְּרִיךְ רַחְמָנָא דְּכַסְּפֵיהּ לְאַבְדָּן בְּהָאי עָלְמָא. אָמַר רִבִּי אָמֵי מִדְּבָרָיו שֶׁל בְּרִבִּי נִלְמוֹד קְטַנָּה חוֹלֶצֶת בִּפְעוּטוֹת. רָבָא אָמַר עַד שֶׁתַּגִּיעַ לְעוֹנַת נְדָרִים וְהִלְכָתָא עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שַׂעֲרוֹת:

רש"י **עיניו למטה.** כלפי ארץ ישראל משום דשכינה התם קיימא דכתיב והיו עיני ולבי שם: **אתא רבי למתיבתא.** למידרש ובעי כל חד למיתב אדוכתיה: **רבי ישמעאל בר רבי יוסי.** בעל בשר היה: **מפסע ואזיל.** הולך לאט: **אבדן.** תלמיד של רבי היה: **שקליה רבי**

למטרפסיה. לגמולו על ששמע ולא מיחה: **פוק בדקה**. אם הביאה שתי שערות: **לא צריכת**. למיבדקה: **כבר הורה זקן**. רבי יוסי: **נצטרע אבדן**. עונשו של לשון הרע נגעים: **מדבריו של ברבי**. רבי יוסי. כל ברבי לשון אדם גדול: **קטנה חולצת**. משהיא כפעוטות כבת שית כבת שבע דתנן במסכת גיטין הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין הלכך לענין חליצה הואיל ולא כתיב מיעוט כשרה משהיא בפ' הזה שיודעת מעט להבחין: **לעונת נדרים**. שנה אחת קודם לזמן ב' שערות כדתנן בפרק יוצא דופן בת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקים אם יודעת לשם מי נדרה והקדישה דבריה קיימין:

זוהר שמות דף י"א ע"א

וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי (י"ט א' בראשית קפ"ד א') דָּא גַּבְרִיאֵל כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (דניאל ט') וְהָאִישׁ גַּבְרִיאֵל אֲשֶׁר רָאִיתִי בֶּחָזוֹן וְגוֹמֵר. מִבֵּית לֵוִי דָּא כְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דַּאֲתָיָא מִסִּטְרָא דִשְׁמָאלָא. וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי דָּא נִשְׁמְתָא (די"א ע"ב) דְּתִנְיָנָן בְּשַׁעְתָּא דְאִתְיְלִיד גּוּפָא דְצַדִּיק בְּהַאי עָלְמָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרֵי לֵיהּ לְגַבְרִיאֵל וְנָטִיל הַהִיא נִשְׁמְתָא דְצַדִּיק דִּי בְגִנְתָא וְנַחֲתָא לֵיהּ לְהַאי גּוּפָא דְצַדִּיקָא דְאִתְיְלִיד בְּהַאי עָלְמָא וְאִיהוּ אִתְפְּקַד עֲלָהּ וְנָטִיר לָהּ. וְאִי תֵּימָא הַהוּא מַלְאָכָא דְאִתְמָנָא עַל רוּחֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא לֵילָה שְׁמֵיהּ וְאִתְּ אֲמַרְתְּ דְּאִיהוּ גַּבְרִיאֵל. הָכִי הוּא וַדַּאי בְּגִין דְּאִתֵּי מִסִּטְרָא דִשְׁמָאלָא. וְכָל מָאן דְּאָתֵי מִסִּטְרָא דִשְׁמָאלָא הָכִי אִקְרֵי וַיֵּלֶךְ אִישׁ דָּא עַמְרָם. וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי דָּא יוֹכֶבֶד. וּבַת קוֹל נַחֲתַת וְאַמְרַת לֵיהּ לְאִזְדַּוְוגָא בָּהּ דְּהָא קָרִיב זְמָנָא דְפוּרְקָנָא דְיִשְׂרָאֵל עַל יָדָא דִּבְרָא דְאִתְיְלִיד מִנַּיְיהוּ. וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא סַיֵּיעַ בֵּיהּ דְּתָנְיָנָן שְׁכִינְתָּא שַׁרְיָיא עַל עַרְסַיְיהוּ וּרְעוּתָא דִלְהוֹן בְּדִבְקוּתָא חֲדָא הֲוָה בָּהּ בִּשְׁכִינְתָּא וְעַל דָּא לָא אִתְעֲדֵי שְׁכִינְתָּא מֵהַהוּא בְּרָא דְאוֹלִידוּ לְקַיְּימָא דִכְתִיב (ויקרא כ') וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְייתֶם קְדוֹשִׁים. בַּר נַשׁ דִּמְקַדֵּשׁ גַּרְמֵיהּ מִלְּרַע קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְקַדֵּשׁ לֵיהּ דִּלְעֵילָּא כְּמָה דִרְעוּתָא דִלְהוֹן הֲוָה בְּדִבְקוּתָא דִשְׁכִינְתָּא הֲכִי אִתְדַּבְקָא שְׁכִינְתָּא בְּהַהוּא עוֹבָדָא מַמָּשׁ דְּעָבְדוּ. אָמַר רִבִּי יִצְחָק זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּיא דִּרְעוּתָא דִלְהוֹן בְּדִבְקוּתָא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תְּדִיר וּכְמָה דְאִינּוּן מִתְדַּבְּקִין בֵּיהּ תָּדִיר הֲכִי נַמֵּי אִיהוּ אִתְדַּבַּק בְּהוּ וְלָא שָׁבִיק לוֹן לְעַלְמִין וָוֵי לְרַשִׁיעַיָּיא דִּרְעוּתָא דִלְהוֹן וּדְבַקוּתָא דִלְהוֹן מִתְרַחֲקָא מִנַּיְיהוּ. וְלֹא דַי לְהוּ דִּמְתַרְחֲקִן מִנַּיְיהוּ אֶלָּא דִּמְתַדְּבְּקִן בְּסִטְרָא אַחֲרָא. תָּא חֲזֵי עַמְרָם דְּאִתְדַּבַּק בֵּיהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נָפַק מִנַּיְיהוּ מֹשֶׁה דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא אַעְדֵי מִנַּיְיהוּ לְעַלְמִין וּשְׁכִינְתָּא אִתְדַּבְּקַת בַּהֲדֵיהּ (בראשית כ"א כ') תָּדִיר זַכָּאָה חוּלַקֵיהּ:

תרגום הזוהר וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וְכוּ': זֶהוּ גַּבְרִיאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וְהָאִישׁ גַּבְרִיאֵל וְגוֹ'. מִבֵּית לֵוִי, זוֹ הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, הַבָּאָה מִצַּד הַשְּׂמֹאל, כִּי גַּבְרִיאֵל, וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי, זוֹ הִיא הַנְּשָׁמָה. שֶׁלְּמַדְנוּ בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹלָד גּוּפוֹ שֶׁל צַדִּיק בָּעוֹלָם הַזֶּה, קוֹרֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

לְגַבְרִיאֵל, שֶׁהוּא לוֹקֵחַ נְשָׁמָה הַהִיא אֲשֶׁר בַּגָּן, שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת, וּמוֹרִידָהּ לְגוּפוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק שֶׁנּוֹלָד בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְהוּא, גַּבְרִיאֵל, נִפְקָד עָלֶיהָ וְשׁוֹמְרָהּ. וְאִי תֵּימָא הַהוּא וְכוּ': וְאִם תֹּאמַר, הֲלֹא אוֹתוֹ הַמַּלְאָךְ הַמְמוּנֶה עַל רוּחוֹת הַצַּדִּיקִים, שְׁמוֹ לַיְלָה, וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁהוּא גַּבְרִיאֵל, הִנֵּה כֵּן הוּא וַדַּאי שֶׁשְּׁמוֹ לַיְלָה, מִשּׁוּם שֶׁבָּא מִצַּד שְׂמֹאל וְכָל הַבָּא מִצַּד שְׂמֹאל נִקְרָא כֵּן. וַיֵּלֶךְ אִישׁ: זֶה עַמְרָם. וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי זוֹ הִיא יוֹכֶבֶד. וּבַת קוֹל יָרְדָה וְאָמְרָה לוֹ לְעַמְרָם, שֶׁיִּזְדַּוֵּג בָּהּ, כִּי הַזְּמַן קָרוֹב לְגָאֳלַת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי הַבֵּן שֶׁיּוֹלִיד מֵהֶם. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲזָרוֹ, שֶׁלְּמַדְנוּ, הַשְּׁכִינָה שָׁרְתָה עַל מִטָּתָם, וְהַכְּוָנָה שֶׁלָּהֶם בְּדִבְקוּתָם יַחַד הָיְתָה בַּשְּׁכִינָה, וְעַל כֵּן לֹא הֶסְרָה הַשְּׁכִינָה מֵאוֹתוֹ הַבֵּן שֶׁהוֹלִידוּ לְקַיֵּם מַה שֶּׁכָּתוּב, וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים, שֶׁהָאָדָם הַמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מִלְּמַטָּה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב הָיְתָה בְּדִבֵּקוּת הַשְּׁכִינָה, כֵּן הִתְדַּבְּקָה הַשְּׁכִינָה בְּאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה מַמָּשׁ שֶׁעָשׂוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אַשְׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים, שֶׁרְצוֹנָם הוּא בִּדְבֵקוּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תָּמִיד, וּכְמוֹ שֶׁהֵם דְּבֵקִים בּוֹ תָּמִיד, כֵּן הוּא דָּבוּק בָּהֶם, וְאֵינוֹ עוֹזֵב אוֹתָם לְעוֹלָם. אוֹי לָרְשָׁעִים, שֶׁרְצוֹנָם וּדְבֵקוּתָם מִתְרַחֲקִים מִמֶּנּוּ, מֵהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלֹא דַּי לָהֶם שֶׁמִּתְרַחֲקִים מִמֶּנּוּ, אֶלָּא עוֹד מִתְדַּבְּקִים בְּצַד הָאַחֵר, בֹּא וּרְאֵה, עַמְרָם שֶׁנִּתְדַּבֵּק בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יָצָא מִמֶּנּוּ מֹשֶׁה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא סָר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם, וְהַשְּׁכִינָה נִתְדַּבְּקָה בּוֹ תָּמִיד, אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ההלכות תשובה פ"ג

א. חֲמִשָּׁה הֵן מִיִּשְׂרָאֵל הַנִּקְרָאִין יוֹצְאִין. הָאוֹמֵר שֶׁאֵין שָׁם אֱלוֹהַּ וְאֵין לָעוֹלָם מַנְהִיג. וְהָאוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ שָׁם מַנְהִיג אֲבָל הֵם שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר. וְהָאוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ שָׁם רִבּוֹן אֶחָד אֲבָל שֶׁהוּא כּוֹכָב אוֹ בַּעַל תְּמוּנָה. וְכֵן הָאוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ לְבַדּוֹ הָרִאשׁוֹן וְצוּר לַכֹּל. וְכֵן הָעוֹבֵד כּוֹכָב זוּלָתוֹ כְּדֵי לִהְיוֹת מֵלִיץ בֵּינוֹ וּבֵין רִבּוֹן הָעוֹלָמִים כָּל אֶחָד מֵחֲמִשָּׁה אֵלּוּ הוּא יוֹצֵא: **ב.** שִׁלְשָׁה הֵן מִיִּשְׂרָאֵל הַנִּקְרָאִין אַפִּיקוֹרוֹסִין הָאוֹמֵר שֶׁאֵין שָׁם נְבוּאָה כְּלָל וְאֵין שָׁם מַדָּע שֶׁמַּגִּיעַ מֵהַבּוֹרֵא לְלֵב בְּנֵי הָאָדָם וְהַמַּכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְהָאוֹמֵר שֶׁאֵין הַבּוֹרֵא יוֹדֵעַ מַעֲשֵׂה בְנֵי הָאָדָם כָּל אֶחָד מִשִּׁלְשָׁה אֵלּוּ הֵן אַפִּיקוֹרוֹסִין: **ג.** שִׁלְשָׁה הֵן מִיִּשְׂרָאֵל הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה הָאוֹמֵר שֶׁאֵין הַתּוֹרָה מֵעִם ה' אֲפִלּוּ פָּסוּק אֶחָד אֲפִלּוּ תֵּיבָה אַחַת אִם אָמַר מֹשֶׁה אָמְרוֹ מִפִּי עַצְמוֹ הֲרֵי זֶה כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה. וְכֵן הַכּוֹפֵר בְּפֵירוּשָׁהּ וְהוּא תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. וְהַמַּכְחִישׁ מַגִּידֶיהָ כְּגוֹן צָדוֹק וּבַיְתוּס וְהָאוֹמֵר שֶׁהַבּוֹרֵא הֶחֱלִיף מִצְוָה זוּ בְּמִצְוָה אַחֶרֶת וּכְבָר בָּטְלָה תּוֹרָה זוּ אַף עַל פִּי שֶׁהִיא הָיְתָה מֵעִם ה' כָּל אֶחָד מִשִּׁלְשָׁה אֵלּוּ כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה:

מוסר

מספר חרדים דף ע"ב ע"א

כְּשֶׁאֲנִי בֵּין הָעָם כְּיוָן שֶׁאֵין רוֹאֶה סֵתֶר לְבָבִי אֶלָּא הוּא לְבַדּוֹ וְעוֹד אֵין מַשְׁגִּיחַ תָּמִיד בִּי לְהֵטִיב לִי רַק הוּא לְבַדּוֹ וְאֵין מִי שֶׁיּוּכַל לְהַצִּיל אוֹתִי מִצָּרָתִי זוּלָתוֹ לָכֵן לֹא יִפָּסְקוּ בֵּינִי לְבֵינוֹ הַנִּבְרָאִים כִּי כֻּלָּם כְּאַיִן נֶגְדּוֹ וַאֲנִי וְהוּא לְבַדּוֹ עוֹמְדִים וְהַיְינוּ דִּכְתִיב (מ"ב ה') חַי הַשֵּׁם אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו וּכְתִיב (ברא' י') הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי. כִּי תְהֶיֶין לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אוֹהֶבְתּוֹ וְהָאַחַת שׂוֹנְאָתוֹ הֶיְתְּכֵן שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ וְעֵינָיו לְאוֹתָהּ שֶׁשּׂוֹנְאָתוֹ וְיִשְׂכַּח וְיַעֲזוֹב אוֹתָהּ שֶׁאוֹהֶבְתּוֹ. הִנֵּה הַתּוֹרָה הִיא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ לְהַנָּאָתְךָ וּלְטוֹבָתְךָ בְּהִתְהַלָּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בַּיָּמִים לְהַצִּילְךָ מִכָּל צָרָה וּלְפַרְנְסְךָ וּלְהַדְרִיכְךָ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב בַּלֵּילוֹת בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמוֹר עָלֶיךָ מִן הַמַּזִּיקִין הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָ תְּלַמֵּד עָלֶיךָ סַנֵּגוֹרְיָא לְתְחִיַּית הַמֵּתִים וְכֵן בְּכָל בֹּקֶר שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ בְּזוֹהַר שֶׁבְּכָל לַיְלָה דָּנִין אוֹתוֹ אִם יָקִיץ מִשְּׁנָתוֹ אוֹ יִישָׁן שְׁנַת עוֹלָם וְזֶהוּ שֶׁהִתְחִילָה תּוֹרָה בְּרֵאשִׁית כְּלוֹמַר שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת רֵאשִׁית תּוֹעֶלֶת לְאָדָם בְּב' עוֹלָמוֹת. וְהָאִשָּׁה הַשֵּׁנִית שֶׁשּׂוֹנְאָתוֹ הִיא שֶׁל בָּשָׂר וָדָם וְעָלֶיהָ אָמַר הַנָּבִיא (מיכה ז') אוֹיְבֵי אִישׁ אַנְשֵׁי בֵיתוֹ כְּמִפּוֹרָשׁ בִּגְמָרָא וְצִוָּה הַמֶּלֶךְ יִתְבָּרַךְ לֶאֱהוֹב אוֹתָהּ אַךְ עִיקָּר אַהֲבָה תִּהְיֶה בָּרִאשׁוֹנָה אֵשֶׁת נְעוּרִים שֶׁמִּיּוֹם שֶׁלִּמְּדוֹ אָבִיו תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מִיָּד הִיא בָּאָה לְהִתְיַיחֵד עִמּוֹ וּלְשָׁמְרוֹ. וְהוּא תִּקּוּן גָּדוֹל לְפִגַּם הַבְּרִית שֶׁהַתּוֹרָה כֻּלָּהּ נִקְרֵאת בְּרִית וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר סַ"ם חַיִּים:

שמות יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טז) וַיֹּאמֶר בְּיַלֶּדְכֶן אֶת הָעִבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל הָאָבְנָיִם אִם בֵּן הוּא וַהֲמִתֶּן אֹתוֹ וְאִם בַּת הִיא וָחָיָה: וַאֲמַר כַּד תֻּהֲוֶין מוֹלְדָן יָת יְהוּדַיְתָא וְתֶחְזְיָן עַל מַתְבְּרָא אִם בַּר הוּא תְּקְטְלַן יָתֵהּ וְאִם בְּרַתָּא הִיא וּתְקַיְמַנַּהּ:

רש"י בילדכן. כמו בהולידכן: על האבנים. מושב האשה היולדת, ובמקום אחר קוראו משבר, וכמוהו עשה מלאכה על האבנים, מושב כלי אמנות יוצר חרס: אם בן הוא וגו' . לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אצטגניניו שעתיד להולד בן המושיע אותם: וחיה. ותחיה:

(יז) וַתִּירֶאן הַמְיַלְּדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתְּחַיֶּיְן אֶת הַיְלָדִים: וּדְחִילָא חַיָּתָא מִן קֳדָם יְיָ וְלָא עֲבָדָא כְּמָא דְמַלִּיל עִמְּהֶן מַלְכָּא דְמִצְרַיִם וְקַיְמָא יָת בְּנַיָּא:

רש"י ותחיין את הילדים. מספקות להם מים ומזון. תרגום הראשון וקיימא והשני וקיימתין, לפי שלשון עברית לנקבות רבות, תיבה זו וכיוצא בה, משמשת לשון פעלו ולשון פעלתן, כגון ותאמרנה איש מצרי, לשון עבר, כמו ויאמרו לזכרים, ותדברנה בפיכם לשון דברתן, כמו ותדברו לזכרים. וכן ותחללנה אתי אל עמי, לשון עבר חללתן, כמו ותחללו לזכרים:

(יח) **שני** וַיִּקְרָא מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְיַלְּדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מַדּוּעַ עֲשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתְּחַיֶּיןָ אֶת הַיְלָדִים: וּקְרָא מַלְכָּא דְמִצְרַיִם לְחַיָתָא וַאֲמַר לְהֶן מָה דֵין עֲבַדְתּוּן יָת פִּתְגָמָא הָדֵין וְקַיֶמְתּוּן יָת בְּנַיָא: (יט) וַתֹּאמַרְן הַמְיַלְּדֹת אֶל פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנָּשִׁים הַמִּצְרִיֹת הָעִבְרִיֹת כִּי חָיוֹת הֵנָּה בְּטֶרֶם תָּבוֹא אֲלֵהֶן הַמְיַלֶּדֶת וְיָלָדוּ: וַאֲמָרָא חַיָתָא לְפַרְעֹה אֲרֵי לָא כְנִשַׁיָא מִצְרָיְתָא יְהוּדַיָתָא אֲרֵי חֲכִימָן אִנּוּן עַד לָא עַלַת לְוָתְהֶן חַיָתָא וְיַלְדָן:

רש"י כי חיות הנה. בקיאות כמילדות. תרגום מילדות חיתא. ורבותינו דרשו הרי הן משולות לחיות השדה שאינן צריכות מילדות. והיכן משולות לחיות, גור אריה (בראשית מט ט) , זאב יטרף (שם כז) , בכור שורו (דברים לג יז) , אילה שלוחה (בראשית מט כא) , ומי שלא נכתב בו הרי הכתוב כללן (בראשית מט כח) ויברך אותם, ועוד כתיב (יחזקאל יט ב) מה אמך לביא:

(כ) וַיֵּיטֶב אֱלֹהִים לַמְיַלְּדֹת וַיִּרֶב הָעָם וַיַּעַצְמוּ מְאֹד: וְאוֹטֵיב יְיָ לְחַיָתָא וּסְגִי עַמָא וּתְקִיפוּ לַחֲדָא:

רש"י וייטב. הטיב להם. וזה חלוק בתיבה שיסודה שתי אותיות ונתן לה וי"ו יו"ד בראשה, כשהיא באה לדבר בלשון ויפעיל הוא נקוד היו"ד בציר"י שהוא קמ"ץ קטן, כגון וייטב אלהים למילדת, וירב בבת יהודה (איכה ב ה) , הרבה תאניה, וכן ויגל השארית (דברי הימים ב' לו כ) , דנבוזראדן הגלה את השארית, ויפן זנב אל זנב (שופטים טו ד) , הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון הפעיל את אחרים. וכשהוא מדבר בלשון ויפעל, הוא נקוד היו"ד בחיר"ק, כגון (ויקרא י כ) וייטב בעיניו, לשון הוטב, וכן וירב העם (פסוק כ) , נתרבה העם, ויגל יהודה (מלכים ב' כה כא) גלה יהודה, ויפן כה וכה (ב יב) , פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני וילך, וישב, וירד, ויצא, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד בהן, ירד, יצא, ישב, ילך, היו"ד אות שלישית בו: וייטב אלהים למילדת. מהו הטובה, כא ויעש להם בתים. בתי כהנה ולויה ומלכות שקרויין בתים. ויבן את בית ה' ואת בית המלך (מלכים א' ט א) . כהנה ולויה מיוכבד, ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (סוטה יא ב) :

(כא) וַיְהִי כִּי יָרְאוּ הַמְיַלְּדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים: וַהֲוָה כַּד דְּחִילָא חַיָתָא מִן קֳדָם יְיָ וַעֲבַד לְהוֹן בָּתִּין:

נביאים - ישעיה - פרק כח

(ח) כִּי כָּל שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאָה בְּלִי מָקוֹם: אֲרֵי כָּל פִּתּוֹרֵיהוֹן מְלַן מֵיכָל מְגָעַל וּמְשַׁקַּץ לֵית לְהוֹן אֲתַר דְּיַ נָקִי מִן אוֹנֵס:

רש"י **כי כל שולחנות** . שלהם של זבחי מתי' הם שהם כקיא צואה : **בלי מקום** . אין הדעת סובלתן :

(ט) אֶת מִי יוֹרֶה דֵעָה וְאֶת מִי יָבִין שְׁמוּעָה גְּמוּלֵי מֵחָלָב עַתִּיקֵי מִשָּׁדָיִם: לְמִן אִתְיְהִיבָת אוֹרַיְתָא וּמִן אִתְפְּקָד לְמִסְבַּר חוֹכְמָא הֲלֹא לְבֵית יִשְׂרָאֵל דְּרְחִימִין מִכָּל עַמְמַיָּא וַחֲבִיבִין מִכָּל מַלְכוּתָא:

רש"י **את מי יורה דעה** . שמא לתינוקות שאין יודעין להבין כי הגדולים פנו לדרך רעה : **גמולי מחלב** . בדולי מחלב : **עתיקי משדים** . לשון ויעתק משם (בראשי' יב) , ד"א בדולי' מן התורה שנקראת חלב ועתיקי משדים מוסרים מלפני ת"ח :

(י) כִּי צַו לָצָו צַו לָצָו קַו לָקָו קַו לָקָו זְעֵיר שָׁם זְעֵיר שָׁם: אֲרֵי אִתְפָּקְדוּ לְמֶעְבַּד אוֹרַיְתָא וּמַה דְּאִתְפָּקְדוּ לָא צָבְיאוּ לְמֶעְבַּד וְאִתְנַבְּיאוּ עֲלֵיהוֹן נְבִיָּיא דְּאִם יְתוּבוּן יִשְׁתַּבַּק לְהוֹן וּלְמַלֵּי נְבִיָּיא לָא קַבִּילוּ הֲלִיכוּ בְּרְעוּת נַפְשְׁהוֹן וְלָא חָמִידוּ לְמֶעְבַּד אוֹרַיְתִי סָבְרוּ דְּיִתְקַיְּם לְהוֹן פּוּלְחָן טָעוּתָא וְלָא סָבְרוּ לְפוּלְחָן בֵּית מִקְדְּשֵׁי כִּזְעֵיר הֲוָה בְּעֵינֵיהוֹן בֵּית מִקְדְּשֵׁי לְמִפְלַח תַּמָּן כִּזְעֵיר בְּעֵינֵיהוֹן שְׁכִינְתֵּי תַּמָּן:

רש"י **כי צו לצו צו לצו** . נביא מצוה להם מאת הקב"ה והם יש להם צו של עכו"ם כנגד צו זה וחוזר הנביא ומוכיחם והם תמיד אומרים יש לנו צו לצו שלנו חשוב משלך : **קו לקו** . יש להם קו משקולת משפטי רשע כנגד קו הצדק : **זעיר שם** . הנביא אומר להם עוד מעט תבוא עליכם רעה והם אומרים זעיר שם ימהר יחישה מעשהו לימים מועטין :

(יא) כִּי בְּלַעֲגֵי שָׂפָה וּבְלָשׁוֹן אַחֶרֶת יְדַבֵּר אֶל הָעָם הַזֶּה: אֲרֵי בְּשִׁנּוּי מְמַלֵּל וּבְלִישָׁן תּוֹלְעָבָא הֲוּוֹ מְלַעֲגִין לְקַבִּיל נְבִיָּיא דְּמִתְנַבָּן לְהוֹן עַמָּא הָדֵין:

רש"י **בלעגי שפה** . וכן כל לשון לעגים וכן (לקמן לב) עלגים שניהם לשון הפוך שאינו מיושר להשמע : **ידבר אל העם הזה** . כל המדבר אליהם דבר נבואה ותוכחה דומה להם ללשון נלעג שאין יכולין להבין בו :

(יב) אֲשֶׁר אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְנוּחָה הָנִיחוּ לֶעָיֵף וְזֹאת הַמַּרְגֵּעָה וְלֹא אָבוּא שְׁמוֹעַ: דְּאָמְרִין לְהוֹן נְבִיָּיא דֵּין בֵּית מַקְדְּשָׁא פְּלָחוּ בֵּיהּ וְדָא אַחְסָנַת בֵּית נַיְחָא וְלָא אָבוּ לְקַבְּלָא אוֹלְפָן:

רש"י **אשר אמר** . הנביא להם זאת המנוחה להיותכם בשלוה הניחו לעיף שלא תגזלוהו זאת תהיה לכם המרגעה :

(יג) וְהָיָה לָהֶם דְּבַר יְהוָה צַו לָצָו צַו לָצָו קַו לָקָו קַו לָקָו זְעֵיר שָׁם זְעֵיר שָׁם לְמַעַן יֵלְכוּ וְכָשְׁלוּ אָחוֹר וְנִשְׁבָּרוּ וְנוֹקְשׁוּ וְנִלְכָּדוּ: דֵּין יְהֵי כֵּס פּוּרְעָנוּתְהוֹן עַל דְּאִתְפַּקָּדוּ לְמֶעְבַּד אוֹרַיְתָא וּמָא דְּאִתְפַּקָּדוּ לָא צָבִיאוּ לְמֶעְבַּד בְּכֵן יִתְמַסָּרוּן לְעַמְמַיָּא דְּלָא יָדַע אוֹרַיְתָא עַל דַּהֲלִיכוּ בִּרְעוּת נַפְשְׁהוֹן וְלָא חָמִידוּ לְמֶעְבַּד רְעוּתֵי בְּכֵן יִסְבְּרוּן לְסָעִיד בְּעִידָן דְּאַיְתֵי עֲלֵיהוֹן עָקָא וְלָא יְהֵי לְהוֹן סָעִיד וְסָמִיךְ עַל דַּהֲוָה זְעֵיר בְּעֵינֵיהוֹן בֵּית מַקְדְּשֵׁי לְמִפְלַח תַּמָּן בְּכֵן יִשְׁתָּאֲרוּן כִּזְעֵיר בֵּינֵי עַמְמַיָּא דְּיִגְלוּן לְתַמָּן בְּדֵיל דִּיהֲכוֹן וְיִתְקַלּוּן לְאָחוֹרָא וְיִתְבְּרוּן וְיִתְצְדוּן וְיִתְאַחֲדוּן:

רש"י **והיה להם דבר ה' וגו'** . כמדתה ימדוד להם יגזור שדברו עליהם צו של אומות המשתעבדים בם על צו פקודה על פקודה עבודה על עבודה קו של פורענות כנגד קו של עבירות שבידם קו לקו תקוה חילוף תקוה יקוו לאור והנה חשך : **זעיר שם זעיר שם** . לימים מועטים תבא עליהם והם יתמעטו שם בארץ אויביהם :

כתובים - משלי - פרק יב

(ט) טוֹב נִקְלֶה וְעֶבֶד לוֹ מִמְּתַכַּבֵּד וַחֲסַר לָחֶם: טָב הוּא זְלִילָא וְעַבְדֵי אִית לֵיהּ מִן הוּא דְּמִתְיַקַּר וַחֲסִיר לַחְמָא:

רש"י **טוב נקלה** . בעיניו ונעשה עבד לעצמו : **ממתכבד** . בעיניו ואומר גנאי הוא לי לעמול במלאכה שאני מבני אדם גדולים וסופו להיות חסר לחם :

(י) יוֹדֵעַ צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֶמְתּוֹ וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אַכְזָרִי: יָדַיע צַדִּיקָא נַפְשָׁא דִבְעִירֵיהּ וְרַחֲמֵיהוֹן דְּרַשִׁיעֵי נַכְזָרִיוּתָא:

רש"י **יודע צדיק נפש בהמתו** . מה בהמתו ובני ביתו צריכים :

(יא) עֹבֵד אַדְמָתוֹ יִשְׂבַּע לָחֶם וּמְרַדֵּף רֵיקִים חֲסַר לֵב: דְּפָלַח בְּאַרְעֵיהּ יִסְבַּע לַחְמָא וּדְרָדֵף בָּתַר סְרִיקוּתָא חֲסַר רַעְיָנָא הוּא:

רש"י **עובד אדמתו ישבע לחם** . כמשמעו , ולפי משלו שחוזר על תלמודו תמיד שלא ישתכח :

(יב) חָמַד רָשָׁע מְצוֹד רָעִים וְשֹׁרֶשׁ צַדִּיקִים יִתֵּן: רָאֵג רַשִׁיעָא מְצוּדְתָּא בִּישְׁתָּא וְעִקָּרֵהוֹן דְּצַדִּיקֵי נְתָקֵים:

רש"י **חמד רשע** . להיות נזון ומתפרנס ממצוד רשעים שצדין את הבריות בגזלות וחמס : **ושורש צדיקים יתן** . מה שהוא ראוי ליתן והוא הפרי :

(יג) בְּפֶשַׁע שְׂפָתַיִם מוֹקֵשׁ רָע וַיֵּצֵא מִצָּרָה צַדִּיק: בְּחוֹבָא דְשִׂפְוָתָא מַתְקַל בִּישָׁא וּפָלִיט צַדִּיקָא מִן עָקְתָא:

רש"י **בפשע שפתים** . בפשע שפתי דור המבול שאמרו מה שדי כי נעבדנו (איוב כא) בא להם מוקש רע ונח הצדיק יצא מהצרה :

(יד) מִפְּרִי פִי אִישׁ יִשְׂבַּע טוּב וּגְמוּל יְדֵי אָדָם (ישוב) יָשִׁיב לוֹ: גַּבְרָא מִן פֻּרְיֵי פּוּמֵיהּ יִשְׂבַּע טָבְתָא וְכָל בַּר נָשׁ הֵיךְ עוֹבַד אַיְדוֹ מְתְפְּרְיַע:

רש"י **מפרי פי איש** . משכר פיהם של עוסקי תורה אוכלים טוב בעולם הזה והקרן קיימת להם לעו"ה :

משנה בבא מציעא פרק ג

א. הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵירוֹ בְּהֵמָה אוֹ כֵלִים, וְנִגְנְבוּ אוֹ שֶׁאָבְדוּ, שׁוֹלֵם וְלֹא רָצָה לִשָּׁבַע, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ שׁוֹמֵר חִנָּם נִשְׁבָּע וְיוֹצֵא, נִמְצָא הַגַּנָּב, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל. טָבַח וּמָכַר, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. לְמִי מְשַׁלֵּם לְמִי שֶׁהַמַּפְקִדוֹן אֶצְלוֹ. נִשְׁבַּע וְלֹא רָצָה לְשַׁלֵּם, נִמְצָא הַגַּנָּב, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל. טָבַח וּמָכַר, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. לְמִי מְשַׁלֵּם, לְבַעַל הַפִּקָּדוֹן:

ברטנורה (א) **המפקיד**. ולא רצה לישבע. שבועת השומרין. שהיה יכול ליפטר אם נשבע שלא פשע בה ושלא שלח בה יד: **למי שהפקדון אצלו**. דכיון דשילם קנה כל תשלומיה. ואפילו לא שילם אלא כיון שאמר בבית דין הריני משלם, קנה כל תשלומיה, לא שנא תשלומי כפל ולא שנא תשלומי ארבעה וחמשה:

ב. הַשּׁוֹכֵר פָּרָה מֵחֲבֵרוֹ וְהִשְׁאִילָהּ לֶאָחֵר וְמֵתָה כְּדַרְכָּהּ יִשְׁבַּע הַשּׁוֹכֵר שֶׁמֵּתָה כְּדַרְכָּהּ וְהַשּׁוֹאֵל יְשַׁלֵּם לַשּׁוֹכֵר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כֵּיצַד הַלָּה עוֹשֶׂה סְחוֹרָה בְּפָרָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. אֶלָּא תַּחֲזֹר פָּרָה לַבְּעָלִים:

ברטנורה (ב) **השוכר פרה מחבירו**. ועמד שוכר והשאילה לאחר ברשות המשכיר. שאם לא נתן לו המשכיר רשות, הא קיימא לן, שומר שמסר לשומר חייב: **ישבע השוכר**. למשכיר: **שמתה כדרכה**. ופטור. שהשוכר פטור מן האונסין: **והשואל**. שהוא חייב באונסין, משלם לשוכר, בשבועה שהוא נשבע למשכיר: אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה וכו'. והלכה כרבי יוסי:

ג. אָמַר לִשְׁנַיִם, גָּזַלְתִּי לְאֶחָד מִכֶּם מָנֶה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אֵיזֶה מִכֶּם, אוֹ, אָבִיו שֶׁל אֶחָד מִכֶּם הִפְקִיד לִי מָנֶה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אֵיזֶה הוּא, נוֹתֵן לָזֶה מָנֶה וְלָזֶה מָנֶה, שֶׁהוֹדָה מִפִּי עַצְמוֹ:

ברטנורה (ג) **אמר לשנים גזלתי לאחד מכם**. והם אינם תובעים לו כלום, אלא הוא בא לצאת ידי שמים: **נותן לזה מנה ולזה מנה**. אבל שנים שתבעוהו והודה שגזל לאחד מהם, ישבע כל אחד מהם שלו גזל, ונותן מנה לזה ומנה לזה. קנס קנסוהו חכמים מפני שעבר על לא תגזול. וכן שנים שתבעו לאחד. כל אחד אומר אבי הפקיד אצלך מנה, והוא אומר אביו של אחד מכם הניח לי מנה ואיני יודע איזהו, הרי כל אחד מהם נשבע שאביו הניח

אצלו מנה, ונותן מנה לזה ומנה לזה, דאיהו פשע בנפשיה דהוה ליה למידק ולזכור מי הניח אצלו המנה:

ד. שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ אֵצֶל אֶחָד, זֶה מָנֶה וְזֶה מָאתַיִם, זֶה אוֹמֵר שֶׁלִּי מָאתַיִם וְזֶה אוֹמֵר שֶׁלִּי מָאתַיִם, נוֹתֵן לָזֶה מָנֶה וְלָזֶה מָנֶה, וְהַשְּׁאָר יִהְיֶה מֻנָּח עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלְיָהוּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אִם כֵּן מַה הִפְסִיד הָרַמַּאי. אֶלָּא הַכֹּל יִהְיֶה מֻנָּח עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלְיָהוּ:

ברטנורה (ד) **שנים שהפקידו** אצל אחד זה מנה וזה מאתים. כגון דאפקידו תרווייהו כי הדדי זה בפני זה: **נותן לזה מנה ולזה מנה וכו'**. דאמר להו אתון לא קפדיתו אהדדי, ולא חשדתם זה את זה שמא חבירו יתבע המאתים. אנא נמי לא רמאי אנפשאי למידק המאתים של מי הן. ונעשו כאילו הניחו כל השלש מאות בצרור אחד, דלא הוי ליה למידק מה יש לזה בתוכו ומה יש לחבירו: **מה הפסיד הרמאי**. ולעולם לא יודה על האמת:

ה. וְכֵן שְׁנֵי כֵלִים, אֶחָד יָפֶה מָנֶה וְאֶחָד יָפֶה אֶלֶף זוּז, זֶה אוֹמֵר יָפֶה שֶׁלִּי וְזֶה אוֹמֵר יָפֶה שֶׁלִּי, נוֹתֵן אֶת הַקָּטָן לְאֶחָד מֵהֶן, וּמִתּוֹךְ הַגָּדוֹל נוֹתֵן דְּמֵי הַקָּטָן לַשֵּׁנִי, וְהַשְּׁאָר יִהְיֶה מֻנָּח עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלְיָהוּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אִם כֵּן מַה הִפְסִיד הָרַמַּאי. אֶלָּא הַכֹּל יִהְיֶה מֻנָּח עַד שֶׁיָּבוֹא אֵלְיָהוּ:

ברטנורה (ה) **וכן שני כלים**. לרבנן אצטריכא ליה. ולא זו אף זו קתני, לא מיבעיא במנה ומאתים דליכא פסידא דשבירת כלי, אמרו רבנן נותן לזה מנה ולזה מנה, אלא אפילו בשני כלים דאיכא פסידא שצריך לשבר הכלי הגדול כדי לתת ממנו דמי הקטן, ולכשיבא אליהו נמצא שבעל הכלי הגדול הפסיד שנשבר הכלי שלו, וסלקא דעתך אמינא דבהא מודו רבנן לר' יוסי שהכל יהא מונח עד שיבא אליהו. קמשמע לן. והלכה כחכמים:

ו. הַמַּפְקִיד פֵּרוֹת אֵצֶל חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ הֵן אֲבוּדִין לֹא יִגַּע בָּהֶן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, מוֹכְרָן בִּפְנֵי בֵית דִּין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה לַבְּעָלִים:

ברטנורה (ו) **אבודים**. על ידי עכברים או רקבון: **לא יגע בהן**. למכרן לפי שרוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חבירו. קב שלו חביב עליו ע"י שעמל בו, מתשעה קבין של אחרים שיקח בדמיהן אם ימכרם. ולא אמרו רבנן הרי זה לא יגע בהן, אלא שלא אבדו אלא עד כדי חסרונן המפורש במשנתינו, לחטים ולאורז תשעה חצאי קבין לכור וכו'. אבל אם אבדו יותר מכדי חסרונן, מודים חכמים לרבן שמעון בן גמליאל דמוכרן בבית דין. והלכה כחכמים:

ז. הַמַּפְקִיד פֵּרוֹת אֵצֶל חֲבֵרוֹ, הֲרֵי זֶה יוֹצִיא לוֹ חֶסְרוֹנוֹת. לַחִטִּין וְלָאֹרֶז, תִּשְׁעָה חֲצָאֵי קַבִּין לַכּוֹר, לַשְּׁעוֹרִין וְלַדֹּחַן, תִּשְׁעָה קַבִּין לַכּוֹר, לַכֻּסְמִין וּלְזֶרַע פִּשְׁתָּן, שְׁלֹשׁ סְאִין לַכּוֹר. הַכֹּל

לְפִי הַמִּדָּה, הַכֹּל לְפִי הַזְּמַן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, וְכִי מָה אִכְפַּת לָהֶן לָעַכְבָּרִין, וְהַלּוֹא אוֹכְלִין בֵּין מֵהַרְבֵּה וּבֵין מִקְמְעָא. אֶלָּא אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ חֶסְרוֹנוֹת אֶלָּא לְכוֹר אֶחָד בִּלְבָד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הָיְתָה מִדָּה מְרֻבָּה, אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ חֶסְרוֹנוֹת, מִפְּנֵי שֶׁמּוֹתִירוֹת:

ברטנורה (ז) **המפקיד פירות אצל חבירו**. ועירבן הנפקד עם פירותיו והיה מסתפק מהן ואינו יודע שיעור מה שאכל. כשבא להחזירן יוציא לו חסרונות, יפחות כמה הם רגילים לחסור: **תשעה חצאי קבין לכור**. הכור שלשים סאין, והסאה ששה קבין: **הכל לפי המדה**. כן לכל כור וכור: **הכל לפי הזמן**. שהניחם בידו. לכל שנה ושנה ינכה לו כך: **מה איכפת להו לעכברים**. כך אוכלים ממדה מועטת כמו ממדה מרובה. הלכך תשעה חצאי קבין לשנה בין לכור בין לעשרה כורין: **אם היתה מדה מרובה**. שהפקיד אצלו הרבה, מעשרה כורים ולמעלה, לא יוציא לו חסרונות: **מפני שהן מותירות**. שבימות הגורן כשמפקידים החטים, יבשים, ובימות הגשמים כשמחזירן נופחות. ובאכילת עכברים אינן נחסרין כל כך לכל כור וכור, דכולי האי לא אכלי עכברים מעשרה כורין, הלכך נפיחתו משלמת למה שעכברים אוכלים. ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי יוחנן בן נורי. וכל השיעורים הללו בארץ ישראל ובימי התנאים. אבל בשאר ארצות ובזמנים הללו, הכל כפי מה שרגילים הזרעים לחסר באותה מדינה ובאותו זמן:

ח. יוֹצִיא לוֹ שְׁתוּת לַיָּיִן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, חֹמֶשׁ. יוֹצִיא לוֹ שְׁלִשָּׁת לֻגִּין שֶׁמֶן לְמֵאָה, לֹג וּמֶחֱצָה שְׁמָרִים, לֹג וּמֶחֱצָה בֶּלַע. אִם הָיָה שֶׁמֶן מְזֻקָּק, אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ שְׁמָרִים. אִם הָיוּ קַנְקַנִּים יְשָׁנִים, אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ בֶּלַע. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הַמּוֹכֵר שֶׁמֶן מְזֻקָּק לַחֲבֵרוֹ כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, הֲרֵי זֶה מְקַבֵּל עָלָיו לֹג וּמֶחֱצָה שְׁמָרִים לְמֵאָה:

ברטנורה (ח) **יוציא לו שתות ליין**. אם הפקיד אצלו יין ועירבו עם יינו, הקנקנים בולעים שתות: **רבי יהודה אומר חומש**. שהקרקע שהיו עושים ממנו הקנקנים באתריה דרבי יהודה בלע חומש. והכל לפי המקום: **אף המוכר וכו'**. כשם שאמרו שמרים במפקיד, כך אמרו במוכר. שהמוכר שמן לחבירו ונותן לו מתוך חביותיו שמן מזוקק תמיד שהוא מסתפק ממנו, הרי הלוקח מקבל עליו לפחות לו לוג ומחצה מחמת שמרים לכל מאה לוג. ואין הלכה כר' יהודה:

ט. הַמַּפְקִיד חָבִית אֵצֶל חֲבֵרוֹ, וְלֹא יְחָדוּ לָהּ הַבְּעָלִים מָקוֹם, וְטִלְטְלָהּ וְנִשְׁבְּרָה, אִם מִתּוֹךְ יָדוֹ נִשְׁבְּרָה, לְצָרְכּוֹ, חַיָּב, לְצָרְכָּהּ, פָּטוּר. אִם מִשֶּׁהִנִּיחָהּ נִשְׁבְּרָה, בֵּין לְצָרְכּוֹ בֵּין לְצָרְכָּהּ פָּטוּר. יְחָדוּ לָהּ הַבְּעָלִים מָקוֹם, וְטִלְטְלָהּ וְנִשְׁבְּרָה, בֵּין מִתּוֹךְ יָדוֹ וּבֵין מִשֶּׁהִנִּיחָהּ, לְצָרְכּוֹ, חַיָּב, לְצָרְכָּהּ, פָּטוּר:

ברטנורה (ט) **לא יחדו לה הבעלים מקום**. בבית שומר, לומר לו זוית זו השאילני: **לצרכו**. להשתמש בה: **לצרכה**. שהיתה במקום שקרובה להשתבר: **אם משהניחה**. שכלה תשמישו הניחה במקום משתמר. בין שטלטלה מתחלה לצרכו, בין שטלטלה לצרכה, פטור. דאמרינן משהחזירה הרי היא ברשות הבעלים כבתחלה, ואינו עליה אלא כשומר חנם ופטור על אונסיה, ואע"פ שלא הודיע לבעלים לומר נטלתיה והחזרתיה. ורישא דמתניתין רבי ישמעאל היא, דאמר בגונב טלה מן העדר והחזירו למקומו שהוא פטור דלא בעינן דעת בעלים. והאי דקתני לא יחדו לה הבעלים מקום, לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא יחדו לה הבעלים מקום והחזירה למקומה לאחר שנשתמש בה לצרכו שהוא פטור, ואע"פ שלא הודיע לבעלים, שהרי החזירה למקום המיוחד לה, אלא אפילו לא יחדו לה הבעלים מקום, דלאו למקום מיוחד לה החזירה, פטור, הואיל והחזירה למקום משתמר, דלא בעינן דעת בעלים: **ובין משהניחה לצרכו חייב**. סיפא זו אתאן לרבי עקיבא דאמר בגונב טלה מן העדר והחזירו למקומו ונאנס, לעולם הוא חייב, עד שיודיע לבעלים שגנב והחזיר. והכא נמי לאחר שנשתמש בה לצרכו ונעשה גזלן עליה אע"פ שהניחה במקום המשתמר, חייב. והאי דקתני בסיפא יחדו לה הבעלים מקום, לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא לא יחדו שהוא חייב משהניחה לאחר שנשתמש לצרכו, דהא לא הניחה במקום המיוחד לה, אלא אפילו יחדו לה מקום שחזר והניחה במקומה, חייב, דבעינן דעת בעלים. ורישא רבי ישמעאל וסיפא ר"ע. והכי מוקמינן לה בגמרא:

י. הַמַּפְקִיד מָעוֹת אֵצֶל חֲבֵרוֹ, צְרָרָן וְהִפְשִׁילָן לַאֲחוֹרָיו, אוֹ שֶׁמְּסָרָן לִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, וְנָעַל בִּפְנֵיהֶם שֶׁלֹּא כָרָאוּי, חַיָּב, שֶׁלֹּא שָׁמַר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים. וְאִם שָׁמַר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים, פָּטוּר:

ברטנורה (י) **צררן**. בסודרו: **והפשילן לאחוריו**. אע"פ ששמירה מעולה היא, חייב, שהמוליך מעות של פקדון ממקום למקום אין להם שמירה אלא בידו, דכתיב (דברים י"ד) וצרת הכסף בידך, אע"פ שצרורים הם, יהיו בידך. ואם בבית הוא, אין להם שמירה אלא בקרקע, ובכותל, בטפח הסמוך לתקרה או בטפח הסמוך לארץ. שאין דרך הגנבים לחפש שם. ואם שמר בענין אחר, פושע הוי וחייב. אלא אם כן התנה מתחלה עם המפקיד שעל מנת כן הוא מקבל הפקדון שלא יתחייב בכל השמירות הללו: **לבנו ולבתו הקטנים**. אבל לגדולים, נשבעים הם ששמרו כדרך השומרים ופטור. ולא אמרינן בהא שומר שמסר לשומר חייב, שדרך האדם להפקיד מה שהופקד בידו, ביד אשתו ובניו. וכל המפקיד, על דעת שיתנם הנפקד ביד אשתו ובניו הוא מפקיד:

יא. הַמַּפְקִיד מָעוֹת אֵצֶל שֻׁלְחָנִי, אִם צְרוּרִין, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, לְפִיכָךְ אִם אָבְדוּ אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן, מֻתָּרִין, יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, לְפִיכָךְ אִם אָבְדוּ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן. אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, בֵּין צְרוּרִין וּבֵין מֻתָּרִים לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, לְפִיכָךְ אִם אָבְדוּ אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן. חֲנָוָנִי כְּבַעַל הַבַּיִת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, חֲנָוָנִי כַּשֻּׁלְחָנִי:

ברטנורה (**יא**) **אם צרורין**. וחתומין, או קשורים קשר משונה: **לא ישתמש בהן**. אבל אם אינם חתומים או קשורים קשר משונה אע"פ שצרורין, הרי הן כמותרין וכאילו אינם קשורים כלל, ומותר להשתמש בהן: **חייב באחריותן**. ואפילו לא נשתמש בהן הוי עליהם שומר שכר, מפני שיכול להשתמש בהם, וחייב בגניבה ואבדה. ואם נשתמש, הוו מלוה גביה וחייב אף באונסין: **רבי יהודה אומר כשולחני**. והלכה כרבי יהודה:

יב. הַשּׁוֹלֵחַ יָד בַּפִּקָּדוֹן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, יִלְקֶה בְּחֶסֶר וּבְיֶתֶר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, כְּשָׁעַת הוֹצָאָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, כְּשָׁעַת הַתְּבִיעָה. הַחוֹשֵׁב לִשְׁלֹחַ יָד בַּפִּקָּדוֹן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, חַיָּב. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּשְׁלַח בּוֹ יָד, (שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב) אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ). כֵּיצַד. הִטָּה אֶת הֶחָבִית וְנָטַל הֵימֶנָּה רְבִיעִית, וְנִשְׁבְּרָה, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא רְבִיעִית, הִגְבִּיהָּה וְנָטַל הֵימֶנָּה רְבִיעִית, וְנִשְׁבְּרָה, מְשַׁלֵּם דְּמֵי כֻלָּהּ:

ברטנורה (**יב**) **ילקה בחסר וביתר**. במה שחסר הפקדון, ובמה שהותיר. כגון שהפקיד אצלו רחל טעונה צמר, או מעוברת, ונגזזה או ילדה לאחר ששלח בה יד, משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה, ונמצא שהוא לוקה במה שחסרה אצלו, וביתר, שאם נתעברה או טענה צמר כשהיא אצלו, משלם אותה טעונה ומעוברת כמות שהיא עכשיו, והרי לוקה ביתר: **ובית הלל אומרים כשעת הוצאה**. מבית הבעלים, אם טעונה טעונה, ואם רקנית רקנית: **רבי עקיבא אומר כשעת התביעה**. כמו שהוא הפקדון בשעת העמדה בדין. דכתיב (ויקרא ד) לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו, יתן כמו שהוא ביום אשמתו, ביום שמתחייב בו בדין. והלכה כבית הלל: **החושב לשלוח יד בפקדון**. אמר בפני עדים אטול פקדונו של פלוני לעצמי: **בית שמאי מחייבים**. דכתיב (שמות כב) על כל דבר פשע, משעה שדיבר לשלוח יד הוי פושע: **עד שישלח בו יד**. דכתיב אם לא שלח ידו במלאכת רעהו. והאי על כל דבר פשע, דרשי ביה בית הלל, אמר לעבדו ולשלוחו לשלוח יד בפקדון מנין שהוא חייב, תלמוד לומר על כל דבר פשע: **כיצד הטה את החבית**. השתא מפרש למלתייהו דבית הלל. ואית ספרים דלא גרסי כיצד. ומלתא באנפה נפשה היא: **ונשברה**. לאחר זמן: **אינו משלם אלא רביעית**. דשליחות יד אינו מתחייב באונסים עד שימשוך או יגביה דהוי קניה: **הגביהה ונטל**. לאו דוקא נטל, דמכי אגבהה על מנת ליטול חייב באונסיה אפילו לא נטל ממנה כלום. ואם נטל רביעית מן החבית והחמיץ

היין הנשאר בחבית אחר כן, אע"פ שלא הגביה החבית משלם כל היין, שהוא גרם ליין שהחמיץ, וגירי דידיה הוא דאהני ליה:

גמרא בבא מציעא דף מ"ב ע"א

צָרְרָן וְהִפְשִׁילָן וְכוּלֵי. בִּשְׁלָמָא כֵּלְהוּ שֶׁלֹּא שָׁמַר כְּדֶרֶךּ הַשּׁוֹמְרִים אֶלָּא צָרְרָן וְהִפְשִׁילָן לַאֲחוֹרָיו מָאי הֲוָה לֵיהּ לְמֶעְבַּד אָמַר רָבָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר קְרָא (דברים י"ד) וְצָרַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ אַף עַל פִּי שֶׁצְּרוּרִין יִהְיוּ בְיָדֶךָ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק לְעוֹלָם יְהֵא כִּיסּוֹ שֶׁל אָדָם מָצוּי בְּיָדוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְצָרַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק לְעוֹלָם יַשְׁלִישׁ אָדָם אֶת מָעוֹתָיו שְׁלִישׁ בְּקַרְקַע וּשְׁלִישׁ בְּפַרְקְמַטְיָא וּשְׁלִישׁ תַּחַת יָדוֹ וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר הַסָּמוּי מִן הָעַיִן שֶׁנֶּאֱמַר (שם כ"ח) יְצַו ה' אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יְצַו ה' אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ. תָּנוּ רַבָּנָן הַהוֹלֵךְ לָמוֹד אֶת גָּרְנוֹ אוֹמֵר יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שֶׁתִּשְׁלַח בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ. הִתְחִיל לָמוֹד אוֹמֵר בָּרוּךְ הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בַּכְּרִי הַזֶּה. מָדַד וְאַחַר כָּךְ בֵּרַךְ הֲרֵי זוּ תְּפִלַּת שָׁוְא. לְפִי שֶׁאֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה לֹא בְדָבָר הַשָּׁקוּל וְלֹא בְדָבָר הַמְּדוּד וְלֹא בְדָבָר הַמְנוּי אֶלָּא בְדָבָר הַסָּמוּי מִן הָעַיִן שֶׁנֶּאֱמַר יְצַו ה' אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ. אָמַר שְׁמוּאֵל כְּסָפִים אֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֶלָּא בְּקַרְקַע. אָמַר רָבָא וּמוֹדָה שְׁמוּאֵל בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּלֹא אַטְרְחוּהוּ רַבָּנָן. וְאִי שָׁהֶא לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת שִׁיעוּר לְמִקְבְּרִינְהוּ וְלֹא קַבְּרִינְהוּ מִחְיַיב. וְאִי צוּרְבָא מֵרַבָּנָן הוּא סָבַר דִּילְמָא מִבְּעֵי לֵיהּ זוּזֵי לְאַבְדַּלְתָּא. וְהָאִידָּנָא דִּשְׁכִיחִי גְּשׁוּשָׁאֵי אֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֶלָּא בִּשְׁמֵי קוֹרָה. וְהָאִידָּנָא דִּשְׁכִיחִי פְּרוּמָאֵי אֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֶלָּא בֵּינֵי אוּרְבֵי. אָמַר רָבָא וּמוֹדָה שְׁמוּאֵל בְּכוֹתֶל. (אי נמי בֵּין הַקְּרָנוֹת). וְהָאִידָּנָא דִּשְׁכִיחִי טְפוּחָאֵי אֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֶלָּא בְּטֶפַח הַסָּמוּךְ לְקַרְקַע אוֹ בְּטֶפַח הַסָּמוּךְ לִשְׁמֵי קוֹרָה:

רש"י **מאי הוי ליה למיעבד**. הרי צררן: **מצוי בידו**. לא יפקידנו לאחרים במקום אחר שאם תזדמן לו סחורה לשכר יהא מזומן לו: **תחת ידו**. להיות מזומן לו לצורך ריוח הבא פתאום: **באסמיך**. דריש ליה לשון דבר הסמוי מן העין: **אין להם שמירה וכו'**. דאם לא שמרן ונגנבו פשיעה היא: **ואי צורבא מרבנן הוא**. המפקיד שהוא חרד על מצות הבדלה על הכוס. אמר השומר: **דילמא מבעי ליה זוזי לאבדלתא**. להכי לא קברינהו ופטור: **גשושאי**. מגששין בקרקע בשפודין של ברזל להכיר מקום שתחתיו חלל: **בשמי קורה**. בגג מתחתיו: **פרומאי**. שוברי התקרה: **ביני אורבי**. בין שורת הבנין בכותל: **טפוחאי**. מטפחים בכותל לידע אם יש שם חלל: **או בטפח הסמוך וכו'**. וכולן בכותל:

זוהר שמות דף כ' ע"א

פְּתַח וְאָמַר דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ הֲרוֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים. מִי גָּרַם לִי שֶׁאֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַנְהִיג עוֹלָמוֹ בַּשּׁוֹשַׁנִּים. מַה שּׁוֹשָׁן יֵשׁ בּוֹ רֵיחַ וְהוּא אָדוֹם מוֹצְקִים אוֹתוֹ וְהוּא מִתְהַפֵּךְ לְלָבָן

וּלְעוֹלָם רֵיחוֹ לֹא זָז כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַנְהִיג עוֹלָמוֹ בְּדֶרֶךְ זֶה שֶׁאִלְמָלֵא כֵן לֹא יִתְקַיְּים הָעוֹלָם בִּשְׁבִיל הָאָדָם הַחוֹטֵא. וְהַחֵטְא נִקְרָא אָדוֹם כְּמָה דְאַתְּ אָמַר אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ. מַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לָאֵשׁ שֶׁהוּא אָדוֹם. וְזוֹרֵק הַדָּם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ שֶׁהוּא אָדוֹם מִדַּת הַדִּין אָדוֹם מוֹצְקִים אוֹתוֹ (הֲרֵיחַ) וְעוֹלֶה הֶעָשָׁן כֻּלּוֹ לָבָן וְאֵז הָאָדוֹם נֶהְפַּךְ לְלָבָן נֶהְפַּךְ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת רַחֲמִים. וְתֵא חֲזֵי כָּל מִדַּת הַדִּין אֵין צָרִיךְ הֲרֵיחַ שֶׁלּוֹ אֶלָּא מִצַּד אָדוֹם וְהַיְינוּ דְאָמַר רִבִּי יְהוּדָה מַאי דִּכְתִיב (מלכים א' י"ח) וַיִּתְגֹּודְדוּ כְּמִשְׁפָּטָם וְגוֹמֵר עַד שְׁפְךְ דָּם עֲלֵיהֶם אֶלָּא הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁלֹּא יַשִּׂיגוּ מִמִּדַּת הַדִּין כְּרְצוֹנָם זוּלָתִי בָּאוֹדֶם אָמַר רִבִּי יִצְחָק וְעוֹד אוֹדֶם וְלָבָן נִקְרַב לְעוֹלָם וְהֲרֵיחַ עוֹלֶה מִשְׁתֵּיהֶן. מַה הַשּׁוֹשָׁן אָדוֹם וְלָבָן כָּךְ רֵיחַ הַקָּרְבָּן. וְהַקָּרְבָּן מֵאָדוֹם וְלָבָן. בֹּא וּרְאֵה מֵרֵיחַ הַקְּטֹרֶת שֶׁהַסַּמָּנִים מֵהֶם אֲדוּמִים וּמֵהֶם לְבָנִים כְּגוֹן הַלְּבוֹנָה שֶׁהוּא לָבָן מֹר דְּרוֹר אָדוֹם וְהֲרֵיחַ עוֹלֶה מֵאָדוֹם וְלָבָן וְעַל כֵּן מַנְהִיג עוֹלָמוֹ בַּשּׁוֹשַׁנִּים שֶׁהוּא אָדוֹם וְלָבָן וּכְתִיב (יחזקאל מ"ד) לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם כְּנֶגֶד זֶה אָדָם מַקְרִיב חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ וּמִתְכַּפֵּר לוֹ זֶה אָדוֹם וְזֶה לָבָן מַה הַשּׁוֹשָׁן שֶׁהוּא אָדוֹם וְהוּא לָבָן אֵין מוֹצְקִים אוֹתוֹ לַחֲזוֹר כֻּלּוֹ לָבָן אֶלָּא בָּאֵשׁ. כָּךְ הַקָּרְבָּן אֵין מוֹצְקִין אוֹתוֹ לַחֲזוֹר כֻּלּוֹ לָבָן אֶלָּא בָּאֵשׁ עַכְשָׁיו מִי שֶׁיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִיתוֹ וּמַקְרִיב חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ אֵינוֹ נִצְמָק לַחֲזוֹר כֻּלּוֹ לָבָן אֶלָּא בָּאֵשׁ דְּאָמַר רִבִּי יְהוּדָה מִתּוֹךְ תַּעֲנִיתוֹ שֶׁל אָדָם מַחֲלִישִׁין אֲבָרָיו וְגוֹבֵר עָלָיו הָאֵשׁ וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה צָרִיךְ לְהַקְרִיב חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ בְּאוֹתוֹ הָאֵשׁ וְהוּא הַנִּקְרָא מִזְבַּח כַּפָּרָה וְהַיְינוּ דְּרִבִּי אֶלְעָזָר כַּד הֲוָה יָתִיב בְּתַעֲנִיתָא הֲוָה מְצַלֵּי וְאָמַר גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁהִקְרַבְתִּי לְפָנֶיךָ חֶלְבִּי וְדָמִי וְהִרְתַּחְתִּי אוֹתָם בַּחֲמִימוּת חוּלְשַׁת גּוּפִי יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיְּהֵא הָרֵיחַ הָעוֹלֶה מִפִּי בְּשָׁעָה זוֹ כְּרֵיחַ הָעוֹלֶה מֵהַקָּרְבָּן בְּאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ וְתִרְצֵנִי. נִמְצָא שֶׁאָדָם הוּא מַקְרִיב בְּתַעֲנִיתוֹ הַחֵלֶב וְהַדָּם (וְהָאֵשׁ) וְהָרֵיחַ שֶׁעוֹלֶה מִפִּיו הוּא מִזְבַּח כַּפָּרָה וּלְפִיכָךְ תִּקְנוּ הַתְּפִלָּה בִּמְקוֹם הַקָּרְבָּן וּבִלְבָד שֶׁיִּתְכַּוֵּין לְמָה דְאָמְרָן. אָמַר רִבִּי יִצְחָק מִכָּאן וּלְהָלְאָה כְּתִיב (במדבר ל"א) כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר אָמַר רִבִּי יוֹסֵי כְּשֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים אָדָם מַקְרִיב קָרְבָּנוֹ בְּעִנְיַן זֶה וּמִתְכַּפֵּר לוֹ עַכְשָׁיו תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר לוֹ בְּמָקוֹם הַקָּרְבָּן כִּי הָאי גְּוונָא:

תרגום הזוהר פְּתַח וְאָמַר, דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ הָרוֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים. הַיְינוּ, מִי גָּרַם לִי שֶׁאֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי, מִפְּנֵי שֶׁמַּנְהִיג עוֹלָמוֹ בַּשּׁוֹשַׁנִּים. מַה שּׁוֹשָׁן יֵשׁ בּוֹ רֵיחַ, וְהוּא אָדוֹם, מוֹצְקִים אוֹתוֹ, וְהוּא מִתְהַפֵּךְ לְלָבָן, וּלְעוֹלָם רֵיחוֹ לֹא זָז, כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַנְהִיג עוֹלָמוֹ בְּדֶרֶךְ זֶה, שֶׁאִם לֹא כֵן לֹא הָיָה מִתְקַיֵּים הָעוֹלָם מִשּׁוּם הָאָדָם הַחוֹטֵא, וְהַחֵטְא נִקְרָא אָדוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, אִם יִהְיוּ חַטָּאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ. וְכֵן הַחוֹטֵא מַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לָאֵשׁ שֶׁהוּא אָדוֹם, זוֹרֵק הַדָּם שֶׁהוּא אָדוֹם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ. וְכֵן מִדַּת הַדִּין הָרָמוּז בְּאָדוֹם. מוֹצְקִים אוֹתוֹ, הַיְינוּ

כְּשֶׁנִּשְׂרָף הַקָּרְבָּן עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעוֹלֶה הֶעָשָׁן כֻּלּוֹ לָבָן. וְאֵז הָאָדוֹם נֶהְפַּךְ לְלֶבָן הָרוֹמֵז שֶׁמִּדַּת הַדִּין נֶהְפַּךְ לְמִדַּת הָרַחֲמִים. וּבֹא וּרְאֵה, כָּל מִדַּת הַדִּין אֵינוֹ צָרִיךְ אֶל הָרֵיחַ שֶׁלּוֹ אֶלָּא מִצַּד הָאֵדֶם, וְהַיְנוּ דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּתְגּוֹדְדוּ כְּמִשְׁפָּטָם וְגוֹ' עַד שְׁפֹךְ דָּם עֲלֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים שֶׁלֹּא יַשִּׂיגוּ מִמִּדַּת הַדִּין, שֶׁהוּא מַלְכוּת, כִּרְצוֹנָם. זוּלָתִי בָּאוֹדֶם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: וְעוֹד, אֹדֶם וְלֶבָן נִקְרָב לְעוֹלָם וְהָרֵיחַ עוֹלֶה מִשְּׁנֵיהֶם, מַה הַשּׁוֹשָׁן אָדוֹם וְלֶבָן, כָּךְ רֵיחַ הַקָּרְבָּן וְהַקָּרְבָּן עַצְמוֹ מֵאָדוֹם וְלֶבָן. בֹּא וּרְאֵה מֵרֵיחַ הַקְּטֹרֶת, שֶׁהַסַּמָּנִים, מֵהֶם אֲדוּמִים וּמֵהֶם לְבָנִים. דְּהַיְנוּ הַלְּבוֹנָה, שֶׁהוּא לֶבָן, מָר דְּרוֹר, אָדוֹם, וְהָרֵיחַ עוֹלֶה מֵאָדוֹם וְלֶבָן. וְעַל כֵּן מַנְהִיג עוֹלָמוֹ בַּשּׁוֹשַׁנִּים שֶׁהֵם אָדוֹם וְלֶבָן. וְכָתוּב, לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם. כְּנֶגֶד זֶה, אָדָם מַקְרִיב חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ וּמִתְכַּפֵּר לוֹ, שֶׁזֶּה אָדוֹם וְזֶה לָבָן. מַה הַשּׁוֹשָׁן שֶׁהוּא אָדוֹם וְהוּא לָבָן, אֵין מוֹצְקִים אוֹתוֹ לְהַחֲזִירוֹ כֻּלּוֹ לָבָן אֶלָּא בָּאֵשׁ. עַתָּה, מִי שֶׁיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִיתוֹ וּמַקְרִיב חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ אֵינוֹ נִצְמָק לַחֲזוֹר כֻּלּוֹ לָבָן אֶלָּא בָּאֵשׁ. דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה מִתּוֹךְ תַּעֲנִיתוֹ שֶׁל הָאָדָם, נֶחֱלָשִׁים אֵבָרָיו וְגוֹבֵר עָלָיו הָאֵשׁ, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה צָרִיךְ לְהַקְרִיב חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ בְּאוֹתוֹ הָאֵשׁ, וְהוּא הַנִּקְרָא מִזְבֵּחַ כַּפָּרָה. וְהַיְנוּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר. כְּשֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית, הָיָה מִתְפַּלֵּל וְאָמַר, גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶי ה' אֱלֹקֵי וֵאלֹקֵי אֲבוֹתָי, שֶׁהִקְרַבְתִּי לְפָנֶיךָ חֶלְבִּי וְדָמִי, וְהִרְתַּחְתִּי אוֹתָם בַּחֲמִימוּת חֶלְשַׁת גּוּפִי, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁיְּהֵא הָרֵיחַ הָעוֹלֶה מִפִּי בְּשָׁעָה זוֹ, כְּרֵיחַ הָעוֹלֶה מֵהַקָּרְבָּן בְּאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְתִרְצֵנִי. נִמְצָא שֶׁהָאָדָם מַקְרִיב בְּתַעֲנִיתוֹ הַחֵלֶב וְהַדָּם, וְהָרֵיחַ שֶׁעוֹלֶה מִפִּיו, הוּא מִזְבֵּחַ כַּפָּרָה. וּלְפִיכָךְ תִּקְנוּ הַתְּפִלָּה בְּמָקוֹם הַקָּרְבָּן. וּבִלְבָד שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְמַה שֶּׁאָמַרְנוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאן וּלְהָלְאָה כָּתוּב, כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָּאֵשׁ וְטָהֵר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי כְּשֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, אָדָם מַקְרִיב קָרְבָּנוֹ בְּעִנְיָן זֶה, וּמִתְכַּפֵּר לוֹ, עַתָּה, תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם מְכַפֵּר לוֹ בְּמָקוֹם הַקָּרְבָּן בְּאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, שֶׁל כַּוָּנַת הַקָּרְבָּן.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ההלכות תשובה פ"ג

א. שְׁנַיִם הֵם הָעֲבֵרָיְינִין מִישְׂרָאֵל הָעֲבֵרָיְין לַעֲבֵרָה אַחַת וְהָעֲבֵרָיְין לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. הָעֲבֵרָיְין לַעֲבֵרָה אַחַת זֶה שֶׁהֶחֱזִיק עַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ עֲבֵרָה בְּזָדוֹן וְנִתְפַּרְסֵם בָּהּ וְהָרַג אֶפִלּוּ הָיְתָה מִן הַקַּלּוֹת כְּגוֹן שֶׁהֶחֱזִק תָּמִיד לְלְבּוֹשׁ שַׁעַטְנֵז אוֹ לְהַקִּיף פֵּאָה וְנִמְצָא כְּאִלּוּ בָּטְלָה מִצְוָה זוּ מִן הָעוֹלָם אֶצְלוֹ הֲרֵי זֶה עֲבֵרָיְין לְאוֹתוֹ דָּבָר וְהוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה לְהַכְעִיס: **ב.** הָעֲבֵרָיְין לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ כְּגוֹן הַחוֹזֵר לְדַרְכֵי נְכָרִים בְּשָׁעָה שֶׁגּוֹזְרִין גְּזֵרָה וְיִדְבַּק בָּהֶם וְיֹאמַר מַה בֶּצַע לִי לְהִדָּבֵק בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם שְׁפָלִים וְנִרְדָּפִים טוֹב לִי שֶׁאֶדָּבֵק בְּאֵלּוּ נָכְרִים שֶׁיְּדָם תַּקִּיפָה הֲרֵי זֶה עֲבֵרָיְין לְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ: **ג.** מַחֲטִיאֵי הָרַבִּים כֵּיצַד אֶחָד שֶׁהֶחֱטִיא בְּדָבָר גָּדוֹל כְּגוֹן יָרְבָעָם וְצָדוֹק וּבְיתוֹס וְאֶחָד שֶׁהֶחֱטִיא בְּדָבָר קַל אֶפִלּוּ לְבַטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה וְאֶחָד

הַמְאַנֵּס אֲחֵרִים עַד שֶׁיֶּחְטְאוּ כִּמְנַשֶּׁה שֶׁהָיָה הוֹרֵג אֶת יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיַּעַבְדוּ עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ שֶׁהִטְעָה אֲחֵרִים וְהִדִּיחָם:

מוסר

מספר חרדים דף ע"ב ע"א

צָרִיךְ אָדָם לִהְיוֹת יָגֵעַ בַּתּוֹרָה שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָהּ לֹא יִגְרַע. עוֹנָה מִן הַמּוֹחַ וְכָל שֵׁשֶׁת יְמֵי הַשָּׁבוּעַ לָקוּם לְהִדָּבֵק נַפְשׁוֹ בָּהּ יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ כִּדְאָמַר בַּזוֹהַר כְּשֶׁעוֹנַת בְּנֵי אָדָם בַּחֲצוֹת לַיְלָה בְּאִשָּׁה הַשְׁנִיָּה בָּהּ שַׁעְתָּא עוֹנַת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּרִאשׁוֹנָה. וְאַף בְּשַׁבָּת כְּשֶׁמְּקַיְּמִים מִצְוַת עוֹנָה בַּשְׁנִיָּה כַּוָּנָתָם לְהוֹלִיד בֵּן לָרִאשׁוֹנָה שֶׁיִּהְיֶה תַּלְמִיד חָכָם הֲרֵי הָעוֹנָה בְּמַחֲשָׁבָה כְּסוּתָהּ בְּדִבּוּר שֶׁנִּמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְתוֹלַעַת שֶׁבְּפִיהֶם עוֹשִׂים לָהֶם לְבוּשׁ מַלְכוּת כְּתוֹלַעַת הַמֶּשִׁי וְהַיְינוּ דִּכְתִיב (שה"ש ד') כְּחוּט הַשָּׁנִי שִׂפְתוֹתַיִךְ וְלֹא קוֹרֵי עַכָּבִישׁ שֶׁנַּעֲשִׂים מִדְּבָרִים בְּטֵלִים. שְׁאֵרָהּ שֶׁהֵם הַמְּזוֹנוֹת בְּמַעֲשֶׂה כִּי כְּמוֹ שֶׁהַלֶּחֶם קִיּוּם הַגּוּף כֵּן הַמִּצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת קִיּוּם הַנֶּפֶשׁ וּבְהֵעָדְרָם רְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים וְעַל הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים אָמַר בְּזֹהַר שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וַעֲשֵׂה לִי מַטְעַמִּים זֹאת הָאִשָּׁה כְּבוּדָּה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מַלְכוּ שֶׁל עוֹלָם וְאַתָּה חֲתָן הַמֶּלֶךְ מַה נָּעִים גּוֹרָלֶךָ. וּמִמֵּילָא רַוְחָא לְהָשִׁיב נִדָּחָיו וּלְקַבֵּץ פְּזוּרָיו וְיָשִׁיב הַכֹּל לְאֵיתָנוֹ וְלֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח:

שמות יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כב) וַיְצַו פַּרְעֹה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל הַבֵּן הַיִלוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ וְכָל הַבַּת תְּחַיּוּן: וּפַקִיד פַּרְעֹה לְכָל עַמֵּה לְמֵימַר כָּל בְּרָא דְיִתְיְלִיד לִיהוּדָאֵי בְּנַהֲרָא תִּרְמֻנֵהּ וְכָל בְּרַתָּא תְּקַיְמוּן:

רש"י לכל עמו. אף עליהם גזר. יום שנלד משה אמרו לו אצטגניניו היום נולד מושיען, ואין אנו יודעין אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר אותו היום אף על המצרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעברים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה:

ב (א) וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי: וַאֲזַל גַּבְרָא מִדְּבֵית לֵוִי וּנְסִיב יָת בַּת לֵוִי:

רש"י ויקח את בת לוי. פרוש היה ממנה מפני גזרת פרעה (וחזר ולקחה. וזהו וילך, שהלך בעצת בתו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים, ואתה גם כן על הנקבות) . והחזירה ועשה בה לקוחין שניים. ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת מאה שלשים שנה היתה, שנלדה בבואה למצרים בין החומות, ומאתים ועשר שנה נשתהו שם, וכשיצאו

היה משה בן שמונים שנה. אם כן כשנתעברה ממנו היתה בת מאה שלשים וקורא אותה בת לוי:

(ב) וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא וַתִּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יְרָחִים: וְעַדִּיאַת אִתְתָא וִילִידַת בַּר וַחֲזַת יָתֵהּ אֲרֵי טַב הוּא וְאַטְמַרְתֵּהּ תְּלָתָא יַרְחִין:

רש"י כי טוב הוא. כשנלד נתמלא הבית כלו אורה:

(ג) וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ וַתִּקַּח לוֹ תֵּבַת גֹּמֶא וַתַּחְמְרָה בַחֵמָר וּבַזָּפֶת וַתָּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתָּשֶׂם בַּסּוּף עַל שְׂפַת הַיְאֹר: וְלָא יְכֵילַת עוֹד לְאַטְמָרוּתֵהּ וּנְסִיבַת לֵהּ תֵּבוּתָא דְגוֹמָא וְחַפְּתַהּ בְּחֵמְרָא וּבְזִפְתָּא וְשַׁוְיאַת בַּהּ יָת רַבְיָא וְשַׁוְיתַהּ בְּיַעֲרָא עַל כֵּיף נַהֲרָא:

רש"י ולא יכלה עוד הצפינו. שמנו לה המצריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום אחד, שהיולדת לשבעה יולדת למקטעין, והם בדקו אחריה לסוף תשעה: גמא. גמי בלשון משנה ובלעז יונ"ק [גומא] . ודבר רך הוא, ועומד בפני רך ובפני קשה: בחמר ובזפת. זפת מבחוץ וטיט מבפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף. הוא לשון אגם רושי"ל בלעז , ודומה לו (ישעיה יט ו) קנה וסוף קמלו:

(ד) וַתִּתַּצַּב אֲחֹתוֹ מֵרָחֹק לְדֵעָה מַה יֵּעָשֶׂה לוֹ: וְאִתְעַתְּדַת אֲחָתֵהּ מֵרָחִיק לְמִידַע מָה יִתְעֲבֵד לֵהּ:

נביאים - ישעיה - פרק כח

(יד) לָכֵן שִׁמְעוּ דְבַר יְהוָה אַנְשֵׁי לָצוֹן מֹשְׁלֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלִָם: בְּכֵן קַבִּילוּ פִּתְגָמָא דְיְיָ גֻּבְרִין רְשִׁיעִין שַׁלְטוֹנֵי עַמָּא הָדֵין דִּי בִּירוּשְׁלֵם:

רש"י **משלי העם הזה** . האומרים לצון בל' משל כגון :

(טו) כִּי אֲמַרְתֶּם כָּרַתְנוּ בְרִית אֶת מָוֶת וְעִם שְׁאוֹל עָשִׂינוּ חֹזֶה (שיט) שׁוֹט שׁוֹטֵף כִּי (עבר) יַעֲבֹר לֹא יְבוֹאֵנוּ כִּי שַׂמְנוּ כָזָב מַחְסֵנוּ וּבַשֶּׁקֶר נִסְתָּרְנוּ: אֲרֵי אֲמַרְתּוּן גַּזַרְנָא קְיָם עִם קְטוֹלָא וְעִם מְחַבְּלָא עֲבַדְנָא שְׁלָמָא מְחָת סַנָּאָה אֲרֵי תֵּיתֵי עֲלֵיכוֹן כְּנַחַל מִגְבָּר דְּאַתּוּן אֲמָרִין לָא תֵּיתֵי עָלָנָא אֲרֵי שַׁוִּינָא בְּכִדְיב רַחְצָנָא וּבְגִין שְׁקָרִין אַטְמַרְנָא:

רש"י **כרתנו ברית את מות** . שלא יבא עלינו : **עשינו חוזה** . גבול שלא יעברנהו וכן מחוז חפצם (תהלים קז) וכן מחזה אל מחזה (מלכים א ז) כולם ל' גבול הם וחיצונו של דבר אשומיי"ר בלע"ז : **שיט שוטף** . מכה המתהלכת בארץ : **לא יבואנו** . לא יבא עלינו : **שמנו כזב** . שמנו ע"א : **מחסנו** . מחסה שלנו : **ובשקר נסתרנו** . בע"א בטחנו להסתירנו :

(טז) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי יִסַּד בְּצִיּוֹן אָבֶן אֶבֶן בֹּחַן פִּנַּת יִקְרַת מוּסָד מוּסָּד הַמַּאֲמִין לֹא יָחִישׁ: בְּכֵן כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים הָא אֲנָא מְמַנֵּי בְּצִיּוֹן מֶלֶךְ מֶלֶךְ תַּקִּיף גְּבוֹר וַאֲמָתָן אַתְקְפִנֵּיהּ וַאֲחַסְנֵנֵיהּ אֲמַר נְבִיָּא וְצַדִּיקַיָּא דְּהֵימְנוּ בְּאִלֵּין בְּמֵיתֵי עָקָא לָא יְזְדַּעְזְעוּן:

רש"י **הנני יסד** . ל' עבר הוא כמו (מגלה א) יסד המלך וכן צריך לפותרו הנני הוא אשר יסד כבר : (בציון אבן . כבר) נגזרה הגזרה לפני והעמדתי מלך משיח שיהא בציון לאבן בוחן ל' מבצר וחוזק כמו (לקמן לב) עופל ובחן וכמו הקימו בחוניו (לעיל כג) : **מוסד מוסד** . הראשון פתח לפי שהוא דבוק מוסד של מוסד (מוסד) שהוא מוסד גמור : **המאמין לא יחיש** . המאמין דבר זה לא ימהרנה לא יאמר אם אמת הוא ימהר לבא :

(יז) וְשַׂמְתִּי מִשְׁפָּט לְקָו וּצְדָקָה לְמִשְׁקֶלֶת וְיָעָה בָּרָד מַחְסֵה כָזָב וְסֵתֶר מַיִם יִשְׁטְפוּ: וַאֲשָׁוֵי דִּינָא תְּקִיף דַּאֲטָמַרְתּוּן כְּחוּט בְּנִינָא וְזַכּוּתָא כְּאָבֶן מִשְׁקוּלְתָא וְיִדְלֵק רוּגְזֵי בְּרוּחָצָן בְּדְבֵיכוֹן וְעַל דַּאֲטָמַרְתּוּן מִן קֳדָם מֵעִיקָא יְתִכּוֹן עַמְמַיָּא יְגֻלּוּן:

רש"י **ושמתי משפט לקו** . לפני בא אותו מלך אביא עליכם גזרות להתם הפושעים שבכם ושמתי משפט יסוריו להיות לקו כלומר אשים קו מדת יסורין להביא עליכם ואת צדקה אשים שתהא משקולת המיישרת בנין הבונין בחומות כלומר שתהא צדקה מהלכת לפניהם ומיישרת דרכיהם שיכלו הפושעים ונותרו הצדיקים : **ויעה ברד מחסה כזב** . אותו כיסוי שאמרתם כי שמנו כזב מחסנו יבא ברד ויטאטאנו ויעה לשון טיאוט כמו (מ"א ו) את היעים שגורפין בהם אפר הכירות : **וסתר** . שאמרתם עליו ובשקר נסתרנו המים ישטפוהו כלומר אביא המון (אומו') שישברו מצבותיה' ופסיליהם ולשון משפט האמור כאן יושטיצ"א בלע"ז :

(יח) וְכֻפַּר בְּרִיתְכֶם אֶת מָוֶת וְחָזוּתְכֶם אֶת שְׁאוֹל לֹא תָקוּם שׁוֹט שׁוֹטֵף כִּי יַעֲבֹר וְהְיִיתֶם לוֹ לְמִרְמָס: וִיבַטַּל קְיָמְכוֹן דְּעָם קְטוֹלָא וּשְׁלָמְכוֹן דְּעָם מְחַבְּלָא לָא יְתְקַיְּם מְחָת סַנְאָה אֲרֵי תֵּיתֵי עֲלֵיכוֹן כְּנַחַל מִגְּבָר וּתְהוֹן לְהוֹן לְדַיְשׁ:

רש"י **וכופר בריתכם את מות** . ויתבטל הברית אשר אמרתם כרתנו ברית את מות כל כפרה לשון קנוח סילוק דבר וכן (בראשית לב) אכפרה פניו : **וחזותכם** . אשר אמרתם עם שאול עשינו חוזה : **שוט שוטף** . אשר אמרת' לא יבואנו והייתם לו למרמס :

כתובים - משלי - פרק יב

(טו) דֶּרֶךְ אֱוִיל יָשָׁר בְּעֵינָיו וְשֹׁמֵעַ לְעֵצָה חָכָם: אֱרְחֵיהּ דְּסַכְלָא תְּרִיצָא בְּאַפּוֹי וּדְשָׁמֵעַ לְעֵיצָתָא חַכִּימָא הוּא: (טז) אֱוִיל בַּיּוֹם יְוַדַּע כַּעְסוֹ וְכֹסֶה קְלוֹן עָרוּם: שָׁטְיָא כַּד יוֹמֵיהּ מוֹדַע רוּגְזֵיהּ וַעֲרִים מְכַסֵּי צַעֲרֵיהּ:

רש"י **אויל ביום יודע כעסו** . ביום שהוא כועס בו ביום הודיע כעסו שהוא מתגרה ומחרף חבירו ברבים ואין מעצר לרוחו , אבל הערום כוסה קלון ואינו ממהר לריב , ומדרש אגדה ביום שנברא אדם הראשון נודע סורחנו והקב"ה שהוא ערום לא רצה לשחת בריותיו כסה קלונו ודחה לגזרתו מיום של אדם ליום שלו שהוא אלף שנה :

(יז) יָפִיחַ אֱמוּנָה יַגִּיד צֶדֶק וְעַד שְׁקָרִים מִרְמָה: מַן דְּמַסְהֵיד הֵימָנוּתָא נָתְנֵי צַדִּיקוּתָא וְסָהֵד דְּשִׁקְרָא רַמָּאָה הוּא:

רש"י **יפיח אמונה יגיד צדק** . מי שמדבר אמונה מגיד בדין עדות צדק לזכות הזכאי :

(יח) יֵשׁ בּוֹטֶה כְּמַדְקְרוֹת חָרֶב וּלְשׁוֹן חֲכָמִים מַרְפֵּא: אִית דְּאֲמְרֵיהּ סַפְסִירָא רָגְשָׁא וְלִישָׁנָא דְּחַכִּימֵי מָאסְיָא:

רש"י **יש בוטה** . מדבר כמו לבטא בשפתים (ויקרא ה) : **כמדקרות חרב** . שמסכסך את הבריות וגורם להם להרוג : **ולשון חכמים** . המביא שלום בין אדם לחבירו : **מרפא** . למבט' ההוא :

(יט) שְׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד וְעַד אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שָׁקֶר: שִׂפְתָא דְקִשְׁטָא תִּתַּקַּן לַעָלַם וְסַהֲדָא מְסְתַּרְהֵב כְּלִישָׁנָא דְשִׁקְרָא:

רש"י **שפת אמת תכון לעד** . תתבסס ותקיים : **ועד ארגיעה** . למעט רגע הוא כלה והולך שהשקר אין לו רגלים :

משנה זבחים פרק יג

א. הַשּׁוֹחֵט וְהַמַּעֲלֶה בַּחוּץ, חַיָּב עַל הַשְּׁחִיטָה וְחַיָּב עַל הָעֲלָיָה. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, שָׁחַט בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּב. שָׁחַט בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַחוּץ, פָּטוּר, שֶׁלֹּא הֶעֱלָה (בחוץ) אֶלָּא דָּבָר פָּסוּל. אָמְרוּ לוֹ, אַף הַשּׁוֹחֵט בִּפְנִים וּמַעֲלֶה בַחוּץ, כֵּיוָן שֶׁהוֹצִיאוֹ, פָּסְלוֹ:

ברטנורה (א) **השוחט**. קדשים בחוץ והעלן בחוץ. בהעלם אחד. חייב על השחיטה וחייב על ההעלאה שהן שני גופי עבירה, דתרווייהו כתיבי, אשר ישחט ואשר יעלה: **כיון שהוציאו פסלו**. ואפילו הכי חייב, והוא הדין לשוחט בחוץ ומעלה בחוץ. ורבי יוסי הגלילי אמר לך, מה לשוחט בפנים ומעלה בחוץ שכן היתה לו שעת הכושר, תאמר לשוחט בחוץ ומעלה בחוץ שלא היתה לו שעת הכושר. ואין הלכה כר' יוסי הגלילי:

ב. טָמֵא שֶׁאָכַל, בֵּין קֹדֶשׁ טָמֵא וּבֵין קֹדֶשׁ טָהוֹר, חַיָּב. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, טָמֵא שֶׁאָכַל טָהוֹר, חַיָּב. וְטָמֵא שֶׁאָכַל טָמֵא, פָּטוּר, שֶׁלֹּא אָכַל אֶלָּא דָּבָר טָמֵא. אָמְרוּ לוֹ, אַף טָמֵא שֶׁאָכַל טָהוֹר, כֵּיוָן שֶׁנִּגַּע בּוֹ, טִמְּאָהוּ. וְטָהוֹר שֶׁאָכַל טָמֵא, פָּטוּר, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל טֻמְאַת הַגּוּף:

ברטנורה (ב) **הטמא שאכל כו'**. משום דפליגי ר' יוסי הגלילי ורבנן בתרווייהו, ודמו הנך תרתי פלוגתא להדדי, תנינהו גבי הדדי: **ר' יוסי הגלילי אומר וכו'**. כשנטמא הגוף ואחר כך נטמא הבשר כולי עלמא לא פליגי דחייב כרת. כי פליגי, שנטמא הבשר ואחר כך נטמא הגוף. רבנן אית להו איסור כולל, דמתוך שחל עליו איסור טומאת הגוף לאסרו בבשר טהור שהיה מותר בו מתחילה, חל נמי אף על הבשר טמא ואע"פ שהיה אסור ועומד, כדי שיתחייב עליו אף משום טומאת הגוף. ור' יוסי הגלילי לית ליה איסור חל

על איסור באיסור כולל, ואין איסור של טומאת הגוף חל על איסור של טומאת בשר. ואין הלכה כרבי יוסי הגלילי: **וטהור שאכל טמא פטור**. מן הכרת. וסופג את הארבעים משום (ויקרא ז) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל: **שאינו חייב אלא על טומאת הגוף**. כדכתיב (שם) וטומאתו עליו ונכרתה, בטומאת הגוף הכתוב מדבר:

ג. חֹמֶר בַּשְּׂחִיטָה מִבָּעֲלִיָּה, וּבָעֲלִיָּה מִבַּשְּׂחִיטָה. חֹמֶר בַּשְּׂחִיטָה, שֶׁהַשּׁוֹחֵט לַהֶדְיוֹט, חַיָּב. וְהַמַּעֲלֶה לַהֶדְיוֹט, פָּטוּר. חֹמֶר בָּעֲלִיָּה, שְׁנַיִם שֶׁאָחֲזוּ בַסַּכִּין וְשָׁחָטוּ, פְּטוּרִים. אָחֲזוּ בְאֵבֶר וְהֶעֱלוּהוּ, חַיָּבִין. הֶעֱלָה וְחָזַר וְהֶעֱלָה וְחָזַר וְהֶעֱלָה, חַיָּב עַל כָּל עֲלִיָּה וַעֲלִיָּה, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת, וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲלֶה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֲפִלּוּ הֶעֱלָה עַל הַסֶּלַע אוֹ עַל הָאֶבֶן, חַיָּב:

ברטנורה (ג) **שהשוחט להדיוט כו'**. השוחט קדשים בחוץ לאכילת הדיוט חייב: **המעלה**. בחוץ לצורך הדיוט. פטור משום העלאת חוץ. דגבי שחיטה כתיב דם יחשב לאיש, אפילו השוחט לאיש, וגבי העלאה כתיב לעשות לה', אינו חייב כשמעלהו בחוץ עד שיכוין בו לה': **ושחטו פטורים**. דכתיב (שם יז) דם יחשב לאיש ההוא, אחד ולא שנים: **והעלוהו חייבין**. דכתיב (שם) איש איש וגו' אשר יעלה וגו', שאין תלמוד לומר איש איש, אלא לרבות שנים שאחזו באבר והעלוהו שהן חייבין: **העלה**. ונודע לו: **וחזר והעלה**. מאותה בהמה עצמה, חייב על כל אחת ואחת: **עד שיעלה לראש המזבח**. דכתיב (בראשית ח) ויבן נח מזבח לה', אלמא אפילו במת יחיד שהיא בחוץ אינה העלאה בלא מזבח: **אפילו העלה על הסלע**. דכתיב (ויקרא יז) וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד, ולא מזבח בבמת יחיד, ובפרשת המעלה בחוץ כתיב. והלכה כר' יוסי:

ד. אֶחָד קָדָשִׁים כְּשֵׁרִין וְאֶחָד קָדָשִׁים פְּסוּלִין, שֶׁהָיָה פְּסוּלָן בַּקֹּדֶשׁ, וְהַקְּרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּב. הַמַּעֲלֶה כַּזַּיִת מִן הָעוֹלָה וּמִן הָאֵמוּרִין בַּחוּץ, חַיָּב. הַקֹּמֶץ, וְהַלְּבוֹנָה, וְהַקְּטֹרֶת, וּמִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, וּמִנְחַת נְסָכִין, שֶׁהִקְרִיב מֵאֶחָד מֵהֶן כַּזַּיִת בַּחוּץ, חַיָּב. רַבִּי אֶלְעָזָר פּוֹטֵר עַד שֶׁיַּקְרִיב אֶת כֻּלּוֹ. וְכֻלָּם שֶׁהִקְרִיבָן בִּפְנִים וְשִׁיֵּר בָּהֶן כַּזַּיִת וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּב. וְכֻלָּן שֶׁחָסְרוּ כָּל שֶׁהֵן וְהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר:

ברטנורה (ד) **שהיה פסולן בקודש**. כגון הלן והיוצא והנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו, הואיל ובפנים אם עלו לא ירדו, מתקבל בפנים קרינן ביה, וחייבין עליהן בחוץ, דכתיב (שם) לעשות אותו לה', כל שנעשה לה' חייבין עליו בחוץ, וכל שאינו נעשה לה' אין חייבין עליו בחוץ: המעלה כזית מן העולה ומאימורים. חצי זית מזה וחצי זית מזה: **חייב**. דכולה כליל: **הלבונה**. של מנחת נדבה: **והקטורת**. של כל יום פרס שחרית ופרס בין הערבים: **ומנחת כהנים**. שהיא כליל וראויה להעלאה כקומץ של מנחת ישראל. אבל

שיירי מנחת ישראל אינו חייב על העלאתה בחוץ: **מנחת כהן המשיח**. עשירית האיפה שהוא מביא בכל יום: **כזית**. דהיינו שיעור הקטרה: **עד שיקריב את כולן**. דקסבר כל המתירין מפסלי בחסרון, וכל זמן שלא קרבו כולן לא הוי הקטרה לצאת בעלים ידי חובתן. ולרבנן הני נמי הויא הקטרתן בכזית היכא דכולו קיים ולא חסרו קודם הקטרה: **ושייר בהן וכו'**: **חייב**. שהרי בזה נגמרה הקטרה: **וכולן שחסרו כל שהן**. קודם הקטרה על ידי איבוד או שריפה, נפסלו בחסרונן, דכתיב (ויקרא ב) והנותרת מן המנחה, פרט לשחסרה היא או שחסר קומצה קודם הקטרה:

ה. הַמַּקְרִיב קָדָשִׁים וְאֲמוּרֵיהֶם בַּחוּץ, חַיָּב. מִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה וְהִקְרִיבָהּ בַּחוּץ, פָּטוּר. קְמָצָהּ וְחָזַר קָמָצָהּ לְתוֹכָהּ וְהִקְרִיבָהּ בַּחוּץ, חַיָּב:

ברטנורה (ה) **המקריב קדשים ואימוריהן**. שהקריב הבשר והאימורים מחוברים בו, חייב משום אימורים, ולא אמרינן הרי בשר חוצץ בין האימורין לאש, ודכוותה בפנים לאו העלאה היא, דרחמנא אמר (שם א) על העצים אשר על האש, והמעלן בחוץ נמי לא יהא חייב, לא אמרינן הכי לפי שמין במינו אינו חוצץ: **מנחה שלא נקמצה**. אינה ראויה לפנים. הלכך המקריבה בחוץ פטור: **קמצה וחזר קומצה לתוכה**. והקריבה בחוץ: **חייב**. שכיוצא בה בפנים כשרה, כדתנן בהקומץ, נתערב קומצה בשיריים לא יקטיר ואם הקטיר כשרה:

ו. הַקֹּמֶץ וְהַלְּבוֹנָה שֶׁהִקְרִיב אֶת אֶחָד מֵהֶן בַּחוּץ, חַיָּב. רַבִּי אֶלְעָזָר פּוֹטֵר עַד שֶׁיַּקְרִיב אֶת הַשֵּׁנִי. אֶחָד בִּפְנִים וְאֶחָד בַּחוּץ, חַיָּב שְׁנֵי בְזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁהִקְרִיב אֶת אֶחָד מֵהֶן בַּחוּץ, חַיָּב. רַבִּי אֶלְעָזָר פּוֹטֵר עַד שֶׁיַּקְרִיב אֶת הַשֵּׁנִי. אֶחָד בִּפְנִים וְאֶחָד בַּחוּץ, חַיָּב. הַזּוֹרֵק מִקְצַת דָּמִים בַּחוּץ, חַיָּב. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַף הַמְנַסֵּךְ מֵי חָג בָּחָג בַּחוּץ, חַיָּב. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, שְׁיָרֵי הַדָּם שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חַיָּב:

ברטנורה (ו) **הקומץ והלבונה של מנחת נדבה**. שניהם מתירים את שיריה לאכילה. הלכך ר' אליעזר פוטר, דבעי הקטרת כל המתיר: **אחד בפנים**. תחילה, ואחר כך השני בחוץ, חייב, שזה גמר ובו הכל תלוי: **שני בזיכי לבונה**. מתירים לחם הפנים: **מי החג**. שנתמלאו לשם ניסוך המים בחג הסוכות. אם ניסך אותן בחוץ חייב, דסבר ניסוך המים בחג דאורייתא הוא, הלכך מיחייב עלה בחוץ. ואין הלכה כר' אליעזר בכולה מתניתין. וניסוך המים בחג לאו דאורייתא הוא אלא הלכה למשה מסיני: **שיירי הדם שהקריבן בחוץ חייב**. בשיירי דמים הפנימים מיירי, וסבר ששיירי הדם מעכבין בהם, הלכך עבודה היא להתחייב עליה בחוץ. אבל בשיירי הדם של מזבח החיצון מודה ר' נחמיה שאינם אלא למצוה ולא לעכב, הלכך הזורקן בחוץ ודאי פטור. ואין הלכה כר' נחמיה:

ז. הַמּוֹלֵק אֶת הָעוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּב. מָלַק בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר. הַשּׁוֹחֵט אֶת הָעוֹף בִּפְנִים וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, פָּטוּר. שָׁחַט בַּחוּץ וְהֶעֱלָה בַּחוּץ, חַיָּב. נִמְצָא, דֶּרֶךְ הֶכְשֵׁרוֹ מִבִּפְנִים, פְּטוּרוֹ בַּחוּץ. דֶּרֶךְ הֶכְשֵׁרוֹ בַּחוּץ, פְּטוּרוֹ בִּפְנִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שֶׁחַיָּבִין עָלָיו בַּחוּץ, חַיָּבִין עַל כַּיּוֹצֵא בּוֹ בִּפְנִים שֶׁהֶעֱלָהוּ בַּחוּץ, חוּץ מִן הַשּׁוֹחֵט בִּפְנִים וּמַעֲלֶה בַּחוּץ:

ברטנורה (ז) **מלק בחוץ**. נבלה היא, שאין מליקה אלא בפנים, לכך פטור על העלאתו בחוץ. ואם תאמר, והלא כל הנעלים בחוץ נפסלו ביציאתן, וכן השוחט בחוץ פסול הוא, וחייבין על העלאתו. התם רחמנא רבייה. אבל לענין שאר פסולים, מתקבלים בפנים בעינן: **שחט בחוץ והעלה בחוץ חייב**. אף על העלאה. דכל שמתחייב על שחיטתו בחוץ אם חזר והעלן הוא או אחר, חייב: **נמצא דרך הכשרו בפנים**. בגמרא קאמר, תני דרך חיובו בפנים פטורו בחוץ, ודרך חיובו בחוץ פטורו בפנים, כגון, שחט העוף בפנים והעלה בחוץ פטור. שחט בחוץ והעלה בחוץ חייב. מלק בפנים והעלה בחוץ חייב. מלק בחוץ והעלה בחוץ פטור. נמצא במקום שמתחייב על העלאתו אם נעשית העבודה הראשונה בפנים כגון במליקת פנים פטור על העלאתו אם נעשית המליקה בחוץ. ודרך שמתחייב על העלאה אם נעשית עבודה הראשונה בחוץ כגון בשחיטה, פטורו בפנים, אם נשחט בפנים והעלה בחוץ: **ר' שמעון אומר כו'**. במלתיה דתנא קמא חסורי מחסרא והכי קתני, וכן השוחט בהמה בלילה בפנים והעלה בחוץ פטור, דאינה מתקבלת בפנים, דכתיב (ויקרא יט) ביום זבחכם, ולא בלילה, ונמצא הזבח פסול ולפיכך אינו חייב על העלאתו. אבל אם שחט בלילה בחוץ והעלה בחוץ חייב, מפני שהשחיטה בחוץ בלילה כשרה היא לפיכך חייב שתים על השחיטה ועל העלאה. ופליג רבי שמעון בהא ואמר: כל שחייבין עליו בחוץ חייבין על כיוצא בו בפנים שהעלהו בחוץ. כלומר, כשם שהשוחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ חייב, כך אם שחט בפנים בלילה והעלה בחוץ חייב על ההעלאה חוץ מהשוחט עוף בפנים והעלהו בחוץ שהוא פטור אע"פ שאם שחט והעלה בחוץ חייב. ואין הלכה כר' שמעון:

ח. הַחַטָּאת שֶׁקִּבֵּל דָּמָהּ בְּכוֹס אֶחָד, נָתַן בַּחוּץ וְחָזַר וְנָתַן בִּפְנִים, בִּפְנִים וְחָזַר וְנָתַן בַּחוּץ, חַיָּב, שֶׁכָּלוּ רָאוּי לָבוֹא בִּפְנִים. קִבֵּל דָּמָהּ בִּשְׁנֵי כוֹסוֹת, נָתַן שְׁנֵיהֶן בִּפְנִים, פָּטוּר. שְׁנֵיהֶן בַּחוּץ, חַיָּב, אֶחָד בִּפְנִים וְאֶחָד בַּחוּץ, פָּטוּר. אֶחָד בַּחוּץ וְאֶחָד בִּפְנִים, חַיָּב עַל הַחִיצוֹן, וְהַפְּנִימִי מְכַפֵּר. לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְמַפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאַת הָרִאשׁוֹנָה, וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן עוֹמְדוֹת, שָׁחַט שְׁתֵּיהֶן בִּפְנִים, פָּטוּר שָׁחַט שְׁתֵּיהֶן

בַּחוּץ, חַיָּב. אַחַת בִּפְנִים וְאַחַת בַּחוּץ, פָּטוּר. אַחַת בַּחוּץ וְאַחַת בִּפְנִים, חַיָּב עַל הַחִיצוֹנָה, וְהַפְּנִימִית מְכַפֶּרֶת. כְּשֵׁם שֶׁדָּמָהּ פּוֹטֵר אֶת בְּשָׂרָהּ, כָּךְ הוּא פּוֹטֵר אֶת בְּשַׂר חֲבֶרְתָּהּ:

ברטנורה (ח) נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים חייב. מלתא דפשיטא היא, ומשום סיפא נקט לה, נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ שאינו נותן בחוץ אלא שיירי הדם, חייב. ומתניתין כר' נחמיה דסבר שיריים מעכבים. ואינה הלכה: **שניהן בחוץ חייב**. אחת. ואם היתה לו ידיעה בינתים, חייב שתים: **אחד בפנים**. ואחר כך השני בחוץ פטור. ואפילו לר' נחמיה דסבר כוס אחד עושה את חברו דחוי להיות נשפך לאמה. הלכך אפילו שיריים לא הוי: **והפנימי מכפר**. להכשיר הזבח. שהדם הנזרק תחלה בחוץ לא עשה המשוייר כיוצא בו: **שתיהן בחוץ חייב**. על כל אחת ואחת. דבשעת שחיטה כל אחת היתה ראויה בפנים: **אחת בפנים**. והשניה אחר כן בחוץ פטור. דהויא לה חטאת שנתכפרו בעליה, ולמיתה אזלה ואינה מתקבלת בפנים: **חייב על החיצונה**. דהא חזיא לפנים דאיזה מהן שירצה יקריבה: **כשם שדמה פוטר את בשרה**. מן המעילה, [דזריקת דם מוציאה בשר קדשי קדשים מן המעילה דיהבה בה] שעת היתר לכהנים: **כך הוא פוטר את בשר חברתה**. ואע"פ שפסולה [ואשחט שתיהן בפנים קאי]. ואשמועינן הכא דהיכא דמונחות שתיהן וקדם את דם האחת, פטר את חברתה מן המעילה משום [דהויא] חטאת שנתכפרו בעליה, דקיימ"ל החטאות המתות לא נהנין ולא מועלין:

גמרא זבחים דף קט"ו ע"ב

כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר רִבִּי בִּשְׁלִשָּׁה מְקוֹמוֹת שָׂרְתָה שְׁכִינָה עַל יִשְׂרָאֵל בְּשִׁילֹה וְנוֹב וְגִבְעוֹן וּבֵית עוֹלָמִים וּבְכֻלָּן לֹא שָׂרְתָה אֶלָּא בְּחֵלֶק בִּנְיָמִין שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ל"ג) חוֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם כָּל חֲפִיפוֹת לֹא יְהוּ אֶלָּא בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין. כִּי אָזִיל אַבַּיֵּי אֲמָרָהּ קָמֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף אָמַר חַד בָּרָא הָוָה לֵיהּ לְכַיְילִיל וְלֹא מִיתְקַן וְהָכְתִיב (תהלים ע"ח) וַיִּטֹּשׁ מִשְׁכַּן שִׁילֹה וּכְתִיב (שם) וַיִּמְאַס בְּאֹהֶל יוֹסֵף וּבְשֵׁבֶט אֶפְרַיִם לֹא בָחָר. אָמַר רַב אַדָּא מָאי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ דִּילְמָא שְׁכִינָה בְּחֵלֶק בִּנְיָמִין וְסַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה בְּחֵלֶק יוֹסֵף מִדְמָצִינוּ בְּבֵית עוֹלָמִים דִּשְׁכִינָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין וְסַנְהֶדְרִין בְּחֵלֶק יְהוּדָה. אַמְרֵי הָכִי הַשְׁתָּא הָתָם מִיקַּרְבָן נַחֲלוֹת גַּבֵּי הֲדָדֵי הָכָא מִי מִיקַּרְבָן הָכָא נַמֵּי מִיקַּרְבָן כִּדְאָמַר רַב חָמָא בַּר חֲנִינָא רְצוּעָה הָיְתָה יוֹצֵאת מֵחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה וְנִכְנֶסֶת לְחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין וּבָהּ הָיָה מִזְבֵּחַ בָּנוּי וְהָיָה בִּנְיָמִין הַצַּדִּיק מִצְטַעֵר עָלֶיהָ לְבוֹלָעָהּ. הָכָא נַמֵּי רְצוּעָה הָיְתָה יוֹצֵאת מֵחֶלְקוֹ שֶׁל יוֹסֵף לְחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין וְהַיְינוּ דִּכְתִיב (יהושע ט"ז) תַּאֲנַת שִׁילֹה. כְּתַנָּאֵי חוֹפֵף עָלָיו זֶה מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן. כָּל הַיּוֹם זֶה מִקְדָּשׁ שֵׁנִי. וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן אֵלּוּ יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ. רִבִּי אוֹמֵר חוֹפֵף עָלָיו זֶה הָעוֹלָם הַזֶּה כָּל הַיּוֹם אֵלּוּ יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן זֶה הָעוֹלָם הַבָּא:

רש"י חד ברא הוה ליה לכייליל ולא מיתקן. נראה בעיני כי אביו של אביי כייליל שמו: **מי מיקרבן**. שילה וגבול נחלת בנימין: **תאנת שילה**. על שהיה בנימין מתאונן עליה: **העולם הזה**. כל מקום ששרתה שכינה ואף שילה ונוב וגבעון:

זוהר שמות דף כ' ע"ב

וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹעֶה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חוֹתְנוֹ כֹּהֵן מִדְיָן רִבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר (תהלים כ"ג) מִזְמוֹר לְדָוִד יְיָ רוֹעִי לֹא אֶחְסָר. כְּלוֹמַר יְיָ רוֹעִי יְיָ הָרוֹעֶה שֶׁלִּי מַה הָרוֹעֶה מַנְהִיג אֶת הַצֹּאן וּמוֹלִיכָם לְמִרְעֶה טוֹב לְמִרְעֶה שָׁמֵן בְּמָקוֹם נַחֲלֵי מַיִם מְיַשֵּׁר הֲלִיכָתָן בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט אַף הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּתִיב בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא יַרְבִּיצֵנִי עַל מֵי מְנוּחוֹת יְנַהֲלֵנִי נַפְשִׁי יְשׁוֹבֵב. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי דֶּרֶךְ הָרוֹעִים לְנַהוֹג בְּצֶדֶק אֶת צֹאנוֹ לְהַרְחִיקָם מִן הַגֶּזֶל לְהַנְהִיגָם בְּמִישׁוֹר וְהַשֵּׁבֶט בְּיָדוֹ שֶׁלֹּא יַטּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹעֶה אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַנְהִיגָם בְּמִישׁוֹר וּבְכָל עֵת הַשֵּׁבֶט בְּיָדוֹ שֶׁלֹּא יַטּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל. דָּבָר אַחֵר וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹעֶה אָמַר רִבִּי יוֹסֵי תֵּדַע לְךָ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָרוֹעֶה חָכָם לְנַהֵל אֶת צֹאנוֹ הוּא מוּכָן לְקַבֵּל עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם וְאִם הָרוֹעֶה שׁוֹטֶה עָלָיו נִקְרָא (משלי כ"ו) תִּקְוָה לִכְסִיל מִמֶּנּוּ. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה מֹשֶׁה חָכָם הָיָה וּבָקִי לְנַהוֹג אֶת צֹאנוֹ. בֹּא וּרְאֵה מִדָּוִד שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א' ט"ז) וְהִנֵּה רוֹעֶה בַּצֹּאן לְלַמְּדָךְ שֶׁדָּוִד חָכָם גָּדוֹל הָיָה וְהָיָה רוֹעֶה צֹאנוֹ כַּדִּין וְכַשּׁוּרָה לְפִיכָךְ עָשָׂהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֶלֶךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְלָמָּה צֹאן וְלֹא בָקָר אָמַר רִבִּי יְהוּדָה יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צֹאן שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ל"ד) וְאַתֶּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם. וּכְתִיב (שם ל"ו) כְּצֹאן קָדְשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם. מַה הַצֹּאן כְּשֶׁיִּקָּרְבוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ בִּשְׁבִילָם זוֹכֶה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא כָּךְ הַמַּנְהִיג לְיִשְׂרָאֵל כַּדִּין וְכַשּׁוּרָה בִּשְׁבִילָם זוֹכֶה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְעוֹד הָרוֹעֶה אֶת הַצֹּאן כְּשֶׁהַצֹּאן יוֹלְדוֹת הָרוֹעֶה נוֹטֵל אוֹתָם טְלָאִים בְּחֵיקוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִלְאוּ וְיִגְעוּ וּמוֹלִיכָם אַחֲרֵי אִמּוֹתָם וּמְרַחֵם עֲלֵיהֶם כָּךְ הַמַּנְהִיג לְיִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהַנְהִילָם בְּרַחֲמִים וְלֹא בְאַכְזָרִיּוּת. וְכֵן אָמַר מֹשֶׁה כִּי תֹאמַר אֲלֵי שָׂאֵהוּ בְחֵיקֶךָ וְגוֹמֵר. מַה הָרוֹעֶה אֶת הַצֹּאן כְּשֶׁהוּא רוֹעֶה טוֹב מַצִּיל אֶת הַצֹּאן מִן הַזְּאֵבִים וּמִן הָאֲרָיוֹת כָּךְ הַמַּנְהִיג לְיִשְׂרָאֵל אִם הוּא טוֹב מַצִּילָן מִן הָאוּמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וּמִדִּין שֶׁל מַטָּה וּמִדִּין שֶׁל מַעְלָה וּמַדְרִיכָן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא כָּךְ מֹשֶׁה רוֹעֶה נֶאֱמָן הָיָה וְרָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁכְּדַאי הוּא לִרְעוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַדִּין מַמָּשׁ שֶׁהָיָה רוֹעֶה אֶת הַצֹּאן לַכְּשָׂבִים כְּפִי הָרָאוּי לָהֶם וְהַנְּקֵבוֹת כְּפִי הָרָאוּי לָהֶן. וּלְפִיכָךְ כְּתִיב וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹעֶה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חוֹתְנוֹ וְלֹא שֶׁלּוֹ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ההלכות תשובה פ"ג

א. הַפּוֹרֵשׁ מִדַּרְכֵי צִבּוּר אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָבַר עֲבֵרוֹת אֶלָּא נִבְדַּל מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה מִצְוֹת בְּכֻלָּן וְלֹא נִכְנַס בְּצָרָתָן וְלֹא מִתְעַנֶּה בְּתַעֲנִיתָן אֶלָּא הוֹלֵךְ בְּדַרְכּוֹ כְּאֶחָד מֵהַנָּכְרִים

וּכְאֵלּוּ אֵינוֹ מֵהֶן אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא: **ב**. הָעוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת בְּיָד רָמָה כֵּיהוֹיָקִים בֵּין שֶׁעָשָׂה קַלּוֹת בֵּין שֶׁעָשָׂה חֲמוּרוֹת אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא וְזֶה הַנִּקְרָא מְגַלֶּה פָּנִים בַּתּוֹרָה מִפְּנֵי שֶׁהֵעִיז מִצְחוֹ וְגִלָּה פָּנָיו וְלֹא בוֹשׁ מִדִּבְרֵי תּוֹרָה: **ג**. שְׁנַיִם הֵם הַמּוֹסְרִים הַמּוֹסֵר חֲבֵרוֹ בְּיַד נָכְרִים לְהָרְגוֹ אוֹ לְהַכּוֹתוֹ וְהַמּוֹסֵר מָמוֹן חֲבֵרוֹ בְּיַד נָכְרִים אוֹ בְּיַד אַנָּס שֶׁהוּא כְּנָכְרִי וּשְׁנֵיהֶם אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא:

מוסר

מספר חרדים דף ע"ב ע"א

הָעוֹלָם הַזֶּה יָם סוֹעֵר צָרִיךְ לְדַמּוֹת הָאָדָם בְּדַעְתּוֹ כְּאִלּוּ הוּא שָׁט בַּיָּם וְלָכֵן יָרִים רֹאשׁוֹ לְמַעְלָה לְיוֹצְרוֹ וְיִזְהֵר פֶּן יִכָּנְסוּ בְּפִיו הַמַּיִם הַזֵּידוֹנִים וְיִשָּׁמֵר מִן הַגַּלִּים הַבָּאִים לְטוֹרְדוֹ וְאִם לָאו דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ. בֵּן אָדָם סֻכַּת שָׁלוֹם פְּרוֹס עַל רֹאשְׁךָ וּבֵיתְךָ בְּכָל עוֹז וְתוֹקֶף וְהָלַכְתָּ בְּדַרְכֵיו דִּכְתִיב (ישעיה מ"ה) עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וגו' וּפֵירְשׁוּ בְּזוֹהַר מִדִּכְתִיב עוֹשֶׂה וְלֹא עָשָׂה שֶׁתָּמִיד עוֹשֶׂה לָכֵן גַּם אַתָּה תָּמִיד תַּעֲשֶׂה שָׁלוֹם. דְּמוּת הַלָּשׁוֹן חֶרֶב חַדָּה לְאַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַצַּדִּיקִים נִלְחָמִים בָּהּ נֶגֶד יִצְרָם הָרָע וַחֲיָילָיו. הָרְשָׁעִים נֶגֶד יִצְרָם הַטּוֹב וַחֲיָילָיו. כְּתִיב (תהלים קי"ט) סֵעֲפִים שָׂנֵאתִי וְתוֹרָתְךָ אָהָבְתִּי וּכְתִיב (שם) אַשְׁרֵי תְמִימֵי דָרֶךְ הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה' וּכְתִיב (שם נ"ה) הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבְךָ הַכָּוָנה כִּי כַּמָּה זְמַן אָדָם מְאַבֵּד בְּיָדָיו לָרִיק בְּחָשְׁבוֹ עַל עִנְיְנֵי עוֹלָמוֹ וּפַרְנָסָתוֹ וְסוֹף אָדָם לַהֶבֶל דָּמָה כְּלוֹמַר מְהַרְהֵר וּמְחַשֵּׁב וּמְבַטֵּל זְמַנּוֹ וְאֵינוֹ מַשְׁגִּיחַ כִּי יָמָיו כַּצֵּל עוֹבֵר וּבְעוֹד שֶׁהוּא מְחַשֵּׁב וּמְהַרְהֵר יַעֲשֶׂה חֲבִילוֹת שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת לָעוֹלָם הַבָּא. וְאַתְיָא מִכְּלָלָא רַב הַשָּׁלוֹם הוּא יְסוֹ"ד הַמַּעֲלֶה יָקוּץ מִתַּרְדֵּמָתוֹ לְתַקֵּן אֲשֶׁר עִוֵּת וְלִיסוֹ"ד אָרֶץ:

שמות ליל שישי

תורה

צרוף יְהוִה

(ה) וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ עַל הַיְאֹר וְנַעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת עַל יַד הַיְאֹר וַתֵּרֶא אֶת הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ וַתִּקָּחֶהָ וּנְחָתַת בַּת פַּרְעֹה לְמִסְחֵי עַל נַהֲרָא וְעוּלֵימָתָהָא מְהַלְכָן עַל כֵּיף נַהֲרָא וַחֲזַת יָת תֵּבוּתָא בְּגוֹ יַעֲרָא וְאוֹשִׁטַת יָת אַמְתַהּ וּנְסֵבְתַהּ:

רש"י לרחץ על היאר. סרס המקרא ופרשהו ותרד בת פרעה על היאור לרחץ בו: על יד היאר. אצל היאור, כמו (שמואל ב יד ל) ראו חלקת יואב אל ידי, והוא לשון יד ממש, שיד האדם סמוכה לו. ורבותינו דרשו הולכות לשון מיתה, כמו (בראשית כה לב) הנה אנכי הולך למות, הולכות למות לפי שמחו בה. והכתוב מסייען, כי למה לנו לכתוב ונערתיה הולכות: את אמתה. את שפחתה. ורבותינו דרשו לשון יד. אבל לפי דקדוק לשון הקודש

היה לו להנקד אמתה מ"ם דגושה. והם דרשו את אמתה את ידה, שנשתרבבה אמתה אמות הרבה:

(ו) וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה וַתַּחְמֹל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיַּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה:
וּפְתָחַת וַחֲזַת יָת רַבְיָא וְהָא עוּלֵימָא בָּכֵי וְחָסַת עֲלוֹהִי וַאֲמֶרֶת מִבְּנֵי יְהוּדָאֵי הוּא דֵין:

רש"י ותפתח ותראהו. את מי ראתה, את הילד, זהו פשוטו. ומדרשו שראתה עמו שכינה:

והנה נער בכה. קולו כנער:

(ז) וַתֹּאמֶר אֲחֹתוֹ אֶל בַּת פַּרְעֹה הַאֵלֵךְ וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מֵינֶקֶת מִן הָעִבְרִיֹּת וְתֵינֵק לָךְ אֶת הַיָּלֶד: וַאֲמֶרֶת אֲחָתֵהּ לְבַת פַּרְעֹה הַאֵיזִיל וְאִקְרֵי לִיךְ אִתְּתָא מֵינְקְתָּא מִן יְהוּדָיָתָא וְתוֹנֵיק לִיךְ יָת רַבְיָא:

רש"י מן העברית. מלמד שהחזירתו על מצריות הרבה לינק ולא ינק, לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה:

(ח) וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פַּרְעֹה לֵכִי וַתֵּלֶךְ הָעַלְמָה וַתִּקְרָא אֶת אֵם הַיָּלֶד: וַאֲמֶרֶת לַהּ בַּת פַּרְעֹה אֵיזִילִי וַאֲזַלַת עוּלֶמְתָּא וּקְרַת יָת אִמֵּהּ דְרַבְיָא:

רש"י ותלך העלמה. הלכה בזריזות ועלמות כעלם:

(ט) וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פַּרְעֹה הֵילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהֵינִקֵהוּ לִי וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת שְׂכָרֵךְ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וַתְּנִיקֵהוּ: וַאֲמֶרֶת לַהּ בַּת פַּרְעֹה אוֹבִילִי יָת רַבְיָא הָדֵין וְאוֹנְקִיהִי לִי וַאֲנָא אֶתֵּן יָת אַגְרָךְ וּנְסֵיבַת אִתְּתָא יָת רַבְיָא וְאוֹנְקְתֵּהּ:

רש"י הילכי. נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה הי שליכי:

(י) וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבִאֵהוּ לְבַת פַּרְעֹה וַיְהִי לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מְשִׁיתִהוּ: וּרְבָא רַבְיָא וְאַיְתִיתֵהּ לְבַת פַּרְעֹה וַהֲוָה לָהּ לְבָר וּקְרַת שְׁמֵהּ מֹשֶׁה וַאֲמֶרֶת אֲרֵי מִן מַיָּא שְׁחַלְתֵּהּ:

רש"י משיתהו. שחלתיה והוא לשון הוצאה בלשון ארמי, כמשחל ביניתא מחלבא. ובלשון עברי משיתהו לשון הסירותיו, כמו (יהושע א ח) לא ימוש, לא משו (במדבר יד מד) , כך חברו מנחם. ואני אומר שאינו ממחברת מש, וימוש, אלא מגזרת משה ולשון הוצאה הוא, וכן (שמואל ב כב יז) ימשני ממים רבים, שאלו היה ממחברת מש, לא יתכן לומר משיתהו, אלא המישותיהו, כאשר יאמר מן קם הקימותי, ומן שב השיבותי, ומן בא הביאותי, או משתיהו, כמו (זכריה ג ט) ומשתי את עון הארץ, אבל משיתי אינו אלא מגזרת תיבה שפעל שלה מיסד בה"א בסוף התבה. כגון משה, בנה, עשה, צוה, פנה, כשיבא לומר בהם פעלתי, תבא היו"ד במקום ה"א, כמו עשיתי, בניתי, פניתי, צויתי:

(יא) **שלישי** וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אֶחָיו וַיַּרְא בְּסִבְלֹתָם וַיַּרְא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ עִבְרִי מֵאֶחָיו: וַיְהִי כֹּה וָכֹה וַיַּרְא כִּי אֵין אִישׁ וַיַּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחוֹל: וְאִתְפְּנֵי לְכָא וּלְכָא וַחֲזָא אֲרֵי לֵית גַּבְרָא וּמְחָא יָת מִצְרָאָה וְטַמְרֵהּ בְּחָלָא:

רש"י ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה. ולפי פשוטו כמשמעו: וירא כי אין איש. עתיד לצאת ממנו שיתגייר:

(יג) וַיֵּצֵא בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וְהִנֵּה שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִבְרִים נִצִּים וַיֹּאמֶר לָרָשָׁע לָמָּה תַכֶּה רֵעֶךָ: וַיֹּאמֶר מִי שָׂמְךָ לְאִישׁ שַׂר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הַלְהָרְגֵנִי אַתָּה אֹמֵר כַּאֲשֶׁר הָרַגְתָּ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמַר אָכֵן נוֹדַע הַדָּבָר: וַיִּשְׁמַע פַּרְעֹה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וַיְבַקֵּשׁ לַהֲרֹג אֶת מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר: וּשְׁמַע פַּרְעֹה יָת פִּתְגָמָא הָדֵין וּבְעָא לְמִקְטַל יָת מֹשֶׁה וַעֲרַק מֹשֶׁה מִן קֳדָם פַּרְעֹה וִיתֵיב בְּאַרְעָא דְמִדְיָן וִיתֵיב עַל בֵּירָא:

רש"י וישמע פרעה. הם הלשינו עליו: ויבקש להרג את משה. מסרו לקוסטינר להרגו, ולא שלטה בו החרב, הוא שאמר משה (יח ד) ויצילני מחרב פרעה: וישב בארץ מדין. נתעכב שם, כמו (בראשית לז א) וישב יעקב: וישב על הבאר. לשון ישיבה, למד מיעקב שנזדוג לו זווגו על הבאר:

(טז) וּלְכֹהֵן מִדְיָן שֶׁבַע בָּנוֹת וַתָּבֹאנָה וַתְּדַלֶּינָה וַתְּמַלֶּאנָה אֶת הָרְהָטִים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן:
וּלְרַבָּא דְמִדְיָן שְׁבַע בְּנָן וְאָתְאָה וּדְלָאָה וּמְלָאָה יָת רְהָטַיָּא לְאַשְׁקָאָה עָנָא דַּאֲבוּהֶן:

רש"י ולכהן מדין. רב שבהן ופירש לו מעבודה זרה ונידוהו מאצלם: את הרהטים. את ברכות מרוצת המים העשויות בארץ:

(יז) וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיְגָרְשׁוּם וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיּוֹשְׁעָן וַיַּשְׁקְ אֶת צֹאנָם: וַאֲתוֹ רָעַיָא וּטְרָדוּנוּן וְקָם מֹשֶׁה וּפְרָקנוּן וְאַשְׁקֵי יָת עַנְהֶן:

רש"י ויגרשום. מפני הנדוי:

(יח) וַתָּבֹאנָה אֶל רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ מְהַרְתֶּן בֹּא הַיּוֹם: וַאֲתָאָה לְוָת רְעוּאֵל אֲבוּהֶן
וַאֲמַר מָה דֵין אוֹחֵיתוּן לְמֵיתֵי יוֹמָא דֵין: (יט) וַתֹּאמַרְן אִישׁ מִצְרִי הִצִּילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם
דְּלֹה דָלָה לָנוּ וַיַּשְׁקְ אֶת הַצֹּאן: וַאֲמָרָא גַּבְרָא מִצְרָאָה שֵׁזְבָנָא מִיַּד רָעַיָא וְאַף מְדְלָא
לָנָא וְאַשְׁקֵי יָת עָנָא: (כ) וַיֹּאמֶר אֶל בְּנֹתָיו וְאַיּוֹ לָמָּה זֶּה עֲזַבְתֶּן אֶת הָאִישׁ קְרָאן לוֹ וְיֹאכַל
לָחֶם: וַאֲמַר לְבְנָתֵיהּ וְאַן הוּא לְמָא דְנַן שְׁבַקְתּוּן יָת גַּבְרָא קְרַן לֵהּ וְיֵכוּל לַחְמָא:

רש"י למה זה עזבתן. הכיר בו שהוא מזרעו של יעקב, שהמים עולים לקראתו: ויאכל לחם. שמא ישא אחת מכם, כמה דאת אמר (בראשית לט ו) כי אם הלחם אשר הוא אוכל:

(כא) וַיּוֹאֶל מֹשֶׁה לָשֶׁבֶת אֶת הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת צִפֹּרָה בִתּוֹ לְמֹשֶׁה: וּצְבִי מֹשֶׁה לְמִיתַב עִם גַּבְרָא וִיהַב יָת צִפּוֹרָה בְרַתֵּהּ לְמֹשֶׁה:

רש"י ויואל. כתרגומו. ודומה לו (שופטים יט ו) הואל נא ולין, (יהושע ז ז) ולו הואלנו, (בראשית יח כז) הואלתי לדבר, ומדרשו לשון אלה, נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו:

(כב) וַתֵּלֶד בֵּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה: וִילַדַת בַּר וּקְרָא יָת
שְׁמֵהּ גֵּרְשֹׁם אֲרֵי אֲמַר דַּיָּר הֲוֵיתִי בְּאַרַע נוּכְרָאָה: (כג) וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ
מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה: וַהֲוָה
בְּיוֹמַיָּא סַגִּיאַיָּא הָאִנּוּן וּמִית מַלְכָּא דְמִצְרַיִם וְאִתְנְחוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן פֻּלְחָנָא דַהֲוָה קְשֵׁי
עֲלֵיהוֹן וּזְעִיקוּ וּסְלֵיקַת קְבֵלְתְּהוֹן לָקֳדָם יְיָ מִן פֻּלְחָנָא:

רש"י ויהי בימים הרבים ההם. שהיה משה גר במדין, וימת מלך מצרים והצרכו ישראל לתשועה. ומשה היה רעה וגו' (ג א) ובאת תשועה על ידו, ולכך נסמכו פרשיות הללו: וימת מלך מצרים. נצטרע והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם:

(כד) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב:
וּשְׁמִיעַ קֳדָם יְיָ יָת קְבֵלְתְּהוֹן וּדְכִיר יְיָ יָת קַיֲמֵהּ דְּעִם אַבְרָהָם דְּעִם יִצְחָק וּדְעִם יַעֲקֹב:

רש"י נאקתם, וכן (איוב כד יב) מעיר מתים ינאקו: את בריתו את אברהם. עם אברהם:

(כה) וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים: וּגְלִי קֳדָם יְיָ שִׁעְבּוּדָא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר בְּמֵימְרֵהּ לְמִפְרַקְהוֹן יְיָ:

רש"י וידע אלהים. נתן עליהם לב ולא העלים עיניו:

ג (א) **רביעי** וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֶה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֹתְנוֹ כֹּהֵן מִדְיָן וַיְנַהַג אֶת הַצֹּאן אַחַר הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל הַר הָאֱלֹהִים חֹרֵבָה: וּמֹשֶׁה הֲוָה רָעֵי יָת עָנָא דְּיִתְרוֹ חֲמוֹהִי רַבָּא דְמִדְיָן וּדְבַר יָת עָנָא לְבָתַר שְׁפַר רַעֲיָא לְמַדְבְּרָא וְאָתָא לְטוּרָא דְאִתְגְּלִי עֲלוֹהִי יְקָרָא דַיְיָ לְחוֹרֵב:

רש"י אחר המדבר. להתרחק מן הגזל שלא ירעו בשדות אחרים: אל הר האלהים. על שם העתיד:

(ב) וַיֵּרָא מַלְאַךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיַּרְא וְהִנֵּה הַסְּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסְּנֶה אֵינֶנּוּ אֻכָּל: וְאִתְגְּלִי מַלְאָכָא דַיְיָ לֵהּ בְּשַׁלְהוֹבִית אֶשָׁתָא מִגּוֹ אַסְנָא וַחֲזָא וְהָא אַסְנָא בָּעֵר בְּאֶשָׁתָא וַאֲסְנָא לֵיתוֹהִי מְתָאכְיל:

רש"י בלבת אש. בשלהבת אש לבו של אש, כמו (דברים ד יא) לב השמים, (שמואל ב יח יד) בלב האלה, ואל תתמה על התי"ו, שיש לנו כיוצא בו (יחזקאל טז ל) מה אמלה לבתך: מתוך הסנה. ולא אילן אחר, משום עמו אנכי בצרה (תהלים צא טו) : אכל. נאכל, כמו (דברים כא ג) לא עבד בה, אשר לקח משם (בראשית ג כג) :

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אָסֻרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מַדּוּעַ לֹא יִבְעַר הַסְּנֶה: וַאֲמַר מֹשֶׁה אִתְפְּנֵי כְעַן וְאֶחֱזֵי יָת חֲזְוָנָא רַבָּא הָדֵין מָא דַּיִן לָא מִתּוֹקַד אַסְנָא:

רש"י אסרה נא. אסורה מכאן להתקרב שם:

(ד) וַיַּרְא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: וַחֲזָא יְיָ אֲרֵי אִתְפְּנֵי לְמֶחֱזֵי וּקְרָא לֵהּ יְיָ מִגּוֹ אַסְנָא וַאֲמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַאֲמַר הָא אֲנָא:

(ה) וַיֹּאמֶר אַל תִּקְרַב הֲלֹם שַׁל נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אַדְמַת קֹדֶשׁ הוּא: וַאֲמַר לָא תִּקְרַב הַלְכָא שְׁרִי סֵינָךְ מֵעַל רִגְלָךְ אֲרֵי אַתְרָא דְאַתְּ קָאֵים עֲלוֹהִי אֲתַר קַדִּישׁ הוּא:

רש"י של. שלוף והוצא, כמו (דברים יט ה) ונשל הברזל, (דברים כח מ) כי ישל זיתך: אדמת קדש הוא. המקום:

שמות יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(ו) וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב וַיַּסְתֵּר מֹשֶׁה פָּנָיו כִּי יָרֵא מֵהַבִּיט אֶל הָאֱלֹהִים: וַאֲמַר אֱנָא אֱלָהָא דְאָבוּךְ אֱלָהָא דְאַבְרָהָם אֱלָהָא דְיִצְחָק וֵאלָהָא דְיַעֲקֹב וּכְבֵשְׁנוּן מֹשֶׁה לְאַפּוֹהִי אֲרֵי דָחִיל מִלְאִסְתַּכְּלָא בְּצִית יְקָרָא דַיְיָ: (ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה רָאֹה רָאִיתִי אֶת עֳנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרָיִם וְאֶת צַעֲקָתָם שָׁמַעְתִּי מִפְּנֵי נֹגְשָׂיו כִּי יָדַעְתִּי אֶת מַכְאֹבָיו: וַאֲמַר יְיָ מְגָלֵא גְלֵי קֳדָמַי יָת שִׁעְבּוּד עַמִּי דִי בְמִצְרָיִם וְיָת קָבֳלְתְּהוֹן שְׁמִיעַ קֳדָמַי מִן קֳדָם מַפְּלְחֵיהוֹן אֲרֵי גְלֵי קָדָמַי יָת כֵּיבֵיהוֹן:

רש"י כי ידעתי את מכאביו. כמו (ליעיל ב כה) וידע אלהים, כלומר כי שמתי לב להתבונן ולדעת את מכאוביו ולא העלמתי עיני ולא אאטום את אזני מצעקתם:

(ח) וָאֵרֶד לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וּלְהַעֲלֹתוֹ מִן הָאָרֶץ הַהִוא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֶל מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: וְאִתְגְּלֵיתִי לְשֵׁזָבוּתְהוֹן מִידָא דְמִצְרָאֵי וּלְאַסָקוּתְהוֹן מִן אַרְעָא הַהִיא לְאַרְעָא טָבָא וּפַתְיָא לְאַרְעָא עָבְדָא חֲלָב וּדְבָשׁ לַאֲתַר כְּנַעֲנָאֵי וְחִתָּאֵי וֶאֱמוֹרָאֵי וּפְרִזָאֵי וְחִוָאֵי וִיבוּסָאֵי: (ט) וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלָי וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לֹחֲצִים אֹתָם: וּכְעַן הָא קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָלַת קֳדָמַי וְאַף גְלֵי קֳדָמַי יָת דּוּחֲקָא דִי מִצְרָאֵי דָחֲקִין לְהוֹן: (י) וְעַתָּה לְכָה וְאֶשְׁלָחֲךָ אֶל פַּרְעֹה וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: וּכְעַן אֵיתָא וְאֶשְׁלְחִנָּךְ לְוָת פַּרְעֹה וְאַפֵּיק יָת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:

רש"י ועתה לכה ואשלחך אל פרעה. ואם תאמר מה תועיל, והוצא את עמי, יועילו דבריך ותוציאם משם:

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים מִי אָנֹכִי כִּי אֵלֵךְ אֶל פַּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ מָן אֲנָא אֲרֵי אֵזִיל לְוָת פַּרְעֹה וַאֲרֵי אַפֵּיק יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:

רש"י מי אנכי. מה אני חשוב לדבר עם המלכים: וכי אוציא את בני ישראל. ואף אם חשוב אני, מה זכו ישראל שתעשה להם נס ואוציאם ממצרים:

(יב) וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה לְּךָ הָאוֹת כִּי אָנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעַבְדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה: וַאֲמַר אֲרֵי יְהֵי מֵימְרִי בְסַעֲדָךְ וְדֵין לָךְ אָתָא אֲרֵי אֲנָא שְׁלַחְתָּךְ בְּאַפָּקוּתָךְ יָת עַמָּא מִמִּצְרַיִם תִּפְלְחוּן קֳדָם יְיָ עַל טוּרָא הָדֵין:

רש"י ויאמר כי אהיה עמך. השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה, לא שלך היא, כי אם משלי, כי אהיה עמך, וזה המראה אשר ראית בסנה לך האות כי אנכי שלחתיך, וכדאי אני להציל כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו אכל, כך תלך בשליחותי ואינך נזוק. וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלושה חדשים שיצאו ממצרים. דבר אחר כי אהיה עמך וזה שתצליח בשליחותך לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיחך, שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו (ישעיה לז ל) וזה לך האות אכול השנה ספיח וגו' , מפלת סנחריב תהיה לך אות על הבטחה אחרת שארצכם חרבה מפירות ואני אברך הספיחים:

(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים הִנֵּה אָנֹכִי בָא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מָה אֹמַר אֲלֵהֶם: וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ הָא אֲנָא אָתֵי לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵימַר לְהוֹן אֱלָהָא דְאַבְהַתְכוֹן שַׁלְחַנִי לְוָתְכוֹן וְיֵימְרוּן לִי מָא שְׁמֵהּ מָא אֵימַר לְהוֹן: (יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַאֲמַר כְּדֵנָן תֵּימַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שַׁלְחַנִי לְוָתְכוֹן:

רש"י אהיה אשר אהיה. אהיה עמם בצרה זו אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות. אמר לפניו רבונו של עולם, מה אני מזכיר להם צרה אחרת דים בצרה זו. אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו' :

(טו) וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר: וַאֲמַר עוֹד יְיָ לְמֹשֶׁה כְּדֵנָן תֵּימַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלָהָא דְאַבְהַתְכוֹן אֱלָהֵהּ דְאַבְרָהָם אֱלָהֵהּ דְיִצְחָק וֵאלָהֵהּ דְיַעֲקֹב שַׁלְחַנִי לְוָתְכוֹן דֵּין שְׁמִי לְעָלַם וְדֵין דָּכְרָנִי לְכָל דָּר וְדָר:

רש"י זה שמי לעלם. חסר וי"ו, לומר העלימהו, שלא יקרא ככתבו: וזה זכרי. למדו היאך נקרא, וכן דוד הוא אומר (תהלים קלה יג) ה' שמך לעולם ה' זכרך לדר ודר:

(טז) חמישי לֵךְ וְאָסַפְתָּ אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נִרְאָה אֵלַי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לֵאמֹר פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם וְאֶת הֶעָשׂוּי לָכֶם בְּמִצְרָיִם: אֵזִיל וְתִכְנוֹשׁ

יָת סָבֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן יְיָ אֱלָהָא דְאַבְהַתְכוֹן אִתְגְלֵי לִי אֱלָהֵה דְאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב לְמֵימָר מְדַכַּר דְכִירְנָא יַתְכוֹן וְיָת דְאִתְעֲבַד לְכוֹן בְּמִצְרָיִם:

רש"י את זקני ישראל. מיחדים לישיבה. ואם תאמר זקנים סתם, היאך אפשר לו לאסוף זקנים של ששים רבוא:

(יז) וְאֹמַר אַעֲלֶה אֶתְכֶם מֵעֳנִי מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ: וַאֲמָרִית אַסֵיק יָתְכוֹן מִשִׁעְבּוּד מִצְרָאֵי לַאֲרַע כְּנַעֲנָאֵי וְחִתָּאֵי וֶאֱמוֹרָאֵי וּפְרִזָאֵי וְחִוָאֵי וִיבוּסָאֵי לְאַרְעָא עַבְדָא חֲלַב וּדְבָשׁ: (יח) וְשָׁמְעוּ לְקָלֶךָ וּבָאתָ אַתָּה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה נֵלְכָה נָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבְּחָה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ: וַיקַבְּלוּן לְמֵימְרָךְ וְתֵיתֵי אַתְּ וְסָבֵי יִשְׂרָאֵל לְוָת מַלְכָּא דְמִצְרַיִם וְתֵימְרוּן לֵהּ יְיָ אֱלָהָא דִיהוּדָאֵי אִתְקְרֵי עֲלָנָא וּכְעַן נֵזֵיל כְּעַן מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין בְּמַדְבְּרָא וּנְדַבַּח קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא:

רש"י ושמעו לקלך. מאליהם, מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך, שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגאלים. יעקב אמר (בראשית נ כב) ואלהים פקד יפקד אתכם, יוסף אמר להם (בראשית נ כה) פקד יפקד אלהים אתכם: [אלהי העבריים. יו"ד יתירה רמז לעשר מכות] : נקרה עלינו. לשון מקרה וכן (במדבר כג ד) ויקר אלהים, (שם טו) ואנכי אקרה כה, אהא נקרה מאתו הלום:

(יט) וַאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַהֲלֹךְ וְלֹא בְּיָד חֲזָקָה: וּקְדָמַי גְּלֵי אֲרֵי לָא יְשְׁבּוֹק יָתְכוֹן מַלְכָּא דְמִצְרַיִם לְמֵיזַל וְלָא מִן קֳדָם דְחֵילֵהּ תַּקִיף:

רש"י לא יתן אתכם מלך מצרים להלך. אם אין אני מראה לו ידי החזקה, כלומר כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלך: לא יתן. לא ישבוק, כמו (בראשית כ ו) על כן לא נתתיך, ולא נתנו אלהים להרע עמדי, וכלן לשון נתינה הם. ויש מפרשים ולא ביד חזקה ולא בשביל שידו חזקה, כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים וגו' , ומתרגמין אותו ולא מן קדם דחיליה תקיף, משמו של רבי יעקב ברבי מנחם נאמר לי:

(כ) וְשָׁלַחְתִּי אֶת יָדִי וְהִכֵּיתִי אֶת מִצְרַיִם בְּכֹל נִפְלְאֹתַי אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי כֵן יְשַׁלַּח אֶתְכֶם: וְאָשַׁלַּח פּוֹן יָת מְחַת גְּבָרְתִּי וְאֶמְחֵי יָת מִצְרָאֵי בְּכֹל פִּרְשָׁוָתִי דִי אַעְבֵּד בֵּינֵיהוֹן וּבָתַר כֵּן יְשַׁלַּח יָתְכוֹן: (כא) וְנָתַתִּי אֶת חֵן הָעָם הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרָיִם וְהָיָה כִּי תֵלֵכוּן לֹא תֵלְכוּ רֵיקָם: וְאֶתֵּן יָת עַמָא הָדֵין לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָאֵי וִיהֵי אֲרֵי תְהָכוּן לָא תְהָכוּן רֵיקָנִין: (כב) וְשָׁאֲלָה אִשָּׁה מִשְּׁכֶנְתָּהּ וּמִגָּרַת בֵּיתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמָלֹת וְשַׂמְתֶּם עַל בְּנֵיכֶם וְעַל בְּנֹתֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת מִצְרָיִם: וְתִשְׁאַל אִתְּתָא מִשְׁבַּבְתַּהּ וּמִקְרִיבַת בֵּיתַהּ מָנִין דְכַסַף וּמָנִין דְדָהַב וּלְבוּשִׁין וּתְשַׁוּוּן עַל בְּנֵיכוֹן וְעַל בְּנָתֵיכוֹן וּתְרוֹקְנוּן יָת מִצְרָיִם:

רש"י ומגרת ביתה. מאותה שהיא גרה אתה בבית: ונצלתם. כתרגומו ותרוקנון. וכן (שמות יב לו) וינצלו את מצרים, (שמות לג ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים, והנו"ן בו יסוד. ומנחם חברו במחברת צד"י עם (בראשית לא ט) ויצל אלהים את מקנה אביכם, (שם טז) אשר הציל אלהים מאבינו. ולא יאמנו דבריו, כי אם לא היתה הנו"ן יסוד והיא נקודה בחיר"ק, לא תהא משמשת בלשון ופעלתם אלא בלשון ונפעלתם, כמו (דברים כח סג) ונסחתם מן האדמה, (ויקרא כו כה) ונתתם ביד אויב, (שם יז) ונגפתם לפני אויביכם, (יחזקאל כב כא) ונתכתם בתוכה, (ירמיה ז י) ואמרתם נצלנו, לשון נפעלנו. וכל נו"ן שהיא באה בתיבה לפרקים ונופלת ממנה, כנו"ן של נוגף, נושא, נותן, נושך, כשהיא מדברת לשון ופעלתם תנקד בשו"א בחטף, כגון (בראשית מה יט) ונשאתם את אביכם, (במדבר לב כט) ונתתם להם את ארץ הגלעד, (בראשית י"ז יא) ונמלתם את בשר ערלתכם. לכן אני אומר שזאת הנקודה בחיר"ק מן היסוד היא, ויסוד שם דבר נצול, והוא מן הלשונות הכבדים, כמו דבור, כפור, למוד, כשידבר בלשון ופעלתם ינקד בחיר"ק, כמו (במדבר כ ח) ודברתם אל הסלע, (יחזקאל מה כ) וכפרתם את הבית, (דברים יא יט) ולמדתם אתם את בניכם:

ד (א) וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא יַאֲמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה:
וַאֲתֵיב מֹשֶׁה וַאֲמַר וְהָא לָא יְהֵמְנוּן לִי וְלָא יְקַבְּלוּן מִנַּי אֲרֵי יֵימְרוּן לָא אִתְגְּלֵי לָךְ יְיָ: (ב)
וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה (מזה) מַה זֶּה בְיָדֶךָ וַיֹּאמֶר מַטֶּה: וַאֲמַר לֵהּ יְיָ מָא דֵין בִּידָךְ וַאֲמַר חוּטְרָא:
רש"י מזה בידך. לכך נכתב תיבה אחת, לדרוש מזה שבידך אתה חיב ללקות, שחשדת בכשרים. ופשוטו כאדם שאומר לחברו מודה אתה שזו שלפניך אבן היא. אומר לו הן. אמר לו הריני עושה אותה עץ:
(ג) וַיֹּאמֶר הַשְׁלִיכֵהוּ אַרְצָה וַיַּשְׁלִיכֵהוּ אַרְצָה וַיְהִי לְנָחָשׁ וַיָּנָס מֹשֶׁה מִפָּנָיו: וַאֲמַר רְמִיהִי לְאַרְעָא וּרְמָהִי לְאַרְעָא וַהֲוָה לְחִוְיָא וַעֲרַק מֹשֶׁה מִן קֳדָמוֹהִי:
רש"י ויהי לנחש. רמז לו שספר לשון הרע על ישראל ותפש אמנותו של נחש:
(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה שְׁלַח יָדְךָ וֶאֱחֹז בִּזְנָבוֹ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזֶק בּוֹ וַיְהִי לְמַטֶּה בְּכַפּוֹ:
וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אוֹשֵׁט יְדָךְ וְאֵחוֹד בְּזָנְבֵהּ וְאוֹשֵׁיט יְדֵהּ וַאֲתָקֵף בֵּהּ וַהֲוָה לְחוּטְרָא בִּידֵהּ:
רש"י ויחזק בו. לשון אחיזה הוא, והרבה יש במקרא (בראשית יט טז) ויחזיקו האנשים בידו, (דברים כה יא) והחזיקה במבשיו, (שמואל א יז לה) והחזקתי בזקנו. כל לשון חזוק הדבוק לבי"ת, לשון אחיזה הוא:
(ה) לְמַעַן יַאֲמִינוּ כִּי נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב:
בְּדִיל דְּיֵהֱמְנוּן אֲרֵי אִתְגְּלֵי לָךְ יְיָ אֱלָהָא דַּאֲבָהָתְהוֹן אֱלָהָא דְּאַבְרָהָם אֱלָהָא דְּיִצְחָק וֵאלָהָא דְּיַעֲקֹב: (ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה לוֹ עוֹד הָבֵא נָא יָדְךָ בְּחֵיקֶךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחֵיקוֹ וַיּוֹצִאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ

מְצֹרָעַת כַּשָּׁלֶג: וַאֲמַר יְיָ לֵהּ עוֹד אָעֵיל כְּעַן יְדָךְ בְּעִטְפָּךְ וְאָעֵיל יְדֵהּ בְּעִטְפֵּהּ וְאַפְקֵהּ וְהָא יְדֵהּ חַוְרָא כְתַלְגָא:

רש"י מצרעת כשלג. דרך צרעת להיות לבנה (ויקרא יג ד) ואם בהרת לבנה היא. אף באות זה רמז שלשון הרע ספר באמרו (פסוק א) לא יאמינו לי, לפיכך הלקהו בצרעת, כמו שלקתה מרים על לשון הרע:

(ז) וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל חֵיקֶךָ וַיָּשֶׁב יָדוֹ אֶל חֵיקוֹ וַיּוֹצִאָהּ מֵחֵיקוֹ וְהִנֵּה שָׁבָה כִּבְשָׂרוֹ: וַאֲמַר אָתֵיב יְדָךְ לְעִטְפָּךְ וַאֲתֵיב יְדֵהּ לְעִטְפֵּהּ וְאַפְקֵהּ מֵעִטְפֵּהּ וְהָא תָבַת הֲוַת כְּבִשְׂרֵהּ:

רש"י ויוצאה מחיקו והנה שבה כבשרו. מכאן שמדה טובה ממהרת לבא ממדת פרענות, שהרי בראשונה לא נאמר מחיקו:

(ח) וְהָיָה אִם לֹא יַאֲמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֹל הָאֹת הָרִאשׁוֹן וְהֶאֱמִינוּ לְקֹל הָאֹת הָאַחֲרוֹן: וְיִהְיוּ אִם לֹא יְהֵמְנוּן לָךְ וְלָא יְקַבְּלוּן לְקָל אָתָא קַדְמָאָה וְיֵהֱמְנוּן לְקָל אָתָא בַּתְרָאָה:

רש"י והאמינו לקל האת האחרון. משתאמר להם בשבילכם לקיתי על שספרתי עליכם לשון הרע יאמינו לך, שכבר למדו בכך שהמזדונין להרע להם לוקים בנגעים, כגון פרעה ואבימלך בשביל שרה:

(ט) וְהָיָה אִם לֹא יַאֲמִינוּ גַּם לִשְׁנֵי הָאֹתוֹת הָאֵלֶּה וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקֹלֶךָ וְלָקַחְתָּ מִמֵּימֵי הַיְאֹר וְשָׁפַכְתָּ הַיַּבָּשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן הַיְאֹר וְהָיוּ לְדָם בַּיַּבָּשֶׁת: וַיְהִי אִם לָא יְהֵמְנוּן אַף לִתְרֵין אָתָיָא הָאִלֵּין וְלָא יְקַבְּלוּן מִנָּךְ וְתִסַּב מִמַּיָא דִּבְנַהֲרָא וְתֵשׁוֹד לְיַבֶּשְׁתָּא וִיהוֹן מַיָּא דִּי תִסַּב מִן נַהֲרָא וִיהוֹן לְדָמָא בְּיַבֶּשְׁתָּא:

רש"י ולקחת ממימי היאור. רמז להם שבמכה ראשונה נפרע מאלהותם: והיו המים וגו' . והיו והיו שתי פעמים. נראה בעיני, אלו נאמר והיו המים אשר תקח מן היאור לדם ביבשת, שומע אני שבידו הם נהפכים לדם ואף כשירדו לארץ יהיו בהויתן, אבל עכשיו מלמדנו שלא יהיו דם עד שיהיו ביבשת:

(י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אָנֹכִי גַּם מִתְּמוֹל גַּם מִשִּׁלְשֹׁם גַּם מֵאָז דַּבֶּרְךָ אֶל עַבְדֶּךָ כִּי כְבַד פֶּה וּכְבַד לָשׁוֹן אָנֹכִי: וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ בְּבָעוּ יְיָ לָא גְבַר דְּמִלּוֹל אֲנָא אַף מִתְּמַלִּי אַף מִדְּקָמוֹהִי אַף מֵעִדַן דְּמַלֶּלְתָּא עִם עַבְדָּךְ אֲרֵי יַקִּיר מַמְלָל וְעַמִּיק לִישָׁן אֲנָא:

רש"י גם מתמול וגו' . למדנו שכל שבעה ימים היה הקדוש ברוך הוא מפתה את משה בסנה לילך בשליחותו מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה, ושלשה גמין רבויין הם, הרי ששה, והוא היה עומד ביום השביעי כשאמר לו זאת עוד (להלן פסוק יג) שלח נא ביד תשלח, עד שחרה בו וקבל עליו. וכל זה, שלא היה רוצה לטל גדלה על אהרן אחיו

שהיה גדול המנו ונביא היה, שנאמר (שמואל א ב כז) הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים, הוא אהרן. וכן ביחזקאל (כ ה) ואודע להם בארץ מצרים וגו' , (שם ז) ואמר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו, ואותה נבואה לאהרן נאמרה: כבד פה. בכבדות אני מדבר. ובלשון לעז בלב"א :

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו מִי שָׂם פֶּה לָאָדָם אוֹ מִי יָשׂוּם אִלֵּם אוֹ חֵרֵשׁ אוֹ פִקֵּחַ אוֹ עִוֵּר הֲלֹא אָנֹכִי יְהוָה: וַאֲמַר יְיָ לֵהּ מָן שַׁוִי פּוּמָא לַאֱנָשָׁא אוֹ מָן שַׁוִי אִלְמָא אוֹ חֵרְשָׁא אוֹ פַּקְחָא אוֹ עַוִירָא הֲלָא אֲנָא יְיָ:

רש"י מי שם פה וגו' . מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי: או מי ישום אלם. מי עשה פרעה אלם שלא נתאמץ במצות הריגתך, ואת משרתיו חרשים, שלא שמעו בצוותו עליך, ולאספקלטורין ההורגים מי עשאם עורים, שלא ראו כשברחת מן הבימה ונמלטת: הלא אנכי. ששמי ה' עשיתי כל זאת:

(יב) וְעַתָּה לֵךְ וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְהוֹרֵיתִיךָ אֲשֶׁר תְּדַבֵּר: וּכְעַן אֱזֵיל וּמֵימְרִי יְהֵא עִם פּוּמָךְ וְאַלֶּפְנָךְ דִּי תְמַלֵּל: (יג) וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי שְׁלַח נָא בְּיַד תִּשְׁלָח: וַאֲמַר בְּבָעוּ יְיָ שְׁלַח כְּעַן בְּיַד מָן דְּכָשַׁר דְּתִשְׁלַח:

רש"י ביד תשלח. ביד מי שאתה רגיל לשלוח, והוא אהרן. דבר אחר ביד אחר שתרצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד, יש לך שלוחים הרבה:

(יד) וַיִּחַר אַף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אַהֲרֹן אָחִיךָ הַלֵּוִי יָדַעְתִּי כִּי דַבֵּר יְדַבֵּר הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֹצֵא לִקְרָאתֶךָ וְרָאֲךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ: וּתְקֵיף רוּגְזָא דַיְיָ בְּמשֶׁה וַאֲמַר הֲלָא אַהֲרֹן אָחוּךְ לֵוָאֵי גְּלֵי קֳדָמַי אֲרֵי מַלָּלָא יְמַלֵּל הוּא וְאַף הָא הוּא נָפֵק לְקַדְמוּתָךְ וַיֶחֱזִנָךְ וְיֶחְדֵי בְּלִבֵּהּ:

רש"י ויחר אף. ר' יהושע בן קרחה אומר כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם, ולא מצינו שבא עונש על ידי אותו חרון. אמר לו רבי יוסי אף בזו נאמר בו רושם, הלא אהרן אחיך הלוי, שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהנה הייתי אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי, שנאמר (דברי הימים א' כג כד) ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי: הנה הוא יצא לקראתך. כשתלך למצרים: וראך ושמח בלבו. לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדלה. ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב:

(טו) וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו וְשַׂמְתָּ אֶת הַדְּבָרִים בְּפִיו וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְעִם פִּיהוּ וְהוֹרֵיתִי אֶתְכֶם אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: וּתְמַלֵּל עִמֵּהּ וּתְשַׁוִי יָת פִּתְגָמַיָא בְּפוּמֵהּ וּמֵימְרִי יְהֵי עִם פּוּמָךְ וְעִם פּוּמֵהּ וְאַלֶּיף יָתְכוֹן יָת דִּי תַעְבְּדוּן: (טז) וְדַבֵּר הוּא לְךָ אֶל הָעָם וְהָיָה הוּא יִהְיֶה לְךָ לְפֶה וְאַתָּה תִּהְיֶה לּוֹ לֵאלֹהִים: וּימַלֵּל הוּא לָךְ לְעַמָּא וִיהֵי הוּא יְהֵי לָךְ לְמִתַרְגְמָן וְאַתְּ תְּהֵי לֵהּ לְרַב:

רש"י ודבר הוא לך. בשבילך ידבר אל העם וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור, שכלם לשון על הם: יהיה לך לפה. למליץ, לפי שאתה כבד פה: לאלהים. לרב ולשר:

(יז) וְאֶת הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדֶךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֹתֹת: וְיָת חֻטָרָא הָדֵין תְּסַב בִּידָךְ דְּתַעְבֵּד בֵּהּ יָת אָתַיָא: (יח) **שישי** וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיָּשָׁב אֶל יֶתֶר חֹתְנוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ אֵלְכָה נָּא וְאָשׁוּבָה אֶל אַחַי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם וְאֶרְאֶה הַעוֹדָם חַיִּים וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה לֵךְ לְשָׁלוֹם: וַאֲזַל מֹשֶׁה וְתָב לְוָת יֶתֶר חֲמוֹהִי וַאֲמַר לֵהּ אֵיזִיל כְּעַן וְאֵיתוּב לְוָת אַחַי דִּי בְמִצְרַיִם וְאֶחֱזֵי הַעַד כְּעַן קַיְמִין וַאֲמַר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה אֱזַיל לְשָׁלֶם:

רש"י וישב אל יתר חתנו. לטול רשות, שהרי נשבע לו. ושבעה שמות היו לו רעואל, יתר, יתרו, קיני, חובב, חבר, פוטיאל:

(יט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֻׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמִדְיָן אֱזַיל תּוּב לְמִצְרַיִם אֲרֵי מִיתוּ כָּל גֻּבְרַיָא דִּבְעוֹ לְמִקְטְלָךְ:

רש"י כי מתו כל האנשים. מי הם, דתן ואבירם. חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוב כמת:

(כ) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיַּרְכִּבֵם עַל הַחֲמֹר וַיָּשָׁב אַרְצָה מִצְרָיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת מַטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ: וּדְבַר מֹשֶׁה יָת אִתְּתֵהּ וְיָת בְּנוֹהִי וְאַרְכְּבִנּוּן עַל חֲמָרָא וְתָב לְאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת חוּטְרָא דְּאִתְעֲבִידוּ בֵּהּ נִסִּין מִן קֳדָם יְיָ בִּידֵהּ:

רש"י על החמר. חמור המיוחד, הוא החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו, שנאמר (זכריה ט ט) עני ורוכב על חמור: וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה וגו' . אין מקדם ומאחר מדוקדקים במקרא:

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּלֶכְתְּךָ לָשׁוּב מִצְרַיְמָה רְאֵה כָּל הַמֹּפְתִים אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְיָדֶךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פַּרְעֹה וַאֲנִי אֲחַזֵּק אֶת לִבּוֹ וְלֹא יְשַׁלַּח אֶת הָעָם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה בְּמֵהָכָךְ לְמֵתוּב לְמִצְרַיִם חֲזֵי כָּל מוֹפְתַיָא דִּי שַׂוֵיתִי בִידָךְ וְתַעְבְּדִנּוּן קֳדָם פַּרְעֹה וַאֲנָא אַתְקֵיף יָת לִבֵּהּ וְלָא יְשַׁלַּח יָת עַמָּא:

רש"י בלכתך לשוב מצרימה וגו' . דע שעל מנת כן תלך, שתהא גבור בשליחותי לעשות כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו: אשר שמתי בידך. לא על שלש האותות האמורות למעלה, שהרי לא לפני פרעה צוה לעשותם אלא לפני ישראל, שיאמינו לו, ולא מצינו שעשאם לפניו, אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים, כמו (שמות ז ט) כי ידבר אליכם פרעה וגו' . ואל תתמה על אשר כתיב אשר שמתי, שכן משמעו כשתדבר עמו, כבר שמתים בידך:

(כב) וְאָמַרְתָּ אֶל פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל: וְתֵימַר לְוָת פַּרְעֹה כְּדְנַן אֱמַר יְיָ בְּרִי בּוּכְרִי יִשְׂרָאֵל:

רש"י ואמרת אל פרעה. כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלוח אמור לו כן: בני בכרי. לשון גדלה, כמו (תהלים פט כח) אף אני בכור אתנהו, זהו פשוטו. ומדרשו כאן חתם הקדוש ברוך הוא על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו:

(כג) וָאֹמַר אֵלֶיךָ שַׁלַּח אֶת בְּנִי וְיַעַבְדֵנִי וַתְּמָאֵן לְשַׁלְּחוֹ הִנֵּה אָנֹכִי הֹרֵג אֶת בִּנְךָ בְּכֹרֶךָ: וַאֲמְרִית לָךְ שַׁלַּח יָת בְּרִי וְיִפְלַח קֳדָמַי וְאִם סָרִיב אַתְּ לְשַׁלָּחוּתֵהּ הָא אֲנָא קָטִיל יָת בְּרָךְ בּוּכְרָךְ:

רש"י ואמר אליך. בשליחותו של מקום: שלח את בני וגו' הנה אנכי הרג וגו' . היא מכה אחרונה ובה התרהו תחלה מפני שהיא קשה, וזה הוא שאמר (איוב לו כב) הן אל ישגיב בכחו, לפיכך מי כמהו מורה (איוב לו כב) . בשר ודם המבקש להנקם מחברו מעלים את דבריו שלא יבקש הצלה, אבל הקדוש ברוך הוא ישגיב בכחו ואין יכולת להמלט מידו, כי אם בשובו אליו, לפיכך הוא מורהו ומתרה בו לשוב:

(כד) וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְהוָה וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ: וַהֲוָה בְאָרְחָא בְּבֵית מָבָתָא וַעֲרַע בֵּהּ מַלְאֲכָא דַיְיָ וּבְעָא לְמִקְטְלֵהּ:

רש"י ויהי. משה בדרך במלון: ויבקש המיתו. המלאך למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל נענש מיתה. תניא אמר רבי יוסי חס ושלום לא נתרשל, אלא אמר אמול ואצא לדרך, סכנה היא לתינוק עד שלשה ימים, אמול ואשהה שלשה ימים, הקדוש ברוך הוא צוני (פסוק י"ט) לך שוב מצרים. ומפני מה נענש, לפי שנתעסק במלון תחלה. במסכת נדרים (דף לא ב) . והיה המלאך נעשה כמין נחש ובולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר ובולעו מרגליו ועד אותו מקום, הבינה צפורה שבשביל המילה הוא:

(כה) וַתִּקַּח צִפֹּרָה צֹר וַתִּכְרֹת אֶת עָרְלַת בְּנָהּ וַתַּגַּע לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתַן דָּמִים אַתָּה לִי: וּנְסִיבַת צִפּוֹרָה טִנָּרָא וּגְזָרַת יָת עָרְלַת בְּרַהּ וּקְרִיבַת לְקֳדָמוֹהִי וַאֲמָרַת אֲרֵי בְדָמָא דְמָהֲלְתָּא הָדֵין אִתְיְהֵב חַתְנָא לָנָא:

רש"י ותגע לרגליו. השליכתו לפני רגליו של משה: ותאמר. על בנה: כי חתן דמים אתה לי. אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך, הורג אישי אתה לי:

(כו) וַיִּרֶף מִמֶּנּוּ אָז אָמְרָה חֲתַן דָּמִים לַמּוּלֹת: וְנָח מִנֵּהּ בְּכֵן אֲמָרַת אִלּוּלֵי דָמָא דְמָהֲלְתָּא הָדֵין אִתְחַיַּב חַתְנָא קְטוֹל:

רש"י וירף. המלאך ממנו. אז הבינה שעל המילה בא להרגו: אמרה חתן דמים למולת. חתני היה נרצח על דבר המילה: למולת. על דבר המולות. שם דבר הוא, והלמ"ד

משמשת בלשון על, כמו (שמות יד ג) ואמר פרעה לבני ישראל. ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

(כז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשַּׁק לוֹ: וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אֱזֵיל לְקַדְמוּת מֹשֶׁה לְמַדְבְּרָא וַאֲזַל וְעַרְעֵהּ בְּטוּרָא דְאִתְגְּלֵי עֲלוֹהִי יְקָרָא דַיְיָ וּנְשַׁק לֵהּ: (כח) וַיַּגֶּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֵת כָּל דִּבְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ וְאֵת כָּל הָאֹתֹת אֲשֶׁר צִוָּהוּ: וְחַוִי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא דַיְיָ דִי שַׁלְחֵהּ וְיָת כָּל אָתַיָּא דִי פַקְּדֵהּ: (כט) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיַּאַסְפוּ אֶת כָּל זִקְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַאֲזַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּכְנָשׁוּ יָת כָּל סָבֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ל) וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֵת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וַיַּעַשׂ הָאֹתֹת לְעֵינֵי הָעָם: וּמַלִּיל אַהֲרֹן יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא דִי מַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַעֲבַד אָתַיָּא לְעֵינֵי עַמָּא: (לא) וַיַּאֲמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פָקַד יְהוָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת עָנְיָם וַיִּקְדוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ: וְהֵימִן עַמָּא וּשְׁמָעוּ אֲרֵי דְכִיר יְיָ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲרֵי גְלֵי קֳדָמוֹהִי יָת שִׁעְבּוּדְהוֹן וּכְרָעוּ וּסְגִידוּ: **ה** (א) **שביעי** וְאַחַר בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שַׁלַּח אֶת עַמִּי וְיָחֹגּוּ לִי בַּמִּדְבָּר: וּבְתַר כֵּן עֲלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לְפַרְעֹה כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל שַׁלַּח יָת עַמִּי וְיִחַגּוּן קֳדָמַי בְּמַדְבְּרָא:

רש"י ואחר באו משה ואהרן וגו' . אבל הזקנים נשמטו אחד אחד מאחרי משה ואהרן, עד שנשמטו כלם קודם שהגיעו לפלטין, לפי שיראו ללכת, ובסיני נפרע להם (כד ב) ונגש משה לבדו והם לא יגשו, החזירם לאחוריהם:

(ב) וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה מִי יְהוָה אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת יְהוָה וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלֵּחַ: וַאֲמַר פַּרְעֹה שְׁמָא דַיְיָ לָא אִתְגְּלִי לִי דִּי אֶקְבֵּל לְמֵמְרֵהּ לְשַׁלָּחָא יָת יִשְׂרָאֵל לָא אִתְגְּלִי לִי שְׁמָא דַיְיָ וְאַף יָת יִשְׂרָאֵל לָא אֲשַׁלַּח: (ג) וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ נֵלְכָה נָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְנִזְבְּחָה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ פֶּן יִפְגָּעֵנוּ בַּדֶּבֶר אוֹ בֶחָרֶב: וַאֲמָרוּ אֱלָהָא דִיהוּדָאֵי אִתְגְּלִי עֲלָנָא נֵיזֵיל כְּעַן מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין בְּמַדְבְּרָא וּנְדַבַּח קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא דְּלְמָא יְעָרְעִנָּנָא בְּמוֹתָא אוֹ בְקֻטוֹל:

רש"י פן יפגענו. פן יפגע היו צריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו לשון מקרה מות היא:

(ד) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לָמָּה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תַּפְרִיעוּ אֶת הָעָם מִמַּעֲשָׂיו לְכוּ לְסִבְלֹתֵיכֶם: וַאֲמַר לְהוֹן מַלְכָּא דְמִצְרַיִם לְמָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן תְּבַטְלוּן יָת עַמָּא מֵעוֹבָדֵהוֹן אֱזִילוּ לְפָלְחָנְכוֹן:

רש"י תפריעו את העם ממעשיו. תבדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם, ששומעין לכם וסבורים לנוח מן המלאכה. וכן (משלי ד טו) פרעהו אל תעבר בו, רחקהו. וכן (שם א

כה) ותפרעו כל עצתי, (שמות לב כה) כי פרוע הוא, נרחק ונתעב: לכו לסבלתיכם. לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתיכם. אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי, ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים שלא ברשות:

(ה) וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה הֵן רַבִּים עַתָּה עַם הָאָרֶץ וְהִשְׁבַּתֶּם אֹתָם מִסִּבְלֹתָם: וַאֲמַר פַּרְעֹה הָא סַגִיאִין כְּעַן עַמָּא דְאַרְעָא וּתְבַטְלוּן יָתְהוֹן מִפָּלְחָנְהוֹן:

רש"י הן רבים עתה עם הארץ. שהעבודה מטלת עליהם ואתם משביתים אותם מסבלותם, הפסד גדול הוא זה:

(ו) וַיְצַו פַּרְעֹה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת הַנֹּגְשִׂים בָּעָם וְאֶת שֹׁטְרָיו לֵאמֹר: וּפַקִּיד פַּרְעֹה בְּיוֹמָא הַהוּא יָת שָׁלְטוֹנִין דְעַמָּא וְיָת סָרְכוֹהִי לְמֵימַר:

רש"י הנגשים. מצריים היו, והשוטרים היו ישראלים, הנוגש ממנה על כמה שוטרים, והשוטר ממנה לרדות בעושי המלאכה:

(ז) לֹא תֹאסִפוּן לָתֵת תֶּבֶן לָעָם לִלְבֹּן הַלְּבֵנִים כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם הֵם יֵלְכוּ וְקֹשְׁשׁוּ לָהֶם תֶּבֶן: לָא תוֹסְפוּן לְמֵיתַן תִּבְנָא לְעַמָּא לְמִרְמֵי לִבְנִין כְּמִתְמַלֵי וּמְדַקְמוֹהִי אִנּוּן יְהָכוּן וְיִגַבְּבוּן לְהוֹן תִּבְנָא:

רש"י תבן. אשטובל"א [קש] היו גובלין אותו עם הטיט: לבנים. טיולי"ש בלעז שעושים מטיט ומיבשין אותן בחמה, ויש ששורפין אותן בכבשן: כתמול שלשם. כאשר הייתם עושים עד הנה: וקששו. ולקטו:

(ח) וְאֶת מַתְכֹּנֶת הַלְּבֵנִים אֲשֶׁר הֵם עֹשִׂים תְּמוֹל שִׁלְשֹׁם תָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם לֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ כִּי נִרְפִּים הֵם עַל כֵּן הֵם צֹעֲקִים לֵאמֹר נֵלְכָה נִזְבְּחָה לֵאלֹהֵינוּ: וְיָת סְכוֹם לְבֵנַיָא דִי אִנּוּן עָבְדִין מִתְמַלֵי וּמְדַקְמוֹהִי תְּמַנּוּן עֲלֵיהוֹן לָא תִמְנְעוּן מִנֵּהּ אֲרֵי בַטְלָנִין אִנּוּן עַל כֵּן אִנּוּן צָוְחִין לְמֵימַר נֵיזֵיל נְדַבַּח קֳדָם אֱלָהָנָא:

רש"י ואת מתכנת הלבנים. סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה התבן נתן להם, אותו סכום תשימו עליהם גם עתה, למען תכבד העבודה עליהם: כי נרפים. מן העבודה הם, לכך לבם פונה אל הבטלה וצועקים לאמר נלכה וגו' : מתכנת. ותוכן לבנים (פסוק יט) , ולו נתכנו עלילות (שמואל א' ב ג) , את הכסף המתכן (מלכים ב' יב יב) , כלם לשון חשבון הם: נרפים. המלאכה רפויה בידם ועזובה מהם והם נרפים ממנה, רטרייי"ש בלע"ז :

(ט) תִּכְבַּד הָעֲבֹדָה עַל הָאֲנָשִׁים וְיַעֲשׂוּ בָהּ וְאַל יִשְׁעוּ בְּדִבְרֵי שָׁקֶר: תִּתְקַף פָּלְחָנָא עַל גֻּבְרַיָא וְיִתְעַסְקוּן בַּהּ וְלָא יִתְעַסְקוּן בְּפִתְגָמִ ין בְּטֵלִין:

רש"י ואל ישעו בדברי שקר. ואל יהגו וידברו תמיד בדברי רוח לאמר נלכה נזבחה. ודומה לו (תהלים קיט קיז) ואשעה בחקיך תמיד, (דברים כח לז) למשל ולשנינה, מתרגמינן ולשוע, (בראשית כד סו) ויספר ואשתעי. ואי אפשר לומר ישעו לשון (בראשית ד ד) וישע ה' אל הבל וגו' , (שם ה) ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ולפרש אל ישעו אל יפנו, שאם כן היה לו לכתוב ואל ישעו אל דברי שקר או לדברי שקר, כי כן גזרת כלם (ישעי' יז ז) ישעה האדם על עשהו, (שם לא א) ולא שעו על קדוש ישראל, (שם יז ח) ולא ישעה אל המזבחות, ולא מצאתי שמוש שלבי"ת סמוכה לאחריהם, אבל אחר לשון דבור, כמתעסק לדבר בדבר נופל לשון שמוש בי"ת, כגון (יחזקאל לג ל) הנדברים בך, (במדבר יב א) ותדבר מרים ואהרן במשה, (זכריה ד א) המלאך הדבר בי, (דברים יא יט) לדבר בם, (תהלים קיט מו) ואדברה בעדתיך, אף כאן אל ישעו בדברי שקר אל יהיו נדברים בדברי שוא והבאי:

(י) וַיֵּצְאוּ נֹגְשֵׂי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וַיֹּאמְרוּ אֶל הָעָם לֵאמֹר כֹּה אָמַר פַּרְעֹה אֵינֶנִּי נֹתֵן לָכֶם תֶּבֶן:
וּנְפָקוּ שׁלְטוֹנֵי עַמָּא וְסָרְכוֹהִי וַאֲמָרוּ לְעַמָּא לְמֵימָר כִּדְנָן אֲמַר פַּרְעֹה לֵית אֲנָא יָהֵב לְכוֹן תְּבְנָא: (יא) אַתֶּם לְכוּ קְחוּ לָכֶם תֶּבֶן מֵאֲשֶׁר תִּמְצָאוּ כִּי אֵין נִגְרָע מֵעֲבֹדַתְכֶם דָּבָר: אַתּוּן אֱזִילוּ סִיבוּ לְכוֹן תְּבְנָא מֵאֲתַר דְּתַשְׁכְּחוּן אֲרֵי לָא יִתְמְנַע מִפָּלְחָנְכוֹן מִדָּעֲם:

רש"י אתם לכו קחו לכם תבן. וצריכים אתם לילך בזריזות: כי אין נגרע מעבדתכם דבר. מכל סכום לבנים שהייתם עושים ליום בהיות התבן נתן לכם מזמן מבית המלך:

(יב) וַיָּפֶץ הָעָם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם לְקֹשֵׁשׁ קַשׁ לַתֶּבֶן: וְאִתְבַּדַּר עַמָּא בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרַיִם לְגַבָּבָא גִילֵי לְתִבְנָא:

רש"י לקשש קש לתבן. לאסוף אסיפה, ללקוט לקט לצורך תבן הטיט. קש לשון לקוט. על שם שדבר המתפזר הוא וצריך לקוששו, קרוי קש בשאר מקומות:

(יג) וְהַנֹּגְשִׂים אָצִים לֵאמֹר כַּלּוּ מַעֲשֵׂיכֶם דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ כַּאֲשֶׁר בִּהְיוֹת הַתֶּבֶן: וְשׁלְטוֹנַיָּא דַחֲקִין לְמֵימָר אַשְׁלִימוּ עוֹבָדַיכוֹן פִּתְגַם יוֹם בְּיוֹמֵהּ כְּמָא דַהֲוֵיתוּן עָבְדִין כַּד אִתְיְהֵב לְכוֹן תְּבְנָא:

רש"י אצים. דוחקים: דבר יום ביומו. חשבון שלכל יום כלו ביומו, כאשר עשיתם בהיות התבן מוכן:

(יד) וַיֻּכּוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׂמוּ עֲלֵהֶם נֹגְשֵׂי פַרְעֹה לֵאמֹר מַדּוּעַ לֹא כִלִּיתֶם חָקְכֶם לִלְבֹּן כִּתְמוֹל שִׁלְשֹׁם גַּם תְּמוֹל גַּם הַיּוֹם: וּלְקוֹ סָרְכֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי מַנִּיאוּ עֲלֵיהוֹן שׁלְטוֹנֵי פַּרְעֹה לְמֵימָר מָא דֵין לָא אַשְׁלֶמְתּוּן גְּזֵרְתְכוֹן לְמִרְמֵי (לִבְנִין) כְּמֵאִתְמַלֵּי וּמִדְקַמּוֹהִי אַף תְּמַלֵּי אַף יוֹמָא דֵין:

רש"י ויכו שטרי בני ישראל. השוטרים ישראלים היו וחסים על חבריהם מלדחקם, וכשהיו משלימים הלבנים לנוגשים שהם מצריים, והיה חסר מן הסכום, היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה, לפיכך זכו אותם שוטרים להיות סנהדרין, ונאצל מן הרוח אשר על משה, והושם עליהם, שנאמר (במדבר יא טז) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת, מאותן שידעת הטובה שעשו במצרים, כי הם זקני העם ושוטריו: ויכו שטרי בני ישראל. אשר שמו נוגשי פרעה אותם לשוטרים עליהם לאמר מדוע וגו' . למה ויכו, שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם גם תמול גם היום חק הקצוב עליכם ללבון כתמול השלישי שהוא יום שלפני אתמול, והוא היה בהיות התבן נתן להם: ויכו. לשון ויפעלו, הכו מיד אחרים, הנוגשים הכום:

(טו) וַיָּבֹאוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְעֲקוּ אֶל פַּרְעֹה לֵאמֹר לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹּה לַעֲבָדֶיךָ: וַאֲתוֹ סָרְכֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּצְוָחוּ(קֳדָם) לְפַרְעֹה לְמֵימָר לְמָא תַעְבֵּד כְּדֵין לְעַבְדָיְךָ: (טז) תֶּבֶן אֵין נִתָּן לַעֲבָדֶיךָ וּלְבֵנִים אֹמְרִים לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֲבָדֶיךָ מֻכִּים וְחָטָאת עַמֶּךָ: תִּבְנָא לָא מְתְיְהֵב לְעַבְדָיְךָ וּלְבֵנַיָּא אָמְרִין לָנָא עִבִידוּ וְהָא עַבְדָיְךָ לָקָן וְחָטָן עֲלֵיהוֹן עַמָּךְ:

רש"י ולבנים אמרים לנו עשו. כמנין הראשון: וחטאת עמך. אלו היה נקוד פת"ח הייתי אומר שהוא דבוק, ודבר זה חטאת עמך הוא, עכשיו שהוא קמ"ץ, שם דבר הוא. וכך פרושו ודבר זה מביא חטאת על עמך, כאלו כתוב וחטאת לעמך, כמו (רות א יט) כבאנה בית לחם, שהוא כמו לבית לחם וכן הרבה:

(יז) וַיֹּאמֶר נִרְפִּים אַתֶּם נִרְפִּים עַל כֵּן אַתֶּם אֹמְרִים נֵלְכָה נִזְבְּחָה לַיהוָה: וַאֲמַר בַּטָּלָנִין אַתּוּן בַּטָּלָנִין עַל כֵּן אַתּוּן אָמְרִין נֵזֵיל נְדַבַּח קֳדָם יְיָ: (יח) וְעַתָּה לְכוּ עִבְדוּ וְתֶבֶן לֹא יִנָּתֵן לָכֶם וְתֹכֶן לְבֵנִים תִּתֵּנוּ: וּכְעַן אֱזִילוּ פְּלָחוּ וְתִבְנָא לָא יְתְיְהֵב לְכוֹן וּסְכוֹם לְבֵינַיָּא תִּתְּנוּן:

רש"י ותכן לבנים. חשבון הלבנים, וכן (מלכים ב יב יב) את הכסף המתכן, המנוי, כמו שאמר בענין (שם יא) ויצרו וימנו את הכסף:

(יט) וַיִּרְאוּ שֹׁטְרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתָם בְּרָע לֵאמֹר לֹא תִגְרְעוּ מִלִּבְנֵיכֶם דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ: וַחֲזוֹ סָרְכֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָתְהוֹן בְּבִישׁ לְמֵימָר לָא תִמְנָעוּן מִלִּבְנֵיכוֹן פִּתְגַם יוֹם בְּיוֹמֵהּ:

רש"י ויראו שטרי בני ישראל. את חבריהם הנרדים על ידם: ברע. ראו אותם ברעה וצרה המוצאת אותם בהכבידם העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו' :

(כ) וַיִּפְגְּעוּ אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן נִצָּבִים לִקְרָאתָם בְּצֵאתָם מֵאֵת פַּרְעֹה: וַיֹּאמְרוּ יָת מֹשֶׁה וְיָת אַהֲרֹן קָיְמִין לְקַדְמוּתְהוֹן בְּמִפְּקְהוֹן מִקֳדָם פַּרְעֹה:

רש"י ויפגעו. אנשים מישראל את משה ואת אהרן וגו' . ורבותינו דרשו כל נצים ונצבים דתן ואבירם היו, שנאמר בהם יצאו נצבים:

(כא) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם יֵרֶא יְהוָה עֲלֵיכֶם וְיִשְׁפֹּט אֲשֶׁר הִבְאַשְׁתֶּם אֶת רֵיחֵנוּ בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לָתֶת חֶרֶב בְּיָדָם לְהָרְגֵנוּ: וַאֲמָרוּ לְהוֹן יְתְגְלֵי יְיָ עֲלֵיכוֹן וְיִתְפְּרַע דִי אַבְאֶשְׁתּוּן יָת רֵיחָנָא בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עַבְדּוֹהִי לְמִתַּן חַרְבָּא בִּידֵיהוֹן לְקָטָלוּתָנָא: (כב) **מפטיר** וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל יְהוָה וַיֹּאמַר אֲדֹנָי לָמָּה הֲרֵעֹתָה לָעָם הַזֶּה לָמָּה זֶּה שְׁלַחְתָּנִי: וְתָב מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ וַאֲמַר יְיָ לְמָא אַבְאֵשְׁתָּא לְעַמָּא הָדֵין וּלְמָא דְנָן שְׁלַחְתָּנִי:

רש"י למה הרעתה לעם הזה. ואם תאמר מה אכפת לך, קובל אני על ששלחתני:

(כג) וּמֵאָז בָּאתִי אֶל פַּרְעֹה לְדַבֵּר בִּשְׁמֶךָ הֵרַע לָעָם הַזֶּה וְהַצֵּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמֶּךָ: וּמֵעִדַן עַלִית לְוָת פַּרְעֹה לְמַלָּלָא בִשְׁמָךְ אַבְאַשׁ לְעַמָּא הָדֵין וְשֵׁזָבָא לָא שֵׁזַבְתָּא יָת עַמָּךְ:

רש"י הרע. לשון הפעיל הוא, הרבה רעה עליהם. ותרגומו אבאש:

ו (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה עַתָּה תִרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפַרְעֹה כִּי בְיָד חֲזָקָה יְשַׁלְּחֵם וּבְיָד חֲזָקָה יְגָרְשֵׁם מֵאַרְצוֹ: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּעַן תֶּחֱזֵי דְּאֶעְבֵּד לְפַרְעֹה אֲרֵי בִידָא תַּקִּיפָא יְשַׁלְּחִנּוּן וּבִידָא תַּקִּיפָא יְתָרְכִנּוּן מֵאַרְעֵהּ:ססס:

רש"י עתה תראה וגו' . הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו (בראשית כא יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, ואחר כך אמרתי לו (שם כב ב) העלהו לעולה, ולא הרהר אחרי, לפיכך עתה תראה. העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אמות, כשאביאם לארץ: כי ביד חזקה ישלחם. מפני ידי החזקה שתחזק עליו ישלחם: וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישראל יגרשם, ולא יספיקו לעשות להם צידה. וכן הוא אומר (שמות יב לג) ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם וגו' :

הפטרת שמות כמנהג הספרדים - ירמיה א

א (א) דִּבְרֵי יִרְמְיָהוּ בֶּן חִלְקִיָּהוּ מִן הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן: (ב) אֲשֶׁר הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלָיו בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶן אָמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמָלְכוֹ: (ג) וַיְהִי בִּימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד תֹּם עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְצִדְקִיָּהוּ בֶן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עַד גְּלוֹת יְרוּשָׁלַם בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי: (ד) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ה) בְּטֶרֶם (אצורך) אֶצָּרְךָ בַּבֶּטֶן יְדַעְתִּיךָ וּבְטֶרֶם תֵּצֵא מֵרֶחֶם הִקְדַּשְׁתִּיךָ נָבִיא לַגּוֹיִם נְתַתִּיךָ: (ו) וָאֹמַר אָהָהּ אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה לֹא יָדַעְתִּי דַבֵּר כִּי נַעַר אָנֹכִי: (ז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל תֹּאמַר נַעַר אָנֹכִי כִּי עַל כָּל אֲשֶׁר אֶשְׁלָחֵךְ תֵּלֵךְ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוְּךָ תְּדַבֵּר: (ח) אַל תִּירָא מִפְּנֵיהֶם כִּי אִתְּךָ אֲנִי לְהַצִּלֶךָ נְאֻם יְהוָה: (ט) וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת יָדוֹ וַיַּגַּע עַל פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה נָתַתִּי דְבָרַי בְּפִיךְ: (י) רְאֵה הִפְקַדְתִּיךָ הַיּוֹם הַזֶּה עַל הַגּוֹיִם וְעַל הַמַּמְלָכוֹת לְנְתוֹשׁ וְלִנְתוֹץ וּלְהַאֲבִיד וְלַהֲרוֹס לִבְנוֹת וְלִנְטוֹעַ: (יא) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֶה יִרְמְיָהוּ וָאֹמַר מַקֵּל שֹׁקֵד אֲנִי רֹאֶה: (יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הֵיטַבְתָּ לִרְאוֹת כִּי שֹׁקֵד אֲנִי עַל דְּבָרִי לַעֲשֹׂתוֹ: (יג) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי

שֵׁנִית לֵאמֹר מָה אַתָּה רֹאֶה וָאֹמַר סִיר נָפוּחַ אֲנִי רֹאֶה וּפָנָיו מִפְּנֵי צָפוֹנָה: (יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: (טו) כִּי הִנְנִי קֹרֵא לְכָל מִשְׁפְּחוֹת מַמְלְכוֹת צָפוֹנָה נְאֻם יְהוָה וּבָאוּ וְנָתְנוּ אִישׁ כִּסְאוֹ פֶּתַח שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל חוֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל עָרֵי יְהוּדָה: (טז) וְדִבַּרְתִּי מִשְׁפָּטַי אוֹתָם עַל כָּל רָעָתָם אֲשֶׁר עָזְבוּנִי וַיְקַטְּרוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם: (יז) וְאַתָּה תֶּאְזֹר מָתְנֶיךָ וְקַמְתָּ וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר אָנֹכִי אָצַוֶּךָּ אַל תֵּחַת מִפְּנֵיהֶם פֶּן אֲחִתְּךָ לִפְנֵיהֶם: (יח) וַאֲנִי הִנֵּה נְתַתִּיךָ הַיּוֹם לְעִיר מִבְצָר וּלְעַמּוּד בַּרְזֶל וּלְחֹמוֹת נְחֹשֶׁת עַל כָּל הָאָרֶץ לַמְּלָכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֶיהָ לְכֹהֲנֶיהָ וּלְעַם הָאָרֶץ: (יט) וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא יוּכְלוּ לָךְ כִּי אִתְּךָ אֲנִי נְאֻם יְהוָה לְהַצִּילֶךָּ: **ב** (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) הָלוֹךְ וְקָרָאתָ בְאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אַהֲבַת כְּלוּלֹתָיִךְ לֶכְתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה: (ג) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רֵאשִׁית תְּבוּאָתֹה כָּל אֹכְלָיו יֶאְשָׁמוּ רָעָה תָּבֹא אֲלֵיהֶם נְאֻם יְהוָה:

הפטרת שמות כמנהג האשכנזים - ישעיה כז

(ו) הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ פְנֵי תֵבֵל תְּנוּבָה: (ז) הַכְּמַכַּת מַכֵּהוּ הִכָּהוּ אִם כְּהֶרֶג הֲרֻגָיו הֹרָג: (ח) בְּסַאסְאָה בְּשַׁלְחָהּ תְּרִיבֶנָּה הָגָה בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים: (ט) לָכֵן בְּזֹאת יְכֻפַּר עֲוֹן יַעֲקֹב וְזֶה כָּל פְּרִי הָסֵר חַטָּאתוֹ בְּשׂוּמוֹ כָּל אַבְנֵי מִזְבֵּחַ כְּאַבְנֵי גִר מְנֻפָּצוֹת לֹא יָקֻמוּ אֲשֵׁרִים וְחַמָּנִים: (י) כִּי עִיר בְּצוּרָה בָּדָד נָוֶה מְשֻׁלָּח וְנֶעֱזָב כַּמִּדְבָּר שָׁם יִרְעֶה עֵגֶל וְשָׁם יִרְבָּץ וְכִלָּה סְעִפֶּיהָ: (יא) בִּיבֹשׁ קְצִירָהּ תִּשָּׁבַרְנָה נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עַם בִּינוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יְרַחֲמֶנּוּ עֹשֵׂהוּ וְיֹצְרוֹ לֹא יְחֻנֶּנּוּ: (יב) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחְבֹּט יְהוָה מִשִּׁבֹּלֶת הַנָּהָר עַד נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תְּלֻקְּטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יג) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֹבְדִים בְּאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהַנִּדָּחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲווּ לַיהוָה בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלָם: **כח** (א) הוֹי עֲטֶרֶת גַּאוּת שִׁכֹּרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נֹבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים הֲלוּמֵי יָיִן: (ב) הִנֵּה חָזָק וְאַמִּץ לַאדֹנָי כְּזֶרֶם בָּרָד שַׂעַר קָטֶב כְּזֶרֶם מַיִם כַּבִּירִים שֹׁטְפִים הִנִּיחַ לָאָרֶץ בְּיָד: (ג) בְּרַגְלַיִם תֻּרַמַּסְנָה עֲטֶרֶת גַּאוּת שִׁכּוֹרֵי אֶפְרָיִם: (ד) וְהָיְתָה צִיצַת נֹבֵל צְבִי תִפְאַרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ גֵּיא שְׁמָנִים כְּבִכּוּרָה בְּטֶרֶם קַיִץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרֹאֶה אוֹתָהּ בְּעוֹדָהּ בְּכַפּוֹ יִבְלָעֶנָּה: (ה) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְהוָה צְבָאוֹת לַעֲטֶרֶת צְבִי וְלִצְפִירַת תִּפְאָרָה לִשְׁאָר עַמּוֹ: (ו) וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט לַיּוֹשֵׁב עַל הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שְׁעָרָה: (ז) וְגַם אֵלֶּה בַּיַּיִן שָׁגוּ וּבַשֵּׁכָר תָּעוּ כֹּהֵן וְנָבִיא שָׁגוּ בַשֵּׁכָר נִבְלְעוּ מִן הַיַּיִן תָּעוּ מִן הַשֵּׁכָר שָׁגוּ בָּרֹאֶה פָּקוּ פְּלִילִיָּה: (ח) כִּי כָּל שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צֹאָה בְּלִי מָקוֹם: (ט) אֶת מִי יוֹרֶה דֵּעָה וְאֶת מִי יָבִין שְׁמוּעָה גְּמוּלֵי מֵחָלָב עַתִּיקֵי מִשָּׁדָיִם: (י) כִּי צַו לָצָו צַו לָצָו קַו לָקָו קַו לָקָו זְעֵיר שָׁם זְעֵיר שָׁם: (יא) כִּי בְלַעֲגֵי שָׂפָה וּבְלָשׁוֹן אַחֶרֶת יְדַבֵּר

אֶל הָעָם הַזֶּה: (יב) אֲשֶׁר אָמַר אֲלֵיהֶם זֹאת הַמְנוּחָה הָנִיחוּ לֶעָיֵף וְזֹאת הַמַּרְגֵּעָה וְלֹא אָבוּא שְׁמוֹעַ: (יג) וְהָיָה לָהֶם דְּבַר יְהוָה צַו לָצָו צַו לָצָו קַו לָקָו קַו לָקָו זְעִיר שָׁם זְעִיר שָׁם לְמַעַן יֵלְכוּ וְכָשְׁלוּ אָחוֹר וְנִשְׁבָּרוּ וְנוּקְשׁוּ וְנִלְכָּדוּ: (יד) לָכֵן שִׁמְעוּ דְבַר יְהוָה אַנְשֵׁי לָצוֹן מֹשְׁלֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלָם: (טו) כִּי אֲמַרְתֶּם כָּרַתְנוּ בְרִית אֶת מָוֶת וְעִם שְׁאוֹל עָשִׂינוּ חֹזֶה (שיט) שׁוֹט שׁוֹטֵף כִּי (עבר) יַעֲבֹר לֹא יְבוֹאֵנוּ כִּי שַׂמְנוּ כָזָב מַחְסֵנוּ וּבַשֶּׁקֶר נִסְתָּרְנוּ: (טז) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי יִסַּד בְּצִיּוֹן אָבֶן אֶבֶן בֹּחַן פִּנַּת יִקְרַת מוּסָד מוּסָּד הַמַּאֲמִין לֹא יָחִישׁ: (יז) וְשַׂמְתִּי מִשְׁפָּט לְקָו וּצְדָקָה לְמִשְׁקֶלֶת וְיָעָה בָרָד מַחְסֵה כָזָב וְסֵתֶר מַיִם יִשְׁטֹפוּ: (יח) וְכֻפַּר בְּרִיתְכֶם אֶת מָוֶת וְחָזוּתְכֶם אֶת שְׁאוֹל לֹא תָקוּם שׁוֹט שׁוֹטֵף כִּי יַעֲבֹר וְהְיִיתֶם לוֹ לְמִרְמָס: (יט) מִדֵּי עָבְרוֹ יִקַּח אֶתְכֶם כִּי בַבֹּקֶר בַּבֹּקֶר יַעֲבֹר בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְהָיָה רַק זְוָעָה הָבִין שְׁמוּעָה: (כ) כִּי קָצַר הַמַּצָּע מֵהִשְׂתָּרֵעַ וְהַמַּסֵּכָה צָרָה כְּהִתְכַּנֵּס: (כא) כִּי כְהַר פְּרָצִים יָקוּם יְהוָה כְּעֵמֶק בְּגִבְעוֹן יִרְגָּז לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂהוּ זָר מַעֲשֵׂהוּ וְלַעֲבֹד עֲבֹדָתוֹ נָכְרִיָּה עֲבֹדָתוֹ: (כב) וְעַתָּה אַל תִּתְלוֹצָצוּ פֶּן יֶחְזְקוּ מוֹסְרֵיכֶם כִּי כָלָה וְנֶחֱרָצָה שָׁמַעְתִּי מֵאֵת אֲדֹנָי יְהוִה צְבָאוֹת עַל כָּל הָאָרֶץ: (כג) הַאֲזִינוּ וְשִׁמְעוּ קוֹלִי הַקְשִׁיבוּ וְשִׁמְעוּ אִמְרָתִי: (כד) הֲכֹל הַיּוֹם יַחֲרֹשׁ הַחֹרֵשׁ לִזְרֹעַ יְפַתֵּחַ וִישַׁדֵּד אַדְמָתוֹ: (כה) הֲלוֹא אִם שִׁוָּה פָנֶיהָ וְהֹפִיץ קֶצַח וְכַמֹּן יְזָרֹק וְשָׂם חִטָּה שׂוֹרָה וּשְׂעֹרָה נִסְמָן וְכֻסֶּמֶת גְּבֻלָתוֹ: (כו) וְיִסְּרוֹ לַמִּשְׁפָּט אֱלֹהָיו יוֹרֶנּוּ: (כז) כִּי לֹא בֶחָרוּץ יוּדַשׁ קֶצַח וְאוֹפַן עֲגָלָה עַל כַּמֹּן יוּסָּב כִּי בַמַּטֶּה יֶחְבָּט קֶצַח וְכַמֹּן בַּשָּׁבֶט: (כח) לֶחֶם יוּדַק כִּי לֹא לָנֶצַח אָדוֹשׁ יְדוּשֶׁנּוּ וְהָמַם גַּלְגַּל עֶגְלָתוֹ וּפָרָשָׁיו לֹא יְדֻקֶּנּוּ: (כט) גַּם זֹאת מֵעִם יְהוָה צְבָאוֹת יָצָאָה הִפְלִיא עֵצָה הִגְדִּיל תּוּשִׁיָּה: **כט** (א) הוֹי אֲרִיאֵל אֲרִיאֵל קִרְיַת חָנָה דָּוִד סְפוּ שָׁנָה עַל שָׁנָה חַגִּים יְנִקֹפוּ: (ב) וַהֲצִיקוֹתִי לַאֲרִיאֵל וְהָיְתָה תַאֲנִיָּה וַאֲנִיָּה וְהָיְתָה לִי כַּאֲרִיאֵל: (ג) וְחָנִיתִי כַדּוּר עָלַיִךְ וְצַרְתִּי עָלַיִךְ מָצֹב וַהֲקִימֹתִי עָלַיִךְ מְצֻרוֹת: (ד) וְשָׁפַלְתְּ מֵאֶרֶץ תְּדַבֵּרִי וּמֵעָפָר תִּשַּׁח אִמְרָתֵךְ וְהָיָה כְאוֹב מֵאֶרֶץ קוֹלֵךְ וּמֵעָפָר אִמְרָתֵךְ תְּצַפְצֵף: (ה) וְהָיָה כְּאָבָק דַּק הֲמוֹן זָרַיִךְ וּכְמֹץ עֹבֵר הֲמוֹן עָרִיצִים וְהָיָה לְפֶתַע פִּתְאֹם: (ו) מֵעִם יְהוָה צְבָאוֹת תִּפָּקֵד בְּרַעַשׁ וּבְרַעַשׁ וְקוֹל גָּדוֹל סוּפָה וּסְעָרָה וְלַהַב אֵשׁ אוֹכְלָה: (ז) וְהָיָה כַּחֲלוֹם חֲזוֹן לַיְלָה הֲמוֹן כָּל הַגּוֹיִם הַצֹּבְאִים עַל אֲרִיאֵל וְכָל צֹבֶיהָ וּמְצֻדָתָהּ וְהַמְּצִיקִים לָהּ: (ח) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יַחֲלֹם הָרָעֵב וְהִנֵּה אוֹכֵל וְהֵקִיץ וְרֵיקָה נַפְשׁוֹ וְכַאֲשֶׁר יַחֲלֹם הַצָּמֵא וְהִנֵּה שׁוֹתֶה וְהֵקִיץ וְהִנֵּה עָיֵף וְנַפְשׁוֹ שׁוֹקֵקָה כֵּן יִהְיֶה הֲמוֹן כָּל הַגּוֹיִם הַצֹּבְאִים עַל הַר צִיּוֹן: (ט) הִתְמַהְמְהוּ וּתְמָהוּ הִשְׁתַּעֲשְׁעוּ וְשַׁעוּ שָׁכְרוּ וְלֹא יַיִן נָעוּ וְלֹא שֵׁכָר: (י) כִּי נָסַךְ עֲלֵיכֶם יְהוָה רוּחַ תַּרְדֵּמָה וְיַעֲצֹם אֶת עֵינֵיכֶם אֶת הַנְּבִיאִים וְאֶת רָאשֵׁיכֶם הַחֹזִים כִּסָּה: (יא) וַתְּהִי לָכֶם חִזּוּת הַכֹּל כִּדְבְרֵי הַסֵּפֶר הֶחָתוּם אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֹתוֹ אֶל יוֹדַע (הספר) סֵפֶר לֵאמֹר קְרָא נָא זֶה וְאָמַר לֹא אוּכַל כִּי חָתוּם הוּא: (יב) וְנִתַּן הַסֵּפֶר עַל אֲשֶׁר לֹא יָדַע סֵפֶר לֵאמֹר קְרָא נָא זֶה וְאָמַר לֹא יָדַעְתִּי סֵפֶר:

(יג) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יַעַן כִּי נִגַּשׁ הָעָם הַזֶּה בְּפִיו וּבִשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רִחַק מִמֶּנִּי וַתְּהִי יִרְאָתָם אֹתִי מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה: (יד) לָכֵן הִנְנִי יוֹסִף לְהַפְלִיא אֶת הָעָם הַזֶּה הַפְלֵא וָפֶלֶא וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו וּבִינַת נְבֹנָיו תִּסְתַּתָּר: (טו) הוֹי הַמַּעֲמִיקִים מֵיהוָה לַסְתִּר עֵצָה וְהָיָה בְמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂיהֶם וַיֹּאמְרוּ מִי רֹאֵנוּ וּמִי יוֹדְעֵנוּ: (טז) הַפְכְּכֶם אִם כְּחֹמֶר הַיֹּצֵר יֵחָשֵׁב כִּי יֹאמַר מַעֲשֶׂה לְעֹשֵׂהוּ לֹא עָשָׂנִי וְיֵצֶר אָמַר לְיוֹצְרוֹ לֹא הֵבִין: (יז) הֲלוֹא עוֹד מְעַט מִזְעָר וְשָׁב לְבָנוֹן לַכַּרְמֶל וְהַכַּרְמֶל לַיַּעַר יֵחָשֵׁב: (יח) וְשָׁמְעוּ בַיּוֹם הַהוּא הַחֵרְשִׁים דִּבְרֵי סֵפֶר וּמֵאֹפֶל וּמֵחֹשֶׁךְ עֵינֵי עִוְרִים תִּרְאֶינָה: (יט) וְיָסְפוּ עֲנָוִים בַּיהוָה שִׂמְחָה וְאֶבְיוֹנֵי אָדָם בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל יָגִילוּ: (כ) כִּי אָפֵס עָרִיץ וְכָלָה לֵץ וְנִכְרְתוּ כָּל שֹׁקְדֵי אָוֶן: (כא) מַחֲטִיאֵי אָדָם בְּדָבָר וְלַמּוֹכִיחַ בַּשַּׁעַר יְקֹשְׁנוּ וַיַּטּוּ בַתֹּהוּ צַדִּיק: (כב) לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה אֶל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם לֹא עַתָּה יֵבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עַתָּה פָּנָיו יֶחֱוָרוּ: (כג) כִּי בְרְאֹתוֹ יְלָדָיו מַעֲשֵׂה יָדַי בְּקִרְבּוֹ יַקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהִקְדִּישׁוּ אֶת קְדוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מסכת פרה פרק ג

א. שִׁבְעַת יָמִים קֹדֶם לִשְׂרֵפַת הַפָּרָה מַפְרִישִׁין כֹּהֵן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפָּרָה מִבֵּיתוֹ לִלְשְׁכָּה שֶׁעַל פְּנֵי הַבִּירָה, צְפוֹנָה מִזְרָחָה, וּבֵית אֶבֶן הָיְתָה נִקְרֵאת, וּמִזִּין עָלָיו כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים מִכָּל חַטָּאוֹת שֶׁהָיוּ שָׁם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, לֹא הָיוּ מִזִּין עָלָיו אֶלָּא בַּשְּׁלִישִׁי וּבַשְּׁבִיעִי בִּלְבָד. רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר, עַל הַכֹּהֵן הַשּׁוֹרֵף אֶת הַפָּרָה, מַזִּין כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים. וְעַל שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, לֹא הָיוּ מַזִּין עָלָיו אֶלָּא בַּשְּׁלִישִׁי וּבַשְּׁבִיעִי בִּלְבָד:

ברטנורה (א) **שבעת ימים וכו'**. מפרישין כהן השורף את הפרה. דכתיב בפרשת מילואים (ויקרא ה) כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות לכפר עליכם, ודרשו רבותינו, לעשות זה מעשה פרה, לכפר עליכם זה מעשה יום הכפורים, שהכהן השורף את הפרה וכהן גדול העובד ביום הכפורים טעון פרישה שבעה כמו שהיו טעונים אהרן ובניו בשבעת ימי המילואים דכתיב (שם) ומפתח אוהל מועד לא תצאו שבעת ימים. והיו מפרישין אותו מאשתו שמא יבוא על אשתו ותמצא נדה והבועל נדה טמא שבעת ימים ולא יוכל לשרוף הפרה: **הבירה**. אית דאמרי מקום היה בהר הבית ובירה שמו. ואית דאמרי כל המקדש קרוי בירה כמו שנאמר אל הבירה וגו' (דה"א כט): **צפונה מזרחה**. טעמא דמפרישים הכהן השורף את הפרה ללשכה שהיא צפונית מזרחית, כיון דחטאת היא וחטאת טעונה צפון תקינו ליה רבנן בצפונה מזרחה כי היכי דלהוי לה הכירא: **ובית אבן היתה נקראת**. לפי שכל מעשיה היו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה שאינן מקבלין

טומאה ובהם בלבד היה משתמש כל שבעת ימי הפרישה משום דטבול יום כשר בפרה והיו מטמאין הכהן השורף את הפרה ומטבילין אותו מיד להוציא מלבן של צדוקים שאומרים במעורבי שמש היתה נעשית, תקינו לה רבנן מעלות יתירות כדי שלא יזלזלו בה: **כל שבעת הימים**. של ימי הפרישה: **מכל חטאות שהיו שם**. מכל הפרות שנעשו מימות משה רבינו ועד אותו זמן, שמכל פרה ופרה היו נותנין קצת למשמרת. ויום ראשון מזין עליו מאפר פרה אחת ויום שני מאחרת ויום שלישי מאחרת: **בשלישי ובשביעי**. לפרישתו. ובין תנא קמא ובין ר' יוסי תרווייהו סבירא להו טבילה בזמנה מצוה וקא מפלגי בהזאה אי מקשינן לה לטבילה אי לא, תנא קמא מקיש הזאה לטבילה והזאה בזמנה מצוה, וכל יומא משלשת ימים הראשונים איכא לספוקי שמא היום יום שלישי לטומאתו, והשלשה אחרונים כל יומא מספקינן שמא שביעי. ורביעי לא בעי הזאה, דלאו בשלישי איכא לספוקי ולא בשביעי איכא לספוקי שאין הזאה בשביעי עולה משום הזאת שביעי עד שיזה בשלישי שלפניו. וכל שבעה לאו דוקא, דכל כרחך הא קיימא לן הזאה שבות ואין דוחה את השבת ור' יוסי לא מקיש הזאה לטבילה והזאה בזמנה לאו מצוה, הלכך לא בעי הזאה אלא שלישי ושביעי בלבד. ור' חנינא סגן הכהנים נמי כר' יוסי סבירא ליה דהזאה בזמנה אינה מצוה, והכהן השורף את הפרה מעלה בעלמא הוא, כי היכי דלא לזלזלו בה מפני שהיא נעשית בטבול יום:

ב. חֲצֵרוֹת הָיוּ בִירוּשָׁלַיִם בְּנוּיוֹת עַל גַּבֵּי סֶלַע וְתַחְתֵּיהֶם חָלוּל, מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם. וּמְבִיאִים נָשִׁים עֲבָרוֹת וְיוֹלְדוֹת שָׁם וּמְגַדְּלוֹת שָׁם אֶת בְּנֵיהֶן. וּמְבִיאִים שְׁוָרִים וְעַל גַּבֵּיהֶן דְּלָתוֹת, וְתִינוֹקוֹת יוֹשְׁבִין עַל גַּבֵּיהֶן וְכוֹסוֹת שֶׁל אֶבֶן בְּיָדָם. הִגִּיעוּ לַשִּׁלּוֹחַ, יָרְדוּ וּמְלָאוּם, וְעָלוּ וְיָשְׁבוּ עַל גַּבֵּיהֶן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, מִמְּקוֹמוֹ הָיָה מְשַׁלְשֵׁל וּמְמַלֵּא:

ברטנורה (ב) **בנויות על גבי הסלע**. צור החלמיש שניכר שהיה שם מתחילת ברייתו של עולם. ואע"פ כן החמירו לעשות תחתיו חלל, מפני קבר התהום, שמא יש תחתיו קבר ואין לו למת אוהל חלל טפח, וטומאה שהיא רצוצה בוקעת ועולה, לפיכך היו בונים אותו על גבי כיפין, שאפילו יש קבר תחתיהן החלל מפסיק. וכל לשון טומאת התהום שבגמרא, לשון ספק ומכוסה הוא, כתהום הזה שאינו גלוי: ומביאים נשים מעוברות ויולדות שם. כל אלו מעלות יתירות עשו בה כי היכי דלא לזלזולי בה מפני שהיו עושים אותה בטבול יום: **ומגדלות שם את בניהן**. עד שיהיו בן שמונה [שנים] ולא יותר שלא יראו קרי: **ומביאים שוורים**. שכריסן רחבה כדי שלא יהיו רגליו של תינוק היושב עליהן מאהילות על הארץ מפני קבר התהום: **ועל גביהן דלתות**. ועוד זאת מעלה יתירה כדי שלא יהיו רגליו של תינוק מאהילות על הארץ: **וכוסות של אבן בידם**. שכל מעשה הפרה

בכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה: **ירדו**. תינוקות הללו לתוך נהר שילוח: **ומלאום**. ממנו מים לקדש מי חטאת שמזין על השורף את הפרה כל שבעה. ובתוך הנהר ליכא לספוקי לקבר התהום, דלא עבידי דקברי בנהרות: **ר' יוסי אומר**. מעל גבי השוורים היו משלשלים חבל וממלאים מים ולא היו יורדים לתוך השילוח. ואין הלכה כר' יוסי:

ג. בָּאוּ לְהַר הַבַּיִת, וְיָרְדוּ. הַר הַבַּיִת וְהָעֲזָרוֹת תַּחְתֵּיהֶם חָלוּל, מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם. וּבְפֶתַח הָעֲזָרָה הָיָה מְתֻקָּן קָלָל שֶׁל חַטָּאת, וּמְבִיאִין זָכָר שֶׁל רְחֵלִים וְקוֹשְׁרִים חֶבֶל בֵּין קַרְנָיו, וְקוֹשְׁרִים מַקֵּל וּמְסַבְּבִּין בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל חֶבֶל, וְזוֹרְקוֹ לְתוֹךְ הַקָּלָל, וּמַכֶּה אֶת הַזָּכָר וְנִרְתָּע לַאֲחוֹרָיו, וְנוֹטֵל וּמְקַדֵּשׁ, כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַל תִּתְּנוּ מָקוֹם לַצְּדוֹקִים לְרְדּוֹת, אֶלָּא הוּא נוֹטֵל וּמְקַדֵּשׁ:

ברטנורה (ג) **באו להר הבית**. התינוקות שעל גבי השוורים עם הכוסות מלאים מים: **בפתח העזרה**. של נשים הסמוכה לחיל: **היה מתוקן קלל של חטאת**. כלי שמונח בו אפר חטאת מכל פרה שהיו שורפים כדכתיב (במדבר יט) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת: **קלל**. כד קטן תרגום וכדה על שכמה (בראשית כד) וקולתה על כתפה: **וזורקו לתוך הקלל**. ומתוך כך כשהיה הזכר נרתע לאחוריו והיה המקל יוצא מן הקלל קולט מן האפר עמו ונשפך על גבי השוורים והתינוק נוטלו ואינו צריך להוציא ידו לחוץ. ובתוספתא משמע שלא הוצרכו לעשות כן אלא כשעלו מן הגולה שהיו כולם טמאין ואין יכולים ליגע שאם היו נוגעים באפר הפרה היו מטמאין אותו. ומה שהיו זורקים המקל לתוך הקלל ולא בדרך הנחה, שלא יטמא האפר בהיסט משום ספק זיבה: **אל תתנו מקום לצדוקים לרדות**. למשול בנו בדברי שחוק והיתול, דסבר ר' יוסי כשעלו בני הגולה היו בהם טהורים שטיהרום באפר הפרה שהורידו עמהם לבבל והעלו ממנו עמם, ולא נטמאו משום ארץ העמים דלא גזרו טומאה על ארץ העמים אלא לאחר שעלו מן הגולה, לפיכך היה אפשר שאיש טהור יהיה נוטל את אפר הפרה ולא הוצרכו לזכר של רחלים. והלכה כר' יוסי:

ד. לֹא הָיוּ עוֹשִׂין לֹא חַטָּאת עַל גַּבֵּי חַטָּאת, וְלֹא תִינוֹק עַל גַּבֵּי חֲבֵרוֹ, וּצְרִיכִין הָיוּ הַתִּינוֹקוֹת לְהַזּוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לֹא הָיוּ צְרִיכִין לְהַזּוֹת:

ברטנורה (ד) לא היו עושים חטאת על גבי חטאת. אם טיהרו עצמן לפרת חטאת אחת ואירעה פסול, לא יעשו אחרת על גבי זו. אלא צריכה שימור כבתחילה: **ולא תינוק על גבי תינוק**. שאם היו שני תינוקות אחד נשמר לפרת חטאת ואחד נשמר סתם אגב זה התינוק אבל לא לצורך פרת חטאת, לא מתכשר האי אגב האי: **צריכים היו תינוקות להזות**. ואע"ג שנשמרו כל השמירות הללו, חיישינן דילמא אייתי עורב כזית מן המת

ושדא עלייהו. וכל הני מעלות יתירות נינהו: **לא היו צריכים להזות**. דלטומאת מת לא חיישינן. אבל טבילה היו צריכים לכולי עלמא, שמא נטמאו בשרץ והלכה כרבי עקיבא:

ה. לֹא מָצְאוּ מִשֶּׁבַע, עוֹשִׂין מִשֵּׁשׁ, מֵחָמֵשׁ, מֵאַרְבַּע, מִשָּׁלֹשׁ, מִשְּׁתַּיִם, וּמֵאַחַת. וּמִי עָשָׂאָם, הָרִאשׁוֹנָה עָשָׂה מֹשֶׁה, וְהַשְּׁנִיָּה עָשָׂה עֶזְרָא, וְחָמֵשׁ, מֵעֶזְרָא וְאֵילַךְ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, שֶׁבַע מֵעֶזְרָא וְאֵילַךְ. וּמִי עָשָׂאָן, שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק וְיוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל עָשׂוּ שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם, אֶלְיְהוֹעֵינַי בֶּן הַקּוֹף וַחֲנַמְאֵל הַמִּצְרִי וְיִשְׁמָעֵאל בֶּן פִּיאֲבִי עָשׂוּ אַחַת אֶחָת:

ברטנורה (ה) **לא מצאו משבע**. משום דאמרן דמכל חטאות שהיו שם מזין עליו, משום הכי קאמר דאם לא מצאו משבע, מזין אפילו מאחת: **וחמש מעזרא ואילך**. ר' מאיר לא מני הארבע שעשו שמעון הצדיק ויוחנן כהן גדול אלא לשתים, משום דסבירא ליה שעל ידי פסול שאירע בראשונה נעשית השניה: וחכמים אומרים שבע מעזרא ואילך. דסבירא להו שכולן כשרות היו:

ו. וְכֶבֶשׁ הָיוּ עוֹשִׂים מֵהַר הַבַּיִת לְהַר הַמִּשְׁחָה, כִּפִּין עַל גַּבֵּי כִפִּין, וְכִפָּה כְּנֶגֶד הָאוֹטֶם, מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם, שֶׁבּוֹ כֹּהֵן הַמְשׁוּחַ אֶת הַפָּרָה, וּפָרָה וְכָל מְסַעֲדֶיהָ יוֹצְאִין לְהַר הַמִּשְׁחָה:

ברטנורה (ו) **וכיפה כנגד האוטם**. רגלי הכיפה שהכיפה נשענת עליהם נקראין אוטם. ואין רגלי הכיפה העליונה כנגד רגלי התחתונה אלא כנגד הכיפה עצמה, דכנגד אוטם העליונה עומד חלל התחתונה: **מפני קבר התהום**. שלא תהיה שם טומאה רצוצה שהיא בוקעת ועולה: **ופרה וכל מסעדיה**. סומכיה ועוזריה. לשון ה' יסעדנו על ערש דוי (תהלים מא) ואע"ג דפרה אינה מקבלת טומאה מחיים מעלה יתירה עשו בה:

ז. לֹא הָיְתָה פָּרָה רוֹצָה לָצֵאת, אֵין מוֹצִיאִין עִמָּהּ שְׁחוֹרָה, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ, שְׁחוֹרָה שָׁחֲטוּ. וְלֹא אֲדֻמָּה, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ, שְׁתַּיִם שָׁחֲטוּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, לֹא מִשּׁוּם זֶה, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יט), וְהוֹצִיא אֹתָהּ, לְבַדָּהּ. וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ מַקְדִּימִים בְּרִגְלֵיהֶם לְהַר הַמִּשְׁחָה, וּבֵית טְבִילָה הָיָה שָׁם. וּמְטַמְּאִים הָיוּ אֶת הַכֹּהֵן הַשּׂוֹרֵף אֶת הַפָּרָה, מִפְּנֵי הַצְּדוֹקִים שֶׁלֹּא יְהֵיוּ אוֹמְרִים בְּמְעוֹרָבֵי שֶׁמֶשׁ הָיְתָה נַעֲשֵׂית:

ברטנורה (ז) **ולא אדומה**. לא היו מוציאין פרה אדומה אחרת עמה בכבש: **שלא יאמרו שתים שחטו**. ורחמנא אמר ושחט אותה, ולא אותה ואת חברתה: **ובית הטבילה היה שם**. ואותו בית הטבילה נמי חלול היה על גבי כיפין מפני קבר התהום. ואף מקום מערכתה וגיתה השנויין לקמן, בכך היה מיטמא, דבגדי אוכלי קודש מדרס לפרת חטאת. והרמב"ם פירש, שהיו מטמאין אותו בשרץ או בשאר טומאות שמטמאים טומאת ערב: **במעורבי שמש היתה נעשית**. שהיו דורשים ואסף איש טהור, אין טהור

אלא שהעריב שמשו, וכן הוא אומר (ויקרא כב) ובא השמש וטהר וחכמים קבלו דטהור האמור בפרשת חטאת, טהור למעשר קאמר, דהיינו טבול יום:

ח. סָמְכוּ יְדֵיהֶם עָלָיו וְאָמְרוּ לוֹ, אִישִׁי כֹהֵן גָּדוֹל, טָבוּל אֶחָת. יָרַד וְטָבַל וְעָלָה וְנִסְתַּפֵּג. וְעֵצִים הָיוּ מְסֻדָּרִים שָׁם, עֲצֵי אֳרָזִים וַאֲרָנִים וּבְרוֹשִׁים וַעֲצֵי תְאֵנָה חֲלָקָה. וְעוֹשִׁין אוֹתָהּ כְּמִין מִגְדָּל, וּמְפַתְּחִין בָּהּ חַלּוֹנוֹת, וַחֲזִיתָהּ מַעֲרָבָה:

ברטנורה (ח) **אישי כהן גדול**. לפי שפעמים נעשית על ידי כהן גדול. אבל בכל כהן היא כשרה בין בכהן גדול בין בסגן בין בהדיוט: **ונסתפג**. ונתקנח: **עצים**. לעשות מהן מערכה לשריפה מסודרים שם: **וארנים**. לשון נטע אורן וגשם יגדל האמור בישעיה (מד יד) ומין ארז הוא וכן ברושים. וכל הנך עצים דקחשיב עדיפי משאר עצים לצורך שריפתה: **כמין מגדל**. רחבה מלמטה וצרה מלמעלה: **ופותחין בהן חלונות**. להכניס בהן האש להבעיר העצים: **וחזיתה מערבה**. פני המערכה ומראיתה והוא המקום שמאחיזין בו את האור היה פונה לצד מערב דהיינו כלפי המקדש, שהמקדש היה למערבו של הר הזיתים:

ט. כְּפָתוּהָ בְּחֶבֶל שֶׁל מֶגֶג וּנְתָנוּהָ עַל גַּב הַמַּעֲרָכָה, רֹאשָׁהּ בַּדָּרוֹם וּפָנֶיהָ לַמַּעֲרָב. הַכֹּהֵן עוֹמֵד בַּמִּזְרָח וּפָנָיו לַמַּעֲרָב, שְׁחַט בִּימִינוֹ וְקִבֵּל בִּשְׂמֹאלוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בִּימִינוֹ הָיָה מְקַבֵּל, וְנוֹתֵן לִשְׂמֹאלוֹ, וּמַזֶּה בִּימִינוֹ. טָבַל וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים כְּנֶגֶד בֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. עַל כָּל הַזָּיָה, טְבִילָה. גָּמַר מִלְּהַזּוֹת, קִנַּח אֶת יָדוֹ בְּגוּפָהּ שֶׁל פָּרָה. יָרַד וְהִצִּית אֶת הָאֵשׁ בַּאֲלִיתוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, בַּחֲרִיוֹת:

ברטנורה (ט) **בחבל של מגג**. חבל עשוי ממין של גמי, כדי שיהיו כל מעשיה בדבר שאינו מקבל טומאה: **ופניה למערב**. לצד המקדש: ר' יהודה אומר בימינו היה מקבל. כשאר קבלת הדם של קדשים שאם קבל בשמאל פסול. ואין הלכה כר' יהודה, שכיון שאין דמה נזרק על גבי המזבח אינה כשאר קדשים לענין זה: **ומזה בימינו**. דכתיב (במד' יט) ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו. הרגילה שבאצבעות, כלומר אצבע היד הימנית שאדם ממשמש בה תמיד: **כנגד בית קודש הקדשים**. כדכתיב (במדבר יט) והזה אל נוכח פני אוהל מועד: **על כל הזיה טבילה**. על כל הזיה שהיה מזה היה טובל אצבעו בדם, דשיירי הדם שבאצבע פסולין להזייה. כדי שישרף הדם עמה, כדכתיב (שם) ושרף את הפרה את עורה ואת בשרה ואת דמה. ובין הזאה להזאה מקנח אצבעו בשפת המזרק ולא בגופה של פרה, משום נימין הנדבקין באצבעו דגנאי לעשות בהן הזייה: **אליתות**. עצים קטנים שמלהיבין בהם עצי המערכה. אליתות, לשון אליה כמו זנבות האודים (ישעיה ז): **בחריות**. זמורות של דקל. ואין הלכה כר' עקיבא:

י. נִבְקְעָה, וְעָמַד חוּץ מִגִּזְעָהּ, נָטַל עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תוֹלָעַת. אָמַר לָהֶן, עֵץ אֶרֶז זֶה, עֵץ אֶרֶז זֶה. אֵזוֹב זֶה, אֵזוֹב זֶה. שְׁנֵי תוֹלַעַת זֶה, שְׁנֵי תוֹלַעַת זֶה. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר. וְהֵם אוֹמְרִים לוֹ, הֵין וְהֵין, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר:

ברטנורה (י) **נבקעה**. הפרה מחמת האור. אבל אם לא נבקעה לא, דכתיב (במדבר יט) אל תוך שריפת, לא קודם שיוצת האור ברובה, ולא אחר שתיעשה אפר והוא הדין אם קרעה בסכין אחר שיוצת האור ברובה: **ועמד**. הכהן: **חוץ מגיתה**. גומא שהיתה בקרקע כמין גת עשויה לשריפת הפרה, וכשהיה משליך עץ ארז ואזוב ושני תולעת צריך שיעמוד חוץ לאותה גומא: **עץ ארז**. אגודה שיש בה עץ ארז ואזוב כרוכים עם שני תולעת: **עץ ארז זה**. לפי שיש מינים הרבה שדומין לארז ואינן כשרין, לכך צריך להודיע שזהו שצוותה עליו תורה. וכן באזוב. וכן בשני תולעת. ואזוב הוא שקורין לו בערבי צעת"ר. ושני תולעת הוא צמר צבוע בצבע הנקרא בערבי כרמ"ז ובלע"ז קרמז"י:

יא. כָּרְכָן בִּשְׂיָרֵי הַלָּשׁוֹן וְהִשְׁלִיךְ לְתוֹךְ שְׂרֵפָתָהּ. נִשְׂרְפָה, חוֹבְטִין אוֹתָהּ בְּמַקָּלוֹת, וְכוֹבְרִין אוֹתָהּ בְּכְבָרוֹת. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, בְּמַקֵּבוֹת שֶׁל אֶבֶן וּבְכְבָרוֹת שֶׁל אֶבֶן הָיְתָה נַעֲשֵׂית. שָׁחוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֵפֶר, כּוֹתְשִׁין אוֹתוֹ. וְשֶׁאֵין בּוֹ, מַנִּיחִין אוֹתוֹ. הָעֶצֶם, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ הָיָה נִכְתָּשׁ. וְחוֹלְקִים אוֹתוֹ לִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים, אֶחָד נִתָּן בַּחֵיל וְאֶחָד נִתָּן בְּהַר הַמִּשְׁחָה, וְאֶחָד הָיָה מִתְחַלֵּק לְכָל הַמִּשְׁמָרוֹת:

ברטנורה (יא) **כרכן**. לעץ ארז ואזוב בשיירי לשון של צמר שהוא צבוע בשני תולעת שהיתה ארוכה, ובמה שהיה עודף ממנה על עץ הארז ואזוב היה כורך שלשתן יחד, כדי שיהא להן כובד יפלו לתוך שריפת הפרה ולא תקלוט השלהבת את הלשון. ואם לא כרכן והשליך כל אחד בפני עצמו, כשרה: **ובכברות של אבן**. אבנים המנוקבים נקבים דקים ככברה. ואין הלכה כר' ישמעאל: **שחור שיש בו אפר**. פחם שאם יכתשו אותו יעשה אפר: **כותשין אותו**. ואם לא יחזור כמו אפר, מניחין אותו. ואם לא יחזור כמו אפר, מניחין אותו: **בין כך ובין כך**. בין שיחזור אפר בין שלא יחזור אפר: **חולקין אותו לשלשה חלקים**. לאחר שכברו את כל האפר בין אפר הפרה בין אפר עצים שנשרפו עמה, חולקין את האפר לשלשה חלקים: **אחד ניתן בחיל**. למשמרת, כדכתיב והיתה לעדת בני ישראל למשמרת: **ואחד ניתן בהר המשחה**. ובה היו הכהנים מקדשין: **ואחד היה מתחלק לכל המשמרות**. וממנו היו מזין כל ישראל:

גמרא נדה דף ט"ו ע"ב

אָמַר רַב שְׁמוּאֵל מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ וֶסֶת בַּעְלָהּ מְחַשֵּׁב יְמֵי וִסְתָּהּ וּבָא עָלֶיהָ. אָמַר לֵיהּ רַב שְׁמוּאֵל בַּר יֵיבָא לְרַבִּי אַבָּא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֲפִלּוּ יַלְדָּה דְּבָזִיזָא לְמִטְבַּל

אָמַר לֵיהּ אֲטוּ וַדַּאי רָאֲתָה מִי אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן אִימּוּר דְּאָמַר רִבִּי יוֹחָנָן סָפֵק רָאֲתָה סָפֵק לֹא רָאֲתָה וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר רָאֲתָה אִימָּא טָבְלָה אֲבָל וַדַּאי רָאֲתָה מִי יֵימַר דְּטָבְלָה הֲוָה לֵיהּ סָפֵק וּוַדַּאי וְאֵין סָפֵק מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי׃

רש"י **מחשב ימי וסתה**. אם שהה בדרך ז' ימים אחר וסתה דעכשיו עומדת בימים שיכולה להטהר אפי' הגיע וסתה אמרינן טבלה ואין צריך לשואלה: **דבזיזא**. בושה היא לטבול עד שיפייסנה: **ודאי ראתה מי אמר רבי יוחנן**. שלא יהא צריך לשואלה ואפי' היא זקנה: **אימור טבלה**. וכיון דטעמא דר' יוחנן משום ספקא הוא לא שני ילדה לא שני זקנה: **הוי ספק**. להיתר: **וודאי**. לאיסור: **ואין ספק מוציא**. את הדבר מידי ודאי שלו׃

זוהר יתרו דף פ"ח ע"א

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר הָאי מָאן דְּאַשְׁלִים תְּלַת סְעוּדָתֵי בְּשַׁבְּתָא קָלָא נָפִיק וּמַכְרְזָא עֲלֵיהּ (ישעיה נ"ח) אָז תִּתְעַנַּג עַל יְיָ דָּא סְעוּדָתָא חֲדָא לְקֶבֶל (ויקרא רפ"ח ב') עַתִּיקָא קַדִּישָׁא דְכָל קַדִּישִׁין. וְהִרְכַּבְתִּיךְ עַל בָּמֳתֵי אֶרֶץ דָּא סְעוּדָתָא תִּנְיָינָא לְקֶבֶל חַקְלָא דְתַפּוּחִין קַדִּישִׁין. וְהַאֲכַלְתִּיךְ נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךְ דָּא הוּא שְׁלִימוּ דְאַשְׁתְּלִים בִּזְעֵיר אַנְפִּין וּלְקַבְלַיְיהוּ בָּעֵי לְאַשְׁלָמָא סְעוּדָתֵיה וּבָעֵי לְאִתְעַנְּגָא בְכֻלְּהוּ סְעוּדָתֵי וּלְמֶחֱדֵי בְּכָל חָד וְחָד מִנַּיְיהוּ מִשּׁוּם דְּאִיהוּ מְהֵימְנוּתָא שְׁלֵימָתָא וּבְגִין כְּךְ שַׁבְּתָא אִתְיְיקַר מִכָּל שְׁאַר זִמְנִין וְחַגִּין מִשּׁוּם דְּכֻלָּא בֵּיהּ אִשְׁתְּכַח וְלָא אִשְׁתְּכַח הֲכִי בְּכֻלְּהוּ זִמְנֵי וְחַגֵּי. אָמַר רִבִּי חִיָּיא בְּגִין כְּךְ מִשּׁוּם דְּיִשְׁתְּכַח כֹּלָּא בֵּיהּ אִדְכַּר תְּלַת זִמְנִין דִּכְתִיב (בראשית ב') וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי׃

תרגום הזוהר רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר. מִי שֶׁהִשְׁלִים שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת בַּשַּׁבָּת, קוֹל יוֹצֵא וּמַכְרִיז עָלָיו, אָז תִּתְעַנַּג עַל ה', זֶהוּ סְעֻדָּה אַחַת כְּנֶגֶד עַתִּיקָא קַדִּישָׁא דְּכָל קַדִּישִׁין. וְהִרְכַּבְתִּיךְ עַל בָּמֳתֵי אֶרֶץ, זֶהוּ סְעֻדָּה שְׁנִיָּה, כְּנֶגֶד שְׂדֵה תַּפּוּחִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת. וְהַאֲכַלְתִּיךְ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךְ, זֶהוּ הַשְׁלֵמוּת שֶׁנִּשְׁלָם בִּזְעֵיר אַנְפִּין. בִּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית. וּכְנֶגְדָּם צָרִיךְ לְהַשְׁלִים סְעֻדּוֹתָיו, וְצָרִיךְ לְהִתְעַנֵּג בְּכָל הַסְּעֻדּוֹת, וּלְשַׂמֵּחַ בְּכָל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן, מִשּׁוּם שֶׁהִיא אֱמוּנָה שְׁלֵמָה. וּמִשּׁוּם זֶה חָשׁוּב הַשַּׁבָּת יוֹתֵר מִכָּל שְׁאָר הַזְּמַנִּים וְהַחֲגִים, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל נִמְצָא בּוֹ, וְלֹא נִמְצָא כֵּן בְּכָל הַזְּמַנִּים וְהַחַגִּים. אָמַר רַבִּי חִיָּא מִשּׁוּם כְּךְ, מִשּׁוּם שֶׁנִּמְצָא הַכֹּל בּוֹ, נִזְכָּר שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, שֶׁכָּתוּב, וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי׃

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פ"ה

א. מֻתָּר לְהַדְלִיק לְכַתְּחִלָּה בִּשְׁאָר שְׁמָנִים כְּגוֹן שֶׁמֶן צָנוֹן וְשׁוּמְשְׁמִין וְלֶפֶת וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. אֵין אָסוּר אֶלָּא אֵלּוּ שֶׁמָּנוּ חֲכָמִים בִּלְבָד: **ב**. לֹא יִתֵּן אָדָם כְּלִי מְנוּקָב מָלֵא שֶׁמֶן עַל פִּי הַנֵּר

בְּשִׁבְיל שֶׁיְּהֵא מְנַטֵּף וְלֹא יִמָּלֵא קְעָרָה שָׁמָּן וְיִתְּנֶנָּה בְּצַד הַנֵּר וְיִתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה לְתוֹכָהּ בִּשְׁבִיל שֶׁתְּהֵא שׁוֹאֶבֶת גְּזִירָה שָׁמָּא יִקַּח מִן הַשָּׁמֶן שֶׁבַּכְּלִי שֶׁהֲרֵי לֹא נִמְאַס בַּנֵּר וְאָסוּר לֵיהָנוֹת בְּשַׁבָּת מִן הַשָּׁמֶן שֶׁהֲדַלַק בּוֹ וַאֲפִלּוּ כָּבְתָה הַנֵּר וַאֲפִלּוּ נָטַף מִן הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוּקְצֶה מַחֲמַת אִסּוּר. וְאִם חִבֵּר הַכְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַשָּׁמֶן אֶל הַנֵּר בְּסִיד וּבְחַרְסִית וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מֻתָּר:

מוסר

מספר חרדים דף ע"ב ע"ב

כְּתִיב (משלי כ"ב) חֲזִיתָ אִישׁ מָהִיר בְּמְלַאכְתּוֹ כְּלוֹמַר בְּלֹא רוֹב מַחֲשָׁבוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה אֶלָּא מְקַצֵּר וְעוֹלֶה וּמַשָּׂאוֹ שֶׁל עוֹלָם יַנִּיחַ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהוּא יִשָּׂא מַשָּׂאוֹ יִתְבָּרַךְ וְהַיְינוּ (תהלים נ"ה) הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבְךָ יְהָבְךָ מִיעוּט וְלֹא יְהָבוֹ אֶלָּא תִּשָּׂא יְהָבוֹ וְהוּא כְּבָיְכוֹל יְכַלְכְּלֶךָּ וְהַיְינוּ (שם קי"ט) אַשְׁרֵי תְּמִימֵי דָרֶךְ שֶׁאֵינָם מְרַבִּים מַחֲשָׁבוֹת בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם שֶׁגּוֹרֵם בְּטוּל תּוֹרָה וְהַיְינוּ דִּמְסַיְּים הַהוֹלְכִים בְּתוֹרַת ה' וְהַיְינוּ (שם) סֵעָפִים שָׂנֵאתִי לְפִי שֶׁתּוֹרָתְךָ אָהָבְתִּי וְאִם אֶתְמַשֵּׁךְ בְּהַרְהוּרִים וּמַחֲשָׁבוֹת דְּהַיְינוּ סֵעָפִים נִמְצֵאתִי מְתַבַּטֵּל מִתּוֹרָתְךָ שֶׁאָהָבְתִּי. כְּתִיב (שם) מָה אָהַבְתִּי תוֹרָתֶךָ כָּל הַיּוֹם הִיא שִׂיחָתִי לְפִי שֶׁהָאָדָם אוֹהֵב מְאֹד לִשְׁמוֹעַ חִדּוּשִׁים וּדְבָרִים בְּטֵלִים וְזֶה פְּגַם הָאָדָם שִׁבַּח דָּוִד עַצְמוֹ כִּי רַבָּה אַהֲבָתוֹ בְּתוֹרָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְהִיא שִׂיחָתוֹ וּבְחִדּוּשִׁים שֶׁלָּהּ הִיא מִתְעַנֵּג וּמֵשִׂיחַ לֹא בְּשִׂיחוֹת וְחִדּוּשֵׁי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְעַל יְדֵי כֵן יִכּוֹנוּ מַחְשָׁבוֹתָיו אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ לְמִינֵהוּ וְיִזְכֶּה לִזְרֹעַ קֹדֶשׁ וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ:

פרשת וארא

וארא יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(ב) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַאֲמַר לֵהּ אֲנָא יְיָ:

רש"י וידבר אלהים אל משה. דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר (לעיל ה כב) למה הרעותה לעם הזה: ויאמר אליו אני ה'. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני. ולא לחנם שלחתיך כי אם לקים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני ה' נאמן לפרע, כשהוא אמור אצל עונש, כגון (ויקרא יט יב) וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אמור אצל קיום מצות, כגון (ויקרא כב לא) ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן לתן שכר:

(ג) וָאֵרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי וּשְׁמִי יְהוָה לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם: וְאַתְגְּלֵיתִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדָּי וּשְׁמִי יְיָ לָא הוֹדָעִית לְהוֹן:

רש"י וארא. אל האבות: באל שדי. הבטחתים הבטחות ובכלן אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן אלא לא נודעתי לא נכרתי להם במדת אמתות שלי שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחתים ולא קימתי:

(ד) וְגַם הֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֵת אֶרֶץ מְגֻרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָהּ: וְאַף אֲקֵימִית יָת קְיָמִי עִמְהוֹן לְמִתַּן לְהוֹן יָת אַרְעָא דְכְנָעַן יָת אַרְעָא תּוֹתָבוּתְהוֹן דְאִתּוֹתָבוּ בָהּ:

רש"י וגם הקמתי את בריתי וגו' . וגם כשנראיתי להם באל שדי הצבתי והעמדתי ברית ביני וביניהם: לתת להם את ארץ כנען. לאברהם בפרשת מילה נאמר (בראשית יז א) אני אל שדי וגו' , (בראשית יז ח) ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך, ליצחק (בראשית כו ג) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם, ואותה שבועה שנשבעתי לאברהם באל שדי, אמרתי ליעקב (בראשית לה יא. יב) אני אל שדי פרה ורבה וגו' ואת הארץ אשר וגו' , הרי שנדרתי להם ולא קימתי:

(ה) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִדִים אֹתָם וָאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי: וְאַף קֳדָמַי שְׁמִיעַ יָת קְבֵילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִי מִצְרָאֵי מַפְלְחִין בְּהוֹן וְדָכִירְנָא יָת קְיָמִי:

רש"י וגם אני. כמו שהצבתי והעמדתי הברית יש עלי לקים, לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הנואקים: אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר. אותו הברית. כי בברית בין הבתרים אמרתי לו (בראשית טו יד) וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי:

(ו) לָכֵן אֱמֹר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלֹת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעֲבֹדָתָם וְגָאַלְתִּי אֶתְכֶם בִּזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבִשְׁפָטִים גְּדֹלִים: בְּכֵן אֱמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנָא יְיָ וְאַפֵּיק יָתְכוֹן מִגּוֹ דְחוֹק פָּלְחַן מִצְרָאֵי וֶאֱשֵׁיזֵב יָתְכוֹן מִפָּלְחָנְהוֹן וְאֶפְרוֹק יָתְכוֹן בִּדְרָעָה מְרָמָא וּבְדִינִין רַבְרְבִין:

רש"י לכן. על פי אותה השבועה: אמר לבני ישראל אני ה'. הנאמן בהבטחתי: והוצאתי אתכם. כי כן הבטחתיו (שם שם) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול: סבלת מצרים. טורח משא מצרים:

(ז) וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת מִצְרָיִם: וְאֶקָּרֵיב יָתְכוֹן קֳדָמַי לְעַמָּא וְאֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהּ וְתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן דְּאַפֵּיק יָתְכוֹן מִגּוֹ דְחוֹק פָּלְחַן מִצְרָיִם:

נביאים - יחזקאל - פרק כח

(כה) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּקַבְּצִי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן הָעַמִּים אֲשֶׁר נָפֹצוּ בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל אַדְמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב: כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים כַּד אִכְנִישׁ

יָת בֵּית יִשְׂרָאֵל מְבַיְנֵי עַמְמַיָּא דְּאִתְבַּדְּרוּ לְתַמָּן וְאִתְקַדַּשׁ בְּהוֹן לְעֵינֵי עַמְמַיָּא וְיִתוּבוּן עַל אַרְעָהוֹן דְּיַהֲבִית לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב׃

רש"י **לעבדי ליעקב** . כמו שנתנה ליעקב נחלה בלא מצרי' ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה (בראשית כח) :

(כו) וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לָבֶטַח וּבָנוּ בָתִּים וְנָטְעוּ כְרָמִים וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח בַּעֲשׂוֹתִי שְׁפָטִים בְּכֹל הַשָּׂאטִים אֹתָם מִסְּבִיבוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם׃ ויתובוּן עֲלַהּ לְרוּחָצָן וְיִבְנוּן בָּתִּין וְיִצְבוּן כְּרָמִין וְיָתְבוּן לְרוּחָצָן כַּד אַעֲבִיד פּוּרְעָנוּת דִּינִין מִכָּל דְּבָזְזִין יָתְהוֹן מִסְּחָרְנֵיהוֹן וְיִדְעוּ אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהְהוֹן׃ **כט** (א) בַּשָּׁנָה הָעֲשִׂירִית בָּעֲשִׂרִי בְּשִׁנְעֵי עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בְּשַׁתָּא עֲשִׂירְיָתָא בַּעֲשִׂירָאָה בִּתְרֵי עֲסַר לְיַרְחָא הֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר׃

רש"י **בשנה העשירית** . בעשירי בשנים עשר לחדש היה דבר ה' אלי לאמר :

(ב) בֶּן אָדָם שִׂים פָּנֶיךָ עַל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְהִנָּבֵא עָלָיו וְעַל מִצְרַיִם כֻּלָּהּ׃ בַּר אָדָם קַבֵּיל נְבוּאָה עַל פַּרְעֹה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם וְאִתְנַבֵּי עֲלוֹהִי וְעַל מִצְרָאֵי כֻּלְּהוֹן׃ (ג) דַּבֵּר וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי עָלֶיךָ פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם הַתַּנִּים הַגָּדוֹל הָרֹבֵץ בְּתוֹךְ יְאֹרָיו אֲשֶׁר אָמַר לִי יְאֹרִי וַאֲנִי עֲשִׂיתָנִי׃ אִתְנַבֵּי וְתֵימַר כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא שָׁלַח רוּגְזִי עֲלָךְ פַּרְעֹה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם דְּאַתְּ דְּמֵי לְתַנִּינָא רַבָּא דִּי שָׁרֵי בְּגוֹ נַהֲרָוותֵיהּ דִּי אֲמַר דִּילִי מַלְכוּתָא וַאֲנָא כְּבִישְׁתִּית׃

רש"י **התנים הגדול** . לפי שכל גדולתה של מצרים וכל שובע שבה על ידי יאורי נילוס הוא לפיכך הנביא ממשל את מלכה לתנין ואת עמה לדגת יאור : **לי יאורי** . איני צריך לעליונים כי יש לי יאורי מספיק כל צרכי : **ואני עשיתני** . בגבורתי ובחכמתי הגדלתי גדולתי וממשלתי :

(ד) וְנָתַתִּי (חחיים) חַחִים בִּלְחָיֶיךָ וְהִדְבַּקְתִּי דְגַת יְאֹרֶיךָ בְּקַשְׂקְשֹׂתֶיךָ וְהַעֲלִיתִיךָ מִתּוֹךְ יְאֹרֶיךָ וְאֵת כָּל דְּגַת יְאֹרֶיךָ בְּקַשְׂקְשֹׂתֶיךָ תִּדְבָּק׃ וְאֶתֵּן שִׁירִין בְּלִיסְתָךְ וְאֶקְטוֹל שִׁלְטוֹנֵי תּוּקְפָּךְ עִם גַּבְרָךְ וַאֲבָטְלִינָךְ מִמַּלְכוּתָךְ וְיָת כָּל שִׁלְטוֹנֵי תּוּקְפָּךְ עִם גַּבְרָךְ יְתָקְטָלוּן׃

רש"י **חחים** . כמין טבעות ברזל איינ"ש בלע"ז : **דגת יאוריך בקשקשתיך** . אינטישאיקראטי"ש בלע"ז כלומר אתן בלב כל גבוריך לצאת עמך למלחמה ויפלו כולם :

כתובים - משלי - פרק יב

(כ) מִרְמָה בְּלֵב חֹרְשֵׁי רָע וְיֹעֲצֵי שָׁלוֹם שִׂמְחָה׃ רַמָּיוּתָא בְּלִבְּהוֹן דְּחַשְׁלִין בִּשְׁתָּא וּלְאֵלֵּין דְּיָעֲצִין שְׁלָמָא חֶדְוָתָא תֶּהֱוֵי׃

רש"י **מרמה בלב חרשי רע** . ומתוך שה' טרודים במחשבות של תרמית אין להם שמחה וליועצי שלום שמחה :

(כא) לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן וּרְשָׁעִים מָלְאוּ רָע: לָא שַׁפִּיר לְצַדִּיקָא כָּל מִדְּעַם דְּעָאתָא וְרַשִׁיעֵי מַלְיָן בִּישְׁתָּא:

רש"י **לא יאונה לצדיק** . לא יארע לא תזדמן לו עבירה בלי דעת :

(כב) תּוֹעֲבַת יְהוָה שִׂפְתֵי שָׁקֶר וְעֹשֵׂי אֱמוּנָה רְצוֹנוֹ: מְרַחֲקָתֵיהּ דֵּאֱלָהָא סְפָוָתֵיהּ דְּשִׁקְרָא וּבְאִלֵּין דְּעָבְדִין הֵימְנוּתָא מְתְרְעֵי: (כג) אָדָם עָרוּם כִּסָּה דָּעַת וְלֵב כְּסִילִים יִקְרָא אִוֶּלֶת: בַּר נָשׁ עָרִימָא מְכַסֵּה יְדִיעָתָא וְלִבְּהוֹן דְּסַכְלֵי סָנֵי יְדִיעָתָא:

רש"י **אדם ערום כוסה דעת** . אפילו בחכמתו הוא צנוע וכל שכן לדברי שטות הוא מכסה . אבל ולב כסילים יקרא אולת . מכריז אולת בקול רם :

(כד) יַד חָרוּצִים תִּמְשׁוֹל וּרְמִיָּה תִּהְיֶה לָמַס: אִידָא דְּתַקִּיפֵי תִּשְׁלַט וְרַמָּאֵי יְהוֹן לְמִיסָא:

רש"י **יד חרוצים** . ישרים : **תמשול** . תעשיר :

(כה) דְּאָגָה בְלֵב אִישׁ יַשְׁחֶנָּה וְדָבָר טוֹב יְשַׂמְּחֶנָּה: מִלְּתָא דְּחִילְתָּא בְּלִבֵּיהּ דְּגַבְרָא מְדַחֲלָא וּמִלְּיָא טָבָיָא מְחַדְּיָן לֵיהּ:

רש"י **דאגה בלב איש ישחנה** . ישיחנה מדעתו : **ודבר טוב ישמחנה** . יעסוק בתורה והיא תשמח את הדאגה שבלבו ותצילנו ממנה , ולדברי האומר ישיחנה לאחרים כך סופו של מקרא ודבר טוב שינחמנו חבירו ישמח את הדאגה :

משנה פאה פרק ה

א. גָּדִישׁ שֶׁלֹּא לִקֵּט תַּחְתָּיו, כָּל הַנּוֹגֵעַ בָּאָרֶץ הֲרֵי הוּא שֶׁל עָנִיִּים. הָרוֹחַ שֶׁפִּזְּרָה אֶת הָעֳמָרִים, אוֹמְדִים אוֹתָהּ כַּמָּה לֶקֶט הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת, וְנוֹתֵן לָעֲנִיִּים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, נוֹתֵן לָעֲנִיִּים בִּכְדֵי נְפִילָה:

ברטנורה (א) **גדיש שלא לוקט תחתיו**. מי שאסף והגדיש את העומרים למקום אחד, בתוך השדה שעדיין לא לקטו שם העניים את הלקט: **כל הנוגעות בארץ לעניים**. דקנסוהו רבנן לפי שהגדיש על גב הלקט, אפילו הגדיש חטים על גבי לקט של שעורים, הוי כל הנוגע מן החטים בארץ לעניים: **הרוח שפזרה את העמרים**. על גבי הלקט: **כדי נפילה**. כדי שיעור שרגיל ליפול בשעת קצירה שהם ארבעה קבין לכור זרע והכור הוא שלשים סאין ומשום דאמר תנא קמא אומדים כמה לקט ראויה לעשות, קא משמע לן רבן שמעון בן גמליאל אין הדבר צריך אומד שכבר קצוב ועומד כדי נפילה, בשלשים סאין של זרע רגיל ליפול ממנו בשעת קצירה ארבעה קבין וכך יתן לעניים:

ב. שִׁבֹּלֶת שֶׁבַּקָּצִיר וְרֹאשָׁהּ מַגִּיעַ לַקָּמָה, אִם נִקְצֶרֶת עִם הַקָּמָה, הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְאִם לָאו, הֲרֵי הִיא שֶׁל עֲנִיִּים. שִׁבֹּלֶת שֶׁל לֶקֶט שֶׁנִּתְעָרְבָה בַּגָּדִישׁ, מְעַשֵּׂר שִׁבֹּלֶת אַחַת

וְנוֹתֵן לוֹ. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְכִי הֵיאָךְ הֶעָנִי הַזֶּה מַחֲלִיף דָּבָר שֶׁלֹּא בָא בִּרְשׁוּתוֹ. אֶלָּא מְזַכֶּה אֶת הֶעָנִי בְּכָל הַגָּדִישׁ, וּמְעַשֵּׂר שִׁבֹּלֶת אַחַת וְנוֹתֵן לוֹ:

ברטנורה (ב) **שבולת שבקציר**. שייר בקצירתו שבולת אחת שלא קצר וראש אותה שבולת מגיע לקמה, אם אותה שבולת נקצרת עם הקמה הרי היא של בעל הבית. שהקמה מצילתה דלא קרינן בה לא תשוב לקחתו (דברים כד): **מעשר שבולת אחת ונותן לו**. לפי שחייב ליתן לו דבר מתוקן כמו שהיתה שבולת של לקט דפטורה מן המעשרות, ואף על פי שעדיין לא נתמרח, חל שם מעשר עליו כמו מעשר ראשון שהקדימו בשבלין שחל עליו שם מעשר אף על פי שעדיין לא נתמרח. וכיצד הוא עושה, מביא שתי שבלים מגדיש זה שנתערבה בו שבולת של לקט, ואומר על אחת מהן, אם זו לקט מוטב, ואם לאו, הרי מעשרותיה קבועים בזו השנית, ונותן לו את הראשונה. ובירושלמי פריך, וניחוש שמא זאת השניה שקבע עליה המעשרות של לקט היא, וכיון שהיא פטורה מן המעשר, אין המעשרות קובעים בה, שאין מפרישים מן הפטור על החיוב, ומשני שלוקח שבולת שלישית ואומר, אם השניה שקבעתי בה המעשרות היא לקט ואינה יכולה להיות מעשר, הרי זו השלישית מעשר על הראשונה: אמר רבי אליעזר וכי היאך העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשותו. רבי אליעזר לדבריהם דרבנן קאמר להו, לדידכו דפלגיתו עלי בעשיר שלקט פאה לעני שאני אומר זכה לו ואתון אמריתו דלא זכה לו, היאך העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשותו, דהא אין בעל השדה יכול לזכות לו את הלקט לפי דבריכם, ונמצא דלקט זה לא בא ברשותו של עני, אלא לדבריכם מזכה את העני בכל הגדיש על מנת להחזיר, דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, ונמצאת אותה שבולת שהיא לקט באה ליד העני ויכול להחליפה באחרת. ורבנן אמרי הכא עשו את שאינו זוכה כזוכה, וחשבינן להאי שבולת של לקט כאלו באה לידו של עני, אף על גב דלא זכה בה, לענין זה שיכול להחליפה באחרת. והלכה כחכמים:

ג. אֵין מְגַלְגְּלִין בְּטוֹפֵחַ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים מַתִּירִין, מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר:

ברטנורה (ג) **אין מגלגלין בטופח**. מין קטנית דק שקורין לו בערבי גילבא"ן. ורמב"ם פירש שהוא מין זרע שקורין לו קורטמ"ן ודומה לשעורים, ואומר רבי מאיר שאין מגלגלין זה המין עם שאר מיני זרעים לקצור אותם ביחד, כי הלקט שהיה ראוי ליפול משאר מיני זרעים, יפול מזה המין הגרוע, ונמצא מפסיד לעניים: **וחכמים מתירים מפני שאפשר**. שיפול לקט משאר זרעים כמו מן הטופח. והלכה כחכמים. פירוש אחר, אין מעלין מים בגלגל מן הבור להשקות את השדה או להרביצה עד שיהא משקה טופח עליה, בשעה שהעניים באים בשביל הלקט, מפני שהוא מפסיד לעניים, וחכמים מתירין מפני

שאפשר שישומו ההפסד של עניים בזה ויתן בעל השדה כפי השומא שישומו עליו. ולרבי מאיר דאמר אין מגלגלין, שמין לבעל הבית הפסדו ונוטל מן העניים:

ד. בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְצָרִיךְ לִטֹּל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעְשַׂר עָנִי, יִטֹּל, וּכְשֶׁיַּחֲזֹר לְבֵיתוֹ יְשַׁלֵּם, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עָנִי הָיָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה:

ברטנורה (ד) **עני היה באותה שעה**. ופטור מלשלם. והלכה כחכמים:

ה. הַמַּחֲלִיף עִם הָעֲנִיִּים, בְּשֶׁלּוֹ פָּטוּר, וּבְשֶׁל עֲנִיִּים חַיָּב. שְׁנַיִם שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַשָּׂדֶה בַּאֲרִיסוּת, זֶה נוֹתֵן לָזֶה חֶלְקוֹ מַעְשַׂר עָנִי, וְזֶה נוֹתֵן לָזֶה חֶלְקוֹ מַעְשַׂר עָנִי. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה לְקָצֹר, אָסוּר בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעְשַׂר עָנִי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתַי. בִּזְמַן שֶׁקִּבֵּל מִמֶּנּוּ לְמֶחֱצָה, לִשְׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ שְׁלִישׁ מַה שֶּׁאַתָּה קוֹצֵר שֶׁלְּךָ, מֻתָּר בְּלֶקֶט וּבְשִׁכְחָה וּבְפֵאָה, וְאָסוּר בְּמַעְשַׂר עָנִי:

ברטנורה (ה) **המחליף עם העניים**. נותן תבואה או פירות לעני בחלוף מה שלקט: **שלו פטור**. מן המעשר מה שנתן לו העני שהוא של לקט שכחה ופאה: **ושל עניים חייב**. מה שנתן בעל הבית לעני מתבואתו, וחייב לעשר קודם שיתן אותו לעני: **שנים שקבלו את השדה**. והם עניים: **באריסות**. למחצה לשליש ולרביע והם נעשים כבעל הבית, ובעל הבית עני אסור בלקט של שדהו, דכתיב (ויקרא יט) לא תלקט לעני, אזהרה לעני שלא יקלקט הלקט שלו, וחייב להפריש מעשר עני, ולתת לעני אחר ודוקא כל אחד על חלקו נעשה כבעל הבית ולא על חלק חבירו, הלכך מותרין ליתן זה לזה מעשר עני: **שקבלה ממנו למחצה**. שזכה במחובר. אבל אם אמר ליה [שלישׁ] מה שאתה קוצר, אין לו חלק אלא בתלוש, וחיוב לקט שכחה ופאה הכל על בעל השדה. ואע"פ ששכחת העמרים בתלוש בשעת עמור, מכל מקום כאן פטור, דלא קרינן ביה קצירך, הואיל ולא זכה אלא בתלוש. וגר שנתגייר לאחר קצירה דחייב בשכחה לעיל לרבי יהודה, היינו משום דקרינן ביה שדך, ומכל מקום מהאי טעמא לא מחייבינן גר בלקט, מאחר שעיקרו במחובר:

ו. הַמּוֹכֵר אֶת שָׂדֵהוּ, הַמּוֹכֵר מֻתָּר וְהַלּוֹקֵחַ אָסוּר. לֹא יִשְׁכֹּר אָדָם אֶת הַפּוֹעֲלִים עַל מְנָת שֶׁיְּלַקֵּט בְּנוֹ אַחֲרָיו. מִי שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ אֶת הָעֲנִיִּים לְלַקֵּט, אוֹ שֶׁהוּא מַנִּיחַ אֶת אֶחָד וְאֶחָד לֹא, אוֹ שֶׁהוּא מְסַיֵּעַ אֶת אֶחָד מֵהֶן, הֲרֵי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים. עַל זֶה נֶאֱמַר (משלי כב) אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלִים:

ברטנורה (ו) **המוכר שדהו**. שמכר לו שדה וקמתה. אבל מכר את הקמה בלבד ושייר השדה לעצמו, שניהם אסורים בלקט שכחה ופאה, שאצל זה אני קורא שדך, ואצל זה אני קורא קצירך: **המוכר מותר**. בלקט שכחה ופאה אם הוא עני: **על מנת שילקט בנו אחריו**. שעל ידי כן הפועל מנכה לו מן השכירות, ונמצא פורע חובו משל עניים: **אל**

תסג גבול עולים. כלומר, אל תקרי עולם אלא עולים, אית דמפרשי אלו עולי מצרים, שלא תשנה האזהרות שבתורה שנתנה ליוצאי מצרים, ואית דמפרשי עולים אלו בני אדם שירדו מנכסיהם, וקרי להו עולים לשון כבוד כדרך שקורין לעור סגי נהור:

ז. הָעֹמֶר שֶׁשְּׁכָחוּהוּ פּוֹעֲלִים וְלֹא שְׁכָחוֹ בַּעַל הַבַּיִת, שְׁכָחוֹ בַּעַל הַבַּיִת וְלֹא שְׁכָחוּהוּ פּוֹעֲלִים, עָמְדוּ עֲנִיִּים בְּפָנָיו אוֹ שֶׁחִפּוּהוּ בְקַשׁ, הֲרֵי זֶה אֵינוֹ שִׁכְחָה:

ברטנורה (ז) **ולא שכחו בעל הבית**. כגון דבעל הבית בשדה דקאי גביה וזכי ביה. אבל בעל הבית בעיר, הוי שכחה, אף על גב דלא שכחו בעל הבית:

ח. הַמְעַמֵּר לְכוֹבָעוֹת וּלְכֻמְסָאוֹת, לַחֲרָרָה וְלָעֳמָרִים, אֵין לוֹ שִׁכְחָה. מִמֶּנּוּ וְלַגֶּרֶן, יֶשׁ לוֹ שִׁכְחָה. הַמְעַמֵּר לַגְּדִישׁ, יֶשׁ לוֹ שִׁכְחָה. מִמֶּנּוּ וְלַגֶּרֶן, אֵין לוֹ שִׁכְחָה. זֶה הַכְּלָל, כָּל הַמְעַמֵּר לְמָקוֹם שֶׁהוּא גָמַר מְלָאכָה, יֶשׁ לוֹ שִׁכְחָה. מִמֶּנּוּ וְלַגֶּרֶן, אֵין לוֹ שִׁכְחָה. לְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ גָמַר מְלָאכָה, אֵין לוֹ שִׁכְחָה. מִמֶּנּוּ וְלַגֶּרֶן, יֶשׁ לוֹ שִׁכְחָה:

ברטנורה (ח) **לכובעות**. לעשות מהן כמין כובע בראש, שכך היו רגילים לעשות עטרות של שבולין ולשום בראש: **לכומסאות**. אינם גבוהים ובולטים למעלה ככובעות, אלא נכפפים למטה שאינו נראה כל כך, כמה דתימא (דברים לב) הלא הוא כמוס עמדי: **ולחררה**. קצר מעט ועימר כדי לגלגל עיסה לעשות חררה קטנה על גבי גחלים. פירוש אחר, יש שקוצרים התבואה ומגדישים אותה במקום אחד עד שתתאסף, ואז נושאים אותה למקום שדשים התבואה ומקום הדישה נקרא גורן, ומה שמגדישים על גבי קרקע נקרא כובעות כדמות כובע שמשימין בראש, ומה שמגדישים בחפירה בארץ נקרא כומסאות, לשון כמוס עמדי, ומה שמגדישים בעגולה כדמות אבן הרחים נקרא חררה, על שם שהחררה עגולה: **ולעמרים**. עשה עמרים קטנים וסופו לעשות משנים ושלשה עומר אחד: **אין לו שכחה**. כלומר מה ששכח בשדה בשעה שמוליך לאחד מן המקומות הללו אינו שכחה, דכתיב (שם כד) כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה, מה קציר שאין אחריו קציר אף עמור שאין אחריו עמור, יצא אלו שיש אחריהן עמור: **ממנו ולגורן יש לו שכחה**. המוליך מאחד מהמקומות הללו לגורן, ושכח עומר באחד מן המקומות הללו הוי שכחה: **המעמר לגדיש**. ורוצה שישארו באותו מקום ושם ידוש אותם יש לו שכחה: **ממנו ולגורן**. ואם נמלך עליהם אחר כך ומוליכם למקום אחר לדוש אותם אין לו שכחה:

גמרא ברכות דף ו' ע"ב

אָמַר רַב הוּנָא כָּל הַמִּתְפַּלֵּל אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת נִקְרָא רָשָׁע שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים י"ב) סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן. אָמַר אַבַּיֵי לֹא אֶמְרָן אֶלָּא דְּלֹא מְהַדַּר אַפֵּיהּ לְבֵי כְּנִשְׁתָּא אֲבָל מְהַדַּר

אַפֵּיהּ לְבֵי כְּנִישְׁתָּא לֵית לָן בָּהּ. הַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה מְצַלֵּי אֲחוֹרֵי בֵּי כְּנִשְׁתָּא וְלָא מְהַדַּר אַפֵּיהּ לְבֵי כְּנִשְׁתָּא. חָלַף אֵלִיָּהוּ חַזְיֵיהּ אִידְמֵי לֵיהּ כְּטַיְיעָא. אָמַר לֵיהּ כַּדּוּ בַּר קַיְמַת קָמֵיהּ מָרָךְ שָׁלַף סַפְסָירָא וְקָטְלֵיהּ, אָמַר לֵיהּ הַהוּא מַרְבָּנָן לְרַב בִּיבִי בַּר אַבַּיֵי וְאָמְרֵי לָהּ רַב בִּיבִי לְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מָאי (שם) כְּרוּם זְלוּת לִבְנֵי אָדָם. אָמַר לֵיהּ אִלּוּ דְבָרִים שֶׁעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מְזַלְזְלִין בָּהֶן. רִבִּי יוֹחָנָן וְרִבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרֵי תַּרְוַויְיהוּ כֵּיוָן שֶׁנִּצְטָרַךְ אָדָם לַבְּרִיּוֹת פָּנָיו מִשְׁתַּנּוֹת כְּכְרוּם שֶׁנֶּאֱמַר (שם) כְּרוּם זְלוּת לִבְנֵי אָדָם. מָאי כְּרוּם כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר עוֹף אֶחָד יֵשׁ בְּכַרְכֵּי הַיָּם וּכְרוּם שְׁמוֹ וְכֵיוָן שֶׁחַמָּה זוֹרַחַת מִתְהַפֵּךְ לְכַמָּה גַּוְונִין. רִבִּי אָמֵי וְרִבִּי אֲסִי דְּאָמְרֵי תַּרְוַויְיהוּ כְּאִלּוּ נִדּוֹן בְּשִׁנֵּי דִינִין אֵשׁ וּמַיִם שֶׁנֶּאֱמַר (שם ס"ו) הִרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם. וְאָמַר רִבִּי חֶלְבּוֹ אָמַר רַב הוּנָא לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זָהִיר בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה. שֶׁהֲרֵי אֵלִיָּהוּ לֹא נֶעֱנָה אֶלָּא בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים י"ח) וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר וגו' עֲנֵנִי ה' עֲנֵנִי. עֲנֵנִי שֶׁתֵּרֵד אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם. וַעֲנֵנִי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ מַעֲשֶׂה כְשָׁפִים הֵם. רִבִּי יוֹחָנָן אָמַר אַף בִּתְפִלַּת עַרְבִית שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קמ"א) תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטוֹרֶת לְפָנֶיךָ מַשְׂאַת כַּפַּי מִנְחַת עָרֶב. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר אַף תְּפִלַּת שַׁחֲרִית שֶׁנֶּאֱמַר (שם ה') ה' בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי בֹּקֶר אֶעֱרָךְ לָךְ וַאֲצַפֶּה:

רש"י **אחורי בית הכנסת**. כל פתחי בהכ"נ שלהם היו במזרח והכי תניא בתוספתא דמגילה מעין מקדש ומשכן פניהם למערב ואחוריהם למזרח והמתפלל אחורי בהכ"נ ואין מחזיר פניו לבהכנ"ס נראה ככופר במי שהצבור מתפללין לפניו והא דרב הונא מוקי ליה אבייי בדלא מהדר אפיה לבי כנישתא: **טייעא**. סוחר ערבי: **כדו**. שתי: **בר**. רשויות כי האי דאמרי' בסוכה הא דעייל בבר: **כרום זלות**. סיפא דקרא דלעיל: **דברים שעומדים ברומו של עולם**. כגון תפלה שעולה למעלה: **כיון שנצטרך אדם לבריות**. הוא זל בעיניהם: **לראשנו**. להיות נושה בנו דמתרגמינן כנושה כרשיא:

זוהר וארא דף כ"ו ע"א

פְּתַח רִבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר (איוב י"ט) גּוֹרוּ (ויקרא נ"ב ב') לָכֶם מִפְּנֵי חֶרֶב כִּי חֵמָה עֲוֹנוֹת חָרֶב לְמַעַן תֵּדְעוּן שַׁדִּין כְּתִיב. גּוֹרוּ לָכֶם מִפְּנֵי חֶרֶב מָאן חֶרֶב. דָּא (ויקרא כ"ו) חֶרֶב נוֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית. דְּהָא הָאי חֶרֶב קָאִים לְאִסְתַּכְּלָא מָאן דְּמְשַׁקַּר בִּבְרִית דְּכָל מָאן דְּמְשַׁקַּר בִּבְרִית נוּקְמָא (ויחי ר"מ ב') דְּנַקְמִין מִנַּיהּ הָאי חֶרֶב הוּא הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (איוב י"ט) כִּי חֵמָה עֲוֹנוֹת חָרֶב. מָאי טַעְמָא. בְּגִין דְּמָאן דְּמְשַׁקַּר בִּבְרִית פָּרִישׁ תִּאוּבְתָּא וְלָא נָטִיל מָאן דְּנָטִיל וְלָא יָהִיב לְאַתְרֵיהּ דְּהָא לָא אִתְעַר לְגַבֵּי אַתְרֵיהּ. וְכָל מָאן דְּנָטִיר לֵיהּ לְהָאי בְּרִית אִיהוּ גָּרִים לְאִתְעָרָא לְהָא בְּרִית לְאַתְרֵיהּ וְאִתְבָּרְכָאן עִלָּאִין וְתַתָּאִין. מָאן אִתְעַר הָאי בְּרִית לְאַתְרֵיהּ. כַּד אִשְׁתַּכְּחוּ זַכָּאִין בְּעַלְמָא. מְנָא לַן מֵהָכָא דִּכְתִיב וְגַם הֲקִימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת

לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנַעַן אֵת אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם. מַאי מְגוּרֵיהֶם כְּמָה דְאַתְּ אָמַר גּוּרוּ לָכֶם מִפְּנֵי חָרֶב. בְּגִין דְּאִיהוּ אֱתַר דְּאַשְׁרֵי מָגוֹר בְּעַלְמָא וְעַל דָּא גּוּרוּ לָכֶם מִפְּנֵי חָרֶב. אֲשֶׁר גָּרוּ בָהּ. מִיּוֹמָא דְאִתְקְרִיבוּ לְגַבֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּחִילוּ בָהּ וּדְחִילוּ (נ"א וּדְחִילוּ דְּחִילוּ) עִלָּאָה בָהּ לְמֵיטַר פִּקּוּדוֹי. דְּאִי בָהָאי לָא יִשְׁרֵי (נ"א דְּהָא אִי לָא יִשְׁרֵי) דְּחִילוּ עַל רֵישֵׁיהּ דְּבַר נַשׁ לָא דָחִיל לֵיהּ לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְעָלְמִין בַּשְׁאָר פִּקּוּדוֹי. תָּא חֲזֵי בְּאַתְעָרוּתָא דִלְתַתָּא כַּד אִתְעָרוּ יִשְׂרָאֵל לְגַבֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְצַוָּוחוּ לְקָבְלֵיהּ מַה כְּתִיב וָאֶזְכּוֹר אֶת בְּרִיתִי דְּהָא בִּבְרִית הֲוֵי זְכוֹר. וּכְדֵין אִתְעַר תִּיאוּבְתָּא לְאִתְקַשְּׁרָא כְּלָּא בְּקִשּׁוּרָא חָד. כֵּיוָן דְּהַאי בְּרִית אִתְעַר הָא קִשּׁוּרָא דְּכֻלָּא אִתְעַר. וְאֶזְכּוֹר אֶת בְּרִיתִי לְאִזְדַּוְּוגָא לֵיהּ בְּאַתְרֵיהּ. וְעַל דָּא לָכֵן אֱמוֹר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְיָ:

תרגום הזוהר פָּתַח רִבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, כָּתוּב, (איוב י"ט) גּוּרוּ לָכֶם מִפְּנֵי חָרֶב וכו', מַהוּ חָרֶב. זֶהוּ חָרֶב נוֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית. כִּי חָרֶב הַזּוֹ, עוֹמֶדֶת לְהִסְתַּכֵּל עַל מִי שֶׁמְּשַׁקֵּר בַּבְּרִית, שֶׁכָּל מִי שֶׁמְּשַׁקֵּר בַּבְּרִית, חָרֶב זוֹ, הִיא הַנּוֹקֶמֶת מִמֶּנּוּ נְקָמָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב, כִּי חֵמָה עֲוֹנוֹת חָרֶב. מַהוּ הַטַּעַם, הוּא, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַמְּשַׁקֵּר בַּבְּרִית, מַרְחִיק הַתַּאֲוָה וְאֵינוֹ נוֹטֶל שֶׁפַע מִי שֶׁנּוֹטֵל, וְאֵינוֹ נוֹתֵן לִמְקוֹמוֹ, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִתְעוֹרֵר אֵלָיו מְקוֹמוֹ. וְכָל מִי שֶׁשּׁוֹמֵר בְּרִית הַזֶּה, הוּא גּוֹרֵם לְעוֹרֵר בְּרִית הַזֶּה לִמְקוֹמוֹ, וּמִתְבָּרְכִים הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים. מִי מְעוֹרֵר בְּרִית הַזֶּה לִמְקוֹמוֹ. כְּשֶׁנִּמְצָאִים צַדִּיקִים בָּעוֹלָם, מַאֵין לָנוּ זֶה. מִכָּאן, שֶׁכָּתוּב, וְגַם הֲקִימוֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתָּם לָתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, אֵת אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם. מַהוּ מְגוּרֵיהֶם. הוּא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, גּוּרוּ לָכֶם מִפְּנֵי חָרֶב. כַּנִּזְכָּר לְעֵיל בְּסָמוּךְ. מִשּׁוּם שֶׁהוּא מָקוֹם הַמְּטִיל מָגוֹר בָּעוֹלָם, שֶׁעַל כֵּן נֶאֱמַר עָלֶיהָ גּוּרוּ לָכֶם מִפְּנֵי חָרֶב. אֲשֶׁר גָּרוּ בָהּ שֶׁמִּיּוֹם שֶׁנִּתְקָרְבוּ אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, פָּחֲדוּ בָהּ פַּחַד, מִפְּנֵי ה', וְיִרְאָה עִלָּאָה הָיְתָה בָהּ. לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו. וְאִם בָּזוֹ, לֹא יַטִּיל הָאָדָם מוֹרָא עַל רֹאשׁוֹ, לֹא יִירָא עוֹד מִפְּנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם בִּשְׁאָר הַמִּצְוֹת. בֹּא וּרְאֵה בָּהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל מַטָּה, כַּאֲשֶׁר הִתְעוֹרְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְצָעֲקוּ לְפָנָיו, מַה כָּתוּב, וָאֶזְכּוֹר אֶת בְּרִיתִי, כִּי הָיָה זוֹכֵר הַבְּרִית, וְאָז הִתְעוֹרֵר הַחֵשֶׁק לְקַשֵּׁר אֶת הַכֹּל בְּקֶשֶׁר אֶחָד כִּי כֵּיוָן שֶׁהַבְּרִית הִתְעוֹרֵר, הִנֵּה הִתְעוֹרֵר קֶשֶׁר כֹּל, וָאֶזְכּוֹר אֶת בְּרִיתִי, פֵּרוּשׁוֹ, לְחַבֵּר אוֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ, וְעַל כֵּן כָּתוּב, לָכֵן אֱמוֹר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי הַוָּיָה וְגוֹ'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ההלכות תשובה פ"ג

א. מַטִּילֵי אֵימָה עַל הַצִּיבּוּר שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם זֶה הָרוֹדֶה צִבּוּר בְּחָזְקָה וְהֵן יְרֵאִים וּפוֹחֲדִים מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה וְכִוְּונָתוֹ לְכִבּוּד עַצְמוֹ וְכָל חֲפֵצָיו שֶׁלֹּא לְכִבּוּד שָׁמַיִם. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֲנָשִׁים אֵלּוּ שֶׁמָּנִינוּ אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מִיִּשְׂרָאֵל אֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא: **ב**. וְיֵשׁ

עֲבֵירוֹת קַלּוֹת מֵאֵלּוּ. וְאַף עַל פִּי כֵן אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהָרגִיל בָּהֶן אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא וּכְדַאי הֵן לְהִתְרַחֵק מֵהֶן וּלְהִזָּהֵר. וְאֵלּוּ הֵן הַמְכַנֶּה שֵׁם לַחֲבֵירוֹ וְהַקּוֹרֵא לַחֲבֵרוֹ בְּכִנּוּיוֹ וְהַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵירוֹ בָּרַבִּים וְהַמִּתְכַּבֵּד בְּקָלוֹן חֲבֵירוֹ וְהַמְבַזֶּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְהַמְבַזֶּה רַבּוֹתָיו וְהַמְבַזֶּה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת וְהַמְחַלֵּל אֶת הַקָּדָשִׁים: ג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁכָּל מֵאֵלּוּ אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא כְּשֶׁמֵּת בְּלֹא תְשׁוּבָה אֲבָל אִם שָׁב מֵרִשְׁעוֹ וּמֵת הוּא בַּעַל תְּשׁוּבָה וַהֲרֵי זֶה מִבְּנֵי הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי הַתְּשׁוּבָה אֲפִלּוּ כְּפַר בְּעִקַּר כָּל יָמָיו וּבָאַחֲרוֹנָה שָׁב יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' נ"ו) שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו: ד. כָּל הָרְשָׁעִים וְהַפּוֹשְׁעִים וְהָעֲבָרָיְנִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן שָׁחָזְרוּ בִתְשׁוּבָה בֵּין בְּגָלוּי בֵּין בְּמַטְמוֹנִיּוֹת מְקַבְּלִים אוֹתָן שֶׁנֶּאֱמַר (ירמי' ג') שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן שׁוֹבָב הוּא שֶׁהֲרֵי בַּסֵּתֶר שָׁב וְלֹא בַּגָּלוּי מְקַבְּלִין אוֹתוֹ בִתְשׁוּבָה:

מוסר

מהזה"ק ח"ב דף ב' ע"א (ונכתב בלה"ק)

שְׁלשָׁה הֵם שֶׁדּוֹחִים הַשְׁכִּינָה מֵהָעוֹלָם וְגוֹרְמִין סִלּוּק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חַס וְשָׁלוֹם כִּבְיָכוֹל וּבְנֵי אִישׁ הַצּוֹעֲקִים בְּלִי נִשְׁמַע קוֹלָם וְאֵלּוּ הֵם הַשּׁוֹכֵב עִם נִדָּה שֶׁלֹּא יֵשׁ טֻמְאָה קָשָׁה כְּמוֹ טֻמְאַת הַנִּדָּה וְנִטְמָא הוּא וְכָל הַקָּרֵב אֵלָיו נִטְמָא עִמּוֹ. בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוֹלֵךְ הַשְׁכִּינָה הוֹלֶכֶת מִשָּׁם. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁגּוֹרֵם חֲלָאִים רָעִים עָלָיו וְעַל זַרְעוֹ אֲשֶׁר יוֹלִיד בְּטֻמְאָתוֹ. מוֹשְׁכִים עָלָיו רוּחַ טֻמְאָה. וְכָל יָמָיו יִהְיֶה בְּטֻמְאָה שֶׁבְּנֵין וְיסוֹד שֶׁלּוֹ הוּא בְּטֻמְאָה חֲמוּרָה וְקָשָׁה מִכָּל הַטֻּמְאוֹת שֶׁבָּעוֹלָם אֲשֶׁר מִיָּד שֶׁקָּרֵב לְנִדָּה אוֹתָהּ טֻמְאָה קוֹפֶצֶת עָלָיו דִּכְתִיב (ויקרא ט"ו) וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו. וְהַשֵּׁנִי הַשּׁוֹכֵב עִם הַגּוֹיָה שֶׁמַּכְנִיס אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ בִּרְשׁוּת סִטְרָא אַחֲרָא. דִּכְתִיב (מלאכי ב') וּבָעַל בַּת אֵל נֵכָר. וְלֹא יֵשׁ קִנְאָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּקִנְאַת הַבְּרִית קֹדֶשׁ. שֶׁהוּא סוֹד שֵׁם הַקָּדוֹשׁ וְסוֹד הָאֱמוּנָה. מִי שֶׁמַּכְנִיס אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ בִּרְשׁוּת סִטְרָא אַחֲרָא כְּאִלּוּ מְשַׁקֵּר בִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַמְשַׁקֵּר בְּחוֹתָם הַמֶּלֶךְ מְשַׁקֵּר בַּמֶּלֶךְ. לֹא יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. אִם לֹא בִּתְשׁוּבָה רַבָּה תְּדִירָה. הַשְׁלִישִׁי הַהוֹרֵג בָּנָיו הָעֲבֵר שֶׁאִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת וְגוֹרֵם לְהָרְגוֹ בְּמֵעֶיהָ הוֹרֵס בִּנְיַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. ה' יַצִּילֵנוּ וְיַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה כֵּן יְהִי רָצוֹן:

וארא יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָּ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ח) וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָשָׂאתִי אֶת יָדִי לָתֵת אֹתָהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה אֲנִי יְהוָה: וְאָעֵיל יָתְכוֹן לְאַרְעָא דִי קַיֶמִית בְּמֵימְרִי לְמִתַּן יָתַהּ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וְאֶתֵּן יָתַהּ לְכוֹן יְרָתָא אֲנָא יְיָ:

רש"י נשאתי את ידי. הרימותיה להשבע בכסאי:

(ט) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה כֵּן אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקֹּצֶר רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה: וּמַלֵּיל מֹשֶׁה כֵּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא קַבִּילוּ מִן מֹשֶׁה מִסַּעְיַק רוּחָא וּמִפָּלְחָנָא דַהֲוָה קָשְׁיָא עֲלֵיהוֹן:

רש"י ולא שמעו אל משה. לא קבלו תנחומין: מקצר רוח. כל מי שהוא מצר, רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. קרוב לענין זה שמעתי פרשה זו מרבי ברוך ברבי אליעזר, והביא לי ראיה ממקרא זה (ישעיה טז כא) בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה', למדנו כשהקדוש ברוך הוא מאמן את דבריו אפילו לפרענות מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה. ורבותינו דרשוהו לענין שלמעלה, שאמר משה (לעיל ה כב) למה הרעתה, אמר לו הקדוש ברוך הוא חבל על דאבדין ולא משתכחין. יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי אליהם באל שדי ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת (לעיל ג יג) מה שמו מה אומר אליהם: וגם הקמתי וגו' . וכשבקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קבר עד שקנה בדמים מרבים, וכן ביצחק ערערו עליו על הבארות אשר חפר, וכן ביעקב (בראשית לג יט) ויקן את חלקת השדה, לנטות אהלו, ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת (ה כב) למה הרעתה. ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים אחת, שלא נאמר, ושמי ה' לא שאלו לי. ואם תאמר לא הודיעם שכך שמו, הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הבתרים נאמר (בראשית טו ז) אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים. ועוד, היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן (פסוק ה) וגם אני שמעתי וגו' (פסוק ו) לכן אמר לבני ישראל. לכך אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דבר דבור על אפניו, והדרשה תדרש, שנאמר (ירמיה כג כט) הלוא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע, מתחלק לכמה ניצוצות:

(י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (יא) בֹּא דַבֵּר אֶל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וִישַׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ: עוֹל מַלֵּיל לְוָת פַּרְעֹה מַלְכָּא דְמִצְרַיִם וִישַׁלַּח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵהּ:

נביאים - יחזקאל - פרק כט

(ה) וּנְטַשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה אוֹתְךָ וְאֵת כָּל דְּגַת יְאֹרֶיךָ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל לֹא תֵאָסֵף וְלֹא תִקָּבֵץ לְחַיַּת הָאָרֶץ וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם נְתַתִּיךָ לְאָכְלָה: וַאֲרַטְשִׁנָךְ לְמַדְבְּרָא יָתָךְ וְיָת כָּל שְׁלְטוֹנֵי

תּוּקְפְּךָ עַל אַפֵּי חַקְלָא תִּתְרְמֵי נִבְלָתָךְ לָא תִּתְכַּנִּישׁ וְלָא תִּתְקַבַּר לְחַיַּת אַרְעָא וּלְעוֹפָא דִּשְׁמַיָּא מְסַרְתָּךְ לְאִשְׁתֵּיצָאָה׃

רש"י **ונטשתיך המדברה** . זו היא אובדנן של דגים כיון שנטשו על פני היבשה מתים א"י אטינדר"י טו"י בלע"ז ׃

(ו) וְיָדְעוּ כָּל יֹשְׁבֵי מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה יַעַן הֱיוֹתָם מִשְׁעֶנֶת קָנֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵל׃ וְיָדְעוּן כָּל יָתְבֵי מִצְרַיִם אֲרֵי אֲנָא יְיָ חֲלַף דַּהֲווּ סְמָךְ קַנְיָא רְעִיעָא לְבֵית יִשְׂרָאֵל׃

רש"י **משענת קנה** . כמה פעמים סמכו עליהם בימי סנחריב ובימי נבוכדנצר ולא הועיל להם בקנה זה שהוא רך ואינו סומך את הנשען עליו ׃

(ז) בְּתָפְשָׂם בְּךָ (בכפך) בַּכַּף תִּרוֹץ וּבָקַעְתָּ לָהֶם כָּל כָּתֵף וּבְהִשָּׁעָנָם עָלֶיךָ תִּשָּׁבֵר וְהַעֲמַדְתָּ לָהֶם כָּל מָתְנָיִם׃ בְּאִתְכְּנָיוּתְהוֹן בָּךְ בְּיָד מָלְכָּךְ תַּקִּיף תִּתְמְסַר וְיֵיבַד בֵּית רוּחְצָנֵיהוֹן וּבְאִסְתָּמְכוּתְהוֹן עֲלָךְ תִּתְבָּר וְלָא תְּהֵא לְהוֹן לְבֵית סוּמְכָנָן׃

רש"י **בתפשם בך בכפך** . בכף קרי כאדם המהלך ונשען על מקלו ׃ **תרוץ** . תירצץ ׃ **ובקעת להם כל כתף** . כתפיהם כאדם הנסמך על קנה ונשבר והאדם נופל עליו והקרומיות נכנסות לו בכתיפיו ׃ **והעמדת להם כל מתנים** . מאחר שתשבר יצטרכו לחזק את מתניהם ולעמוד עליהם והרי אתה כאדם שחבירו נשען עליו והוא חלש ואומר לו התחזק על מתניך כי לא תסמוך עוד עלי וכן ת"י ולא תהא להון לבי' סומכוון ויש מחליפין והעמדת להם לוהמעדת ואיני רואה את דבריהן , ומנחם חברו עם מעמד רגלים כמוני ׃

(ח) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי מֵבִיא עָלַיִךְ חֶרֶב וְהִכְרַתִּי מִמֵּךְ אָדָם וּבְהֵמָה׃ בְּכֵן כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים הָא אֲנָא מַיְיתִי עֲלָךְ דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא וַאֲשֵׁיצֵי מִנָּךְ אֲנָשָׁא וּבְעִירָא׃

כתובים - משלי - פרק יב

(כו) יָתֵר מֵרַעֵהוּ צַדִּיק וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים תַּתְעֵם׃ טָב מִן חַבְרֵיהּ צַדִּיקָא וְאָרְחָהוֹן דִּרַשִׁיעֵי מַתְעֵי לְהוֹן׃

רש"י **יתר מרעהו צדיק** . הצדיק מוותר מדותיו ועובר עליהם יתר לרייי"ש בלעז ׃ **ודרך רשעים** . שהיא למודה להרע היא תתעם ׃

(כז) לֹא יַחֲרֹךְ רְמִיָּה צֵידוֹ וְהוֹן אָדָם יָקָר חָרוּץ׃ לָא נְסַתַּקְבֵּל צֵידָא לְגַבְרָא נְכִילָא וּמַזָּלֵיהּ דְּבַר אֱנָשׁ דַּהֲבָא יַקִּירָא׃

רש"י **לא יחרוך** . מחובר למקרא שלפניו כלומר דרך רשע תתעהו ולא יחרוך את צידו של רמיה שלו ׃ **לא יחרוך** . לא יצליח בתרמיתו ולפי שדבר בל' ציד נופל בו ל' חריכה שהציד המצליח צד את העופות וחורכן באש ׃ **והון אדם יקר חרוץ** . מקרא מסורס הוא והון אדם שהוא חרוץ יקר הוא , ממון אדם כשר יקר הוא ׃ **חרוץ** . עושה אמת , כמו יד חרוצים תעשיר (לעיל י) ׃

(כח) בְּאֹרַח צְדָקָה חַיִּים וְדֶרֶךְ נְתִיבָה אַל מָוֶת: בְּאָרְחָא דִצְדָקָא חַיֵּי וְאוֹרַח דְעַוְתָנָא לְמוֹתָא:
רש"י **באורח צדקה חיים ודרך נתיבה** . של צדקה : **אל מות** . לא ימות :

יג (א) בֵּן חָכָם מוּסַר אָב וְלֵץ לֹא שָׁמַע גְּעָרָה: בַּר חַכִּימָא מְקַבֵּל מַרְדּוּתָא דְאַבָּא וּבְרָא מְמָקְנָא לָא מְקַבֵּל בַּעֲתָא:
רש"י **בן חכם מוסר אב** . מקרא קצר הוא בן חכם שואל ואוהב מוסר אב וי"א בשביל מוסר האב הוא חכם : **ולץ** . לא שמע גערה שאינו מקבל תוכחות :

משנה שבת פרק יד

א. שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, הַצָּדָן וְהַחוֹבֵל בָּהֶן, חַיָּב, וּשְׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, הַחוֹבֵל בָּהֶן פָּטוּר. הַצָּדָן לְצוֹרֶךְ, חַיָּב, שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ, פָּטוּר. חַיָּה וְעוֹף שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ, הַצָּדָן פָּטוּר, וְהַחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּב:

ברטנורה (א) **שמונה**. החולד והעכבר כו' המנויין בפרשת ויהי ביום השמיני: **הצדן חייב**. שיש במינן ניצוד: **והחובל בהן חייב**. דיש להן עור, והויא לה חבורה שאינה חוזרת, וחייב משום מפרק שהיא תולדה דדש. אי נמי, כיון דיש להן עור נצבע העור בדם הנצרר בו וחייב משום צובע: **ושאר שקצים ורמשים**. כגון תולעים וחלזונות ועקרבים: **החובל בהן פטור**. דאין להן עור: **שלא לצורך פטור**. דאין במינן ניצוד. חיה ועוף שברשותו הצדן פטור. שהרי ניצודים ועומדים הם: **והחובל בהן חייב**. דיש להן עור. ואין החובל חייב בכל הני דתנינן במתני' אלא בצריך לדם, אבל אם לא חבל אלא להזיק, הא קיי"ל כל המקלקלין פטורים:

ב. אֵין עוֹשִׂין הֵילְמֵי בַּשַּׁבָּת, אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא אֶת מֵי הַמֶּלַח וְטוֹבֵל בָּהֶן פִּתּוֹ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וַהֲלוֹא הוּא הֵילְמֵי, בֵּין מְרֻבֶּה וּבֵין מוּעָט. וְאֵילוּ הֵן מֵי מֶלַח הַמֻּתָּרִין. נוֹתֵן שֶׁמֶן בַּתְּחִלָּה לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הַמֶּלַח:

ברטנורה (ב) **אין עושין הילמי**. מי מלח מרובים שנותנים לתוך ירקות שכובשין אותן להתקיים. אבל עושין מי מלח מועטים כדי לטבל בהן פתו או לתוך התבשיל: והלא הוא הילמי בין מרובה בין מועט. כלומר, אם המרובים אסורים אף המועטים אסורים, דיאמרו מלאכה מרובה אסורה ומלאכה מועטת מותרת. אלא אלו ואלו אסורים, מפני שהוא כמעבד ומתקן את האוכל הניתן בתוכו כדי שיתקיים: **ואלו הן המותרין נותן שמן**. בתוך המים בתחילה קודם שיתן המלח, או נותן שמן בתחילה לתוך המלח קודם שיתן את המים, דהשמן מעכבו, שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתיש את כוחו. אבל לא יתן מים ומלח בתחילה ואח"כ את השמן, דמשעה שנותן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד. ואין הלכה כרבי יוסי:

ג. אֵין אוֹכְלִין אֵזוֹבְיוֹן בַּשַּׁבָּת, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מַאֲכַל בְּרִיאִים, אֲבָל אוֹכֵל הוּא אֶת יוֹעֵזֶר וְשׁוֹתֶה אַבּוּבְרוֹעָה. כָּל הָאֲכָלִין אוֹכֵל אָדָם לִרְפוּאָה, וְכָל הַמַּשְׁקִין שׁוֹתֶה, חוּץ מִמֵּי דְקָלִים וְכוֹס עִקָּרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן לִירוֹקָה. אֲבָל שׁוֹתֶה הוּא מֵי דְקָלִים לִצְמָאוֹ, וְסָךְ שֶׁמֶן עִקָּרִין שֶׁלֹּא לִרְפוּאָה:

ברטנורה (ג) **איזוב יון**. מין אזוב שגדל בין הקוצים וממית התולעים שבמעים: **שאינו מאכל בריאים**. ומוכחא מילתא דלרפואה אכיל ליה, ואסור לאכלו בשבת גזירה שמא ישחוק סממנים דהוי תולדה דטוחן: **אבל אוכל הוא את יועזר**. דהרבה אוכלין אותו כשהן בריאים: **יועזר**. פולי"ן בלע"ז, והוא מכלה התולעים שבכבד: **אבוב רועה**. עץ שגדל יחידי ואין לו ענפים וקורין אותו בערבי עצא"ל רע"י, והוא טוב למי שניזוק על ששתה מים מגולים: **כל האוכלים אוכל אדם לרפואה**. כל דבר שהוא אוכל והבריאים אוכלים אותו יכול אדם לאכלו בשבת אף על פי שהוא מתכוין לרפואה: **חוץ ממי דקלים**. הם שני אילנות ממיני הדקלים שהיו בארץ ישראל וביניהם מעין מים. והשותה מהם כוס ראשון מרפה הזבל שבמעיו, וכוס שני משלשל, וכוס שלישי מנקה את בני מעים עד שאדם מוציאם צלולים כדרך שהכניסם: **וכוס של עקרין**. לוקחין שרף אילן, שקורין לו בערבי זא"ג אלכסנדרי"א, ועשב שקורין לו עשב"א אלסדו"ר, פירוש עשב של שמחה, וכרכום, וכותשין אותן ונותנין את עפרן ביין, והאשה זבה שתשתה מהן ג' כוסות תרפא: **מפני שהן לירוקה**. בעל חולי הנקרא ירקון אם ישתה מהן ירפא מחולי הירקון אבל ישאר עקר ולא יוליד, ולכך נקרא כוס עקרין: **לצמאו**. אם אינו חולה:

ד. הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנָּיו, לֹא יְגַמֵּע בָּהֶן אֶת הַחֹמֶץ, אֲבָל מְטַבֵּל הוּא כְּדַרְכּוֹ, וְאִם נִתְרַפָּא נִתְרַפָּא. הַחוֹשֵׁשׁ בְּמָתְנָיו, לֹא יָסוּךְ יַיִן וְחֹמֶץ, אֲבָל סָךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן, וְלֹא שֶׁמֶן וֶרֶד. בְּנֵי מְלָכִים סָכִין שֶׁמֶן וֶרֶד עַל מַכּוֹתֵיהֶן, שֶׁכֵּן דַּרְכָּם לָסוּךְ בַּחֹל. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים הֵם:

ברטנורה (ד) **לא יגמע את החומץ**. ויפלוט, דמוכחא מילתא דלרפואה הוא. ואם מגמע ובולע, שפיר דמי: **לא יסוך בהן יין וחומץ**. דאין אדם סך מהן אלא לרפואה: **אבל לא שמן ורד**. לפי שדמיו יקרים, ומוכחא מילתא דלרפואה קעביד: **שכן דרכן לסוך**. בלא מכה: **רבי שמעון אומר וכו'**. ואין הלכה כרבי שמעון:

גמרא שבת דף קי"ז ע"ב

תָּנוּ רַבָּנָן כַּמָּה סְעוּדוֹת חַיָּיב אָדָם לֶאֱכוֹל בְּשַׁבָּת שָׁלֹשׁ. רַבִּי חִידְקָא אוֹמֵר אַרְבַּע. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ (שמות ט"ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אְכְלוּהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַה' הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ בַּשָּׂדֶה. רַבִּי חִידְקָא סָבַר הַנֵּי תְּלָתָא הַיּוֹם לְבַר מֵאוּרְתָּא. וְרַבָּנָן

סַבְרִי בַּהֲדֵי דְאוּרְתָּא. תְּנַן נָפְלָה דְלֵילֵי שַׁבָּת מַצִּילִין מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. מָאי לָאו דְּלָא אָכַל. לָא דְאָכַל. שַׁחֲרִית מַצִּילִין מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת מָאי לָאו דְּלָא אָכַל. לָא דְאָכַל. בְּמִנְחָה מַצִּילִין מְזוֹן סְעוּדָה אֶחָת. מָאי לָאו דְּלָא אָכַל. לָא דְאָכַל. וְהָא מְדַקְתָּנֵי סֵיפָא רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר לְעוֹלָם מַצִּילִין מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא שָׁלֹשׁ סְבִירָא לֵיהּ. אֶלָּא מַחְוַורְתָּא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרִבִּי חִידְקָא. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פָּזִי אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא כָּל הַמְקַיֵּים שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת נִצּוֹל מִשָּׁלֹשׁ פּוּרְעָנִיּוֹת. מֵחֳבָלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ וּמִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם וּמִמִּלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג. מֵחֳבָלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ כְּתִיב הָכָא יוֹם וּכְתִיב הָתָם (מלאכי ג׳) הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם וְגוֹמֵר. מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם כְּתִיב הָכָא יוֹם וּכְתִיב הָתָם (יחזקאל ל"ח) יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא. מִמִּלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג כְּתִיב הָכָא יוֹם וּכְתִיב הָתָם (יחזקאל ל"ח) בְּיוֹם בּוֹא גּוֹג. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רִבִּי יוֹסֵי כָּל הַמְעַנֵּג אֶת הַשַּׁבָּת נוֹתְנִין לוֹ נַחֲלָה בְּלֹא מְצָרִים שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' נ"ח) אָז תִּתְעַנַּג עַל ה' וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ וְגוֹמֵר. לֹא כְּאַבְרָהָם שֶׁכָּתוּב בּוֹ (בראשית י"ג) קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וְגוֹמֵר. וְלֹא כְיִצְחָק שֶׁכָּתוּב בּוֹ (שם כ"ו) כִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵל אֶלָּא כְּיַעֲקֹב שֶׁכָּתוּב בּוֹ (שם כ"ח) וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפוֹנָה וָנֶגְבָּה. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר נִצּוֹל מִשִּׁעְבּוּד מַלְכִיּוֹת כְּתִיב הָכָא (ישעי' נ"ח) וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ וּכְתִיב הָתָם (דברים ל"ג) וְאַתָּה עַל בָּמוֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ׃

רש"י **תלתא היום**. לענין שלשה סעודות בא: **לעולם**. מצילין מזון שלש סעודות מדלא אמר ארבע לית ליה דר' חידקא: **מכלל דת"ק שלשה**. סעודות ס"ל דבהאי לא אפליגו אלא דת"ק סבר מה שעבר כבר לא יציל ולר' יוסי יציל: **חבלו של משיח**. כדאמרינן בכתובות דור שבן דוד בא בו קטגוריא בתלמידי חכמים: **חבלי**. לשון חבלי לידה: **בלא מצרים**. כלומר אין לה קץ: **אז תתענג**. בתר וקראת לשבת עונג כתיב: **נחלת יעקב**. ולא נחלת אברהם ויצחק: **לארכה ולרחבה**. ארץ זו ולא יותר: **הארצות האל**. ותו לא:

זוהר וארא דף כ"ח ע"א

פְּתַח וְאָמַר (חבקוק ב׳) כִּי אֶבֶן מִקִּיר תִּזְעָק וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה. כַּמָּה אִית לֵיהּ לְבַר נַשׁ לְאִזְדַּהֲרָא מֵחוֹבוֹי דְּלָא יֶחֱטָא קֳמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְאִי יֵימָא מָאן יַסְהִיד בֵּיהּ. הָא אַבְנֵי בֵיתֵיהּ וְאָעֵי בֵיתֵיהּ יַסְהִידוּ בֵיהּ. וּלְזִמְנִין דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָבִיד בְּהוּ שְׁלִיחוּתָא. תָּא חֲזֵי חוּטְרָא דְאַהֲרֹן דְּאִיהוּ אָעָא יְבִישָׁא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שֵׁירוּתָא דְנִסִּין עָבַד בֵּיהּ וּתְרֵי שְׁלִיחוּתֵי בֵיהּ אִתְעֲבִידוּ. חָד דְּאִיהוּ אָעָא יְבִישָׁא וּבָלַע לְאִינּוּן תַּנִּינַיָּא דְּלָהוֹן. וְחָד דְּהָא לְשַׁעְתָּא אִתְהַדַּר בְּרוּחָא וְאִתְעֲבִיד בְּרִיָּה. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר תִּיפַח רוּחֵיהוֹן דְּאִינּוּן דְּאָמְרִין דְּלָא זַמִּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאָחָיָיא מֵתַיָּיא וְהֵיךְ יִתְעֲבִיד מִנַּיְיהוּ בְּרִיָּה חַדְתָּא. יֵיתוּן וְיֶחֱמוּן

אינון טְפָּשָׁאִין חַיְיבַיָּא רְחִיקִין מֵאוֹרַיְיתָא רְחִיקִין מִנֵּיהּ. בִּידֵיהּ דְּאַהֲרֹן הֲוָה חוּטְרָא אָעָא יְבֵישָׁא וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְפוּם שַׁעְתָּא אַהְדַּר לֵיהּ בְּרָיָה מְשַׁנְיָא בְּרוּחָא וְגוּפָא. אִינון גּוּפִין דַּהֲווּ בְּהוּ רוּחִין וְנִשְׁמָתִין קַדִּישִׁין וְנַטְרוּ פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא וְאִשְׁתְּדָלוּ בְּאוֹרַיְיתָא יָמָּא וְלֵילְיָא וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא טָמִיר לוֹן בְּעַפְרָא. לְבָתַר בְּזִמְנָא דְיַחֲדֵי עָלְמָא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה דְיַעֲבִיד לְהוּ בְּרִיָּה חַדְתָּא אָמַר רִבִּי חִיָּיא וְלֹא עוֹד אֶלָּא דְּהַהוּא גּוּפָא דַּהֲוָה יָקוּם מַשְׁמַע דִּכְתִיב (ישעיה כ"ו) יִחְיוּ מֵתֶיךָ. וְלָא כְתִיב יִבְרָא. מַשְׁמַע דְּבְרָיָין אִינון אֲבָל יִחְיוּ. דְּהָא (בראשית קל"ז ב') גַּרְמָא חַד יְשְׁתְּאַר מִן גּוּפָא תְּחוֹת אַרְעָא וְהַהוּא לָא אִתְרְקַב וְלָא אִתְבְּלֵי בְּעַפְרָא לְעָלְמִין. וּבְהַהוּא זִמְנָא קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְרַכֵּךְ לֵיהּ וְיַעֲבִיד לֵיהּ כַּחֲמִירָא בְּעִיסָא וְיִסְתַּלַּק וְיִתְפַּשֵּׁט לְאַרְבַּע זְוָיִין וּמִנֵּיהּ. יִשְׁתַּכְלַל גּוּפָא וְכָל שַׁייְפוּי. וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָהִיב בֵּיהּ רוּחָא לְבָתַר. אָמַר לֵיהּ רִבִּי אֶלְעָזָר הָכִי הוּא. וְתָא חֲזֵי הַהוּא גַּרְמָא בְּמָה אִתְרַכַּךְ. בַּטָּל דִּכְתִיב כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ וְגוֹמֵר:

תרגום הזוהר פָּתַח וְאָמַר כִּי אֶבֶן מִקִּיר וְגוֹ': כַּמָּה יֵשׁ לוֹ לָאָדָם לְהִזָּהֵר מֵחַטָּאָיו שֶׁלֹּא יֵחֶטָא לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְאִם תֹּאמַר, מִי מֵעִיד עָלָיו. הִנֵּה אַבְנֵי בֵּיתוֹ וְקוֹרוֹת בֵּיתוֹ מֵעִידִים עָלָיו. וְלִפְעָמִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה בָּהֶם שְׁלִיחוּתוֹ. בֹּא וּרְאֵה, מַטֵּה אַהֲרֹן, שֶׁהוּא עֵץ יָבֵשׁ, עָשָׂה בּוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רֵאשִׁית הַנִּסִּים. וּשְׁתֵּי שְׁלִיחוּיוֹת נַעֲשׂוּ בּוֹ, אֶחָד שֶׁהוּא עֵץ יָבֵשׁ וּבָלַע לַתַּנִּינִים שֶׁלָּהֶם. וְאֶחָד, כִּי לִשְׁעָתּוֹ קִבֵּל רוּחַ חַיִּים וְנַעֲשָׂה בְּרִיָּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר תִּפַּח רוּחָם שֶׁל אוֹתָם הָאוֹמְרִים, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ עָתִיד לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים, שֶׁאֵיךְ אֶפְשָׁר, שֶׁיֵּעָשֶׂה מֵהֶם בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. יָבֹאוּ וְיִרְאוּ אֵלּוּ הָרְשָׁעִים הַשּׁוֹטִים הָרְחוֹקִים מִתּוֹרָה וּרְחוֹקִים מִמֶּנּוּ, מִן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שֶׁבְּיָדָיו שֶׁל אַהֲרֹן הָיָה מַטֶּה, עֵץ יָבֵשׁ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הֶחֱזִירוֹ לְכִי שָׁעָה לִבְרִיָּה, שֶׁנִּשְׁתַּנָּה בְּרוּחַ וְגוּף, אֵלּוּ הַגּוּפִים שֶׁכְּבָר הָיוּ בָּהֶם רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת, וְשָׁמְרוּ מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְעָסְקוּ בַּתּוֹרָה יָמִים וְלֵילוֹת, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִטְמִין אוֹתָם בָּעָפָר, הִנֵּה אַחַר כָּךְ בָּעֵת שֶׁיִּתְחַדֵּשׁ הָעוֹלָם, דְּהַיְנוּ אַחַר גְּמַר הַתִּקּוּן, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה אוֹתָם בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. אָמַר רַבִּי חִיָּא וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אוֹתוֹ גּוּף שֶׁהָיָה, יָקוּם. זֶה מַשְׁמַע, שֶׁכָּתוּב, יִחְיוּ מֵתֶיךָ, וְלֹא כָּתוּב, יִבָּרֵא, מַשְׁמַע שֶׁהֵם כְּבָר נִבְרְאוּ, אֲבָל צְרִיכִים רַק שֶׁיִּחְיוּ. כִּי עֶצֶם אַחַת תִּשָּׁאֵר מִן הַגּוּף מִתַּחַת הָאָרֶץ, וְהָעֶצֶם הַהִיא אֵינָהּ נִרְקֶבֶת וְאֵינָהּ נֶעֱדֶרֶת בָּעָפָר לְעוֹלָם, וּבָעֵת הַהִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְרַכֵּךְ אוֹתָהּ, וְיַעֲשֶׂה אוֹתָהּ כִּשְׂאוֹר בַּבָּצֵק, וְתַעֲלֶה וְתִתְפַּשֵּׁט לְאַרְבַּע זְוִיּוֹת, וּמִמֶּנָּהּ יִשְׁתַּכְלֵל הַגּוּף וְכָל אֲבָרָיו, וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן בּוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָרוּחַ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר כֵּן הוּא. וּבֹא וּרְאֵה, הָעֶצֶם הַזּוֹ בַּמֶּה מִתְרַכֶּכֶת, בְּטָל. שֶׁכָּתוּב, כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ וְגוֹ'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ההלכות תשובה פ"ב

א. עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה דְּבָרִים מְעַכְּבִין אֶת הַתְּשׁוּבָה אַרְבָּעָה מֵהֶן עָוֹן גָּדוֹל וְהֶעוֹשֶׂה אַחַת מֵהֶן אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַסְפִּיק בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה לְפִי גוֹדֶל חֶטְאוֹ וְאֵלּוּ הֵן. הַמַּחֲטִיא אֶת הָרַבִּים וּבְכְלַל עָוֹן זֶה הַמְעַכֵּב אֶת הָרַבִּים מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוָה: **ב**. הַמַּטֶּה אֶת חֲבֵירוֹ מִדֶּרֶךְ טוֹבָה לְרָעָה כְּגוֹן מֵסִית וּמַדִּיחַ: **ג**. הָרוֹאֶה בְּנוֹ יוֹצֵא לְתַרְבּוּת רָעָה וְאֵינוֹ מוֹחֶה בְיָדוֹ דְּהוֹאִיל וּבְנוֹ בִּרְשׁוּתוֹ אֵילּוּ מִיחָה בּוֹ הָיָה פּוֹרֵשׁ וְנִמְצָא כְּמַחֲטִיאוֹ וּבְכְלַל עָוֹן זֶה כָּל שֶׁאֶפְשַׁר בְּיָדוֹ לְמָחוֹת בַּאֲחֵרִים בֵּין יָחִיד בֵּין רַבִּים וְלֹא מִיחָה אֶלָּא מַנִּיחָם בְּכִשְׁלוֹנָם: **ד**. הָאוֹמֵר אֶחֱטָא וְאָשׁוּב וּבְכְלַל זֶה אֶחֱטָא וְיוֹם הַכִּיפּוּרִים מְכַפֵּר:

מוסר

מהזה"ק ח"ב דף ב' ע"ב (ונכתב בלה"ק)

הַגּוֹרֵם שֶׁיְּמוּת הָעֲבֵר בְּמֵעֵי אִשְׁתּוֹ שָׁלֹשׁ רָעוֹת עוֹשֶׂה שֶׁהָעוֹלָם אֵינוֹ סוֹבֵל וְהָעוֹלָם הוֹלֵךְ וְצוֹעֵר מְעַט מְעַט וְלֹא נוֹדַע וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם. וְחָרֵב וְרָעֵב וְדֶבֶר בָּאִים לָעוֹלָם. וְאֵלֶּה הֵם הוֹרֵג בָּנָיו הוֹרֵס בִּנְיַן הַמֶּלֶךְ דּוֹחֶה הַשְּׁכִינָה וְהָעוֹלָם נִדּוֹן בְּכָל דִּינִים הָאֲמוּרִים. אוֹי עַל הָאִישׁ הַהוּא אוֹי לוֹ אוֹי לְנַפְשׁוֹ נוֹחַ לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ כַּמָּה וְכַמָּה רְבָבוֹת וְהָיוּ בְּגָלוּת וְנִשְׁמְרוּ מִנִּדָּה וּמִגּוֹיָה וּמֵהֲרִיגַת זֶרַע וְאַף שֶׁנִּגְזַר (שמות ב') כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאוֹרָה תַּשְׁלִיכוּהוּ לֹא הָיָה שׁוּם אֶחָד שֶׁהָרַג הָעֲבָר בְּמֵעֵי אִשָּׁה כָּל שֶׁכֵּן אַחַר שֶׁנּוֹלַד וּבְזָכוּת זֶה יָצְאוּ מֵהַגָּלוּת. וְאַשְׁרֵי אָדָם שֶׁיִּשְׁמוֹר אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ כִּי מִלְּבַד עוֹנְשׁוֹ הֶעָצוּם גּוֹרֵם לְגָלוּת יִשְׂרָאֵל. ה' בְּרַחֲמָיו יַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵימָה:

וארא יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לֵאמֹר הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמָעֵנִי פַּרְעֹה וַאֲנִי עֲרַל שְׂפָתָיִם: וּמַלְיל מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ לְמֵימַר הָא בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָא קַבִּילוּ מִנִּי וְאֵכְדֵין יְקַבֵּל מִנִּי פַּרְעֹה וַאֲנָא יַקִּיר מַמְלָל:

רש"י ואיך ישמעני פרעה. זה אחד מעשרה קל וחמר שבתורה: ערל שפתים. אטום שפתים. וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום (ירמיה ו י) ערלה אזנם, אטומה משמוע, (ירמיה ט כה) ערלי לב, אטומים מהבין, (חבקוק ב טז) שתה גם אתה והערל, והאטם משכרות כוס הקללה. ערלת בשר, שהגיד אטום ומכסה בה. (ויקרא יט כג) וערלתם ערלתו,

עשו לו אטם וכסוי אסור שיבדיל בפני אכילתו, (שם) שלש שנים יהיה לכם ערלים, אטום ומכסה ומבדל מלאכלו:

(יג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וַיְצַוֵּם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן וּפַקֵּדְנוּן לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְוָת פַּרְעֹה מַלְכָּא דְמִצְרַיִם לְאַפָּקָא יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י וידבר ה' אל משה ואל אהרן. לפי שאמר משה (פסוק יב) ואני ערל שפתים, צירף לו הקדוש ברוך הוא את אהרן להיות לו לפה ולמליץ: ויצום אל בני ישראל. צום עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם: ואל פרעה מלך מצרים. צום עליו לחלק לו כבוד בדבריהם, זהו מדרשו. ופשוטו צום על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה. ודבר הצווי מהו, מפורש בפרשה שניה לאחר סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן הפסיק הענין באלה ראשי בית אבותם (פסוק יד) ללמדנו היאך נלדו משה ואהרן ובמי נתיחסו:

(יד) **שני** אֵלֶּה רָאשֵׁי בֵית אֲבֹתָם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוֹךְ וּפַלּוּא חֶצְרוֹן וְכַרְמִי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת רְאוּבֵן: אִלֵּין רֵישֵׁי בֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּנֵי רְאוּבֵן בּוּכְרָא דְיִשְׂרָאֵל חֲנוֹךְ וּפַלּוּא חֶצְרוֹן וְכַרְמִי אִלֵּין זַרְעַיָת רְאוּבֵן:

רש"י אלה ראשי בית אבתם. מתוך שהזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן, בשביל משה ואהרן התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן. [ובפסיקתא רבתי ראיתי לפי שקנטרם יעקב אביהם לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לבדם לומר שחשובים הם] :

(טו) וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל בֶּן הַכְּנַעֲנִית אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת שִׁמְעוֹן: וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל בַּר כְּנַעֲנָיְתָא אִלֵּין זַרְעַיָת שִׁמְעוֹן: (טז) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי לֵוִי לְתֹלְדֹתָם גֵּרְשׁוֹן וּקְהָת וּמְרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי שֶׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה: וְאִלֵּין שְׁמָהַת בְּנֵי לֵוִי לְתוּלְדָתְהוֹן גֵּרְשׁוֹן וּקְהָת וּמְרָרִי וּשְׁנֵי חַיֵּי לֵוִי מְאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שְׁנִין:

רש"י ושני חיי לוי וגו' . למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קים לא היה שעבוד, שנאמר (שמות א ו) וימת יוסף וכל אחיו, ואחר כך (שם ח) ויקם מלך חדש, ולוי האריך ימים על כלם:

נביאים - יחזקאל - פרק כט

(ט) וְהָיְתָה אֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁמָּמָה וְחָרְבָּה וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה יַעַן אָמַר יְאֹר לִי וַאֲנִי עָשִׂיתִי: וּתְהִי אַרְעָא דְמִצְרַיִם לְאִשְׁתְּמָמוּ וְחוֹרְבָא וְיִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ חֲלַף דַּאֲמַר מַלְכוּתָא דִּילִי וַאֲנָא כְּבָשִׁית: (י) לָכֵן הִנְנִי אֵלֶיךָ וְאֶל יְאֹרֶיךָ וְנָתַתִּי אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם לְחָרְבוֹת חֹרֶב שְׁמָמָה מִמִּגְדֹּל סְוֵנֵה וְעַד גְּבוּל כּוּשׁ: בְּכֵן הָא אֲנָא שְׁלַח רוּגְזִי עָלָךְ וְעַל מַלְכוּתָךְ וְאֶתֵּן יָת אַרְעָא

דִּמְצָרִים לְחוֹרֵב צָדוּ וְשָׁמְמוּ מִמִּגְדַּל סְוֵנֶה וְעַד תְּחוּם כּוּשׁ: (יא) לֹא תַעֲבָר בָּהּ רֶגֶל אָדָם וְרֶגֶל בְּהֵמָה לֹא תַעָבֶר בָּהּ וְלֹא תֵשֵׁב אַרְבָּעִים שָׁנָה: לָא תַעֲבָר בַּהּ רַגְלָא אֱנָשָׁא וְרַגְלָא דִּבְעִירָא לָא תַעֲבָר בַּהּ וְלָא תִתְיְתֵב אַרְבְּעִין שְׁנִין:

רש"י **ולא תשב ארבעים שנה** . ארבעים ושתים שני רעבון נגזרו בחלום פרעה כנגד שלשה פעמים שנכתב החלום שבע פרות ושבע שבלים רעות (בראשית מא) ראה וספרו ליוסף הרי שני פעמים ויוסף אמר לו שבע הפרות הרקות והרעות וז' השבלים הרקות (שם) הרי ארבעים ושתים לרעב ולא היה להם אלא שתים שנאמר כי זה שנתי' הרעב (שם מ"ה) ומשירד יעקב למצרים פסק הרעב שהרי בשנה השלישית זרעו שנאמר ותן זרע ונחיה וגו' (שם מז) והארבעים נפרעו להם עכשיו : **תשב ארבעים שנה** . תשב שר"א אשיגיא"ה בלע"ז :

(יב) וְנָתַתִּי אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁמָמָה בְּתוֹךְ אֲרָצוֹת נְשַׁמּוֹת וְעָרֶיהָ בְּתוֹךְ עָרִים מָחֳרָבוֹת תִּהְיֶיִן שְׁמָמָה אַרְבָּעִים שָׁנָה וַהֲפִצֹתִי אֶת מִצְרַיִם בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִים בָּאֲרָצוֹת: וְאֶתֵּן יָת אַרְעָא דְּמִצְרָיִם לְצָדוּ בְּגוֹ מְדִינָן צָדִין וְקִרְוָהָא בְּגוֹ קִרְוִין דַּהֲוָאָה חֲרָבָן יְהֶוְיָן לְצָדוּ אַרְבְּעִין שְׁנִין וְאַגְלֵי יָת מִצְרָאֵי לְבֵינֵי עַמְמַיָּא וַאֲבַדְרִינוֹן בְּמְדִינָתָא: (יג) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה מִקֵּץ אַרְבָּעִים שָׁנָה אֲקַבֵּץ אֶת מִצְרַיִם מִן הָעַמִּים אֲשֶׁר נָפֹצוּ שָׁמָּה: אֲרֵי כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים מִסּוֹף אַרְבְּעִין שְׁנִין אֲכַנֵּישׁ יָת מִצְרָאֵי מִבֵּינֵי עַמְמַיָּא דְּאִתְבַּדְּרוּ לְתַמָּן:

כתובים - משלי - פרק יג

(ב) מִפְּרִי פִי אִישׁ יֹאכַל טוֹב וְנֶפֶשׁ בֹּגְדִים חָמָס: גַּבְרָא מִן פֵּרִי פּוּמֵיהּ נְסִבַּע טָבְתָא וְנַפְשְׁהוֹן דְּבָזוֹזֵי תִּתְחַטַּף:

רש"י **מפרי פי איש יאכל טוב** . משכר תורתו יאכל טוב בעה"ז והקרן קיימת לעוה"ב : **ונפש בוגדים חמס** . וחפץ בוגדים חמס כמו אם יש את נפשכם (בראשית כג) אל תתנני בנפש צרי (תהלים כז) :

(ג) נֹצֵר פִּיו שֹׁמֵר נַפְשׁוֹ פֹּשֵׂק שְׂפָתָיו מְחִתָּה לוֹ: דְּנָטַר פּוּמֵיהּ מְזַדְּהַר בְּנַפְשֵׁיהּ וּפָתֵיחַ שְׂפָוָתֵיהּ סֵינוּ שֵׁצְיָא אִית לֵיהּ:

רש"י **נוצר פיו שומר נפשו פושק שפתיו** . פותח שפתיו לדבר תמיד כל רוחו מן ותפשקי את רגליך (יחזקאל טז) ל' רחב :

(ד) מִתְאַוָּה וְאֵין נַפְשׁוֹ עָצֵל וְנֶפֶשׁ חָרָצִים תִּדֻּשָּׁן: מִתְרַגְּרָגָא נַפְשֵׁיהּ דְּעַטְלָא מִדַּעַם וְלָא מַיְתֵי לֵהּ וְנַפְשְׁהוֹן דִּתְקִיפֵי תִּדְהַן:

רש"י **מתאוה ואין נפשו עצל** . מתאוה נפשו לכל טוב ואין : **ונפש חרוצים תדשן** . ישרים האוכלים יגיע כפיהם זהו משמעו לפי פשוטו , ולפי משלו לעתיד יראה בכבוד ת"ח ויתאוה ולא ישיג לו :

(ה) דְּבַר שֶׁקֶר יִשְׁנָא צַדִּיק וְרָשָׁע יַבְאִישׁ וְיַחְפִּיר: מִלְּתָא דְשִׁקְרָא סָנֵי צַדִּיקָא וְרַשִׁיעָא נְבָהַת וְנָחְפַּר:

רש"י **דבר שקר ישנא צדיק** . הצדיק שונא דבר שקר אבל הרשע מקבלו : **יבאיש ויחפיר** . את הבריות בכך :

(ו) צְדָקָה תִּצֹּר תָּם דָּרֶךְ וְרִשְׁעָה תְּסַלֵּף חַטָּאת: צְדָקָתָא תִּנְטוֹר לְאֵלֵּין דִּתְמִימִין בְּאָרְחָתְהוֹן וְרַשִׁיעָא מְטַלְטֵל בַּחֲטוֹהִי:

רש"י **ורשעה תסלף חטאת** . כמו חוטא ועל שהוא רשע גמור קוראהו חטאת ומשמעותה את החוטא תסלף רשעתו תקלקל אותו ותשפילהו , כל סלוף קלקול וכשלון הוא כמו אולת אדם תסלף דרכו (לקמן יט) ותבוא עליו רעה :

משנה יבמות פרק יד

א. חֵרֵשׁ שָׁנָשָׂא פִּקֵּחַת, וּפִקֵּחַ שֶׁנָּשָׂא חֵרֶשֶׁת, אִם רָצָה יוֹצִיא, וְאִם רָצָה יְקַיֵּם. כְּשֵׁם שֶׁהוּא כוֹנֵס בִּרְמִיזָה, כָּךְ הוּא מוֹצִיא בִּרְמִיזָה. פִּקֵּחַ שֶׁנָּשָׂא פִּקֵּחַת, וְנִתְחָרְשָׁה, (אִם רָצָה יוֹצִיא, וְאִם) רָצָה יְקַיֵּם. נִשְׁתַּטְּתָה, לֹא יוֹצִיא. נִתְחָרֵשׁ הוּא אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אֵינוֹ מוֹצִיא עוֹלָמִית. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, מִפְּנֵי מָה הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְחָרְשָׁה יוֹצֵאת, וְהָאִישׁ שֶׁנִּתְחָרֵשׁ אֵינוֹ מוֹצִיא. אָמְרוּ לוֹ, אֵינוֹ דוֹמֶה הָאִישׁ הַמְגָרֵשׁ לְאִשָּׁה הַמִּתְגָּרֶשֶׁת, שֶׁהָאִשָּׁה יוֹצְאָה לְרְצוֹנָהּ וְשֶׁלֹּא לְרְצוֹנָהּ, וְהָאִישׁ אֵינוֹ מוֹצִיא אֶלָּא לְרְצוֹנוֹ:

ברטנורה (א) **חרש**. כשם שכונס ברמיזה. כלומר כקידושין כך גרושין. וכן פקח בחרשת ברמיזה כנס שרמז לה עד שנתרצית לו וברמיזה יוציא אם רצה להוציא: **ונתחרשה**. אע"פ שקדושין גמורים היו שפקחת היתה באותו זמן: **אם רצה להוציא יוציא**. דלא בעינן דעת האשה: **נשתטית לא יוציא**. ואע"פ שיודעת לשמור גיטה ומתגרשת מן התורה, תקנו חכמים שלא יגרשנה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר: **נתחרש הוא**. לאחר קדושין, הואיל והיו קדושיו קדושין גמורים לא יוציא עולמית, שאין גרושין שאינן גמורים מפקיעין קדושין גמורים:

ב. הֵעִיד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן גֻּדְגְּדָה עַל הַחֵרֶשֶׁת שֶׁהִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ, שֶׁהִיא יוֹצְאָה בְּגֵט. אָמְרוּ לוֹ, אַף זוֹ כַּיּוֹצֵא בָהּ:

ברטנורה (ב) **שהשיאה אביה**. בקטנותה וקיבל קידושיה והיו קדושין גמורים, אע"פ שהיא חרשת, שעל דעת אביה נתקדשה ולא על דעתה: **יוצאה בגט**. אפילו לאחר שגדלה ופקע כח אב מקבלת היא את גיטה: **אף זו**. פקחת שנתחרשה, כיוצא בה:

ג. שְׁנֵי אַחִים חֵרְשִׁים, נְשׂוּאִים לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת חֵרְשׁוֹת, אוֹ לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת פִּקְחוֹת, אוֹ לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת, אַחַת חֵרֶשֶׁת וְאַחַת פִּקַּחַת, אוֹ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת חֵרְשׁוֹת נְשׂוּאוֹת לִשְׁנֵי אַחִים פִּקְחִים,

אוֹ לִשְׁנֵי אַחִין חֵרְשִׁין אוֹ לִשְׁנֵי אַחִין, אֶחָד חֵרֵשׁ וְאֶחָד פִּקֵּחַ, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרוֹת מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַיִּבּוּם. וְאִם הָיוּ נָכְרִיּוֹת, יִכָּנְסוּ, וְאִם רָצוּ לְהוֹצִיא יוֹצִיאוּ:

ברטנורה (ג) **הרי אלו פטורות**. דהואיל ושניהן חרשים או שתיהן חרשות, כקדושי זו כך קדושי זו, ואתו קדושין דאשתו אע"פ שאינן גמורים ומפקעי זיקת יבמתו שהרי אינה זיקה גמורה: **יכנסו**. שאין חליצה בחרש וחרשת, שאינן בואמר ואמרה. ואח"כ אם רצו להוציא יוציא בגט, דאתי גט ברמיזה ומפקע נשואין דידיה וזיקת אחיו דהואי ברמיזה:

ד. שְׁנֵי אַחִים, אֶחָד חֵרֵשׁ וְאֶחָד פִּקֵּחַ, נְשׂוּאִים לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת פִּקְחוֹת, מֵת חֵרֵשׁ, בַּעַל הַפִּקֵּחַת, מַה יַּעֲשֶׂה פִּקֵּחַ בַּעַל הַפִּקֵּחַת, תֵּצֵא מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה. מֵת פִּקֵּחַ בַּעַל הַפִּקֵּחַת, מַה חֵרֵשׁ, בַּעַל הַפִּקֵּחַת, תֵּצֵא מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה. מֵת פִּקֵּחַ בַּעַל הַפִּקֵּחַת, מַה יַּעֲשֶׂה חֵרֵשׁ בַּעַל הַפִּקֵּחַת, מוֹצִיא אִשְׁתּוֹ בְּגֵט, וְאֵשֶׁת אָחִיו אֲסוּרָה לְעוֹלָם. שְׁנֵי אַחִים פִּקְחִים נְשׂוּאִים לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת, אַחַת חֵרֶשֶׁת וְאַחַת פִּקֵּחַת, מֵת פִּקֵּחַ בַּעַל חֵרֶשֶׁת, מַה יַּעֲשֶׂה פִּקֵּחַ בַּעַל פִּקֵּחַת, תֵּצֵא מִשּׁוּם אֲחוֹת אִשָּׁה. מֵת פִּקֵּחַ בַּעַל פִּקֵּחַת, מַה יַּעֲשֶׂה חֵרֵשׁ בַּעַל חֵרֶשֶׁת, מוֹצִיא אִשְׁתּוֹ בְּגֵט, וְאֵשֶׁת אָחִיו אֲסוּרָה לְעוֹלָם. שְׁנֵי אַחִים, אֶחָד חֵרֵשׁ וְאֶחָד פִּקֵּחַ, נְשׂוּאִים לִשְׁתֵּי נָכְרִיּוֹת פִּקְחוֹת, מֵת חֵרֵשׁ בַּעַל פִּקֵּחַת, מַה יַּעֲשֶׂה פִּקֵּחַ בַּעַל פִּקֵּחַת, אוֹ חוֹלֵץ אוֹ מְיַבֵּם. מֵת פִּקֵּחַ בַּעַל פִּקֵּחַת, מַה יַּעֲשֶׂה חֵרֵשׁ בַּעַל פִּקֵּחַת, כּוֹנֵס, וְאֵינוֹ מוֹצִיא לְעוֹלָם. שְׁנֵי אַחִים פִּקְחִים נְשׂוּאִים לִשְׁתֵּי נָכְרִיּוֹת, אַחַת פִּקֵּחַת וְאַחַת חֵרֶשֶׁת, מֵת פִּקֵּחַ בַּעַל חֵרֶשֶׁת, מַה יַּעֲשֶׂה פִּקֵּחַ בַּעַל פִּקֵּחַת, כּוֹנֵס. וְאִם רָצָה לְהוֹצִיא, יוֹצִיא. מֵת פִּקֵּחַ בַּעַל הַפִּקֵּחַת, מַה יַּעֲשֶׂה פִּקֵּחַ בַּעַל חֵרֶשֶׁת, אוֹ חוֹלֵץ אוֹ מְיַבֵּם. שְׁנֵי אַחִים, אֶחָד חֵרֵשׁ וְאֶחָד פִּקֵּחַ, נְשׂוּאִים לִשְׁתֵּי נָכְרִיּוֹת, אַחַת חֵרֶשֶׁת וְאַחַת פִּקֵּחַת, מֵת חֵרֵשׁ בַּעַל חֵרֶשֶׁת, מַה יַּעֲשֶׂה פִּקֵּחַ בַּעַל פִּקֵּחַת, כּוֹנֵס. וְאִם רָצָה לְהוֹצִיא, יוֹצִיא. מֵת פִּקֵּחַ בַּעַל פִּקֵּחַת, מַה יַּעֲשֶׂה חֵרֵשׁ בַּעַל חֵרֶשֶׁת, כּוֹנֵס, וְאֵינוֹ מוֹצִיא לְעוֹלָם:

ברטנורה (ד) **מוציא את אשתו בגט**. דזיקת אחותה הבא מכח קדושין גמורים אוסרתה עליו, ואין כח בקדושין דידיה לדחות היבמה משום אחות אשתו: **ואשת אחיו אסורה לעולם**. דחרש לא חליץ. ולכנוס אי אפשר משום אחות אשה: **כונס ואינו מוציא לעולם**. דלא אתי גט דידיה ומפקע זיקת יבומי אחיו הראשון:

גמרא יבמות דף ק"ט ע"א

תָּנֵי בַּר קַפָּרָא לְעוֹלָם יְדַבֵּק אָדָם בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים בַּחֲלִיצָה כְּאַבָּא שָׁאוּל דְּתַנְיָא אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר הַכּוֹנֵס אֶת יְבִמְתּוֹ לְשֵׁם נוּי לְשֵׁם אֵישׁוּת לְשֵׁם דָּבָר אַחֵר כְּאִלּוּ פּוֹגֵעַ בְּעֶרְוָה וְקָרוֹב

בְּעֵינַי לִהְיוֹת הַוּלֶד מַמְזֵר. בַּהֲבָאַת שָׁלוֹם דִּכְתִיב (תהלים ד') בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ וְאָמַר רִבִּי אִבְהוּ אַתְיָא רְדִיפָה רְדִיפָה כְּתִיב הָכָא וְרָדְפֵהוּ וּכְתִיב הָתָם (משלי כ"א) רוֹדֵף צְדָקָה וָחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד. בַּהֲפָרַת נְדָרִים נָתְנָן דִּכְרִבִּי נָתָן דְּתַנְיָא רִבִּי נָתָן אוֹמֵר הַנּוֹדֵר כְּאִלּוּ בָּנָה בָמָה וְהַמְקַיְּימוֹ כְּאִלּוּ הִקְרִיב עָלֶיהָ קָרְבָּן. וְיִתְרַחֵק מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים מִן הַמִּיאוּנִין דִּילְמָא גָּדְלָה. וּמִיחַרְטָה בָּהּ. וּמִן הַפְּקִדּוֹנוֹת בְּבַר מָתָא דְּבַיְיתֵיהּ כִּי בַיְיתֵיהּ דָּמֵי. וּמִן הָעֵרְבוֹן כְּעֵרֶב שֶׁלְצִיּוֹן דְּאָמַר רִבִּי יִצְחָק מָאי דִּכְתִיב (משלי י"א) רַע יֵרוֹעַ כִּי עָרַב זָר רָעָה אַחַר רָעָה תָּבֹא לְמִקַּבְּלֵי גֵּרִים וּלְעֵרְבֵי שֶׁלְצִיּוֹן וּלְתוֹקֵעַ עַצְמוֹ לִדְבַר הֲלָכָה. מְקַבְּלֵי גֵּרִים כְּרִבִּי חֲלָבוֹ דְּאָמַר רִבִּי חֲלָבוֹ קָשִׁים גֵּרִים לְיִשְׂרָאֵל כְּסַפַּחַת בָּעוֹר. עַרְבֵי שֶׁלְצִיּוֹן דְּעַבְדֵי שְׁלוּף דּוּץ. תּוֹקֵעַ עַצְמוֹ לִדְבַר הֲלָכָה דְּתַנְיָא רִבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ תּוֹרָה אֵין לוֹ תּוֹרָה. פְּשִׁיטָא אֶלָּא כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ אֶלָּא תּוֹרָה אֵין לוֹ אֶלָּא תּוֹרָה. הָא נַמֵּי פְּשִׁיטָא אֶלָּא דַּאֲפִלּוּ תּוֹרָה אֵין לוֹ מָאי טַעְמָא אָמַר רַב פַּפָּא אָמַר קְרָא וְלִמַּדְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כָּל שֶׁיִּשְׁנוֹ בַּעֲשִׂיָּה יִשָּׁנוֹ בִּלְמִידָה וְכָל שֶׁאֵינוֹ בַּעֲשִׂיָּה אֵינוֹ בִּלְמִידָה. וְאִי בָּעֵית אֵימָא לְעוֹלָם כִּדְאַמְרֵינַן מֵעִיקָּרָא כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ אֶלָּא תּוֹרָה אֵין לוֹ אֶלָּא תּוֹרָה לֹא צְרִיכָא דְּקָא מַגְמַר לְאַחֲרִינֵי וְאָזְלֵי וְעַבְדֵי מַהוּ דְּתֵימָא אִית לֵיהּ אַגְרָא לְדִידֵיהּ קָא מַשְׁמַע לָן. וְאִיבָּעֵית אֵימָא תּוֹקֵעַ עַצְמוֹ לִדְבַר הֲלָכָה בְּדַיְינָא דְּאָתֵי דִּינָא לְקָמֵיהּ וְגָמַר הֲלָכָה וּמְדַמֵּי מִלְּתָא לְמִלְּתָא וְאִית לֵיהּ רַבָּה וְלֹא אָזִיל מַשְׁאִיל. דְּאָמַר רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי לְעוֹלָם יִרְאֶה דַּיָּין עַצְמוֹ כְּאִלּוּ חֶרֶב מוּנַּחַת לוֹ בֵּין יַרְכוֹתָיו וְגֵיהִנֹּם פְּתוּחָה לוֹ מִתַּחְתָּיו שֶׁנֶּאֱמַר (שה"ש ג') הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ וְגוֹמֵר מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת מִפַּחֲדָה שֶׁל גֵּיהִנֹּם הַדּוֹמָה לְלַיְלָה:

רש"י **אתיא רדיפה רדיפה**. תשלום שכר גדול להבאת שלום שאוכל פירותיה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כגמילות חסדים דכתיב בה ימצא חיים צדקה בעולם הבא וכבוד בעוה"ז: **כאלו בנה במה**. בשעת איסור הבמות דחוטא הוא דכתיב וכי תחדל לנדור וגו' הא לא תחדל יהיה בך חטא: **כאלו הקריב קרבן**. שעבר עליו שתי עבירות אלא ילך אצל חכם ויתירנו כדי שלא יהא רגיל בכך: **בבר מתא**. לא יקבל פקדון מבן עירו: **דבייתיה כי בייתיה דמי**. שרגיל אצלו ויטול את שלו ויחזור ויתבענו: **שלציון**. שם מקום שמניחין הלוה ותופסין הערב: **דוץ**. ל' תוקע כדאמר דצה ושלפה: **רע ירוע**. רעה אחר רעה: **כי ערב זר**. המערב זרים גרים בישראל והנכנס בערבון נמי משמע: **ולתוקע עצמו**. סיפא דקרא ושונא תוקעים בוטח: **תוקע עצמו לדבר הלכה**. שאומר הריני שונה ואינו מקיים ואקבל שכר לימוד: **קשים גרים**. שאין בקיאין בדקדוקי מצות ולמדין ישראל ממעשיהן: **כספחת**. לישנא דקרא נקט כדכתיב ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב: **אין לו תורה**. אינו עוסק בתורה: **אין לו תורה**. אינו מקבל שכר לימוד. אלא תורה. ואינו מקיים:

אפילו תורה. אפי' שכר לימוד אין לו: **וגמר הלכה**. יודע הלכה אלא שאין דומין לדין הבאים לפניו כל כך ומדמי מלתא למלתא ולא משאיל לרבי' והיינו תוקע שסומך ונשען על הלכה שהוא יודע: **גבורים**. דיינים: **שלשלמה**. שהשלום שלו: **מטתו**. בית המקדש ששם לשכת הגזית:

זוהר וארא דף כ"ט ע"א

רִבִּי חִיָּיא קָם לֵילְיָא חָד לְמִלְעֵי בְּאוֹרַיְיתָא וַהֲוָה עִמֵּיהּ רִבִּי יוֹסֵי זוּטָא דַּהֲוָה רַבְיָיא. פָּתַח רִבִּי חִיָּיא וְאָמַר (קהלת ט') לֵךְ אֱכוֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וּשְׁתֵה בְלֵב טוֹב יֵינֶךָ כִּי כְבָר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ. מָאי קָא חָמָא שְׁלֹמֹה דְּאָמַר הָאי קְרָא. אֶלָּא שְׁלֹמֹה כָּל מִלּוֹי בְּחָכְמָה הֲווּ. וְהָאי דְּאָמַר לֵךְ אֱכוֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ. בְּשַׁעְתָּא דְּבַר נַשׁ אָזִיל בְּאָרְחוֹי דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְקָרֵב לֵיהּ לְגַבֵּיהּ וְיָהִיב לֵיהּ שַׁלְוָה וְנַיְיחָא כְּדֵין נַהֲמָא וְחַמְרָא דְּאָכִיל וְשָׁתֵי בְּחֶדְוָה דְּלִבָּא בְּגִין דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרְעֵי בְּעוֹבָדּוֹי. אָמַר לֵיהּ הַהוּא רַבְיָיא אִי הֵכִי הָא אֲמְרַת דְּכָל מִלּוֹי דִּשְׁלֹמֹה בְּחָכְמְתָא הֲווּ אֵן הוּא חָכְמְתָא הָכָא אָמַר לֵיהּ בְּרִי תְּבַשֵּׁל בִּשּׁוּלְךָ וְתָחֵמֵי הָאי קְרָא. אָמַר לֵיהּ עַד לָא בָּשִׁילְנָא יָדַעְנָא. אָמַר לֵיהּ מְנָא לָךְ. אָמַר לֵיהּ קַלָּא חַד שְׁמַעְנָא מֵאַבָּא דַּהֲוָה אָמַר בְּהָאי קְרָא. דִּשְׁלֹמֹה קָא אַזְהַר לֵיהּ לְבַר נַשׁ לְאַעְטָרָא לֵהּ לְכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל (ויחי רכ"ט ב') בְּשִׂמְחָה דְּאִיהוּ סְטָרָא דִּימִינָא וְאִיהוּ נַהֲמָא דְּיִתְעַטַּר בְּחֶדְוָה. וּלְבָתַר דְּיִתְעַטַּר בְּחַמְרָא דְּאִיהוּ שְׂמָאלָא בְּגִין דְּיִשְׁתַּכַּח בְּמְהֵימְנוּתָא דְּכוֹלָּא חֶדְוָותָא שְׁלֵימָתָא בִּימִינָא וּשְׂמָאלָא. וְכַד תֶּהֱוֵי בֵּין תַּרְוַיְיהוּ כְּדֵין כָּל בִּרְכָאן שָׁרָאן בְּעַלְמָא. וְכָל דָּא כַּד אִתְרְעֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעוֹבָדַיְיהוֹן דִּבְנֵי נְשָׁא הֲדָא הוּא דִכְתִיב כִּי כְבָר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ. אָתָא רִבִּי חִיָּיא וּנְשַׁקֵיהּ. אָמַר חַיֶּיךָ בְּרִי הָאי מִלָּה שָׁבַקְנָא בְּגִינָךְ. וְהַשְׁתָּא יְדַעְנָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בָּעֵי לְאַעְטָרָא לָךְ בְּאוֹרַיְיתָא:

תרגום הזוהר רַבִּי חִיָּא קָם לַיְלָה אֶחָד לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי יוֹסֵי הַקָּטָן, שֶׁהָיָה עוֹד יֶלֶד. פָּתַח רַבִּי חִיָּא וְאָמַר, לֵךְ אֱכוֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וּשְׁתֵה בְּלֵב טוֹב יֵינֶךָ כִּי כְבָר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ. מַה רָאָה שְׁלֹמֹה, שֶׁאָמַר מִקְרָא הַזֶּה. אֶלָּא שְׁלֹמֹה כָּל דְּבָרָיו בְּחָכְמָה הָיוּ. וְזֶה שֶׁאָמַר, לֵךְ אֱכוֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ, פְּרוּשׁוֹ, בְּשָׁעָה שֶׁהָאָדָם הוֹלֵךְ בִּדְרָכָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקָרְבוֹ אֲצָלוֹ, וְנוֹתֵן לוֹ שַׁלְוָה וּמְנוּחָה, אָז, הַלֶּחֶם וְהַיַּיִן שֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה הוּא בְּשִׂמְחַת הַלֵּב מְשׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה בְּמַעֲשָׂיו. אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הַיֶּלֶד, אִם כֵּן, הֲרֵי אָמַרְתָּ, שֶׁכָּל דְּבָרָיו שֶׁל שְׁלֹמֹה הָיוּ בְּחָכְמָה, אֵיפֹה הוּא הַחָכְמָה כָּאן בַּמִּקְרָא הַזֶּה. אָמַר לוֹ רַבִּי חִיָּא, בְּנִי, תְּבַשֵּׁל בִּשּׁוּלְךָ, וְתִרְאֶה מִקְרָא הַזֶּה. אָמַר לוֹ הַיֶּלֶד, מִטֶּרֶם שֶׁבִּשַּׁלְתִּי אֲנִי יוֹדֵעַ. אָמַר לוֹ רַבִּי חִיָּא, מֵאַיִן לְךָ. אָמַר לוֹ הַיֶּלֶד קוֹל אֶחָד, שָׁמַעְתִּי מֵאַבָּא, שֶׁהָיָה אָמַר בַּמִּקְרָא הַזֶּה. שֶׁשְּׁלֹמֹה הִזְהִיר אֶת בְּנֵי אָדָם, לְעַטֵּר אֶת כְּנֶסֶת

יִשְׂרָאֵל, בְּשִׂמְחָה, שֶׁהוּא צַד יָמִין, וְהוּא לֶחֶם, שֶׁיִּתְעַטֵּר בְּשִׂמְחָה. וְאַחַר כָּךְ יִתְעַטֵּר בַּיַּיִן, שֶׁהוּא צַד שְׂמֹאל, כְּדֵי שֶׁאֵמוּנַת כֹּל, תִּמָּצֵא בְּשִׂמְחָה שְׁלֵמָה בְּיָמִין וּשְׂמֹאל, וּכְשֶׁתִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם, אָז כָּל הַבְּרָכוֹת שׁוֹרוֹת בָּעוֹלָם. וְכָל זֶה הוּא, כְּשֶׁרוֹצֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל בְּנֵי אָדָם, זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי כְבָר רָצָה הָאֱלֹקִים אֶת מַעֲשֶׂיךָ, בָּא רַבִּי חִיָּא וּנְשָׁקוֹ. אָמַר, חַיֶּיךָ בְּנִי, שֶׁדָּבָר זֶה הִנַּחְתִּי בִּשְׁבִילְךָ. וְעַתָּה יָדַעְתִּי, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְעַטֵּר לְךָ בַּתּוֹרָה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ההלכות תשובה פ"ד

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נוֹעֲלִין דַּרְכֵי הַתְּשׁוּבָה בִּפְנֵי עוֹשֵׂיהֶן וְאֵלּוּ הֵן **א**. הַפּוֹרֵשׁ מִן הַצִּבּוּר לְפִי שֶׁבִּזְמַן שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה לֹא יִהְיֶה עִמָּהֶם וְאֵינוֹ זוֹכֶה עִמָּהֶם בִּזְכוּת שֶׁעוֹשִׂין: **ב**. הַחוֹלֵק עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים לְפִי שֶׁמַּחֲלֶקְתּוֹ גוֹרֶמֶת לוֹ לִפְרוֹשׁ מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ דַּרְכֵי הַתְּשׁוּבָה: **ג**. הַמַּלְעִיג עַל הַמִּצְוֹת שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּתְבַּזּוּ בְעֵינָיו אֵינוֹ רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶן וְלֹא עוֹשָׂן וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה בַּמֶּה יִזְכֶּה: **ד**. הַמְבַזֶּה רַבּוֹתָיו שֶׁדָּבָר זֶה גּוֹרֵם לְדוֹחֲפוֹ וּלְטוֹרְדוֹ כְּגֶחָזִי וּבִזְמַן שֶׁנִּטְרָד לֹא יִמְצָא מְלַמֵּד וּמוֹרֶה לוֹ דֶּרֶךְ הָאֱמֶת: **ה**. הַשּׂוֹנֵא אֶת הַתּוֹכָחוֹת שֶׁהֲרֵי לֹא הִנִּיחַ לוֹ דֶּרֶךְ תְּשׁוּבָה שֶׁהַתּוֹכָחָה גּוֹרֶמֶת שֶׁבִּזְמַן שֶׁמּוֹדִיעִין לוֹ לְאָדָם חֲטָאָיו וּמַכְלִימִין אוֹתוֹ חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה:

מוסר

מספר סדר היום דף ל"ז ע"ב

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּמַסֶּכֶת נְדָה אָמַר עוּלָא יָשַׁב לוֹ קוֹץ בִּכְרֵסוֹ וְהוּא הַמָּקוֹם לְמַטָּה אֲצָל הָעֶרְוָה וְצָרִיךְ לְמַשְׁמֵשׁ שָׁם כְּדֵי לְהוֹצִיאוֹ תִּבְקַע כְּרֵיסוֹ וְלֹא יֵעָשֶׂה רָשָׁע לִפְנֵי הַמָּקוֹם. אוֹי לָאָזְנַיִם שֶׁכָּכָה שׁוֹמְעוֹת וְלָעֵינַיִם שֶׁכֵּן רוֹאוֹת עַד הֵיכָן מַגִּיעַ קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל לִבֵּין אֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם וְהָרוֹאֶה וְהַשּׁוֹמֵעַ זֶה אֵיךְ לֹא יִהְיֶה נָזוּף כָּל יָמָיו לִפְנֵי הַמָּקוֹם כִּי כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים עָבַר עַל זֶה וּמִי הוּא אֲשֶׁר נִקָּה מִזֶּה יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִזֶּה. וְיוּכַל כָּל אָדָם לְהִקָּרֵא רָשָׁע מְרוּשָׁע לִפְנֵי הַמָּקוֹם בְּפֶה מָלֵא כֵּיוָן שֶׁעָבַר עַל זֶה כַּמָּה פְּעָמִים וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הוֹשִׁיט יָדוֹ לְמַטָּה לְחַכֵּךְ עַצְמוֹ וּמִן הַחִכּוּךְ בָּא לִידֵי חִמּוּם וּמִן הַחִמּוּם גָּרַם הַחֵטְא לְהוֹצִיא שִׁכְבַת זֶרַע לְבַטָּלָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הוֹשִׁיט יָדוֹ לְרַצּוֹנוֹ בְּלִי סִבָּה גּוֹרֶמֶת. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הִקְשָׁה עַצְמוֹ לְדַעַת שֶׁהוּא חַיָּיב נִדּוּי וּלְדַעַת אַחֶרֶת הוּא בְּנִדּוּי. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם הוֹצִיא בְּיָדוֹ זֶרַע בְּכַוָּנָה לְמַלֹּאת תַּאֲוָתוֹ שֶׁהוּא שָׂנְאוּי וּמְרוּחָק לִפְנֵי הַמָּקוֹם בָּרוּךְ הוּא וְאֵינוֹ זוֹכֶה לִרְאוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה ה' יַצִּילֵנוּ:

וארא יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(יז) בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְמִשְׁפְּחֹתָם: בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לִבְנִי וְשִׁמְעִי לְזַרְעֲיָתְהוֹן: (יח) וּבְנֵי קְהָת עַמְרָם וְיִצְהָר וְחֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קְהָת שָׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה: וּבְנֵי קְהָת עַמְרָם וְיִצְהָר וְחֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל וּשְׁנֵי חַיֵּי קְהָת מְאָה וּתְלָתִין וּתְלַת שְׁנִין:

רש"י ושני חיי קהת ושני חיי עמרם וגו' . מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לבדה היו, אלא מיום שנלד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה, חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה לא תמצאם ארבע מאות שנה, והרבה שנים נבלעים לבנים בשני האבות:

(יט) וּבְנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַלֵּוִי לְתֹלְדֹתָם: וּבְנֵי מְרָרִי מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֵּין זַרְעַיָת לֵוִי לְתוּלְדָתְהוֹן: (כ) וַיִּקַּח עַמְרָם אֶת יוֹכֶבֶד דֹּדָתוֹ לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת אַהֲרֹן וְאֶת מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עַמְרָם שֶׁבַע וּשְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה: וּנְסִיב עַמְרָם יָת יוֹכֶבֶד אֲחַת אֲבוּהִי לֵהּ לְאִנְתּוּ וִילִידַת לֵהּ יָת אַהֲרֹן וְיָת מֹשֶׁה וּשְׁנֵי חַיֵּי עַמְרָם מְאָה וּתְלָתִין וּשְׁבַע שְׁנִין:

רש"י יוכבד דדתו. אחת אבוהי בת לוי אחות קהת:

(כא) וּבְנֵי יִצְהָר קֹרַח וְנֶפֶג וְזִכְרִי: וּבְנֵי יִצְהָר קָרַח וְנֶפֶג וְזִכְרִי: (כב) וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי: וּבְנֵי עֻזִּיאֵל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסִתְרִי:

נביאים - יחזקאל - פרק כט

(יד) וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת מִצְרַיִם וַהֲשִׁבֹתִי אֹתָם אֶרֶץ פַּתְרוֹס עַל אֶרֶץ מְכוּרָתָם וְהָיוּ שָׁם מַמְלָכָה שְׁפָלָה: וְאָתִיב יָת גְּלוּת מִצְרָיִם וְאָתִיב יָתְהוֹן לְאַרְעָא פַּתְרוֹס עַל אַרְעָא תּוֹתְבוּתְהוֹן וִיהוֹן תַּמָּן מַלְכוּ חֲלִישָׁא:

רש"י **מכורתם** . מגורתם ל"א כמו תולדותם וכן חברו מנחם :

(טו) מִן הַמַּמְלָכוֹת תִּהְיֶה שְׁפָלָה וְלֹא תִתְנַשֵּׂא עוֹד עַל הַגּוֹיִם וְהִמְעַטְתִּים לְבִלְתִּי רְדוֹת בַּגּוֹיִם: מִן מַלְכוּתָא תְּהֵי חֲלִישָׁא וְלָא תִתְרַבְרַב עוֹד עַל עַמְמַיָּא וְאַזְעִירְנוּן בְּדִיל דְּלָא יִפְלְחוּן בְּעַמְמַיָּא:

רש"י **לבלתי רדות בגוים** . לשון ממשלה כמו ורדו בדגת הים (שם א) :

(טז) וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְמִבְטָח מַזְכִּיר עָוֹן בִּפְנוֹתָם אַחֲרֵיהֶם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי יְהוִה: וְלָא יְהוֹן עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְאִתְרַחֲצָא עֲלֵיהוֹן לְאַדְכָּרָא חוֹבִין בְּאַפָּנְיוּתְהוֹן בַּתְרֵיהוֹן וְיִדְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהִים:

רש"י **ולא יהיה** . מצרים לבית ישראל עוד למבטח המזכיר להם עון שאמר להם הקב"ה לא תוסיפו לראותם עוד (שמות יד) :

(יז) וַיְהִי בְּעֶשְׂרִים וָשֶׁבַע שָׁנָה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: וַהֲוָה בְּעֶשְׂרִין וּשְׁבַע שְׁנִין בְּקַדְמָאָה בְּחַד לְיַרְחָא הֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר:

רש"י **ויהי בעשרים ושבע שנה** . למלכות נבוכדנצר , אותה שנה נתנה מצרים בידו כך שנינו בסדר עולם ויש בספר הזה הרבה נבואות כתובות מוקדם ומאוחר :

(יח) בֶּן אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הֶעֱבִיד אֶת חֵילוֹ עֲבֹדָה גְדֹלָה אֶל צֹר כָּל רֹאשׁ מֻקָּרָח וְכָל כָּתֵף מְרוּטָה וְשָׂכָר לֹא הָיָה לוֹ וּלְחֵילוֹ מִצֹּר עַל הָעֲבֹדָה אֲשֶׁר עָבַד עָלֶיהָ: בַּר אָדָם נְבוּכַדְרֶאצַּר מַלְכָּא דְּבָבֶל אַפְלַח יָת מַשְׁרִיתֵיהּ פּוּלְחָן רָב עַל צוֹר כָּל שַׁעַר רֵישׁ נְתִּר וְכָל כָּתֵף אִתְמְרָט וַאֲגַר לָא הֲוָה לֵיהּ וּלְמַשְׁרִיתֵיהּ מִצּוֹר עַל פּוּלְחָנָא דְּאַפְלַח עֲלָהּ:

רש"י **העביד את חילו** . על צור עבודה גדולה : **כל ראש** . אנשי חיילותיו : **מוקרח וכל כתף מרוטה** . כדרך הצרים על העיר ימים רבים וטורחים ויגיעים בשאת משאות עצים ואבנים והוא לכד את צור בעשרים ושלש למלכותו כמו שמצינו בסדר עולם , מוקרח קאלב"ו בלע"ז : **מרוט**' . פלי"אה בלע"ז : **ושכר לא היה לו** . לאחר ששללו שללה עלה הים ושטף מהם לפי שנגזר עליה ועל שללה ליאבד בים :

(יט) לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי נֹתֵן לִנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם וְנָשָׂא הֲמֹנָהּ וְשָׁלַל שְׁלָלָהּ וּבָזַז בִּזָּהּ וְהָיְתָה שָׂכָר לְחֵילוֹ: בְּכֵן כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים הָא אֲנָא יָהִיב לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מַלְכָּא דְּבָבֶל יָת אַרְעָא דְּמִצְרָיִם וְיִשְׁבֵּי אִתְרַגְּשׁוּתַהּ וְיָבוּז בִּזָּהּ וְיִעֲדֵי עֲדָאָה וּתְהֵי אֲגַר לְמַשְׁרִיתֵיהּ:

כתובים - משלי - פרק יג

(ז) יֵשׁ מִתְעַשֵּׁר וְאֵין כֹּל מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן רָב: אִית דְּמִעַתַּר נַפְשֵׁיהּ וְלֵית כָּל מִדְּעַם וּמְמַסְכֵּן נַפְשֵׁיהּ וּמַזְלֵיהּ סַגִּיאָה:

רש"י **יש מתעשר ואין כל** . מראה עצמו עשיר , ד"א יש אדם שהוא מתעשר בסופו ואין לו כלום בתחילתו , ויש שהוא בא לידי עניות מממון גדול , ד"א מתעשר בגזל עניים וסוף אין לו כלום . ויש מתרושש . ע"י שפיזר ונתן לאביונים והון רב מוכן לו :

(ח) כֹּפֶר נֶפֶשׁ אִישׁ עָשְׁרוֹ וְרָשׁ לֹא שָׁמַע גְּעָרָה: אִית לֵיהּ פּוּרְקָנָא דְנַפְשֵׁיהּ דְּגַבְרָא עוּתְרֵיהּ וּמַסְכְּנָא לָא מְקַבֵּל בַּעְתָא:

רש"י **כפר נפש איש עשרו** . עשרו של אדם הוא כופר נפשו שעשה ממנו צדקה : **ורש לא שמע גערה** . ובלבד שלא ישמיע גערה לרש שנותן לו ואינו מכלימו , ד"א כפר נפש איש עשרו , תורתו : **ורש** . בדברי תורה לא שמע גערה אינו יודע לסור מן הרעה לפי שלא נזהר , ומ"א על מחצית השקל מדבר שהטיל הכתוב על כל ישראל והשוה בו דל ועשיר שאין הרש שומע גערה וכלימה מן העשיר לאמר לו חלקי גדול מחלקך בקרבנות צבור :

(ט) אוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמָח וְנֵר רְשָׁעִים יִדְעָךְ: נוּהֲרֵי דְצַדִּיקֵי נְרַוֵּז וּשְׁרָגָא דְרַשִׁיעֵי נְדַעֲךְ:

רש"י **ידעך** . לשון קפיצה שהשלהבת קופצת ונכרתת :

(י) רַק בְּזָדוֹן יִתֵּן מַצָּה וְאֶת נוֹעָצִים חָכְמָה: לְחוֹד בִּזְדָנוּתָא אְתְיָא מַצוּתָא וְאִלֵּין דְמִתְמַלְכִין חַכִּימֵי אִנּוּן:

רש"י **רק בזדון יתן מצה** . מחלוקת : **ואת נועצים** . ועם המתיעצים תלין חכמה :

(יא) הוֹן מֵהֶבֶל יִמְעָט וְקֹבֵץ עַל יָד יַרְבֶּה: מַזָּלָא מִן עַוְלָא דְמָרֵיהּ יְזְעַר וּדְמַכְנֵשׁ וְיָהַב לְמַסְכְּנָא יַסְנֵי מָמוֹנֵיהּ:

רש"י **הון מהבל ימעט** . עושה גרסתו חבילות חבילות ימעט שישתכח ממנו מעט מעט :

(יב) תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב וְעֵץ חַיִּים תַּאֲוָה בָאָה: מַן דִּמְשַׁדֵי לְמַעְדְרֵיהּ טָב מִן דְּתָלֵי בְּסַבְרָא וְאִילָנָא דְחַיֵי רְגָתָא מַיְתָא:

רש"י **תוחלת ממשכה** . מבטיח עצמו על חבירו ואינו עושה : **מחלה לב** . מביאה חולי ללב , ואין מחלה זה שם דבר כמו (שמות כ"ג) והסירותי מחלה מקרבך אלא כמו (ויקרא י' י"א) מעלה גרה : **ועץ חיים תאוה באה** . מסורס הוא כלומר תאוה באה הרי הוא כעץ חיים תוחלת שהוחיל הקדוש ברוך הוא לישראל וצפה שישובו והם לא שבו סוף באה להם למחלת לב וכשתאותו באה שהם עושין רצונו עץ חיים היא להם :

משנה בבא מציעא פרק ד

א. הַזָּהָב קוֹנֶה אֶת הַכֶּסֶף, וְהַכֶּסֶף אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת הַזָּהָב. הַנְּחשֶׁת קוֹנָה אֶת הַכֶּסֶף, וְהַכֶּסֶף אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת הַנְּחשֶׁת. מָעוֹת הָרָעוֹת קוֹנוֹת אֶת הַיָּפוֹת, וְהַיָּפוֹת אֵינָן קוֹנוֹת אֶת הָרָעוֹת. אֶסִימוֹן קוֹנֶה אֶת הַמַּטְבֵּעַ, וְהַמַּטְבֵּעַ אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת אֶסִימוֹן. מְטַלְטְלִין קוֹנִים אֶת הַמַּטְבֵּעַ, וְהַמַּטְבֵּעַ אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת הַמְּטַלְטְלִין. זֶה הַכְּלָל, כָּל הַמְּטַלְטְלִין קוֹנִין זֶה אֶת זֶה:

ברטנורה (א) **הזהב קונה את הכסף**. כל דבר שהוא חשוב להיות מטבע וחריף לינתן בהוצאה, דין מעות יש לו, ואינו קונה את שכנגדו שאינו חשוב מטבע ואינו חריף בהוצאה כמותו. ומי שאין טבעו חשוב וחריף, דין פירות יש לו, ומשיכתו הוא קיום דבר. לפיכך מכי משך האחד דינרי זהב, קנה השני דינרי כסף בכל מקום שהם, ואין אחד מהם יכול לחזור בו. דדינרי זהב הוו פירות לגבי דינרי כסף: **והכסף אינו קונה את הזהב**. דדינרי כסף שהם חריפים בהוצאה, דין מעות יש להם לגבי דינרי זהב. ואם משך האחד דינר כסף, לא קנה האחר דינר זהב עד שימשוך, דמעות אינן קונות. והיינו טעמא נמי שנחושת קונה את הכסף, דפרוטות של נחושת שאין טיבען חשוב כל כך, הוו פירי לגבי דינרי כסף, והכסף אינו קונה את הנחושת: **מעות הרעות**. שנפסלו: **אסימון**. שנעשה במדת המטבע היוצא אלא שעדיין לא טבעו עליו צורה: **כל המיטלטלין קונין זה את זה**. אם החליף אלו באלו, כיון שמשך האחד קנה חבירו. והאי כל, לאתויי אפילו כיס מלא מעות בכיס מלא מעות:

ב. כֵּיצַד. מָשַׁךְ הֵימֶנּוּ פֵּרוֹת וְלֹא נָתַן לוֹ מָעוֹת, אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ, נָתַן לוֹ מָעוֹת וְלֹא מָשַׁךְ הֵימֶנּוּ פֵּרוֹת, יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ. אֲבָל אָמְרוּ, מִי שֶׁפָּרַע מֵאַנְשֵׁי דּוֹר הַמַּבּוּל וּמִדּוֹר הַפְּלָגָה, הוּא עָתִיד לְהִפָּרַע מִמִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּדִבּוּרוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כָּל שֶׁהַכֶּסֶף בְּיָדוֹ, יָדוֹ עַל הָעֶלְיוֹנָה:

ברטנורה (ב) נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו. זה וזה. ותקנת חכמים היא. דדבר תורה מעות קונות, כדאשכחן גבי הקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו, ומה טעם אמרו משיכה קונה ולא מעות, גזירה שמא יניח לוקח מקחו בבית מוכר זמן מרובה ותפול דליקה בשכונת המוכר ולא יחוש לטרוח ולהציל, לפיכך העמידום ברשותו לחזור בו אם ירצה, דכיון דאם יתייקרו ברשותו יתיקר ויחזור בו מן המכר ויהא השכר שלו, כדידיה חשיב להו וטרח ומציל: **אבל אמרו מי שפרע וכו'**. אע"פ שיכול לחזור בו, אוררין אותו בבית דין ואומרים עליו מי שפרע מדור המבול ומדור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה ומן המצריים ששטפו בים, הוא עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, ואחר כך מחזיר לו את מעותיו: רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו ידו על העליונה. רבי שמעון אמלתיה דתנא קמא קאי דאמר נתן לו מעות ולא משך ממנו פירות יכול לחזור בו בין מוכר בין לוקח ואתא רבי שמעון למימר דזמנין דמי שהכסף בידו דהיינו המוכר שקבל את הכסף ידו על העליונה, ובידו לקיים את המכר אם ירצה ואין הלוקח יכול לחזור בו, כגון שהיתה עלייתו של לוקח שכורה אצל המוכר, דהשתא אם המוכר רוצה שיהיה המכר קיים אין הלוקח יכול לחזור בו אף על פי שלא משך, דטעמא מאי אמור רבנן משיכה קונה ולא מעות, גזירה שמא יאמר לו מוכר ללוקח נשרפו חטיך בעליה, הכא דעליה דלוקח היא אי נפלה דליקה איהו טרח ומייתי לה. ואין הלכה כרבי שמעון. אלא אף על פי שעלייתו של לוקח שכורה אצל המוכר, כל זמן שלא משך יכול לחזור בו בין לוקח בין מוכר:

ג. הָאוֹנֶאָה אַרְבָּעָה כֶסֶף מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה כֶסֶף לַסֶּלַע, שְׁתוּת לַמֶּקַח. עַד מָתַי מֻתָּר לְהַחֲזִיר. עַד כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה לַתַּגָּר אוֹ לְקָרוֹבוֹ. הוֹרָה רַבִּי טַרְפוֹן בְּלֹד, הָאוֹנָאָה שְׁמוֹנָה כֶסֶף לַסֶּלַע, שְׁלִישׁ לַמֶּקַח, וְשָׁמְחוּ תַּגָּרֵי לֹד. אָמַר לָהֶם, כָּל הַיּוֹם מֻתָּר לְהַחֲזִיר. אָמְרוּ לוֹ, יָנִיחַ לָנוּ רַבִּי טַרְפוֹן בְּמָקוֹמֵנוּ, וְחָזְרוּ לְדִבְרֵי חֲכָמִים:

ברטנורה (ג) **האונאה ארבעה כסף**. ארבעה מעות כסף שהם שש מעות בדינר, והסלע ארבע דינרין: **מעשרים וארבע כסף לסלע**. אם היה המקח בדמי הסלע שהוא עשרים וארבע מעות דהשתא הויא אונאה שתות למקח, חייב להשיב לו כל אונאתו ארבעה כסף: **עד מתי מותר להחזיר**. מי שנתאנה. והא דנקט לשון מותר, לאשמועינן דליכא

אפילו מי שפרע להחזיר המקח או שיתן לו אונאתו: **עד כדי שיראה**. המקח לתגר או לאחד מקרוביו. ואם שהה יותר, מחל על אונאתו. והמוכר לעולם חוזר, שהרי אין המקח בידו שיוכל להראות לתגר או לקרובו אם נתאנה. ואם נודע שבא לידו דבר כיוצא בממכרו וידע שטעה ושתק ולא תבע, אינו יכול לחזור ולתבוע, שהרי מחל: **ושמחו תגרי לוד**. שהיו בקיאין בסחורה ומוכרין ביוקר. ואין הלכה כר' טרפון:

ד. אֶחָד הַלּוֹקֵחַ וְאֶחָד הַמּוֹכֵר יֵשׁ לָהֶן אוֹנָאָה. כְּשֵׁם שֶׁאוֹנָאָה לַהֶדְיוֹט, כָּךְ אוֹנָאָה לַתַּגָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין אוֹנָאָה לַתַּגָּר. מִי שֶׁהֵטַל עָלָיו, יְדוֹ עַל הָעֶלְיוֹנָה, רָצָה, אוֹמֵר תֶּן לִי מָעוֹתַי, אוֹ תֶּן לִי מַה שֶּׁאוֹנַיְתָנִי:

ברטנורה (ד) **אין לתגר אונאה**. מפני שהוא בקי ומסתמא אחולי אחיל גביה, והאי דזבנא הכי, משום דאתרמי ליה זבינא אחריתי. והשתא הוא דקבעי למיהדר ביה. ואין הלכה כר' יהודה: **מי שהוטל עליו ידו על העליונה**. מי שנתאנה: **תן לי מעותי**. אם נתאנה לוקח. ומתניתין רבי יהודה הנשיא היא. ולית הלכתא כוותיה, אלא אם האונאה שתות, קנה ומחזיר אונאה. יותר משתות, בטל מקח:

ה. כַּמָּה תְהֵא הַסֶּלַע חֲסֵרָה וְלֹא יְהֵא בָהּ אוֹנָאָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אַרְבָּעָה אִסָּרִין, אִסָּר לַדִּינָר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַרְבָּעָה פֶּנְדְּיוֹנוֹת, פֶּנְדְּיוֹן לַדִּינָר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁמוֹנָה פֶּנְדְּיוֹנוֹת, שְׁנֵי פֶּנְדְּיוֹנוֹת לַדִּינָר:

ברטנורה (ה) **כמה תהא סלע חסרה**. מטבע היוצא ותמיד הוא שוחק וחסר, כמה תחסר ואם הוציאה לא תהא אונאה: **ארבע איסרין**. לסלע: **איסר לדינר**. והוא אחד מן עשרים וארבע בו. דשש מעה כסף הוא דינר, מעה שני פונדיונים, פונדיון שני איסרין: **ארבעה פונדיונים**. אחד משנים עשר: **שמונה פונדיונים**. שתות. כשאר אונאה. וכן הלכה:

ו. עַד מָתַי מֻתָּר לְהַחֲזִיר. בַּכְּרָכִים, עַד כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה לַשֻּׁלְחָנִי, וּבַכְּפָרִים, עַד עֶרְבֵי שַׁבָּתוֹת. אִם הָיָה מַכִּירוֹ, אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מְקַבְּלָהּ הֵימֶנּוּ, וְאֵין לוֹ עָלָיו אֶלָּא תַּרְעֹמֶת. וְנוֹתְנָהּ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא נֶפֶשׁ רָעָה:

ברטנורה (ו) **בכרכים**. שיש שם שלחני. עד כדי שיראה לשולחני: **בכפרים**. שאין שם שלחני: **עד ערבי שבתות**. שבא להוציאה בערב שבת לסעודת שבת, אז ידע אם יוכל להוציאה ויקבלוה ממנו: **ואם היה מכירה**. הכי קאמר, ואם חסיד הוא ורוצה לעשות לפנים משורת הדין, אם מכיר שהיא הסלע שנתן לו, יקבלנה ממנו אפילו לאחר שנים עשר חודש: **ואין לו עליו אלא תרעומת**. הכי קאמר, ואחר שאינו חסיד ולא רצה לקבלה ממנו, אין לזה עליו אלא תרעומת. דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שלא החזירו בזמנו: **ונותנה למעשר שני**. אחסרה כדי אונאה קאי. ונותנה למעשר שני בשוויה ואינו חושש

משום אסימון שאין מעשר שני מתחלל אלא במטבע שיש בו צורה, דשם מטבע יש עליו, דמי שאינו לוקחה בשוויה בתורת מטבע אלא כמו נסכא של כסף, אינו אלא נפש רעה:
ז. הָאוֹנָאָה אַרְבַּע כֶּסֶף, וְהַטַּעֲנָה שְׁתֵּי כֶסֶף, וְהַהוֹדָאָה שָׁוֶה פְּרוּטָה. חָמֵשׁ פְּרוּטוֹת הֵן. הַהוֹדָאָה שָׁוֶה פְּרוּטָה, וְהָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה, וְהַנֶּהֱנֶה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ מָעַל, וְהַמּוֹצֵא שָׁוֶה פְּרוּטָה חַיָּב לְהַכְרִיז, וְהַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְנִשְׁבַּע לוֹ, יוֹלִיכֶנּוּ אַחֲרָיו אֶפְלוּ לְמָדַי:

ברטנורה (ז) **האונאה ארבעה כסף**. למקח סלע שהוא עשרים וארבע מעות כסף. נמצא האונאה שתות כדאמרן. וחזר ושנאה משום דבעי למתני הטענה שתי כסף: **והטענה שתי כסף**. שאין שבועת הדיינים על טענה שהיא פחותה משתי כסף, שטענו שוה שתי מעות כסף יש לי בידך, וזה יודה לו מהם שוה פרוטה ויכפור השאר, או יודה לו הכל ויכפור פרוטה: **וההודאה שוה פרוטה**. להיות הודאה במקצת ויתחייב שבועה: **המוצא שוה פרוטה**. אבל בציר מהכי אינו חייב להכריז, דכתיב (דברים כ"ב) אשר תאבד ממנו, פרט לאבדה שאין בה שוה פרוטה: **יוליכנו אחריו**. אם הודה שנשבע לשקר, דאז אין לו כפרה עד שיחזירנו לידו ממש ולא ליד שלוחו, דכתיב (במדבר ה') ונתן לאשר אשם לו:

ח. חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁין הֵן. הָאוֹכֶל תְּרוּמָה, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי, וְהַחַלָּה, וְהַבִּכּוּרִים מוֹסִיף חֹמֶשׁ. וְהַפּוֹדֶה נָטַע רְבָעִי וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ, מוֹסִיף חֹמֶשׁ. הַפּוֹדֶה אֶת הֶקְדֵּשׁוֹ, מוֹסִיף חֹמֶשׁ. הַנֶּהֱנֶה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ, מוֹסִיף חֹמֶשׁ. וְהַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְנִשְׁבַּע לוֹ, מוֹסִיף חֹמֶשׁ:

ברטנורה (ח) **האוכל תרומה**. גדולה. זה שאכל תרומה גדולה בשוגג: **ותרומת מעשר**. מעשר מן המעשר: **ותרומת מעשר של דמאי**. הלוקח תבואה מעם הארץ, צריך להפריש תרומת מעשר, אבל לא תרומה גדולה, שהיו הכל זהירים בה: **וחלה ובכורים**. כל הני חמשה חד נינהו, דכולהו איקרו תרומה, ומשם אחד הם באין: **נטע רבעי**. גמר קודש קודש ממעשר שני דמוסיף חומש. ותרווייהו נמי חד חשיב להו, דמחד קרא נפקי כיון דממעשר יליף: **ומעשר שני שלו**. דוקא. מוסיף חומש, דאיש ממעשרו כתיב: **הקדשו**. ולא של אחרים, המקדיש כתיב: **הנהנה**. בשוגג, חייב קרבן מעילה וחומש:

ט. אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם אוֹנָאָה. הָעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת, וְהַקַּרְקָעוֹת, וְהַהֶקְדֵּשׁוֹת. אֵין לָהֶן לֹא תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל וְלֹא תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, שׁוֹמֵר חִנָּם אֵינוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹשֵׂא שָׂכָר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, קְדָשִׁים שֶׁהוּא חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן, יֵשׁ לָהֶן אוֹנָאָה, וְשֶׁאֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן, אֵין לָהֶן אוֹנָאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הַמּוֹכֵר סֵפֶר תּוֹרָה, בְּהֵמָה וּמַרְגָּלִית, אֵין לָהֶם אוֹנָאָה. אָמְרוּ לוֹ, לֹא אָמְרוּ אֶלָּא אֶת אֵלּוּ:

ברטנורה (ט) אלו דברים שאין להם אונאה וכו'. דאמר קרא (ויקרא כה). וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך, דבר הנקנה מיד ליד, יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות. דכתיב וכי תמכרו ממכר, דבר שגופו מכור וגופו קנוי, יצאו שטרות שאינם עומדים אלא לראיה שבהן. הקדשות, אמר קרא אחיו, אחיו ולא הקדש: **לא תשלומי כפל**. דכתיב בטוען טענת גנב (שמות כב) על כל דבר פשע, כלל. על שור על חמור וכו', פרט. על כל אבדה, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין. יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. יצאו שטרות שאע"פ שהם מיטלטלין אין גופן ממון. הקדשות, אמר קרא רעהו, רעהו ולא הקדש: **ולא תשלומי ארבעה וחמשה**. אם גנב וטבח ומכר שור או שה של הקדש. דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה לשה וארבעה לשור, דכיון דאמעיט מכפל, בציר להו חדא, שהכפל בטובח ומוכר בכלל תשלומי ארבעה וחמשה הן: **נושא שכר אינו משלם**. דכתיב (שם) כי יתן איש אל רעהו, כלל. חמור או שור או שה, פרט. וכל בהמה לשמור, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וכו'. הקדשות, אמר קרא רעהו, ולא הקדש: **קדשים שחייב באחריותן**. אמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה: **יש להם אונאה**. דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה, דיליה היא, ואל תונו איש את אחיו קרינא ביה: **ושאינו חייב באחריותן**. כגון דאמר הרי זו: **אף המוכר ספר תורה**. לפי שאין קץ לדמיה: **מרגלית ובהמה**. מפני שאדם רוצה לזווגן. מי שיש לו שור יפה לחרישה מחזר על אחר שכמותו [לצמדו עמו בעול] שאם בא להצמיד תחת העול שור חלש עם הבריא מקלקל את הבריא, וכן מרגלית נאה למלאות עם חברתה בזהב מן היחידית. ואין הלכה לא כר' יהודה ולא כר' שמעון:

י. כְּשֵׁם שֶׁאוֹנָאָה בְּמֹקַח וּמִמְכָּר, כָּךְ אוֹנָאָה בְּדְבָרִים. לֹא יֹאמַר לוֹ בְּכַמָּה חֵפֶץ זֶה, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לִקַּח. אִם הָיָה בַּעַל תְּשׁוּבָה, לֹא יֹאמַר לוֹ זְכֹר מַעֲשֶׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים. אִם הוּא בֶּן גֵּרִים, לֹא יֹאמַר לוֹ זְכֹר מַעֲשֶׂה אֲבוֹתֶיךָ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב) וְגֵר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ:

ברטנורה (י) **כך אונאה בדברים**. שנאמר (ויקרא כ"ה) ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך, זה נאמר באונאת דברים שאין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא ללבו של מדבר שיודע אם לרעה מתכוין אם לטובה:

יא. אֵין מְעָרְבִין פֵּרוֹת בְּפֵרוֹת, אֲפִלּוּ חֲדָשִׁים בַּחֲדָשִׁים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר חֲדָשִׁים בִּישָׁנִים. בֶּאֱמֶת בַּיַּיִן הִתִּירוּ לְעָרֵב קְשֶׁה בְּרַךְ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַשְׁבִּיחוֹ. אֵין מְעָרְבִין שִׁמְרֵי יַיִן בְּיַיִן, אֲבָל

נוֹתֵן לוֹ אֶת שְׂמָרָיו. מִי שֶׁנִּתְעָרֵב מַיִם בְּיֵינוֹ, לֹא יִמְכְּרֵנּוּ בַּחֲנוּת אֶלָּא אִם כֵּן הוֹדִיעוֹ. וְלֹא לַתַּגָּר אַף עַל פִּי שֶׁהוֹדִיעוֹ, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְרַמּוֹת בּוֹ. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַטִּיל מַיִם בַּיַּיִן, יַטִּילוּ:

ברטנורה (יא) **אין מערבין פירות בפירות**. בעל הבית האומר לחבירו פירות שדה פלוני אני מוכר לך, לא יערבם בפירות שדה אחר: **ואין צריך לומר חדשים בישנים**. פסק למכור לו ישנים, לא יערב עמהם חדשים. שהישנים יבשים ועושים קמח יותר מן החדשים: **מפני שמשביחו**. קשה משביח את הרך, לפיכך פסק עמו רך מערב בו קשה, אבל פסק עמו קשה לא יערב בו את הרך: **אין מערבין שמרי יין**. של חבית זו ביין של חבית אחרת: **אבל נותן לו את שמריו**. של יין עצמו: **לא ימכרנו בחנות**. פרוטה פרוטה: **אלא אם כן הודיע**. לכל אחד ואחד מהן, מים מעורבין בו: **ולא לתגר**. לא ימכרנו ביחד ואף ע"פ שהודיעו, לפי שאינו לוקחו אלא לרמות ולמכרו בחנות: **מקום שנהגו להטיל מים ביין**. דוקא בין הגתות יטיל. דכיון שנהגו אין כאן טעות, שכל היינות בחזקת כן:

יב. הַתַּגָּר נוֹטֵל מֵחֲמֵשׁ גְּרָנוֹת וְנוֹתֵן לְתוֹךְ מְגוּרָה אֶחָת. מֵחֲמֵשׁ גִּתּוֹת, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ פִּטָּם אֶחָד. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא מִתְכַּוֵּן לְעָרֵב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא יְחַלֵּק הַחֲנָוָנִי קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִין לַתִּינוֹקוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַרְגִּילָן לָבוֹא אֲצָלוֹ. וַחֲכָמִים מַתִּירִין. וְלֹא יִפְחֹת אֶת הַשָּׂעָר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, זָכוּר לְטוֹב. לֹא יָבֹר אֶת הַגְּרִיסִין, דִּבְרֵי אַבָּא שָׁאוּל. וַחֲכָמִים מַתִּירִין. וּמוֹדִים שֶׁלֹּא יָבֹר מֵעַל פִּי מְגוּרָה, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּגוֹנֵב אֶת הָעַיִן. אֵין מְפַרְכְּסִין לֹא אֶת הָאָדָם וְלֹא אֶת הַבְּהֵמָה וְלֹא אֶת הַכֵּלִים:

ברטנורה (יב) **התגר נוטל מחמש גרנות**. שהכל יודעים בו שלא גדלו בשדותיו ומבני אדם הרבה לוקח ובחזקת כן לוקחים ממנו: **מגורה**. אוצר שאוגרין בו תבואה. גורן, הוא שדשין בו את התבואה. ודרך התגר לקנות מבעלי בתים בשעת הגורן ולהכניס למגורה שלו: **פיטם**. גיגית גדולה: **ובלבד שלא יתכוין לערבן**. להוציא קול לקנות הרוב ממקום משובח ולערב בו ממקום אחר ושכניו סבורים שכל הפירות מאותו מקום: **ולא יפחות את השער**. למכור בזול. מפני שהוא מרגיל לבא אצלו ומקפח מזונות חביריו: **זכור לטוב**. שמתוך כך אוצרי פירות מוכרין בזול. וכן הלכה: **גריסין**. פולין גרוסות בריחים, אחת לשתים: **לא יבור**. את הפסולת. לפי שמתוך שנראות יפות הוא מעלה את דמיהן הרבה מדמי הפסולת שנטל מהן: **וחכמים מתירין**. שיכול הלוקח לראות ולהבחין כמה דמי הפסולת שנברר, מאלו שישנן באחרים. וטוב לו להעלות בדמיהן של אלו שהן מבוררים מפני הטורח. והלכה כחכמים: **שלא יבור מעל פי המגורה**. למעלה להראות יפות, ואת הפסולת שבתוכו לא בירר: **לפי שאינו אלא כגונב את העין**. בברירתו: **מפרכסין**. מתקנין ומיפין: **לא את האדם**. עבד כנעני העומד לימכר:

גמרא בבא מציעא דף נ"ח ע"ב

תָּנוּ רַבָּנָן (ויקרא כ"ה) לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ בְּאוֹנָאַת דְּבָרִים הַכָּתוּב מְדַבֵּר אַתָּה אוֹמֵר בְּאוֹנָאַת דְּבָרִים אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּאוֹנָאַת מָמוֹן כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (שם) וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ הֲרֵי אוֹנָאַת מָמוֹן אָמוּר הָא מַה אֲנִי מְקַיֵּים לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ בְּאוֹנָאַת דְּבָרִים. הָא כֵּיצַד אִם הָיָה בַּעַל תְּשׁוּבָה לֹא יֹאמַר לוֹ זְכוֹר מַעֲשֶׂה אֲבוֹתֶיךָ. אִם הָיָה גֵּר וּבָא לִלְמוֹד תּוֹרָה לֹא יֹאמַר לוֹ פֶּה שֶׁאָכַל נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים בָּא לִלְמוֹד תּוֹרָה שֶׁנֶּאֶמְרָה מִפִּי הַגְּבוּרָה. אִם הָיוּ יִסּוּרִין בָּאִין עָלָיו. אִם הָיוּ חֲלָאִים בָּאִין עָלָיו. אוֹ שֶׁהָיָה מְקַבֵּר אֶת בָּנָיו. אַל יֹאמַר לוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ לוֹ חֲבֵרָיו לְאִיּוֹב (איוב ד') הֲלֹא יִרְאָתְךָ כִּסְלָתֶךָ תִּקְוָתְךָ וְתֹם דְּרָכֶךָ זְכָר נָא. מִי הוּא נָקִי אָבָד. אִם הָיוּ חֲמָרִים מְבַקְּשִׁים תְּבוּאָה מִמֶּנּוּ לֹא יֹאמַר לָהֶם לְכוּ אֵצֶל פְּלוֹנִי שֶׁהוּא מוֹכֵר תְּבוּאָה וְיוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁלֹּא מָכַר מֵעוֹלָם. רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אַף לֹא יִתְלֶה עֵינָיו עַל הַמָּקח בְּשָׁעָה שֶׁאֵין לוֹ דָמִים שֶׁהֲרֵי הַדָּבָר מָסוּר לַלֵּב וְכָל דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב נֶאֱמַר בּוֹ (שם) וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ. אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי גָּדוֹל אוֹנָאַת דְּבָרִים מֵאוֹנָאַת מָמוֹן שֶׁזֶּה נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ. וְרִבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר זֶה בְּגוּפוֹ וְזֶה בְּמָמוֹנוֹ. רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר זֶה נִתַּן לְהִשָּׁבוֹן וְזֶה לֹא נִתַּן לְהִשָּׁבוֹן. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק כָּל הַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵירוֹ בָּרַבִּים כְּאִלּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים. אָמַר לֵיהּ שַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ דַּחֲזִינָא לֵיהּ דְּאָזֵיל סוּמְקָא וְאָתֵי חִיוְרָא. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב דִּימִי בְּמַעֲרָבָא בְּמָאי זְהִירֵי. אָמַר לֵיהּ בְּאַחֲווּרֵי אַפֵּי. דְּאָמַר רִבִּי חֲנִינָא הַכֹּל יוֹרְדִים לְגֵיהִנֹּם חוּץ מִשְּׁלשָׁה. הַכֹּל סַלְקָא דַּעְתָּךְ. אֶלָּא אִימָא כָּל הַיּוֹרְדִים לְגֵיהִנֹּם עוֹלִים חוּץ מִשְּׁלשָׁה שֶׁיּוֹרְדִין וְאֵין עוֹלִים. וְאֵלּוּ הֵם. הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ. וְהַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵירוֹ בָּרַבִּים. וְהַמְכַנֶּה שֵׁם רַע לַחֲבֵירוֹ מְכַנֶּה הַיְינוּ מַלְבִּין אַף עַל גַּב דְּדָשׁ בֵּיהּ בִּשְׁמֵיהּ:

רש"י **שהרי הדבר מסור ללב.** ולפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך האי שהרי ליתן טעם למה נאמר בו יראה נקט ליה והכי קאמר שהרי כל הדברים הללו אין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא לבו של עושהו הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות ויכול הוא לומר לא עשיתי כי אם לטובה הייתי סבור שיש לך תבואה למכור או הייתי חפץ לקנות מקח זה: וכל דבר המסור ללב של אדם נאמר בו ויראת מאלהיך. הוי ירא מן היודע מחשבות אם לטובה אם לאונאה: **הכל ס"ד.** וכי הכל יורדין: **ה"ג כל היורדין לגהנם.** עולין: **דדש ביה.** כבר הורגל בכך שמכנים אותו כן ואין פניו מתלבנות ומכל מקום זה להכלימו מתכוין:

זוהר וארא דף ל"א ע"א

פְּתַח וְאָמַר הָאי קְרָא בְּתְרִין גַּוְונִין אִיהוּ וּבְתְרִין סְטָרִין. קְרֵי בֵּיהּ דְּרָכִים וְקְרֵי בֵּיהּ נְתִיבוֹת קְרֵי בֵּיהּ נַעַם וְקְרֵי בֵּיהּ שָׁלוֹם מָאן דְּרָכִים וּמָאן נְתִיבוֹת מָאן נַעַם וּמָאן שָׁלוֹם. אֶלָּא דְּרָכָיהּ

דַּרְכֵי נֹעַם הַיְינוּ דִּכְתִיב (ישעיה מ"ג) הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ דְּהָא כָּל אֲתַר דְּאִקְרֵי בְּאוֹרַיְיתָא דֶּרֶךְ הוּא אוֹרְחָא פְּתִיחָא לְכֹלָּא. כְּהָאי אוֹרְחָא דְּהוּא פָּתִיחַ לְכָל בַּר נַשׁ. כָּךְ דְּרָכֶיהָ אִלֵּין דְּרָכִים דְּאִינּוּן פְּתִיחָן מֵאֲבָהָן דְּכָרָאן בְּיַמָּא רַבָּא וְעָאלִין בְּגַוַּיהּ. וְאִינּוּן אוֹרְחִין מִתְפַּתְּחִין לְכָל עִיבַר וּלְכָל סִטְרֵי עָלְמָא. וְהָא נֹעַם הוּא נְעִימוּ דְּנָפִיק מֵעָלְמָא דְּאָתֵי (נ"א וּמֵעַלְמָא דְּאָתֵי נַהֲרִין כָּל בּוֹצִינִין) וְנָהִיר לְכָל בּוֹצִינִין וּמִתְפָּרְשִׁין נְהוֹרִין לְכָל עִיבַר וְהַהוּא טִיבוּ וּנְהוֹרָא דְּעָלְמָא דְּאָתֵי דְּיַנְקִין אֲבָהָן אִקְרֵי נֹעַם. דְּבָר אַחֵר עָלְמָא דְּאָתֵי אִקְרֵי נֹעַם. וְכַד אִתְעַר עָלְמָא דְּאָתֵי כָּל טִיבוּ וְכָל חֵידוּ נְהוֹרִין וְכָל חֵידוּ דְּעָלְמָא אִתְעַר. וּבְגִינֵי כָךְ אִקְרֵי נֹעַם וְעַל דָּא תָּנִינָן חַיָּיבִין דְּגֵיהִנָּם בְּשַׁעְתָּא דְּעָאל שַׁבְּתָא כֻּלְּהוּ נַיְיחִין וְאִית לְהוּ חֵידוּ וְנַיְיחָא בְּשַׁבְּתָא. כֵּיוָן דְּנָפִיק שַׁבְּתָא אִית לָן לְאִתְעָרָא חֵידוּ עִלָּאָה עָלְנָא דְּנִשְׁתַּזִּיב מֵהַהוּא עוֹנְשָׁא דְּחַיָּיבַיָּא דְּאִתְּדִנוּ מֵהַהִיא שַׁעְתָּא וּלְהָלְאָה. וְאִית לָן לְאִתְעָרָא וְלֵימָא. (תהלים צ') וִיהִי נֹעַם יְיָ אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. דָּא הוּא נֹעַם עִלָּאָה חֵידוּ דְּכֹלָּא וְעַל דָּא דְּרָכֶיהָ דַּרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם. מָאן נְתִיבוֹתֶיהָ אִלֵּין אִינּוּן נְתִיבוֹת וּשְׁבִילִין דְּנַפְקִין מִלְּעֵילָּא וְכֻלְּהוּ נָקִיט לוֹן בְּרִית יְחִידָאי דְּאִיהוּ אִקְרֵי שָׁלוֹם שְׁלָמָא דְּבֵיתָא וְאָעִיל לוֹן לְיַמָּא רַבָּא כַּד אִיהוּ בְּתוּקְפֵּיהּ. וּכְדֵין יָהִיב לֵיהּ שְׁלָם הֲדָא הוּא דִּכְתִיב וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם׃

תרגום הזוהר פָּתַח וְאָמַר, מִקְרָא זֶה, הוּא בִּשְׁנֵי אֲפָנִים וּבִשְׁתֵּי בְּחִינוֹת. כִּי אַתָּה קוֹרֵא בּוֹ דְּרָכִים, וְקוֹרֵא בּוֹ נְתִיבוֹת. וְאַתָּה קוֹרֵא בּוֹ נֹעַם, וְקוֹרֵא בּוֹ שָׁלוֹם. מַה דְּרָכִים וּמַה נְּתִיבוֹת, מַה נֹּעַם וּמַה שָׁלוֹם. אֶלָּא דְּרָכֶיהָ דַּרְכֵי נֹעַם, הוּא שֶׁכָּתוּב. הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ, כִּי בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא בַּתּוֹרָה דֶּרֶךְ, הוּא אֹרַח פָּתוּחַ לַכֹּל, כַּדֶּרֶךְ הַזֶּה שֶׁהוּא פָּתוּחַ לְכָל אָדָם, כָּךְ דְּרָכֶיהָ, אֵלּוּ הֵם דְּרָכִים, שֶׁהֵם פְּתוּחִים מִכֹּחַ הָאָבוֹת, שֶׁהֵם חג"ת, שֶׁכָּרוּ בַּיָּם הַגָּדוֹל, שֶׁהוּא מַלְכוּת, וְנִכְנְסוּ לְתוֹכוֹ, וְהֵם אוֹרְחוֹת הַמִּתְפַּתְּחִים לְכָל צַד, וּלְכָל רוּחוֹת הָעוֹלָם. וְנֹעַם הַזֶּה, הוּא נְעִימוּת הַיּוֹצֵא מֵעוֹלָם הַבָּא, וּמֵאִיר לְכָל הַמְּאוֹרוֹת, וּמִתְפַּשְּׁטִים לְכָל צַד, וְטוֹב הַהוּא וְהָאוֹר שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָאָבוֹת שֶׁהֵם חג"ת דז"א, יוֹנְקִים, נִקְרָא נֹעַם, דָּבָר אַחֵר עוֹלָם הַבָּא נִקְרָא נֹעַם מְשׁוּם שֶׁבָּעֵת שֶׁנִּתְעוֹרֵר עוֹלָם הַבָּא לְהַשְׁפִּיעַ, כָּל טוּב, וְכָל שִׂמְחָה, וְכָל הָאוֹרוֹת, וְכָל חֵירוּת הָעוֹלָם מִתְעוֹרֵר. וּמְשׁוּם זֶה נִקְרָא עוֹלָם הַבָּא, נֹעַם. וְעַל כֵּן לָמַדְנוּ, הָרְשָׁעִים אֲשֶׁר בַּגֵּיהִנֹּם, בְּשָׁעָה שֶׁהַשַּׁבָּת נִכְנָס, כֻּלָּם נָחִים, וְיֵשׁ לָהֶם שִׂמְחָה וּמְנוּחָה בַּשַּׁבָּת. כֵּיוָן שֶׁיּוֹצֵא הַשַּׁבָּת, יֵשׁ לָנוּ לְהָעִיר עָלֵינוּ הַשִּׂמְחָה הָעֶלְיוֹנָה כְּדֵי לְהַנְצֵל מֵעֹנֶשׁ הַגֵּיהִנֹּם, שֶׁמִּמְּשָׁעָה הַהִיא וּלְהָלְאָה הֵם נְדוֹנִים. וְיֵשׁ לָנוּ לְהָעִיר וְלוֹמַר, וִיהִי נֹעַם ה' אֱלֹקֵינוּ עָלֵינוּ וְגוֹ', שֶׁזֶּה הוּא לְחַזֵּר וּלְהַמְשִׁיךְ נֹעַם הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא שִׂמְחַת הַכֹּל. וְעַל כֵּן דְּרָכֶיהָ דַּרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ההלכות תשובה פ"ד

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הָעוֹשֶׂה אוֹתָן אֵי אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיִּשּׁוּב בִּתְשׁוּבָה גְּמוּרָה לְפִי שֶׁהֵם עֲוֹנוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ חֲבֵירוֹ שֶׁחָטָא לוֹ כְּדֵי שֶׁיַּחֲזוֹר לוֹ אוֹ יִשְׁאַל מִמֶּנּוּ לִמְחוֹל לוֹ וְאֵלּוּ הֵן: **א**. הַמְקַלֵּל אֶת הָרַבִּים וְלֹא קִלֵּל אָדָם יָדוּעַ כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאַל מִמֶּנּוּ כַּפָּרָה: **ב**. הַחוֹלֵק עִם גַּנָּב לְפִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ גְּנֵבָה זוּ שֶׁל מִי הוּא אֶלָּא הַגַּנָּב גּוֹנֵב לָרַבִּים וּמֵביא לוֹ וְהוּא לוֹקֵחַ וְעוֹד שֶׁהוּא מַחֲזִיק יַד הַגַּנָּב וּמַחֲטִיאוֹ: **ג**. הַמּוֹצֵא אֲבֵדָה וְאֵינוֹ מַכְרִיז עָלֶיהָ עַד שֶׁיַּחֲזִירָהּ לִבְעָלֶיהָ לְאַחַר זְמָן כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמִי יַחֲזִיר: **ד**. הָאוֹכֵל שׁוֹד עֲנִיִּים וְיתוֹמִים וְאַלְמָנוֹת אֲלוּ בְּנֵי אָדָם אֲמְלֵלִין הֵם וְאֵינָם יְדוּעִים וּמְפֻרְסָמִין וְגוֹלִים מֵעִיר לְעִיר וְאֵין לָהֶם מַכִּיר כְּדֵי שֶׁיֵּדַע שׁוֹר זֶה שֶׁל מִי הוּא וְיַחֲזִירֶנּוּ לוֹ: **ה**. הַמְקַבֵּל שׁוֹחַד לְהַטּוֹת דִּין אֵינוֹ יוֹדֵעַ עַד הֵיכָן הִגִּיעַ הַטָּיָה זוּ וְכַמָּה הִיא כֹּחָהּ כְּדֵי שֶׁיַּחֲזִיר שֶׁהַדָּבָר יֵשׁ לוֹ רַגְלַיִם. וְעוֹד שֶׁהוּא מַחֲזִיק יַד זֶה וּמַחֲטִיאוֹ:

מוסר

מספר סדר היום דף ל"ז ב'

כְּתִיב (תהלים ה') לֹא יְגוּרְךָ רָע. וְאֵין רָע אֶלָּא הַפּוֹגֵם בְּרִית שֶׁהוּא רַע סְתָם לַשָּׁמַיִם וְלַבְּרִיּוֹת מַשְׁחִית לְמַעְלָה וּמַשְׁחִית לְמַטָּה. פּוֹגֵם לְמַעְלָה וּפוֹגֵם לְמַטָּה. אוֹי לוֹ אוֹי לְנַפְשׁוֹ. אוֹי לְרוֹעַ מַזְלוֹ. דְּנוֹחַ לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא. נוֹחַ לוֹ שֶׁנֶּהֱפְכָה שִׁלְיָיתוֹ עַל פָּנָיו וְלֹא יָצָא לָאֲוִיר הָעוֹלָם. נוֹחַ לוֹ שֶׁיִּכָּרְתוּ יָדָיו וְלֹא הָיָה עוֹשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה הָרָע הַזֶּה. מַה כַּפָּרָה יֵשׁ לוֹ מַה תְּשׁוּבָה יֵשׁ לוֹ כְּמַעַט שֶׁנִּנְעֲלוּ מִמֶּנּוּ שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה וְכַפָּרָה. אָמְנָם גְּבִרוּ רַחֲמָיו יִתְבָּרַךְ וִימִינוֹ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שָׁבִים בְּלֵב שָׁלֵם:

וארא יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֹ דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כג) וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת אֱלִישֶׁבַע בַּת עַמִּינָדָב אֲחוֹת נַחְשׁוֹן לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת נָדָב וְאֶת אֲבִיהוּא אֶת אֶלְעָזָר וְאֶת אִיתָמָר: וּנְסִיב אַהֲרֹן יָת אֱלִישֶׁבַע בַּת עַמִּינָדָב אֲחָתֵהּ דְּנַחְשׁוֹן לֵהּ לְאִנְתּוּ וִילִידַת לֵהּ יָת נָדָב וְיָת אֲבִיהוּא יָת אֶלְעָזָר וְיָת אִיתָמָר:

רש"י אחות נחשון. מכאן למדנו הנושא אשה צריך לבדוק באחיה:

(כד) וּבְנֵי קֹרַח אַסִּיר וְאֶלְקָנָה וַאֲבִיאָסָף אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַקָּרְחִי: וּבְנֵי קֹרַח אַסִּיר וְאֶלְקָנָה וַאֲבִיאָסָף אִלֵּין זַרְעֲיַת קֹרַח: (כה) וְאֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד

לוֹ אֶת פִּינְחָס אֱלֶה רָאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם: וְאֶלְעָזָר בַּר אַהֲרֹן נְסִיב לֵהּ מִבְּנָת פּוּטִיאֵל לֵהּ לְאִנְתּוּ וִילִידַת לֵהּ יָת פִּינְחָס אִלֵּין רֵישֵׁי אֲבָהַת לֵיוָאֵי לְזַרְעָיָתְהוֹן:

רש"י מבנות פוטיאל. מזרע יתרו שפטם עגלים לעבודה זרה. ומזרע יוסף שפטפט ביצרו:

(כו) הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צִבְאֹתָם: הוּא אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה דִּי אֲמַר יְיָ לְהוֹן אַפֵּיקוּ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם עַל חֵילֵיהוֹן:

רש"י הוא אהרן ומשה. אלו שהזכרו למעלה, שילדה יוכבד לעמרם, הוא אהרן ומשה. יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד: על צבאתם. בצבאותם, כל צבאם לשבטיהם. יש על שאינו אלא במקום אות אחת (בראשית כז מ) ועל חרבך תחיה, כמו בחרבך, (יחזקאל לג כו) עמדתם על חרבכם, כמו בחרבכם:

(כז) הֵם הַמְדַבְּרִים אֶל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: אִנּוּן דְמַלִּלִין עִם פַּרְעֹה מַלְכָּא דְמִצְרַיִם לְאַפָּקָא יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם הוּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

רש"י הם המדברים וגו' . הם שנצטוו הם שקימו: הוא משה ואהרן. הם בשליחותם ובצדקתם מתחלה ועד סוף:

נביאים - יחזקאל - פרק כט

(כ) פְּעֻלָּתוֹ אֲשֶׁר עָבַד בָּהּ נָתַתִּי לוֹ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר עָשׂוּ לִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: אַגְרִיהּ דְּאַפְלַח בֵּיהּ יְהָבִית לֵיהּ יָת אַרְעָא דְמִצְרַיִם דְּחָבוּ קֳדָמַי לְאִתְפְּרָע מִנְּהוֹן אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים:

רש"י **פעולתו אשר עבד בה** . שכר פעולה אשר עבד במצותי בצור אתן לו את ארץ מצרים : **אשר עשו לי** . מצרים רעה במשענתם שהבטיחו את עמי בעזרתם הבל :

(כא) בַּיּוֹם הַהוּא אַצְמִיחַ קֶרֶן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וּלְךָ אֶתֵּן פִּתְחוֹן פֶּה בְּתוֹכָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה: בְּיוֹמָא הַהוּא אַיְיתֵי פּוּרְקָן לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְלָךְ אֶתֵּן לְמִפְתַּח פּוּמָא בְּנְבוּאָה בֵּינְהוֹן וְיִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ:

רש"י **ביום ההוא אצמיח קרן** . לא שמעתי ולא מצאתי פי' מקרא זה מה הוא צמח קרנם של ישראל במפלת מצרים שהרי ישראל גלו שמונה שנים לפני מפלת מצרים ואומר אני ביום ההוא מוסב על פרשה של מעלה מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואותו חשבון כלה בשנה שמלך בלשאצר ומצינו בדניאל שבאותה שנה התחילו מלכי פרס להתחזק ונגזרה מפלה על בבל שנאמר (דניאל ז) בשנת חדא לבלשאצר דניאל חלם חזה וגו' קדמיתא כאריה היא בבל (שם) וכתיב (שם) חזה הוית עד די מריטו גפה וגומר וארו חיוה אוחרי תנינא דמיא לדוב היא פרס וכתיב וכן אמרין לה קומי אכולי בשר שגיא ,

כלומר תפשי המלוכה ומלכות פרס היא צמיחת קרן לישראל שנאמר בכורש הוא יבנה עירי וגלותי ישלח (ישעיה מ"ה) ומניין שארבעים שנה של מצרי' כלו באותו הפרק מצרים נתנה ביד נבוכדנצר בכ"ז לנבוכדנצר בשנה שנאמר' נבוא' זו ליחזקאל הוסיף ארבעים שנה הרי ששים ושבע צא מהם ארבעים וחמש לנבוכדנצר ועשרים ושלש לאויל מרודך כדאמרינן במסכת מגלה ושנה אחת מהם עלתה לזה ולזה כדאמרינן התם שנים מקוטעו' היו : **ולך אתן פתחון פה בתוכם** . לך יחזקאל יהא פתחון פה כשיראו נבואתך מתקיימת :

ל (א) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: (ב) בֶּן אָדָם הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הֵילִילוּ הָהּ לַיּוֹם: כִּי קָרוֹב יוֹם וְקָרִיב יוֹם יְיָ עִמִּי לְמֵימָר: בַּר אָדָם אִתְנַבִּי וְתֵימַר כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים אֱילִילוּ וַאֲמָרוּ וַוי מִן קֳדָם יוֹמָא:

רש"י **הה** . כמו אהה הה ליום העתיד לבא על אותן העכו"ם :

(ג) כִּי קָרוֹב יוֹם וְקָרוֹב יוֹם לַיהוָה יוֹם עָנָן עֵת גּוֹיִם יִהְיֶה: אֲרֵי קָרִיב יוֹמָא וְקָרִיב יוֹמָא דְּעָתִיד לְמֵיתֵי מִן קֳדָם יְיָ יוֹם עָנָן זִיעַ עִדֶּן תְּבַר עַמְמַיָּא יְהֵי:

רש"י **עת גוים** . עידן תבר עממיא :

כתובים - משלי - פרק יג

(יג) בָּז לְדָבָר יֵחָבֵל לוֹ וִירֵא מִצְוָה הוּא יְשֻׁלָּם: דְּבָזֵי עַל מִלְּתָא נְתְחַבֵּל מְנָהּ וּדְדָחֵל מִפּוּקְדָנָא מְשְׁתְּלֵם טָבְתָא:

רש"י **בז לדבר יחבל לו** . הבוזה אחד מד"ת סוף מתמשכן עליו : **וירא מצוה הוא ישולם** . יקבל שכר , ומדרש תהלים דורש בז לדבר יחבל לו על דוד שאמר לפני הקב"ה רבונו של עולם מה הנאה בשוטים שבראת אמר לו חייך סוף שתצטרך לשטות כשבא לפני אכיש להשתגע ויורד רירו על זקנו וגומר (שמואל א' כא) :

(יד) תּוֹרַת חָכָם מְקוֹר חַיִּים לָסוּר מִמֹּקְשֵׁי מָוֶת: נִימוֹסָא דְחַכִּימָא מַבּוּעַ דְּחַיֵּי לְמַסְטֵי מִן פֻּחָא דְמוֹתָא:

רש"י **תורת חכם מקור חיים** . שהיא מלמדתו לסור ממוקשי מות :

(טו) שֵׂכֶל טוֹב יִתֶּן חֵן וְדֶרֶךְ בֹּגְדִים אֵיתָן: שִׂכְלָא טָבָא יְהֵב חִסְדָּא וְאָרְחָא תַּקִּיפָא דְבָזוֹזֵי תֵּיבָד:

רש"י **ודרך בוגדים איתן** . קשה לו ולאחרים :

(טז) כָּל עָרוּם יַעֲשֶׂה בְדָעַת וּכְסִיל יִפְרֹשׂ אִוֶּלֶת: כָּל עָרִימָא עָבִידְתֵּיהּ מִדַּעְתָּא וְסַכְלָא פָּרֵס לֵיהּ לְשַׁטְיוּתָא:

רש"י **כל ערום יעשה בדעת** . מעשהו כגון דוד יבקשו לאדוני המלך נערה בתולה וגומר (מלכים א א) : **וכסיל יפרוש אולת** . זה אחשורוש ויפקד המלך (אסתר ב) יודעים היו שלא ישא לכולם ומי שהיה לו בת הטמינה :

(יז) מַלְאָךְ רָשָׁע יִפֹּל בְּרָע וְצִיר אֱמוּנִים מַרְפֵּא: שְׂלִיחָא בִישָׁא יִפֵּל בְּבִישְׁתָּא וְאִזְגַּדָּא מְהֵימְנָא אָסְיָא הוּא:

רש"י **מלאך רשע יפול ברע** . כגון בלעם שאמר לו הקב"ה לך עם האנשים והרשיע להשיא לבלק עצה רעה לכך נפל בחרב : **וציר אמונים מרפא** . זה משה רבינו :

משנה זבחים פרק יד

א. פָּרַת חַטָּאת שֶׁשְּׁרָפָהּ חוּץ מִגִּתָּהּ, וְכֵן שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ שֶׁהִקְרִיבוֹ בַּחוּץ, פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יז), וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ, כֹּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָבוֹא אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֵין חַיָּבִין עָלָיו:

ברטנורה (א) **פרת חטאת**. פרה אדומה. שנאמר בה חטאת היא: **חוץ מגיתה**. מערכה של עצים מסודרים כמין גת היו עושים לה במקום ששוחטים אותה בהר המשחה כנגד פתחו של היכל. ואם שחטה חוץ למקום ההוא פסולה. אבל אינו חייב עליה משום שוחט קדשים בחוץ, דרחמנא פטריה מדכתיב ואל פתח אהל מועד לא הביאו, ומדקפיד קרא לענשו שלא הביאו, שמע מינה בעומד להביאו שם משתעי קרא: **כל שאינו ראוי לבוא וכו'**. שאינו עתיד להקריב:

ב. הָרוֹבֵעַ, וְהַנִּרְבָּע, וְהַמְּקֻצֶּה, וְהַנֶּעֱבָד, וְהָאֻתְנָן, וְהַמְּחִיר, וְהַכִּלְאַיִם, וְהַטְּרֵפָה, וְיוֹצֵא דֹּפֶן, שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יז), לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה', כֹּל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָבוֹא לִפְנֵי מִשְׁכַּן ה', אֵין חַיָּבִין עָלָיו. בַּעֲלֵי מוּמִין, בֵּין בַּעֲלֵי מוּמִין קְבוּעִים בֵּין בַּעֲלֵי מוּמִין עוֹבְרִים שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, בַּעֲלֵי מוּמִין קְבוּעִים, פָּטוּר. וּבַעֲלֵי מוּמִין עוֹבְרִין, עוֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה. תּוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, פָּטוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, בְּנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן, פָּטוּר. וְתוֹרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן, בְּלֹא תַעֲשֶׂה. אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ וּמְחֻסַּר זְמָן, פָּטוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הֲרֵי זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כֹּל שֶׁהוּא רָאוּי לָבוֹא לְאַחַר זְמָן, הֲרֵי זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה וְאֵין בּוֹ כָּרֵת, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כֹּל שֶׁאֵין בּוֹ כָּרֵת, אֵין בּוֹ בְּלֹא תַעֲשֶׂה:

ברטנורה (ב) **בלא תעשה**. הואיל וראויין לבוא לאחר זמן אין בהם כרת אלא לאו גרידא דלא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום (דברים יב): **תורים שלא הגיע זמנן**. [כדתנן בחולין (דף כב:) משיזהיבו כשרין ומקמי הכי פסולין] דתורין גדולים ולא קטנים בעינן: **ובני יונה שעבר זמנן**. דבני יונה קטנים ולא גדולים, ופסולים מתחילת הציהוב ואילך: **בלא תעשה**. הואיל וראויין לאחר זמן יש בהן לא תעשה לשוחטן בחוץ: **אותו ואת בנו**. ששחט אחד מהן ובא להקריב השני בו ביום ואסור משום אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (ויקרא כב): **ומחוסר זמן**. בין שהוא מחוסר זמן בגופו שלא היה שבעת ימים

תחת אמו, בין שהבעלים מחוסרים זמן כדמפרש לקמן. וצריכא לאשמועינן פלוגתא דרבי שמעון ורבנן בכולהו, דאי אשמועינן בבעלי מומין, בהא קאמרי רבנן משום דמאיסי, אבל תורים ובני יונה דלא מאיסי אימא מודו ליה לר' שמעון. ואי אשמועינן תורים ובני יונה, משום דלא חזו ואידחו, אבל בעלי מומין דחזו ואידחו אימא מודה להו ר' שמעון לרבנן. ואי תנא הני תרתי, משום דפסולא דגופא, אבל אותו ואת בנו דפסולא מעלמא קאתי להו אימא מודו ליה רבנן לר' שמעון. צריכא. ואין הלכה כר' שמעון:

ג. מְחֻסַּר זְמָן, בֵּין בְּגוּפוֹ בֵּין בְּבָעָלָיו. אֵיזֶה הוּא מְחֻסַּר זְמָן בְּבָעָלָיו, הַזָּב, וְהַזָּבָה, וְיוֹלֶדֶת, וּמְצוֹרָע, שֶׁהִקְרִיבוּ חַטָּאתָם וַאֲשָׁמָם בַּחוּץ, פְּטוּרִין. עוֹלוֹתֵיהֶן וְשַׁלְמֵיהֶן בַּחוּץ, חַיָּבִין. הַמַּעֲלֶה מִבְּשַׂר חַטָּאת, מִבְּשַׂר אָשָׁם, מִבְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, מִבְּשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים, וּמוֹתַר הָעֹמֶר, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְלֶחֶם הַפָּנִים, וּשְׁיָרֵי מְנָחוֹת, הַיּוֹצֵק, הַבּוֹלֵל, הַפּוֹתֵת, הַמּוֹלֵחַ, הַמֵּנִיף, הַמַּגִּישׁ, הַמְסַדֵּר אֶת הַשֻּׁלְחָן, וְהַמַּטִּיב אֶת הַנֵּרוֹת, וְהַקּוֹמֵץ, וְהַמְקַבֵּל דָּמִים בַּחוּץ, פָּטוּר. אֵין חַיָּבִין עָלָיו לֹא מִשּׁוּם זָרוּת, וְלֹא מִשּׁוּם טֻמְאָה, וְלֹא מִשּׁוּם מְחֻסַּר בְּגָדִים, וְלֹא מִשּׁוּם רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם:

ברטנורה (ג) **הזב והזבה שהקריבו בחוץ**. בתוך ימי ספרן: **והיולדת**. שהקריבה בתוך מלאת: **פטורים**. שאין מתקבלין לא לחובה ולא לנדבה: **ואשמם**. בגמרא פריך, זב וזבה ויולדת בני אשם נינהו. ומשני, תני מצורע בהדייהו, שהמצורע מביא אשם: **עולותיהן ושלמיהן**. בגמרא פריך. הני בני שלמים נינהו. ומשני, תני נזיר בהדייהו, שהנזיר מביא שלמים: **בחוץ חייבין**. שהן מתקבלות בפנים נדבה לשמן לאחר שהקריבו חטאתם והמצורע את אשמו: **מבשר חטאת מבשר אשם כו'**. דכל הני נאכלים לכהנים ואינן קרבים לגבי מזבח, ורחמנא אמר (שם יז) אשר יעלה עולה או זבח, מה עולה שהיא קרבה על גבי מזבח, אף כל שהוא קרב על גבי מזבח: **מבשר קדשי קדשים**. כבשי עצרת שהם שלמי צבור ויש להם תורת קדשי קדשים: **היוצק**. השמן על המנחה: **הבולל**. הפותת. הבולל המנחה בשמן. ופותתה פתים: **המניף**. המגיש. שמניף את המנחה שטעונה תנופה. ומגישה בחוץ. המנחה שהיא טעונה הגשה בפנים בקרן דרומית מערבית כדכתיב (ויקרא ב) והגישה אל המזבח: **המסדר**. לחם הפנים על השלחן: **פטור**. דאמר קרא אשר יעלה עולה או זבח, מה העלאה שהיא גמר עבודה, אף כל שהוא גמר עבודה, יצאו אלו שאין אחד מהן גמר עבודה: **אין חייבין עליו משום זרות**. אם עשה זר אחת מכל העבודות הללו, כגון שבלל או פתת וכו'. וכן טמא, או מחוסר בגדים, או מי שאינו רחוץ ידים ורגלים, אינו חייב מיתה אע"פ שנפסל אותו דבר שעבד בו:

ד. עַד שֶׁלֹּא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, הָיוּ הַבָּמוֹת מֻתָּרוֹת, וְעֲבוֹדָה בַּבְּכוֹרוֹת. מִשֶּׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן, נֶאֶסְרוּ הַבָּמוֹת, וְעֲבוֹדָה בַּכֹּהֲנִים. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים. קָדָשִׁים קַלִּים, בְּכָל מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל:

ברטנורה (ד) **והעבודה בבכורות**. דכתיב (שמות כד) וישלח את נערי בני ישראל, אלו הבכורות שהעבודה בהם: **משהוקם המשכן נאסרו הבמות**. דכתיב (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו, מכלל דבאהל מועד תלי איסורא. ודוקא לישראל נאסרו הבמות. אבל נכרים מותרים להקריב לשמים בכל מקום ואפילו בזמן הזה. ואסור לישראל להיות שלוחם להקריב, ולא לסייעם. אבל להורות להם סדר הקרבה שרי:

ה. בָּאוּ לַגִּלְגָּל וְהֻתִּרוּ הַבָּמוֹת. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים. קָדָשִׁים קַלִּים, בְּכָל מָקוֹם:

ברטנורה (ה) **באו לגלגל**. ולא היה שם בית אלא יריעות המשכן של מדבר: **הותרו הבמות**. דרחמנא אמר אשר ישחט במחנה וכו' ואל פתח אהל מועד לא הביאו, פרט לגלגל שלא היה שם מחנה, שכבר בטלו המחנות והתחילו להיות נפוצים בכל הארץ. ומהאי טעמא נמי קדשים קלים נאכלין בכל מקים, שהרי לא היה שם מחנה כמו שהיה במדבר:

ו. בָּאוּ לְשִׁילֹה נֶאֶסְרוּ הַבָּמוֹת. לֹא הָיָה שָׁם תִּקְרָה, אֶלָּא בָּתֵּי שֶׁל אֲבָנִים מִלְמַטָּן וִירִיעוֹת מִלְמַעְלָן, וְהִיא הָיְתָה מְנוּחָה. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים. קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, בְּכָל הָרוֹאֶה:

ברטנורה (ו) **באו לשילה נאסרו הבמות**. דכתיב (דברים יב) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה, מכלל דכשיבואו אל המנוחה, הבמות אסורות. ומנוחה זו שילה שהיתה שם מנוחה שלא היו נוסעים ממקום למקום כמו במדבר: בית של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן. דכתיב (שמואל א א) ותביאהו בית ה' שילה, אלמא בית היה, וכתיב (תהלים עח) ויטוש משכן שילה, אלמא של יריעות היה, מלמד שלא היה שם תקרה אלא בית של אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה: **ומעשר שני בכל הרואה**. ולעיל לא תני מעשר שני, לפי שכל ארבע עשרה שנה שהיו בגלגל לא נתחייבו במעשרות עד שכבשו וחלקו. ובכל הרואה היינו בכל מקום שרואין משם שילה, דאמר קרא (דברים יב) השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה, בכל מקום אשר תראה אי אתה מעלה, אבל אתה אוכל בכל מקום אשר אתה רואה:

ז. בָּאוּ לְנוֹב וּלְגִבְעוֹן הֻתְּרוּ הַבָּמוֹת. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים. קָדָשִׁים קַלִּים, בְּכָל עָרֵי יִשְׂרָאֵל:

ברטנורה (ז) **באו לנוב ולגבעון**. כשחרבה שילה לסוף שלש מאות ושבעים חסר אחת שהיה המשכן שם, ונלקח הארון בימי עלי. באו לנוב, וחרבה נוב בימי שאול ובאו לגבעון. וכל ימי נוב וגבעון היו חמשים ושבע שנה, וכל זמן זה היו הבמות מותרות, דרחמנא אמר באיסור הבמות כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, מנוחה זו שילה, נחלה זו ירושלים, ולמה חלקן הכתוב אלא כדי ליתן היתר לבמות בין זו לזו: **קדשים קלים בכל ערי ישראל**. והוא הדין למעשר שני. שהרי הקישן הכתוב דכתיב (שם) לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' וכל נדריך אשר תדור, בזמן שקדשים קלים טעונים הבאת מקום, אף מעשר שני טעון הבאת מקום. בזמן שקדשים קלים בכל ערי ישראל, אף מעשר שני בכל ערי ישראל:

ח. בָּאוּ לִירוּשָׁלַיִם נֶאֶסְרוּ הַבָּמוֹת, וְלֹא הָיָה לָהֶם עוֹד הֶתֵּר, וְהֵיא הָיְתָה נַחֲלָה. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, נֶאֱכָלִים לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים. קָדָשִׁים קַלִּים וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי לִפְנִים מִן הַחוֹמָה:

ברטנורה (ח) **והיא היתה נחלה**. האמורה בתורה כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, דמשמע משתבואו אל הנחלה יאסרו הבמות:

ט. כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁהִקְדִּישָׁן בִּשְׁעַת אִסּוּר בָּמוֹת וְהִקְרִיבָן בִּשְׁעַת אִסּוּר בָּמוֹת בַּחוּץ, הֲרֵי אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְחַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת. הִקְדִּישָׁן בִּשְׁעַת הֶתֵּר בָּמוֹת, וְהִקְרִיבָן בִּשְׁעַת אִסּוּר בָּמוֹת, הֲרֵי אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת. הִקְדִּישָׁן בִּשְׁעַת אִסּוּר בָּמוֹת וְהִקְרִיבָן בִּשְׁעַת הֶתֵּר בָּמוֹת, הֲרֵי אֵלּוּ בַּעֲשֵׂה וְאֵין בָּהֶם בִּלֹּא תַעֲשֶׂה:

ברטנורה (ט) **הרי אלו בעשה**. דשמה תביאו את עולותיכם, דמשמע אבל לא בבמה, ולאו הבא מכלל עשה עשה. אי נמי עשה והביאום לה', ולא תעשה דהשמר לך פן תעלה עולותיך, וכל מקום שנאמר השמר פן ואל, אינו אלא לא תעשה: **ואין חייבין עליהם כרת**. כיון שהקדישן בשעת היתר הבמות, שאין המקריב בחוץ חייב כרת אלא על קרבן שאם הקריבו בחוץ בשעת הקדשו היה חייב, דומיא דמדבר, דבכרת דשחוטי חוץ כתיב (ויקרא יז) חוקת עולם תהיה זאת להם, זאת להם ואין אחרת להם: **הקדישן בשעת איסור הבמות**. מההיא שעתא קרינן בהו והביאום לה', וכיון שהמתין עד שלא יכול לקיימו, נתבטל העשה על ידו, אבל לאו וכרת ליכא, דאזהרה ועונש בשעת הקרבה כתיבי, והרי הותרו הבמות:

י. אֵלּוּ קָדָשִׁים קָרֵבִין בַּמִּשְׁכָּן, קָדָשִׁים שֶׁהֻקְדְּשׁוּ לַמִּשְׁכָּן. קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר, קְרֵבִין בַּמִּשְׁכָּן. וְקָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד, בַּבָּמָה. קָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד שֶׁהֻקְדְּשׁוּ לַמִּשְׁכָּן, יִקָּרְבוּ בַּמִּשְׁכָּן. וְאִם הִקְרִיבָן בַּבָּמָה, פָּטוּר. מַה בֵּין בָּמַת יָחִיד לְבָמַת צִבּוּר. סְמִיכָה, וּשְׁחִיטַת צָפוֹן, וּמַתַּן סָבִיב, וּתְנוּפָה,

וְהַגְּשָׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין מִנְחָה בַּבָּמָה, וְכֹהוּן, וּבִגְדֵי שָׂרֵת, וּכְלֵי שָׂרֵת, וְרֵיחַ נִיחוֹחַ, וּמְחִיצָה בַּדָּמִים, וּרְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם. אֲבָל הַזְּמָן, וְהַנּוֹתָר, וְהַטָּמֵא, שָׁוִין בָּזֶה וּבָזֶה:

ברטנורה (י) **ואלו קדשים קרבים במשכן**. כגון בזמן הגלגל ונוב וגבעון שהיה שם משכן והיו הבמות מותרות, אלו קדשים צריכין להקריבן במשכן ולא בבמה: **קדשים**. שסתמן הוקדשו למשכן, ומאי ניהו קרבנות צבור: **קרבנות יחיד**. סתמן לבמה: **קרבנות יחיד שהוקדשו למשכן**. שפירש בשעת הקדשן על מנת להקריבן במשכן: **ואם הקריבן בבמה פטור**. מאזהרה ומעונש. שהרי הותרו הבמות. ומיהו אסור לשנות, דכתיב (דברים כג) מוצא שפתיך תשמור ועשית: **במות צבור**. גלגל ונוב וגבעון: **סמיכה**. דכתיב לפני ה' וסמך, שאין סמיכה בבמה: **שחיטת צפון**. דכתיב (ויקרא א) צפונה לפני ה', ואין צפון בבמה: **ומתן סביב**. שתי מתנות שהן ארבע דכתיב בהו (שמות כט) את הדם על המזבח סביב ולא בבמה: **תנופה**. דכתיב תנופה לפני ה', ואין תנופה בבמה: **והגשה**. דכתיב (ויקרא ב) והגישה אל המזבח, ואין הגשה בבמה: **אין מנחה בבמה**. דזבחים אמר קרא בבמה, ולא מנחות: **כיהון**. דכתיב (שם יד) וזרק הכהן את הדם על המזבח, מזבח צריך כהן, ואין במה צריכה כהן: **ובגדי שרת**. דכיון דאין צריך כהן אין כאן מקום לבגדי שרת, דבבגדי שרת כתיב (שם ו) ילבשם הכהן: **וכלי שרת**. דבכלי שרת כתיב (שמות כח) לשרת בקודש, ולא בבמה: **וריח ניחוח**. אברים שצלאן והעלן, אין בהן משום ריח ניחוח. ודוקא במזבח דכתיב ריח ניחוח לה'. אבל בבמה אפילו צלאן והעלן אין בכך כלום: **ומחיצת דמים**. חוט הסקרא להבדיל בין דמים התחתונים לדמים העליונים, ואין חוט הסקרא בבמה דכתיב (שם כו) והיתה הרשת עד חצי המזבח, ולא בבמה: **רחוץ ידים ורגלים**. דכתיב (שם ל) בבואם אל אהל מועד ירחצו מים, ולא בבמה: **הזמן**. אם חשב על הקרבן לאכלו חוץ לזמנו: **והטמא**. אע"פ שזר כשר להקריב בבמה, אין טמא מקריב בבמה:

גמרא זבחים דף קי"ט ע"א

בָּאוּ לִירוּשָׁלַיִם וכו'. תָּנוּ רַבָּנָן (דברים י"ב) כִּי לֹא בָאתֶם עַד עָתָּה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה. מְנוּחָה זוּ שִׁילֹה. נַחֲלָה זוּ יְרוּשָׁלַיִם וְאוֹמֵר (ירמי' י"ב) הָיְתָה לִי נַחֲלָתִי כְּאַרְיֵה בַּיָּעַר וְאוֹמֵר (שם) הַעַיִט צָבוּעַ נַחֲלָתִי לִי הַעַיִט סָבִיב עָלֶיהָ דִּבְרֵי רִבִּי יְהוּדָה. רִבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מְנוּחָה זוּ יְרוּשָׁלַיִם נַחֲלָה זוּ שִׁילֹה וְאוֹמֵר (תהלים קל"ב) זֹאת מְנוּחָתִי עֲדֵי עַד פֹּה אֵשֵׁב כִּי אִוִּיתִיהָ וְאוֹמֵר (שם) כִּי בָחַר ה' בְּצִיּוֹן אִוָּהּ לְמוֹשָׁב לוֹ. בִּשְׁלָמָא לְמָאן דְּאָמַר מְנוּחָה זוּ שִׁילֹה הַיְינוּ דִכְתִיב (דברים י"ב) אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה אֶלָּא לְמָאן דְּאָמַר מְנוּחָה זוּ יְרוּשָׁלַיִם נַחֲלָה זוּ שִׁילֹה. אֶל הַנַּחֲלָה וְאֶל הַמְּנוּחָה מִבְּעֵי לֵיה. הֲכִי קָאָמַר לָא מִבְּעֵי מְנוּחָה דְּלֹא מָטֵיתוּ אֶלָּא אֲפִלּוּ לְנַחֲלָה נַמֵּי לָא מָטֵיתוּ. תָּנָא דְּבֵי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל זוּ וְזוּ שִׁילֹה. רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן

יוֹחָאי אוֹמֵר זוֹ וְזוֹ יְרוּשָׁלַיִם בִּשְׁלָמָא לְמָאן דְּאָמַר מְנוּחָה זוֹ שִׁילֹה נַחֲלָה זוֹ יְרוּשָׁלַיִם אִי נַמִּי אִיפְּכָא הַיְינוּ דִכְתִיב (שם) אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶת הַנַּחֲלָה. אֶלָּא לְמָאן דְּאָמַר זוֹ וְזוֹ שִׁילֹה אוֹ זוֹ וְזוֹ יְרוּשָׁלַיִם מְנוּחָה וְנַחֲלָה מִבְּעֵי לֵיהּ קַשְׁיָא. בִּשְׁלָמָא לְמָאן דְּאָמַר זוֹ וְזוֹ שִׁילֹה מְנוּחָה דְּנָחוּ מִכִּבּוּשׁ נַחֲלָה זוֹ דְּפַלְגוּ הֲתָם נַחֲלוֹת דִכְתִיב (יהושע י"ח בשנוי לשון) וַיְחַלֵּק לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ וַיַּפֵּל לָהֶם גּוֹרָל בְּשִׁילֹה עַל פִּי ה'. אֶלָּא לְמָאן דְּאָמַר זוֹ וְזוֹ יְרוּשָׁלַיִם בִּשְׁלָמָא נַחֲלָה נַחֲלַת עוֹלָמִים אֶלָּא מְנוּחָה מַאי מְנוּחָה. מְנוּחַת אָרוֹן דִּכְתִיב וַיְהִי כְּנוֹחַ הָאָרוֹן. בִּשְׁלָמָא לְמָאן דְּאָמַר זוֹ וְזוֹ יְרוּשָׁלַיִם אֲבָל שִׁילֹה הֶוֶה שַׁרְיָא בְּמוֹת הַיְינוּ דִכְתִיב (שופטים י"ג) וַיִּקַּח מָנוֹחַ אֶת גְּדִי הָעִזִּים וְאֶת הַמִּנְחָה וַיַּעַל עַל הַצּוּר לַה' אֶלָּא לְמָאן דְּאָמַר זוֹ וְזוֹ שִׁילֹה וּבָמוֹת הֶווּ אֶסְירָן מַאי וַיִּקַּח מָנוֹחַ. הוֹרָאַת שָׁעָה הֲיָתָה. תְּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי דְּאָמַר זוֹ וְזוֹ יְרוּשָׁלַיִם וְסִימָנָךְ מַשְׁכֵי גַּבְרָא לְגַבְרֵי:

רש"י **נוב וגבעון**. חדא חשיב לה: **זו וזו שילה**. ואפי' הכי יש היתר בתרי' דקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא ובקדושת ירושלים גופא סבירא ליה דיש אחריה היתר כדאמרינן במגילה שמעתי שמקריבין בבית חוניו בזמן הזה ואוקמינא כר' ישמעאל: **זו וזו ירושלים**. ועד שנבנה הבית לא נאסרו הבמות: **ויהי כנוח הארון**. חפשתיו ולא מצאתיו ואם אינו בכתובים יש לו מקרא אחר בדה"י בשלמה קומה ה' אלהים לנוחך אתה וארון עוזך מנוח בימי שילה היה שהרי לא חרבה עד שמת עלי (כ"ג): ה"ג תני דבי ר' ישמעאל כרבי שמעון בן יוחאי. ברייתא נמצאת בבית מדרשו של רבי שמעון שהיו תלמידי רבי ישמעאל שונים כמותו: **משכינהו גברא לגברי**. רבי שמעון שהוא יחידי משך את תלמידי רבי ישמעאל להניח דברי רבם שאמר זו וזו שילה:

זוהר דף ל"ב ע"א.

וְתָא חֲזֵי אַרְבַּע מְאָה שְׁנִין קַיְימָא הַהוּא מְמַנָּא דִבְנֵי יִשְׁמָעֵאל וּבָעָא קְמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲמַר לֵיהּ מָאן דְּאִתְגַּזַּר אִית לֵיהּ חוּלְקָא בִּשְׁמָךְ. אֲמַר לֵיהּ אִין. אָמַר לֵיהּ וְהָא יִשְׁמָעֵאל דְּאִתְגַּזַּר וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּאִתְגַּזַּר בַּר תְּלִיסַר שְׁנִין אַמַּאי לֵית לֵיהּ חוּלְקָא בָּךְ כְּמוֹ יִצְחָק. אֲמַר לֵיהּ דָּא אִתְגַּזַּר כְּדְקָא יָאוֹת וּבְתִקּוּנוֹי וְדָא לָאו הָכִי. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּאִלֵּין מִתְדַּבְּקִין בִּי כְּדְקָא יָאוֹת לְתַמְנְיָיא יוֹמִין וְאִלֵּין רְחִיקִין מִנַּי עַד כַּמָּה יָמִים. אֲמַר לֵיהּ וְעִם כָּל דָּא כֵּיוָן דְּאִתְגַּזַּר לָא יְהֵא לֵיהּ אָגַר טָב בְּגִינֵיהּ. וָוי עַל הַהוּא זְמָנָא דְּאִתְיְלִיד יִשְׁמָעֵאל בְּעָלְמָא וְאִתְגַּזַּר. מַה עָבַד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַרְחִיק לְהוּ לִבְנֵי יִשְׁמָעֵאל מִדְּבֵקוּתָא דִלְעֵילָא וְיָהַב לְהוּ חוּלְקָא לְתַתָּא בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא בְּגִין הַהוּא גְּזִירוּ דִבְּהוֹן. וּזְמִינִין בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל לְמִשְׁלַט בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא כַּד אִיהִי רֵיקָנְיָיא מִכֹּלָּא זְמָנָא סַגִּי כְּמָה דְגָזְרוּ דִלְהוֹן בְּרֵיקָנְיָיא בְּלָא שְׁלִימוּ. וְאִינּוּן יְעַכְּבוּן לְהוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאָתְבָא לְדוּכְתַּיְיהוּ עַד דְּיִשְׁתַּלִּים הַהוּא זְכוּתָא דִבְנֵי יִשְׁמָעֵאל. (ויקרא

ס"ט א') וּזְמִינִין בְּנֵי יִשְׂמָעֵאל לְאַתְעָרָא קְרָבִין תַּקִּיפִין בְּעָלְמָא וּלְאִתְכַּנְּשָׁא בְנֵי אֱדוֹם עֲלַיְיהוּ וְיִתְעָרוּן קְרָבָא בְּהוּ חַד עַל יַמָּא וְחַד עַל יַבֶּשְׁתָּא וְחַד סָמוּךְ לִירוּשְׁלֵם וְיִשְׁלְטוּן אִלֵּין בְּאִלֵּין וְאַרְעָא קַדִּישָׁא לָא יִתְמַסַּר לִבְנֵי אֱדוֹם. בְּהַהוּא זִמְנָא יִתְעַר עַמָּא חַד מִסַּיְיפֵי עַלְמָא עַל רוֹמֵי חַיְיבָא וְיִגַּח בָּהּ קְרָבָא תְּלַת יַרְחִין וְיִתְכַּנְּשׁוּן תַּמָּן עַמְמַיָּיא וְיִפְּלוּן בִּידַיְיהוּ עַד דְּיִתְכַּנְּשׁוּן כָּל בְּנֵי אֱדוֹם עֲלָהּ מִכָּל סַיְיפֵי עַלְמָא. וּכְדֵין יִתְעַר קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלַיְיהוּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב (ישעיה ל"ד) כִּי זֶבַח לַיָי בְּבָצְרָה וְגוֹמֵר. וּלְבָתַר דָּא מַה כְּתִיב לֶאֱחוֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְגוֹמֵר וְיִשְׂצֵי לִבְנֵי יִשְׂמָעֵאל מִינָה וְיִתְבַּר כָּל חֵילִין דִּלְעֵילָא וְלָא יִשְׁתְּאַר חֵילָא לְעֵילָא עַל עַמָּא דְעָלְמָא אֶלָּא חֵילָא דְיִשְׂרָאֵל בִּלְחוֹדוֹי. הֲדָא הוּא דִכְתִיב (תהלים קכ"א) יְיָ צִלְּךָ עַל יַד יְמִינֶךָ בְּגִין דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא בִּימִינָא וְאוֹרַיְיתָא בִּימִינָא וְעַל דָּא בִּימִינָא תַּלְיָא כֹּלָּא וְתַנְיִינָן דְּבָעֵי לְזַקְפָא יְמִינָא עַל שְׂמָאלָא כְּמָה דְאוּקְמוּהָ דִּכְתִיב (דברים ל"ג) מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ וּבְזִמְנָא דְאָתֵי (תהלים ס') הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי וּבְהַהוּא זִמְנָא כְּתִיב כִּי אָז אֶהֱפוֹךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְּרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם יְיָ לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד וּכְתִיב בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

תרגום הזוהר וּבֹא וּרְאֵה אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנִים עָמַד הַמְמוּנֶה שֶׁל בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל, וּבִקֵּשׁ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אָמַר לוֹ, מִי שֶׁנִּמּוֹל יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּשִׁמְךָ. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כֵּן. אָמַר לוֹ וַהֲרֵי יִשְׁמָעֵאל שֶׁנִּמּוֹל, לָמָּה אֵין לוֹ חֵלֶק בְּךָ כְּמוֹ יִצְחָק. אָמַר לוֹ, זֶה נִמּוֹל כָּרָאוּי וּכְתִקּוּנָיו, וְזֶה אֵינוֹ כָּךְ. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֵלּוּ מִתְדַּבְּקִים בִּי כָּרָאוּי לִשְׁמוֹנָה יָמִים. וְאֵלּוּ רְחוֹקִים מִמֶּנִּי עַד כַּמָּה יָמִים. אָמַר לוֹ הַשֵּׂר הַמְמוּנֶה, וְעִם כָּל זֶה, כֵּיוָן שֶׁנִּמּוֹל לֹא יִהְיֶה לוֹ שָׂכָר טוֹב עַל זֶה. אוֹי לְאוֹתוֹ זְמָן שֶׁנּוֹלַד יִשְׁמָעֵאל בָּעוֹלָם וְנִמּוֹל, מָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הֵרְחִיק אֶת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל מִדְּבֵקוּת הָעֶלְיוֹן, וְנָתַן לָהֶם חֵלֶק לְמַטָּה בָּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, בִּשְׁבִיל הַמִּלָּה שֶׁבָּהֶם. וַעֲתִידִים בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל לִשְׁלוֹט עַל אֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה זְמָן הַרְבֵּה בְּשָׁעָה שֶׁהִיא רֵיקָה מִכֹּל, כְּמוֹ שֶׁהַמִּלָּה שֶׁלָּהֶם הִיא רֵיקָה בְּלִי שְׁלֵמוּת. וְהֵם יְעַכְּבוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָשׁוּב לִמְקוֹמָם, עַד שֶׁיִּשְׁלֹם הַזְּכוּת שֶׁל בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל. וַעֲתִידִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹרֵר מִלְחָמוֹת גְּדוֹלוֹת בָּעוֹלָם, וְיִתְאַסְּפוּ בְּנֵי אֱדוֹם עֲלֵיהֶם, וְיַעֲרְכוּ עִמָּהֶם מִלְחָמָה, אַחַת עַל הַיָּם, וְאַחַת עַל הַיַּבָּשָׁה, וְאַחַת סָמוּךְ לִירוּשָׁלַיִם, וְיִמְשְׁלוּ אֵלּוּ עַל אֵלּוּ, וְאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה לֹא תִּמָּסֵר לִבְנֵי אֱדוֹם. בְּאוֹתוֹ זְמָן, יִתְעוֹרֵר עִם אֶחָד מִסּוֹף הָעוֹלָם עַל רוֹמֵי הָרְשָׁעָה, וְיַעֲרֹךְ עָלֶיהָ מִלְחָמָה שִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים, וְיִתְאַסְּפוּ שָׁם עַמִּים, וְיִפְּלוּ בִּידֵיהֶם, עַד שֶׁיֵּאָסְפוּ עָלֶיהָ כָּל בְּנֵי אֱדוֹם מִכָּל קְצְוֵי הָעוֹלָם. וְאָז יִתְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב, כִּי זֶבַח לַה' בְּבָצְרָה. וּלְאַחַר כָּךְ, מַה כָּתוּב, לֶאֱחֹז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וְגוֹ', וְיכַלֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל מִן הָאָרֶץ, וְיֹשַׁבֵּר כָּל הַכֹּחוֹת שֶׁלְּמַעְלָה, וְלֹא יִשָּׁאֵר כֹּחַ לְמַעְלָה עַל עַם הָעוֹלָם, דְּהַיְנוּ יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא כֹּחַ יִשְׂרָאֵל

בִּלְבָדוֹ. ז"ש ה' צִלְּךָ עַל יַד יְמִינֶךָ. מִשּׁוּם שֶׁהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הוּא בַּיָּמִין. וְהַתּוֹרָה הִיא בַּיָּמִין, וְעַל כֵּן הַכֹּל תְּלוּי בַּיָּמִין. וְלָמַדְנוּ, שֶׁצְּרִיכִים לְהַגְבִּיהַּ אֶת הַיָּמִין עַל הַשְּׂמֹאל. כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהוּ, שֶׁכָּתוּב, מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ. וּלְעֻתִיד לָבֹא כָּתוּב, הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי. וּבַזְּמַן הַהוּא כָּתוּב, כִּי אָז אֶהֱפּוֹךְ אֶל עַמִּים שָׂפָה בְרוּרָה לִקְרֹא כֻּלָּם בְּשֵׁם ה' וּלְעָבְדוֹ שֶׁכֻּם אֶחָד. וְכָתוּב, בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

הלכה פסוקה

הרמב"ם ההלכות תשובה פ"ד

א. חֲמִשָּׁה דְּבָרִים הָעוֹשֶׂה אוֹתָן אֵין חֶזְקָתוֹ לְשׁוּב מֵהֶן לְפִי שֶׁהֵן דְּבָרִים קְלִים בְּעֵינֵי רוֹב הָאָדָם וְנִמְצָא חוֹטֵא וְהוּא יְדַמֶּה שֶׁאֵין זֶה חֵטְא וְאֵלּוּ הֵן: **א**. הָאוֹכֵל מִסְעוּדָה שֶׁאֵינָהּ מַסְפֶּקֶת לְבָעֲלֶיהָ שֶׁזֶּה אָבַק גֶּזֶל הוּא וְהוּא מְדַמֶּה שֶׁלֹּא חָטָא וְיֹאמַר כְּלוּם אָכַלְתִּי שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּתוֹ: **ב**. הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בַּעֲבוֹטוֹ שֶׁל עָנִי שֶׁהָעֲבוֹט שֶׁל עָנִי אֵינוֹ אֶלָּא כְּגוֹן קַרְדּוֹם וּמַחֲרֵישָׁה וְאוֹמֵר בְּלִבּוֹ אֵינָן חֲסֵרִים וְהֲרֵי לֹא גָּזַלְתִּי אוֹתוֹ: **ג**. הַמְסֻתָּכֵל בָּעֲרָיוֹת וּמַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁאֵין בְּכָךְ כְּלוּם שֶׁהוּא אוֹמֵר וְכִי בָּעַלְתִּי אוֹ קָרַבְתִּי אֶצְלָהּ וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁרְאִיַּת הָעֵינַיִם עָוֹן גָּדוֹל שֶׁהִיא גוֹרֶמֶת לְגוּפָן שֶׁל עֲרָיוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ט"ו) וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם: **ד**. הַמִּתְכַּבֵּד בְּקִלְקוּל חֲבֵירוֹ אוֹמֵר בְּלִבּוֹ שֶׁאֵינוֹ חֵטְא לְפִי שֶׁאֵין חֲבֵירוֹ עוֹמֵד שָׁם וְלֹא הִגִּיעַ לוֹ בֹּשֶׁת וְלֹא בִּיְּישׁוּ אֶלָּא עֶרֶךְ מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים וְחָכְמָתוֹ לְמוּל מַעֲשֵׂה חֲבֵירוֹ אוֹ חָכְמָתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה מְכֻלָּלוֹ שֶׁהוּא מְכֻבָּד וַחֲבֵירוֹ בָּזוּי: **ה**. הַחוֹשֵׁד בִּכְשֵׁרִים אוֹמֵר בְּלִבּוֹ שֶׁאֵינוֹ חוֹטֵא לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר מָה עָשִׂיתִי לוֹ וְכִי יֵשׁ שָׁם אֶלָּא חָשַׁד שָׁמַע עָשָׂה אוֹ לֹא עָשָׂה וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה עָוֹן שֶׁמַּשִּׂים אָדָם כָּשֵׁר בְּדַעְתּוֹ כְּבַעַל עֲבֵירוֹת:

מוסר

מספר סדר היום דף ל"ז ע"ב

אִם הִתְמִיד בַּעָוֹן פֶּגֶם הַבְּרִית גָּדוֹל עֲוֹנוֹ מִנְּשׂוֹא אֵלּוּ הֵם הַמְּבִיאִים חָרוֹן אַף לָעוֹלָם הֵם הַמְּבִיאִים הַמַּגֵּפוֹת וְהַמִּיתוֹת לָעוֹלָם. וּבְפֶרֶט אִם הִשִּׂיאוֹ יְצִרוֹ הָרָע וְעָשָׂה הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה בִּפְנֵי אֲנָשִׁים אוֹ חֲבֵרִים אוֹ גָּרַם לַעֲשׂוֹת לַאֲחֵרִים שֶׁחִלֵּל אֶת ה' וְחָטָא וְהֶחֱטִיא שֶׁנִּתְגַּדֵּל עֲוֹנוֹ בְּמְאֹד מְאֹד עַד לַשָּׁמַיִם הִגִּיעַ. וּבְפֶרֶט אִם לֹא הִרְוָה צְמָאוֹ בָּזֶה עַד שֶׁבָּא עַל הַזָּכָר אוֹ שֶׁבָּא עַל הָעֶרְוָה כִּי הִיא זִמָּה וְהוּא עָוֹן פְּלִילִי תּוֹעֵבָה לִפְנֵי ה'. כֵּיצַד יֵרִים רֹאשׁוֹ. כֵּיצַד יֹאכַל וְיִשְׁתֶּה. כֵּיצַד יִלְבַּשׁ בְּגָדִים נָאִים וְהַבְּגָדִים אֲשֶׁר עָלָיו לְכָלְכוּ נַפְשׁוֹ רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ עַד שֶׁהִרְחִיקוּהוּ מִלִּפְנֵי אָדוֹן כָּל הָאָרֶץ וּבַת מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה כְּבוּדָה וְיִקָּרֶה טִנְפּוּהָ וְעָשׂוּ עִמָּהּ כְּאַחַת הַנְּבָלוֹת כֵּיצַד יִשְׂמַח וְיָגֵל כֵּיצַד יְמַלֵּא שְׂחוֹק פִּיו כֵּיצַד יִרְאֶה בִּשְׂחוֹק אֲחֵרִים:

וארא ליל שישי

תורה

צרוף יְהוֹוִה

(כח) וַיְהִי בְּיוֹם דִּבֶּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י ויהי ביום דבר וגו' . מחבר למקרא שלאחריו:

(כט) **שלישי** וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דַּבֵּר אֶל פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלֶיךָ: וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר אֲנָא יְיָ מַלֵּל עִם פַּרְעֹה מַלְכָּא דְמִצְרַיִם יָת כָּל דִּי אֲנָא מְמַלֵּל עִמָּךְ:

רש"י וידבר ה'. הוא הדבור עצמו האמור למעלה (פסוק יא) בא דבר אל פרעה מלך מצרים, אלא מתוך שהפסיק הענין כדי ליחסם, חזר הענין עליו להתחיל בו: אני ה'. כדאי אני לשלחך ולקים דברי שליחותי:

(ל) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה הֵן אֲנִי עֲרַל שְׂפָתַיִם וְאֵיךְ יִשְׁמַע אֵלַי פַּרְעֹה: וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ הָא אֲנָא יַקִּיר מַמְלָל וְאֵכְדֵין יְקַבֵּל מִנִּי פַּרְעֹה:

רש"י ויאמר משה לפני ה'. היא האמירה שאמר למעלה (פסוק יב) הן בני ישראל לא שמעו אלי, ושנה הכתוב כאן כיון שהפסיק הענין, וכך היא השטה כאדם האומר נחזור על הראשונות:

ז (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה רְאֵה נְתַתִּיךָ אֱלֹהִים לְפַרְע�ֹה וְאַהֲרֹן אָחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאֶךָ: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה חֲזִי מַנִּיתָךְ רַב לְפַרְעֹה וְאַהֲרֹן אָחוּךְ יְהֵי מְתַרְגְּמָנָךְ:

רש"י נתתיך אלהים לפרעה. שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין: יהיה נביאך. כתרגומו מתורגמנך, וכן כל לשון נבואה אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת (ישעיה נז יט) ניב שפתים, (משלי י לא) ינוב חכמה, ויכל מהתנבות דשמואל (א' י יג) . ובלעז קוראין לו פרקייר"א :

(ב) אַתָּה תְדַבֵּר אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוֶּךָּ וְאַהֲרֹן אָחִיךָ יְדַבֵּר אֶל פַּרְעֹה וְשִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ: אַתְּ תְּמַלֵּל יָת כָּל דִּי אֲפַקְּדִנָּךְ וְאַהֲרֹן אָחוּךְ יְמַלֵּל עִם פַּרְעֹה וִישַׁלַּח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵהּ:

רש"י אתה תדבר. פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעתו מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה:

(ג) וַאֲנִי אַקְשֶׁה אֶת לֵב פַּרְעֹה וְהִרְבֵּיתִי אֶת אֹתֹתַי וְאֶת מוֹפְתַי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲנָא אַקְשֵׁי יָת לִבָּא דְפַרְעֹה וְאַסְגֵּיתִי יָת אָתְוָתַי וְיָת מוֹפָתַי בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י ואני אקשה. מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באמות עובדי עבודה זרה לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו אתם את גבורותי. וכן מדתו של הקדוש ברוך הוא מביא פרענות על האמות עובדי עבודה זרה כדי שישמעו ישראל ויירא, שנאמר (צפניה ג ו) הכרתי גוים נשמו פנותם וגו' , (שם ז) אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר, ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה:

(ד) וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פַּרְעֹה וְנָתַתִּי אֶת יָדִי בְּמִצְרָיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת צִבְאֹתַי אֶת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בִּשְׁפָטִים גְּדֹלִים: וְלָא יְקַבֵּל מִנְכוֹן פַּרְעֹה וְאֶתֵּן יָת מָחַת גְּבָרְתִּי בְּמִצְרָיִם וְאַפֵּיק יָת חֵילִי יָת עַמִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם בְּדִינִין רַבְרְבִין: (ה) וְיָדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה בִּנְטֹתִי אֶת יָדִי עַל מִצְרָיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם: וְיִדְעוּן מִצְרַיִם אֲרֵי אֲנָא יְיָ כַּד אֲרֵים יָת מָחַת גְּבָרְתִּי עַל מִצְרָיִם וְאַפֵּיק יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּינֵיהוֹן:

רש"י את ידי. יד ממש להכות בהם:

(ו) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתָם כֵּן עָשׂוּ: וַעֲבַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יָתְהוֹן כֵּן עֲבָדוּ: (ז) וּמֹשֶׁה בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה וְאַהֲרֹן בֶּן שָׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה בְּדַבְּרָם אֶל פַּרְעֹה:

וּמֹשֶׁה בַּר תְּמָנָן שְׁנִין וְאַהֲרֹן בַּר תְּמָנָן וּתְלָת שְׁנִין בְּמַלָּלוּתְהוֹן עִם פַּרְעֹה: (ח) **רביעי** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְמֵימָר: (ט) כִּי יְדַבֵּר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה לֵאמֹר תְּנוּ לָכֶם מוֹפֵת וְאָמַרְתָּ אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת מַטְּךָ וְהַשְׁלֵךְ לִפְנֵי פַרְעֹה יְהִי לְתַנִּין: אֲרֵי יְמַלֵּל לְוָתְכוֹן פַּרְעֹה לְמֵימַר הָבוּ לְכוֹן אָתָא וְתֵימַר לְאַהֲרֹן סַב יָת חוּטְרָךְ וּרְמֵי קֳדָם פַּרְעֹה יְהֵי לְתַנִּינָא:

רש"י מופת. אות, להודיע שיש צורך (צרוך) במי ששולח אתכם: לתנין. נחש:

(י) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל פַּרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּשְׁלֵךְ אַהֲרֹן אֶת מַטֵּהוּ לִפְנֵי פַּרְעֹה וְלִפְנֵי עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין: וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לָוֻת פַּרְעֹה וַעֲבָדוּ כֵן כְּמָא דְפַקֵּיד יְיָ וּרְמָא אַהֲרֹן יָת חוּטְרֵהּ קֳדָם פַּרְעֹה וְקֳדָם עַבְדּוֹהִי וַהֲוָה לְתַנִּינָא: (יא) וַיִּקְרָא גַּם פַּרְעֹה לַחֲכָמִים וְלַמְכַשְּׁפִים וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵם חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם כֵּן: וּקְרָא אַף פַּרְעֹה לְחַכִּימַיָּא וּלְחָרָשַׁיָּא וַעֲבָדוּ אַף אִנּוּן חָרְשֵׁי מִצְרַיִם בְּלַהֲשֵׁיהוֹן כֵּן:

רש"י בלהטיהם. בלחשיהון ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו (בראשית ג כד) להט החרב המתהפכת, דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש:

(יב) וַיַּשְׁלִיכוּ אִישׁ מַטֵּהוּ וַיִּהְיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מַטֵּה אַהֲרֹן אֶת מַטֹּתָם: וּרְמוֹ גְּבַר חוּטְרֵהּ וַהֲווֹ לְתַנִּינַיָּא וּבְלַע חֻטְרָא דְאַהֲרֹן יָת חֻטְרֵיהוֹן:

רש"י ויבלע מטה אהרן. מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כלן:

(יג) וַיְחֲזֵק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: וְאִתַּקַף לִבָּא דְפַרְעֹה וְלָא קַבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְמַלִּיל יְיָ: (יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כָּבֵד לֵב פַּרְעֹה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אִתְיַקַר (לפרש"י יַקִּיר) לִבָּא דְפַרְעֹה סָרִיב לְשַׁלָּחָא עַמָּא:

רש"י כבד. תרגומו יקיר, ולא אתיקר, מפני שהוא שם דבר, כמו (שמות יח יח) כי כבד ממך הדבר:

(טו) לֵךְ אֶל פַּרְעֹה בַּבֹּקֶר הִנֵּה יֹצֵא הַמַּיְמָה וְנִצַּבְתָּ לִקְרָאתוֹ עַל שְׂפַת הַיְאֹר וְהַמַּטֶּה אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לְנָחָשׁ תִּקַּח בְּיָדֶךָ: אֲזֵיל לְוָת פַּרְעֹה בְּצַפְרָא הָא נָפֵיק לְמַיָּא וְתִתְעַתַּד לְקַדְמוֹתֵהּ עַל כֵּיף נַהֲרָא וְחֻטָרָא דְאִתְהֲפִיךְ לְחִוְיָא תִּסַּב בִּידָךְ:

רש"י הנה יצא המימה. לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנקביו ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו:

(טז) וְאָמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלָחַנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שַׁלַּח אֶת עַמִּי וְיַעַבְדֻנִי בַּמִּדְבָּר וְהִנֵּה לֹא שָׁמַעְתָּ עַד כֹּה: וְתֵימַר לֵהּ יְיָ אֱלָהָא דְיהוּדָאֵי שַׁלְחַנִי לְוָתָךְ לְמֵימַר שַׁלַּח יָת עַמִּי וְיִפְלְחוּן קֳדָמַי בְּמַדְבְּרָא וְהָא לָא קַבֶּלְתָּא עַד כְּעַן:

רש"י עד כה. עד הנה ומדרשו עד שתשמע ממני מכת בכורות, שאפתח בה בכה (יא ד) כה אמר ה' כחצות הלילה:

(יז) כֹּה אָמַר יְהוָה בְּזֹאת תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה הִנֵּה אָנֹכִי מַכֶּה בַּמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדִי עַל הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיְאֹר וְנֶהֶפְכוּ לְדָם: כִּדְנַן אֲמַר יְיָ בְּדָא תִּדַּע אֲרֵי אֲנָא יְיָ הָא אֲנָא מָחֵי בְּחֻטָרָא דִּי בִידִי עַל מַיָּא דִּי בְנַהֲרָא וְיִתְהַפְּכוּן לְדָמָא:

רש"י ונהפכו לדם. לפי שאין גשמים יורדים במצרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עובדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם:

(יח) וְהַדָּגָה אֲשֶׁר בַּיְאֹר תָּמוּת וּבָאַשׁ הַיְאֹר וְנָלְאוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן הַיְאֹר: וְנוּנֵי דִי בְנַהֲרָא תְּמוּת וּסְרִי נַהֲרָא וְיִלְאוּן מִצְרָאֵי לְמִשְׁתֵּי מַיָּא מִן נַהֲרָא:

רש"י ונלאו מצרים. לבקש רפואה למי היאור שיהיו ראוין לשתות:

(יט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל אַהֲרֹן קַח מַטְּךָ וּנְטֵה יָדְךָ עַל מֵימֵי מִצְרַיִם עַל נַהֲרֹתָם עַל יְאֹרֵיהֶם וְעַל אַגְמֵיהֶם וְעַל כָּל מִקְוֵה מֵימֵיהֶם וְיִהְיוּ דָם וְהָיָה דָם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבָעֲצִים וּבָאֲבָנִים: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱמַר לְאַהֲרֹן טוֹל חֻטְרָךְ וַאֲרֵים יְדָךְ עַל מַיָּא דְמִצְרַיִם עַל נַהֲרֵיהוֹן עַל אֲרֻתֵּיהוֹן וְעַל אַגְמֵיהוֹן וְעַל כָּל בֵּית כְּנִישׁוּת מֵימֵיהוֹן וְיהוֹן דָּמָא וִיהֵי דָּמָא בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרַיִם וּבְמָנֵי אָעָא וּבְמָנֵי אַבְנָא:

רש"י אמר אל אהרן. לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו, לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים, ולקה על ידי אהרן: נהרתם. הם נהרות המושכים כעין נהרות

שלנו: יאריהם. הם ברכות נגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות, ונילוס מימיו מתברכים ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם. קבוצת מים שאינן נובעין ואינן מושכין, אלא עומדין במקום אחד, וקורין לו אישטנ"ק : בכל ארץ מצרים. אף במרחצאות ובאמבטאות שבבתים: ובעצים ובאבנים. מים שבכלי עץ ובכלי אבן:

(כ) וַיַּעֲשׂוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיָּרֶם בַּמַּטֶּה וַיַּךְ אֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיְאֹר לְעֵינֵי פַּרְעֹה וּלְעֵינֵי עֲבָדָיו וַיֵּהָפְכוּ כָּל הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיְאֹר לְדָם: וְעָבְדוּ כֵן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּמָא דְפַקֵּיד יְיָ וַאֲרִים בְּחֻטְרָא וּמְחָא יָת מַיָּא דִּי בְנַהֲרָא לְעֵינֵי פַּרְעֹה וּלְעֵינֵי עַבְדּוֹהִי וְאִתְהַפִּיכוּ כָּל מַיָּא דִּי בְנַהֲרָא לְדָמָא: (כא) וְהַדָּגָה אֲשֶׁר בַּיְאֹר מֵתָה וַיִּבְאַשׁ הַיְאֹר וְלֹא יָכְלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן הַיְאֹר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וְנוּנֵי דִּי בְנַהֲרָא מִיתוּ וּסְרִי נַהֲרָא וְלָא יְכִילוּ מִצְרָאֵי לְמִשְׁתֵּי מַיָּא מִן נַהֲרָא וַהֲוָה דָּמָא בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרָיִם: (כב) וַיַּעֲשׂוּ כֵן חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלָטֵיהֶם וַיֶּחֱזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: וַעֲבָדוּ כֵן חָרְשֵׁי מִצְרַיִם בְּלָחֲשֵׁיהוֹן וְאִתַּקַף לִבָּא דְפַרְעֹה וְלָא קַבֵּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְמַלֵּיל יְיָ:

רש"י בלטיהם. לחש שאומרין אותו בלט ובחשאי. ורבותינו אמרו בלטיהם מעשה שדים, בלהטיהם מעשה כשפים: ויחזק לב פרעה. לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן, תבן אתם מכניסין לעפריים, עיר שכלה תבן, אף אתם מביאין מכשפות למצרים שכלה כשפים:

(כג) וַיִּפֶן פַּרְעֹה וַיָּבֹא אֶל בֵּיתוֹ וְלֹא שָׁת לִבּוֹ גַּם לָזֹאת: וְאִתְפְּנִי פַּרְעֹה וְעַל לְבֵיתֵהּ וְלָא שַׁוִי לִבֵּהּ אַף לְדָא:

רש"י גם לזאת. למופת המטה, שנהפך לתנין ולא לזה של דם:

וארא יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(כד) וַיַּחְפְּרוּ כָל מִצְרַיִם סְבִיבֹת הַיְאֹר מַיִם לִשְׁתּוֹת כִּי לֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת מִמֵּימֵי הַיְאֹר: וַתִּמָּלְאוּ כָל מִצְרַאֵי סַחֲרְנוּת נַהֲרָא מַיָּא לְמִשְׁתֵּי אֲרֵי לָא יְכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מִמַּיָּא דְנַהֲרָא: (כה) וַיִּמָּלֵא שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת יְהוָה אֶת הַיְאֹר: וְאִשְׁתְּלֵם שִׁבְעַת יוֹמִין בָּתַר דִּמְחָא יְיָ יָת נַהֲרָא:

רש"י וימלא. מנין שבעת ימים, שלא שב היאור לקדמותו, שהיתה המכה משמשת רביע חדש ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה בהם:

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פַּרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שַׁלַּח אֶת עַמִּי וְיַעַבְדֻנִי: וְאֵמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוּל לְוָת פַּרְעֹה וְתֵימַר לֵהּ כִּדְנַן אֲמַר יְיָ שַׁלַח יָת עַמִּי וְיִפְלְחוּן קֳדָמָי: (כז)

וְאִם מָאֵן אַתָּה לְשַׁלֵּחַ הִנֵּה אָנֹכִי נֹגֵף אֶת כָּל גְּבוּלְךָ בַּצְפַרְדְּעִים: וְאִם סָרִיב אַתְּ לְשַׁלָּחָא הָא אֲנָא מָחֵי יָת כָּל תְּחוּמָךְ בְּעָרְדְעָנַיָּא:

רש"י ואם מאן אתה. ואם סרבן אתה. מאן כמו ממאן, מסרב, אלא כנה האדם על שם המפעל, כמו (איוב טז יב) שלו, (ירמיה מח יא) ושקט, (מלכים א' כ מג) סר וזעף: נגף את כל גבולך. מכה, וכן כל לשון מגפה אינו לשון מיתה אלא לשון מכה, וכן (שמות כא כב) ונגפו אשה הרה, אינו לשון מיתה. וכן (ירמיה יג טז) ובטרם יתנגפו רגליכם, (תהלים צא יב) פן תגוף באבן רגלך, (ישעיה ח יד) ולאבן נגף:

(כח) וְשָׁרַץ הַיְאֹר צְפַרְדְּעִים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתֶךָ וּבַחֲדַר מִשְׁכָּבְךָ וְעַל מִטָּתֶךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרֹתֶיךָ: וּבְךָ וּבְעַמְּךָ וּבְכָל עֲבָדֶיךָ יַעֲלוּ הַצְפַרְדְּעִים: וּכְתִיב נַהֲרָא עֲרְדְעָנַיָּא וְיִסְקוּן וְיֵיעֲלוּן בְּבֵיתָךְ וּבְאַדְרוֹן בֵּית מִשְׁכְּבָךְ וְעַל עַרְסָךְ וּבְבֵית עַבְדָּיךְ וּבְעַמָּךְ וּבְתַנּוּרָךְ וּבְאָצָוָתָךְ:

רש"י ועלו. מן היאור: בביתך. ואחר כך בבתי עבדיך. הוא התחיל בעצה תחלה (שמות א ט) ויאמר אל עמו, וממנו התחילה הפרענות:

(כט) וּבְכָה וּבְעַמְּךָ וּבְכָל עֲבָדֶיךָ יַעֲלוּ הַצְפַרְדְּעִים: וּבָךְ וּבְעַמָּךְ וּבְכָל עַבְדָּיךְ יִסְקוּן עָרְדְעָנַיָּא:

רש"י ובכה ובעמך. בתוך מעיהם נכנסין ומקרקרין:

ח (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל אַהֲרֹן נְטֵה אֶת יָדְךָ בְּמַטֶּךָ עַל הַנְּהָרֹת עַל הַיְאֹרִים וְעַל הָאֲגַמִּים וְהַעַל אֶת הַצְפַרְדְּעִים עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱמַר לְאַהֲרֹן אֱרֵים יָת יְדָךְ בְּחֻטָרָךְ עַל נַהֲרַיָּא עַל אֲרִיתַיָּא וְעַל אַגְמַיָּא וְאַסֵיק יָת עָרְדְעָנַיָּא עַל אַרְעָא דְמִצְרָיִם: (ב) וַיֵּט אַהֲרֹן אֶת יָדוֹ עַל מֵימֵי מִצְרָיִם וַתַּעַל הַצְפַרְדֵּעַ וַתְּכַס אֶת אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲרִים אַהֲרֹן יָת יְדֵהּ עַל מַיָּא דְמִצְרָאֵי וּסְלִיקַת עָרְדְעָנַיָּא וַחֲפַת יָת אַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י ותעל הצפרדע. צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים זהו מדרשו. ופשוטו יש לומר שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות. וכן (להלן יד) ותהי הכנם, הרחישה דוילייר"א בלעז , ואף ותעל הצפרדע גרינווילייר"א בלעז [רחישת צפרדעים] :

(ג) וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחַרְטֻמִּים בְּלָטֵיהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת הַצְפַרְדְּעִים עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַעֲבָדוּ כֵן חָרְשַׁיָּא בְּלַחֲשֵׁיהוֹן וְאַסִיקוּ יָת עָרְדְעָנַיָּא עַל אַרְעָא דְמִצְרָיִם: (ד) וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הַעְתִּירוּ אֶל יְהוָה וְיָסֵר הַצְפַרְדְּעִים מִמֶּנִּי וּמֵעַמִּי וַאֲשַׁלְּחָה אֶת הָעָם וְיִזְבְּחוּ לַיהוָה: וּקְרָא פַּרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר צַלּוֹ קֳדָם יְיָ וְיַעְדֵּי עָרְדְעָנַיָּא מִנִּי וּמֵעַמִּי וְאֶשְׁלַח יָת עַמָּא וְיִדְבְּחוּן קֳדָם יְיָ: (ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה הִתְפָּאֵר עָלַי לְמָתַי אַעְתִּיר לְךָ וְלַעֲבָדֶיךָ וּלְעַמְּךָ לְהַכְרִית הַצְפַרְדְּעִים מִמְּךָ וּמִבָּתֶּיךָ רַק בַּיְאֹר תִּשְׁאַרְנָה: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְפַרְעֹה שְׁאַל לְךָ גְּבוּרָא הַב לִי זְמַן לְאֵמְתַי אֶצַלֵּי עֲלָךְ וְעַל עַבְדָּיךְ וְעַל עַמָּךְ לְשֵׁיצָאָה עָרְדְעָנַיָּא מִנָּךְ וּמִבָּתָּיךְ לְחוֹד בְּנַהֲרָא תִּשְׁתְּאַרְנָן:

רש"י התפאר עלי. כמו (ישעיה י טו) היתפאר הגרזן על החצב בו, משתבח לומר אני גדול ממך ונט"ר בלעז [להתפאר] . וכן התפאר עלי, השתבח להתחכם ולשאול דבר גדול ולומר שלא אוכל לעשותו: למתי אעתיר לך. את אשר אעתיר לך היום על הכרתת הצפרדעים, למתי תרצה שיכרתו, ותראה אם אשלים דברי למועד שתקבע לי. אלו נאמר מתי אעתיר, היה משמע מתי אתפלל, עכשיו שנאמר למתי משמע אני היום אתפלל עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע עלי, אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו. אעתיר, העתירו, והעתרתי, ולא נאמר אעתר עתרו ועתרתי, מפני שכל לשון עתר הרבות פלל הוא, וכאשר יאמר הרבו, ארבה, והרביתי לשון מפעיל, כך יאמר, אעתיר, העתירו, והעתרתי דברים, ואב לכלם והעתרתם עלי דבריכם (יחזקאל לה יג) , הרביתם:

(ו) וַיֹּאמֶר לְמָחָר וַיֹּאמֶר כִּדְבָרְךָ לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֵין כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ: וָאֲמַר לִמְחָר וַאֲמַר כְּפִתְגָמָךְ בְּדִיל דְּתִדַע אֲרֵי לֵית כַּיְיָ אֱלָהָנָא:

רש"י ויאמר למחר. התפלל היום שיכרתו למחר:

(ז) **חמישי** וְסָרוּ הַצְפַרְדְּעִים מִמְּךָ וּמִבָּתֶּיךָ וּמֵעֲבָדֶיךָ וּמֵעַמֶּךָ רַק בַּיְאֹר תִּשָּׁאַרְנָה: וְיֶעְדוּן עָרְדָעָנַיָא מִנָּךְ וּמִבָּתָּיךְ וּמֵעַבְדָיךְ וּמֵעַמָּךְ לְחוֹד בְּנַהֲרָא יִשְׁתְּאָרָן: (ח) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מֵעִם פַּרְעֹה וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל יְהוָה עַל דְּבַר הַצְפַרְדְּעִים אֲשֶׁר שָׂם לְפַרְעֹה: וּנְפַק מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִלְוָת פַּרְעֹה וְצַלִּי מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ עַל עִסַּק עָרְדָעָנַיָא דִּי שַׁוִי לְפַרְעֹה:

רש"י ויצא ויצעק. מיד שיכרתו למחר:

(ט) וַיַּעַשׂ יְהוָה כִּדְבַר מֹשֶׁה וַיָּמֻתוּ הַצְפַרְדְּעִים מִן הַבָּתִּים מִן הַחֲצֵרֹת וּמִן הַשָּׂדֹת: וַעֲבַד יְיָ כְּפִתְגָמָא דְמֹשֶׁה וּמִיתוּ עוּרְדָעָנַיָא מִן בָּתַּיָא מִן דָּרָתָא וּמִן חַקְלָתָא: (י) וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֳמָרִם חֳמָרִם וַתִּבְאַשׁ הָאָרֶץ: וּכְנָשׁוּ יָתְהוֹן דְגוֹרִין דְגוֹרִין וּסְרִיאוּ עַל אַרְעָא:

רש"י חמרם חמרם. צבורים צבורים כתרגומו דגורין גלים:

(יא) וַיַּרְא פַּרְעֹה כִּי הָיְתָה הָרְוָחָה וְהַכְבֵּד אֶת לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: וְחָזָא פַּרְעֹה אֲרֵי הֲוַת רְוָחְתָא וְיִתְתַּקַּר יַת לִבֵּהּ וְלָא קַבִּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְמַלִּיל יְיָ:

רש"י והכבד את לבו. לשון פעול הוא, כמו (בראשית יב ט) הלוך ונסוע' וכן (מלכים ב' ג כד) והכות את מואב, (שמו"א כב יג) ושאול לו באלהים, (מלכים א' כ לז) הכה ופצע: כאשר דבר ה'. והיכן דבר (שמות ז ד) ולא ישמע אליכם פרעה:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל אַהֲרֹן נְטֵה אֶת מַטְּךָ וְהַךְ אֶת עֲפַר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכִנִּם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱמַר לְאַהֲרֹן אֲרֵים יָת חֻטְרָךְ וּמְחָא יָת עַפְרָא דְאַרְעָא וִיהֵא לְקַלְמָתָא בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י אמר אל אהרן. לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול ולקה על ידי אהרן:

(יג) וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַיֵּט אַהֲרֹן אֶת יָדוֹ בְּמַטֵּהוּ וַיַּךְ אֶת עֲפַר הָאָרֶץ וַתְּהִי הַכִּנָּם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל עֲפַר הָאָרֶץ הָיָה כִנִּים בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַעֲבָדוּ כֵן וְאֲרִים אַהֲרֹן אֶת יָדוֹ בְּחֹטָרוֹ וּמָחָא אֶת עַפְרָא דְאַרְעָא וַהֲוַת קַלְמְתָא בַּאֲנָשָׁא וּבִבְעִירָא כָּל עַפְרָא דְאַרְעָא הֲוַת קַלְמְתָא בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י ותהי הכנם. הרחישה דולייר"א בלעז [רחישת כנים] :

(יד) וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחַרְטֻמִּים בְּלָטֵיהֶם לְהוֹצִיא אֶת הַכִּנִּים וְלֹא יָכֹלוּ וַתְּהִי הַכִּנָּם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: וַעֲבָדוּ כֵן חָרְשַׁיָּא בְּלַחֲשֵׁיהוֹן לְאַפָּקָא יָת קַלְמְתָא וְלָא יָכִילוּ וַהֲוַת קַלְמְתָא בַּאֲנָשָׁא וּבִבְעִירָא:

רש"י להוציא את הכנים. לבראתם ממקום אחר: ולא יכלו. שאין השד שולט על בריה פחותה מכשעורה:

(טו) וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּים אֶל פַּרְעֹה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִוא וַיֶּחֱזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: וַאֲמָרוּ חָרְשַׁיָּא לְפַרְעֹה הָא מָחָא מִן קֳדָם יְיָ הִיא וְאִתַּקַף לִבָּא דְפַרְעֹה וְלָא קַבֵּיל מִנְהוֹן כְּמָא דְמַלִּיל יְיָ:

רש"י אצבע אלהים הוא. מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא: כאשר דבר ה'.

(ז ד) ולא ישמע אליכם פרעה:

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה הַשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַּרְעֹה הִנֵּה יוֹצֵא הַמָּיְמָה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה שַׁלַּח עַמִּי וְיַעַבְדֵנִי: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אַקְדֵם בְּצַפְרָא וְאִתְעַתַּד קֳדָם פַּרְעֹה הָא נָפֵק לְמַיָּא וְתֵימַר לֵהּ כִּדְנָן אֲמַר יְיָ שַׁלַּח עַמִּי וְיִפְלְחוּן קֳדָמָי: (יז) כִּי אִם אֵינְךָ מְשַׁלֵּחַ אֶת עַמִּי הִנְנִי מַשְׁלִיחַ בְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבְעַמְּךָ וּבְבָתֶּיךָ אֶת הֶעָרֹב וּמָלְאוּ בָּתֵּי מִצְרַיִם אֶת הֶעָרֹב וְגַם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הֵם עָלֶיהָ: אֲרֵי אִם לֵיתָךְ מְשַׁלַּח יָת עַמִּי הָא אֲנָא מַשְׁלַח בָּךְ וּבְעַבְדָיִךְ וּבְעַמָּךְ וּבְבָתָיִךְ יָת עָרוֹבָא וְיִמְלוֹן בָּתֵּי מִצְרַיִם יָת עָרוֹבָא וְאַף אַרְעָא דְאִנּוּן עָלַהּ:

רש"י משליח בך. מגרה בך, וכן (דברים לב כד) ושן בהמות אשלח בם, לשון שסוי אינציטי"ר בלעז : את הערב. כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערבוביא והיו משחיתים בהם. ויש טעם בדבר באגדה בכל מכה ומכה למה זו ולמה זו. בטכסיסי מלחמות מלכים בא עליהם, כסדר מלכות כשצרה על עיר, בתחלה מקלקל מעינותיה, ואחר כך תוקעין עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולבהלם, וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו. כדאיתא במדרש רבי תנחומא:

(יח) וְהִפְלֵיתִי בַיּוֹם הַהוּא אֶת אֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר עַמִּי עֹמֵד עָלֶיהָ לְבִלְתִּי הֱיוֹת שָׁם עָרֹב לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: וְאַפְרִישׁ בְּיוֹמָא הַהוּא יָת אַרְעָא דְגֹשֶׁן דְעַמִּי קָאִים עֲלַהּ בְּדִיל דְלָא לְמֶהֱוֵי תַּמָן עָרוֹבָא בְּדִיל דְתִדַע אֲרֵי אֲנָא יְיָ שַׁלִּיט בְּגוֹ אַרְעָא:

רש"י והפליתי. והפרשתי, וכן (שמות ט ד) והפלה ה', וכן (דברים ל יא) לא נפלאת היא ממך. לא מבדלת ומפרשת היא ממך: למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. אף על פי ששכינתי בשמים גזרתי מתקימת בתחתונים:

(יט) **שישי** וְשַׂמְתִּי פְדֻת בֵּין עַמִּי וּבֵין עַמֶּךָ לְמָחָר יִהְיֶה הָאֹת הַזֶּה: וֶאֱשַׁוֵי פוּרְקָן לְעַמִּי וְעַל עַמָּךְ אֵיתִי מָחָא לְמָחָר יְהֵא אָתָא הָדֵין:

רש"י ושמתי פדת. שיבדיל בין עמי ובין עמך:

(כ) וַיַּעַשׂ יְהוָה כֵּן וַיָּבֹא עָרֹב כָּבֵד בֵּיתָה פַּרְעֹה וּבֵית עֲבָדָיו וּבְכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ מִפְּנֵי הֶעָרֹב: וְעָבַד יְיָ כֵּן וַאֲתָא עָרוֹבָא תַּקִּיף לְבֵית פַּרְעֹה וּלְבֵית עַבְדּוֹהִי וּבְכָל אַרְעָא דְמִצְרַיִם אִתְחַבָּלַת אַרְעָא מִן קֳדָם עָרוֹבָא:

רש"י תשחת הארץ. נשחתה הארץ. אתחבלת ארעא:

(כא) וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל מֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר לְכוּ זִבְחוּ לֵאלֹהֵיכֶם בָּאָרֶץ: וּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר אֱזִילוּ דַּבְּחוּ קֳדָם אֱלָהֲכוֹן בְּאַרְעָא:

רש"י זבחו לאלהיכם בארץ. במקומכם, ולא תלכו במדבר:

(כב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לֹא נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי תּוֹעֲבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת תּוֹעֲבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלֻנוּ: וַאֲמַר מֹשֶׁה לָא תַקֵּן לְמֶעְבַּד כֵּן אֲרֵי בְעִירָא דְמִצְרָאֵי דָּחֲלִין לֵהּ מִנֵּהּ אֲנַחְנָא נָסְבִין לְדַבָּחָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא הָא נְדַבַּח יָת בְּעִירָא דְמִצְרָאֵי דָּחֲלִין לֵהּ וְאִנּוּן יְהוֹן חָזְן הֲלָא יִימְרוּן לְמִרְגְמָנָא:

רש"י תועבת מצרים. יראת מצרים, כמו (מלכים ב' כג יג) ולמלכם תועבת בני עמון, ואצל ישראל קורא אותה תועבה. ועוד יש לומר בלשון אחר תועבת מצרים, דבר שנאוי הוא למצרים זביחה שאנו זובחים, שהרי יראתם אנו זובחים: ולא יסקלנו. בתמיהה:

(כג) דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים נֵלֵךְ בַּמִּדְבָּר וְנִזְבְּחָנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר יֹאמַר אֵלֵינוּ: מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין נֵיזִיל בְּמַדְבְּרָא וּנְדַבַּח קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא כְּמָא דְיֵימַר לָנָא: (כד) וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אָנֹכִי אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וּזְבַחְתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בַּמִּדְבָּר רַק הַרְחֵק לֹא תַרְחִיקוּ לָלֶכֶת הַעְתִּירוּ בַּעֲדִי: וַאֲמַר פַּרְעֹה אֲנָא אֲשַׁלַּח יָתְכוֹן וְתִדְבְּחוּן קֳדָם יְיָ אֱלָהְכוֹן בְּמַדְבְּרָא לְחוֹד אַרְחָקָא לָא תְרַחֲקוּן לְמֵיזַל צַלּוֹ אַף עָלָי: (כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי יוֹצֵא מֵעִמָּךְ וְהַעְתַּרְתִּי אֶל יְהוָה וְסָר הֶעָרֹב מִפַּרְעֹה מֵעֲבָדָיו וּמֵעַמּוֹ מָחָר רַק אַל יֹסֵף פַּרְעֹה הָתֵל לְבִלְתִּי שַׁלַּח אֶת הָעָם לִזְבֹּחַ לַיהוָה:

וַאֲמַר מֹשֶׁה הָא אֲנָא נָפֵק מֵעִמָּךְ וֶאֱצַלֵּי קֳדָם יְיָ וְיַעְדֵי עָרוֹבָא מִפַּרְעֹה מֵעַבְדוֹהִי וּמֵעַמֵּהּ מְחָר לְחוֹד לָא יוֹסֵף פַּרְעֹה לְשַׁקָּרָא בְּדִיל דְּלָא לְשַׁלָּחָא יָת עַמָּא לְדַבָּחָא קֳדָם יְיָ:

רש"י התל. כמו להתל:

(כו) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעִם פַּרְעֹה וַיֶּעְתַּר אֶל יְהוָה: וּנְפַק מֹשֶׁה מִן קֳדָם פַּרְעֹה וְצַלֵּי קֳדָם יְיָ:

רש"י ויעתר אל ה'. נתאמץ בתפלה, וכן אם בא לומר, ויעתיר היה יכול לומר ומשמע וירבה בתפלה, וכשהוא אומר בלשון ויפעל משמע וירבה להתפלל:

(כז) וַיַּעַשׂ יְהוָה כִּדְבַר מֹשֶׁה וַיָּסַר הֶעָרֹב מִפַּרְעֹה מֵעֲבָדָיו וּמֵעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד: וַעֲבַד יְיָ כְּפִתְגָמָא דְמֹשֶׁה וְאַעְדִי עָרוֹבָא מִפַּרְעֹה מֵעַבְדוֹהִי וּמֵעַמֵּהּ לָא אִשְׁתְּאַר חַד:

רש"י ויסר הערב. ולא מתו כמו שמתו הצפרדעים, שאם מתו היה להם הנאה בעורות:

(כח) וַיַּכְבֵּד פַּרְעֹה אֶת לִבּוֹ גַּם בַּפַּעַם הַזֹּאת וְלֹא שִׁלַּח אֶת הָעָם: וְיַקַּר פַּרְעֹה יָת לִבֵּהּ אַף בְּזִמְנָא הָדָא וְלָא שַׁלַּח יָת עַמָּא:

רש"י גם בפעם הזאת. אף על פי שאמר (פסוק כד) אנכי אשלח אתכם, לא קים הבטחתו:

ט (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פַּרְעֹה וְדִבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שַׁלַּח אֶת עַמִּי וְיַעַבְדֵנִי: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוּל לְוָת פַּרְעֹה וּתְמַלֵּל עִמֵּהּ כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דִיהוּדָאֵי שַׁלַּח יָת עַמִּי וְיִפְלְחוּן קֳדָמָי: (ב) כִּי אִם מָאֵן אַתָּה לְשַׁלֵּחַ וְעוֹדְךָ מַחֲזִיק בָּם: אֲרֵי אִם סָרִיב אַתְּ לְשַׁלָּחָא וְעַד כְּעַן אַתְּ מַתְקֵף בְּהוֹן:

רש"י מחזיק בם. אוחז בם, כמו (דברים כה יא) והחזיקה במבשיו:

(ג) הִנֵּה יַד יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנְךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמַלִּים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דֶּבֶר כָּבֵד מְאֹד: הָא מָחָא מִן קֳדָם יְיָ הַוְיָא בִּבְעִירָךְ דִּי בְחַקְלָא בְּסוּסָוָתָא בַּחֲמָרֵי בְּגַמְלֵי בְּתוֹרֵי וּבְעָנָא מוֹתָא תַּקִּיף לַחֲדָא:

רש"י הנה יד ה' הויה. לשון הוה, כי כן יאמר בלשון נקבה על שעבר היתה ועל העתיד תהיה ועל העומד הויה, כמו עושה, רוצה, רועה:

(ד) וְהִפְלָה יְהוָה בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרָיִם וְלֹא יָמוּת מִכֹּל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר: וְאַפְרֵישׁ יְיָ בֵּין בְּעִירָא דְיִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּעִירָא דְמִצְרָיִם וְלָא יְמוּת מִכֹּל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִדְעַם:

רש"י והפלה. והבדיל:

(ה) וַיָּשֶׂם יְהוָה מוֹעֵד לֵאמֹר מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה הַדָּבָר הַזֶּה בָּאָרֶץ: וְשַׁוִי יְיָ זִמְנָא לְמֵימַר מְחַר יַעְבֵּד יְיָ פִּתְגָמָא הָדֵין בְּאַרְעָא: (ו) וַיַּעַשׂ יְהוָה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה מִמָּחֳרָת וַיָּמָת כֹּל מִקְנֵה מִצְרָיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מֵת אֶחָד: וַעֲבַד יְיָ יָת פִּתְגָמָא הָדֵין בְּיוֹמָא דְּבָתְרוֹהִי וּמִית כֹּל בְּעִירָא דְמִצְרָיִם וּמִבְּעִירָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָא מִית חַד: (ז) וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהִנֵּה לֹא מֵת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת הָעָם: וּשְׁלַח פַּרְעֹה וְהָא לָא מִית

מִבְּעִירָא דְיִשְׂרָאֵל עַד חָד וְאִתְיַקַר לְבָא דְפַרְעֹה וְלָא שַׁלַח יָת עַמָא: (ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן קְחוּ לָכֶם מְלֹא חָפְנֵיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וּזְרָקוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמַיְמָה לְעֵינֵי פַּרְעֹה:
וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן סִיבוּ לְכוֹן מְלֵי חָפְנֵיכוֹן פִּיחָא דְאַתּוּנָא וְיִזְרְקִנֵּהּ מֹשֶׁה לְצֵית שְׁמַיָא לְעֵינֵי פַּרְעֹה:

רש"י מלא חפניכם. ילוינ"ש בלעז : פיח כבשן. דבר הנפח מן הגחלים עמומים הנשרפים בכבשן, ובלעז אולבי"ש . פיח לשון הפחה, שהרוח מפיחן ומפריחן: וזרקו משה. כל דבר הנזרק בכח אינו נזרק אלא ביד אחת. הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קמצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן. ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים:

(ט) וְהָיָה לְאָבָק עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרָיִם וְהָיָה עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה לִשְׁחִין פֹּרֵחַ אֲבַעְבֻּעֹת בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וְיהֵי לְאָבְקָא עַל כָּל אַרְעָא דְמִצְרָיִם וְיהֵי עַל אֱנָשָׁא וְעַל בְּעִירָא לְשִׁיחֲנָא סַגֵי אֲבַעְבְּעִין בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י לשחין פרח אבעבעת. כתרגומו לשחין סגי אבעבועין, שעל ידו צומחין בהן בועות: שחין. לשון חמימות. והרבה יש בלשון משנה (יומא נג ב) שנה שחונה:

(י) וַיִּקְחוּ אֶת פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי פַּרְעֹה וַיִּזְרֹק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשָּׁמָיְמָה וַיְהִי שְׁחִין אֲבַעְבֻּעֹת פֹּרֵחַ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: וּנְסִיבוּ יָת פִּיחָא דְאַתּוּנָא וְקָמוּ קֳדָם פַּרְעֹה וּזְרַק יָתֵהּ מֹשֶׁה לְצֵית שְׁמַיָא וַהֲוָה שִׁיחֲנָא אֲבַעְבְּעִין סָגֵי בַּאֲנָשָׁא וּבִבְעִירָא:

רש"י באדם ובבהמה. ואם תאמר מאין היו להם הבהמות והלא כבר נאמר (פסוק ו) וימת כל מקנה מצרים, אלא לא נגזרה גזרה אלא על אותן שבשדות בלבד, שנאמר (פסוק ג) במקנך אשר בשדה והירא את דבר ה' הניס את מקנהו אל הבתים. וכן שנויה במכילתא אצל (יד ז) ויקח שש מאות רכב בחור:

(יא) וְלֹא יָכְלוּ הַחַרְטֻמִּים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשְּׁחִין כִּי הָיָה הַשְּׁחִין בַּחַרְטֻמִּם וּבְכָל מִצְרָיִם: וְלָא יְכִילוּ חָרְשַׁיָא לְמֵיקַם קֳדָם מֹשֶׁה מִן קֳדָם שִׁיחֲנָא אֲרֵי הֲוָה שִׁיחֲנָא בְּחָרְשַׁיָא וּבְכָל מִצְרָאֵי: (יב) וַיְחַזֵּק יְהוָה אֶת לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה:
וְתַקֵיף יְיָ יָת לִבָּא דְפַרְעֹה וְלָא קַבֵיל מִנְהוֹן כְּמָא דְמַלֵיל יְיָ עִם מֹשֶׁה: (יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה הַשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר וְהִתְיַצֵּב לִפְנֵי פַרְעֹה וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שַׁלַּח אֶת עַמִּי וְיַעַבְדֻנִי: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אַקְדֵם בְּצַפְרָא וְאִתְעַתַּד קֳדָם פַּרְעֹה וְתֵימַר לֵהּ כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דִיהוּדָאֵי שַׁלַח יָת עַמִי וְיִפְלְחוּן קֳדָמָי: (יד) כִּי בַּפַּעַם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלֵחַ אֶת כָּל מַגֵּפֹתַי אֶל לִבְּךָ וּבַעֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ בַּעֲבוּר תֵּדַע כִּי אֵין כָּמֹנִי בְּכָל הָאָרֶץ: אֲרֵי בִּזְמָנָא הָדָא אֲנָא שַׁלַח יָת כָּל מְחָתַי לְלִבָּךְ וּבְעַבְדָיךְ וּבְעַמָךְ בְּדִיל דְתִדַע אֲרֵי לֵית דְכוָתִי שַׁלִיט בְּכָל אַרְעָא:

רש"י את כל מגפתי. למדנו מכאן שמכת בכורות (י"ג: בכורות) שקולה כנגד כל המכות:

(טו) כִּי עַתָּה שָׁלַחְתִּי אֶת יָדִי וָאַךְ אוֹתְךָ וְאֶת עַמְּךָ בַּדֶּבֶר וַתִּכָּחֵד מִן הָאָרֶץ: אֲרֵי כְעַן קְרֵיב קֳדָמַי דְּאֶשְׁלַח פּוֹן יָת מַחַת גְּבָרָתִי וְאֶמְחֵי יָתָךְ וְיָת עַמָּךְ בְּמוֹתָא וְשֵׁיצִיאַת מִן אַרְעָא:

רש"י כי עתה שלחתי את ידי וגו' . כי אלו רציתי כשהיתה ידי במקנך שהכיתים בדבר שלחתיה והכיתי אותך ואת עמך עם הבהמות ותכחד מן הארץ, אבל בעבור זאת העמדתיך וגו' :

(טז) וְאוּלָם בַּעֲבוּר זֹאת הֶעֱמַדְתִּיךָ בַּעֲבוּר הַרְאוֹתְךָ אֶת כֹּחִי וּלְמַעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל הָאָרֶץ: וּבְרַם בְּדִיל דָּא קַיֵּימְתָּךְ בְּדִיל לְאַחֲזָיוּתָךְ יָת חֵילִי וּבְדִיל דִּיהוֹן מְשַׁתְּעַן גְּבוּרַת שְׁמִי בְּכָל אַרְעָא: (יז) **שביעי** עוֹדְךָ מִסְתּוֹלֵל בְּעַמִּי לְבִלְתִּי שַׁלְּחָם: עַד כְּעַן אַתְּ כְּבֵישַׁת בֵּהּ בְּעַמִּי בְּדִיל דְּלָא לְשַׁלְחוּתְהוֹן:

רש"י עודך מסתולל בעמי. כתרגומו כבישת ליה לעמי, והוא מגזרת (ישעיה יא טז) מסלה, דמתרגמינן אורח כבישא, ובלעז קלקיי"ר . וכבר פרשתי בסוף ויהי מקץ כל תבה שתחלת יסודה סמ"ך והיא באה לדבר בלשון מתפעל, נותן התי"ו של שמוש באמצע אותיות של עיקר, כגון זו וכגון (קהלת יב ה) ויסתבל החגב, מגזרת סבל, (במדבר טז יג) כי תשתרר עלינו, מגזרת שר ונגיד, (דניאל ז ח) משתכל הוית:

(יח) הִנְנִי מַמְטִיר כָּעֵת מָחָר בָּרָד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא הָיָה כָמֹהוּ בְּמִצְרַיִם לְמִן הַיּוֹם הִוָּסְדָה וְעַד עָתָּה: הָא אֲנָא מָחֵית מִטְרָא בְּעִדָּנָא הָדֵין מְחַר בַּרְדָא תַּקִּיף לַחֲדָא דִּי לָא הֲוָה דְכָוָתֵהּ בְּמִצְרַיִם לְמִן יוֹמָא דְאִשְׁתַּכְלֶלֶת וְעַד כְּעָן:

רש"י כעת מחר. כעת הזאת למחר, שרט לו שריטה בכותל למחר כשתגיע חמה לכאן ירד הברד: הוסדה. שנתיסדה וכל תבה שתחלת יסודה יו"ד כגון יסד, ילד, ידע, יסר, כשהיא מתפעלת תבא הוי"ו במקום היו"ד, כמו הוסדה (הושע ב ה) הולדה (אסתר ב כה) ויודע (בראשית מו כ) ויולד ליוסף, בדברים לא יוסר עבד (משלי כט יט) :

(יט) וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת מִקְנְךָ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לְךָ בַּשָּׂדֶה כָּל הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִמָּצֵא בַשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֵף הַבַּיְתָה וְיָרַד עֲלֵהֶם הַבָּרָד וָמֵתוּ: וּכְעַן שְׁלַח כְּנוֹשׁ יָת בְּעִירָךְ וְיָת כָּל דִּי לָךְ בְּחַקְלָא כָּל אֲנָשָׁא וּבְעִירָא דְּאִשְׁתְּכַח בְּחַקְלָא וְלָא יִתְכְּנֵשׁ לְבֵיתָא וְיֵחוֹת עֲלֵיהוֹן בַּרְדָא וִימוּתוּן:

רש"י שלח העז. כתרגומו שלח כנוש. וכן (ישעיה י לא) ישבי הגבים העיזו, (ירמיה ו א) העזו בני בנימן: ולא יאסף הביתה. לשון הכנסה הוא:

(כ) הַיָּרֵא אֶת דְּבַר יְהוָה מֵעַבְדֵי פַּרְעֹה הֵנִיס אֶת עֲבָדָיו וְאֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּתִּים: דְּדָחִיל מִפִּתְגָמָא דַיְיָ מֵעַבְדֵי פַּרְעֹה כְּנַשׁ יָת עַבְדּוֹהִי וְיָת גֵּיתוֹהִי לְבָתַיָּא:

רש"י הניס. הבריח לשון (שמות ד ג) וינס משה:

(כא) וַאֲשֶׁר לֹא שָׂם לִבּוֹ אֶל דְּבַר יְהוָה וַיַּעֲזֹב אֶת עֲבָדָיו וְאֶת מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: וְדִי לָא שַׁוִי לִבֵּהּ לְפִתְגָמָא דַיְיָ שְׁבַק יָת עַבְדּוֹהִי וְיָת גֵּיתוֹהִי בְּחַקְלָא: (כב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נְטֵה אֶת יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וְיִהְי בָּרָד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרֵים יָת יְדָךְ עַל צֵית שְׁמַיָּא וְיֵהֵי בַּרְדָא בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרָאֵי עַל אֱנָשָׁא וְעַל בְּעִירָא וְעַל כָּל עֶסְבָּא דְחַקְלָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י על השמים. לצד השמים, ומדרש אגדה הגביהו הקדוש ברוך הוא למשה למעלה מן השמים:

(כג) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת מַטֵּהוּ עַל הַשָּׁמַיִם וַיהוָה נָתַן קֹלֹת וּבָרָד וַתְּהַלֵּךְ אֵשׁ אַרְצָה וַיַּמְטֵר יְהוָה בָּרָד עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲרֵים מֹשֶׁה יָת חֻטְרֵהּ עַל צֵית שְׁמַיָּא וַיְיָ יְהַב קָלִין וּבַרְדָא וּמְהַלְכָא אֶשָׁתָא עַל אַרְעָא וְאַמְטַר יְיָ בַּרְדָא עַל אַרְעָא דְמִצְרָיִם: (כד) וַיְהִי בָרָד וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא הָיָה כָמֹהוּ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָז הָיְתָה לְגוֹי: וַהֲוָה בַרְדָא וְאֶשָׁתָא מִשְׁתַּלְהֲבַת בְּגוֹ בַרְדָא תַּקִּיף לַחֲדָא דִי לָא הֲוָה דְכְוָותֵהּ בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרַיִם מֵעִדַּן דַּהֲוַת לְעָם:

רש"י מתלקחת בתוך הברד. נס בתוך נס, האש והברד מעורבין, והברד מים הוא, ולעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם:

(כה) וַיַּךְ הַבָּרָד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֵת כָּל אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וְאֵת כָּל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת כָּל עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבֵּר: וּמְחָא בַרְדָא בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרַיִם יָת כָּל דִּי בְחַקְלָא מֵאֱנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא וְיָת כָּל עֶסְבָּא דְחַקְלָא מְחָא בַרְדָא וְיָת כָּל אִילַן דִּבְחַקְלָא תְּבַר: (כו) רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר שָׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָּרָד: לְחוֹד בְּאַרְעָא דְגֹשֶׁן דִּי תַמָּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא הֲוָה בַּרְדָא: (כז) וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חָטָאתִי הַפָּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וַאֲנִי וְעַמִּי הָרְשָׁעִים: וּשְׁלַח פַּרְעֹה וּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר לְהוֹן חֲבִית זִמְנָא הָדָא יְיָ זַכָּאָה וַאֲנָא וְעַמִּי חַיָּבִין: (כח) הַעְתִּירוּ אֶל יְהוָה וְרַב מִהְיֹת קֹלֹת אֱלֹהִים וּבָרָד וַאֲשַׁלְּחָה אֶתְכֶם וְלֹא תֹסִפוּן לַעֲמֹד: צַלּוֹ קֳדָם יְיָ וְסַגֵּי קֳדָמוֹהִי רְוַח דְּלָא יְהוֹן עֲלָנָא קָלִין דְּלָוֹט כְּאִלֵּין מִן קֳדָם יְיָ וּבַרְדָא וְאֶשְׁלַח יָתְכוֹן וְלָא תּוֹסְפוּן לְאִתְעַכָּבָא:

רש"י ורב. די לו במה שהוריד כבר:

(כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כְּצֵאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרֹשׂ אֶת כַּפַּי אֶל יְהוָה הַקֹּלוֹת יֶחְדָּלוּן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תֵּדַע כִּי לַיהוָה הָאָרֶץ: וַאֲמַר לֵהּ מֹשֶׁה כְּמִפְּקִי מִן קַרְתָּא אֶפְרוֹשׂ יְדַי בְּצָלּוֹ קֳדָם יְיָ קָלַיָּא יִתְמַנְעוּן וּבַרְדָא לָא יְהֵי עוֹד בְּדִיל דְּתִדַּע אֲרֵי דַיְיָ אַרְעָא:

רש"י כצאתי את העיר. מן העיר, אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים:

(ל) וְאַתָּה וַעֲבָדֶיךָ יָדַעְתִּי כִּי טֶרֶם תִּירְאוּן מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים: וְאַתְּ וְעַבְדָּיִךְ יְדַעְנָא אֲרֵי עַד כְּעַן לָא אִתְכְּנַעְתּוּן מִן קֳדָם יְיָ אֱלֹהִים:

רש"י טרם תיראון. עדין לא תיראון. וכן כל טרם שבמקרא עדין לא הוא, ואינו לשון קודם, כמו (בראשית יט ד) טרם ישכבו, עד לא שכיבו (שם ב ה) טרם יצמח, עד לא צמח, אף זה כן הוא ידעתי כי עדין אינכם יראים ומשתהיה הרוחה תעמדו בקלקולכם:

(לא) וְהַפִּשְׁתָּה וְהַשְּׂעֹרָה נֻכָּתָה כִּי הַשְּׂעֹרָה אָבִיב וְהַפִּשְׁתָּה גִּבְעֹל: וְכִתָּנָא וְסַעֲרֵי לְקוֹ אֲרֵי סַעֲרַנְיָא אַבִּיבִין וְכִתָּנָא גַּבְעוֹלִין:

רש"י והפשתה והשערה נכתה. נשברה לשון (מלכים ב כג כט) פרעה נכה, (ישעיה טז ז) נכאים, וכן (פסוק לב) לא נכו. ולא יתכן לפרשו לשון הכאה, שאין נו"ן במקום ה"א לפרש נכתה כמו הכתה, נכו כמו הכו, אלא הנו"ן שרש בתבה והרי הוא מגזרת (איוב לג כא) ושפו עצמותיו: כי השערה אביב. כבר בכרה ועומדת בקשיה ונשתברו ונפלו. וכן הפשתה גדלה כבר והקשה לעמוד בגבעוליה: השערה אביב. עמדה באביה, לשון (שיר השירים ו יא) באבי הנחל:

(לב) וְהַחִטָּה וְהַכֻּסֶּמֶת לֹא נֻכּוּ כִּי אֲפִילֹת הֵנָּה: וְחִטָּאָה וְכֻסְּתָיָא לָא לְקוֹ אֲרֵי אֲפֵילָתָא אִנּוּן:

רש"י כי אפילת הנה. מאחרות, ועדין היו רכות ויכולות לעמוד בפני קשה. ואף על פי שנאמר (פסוק כה) ואת כל עשב השדה הכה הברד יש לפרש פשוטו של מקרא בעשבים העומדים בקלחם הראויים ללקות בברד. ובמדרש רבי תנחומא יש מרבותינו שנחלקו על זאת ודרשו כי אפילות פלאי פלאות נעשו להם, שלא לקו:

(לג) **מפטיר** וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מֵעִם פַּרְעֹה אֶת הָעִיר וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו אֶל יְהוָה וַיַּחְדְּלוּ הַקֹּלוֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא נִתַּךְ אָרְצָה: וּנְפַק מֹשֶׁה מִלְוָת פַּרְעֹה יָת קַרְתָּא וּפְרַשׂ יְדוֹהִי בְּצָלּוֹ קֳדָם יְיָ וַיִּתְמַנְעוּן קָלַיָּא וּבַרְדָּא וּמְטָרָא דַּהֲוָה נָחִית לָא מְטָא עַל אַרְעָא:

רש"י לא נתך. לא הגיע, ואף אותן שהיו באויר לא הגיעו לארץ, ודומה לו (דניאל ט יא) ותתך עלינו האלה והשבועה, דעזרא, ותגיע עלינו. ומנחם בן סרוק חברו בחלק (יחזקאל כב כב) כהתוך כסף, לשון יציקת מתכת, ורואה אני את דבריו, כתרגומו ויצק (שמות לח ה) ואתיך, (שם כז) לצקת לאתכא, אף זה לא נתך לארץ לא לארץ: הוצק

(לד) וַיַּרְא פַּרְעֹה כִּי חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקֹּלֹת וַיֹּסֶף לַחֲטֹא וַיַּכְבֵּד לִבּוֹ הוּא וַעֲבָדָיו: וְחֶזָא פַּרְעֹה אֲרֵי אִתְמְנַע מְטָרָא וּבַרְדָּא וְקָלַיָּא וְאוֹסֵף לְמֶחֱטֵי וְיַקֵּרֵהּ לִלְבֵּהּ הוּא וְעַבְדּוֹהִי: (לה) וַיֶּחֱזַק לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד מֹשֶׁה: וְאִתַּקַּף לִבָּא דְפַרְעֹה וְלָא שַׁלַּח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִי מַלֵּיל יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה: פפפ:

הפטרת וארא - יחזקאל כח

(כה) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּקַבְּצִי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל מִן הָעַמִּים אֲשֶׁר נָפֹצוּ בָם וְנִקְדַּשְׁתִּי בָם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם וְיָשְׁבוּ עַל אַדְמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי לְיַעֲקֹב: (כו) וְיָשְׁבוּ עָלֶיהָ לָבֶטַח וּבָנוּ בָתִּים וְנָטְעוּ כְרָמִים וְיָשְׁבוּ לָבֶטַח בַּעֲשׂוֹתִי שְׁפָטִים בְּכֹל הַשָּׁאטִים אֹתָם מִסְּבִיבוֹתָם וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מסכת פרה פרק ד

א. פָּרַת חַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, קִבֵּל וְהִזָּה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אוֹ לִשְׁמָהּ וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ וְלִשְׁמָהּ, פְּסוּלָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַכְשִׁיר. וְשֶׁלֹּא רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם, פְּסוּלָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַכְשִׁיר. וְשֶׁלֹּא בְכֹהֵן גָּדוֹל, פְּסוּלָה. רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר. וּבְמִחוּסַר בְּגָדִים, פְּסוּלָה. וּבִכְלֵי לָבָן הָיְתָה נַעֲשֵׂית:

ברטנורה (א) **פרת חטאת**. שלא לשמה פסולה. דאמר קרא חטאת היא, ומדקרייה רחמנא חטאת למדנו שהיא טעונה שחיטה לשמה כחטאת: **ור' אליעזר מכשיר**. הואיל והיא נשחטת בחוץ. ואין הלכה כר' אליעזר: **ושלא רחוץ ידים ורגלים פסולה**. שחטאת קרייה רחמנא. ולהכי נקט רחוץ ידים ורגלים ולא תנא קידש, דלא שנא קידש בפנים או בחוץ, בין בכלי שרת בין בכלי חול, יוצא: **ור' אליעזר מכשיר**. דבבואם אל אוהל מועד וגו' או בגשתם אל המזבח ירחצו כתיב. ואין הלכה כר' אליעזר: **שלא בכהן גדול פסולה**. דכתיב ונתתם אותה אל אלעזר, אותה אל אלעזר, ואין שאר הפרות נעשות אלא בכהן גדול: **ור' יהודה מכשיר**. דדריש, אותה בסגן, ושאר כל הפרות בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט. והלכה כר' יהודה: **ובבגדי לבן היא נעשית**. דכתיב גבי פרה והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחוקת עולם, וביום הכפורים כתיב (ויקרא טז) והיתה זאת לכם לחוקת עולם, מה עבודת יום הכפורים בבגדי לבן, אף מעשה פרה בבגדי לבן:

ב. שְׂרָפָהּ חוּץ מִגִּתָּהּ, אוֹ בִשְׁתֵּי גִתּוֹת, אוֹ שֶׁשָּׂרַף שְׁתַּיִם בְּגַת אַחַת, פְּסוּלָה. הִזָּה וְלֹא כִוֵּן כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, פְּסוּלָה. הִזָּה מִשִּׁשִּׁית שְׁבִיעִית, חָזַר וְהִזָּה שְׁבִיעִית, פְּסוּלָה. מִשְּׁבִיעִית שְׁמִינִית וְחָזַר וְהִזָּה שְׁמִינִית, כְּשֵׁרָה:

ברטנורה (ב) **חוץ מגיתה**. מקום היו עושים לשריפתה כמין גת כנגד פתחו של היכל, ואם שחטה שלא כנגד פתחו של היכל פסולה: **או בשתי גיתות**. כגון שחילקה לשתים ושרף חציה בגת זו וחציה בגת זו: **או ששרף שתים בגת אחת**. אע"פ שהוציא כל אחת בפני עצמה מיפסלן מחמת מלאכה, שזו פוסלת את זו. אבל בזו אחר זו, כשרה: **ולא כוון כנגד הפתח פסולה**. דאל נוכח פני אוהל מועד כתיב: **מששית שביעית**. דשבע

פעמים כתיב, כסדרן, והוא מנה שביעית קודם ששית, וחזר והזה שביעית, פסולה, דבעינן שיקרא לששית ששית ולשביעית שביעית. אבל משביעית שמינית, כשרה, דאין שמינית בהזאות של פרה וזה טעה בדבור דעלמא: **וחזר והזה שמינית**. לאו דוקא. דבכל ענין כשרה, בין חזר והזה בין לא חזר והזה. ואגב רישא נקטיה. אי נמי הא קמשמע לן דאע"ג דהוסיף בהזאות לא פסל, דמכי גמרינהו לשבע הזאות נגמרה מצותה ותו לא חיישינן למה שהוא מוסיף:

ג. שְׂרָפָהּ שֶׁלֹּא בָעֵצִים, אוֹ בְּכָל עֵצִים, אֲפִלּוּ בְּקַשׁ אוֹ בִּגְבָבָה, כְּשֵׁרָה. הִפְשִׁיטָהּ וּנְתָחָהּ, כְּשֵׁרָה. שְׁחָטָהּ עַל מְנָת לֶאֱכוֹל מִבְּשָׂרָהּ וְלִשְׁתּוֹת מִדָּמָהּ, כְּשֵׁרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בַּפָּרָה:

ברטנורה (ג) **שרפה שלא בעצים**. שהצית האור בגופה של פרה, כשרה, שלא נכתב בתורה עצים אלא ושרף סתם: **או בכל העצים**. שלא שרפה בארזים ארונים וברושים ועצי תאנה השנויים בפרקין דלעיל: **הפשיטה ונתחה כשרה**. דאת עורה ואת בשרה כתיב, בין בהפשט וניתוח בין במחובר: על מנת לאכול מבשרה או לשתות מדמה כשרה. דוקא לאכול ולשתות הוא דמכשיר תנא קמא, דבכל הקרבנות נמי כי האי גוונא כשר כדתנן בפרק כל הפסולים (זבחים לה) חשב לאכול דבר שאין דרכו לאכול, כשר, כגון מאכילת מזבח לאדם. אבל חשב על מנת להזות מדמה למחר, פסל תנא קמא, דחטאת קרייה רחמנא. ור"א סבר דאין מחשבה פוסלת בפרה כלל, אפילו בהזאות ואזדא לטעמיה דבשלא לשמה מכשיר ברישׁ פרקין, שאין לה דין מדיני קדשים, הואיל והיא נעשית בחוץ. ואין הלכה כר' אליעזר:

ד. כָּל הָעֲסוּקִין בַּפָּרָה מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, מְטַמְּאִין בְּגָדִים, וּפוֹסְלִים אוֹתָהּ בְּמַלָּאכָה. אֵרַע בָּהּ פְּסוּל בְּשְׁחִיטָתָהּ, אֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּגָדִים. אֵרַע בָּהּ בְּהַזָּיָתָהּ, כָּל הָעוֹסֵק בָּהּ לִפְנֵי פְּסוּלָהּ, מְטַמְּאָה בְּגָדִים. לְאַחַר פְּסוּלָהּ, אֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּגָדִים. נִמְצְאָה חֲמָרָהּ קַלָּה. לְעוֹלָם מוֹעֲלִין בָּהּ, וּמַרְבִּין לָהּ עֵצִים, וּמַעֲשֶׂיהָ בַּיּוֹם, וּבְכֹהֵן, הַמַּלָּאכָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ, עַד שֶׁתֵּעָשֶׂה אֵפֶר. וְהַמַּלָּאכָה פּוֹסֶלֶת בַּמַּיִם, עַד שֶׁיַּטִּילוּ אֶת הָאֵפֶר:

ברטנורה (ד) **כל העסוקין בפרה**. אדומה באחת מכל עבודותיה בין בתחילה בין באמצע בין בסוף: **מטמאין בגדים**. דכתיב והשליך אל תוך שריפת הפרה וסמיך ליה וכיבס בגדיו הכהן, ובשריפתה כתיב, והשורף אותה יכבס בגדיו. ואם המשליך את האזוב מטמא בגדים, השורף לא כל שכן, אלא בא הכתוב ולימדך על כל העוסקים בפרה מתחלה ועד סוף שיהיו טעונים כבוס בגדים: **ופוסלים אותה במלאכה**. דכתיב ושחט אותה, ולא שיעשה מלאכה אחרת עמה בשעת שחיטתה, וכן בשריפתה כתיב [ושרף את הפרה]

ולא שיעשה מלאכה אחרת עם שריפתה, למדנו שמלאכה פוסלת בה משעת שחיטה עד שתיעשה אפר: **אירע בה פסול בשחיטתה**. לא שנתנבלה בשחיטה, דאם כן מטמאה בגדים משום נבילה, אלא פסול מחמת מלאכה, דומיא דאירע בה פסול בהזאתה: **אינה מטמאה בגדים**. דכיון דשחיטתה בפסול, אם כן לא נעשה בה עדיין לשם פרה כלום בכשרות אבל אירע בה פסול בהזאה, כבר נעשית השחיטה בהכשר: **לעולם מועלין בה**. הנהנה ממנה בין לפני שריפתה בין לאחר שריפתה, חייב קרבן מעילה, עד שתיעשה אפר. אבל לאחר שנעשית אפר, אין באפר משום מעילה, דכתיב חטאת היא. חטאת מלמד שמועלין בה היא, בה מועלין, באפרה אין מועלין: **ומרבין לה עצים**. נמי דוקא עד שתיעשה אפר: **ומעשיה ביום**. בתוספתא מפרש, חוץ מאסיפת אפרה והמלוי והקידוש, שיכולים לאסוף אפר הפרה בלילה, ולשאוב המים מן הבאר והוא הנקרא מילוי, ולשים בתוכה האפר והוא הנקרא קידוש, כל זה מותר לעשות בלילה. וכל מעשה פרה בכהן, חוץ מאסיפת אפרה והמילוי והקידוש וההזאה, שהם כשרים בזר. אסיפת אפרה, דכתיב ואסף איש טהור, מלמד שאסיפת האפר כשרה בכל אדם ובהזאה הוא אומר והזה הטהור על הטמא, בין שהוא כהן בין שאינו כהן: **והמלאכה פוסלת במים**. דכתיב והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה [חטאת היא], מה חטאת נפסלת במלאכה כדכתבינן לעיל, כך המים נפסלים במלאכה משעת המילוי: **עד שיטילו את האפר**. שמטילים במים מאפר הפרה כשיעור שתיראה האפר במים ומהם מזין על הטמא, ואם לאחר שהטילו האפר במים עשה מלאכה אחרת עמה בשעת הזאה לא פסל:

גמרא נדה דף י"ז ע"ב

תַּנְיָא אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו רִבִּי כַּמָּה הֶאֱרַכְתָּ עָלֵינוּ. אָמַר לָהֶם מוּטָב שֶׁאַאֲרִיךְ עֲלֵיכֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה כְּדֵי שֶׁיַּאֲרִיכוּ יְמֵיכֶם לָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רִבִּי זֵירָא מִדִּבְרֵי כֻּלָּם נִלְמַד בַּעַל נֶפֶשׁ לֹא יִבְעוֹל וְיִשְׁנֶה. רָבָא אָמַר בּוֹעֵל וְשׁוֹנֶה. כִּי תַּנְיָא הַהִיא לְטַהֲרוֹת. תַּנְיָא נַמֵּי הֲכִי בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים לְטַהֲרוֹת אֲבָל לְבַעְלָהּ מֻתָּרֶת. וּבַמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהִנִּיחָהּ בְּחֶזְקַת טָהוֹרָה אֲבָל הִנִּיחָהּ בְּחֶזְקַת טְמֵאָה לְעוֹלָם הִיא בְּחֶזְקָתָהּ עַד שֶׁתֹּאמַר לוֹ טְהוֹרָה אָנִי:

רש"י **הארכת**. החמרת: **בעל נפש**. חסיד: **לא יבעול וישנה**. בלא בדיקה בינתים דאפי' בית הלל מצריכו בדיקה לסוף תשמיש אלמא חיישינן לשמא ראתה דם מחמת תשמיש אלמא מי שהוא ירא ופורש מספק איסור לא יבעול וישנה: **בד"א**. דבעיא בדיקה:

זוהר יתרו דף פ"ד ע"א

רִבִּי אַבָּא (נ"א רַב הַמְנוּנָא סָבָא) כַּד הֲוָה יָתִיב בִּסְעוּדְתָא דְשַׁבְּתָא הֲוָה חַדֵּי בְכָל חַד וְחַד וַהֲוָה אָמַר דָּא הִיא סְעוּדְתָא קַדִּישָׁא דְעַתִּיקָא קַדִּישָׁא סְתִימָא דְכֹלָּא. בִּסְעוּדְתָא אַחֲרָא

הֲוָה אָמַר דָּא הִיא סְעוּדָתָא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכֵן בְּכֻלְּהוּ סְעוּדָתֵי וַהֲוָה חַדֵּי בְכָל חַד וְחַד. כַּד הֲוָה אַשְׁלִים סְעוּדָתֵי הֲוָה אָמַר אַשְׁלִימוּ סְעוּדָתֵי דִמְהֵימְנוּתָא. רִבִּי שִׁמְעוֹן כַּד הֲוָה אָתֵי לְסְעוּדָתָא הֲוָה אָמַר הָכִי. אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דִמְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה אַתְקִינוּ סְעוּדָתֵיהּ דְּמַלְכָּא. וַהֲוָה יָתִיב וְחַדֵּי כַּד אַשְׁלִים סְעוּדָתָא תְּלִיתָאָה הֲווֹ מַכְרִיזֵי עֲלֵיהּ אָז תִּתְעַנַּג עַל יְיָ וְהִרְכַּבְתִּיךְ עַל בָּמֳתֵי אֶרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךְ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךְ:

תרגום הזוהר רַבִּי אַבָּא, כְּשֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בַּסְּעֻדָּה שֶׁל שַׁבָּת, הָיָה שָׂמֵחַ בְּכָל אַחַת וְאַחַת, וְהָיָה אוֹמֵר, זוֹ הִיא הַסְּעֻדָּה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל עַתִּיקָא קַדִּישָׁא הַסָּתוּם לַכֹּל. בַּסְּעֻדָּה הָאַחֶרֶת הָיָה אוֹמֵר, זוֹ הִיא סְעֻדָּה דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, הַיְנוּ דז"א. וְכֵן בְּכָל סְעֻדָּה וּסְעֻדָּה. כְּשֶׁהִשְׁלִים הַסְּעֻדּוֹת, אָמַר נִשְׁלְמוּ הַסְּעֻדּוֹת שֶׁל הָאֱמוּנָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן כְּשֶׁהָיָה בָּא אֶל הַסְּעֻדָּה, הָיָה אוֹמֵר כָּךְ, הַתְקִינוּ הַסְּעֻדָּה שֶׁל הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה. הַתְקִינוּ הַסְּעֻדָּה שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְהָיָה יוֹשֵׁב וְשָׂמֵחַ. כְּשֶׁהִשְׁלִים סְעֻדָּה הַשְּׁלִישִׁית, הָיוּ מַכְרִיזִים עָלָיו, אָז תִּתְעַנַּג עַל ה' וְהִרְכַּבְתִּיךְ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךְ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךְ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פ"ה

א. אֵין נוֹתְנִין כֶּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל בּוֹ שֶׁמֶן בַּשַּׁבָּת שֶׁהֲרֵי מְבַטֵּל הַכְּלִי מֵהֵיכָנוֹ וְאִם נְתָנוֹ מִבְּעוֹד יוֹם מֻתָּר. וְנוֹתְנִין כֶּלִי תַּחַת הַנֵּר בַּשַּׁבָּת לְקַבֵּל בּוֹ נִיצוֹצוֹת מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם מַמָּשׁ וַהֲרֵי לֹא בִּטְּלוּ מִלְּטַלְטְלוֹ. וְאָסוּר לִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם וַאֲפִלּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקָרֵב כִּבּוּי הַנִּיצוֹצוֹת: **ב**. אֵין פּוֹלִין לְאוֹר הַנֵּר וְלֹא קוֹרִין לְאוֹר הַנֵּר וַאֲפִלּוּ גָּבוֹהַּ שְׁתֵּי קוֹמוֹת וַאֲפִלּוּ עֲשָׂרָה בָּתִּים זֶה עַל גַּב זֶה וְהַנֵּר בָּעֶלְיוֹנָה לֹא יִקְרָא וְלֹא יְפַלֶּה לְאוֹרָהּ בַּתַּחְתּוֹנָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיַטֶּה וְאִם הָיוּ שְׁנַיִם קוֹרִין בְּעִנְיָן אֶחָד מֻתָּרִין לִקְרוֹת לְאוֹר הַנֵּר שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם מַזְכִּיר אֶת חֲבֵירוֹ אִם שָׁכַח אֲבָל לֹא בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם טָרוּד בְּעִנְיָנוֹ: **ג**. הַתִּינוֹקוֹת קוֹרִין לִפְנֵי רַבָּן לְאוֹר הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהָרַב מְשַׁמְּרָם. אֲבָל הוּא לֹא יִקְרָא מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֵימָתָן עָלָיו וְיֵשׁ לוֹ לִרְאוֹת בְּסֵפֶר לְאוֹר הַנֵּר עַד שֶׁיִּרְאֶה רֹאשׁ הַפָּרָשָׁה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַקְרוֹתָם וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן הַסֵּפֶר בְּיָדָם וְהֵן קוֹרְאִין לְפָנָיו:

מוסר

מספר סדר היום דף ל"ב א'

הַפּוֹגֵם בְּרִית תַּקָּנָתוֹ מְקֻלְקֶלְתּוֹ יִלְבַּשׁ שְׁחוֹרִים וְיִתְעַטֵּף שְׁחוֹרִים וְיֵעָנֶה בַצּוֹם נַפְשׁוֹ יוֹם אַחַר יוֹם עַד שֶׁהוּא בְעַצְמוֹ יִרְאֶה שֶׁהוּא נִכְנָע וְנִשְׁבָּר וְנַעֲנָה וְנֶאֱכָל חֶלְבּוֹ וְדָמוֹ וְנִתְמָעֵט תַּאֲוָתוֹ וְהֲנָאָתוֹ וְאוֹמֵר שֶׁלֹּא יָשׁוּב אֶל הַנְּאָצוֹת הַגְּדוֹלוֹת הָאֵלֶּה וְיִלְבַּשׁ שַׂק וְיֵשֵׁב עַל הָאֵפֶר וְיִלְקֶה בְּכָל יוֹם עַד יַשְׁקִיף וְיִרְאֶה ה' מִשָּׁמַיִם כִּי חַנּוּן וְרַחוּם אֱלֹהֵינוּ וּמַרְבֶּה לְהֵיטִיב וְאֵינוֹ חָפֵץ בְּמוֹת הַמֵּת כִּי אִם בְּשׁוּבוֹ וְכוּ'. וְאֵין לָךְ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי הִתְשׁוּבָה הַשְׁלֵמָה כִּי יְמִינוֹ

פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׁבִים הַבָּאִים בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ וּמִתְחָרְטִים מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם וְלִבָּם מַר וְנֶאֱנָח סָר וְזָעֵף עַל כָּל מַה שֶּׁעָבַר עֲלֵיהֶם וְלֹא יָשׁוּבוּ עוֹד לְכִסְלָה:

פרשת בא

בא יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

י (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פַּרְעֹה כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לִבּוֹ וְאֶת לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שִׁתִי אֹתֹתַי אֵלֶּה בְּקִרְבּוֹ: וְאַמַר יְיָ לְמשֶׁה עוּל לְוָת פַּרְעֹה אֲרֵי אֲנָא יַקֲרִית יָת לִבֵּהּ וְיָת לִבָּא דְעַבְדּוֹהִי בְּדִיל לְשַׁוָאָה אָתַי אִלֵּין בֵּינֵיהוֹן:

רש"י ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה. והתרה בו: שתי. שימי, שאשית אני:

(ב) וּלְמַעַן תְּסַפֵּר בְּאָזְנֵי בִנְךָ וּבֶן בִּנְךָ אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלַּלְתִּי בְּמִצְרַיִם וְאֶת אֹתֹתַי אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בָם וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה: וּבְדִיל דְּתִשְׁתָּעֵי קֳדָם בְּרָךְ וּבַר בְּרָךְ יָת נִסִּין דִּי עֲבָדִית בְּמִצְרַיִם וְיָת אָתְוָתַי דִּי שַׁוִּיתִי בָהוֹן וְתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ:

רש"י ולמען תספר. בתורה להודיע לדורות: התעללתי. שחקתי, כמו (במדבר כב כט) כי התעללת בי, (שמואל א' ו ו) הלוא כאשר התעולל בהם, האמור במצרים. ואינו לשון פועל ומעללים, שאם כן היה לו לכתוב עוללתי, כמו (איכה א כב) ועולל למו כאשר עוללת לי, (שם כב) אשר עולל לי:

(ג) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים עַד מָתַי מֵאַנְתָּ לֵעָנֹת מִפָּנָי שַׁלַּח עַמִּי וְיַעַבְדֵנִי: וַאֲתָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְוָת פַּרְעֹה וַאֲמָרוּ לֵהּ כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דִיהוּדָאֵי עַד אִמָתַי מְסָרֵב אַתְּ לְאִתְכְּנָעָא מִן קֳדָמַי שַׁלַּח עַמִּי וְיִפְלְחוּן קֳדָמָי:

רש"י לענת. כתרגומו לאתכנעא, והוא מגזרת עני, מאנת להיות עני ושפל מפני:

(ד) כִּי אִם מָאֵן אַתָּה לְשַׁלֵּחַ אֶת עַמִּי הִנְנִי מֵבִיא מָחָר אַרְבֶּה בִּגְבֻלֶךָ: וְאֶרַי אִם סָרֵיב אַתְּ לְשַׁלָּחָא יָת עַמִּי הָא אֲנָא מַיְיתֵי מָחָר גוֹבָא בִּתְחוּמָךְ: (ה) וְכִסֶּה אֶת עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאוֹת אֶת הָאָרֶץ וְאָכַל אֶת יֶתֶר הַפְּלֵטָה הַנִּשְׁאֶרֶת לָכֶם מִן הַבָּרָד וְאָכַל אֶת כָּל הָעֵץ הַצֹּמֵחַ לָכֶם מִן הַשָּׂדֶה: וְחָפָא יָת עֵין שְׁמָשָׁא דְאַרְעָא וְלָא יִכּוּל לְמֶחֱזֵי יָת אַרְעָא וְיֵכוּל יָת שְׁאָר שֵׁזַבְתָּא דְאִשְׁתְּאַר לְכוֹן מִן בַּרְדָא וְיֵכוּל יָת כָּל אִילָנָא דְאַצְמַח לְכוֹן מִן חַקְלָא:

רש"י את עין הארץ. את מראה הארץ: ולא יוכל וגו' . הרואה לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר:

(ו) וּמָלְאוּ בָתֶּיךָ וּבָתֵּי כָל עֲבָדֶיךָ וּבָתֵּי כָל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וַאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הֱיוֹתָם עַל הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶן וַיֵּצֵא מֵעִם פַּרְעֹה: וַיְמַלּוּן בָּתֶּיךָ וּבָתֵּי כָל עַבְדֶיךָ וּבָתֵּי כָל מִצְרַיִם דִּי לֹא חָזוּ אֲבֹתֶךָ וַאֲבֹתֶיךָ מִיּוֹמָם דְּמֶהֱוֵיהוֹן עַל אַרְעָא עַד יוֹמָא הָדֵין וְאִתְפְּנִי וּנְפַק מִן קֳדָם פַּרְעֹה:

נביאים - ירמיה - פרק מו

(יג) הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא לְבוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת אֶת אֶרֶץ מִצְרָיִם: פַּתְגָם נְבוּאָה דְּמַלֵּיל יְיָ עִם יִרְמְיָה נְבִיָּא לְמֵיתֵי נְבוּכַדְרֶאצַּר מַלְכָּא דְּבָבֶל לְמִמְחֵי יָת אַרְעָא דְּמִצְרָיִם:

רש"י **לבא נבוכדראצר** . זו מכה שניי' שהחריב נבוכדנצר את מצרים בשנת עשרים ושבע למלכו (יחזקאל כט) כמו ששנינו בסדר עולם :

(יד) הַגִּידוּ בְמִצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְמִגְדּוֹל וְהַשְׁמִיעוּ בְנֹף וּבְתַחְפַּנְחֵס אִמְרוּ הִתְיַצֵּב וְהָכֵן לָךְ כִּי אָכְלָה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ: חֲווּ בְמִצְרַיִם וּבַשְּׁרוּ בְמִגְדּוֹל וּבַשְּׁרוּ בְּמֹפִיס וּבְתַחְפַּנְחֵס אֱמָרוּ אִזְדָּרַז וְאַתְקִין לָךְ אֲרֵי קְטִילַת חַרְבָּא סְחֲרָנָךְ:

רש"י **התיצב והכן לך** . כנגד המלחמה , והכן ואתקין :

(טו) מַדּוּעַ נִסְחַף אַבִּירֶיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוָה הֲדָפוֹ: מַה דֵּין אִתְּבְרוּ גַּבְרָךְ וְלָא יָכִילוּ לְמֵיקַם אֲרֵי יְיָ תְּבְרִינוּן:

רש"י **נסחף** . נשטפו והחליקו גבוריך כמו מטר סוחף (משלי כח) נסתחפה שדהו בלשון משנה ומנחם חברו לשון כליון וכן חבר מטר סוחף ודונש פתר מטר סוחף כמו מטר סועף כמו מסעף פארה במערצה (ישעיה י) :

(טז) הִרְבָּה כּוֹשֵׁל גַּם נָפַל אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיֹּאמְרוּ קוּמָה וְנָשֻׁבָה אֶל עַמֵּנוּ וְאֶל אֶרֶץ מוֹלַדְתֵּנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה: אַסְגִּיאוּ מִתְקְלֵיהוֹן אַף אִשְׁתְּמָעוּ גְּבָר לְחַבְרֵיהּ וְיֵימְרוּן קוּמוּ וְנֵיתוּב לְעַמָּנָא וּלְאַרְעָא יַלְדוּתָנָא מִן קֳדָם חָרֶב סַנָּאָה דְּהִיא כַּחֲמָר מְרַוְיָא:

רש"י **הרבה כושל** . הקב"ה שהדפו והרבה לו מכשול : **גם נפל** . נתקבצו איש אל רעהו לאמר נקומה ונשובה אל עמנו ממקום שיצאנו משם להלחם : **חרב היונה** . חרבא דסנאה דהיא כחמר מרויא , היונה לשון יין ל"א לשון אונאה :

(יז) קָרְאוּ שָׁם פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שָׁאוֹן הֶעֱבִיר הַמּוֹעֵד: זַמִּינוּן לְתַמָּן פַּרְעֹה מַלְכָּא דְּמִצְרַיִם דְּסַגִּיאִין אִתְרַגּוּשְׁתֵּיהּ מַעְדֵּי זְמָנַיָּא:

רש"י **קראו שם** . במלחמה הכריזו משל של חרפה : **פרעה מלך מצרים שאון** . שהיה מגביה קול שאונו תשואות להתהלל בחיילותיו : **העביר המועד** . שייעד היום מלחמה קבוע לצאת ולהלחם ולא יצא ועבר יום זמן המועד :

(יח) חַי אֲנִי נְאֻם הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי כְתָבוֹר בֶּהָרִים וּכְכַרְמֶל בַּיָּם יָבוֹא: קְנֵם אֲנָא אֲמַר מַלְכָּא יְיָ צְבָאוֹת שְׁמֵיהּ אֲרֵי כְּמָא דְיַצִיב פִּתְגָמָא דְתָבוֹר בְּטוּרַיָא וּכְכַרְמֶלָא בְיַמָּא כֵּן יֵיתֵי תְּבִירֵיהּ:

רש"י **כי כתבור בהרים** . כי כאשר דבר אמת הוא שתבור קבוע בהרים והר הכרמל על הים כן באמת יבא הדבר הזה על מצרים :

כתובים - משלי - פרק יג

(יח) רֵישׁ וְקָלוֹן פּוֹרֵעַ מוּסָר וְשׁוֹמֵר תּוֹכַחַת יְכֻבָּד: מִסְכְּנָא וּמַן לֵיהּ צַעֲרָא מָרֵישׁ מַרְדּוּתָא וּדְמִזְדַּהַר בְּמַכְסָנוּתָא מְתְיַקַר:

רש"י **ריש וקלון** . דלות וקלון באים על פורע מוסר :

(יט) תַּאֲוָה נִהְיָה תֶּעֱרַב לְנָפֶשׁ וְתוֹעֲבַת כְּסִילִים סוּר מֵרָע: רְגְנָתָא דְיָאֲיָא תְּבַסֵּם נַפְשָׁא וּמְרַחֲקְתָּא דְסַכְלֵי פְּרִיקָא מִן יְדִיעָתָא:

רש"י **תערב לנפש** . כשבאה תאותו לו לאדם היא ערבה לנפשו ולכך תועבת כסיל לסור מרע לפי שערב להם למלא תאותם : **נהיה** . הוה , דבר אחר תאוה נהיה הקב"ה מתאוה שיעשו ישראל רצונו ובהיות תאותו באה ערבה לו ותועבת רשעים שיסורו מרעתם למלאות תאותם :

(כ) (הלוך) הוֹלֵךְ אֶת חֲכָמִים (וחכם) יֶחְכָּם וְרֹעֵה כְסִילִים יֵרוֹעַ: דְמְהַלֵּךְ עִם חַכִּימֵי נְתְחַכַּם וְדִמְחַבָּר לְסַכְלֵי נְבָאַשׁ לֵיהּ:

רש"י **הולך את חכמים** . יחכם , ורועה כסילים . המחבר לו כסילים להיות לו רעים : **ירוע** . ירוצץ :

(כא) חַטָּאִים תְּרַדֵּף רָעָה וְאֶת צַדִּיקִים יְשֻׁלַּם טוֹב: לְחַטָּאֵי תִּרְדַּף בִּישְׁתָּא וְצַדִּיקֵי יְשְׁתַּלְמוּן טָבְתָא:

רש"י **חטאים תרדף רעה** . אדם רשע רשעתו רודפתו עד השמדו :

(כב) טוֹב יַנְחִיל בְּנֵי בָנִים וְצָפוּן לַצַּדִּיק חֵיל חוֹטֵא: גַּבְרָא טָבָא מוֹרִית לְבְנֵי בְנוֹהִי וּמְתְנַטַר לְצַדִּיקָא עוּתְרֵיהּ דְחַטָּאָה:

רש"י **טוב ינחיל** . את זכותו ואת ממונו לבני בניו אבל חוטא אינו מנחיל לבניו כי צפון חילו וממונו לצדיק כמו שכתוב ותשם אסתר את מרדכי על בית המן :

(כג) רָב אֹכֶל נִיר רָאשִׁים וְיֵשׁ נִסְפֶּה בְּלֹא מִשְׁפָּט: רַבָּא אָכִיל אֲרַע לְמִסְכְּנָא וְאִית גַּבְרָא מִתְנַגֵּד בְּלָא דִינָא:

רש"י **רב אוכל ניר ראשים** . ראיתי במסורת הגדולה רב אוכל שלשים ושלשה רב קמצין וזהו חטף קמץ ומחובר עם אוכל במקף ואוכל ראיתי שם נקוד פתח (ר"ל סגול שהוא פתח קטן) וטעמו לעילא כמו את כל אוכל השנים הטובות (בראשית מא) ולפי נקודתו

זה פתרונו הרבה תבואה באה לעולם על ידי ניר אנשים דלים כלומר הרבה תורה יוצאה על ידי תלמידים שרבותיהם למדין מהם מתוך פלפולם שמפלפלים בהלכה : **ויש נספה** . ויש הרבה מהם שהם כלים מן העולם בשביל לא משפט שאינן נוהגין כשורה , ולענין התבואה יש תבואה לוקה בשביל בעליה שאינו מוציא מעשרותיה ומתנות עניים כמשפט , ורבותינו פירשו במסכת חגיגה , ויש נספה על שלוחו של מלאך המות שמחלף שם בשם וממית את שלא הגיע זמנו אבל אם כן הוא אין ענין סוף הפסוק לראשו :

משנה פאה פרק ו

א. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, הֶבְקֵר לָעֲנִיִּים, הֶבְקֵר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֵינוֹ הֶפְקֵר, עַד שֶׁיְּפַקֵּר אַף לָעֲשִׁירִים כַּשְּׁמִטָּה. כָּל עָמְרֵי הַשָּׂדֶה שֶׁל קַב קַב וְאֶחָד שֶׁל אַרְבַּעַת קַבִּין וּשְׁכָחוֹ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵינוֹ שִׁכְחָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, שִׁכְחָה:

ברטנורה (א) בית שמאי אומרים הבקר לעניים. מי שהפקיר לעניים ולא לעשירים, דין הפקר יש לו ופטור מן המעשר, דכתיב בלקט ופאה (ויקרא יט) לעני ולגר תעזוב אותם, מה תלמוד לומר תעזוב אותם, למד על עזיבה אחרת דהיינו הפקר שהיא כזו, מה זו לעניים ולא לעשירים אף מה שנאמר במקום אחר, לעניים ולא לעשירים: **אף לעשירים כשמטה**. דכתיב (שמות כג) והשביעית תשמטנה ונטשתה, מה תלמוד לומר ונטשתה, למד על נטישה אחרת דהיינו הפקר שהיא כשביעית, מה שביעית לעניים ולעשירים אף הפקר לעניים ולעשירים:

ב. הָעֹמֶר שֶׁהוּא סָמוּךְ לַגֶּפֶה וְלַגָּדִישׁ, לַבָּקָר וְלַכֵּלִים, וּשְׁכָחוֹ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵינוֹ שִׁכְחָה. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, שִׁכְחָה:

ברטנורה (ב) **לגפה**. גדר אבנים סדורות זו על זו בלא טיט: **ולכלים**. כלי המחרישה: **בית שמאי אומרים אינו שכחה**. פלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה או בצד הגדיש ושכחו שם, שבית שמאי אומרים אינו שכחה שהרי זכה בו: **ובית הלל אומרים שכחה**. והא דתנן לקמן במתניתין העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ושכחו מודים בית הלל לבית שמאי שאינו שכחה, זהו כשלא הניחו אצל הגפה או אצל הגדיש. פירוש אחר בית שמאי אומרים אינו שכחה, אפילו בעומר שלא החזיק בו כלל לא הוי שכחה, דהואיל והניחו אצל דבר המסויים עתיד לזכרו, ובית הלל אומרים שכחה כל זמן שלא החזיק בו, ומודים בית הלל שאם החזיק בו ואחר כך שכחו שאינו שכחה כדאמרינן בסמוך:

ג. רָאשֵׁי שׁוּרוֹת, הָעֹמֶר שֶׁכְּנֶגְדּוֹ מוֹכִיחַ. הָעֹמֶר שֶׁהֶחֱזִיק בּוֹ לְהוֹלִיכוֹ אֶל הָעִיר, וּשְׁכָחוֹ, מוֹדִים שֶׁאֵינוֹ שִׁכְחָה:

ברטנורה (ג) ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח. לקמן בסמוך מפרש לה:
ד. וְאֵלּוּ הֵן רָאשֵׁי שׁוּרוֹת. שְׁנַיִם שֶׁהִתְחִילוּ מֵאֶמְצַע הַשּׁוּרָה, זֶה פָּנָיו לְצָפוֹן וְזֶה פָּנָיו לְדָרוֹם, וְשָׁכְחוּ לְפָנֵיהֶם וּלְאַחֲרֵיהֶם, אֶת שֶׁלְּפָנֵיהֶם שִׁכְחָה, וְאֶת שֶׁלְּאַחֲרֵיהֶם אֵינוֹ שִׁכְחָה. יָחִיד שֶׁהִתְחִיל מֵרֹאשׁ הַשּׁוּרָה, וְשָׁכַח לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו, שֶׁלְּפָנָיו אֵינוֹ שִׁכְחָה, וְשֶׁלְּאַחֲרָיו שִׁכְחָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּבַל תָּשׁוּב. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא בְּבַל תָּשׁוּב, שִׁכְחָה. וְשֶׁאֵינוֹ בְּבַל תָּשׁוּב, אֵינוֹ שִׁכְחָה:

ברטנורה (ד) **שנים שהתחילו מאמצע שורה**. של עמרים זה הפך פניו לצפון וזה הפך פניו לדרום: **ושכחו לפניהם**. לאחר שהתחילו לעמר דלגו עומר ושכחוהו הוי שכחה, דקרינן ביה לא תשוב לקחתו (דברים כד): **ולאחריהם אינו שכחה**. אם כשהפכו פניהם זה לצפון וזה לדרום והתחילו לעמר נשאר עומר אחד ביניהם ושכחוהו: **אינו שכחה**. לפי ששניהם סמכו זה על זה ומתוך כך נשכח: **יחיד שהתחיל מראש השורה**. השתא מפרש להא דתנן לעיל ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח, כגון שיש כאן עשר שורות של עשרה עשרה עמרין מסודרין בשורות מצפון לדרום, והתחיל לעמר בראש שורה אחת, ושכח עומר אחד לאחריו הוי שכחה. כיון שעבר ממנו ועמר עומר הסמוך לו קרינן ביה לא תשוב לקחתו, אבל אם שכח עומר אחד או שנים בסוף השורה דהיינו לפניו והניחם, וחזר והתחיל לעמר מתחלת שורה שניה, לא הוי שכחה, דלא קרינן ביה לא תשוב, שאני אומר דעתו לעשות שורה אחרת מאותם שהניח ממזרח למערב, והיינו דתנן העומר שכנגדו מוכיח, שהעומרים [של] שורות אחרות מוכיחים על אלו שהניח שלא שכחן, שראויין להתחשב עמהן בשורה אחרת:

ה. שְׁנֵי עֳמָרִים, שִׁכְחָה, וּשְׁלִשָּׁה אֵינָן שִׁכְחָה. שְׁנֵי צִבּוּרֵי זֵיתִים וְחָרוּבִין, שִׁכְחָה, וּשְׁלִשָּׁה אֵינָן שִׁכְחָה. שְׁנֵי הֲצָנֵי פִשְׁתָּן, שִׁכְחָה, וּשְׁלִשָּׁה אֵינָן שִׁכְחָה. שְׁנֵי גַרְגְּרִים, פֶּרֶט, וּשְׁלִשָּׁה אֵינָן פֶּרֶט. שְׁנֵי שִׁבֳּלִים, לֶקֶט, וּשְׁלִשָּׁה אֵינָן לֶקֶט. אֵלּוּ כְּדִבְרֵי בֵית הִלֵּל. וְעַל כֻּלָּן בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, שְׁלִשָּׁה לָעֲנִיִּים, וְאַרְבָּעָה לְבַעַל הַבַּיִת:

ברטנורה (ה) **הוצני פשתן**. כמו שנעקר הפשתן מן השדה נקרא הוצני שעומד כמו הוצין: **שני גרגרים**. ענבים: **אלו כדברי בית הלל**. וטעמייהו משום דכתיב (ויקרא יט) לעני ולגר תעזוב אותם, חד לעני וחד לגר הרי שנים, ובית שמאי אמרי שלשה לעניים וארבעה לבעל הבית, דכתיב (דברים כד) לגר ליתום ולאלמנה יהיה, הרי שלשה לעניים:

ו. הָעֹמֶר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סָאתַיִם, וּשְׁכָחוֹ, אֵינוֹ שִׁכְחָה. שְׁנֵי עֳמָרִים וּבָהֶם סָאתַיִם, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לְבַעַל הַבַּיִת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לָעֲנִיִּים. אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל, וְכִי מֵרֹב הָעֳמָרִים יֵפִּי כֹחַ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אוֹ הוּרַע כֹּחוֹ. אָמְרוּ לוֹ, יֵפִי כֹחוֹ. אָמַר לָהֶם, וּמָה אִם בִּזְמַן שֶׁהוּא עֹמֶר אֶחָד

וּבוֹ סָאתַיִם וּשְׁכָחוֹ, אֵינוֹ שִׁכְחָה, שְׁנֵי עֳמָרִים וּבָהֶם סָאתַיִם, אֵינוֹ דִין שֶׁלֹּא יְהֵא שִׁכְחָה. אָמְרוּ לוֹ, לֹא. אִם אָמַרְתָּ בְּעֹמֶר אֶחָד שֶׁהוּא כְּגַדִּישׁ, תֹּאמַר בִּשְׁנֵי עֳמָרִים שֶׁהֵן כִּכְרִיכוֹת:

ברטנורה (ו) העומר שיש בו סאתים אינו שכחה. דכתיב (שם) לא תשוב לקחתו. עומר שאתה יכול להגביה כולו כאחת ולשאת אותו על כתפו, יצא זה של סאתים שאי אתה יכול להגביהו כולו כאחת: **אמרו לו יפה כחו**. כדאמרינן שנים שכחה שלשה אינן שכחה: לא אם אמרת בעומר אחד שהוא כגדיש. דין הוא שעומר אחד שיש בו סאתים לא יהיה שכחה, מפני שהוא כגדיש ואין שייך שכחה בגדיש: **תאמר בשני עומרים**. שהם כמו שאר עמרים קטנים: **ככריכות**. כאגודות קטנות:

ז. קָמָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ סָאתַיִם, וּשְׁכָחָהּ, אֵינָהּ שִׁכְחָה. אֵין בָּהּ סָאתַיִם, אֲבָל הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת סָאתַיִם, אֲפִלּוּ הִיא שֶׁל טִפָּח, רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא עֲנָוָה שֶׁל שְׁעוֹרִים:

ברטנורה (ז) קמה שיש בה סאתים ושכחה אינה שכחה. דילפינן שכחת קמה משכחת עומר, מה עומר שיש בו סאתים אינו שכחה, אף קמה שיש בה סאתים אינה שכחה, ושכחת קמה ילפינן לה מקרא, דכתיב (שם) ושכחת עומר בשדה, לרבות שכחת קמה: **טופח**. מין קטנית דק מאד וקורין לו בערבי גילבא"ן, ובקמה של שעורים איירי שנשתדפו ונעשו דקות כטופח. ואפילו הכי רואים אותם כאלו הן גסים כשאר שעורים, ואם כשנחשוב אותן גסים כשאר שעורים יהיה בהן סאתים, אף על פי שעכשיו שהם שדופות אין בהם סאתים לא הוי שכחה, ואין לפרש דשל טופח ממש יחשבו כאלו הם כשעורים הגסים, אלא בשעורים שנשתדפו ונעשו כטופח, דהכי אמרינן בירושלמי רואים את השדופות כאלו הן מלאות: **ענוה של שעורים**. ענוה בויי"ו כמו ענבה בבי"ת כלומר גרגירי שעורים:

ח. הַקָּמָה מַצָּלֶת אֶת הָעֹמֶר וְאֶת הַקָּמָה. הָעֹמֶר אֵינוֹ מַצִּיל לֹא אֶת הָעֹמֶר וְלֹא אֶת הַקָּמָה. אֵיזוֹ הִיא קָמָה שֶׁהִיא מַצֶּלֶת אֶת הָעֹמֶר. כָּל שֶׁאֵינָהּ שִׁכְחָה אֲפִלּוּ קֶלַח אֶחָד:

ברטנורה (ח) **הקמה מצלת את העומר**. קמה שלא שכחה שהיתה בצד עומר ששכחו, מצלת על העומר דלא הוי שכחה דכתיב (שם) כי תקצור ושכחת עומר, עומר שסביבותיו קציר הוי שכחה, ולא עומר שסביבותיו קמה: **ואת הקמה**. אם שכח קמה והיו ראשי שבלים שלה מחוברים לקמה אחרת שלא שכחה, זאת הקמה שלא שכחה מצלת על הקמה השכוחה המחוברת אליה ולא הויא שכחה: **העומר אינו מציל**. אם היה עומר שכוח או קמה שכוחה בצד עומר שאינו שכוח, אין העומר שאינו שכוח מציל לא על העומר ולא על הקמה השכוחה:

ט. סְאָה תְּבוּאָה עֲקוּרָה וּסְאָה שֶׁאֵינָהּ עֲקוּרָה, וְכֵן בְּאִילָן, וְהַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים, אֵינָן מִצְטָרְפִין לְסָאתַיִם, אֶלָּא שֶׁל עֲנִיִּים הֵם. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם בָּאת רְשׁוּת הֶעָנִי בָּאֶמְצַע, אֵינָן מִצְטָרְפִין, וְאִם לָאו, הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין:

ברטנורה (ט) **עקורה**. תלושה ושאינה עקורה מחוברת לקרקע, אינן מצטרפין לסאתים, ונימא דלא הוי שכחה, אלא אם שכחן הוי שכחה. ודוקא בשכח שניהם, דאם שכח עקורה ולא שכח שאינה עקורה, היתה שאינה עקורה מצלת על העקורה שאצלה: **וכן באילן**. סאה פירות תלושין אצל סאה מחוברין אין מצטרפין והוי שכחה: **והשום והבצלים**. סאה קמה של שום, וסאה קמה של בצלים, אין מצטרפין לסאתים קמה. אי נמי סאה שום עקור, וסאה שום שאינו עקור, וכן סאה בצלים עקורים, וסאה בצלים שאינן עקורין, אינן מצטרפין: **אם באת**. כגון שיש לקט בין סאה לסאה, וכן בכרם יש פרט בין סאה לסאה, אבל בפירות האילן לא משכחת רשות עני באמצע, דאין לקט ופרט באילן, ואין הלכה כרבי יוסי:

י. תְּבוּאָה שֶׁנִּתְּנָה לְשַׁחַת אוֹ לַאֲלֻמָּה, וְכֵן בַּאֲגֻדֵּי הַשּׁוּם, וַאֲגֻדּוֹת הַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים, אֵין לָהֶן שִׁכְחָה. וְכָל הַטְּמוּנִים בָּאָרֶץ, כְּגוֹן הַלּוּף וְהַשּׁוּם וְהַבְּצָלִים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין לָהֶם שִׁכְחָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יֵשׁ לָהֶם שִׁכְחָה:

ברטנורה (י) **שנתנה לשחת**. לקצור בעודה לחה להאכיל לבהמה: **לאלומה**. לקצור כדי לאסור בה עומרים אחרים, כמו מאלמים אלומים (בראשית לז): **אגודי השום**. שומין שלקטן כדי לאגוד בה שומים אחרים: **ואגודות השום והבצלים**. אם שכחן אינן שכחה דדרך שומין ובצלים שעושין מהן אגודות קטנות וחוזרים ואוגדים בחמש או שש מאלו הקטנות לאגודה אחת ועל אותן הקטנות קאמר דלא הוי שכחה משום דהוי כמעמר למקום שאינו גמר מלאכה דאמרינן לעיל בסוף פרק גדיש, דלא הוי שכחה: **הלוף**. רמב"ם אמר שהוא מין ממיני הבצלים: **רבי יהודה אומר אין להם שכחה**. לכל הטמונים דכתיב שדך, מה שדך בגלוי פרט לטמון: **וחכמים אומרים יש להם שכחה**. כתיב שדך דמשמע גלוי, וכתיב קצירך דמשמע נמי גלוי הוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ומרבינן את הטמון. ופירוש טמון, דבר שהנאכל ממנו הוא טמון תחת הקרקע כמו הצנון והבצל והשום והלפת וכיוצא בהן, ואין הלכה כרבי יהודה:

יא. הַקּוֹצֵר בַּלַּיְלָה וְהַמְעַמֵּר וְהַסּוֹמֵא, יֵשׁ לָהֶם שִׁכְחָה. וְאִם הָיָה מִתְכַּוֵּן לִטֹּל אֶת הַגַּס הַגַּס, אֵין לוֹ שִׁכְחָה. אִם אָמַר, הֲרֵי אֲנִי קוֹצֵר עַל מְנָת מַה שֶּׁאֲנִי שׁוֹכֵחַ אֲנִי אָטֹל, יֵשׁ לוֹ שִׁכְחָה:

ברטנורה (יא) **הקוצר בלילה והמעמר**. בלילה: **והסומא**. בין ביום בין בלילה: **אם היה מתכוין ליטול הגס הגס**. כיון דמתכוין ליטול הגסין אפילו דקין אין להם שכחה: על מנת מה שאני שוכח אני נוטל יש לו שכחה. דמתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל:

גמרא ברכות דף ו' ע"ב

וְאָמַר רִבִּי חֶלְבּוֹ אָמַר רַב הוּנָא כָּל הַנֶּהֱנֶה מִסְּעוּדַת חָתָן וְאֵינוֹ מְשַׂמְּחוֹ עוֹבֵר בַּחֲמִשָּׁה קוֹלוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (ירמי' ל"ג) קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה קוֹל אוֹמְרִים הוֹדוּ אֶת ה' צְבָאוֹת. וְאִם מְשַׂמְּחוֹ מַה שְׂכָרוֹ אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זוֹכֶה לַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בַּחֲמִשָּׁה קוֹלוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (שמות י"ט) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹת הַבֹּקֶר וַיְהִי קוֹלֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל הָהָר וְקוֹל שֹׁופָר וַיֶּחֱרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה וְגוֹמֵר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל. אֵינִי וְהָכְתִיב (שם) וְכָל הָעָם רֹואִים אֶת הַקּוֹלוֹת דְּקוֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה הָווּ. רִבִּי אַבָּהוּ אָמַר כְּאִלּוּ הִקְרִיב תּוֹדָה שֶׁנֶּאֱמַר (ירמי' ל"ג) מְבִיאִים תּוֹדָה בֵּית ה'. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר כְּאִלּוּ בָּנָה אַחַת מֵחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם שֶׁנֶּאֱמַר (שם) כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּת הָאָרֶץ כְּבָרִאשֹׁונָה אָמַר ה'. וְאָמַר רִבִּי חֶלְבּוֹ אָמַר רַב הוּנָא כֹּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יִרְאַת שָׁמַיִם דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת י"ב) סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְגוֹמֵר מַאי כִּי זֶה כָּל הָאָדָם. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִיל זֶה. רִבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא אָמַר שָׁקוּל זֶה כְּנֶגֶד כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר וְאָמְרֵי לָהּ רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא אוֹמֵר כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא לְצֶוֶת לָזֶה. וְאָמַר רִבִּי חֶלְבּוֹ אָמַר רַב הוּנָא כָּל שֶׁיּוֹדֵעַ בַּחֲבֵירוֹ שֶׁהוּא רָגִיל לִתֵּן לוֹ שָׁלוֹם יְקַדֵּים לוֹ שָׁלוֹם שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ל"ד) בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ וְאִם נָתַן לוֹ וְלֹא הֶחֱזִיר נִקְרָא גַּזְלָן שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' ג') וְאַתֶּם בִּעַרְתֶּם הַכֶּרֶם גְּזֵלַת הֶעָנִי בְּבָתֵּיכֶם:

רש"י **עובר בה' קולות**. מזלזל בה' קולות שבירך בהן הקב"ה את ישראל: אותן קולות דקודם מתן תורה הוו. הנך קולות בתראי היינו הנך דאיירי בהו לעיל קאמר דנראין הוו ואף על פי שהקול אינו נראה זה נראה: **מביאים תודה בית ה'**. כי אשיב את שבות וגו' סיפיה דקרא דה' קולות דלעיל הוא: **בשביל זה**. שיברא זה: **לצוות**. שליו"ץ בלע"ז: **גזלת העני**. והלא אף גזלת העשיר גזלה היא אלא גזלת העני שאין לו כלום לגזול ממנו אלא שלא להשיב על שלומו:

זוהר בא דף ל"ג ע"ב

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פַּרְעֹה כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לִבּוֹ וְגוֹמֵר. רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר (תהלים פ"ט) אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה יְיָ בְּאוֹר פָּנֶיךָ יְהַלֵּכוּן כַּמָּה אִצְטְרִיכוּ בְנֵי נָשָׁא לְמֵיהַדְּ בְּאָרְחֵי דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְמֵיטַר פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא בְּגִין דְּיִזְכּוּן בֵּהּ לְעָלְמָא דְאָתֵי וּלְשֵׁזָבָא לוֹן מִכָּל קְטָרוּגִין דְּלְעֵילָּא וְתַתָּא בְּגִין דְּהָא כְּמָה דְאִשְׁתַּכְּחוּ מְקַטְרְגִין בְּעָלְמָא לְתַתָּא הֲכִי

נָמֵי אִשְׁתַּכְּחוּ מְקַטְרְגִין לְעֵילָּא דְקַיְימֵי עֲלַיְיהוּ דִבְנֵי נְשָׁא. אִינּוּן דְּעַבְדִין פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא וְאַזְלֵי בְּאֹרַח מֵישָׁר בְּדַחֲלָא דְמָארֵיהוֹן כַּמָּה אִינּוּן סַנֵּיגּוֹרִין דְקַיְימֵי עֲלַיְיהוּ לְעֵילָּא כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (איוב ל"ג) אִם יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ מֵלִיץ אֶחָד מִנִּי אָלֶף וְגוֹמֵר וּכְתִיב וַיְחֻנֶּנּוּ וַיֹּאמֶר פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת מָצָאתִי כֹּפֶר. בְּגִין כָּךְ זַכָּאָה אִיהוּ מָאן דְּנָטִיר פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא. אָמַר לֵיהּ רִבִּי חִיָּיא אִי הֵכִי אֲמַאי אִצְטְרִיךְ הָכָא מַלְאָךְ דְּלֶהֱוֵי סַנֵּיגּוֹרְיָיא עֲלֵיהּ דְּבַר נָשׁ וְהָא כְתִיב (משלי ג') כִּי יְיָ יִהְיֶה בְכִסְלֶךָ וְשָׁמַר רַגְלְךָ מִלָּכֶד וּכְתִיב (תהלים קכ"א) יְיָ יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע דְּהָא חֲמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל מָה דְּבַר נָשׁ עָבִיד בְּעָלְמָא הֵן טָב הֵן בִּישׁ וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ירמיה כ"ג) אִם יִסָּתֵר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם יְיָ. אָמַר לֵיהּ רִבִּי יְהוּדָה כֹּלָּא הֲכִי הוּא וַדַּאי אֲבָל הָא כְתִיב (איוב כ') וְנָע אֶל עַצְמוֹ וְאֶל בְּשָׂרוֹ. וּכְתִיב וַתְּסִיתֵנִי בוֹ לְבַלְּעוֹ חִנָּם לְאַחֲזָאָה דְּהָא רְשׁוּ אִתְמַסַּר לְסִטְרָא אַחֲרָא לְקַטְרְגָא (וּרְשׁוּ אִתְמַסַּר) עַל מִלִּין דְּעָלְמָא (לְמָאן דְּלָא אִצְטְרִיךְ) וּלְאִתְמַסְרָא בִּידּוֹי. וְכָל אִלֵּין אָרְחִין טְמִירִין קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְלֵית אַנְתְּ כְּדַאי לְמֵיהַךְ אֲבַתְרַיְיהוּ בְּגִין דְּאִינּוּן נְמוּסִין דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּנֵי נָשָׁא לָאו אִינּוּן רַשָּׁאִין לְדַקְדְּקָא אֲבַתְרַיְיהוּ בַּר אִינּוּן זַכָּאֵי קִשׁוֹט דְּיַדְעִין רָזֵי אוֹרַיְיתָא וְאַזְלִין בְּאָרְחָא דְחָכְמְתָא לְמִנְדַּע אִינּוּן מִלִּין סְתִימֵי דְּאוֹרַיְיתָא:

תרגום הזוהר וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא וְגוֹ': רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, אַשְׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה וְגוֹ'. כַּמָּה צְרִיכִים בְּנֵי אָדָם לְלֶכֶת בְּדַרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְלִשְׁמֹר מִצְוֹת הַתּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁיִּזְכּוּ עַל יָדָהּ בָּעוֹלָם הַבָּא, וּלְהַצִּיל אוֹתָם מִכָּל הַמַּשְׁטִינִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. כִּי כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ מַשְׁטִינִים בָּעוֹלָם לְמַטָּה, כֵּן נִמְצְאִים מַשְׁטִינִים לְמַעְלָה, הָעוֹמְדִים לְהַשְׁטִין עַל בְּנֵי אָדָם. אֵלּוּ שֶׁמְּקַיְּמִים מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר, בְּיִרְאַת אֲדוֹנָם, כַּמָּה הֵם מְלִיצֵי טוֹב, הָעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם לְמַעְלָה כְּדִכְתִיב, אִם יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ מֵלִיץ אֶחָד וְגוֹ'. וְכָתוּב וַיְחֻנֶּנּוּ וַיֹּאמֶר פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שַׁחַת מָצָאתִי כֹּפֶר. מְשׁוּם זֶה אַשְׁרֵיו מִי שֶׁשּׁוֹמֵר מִצְוֹת הַתּוֹרָה. אָמַר לוֹ רַבִּי חִיָּא, אִם כֵּן לָמָּה צְרִיכִים כָּאן מַלְאָךְ שֶׁיִּהְיֶה מֵלִיץ עַל הָאָדָם, וַהֲרֵי כָּתוּב, כִּי ה' יִהְיֶה בְכִסְלֶךָ וְשָׁמַר רַגְלְךָ מִלָּכֶד. וְכָתוּב ה' יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע. שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה אָדָם בָּעוֹלָם הֵן טוֹב וְהֵן רָע. וְכֵן הוּא אוֹמֵר, אִם יִסָּתֵר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וַאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאוּם ה'. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה: הַכֹּל וַדַּאי הוּא כֵּן, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹאֶה הַכֹּל, אֲבָל הֲרֵי כָּתוּב, וְנָע אֶל עַצְמוֹ וְאֶל בְּשָׂרוֹ. וְכָתוּב, וַתְּסִיתֵנִי בוֹ לְבַלְּעוֹ חִנָּם. שֶׁזֶּה לְהַרְאוֹת, שֶׁנִּמְסַר הָרְשׁוּת לְצַד הָאַחֵר, לְהַשְׁטִין עַל דִּבְרֵי הָעוֹלָם, וְשֶׁיִּהְיוּ נִמְסָרִים בְּיָדָיו. וְכָל אֵלּוּ הֵם דְּבָרִים נִסְתָּרִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאֵין אַתָּה רָאוּי לָלֶכֶת אַחֲרֵיהֶם לְחָקְרָם, מְשׁוּם שֶׁהֵם חֻקֵּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבְנֵי אָדָם אֵינָם מֻתָּרִים לְדַקְדֵּק אַחֲרֵיהֶם.

חוץ מֵאֵלּוּ צַדִּיקֵי אֱמֶת, הַיּוֹדְעִים סוֹדוֹת הַתּוֹרָה, וְהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַחָכְמָה לָדַעַת אֵלּוּ דְּבָרִים הַסְּתוּמִים שֶׁבַּתּוֹרָה.

הלכה פסוקה

הר"מ ה' איסורי ביאה פ' כ"א

א. כָּל הַבָּא עַל עֶרְוָה מִן הָעֲרָיוֹת דֶּרֶךְ אֵיבָרִים אוֹ שֶׁחִבֵּק וְנִשַּׁק דֶּרֶךְ תַּאֲוָה וְנֶהֱנָה בְּקִרּוּב בָּשָׂר הֲרֵי זֶה לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תַעֲשׂוּ מִכֹּל חֻקּוֹת הַתּוֹעֵבוֹת וְנֶאֱמַר (ויקרא י"ח) לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה. כְּלוֹמַר לֹא תִקָּרְבוּ לִדְבָרִים הַמְּבִיאִין לִידֵי גִּלּוּי עֶרְוָה: **ב**. הָעוֹשֶׂה דָּבָר מֵחֻקּוֹת אֵלּוּ הֲרֵי הוּא חָשׁוּד עַל הָעֲרָיוֹת. וְאָסוּר לְאָדָם לִקְרוֹץ בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו אוֹ לִרְמֹז בְּעֵינָיו לְאַחַת מִן הָעֲרָיוֹת אוֹ לִשְׂחוֹק עִמָּהּ אוֹ לְהָקֵל רֹאשׁ וַאֲפִלּוּ לְהָרִיחַ בְּשָׂמִים שֶׁעָלֶיהָ אוֹ לְהַבִּיט בְּיוֹפְיָהּ אָסוּר. וּמִכִּין הַמִּתְכַּוֵּין לַדָּבָר זֶה מַכַּת מַרְדּוּת וְהַמִּסְתַּכֵּל אֲפִלּוּ בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁל אִשָּׁה וְנִתְכַּוֵּין לֵיהָנוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּסְתַּכֵּל בְּמָקוֹם הַתּוֹרָף וַאֲפִלּוּ לִשְׁמוֹעַ קוֹל הָעֶרְוָה אוֹ לִרְאוֹת שְׂעָרָה אָסוּר:

מוסר

מלוקט

מַה יִּתְאוֹנֵן אָדָם חַי בְּהַעֲלוֹת עַל לִבּוֹ כַּמָּה פָּגַם בָּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ לֹא מְרַעֲיָא אִם עָבַר עַל אִיסּוּר עֲרָוֹת אֵשֶׁת אִישׁ וְכַיּוֹצֵא מֵאִיסּוּרֵי כָּרֵת אוֹי לוֹ אוֹי לְנַפְשׁוֹ וּבְאוֹת בְּרִית חָתוּם הֲוָיָה מִבִּפְנִים וְשַׁדַּי מִבַּחוּץ וּכְשֶׁפְּגַם קִלְקֵל חוֹתָם הַמֶּלֶךְ וְנַעֲשָׂה שָׂטָן בִּפְנִים וְנָחָשׁ בַּחוּץ וְאִם לֹא שָׁב בִּתְשׁוּבָה אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא וְעָנֹשׁ יֵעָנֵשׁ עַל אֲשֶׁר מָרָה אֶת פִּי ה' וּפָגַם בְּשֵׁמוֹת הַקֹּדֶשׁ וְהִמְשִׁיךְ עַל גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ שָׂטָן נָחָשׁ וְאֵין קֵץ לְעוֹנְשׁוֹ וּמַה גַּם אִם גָּרַם מַזְלוֹ הָרַע שֶׁהוֹלִיד מַמְזֵר שֶׁאָז אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה גְּדוֹלָה אֵין לוֹ מְנוּחָה עַד שֶׁיְּמוּת הַמַּמְזֵר. ה' יַצִּילֵנוּ וְיַזְכֵּנוּ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה וְיִקְוִיִּים בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב (ישעי' ס') וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ כִּי הַשּׁוֹמֵר בְּרִית הוּא צַדִּיק:

בא יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ז) וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שַׁלַּח אֶת הָאֲנָשִׁים וְיַעַבְדוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הֲטֶרֶם תֵּדַע כִּי אָבְדָה מִצְרָיִם: וַאֲמָרוּ עַבְדֵי פַרְעֹה לֵהּ עַד אִמְתַי יְהֵי דֵין לָנָא לְתַקְלָא שַׁלַּח יָת גֻּבְרַיָּא וְיִפְלְחוּן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲהוֹן הַעַד כְּעַן לָא יְדַעְתְּ אֲרֵי אֲבֵדַת מִצְרַיִם: רש"י הטרם תדע. העוד לא ידעת כי אבדה מצרים:

(ח) וַיּוּשַׁב אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן אֶל פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ עִבְדוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וָמִי הַהֹלְכִים: וְאִתּוֹתַב יָת מֹשֶׁה וְיָת אַהֲרֹן לְוָת פַּרְעֹה וַאֲמַר לְהוֹן אֲזִילוּ פְּלָחוּ קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן מָן וּמָן דְּאָזְלִין:

רש"י ויושב. הושבו על ידי שליח ששלחו אחריהם והשיבום אל פרעה:

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בִּנְעָרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נֵלֵךְ בְּבָנֵינוּ וּבְבִנוֹתֵינוּ בְּצֹאנֵנוּ וּבְבְקָרֵנוּ נֵלֵךְ כִּי חַג יְהוָה לָנוּ: וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּעוּלֵמָנָא וּבְסָבָנָא נֵזֵיל בְּבָנָנָא וּבְבְנָתָנָא בְּעָנָנָא וּבְתוֹרָנָא נֵזֵיל אֲרֵי חַגָּא קֳדָם יְיָ לָנָא: (י) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת טַפְּכֶם רְאוּ כִּי רָעָה נֶגֶד פְּנֵיכֶם: וַאֲמַר לְהוֹן יְהֵי כֵן מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעְדְכוֹן כַּד אֲשַׁלַּח יָתְכוֹן וְיָת טַפְלְכוֹן חֲזוֹ אֲרֵי בִישָׁא דְאַתּוּן סְבִירִין לְמֶעְבַּד לְקֳבֵל אַפֵּיכוֹן לְאִסְתַּחְרָא:

רש"י כאשר אשלח אתכם ואת טפכם. אף כי אשלח גם את הצאן ואת הבקר כאשר אמרתם: ראו כי רעה נגד פניכם. כתרגומו. ומדרש אגדה שמעתי כוכב אחד יש ששמו רעה. אמר להם פרעה רואה אני באיצטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה וכשחטאו ישראל בעגל ובקש הקדוש ברוך הוא להרגם אמר משה בתפלתו (שמות לב יב) למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם, זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם, מיד (שם יד) וינחם ה' על הרעה והפך את הדם לדם מילה, שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר (יהושע ה ט) היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר:

נביאים - ירמיה - פרק מו

(יט) כְּלִי גוֹלָה עֲשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בַּת מִצְרָיִם כִּי נֹף לְשַׁמָּה תִהְיֶה וְנִצָּתָה מֵאֵין יוֹשֵׁב: מְנִי גָּלוּתָא אַתְקִינִי לָךְ מַלְכוּת כְּנִשְׁתָּא דְּמִצְרָיִם אֲרֵי מֵפִיס לְצָדוּ תְּהֵי וְתִצְרֵי מְבָּלִי יָתִיב:

רש"י **כלי גולה** . אדם יוצא לדרך מתקן לו חמת ומקדה של חרס לשתות בה : **ונצתה** . לשון ציה :

(כ) עֶגְלָה יְפֵה פִיָּה מִצְרָיִם קֶרֶץ מִצָּפוֹן בָּא בָא: מַלְכוּת יָאַיָא חֲוַת מִצְרָיִם עַמְמִין קָטוֹלִין מִצָּפוֹנָא יֵיתוּן עֲלַהּ לְמִבְזָה:

רש"י **עגלה יפהפיה** . מלכותא יאייא : **קרץ** . עממין קטולין קרץ לשון חתוך וכן מחומר קרצתי (איוב לג) : **מצפון** . מבבל :

(כא) גַּם שְׂכִרֶיהָ בְקִרְבָּהּ כְּעֶגְלֵי מַרְבֵּק כִּי גַם הֵמָּה הִפְנוּ נָסוּ יַחְדָּיו לֹא עָמָדוּ כִּי יוֹם אֵידָם בָּא עֲלֵיהֶם עֵת פְּקֻדָּתָם: אַף רַבְרְבָהָא בְּגַוַּהּ כְּעִיגְלֵי רַבְקָא אֲרֵי אַף אִנּוּן אִתְפְּנִיאוּ עֲרִקוּ כַּחֲדָא לָא יְכִילוּ לְמֵיקַם אֲרֵי יוֹם תְּבִירְהוֹן אֲתָא עֲלֵיהוֹן עִדָּן סְעוּרָן בִּישְׁתְּהוֹן:

רש"י **שכיריה** . שריה כמו בתער השכירה (ישעיה ז) : **מרבק** . קופל"א בלעז : **הפנו** . פנו עורף לבקש לנוס :

(כב) קוֹלָהּ כַּנָּחָשׁ יֵלֵךְ כִּי בְחַיִל יֵלֵכוּ וּבְקַרְדֳּמוֹת בָּאוּ לָהּ כְּחֹטְבֵי עֵצִים: קָל יַנִּיקוּשׁ זֵינֵיהוֹן כְּחֵיוָן זָחֲלִין אֲרֵי בְּמִשְׁרִין יָהֲכוֹן עֲלֵיכוֹן וּכְמָא דְּעָלִין בְּכַשִּׁילִין לְמֵיקָץ אָעֵי חוּרְשָׁא:

רש"י **קולה כנחש ילך** . הרי הנחש בא ללמד על מצרים ונמצא למד למדנו מכאן שכשאמר הקב"ה לנחש על גחונך תלך (בראשית ג) וקיטע את רגליו והלך קולו בסוף העולם כך שנוייה בל"ב מדות דרבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי : **כי בחיל ילכו** . אליה :

כתובים - משלי - פרק יג

(כד) חוֹשֵׂךְ שִׁבְטוֹ שׂוֹנֵא בְנוֹ וְאֹהֲבוֹ שִׁחֲרוֹ מוּסָר: דִּחֲשֵׁךְ שִׁבְטֵיהּ סָנֵי בְּרֵיהּ וּדְרָחֵם לֵיהּ מְקַדֵּם לֵיהּ מַרְדּוּתָא:

רש"י **חושך שבטו** . סופו ששונא את בנו שרואהו בסופו יוצא לתרבות רעה : **שחרו מוסר** . תמיד לבקרים מיסרהו :

(כה) צַדִּיק אֹכֵל לְשֹׂבַע נַפְשׁוֹ וּבֶטֶן רְשָׁעִים תֶּחְסָר: צַדִּיקָא אָכֵל וְשָׂבְעָא נַפְשֵׁיהּ וּכְרֵיסָא דְּרָשִׁיעֵי תֶּחְסָר:

רש"י **לשובע נפשו** . דומה שיהא שבע (סא"א ונכתב תחתיו) : **תחסר** . אינו דומה : שיהא שבע :

יד (א) חַכְמוֹת נָשִׁים בָּנְתָה בֵיתָהּ וְאִוֶּלֶת בְּיָדֶיהָ תֶּהֱרָסֶנּוּ: חַכִּימְתָּא דְּנָשַׁיָּא בָּנְיָא בֵיתָהּ וְשֵׁטְיָתָא בִּידָהָא עָקְרָא לֵהּ:

רש"י **חכמות נשים בנתה ביתה** . חכמות נקוד פתח שאינו שם דבר אלא החכמות שבנשים בונות את בתיהם שמתקיימות על ידיהן כמו אשתו של און בן פלת כמו שמפורש בפרק חלק : **ואולת** . ואשה שוטה : **בידיה תהרסנו** . תהרס ביתה זו אשתו של קרח :

(ב) הוֹלֵךְ בְּיָשְׁרוֹ יְרֵא יְהוָה וּנְלוֹז דְּרָכָיו בוֹזֵהוּ: דִּמְהַלֵּךְ בִּתְרִיצוּתָא דָּחֵל מִן קֳדָם אֱלָהָא וְדַעֲשִׁיק בְּאוֹרְחָתֵיהּ שָׂאֵט לֵיהּ:

רש"י **הולך בישרו ירא** . מי שהוא ירא ה' , ומי שהוא נלוז דרכים כלומר עוקם דרכיו : **בוזהו** . להקב"ה :

משנה שבת פרק טו

א. אֵלּוּ קְשָׁרִים שֶׁחַיָּבִין עֲלֵיהֶן, קֶשֶׁר הַגַּמָּלִין וְקֶשֶׁר הַסַּפָּנִין. וּכְשֵׁם שֶׁהוּא חַיָּב עַל קִשּׁוּרָן כָּךְ הוּא חַיָּב עַל הֶתֵּרָן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּל קֶשֶׁר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת מִיָּדָיו אֵין חַיָּבִין עָלָיו:

ברטנורה (א) **אלו קשרים**. שנוקבין לגמל בחטמו ונותנין בו רצועה וקושרין אותה קשר עולם. וכמו כן נוקבים בראש הספינה נקב ונותנין בו חבל וקושרין אותו קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם, והוי דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסקים במשכן.

וקשר של קיימא ואינו מעשה אומן, או מעשה אומן ואינו של קיימא, פטור אבל אסור, ואינו חייב עד שיהא של קיימא ומעשה אומן, ושאינו של קיימא ולא מעשה אומן מותר לכתחילה: וכשם שחייב על קישורן כך חייב על התירן. שכן ציידי חלזון היו נצרכין לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימים כדי לקצרן או להרחיבן: **שיכול להתירו**. דלא הדקיה: **אין חייבין עליו**. ואפילו עשאו לקיימא. ואין הלכה כר"מ:

ב. יֵשׁ לְךָ קְשָׁרִים שֶׁאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כְּקֶשֶׁר הַגַּמָּלִין וּכְקֶשֶׁר הַסַּפָּנִין. קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפְּתַח חֻלּוּקָהּ, וְחוּטֵי סְבָכָה וְשֶׁל פְּסִיקְיָא, וּרְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל, וְנוֹדוֹת יַיִן וָשֶׁמֶן, וּקְדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, קוֹשְׁרִין לִפְנֵי הַבְּהֵמָה בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֵּצֵא. קוֹשְׁרִין דְּלִי בִּפְסִיקְיָא, אֲבָל לֹא בְּחֶבֶל. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא, אֵין חַיָּבִין עָלָיו:

ברטנורה (ב) יש לך קשרים שאין חייבים עליהם. חטאת כמו שחייבים על קשר גמלים וקשר של ספנים, אלא פטור אבל אסור. ולא נזכרו קשרים הללו במשנה, ובגמרא מפרש כגון רצועה ארוכה שקושרים בטבעת שבחוטם הנאקה, וכמו כן חבל ארוך שקושרים בחבל העשוי כמין טבעת התלוי בנקב שבראש הספינה, ופעמים מניחה שם שבוע ושבועים ומתירה. וכן כל קשר שקושר אותו לעמוד כך זמן ידוע, לא שיהיה קיים לעולם, אין חייבין עליו: **קושרת אשה מפתחי חלוק**. כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרין של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף ימין, דכיון דכל יומא שרי ליה לא דמי לקשר של קיימא ומותר לכתחילה: **סבכה**. מגבעת שעל הראש עשויה כעין רשת: **פסיקיא**. אזור רחב וחוטין תלויין בראשו לקשרו בהן: **ונודות יין**. של עור שכופפים פיהם וקושרין אותן. ואף על גב דאית לה תרתי איסרי, ולא אמרינן חד מינייהו בטולי מבטל לה והוי קשר של קיימא: **וקדרה של בשר**. פעמים שקושר בה בגד סביב לפיה. ואע"פ שיש לה דדין שיכולין להוציא המרק מהן בלא היתר הקשר, אפילו הכי לא הוי קשר: **קושרין לפני בהמה**. חבל ברוחב הפתח לנעול בפניה שלא תצא. וכן הלכה: **קושרים דלי בפסיקיא**. על פי הבור שיהיה קשור ותלוי שם, דפסיקיא לא מבטל ליה התם: **אבל לא בחבל**. דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא: **רבי יהודה מתיר**. לא התיר רבי יהודה אלא בחבל של גרדי, שצריך לו למלאכתו ולא מבטל ליה התם. ורבנן סברי, אי שרית ליה חבל של גרדי יקשור נמי בשאר חבלים, דחבל בחבל מיחלף. והלכה כחכמים:

ג. מְקַפְּלִין אֶת הַכֵּלִים אֲפִלּוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים, וּמַצִּיעִין אֶת הַמִּטּוֹת מְלֵילֵי שַׁבָּת לַשַּׁבָּת, אֲבָל לֹא מִשַּׁבָּת לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, מְקַפְּלִין אֶת הַכֵּלִים וּמַצִּיעִין אֶת הַמִּטּוֹת מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים לַשַּׁבָּת, וְחֶלְבֵי שַׁבָּת קְרֵבִין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. (אֲבָל לֹא שֶׁל יוֹם

הַכִּפּוּרִים בַּשַּׁבָּת). רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר לֹא שֶׁל שַׁבָּת קְרֵבִין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְלֹא שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים קְרֵבִין בַּשַּׁבָּת:

ברטנורה (ג) **מקפלין את הכלים**. בגדים שפושטן מקפלין אפילו ארבעה וחמשה פעמים כדי לחזור וללבשם בו ביום. ולא שנו אלא באדם אחד, אבל בשני בני אדם לא, שנראים כמתקנין. ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בבגדים חדשים שהם קשים ואינן ממהרים לקמוט, אבל ישנים קיפולן מתקנן טפי ומחזי כמתקן. ובחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים, אבל צבועים לא, שהצבועים קיפולן מתקנן ביותר. ובלבנים נמי לא אמרן אלא שאין לו בגדים אחרים להחליף, אבל יש לו בגדים אחרים להחליף לכבוד שבת, אסור לקפל: **מיום הכפורים לשבת**. כשחל יום הכפורים להיות בערב שבת, לפי ששבת חמור מיום כפור. ושל יום הכפורים אינן קריבין בשבת, דהוי כעולת חול בשבת: **רבי עקיבא אומר**. שוין הן, ואין קרבנו של אחד מהן קרב בחבירו. והלכה כרבי עקיבא:

גמרא שבת דף קי"ג ע"א

מְקַפְּלִין וְכוּלִי: אָמְרֵי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּאָדָם אֶחָד אֲבָל בִּשְׁנֵי בְנֵי אָדָם לָא. וּבְאָדָם אֶחָד נַמִּי לָא אָמְרַן אֶלָּא בַּחֲדָשִׁים אֲבָל בִּישָׁנִים לָא. וַחֲדָשִׁים נַמִּי לָא אָמְרַן אֶלָּא בִּלְבָנִים אֲבָל בִּצְבוּעִים לָא. וְלָא אָמְרַן אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ לְהַחֲלִיף אֲבָל יֶשׁ לוֹ לְהַחֲלִיף לָא. תָּנָא שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ מְקַפְּלִין כְּלֵי לָבָן שֶׁלָּהֶן מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לָהֶן לְהַחֲלִיף. אָמַר רַב הוּנָא אִם יֶשׁ לוֹ לְהַחֲלִיף יַחֲלִיף וְאִם אֵין לוֹ לְהַחֲלִיף יְשַׁלְשֵׁל בְּגָדָיו. מַתְקִיף לָהּ רַב סַפְרָא וְהָא מִתְחֲזֵי כְּרָמוּת רוּחָא. כֵּיוָן דְּכָל יוֹמָא לָא קָא עָבֵיד וְהָאִידָנָא הוּא דְקָא עָבֵיד לָא מִתְחֲזֵי כְּרָמוּת רוּחָא. (ישעי' נ"ח) וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ וְכַבַּדְתּוֹ שֶׁלֹּא יְהֵא מַלְבּוּשְׁךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּמַלְבּוּשְׁךָ שֶׁל חוֹל. וְכִי הָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן קָרֵי לְמָאנֵיהּ מְכַבְּדוּתֵיהּ. מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ שֶׁלֹּא יְהֵא הִלּוּכְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּהִלּוּכְךָ שֶׁל חוֹל. מִמְצוֹא חֶפְצְךָ. חֶפְצֶיךָ אָסוּרִים. חֶפְצֵי שָׁמַיִם מֻתָּרִים. וְדַבֵּר דָּבָר שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּדִבּוּרְךָ שֶׁל חוֹל דִּבּוּר אָסוּר הִרְהוּר מֻתָּר. בִּשְׁלָמָא כֻּלְּהוּ לְחַיֵּי אֶלָּא שֶׁלֹּא יְהֵא הִלּוּכְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּהִלּוּכְךָ שֶׁל חוֹל מַאי הִיא. כִּדְבָעָא מִנַּיהּ רַבִּי מֵרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רַבִּי יוֹסֵי מַהוּ לִפְסוֹעַ פְּסִיעָה גַּסָּה בְּשַׁבָּת. אָמַר לֵיהּ וְכִי בְּחוֹל מִי הֲתְרָה. שֶׁאֲנִי אוֹמֵר פְּסִיעָה גַּסָּה נוֹטֶלֶת אֶחָד מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת מִמְּאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם וּמְהַדֵּר לֵיהּ בְּקִידּוּשָׁא דְּבֵי שִׁמְשֵׁי:

רש"י **בשני בני אדם**. כשמקפלין אותן מפשיטין קמטיהן ונראין כמתקן: **ישנים**. קפולן מתקנן יותר מן החדשים שקשין מאליהן ואין ממהרים לקמוט: **צבועין**. קפולן מתקנן: **יש לו**. אחרים להחליף היום לא: **כלי לבן שלהן**. רבותא נקט וכל שכן צבועין: **יש לו להחליף יחליף**. מי שיש לו בגדים לבד מאותן שלבש בחול יחליפם בשבת: **ישלשל**

בגדיו. כלפי מטה שיראו ארוכים והיא מדת עשירים היושבים בביתם ואינן צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ בשביל מלאכה וכבוד שבת הוא: **מכבדותיה**. שמכבדין בעליהן: **שלא יהא הלוכך וכו'**. לקמן מפרש להו: **ממצוא חפצך**. כי ההוא דאמרינן בערובין לא יטייל אדם לתוך שדהו בשבת לידע מה היא צריכה לאחר השבת: **חפצי שמים מותרין**. כגון פוסקים צדקה ומשדכין על התינוקות ליארס: שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. כגון מקח וממכר וחשבונות: **הרהור מותר**. להרהר בלבו כך וכך יציאות אני צריך להוציא על שדה זו: **מהו לפסוע פסיעה גסה**. מי עובר משום מעשות דרכיך: **פסיעה גסה**. יותר מאמה פסיעה בינונית אמה: **קידושא דבי שמשי**. השותה מיין של קידוש בלילי שבתות:

זוהר בא דף מ' ע"א

תָּנָא לָא נַפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם עַד דְּאִתְבְּרוּ כֻּלְּהוּ שִׁלְטוֹנִין דִּלְעֵילָא (מִשְּׁלְשׁוּלֵהוֹן) מִשּׁוֹלְטָנֵיהוֹן וְנַפְקוּ יִשְׂרָאֵל מֵרְשׁוּתְהוֹן וְעָאלוּ בִּרְשׁוּתָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִתְקְטִירוּ בֵּיהּ הֲדָא הוּא דִכְתִיב כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם. מַאי טַעְמָא עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם דְּאַפְקִית לְהוּ מֵרְשׁוּתָא אָחֳרָא וְאַעֲלִית לוֹן בִּרְשׁוּתִי. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן מָאי דִכְתִיב אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאוֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי כָל אוֹכֵל מַחְמֶצֶת. אֶלָּא הָכִי אוֹקִימְנָא הָאי שְׂאוֹר וְהָאי מַחְמֶצֶת דַּרְגָּא חַד אינוּן וְכֻלְּהוּ רְשׁוּ אוֹחֲרֵי אינוּן שׁוּלְטָנִין דְּמִמַּנָּן עַל שְׁאַר עַמִּין וְקָרֵינַן לְהוּ יֵצֶר הָרָע רְשׁוּתָא אָחֳרָא אֵל נֵכָר אֱלֹהִים אֲחֵרִים. אוֹף הָכִי שְׂאוֹר וּמַחְמֶצֶת וְחָמֵץ וְכֹלָּא חַד אָמַר קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל הֲנֵי שְׁנֵי קַיְימִתּוּ בִּרְשׁוּתָא אָחֳרָא עַבְדִין לְעַם אָחֳרָא מִכָּאן וּלְהָלְאָה דְּאַתּוּן בְּנֵי חוֹרִין אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאוֹר מִבָּתֵּיכֶם. כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ. וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה אִי הָכִי כָּל יְמֵי שַׁתָּא נַמֵּי. אֶמָּאי שִׁבְעַת יוֹמִין דִּכְתִיב שִׁבְעַת יָמִים שְׂאוֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא יֵתִיר. אָמַר לֵיהּ כָּל זְמָנָא דְּאִתְחַיֵּיב בַּר נַשׁ לְאִתְחַזָּאָה גַּרְמֵיהּ בֶּן חוֹרִין הָכִי אִצְטְרִיךְ. כָּל זְמָנָא דְּלָא אִתְחַיֵּיב לָא אִצְטְרִיךְ. לְמַלְכָּא דְּעָבֵד לְחַד בַּר נַשׁ רוּפִינוֹס כָּל אינוּן יוֹמִין דְּסַלִּיק לְהָאי דַּרְגָּא חָדֵי וְלָבֵישׁ לְבוּשֵׁי יְקָר לְבָתַר לָא אִצְטְרִיךְ. לְשַׁתָּא אַחֲרָא נָטִיר אינוּן יוֹמִין דְּסַלִּיק לֵיקִירוּ דָא וְלָבַשׁ אינוּן לְבוּשִׁין וְכֵן בְּכָל שַׁתָּא וְשַׁתָּא. כְּהָאי גְּוָונָא יִשְׂרָאֵל כְּתִיב שִׁבְעַת יָמִים שְׂאוֹר לֹא יִמָּצֵא דְּאינוּן יוֹמֵי חֶדְוָותָא יוֹמִין דְּסַלִּיקוּ לֵיקָרָא דָא וְנַפְקוּ מִשִּׁעְבּוּדָא אַחֲרָא וּבְגִין כַּךְ נָטְרִין בְּכָל שַׁתָּא וְשַׁתָּא יוֹמִין דְּסַלִּיקוּ לְהָאי יְקָר וְנַפְקוּ מֵרְשׁוּתָא אַחֲרָא וְעָאלוּ בִּרְשׁוּתָא קַדִּישָׁא וְעַל דָּא כְתִיב שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ:

תרגום הזוהר לָמַדְנוּ, לֹא יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, עַד שֶׁנִּשְׁבְּרוּ מֻמְשַׁלְתָּם, כָּל הַשָּׂרִים שֶׁלָּהֶם לְמַעְלָה, וְיָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מֵרְשׁוּתָם וּבָאוּ לִרְשׁוּת הַקְּדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְנִקְשְׁרוּ

בּוֹ. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר, כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם. מַהוּ הַטַּעַם שֶׁעֲבָדַי הֵם, הוּא, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. שֶׁהוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵרְשׁוּת אַחֶרֶת וְהֵבֵאתִי אוֹתָם לִרְשׁוּתִי. וְהַיְנוּ שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַהוּ שֶׁנֶּאֱמַר אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאוֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי כָּל אוֹכֵל מַחֲמֶצֶת. אֲנִי כָךְ בֵּאַרְתִּי, שְׂאוֹר זֶה וּמַחְמֶצֶת זוֹ הֵם מַדְרֵגָה אַחַת, וְכֻלָּם אֶחָד. רְשׁוּת אַחֶרֶת, הֵם הַשָּׂרִים הַמְמוּנִים עַל שְׂאָר הָעַמִּים, וַאֲנַחְנוּ קוֹרְאִים אוֹתָם יֵצֶר הָרַע, רְשׁוּת אַחֶרֶת, אֵל נֵכָר, אֱלֹהִים אֲחֵרִים. אַף כָּאן, שְׂאוֹר וּמַחְמֶצֶת וְחָמֵץ הַכֹּל אֶחָד הוּא, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כָּל אֵלּוּ הַשִּׁנְיִם עָמַדְתֶּם בִּרְשׁוּת אַחֶרֶת, וַעֲבַדְתֶּם לְעֹם אַחֵר, מִכָּאן וּלְהָלְאָה, שֶׁאַתֶּם בְּנֵי חוֹרִין, אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאוֹר מִבָּתֵּיכֶם, כָּל מַחֲמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ, וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אִם כֵּן גַּם כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה לֹא נֹאכַל חָמֵץ, לָמָּה רַק שִׁבְעַת יָמִים, שֶׁכָּתוּב, שִׁבְעַת יָמִים שְׂאוֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם, רַק שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא יוֹתֵר. אָמַר לוֹ, כָּל זְמַן שֶׁהָאָדָם מְחוּיָב לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ בֶּן חוֹרִין צְרִיכִים כֵּן, שֶׁלֹּא לֶאֱכוֹל חָמֵץ, וּבְכָל זְמַן שֶׁאֵינוֹ מְחוּיָב אֵינוֹ צָרִיךְ לְאִסּוּר חָמֵץ. זֶה דּוֹמֶה, לְמֶלֶךְ שֶׁעָשָׂה אָדָם אֶחָד לְשָׁר. כָּל אֵלּוּ הַיָּמִים שֶׁעָלָה לַמַּדְרֵגָה הַזּוֹ, הָיָה שָׂמֵחַ וְלוֹבֵשׁ לְבוּשֵׁי כָבוֹד. לְאַחַר כָּךְ לֹא הָיָה צָרִיךְ לָזֶה. לְשָׁנָה הָאַחֶרֶת שָׁמַר אֵלּוּ הַיָּמִים שֶׁעָלָה לַכָּבוֹד הַזֶּה, וְלָבַשׁ אֵלּוּ לְבוּשִׁים. וְכֵן כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה. כְּעֵין זֶה יִשְׂרָאֵל, כָּתוּב, שִׁבְעַת יָמִים שְׂאוֹר לֹא יִמָּצֵא, שֶׁהֵם יְמֵי שִׂמְחָה, הַיָּמִים שֶׁעָלוּ לַכָּבוֹד הַזֶּה, וְיָצְאוּ מִשִּׁעְבּוּד אַחֵר. וּמִשּׁוּם זֶה בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה שׁוֹמְרִים אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁעָלוּ לַכָּבוֹד הַזֶּה וְיָצְאוּ מֵרְשׁוּת אַחֵר וּבָאוּ לִרְשׁוּת הַקְּדֻשָּׁה, וְעַל כֵּן כָּתוּב, שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ.

הלכה פסוקה

הר"מ ה' איסורי ביאה פ' כ"א

א. אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאִשָּׁה כְּלָל בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה בֵּין שִׁפְחָה בֵּין מְשׁוּחְרֶרֶת שֶׁמָּא יָבֹא לִידֵי הִרְהוּר. בְּאֵיזֶה שְׁמוּשׁ אָמְרוּ רְחִיצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו וְהַצָּעַת מִטָּה לְפָנָיו וּמְזִיגַת הַכּוֹס שֶׁאֵין עוֹשֶׂה לְאִישׁ דְּבָרִים אֵלּוּ אֶלָּא אִשְׁתּוֹ בִּלְבָד. וְאֵין שׁוֹאֲלִים בִּשְׁלוֹם אִשָּׁה כְּלָל וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ: **ב**. הַמְחַבֵּק אַחַת מִן הָעֲרָיוֹת שֶׁאֵין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם נוֹקְפוֹ עֲלֵיהֶן אוֹ שֶׁנִּשַּׁק לְאַחַת מֵהֶן כְּגוֹן אֲחוֹתוֹ הַגְּדוֹלָה וַאֲחוֹת אִמּוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם תַּאֲוָה וְלֹא הֲנָאָה כְּלָל הֲרֵי זֶה מְגוּנֶּה בְּיוֹתֵר וּדְבַר אִסּוּר הוּא וּמַעֲשֶׂה טִפְּשִׁים הוּא שֶׁאֵין קְרֵבִין לְעֶרְוָה כְּלָל בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה חוּץ מֵהָאֵם לִבְנָהּ וְהָאָב לְבִתּוֹ:

מוסר

מלוקט

הַבָּא עַל גּוֹיָה נַעֲשָׂה חָתָן לַעֲבוֹדָה זָרָה דִּכְתִיב (מלאכי ב') כִּי חִלֵּל יְהוּדָה קֹדֶשׁ ה' וּבָעַל בַּת אֵל נֵכָר יָכְרֵת ה' לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָּה לֹא יִהְיֶה לוֹ עֵר וְעוֹנֶה. הֲלֹא תִּרְאֶה זִמְרֵי שֶׁבָא עַל כָּזְבִי

בַּת צוּר בָּא פִּנְחָס וְדָקַר אֶת שְׁנֵיהֶם. וּבַעֲוֹן זֶה מֵתוּ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל. וּמִכָּל הַשְּׁבָטִים הֶעֱמִידוּ מֶלֶךְ אוֹ שׁוֹפֵט וּמִשֶּׁבֶט שִׁמְעוֹן לֹא קָם אֲפִלּוּ שׁוֹפֵט. וְזִמְרִי גָּרַם רָעָה לְעַצְמוֹ וּלְכָל שִׁבְטוֹ שֶׁלֹּא מִיחוּ בְיָדוֹ. וַאֲשֶׁר מְטַמֵּא עַצְמוֹ בְּגוֹיָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עוֹלֶה עַל לִבּוֹ לִהְיוֹת עֶרֶל לִמְצוֹא חֵן וְנִמְצָא שֶׁהוֹרֵג אֶת בָּנָיו וְנִמְצָא עוֹבֵר עַל עֲבוֹדָה זָרָה וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים וּמְטַמֵּא כָּל גּוּפוֹ וּמְעֻרֶב קֹדֶשׁ בְּחוֹל וְגוֹרֵם לְהַמְשִׁיךְ הַגָּלוּת וְעַל יְדֵי זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חָרֵב וּבָטְלָה הָעֲבוֹדָה. וַאֲשֶׁר עָבַר עָלָיו רוּחַ קְנָאָה וְטִמֵּא נַפְשׁוֹ יְמַהֵר לָשׁוּב כִּי אֵין דָּבָר עוֹמֵד לִפְנֵי הַתְּשׁוּבָה וְיָשׁוּב אֶל ה' וִירַחֲמֵהוּ וְאֶל אֱלֹהֵינוּ כִּי יַרְבֶּה לִסְלוֹחַ:

בא יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) לֹא כֵן לְכוּ נָא הַגְּבָרִים וְעִבְדוּ אֶת יְהוָה כִּי אֹתָהּ אַתֶּם מְבַקְשִׁים וַיְגָרֶשׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי פַּרְעֹה: לָא כֵן אֱזִילוּ כְעַן גֶּבְרַיָּא וּפְלָחוּ קֳדָם יְיָ אֲרֵי יָתַהּ אַתּוּן בָּעַן וְתָרִיךְ יְתְהוֹן מִן קֳדָם פַּרְעֹה:

רש"י לא כן. כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם אלא לכו נא הגברים ועבדו את ה': כי אתה אתם מבקשים. כי אותה בקשתם עד הנה (שמות ה ח) נזבחה לאלהינו, ואין דרך הטף לזבוח: ויגרש אתם. הרי זה לשון קצר ולא פרש מי המגרש:

(יב) **שני** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם בָּאַרְבֶּה וְיַעַל עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וְיֹאכַל אֶת כָּל עֵשֶׂב הָאָרֶץ אֵת כָּל אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱרֵים יְדָךְ עַל אַרְעָא דְמִצְרַיִם וְיֵתֵי גוֹבָא וְיִסַּק עַל אַרְעָא דְמִצְרָיִם וְיֵכוּל יָת כָּל עִסְבָּא דְאַרְעָא יָת כָּל דִּי אַשְׁאַר בַּרְדָּא:

רש"י בארבה. בשביל מכת הארבה:

(יג) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת מַטֵּהוּ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיהוָה נָהַג רוּחַ קָדִים בָּאָרֶץ כָּל הַיּוֹם הַהוּא וְכָל הַלָּיְלָה הַבֹּקֶר הָיָה וְרוּחַ הַקָּדִים נָשָׂא אֶת הָאַרְבֶּה: וַאֲרֵים מֹשֶׁה יָת חֻטְרֵהּ עַל אַרְעָא דְמִצְרַיִם וַיְיָ דַּבַּר רוּחַ קִדוּמָא בְּאַרְעָא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לֵילְיָא צַפְרָא הֲוָה וְרוּחַ קִדוּמָא נְטַל יָת גּוֹבָא:

רש"י ורוח הקדים. רוח מזרחית נשא את הארבה, לפי שבא כנגדו שמצרים בדרומית מערבית היתה, כמו שמפורש במקום אחר:

(יד) וַיַּעַל הָאַרְבֶּה עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכֹל גְּבוּל מִצְרָיִם כָּבֵד מְאֹד לְפָנָיו לֹא הָיָה כֵן אַרְבֶּה כָּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵּן: וּסְלִיק גוֹבָא עַל כָּל אַרְעָא דְמִצְרַיִם וּשְׁרָא בְּכָל תְּחוּם מִצְרָיִם תַּקִּיף לַחֲדָא קֳדָמוֹהִי לָא הֲוָה כֵן גוֹבָא דְכְוָתֵהּ וּבַתְרוֹהִי לָא יְהֵי כֵּן:

רש"י ואחריו לא יהיה כן. ואותו שהיה בימי יואל, שנאמר (יואל ב ב) כמוהו לא נהיה מן העולם, למדנו שהיה כבד משל משה כי אותו של יואל היה על ידי מינין הרבה, שהיו יחד ארבה ילק חסיל גזם, אבל של משה לא היה אלא של מין אחד, וכמוהו לא היה ולא יהיה:

(טו) וַיְכַס אֶת עֵין כָּל הָאָרֶץ וַתֶּחְשַׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת כָּל עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֶת כָּל פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבָּרָד וְלֹא נוֹתַר כָּל יֶרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַחֲפָא יָת עֵין שִׁמְשָׁא דְכָל אַרְעָא וַחֲשׁוֹכַת אַרְעָא וַאֲכַל יָת כָּל עֻסְבָּא דְאַרְעָא וְיָת כָּל פֵּירֵי אִילָנָא דִי אַשְׁאַר בַּרְדָּא וְלָא אִשְׁתְּאַר כָּל יָרוֹקָא בְּאִילָנָא וּבְעֻסְבָּא דְחַקְלָא בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י כל ירק. עלה ירוק וירדור"א בלעז :

נביאים - ירמיה - פרק מו

(כג) כָּרְתוּ יַעְרֹה נְאֻם יְהוָה כִּי לֹא יֵחָקֵר כִּי רַבּוּ מֵאַרְבֶּה וְאֵין לָהֶם מִסְפָּר: שֵׁיצוּ רַבְרְבָהָא אָמַר יְיָ אֲרֵי לֵית לְהוֹן סוֹף אֲרֵי סַגִּיאִין מְזַחֲלָא וְלֵית לְהוֹן מְנָיָן:

רש"י **כרתו יערה** . כח יש בהן לכרות כל יערה : **כי לא יחקר** . מספר צבאם :

(כד) הֹבִישָׁה בַּת מִצְרָיִם נִתְּנָה בְּיַד עַם צָפוֹן: בְּהֵיתַת מַלְכוּת דְּמִצְרַיִם אִתְמְסָרַת בִּידָא עַמָּא דְּאָתָא עֲלֵהּ מִצָּפוֹנָא: (כה) אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פוֹקֵד אֶל אָמוֹן מִנֹּא וְעַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרַיִם וְעַל אֱלֹהֶיהָ וְעַל מְלָכֶיהָ וְעַל פַּרְעֹה וְעַל הַבֹּטְחִים בּוֹ: אָמַר יְיָ צְבָאוֹת אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל הָא אֲנָא מַסְעָר עַל אִתְרַגּוּשָׁת אַלֶכְסַנְדְרִיָא וְעַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרַיִם וְעַל טַעֲוָתָהָא וְעַל מַלְכָּהָא וְעַל פַּרְעֹה וְעַל דְּמִתְרַחֲצִין עֲלוֹהִי:

רש"י **אל אמון** . על אמון , על השר אמון יש שהוא לשון גדולה כמו התטבי מנא אמון (נחום ג) : **מנא** . אלכסנדרי' רבת' לאשיניוריא"ה דלישנדר"א בלע"ז :

(כו) וּנְתַתִּים בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וּבְיַד עֲבָדָיו וְאַחֲרֵי כֵן תִּשְׁכֹּן כִּימֵי קֶדֶם נְאֻם יְהוָה: וַאֲמַסְרִינוּן בִּידָא דִבְעָן לְמִקְטְלָהוֹן וּבְיָד נְבוּכַדְרֶאצַּר מַלְכָּא דְבָבֶל וּבְיַד עַבְדּוֹהִי וּבָתַר כֵּן תִּשְׁרֵי כְּיוֹמֵי קֶדֶם אֲמַר יְיָ:

רש"י **ואחרי כן** . מקץ ארבעים שנה כמו שאמר (יחזקאל כ"ט) :

(כז) וְאַתָּה אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאַל תֵּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשִׁעֲךָ מֵרָחוֹק וְאֶת זַרְעֲךָ מֵאֶרֶץ שִׁבְיָם וְשָׁב יַעֲקוֹב וְשָׁקַט וְשַׁאֲנַן וְאֵין מַחֲרִיד: וְאַתְּ לָא תִּדְחַל עַבְדִּי יַעֲקֹב וְלָא תִּתְבַּר יִשְׂרָאֵל אֲרֵי הָא אֲנָא פְּרִיק לֵיךְ מֵרְחִיק וְיָת בְּנָךְ מֵאַרַע גָּלוּתְהוֹן וְיִתוּבוּן דְּבֵית יַעֲקֹב וְיִשְׁקְטוּן וְיִשְׁרוּן לְרוּחָצָן וְלֵית דְּמַנִּיד:

רש"י **ואתה אל תירא** . צדיקים שבתוך מצרים שגלו שם על כרחם :

כתובים - משלי - פרק יד

(ג) בְּפִי אֱוִיל חֹטֶר גַּאֲוָה וְשִׂפְתֵי חֲכָמִים תִּשְׁמוּרֵם: בְּפוּמֵיהּ דְּשַׂטְיָא זַקְתָּא דְצַעֲרָא וְשִׂפְוָתְהוֹן דְּחַכִּימֵי נְטָרָן אנוּן:

רש"י **בפי אויל חוטר גאוה** . מקל של גאוה כגון פרעה שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו (שמות ה) : **תשמורם** . כמו תשמרם תשמור את החכמים :

(ד) בְּאֵין אֲלָפִים אֵבוּס בָּר וְרֹב תְּבוּאוֹת בְּכֹחַ שׁוֹר: אֲתַר דְּלֵית תּוֹרָא דַכְיָן אוּרְוָתָא וְסוּגְעָא דַעֲלֹלְתָּא בְּחֵילֵיהּ דְּתוֹרָא:

רש"י **באין אלפים אבוס בר** . באין שוורים האבוס ריקם שאפילו תבן אין מצוי בבית : **בר** . נקי וריקם כלומר במקום שאין תלמידי חכמים אין הוראה נמצאת כהלכה :

(ה) עֵד אֱמוּנִים לֹא יְכַזֵּב וְיָפִיחַ כְּזָבִים עֵד שָׁקֶר: סָהֲדָא מְהֵימְנָא לָא מְכַזֵּב וְדְמָמַלֵּל כַּדָּבוּתָא סָהֲדָא רְגָלָא הוּא:

רש"י **ויפיח כזבים** . ותמיד מדבר כזב עד שקר :

(ו) בִּקֵּשׁ לֵץ חָכְמָה וְאָיִן וְדַעַת לְנָבוֹן נָקָל: בָּעֵי מְמֵיקְנָא חָכְמְתָא וְלֵית וִידִיעָתָא לְמַן דְמִתְבַּיֵּן זְלִילָא:

רש"י **בקש לץ חכמה** . כשהוא צריך אל החכמה אינו מוצאה בלבו :

(ז) לֵךְ מִנֶּגֶד לְאִישׁ כְּסִיל וּבַל יָדַעְתָּ שִׂפְתֵי דָעַת: אֱזַל בְּאָרְחָא אַחֲרִיתָא מִן קֳדָם סִכְלָא דְלֵית בְּשִׂפְוָתֵיהּ יְדִיעָתָא:

רש"י **לך מנגד לאיש כסיל** . מהתחבר תמיד אצלו : **ובל ידעת** . סופך שלא ידעת חכמה :

משנה יבמות פרק טו

א. הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, שָׁלוֹם בֵּינוֹ לְבֵינָהּ וְשָׁלוֹם בָּעוֹלָם, וּבָאתָה וְאָמְרָה, מֵת בַּעְלִי, תִּנָּשֵׂא. מֵת בַּעְלִי, תִּתְיַבֵּם. שָׁלוֹם בֵּינוֹ לְבֵינָהּ וּמִלְחָמָה בָּעוֹלָם, קְטָטָה בֵּינוֹ לְבֵינָהּ וְשָׁלוֹם בָּעוֹלָם, וּבָאתָה וְאָמְרָה, מֵת בַּעְלִי, אֵינָהּ נֶאֱמָנֶת. מֵת בַּעְלִי, אֵינָהּ נֶאֱמָנֶת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לְעוֹלָם אֵינָהּ נֶאֱמָנֶת, אֶלָּא אִם כֵּן בָּאתָה בוֹכָה וּבְגָדֶיהָ קְרוּעִין. אָמְרוּ לוֹ, אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ, תִּנָּשֵׂא:

ברטנורה (א) **האשה**. שלום בינו לבינה. שאם היתה קטטה בינו לבינה דלמא מחמת שנאה מכוונה לאסור עצמה עליו: **ושלום בעולם**. שאם היה שעת חירום דלמא כשראתה ששהה הרבה זמן ולא חזר אמרה ודאי לסטים הרגוהו. אי נמי, ראתה אותו מוכה במלחמה וסברה ודאי ימות. אבל כששלום בעולם אי לא חזיתיה דמית ודאי חיישא לקלקולא שמא יבא לאחר שתנשא, ותהא מקולקלת: **רבי יהודה אומר כו'**. ולית הלכתא

כוותיה: **אמרו לו**. לרבי יהודה פקחת תנשא שוטה לא תנשא, אלא אחת זו ואחת זו תנשא:

ב. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים, לֹא שָׁמַעְנוּ אֶלָּא בְּבָאָה מִן הַקָּצִיר, וּבְאוֹתָהּ מְדִינָה, וּכְמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שַׁמַּאי, אַחַת הַבָּאָה מִן הַקָּצִיר, וְאַחַת הַבָּאָה מִן הַזֵּיתִים, וְאַחַת הַבָּאָה מִן הַבָּצִיר, וְאַחַת הַבָּאָה מִמְּדִינָה לִמְדִינָה. לֹא דִבְּרוּ חֲכָמִים בַּקָּצִיר אֶלָּא בַהוֹוֶה. חָזְרוּ בֵּית הִלֵּל לְהוֹרוֹת כְּבֵית שַׁמַּאי:

ברטנורה (ב) **בבאה מן הקציר**. כמעשה שהיה שהלכו בני אדם לקצור חטין ונשכו נחש לאחד מהם ומת, ובאה והודיעה בבית דין ושלחו ומצאו כדבריה. ולא התירו חכמים אלא דוגמתו שיהא הדבר קרוב, אבל ממדינת הים אינה נאמנת: **אלא בהוה**. מעשה שהיה כך היה, והוא הדין לשאר מקומות:

ג. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, תִּנָּשֵׂא וְתִטּוֹל כְּתֻבָּתָהּ. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים, תִּנָּשֵׂא וְלֹא תִטּוֹל כְּתֻבָּתָהּ. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שַׁמַּאי, הִתַּרְתֶּם עֲרָוָה חֲמוּרָה, לֹא תַתִּירוּ אֶת הַמָּמוֹן הַקַּל. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית הִלֵּל, מָצִינוּ שֶׁאֵין הָאַחִים נִכְנָסִים לַנַּחֲלָה עַל פִּיהָ. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שַׁמַּאי, וַהֲלֹא מְסֻפָּר כְּתֻבָּתָהּ נִלְמוֹד, שֶׁהוּא כוֹתֵב לָהּ, שֶׁאִם תִּנָּשְׂאִי לְאַחֵר, תִּטְלִי מַה שֶּׁכָּתוּב לְיכִי. וְחָזְרוּ בֵּית הִלֵּל לְהוֹרוֹת כְּדִבְרֵי בֵית שַׁמַּאי:

ברטנורה (ג) **שאין האחים נכנסים**. לנחלת בעלה, דרחמנא אמר (דברים י"ז) על פי שנים עדים. וגבי נשואין דידה הוא דאקילו רבנן משום עגונה: **מספר כתובתה**. מנוסח הכתוב בשטר כתובה, כשתנשאי לאחר, והרי היא נישאת, ואם כן תטול כתובתה:

ד. הַכֹּל נֶאֱמָנִים לְהַעִידָהּ, חוּץ מֵחֲמוֹתָהּ, וּבַת חֲמוֹתָהּ, וְצָרָתָהּ, וְיִבְמְתָהּ, וּבַת בַּעְלָהּ. מַה בֵּין גֵּט לְמִיתָה, שֶׁהַכְּתָב מוֹכִיחַ. עֵד אוֹמֵר, מֵת, וְנִשֵּׂאת, וּבָא אַחֵר וְאָמַר, לֹא מֵת, הֲרֵי זוֹ לֹא תֵצֵא. עֵד אוֹמֵר מֵת וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים לֹא מֵת, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשֵּׂאת, תֵּצֵא. שְׁנַיִם אוֹמְרִים מֵת וְעֵד אוֹמֵר לֹא מֵת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִשֵּׂאת, תִּנָּשֵׂא:

ברטנורה (ד) **חוץ מחמותה**. טעמא דכולהו, מפני ששונאות אותה ומתכוונות לקלקלה. חמותה שונאתה, שאומרת בלבה זאת תאכל כל עמלי. בת חמותה אומרת זאת תירש כל עמל אבי ואמי. יבמתה יראה שמא סופה להיות צרתה. בת בעלה אומרת זאת באה במקום אמי ותאכל כל עמלה: **מה בין גט למיתה**. דאמרינן אף הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלה, נאמנות להביא גיטה: **שהכתב מוכיח**. דסמכינן עיקרא על הגט. ואע"ג דעלייהו נמי סמכינן שצריכות לומר בפני נכתב ובפני נחתם: **עד אחד אומר מת ונישאת**. לאו דוקא נישאת, אלא התירוה להנשא אע"פ שלא נישאת, ואחר כך בא עד אחד ואומר לא מת, לא תצא מהתירה הראשון: עד אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת. כגון שהם

פסולי עדות. ואשמועינן הואיל והאמינה תורה עד אחד אין כאן תורת עדות, וכי היכי דחד חשיב, פסולי עדות נמי חשיבי, הלכך הלך אחר רוב דעות, בין כשרים בין פסולים: שנים אומרים מת ואחד אומר לא מת וכו'. הא קמ"ל, דאזלינן אחר רוב דעות בפסולי עדות, בין לקולא בין לחומרא:

ה. אַחַת אוֹמֶרֶת מֵת וְאַחַת אוֹמֶרֶת לֹא מֵת, זוֹ שֶׁאוֹמֶרֶת מֵת תִּנָּשֵׂא וְתִטֹּל כְּתֻבָּתָהּ. וְזוֹ שֶׁאוֹמֶרֶת לֹא מֵת לֹא תִנָּשֵׂא וְלֹא תִטֹּל כְּתֻבָּתָהּ. אַחַת אוֹמֶרֶת מֵת וְאַחַת אוֹמֶרֶת נֶהֱרַג, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, הוֹאִיל וּמַכְחִישׁוֹת זוֹ אֶת זוֹ, הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יִנָּשְׂאוּ. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, הוֹאִיל וְזוֹ וְזוֹ מוֹדוֹת שֶׁאֵינוֹ קַיָּם, יִנָּשְׂאוּ. עַד אוֹמֵר מֵת וְעֵד אוֹמֵר לֹא מֵת, אִשָּׁה אוֹמֶרֶת מֵת וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא מֵת, הֲרֵי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא:

ברטנורה (ה) **אחת אומרת מת.** שתי צרות הבאות ממדינת הים, אחת אומרת מת בעלי ואחת אומרת לא מת: **ר"מ אומר הואיל ומכחישות כו'**. ולית הלכתא כוותיה:

ו. הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאָה וְאָמְרָה מֵת בַּעְלִי, תִּנָּשֵׂא וְתִטֹּל כְּתֻבָּתָהּ, וְצָרָתָהּ אֲסוּרָה. הָיְתָה בַת יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֵן, תֹּאכַל בִּתְרוּמָה, דִּבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין זוֹ דֶּרֶךְ מוֹצִיאָתָהּ מִידֵי עֲבֵרָה, עַד שֶׁתְּהֵא אֲסוּרָה לְנָשֵׂא, וַאֲסוּרָה לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה:

ברטנורה (ו) **היתה בת ישראל לכהן**. אם היתה צרתה בת ישראל לכהן, תאכל בתרומה בחזקת שבעלה קיים, ואינה חוששת לעדות צרתה, שהואיל ואינה נאמנת להשיאה אינה נאמנת לפוסלה. וכן הלכה:

ז. אָמְרָה מֵת בַּעְלִי וְאַחַר כָּךְ מֵת חָמִי, תִּנָּשֵׂא וְתִטֹּל כְּתֻבָּתָהּ, וַחֲמוֹתָהּ אֲסוּרָה. הָיְתָה בַת יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֵן, תֹּאכַל בִּתְרוּמָה, דִּבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין זוֹ דֶּרֶךְ מוֹצִיאָתָהּ מִידֵי עֲבֵרָה, עַד שֶׁתְּהֵא אֲסוּרָה לְנָשֵׂא, וַאֲסוּרָה לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה. קִדֵּשׁ אַחַת מֵהֶמֶשׁ נָשִׁים וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזוֹ קִדֵּשׁ, כֻּלָּן אוֹמֶרֶת אוֹתִי קִדֵּשׁ, נוֹתֵן גֵּט לְכָל אַחַת וְאַחַת, וּמַנִּיחַ כְּתֻבָּה בֵּיניֵהֶן וּמְסַתֵּלֵק, דִּבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין זוֹ דֶּרֶךְ מוֹצִיאָתוֹ מִידֵי עֲבֵרָה, עַד שֶׁיִּתֵּן גֵּט וּכְתֻבָּה לְכָל אַחַת וְאַחַת. גָּזַל אֶחָד מֵהֶמֶשָּׁה וְאֵין יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה גָּזַל, כָּל אֶחָד אוֹמֵר אוֹתִי גָּזַל, מַנִּיחַ גְּזֵלָה בֵּיניֵהֶן וּמְסַתֵּלֵק, דִּבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין זוֹ דֶּרֶךְ מוֹצִיאָתוֹ מִידֵי עֲבֵרָה, עַד שֶׁיְּשַׁלֵּם גְּזֵלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד:

ברטנורה (ז) **אמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי**. חמותה אסורה, שאין כלה מעידה על חמותה. ואע"ג דאמרה ברישא מת בעלי דתו אינה כלתה והויא נכרית, אפילו הכי לא מהימנה: היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. ובהא נמי הלכה כר' טרפון. אבל

בקידש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזה מהן קידש, וכן גזל אחד מחמשה ואינו יודע איזה מהן גזל, בתרווייהו הלכה כר"ע:

ח. הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם וּבָנָהּ עִמָּהֶם, וּבָאָה וְאָמְרָה מֵת בַּעְלִי וְאַחַר כָּךְ מֵת בְּנִי, נֶאֱמֶנֶת. מֵת בְּנִי וְאַחַר כָּךְ מֵת בַּעְלִי, אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת וְחוֹשְׁשִׁים לִדְבָרֶיהָ, וְחוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת:

ברטנורה (ח) מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת. הואיל והיה לה בן ולא היתה בחזקת זקוקה ליבם כשיצאה, השתא נמי כי אמרה מת בעלי ואח"כ מת בני שאין בה זיקת יבם, מהימנא. אבל כי אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי ורוציתת להתייבם לא מהימנא ואם באה להנשא לשוק, חוששים לדבריה, דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא לעלמא, וחולצת ולא מתיבמת:

ט. נִתַּן לִי בֵּן בִּמְדִינַת הַיָּם, וְאָמְרָה מֵת בְּנִי וְאַחַר כָּךְ מֵת בַּעְלִי, נֶאֱמֶנֶת. מֵת בַּעְלִי וְאַחַר כָּךְ מֵת בְּנִי, אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. וְחוֹשְׁשִׁים לִדְבָרֶיהָ, וְחוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַבֶּמֶת:

ברטנורה (ט) **ניתן לי במדינת הים**. ומת בני ואחר כך מת בעלי, דלא מפקא נפשה מחזקה קמייתא, שאומרת עדיין היא צריכה ליבם, נאמנת ומותרת להתיבם: **אינה נאמנת**. להנשא לשוק בלא חליצה, דכי הימנוה רבנן לאשה, גבי בעלה הימנוה, משום דדייקא ומנסבה, אבל לאפוקי נפשה מיבם לא הימנוה, משום דזמנין דסניא ליה: **וחוששין לדבריה**. דאפקא נפשה מיבם, וחולצת ולא מתיבמת:

י. נִתַּן לִי יָבָם בִּמְדִינַת הַיָּם, אָמְרָה מֵת בַּעְלִי וְאַחַר כָּךְ מֵת יְבָמִי, יְבָמִי וְאַחַר כָּךְ בַּעְלִי, נֶאֱמֶנֶת. הָלְכָה הִיא וּבַעְלָהּ וְיִבְמָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, אָמְרָה מֵת בַּעְלִי וְאַחַר כָּךְ מֵת יְבָמִי, יְבָמִי וְאַחַר כָּךְ בַּעְלִי, אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. שֶׁאֵין הָאִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר מֵת יְבָמִי, שֶׁתִּנָּשֵׂא. וְלֹא מַתָּה אֲחוֹתִי, שֶׁתִּכָּנֵס לְבֵיתוֹ. וְאֵין הָאִישׁ נֶאֱמָן לוֹמַר מֵת אָחִי, שֶׁיְּיַבֵּם אִשְׁתּוֹ. וְלֹא מַתָּה אִשְׁתִּי, שֶׁיִּשָּׂא אֲחוֹתָהּ:

ברטנורה (י) **ניתן לי יבם במדינת הים**. שילדה חמותה במדינת הים, והיא הלכה בחזקת שאין לה יבם: **מת בעלי ואח"כ מת יבמי וכו'**. דתרווייהו קא שריא נפשה לשוק, נאמנת ומותרת לשוק בחזקתה הראשונה, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר:

גמרא יבמות דף קכ"א ע"א

תַּנְיָא אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּסְּפִינָה וְרָאִיתִי סְפִינָה אַחַת שֶׁנִּשְׁבָּרָה וְהָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁבָּהּ וּמְנוּ רִבִּי עֲקִיבָא. וּכְשֶׁעָלִיתִי בַיַּבָּשָׁה בָּא וְיָשַׁב וְדָן לְפָנַי בַּהֲלָכָה אָמַרְתִּי לוֹ בְּנִי מִי הֶעֱלָךְ אָמַר לִי דָּךְ שֶׁל סְפִינָה נִזְדַּמֵּן לִי וְכָל גַּל וְגַל שֶׁבָּא עָלַי נָעֲנַעְתִּי לוֹ רֹאשִׁי. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים אִם יְבוֹאוּ רְשָׁעִים עַל אָדָם יְנַעְנֵעַ לָהֶן רֹאשׁוֹ. אָמַרְתִּי

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כַּמָּה גְּדוֹלִים דִּבְרֵי חֲכָמִים שֶׁאָמְרוּ מַיִם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוֹף מֻתָּרֶת. מַיִם שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף אֲסוּרָה. תַּנְיָא אָמַר רִבִּי עֲקִיבָא פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּסְּפִינָה וְרָאִיתִי סְפִינָה אַחַת שֶׁמַּטְרֶפֶת בַּיָּם וְהָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁבָּהּ וּמַנּוּ רִבִּי מֵאִיר. כְּשֶׁעָלִיתִי לְמִדִּינַת קַפּוּטְקָיָא. בָּא וְיָשַׁב וְדָן לְפָנַי בַּהֲלָכָה אָמַרְתִּי לוֹ בְּנִי מִי הֶעֱלָךְ אָמַר לִי גַּל טִרְדַּנִי לַחֲבֵירוֹ וַחֲבֵירוֹ לַחֲבֵירוֹ עַד שֶׁהִקִּיאַנִי לַיַּבָּשָׁה. אָמַרְתִּי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כַּמָּה גְּדוֹלִים דִּבְרֵי חֲכָמִים שֶׁאָמְרוּ מַיִם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם סוֹף אִשְׁתּוֹ מֻתֶּרֶת. מַיִם שֶׁאֵין לָהֶם סוֹף אִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה:

רש"י **נענעתי לו ראשי**. ועבר על גבי והלך לו: **ינענע להן ראשו**. ידחה מפני השעה ולא יתגרה בהן:

זוהר בא דף מ' ע"ב

וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת בְּצֵקוֹ טֶרֶם יֶחְמָץ וְגוֹמֵר. פְּקוּדָא בָּתַר דָּא לְסַפֵּר בִּשְׁבָחָא דְיִצִיאַת מִצְרַיִם דְּאִיהוּ חִיּוּבָא עַל בַּר נַשׁ לְאִשְׁתַּעֵי בְּהָאי שְׁבָחָא לְעָלְמִין וַהֲכִי אוֹקִימְנָא כָּל בַּר נַשׁ דְּאִשְׁתַּעֵי בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּבְהַהוּא סִפּוּר חָדֵי בְּחֶדְוָה זַמִּין אִיהוּ לְמֶחֱדֵי בִּשְׁכִינְתָּא לְעָלְמָא דְּאָתֵי דְּהוּא חֵידוּ מִכֹּלָּא דְּהָאי אִיהוּ בַּר נַשׁ דְּחָדֵי בְּמַרְיֵהּ. וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חָדֵי בְּהַהוּא סִפּוּר. בֵּיהּ שַׁעְתָּא כְּנִישׁ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְכָל פַּמַלְיָיא דִילֵיהּ וְאָמַר לוֹן זִילוּ וּשְׁמָעוּ סִפּוּרָא דְּשִׁבְחָא דִילִי דְּקָא מְשַׁתְּעוּ בָּנַי וְחָדָאן בְּפוּרְקָנִי כְּדֵין כֻּלְּהוּ מִתְכַּנְּשִׁין, וְאַתְיָין וּמִתְחַבְּרָן בַּהֲדַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל וְשָׁמְעִין סִפּוּרָא דִשְׁבָחָא דְּקָא חָדָאן בְּחֶדְוָה דְּפוּרְקָנָא דְּמָרַיְהוֹן כְּדֵין אַתְיָין וְאוֹדָן לֵיהּ לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל כָּל אִינּוּן נִסִּין וְגִבּוּרִן וְאוֹדָן לֵיהּ עַל עַמָּא קַדִּישָׁא דְּאִית לֵיהּ בְּאַרְעָא דְּחָדָאן בְּחֶדְוָה דְּפוּרְקָנָא דְּמָארַיְהוֹן. כְּדֵין אִתּוֹסַף לֵיהּ חֵילָא וּגְבוּרְתָּא לְעֵילָא. וְיִשְׂרָאֵל בְּהַהוּא סִפּוּרָא יַהֲבֵי חֵילָא לְמָארַיְהוֹן כְּמַלְכָּא דְּאִתּוֹסַף חֵילָא וּגְבוּרְתָּא כַּד מְשַׁבְּחִין גְּבוּרָתֵיהּ וְאוֹדָן לֵיהּ וְכֻלְּהוֹן דַּחֲלִין מִקָּמֵיהּ וְאִסְתַּלַּק יְקָרֵיהּ עַל כֻּלְּהוּ. וּבְגִין כָּךְ אִית לְשַׁבְּחָא וּלְאִשְׁתַּעֵי בְּסִפּוּר דָּא כְּמָה דְּאִתְמַר. כְּגוֹוָנָא דָּא חוֹבָה אִיהוּ עַל בַּר נַשׁ לְאִשְׁתַּעֵי תְּדִיר קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְפַרְסוּמֵי נִיסָא בְּכָל אִינּוּן נִסִּין דְּעָבַד. וְאִי תֵּימָא אֲמַאי אִיהוּ חוֹבָתָא וְהָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יָדַע כֹּלָּא כָּל מַה דַּהֲוָה וְיֶהֱוֵי לְבָתַר דְּנָא אֲמַאי פְּרִסוּמָא דָּא קָמֵיהּ עַל מָה דְּאִיהוּ עָבִיד וְאִיהוּ יָדַע. אֶלָּא וַדַּאי אִצְטְרִיךְ בַּר נַשׁ לְפַרְסוּמֵי נִיסָא וּלְאִשְׁתַּעֵי קָמֵיהּ בְּכָל מַה דְּאִיהוּ עָבַד. בְּגִין דְּאִינּוּן מִלִּין סַלְקִין וְכָל פַּמַלְיָיא דִלְעֵילָא מִתְכַּנְּשֵׁי וְחָמָאן לוֹן וְאוֹדָאן כֻּלְּהוּ לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִסְתַּלַּק יְקָרֵיהּ עֲלַיְיהוּ עֵילָא וְתַתָּא: כְּגוֹוָנָא דָּא מָאן דְּאִשְׁתַּעֵי וּמְפָרֵט חֻטָאוֹי עַל כָּל מַה דַּעֲבַד. וְאִי תֵּימָא לְמָאי אִצְטְרִיךְ אֶלָּא מְקַטְרְגָא קַאִים תְּדִיר קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין לְאִשְׁתַּעֵי וּלְמִתְבַּע חוֹבֵי בְּנֵי נָשָׁא וּלְמִתְבַּע עֲלַיְיהוֹן דִּינָא. וְכֵיוָן דְּאַקְדִּים בַּר נַשׁ וּמְפָרֵט חֻטָאוֹי כָּל חַד וְחַד לָא אַשְׁאִיר פִּטְרָא דְּפוּמָא לְהַהוּא מְקַטְרְגָא וְלָא יָכִיל לְמִתְבַּע עֲלֵיהּ דִּינָא דְּהָא תְּדִיר תְּבַע דִּינָא בְּקַדְמִיתָא וּלְבָתַר

מִשְׁתָּעֵי וּמְקַטְרֵג פְּלוֹנִי עָבֵד כָּךְ וְעַל דָּא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְבַר נַשׁ לְאַקְדָּמָא וּלְפָרֵט חֲטָאוֹי. כֵּיוָן דְּמְקַטְרְגָא חָמֵי דָּא לֵית לֵיהּ פִּטְרָא דְּפוּמָא עֲלֵיהּ וּכְדֵין אִתְפְּרַשׁ מִינֵיהּ מִכָּל וָכֹל. אִי תָּב בְּתִיּוּבְתָּא יָאוֹת וְאִי לָאו הָא מְקַטְרְגָא אִשְׁתְּכַח עֲלֵיהּ וְאָמַר פְּלוֹנִי דְּאָתָא לְקָמָךְ בְּתוּקְפָּא דְּאַפִּין בָּעִיט בְּמָארֵיהּ חוֹבוֹי כָּךְ וְכָךְ. עַל דָּא יָאוֹת לְאִזְדַּהֲרָא בַר נַשׁ בְּכָל הַנֵי בְּגִין דְּיִשְׁתְּכַח עַבְדָּא מְהֵימְנָא קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

תרגום הזוהר וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת בְּצֵקוֹ. מִצְוָה זוֹ, הִיא לְבָעֵר חָמֵץ. כִּי מִצְוָה זוֹ נִמְסָרָה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת בְּצֵקוֹ טֶרֶם יֶחְמָץ, וְכָתוּב, שְׁאוֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם. וּכְבָר בֵּאֲרוּהוּ הַחֲבֵרִים, וּבֵאֲרוּ סוֹד בֵּין חָמֵץ וּמַצָּה שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, שֶׁזֶּה יֵצֶר הָרַע וְזֶה יֵצֶר הַטּוֹב. הַמִּצְוָה שֶׁלְּאַחַר זוֹ, הוּא לְסַפֵּר בְּשֶׁבַח יְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁהוּא חוֹב עַל הָאָדָם לְעוֹלָם לְסַפֵּר בַּשְּׁבָחִים הָאֵלּוּ. כָּךְ הֶעֱמִדָנוּ, כָּל אָדָם הַמְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וְשָׂמֵחַ בַּסִּפּוּר הַהוּא בַּשִּׂמְחָה עָתִיד הוּא לִשְׂמֹחַ עִם הַשְּׁכִינָה לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֵיא שִׂמְחָה מִכָּל צַד, שֶׁזֶּה הוּא אָדָם הַשָּׂמֵחַ בַּאֲדוֹנוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׂמֵחַ בַּסִּפּוּר הַהוּא שֶׁלּוֹ. בָּהּ בַּשָּׁעָה, מְקַבֵּץ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת כָּל הַחֲבוּרָה שֶׁלּוֹ, וְאָמַר לָהֶם, לְכוּ וְשִׁמְעוּ הַסִּפּוּר שֶׁל הַשָּׂבַח שֶׁלִּי שֶׁמְּסַפְּרִים בָּנַי, וּשְׂמֵחִים בְּגְאֻלָּתִי. אָז מִתְקַבְּצִים כֻּלָּם וּבָאִים וּמִתְחַבְּרִים עִם יִשְׂרָאֵל, וְשׂוֹמְעִים סִפּוּר הַשָּׂבַח שֶׁשְּׂמֵחִים בְּשִׂמְחַת הַגְּאֻלָּה מֵאֲדוֹנָם, וּבָאִים וּמוֹדִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עַל כָּל אֵלּוּ הַנִּסִּים וְהַגְּבוּרוֹת וּמוֹדִים לוֹ עַל עִם הַקָּדוֹשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּאָרֶץ שֶׁשְּׂמֵחִים בְּשִׂמְחַת הַגְּאֻלָּה שֶׁל אֲדוֹנָם. אָז נִתּוֹסֵף לוֹ כֹּחַ וּגְבוּרָה לְמַעְלָה. וְיִשְׂרָאֵל בַּסִּפּוּר הַהוּא נוֹתְנִים כֹּחַ לַאֲדוֹנָם, כְּמֶלֶךְ שֶׁנּוֹסֵף לוֹ כֹּחַ וּגְבוּרָה בָּעֵת שֶׁמְּשַׂבְּחִים גְּבוּרָתוֹ וּמוֹדִים לוֹ, וְהַכֹּל יְרֵאִים מִפָּנָיו וְעוֹלֶה כְּבוֹדוֹ עַל כֻּלָּם. וּמִשּׁוּם זֶה, יֵשׁ לְשַׂבֵּחַ וּלְסַפֵּר בַּסִּפּוּר הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁלָּמַדְנוּ. כְּעֵין זֶה חוֹב הוּא עַל הָאָדָם, לְסַפֵּר תָּמִיד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּלְפָרְסֵם הַנֵּס בְּכָל אֵלּוּ הַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה הוּא חוֹב לְסַפֵּר אֶת הַנִּסִּים, וַהֲלֹא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ הַכֹּל, כָּל מַה שֶּׁהָיָה וְיִהְיֶה לְאַחַר מִכֵּן, וְלָמָּה הַפִּרְסוּם הַזֶּה לְפָנָיו עַל מַה שֶּׁהוּא עָשָׂה וְהוּא יָדַע. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא וַדַּאי צָרִיךְ הָאָדָם לְפָרְסֵם הַנֵּס וּלְסַפֵּר לְפָנָיו מִכָּל מַה שֶּׁעָשָׂה, מִשּׁוּם שֶׁאֵלּוּ הַמִּלּוֹת עוֹלוֹת, וְכָל הַפָּמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה מִתְקַבְּצִים וְרוֹאִים אוֹתָם, וּמוֹדִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְעוֹלֶה כְּבוֹדוֹ עֲלֵיהֶם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. כְּעֵין זֶה, מִי שֶׁמְּסַפֵּר וּמְפָרֵט אֶת חֲטָאָיו, מִכָּל מַה שֶּׁעָשָׂה, וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה צָרִיךְ זֶה. הוּא מִשּׁוּם שֶׁהַמְקַטְרֵג עוֹמֵד תָּמִיד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּדֵי לְסַפֵּר וְלִתְבֹּעַ עַל עֲבֵרוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם, וְלִתְבֹּעַ עֲלֵיהֶם דִּין, כֵּיוָן שֶׁהָאָדָם מַקְדִּים עַצְמוֹ וּמְפָרֵט חֲטָאָיו כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֵינוֹ מַשְׁאִיר פִּתְחוֹן פֶּה לַמְקַטְרֵג הַהוּא, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִתְבֹּעַ עֲלֵיהֶם דִּין. כִּי תָּמִיד הוּא תּוֹבֵעַ דִּין תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מְסַפֵּר וּמְקַטְרֵג, פְּלוֹנִי עָשָׂה כָּךְ. וְעַל כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לְהַקְדִּים אוֹתוֹ וּלְפָרֵט חֲטָאָיו.

כֵּיוָן שֶׁהַמְּקַטְרֵג רוֹאֶה אֶת זֶה, אֵין לוֹ פֶּתְחוֹן פֶּה עָלָיו, וְאָז נִפְרָד מִמֶּנּוּ מִכֹּל וְכֹל. וְאִם חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה טוֹב, וְאִם לֹא, הֲרֵי הַמְּקַטְרֵג נִמְצָא עָלָיו, וְאוֹמֵר, פְּלוֹנִי שֶׁבָּא לְפָנֶיךָ, וְהִתְוַדָּה בְּעַוּוֹת פָּנִים, בָּעַט בַּאֲדוֹנוֹ, חַטָּאיו כָּךְ וְכָךְ. עַל כֵּן יָפֶה שֶׁיִּזָּהֵר הָאָדָם בְּכָל אֵלּוּ, כְּדֵי שֶׁיִּמָּצֵא עֶבֶד נֶאֱמָן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

הלכה פסוקה

הר"ם ה' איסורי ביאה פ' כ"א

א. לֹא תֵלַכְנָה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּעוֹת רֹאשׁ בַּשּׁוּק אַחַת פְּנוּיָה וְאַחַת אֵשֶׁת אִישׁ וְלֹא תֵלֵךְ אִשָּׁה בַּשּׁוּק וּבְנָהּ אַחֲרֶיהָ גְּזִירָה שָׁמָא יִתְפַּשּׁוּ בְּנָהּ וְתֵלֵךְ אַחֲרָיו לְהַחֲזִירוֹ וְיִתְעַלְּלוּ בָּהּ הָרְשָׁעִים שֶׁתִּפָּסוּהוּ דֶּרֶךְ שְׁחוֹק: **ב**. אָסוּר לְהוֹצִיא שִׁכְבַת זֶרַע לְבַטָּלָה לְפִיכָךְ לֹא יִהְיֶה אָדָם דָּשׁ מִבִּפְנִים וְזוֹרֶה מִבַּחוּץ וְלֹא יִשָּׂא קְטַנָּה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד אֲבָל אֵלּוּ שֶׁמְּנָאֲפִין בְּיַד וּמוֹצִיאִין שִׁכְבַת זֶרַע לֹא דַי לָהֶם שֶׁאִיסּוּר גָּדוֹל הוּא אֶלָּא שֶׁהָעוֹשֶׂה זֶה בְּנִידּוּי הוּא יוֹשֵׁב וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (ישעי' א') יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ וּכְאֵלּוּ הָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ:

מוסר

מלוקט

מִנַּי שִׂים אָדָם עַל לֵב חַטָּאוֹת נְעוּרָיו יֶחֱרַד הָאִישׁ וְיִלָּפֵת כִּי עַל יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת בָּעֲרָיוֹת אוֹתָם הַצּוּרוֹת נִקְבָּעוּ בְּדַעְתּוֹ וְהַשָּׂטָן וְיִצֶר הָרַע מְבִיאִם לְנֶגֶד עֵינָיו תָּמִיד וְזֶה גּוֹרֵם לְהַשְׁחִית זַרְעוֹ וְהוּא עָוֹן פְּלִילִי הֶלֹא תִרְאֶה עֵר וְאוֹנֵן שֶׁהָיוּ בְנֵי שְׁמוֹנָה שָׁנִים בְּנֵי יְהוּדָה הַצַּדִּיק נָכְדֵי יַעֲקֹב אֲבִינוּ עֲלֵיהֶם הַשָּׁלוֹם בְּחִיר שֶׁבְּאָבוֹת וְנִכְרְתוּ הֲגַם שֶׁהָיוּ נְשָׂמוֹת עֶלְיוֹנוֹת. וְהוּא עָוֹן דּוֹר הַמַּבּוּל. וְהָאָדָם אֲשֶׁר יֶשׁ לוֹ לֵב. יַחֲשׁוֹב כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים בָּא לִידֵי כָךְ עַל יְדֵי הִרְהוּרִים וְהַיֵּצֶר הָרָע מַטְעֵהוּ שֶׁהָיָה בְאוֹנֶס. אֲבָל אֵין בְּפִיהוּ נְכוֹנָה כִּי הוּא פּוֹשֵׁעַ גָּמוּר כִּי עַל יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת בָּעֲרָיוֹת בָּא לִידֵי הִרְהוּר וְעַל יְדֵי זֶה הִרְבָּה לְהַשְׁחִית וְהָרַג אֶת בָּנָיו וְטִמֵּא חוֹתָמָא דְמַלְכָּא. וְגָבְרוּ רַחֲמָיו לְהַאֲרִיךְ אַפּוֹ אוּלַי יָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה וְיִתְמַרְמֵר בְּוִדּוּי וַחֲרָטָה וְשָׁב וְרָפָא לוֹ:

בא יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ו דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טז) וַיְמַהֵר פַּרְעֹה לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חָטָאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם: וְאוֹחִי פַּרְעֹה לְמַקְרֵי לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַאֲמַר חֲבִית קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן וּלְכוֹן: (יז) וְעַתָּה שָׂא נָא חַטָּאתִי אַךְ הַפַּעַם וְהַעְתִּירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיָסֵר מֵעָלַי רַק אֶת הַמָּוֶת הַזֶּה: וּכְעַן שְׁבוֹק כְּעַן לְחוֹבִי בְּרַם זִמְנָא הָדָא וְצַלּוֹ קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן וְיַעְדֵי מִנִּי לְחוֹד יָת מוֹתָא הָדֵין: (יח) וַיֵּצֵא מֵעִם

פַּרְעֹה וַיֶּעְתַּר אֶל יְהוָה: וּנְפַק מִלְוָת פַּרְעֹה וְצַלִּי קֳדָם יְיָ: (יט) וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה רוּחַ יָם חָזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת הָאַרְבֶּה וַיִּתְקָעֵהוּ יָמָּה סוּף לֹא נִשְׁאַר אַרְבֶּה אֶחָד בְּכֹל גְּבוּל מִצְרָיִם: וַהֲפַךְ יְיָ רוּחָא מַעַרְבָא תַּקִּיף לַחֲדָא וּנְטַל יָת גּוֹבָא וּרְמָהִי לְיַמָּא דְסוּף לָא אִשְׁתְּאַר גּוֹבָא חַד בְּכֹל תְּחוּם מִצְרָיִם:

רש"י רוח ים. רוח מערבי: ימה סוף. אומר אני שים סוף היה מקצתו במערב כנגד כל רוח דרומית וגם במזרח של ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארבה בימה סוף כנגדו. וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר (שמות כג לא) מים סוף ועד ים פלשתים, ממזרח למערב, שים פלשתים במערב היה, שנאמר בפלשתים (צפניה ב ה) יושבי חבל הים גוי כרתים: לא נשאר ארבה אחד. אף המלוחים שמלחו מהם:

(כ) וַיְחַזֵּק יְהוָה אֶת לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְאַתְקֵף יְיָ יָת לִבָּא דְפַרְעֹה וְלָא שַׁלַּח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וְיִהְיֶה חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם וְיָמֵשׁ חֹשֶׁךְ: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרֵים יָדָךְ עַל צֵית שְׁמַיָּא וְיֵהֵי חֲשׁוֹכָא עַל אַרְעָא דְמִצְרָיִם וְיִתְמוּשׁ חֲשׁוֹכָא: (כב) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַשָּׁמָיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֵלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים: וּשְׁבַק מֹשֶׁה יָת יְדֵיהּ עַל צֵית שְׁמַיָּא וַהֲוָה חֲשׁוֹכָא תְּקִיף בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרַיִם תְּלָתָא יוֹמִין:

רש"י ויחזק יהוה את לב פרעה. מלמד שהקב"ה מחזיק ידי רשעים שלא יחזרו בתשובה, כדי שיקבלו עונשם ויאבדו מן העולם: ולא שלח. מלמד שהיה מתאוה לשלחם: ויאמר יהוה אל משה נטה ידך על השמים. מלמד שהיה משה מתירא ממנו שמא יתלה בו את המכה, לפיכך הקדים הקב"ה ואמר לו שלא יתלה בו: ויהי חשך אפלה. מלמד שהיו ישראל מבקשים לעשות מצוה ולא היו יכולים, שהיו המצריים אוספים אצלם כדי שיעשו מצוה ויטלו שכרם בשעת אפילה: ויהי חשך אפלה. מלמד שהיו מתים מתוך חשך ומתוך אפל

מז (א) אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא אֶל פְּלִשְׁתִּים בְּטֶרֶם יַכֶּה פַּרְעֹה אֶת עַזָּה:
דַּהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִם יִרְמְיָה נְבִיָּא עַל פְּלִשְׁתָּאֵי עַד לָא יֵיתֵי פַּרְעֹה וְיִמְחֵי יָת יָתְבֵי עַזָּה:

רש"י **אל פלשתים** . על פלשתים : **בטרם יכה פרעה את עזה** . כשהיה נבוכדנצר צר על ירושלים בשנה העשירית לצדקיהו יצא חיל פרעה ממצרים ויעלו הכשדים מעל ירושלים שמע פרעה ושטף את עזה ושב לארצו בסדר עולם :

(ב) כֹּה אָמַר יְהוָה הִנֵּה מַיִם עֹלִים מִצָּפוֹן וְהָיוּ לְנַחַל שׁוֹטֵף וְיִשְׁטְפוּ אֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ עִיר וְיֹשְׁבֵי בָהּ וְזָעֲקוּ הָאָדָם וְהֵילִל כֹּל יוֹשֵׁב הָאָרֶץ: כִּדְנָן אֲמַר יְיָ הָא עַמַּיָּא אֶתֵּן מִצָּפוֹנָא וְיהוֹן כְּנַחַל מִגְּבָר וְיִבְזוּן אַרְעָא וּמַלָּאָה קִרְוָיָא וּדְיָתְבִין בְּהוֹן וְיִצָּוְחוּן בְּנֵי אֱנָשָׁא וְיֵלִילוּן כָּל יָתְבֵי אַרְעָא: (ג) מִקּוֹל שַׁעֲטַת פַּרְסוֹת אַבִּירָיו מֵרַעַשׁ לְרִכְבּוֹ הֲמוֹן גַּלְגַּלָּיו לֹא הִפְנוּ אָבוֹת אֶל בָּנִים מֵרְפְיוֹן יָדָיִם: מִקָּל מַפְסוּעִית פַּרְסַת גַּבְרוֹהִי מְזִיעַ לְרִתֵּיכוֹהִי אִתְרַגּוּשַׁת גַּלְגַּלּוֹהִי לָא מִתְפַּנָּן אֲבָאן לְרַחֲמָא עַל בְּנִין מֵאִתְרַשָּׁלוּת יָדִין:

רש"י **שעטת** . אין לו דמיון ויונתן תרגמו מפסועית : **מרעש לרכבו** . מרעש אשר לרכבו : **גלגליו** . אופני מרכבותיו : **לא הפנו אבות אל בנים** . להצילם :

(ד) עַל הַיּוֹם הַבָּא לְשַׁדּוֹד אֶת כָּל פְּלִשְׁתִּים לְהַכְרִית לְצֹר וּלְצִידוֹן כֹּל שָׂרִיד עֹזֵר כִּי שֹׁדֵד יְהוָה אֶת פְּלִשְׁתִּים שְׁאֵרִית אִי כַּפְתּוֹר: עַל יוֹמָא דְּאָתֵי לְמֵיבַז יָת כָּל אַרְעָא פְּלִשְׁתָּאֵי לְשֵׁיצָאָה לְצוֹר וּלְצִידוֹן כָּל שְׁאֵיר סָעִיד אֲרֵי אֲבִיז יְיָ יָת אַרְעָא פְּלִשְׁתָּאֵי שְׁאָר נְגָוֵת קַפּוֹטָקָאי:

רש"י **להכרית לצור ולצידון** . פלשתים היו עוזרים אותם מאויביהם : **אי כפתור** . איזל"ש בלע"ז :

(ה) בָּאָה קָרְחָה אֶל עַזָּה נִדְמְתָה אַשְׁקְלוֹן שְׁאֵרִית עִמְקָם עַד מָתַי תִּתְגּוֹדָדִי: מָטַת פּוּרְעָנוּתָא לְיָתְבֵי עַזָּה אִתְּבְרוּ אַשְׁקְלָנָאי שְׁאָר תּוּקְפֵּיהוֹן עַד אֵימָתַי תִּתְהַמְמוּן:

רש"י **נדמתה** . נחרבה : **תתגודדי** . תשרטי באבל ובבכי :

כתובים - משלי - פרק יד

(ח) חָכְמַת עָרוּם הָבִין דַּרְכּוֹ וְאִוֶּלֶת כְּסִילִים מִרְמָה: חָכְמְתָא דַּעֲרִימָא בְּיוּנָא דְאָרְחָא וּבְשַׁטְיוּתָא דְסַכְלֵי רַמָּיוּתָא:

רש"י **חכמת ערום** . מי שהוא חכם הבין דרכו לפלס אורחותיו : **ואולת כסילים** . היא המרמה שבלבם סופה שמביאתם לידי טפשות :

(ט) אֱוִלִים יָלִיץ אָשָׁם וּבֵין יְשָׁרִים רָצוֹן: כְּסִילֵי מָתְלִין בְּחֵטְאָה וּבֵינָת תְּרִיצֵי רְעוּתָא:

רש"י **אוילים יליץ אשם** . שהם חוטאים שצריכין לתת ממון למי שחטאו לו ויליץ בעדם אשמם שהם מביאים ממונם לו כמו הפלשתים שנאמר קחו לכם ה' טחורי זהב וה'

עכברי זהב וגומר ונתתם לאלהי ישראל כבוד אולי יקל את ידו מעליכם (ש"א ו) : **אשם** . אמנד"א בלע"ז : **ובין ישרים רצון** . אפיימינ"ט בלע"ז הקב"ה מרוצה להם :

(י) לֵב יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ וּבְשִׂמְחָתוֹ לֹא יִתְעָרַב זָר: לְבָא יַדֵּיע מְרִירוּתָא דְנַפְשֵׁיהּ וּבְחֶדְוָתֵיהּ לָא מִתְעָרַב נוּכְרָאָה:

רש"י **לב יודע** . מרת נפשו . טרחו ויגיעו שעמל בתורה לפיכך בשמחתו לא יתערב זר כשיקבל שכרו לעתיד . ד"א לב יודע מרת נפשו ישראל שהם מרי נפש בגלות והיו נהרגים על קדושת השם ובשמחתו לא יתערב זר לעתיד . (יא) בית רשעים . בית ארם ישמד יש דרך ישר לפני איש , דרך עצל ישרה היא בעיני עשו שהוא איש שדה ואחריתה וגו' :

(יא) בֵּית רְשָׁעִים יִשָּׁמֵד וְאֹהֶל יְשָׁרִים יַפְרִיחַ: בֵּיתָא דְרַשִׁיעֵי יִשְׁתֵּיצֵי וּמַשְׁכְּנָא דְתָרִיצֵי מְפָרַיח: (יב) יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת: אִית אָרְחָא דְסָבְרִין בְּנֵי נָשָׁא דִתְרִיצָא הִיא וְסוֹפָהּ אָרְחָא דְמוֹתָא:

רש"י **יש דרך ישר לפני איש** . עובר עבירה ואומר אין בה עבירה . ד"א יש דרך ישר לפני איש דרך עצל ישרה היתה בעיני עשו שהיה איש שדה ואחריתה וגו' :

(יג) גַּם בִּשְׂחוֹק יִכְאַב לֵב וְאַחֲרִיתָהּ שִׂמְחָה תוּגָה: אַף בְּגוּחֲכָא נְכָאַב לִבָּא וְסוֹפָא דְחֶדְוָתָא חֲמוּצָא:

רש"י **גם בשחוק** . שהקב"ה משחק עמהם בעה"ז יכאב לבם לעתיד לבא וכן הוא אומר ואתם תצעקו מכאב לב (ישעיה ס"ה) :

משנה בבא מציעא פרק ה

א. אֵיזֶהוּ נָשֶׁךְ וְאֵיזֶהוּ תַרְבִּית. אֵיזֶהוּ נָשֶׁךְ. הַמַּלְוֶה סֶלַע בַּחֲמִשָּׁה דִינָרִין, סָאתַיִם חִטִּין בְּשָׁלֹשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׁךְ. וְאֵיזֶהוּ תַרְבִּית. הַמַּרְבֶּה בַּפֵּרוֹת. כֵּיצַד. לָקַח הֵימֶנּוּ חִטִּין בְּדִינַר זָהָב הַכּוֹר, וְכֵן הַשַּׂעַר, עָמְדוּ חִטִּין בִּשְׁלֹשִׁים דִּינָרִין, אָמַר לוֹ תֵּן לִי חִטֵּי, שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְמָכְרָן וְלִקַּח בָּהֶן יַיִן. אָמַר לוֹ הֲרֵי חִטָּיִךְ עֲשׂוּיוֹת עָלַי בִּשְׁלֹשִׁים, וַהֲרֵי לְךָ אֶצְלִי בָּהֶן יַיִן, וְיַיִן אֵין לוֹ:

ברטנורה (א) **איזהו נשך**. שהוא נושך. דשקל מיניה מאי דלא יהיב ליה: **המרבה בפירות**. המרבה שכר לעצמו בפירות. ובין בהלואת כסף ובין בהלואת פירות הוי רבית. שהרי מתרבה ממונו. אלא דבסיפא, רבית דרבנן קמפרש שהוא דרך מקח וממכר: **דינר זהב**. עשרים וחמשה דינרי כסף: **וכן השער**. כך היו נמכרין בעיר. והותר לו לתת מעות עכשיו על מנת ליתן לו זה חטין כל ימות השנה בדמים הללו כשיעור מעותיו ואע"פ שעכשיו אין לו חטין, דתנן בפרקין יצא השער פוסקין, אע"פ שאין לזה יש לזה, ויכול המוכר הזה לקנותם עתה במעות הללו: עמדו חטין בשלשים דינרין אמר לו תן לי חיטי. וזה מותר אם נתן לו חטין. אבל אם פסק לתת לו בהן יין, אסור, שמא יוקיר היין, הואיל ואין לו יין. ואע"פ שפוסק עמו כשער היין של עכשיו וכבר יצא השער, הואיל ואינו נותן לו

דמים שנוכל לומר יכול הוא לקנות יין בדמים שקבל אלא בא לעשות עליו דמי החטין חוב ולפסוק על החוב יין, אסור אם יין אין לו. דאי הוה ליה יין, הוי קנוי לו מעכשיו לזה שבא לפסוק על החוב יין, וכי אייקר ברשותיה אייקר:

ב. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ, לֹא יָדוּר בַּחֲצֵרוֹ חִנָּם, וְלֹא יִשְׁכֹּר מִמֶּנּוּ בְּפָחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רִבִּית. מַרְבִּין עַל הַשָּׂכָר, וְאֵין מַרְבִּין עַל הַמֶּכֶר. כֵּיצַד. הִשְׁכִּיר לוֹ אֶת חֲצֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ אִם מֵעַכְשָׁיו אַתָּה נוֹתֵן לִי, הֲרֵי הוּא לְךָ בְּעֶשֶׂר סְלָעִים לַשָּׁנָה, וְאִם שֶׁל חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ, בְּסֶלַע לַחֹדֶשׁ, מֻתָּר. מָכַר לוֹ אֶת שָׂדֵהוּ, וְאָמַר לוֹ אִם מֵעַכְשָׁיו אַתָּה נוֹתֵן לִי, הֲרֵי הִיא שֶׁלְּךָ בְּאֶלֶף זוּז, אִם לַגֹּרֶן, בְּשִׁנֵּים עָשָׂר מָנֶה, אָסוּר:

ברטנורה (ב) **מרבין על השכר**. בשכר המתנת מעות השכירות: **ואין מרבין על המכר**. בשכר המתנת המקח. וטעמא, משום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, הלכך כי שקיל מיניה סלע בחודש דהוו להו שתים עשרה סלעים אין זה שכר המתנת מעות, שהרי לא נתחייב לשלם לו שכירות עד סוף החודש, והאי דאמר ליה אם עכשיו תתן לי הרי היא שלך בעשר סלעים, אי הוה מקדים ליה הוה מחיל ליה מדמי השכירות ומוגר ליה בפחות משויה. אבל גבי מכר משמשך המקח דינו ליתן המעות, וכי אמר ליה אם מעכשיו תתן הרי היא לך באלף זוז, הן הן דמיה, וכי מטפי עלייהו לגורן, שכר המתנת מעות הוא: **מכר לו את השדה וכו'**. והוא הדין מטלטלין וכל סחורה אם מכר לו יותר משויה בשכר המתנת מעות, אסור, והוי אבק רבית מדבריהם. וכל אבק רבית אם נתן אינה יוצאה בדיינים. דאילו רבית קצוצה דאורייתא יוצאה בדיינים:

ג. מָכַר לוֹ אֶת הַשָּׂדֶה, וְנָתַן לוֹ מִקְצָת דָּמִים, וְאָמַר לוֹ אַיְמָתַי שֶׁתִּרְצֶה הָבֵא מָעוֹת וְטוֹל אֶת שֶׁלְּךָ, אָסוּר. הִלְוָהוּ עַל שָׂדֵהוּ, וְאָמַר לוֹ אִם אֵי אַתָּה נוֹתֵן לִי מִכָּאן וְעַד שָׁלֹשׁ שָׁנִים הֲרֵי הִיא שֶׁלִּי, הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ. וְכָךְ הָיָה בַּיְתוֹס בֶּן זוֹנִין עוֹשֶׂה עַל פִּי חֲכָמִים:

ברטנורה (ג) **הבא מעות וטול את שלך אסור**. הבא מותר מעות שעליך וטול שדה שלך, אסור לעשות כן. וכגון שאמר לו מוכר ללוקח לכי מייתית מותר המעות קנה מעכשיו. לפיכך אסור לעשות כן, שאם יאכל מוכר הפירות בתוך כך, לכשיביא זה המעות נמצא שדה זו קנויה לו מיום המכר, וזה אכל הפירות בשכר המתנת מעותיו. ואם יאכל לוקח פירות מעכשיו, שמא לא יביא מותר המעות ויחזיר לו זה מה שקבל ונמצא שלא היתה שדה קנויה לו, דהא לכי מייתית קני מעכשיו אמר ליה, והא לא אייתי, ומעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אצל מוכר, וזה אכל פירות בשכרו: **הרי היא שלו**. וכגון דאמר ליה קני מעכשיו אם לא אביא לך מכאן עד שלש שנים, דלאו אסמכתא היא אלא קנין גמור, שעל מנת מכר גמור החזיק בה מעכשיו בדמים הללו ואזולי אוזיל גביה, וזה קבל עליו

שאם יחזיר לו מעותיו עד שלש שנים יקבלם. והפירות יהיו מונחים ביד שליש, אם יחזיר הלוה מעותיו למלוה עד שלש שנים יתן הפירות ללוה, ואם לאו יתן הפירות למלוה, שהיתה השדה קנויה לו משעת הלואה, ואותה הלואה דמי השדה היתה:

ד. אֵין מוֹשִׁיבִין חֲנוָנִי לְמַחֲצִית שָׂכָר, וְלֹא יִתֵּן מָעוֹת לְקַח בָּהֶן פֵּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל. אֵין מוֹשִׁיבִין תַּרְנְגוֹלִין לְמֶחֱצָה, וְאֵין שָׁמִין עֲגָלִין וּסְיָחִין לְמֶחֱצָה, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ שְׂכַר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ. אֲבָל מְקַבְּלִין עֲגָלִין וּסְיָחִין לְמֶחֱצָה, וּמְגַדְּלִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּהוּ מְשֻׁלָּשִׁין. וַחֲמוֹר, עַד שֶׁתְּהֵא טוֹעֶנֶת:

ברטנורה (ד) אין מושיבין חנוני למחצית שכר. לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין בסלע ואתה מוכרן בחנות פרוטה פרוטה ומשתכר סאה, הילך פירות ושב ומכור בחנות והריוח נחלוק. וטעמא דמלתא, משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון, סתם המקבל פרקמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וזולא, הילכך ההיא פלגא כיון דמיחייב באונסין מלוה היא אצלו שהרי היא שומא אצלו במעות בשער השוק ודינו ליטול חצי שכר, נמצא מתעסק בחציו של בעל הבית שהוא פקדון אצלו בשכר המתנת מעות המלוה, לפיכך אסור. אלא אם כן נותן לו שכר עמלו שהוא עמל באותו החצי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה, אם היה נגר או נפח, כמה אדם רוצה ליטול ליבטל ממלאכה כבדה כזו ולעשות מלאכה קלה: **אין מושיבין תרנגולים למחצה**. לשום ביצים בדמים לבעל התרנגולת להושיבה עליהם לגדל אפרוחים למחצית שכר מה שיהיו האפרוחים שוים יותר על דמי הביצים, דהואיל וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו, הוה ליה פלגא מלוה, נמצא זה מגדל את חציין השני בשכר המתנת מעותיו: **ומזונו**. מזון שהוא מוציא באפרוחים: ואין שמין עגלים וסייחין למחצה. עכשיו הם שוים כך וכך, קבלם עליך לגדלם שנתים למחצית שכר, ולמחצית הפסד אם ימותו: **אבל מקבלים עגלים וסייחים**. קטנים. בלא שומא, שאם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם: **כשיהיו משולשים**. פירוש כשיעמדו על שליש גדולן ואז יחלוקו: **ובחמור עד שתהא טוענת**. משאוי. כך היה מנהגם לגדלם קודם חלוקה:

ה. שְׁמִין פָּרָה וַחֲמוֹר וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל לְמֶחֱצָה. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַחֲלֹק אֶת הַוְלָדוֹת מִיָּד, חוֹלְקִין, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְגַדֵּל, יְגַדֵּלוּ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שָׁמִין עֶגֶל עִם אִמּוֹ וּסְיָח עִם אִמּוֹ. וּמַפְרִיז עַל שֶׁדֵּהוּ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם רִבִּית:

ברטנורה (ה) **שמין פרה**. גדולה, וחמור גדול. שראויין למלאכה, ומלאכתן כולה למקבל: **למחצה**. לחלוק שבח שישביחו, בדמים ובולדות: **לחלוק את הולדות מיד**. כשתבוא

שעת חלוקתן, בבהמה דקה שלשים יום ובגסה חמישים יום: **שמין עגל עם אמו**. ואין צריך ליתן עמל ומזון לעגל אלא לאם. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: **ומפרין על שדהו**. לשון פרה ורבה. ואית דגרסי ומפריז, בזיי"ן. לשון פרזות תשב ירושלים (זכריה ב'). כלומר מרחיב על שדהו. והוא שיאמר לו [חוכר למחכיר] אתה רגיל ליקח בחכירות שדך עשרת כורין לשנה, הלויני מאתים זוז שאוכל להוציא לזבל שדה זו ולזרעה ולחרשה ואני מעלה לך בחכירותה י"ב כורים לשנה ואחזיר לך מעותיך, זה מותר, דהוי כאילו מעדיף לו שני כורים הללו מפני שחוכר ממנו שדה טובה ומשובחת שחכירותה יפה מחכירות שדה רעה:

ו. אֵין מְקַבְּלִין צֹאן בְּרָזֶל מִישְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רִבִּית. אֲבָל מְקַבְּלִין צֹאן בְּרָזֶל מִן הַנָּכְרִים, וְלוֹוִין מֵהֶן וּמַלְוִין אוֹתָן בְּרִבִּית, וְכֵן בְּגֵר תּוֹשָׁב. מַלְוֶה יִשְׂרָאֵל מָעוֹתָיו שֶׁל נָכְרִי מִדַּעַת הַנָּכְרִי, אֲבָל לֹא מִדַּעַת יִשְׂרָאֵל:

ברטנורה (ו) **אין מקבלין צאן ברזל**. כל אחריות הנכסים על המקבל, ושם אותם עליו במעות, וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקים השכר. ואע"ג דמשנה יתירה היא, דהא תנא ליה לעיל אין מושיבים חנוני למחצית שכר משום דמקבל עליה פלגא בהפסד, וכל שכן הכא דקבל כל האחריות עליו. נקט ליה משום סיפא. אבל מקבלים צאן ברזל מן הנכרים: **מדעת הנכרי**. כגון ישראל שלוה מעות מנכרי ברבית וביקש להחזירם לו, מצאו ישראל אחר ואמר תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו. אם העמידו אצל נכרי, אע"פ שישראל נותנם לו במצות הנכרי, מותר. ואם לא העמידו אצל נכרי, אסור. דהוא ניהו דקא מוזיף ליה בריבית:

ז. אֵין פּוֹסְקִין עַל הַפֵּרוֹת עַד שֶׁיֵּצֵא הַשַּׁעַר. [יָצָא הַשַּׁעַר, פּוֹסְקִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָזֶה יֵשׁ לָזֶה]. הָיָה הוּא תְּחִלָּה לַקּוֹצְרִים, פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל הַגְּדִישׁ, וְעַל הֶעָבִיט שֶׁל עֲנָבִים, וְעַל הַמַּעֲטָן שֶׁל זֵיתִים, וְעַל הַבִּיצִים שֶׁל יוֹנֵר, וְעַל הַסִּיד מְשֻׁשְׁקָעוֹ בַּכְּבָשָׁן. וּפוֹסֵק עִמּוֹ עַל הַזֶּבֶל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין פּוֹסְקִין עַל הַזֶּבֶל אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה לוֹ זֶבֶל בָּאַשְׁפָּה. וְחֲכָמִים מַתִּירִין. וּפוֹסֵק עִמּוֹ כְּשַׁעַר הַגְּבוֹהַּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָסַק עִמּוֹ כְּשַׁעַר הַגְּבוֹהַּ, יָכוֹל לוֹמַר תֵּן לִי כָזֶה, אוֹ תֵּן לִי מָעוֹתַי:

ברטנורה (ז) **היה הוא תחלה לקוצרים**. ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער: **פוסק עמו**. באיזה שער שירצה. דכיון דיש לו אין כאן רבית, דמעכשיו אותו גדיש קנוי לו. ואע"ג דלא משך, כיון דכי אין לו נמי לא הוה אלא אבק רבית דרבנן, כי יש לו לא גזור: **על העביט**. כלי גדול שצוברים בו את הענבים לפני דריכה והם מתחממים להוציא יינם יפה. ושל זיתים קרוי מעטן: **על הבצים של יוצר**. אם הכניס עפר ועשאו בצים לעשות מהן

קדרות, פוסק עמו על הקדירות באיזה שער שירצה, ואע"פ שלא יצא השער: **ועל הסיד**. פוסק עמו באיזה שער שירצה משישקענו בכבשן העצים והאבנים לשרוף ולעשות מהן סיד: **וחכמים מתירין**. איכא בין חכמים לת"ק, דת"ק כל ימות השנה קאמר. ופליג עליה רבי יוסי ואמר לא שנא ימות החמה ולא שנא ימות הגשמים עד שיהיה לו למוכר זבל באשפות. וחכמים מתירין דוקא בימות החמה, שאע"פ שאין לו, יש לאחרים, שהכל יש להן זבל שכבר נרקב ונשוף בימות הגשמים. אבל בימות הגשמים לא. והלכה כחכמים: **כשער הגבוה**. אם יפחות השער ממה שהוא עכשיו, תתן לי כשער הזול. גבוה, היינו בזול שנותנין פירות גבוהים ורבים בדמים מועטים: **תן לי כזה או תן לי מעותי**. שהרי לא משך ויכול לחזור בו, ואפילו מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן מעותיו על מנת לקבל עכשיו אלא לאחר זמן, ובתוך כך נשתנה השער, סתם דעתיה דאינש אתרעא זילא פסיק. ואין הלכה כרבי יהודה:

ח. מַלְוֶה אָדָם אֶת אֲרִיסָיו חִטִּין בְּחִטִּין לְזָרַע, אֲבָל לֹא לֶאֱכֹל. שֶׁהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל מַלְוֶה אֶת אֲרִיסָיו חִטִּין בְּחִטִּין לְזָרַע, בְּיִקָּר וְהוּזְלוּ, אוֹ בָזוֹל וְהוּקְרוּ, נוֹטֵל מֵהֶן כְּשַׁעַר הַזּוֹל, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהֶלְכָה כֵן, אֶלָּא שֶׁרָצָה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ:

ברטנורה (ח) **חטין בחטין לזרע**. סאה בסאה מותר להלוות לאריס דוקא כשרוצה לזרעו. וטעמו, דבאתרא דאריס הוא שנותן הזרע, אם אין לו זרע לזרוע השדה יסלקנו בעל הבית, וכשלוה האריס מבעל הבית וזורע וכשיוקירו חטין יתן חטין, אין זו הלואה, אלא הרי הוא כיורד לתוכה מעכשיו על מנת שיטול בעל הבית הזרע תחלה מחלק שיגיע לאריס והאריס יטול השאר שכר טרחו, ועל מנת כן ירד שיטול פחות משאר אריסין כשיעור הזרע, ואין כאן רבית: **שהיה רבן גמליאל**. כלומר, לכך הוצרך לשנות משנה זו, לפי שהיה רבן גמליאל מחמיר שאם הוזלו נוטל כשער הזול, ואשמעינן מתניתין לא שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו:

ט. לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ, הַלְוֵינִי כּוֹר חִטִּין וַאֲנִי אֶתֶּן לְךָ לַגֹּרֶן. אֲבָל אוֹמֵר לוֹ הַלְוֵינִי עַד שֶׁיָּבוֹא בְנִי, אוֹ עַד שֶׁאֶמְצָא מַפְתֵּחַ. וְהַלֵּל אוֹסֵר. וְכֵן הָיָה הִלֵּל אוֹמֵר, לֹא תַלְוֶה אִשָּׁה כְּכָר לַחֲבֶרְתָּהּ עַד שֶׁתַּעֲשֶׂנּוּ דָמִים, שֶׁמָּא יוֹקִירוּ חִטִּים, וְנִמְצְאוּ בָאוֹת לִידֵי רִבִּית:

ברטנורה (ט) **הלויני עד שיבוא בני**. דכיון שיש לו, שפיר דמי. דלא גזור רבנן אלא כשאין לו. ואפילו אין לו אלא סאה אחת, לווה עליה כמה כורין, דכל חדא וחדא אמרינן זו תהא תחתיה, שהרי אינה קנויה למלוה וביד הלוה למכרה ולאכלה, וכשלוה כל אחת ואחת לוה בהיתר: **וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה**. ואין הלכה כהלל. אלא הלכה כחכמים שאומרים לוין סתם ופורעין סתם:

י. אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ, נַכֵּשׁ עִמִּי וַאֲנַכֵּשׁ עִמָּךְ, עֲדֹר עִמִּי וְאֶעְדֹּר עִמָּךְ, וְלֹא יֹאמַר לוֹ נַכֵּשׁ עִמִּי וְאֶעְדֹּר עִמָּךְ, עֲדֹר עִמִּי וַאֲנַכֵּשׁ עִמָּךְ. כָּל יְמֵי גָּרִיד, אֶחָד. כָּל יְמֵי רְבִיעָה, אֶחָד. לֹא יֹאמַר לוֹ חֲרֹשׁ עִמִּי בַּגָּרִיד וַאֲנִי אֶחֱרֹשׁ עִמָּךְ בָּרְבִיעָה. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, יֵשׁ רִבִּית מֻקְדֶּמֶת וְיֵשׁ רִבִּית מְאֻחֶרֶת. כֵּיצַד. נָתַן עֵינָיו לִלְווֹת הֵימֶנּוּ, וְהָיָה מְשַׁלֵּחַ לוֹ וְאוֹמֵר בִּשְׁבִיל שֶׁתַּלְוֵנִי, זוֹ הִיא רִבִּית מֻקְדֶּמֶת. לָוָה הֵימֶנּוּ וְהֶחֱזִיר לוֹ אֶת מָעוֹתָיו, וְהָיָה מְשַׁלֵּחַ לוֹ וְאָמַר בִּשְׁבִיל מָעוֹתֶיךָ שֶׁהָיוּ בְטֵלוֹת אֶצְלִי, זוֹ הִיא רִבִּית מְאֻחֶרֶת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, יֵשׁ רִבִּית דְּבָרִים, לֹא יֹאמַר לוֹ, דַּע כִּי בָא אִישׁ פְּלוֹנִי מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי:

ברטנורה (י) **נכש עמי**. היום ואנכש עמך למחר. ניכוש הוא עקירת העשבים הרעים הגדלים בתבואה: **עדור**. חפור: לא יאמר לו נכש עמי ואעדור עמך. פעמים שזו קשה מזו, ויש כאן אגר נטר: **כל ימי גריד אחד**. ולא חיישינן אם יום אחד גדול מחבירו. וכן כל ימי רביעה אחד. ומותר לומר עדור עמי יום זה של גריד. ואני אעדור עמך יום אחר של גריד. וכן ברביעה: **גריד**. ימות החמה: **רביעה**. ימות הגשמים: **ואני אחרוש עמך ברביעה**. שימי רביעה קשים למלאכה שבשדות:

יא. וְאֵלּוּ עוֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה. הַמַּלְוֶה, וְהַלֹּוֶה, וְהֶעָרֵב, וְהָעֵדִים. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אַף הַסּוֹפֵר. עוֹבְרִים מִשּׁוּם לֹא תִתֵּן (ויקרא כה), וּמִשּׁוּם בַּל תָּקֹם מֵאִתּוֹ (שם), וּמִשּׁוּם לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה (שמות כב), וּמִשּׁוּם לֹא תְשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ (שם), וּמִשּׁוּם וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ:

ברטנורה (יא) **עוברים משום לא תתן וכו'**. מלוה עובר בכולן. לוה עובר משום בל תשיך, שהוא לשון מפעיל לאחרים, לא תגרום שאחיך ישוך, ועובר על ולאחיך לא תשיך, ולפני עור לא תתן מכשול. ערב ועדים עוברים על לא תשימון עליו נשך בלבד:

גמרא בבא מציעא דף נ"ט ע"ב

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיַּפִּיל עַצְמוֹ לְכִבְשַׁן הָאֵשׁ וְאַל יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵירוֹ בָּרַבִּים מְנָא לָן מִתָּמָר דִּכְתִיב (בראשית ל"ח) הִיא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ. אָמַר רַב חֲנִינָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי מָאי דִּכְתִיב (ויקרא כ"ה) לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ עַם שֶׁאִתְּךָ בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת אַל תּוֹנֵהוּ. אָמַר רַב לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זָהִיר בְּאוֹנָאַת אִשְׁתּוֹ שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁדִּמְעָתָהּ מְצוּיָה אוֹנָאָתָהּ קְרוֹבָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִיּוֹם שֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִנְעֲלוּ שַׁעֲרֵי תְפִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ג') גַּם כִּי אֶזְעַק וַאֲשַׁוֵּעַ שָׂתַם תְּפִלָּתִי. וְאַף עַל פִּי שֶׁשַּׁעֲרֵי תְפִלָּה נִנְעֲלוּ שַׁעֲרֵי דִּמְעָה לֹא נִנְעֲלוּ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ל"ט) שִׁמְעָה תְפִלָּתִי ה' וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה אֶל דִּמְעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ. וְאָמַר רַב כָּל הַהוֹלֵךְ בַּעֲצַת אִשְׁתּוֹ נוֹפֵל בְּגֵיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א' כ"א) רַק לֹא הָיָה כְאַחְאָב וגו' אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵי וְהָא אֲמַרֵי אינְשֵׁי אִתְּתָךְ גּוּצָא גְּחִין וְתִלְחוֹשׁ

לָהּ. לֹא קַשְׁיָא הָא בְּמִילֵי דְעָלְמָא וְהָא בְּמִילֵי דְבֵיתָא. לִישָׁנָא אַחֲרִינָא הָא בְּמִילֵי דִשְׁמַיָּא וְהָא בְּמִילֵי דְעָלְמָא. אָמַר רַב חַסְדָּא כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעָלִים חוּץ מִשַּׁעֲרֵי אוֹנָאָה שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ז') הִנֵּה ה' נִצָּב עַל חוֹמַת אֲנָךְ וּבְיָדוֹ אֲנָךְ. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר הַכֹּל נִפְרָע בִּידֵי שָׁלִיחַ חוּץ מֵאוֹנָאָה שֶׁנֶּאֱמַר וּבְיָדוֹ אֲנָךְ. אָמַר רִבִּי אַבָּהוּ שְׁלֹשָׁה אֵין הַפְּרִגּוּד נִנְעָל בִּפְנֵיהֶם אוֹנָאָה וְגֵזֶל וַעֲבוֹדָה זָרָה. אוֹנָאָה דִּכְתִיב וּבְיָדוֹ אֲנָךְ. גֵּזֶל דִּכְתִיב (ירמי' ו') חָמָס וְשֹׁוד יִשָּׁמַע בָּהּ עַל פָּנַי תָּמִיד. עֲבוֹדָה זָרָה דִּכְתִיב (ישעי' ס"ה) הָעָם הַמַּכְעִיסִים אוֹתִי עַל פָּנַי תָּמִיד. וְאָמַר רִבִּי חֶלְבּוֹ. לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זָהִיר בִּכְבוֹד אִשְׁתּוֹ שֶׁאֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל אִשְׁתּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית י"ב) וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ. וְהַיְינוּ דְאָמַר לְהוּ רָבָא לִבְנֵי מְחוֹזָא אוֹקִירוּ לְנָשַׁייכוּ כִּי הֵיכִי דְתִתְעַתְּרוּ:

רש"י **היא מוצאת והיא שלחה**. אף ע"פ שהיו מוציאין אותה לשרפה לא אמרה להם ליהודה נבעלתי אלא שלחה לו למי שאלה לו אנכי הרה ואם יודה הוא מעצמו יודה: **עמיתו**. עם אתו: **באונאת אשתו**. באונאת דברים לצערה: **אונאתה קרובה**. פורענות אונאתה ממהר לבא: **שמעה תפלתי**. אין לשנותו מלשון בקשה שמבקש מאת הקב"ה שישמע תפלתו אבל אל תחרש יש לשנותו מלשון בקשה ולו' בזו אני בוטח שאין דרכך לשתוק ולא להחריש וכו': **רק לא היה כאחאב**. סיפיה דקרא אשר הסתה אותו איזבל אשתו: **כל השערים**. של תפלה נעלו: **חוץ משערי אונאה**. הצועק על אונאת דברים אין השער ננעל בפניו: **הכל על ידי שליח**. על כל עבירות נפרעין על ידי שליח: **ובידו וגו'**. לא מסר לשליח: **פרגוד**. מחיצה שבין שכינה לצבא מרום: **אינו ננעל**. להפסיק ראייתן מן המקום אלא תמיד רואה אותם עד שיפרע: **ובידו אנך**. משמע שהיה תמיד אצלו ומשמש בה: **על פני**. לפני ואין מחיצה בינו לבין העבירה: **מחוזא**. עיר שהיה רבא דר בתוכה כך שמה: **אוקירו לנשייכו**. כבדו נשותיכם:

זוהר בא דף מ"ג ע"א

וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה וּלְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ וְגוֹמֵר. פְּקוּדָא דָּא פְּקוּדָא דְאִקְרֵי בְּגוֹנָא אַחֲרָא דְּלָא אִקְרֵי מִצְוָה אֶלָּא קְדוּשָׁה וְאִלֵּין אִינוּן תְּפִילִין. תְּפִלָּה שֶׁל יַד וּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ. תִּקּוּנָא פְּאֲרָא שַׁפִּירוּ דְּגוֹנְנִין עִלָּאִין. וְעַל דָּא אִקְרוּן טוֹטָפֹת כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (ישעיה מ"ט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. וּכְתִיב (הושע י"א) כִּי נַעַר יִשְׂרָאֵל וָאוֹהֲבֵהוּ יִשְׂרָאֵל זוּטָא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵל סָבָא שַׁפִּירוּ דְּגוֹנְנִין עֵילָא וְתַתָּא. יוֹסֵף סַלִּיק וְאִתְעֲטָר בְּתָרִין גּוֹנְנִין (נ"א דַּרְגִּין) בְּקַדְמֵיתָא נַע"ר וּבְסוֹפָא צַדִּי"ק כַּמָּה יָאִין בֵּיהּ גּוֹנְנִין לְמֶחֱזֵי וְרָזָא דָּא (בראשית ט"ל) וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה תֹאַר וִיפֵה מַרְאֶה שַׁפִּירָא בְּתָרִין סִתְרִין בְּתָרִין דַּרְגִּין בְּתָרִין גּוֹנְנִין עֵילָא וְתַתָּא כְּתִיב (דברים ו') וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב. הַיָּשָׁר דָּא תְּפִלָּה שֶׁל יָד לְאַמְשְׁכָא לֵיהּ בִּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ

לְאִתְיַיחֲדָא כַּחֲדָא וּתְפִלָּה שֶׁל יַד אַקְדִּים לְשֶׁל רֹאשׁ וְאִצְטְרִיךְ דְּלָא יְהֵא פְּרוּדָא בֵּינַיְיהוּ כְּלַל. מָאן דְּמִתְעַטֵּר בִּתְפִלִּין קָאִים בָּרָזָא דְגוֹנָא עִלָּאָה וְקָאִים בְּאִינּוּן תְּרִין רָזִין דְּקָאַמְרָן כְּיוֹסֵף דְּאִקְרֵי נַעַר וְאִקְרֵי צַדִּיק בְּרָזָא דְּעֶבֶד נֶאֱמָן וּבְרָזָא דְּבֵן יְחִידָאי. וְאִלֵּין תְּפִלָּה שֶׁל יָד וּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ. וְאִינּוּן כְּלָלָא חָדָא בְּלֹא פְּרוּדָא אַרְבַּע פָּרָשָׁיָין דִּתְפִלִּין בְּאַרְבָּעָה בָּתִּים בְּאִינּוּן תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ. וּכְמָה דְּאִינּוּן אַרְבָּעָה פָּרָשָׁיָין בְּאִינּוּן תְּפִילִּין שֶׁל רֹאשׁ אוּף הָכִי כֻּלְּהוּ בִּתְפִלִּין שֶׁל יָד בְּבַיִת אֶחָד דְּהָא בִּתְפִלָּה שֶׁל יָד לֵית לָהּ מַגְּרְמָהּ כְּלוּם אֶלָּא מַה דְּנַקְטָא מִלְּעֵילָּא וְרָזָא דָא (קהלת א׳) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם. וּמִגּוֹ דְּנַקְטָא לוֹן מִלְּעֵילָּא אִקְרֵי תְּפִלָּה וְאִתְקַדְּשַׁת בִּקְדוּשַׁתְהוֹן וְכֹלָּא אִקְרֵי קְדוּשָׁה וְאִקְרֵי תְּפִלָּה. וּכְדֵין אִקְרֵי מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵימָה:

תרגום הזוהר וְהָיָה לְאוֹת וְגוֹ׳: וּלְטוֹטָפוֹת וְגוֹ׳: מְצָוָה זוֹ הִיא מִצְוָה הַנִּקְרֵאת בְּאוֹפָן אַחֵר, שֶׁאֵינָהּ נִקְרֵאת מִצְוָה אֶלָּא קְדֻשָּׁה. וְאֵלּוּ הֵם תְּפִלִּין, תְּפִלָּה שֶׁל יָד וּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ. שֶׁהֵם תִּקּוּן פְּאֵר וִילְפֵי שֶׁל הַמַּרְאוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת. וְעַל כֵּן נִקְרָאִים, טוֹטָפוֹת, כְּדִכְתִיב יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. וְכָתוּב, כִּי נַעַר יִשְׂרָאֵל וַאֲהֲבֵהוּ. הוּא יִשְׂרָאֵל זוּטָא. וְכָתוּב שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, הוּא יִשְׂרָאֵל סָבָא, שֶׁהוּא יִפְי שֶׁל הַמַּרְאוֹת, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה יוֹסֵף עוֹלֶה לְמַעְלָה וּמִתְעַטֵּר שָׁם, וּמִשָּׁרֵם שֶׁעָלָה לַבִּינָה נִקְרָא נַעַר, וּבַסּוֹף נִקְרָא צַדִּיק. כַּמָּה יָפוֹת בּוֹ הַמַּרְאוֹת לְרְאוֹת. וְזֶה סוֹד, וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה תוֹאַר וִיפֵה מַרְאֶה. הוּא יָפֶה, בִּשְׁנֵי צְדָדִים, בִּשְׁתֵּי מַדְרֵגוֹת, בִּשְׁתֵּי מַרְאוֹת, שֶׁהֵן לָבָן וְאָדוֹם. לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. כְּתִיב, וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב: הַיָּשָׁר, הוּא תְּפִלָּה שֶׁל יָד, לְהַמְשִׁיךְ לָהּ בִּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁיִּתְיַחֲדוּ כְּאֶחָד. וּתְפִלָּה שֶׁל יָד מַקְדִּימִים לְהַנִּיחָהּ לִתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ. וְצָרִיךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה פְּרוּד בֵּינֵיהֶם כְּלָל. מִי שֶׁמִּתְעַטֵּר בִּתְפִלִּין, עוֹמֵד בַּסּוֹד כְּעֵין הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא עוֹמֵד בִּשְׁנֵי סוֹדוֹת הָאֵלּוּ שֶׁאָמַרְנוּ בְּיוֹסֵף, שֶׁנִּקְרָא נַעַר וְנִקְרָא צַדִּיק, דְּהַיְנוּ בְּסוֹד עֶבֶד נֶאֱמָן, וּבְסוֹד בֵּן יָחִיד, וְאֵלּוּ הֵם, תְּפִלָּה שֶׁל יָד וּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ וּשְׁנֵיהֶם הֵם כְּלוּל אֶחָד. אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁבִּתְפִלִּין הֵם בְּאַרְבַּע בָּתִּים בִּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ, וּכְמוֹ שֶׁהֵם אַרְבַּע בָּתִּים בִּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ, כֵּן הֵם כֻּלָּם בִּתְפִלָּה שֶׁל יָד בְּבַיִת אֶחָד. כִּי בִּתְפִלָּה שֶׁל יָד, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, אֵין לָהּ מֵעַצְמָהּ כְּלוּם, אֶלָּא מַה שֶׁמְּקַבֶּלֶת מִלְּמַעְלָה, וְזֶה סוֹד כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וּמִשּׁוּם שֶׁמְּקַבְּלָתָם מִלְּמַעְלָה הִיא נִקְרֵאת תְּפִלָּה, וּמִתְקַדֶּשֶׁת מִקְּדֻשָּׁתָם וְנִקְרֵאת קְדֻשָּׁה, וְנִקְרָא תְּפִלָּה, וְאָז נִקְרֵאת הַמַּלְכוּת מַלְכוּת שָׁמַיִם הַשְּׁלֵמָה.

הלכה פסוקה

הר"ם ה' איסורי ביאה פכ"א

א. אָסוּר לְאָדָם שֶׁיִּתְקַשֶּׁה עַצְמוֹ לָדַעַת אוֹ יָבִיא עַצְמוֹ לִידֵי הִרְהוּר אֶלָּא אִם יָבוֹא לוֹ הִרְהוּר יַסִּיעַ לִבּוֹ מִדִּבְרֵי הֲבָאי לְדִבְרֵי תוֹרָה שֶׁהִיא אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן לְפִיכָךְ אָסוּר

לְאָדָם לִישָׁן עַל עָרְפּוֹ וּפָנָיו לְמַעְלָה עַד שֶׁיַּטֶּה מְעַט כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי קִשּׁוּי: **ב**. וְלֹא יִסְתַּכֵּל בִּבְהֵמָה וּבְחַיָּה וְעוֹף בְּשָׁעָה שֶׁמִּזְדַּקְּקִין זָכָר לַנְּקֵבָה וּמֵתָר לְמַרְבִּיעֵי בְּהֵמָה לְהַכְנִיס כְּמִכְחוֹל בְּשִׁפּוֹפֶרֶת מִפְּנֵי שֶׁהֵן עוֹסְקִין בִּמְלַאכְתָּן לֹא יָבֹאוּ לִידֵי הִרְהוּר:

מוסר
מלוקט

אוֹי וַאֲבוֹי לְמַשְׁחִית זַרְעוֹ בֵּין בְּמֵזִיד בֵּין שֶׁבָּא מֵחֲמַת הִרְהוּרָיו הָרָעִים. כִּי מִלְּבַד תּוֹקֶף הֶעָוֹן. הִנֵּה ה' אֱלֹהִים לֹא עָשָׂה לַמַּזִּיקִים גּוּף כִּי אִם רוּחוֹת וְעַל יְדֵי הַחוֹטֵא הַזֶּה נַעֲשָׂה לָהֶם גּוּף וְנִבְרָאִים מַזִּיקִין וְהֵם תּוֹבְעִים דִּין לַעֲשׂוֹת בּוֹ נְקָמָה בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם סוֹבְבִים אוֹתוֹ וְכָל הַמַּכְשׁוֹלִים וְהַצָּרוֹת הַבָּאוֹת לְאָדָם הוּא עַל יְדֵי מִלְּבַד הָעוֹנְשִׁים הַקָּשִׁים וּמָרִים הַמְזֻמָּנִים וּמְעֻתָּדִים לוֹ בְּצֵאתוֹ מֵהָעוֹלָם הַזֶּה וְכַמָּה שָׁנִים נִמְסָר בְּיַד מַלְאֲכֵי חַבָּלָה לַעֲשׂוֹת בּוֹ נְקָמָה קוֹדֶם שֶׁיֵּלֵךְ לְגֵיהִנֹּם. לָכֵן בְּעוֹד נַפְשׁוֹ בּוֹ יְמַהֵר לָשׁוּב וּבְמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשׁוֹ. וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן:

בא יום חמישי

תורה
יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֹ דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כב) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַשָּׁמָיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֶפֵלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים: וַאֲרִים מֹשֶׁה יָת יְדֵהּ עַל צֵית שְׁמַיָּא וַהֲוָה חֲשׁוֹךְ קְבֵל בְּכָל אַרְעָא דְמִצְרַיִם תְּלָתָא יוֹמִין:

רש"י ויהי חשך אפלה וכו' שלשת ימים וגו' . חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו אותן שלשת ימים. ועוד שלשת ימים אחרים חשך מכפל על זה, שלא קמו איש מתחתיו. יושב אין יכול לעמוד, ועומד אין יכול לישב. ולמה הביא עליהם חשך, שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפלה כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הן לוקין כמונו. ועוד שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין בידינו כלום אמר לו אני ראיתיו בביתך ובמקום פלוני הוא: שלשת ימים. שלוש של ימים טירציי"א בלעז וכן שבעת ימים בכל מקום שטיי"א של ימים. כד יצג. יהא מצג במקומו:

(כג) לֹא רָאוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְלֹא קָמוּ אִישׁ מִתַּחְתָּיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם: לָא חֲזוֹ אֱנָשׁ יָת אָחוֹהִי וְלָא קָמוּ אֱנָשׁ מִתְּחוֹתוֹהִי תְּלָתָא יוֹמִין וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲוָה נְהוֹרָא בְּמוֹתְבָנְהוֹן: (כד) **שלישי** וַיִּקְרָא פַרְעֹה אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ אֶת יְהוָה רַק צֹאנְכֶם וּבְקַרְכֶם יֻצָּג גַּם טַפְּכֶם יֵלֵךְ עִמָּכֶם: וּקְרָא פַרְעֹה לְמֹשֶׁה וַאֲמַר אֱזִילוּ פְּלְחוּ קֳדָם יְיָ לְחוֹד עָנְכוֹן וְתוֹרְכוֹן שְׁבוּקוּ אַף טַפְלְכוֹן יֵזֵיל עִמְכוֹן: (כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַּם אַתָּה

תִּתֵּן בְּיָדֵנוּ וְנִבְחִים וְעֹלוֹת וְעָשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ: וַאֲמַר מֹשֶׁה אַף אַתְּ תִּמְסַר בִּידָנָא נִכְסַת קֻדְשִׁין וַעֲלָוָן וְנַעְבֵּד קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא:

רש"י גם אתה תתן. לא דיך שמקננו ילך עמנו, אלא גם משלך תתן:

(כו) וְגַם מִקְנֵנוּ יֵלֵךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׁאֵר פַּרְסָה כִּי מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וַאֲנַחְנוּ לֹא נֵדַע מַה נַּעֲבֹד אֶת יְהוָה עַד בֹּאֵנוּ שָׁמָּה: וְאַף בְּעִירָנָא יֵזֵיל עִמָּנָא לָא תִשְׁתָּאַר מִדַּעַם אֲרֵי מִנֵּהּ אֲנַחְנָא נָסְבִין לְמִפְלַח קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא וַאֲנַחְנָא לֵית אֲנַחְנָא יָדְעִין מָה נִפְלַח קֳדָם יְיָ עַד מֵיתָנָא תַּמָּן:

רש"י פרסה. פרסת רגל פלנט"א בלעז : לא נדע מה נעבד. כמה תכבד העבודה שמא ישאל ממנו יותר ממה שיש בידינו:

נביאים - ירמיה - פרק מז

(ו) הוֹי חֶרֶב לַיהוָה עַד אָנָה לֹא תִשְׁקֹטִי הֵאָסְפִי אַל תַּעֲרֵךְ הֲרָגְעִי וְדֹמִי: וְוי חַרְבָּא דִּשְׁלִיחָא מִן קֳדָם יְיָ עַד אֵימָתַי לָא תְּנוּחִין אִתְכַּנָּשִׁי לִנְדָנַיִךְ לְבֵית זִמְנָא תָּנוּחִין:

רש"י **חרב לה'** . שהקב"ה מביא לעולם : **הרגעי** . לשון מרגוע :

(ז) אֵיךְ תִּשְׁקֹטִי וַיהוָה צִוָּה לָהּ אֶל אַשְׁקְלוֹן וְאֶל חוֹף הַיָּם שָׁם יְעָדָהּ: אֵיכְדֵין תְּנוּחִין וַיְיָ פְּקִיד עֲלַהּ עַל אַשְׁקְלוֹן וְעַל סְפַר יַמָּא לְתַמָּן מְזַמְנָהּ: **מח** (א) לְמוֹאָב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוֹי אֶל נְבוֹ כִּי שֻׁדְּדָה הֹבִישָׁה נִלְכְּדָה קִרְיָתַיִם הֹבִישָׁה הַמִּשְׂגָּב וָחִתָּה: לְמוֹאָב כִּדְנָן אֲמַר יְיָ צְבָאוֹת אֱלָהָא דְּיִשְׂרָאֵל וַוי עַל נְבוֹ אֲרֵי אִתְבַּזְזַת בְּהֵיתַת אִתְכְּבִישַׁת קִרְיָתַיִם בְּהֵיתוּ מְבֵית רוּחָצָנֵיהוֹן וְאִתְּבְרוּ:

רש"י **המשגב** . שם מקום :

(ב) אֵין עוֹד תְּהִלַּת מוֹאָב בְּחֶשְׁבּוֹן חָשְׁבוּ עָלֶיהָ רָעָה לְכוּ וְנַכְרִיתֶנָּה מִגּוֹי גַּם מַדְמֵן תִּדֹּמִי אַחֲרַיִךְ תֵּלֶךְ חָרֶב: לֵית עוֹד תּוּשְׁבְּחָא לְמוֹאָב בְּחֶשְׁבּוֹן חֲשִׁיבוּ עֲלַהּ בִּישָׁא אִיתוּ וּנְשֵׁיצִינַהּ מִלְּמֶהֱוֵי עִמָּא אַף מְדַמָּן תִּתְבְּרִין בַּתָּרַיִךְ יָהֲכוֹן קָטוֹלֵי חַרְבָּא:

רש"י **חשבון** . ומדמן . שם מקום ולפי שמותם הוא מזכיר פורענותם : **תדמי** . תחרבי :

(ג) קוֹל צְעָקָה מֵחֹרוֹנָיִם שֹׁד וְשֶׁבֶר גָּדוֹל: קָל צַוְחָתָא מֵחוֹרוֹנַיִם בִּיזָא וּתְבָרָא רַבָּא:

כתובים - משלי - פרק יד

(יד) מִדְּרָכָיו יִשְׂבַּע סוֹג לֵב וּמֵעָלָיו אִישׁ טוֹב: מִן אוֹרְחָתֵיהּ נְסַבַּע מַן דִּמְדִיחַ לִבֵּיהּ וְגַבְרָא טָבָא נְסַבַּע מִן דְּחַלְתֵּיהּ:

רש"י **מדרכיו ישבע סוג לב** . עשו : **ומעליו איש טוב** . יעקב :

(טו) פֶּתִי יַאֲמִין לְכָל דָּבָר וְעָרוּם יָבִין לַאֲשֻׁרוֹ: שַׂבְרָא מְהֵימָן לְכָל מִלֵּי וַעֲרִימָא מִתְבַּיֵּן לְטָבְתֵּיהּ:

רש"י **פתי יאמין** . לדבריהם וניסת אחריהם , ד"א בשחוק יכאב לב , שחוק לכסיל עשות זמה (לעיל י' כ"ג) וסופו יכאב לב , סוג לב רשע כמו (לקמן כ"ו) כסף סיגים , סוג הוא שם הפסולת סוג הוא הכסף המעורבב בפסולת : **ומעליו איש טוב** . וממעל לו לרשע יהיה הצדיק : **פתי יאמין** . לאנשי רכיל : **וערום יבין לאשורו** . לפסיעותיו כלומר יצפה מלריב וימתין עד יודע לו אל נכון :

(טז) חָכָם יָרֵא וְסָר מֵרָע וּכְסִיל מִתְעַבֵּר וּבוֹטֵחַ: חַכִּימָא דָחֵל וּמַסְטֵא מִן בִּישְׁתָּא וְסַכְלָא מִתְחַלֵּט בְּסַכְלוּתָא וּמַסְבִּיר בַּהּ:

רש"י **חכם ירא** . מן הפורענות : **וסר מרע** . מן הרעה : **וכסיל מתעבר** . מתחזק לעבוד בחזקה : **ובוטח** . ומחליק ונופל בארץ כמו בארץ שלום אתה בוטח , (ירמיה יב ה) ות"י את מתבטח ונפול מחליק וי"מ בטחון ממש בהיכלו בוטח לומר לא תבואני רעה :

(יז) קְצַר אַפַּיִם יַעֲשֶׂה אִוֶּלֶת וְאִישׁ מְזִמּוֹת יִשָּׂנֵא: מַן דְּכַרְיָא רוּחֵיהּ מִתְחַשֵּׁיב שַׁטְיָא וְסָנְיָא לְגַבְרָא דַּאֲרִיכָא תַרְעִיתֵיהּ:

רש"י **קצר אפים** . הממהר לנקום כעסו : **ואיש מזימות** . מחשבות עצה רעה :

(יח) נָחֲלוּ פְתָאִים אִוֶּלֶת וַעֲרוּמִים יַכְתִּרוּ דָעַת: יְרִתוּן שַׁבְרֵי שַׁטְיוּתָא וּכְלִילְהוֹן דַּעֲרִימָאֵי יְדִיעָתָא:

רש"י **יכתירו דעת** . יעשוהו כתר לראשם וסוף :

משנה מנחות פרק א

א. כָּל הַמְּנָחוֹת שֶׁנִּקְמְצוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, כְּשֵׁרוֹת, אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים מִשּׁוּם חוֹבָה, חוּץ מִמִּנְחַת חוֹטֵא וּמִנְחַת קְנָאוֹת. מִנְחַת חוֹטֵא וּמִנְחַת קְנָאוֹת שֶׁקְּמָצָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, נָתַן בַּכֶּלִי, וְהָלְךְ, וְהִקְטִיר שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ לִשְׁמָן וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְלִשְׁמָן, פְּסוּלוֹת. כֵּיצַד לִשְׁמָן וְשֶׁלֹּא לִשְׁמָן, לְשֵׁם מִנְחַת חוֹטֵא וּלְשֵׁם מִנְחַת נְדָבָה, אוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְלִשְׁמָן, לְשֵׁם מִנְחַת נְדָבָה וּלְשֵׁם מִנְחַת חוֹטֵא:

ברטנורה (א) **כל המנחות שנקמצו שלא לשמן**. כגון שהתנדב מנחת מרחשת והביאה, וקמצה הכהן לשם מחבת: **כשרות**. ומקטיר הקומץ ושיריה נאכלים. שקמיצת המנחה במקום שחיטת הקרבן עומדת, וכשם שכל הזבחים שנשחטו שלא לשמן כשרים, כדילפינן מקרא בריש מסכת זבחים, הכי נמי כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות: **אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה**. הוה מצי למתני ולא עלו לבעלים לשם חובה, והא דקתני אלא, דמשמע דכל דינם כמנחות כשרות אלא דבר זה, לאשמועינן דאסור לשנויי בה שינוי אחר, שאם עבר וקמצה שלא לשמה אסור לתת הקומץ בכלי שרת שלא לשמה: **שלא עלו לבעלים לשם חובתו**. ולא יצא ידי נדרו וצריך להביא מנחה אחרת לשם מרחשת: **חוץ ממנחת חוטא**. כגון מנחה הבאה על טומאת מקדש וקדשיו,

אם לא תשיג ידו לשתי תורים: **ומנחת קנאות**. של סוטה. שאם קמצן שלא לשמן, כגון לשם נדבה, או נתן בכלי שרת את הקומץ שלא לשמו, או הלך, או הקטיר, שלא לשמו. או חישב באחת מן העבודות הללו הריני עובד לשמן ושלא לשמן. אלו מנחות פסולות ואין שיריהן נאכלים. וטעמא הוא, משום דמנחת חוטא חטאת קרייה רחמנא, ובחטאת כתיב ושחט אותה לחטאת ולקח מדם החטאת, שתהא שחיטה ולקיחה דהיינו קבלת הדם לשם חטאת. ומנחת קנאות, הואיל וכתיב בה עון, דכתיב מנחת זכרון מזכרת עון, כחטאת שויוה רבנן. ומנחת העומר, אע"ג דלאו מנחת חוטא היא ולא מנחת קנאות היא, קמצה שלא לשמה פסולה [מהקטיר], ואין שיריה נאכלים, הואין ובאה להתיר החדש ולא התירה. וכל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות דתנן במתניתין, דוקא במנחות שאין להם זמן קבוע איירי, ולא במנחת העומר שקבע לה זמן: **או שלא לשמן ולשמן**. דלא תימא לשמן ושלא לשמן הוא דפסול, דתפוס לשון אחרון, אבל שלא לשמן ולשמן כשרות, קמשמע לן:

ב. אַחַת מִנְחַת חוֹטֵא וְאַחַת כָּל הַמְּנָחוֹת שֶׁקְּמָצָן זָר, אוֹנֵן, טְבוּל יוֹם, מְחֻסַּר בְּגָדִים, מְחֻסַּר כִּפּוּרִים, שֶׁלֹּא רָחַץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם, עָרֵל, טָמֵא, יוֹשֵׁב, עוֹמֵד עַל גַּבֵּי כֵלִים, עַל גַּבֵּי בְהֵמָה, עַל גַּבֵּי רַגְלֵי חֲבֵרוֹ, פָּסוּל. קָמַץ בַּשְּׂמֹאל, פָּסוּל. בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, יַחֲזִיר וְיַחֲזוֹר וְיִקְמוֹץ בַּיָּמִין. קָמַץ וְעָלָה בְיָדוֹ צְרוֹר אוֹ גַּרְגִּיר מֶלַח אוֹ קֹרֶט שֶׁל לְבוֹנָה, פָּסוּל מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ, הַקֹּמֶץ הַיֹּתֵר וְהֶחָסֵר, פָּסוּל. אֵיזֶהוּ הַיֹּתֵר, שֶׁקְּמָצוֹ מְבוֹרָץ. וְחָסֵר, שֶׁקְּמָצוֹ בְּרֹאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה, פּוֹשֵׁט אֶת אֶצְבְּעוֹתָיו עַל פִּי יָדוֹ:

ברטנורה (**ב**) **זר ואונן טבול יום וכו'**. כולהו מפורשים בפרק ב' דזבחים. ומוכחינן להו מקראי דעבודתן פסולה: **ערל**. כהן שמתו אחיו מחמת מילה: **יושב**. דבעינן לעמוד לשרת: **על גבי כלים וכו'**. דבעינן שלא יהיה דבר חוצץ בינו ובין הרצפה: **בן בתירא אומר יחזיר**. הקומץ לתוך המנחה: **ויחזור ויקמוץ בימין**. והוא הדין לכל הנך פסולים דחשיב במתניתין סבירא ליה לבן בתירא שאם עבר אחד מהן וקמץ יחזיר הקומץ למקומו ויחזור כהן כשר ויקמוץ. ואין הלכה כבן בתירא: **עלה בידו צרור**. נמצא קומץ חסר מקום הצרור או גרגיר מלח או קורט של לבונה. דקודם קמיצה בורר כל הלבונה לצד אחד וקומץ ואחר כך מלקט אותם ונותנם עם הקומץ ושורף הכל, ואם נזדמן בתוך הקומץ גרגיר מלח או קורט של לבונה הרי הקומץ חסר כדי מקום הקורט: **מבורץ**. מלא וגדוש: **שקמצו בראשי אצבעותיו**. שלא פשטן על כל פס ידו: **פושט את אצבעותיו על פס ידו**. מכניס צדי אצבעותיו בקמח ומכניס הקמח לתוך ידו, ומוחק באצבע קטנה שלא יצא הקמח חוץ לקמיצה, ומוחק בגודל שלא יצא הקמח חוץ לאצבע. וזה היה צריך לעשות במנחת

מחבת ומרחשת דמעשיהן אפויין ולאחר אפייתן פותתן וקומץ, ואי אפשר לפותתן דקות כל כך שלא יהיו יוצאות חוץ לקומץ, הלכך מוחק בגודל מלמעלה, ובאצבע קטנה מלמטה. וזו היתה מעבודות קשות שבמקדש, דבקושי גדול יכול להשוות שלא יהא לא חסר ולא יתר. ורמב"ם כתב שנדחו דברי האומר שזו עבודה קשה שבמקדש, והוא מפרש וקומץ כדקמצי אינשי האמור בגמרא (דף יא), דהיינו שממלא כפו ממנה כדרך שבני אדם ממלאים ידיהם ממה שלוקחים בידם. ואני אומר שאין פירוש כדקמצי אינשי אלא שמכניס צדי אצבעותיו בקמח ומכניס הקמח בצדי אצבעותיו לתוך ידו, אבל אינו נוטל קמח אלא מלא שלש אצבעותיו על פס ידו ולא יותר, וכדי שלא יהא מבורץ ומבצבץ ויוצא, מוחק מלמטה באצבע קטנה, ומלמעלה בגודל, ולא נדחו כלל דברי האומר שזו עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש, ושיטת הגמרא כדברי, וכן פירשוה כל רבותי:

ג. רִבָּה שַׁמְנָהּ, וְחִסֵּר שַׁמְנָהּ, חִסֵּר לְבוֹנָתָהּ, פְּסוּלָה. הַקּוֹמֵץ אֶת הַמְּנָחָה לֶאֱכוֹל שְׁיָרֶיהָ בַּחוּץ, אוֹ כַּזַּיִת מִשְּׁיָרֶיהָ בַּחוּץ, לְהַקְטִיר קֶמְצָהּ בַּחוּץ, אוֹ כַּזַּיִת מִקֶּמְצָהּ בַּחוּץ, אוֹ לְהַקְטִיר לְבוֹנָתָהּ בַּחוּץ, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. לֶאֱכוֹל שְׁיָרֶיהָ לְמָחָר, אוֹ כַּזַּיִת מִשְּׁיָרֶיהָ לְמָחָר, לְהַקְטִיר קֶמְצָהּ לְמָחָר, אוֹ כַּזַּיִת מִקֶּמְצָהּ לְמָחָר, אוֹ לְהַקְטִיר לְבוֹנָתָהּ לְמָחָר, פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. זֶה הַכְּלָל, כָּל הַקּוֹמֵץ, וְהַנּוֹתֵן בַּכֶּלִי, וְהַמְהַלֵּךְ, וְהַמַּקְטִיר, לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, וּלְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר, חוּץ לִמְקוֹמוֹ, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. חוּץ לִזְמַנּוֹ, פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, וּבִלְבַד שֶׁיִּקְרַב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. כֵּיצַד קָרַב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. קָמַץ בְּשִׁתִּיקָה וְנָתַן בַּכֶּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר חוּץ לִזְמַנּוֹ, אוֹ שֶׁקָּמַץ חוּץ לִזְמַנּוֹ וְנָתַן בַּכֶּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר בְּשִׁתִּיקָה, אוֹ שֶׁקָּמַץ וְנָתַן בַּכֶּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר חוּץ לִזְמַנּוֹ, זֶה הוּא שֶׁקָּרַב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ:

ברטנורה (ג) **ריבה שמנה**. ששיעור השמן לוג לכל עשרון, ואם ריבה שנתן שני לוגין או יותר לעשרון דחזו לשתי מנחות פסול: **חיסר שמנה**. פחות מלוג שמן לעשרון סולת: **חיסר לבונתה**. שלא נתן בה אלא קורט אחד של לבונה. אבל אם יש בה שני קרטין כשרה, דכתיב (ויקרא ו) את כל הלבונה אשר על המנחה, כל משמע אפילו קורט אחד, דכל משמע כל דהו כדכתיב (מלכים ב ד) אין לשפחתך כל בבית. את לרבות עוד קורט אחד, הרי שנים. ואילו ריבה לבונתה לא קתני, דלא פסל אלא כשריבה יותר על שני קומצים דאז ריבה יותר מדאי: **לאכול שיריה בחוץ**. חוץ לעזרה: **או להקטיר קומצה בחוץ**. דמחשבה פוסלת בין שחשב על אכילת אדם בין שחשב על אכילת מזבח, דכתיב (ויקרא ז) ואם האכול יאכל, בשתי אכילות הכתוב מדבר, אחת לאכילת אדם, ואחת לאכילת מזבח, וההוא קרא במחשבה מיירי, דכתיב (שם) המקריב אותו לא יחשב, בשעת הקרבה הוא נפגל, ואינו נפגל ביום השלישי, אלמא במחשבה מיירי שחשב עליו לאכלו

ביום השלישי: **פסולה**. דמחשבת חוץ למקומו פוסלת בקמיצת המנחה, כמו שפוסלת בשחיטת הזבח. ומה שפוסל בזבח בשחיטה בקבלת הדם בהולכת דם בזריקת הדם, פוסל המנחה בקמיצה בנתינה בכלי שרת בהולכה בהקטרת הקומץ ולבונה, ארבעה כנגד ארבעה. והקומץ והלבונה עצמן חשובים גבי מנחה כמו הדם והאימורים אצל הזבח. ושיירי מנחה הנאכלים, כבשר הזבח הנאכל. ובפרק ב' דזבחים מפורשים כל הני פסולים והתם ילפינן להו כולהו מקראי: **לאכול דבר שדרכו לאכול**. כגון שיריים: **דבר שדרכו להקטיר**. כגון הקומץ. אבל אם חשב לאכול הקומץ או להקטיר השיריים חוץ לזמנו, לא פסל, דבטלה דעתו אצל כל אדם: **ובלבד שיקרב המתיר**. הקומץ: **כהלכתו**. כאילו היה כשר, שלא יהא שם שום פסול אלא הפגול בלבד. אבל אם יש בו פסול אחר אינו חשוב יותר פגול ואין בו כרת: **קמץ בשתיקה**. שלא חשב שום מחשבת פסול בשעת קמיצה: ונתן בכלי והלך והקטיר חוץ לזמנו. כלומר שבשלשת עבודות הללו חשב על השיריים לאכלן חוץ לזמנן:

ד. כֵּיצַד לֹא קָרֵב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. קָמַץ חוּץ לִמְקוֹמוֹ וְנָתַן בַּכְּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר חוּץ לִזְמַנּוֹ, אוֹ שֶׁקָּמַץ חוּץ לִזְמַנּוֹ וְנָתַן בַּכְּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר חוּץ לִמְקוֹמוֹ, אוֹ שֶׁקָּמַץ וְנָתַן בַּכְּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר חוּץ לִמְקוֹמוֹ, מִנְחַת חוֹטֵא וּמִנְחַת קְנָאוֹת שֶׁקָּמָצָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן וְנָתַן בַּכְּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר חוּץ לִזְמַנָּן, אוֹ שֶׁקָּמַץ חוּץ לִזְמַנָּן, וְנָתַן בַּכְּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ שֶׁקָּמַץ וְנָתַן בַּכְּלִי וְהָלַךְ וְהִקְטִיר שֶׁלֹּא לִשְׁמָן. זֶה הוּא שֶׁלֹּא קָרֵב הַמַּתִּיר כְּמִצְוָתוֹ. לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת בַּחוּץ וְכַזַּיִת לְמָחָר, כַּזַּיִת לְמָחָר וְכַזַּיִת בַּחוּץ, כַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ וְכַחֲצִי זַיִת לְמָחָר כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר וְכַחֲצִי זַיִת בַּחוּץ, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה הַכְּלָל, אִם מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן קוֹדֶמֶת לְמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. וְאִם מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם קוֹדֶמֶת לְמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, זֶה וְזֶה פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת. לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין:

ברטנורה (ד) **קמץ חוץ למקומו**. חשב בשעת קמיצה לאכול השיריים חוץ לעזרה: נתן בכלי הלך והקטיר חוץ לזמנו. ובאחת משלש עבודות הללו חשב על השיריים לאכלן חוץ לזמנן: **מנחת חוטא וקנאות**. יש בהן עוד פסול אחר המוציאן מידי פגול, כגון שלא לשמן, דאמרינן בריש פרקין דפסולות אם קמצן שלא לשמן, ושלשת שאר העבודות חשב עליהן חוץ לזמנן, או אפילו הראשונה חוץ לזמנה והשאר שלא לשמן, הוציאו מידי פגול: או שקמץ או נתן בכלי או הוליך או הקטיר שלא לשמן. כלומר, אי זו מאלו שעשה שלא לשמן, והשאר על מנת לאכול לשיריים חוץ לזמנו, לא קרב המתיר כמצותו ואין בשיריים כרת: **כזית בחוץ וכזית למחר**. חשב באחת מן העבודות שתי מחשבות חוץ

לזמנו וחוץ למקומו. ועד השתא איירינן בשתי עבודות שחשב באחת חוץ לזמנו ובאחרת חוץ למקומו, ועכשיו מיירי שחשב בשתיהן בעבודה אחת. ולר' יהודה אצטריך, דלא תימא בשתי עבודות הוא דפליג רבי יהודה דבתר קמייתא אזלינן, אבל בחדא עבודה מודה, קמשמע לן: **כזית למחר וכזית בחוץ**. אע"פ שחשב תחלה לחוץ לזמנו, הוציאתו שניה מידי כרת: **אמר ר' יהודה זה הכלל וכו'**. ר' יהודה פליג אתנא קמא בין בעבודה אחת בין בשתי עבודות. ואין הלכה כר' יהודה:

גמרא מנחות דף י"א ע"א

אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרָבָא כֵּיצַד קוֹמְצִין. אָמַר לֵיהּ כְּדְקָמְצֵי אִינָשֵׁי. אֵיתְבֵיהּ זוֹ זֶרֶת זוֹ קְמִיצָה זוֹ אַמָּה זוֹ אֶצְבַּע זוֹ גוּדָל. אֶלָּא לְהַשְׁווֹת (כְּלוֹמַר קוֹמֶץ מְלֹא הַיָּד כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא חָסֵר וְאַחַר כָּךְ מוֹחֵק בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה מִלְּמַטָּה) הֵיכִי עָבִיד אָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבְיָא אָמַר רַב חוֹפָּה שָׁלֹשׁ אֶצְבְּעוֹתָיו עַד שֶׁמַּגִּיעַ עַל פִּי יָדוֹ וְקוֹמֵץ. תַּנְיָא נַמִּי הֵכִי (ויקרא ב') מְלֹא קֻמְצוֹ יָכוֹל מִבּוּרֵץ תַּלְמוּד לוֹמַר בְּקֻמְצוֹ. אִי בְּקֻמְצוֹ יָכוֹל בָּרִאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו תַּלְמוּד לוֹמַר מְלֹא קֻמְצוֹ הָא כֵּיצַד חוֹפֶה שָׁלֹשׁ אֶצְבְּעוֹתָיו עַל פִּי יָדוֹ וְקוֹמֵץ בְּמַחֲבַת וּבְמַרְחֶשֶׁת מוֹחֵק בְּגוּדָלוֹ מִלְּמַעְלָה וּבְאֶצְבַּעוֹ קְטַנָּה מִלְּמַטָּה וְזוֹהִי עֲבוֹדָה קָשָׁה שֶׁבְּמִקְדָּשׁ. זוֹהִי וְתוּ לֹא וְהָאֵיכָּא מְלִיקָה. וְהָאֵיכָּא חֲפִינָה. אֶלָּא זוֹהִי אַחַת מֵעֲבוֹדוֹת קָשׁוֹת שֶׁבְּמִקְדָּשׁ. אָמַר רַב פַּפָּא פְּשִׁיטָא לִי מְלֹא קֻמְצוֹ כְּדְקָמְצֵי אִינָשֵׁי. בָּעֵי רַב פַּפָּא קֻמֵּץ בָּרִאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו מָאי. מִן הַצְּדָדִין מָאי. מִמַּטָּה לְמַעְלָה מָאי תִּיקּוּ. אָמַר רַב פַּפָּא פְּשִׁיטָא לִי מְלֹא חָפְנָיו כְּדְחָפְנֵי אִינָשֵׁי. בָּעֵי רַב פַּפָּא חָפַן בָּרִאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו מַהוּ. מִן הַצְּדָדִין מַהוּ. חָפַן בְּזוֹ וּבְזוֹ. וְקֶרְבָּן זוֹ אֵצֶל זוֹ מַהוּ תִּיקּוּ. בָּעֵי רַב פַּפָּא דְּבָקֵיהּ לְקוֹמֶץ בְּדוֹפְנֵיהּ דְּמָנָא מָאי. תּוֹךְ כְּלִי בָּעֵינַן וְהָאֵיכָּא אוֹ דִילְמָא הַנָּחָה בְּתוֹכוֹ בָּעֵינַן וְלֵיכָּא. תִּיקּוּ. בָּעֵי מַר בַּר רַב אָשֵׁי הֲפָכֵיהּ לְמָנָא וּדְבָקֵיהּ לְקוֹמֶץ בְּאַרְעִיתָא דְּמָנָא מָאי הַנָּחָה בְּתוֹכוֹ בָּעֵינַן וְהָאֵיכָּא אוֹ דִילְמָא כְּתִקּוּנוֹ בָּעֵינַן וְלֵיכָּא תִּיקּוּ:

רש"י **כדקמצי אינשי**. משמע בכל האצבעות: **זרת**. אצבע קטנה ממנה מתחיל בזרת ונפקא מינה למדת חשן זרת ארכו: **זו קמיצה**. ממנה מתחיל הקומץ מאותו אצבע שאצל הקטנה: **זו אמה**. ממנה מודדין כל אמות הבנין והכלים לפי שהיתה ארוכה מכולן וב' אמות היו בשושן הבירה ב' מקלות שהן אמה ובהן מודדין אמות הבנין ואותן מקלות נמדדו באותו שהוא ארוך: **זו אצבע**. לטבל הכהן אצבעו בדם: **זו גודל**. לבהונות דמנורע אלמא קמיצה בקומץ ולא זרת. ומשני כי אמרינן דכולהו אצבעות בעינן לקמיצה: **להשוות**. דאם יוצא קמח למטה מן הקומץ מוחקו ומשויהו באצבע קטנה שלא יהא מבורץ וכן מלמעלה בגודל: **היכי עביד**. אמתניתין מהדר דקתני זו קמיצה דממנה מתחיל הקומץ: **תלמוד לומר בקומצו**. והרים ממנו בקומצו: **בראשי אצבעותיו**. מעט שלא יגיע

עד פס ידו: **במחבת ובמרחשת**. דמעשיהן אשויין דאמר לקמן בפ' אלו מנחות נקמצות דלאחר שהן אפויין פותתן וקומץ הלכך אי אפשר לפותתן דקות כל כך וכשהוא קומץ יוצאות חוץ למקומו הלכך מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה: **וזו היא עבודה קשה שבמקדש**. שבקושי גדול הוא משום ולא יהא לא חסר ולא יותר: **מליקה**. אמר בפ' קדשי קדשים זו היא עבודה קשה: **ובחפינה**. נמי אמרינן בפרק הוציאו לו במסכת יומא אוחז את הבזך בראשי אצבעותיו ומעלה בגודלו וכו' וזו היא עבודה קשה: **כדקמצי אינשי**. מכניס צידי אצבעותיו ודוחק בקמח והקמח נכנס בתוך ידו: **בראשי אצבעותיו**. שהכניס ראשי אצבעותיו בקמח ופס ידו כלפי קמח וקומץ מלא קומצו עד פס ידו כתקנו מהו: **מן הצדדין**. שנתן גב ידו על הקמח והוליך ידו עד שנכנס הקמח דרך צידו לתוך ידו. לישנא אחרינא מן הצדדין מצידי הכלים שלא קמץ באמצע הכלי: **מלמטה למעלה**. שהכניס ראשי אצבעותיו בקמח וגב היד כנגד הקמח וקומץ: **מלא חפניו**. דיה"כ קטורת סמים דקה: **כדחפני אינשי**. שמכניסין צידי ידיהם וחופנים: **מן הצדדין**. שהכניס קטורת בחפניו דרך בין גודל לאצבע ל"א מן הצדדין של כלי: **דבקיה לקומץ**. בשעת קידושו בכלי בדפנו דמנא מבפנים: **בארעיתא דמנא**. כגון שהיה לכלי בית קבול מאחוריו כמו שיש בקערות:

זוהר בא דף מ"ג ע"ב

יְחוּדָא דָּא הָא אַמְרָן בְּכַמָּה דוּכְתֵּי יְחוּדָא דְכָל יוֹמָא אִיהוּ יְחוּדָא דְקָרָא. (דברים ו') שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ הָא כֻּלְּהוּ חַד. וְעַל דָּא אִקְרֵי אֶחָד. הָא תְּלַת שְׁמָהָן אינוּן הֵיךְ אִינוּן חַד. וְאַף עַל גַּב דְּקָרֵינַן אֶחָד הֵיךְ אִינוּן חַד אֶלָּא בְּחֶזְיוֹנָא דְרוּחַ קוּדְשָׁא אִתְיְידָע וְאִינוּן בְּחִיזוּ דְּעֵינָא סְתִימָא לְמִנְדַּע דְּתִלָּתָא אִלֵּין אֶחָד. וְדָא אִיהוּ רָזָא דְקוֹל דְּאִשְׁתְּמַע קוֹל אִיהוּ חַד וְאִיהוּ תְּלָתָא גוֹנִין אֶשָּׁא וְרוּחָא וּמַיָּא וְכוּלְּהוּ חַד בְּרָזָא דְקוֹל (וְלֹאו אינוּן אֶלָּא חַד) אוּף הָכָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אִינוּן חַד. תְּלָתָא גוֹנִין וְאִינוּן חַד. וְדָא אִיהוּ קוֹל דְּעָבִיד בַּר נַשׁ בְּיִחוּדָא וּלְשַׁוָּאָה רְעוּתֵיה בְּיִחוּדָא דְכֻלָּא מֵאֵין סוֹף עַד סוֹפָא דְכֻלָּא בְּהַאי קוֹל דְּקָא עָבִיד בְּהַנֵּי תְּלָתָא דְאִינוּן חַד. וְדָא אִיהוּ יְחוּדָא דְכָל יוֹמָא דְאִתְגַּלֵּי בְּרָזָא דְרוּחַ קוּדְשָׁא וְכַמָּה גַּוְונִין דְּיִחוּדָא אִתְעָרוּ וְכֻלְּהוּ קְשׁוֹט. מָאן דַּעֲבִיד הָאי עָבִיד. וּמָאן דַּעֲבִיד הָאי עָבִיד. אֲבָל הָאי יְחוּדָא דְקָא אֲנַן מִתְעָרֵי מִתַּתָּא בְּרָזָא דְקוֹל דְּאִיהוּ חַד דָּא הוּא בְּרִירָא דְמַלָּה הָאי בְּכֻלָּא לְבָתַר פְּרַט כְּדְקַאמְרָן. פָּרְשָׁה רְבִיעָאָה הוּא רָזָא דְּדִינָא קַשְׁיָא הִשָּׁמְרוּ לָכֶם. אִלֵּין אִינוּן תְּפִלִּין דְּרֵישָׁא וּתְפִלִּין דְּדְרוֹעָא כְּגוֹנָא דָא בְּחַד בֵּיתָא. וְהָא אִתְעַרְנָא בְּהוּ כֻּלְּהוּ רָזָא חֲדָא. קַשְׁרָא דִתְפִלִּין דְּרֵישָׁא אִיהוּ דָלֶ"ת וְעַל דָּא כְּתִיב (שמות ל"ג) וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי. וְעַל דָּא אִיהוּ לַאֲחוֹרָא וְתַמָּן אִתְקְשַׁר כֹּלָּא בְּקִשְׁרָא חֲדָא וְאִיהִי כַּד מַנְחָא אִלֵּין תְּפִלִּין דְּדְרוֹעָא לְאִתְקַשְׁרָא

(ס"א אית קשׁרא) אַחֲרָא רָזָא דִבְרִית קַדִּישָׁא רָזָא דָא כְּמָה דְאִתְמַר בְּכַמָּה דוּכְתֵי וְכֹלָּא רָזָא חָדָא. זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל דְּיַדְעִין רָזָא דָא וְאִצְטְרִיךְ בַּר נַשׁ לְאַנָּחָא לוֹן כָּל יוֹמָא לְמֶהֱוֵי בְּרִיוּקְנָא עִילָּאָה וַעֲלֵיהּ כְּתִיב וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְיָ נִקְרָא עָלֶיךָ וְיִרְאוּ מִמֶּךָּ עַד כָּאן. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

תרגום הזוהר יְחוּד זֶה בֵּאֲרְנוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. יְחוּד שֶׁל כָּל יוֹם, הוּא יְחוּד הַכָּתוּב, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה', וְכֻלָּם הֵם אֶחָד. וְעַל כֵּן נִקְרָא אֶחָד. שׁוֹאֵל. הֲרֵי שְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת הֵם, וְאֵיךְ הֵם אֶחָד. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָנוּ קוֹרְאִים אֶחָד, דְּהַיְנוּ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד. אֲבָל אֵיךְ הֵם אֶחָד. אֶלָּא בַּמַּרְאֶה שֶׁל רוּחַ הַקֹּדֶשׁ נוֹדָע, כְּשֶׁהֵם בְּסוֹד הַמַּרְאָה שֶׁל עֵין הַסְּתוּם לְדַעַת שֶׁשְּׁלֹשָׁה, הֵם אֶחָד, וְזֶהוּ סוֹד הַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמַע, שֶׁקּוֹל הוּא אֶחָד, וּבוֹ שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת, אֵשׁ רוּחַ וּמַיִם, וְכֻלָּם אֶחָד בְּסוֹד הַקּוֹל. אַף כָּאן, ה' אֱלֹקֵינוּ ה', הֵם אֶחָד, שָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת, וְהֵן אֶחָד. וְזֶה הוּא קוֹל, שֶׁעוֹשֶׂה הָאָדָם בְּסוֹד הַיִּחוּד, לָשׂוּם כַּוָּנָתוֹ בְּיִחוּד כָּל הַמַּדְרֵגוֹת, מִן אֵין סוֹף עַד סוֹף הַכֹּל, בְּיִחוּד קוֹל הַזֶּה, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּאֵלּוּ שְׁלֹשֶׁת הַקּוֹיִן שֶׁהֵם אֶחָד. וְזֶהוּ הַיִּחוּד שֶׁבְּכָל יוֹם, שֶׁנִּתְגַּלֶּה בְּסוֹד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְכַמָּה אֹפַנִּים שֶׁל יִחוּד נֶאֱמְרוּ, וְכֻלָּם אֱמֶת, מִי שֶׁעוֹשֶׂה יִחוּד זֶה עוֹשֶׂה טוֹב, וּמִי שֶׁעוֹשֶׂה יִחוּד זֶה עוֹשֶׂה טוֹב. אֲבָל יִחוּד הַזֶּה, שֶׁאָנוּ מְעוֹרְרִים מִלְּמַטָּה, בְּסוֹד הַקּוֹל שֶׁהוּא אֶחָד, זֶהוּ בֵּרוּרוֹ שֶׁל הַדָּבָר. זֶה הוּא בְּכְלָל. אַחַר כָּךְ פֵּרַט כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. פָּרָשָׁה הָרְבִיעִית, ה"ס דִּין הַקְּשָׁה, הִשְׁמִרוּ לָכֶם, אֵלּוּ הֵם אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ שֶׁהֵם בְּאַרְבַּע בָּתִּים. וּתְפִלִּין שֶׁל יָד הֵם גַּם כֵּן כְּעֵין זֶה, אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת, אֶלָּא שֶׁהֵם בְּבַיִת אֶחָד. וּכְבָר הֵעָרְנוּ בָּהֶם שֶׁכֻּלָּם הֵם סוֹד אֶחָד. הַקְּשֶׁר שֶׁל הַתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, הוּא בְּצוּרַת ד'. וְעַל זֶה כָּתוּב, וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וְעַל כֵּן הַקְּשֶׁר הוּא לְאָחוֹר. וְשָׁם נִקְשָׁר הַכֹּל בְּקֶשֶׁר אֶחָד. וְהֵיא, הַמַּלְכוּת, כְּשֶׁמַּנִּיחָהּ אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁל יָד לְהִתְקַשֵּׁר, בז"א, יֵשׁ קֶשֶׁר אַחֵר, דְּהַיְנוּ הַקֶּשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁל יָד שֶׁהִיא בְּצוּרַת י', הוּא סוֹד שֶׁל בְּרִית הַקָּדוֹשׁ, וְסוֹד זֶה הוּא כְּמוֹ. שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, וְהַכֹּל סוֹד אֶחָד. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל הַיּוֹדְעִים סוֹד הַזֶּה. וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהַנִּיחָם בְּכָל יוֹם, לִהְיוֹת בַּצּוּרָה הָעֶלְיוֹנָה, וְעָלָיו כָּתוּב, וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיִרְאוּ מִמֶּךָּ. בָּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

הלכה פסוקה

הר"מ ה' איסורי ביאה פ' כ"א

א. אָסוּר לְאָדָם לְהִסְתַּכֵּל בְּנָשִׁים בְּשָׁעָה שֶׁהֵן עוֹמְדוֹת עַל הַכְּבִיסָה אֲפִלּוּ לְהִסְתַּכֵּל בִּבְגָדֵי צֶמֶר שֶׁל אִשָּׁה שֶׁהוּא מַכִּירָהּ אָסוּר שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי הִרְהוּר: **ב.** מִי שֶׁפָּגַע בְּאִשָּׁה בַּשּׁוּק אָסוּר לוֹ לְהַלֵּךְ אַחֲרֶיהָ אֶלָּא רָץ וּמְסַלְקָהּ לְצָדָדִין אוֹ לְאַחֲרָיו. וְכָל הַמְהַלֵּךְ בַּשּׁוּק אַחֲרֵי אִשָּׁה הֲרֵי זֶה מְקַלֵּי עַמֵּי הָאָרֶץ. וְאָסוּר לַעֲבוֹר עַל פֶּתַח אִשָּׁה זוֹנָה עַד שֶׁיַּרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁנֶּאֱמַר

(משלי ה') וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ: **ג.** וְאָסוּר לְאָדָם שֶׁאֵינוֹ נָשׂוּי לִשְׁלוֹחַ יָדוֹ בְּמִבּוּשָׁיו שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי הִרְהוּר וַאֲפִלּוּ מִתַּחַת טַבּוּרוֹ לֹא יַכְנִיס יָדוֹ שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר. וְאִם הִשְׁתִּין מַיִם לֹא יֶאֱחוֹז בְּאֵמָה וַיַּשְׁתִּין. וְאִם הָיָה נָשׂוּי מֻתָּר וּבֵין נָשׂוּי וּבֵין שֶׁאֵינוֹ נָשׂוּי לֹא יוֹשִׁיט יָדוֹ לְאַמָּה כְּלָל אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהוּא צָרִיךְ לִנְקָבָיו:

מוסר
מלוקט

הָאִישׁ אֲשֶׁר עָבְרוּ עָלָיו מַיִם הַזֵּידוֹנִים וְנִכְשַׁל בְּאִיסּוּרֵי עֲרָיוֹת אוֹ בָּא עַל הַגּוֹיָה אוֹ הִשְׁחִית זַרְעוֹ יִתְמַרְמֵר יִדְכֶּה יְשׁוֹחַ עַל אֲשֶׁר הִכְעִיס אֶת בּוֹרְאוֹ וּפָגַם בְּשֵׁמוֹת הַקֹּדֶשׁ. וְלָאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ אֵיךְ יֹאכַל מַעֲדָנִים. וְהוּא מוּכָן לְפוּרְעָנוּת וְיִגְרַס בֶּחָצָץ שִׁנָּיו. אֵיךְ יִלְבַּשׁ בִּגְדֵי מֶשִׁי וְהוּא לָבוּשׁ בְּטֻמְאָה וּלְבוּשׁ נַפְשׁוֹ מְלֻכְלָךְ וּמְטֻנָּף קָרוּעַ לְבוּשׁ הַבּוּ"ז. אֵיךְ יִשְׁתַּרֵר עַל מִשְׁרָתָיו וְהַסָּרִים לְמִשְׁמַעְתּוֹ וְהוּא בָּזוּי לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ וְכָרוֹזָא קָרֵי בְחֵיל דָּא עַבְדָּא דְמָרְיד בְּמָרֵיהּ וְהוּא נִתְעָב וְנֶאֱלָח לְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם. אֵיךְ יֵישַׁן עַל מִטָּה כְבוּדָה וְהוּא מוּכָן לְלֶכֶת מִדֶּחִי אֶל דֶּחִי בְּיַד מַלְאֲכֵי חַבָּלָה אַכְזָרִים צוֹרְרִים. אִי לָזֹאת הִשְׁתּוֹנֵן וְהִתְבּוֹנֵן לָשׁוּב אֶל ה' וְלַעֲבוֹד עֲבוֹדָתוֹ וִימִינוֹ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שָׁבִים:

בא ליל שישי

תורה
צרוף יְהוֹהִ

(כז) וַיְחַזֵּק יְהוָה אֶת לֵב פַּרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם: וַאֲתַקֵּיף יְיָ יָת לִבָּא דְפַרְעֹה וְלָא אָבָה לְשַׁלְחוּתְהוֹן: (כח) וַיֹּאמֶר לוֹ פַּרְעֹה לֵךְ מֵעָלַי הִשָּׁמֶר לְךָ אַל תֹּסֶף רְאוֹת פָּנַי כִּי בְיוֹם רְאֹתְךָ פָנַי תָּמוּת: וַאֲמַר לֵהּ פַּרְעֹה אִזֵיל מֵעִלָּוַי אִסְתְּמַר לָךְ לָא תּוֹסִיף לְמֶחֱזֵי אַפַּי אֲרֵי בְּיוֹמָא דְתֶחֱזֵי אַפַּי תְּמוּת: (כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דִּבַּרְתָּ לֹא אֹסֵף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: וַאֲמַר מֹשֶׁה יָאוּת מַלֵּילְתָּא לָא אוֹסִיף עוֹד לְמֶחֱזֵי אַפָּיךְ:

רש"י כן דברת. יפה דברת ובזמנו דברת, אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך:

יא (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה עוֹד נֶגַע אֶחָד אָבִיא עַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרַיִם אַחֲרֵי כֵן יְשַׁלַּח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשַׁלְּחוֹ כָּלָה גָּרֵשׁ יְגָרֵשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מַכְתַּשׁ חַד אֵיתִי עַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרַיִם בָּתַר כֵּן יְשַׁלַּח יָתְכוֹן מִכָּא כְּשַׁלְחוּתֵהּ גְּמֵירָא תְּרָכָא יְתָרֵךְ יָתְכוֹן מִכָּא:

רש"י כלה. גמירא, (כלה) כליל, כלכם ישלח:

(ב) דַּבֶּר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רְעוּתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב: מַלֵּיל כְּעַן קֳדָם עַמָּא וּשְׁאֵילוּ גְּבַר מִן חַבְרֵהּ וְאִתְּתָא מִן חַבְרְתַּהּ מָנִין דְּכַסַף וּמָנִין דְּדָהַב:

רש"י דבר נא. אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמר אותו צדיק אברהם (בראשית טו יג) ועבדום וענו אותם קים בהם, (שם יד) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קים בהם:

(ג) וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרָיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְיָ כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם: וָאַמַר משֶׁה כִּדְבָרֶךָ לֹא אֹסִיף רְאוֹת פָּנָי עוֹד: וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עוֹד נֶגַע אֶחָד אָבִיא עַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרַיִם אַחַר יְשַׁלַּח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשַׁלְּחוֹ כָּלָה גָּרֵשׁ יְגָרֵשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה: דַּבֶּר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רְעוּתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב: וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרָיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְיָ כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם: וָאַמַר משֶׁה כִּדְבָרֶךָ לֹא אֹסִיף רְאוֹת פָּנָי עוֹד: וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עוֹד נֶגַע אֶחָד אָבִיא עַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרַיִם אַחַר יְשַׁלַּח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשַׁלְּחוֹ כָּלָה גָּרֵשׁ יְגָרֵשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה: דַּבֶּר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רְעוּתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב: **רביעי** וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרָיִם: וָאַמַר משֶׁה כִּדְבָרֶךָ לֹא אֹסִיף רְאוֹת פָּנָי עוֹד: וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עוֹד נֶגַע אֶחָד אָבִיא עַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרַיִם אַחַר יְשַׁלַּח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשַׁלְּחוֹ כָּלָה גָּרֵשׁ יְגָרֵשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה: דַּבֶּר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רְעוּתָהּ כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב: וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרָיִם גַּם הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי הָעָם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְיָ

חרוץ שנון, (משלי כא ה) מחשבות חרוץ, אדם חריף ושנון, (משלי י ד) ויד חרוצים תעשיר, חריפים, סוחרים שנונים: אשר יפלה. יבדיל:

(ח) וְיָרְדוּ כָל עֲבָדֶיךָ אֵלָּה אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִי לֵאמֹר צֵא אַתָּה וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי כֵן אֵצֵא וַיֵּצֵא מֵעִם פַּרְעֹה בְּחֳרִי אָף: וְיֶחֱתוּן כָּל עַבְדֶיךָ אֵלַיִן לְוָתִי וְיִבְעוֹן מִנִּי לְמֵימָר פּוּק אַתְּ וְכָל עַמָּא דִּי עִמָּךְ וּבָתַר כֵּן אֶפּוֹק וּנְפַק מִלְוָת פַּרְעֹה בִּתְקוֹף רְגָז:

רש"י וירדו כל עבדיך. חלק כבוד למלכות שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו בלילה (שמות יב לא) ויאמר קומו צאו מתוך עמי ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחוית לי: אשר ברגליך. ההולכים אחר עצתך והלוכך: ואחרי כן אצא. עם כל העם מארצך: ויצא מעם פרעה. כשגמר דבריו יצא מלפניו: בחרי אף. על שאמר לו (שמות י כח) אל תוסף ראות פני:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֹא יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פַּרְעֹה לְמַעַן רְבוֹת מוֹפְתַי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לָא יְקַבֵּל מִנְכוֹן פַּרְעֹה בְּדִיל לְאַסְגָאָה מוֹפְתַי בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י למען רבות מופתי. מופתי שנים, רבות שלושה מכת בכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים:

(י) וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת כָּל הַמֹּפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פַרְעֹה וַיְחַזֵּק יְהוָה אֶת לֵב פַּרְעֹה וְלֹא שִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ: וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲבָדוּ יָת כָּל מוֹפְתַיָּא הָאִלֵּין קֳדָם פַּרְעֹה וְתַקֵּף יְיָ יָת לִבָּא דְפַרְעֹה וְלָא שַׁלַּח יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעֵהּ:

רש"י ומשה ואהרן עשו וגו' . כבר כתב לנו זאת בכל המופתים, ולא שנאה כאן אלא בשביל לסמכה לפרשה של אחריה:

יב (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמֵימָר:

רש"י ויאמר ה' אל משה ואל אהרן. בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה, חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה שכללו עם משה בדבור: בארץ מצרים. חוץ לכרך, או אינו אלא בתוך הכרך תלמוד לומר (לעיל ט כט) כצאתי את העיר וגו' , ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך דבור חמור לא כל שכן, ומפני מה לא נדבר עמו בתוך הכרך, לפי שהיתה מלאה גלולים:

(ב) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: יַרְחָא הָדֵין לְכוֹן רֵישׁ יַרְחִין קַדְמָאי הוּא לְכוֹן לְיַרְחֵי שַׁתָּא:

רש"י החדש הזה. הראהו לבנה בחדושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חדש. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, על חדש ניסן אמר לו, זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים,

שיהא אייר קרוי שני, סיון שלישי: הזה. נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה ברקיע, ואמר לו כזה ראה וקדש. וכיצד הראהו, והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום, שנאמר (שמ' ו כח) ויהי ביום דבר ה', (ויק' ז לח) ביום צוותו, (במדבר טו כג) מן היום אשר צוה ה' והלאה, אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והראהו עם חשכה:

(ג) דַּבְּרוּ אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בֶּעָשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׂה לְבֵית אָבֹת שֶׂה לַבָּיִת: מַלִּילוּ עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל לְמֵימַר בְּעַסְרָא לְיַרְחָא הָדֵין וְיִסְבוּן לְהוֹן גְּבַר אִמַּר לְבֵית אַבָּא אִמַּר לְבֵיתָא:

רש"י דברו אל כל עדת. וכי אהרן מדבר והלא כבר נאמר (שמות ז ב) אתה תדבר, אלא חולקין כבוד זה לזה ואומרים זה לזה למדני, והדבור יוצא מבין שניהם, כאלו שניהם מדברים: אל כל עדת ישראל וגו' בעשר לחדש. דברו היום בראש חדש שיקחוהו בעשור לחדש: הזה. פסח מצרים מקחו בעשור, ולא פסח דורות: שה לבית אבת. למשפחה אחת, הרי שהיו מרבין יכול שה אחד לכלן, תלמוד לומר שה לבית:

(ד) וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תָּכֹסּוּ עַל הַשֶּׂה: וְאִם יְזֵעִיר בֵּיתָא מִלְאִתְמְנָאָה עַל אִמְרָא וְיִסַּב הוּא וְשֵׁיבָבֵהּ דְּקָרִיב לְבֵיתֵהּ בְּמִנְיַן נַפְשָׁתָא גְּבַר לְפוּם מֵיכְלֵהּ תִּתְמְנוּן עַל אִמְרָא:

רש"י ואם ימעט הבית מהיות משה. ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד שאין יכולין לאכלו ויבא לידי נותר, ולקח הוא ושכנו וגו' זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם המנו ולהמנות על שה אחר, אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה, יתמעטו בעוד השה קים בהיותו בחיים, ולא משנשחט: במכסת. חשבון וכן (ויקרא כז כג) מכסת הערכך: לפי אכלו. הראוי לאכילה פרט לחולה וזקן שאינן יכולין לאכול כזית: תכסו. תתמנון:

(ה) שֶׂה תָּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים תִּקָּחוּ: אִמַּר שְׁלִים דְּכַר בַּר שַׁתֵּהּ יְהֵי לְכוֹן מִן אִמְרַיָּא וּמִן עִזָּיָא תִּסְבוּן:

רש"י תמים. בלא מום: בן שנה. כל שנתו קרוי בן שנה כלומר שנלד בשנה זו: מן הכבשים ומן העזים. או מזה או מזה שאף עז קרויה שה, שנאמר (דברים יד ד) ושה עזים:

(ו) וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם: וְיהֵי לְכוֹן לְמַטְרָא עַד אַרְבְּעָא עַסְרָא יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין וְיִכְּסוּן יָתֵהּ כֹּל קְהָלָא כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל בֵּין שְׁמַשַּׁיָּא:

רש"י והיה לכם למשמרת. זה לשון בקור שטעון בקור ממום ארבעה ימים קדם שחיטה, ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות, היה ר' מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר (יחזקאל טז ח) ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דדים, הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מצוות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר (שם ז) ואת ערום ועריה, ונתן להם שתי מצוות דם פסח ודם מילה, שמלו באותו הלילה, שנאמר (שם ו) מתבוססת בדמיך, בשני דמים, ואומר (זכריה ט יא) . גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו, ולפי שהיו שטופים בעבודה זרה אמר להם (פסוק כא) משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה: ושחטו אתו וגו' . וכי כלן שוחטין אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו: קהל עדת ישראל. קהל ועדה וישראל. מכאן אמרו, פסחי צבור נשחטין בשלש כתות זו אחר זו, נכנסה כת ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו' , כדאיתא בפסחים (דף סד א) : בין הערבים. משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהשמש נוטה לבית מבואו לערוב. ולשון בין הערבים נראה בעיני אותן שעות שבין עריבת היום לעריבת הלילה, עריבת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו צללי ערב (ירמיה ו ד) , ועריבת הלילה בתחלת הלילה. ערב לשון נשף וחשך, כמו (ישעיה כד יא) ערבה כל שמחה:

(ז) וְלָקְחוּ מִן הַדָּם וְנָתְנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וְעַל הַמַּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:
וְיִסְבוּן מִן דְּמָא וְיִתְּנוּן עַל תְּרֵין סַפַּיָּא וְעַל שַׁקְפָּא עַל בָּתַּיָּא דְּיֵכְלוּן יָתֵהּ בְּהוֹן:

רש"י ולקחו מן הדם. זו קבלת הדם. יכול ביד, תלמוד לומר (פסוק כב) אשר בסף: המזוזת. הם הזקופות אחת מכאן לפתח ואחת מכאן: המשקוף. הוא העליון שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו לינט"ר בלעז ולשון שקיפה. חבטה, כמו (ויקרא כו לו) קול עלה נדף, טרפא דשקיף, (שמות כא כה) חבורה. משקופי: על הבתים אשר יאכלו אתו בהם. ולא על משקוף ומזוזות שבבית התבן ובבית הבקר, שאין דרין בתוכו:

(ח) וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל מְרֹרִים יֹאכְלֵהוּ: וְיֵכְלוּן יָת בִּסְרָא בְּלֵילְיָא הָהוּא טְוֵי נוּר וּפַטִּיר עַל מְרָרִין יֵכְלֻנֵּהּ:

רש"י את הבשר. ולא גידים ועצמות: על מררים. כל עשב מר נקרא מרור. וצום לאכול מרור זכר לוימררו את חייהם (שמות א יד) :

(ט) אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֹׁל מְבֻשָּׁל בַּמַּיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ: לָא תֵיכְלוּן מִנֵּהּ כַּד חֵי וְאַף לָא בַשְׁלָא מְבֻשָּׁל בְּמַיָּא אֱלָהֵן טְוֵי נוּר רֵישֵׁיהּ עַל כָּרְעוֹהִי וְעַל גַּוֵּהּ:

רש"י אל תאכלו ממנו נא. שאינו צלוי כל צרכו קראו נא בלשון ערבי: ובשל מבשל. כל זה באזהרת אל תאכלו: במים. מנין לשאר משקין, תלמוד לומר ובשל מבשל מכל מקום: כי

אם צלי אש. למעלה גזר עליו במצות עשה וכאן הוסיף עליו לא תעשה אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש: ראשו על כרעיו. צולהו כלו כאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו, ובני מעיו נותן לתוכו אחר הדחתן. ולשון על כרעיו ועל קרבו כלשון (שמות ו כו) על צבאותם, כמו בצבאותם, כמות שהן, אף זה כמות שהוא, כל בשרו משלם:

(י) וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: וְלָא תַשְׁאֲרוּן מִנֵּהּ עַד צַפְרָא וּדְיִשְׁתְּאַר מִנֵּהּ עַד צַפְרָא בְּנוּרָא תּוֹקְדוּן:

רש"י והנתר ממנו עד בקר. מה תלמוד לומר עד בקר פעם שניה, לתן בקר על בקר, שהבקר משמעו משעת הנץ החמה, ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר, זהו לפי משמעו. ועוד מדרש אחר למד שאינו נשרף ביום טוב אלא ממחרת. וכך תדרשנו והנותר ממנו בבקר ראשון עד בקר שני תעמוד ותשרפנו:

(יא) וְכָכָה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מָתְנֵיכֶם חֲגֻרִים נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקֶּלְכֶם בְּיֶדְכֶם וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּחִפָּזוֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה: וּכְדֵין תֵּיכְלוּן יָתֵהּ חַרְצֵיכוֹן יְהוֹן אֲסִירִין מָסָנֵיכוֹן בְּרִגְלֵיכוֹן וְחוּטְרֵיכוֹן בִּידֵיכוֹן וְתֵיכְלוּן יָתֵהּ בִּבְהִילוּ פִּסְחָא הוּא קֳדָם יְיָ:

רש"י מתניכם חגרים. מזמנים לדרך: בחפזון. לשון בהלה ומהירות, כמו (שמואל א' כג כו) ויהי דוד נחפז ללכת, (מלכים ב' ז טו) אשר השליכו ארם בחפזם: פסח הוא לה'. הקרבן קרוי פסח על שם הדלוג והפסיחה שהקדוש ברוך הוא היה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי, וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים. דבר אחר דרך דלוג וקפיצה, זכר לשמו שקרוי פסח וגם פשק"א [פסח] לשון פסיעה:

(יב) וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה: וְאִתְגְּלֵיתִי בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּלֵילְיָא הָדֵין וְאָקְטוֹל כָּל בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם מֵאֲנָשָׁא וְעַד בְּעִירָא וּבְכָל טַעֲוַת מִצְרַיִם אַעְבֵּד דִּינִין אֲנָא יְיָ:

רש"י ועברתי. כמלך העובר ממקום למקום, ובהעברה אחת וברגע אחד כלן לוקין: כל בכור בארץ מצרים. אף בכורות אחרים והם במצרים, ומנין אף בכורי מצרים שבמקומות אחרים, תלמוד לומר (תהלים קלו י) למכה מצרים בבכוריהם: מאדם ועד בהמה. מי שהתחיל בעברה ממנו מתחלת הפרענות: ובכל אלהי מצרים. של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ: אעשה שפטים אני ה'. אני בעצמי ולא על ידי שליח:

(יג) וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרָאִיתִי אֶת הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא יִהְיֶה בָכֶם נֶגֶף לְמַשְׁחִית בְּהַכֹּתִי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וִיהֵי דְמָא לְכוֹן לְאָת עַל בָּתַּיָא דִּי אַתּוּן תַּמָּן וְאֶחֱזֵי יָת דְמָא וְאֵיחוֹס עֲלֵיכוֹן וְלָא יְהֵי בְכוֹן מוֹתָא לְחַבָּלָא בְּמִקְטְלִי בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י והיה הדם לכם לאת. לכם לאות ולא לאחרים לאות מכאן שלא נתנו הדם אלא מבפנים: וראיתי את הדם. הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקדוש ברוך הוא נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצוותי ופוסח אני עליכם: ופסחתי. וחמלתי, ודומה לו (ישעיה לא ה) פסח והמליט. ואני אומר כל פסיחה לשון דלוג וקפיצה. ופסחתי מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרוים זה בתוך זה, וכן (מלכים א' יח כא) פסחים על שתי הסעפים, וכן כל הפסחים הולכים כקופצים, וכן (ישעיה לא ה) פסח והמליט, מדלגו וממלטו מבין המומתים: ולא יהיה בכם נגף. אבל הוה הוא במצרים הרי שהיה מצרי בביתו של ישראל, יכול ימלט, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף, אבל הוה במצרי שבבתיכם, הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני ילקה כמותו, תלמוד לומר ולא יהיה בכם נגף:

בא יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(יד) וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכָּרוֹן וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תְּחָגֻּהוּ: וַיהֵי יוֹמָא הָדֵין לְכוֹן לְדוּכְרָנָא וּתְחַגוּן יָתֵהּ חַגָא קָדָם יְיָ לְדָרֵיכוֹן קְיָם עָלַם תְּחַגֶּנֵהּ:

רש"י לזכרון. לדורות: וחגתם אתו. יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו. ועדין לא שמענו אי זהו יום הזכרון, תלמוד לומר (שמות יג ג) זכור את היום הזה אשר יצאתם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון. ואיזה יום יצאו, תלמוד לומר (במדבר לג ג) ממחרת הפסח יצאו, הוי אומר יום חמשה עשר בניסן הוא של יום טוב, שהרי ליל חמשה עשר אכלו את הפסח ולבקר יצאו: לדרתיכם. שומע אני מעוט דורות שנים, תלמוד לומר חקת עולם תחגהו:

(טו) שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ אַךְ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוּ שְׂאֹר מִבָּתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל חָמֵץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשֹׁן עַד יוֹם הַשְּׁבִעִי: שִׁבְעַת יוֹמִין פַּטִיר תֵּיכְלוּן בְּרַם בְּיוֹמָא קַדְמָאָה תְּבַטְלוּן חֲמִיעַ מִבָּתֵּיכוֹן אֲרֵי כָּל דְּיֵכוּל חֲמִיעַ וְיִשְׁתֵּצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא קַדְמָאָה עַד יוֹמָא שְׁבִיעָאָה:

רש"י שבעת ימים. שטיינ"א של ימים: שבעת ימים מצות תאכלו. ובמקום אחר הוא אומר (דברים טז ח) ששת ימים תאכל מצות, למד על שביעי של פסח שאינו חובה לאכול מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ. מנין אף ששה רשות תלמוד לומר ששת ימים. זו מדה בתורה, דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא, אלא ללמד על הכלל כלו יצא, מה שביעי רשות אף ששה רשות, יכול אף לילה הראשון רשות, תלמוד

לומר (להלן פסוק יח) בערב תאכלו מצות, הכתוב קבעו חובה: אך ביום הראשון תשביתו שאר. מערב יום טוב, וקרוי ראשון לפי שהוא לפני השבעה, ומצינו מקדם קרוי ראשון, כמו (איוב טו ז) הראישון אדם תולד, הלפני אדם נלדת, או אינו אלא ראשון של שבעה, תלמוד לומר (שמות לד כה) לא תשחט על חמץ, לא תשחט הפסח ועדין חמץ קים: הנפש ההוא. כשהיא בנפשה ובדעתה, פרט לאנוס: מישראל. שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, תלמוד לומר במקום אחר (ויקרא כב ג) מלפני, בכל מקום שהוא רשותי:

(טז) וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלָאכָה לֹא יֵעָשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נָפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם: וּבְיוֹמָא קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עִיבִידָא לָא יִתְעֲבֵד בְּהוֹן בְּרַם דִּי מִתְאֲכֵל לְכָל נְפַשׁ הוּא בִלְחוֹדוֹהִי יִתְעֲבֵד לְכוֹן:

רש"י מקרא קדש. מקרא שם דבר, קרא אותו קדש לאכילה ושתיה וכסות: לא יעשה בהם. אפלו על ידי אחרים: הוא לבדו. הוא ולא מכשיריו שאפשר לעשותן מערב יום טוב: לכל נפש. אפלו לבהמה יכול אף לנכרים, תלמוד לומר לכם:

(יז) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמַּצּוֹת כִּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת צִבְאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: וְתִטְרוּן יָת פַּטִירָא אֲרֵי בְּכָרָן יוֹמָא הָדֵין אַפֵּיקִית יָת חֵילֵיכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם וְתִטְרוּן יָת יוֹמָא הָדֵין לְדָרֵיכוֹן קְיָם עָלַם:

רש"י ושמרתם את המצות. שלא יבאו לידי חמוץ מכאן אמרו תפח, תלטוש בצונן. רבי יאשיה אומר אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה אלא אם באה לידך עשה אותה מיד: ושמרתם את היום הזה. ממלאכה: לדרתיכם חקת עולם. לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על החגיגה, לכך חזר ושנאו כאן, שלא תאמר אזהרת (לעיל טז) כל מלאכה לא יעשה, לא לדורות נאמרה, אלא לאותו הדור:

(יח) בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב: בְּנִיסָן בְּאַרְבְּעָא עַסְרָא יוֹמָא לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא תֵּיכְלוּן פַּטִירָא עַד יוֹמָא עֶסְרִין וְחַד לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא:

רש"י עד יום האחד ועשרים. למה נאמר, והלא כבר נאמר (לעיל טו) שבעת ימים, לפי שנאמר ימים, לילות מנין, תלמוד לומר עד יום האחד ועשרים וגו' :

(יט) שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבָתֵּיכֶם כִּי כָּל אֹכֵל מַחְמֶצֶת וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל בַּגֵּר וּבְאֶזְרַח הָאָרֶץ: שִׁבְעַת יוֹמִין חֲמִיר לָא יִשְׁתְּכַח בְּבָתֵּיכוֹן אֲרֵי כָּל דְּיֵכוּל מַחְמְעָא וְיִשְׁתֵּצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מִכְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל בְּגִיּוֹרָא וּבְיַצִיבָא דְאַרְעָא:

רש"י לא ימצא בבתיכם. מנין לגבולין, תלמוד לומר (להלן יג ז) בכל גבלך. מה תלמוד לומר בבתיכם, מה ביתך ברשותך אף גבולך שב א רשותך, יצא חמצו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות: כי כל אכל מחמצת. לענוש כרת על השאור, והלא כבר ענש על החמץ, אלא שלא תאמר חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו. ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו, לכך נאמרו שניהם: בגר ובאזרח הארץ. לפי שהנס נעשה לישראל, הצרך לרבות את הגרים:

(כ) כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכֵלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מַצּוֹת: כָּל מַחְמָעֶא לָא תֵיכְלוּן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן תֵּיכְלוּן פַּטִירָא:

רש"י מחמצת לא תאכלו. אזהרה על אכילת שאור: כל מחמצת. להביא את תערבתו: בכל מושבתיכם תאכלו מצות. זה בא ללמד שתהא ראויה לאכל בכל מושבותיכם, פרט למעשר שני וחלות תודה:

(כא) **חמישי** וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפָּסַח: וּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סָבֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אִתְנַגִידוּ וְסִיבוּ לְכוֹן(מן בְּנֵי) עָנָא לְזַרְעַיְתְכוֹן וְכוּסוּ פִּסְחָא:

רש"י משכו. מי שיש לו צאן ימשוך משלו: וקחו. מי שאין לו יקח מן השוק: למשפחתיכם. שה לבית אבות:

(כב) וּלְקַחְתֶּם אֲגֻדַּת אֵזוֹב וּטְבַלְתֶּם בַּדָּם אֲשֶׁר בַּסַּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל הַמַּשְׁקוֹף וְאֶל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסַּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר: וְתִסְבּוּן אֶסָרַת אֵזוֹבָא וְתִטְבְּלוּן בְּדַמָּא דְּבְמָנָא וְתַדּוּן לְשַׁקְפָּא וְלִתְרֵין סַפָּיָא מִן דְּמָא דְּבְמָנָא וְאַתּוּן לָא תִפְּקוּן אֱנָשׁ מִתְרַע בֵּיתֵהּ עַד צַפְרָא:

רש"י אזוב. מין ירק שיש לו גבעולין: אגדת אזוב. שלשה קלחין קרויין אגדה: אשר בסף. בכלי, כמו (מלכים ב' יב יד) ספות כסף: מן הדם אשר בסף. למה חזר ושנאו, שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות, לכך נאמר עוד אשר בסף, ושתהא כל נתינה ונתינה מן הדם אשר בסף, על כל הגעה טבילה: ואתם לא תצאו וגו' . מגיד שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים הוא, שנאמר (תהלים קד כ) בו תרמוש כל חיתו יער:

(כג) וְעָבַר יְהוָה לִנְגֹּף אֶת מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת הַדָּם עַל הַמַּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וּפָסַח יְהוָה עַל הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל בָּתֵּיכֶם לִנְגֹּף: וְיִתְגְּלֵי יְיָ לְמִמְחֵי יָת מִצְרָיִם

וְיֶחֱזַי יָת דְּמָא עַל שַׁקְפָּא וְעַל תְּרֵין סְפַיָא וְיֵחוֹס יְיָ עַל תַּרְעָא וְלָא יִשְׁבּוֹק לְחַבָּלָא לְמֵיעַל לְבָתֵּיכוֹן לְמִמְחֵי:

רש"י ופסח. וחמל, ויש לומר ודלג: ולא יתן המשחית. ולא יתן לו יכלת לבא, כמו (בראשית לא ז) ולא נתנו אלהים להרע עמדי:

(כד) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה לְחָק לְךָ וּלְבָנֶיךָ עַד עוֹלָם: וְתִטְרוּן יָת פִּתְגָמָא הָדֵין לְקְיָם לָךְ:וּלְ:בְנָיךְ עַד עָלַם: (כה) וְהָיָה כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה לָכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הָעֲבֹדָה הַזֹּאת: וִיהֵי אֲרֵי תֵּעֲלוּן לְאַרְעָא דְיִתֵּן יְיָ לְכוֹן כְּמָא דִי מַלִּיל וְתִטְרוּן יָת פֻּלְחָנָא הָדֵין:

רש"י והיה כי תבאו אל הארץ. תלה הכתוב מצוה זו בביאתם לארץ, ולא נתחיבו במדבר אלא בפסח אחד שעשו בשנה השנית ועל פי הדבור: כאשר דבר. והיכן דבר, (שמות ו ח) והבאתי אתכם אל הארץ וגו' :

(כו) וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: וִיהֵי אֲרֵי יֵימְרוּן לְכוֹן בְּנֵיכוֹן מָא פֻּלְחָנָא הָדֵין לְכוֹן: (כז) וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל בָּתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנָגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בָּתֵּינוּ הִצִּיל וַיִּקֹּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ: וְתֵימְרוּן דַּבַּח חֲיָס הוּא קֳדָם יְיָ דִי חָס עַל בָּתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כַּד הֲוָה מָחֵי יָת מִצְרָאֵי וְיָת בָּתָּנָא שֵׁזִיב וּכְרַע עַמָּא וּסְגִידוּ:

רש"י ויקד העם. על בשורת הגאלה וביאת הארץ ובשורת הבנים שיהיו להם:

(כח) וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: וַאֲזָלוּ וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עֲבָדוּ:

רש"י וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו, והלא מראש חדש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם כאלו עשו: וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב, לתן שכר להליכה ושכר לעשיה: כאשר צוה ה' את משה ואהרן. להגיד שבחן של ישראל, שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן. ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו:

(כט) **שישי** וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיהוָה הִכָּה כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשִּׁבְי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכֹל בְּכוֹר בְּהֵמָה: וַהֲוָה בְּפַלְגוּת לֵילְיָא וַיְיָ קְטַל כָּל בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבּוּכְרָא דְפַרְעֹה דְעָתִיד לְמִתַּב עַל כָּרְסֵי מַלְכוּתֵהּ עַד בּוּכְרָא דְשִׁבְיָא דִי בְּבֵית אֲסִירֵי וְכֹל בּוּכְרָא דִבְעִירָא:

רש"י וה'. כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו, שהוי"ו לשון תוספת הוא כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור. אף של אמה אחרת והוא במצרים: מבכר פרעה. אף פרעה בכור היה ונשתיר מן הבכורות, ועליו הוא אומר (שמות ט טז) בעבור הראותך את כחי, בים

סוף: עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל. ועוד, שלא יאמרו יראתנו הביאה הפרענות, ובכור השפחה בכלל היה, שהרי מנה מן החשוב שבכלן עד הפחות, ובכור השפחה חשוב מבכור השבי:

(ל) וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל עֲבָדָיו וְכָל מִצְרַיִם וַתְּהִי צְעָקָה גְדֹלָה בְּמִצְרָיִם כִּי אֵין בַּיִת אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת: וְקָם פַּרְעֹה לַיְלְיָא הוּא וְכָל עַבְדּוֹהִי וְכָל מִצְרַיִם וַהֲוַת צְוָחְתָּא רַבְּתָא בְּמִצְרָיִם אֲרֵי לֵית בֵּיתָא דְי לֵית הֲוָה בֵּהּ תַּמָן מֵתָא:

רש"י ויקם פרעה. ממטתו: לילה. ולא כדרך המלכים בשלש שעות ביום: הוא. תחלה ואחר כך עבדיו, מלמד שהיה הוא מחזר על בתי עבדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם בכור מת. אין שם בכור, גדול שבבית קרוי בכור, שנאמר (תהלים פט כח) אף אני בכור אתנהו. דבר אחר מצריות מזנות תחת בעליהן ויולדות מרוקים פנויים, והיו להם בכורות הרבה, פעמים הם חמשה לאשה אחת, כל אחד בכור לאביו:

(לא) וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַּם אַתֶּם גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עִבְדוּ אֶת יְהוָה כְּדַבֶּרְכֶם: וּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵילְיָא וַאֲמַר קוּמוּ פּוּקוּ מִגּוֹ עַמִּי אַף אַתּוּן אַף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וֶאֱזִילוּ פְּלָחוּ קֳדָם יְיָ כְּמָא דְתֵימָרוּן אָמְרִין:

רש"י ויקרא למשה ולאהרן לילה. מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר וצועק היכן משה שרוי היכן אהרן שרוי: גם אתם. הגברים: גם בני ישראל. הטף: ולכו עבדו את ה' כדברכם. הכל כמו שאמרתם, ולא כמו שאמרתי אני, בטל (שמות ה ב) לא אשלח בטל (שם י ח) מי ומי ההולכים בטל (שם כד) רק צאנכם ובקרכם יצג:

(לב) גַּם צֹאנְכֶם גַּם בְּקַרְכֶם קְחוּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וְלֵכוּ וּבֵרַכְתֶּם גַּם אֹתִי: אַף עַנְכוֹן אַף תּוֹרְכוֹן דְּבָרוּ כְּמָא דִי מַלֶּלְתֶּן וֶאֱזִילוּ וְצַלּוֹ אַף עָלָי:

רש"י גם צאנכם גם בקרכם קחו. ומהו כאשר דברתם, גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות (שמות י כה) : קחו כאשר דברתם וברכתם גם אתי. התפללו עלי שלא אמות, שאני בכור:

(לג) וַתָּחֱזַק מִצְרַיִם עַל הָעָם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם מִן הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כֻּלָּנוּ מֵתִים: וּתְקֵיפַת מִצְרַיִם עַל עַמָּא לְאוֹחָאָה לְשַׁלָּחוּתְהוֹן מִן אַרְעָא אֲרֵי אָמְרוּ כֻּלָּנָא מָיְתִין:

רש"י כלנו מתים. אמרו לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר (לעיל יא ה) ומת כל בכור, וכאן אף הפשוטים מתים חמשה או עשרה בבית אחד:

(לד) וַיִּשָּׂא הָעָם אֶת בְּצֵקוֹ טֶרֶם יֶחְמָץ מִשְׁאֲרֹתָם צְרֻרֹת בְּשִׂמְלֹתָם עַל שִׁכְמָם: וּנְטַל עַמָּא יָת לִישֵׁיהוֹן עַד לָא חֲמָע מוֹתַר אַצָוָתְהוֹן צְרִיר בִּלְבֻשֵׁהוֹן עַל כַּתְפֵּיהוֹן:

רש"י טרם יחמץ. המצריים לא הניחום לשהות כדי חמוץ: משארתם. שירי מצה ומרור: על שכמם. אף על פי שבהמות הרבה הוליכו עמהם מחבבים היו את המצוה:

(לה) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כִּדְבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמָלֹת: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָבָדוּ כְּפִתְגָמָא דְמֹשֶׁה וּשְׁאֵילוּ מִמִּצְרָיִם מָנִין דְכָסַף וּמָנִין דְדָהַב וּלְבוּשִׁין:

רש"י כדבר משה. שאמר להם במצרים (לעיל יא ב) וישאלו איש מאת רעהו: ושמלת. אף הן היו חשובות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאוחר בפסוק חשוב:

(לו) וַיהוָה נָתַן אֶת חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיַּשְׁאִלוּם וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם: וַיְיָ יְהַב יָת עַמָא לְרַחֲמִין בְּעֵינֵי מִצְרָיִם וּשְׁאֵילְנוּן וְרוֹקִינוּ יָת מִצְרָיִם:

רש"י וישאלום. אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם. אתה אומר אחד, טול שנים ולך: וינצלו. ורוקינו:

(לז) וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס סֻכֹּתָה כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי הַגְּבָרִים לְבַד מִטָּף: וּנְטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמְסֵס לְסֻכּוֹת כְּשִׁתְּ מְאָה אַלְפִין רְגָלָאִין גֻּבְרַיָא בַּר מְטַפְלָא:

רש"י מרעמסס סכתה. מאה ועשרים מיל היו ובאו שם לפי שעה, שנאמר (שמות יט ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים: הגברים. מבן עשרים שנה ומעלה:

(לח) וְגַם עֵרֶב רַב עָלָה אִתָּם וְצֹאן וּבָקָר מִקְנֶה כָּבֵד מְאֹד: וְאַף נוּכְרָאִין סַגִּיאִין סְלִיקוּ עִמְהוֹן וְעָנָא וְתוֹרִין בְּעִירָא סַגִּי לַחֲדָא:

רש"י ערב רב. תערובות אמות של גרים:

(לט) וַיֹּאפוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֻגֹת מַצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ וְגַם צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם: וְאַפוֹ יָת לַיְשָׁא דִי אַפִּיקוּ מִמִצְרַיִם גְּרִיצָן פַּטִירָן אֲרֵי לָא חֲמָע אֲרֵי אִתְּרַכוּ מִמִצְרַיִם וְלָא יְכִילוּ לְאִתְעַכָּבָא וְאַף זְוָדִין לָא עֲבָדוּ לְהוֹן:

רש"י עגת מצות. חררה של מצה בצק שלא החמיץ קרוי מצה: וגם צדה לא עשו להם. לדרך. מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכו, הוא שמפורש בקבלה (ירמיה ב ב) זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, ומה שכר מפורש אחריו (שם ג) קדש ישראל לה' וגו' :

(מ) וּמוֹשַׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרָיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וּמוֹתַב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִי יְתִיבוּ בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מְאָה וּתְלָתִין שְׁנִין:

רש"י אשר ישבו במצרים. אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה. בין הכל משנלד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה. משהיה לו זרע לאברהם נתקים (בראשית טו יג) כי גר יהיה זרעך, ושלשים שנה היו משנגזרה גזרת בין הבתרים עד שנלד יצחק. ואי אפשר לומר בארץ מצרים לבדה, שהרי קהת מן הבאים עם יעקב היה צא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה, לא תמצאם כל כך, ועל כרחך הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם

נבלעים בשנות קהת והרבה משמונים של משה נבלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמצא ארבע מאות לביאת מצרים, והזקקת לומר על כרחך, שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפלו בחברון, שנאמר (בראשית לה כז) אשר גר שם אברהם ויצחק, ואומר (שמות ו ד) את ארץ מגוריהם אשר גרו בה, לפיכך אתה צריך לומר כי גר יהיה זרעך משהיה לו זרע. וכשתמנה ארבע מאות שנה משנלד יצחק, תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן מאתים ועשר שנה, וזה אחד מן הדברים ששנו לתלמי המלך:

(מא) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יָצְאוּ כָּל צִבְאוֹת יְהוָה מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְהַוָּה מְסוֹף אַרְבַּע מְאָה וּתְלָתִין שְׁנִין וַהֲוָה בְּכַרָן יוֹמָא הָדֵין נְפָקוּ כָּל חֵילָיָא דַיְיָ מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י ויהי מקץ שלשים שנה וגו' ויהי בעצם היום הזה. מגיד שכיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין, בחמשה עשר בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו, בחמשה עשר בניסן נלד יצחק, ובחמשה עשר בניסן נגזרה גזרת בין הבתרים:

(מב) לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא לַיהוָה לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הוּא הַלַּיְלָה הַזֶּה לַיהוָה שִׁמֻּרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם: לֵילֵי נְטִיר הוּא קֳדָם יְיָ לְאַפָּקוּתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם הוּא לֵילְיָא הָדֵין קֳדָם יְיָ נְטִירִין לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדָרֵיהוֹן:

רש"י ליל שמרים. שהיה הקב"ה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים: הוא הלילה הזה לה'. הוא הלילה שאמר לאברהם בלילה הזה אני גואל את בניך: שמרים לכל בני ישראל לדרתם. משמר ובא מן המזיקין, כענין שנאמר (פסוק כג) ולא יתן המשחית וגו' :

(מג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן דָּא גְּזֵירַת פִּסְחָא כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל דְּיִשְׁתַּמַּד לָא יֵכוּל בֵּהּ:

רש"י זאת חקת הפסח. בארבעה עשר בניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר. שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים. ואחד נכרי ואחד ישראל משמד במשמע:

(מד) וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כָּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ: וְכָל עַבֵּד גְּבַר זְבִינֵי כַסְפָּא וְתִגְזַר יָתֵהּ בְּכֵן יֵכוּל בֵּהּ:

רש"י ומלתה אתו אז יאכל בו. רבו, מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח, דברי רבי יהושע. רבי אלעזר אומר אין מילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח, אם כן מה תלמוד לומר אז יאכל בו, העבד:

(מה) תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל בּוֹ: תּוֹתָבָא וַאֲגִירָא לָא יֵכוּל בֵּהּ:

רש"י תושב. זה גר תושב: ושכיר. זה הנכרי. ומה תלמוד לומר, והלא ערלים הם, ונאמר (פסוק מח) וכל ערל לא יאכל בו, אלא כגון ערבי מהול וגבעוני מהול והוא תושב או שכיר:

(מו) בְּבַיִת אֶחָד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא תִשְׁבְּרוּ בוֹ: בַּחֲבוּרָה חֲדָא יִתְאֲכֵל לָא תַפֵּיק מִן בֵּיתָא מִן בִּסְרָא לְבָרָא וְגַרְמָא לָא תְתְבְּרוּן בֵּהּ:

רש"י בבית אחד יאכל. בחבורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חבורות ויחלקוהו. אתה אומר בחבורה אחת, או אינו אלא בבית אחד כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית, תלמוד לומר (פסוק ז) על הבתים אשר יאכלו אותו בהם, מכאן שהאוכל אוכל בשני מקומות: לא תוציא מן הבית. מן החבורה: ועצם לא תשברו בו. הראוי לאכילה, כגון שיש עליו כזית בשר יש בו משום שבירת עצם, אין עליו כזית בשר אין בו משום שבירת עצם:

(מז) כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: כָּל כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יַעְבְּדוּן יָתֵהּ:

רש"י כל עדת ישראל יעשו אתו. למה נאמר, לפי שהוא אומר בפסח מצרים (פסוק ג) שה לבית אבות, שנמנו עליו למשפחות, יכול אף פסח דורות כן, תלמוד לומר כל עדת ישראל יעשו אותו:

(מח) וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה הִמּוֹל לוֹ כָּל זְכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ: וַאֲרֵי יִתְגַּיַר עִמָּךְ גִּיּוֹרָא וְיַעְבֵּד פִּסְחָא קֳדָם יְיָ מִתְגַּזַר לֵהּ כָּל דְּכוּרָא וּבְכֵן יִקְרַב לְמֶעְבְּדֵהּ וִיהֵי כְּיַצִיבָא דְאַרְעָא וְכָל עַרְלָא לָא יֵכוּל בֵּהּ:

רש"י ועשה פסח. יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד, תלמוד לומר והיה כאזרח הארץ, מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר: וכל ערל לא יאכל בו. להביא את שמתו אחיו מחמת מילה שאינו משמד לערלות ואינו נלמד מבן נכר לא יאכל בו (פסוק מג) :

(מט) תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָאֶזְרָח וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם: אוֹרַיְתָא חֲדָא יְהֵא לְיַצִיבָא וּלְגִיּוֹרָא דְיִתְגַּיְרוּן בֵּינֵיכוֹן:

רש"י תורה אחת וגו' . להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שבתורה:

(נ) וַיַּעֲשׂוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: וַעֲבָדוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה וְיָת אַהֲרֹן כֵּן עֲבָדוּ: (נא) וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צִבְאֹתָם: וַהֲוָה בְּכָרָן יוֹמָא הָדֵין אַפֵּיק יְיָ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם עַל חֵילֵיהוֹן: **יג** (א) **שביעי** וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ב) קַדֶּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא: אַקְדֵּשׁ קֳדָמַי כָּל בּוּכְרָא פָּתַח כָּל וַלְדָא בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בֶּאֱנָשָׁא וּבִבְעִירָא דִילִי הוּא:

רש"י פטר כל רחם. שפתח את הרחם תחלה, כמו (משלי יז יד) פוטר מים ראשית מדון, וכן (תהלים כב ח) יפטירו בשפה, יפתחו שפתים: לי הוא. לעצמי קניתים על ידי שהכיתי בכורי מצרים:

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָא הֲווֹ דְכִירִין יָת יוֹמָא הָדֵין דִי נְפַקְתּוּן מִמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא אֲרֵי בְּתְקוֹף יְדָא אַפֵּיק יְיָ יָתְכוֹן מִכָּא וְלָא יִתְאָכֵל חֲמִיעַ:

רש"י זכור את היום הזה. למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום:

(ד) הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב: יוֹמָא דֵין אַתּוּן נָפְקִין בְּיַרְחָא דְאַבִּיבָא:

רש"י בחדש האביב. וכי לא היו יודעין באיזה חדש, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם שהוציא אתכם בחדש שהוא כשר לצאת, לא חמה ולא צנה ולא גשמים. וכן הוא אומר (תהלים סח ז) מוציא אסירים בכושרות, חדש שהוא כשר לצאת:

(ה) וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לְךָ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת הָעֲבֹדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה: וִיהֵי אֲרֵי יַעֲלִנָּךְ יְיָ לְאַרְעָא דְכְנַעֲנָאֵי וְחִתָּאֵי וֶאֱמוֹרָאֵי וְחִוָּאֵי וִיבוּסָאֵי דִי קַיִּים לַאֲבָהָתָךְ לְמִתַּן לָךְ אַרְעָא עַבְדָא חֲלָב וּדְבָשׁ וְתִפְלַח יָת פֻּלְחָנָא הָדָא בְּיַרְחָא הָדֵין:

רש"י אל ארץ הכנעני וגו' . אף על פי שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שבעה גוים במשמע, שכלן בכלל כנעני הם, ואחת ממשפחות כנען היתה שלא נקרא לה שם אלא כנעני: נשבע לאבתיך וגו' . באברהם הוא אומר (בראשית טו יח) ביום ההוא כרת ה' את אברם וגו' , וביצחק הוא אומר (שם כו ג) גור בארץ הזאת וגו' , וביעקב הוא אומר (שם כח יג) הארץ אשר אתה שוכב עליה וגו' : זבת חלב ודבש. החלב זב מן העזים והדבש זב מן התמרים ומן התאנים: את העבדה הזאת. של פסח. והלא כבר נאמר למעלה (יב כה) והיה כי תבאו אל הארץ וגו' , ולמה חזר ושנאה, בשביל דבר שנתחדש בה. בפרשה ראשונה נאמר (שם כו) והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם, בבן רשע הכתוב מדבר שהוציא את עצמו מן הכלל, וכאן (פסוק ח) והגדת לבנך, בבן שאינו יודע לשאל, והכתוב מלמדך שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכין את הלב:

(ו) שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצֹּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיהוָה: שִׁבְעָה יוֹמִין תֵּיכוּל פַּטִירָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה חַגָא קֳדָם יְיָ: (ז) מַצּוֹת יֵאָכֵל אֵת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל גְּבֻלֶךָ: פַּטִיר יִתְאֲכֵל יָת שְׁבְעַת יוֹמִין וְלָא יִתְחֲזֵי לָךְ חֲמִיעַ וְלָא יִתְחֲזֵי לָךְ חֲמִיר בְּכָל תְּחוּמָךְ: (ח) וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם: וּתְחַוִי לִבְנָךְ בְּיוֹמָא הַהוּא לְמֵימַר בְּדִיל דֵּין עֲבַד יְיָ לִי בְּמִפְּקִי מִמִצְרָיִם:

רש"י בעבור זה. בעבור שאקים מצותיו, כגון פסח מצה ומרור הללו: עשה ה' לי. רמז תשובה לבן רשע לומר, עשה ה' לי ולא לך, שאלו היית שם לא היית כדאי לגאל:

(ט) וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ יְהוָה מִמִּצְרָיִם: וִיהִי לְךָ לְאֹת עַל יָדְךָ וּלְדָכְרָנָא בֵּין עֵינָיךְ בְּדִיל תְּהֵי אוֹרַיְתָא דַיְיָ בְּפוּמָךְ אֲרֵי בִּידָא תַקִּיפָא אַפֵּקָךְ יְיָ מִמִּצְרָיִם:

רש"י והיה לך לאות. יציאת מצרים תהיה לך לאות: על ידך ולזכרון בין עיניך. שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם בראש ובזרוע: על ידך. יד שמאל, לפיכך ידכה מלא בפרשה שניה (פסוק טז) לדרוש בה, יד שהיא כהה:

(י) וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה: וְתִטַּר יָת קְיָמָא הָדָא לְזִמְנַהּ מִזְמַן לְזִמָן:

רש"י מימים ימימה. משנה לשנה:

(יא) וְהָיָה כִּי יְבִאֲךָ יְהוָה אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וְלַאֲבֹתֶיךָ וּנְתָנָהּ לָךְ: וְיִהֵי אֲרֵי יָעֲלִנָךְ יְיָ לְאַרְעָא דְכְנַעֲנָאֵי כְּמָא דִי קַיִים לָךְ וְלַאֲבָהָתָךְ וְיִתְּנִנַהּ לָךְ:

רש"י והיה כי יבאך. יש מרבותינו שלמדו מכאן שלא קדשו בכורות הנלדים במדבר, והאומר שקדשו מפרש ביאה זו לומר אם תקימוהו במדבר תזכו לכנס לארץ ותקימוהו שם: נשבע לך. והיכן נשבע לך, (שמות ו ח) והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו' : ונתנה לך. תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום, ואל תהי בעיניך כירשת אבות:

(יב) וְהַעֲבַרְתָּ כָל פֶּטֶר רֶחֶם לַיהוָה וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיהוָה: וְתַעְבַּר כָּל פְּתַח וָלָד בְּעִירָא דִי יְהֵי לָךְ דְכָרִין תַּקְדֵּשׁ קֳדָם יְיָ:

רש"י והעברת. אין והעברת אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר (במדבר כז ח) והעברתם את נחלתו לבתו: שגר בהמה. נפל ששגרתו אמו ושלחתו בלא עתו, ולמדך הכתוב שהוא קדוש בבכורה לפטור את הבא אחריו. ואף שאינו נפל קרוי שגר, כמו (דברים ז יג) שגר אלפיך. אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל שהרי כבר כתיב כל פטר רחם. ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה במשמע בא ופרש במקום אחר (דברים טו יט) בבקרך ובצאנך. לשון אחר יש לפרש והעברת כל פטר רחם, בבכור אדם הכתוב מדבר:

(יג) וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה: וְכָל פְּתַח (בּוּכְרָא) דַּחֲמָרָא תִּפְרוֹק בְּאִמְרָא וְאִם לָא תִפְרוֹק וְתִנְקְפֵהּ וְכָל בּוּכְרָא דַּאֲנָשָׁא בִּבְנָיךְ תִּפְרוֹק:

רש"י פטר חמר. ולא פטר שאר בהמה טמאה, וגזרת הכתוב היא לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים. ועוד, שסיעו את ישראל ביציאתן ממצרים, שאין לך אחד מישראל

שלא נטל הרבה חמורים טעונים מכספם ומזהבם של מצרים: תפדה בשה. נותן שה לכהן ופטר חמור מתר בהנאה והשה חלין ביד כהן: וערפתו. עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו. הוא הפסיד ממונו של כהן, לפיכך יפסיד ממונו: וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו קצוב במקום אחר:

(יד) **מפטיר** וְהָיָה כִּי יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה פַּרְעֹה לְשַׁלְּחֵנוּ וַיַּהֲרֹג יְהוָה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל בְּכוֹר בָּנַי אֶפְדֶּה: וְהָיָה אֵרֵי אַקְשֵׁי פַּרְעֹה לְשַׁלָּחוּתָנָא וּקְטַל יְיָ כָּל בּוּכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבּוּכְרָא דַאֲנָשָׁא וְעַד בּוּכְרָא דִבְעִירָא עַל כֵּן אֲנָא דָבַח קֳדָם יְיָ כָּל פְּתַח וַלְדָא דְכָרִין וְכָל בּוּכְרָא דִבְנַי אֶפְרוֹק: (טז) וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה וּלְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרָיִם: וַיְהִי לְאָת עַל יָדְךָ וְלִתְפִלִּין בֵּין עֵינֶיךָ אֲרֵי בְּתֻקֹף יְדָא אַפְּקָנָא יְיָ מִמִּצְרָיִם: ססס:

רש"י ולטוטפת. תפלין, ועל שם שהם ארבעה בתים קרויין טטפת, טט בכתפי שתים, פת באפריקי שתים. ומנחם חברו עם (יחזקאל כא ב) והטף אל דרום, (מיכה ב ו) אל תטיפו, לשון דבור, כמו (לעיל פסוק ט) ולזכרון, שהרואה אותם קשורים בין העינים יזכור הנס וידבר בו:

הפטרת בא - ירמיה מו

(יג) הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא לְבוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת אֶת אֶרֶץ מִצְרָיִם: (יד) הַגִּידוּ בְמִצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְמִגְדּוֹל וְהַשְׁמִיעוּ בְנֹף וּבְתַחְפַּנְחֵס אִמְרוּ הִתְיַצֵּב וְהָכֵן לְךָ כִּי אָכְלָה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ: (טו) מַדּוּעַ נִסְחַף אַבִּירֶיךָ לֹא עָמַד כִּי יְהוָה הֲדָפוֹ: (טז) הִרְבָּה כּוֹשֵׁל גַּם נָפַל אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיֹּאמְרוּ קוּמָה וְנָשֻׁבָה אֶל עַמֵּנוּ וְאֶל אֶרֶץ מוֹלַדְתֵּנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה: (יז) קָרְאוּ שָׁם פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שָׁאוֹן הֶעֱבִיר הַמּוֹעֵד: (יח) חַי אֲנִי נְאֻם הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי כְתָבוֹר בֶּהָרִים וּכְכַרְמֶל בַּיָּם יָבוֹא: (יט) כְּלֵי גוֹלָה עֲשִׂי לָךְ יוֹשֶׁבֶת בַּת מִצְרָיִם כִּי נֹף לְשַׁמָּה תִהְיֶה וְנִצְּתָה מֵאֵין יוֹשֵׁב: (כ) עֶגְלָה יְפֵה פִיָּה מִצְרַיִם קֶרֶץ מִצָּפוֹן

בָּא בָּא: (כא) גַּם שְׁכֶרֶיהָ בְקִרְבָּהּ כְּעֶגְלֵי מַרְבֵּק כִּי גַם הֵמָּה הִפְנוּ נָסוּ יַחְדָּיו לֹא עָמָדוּ כִּי יוֹם אֵידָם בָּא עֲלֵיהֶם עֵת פְּקֻדָּתָם: (כב) קוֹלָהּ כַּנָּחָשׁ יֵלֵךְ כִּי בְחַיִל יֵלֵכוּ וּבְקַרְדֻּמוֹת בָּאוּ לָהּ כְּחֹטְבֵי עֵצִים: (כג) כָּרְתוּ יַעְרָהּ נְאֻם יְהוָה כִּי לֹא יֵחָקֵר כִּי רַבּוּ מֵאַרְבֶּה וְאֵין לָהֶם מִסְפָּר: (כד) הֹבִישָׁה בַּת מִצְרָיִם נִתְּנָה בְּיַד עַם צָפוֹן: (כה) אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פוֹקֵד אֶל אָמוֹן מִנֹּא וְעַל פַּרְעֹה וְעַל מִצְרַיִם וְעַל אֱלֹהֶיהָ וְעַל מְלָכֶיהָ וְעַל פַּרְעֹה וְעַל הַבֹּטְחִים בּוֹ: (כו) וּנְתַתִּים בְּיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וּבְיַד עֲבָדָיו וְאַחֲרֵי כֵן תִּשְׁכֹּן כִּימֵי קֶדֶם נְאֻם יְהוָה: (כז) וְאַתָּה אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאַל תֵּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשִׁעֲךָ מֵרָחוֹק וְאֶת זַרְעֲךָ מֵאֶרֶץ שִׁבְיָם וְשָׁב יַעֲקוֹב וְשָׁקַט וְשַׁאֲנַן וְאֵין מַחֲרִיד: (כח) אַתָּה אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נְאֻם יְהוָה כִּי אִתְּךָ אָנִי כִּי אֶעֱשֶׂה כָלָה בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדַּחְתִּיךָ שָּׁמָּה וְאֹתְךָ לֹא אֶעֱשֶׂה כָלָה וְיִסַּרְתִּיךָ לַמִּשְׁפָּט וְנַקֵּה לֹא אֲנַקֶּךָּ:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מסכת פרה פרק ה

א. הַמֵּבִיא כְּלֵי חֶרֶס לַחַטָּאת, טוֹבֵל, וְלָן עַל הַכִּבְשָׁן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף מִן הַבַּיִת הוּא מֵבִיא וְכָשֵׁר, שֶׁהַכֹּל נֶאֱמָנִים עַל הַחַטָּאת. וּבַתְּרוּמָה, פּוֹתֵחַ אֶת הַכִּבְשָׁן וְנוֹטֵל. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִן הַסֵּדֶר הַשֵּׁנִי. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, מִן הַסֵּדֶר הַשְּׁלִישִׁי:

ברטנורה (א) **המביא כלי חרס לחטאת**. שהולך אצל היוצר לקנות ממנו כלי חרס להניח בו אפר חטאת או מי חטאת: **טובל ולן על הכבשן**. מתחיל לשומרן בטהרה שלא יגע בהן עם הארץ מקודם שיצרפו בכבשן דהוא גמר מלאכתן לקבל טומאה: ר' יהודה אומר אף מן הבית הוא מביא וכשר. דמהימנינן ליה לעם הארץ אם אומר ששמרו על טהרת חטאת, כדאמרינן בפרק חומר בקודש דעמי הארץ נאמנים על טהרת יין לנסכים ושמן למנחות, שלא יהא כל אחד ואחד בונה במה לעצמו ושורף פרה אדומה לעצמו והלכה כרבי יהודה: **ובתרומה**. אם מביא כלי חרס להניח בו תרומה: **פותח את הכבשן ונוטל**. אע"ג שנגמר צרופן ולא שמרן. דכיון דעדיין לא נפתח ומלא אבק על גביו לא חיישינן שמא נגע בו עם הארץ, דלא החמירו בתרומה: **רבי שמעון אומר מסדר השני**. אם פתח עם הארץ את הכבשן ונטל ממנו כלים, אין נוטל מסדר הראשון דיד הכל ממשמשין בו, אבל מסדר השני שתחת הראשון שרי. ורבי יוסי מחמיר ואסר אף מסדר השני. ואין הלכה לא כר' שמעון ולא כר' יוסי אלא אע"פ שמצא הכבשן פתוח הרי הכל בחזקת טהרה, ולוקח אף מסדר הראשון:

ב. הַמַּטְבִּיל כְּלֵי לַחַטָּאת בְּמַיִם שֶׁאֵינָם רְאוּיִים לְקַדֵּשׁ, צָרִיךְ לְנַגֵּב. בְּמַיִם שֶׁהֵם רְאוּיִים לְקַדֵּשׁ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְנַגֵּב. אִם לְהוֹסִיף לְתוֹכוֹ מַיִם מְקֻדָּשִׁין, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ צָרִיךְ לְנַגֵּב:

ברטנורה (ב) **המטביל כלי לחטאת**. כלי שטף שהטבילו כדי למלאות בו מים ולקדשם באפר, אם הטבילו במים שאין ראויין לקדש כגון במי מקוה שאינם מים חיים: **צריך לנגב**. הכלי. שמא יתערבו שאינם ראויים בראויין. אבל אם הטבילו להכניס לתוכו מים שכבר נתן עליהם את האפר, אפילו הטבילו במים חיים, צריך לנגב, שלא יתערבו שאינם מקודשים במקודשים, ותנן לקמן צלוחית של חטאת שנפל לתוכה מים פסול:

ג. קְרוּיָה שֶׁהִטְבִּילוּהָ בְּמַיִם שֶׁאֵין רְאוּיִין לְקַדֵּשׁ, מְקַדְּשִׁין בָּהּ עַד שֶׁתִּטְמָא. נִטְמְאָה, אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אִם מְקַדֵּשׁ הוּא בָּהּ בַּתְּחִלָּה, אַף בַּסּוֹף יְקַדֵּשׁ בָּהּ. אִם אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ בָּהּ בַּסּוֹף, אַף לֹא בַתְּחִלָּה. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, לֹא יוֹסִיף לְתוֹכָהּ מַיִם מְקֻדָּשִׁים:

ברטנורה (ג) **קרויה**. דלעת יבשה חלולה ששואבים בה מים: **שהטבילוה**. מעלה בעלמא לחטאת ולא משום טומאה, דהא בחדשה מיירי שלא נטמאת מעולם: במים שאין ראויין לקדש מקדשים בה. לאחר שנגבה. ולא חיישינן שמא בלעה מים שאין ראויין לקדש ותחזור ותפלוט: **נטמאה אין מקדשים בה**. ואע"פ שחזר והטבילה. דחיישינן שמא תפלוט משקין טמאים הבלועים בה, דקסברי רבנן דמחמרינן טפי במים טמאים יותר מבמים שאינן ראויין לקדש. ור' יהושע משוה מדותיו. דאי חיישת, הכא והכא תיחוש. ואי לא חיישת, הכא והכא לא תיחוש. אלא בין כך ובין כך, בין בתחלה אם הטבילה במים שאין ראויין לקדש וניגבה, בין בסוף כשנטמאת והטבילה אפילו בראויין לקדש וניגבה, לא יוסיף לתוכה מים מקודשים, דחיישינן שמא תפלוט. ואין הלכה כר' יהושע:

ד. שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁחָתְכָה לַחַטָּאת, רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יַטְבִּיל מִיָּד. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, יְטַמֵּא וְיַטְבִּיל. הַכֹּל כְּשֵׁרִים לְקַדֵּשׁ, חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן. רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר בְּקָטָן, וּפוֹסֵל בְּאִשָּׁה וּבְאַנְדְּרוֹגִינוֹס:

ברטנורה (ד) **שפופרת**. של קנה: **שחתכה**. תיקנה לשום בה מי חטאת או אפר חטאת אפילו חתכה חבר שאינו חשוד על הטומאה: **ר' אליעזר אומר יטביל מיד**. ואיכא היכרא דפרה נעשית בטבול יום, משום דכלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקודש, שמא נשאר בכלי רוק היוצא מפיו של עם הארץ ועדיין הוא לח בשעת גמרו של כלי ומטמאו. ואע"ג דטומאה זו אינה צריכה הערב שמש אלא טבילה בלבד, מכל מקום איכא הכירא, משום דלגבי פרת חטאת עשאוה כטמא מת בשביעי שלו ומטמא אדם וכלים, ואי איתא דפרה היתה צריכה הערב שמש, גם היא היתה צריכה: **ר' יהושע אומר יטמא ויטביל**. דבענין אחר ליכא הכירא, כיון דכלים הנגמרים בטהרה לא בעו הערב שמש לקדש והלכה כר' יהושע: **הכל כשרים לקדש**. כל הטהורים כשרים להשליך האפר על גבי המים ואפילו נשים. דכתיב גבי אסיפת אפר הפרה ואסף איש טהור את אפר הפרה

והניח מחוץ למחנה, ודרשינן איש, להכשיר את הזר. טהור, ואפילו אשה והניח, מי שיש בו דעת להניח, פרט לחרש שוטה וקטן שאין בהן דעת להניח. ובתר [אסיפת אפרה] כתיבא הך עבודה דקידוש ואין עבודה מפסקת בינתים, למדנו שכל הכשר לאסיפת אפרה כשר לקידוש: ר' יהושע מכשיר בקטן ופוסל באשה. דאם איתא דכל הכשר באסיפה כשר בקידוש, לכתוב ולקח לשון יחיד בקידוש כי היכי דכתב ואסף לשון יחיד באסיפה, מאי ולקחו, דאפילו הנך דפסולים התם, כשרים הכא, כגון קטן אבל אשה לא, דכתיב ונתן ולא ונתנה:

ה. בְּכָל הַכֵּלִים מְקֻדָּשִׁים, אֲפִלּוּ בִּכְלֵי גְלָלִים, בִּכְלֵי אֲבָנִים, וּבִכְלֵי אֲדָמָה. וּבִסְפִינָה מְקֻדָּשִׁין בָּהּ. אֵין מְקַדְּשִׁין לֹא בְּדָפְנוֹת הַכֵּלִים, וְלֹא בְּשׁוּלֵי הַמַּחַץ, וְלֹא בְּמִגּוּפַּת הֶחָבִית, וְלֹא בְחָפְנָיו, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְמַלְּאִין וְאֵין מְקַדְּשִׁין וְאֵין מַזִּין מֵי חַטָּאת אֶלָּא בִּכְלִי. אֵין מַצִּילִין בְּצָמִיד פָּתִיל אֶלָּא כֵּלִים, שֶׁאֵין מַצִּילִים מִיַּד כְּלִי חֶרֶס אֶלָּא כֵּלִים:

ברטנורה (ה) **בכל הכלים מקדשים**. בין של עץ בין של עצם בין של זכוכית, ואפילו בכלי גללים דלא חשיבי כלי לענין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, דכתיב מים חיים אל כלי ולא כתיב אל הכלי: **מחץ**. כלי גדול של חרס שקורין בערבי אלמחג"ר. ובקצה האחד ממנו עשוי כדמות בית יד והוא שולי המחץ. כך פירש הרמב"ם: **ואין מזין אלא בכלי**. כלומר, שצריך שיהיו המים בכלי בשעת ההזאה: **אין מצילין**. כל מה שבתוכה מטומאת אוהל המת על ידי צמיד פתיל, אלא כלים: שאין מצילין מאויר כלי חרס אלא כלים. שאם יפול שרץ באויר כלי חרס, טמא כל מה שבתוכו אע"פ שלא נגע בהן, חוץ מכלים שאין מיטמאין מאויר כלי חרס, דכתיב כלאשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל אוכלים ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרס ואין כלים מיטמאין מאויר כלי חרס: **שאין מצילין**. כמו ואין מצילין. דוגמתו בריש פרק קמא דביצה שאפר כירה מוכן הוא, ואמר רבה בגמרא (דף ח) הכי קאמר, ואפר כירה מוכן הוא:

ו. בֵּיצַת הַיּוֹצְרִים, כְּשֵׁרָה. רַבִּי יוֹסֵי פּוֹסֵל. בֵּיצַת הַתַּרְנְגֹלֶת, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁירִין, וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין:

ברטנורה (ו) **ביצת היוצרים**. כל כלי שמתחיל יוצר חרס לעשות, עושה תחילה החומר עגול כצורת ביצה ועושה לה בית קבול: **כשרה**. לקדש בה מי חטאת: **ור' יוסי פוסל**. דלא חשיב לה כלי. ואין הלכה כר' יוסי: **ביצת התרנגולת**. קליפתה החיצונה: **וחכמים פוסלים**. שאינה חשובה כלי. והלכה כחכמים:

ז. הַשֹּׁסֶלַע, אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ וְאֵין מְקַדְּשִׁין בָּהּ וְאֵין מַזִּין מִמֶּנָּה וְאֵינָהּ צְרִיכָה צָמִיד פָּתִיל וְאֵינָהּ פּוֹסֶלֶת אֶת הַמִּקְוֶה. הָיְתָה כֻלִּי וְחִבְּרָהּ בַּסִּיד, מְמַלְּאִין בָּהּ וּמְקַדְּשִׁין בָּהּ וּמַזִּין

מְמֻנֶּה וּצְרִיכָה צָמִיד פָּתִיל וּפוֹסֶלֶת אֶת הַמְּקֻוֶה. נִקְבָה מִלְמַטָּן וּפְקָקָהּ בְּסַמַרְטוּט, הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן עֲגֻלִּים כֶּלִי. מִן הַצַּד וּפְקָקָהּ בְּסַמַרְטוּט, הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ כְּשֵׁרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם עֲגוּלִים כֶּלִי. עָשׂוּ לָהּ עֲטָרָה שֶׁל טִיט וְהָלְכוּ הַמַּיִם לְשָׁם, פְּסוּלִין. אִם הָיָה בָּרִיא כְּדֵי שֶׁיִּנָּטֵל עִמָּהּ, כְּשֵׁרִים:

ברטנורה (ז) **השוקת שבסלע**. שוקת היא אבן חלולה שעל שפת המעין והמים נכנסים לה דרך חור שבדופנה ומשקין בה הבהמות. והכא מיירי בסלע מחובר שחקקו, אין נחשב כלי הואיל ולא היה עליו שם כלי תלוש. ואפילו היה תלוש [אלא] שחיברו ולבסוף חקקו: **ואינה צריכה צמיד פתיל**. אם היתה באוהל המת, מצלת על מה שבתוכה בכיסוי לבד בלא צמיד פתיל, לפי שאינה חשובה כלי אלא כבור ודות שמצילין על מה שבתוכן בכיסוי בלא צמיד פתיל, כדתנן פרק ה' דאהלות (משנה ו): **ואינה פוסלת את המקוה**. אם [נפלו] מי גשמים מתוכה למקוה, אין נחשבים מים שאובים לפסול את המקוה: **ופקקה**. סתמה: **מפני שאינם עגולים כלי**. כלומר שאין כלי מסבב את המים, דנקב שלמטה מבטלו מתורת כלי, דסתימה של סמרטוט לא משוי ליה כלי. אבל כשהנקב מן הצד יש תורת כלי עליו ומקדשים במים שבתוכם שהרי הכלי מסבבן, והיינו עגולים כלי: **עשה לה עטרה**. שוקת תלושה שחיברה בסיד שהיא חשובה כלי ועשה שפה של טיט לפיה סביב ונתמלאה השוקת מים עד שנתמלאת גם השפה, המים פסולים לקדש, לפי שאין התוספת נחשבת כלי: **ואם היה בריא**. כלומר אם השפה הזאת חזקה ומהודקת בשוקת עד שאילו תנטל השוקת תנטל גם השפה עמה, כשרים:

ח. שְׁתֵּי שְׁקָתוֹת שֶׁבְּאֶבֶן אַחַת, קִדֵּשׁ אַחַת מֵהֶם, הַמַּיִם שֶׁבַּשְּׁנִיָּה אֵינָן מְקֻדָּשִׁין. הָיוּ נְקוּבוֹת זוֹ לְזוֹ כִּשְׁפוֹפֶרֶת הַנּוֹד, אוֹ שֶׁהָיוּ הַמַּיִם צָפִין עַל גַּבֵּיהֶן אֲפִלּוּ כִקְלִפַּת הַשּׁוּם, וְקִדֵּשׁ אֶת אַחַת מֵהֶן, הַמַּיִם שֶׁבַּשְּׁנִיָּה מְקֻדָּשִׁין:

ברטנורה (ח) **שתי שקתות שבאבן**. הכא מיירי באבן המיטלטלת שאינה סלע מחובר, ושתי שיקתות הללו תורת כלי יש להן: **קדש אחת מהן**. שנתן אפר פרה במים שבאחת מהן: **כשפופרת הנוד**. כמין קנה שנותן על פי הנוד שבו מריקים היין או המים בתוך הנוד. ושיעורו כדי שיהיו שתי אצבעות הראשונות של פס היד חוזרות בו בריוח, לא הגודל אלא האצבעות הסמוכות לו: **או שהיו מים צפין על גביהן**. כגון שכותל האמצעי המפסיק בין שתי השקתות נמוך משאר הכתלים: **כקליפת השום**. כשנתמלאו שתיהן, צפין המים על המחיצה האמצעית כקליפת השום:

ט. שְׁתֵּי אֲבָנִים שֶׁהִקִּיפָן זוֹ לָזוֹ וַעֲשָׂאָן שׁוֹקֶת, וְכֵן שְׁתֵּי עֲרֵבוֹת, וְכֵן הַשּׁוֹקֶת שֶׁנֶּחְלְקָה, הַמַּיִם שֶׁבֵּינֵיהֶם אֵינָן מְקֻדָּשִׁין. עֲשָׂאָן בְּסִיד אוֹ בְּגִפְּסִים וְהֵן יְכוֹלוֹת לְהִנָּטֵל כְּאַחַת, הַמַּיִם שֶׁבֵּינֵיהֶם מְקֻדָּשִׁין:

ברטנורה (ט) **שהקיפן**. סמכן זו אצל זו. לשון [ואין] מקיפין שתי חביות דמסכת ביצה: **המים שביניהן**. שבין שתי עריבות ושבין סדק של שוקת. אבל שאר המים מקודשין. אלא דאותן שבסדק לא נכנס בהן הקידוש: **גפסים**. מין סיד הוא ולבן ביותר וקורין לו בלע"ז ייס"ו גיפס:

גמרא נדה דף י"ז ע"ב

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי אַרְבָּעָה דְּבָרִיךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹנָאן וַאֲנִי אֵינִי אוֹהֲבָן. הַנִּכְנָס לְבֵיתוֹ פִּתְאוֹם וְאֵין צְרִיכִין לוֹמַר לְבֵית חֲבֵירוֹ. וְהָאוֹחֵז בְּאַמָּה וּמַשְׁתִּין. וּמַשְׁתִּין מַיִם עֲרוֹךְ לְפָנָיו מִטָּתוֹ. וְהַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּפָנָיו כָּל חָי. אָמַר לוֹ רַב יְהוּדָה לִשְׁמוּאֵל וַאֲפִלּוּ לְפָנַי עַכְבְּרִיךְ אָמַר לוֹ שִׁינְנָא לָא אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁל בֵּית פְּלוֹנִי שֶׁמְּשַׁמְּשִׁיךָ מִטּוֹתֵיהֶךָ בְּפָנַי עַבְדֵּיהֶךָ וְשִׁפְחוֹתֵיהֶךָ. וְאֵינְהוּ מָאי דְּרוּשׁ (בראשית כ"ב) שְׁבוּ לָכֶךְ פֹּה עִךְ הַחֲמוֹר עַךְ הַדּוֹמֶה לַחֲמוֹר. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא מְקַרְקֵשׁ זַגֵי דְכִילְתָא. אַבַּיֵי בָּאלֵי דִידְבֵי. רָבָא בָּאלֵי פְּרוּחֵי:

רש"י **מקרקש וכו'**. פעמונים התלוים בכילה שסביב מטתו מקשקשן בעת תשמיש לסור בני ביתו משם: **באלי דידבי**. מגרש הזבובים שלא לשמש מטתו בפני כל חי: **פרוחי**. יתושים:

זוהר יתרו דף פ"ח ע"ב

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר לַאֲבוֹי אִלֵּין סְעוּדָתֵי הֵיךְ מִתְתַּקְנִין. אָמַר לֵיהּ לֵילְיָא דְשַׁבְּתָא כְּתִיב וְהִרְכַּבְתִּיךְ עַל בָּמֳתֵי אֶרֶץ בֵּיהּ בְּלֵילְיָא מִתְבָּרְכָא מַטְרוֹנִיתָא וְכֻלְּהוּ חֲקַל תַּפּוּחִין וּמִתְבָּרְכָא פְּתוֹרֵיהּ דְּבַר נַשׁ וְנִשְׁמְתָא אִתּוֹסָפַת וְהַהוּא לֵילְיָא חֶדְוָה דְּמַטְרוֹנִיתָא הֲוֵי. וּבָעֵי בַּר נַשׁ לְמֶחֱדֵי בְּחֶדְוָותָא וּלְמֵיכַל סְעוּדָתָא דְּמַטְרוֹנִיתָא. בְּיוֹמָא דְשַׁבַּתָּא בְּסָעוּדָתָא תְּנִינָא כְּתִיב אָז תִּתְעַנַּג עַל ה'. עַל ה' וַדַּאי דְּהַהִיא שַׁעְתָּא אִתְגַּלְיָא עַתִּיקָא קַדִּישָׁא וְכֻלְּהוּ עָלְמִין בְּחֶדְוָותָא וּשְׁלִימוּ וְחֶדְוָותָא דְעַתִּיקָא עַבְדֵּינָן וּסְעוּדָתָא דִילֵיהּ הוּא וַדַּאי. בְּסָעוּדָתָא תְּלִיתָאָה דְּשַׁבַּתָּא כְּתִיב וְהַאֲכַלְתִּיךְ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ. דָּא הִיא סְעוּדָתָא דְּזֵעֵיר אַנְפִּין דַּהֲוֵי בִּשְׁלִימוּתָא וְכֻלְּהוּ שִׁיתָּא יוֹמִין מֵהַהוּא שְׁלִימוּ מִתְבָּרְכָן. וּבָעֵי בַּר נַשׁ לְמֶחֱדֵי בִּסְעוּדָתֵיהּ וּלְאַשְׁלָמָא אִלֵּין סְעוּדָתֵי דְּאִינּוּן סְעוּדָתֵי מְהֵימְנוּתָא שְׁלֵימָתָא דְּזַרְעָא קַדִּישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל דְּיִ מְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה דָּא דִילְהוֹן הִיא וְלָא דְעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וּבְגִינֵי כָּךְ אָמַר בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְאָבִיו, אֵלּוּ הַסְּעֻדּוֹת אֵיךְ מִתְתַּקְּנוֹת. אָמַר לוֹ, לֵיל שַׁבָּת, כָּתוּב, וְהִרְכַּבְתִּיךְ עַל בָּמֳתֵי אֶרֶץ, בּוֹ בַּלַּיְלָה מִתְבָּרֶכֶת הַמַּטְרוֹנִיתָא, וְכָל שְׂדֵה הַתַּפּוּחִים, וּמִתְבָּרֵךְ שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם, וּנְשָׁמָה נִתּוֹסֶפֶת לָאָדָם, וְלַיְלָה הַהוּא שִׂמְחַת הַמַּטְרוֹנִיתָא הוּא,

וְצָרִיךְ הָאָדָם לִשְׁמֹחַ בְּשִׂמְחָה וְלֶאֱכוֹל הַסְּעֻדָּה שֶׁל הַמַּטְרוּנִיתָא. בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בַּסְּעֻדָּה הַשְּׁנִיָּה, כָּתוּב, אָז תִּתְעַנַּג עַל ה', עַל ה' וַדַּאי, כִּי בַּשָּׁעָה הַהִיא מִתְגַּלֶּה עַתִּיקָא קַדִּישָׁא, וְכָל הָעוֹלְמוֹת הֵם בְּשִׂמְחָה, וְהַשְּׁלֵמוּת וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל עַתִּיקָא אָנוּ עוֹשִׂים. וְהַסְּעֻדָּה שֶׁלּוֹ הִיא, וַדַּאי. בַּסְּעֻדָּה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת, כָּתוּב, וְהַאֲכַלְתִּיךְ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ. זוֹ הִיא הַסְּעֻדָּה שֶׁל זְעֵיר אַנְפִּין שֶׁהוּא בִּשְׁלֵמוּת, וְכָל שֵׁשֶׁת הַיָּמִים מִשְׁלֵמוּת הַהִיא מִתְבָּרְכִים, וְצָרִיךְ הָאָדָם לִשְׂמֹחַ בְּסְעֻדָּתוֹ, וּלְהַשְׂלִים אֵלּוּ הַסְּעֻדוֹת, שֶׁהֵם סְעֻדוֹת הָאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה, שֶׁל זֶרַע הַקָּדוֹשׁ דְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁל הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה, כִּי שֶׁלָּהֶם הוּא וְלֹא שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וּמְשׁוּם זֶה אָמַר, בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

הלכה פסוקה
הר"מ ה' שבת פ"ה

א. כֵּלִים הַדּוֹמִים זֶה לָזֶה וְאֵינָן נִכָּרִין אֶלָּא בְּעִיּוּן הָרְבֵּה אָסוּר לְהַקְרִיבָן לְאוֹר הַנֵּר וּלְהַבְחִין בֵּינֵיהֶן שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִטֶּה. לְפִיכָךְ שַׁמָּשׁ שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ אָסוּר לוֹ לִבְדּוֹק כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת לְאוֹר הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מַכִּירָן בֵּין בְּנֵר שֶׁל שֶׁמֶן זַיִת בֵּין בְּנֵר שֶׁל נֵפְט. שֶׁאוּרוֹ רַב. אֲבָל שַׁמָּשׁ קָבוּעַ מֻתָּר לוֹ לִבְדּוֹק לְאוֹר הַנֵּר כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ עִיּוּן הַרְבֵּה. וְאִם הָיָה נֵר שֶׁל שֶׁמֶן זַיִת אֵין מוֹרִין לוֹ לִבְדּוֹק וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֻתָּר גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ. **ב**. נֵר שֶׁאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת אָסוּר לִפְתּוֹחַ הַדֶּלֶת וְלִנְעוֹל כְּדַרְכּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֶּהוּ אֶלָּא יִזָּהֵר בְּשָׁעָה שֶׁפּוֹתֵחַ וּבְשָׁעָה שֶׁנּוֹעֵל. וְאָסוּר לִפְתּוֹחַ אֶת הַדֶּלֶת כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה בְּשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בָּהּ וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא רוּחַ מְצוּיָה. וּמַנִּיחִין הַנֵּר שֶׁל שַׁבָּת עַל גַּבֵּי אִילָן הַמְּחֻבָּר לְקַרְקַע וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

מוסר
מלוקט

כְּשֵׁם שֶׁהַחוֹלֶה זָהִיר וְזָרִיז לְבַקֵּשׁ רוֹפֵא מוּמְחֶה וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְרַפְּאוֹתוֹ וְנוֹדֵר לוֹ כַּמָּה מָעוֹת וּמְכַבְּדוֹ כָּבוֹד גָּדוֹל כִּי יָרֵא מְאֹד מֵחָלְיוֹ. קַל וָחוֹמֶר שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן עַל רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁהוּא הַחוֹלִי הָעִיקָרִי וְהַמַּדְוֶה הֶעָצוּם וִיבַקֵּשׁ רְפוּאָתוֹ מִפִּי סוֹפְרִים וּמִפִּי סְפָרִים לְתַקֵּן אֲשֶׁר עִוְּתוּ וּלְתַקֵּן אֲשֶׁר קִלְקֵל וּלְלַקֵּט אֲשֶׁר פִּזֵּר. וִיכַוֵּן מְאֹד וְיִשְׁמַע לְקוֹל מוֹרִים. וְאַחַר אֲשֶׁר יִתְבּוֹנָן בְּחוֹלִי נַפְשׁוֹ מִכָּל הַפְּגָמִים אֲשֶׁר פָּגַם בְּנַפְשׁוֹ. יוֹדִיעַ מַכְאוֹבָיו לְרוֹפֵא הַנֶּפֶשׁ יַנְחֵהוּ בְּמַעְגְּלֵי צֶדֶק וִימַהֵר לֶאֱחוֹז בְּסִדְרֵי תְּשׁוּבָה כְּכֹל אֲשֶׁר יְשִׂיחַ עָלָיו. וַה' הַטּוֹב הֶחָפֵץ בִּתְשׁוּבַת הַשָּׁבִים יַעְזְרֵהוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמוֹ רוֹכֵב שָׁמַיִם בְּעָזְרוֹ בְּהִלּוֹ נָרוֹ:

פרשת בשלח

בשלח יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(יז) וַיְהִי בְּשַׁלַּח פַּרְעֹה אֶת הָעָם וְלֹא נָחָם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בִּרְאֹתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיְמָה: וַהֲוָה כַּד שַׁלַּח פַּרְעֹה יָת עַמָּא וְלָא דַּבְּרִינוּן יְיָ אֹרַח אַרְעָא פְּלִשְׁתָּאֵי אֲרֵי קָרִיבָא הוּא אֲרֵי אֲמַר יְיָ דִּילְמָא יְזוּעוּן עַמָּא בְּמֶחֱזֵיהוֹן קְרָבָא וְיִתּוּבוּן לְמִצְרָיִם:

רש"י ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא נהגם, כמו (שמות לב לד) לך נחה את העם, (משלי ו כב) בהתהלכך תנחה אותך: כי קרוב הוא. ונוח לשוב באותו הדרך למצרים. ומדרשי אגדה יש הרבה: בראתם מלחמה. כגון מלחמת (במדבר יד מה) וירד העמלקי והכנעני וגו' . אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפם דרך מעקם אמרו (במדבר יד ד) נתנה ראש ונשובה מצרימה, אם הוליכם בפשוטה על אחת כמה וכמה: פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיצאו ויתנו לב לשוב:

(יח) וַיַּסֵּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם סוּף וַחֲמֻשִׁים עָלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְאַסְחַר יְיָ יָת עַמָּא אֹרַח מַדְבְּרָא יַמָּא דְסוּפָּא וּמְזָרְזִין סְלִיקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י ויסב. הסבם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו (שמות ב ג) ותשם בסוף, (ישעיה יט ו) קנה וסוף קמלו: וחמשים. אין חמושים אלא מזינים. לפי שהסבן במדבר גרם להם שעלו חמושים, שאלו הסיבן דרך ישוב לא היו מחמשים להם כל מה שצריכין, אלא כאדם שעובר ממקום למקום ובדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן לו כל הצרך, ומקרא זה לא נכתב כי אם לשבר את האזן, שלא תתמה במלחמת עמלק ובמלחמות סיחון ועוג ומדין, מהיכן היו להם כלי זין שהכום ישראל בחרב. וכן הוא אומר (יהושע א יד) ואתם תעברו חמשים. וכן תרגם אנקלוס מזרזין, כמו וירק את חניכיו (בראשית יד יד) וזריז. דבר אחר חמושים אחד מחמשה יצאו, וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפלה:

(יט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הַשְׁבֵּעַ הִשְׁבִּיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת עַצְמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: וְאַסִּיק מֹשֶׁה יָת גַּרְמֵי יוֹסֵף עִמֵּהּ אֲרֵי אוֹמָאָה אוֹמִי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר מְדַכַּר דְּכִיר יְיָ יָתְכוֹן וְתַסְקוּן יָת גַּרְמַי מִכָּא עִמְּכוֹן:

רש"י השבע השביע. השביעם שישביעו לבניהם. ולמה לא השביע את בניו שישאוהו לארץ כנען מיד, כמו שהשביעו יעקב, אמר יוסף אני שליט הייתי במצרים והיה ספק בידי לעשות, אבל בני לא יניחום מצרים לעשות, לכך השביעם לכשיגאלו ויצאו משם שישאוהו: והעליתם את עצמתי מזה אתכם. לאחיו השביע כן, למדנו שאף עצמות כל השבטים העלו עמהם, שנאמר אתכם:

(כ) וַיִּסְעוּ מִסֻּכֹּת וַיַּחֲנוּ בְאֵתָם בִּקְצֵה הַמִּדְבָּר: וּנְטָלוּ מִסֻּכּוֹת וּשְׁרוֹ בְאֵתָם בִּסְטַר מַדְבְּרָא:

רש"י ויסעו מסכת. ביום השני, שהרי בראשון באו מרעמסס לסכות:

(כא) וַיהוָה הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לַנְחֹתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לָלֶכֶת יוֹמָם וָלָיְלָה: וַיְיָ מְדַבַּר קֻדְמֵיהוֹן בִּימָמָא בְּעַמּוּדָא דַעֲנָנָא לְדַבָּרוּתָהוֹן בְּאוֹרְחָא וְלֵילְיָא בְּעַמּוּדָא דְאֶשָׁתָא לְאַנְהָרָא לְהוֹן לְמֵיזַל בִּימָמָא וּבְלֵילְיָא:

רש"י לנחתם הדרך. נקוד פת"ח, שהוא כמו להנחותם, כמו (דברים א לג) לראותכם בדרך אשר תלכו בה, שהוא כמו להראותכם, אף כאן להנחותם על ידי שליח. ומי הוא השליח עמוד הענן, והקדוש ברוך הוא בכבודו מוליכו לפניהם. ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים, ועמוד הענן אינו לאורה אלא להורותם הדרך:

(כב) לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לָיְלָה לִפְנֵי הָעָם: לָא יַעֲדֵי עַמּוּדָא דַעֲנָנָא בִּימָמָא וְאַף לָא עַמּוּדָא דְאֶשָׁתָא בְּלֵילְיָא קֳדָם עַמָּא:

רש"י לא ימיש. הקדוש ברוך הוא את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה. מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה:

נביאים - שופטים - פרק ג

(ל) וַתִּכָּנַע מוֹאָב בַּיּוֹם הַהוּא תַּחַת יַד יִשְׂרָאֵל וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ שְׁמוֹנִים שָׁנָה: וְאַחֲרִיו הָיָה בְּיוֹמָא הַהוּא תְּחוֹת יַד אֱנַשׁ יִשְׂרָאֵל וְשַׁדּוֹכַת אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל תַּמְנָן שְׁנִין: (לא) וְאַחֲרָיו הָיָה שַׁמְגַּר בֶּן עֲנָת וַיַּךְ אֶת פְּלִשְׁתִּים שֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ בְּמַלְמַד הַבָּקָר וַיֹּשַׁע גַּם הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל: וּבַתְרוֹהִי הֲוָה שַׁמְגַּר בַּר עֲנָת וְקָטַל יָת פְּלִשְׁתָּאֵי שִׁית מְאָה גְּבִרִין בְּפֶרֶשׁ תּוֹרָיָא וּפָרַק אַף הוּא יָת יִשְׂרָאֵל:

רש"י **מלמד** . הוא דרבן , מרדע , אגויילו"ן בלע"ז :

ד (א) וַיֹּסִפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וְאֵהוּד מֵת: וְאוֹסִיפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֶעְבַּד בִּישׁ קֳדָם יְיָ וְאֵהוּד מִית: (ב) וַיִּמְכְּרֵם יְהוָה בְּיַד יָבִין מֶלֶךְ כְּנַעַן אֲשֶׁר מָלַךְ בְּחָצוֹר וְשַׂר צְבָאוֹ סִיסְרָא וְהוּא יוֹשֵׁב בַּחֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם: וּמְסַרִינוּן יְיָ בְּיַד יָבִין מַלְכָּא דִכְנַעַן דִּי מְלָךְ בְּחָצוֹר וְרַב חֵילֵיהּ סִיסְרָא וְהוּא יָתִיב בְּתִקּוֹף כְּרַכֵּי עַמְמַיָּא:

רש"י **בחרושת הגוים** . שם עיר , על שם שהיתה חזקה ושולטת :

(ג) וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה כִּי תְשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב בַּרְזֶל לוֹ וְהוּא לָחַץ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחָזְקָה עֶשְׂרִים שָׁנָה: וּצְעֵיקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ אֲרֵי תְּשַׁע מְאָה רְתִיכִין דְּבַרְזְלָא לֵיהּ וְהוּא הָדְחָק יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוּקְפָּא עֶסְרִין שְׁנִין:

רש"י **לחץ את בני ישראל בחזקה** . דרש רבי תנחומא (צו ב) : בגידופין , וכן הוא אומר (מלאכי ג יג) : חזקו עלי דבריכם :

(ד) וּדְבוֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֵשֶׁת לַפִּידוֹת הִיא שֹׁפְטָה אֶת יִשְׂרָאֵל בָּעֵת הַהִיא: וּדְבוֹרָה אִתְּתָא נְבִיאָתָא אִנְתַּת לַפִּידוֹת הִיא דַּיְנָא יָת יִשְׂרָאֵל בָּעִדָּנָא הַהוּא:

רש"י **אשת לפידות** . שהיתה עושה פתילות למקדש :

כתובים - משלי - פרק יד

(יט) שַׁחוּ רָעִים לִפְנֵי טוֹבִים וּרְשָׁעִים עַל שַׁעֲרֵי צַדִּיק: נְפַלוּ בִישֵׁי קֳדָם טָבֵי וְרַשִׁיעֵי נְתָדוּן בְּתַרְעַיָא דְצַדִּיקֵי:

רש"י **שחו רעים לפני טובים** . לעתיד :

(כ) גַּם לְרֵעֵהוּ יִשָּׂנֶא רָשׁ וְאֹהֲבֵי עָשִׁיר רַבִּים: אַף לְחַבְרֵיהּ סְנֵי מִסְכְּנָא וְרָחֲמֵי דְעַתִּירָא סַגִּיעִין:

רש"י **גם לרעהו ישנא רש** . אפילו לשושביניו ואוהביו , גם לשון אפילו : **ישנא רש** . עם הארץ שאינו יודע לנהוג כשורה :

(כא) בָּז לְרֵעֵהוּ חוֹטֵא וּמְחוֹנֵן עֲנִיִּים אַשְׁרָיו: חָטְיָא שָׁאֵט לְחַבְרֵיהּ וּמַן דְּיָהֵב לְמִסְכְּנָא טוּבוֹהִי: (כב) הֲלוֹא יִתְעוּ חֹרְשֵׁי רָע וְחֶסֶד וֶאֱמֶת חֹרְשֵׁי טוֹב: הֲלָא תְעָיַן דְּחָשְׁלִין בִּישְׁתָּא וְחִסְדָּא וּקְשׁוֹט חָשְׁלִין טָבֵי: (כג) בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר וּדְבַר שְׂפָתַיִם אַךְ לְמַחְסוֹר: בְּכָל מַן דְּאַצְפָּא לֵךְ יֶהֱוֵי לָךְ יוּתְרָנָא וְסִפְוָתָא יַתִּירְתָא לְחוּסְרָנָא:

רש"י **בכל עצב** . בכל יגיע מלאכה יהיה ריוח אבל דברי הבל אך למחסור :

(כד) עֲטֶרֶת חֲכָמִים עָשְׁרָם אִוֶּלֶת כְּסִילִים אִוֶּלֶת: כְּלִילָא דְחַכִּימֵי עוּתְרֵהוֹן וְשַׁבְהוֹרֵהוֹן דְּסַכְלֵי שַׁטְיוּתְהוֹן:

רש"י **עטרת חכמים עשרם** . שהם עשירים בתורה : **ואולת כסילים אולת** . קלקלתן של כסילים היא האולת שנתעצל מן החכמה :

משנה פאה פרק ז

א. כָּל זֵית שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁם בַּשָּׂדֶה אֲפִלּוּ כְּזֵית הַנִּטּוֹפָה בִּשְׁעָתוֹ, וּשְׁכָחוֹ, אֵינוֹ שִׁכְחָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים. בִּשְׁמוֹ וּבְמַעֲשָׂיו וּבִמְקוֹמוֹ. בִּשְׁמוֹ, שֶׁהָיָה שִׁפְכוֹנִי אוֹ בִישָׁנִי. בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה הַרְבֵּה. בִּמְקוֹמוֹ, שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצַד הַגַּת אוֹ בְצַד הַפִּרְצָה. וּשְׁאָר כָּל הַזֵּיתִים, שְׁנַיִם שִׁכְחָה, וּשְׁלֹשָׁה אֵינָן שִׁכְחָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אֵין שִׁכְחָה לְזֵיתִים:

ברטנורה (א) **כל זית**. כזית הנטופה בשעתו. על שם שהוא נוטף שמן קראו לו נטופה, אף על פי שאינו נוטף בכל שנה, הואיל והעלו לו שם זה על שהוא נוטף בשעתו, אם שכחו אינו שכחה, דכתיב (דברים כד) ושכחת עומר בשדה, עומר שאתה שוכחו לעולם, יצא זה שאתה זוכרו לאחר זמן: **שפכוני**. שזיתיו שופכין שמן הרבה: **בישני**. שהוא מבייש כל שאר אילנות מרוב השמן שיוצא ממנו יותר מחביריו: **שהוא עושה הרבה**. זיתים מרובים: **שנים שכחה**. סתם מתניתין כבית הלל דאמרי לעיל שנים לעניים: רבי יוסי אומר אין שכחה לזיתים. לא אמר ר' יוסי אלא בזמן שבא אדריאנוס קיסר והחריב את כל הארץ ולא היו זיתים מצויין, אבל בזמן שזיתים מצויין, מודה ר' יוסי דיש שכחה לזיתים. וכן מי שהיו כל זיתיו נטופה או שופכני או בישני, יש להם שכחה:

ב. זַיִת שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בֵּין שָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל שְׁנֵי מַלְבְּנִים וּשְׁכָחוֹ, אֵינוֹ שִׁכְחָה. זַיִת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סָאתַיִם, וּשְׁכָחוֹ, אֵינוֹ שִׁכְחָה. בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים. בִּזְמַן שֶׁלֹּא הִתְחִיל בּוֹ. אֲבָל אִם הִתְחִיל בּוֹ, אֲפִלּוּ כְּזַיִת הַנְּטוֹפָה בִּשְׁעָתוֹ, וּשְׁכָחוֹ, יֵשׁ לוֹ שִׁכְחָה. כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ לוֹ תַּחְתָּיו, יֵשׁ לוֹ בְּרֹאשׁוֹ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, מְשֻׁתֶּלֶךְ הַמַּחֲבֵא:

ברטנורה (ב) **שלש שורות של שני מלבנים**. ג' שורות של אילני זיתים, ובין שורה ראשונה לשניה ערוגה מרובעת כדמות מלבנות התבואה שבין הזיתים דתנן לעיל בריש פרק ג', וכן בין שורה שניה לשלישית, ושכח אילן אמצעי שבשורה אמצעית אינה שכחה, שהאילנות שסביביו הסתירוה ודמי לחפוהו בקש או עמדו עניים כנגדו דתנן לעיל דאינו שכחה: **במה דברים אמורים**. אמתני', דלעיל קמהדר דתנן בזית הנטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה. במה דברים אמורים בזמן שלא התחיל בו אבל התחיל בו ושכחו הרי זו שכחה עד שיהיה בו סאתים: כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו. אם נזכר בעל הזיתים מן הזיתים ששכח באילן בעוד שיש לו זיתים תחתיו, יכול לחזור וללקטן, ולא חשיבא שכחה מה ששכח בראש האילן אלא לאחר שלא נשאר לו זיתים תחת האילן: **רבי מאיר אומר משתלך המחבא**. כלומר, משבדק המלקט בכל מחבואי הזיתים אז הוי הנשאר לעניים כשאין לבעל האילן זיתים תחתיו, אבל כל זמן שלא בדק המלקט בכל מחבואי הזיתים, אף על פי שאין זיתים תחתיו יכול לחזור וללקט. ואין הלכה כרבי מאיר:

ג. אֵיזֶהוּ פֶּרֶט. הַנּוֹשֵׁר בִּשְׁעַת הַבְּצִירָה. הָיָה בוֹצֵר, עֹקֵץ אֶת הָאֶשְׁכּוֹל, הֶסְבֵּךְ בֶּעָלִים, נָפַל (מִיָּדוֹ) לָאָרֶץ וְנִפְרַט, הֲרֵי הוּא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. הַמַּנִּיחַ אֶת הַכַּלְכָּלָה תַּחַת הַגֶּפֶן בִּשְׁעָה שֶׁהוּא בוֹצֵר, הֲרֵי זֶה גּוֹזֵל אֶת הָעֲנִיִּים, עַל זֶה נֶאֱמַר (משלי כב) אַל תַּסֵּג גְּבוּל עוֹלִים:

ברטנורה (ג) **איזהו פרט**. האמור בתורה (ויקרא יט) ופרט כרמך לא תלקט: **עקץ**. חתך: **הוסבך בעלים**. נקשר ונאחז בעלים ועל ידי כך נפל ונפרט: **הרי הוא של בעל הבית**.

שלא נפרט דרך בצירה: **המניח כלכלה בשעה שהוא בוצר**. נותן סל תחת הענבים שיפול הפרט לתוכו: **הרי זה גוזל את העניים**. דפרט בנשירתו זכו בו עניים קודם שיגיע לארץ: **אל תסג גבול עולים**. מפורש לעיל בפרק ה':

ד. אֵיזוֹהִי עוֹלֶלֶת. כָּל שֶׁאֵין לָהּ לֹא כָתֵף וְלֹא נָטֵף. אִם יֶשׁ לָהּ כָּתֵף אוֹ נָטֵף, שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אִם סָפֵק, לָעֲנִיִּים. עוֹלֶלֶת שֶׁבַּאַרְכֻּבָּה, אִם נִקְרֶצֶת עִם הָאֶשְׁכּוֹל, הֲרֵי הִיא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְאִם לָאו, הֲרֵי הִיא שֶׁל עֲנִיִּים. גַּרְגֵּר יְחִידִי, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֶשְׁכּוֹל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, עוֹלֶלֶת:

ברטנורה (ד) **איזו היא עוללת**. האמורה בתורה (שם) וכרמך לא תעולל: **כתף**. השרביט האמצעי של האשכול מחוברים בו אשכולות קטנות הרבה וכשהן שוכבים זה על זה כמשאוי שעל כתפו של אדם הוא נקרא כתף, וכשהן מחוברים בשרביט אחד לכאן ואחד לכאן אין כאן כתף: **נטף**. הן גרגרים של ענבים המחוברים בסוף השרביט שרגילים להיות תלויים שם ענבים הרבה ועל שם שענביו נוטפות למטה נקרא נטף. ולשון המקרא קורא לאשכול שאין לו כתף ולא נטף עולל, לפי שהוא לפני שאר האשכולות כעולל לפני האיש: **אם ספק**. שנראים האשכולות הקטנות התלויות בשרביט כאלו שוכבות זו על זו ואין שוכבות יפה דהשתא הוי ספק אם יש לה כתף אם לאו: **שבארכובה**. יחור של זמורה שתלויין בה אשכולות הרבה והבוצר קוצצה והיא נקראת ארכובה ופעמים יש בה עוללת עם האשכולות: **נקרצת**. נקצצת ונחתכת ודוגמתו שנינו ביומא (לא:) **קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו**. ובמקרא (ירמיה מו) קרץ מצפון בא: **גרגר יחידי**. כגון אשכול שאין לו אשכולות קטנות שוכבות זו על זו אלא הגרגרים מחוברים בשרביט עצמו: **רבי יהודה אומר אשכול**. דכתיב (ישעיה יז) ונשאר בו עוללות כנוקף זית שנים שלשה גרגרים. שנים שלשה גרגרים עוללות, יותר מכאן אשכול: **וחכמים אומרים עוללת**. דלא חשיבי הגרגרים השוכבים זה על זה להקרא כתף. והלכה כחכמים:

ה. הַמְּדַל בַּגְּפָנִים, כְּשֵׁם שֶׁהוּא מֵדַל בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ, כֵּן הוּא מֵדַל בְּשֶׁל עֲנִיִּים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, בְּשֶׁלּוֹ הוּא רַשַּׁאי, וְאֵינוֹ רַשַּׁאי בְּשֶׁל עֲנִיִּים:

ברטנורה (ה) **המדל בגפנים**. כשהגפנים תכופים זה אחר זה, עוקר מאותם שבינתים והאחרים מתוקנים בכך: **כן הוא מדל בשל עניים**. אף על פי שיש בהם פאה או עוללות של עניים, כך מדל בשלהם כמו בשלו, קסבר עניים דין שותף יש להם, וכשם ששותף כמו שהוא מדל בשלו כך מדל בשל חבירו אף עניים כן: **רבי מאיר אומר בשלו הוא רשאי**. קסבר עניים דין קונה יש להם בחלקם, וכשם שהמוכר לחבירו עשרה אשכולות אסור ליגע בהן, אף בשל עניים כן והלכה כר' יהודה:

ו. כֻּלָּם רְבָעִי, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, אֵין לוֹ חֹמֶשׁ, וְאֵין לוֹ בְעוּר. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, יֵשׁ לוֹ. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, יֵשׁ לוֹ פֶּרֶט וְיֵשׁ לוֹ עוֹלֵלוֹת, וְהָעֲנִיִּים פּוֹדִין לְעַצְמָן. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, כֻּלּוֹ לַגַּת:

ברטנורה (ו) **כרם רבעי**. הנוטע כל עץ מאכל, בשנה הרביעית מעלה הפירות לירושלים ואוכלם שם בקדושת מעשר שני, או פודה אותם ומעלה הדמים לירושלים, דכתיב (ויקרא יט) ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים, ודרשינן הלולים כמו חלולים, אמר רחמנא אחליה והדר אכליה: **בית שמאי אומרים אין לו חומש**. אף על פי שטעון פדיון כמעשר שני אין הבעלים מוסיפים את החומש דלא כתבה תורה בו חומש: **ואין לו ביעור**. אינו חייב לבערו מן הבית בערב פסח של רביעית ושל שביעית כשמבער המעשרות כדכתיב (דברים כו) בערתי הקדש מן הבית: **ובית הלל אומרים יש לו**. חומש ויש לו ביעור. בית הלל ילפי קדש קדש ממעשר מה מעשר יש לו חומש ויש לו ביעור, אף כרם רבעי יש לו חומש ויש לו ביעור, ובית שמאי לא ילפי קדש קדש ממעשר: **יש לו פרט ויש לו עוללות**. דכחולין חשבי ליה: **והעניים פודין לעצמן**. מן הפרט והעוללות שלקטו ואוכלים אותן במקומן ומעלין הדמים לירושלים: **ובית הלל אומרים כולו לגת**. משום דילפי ממעשר, וסברי להו מעשר שני ממון גבוה הוא, הלכך אין לעניים חלק בו, ודורכים העוללות עם שאר היין, והבעלים מעלים הכל לירושלים:

ז. כֻּלָּם שֶׁכָּלוּ עוֹלֵלוֹת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לְבַעַל הַבַּיִת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לָעֲנִיִּים. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (דברים כד), כִּי תִבְצֹר לֹא תְעוֹלֵל אִם אֵין בָּצִיר, מִנַּיִן עוֹלֵלוֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא (ויקרא יט), וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל אֲפִלּוּ כֻּלּוֹ עוֹלֵלוֹת. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר כִּי תִבְצֹר לֹא תְעוֹלֵל. אֵין לָעֲנִיִּים בָּעוֹלֵלוֹת קֹדֶם לַבָּצִיר:

ברטנורה (ז) **שכולו עוללות**. שאין בכל הכרם אשכול שיש לו כתף ונטף: **אם אין בציר**. וכמה שיעור בציר שלשה אשכולות שעושים רביעית: אמר לו רבי עקיבא וכרמך לא תעולל אפילו כולו עוללות. ורבי אליעזר אמר דלא תימא הואיל ואין לעניים בעוללות קודם לבציר יזכה בהם בעל הבית, לכך נאמר וכרמך לא תעולל:

ח. הַמַּקְדִּישׁ כַּרְמוֹ עַד שֶׁלֹּא נוֹדְעוּ בוֹ הָעוֹלֵלוֹת, אֵין הָעוֹלֵלוֹת לָעֲנִיִּים. מִשֶּׁנּוֹדְעוּ בוֹ הָעוֹלֵלוֹת, הָעוֹלֵלוֹת לָעֲנִיִּים. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, יִתְּנוּ שְׂכַר גִּדּוּלָיו לַהֶקְדֵּשׁ. אֵיזֶה הִיא שִׂכְחָה בָּעֳרִיס. כָּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִטְלָהּ, וּבְרוֹגְלִיּוֹת, מְשֻׁיָּעָבֹר הַיָּמָּנָה:

ברטנורה (ח) **משנודעו העוללות**. שניכר מה הוא עוללת ומה הוא אשכול: **העוללות לעניים**. שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: **יתנו שכר גדוליו להקדש**. מה שמשביחין כל שעה בתוך קרקע של הקדש. והלכה כרבי יוסי: **בעריס**. כרם שהגפנים שלה מודלות

על גבי כלונסות ועצים, לשון אף ערשנו רעננה (שיר השירים א): **כל שאינו יכול לפשוט**. כלומר, לאחר שעבר מעליה אם במקום שנזכר אינו יכול לפשוט ידו וליטול קרינא ביה לא תשוב לקחתו (דברים כד): **אבל רוגליות**. הגפנים העומדים על גבי קרקע שדורכים עליהם ברגל: **משיעבור הימנה**. הוי שכחה דכל גפן וגפן מן הרוגליות חשיבה כאומן בפני עצמו ואסור לשוב מאומן לאומן:

גמרא ברכות דף ח' ע"א

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי מָאי דִּכְתִיב (תהלים ס"ט) וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ ה' עֵת רָצוֹן אֱימָתַי עֵת רָצוֹן. בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר מֵהָכָא (ישעיה מ"ט) כֹּה אָמַר ה' בְּעֵת רָצוֹן עֲנִיתִיךָ. רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר מֵהָכָא (איוב ל"ו) הֵן אֵל כַּבִּיר לֹא יִמְאָס. וּכְתִיב (תהלים נ"ה) פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי. תַּנְיָא נַמֵּי הָכִי רַבִּי נָתָן אוֹמֵר מִנַּיִן שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹאֵס בִּתְפִלָּתָן שֶׁל רַבִּים שֶׁנֶּאֱמַר (איוב ל"ו) הֵן אֵל כַּבִּיר לֹא יִמְאָס וּכְתִיב (תהלים נ"ה) פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי וְגוֹמֵר. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִלּוּ פְּדָאַנִי לִי וּלְבָנַי מִבֵּין אוּמּוֹת הָעוֹלָם. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּיִת הַכְּנֶסֶת בְּעִירוֹ וְאֵינוֹ נִכְנָס שָׁם לְהִתְפַּלֵּל נִקְרָא שָׁכֵן רָע. שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה י"ב) כֹּה אָמַר ה' עַל כָּל שְׁכֵנַי הָרָעִים הַנּוֹגְעִים בַּנַּחֲלָה אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁגּוֹרֵם גָּלוּת לוֹ וּלְבָנָיו שֶׁנֶּאֱמַר (שם) הִנְנִי נוֹתְשָׁם מֵעַל אַדְמָתָם וְאֶת בֵּית יְהוּדָה אֶתּוֹשׁ מִתּוֹכָם. אָמְרוּ לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן אֵיכָּא סָבֵי בְּבָבֶל. תָּמַהּ וְאָמַר (דברים י"א) לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה כְּתִיב אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ לֹא. כֵּיוָן דַּאֲמָרֵי לֵיהּ מְקַדְּמֵי וּמְחַשְּׁכֵי לְבֵי כְּנִישְׁתָּא אָמַר הֵיינוּ דְּאַהֲנֵי לְהוּ. כִּדְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לְבָנָיו קְדִימוּ וַחֲשִׁיכוּ וְעַיְּילוּ לְבֵי כְּנִישְׁתָּא כִּי הֵיכִי דְּתוֹרְכוּ חַיֵּי. אָמַר רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא מָאי קְרָאָה (משלי ח') אַשְׁרֵי אָדָם שׁוֹמֵעַ לִי לִשְׁקוֹד עַל דַּלְתוֹתַי יוֹם יוֹם לִשְׁמוֹר מְזוּזוֹת פִּתְחִי. וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ (שם) כִּי מוֹצְאַי מָצָא חַיִּים:

רש"י **עת רצון**. אלמא יש שעה שהיא של רצון: **כביר לא ימאס**. תפלת הרבים לא ימאס: **פדה בשלום**. זה שעסק בדברי שלום דהיינו תורה דכתיב וכל נתיבותיה שלום וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא שמתוך שגומל חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא אוהבו ובא לידי אחוה ושלום: **מקרב לי**. ממלחמות הבאות עלי: **כי ברבים היו עמדי**. שהתפללו עמי: **הנני נותשם מעל אדמתם**. סיפיה דקרא הוא: **מקדמי**. שחרית: **מחשכי**. ערבית כלו' מאריכין בבית הכנסת:

זוהר בשלח דף מ"ו ע"א

וַיְיָ הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם. רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח (תהלים כ"ב) לַמְנַצֵּחַ עַל אַיֶּלֶת הַשַּׁחַר מִזְמוֹר לְדָוִד כַּמָּה חֲבִיבָה אוֹרָיְיתָא קַמֵּיהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּכָל מָאן דְּאִשְׁתְּדַל בְּאוֹרָיְיתָא רְחִים הוּא לְעֵילָא רְחִים הוּא לְתַתָּא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָצִית לֵיהּ לְמִלּוֹלוֹי. לָא שָׁבִיק לֵיהּ בְּהָאי עָלְמָא וְלָא שָׁבִיק לֵיהּ בְּעָלְמָא דְאָתֵי. וְאוֹרָיְיתָא בָּעֵי לְמַלְעֵי בָּהּ בְּיָמָא וּבְלֵילְיָא דִּכְתִיב (יהושע א') וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה. וּכְתִיב (ירמיה ל"ג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה וְגוֹמֵר. תֵּינַח בְּיָמָא בְּלֵילְיָא אֲמַאי. בְּגִין דְּיהֵא שְׁכִיחַ לְגַבֵּיהּ שְׁמָא קַדִּישָׁא שְׁלִים. כְּמָה דְלֵית יוֹמָם בְּלָא לֵילְיָא וְלָאו אִיהוּ שְׁלִים אֶלָּא דָּא עִם דָּא. כַּךְ בָּעֵי אוֹרָיְיתָא לְאִשְׁתַּכְּחָא עִמֵּיהּ דְּבַר נַשׁ יוֹמָם וְלֵילְיָא לְמֶהֱוֵי שְׁלִימוּתָא לְגַבֵּי דְּבַר נַשׁ יוֹמָם וְלַיְלָה וְהָא אִתְמַר דְּעִיקָּרָא דְלֵילְיָא מִפַּלְגוּתָא וְאֵילָךְ וְאַף עַל גַּב דְּפַלְגוּ קַדְמֵיתָא בִּכְלָלָא דְלֵילְיָא הוּא אֶבָל בְּפַלְגוּת לֵילְיָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עָאל בְּגִנְתָא דְעֵדֶן לְאִשְׁתַּעְשָׁעָא עִם צַדִּיקַיָּיא וּכְדֵין בָּעֵי לֵיהּ לְבַר נַשׁ לְמֵיקָם וּלְמִלְעֵי בְּאוֹרָיְיתָא. וְהָא אִתְמַר דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכָל צַדִּיקַיָּיא דְּבָגְנְתָא דְעֵדֶן כֻּלְּהוּ צַיְיתִין לְקָלֵיהּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שיר ח') הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִינִי וְהָא אוּקְמוּהָ. הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים דָּא כְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דְּאִיהִי מְשַׁבְּחַת לֵיהּ לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּשָׁבְחָא דְאוֹרָיְיתָא בְּלֵילְיָא. זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ מָאן דְּאִשְׁתַּדַּל בַּהֲדֵהּ לְשַׁבְּחָא לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּשָׁבְחָא דְאוֹרָיְיתָא וְכַד אָתֵי צַפְרָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אָתַת וּמְשַׁתְּעְשְׁעָא בֵּיהּ בְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאוֹשִׁיט לָהּ לְגַבֵּהּ שַׁרְבִּיטָא דְחֶסֶד וְלֹא עָלָה בִּלְחוֹדָהָא אֶלָּא עָלָה וְעַל אִינּוּן דְּמִשְׁתַּתְּפִין בַּהֲדֵהּ וְהָא אִתְמַר דִּכְתִיב (תלים מ"ב) יוֹמָם יְצַוֶּה יְיָ חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה וְגוֹמֵר. וְעַל דָּא אַיֶּלֶת הַשַּׁחַר אִקְרֵי׃

תרגום הזוהר וַה' הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם: רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח לַמְנַצֵּחַ עַל אַיֶּלֶת הַשַּׁחַר מִזְמוֹר לְדָוִד. כַּמָּה אֲהוּבָה הַתּוֹרָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּל מִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה אָהוּב הוּא לְמַעְלָה, אָהוּב הוּא לְמַטָּה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַקְשִׁיב לְדִבּוּרָיו, וְאֵינוֹ עוֹזֵב אוֹתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאֵינוֹ עוֹזֵב אוֹתוֹ לָעוֹלָם הַבָּא. וְהַתּוֹרָה, צְרִיכִים לַעֲסֹק בָּהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שֶׁכָּתוּב, וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה. וְכָתוּב, אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלָיְלָה. יִצְדָּק בַּיּוֹם, שֶׁהוּא זְמַן עֲבוֹדָה לַכֹּל, אֲבָל בַּלַּיְלָה, שֶׁהוּא זְמַן מְנוּחָה, לָמָּה צְרִיכִים לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִמְצָא אֶצְלוֹ שֵׁם שָׁלֵם, כִּי כְּמוֹ שֶׁאֵין יוֹם בְּלִי לַיְלָה. וְאֵינוֹ שָׁלֵם אֶלָּא זֶה עִם זֶה, כֵּן צְרִיכָה הַתּוֹרָה לְהִמָּצֵא עִם הָאָדָם יוֹמָם וָלָיְלָה, וְיִהְיֶה הַשְׁלֵמוּת אֵצֶל הָאָדָם יוֹם וָלָיְלָה. וְהֲרֵי לָמַדְנוּ, שֶׁעִקַּר הַלַּיְלָה הוּא מֵחֲצוֹת וָאֵילָךְ, וְאַף עַל פִּי שֶׁחֲצִי לַיְלָה הָרִאשׁוֹנָה הוּא בִּכְלָל הַלַּיְלָה, אֲבָל בַּחֲצוֹת לַיְלָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא בְּגַן עֵדֶן לְהִשְׁתַּעְשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים אֲשֶׁר שָׁם, וְאָז צָרִיךְ הָאָדָם לָקוּם וְלַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. וַהֲרֵי לָמַדְנוּ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּגַן עֵדֶן, כֻּלָּם מַקְשִׁיבִים לְקוֹלוֹ,

וְהוּ שֶׁנֶּאֱמַר, הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִינִי וְכָבָר בֵּאֲרוּהָ, הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים, זוֹ הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא מְשַׁבַּחַת אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בְּשֶׁבַח הַתּוֹרָה, בַּלַּיְלָה. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמִּשְׁתַּתֵּף עִמָּהּ לְשַׁבֵּחַ אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשֶׁבַח הַתּוֹרָה. וּכְשֶׁבָּא הַבֹּקֶר, בָּאָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וּמִשְׁתַּעְשַׁעַת בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהוּא מוֹשִׁיט לָהּ שַׁרְבִּיט הַחֶסֶד, וְלֹא לָהּ בִּלְבָד, אֶלָּא לָהּ, וְכָל אֵלּוּ שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים עִמָּהּ. וַהֲרֵי לְמַדְנוּ, שֶׁכָּתוּב, יוֹמָם יְצַוֶּה ה' חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי וְגוֹ', אַיֶּלֶת הַשַּׁחַר.

הלכה פסוקה

הר"מ ה' איסורי ביאה פרק כ"ב

א. אָסוּר לְהִתְיַיחֵד עִם עֶרְוָה מִן הָעֲרָיוֹת בֵּין זְקֵנָה בֵּין יַלְדָּה שֶׁדָּבָר זֶה גּוֹרֵם לְגָלוּת עֶרְוָה. חוּץ מֵהָאֵם עִם בְּנָהּ וְהָאָב עִם בִּתּוֹ וְהַבַּעַל עִם אִשְׁתּוֹ נִדָּה. וְחָתָן שֶׁפֵּרְשָׁה אִשְׁתּוֹ נִדָּה קוֹדֶם שֶׁיִּבְעוֹל אָסוּר לְהִתְיַיחֵד עִמָּהּ אֶלָּא הִיא יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים וְהוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים וְאִם בָּא עָלֶיהָ בִּיאָה רִאשׁוֹנָה וְאַחַר כָּךְ נִטְמְאָה מֻתָּר לְהִתְיַיחֵד עִמָּהּ: **ב**. לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל מִשְׁכַּב זָכָר וְעַל הַבְּהֵמָה לְפִיכָךְ אֵין אָסוּר לְהִתְיַיחֵד עִמָּהֶן. וְאִם נִתְרַחֵק אֲפִלּוּ מִיִּיחוּד זָכָר וּבְהֵמָה הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח וּגְדוֹלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ מַרְחִיקִין הַבְּהֵמָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְיַיחֲדוּ עִמָּהּ. וְאִיסוּר יִחוּד הָעֲרָיוֹת מִפִּי הַקַּבָּלָה:

מוסר

מלוקט

כָּל הַגָּלִיּוֹת הֵם לְבָרֵר נִיצוֹצוֹת הַקְּדוּשָׁה מִצָּרִים יָרַד עַמִּי בָּרִאשׁוֹנָה לְבָרֵר נִיצוֹצֵי קֶרִי שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן וְיַעַן כִּי יָרְדוּ לַשְּׁעָרִים עִם ה' מ"ט שַׁעֲרֵי טֻמְאָה הַגַּם שֶׁעַל יְדֵי תּוֹקֶף הַשִּׁעְבּוּד בְּחוֹמֶר וּבִלְבֵנִים הָיוּ מוֹצִיאִים נִיצוֹצֵי הַקְּדוּשָׁה. מִצַּד אַחֵר הֵמָּה כָּשְׁלוּ וְנָפְלוּ עַל יְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג וְכֵיוֹצֵא וְיָרְדוּ לְמ"ט שַׁעֲרֵי טֻמְאָה וְחַס וְשָׁלוֹם אִם הָיוּ שׁוֹהִים עוֹד רֶגַע הָיוּ נִטְמָעִים בְּשַׁעַר הַחֲמִשִּׁים. וְלָכֵן נִגְאֲלוּ. וְעַל יְדֵי הָעֶגֶל נִתְחַיְּבוּ בְּגָלִיּוֹת וְהַכֹּל לְבָרֵר נִיצוֹצוֹת הַקְּדוּשָׁה. וְלֹא נִגְאֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם כִּי אִם בִּזְכוּת שֶׁהָיוּ גְּדוּרִים בְּעֶרְוָה. וְאֵיךְ עַתָּה שֶׁאֲנַחְנוּ קְרוֹבִים לְתְשׁוּעָה אֵיךְ מֵחָדֵשׁ מַכְנִיס נִיצוֹצוֹת הַקְּדוּשָׁה בְּסִטְרָא אַחֲרָא וּפוֹגֵם כַּמָּה פְּגָמִים בְּכַמָּה מִינֵי חֲטָאוֹת הֲלֹא זֶה גּוֹרֵם אוֹרֶךְ הַגָּלוּת. וְאוֹי לוֹ שֶׁגּוֹרֵם גָּלוּת הַשְּׁכִינָה. אוֹי לוֹ שֶׁגּוֹרֵם צַעַר כָּל הָעוֹלָמוֹת. אוֹי לוֹ שֶׁגּוֹרֵם צַעַר לְכָל יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת גּוֹלִים מֵעַל שֻׁלְחָן אֲבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. אֲהָהּ עַל נַפְשׁוֹ שֶׁגּוֹרֵם בְּטוּל הַתּוֹרָה וַעֲבוֹדָה וְחִלּוּל שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ בֵּין הַגּוֹיִם. לָכֵן יֵבוֹשׁ וְיִכָּלֵם מְאֹד וְיֶחֱזוֹר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵימָה. וַה' לֹא יִמְנַע טוֹב כִּי הוּא רוֹצֶה בִּתְשׁוּבַת הָרְשָׁעִים:

בשלח יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

יד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשֻׁבוּ וְיַחֲנוּ לִפְנֵי פִּי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל צְפֹן נִכְחוֹ תַּחֲנוּ עַל הַיָּם: מַלְיֵל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתּוּבוּן וְיִשְׁרוּן קֳדָם פּוּם חִירְתָא בֵּין מִגְדּוֹל וּבֵין יַמָּא קֳדָם בְּעֵיל צְפוֹן לְקִבְלֵהּ תִּשְׁרוּן עַל יַמָּא:

רש"י וישבו. לאחוריהם לצד מצרים היו מקרבין כל יום השלישי כדי להטעות את פרעה שיאמר תועים הם בדרך, כמו שנאמר (פסוק ג) ואמר פרעה לבני ישראל וגו' : ויחנו לפני פי החירת. הוא פיתום, ועכשיו נקרא פי החירות על שם שנעשו בני חורין, והם שני סלעים גבוהים וזקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפן. הוא נשאר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן. ועליו פרש איוב (איוב יב כג) משגיא לגוים ויאבדם:

(ג) וְאָמַר פַּרְעֹה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְבֻכִים הֵם בָּאָרֶץ סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: וְיֵימַר פַּרְעֹה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְעָרְבְּלִין אִנּוּן בְּאַרְעָא אֲחַד עֲלֵיהוֹן מַדְבְּרָא:

רש"י ואמר פרעה. כשישמע שהם שבים לאחוריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן (פסוק יד) ה' ילחם לכם. עליכם, (בראשית כ יג) אמרי לי אחי הוא. אמרי עלי: נבכים הם. כלואים ומשקעים ובלעז שירי"ץ , כמו (תהלים פד ז) בעמק הבכא, (איוב כח יא) מבכי נהרות, (שם לח טז) נבכי ים. נבכים הם כלואים הם במדבר, שאינן יודעין לצאת ממנו ולהיכן ילכו:

(ד) וְחִזַּקְתִּי אֶת לֵב פַּרְעֹה וְרָדַף אַחֲרֵיהֶם וְאִכָּבְדָה בְּפַרְעֹה וּבְכָל חֵילוֹ וְיָדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ כֵן: וְאַתְקֵף יָת לִבָּא דְפַרְעֹה וְיִרְדַּף בַּתְרֵיהוֹן וְאֶתְיַקַּר בְּפַרְעֹה וּבְכָל מַשְׁרְיָתֵהּ וְיִדְּעוּן מִצְרָאֵי אֲרֵי אֲנָא יְיָ וַעֲבָדוּ כֵן:

רש"י ואכבדה בפרעה. כשהקדוש ברוך הוא מתנקם ברשעים שמו מתגדל ומתכבד. וכן הוא אומר (יחזקאל לח כב) ונשפטתי אתו וגו' , ואחר כך (שם כג) והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו' , ואומר (תהלים עו ד) שמה שבר רשפי קשת, ואחר כך (שם פסוק ב) נודע ביהודה אלהים, ואומר (שם ט יז) נודע ה' משפט עשה: בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בעברה וממנו התחילה הפרענות: ויעשו כן. להגיד שבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לברוח, אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם:

נביאים - שופטים - פרק ד

(ה) וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת תֹּמֶר דְּבוֹרָה בֵּין הָרָמָה וּבֵין בֵּית אֵל בְּהַר אֶפְרָיִם וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמִּשְׁפָּט: וְהִיא יָתְבָא בְּקַרְתָּא בְּעַטְרוֹת דְּבוֹרָה מִתְפַּרְנְסָא מִן דִּילַהּ וְלַהּ דִּיקְלִין בִּירִיחוֹ פַּרְדֵּסִין בְּרָמְתָא זֵיתִין עָבְדִין מְשַׁח בְּבִקְעָתָא בֵּית שַׁקְיָא בְּבֵית אֵל עֲפַר חִיוַר בְּטוּר מַלְכָּא וְסָלְקִין לְוָתָהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדִינָא:

רש"י **תחת תומר** . תמרים היו לה ביריחו : **בין הרמה ובין בית אל בהר אפרים** . לפי תרגומו של יונתן יש ללמוד שאין מקרא זה כמשמעו , ואין אלו סימני מקום ישיבתה , אלא למדנו שאשה עשירה היתה ומן המקומות האלו היתה פרנסתה , והיא יושבת בעירה , עטרות שמה : **תחת תומר** . תמרים היו לה ביריחו , וכרמים ברמה , וזיתים בבקעת בית אל , שהוא מקום שמן , ועפר חיוור בהר אפרים , (תרגום :) '**בטור מלכא**' , **אומר אני שמוכרין אותה ליוצרי חרש** . ויש פותרין : 'עפר חיוור' , שדה זרע , כמו (שביעית ב א) : שדה הלבן :

(ו) וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרָק בֶּן אֲבִינֹעַם מִקֶּדֶשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמָשַׁכְתָּ בְּהַר תָּבוֹר וְלָקַחְתָּ עִמְּךָ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלוּן: וְאֶשְׁלְחָה וְקָרַת לְבָרָק בַּר אֲבִינֹעַם מִקֶּדֶשׁ דְּבֵית נַפְתָּלִי וַאֲמַרַת לֵיהּ הֲלָא פַּקִּיד יְיָ אֱלָהָא דְּיִשְׂרָאֵל אֲזִיל וְתִתְנַגִּיד בְּטוּרָא דְּתָבוֹר וּתְדַבַּר עִמָּךְ עֲשָׂרָא אַלְפִין גֻּבְרִין מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבוּלוּן:

רש"י **הלא צוה** . בידּ משה (דברים כ יז) : כי החרם תחרימם , כך שנויה במכילתא (בא יב) :

(ז) וּמָשַׁכְתִּי אֵלֶיךָ אֶל נַחַל קִישׁוֹן אֶת סִיסְרָא שַׂר צְבָא יָבִין וְאֶת רִכְבּוֹ וְאֶת הֲמוֹנוֹ וּנְתַתִּיהוּ בְּיָדֶךָ: וְאָתְבִּיב עַל יְדָךְ לְנַחֲלָא דְּקִישׁוֹן יָת סִיסְרָא רַב חֵילָא דִּיבִין וְיָת רְתִיכוֹהִי וְיָת מְשַׁרְיָתֵיהּ וְאַמְסְרִינֵיהּ בְּיָדָךְ: (ח) וַיֹּאמֶר אֵלָיהָ בָּרָק אִם תֵּלְכִי עִמִּי וְהָלָכְתִּי וְאִם לֹא תֵלְכִי עִמִּי לֹא אֵלֵךְ: וַאֲמַר לָהּ בָּרָק אִם תֵּיזְלִין עִמִּי וְאֵיזִיל וְאִם לָא תֵּיזְלִין עִמִּי לָא אֵיזִיל:

כתובים - משלי - פרק יד

(כה) מַצִּיל נְפָשׁוֹת עֵד אֱמֶת וְיָפִחַ כְּזָבִים מִרְמָה: מַפְצֵא נַפְשָׁא סָהֲדָא דְקוּשְׁטָא וּדְמַלֵּל כַּדְבוּתָא רַמָיָא הוּא: (כו) בְּיִרְאַת יְהוָה מִבְטַח עֹז וּלְבָנָיו יִהְיֶה מַחְסֶה: דְּחַלְתֵּיהּ דֵּאֱלָהָא סַבְרָא דְעָשְׁנָא וְלִבְנוֹי נָהֲוֵי תּוּכְלָן:

רש"י **ביראת ה' מבטח עוז** . נאמר באברהם כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה (בראשית כו) והבטיחו כי ברך אברכך וגו' : **ולבניו יהיה** . הוא : **מחסה** . שיחסו ויתחבא בצל זכותו :

(כז) יִרְאַת יְהוָה מָקוֹר חַיִּים לָסוּר מִמֹּקְשֵׁי מָוֶת: דְּחַלְתָּא דֵּאֱלָהָא מַבּוּעַ דְּחַיֵּי לְדַמַסְטֵי מִן פַּחָא דְמוֹתָא: (כח) בְּרֹב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ וּבְאֶפֶס לְאֹם מְחִתַּת רָזוֹן: בְּסוּגְעָא דְעַמָא הַדְרֵי֫הּ דְמַלְכָּא וְהֵיךְ דִּבְצִיר עַמָא מִתְתְּבַר פַּרְנָסֵי֫הּ:

רש"י **ברב עם** . שהצבור זכאים הדרת הקב"ה הוא : **ובאפס לאום** . כשאינם דבקים בו : **מחתת רזון** . חסרון רזונותו הוא כביכול נותן מכבודו לאלהי נכר ומשליט את האומות על בניו :

משנה שבת פרק טז

א. כָּל כְּתָבֵי הַקֹּדֶשׁ מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה, בֵּין שֶׁקּוֹרִין בָּהֶן וּבֵין שֶׁאֵין קוֹרִין בָּהֶן. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּתוּבִים בְּכָל לָשׁוֹן, טְעוּנִים גְּנִיזָה. וּמִפְּנֵי מָה אֵין קוֹרִין בָּהֶן. מִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ. מַצִּילִין תִּיק הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר, וְתִיק הַתְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָן מָעוֹת. וּלְהֵיכָן מַצִּילִין אוֹתָן. לְמָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ. בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, אַף לַמְפֻלָּשׁ:

ברטנורה (א) **כל כתבי הקודש**. אפילו נביאים וכתובים, מצילין אותן מחצר שנפלה בו הדליקה לחצר אחרת שבאותו מבוי אף על פי שלא עירבו, והוא שיהיו כתובים בכתב אשורית ובלשון הקודש: **בין שקורין בהן**. כגון נביאים שמפטירין בהן בשבת בבית הכנסת: **בין שאין קורין בהן**. כגון כתובים, דאף יחידים אין קורין בהן בשבת מפני ביטול בית המדרש כדלקמן, שהיו דורשים לעם בשבת ומורין להן הלכות איסור והיתר, לפי שכל ימות החול הם עסוקים במלאכתן, ואסרו לקרות בכתובים בשבת בשעת בית המדרש משום דמשכי ליבא ואתו לאמנועי מלשמוע הדרשה: **ואע"פ שכתובים בכל לשון**. ואיכא למאן דאמר דלא נתנו לקרות בהן ואין מצילין אותן, אפילו הכי טעונים גניזה ואסור להניחן במקום הפקר: **למבוי שאינו מפולש**. שיש לו שלש מחיצות ולחי אחד ברוח רביעית, זהו מבוי שאינו מפולש האמור כאן. שלש מחיצות בלא לחי, זהו מבוי מפולש. והכי מפרש לה בגמרא. ואין הלכה כבן בתירא:

ב. מַצִּילִין מָזוֹן שֶׁלֹּשׁ סְעֻדּוֹת הָרְאוּי לָאָדָם לָאָדָם, הָרָאוּי לַבְּהֵמָה לַבְּהֵמָה. כֵּיצַד. נָפְלָה דְלֵקָה בְּלֵילֵי שַׁבָּת, מַצִּילִין מָזוֹן שֶׁלֹּשׁ סְעֻדּוֹת, בַּשַּׁחֲרִית, מַצִּילִין מָזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת, בַּמִּנְחָה, מָזוֹן סְעֻדָּה אֶחָת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, לְעוֹלָם מַצִּילִין מָזוֹן שֶׁלֹּשׁ סְעֻדּוֹת:

ברטנורה (ב) **מצילין מזון שלש סעודות**. ואף על גב דבהיתרא קא טרח, דהא לא שרו ליה לאצולי אלא לחצר המעורבת בלבד, אפילו הכי לא שרי ליה לאצולי טפי, מפני שאדם בהול על ממונו, ואי שרית ליה אתי לכבויי: **נפלה דליקה בלילי שבת**. קודם אכילה: **שחרית**. קודם סעודה: **רבי יוסי אומר לעולם הוא מציל**. הואיל ויומא בר הכי הוא ובהיתרא טרח. ואין הלכה כרבי יוסי:

ג. מַצִּילִין סַל מָלֵא כִכָּרוֹת, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵאָה סְעָדוֹת, וְעִגּוּל שֶׁל דְּבֵלָה, וְחֲבִית שֶׁל יַיִן. וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים, בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם. וְאִם הָיוּ פְּקָחִין, עוֹשִׂין עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן אַחַר הַשַּׁבָּת. לְהֵיכָן מַצִּילִין אוֹתָן. לֶחָצֵר הַמְעֹרֶבֶת. בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, אַף לְשֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת:

ברטנורה (ג) **מצילין סל מלא ככרות**. הואיל ובבת אחת הוא מציל, מה לי פורתא מה לי טובא: **ועיגול של דבלה**. אע"פ שהוא גדול ויש בו סעודות הרבה: **ואם היו פקחים**. ויודעים שאם ישאלו שכר כפועלים לאו שכר שבת שקלי, כיון דמעיקרא לאו אדעתא דשכר פעולה באו, עושין עמו חשבון לאחר שבת. ובירא שמים עסקינן, דאף על גב דמהפקירא קא זכי ומה שהציל דידיה הוי, מכל מקום לא ניחא ליה דלתהני מאחרים, דידע דעל כרחיה אפקריה, ובחנם נמי לא ניחא ליה דלטרח, הלכך שקיל אגריה:

ד. וּלְשֵׁם מוֹצִיא כָּל כְּלֵי תַשְׁמִישׁוֹ, וְלוֹבֵשׁ כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל לִלְבֹּשׁ, וְעוֹטֵף כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל לַעֲטֹף. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, שְׁמוֹנָה עָשָׂר כֵּלִים. וְחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא, וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים, בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ עִמִּי:

ברטנורה (ד) **ולשם הוא מוציא**. לתנא קמא, לחצר המעורבת; ולבן בתירא, אפילו לחצר שאינה מעורבת: **כלי תשמישו**. שצריכים לו לאותו היום לסעודה: **שמונה עשר כלים**. שהוא רגיל ללבוש בחול בבת אחת, ותו לא. ואלו הן: הסרבל העליון, ומלבוש שממלאין אותו מוך וצמר גפן בין תפירה לתפירה שקורין בערבי מחשי"א, וחגור רחב שחוגר ממעל למדיו, ובגד צר וקצר שקורין בלע"ז גונ"א, וחלוק שלובש על בשרו שקורין קמיז"א, וחגור שחוגרים עליה, וכובע שבראשו, ומצנפת, ושני מנעלים שברגליו, ושני בתי שוקים, ושני בתי ידים שמלבישים אותם על הידים ומכסין בהן הזרועות עד האצילים, ושני רדידים שמתנגב בהן, וטלית קטן שמכסה בו ראשו וכתפו, וסודר שבצוארו ותלויין שני ראשיו לפניו וקורין לו בערבי שי"ד: **בואו והצילו עמי**. שכשם שהוא מציל כך הם מצילים. אבל לעיל אמר בואו והצילו לכם, שפעמים שהוא מציל יותר ממה שהם יכולים להציל, כגון שהוא לא סעד והן סעדו או איפכא:

ה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס אוֹמֵר, פּוֹרְסִין עוֹר שֶׁל גְּדִי עַל גַּבֵּי שִׂדָּה תֵּבָה וּמְגַדֵּל שֶׁאָחַז בָּהֶן אֶת הָאוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחָרֵךְ. וְעוֹשִׂין מְחִצָּה בְּכָל הַכֵּלִים, בֵּין מְלֵאִים בֵּין רֵיקָנִים, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תַעֲבֹר הַדְּלֵקָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר בִּכְלֵי חֶרֶשׂ חֲדָשִׁים מְלֵאִין מַיִם, לְפִי שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל אֶת הָאוּר וְהֵן מִתְבַּקְּעִין וּמְכַבִּין אֶת הַדְּלֵקָה:

ברטנורה (ה) **שידה**. העשויה כמין ארון: **תיבה**. קטנה של שולחני: **ומגדל**. ארמאריא"ו בלע"ז ובערבי מנשא"ר. ושלשתן של עץ: **מפני שהוא מחרך**. ואין האור נאחזת בו, ומציל

על כלי עץ שלא ישרף: **בין מלאים**. מים: **שאין יכולין לקבל את האור**. מפני שחדשים הם. וסבר ר' יוסי גרם כיבוי אסור אפילו במקום הפסד ממון. ואין הלכה כר' יוסי:

ו. נָכְרִי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת, אֵין אוֹמְרִים לוֹ כַּבֵּה וְאַל תְּכַבֶּה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עָלֵיהֶן, אֲבָל קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁבִיתָתוֹ עָלֵיהֶן:

ברטנורה (ו) **אין אומרים לו כבה**. דאמירה לנכרי שבות: **ואל תכבה**. אין צריך למחות בידו אלא יניחנו ויכבה, מפני שאין שביתת הנכרי עליהן, דישראל אינו מוזהר על שביתת הנכרי כשאינו עבדו:

ז. כּוֹפִין קְעָרָה עַל גַּבֵּי הַנֵּר בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא תֶאֱחֹז בַּקּוֹרָה, וְעַל צוֹאָה שֶׁל קָטָן, וְעַל עַקְרָב שֶׁלֹּא תִשָּׁךְ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בַּעֲרָב, וְאָמַר, חוֹשְׁשַׁנִי לוֹ מֻחַטָּאת:

ברטנורה (ז) **כופין קערה**. של חרס על גבי הנר, ובלבד שלא יכבה. ואע"פ שנוטל כלי להצלת קורה שאינה ניטלת בשבת, הא אותיבנא מינה לר' יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, ושני לה, בצריך למקומו של כלי דשרי לטלטלו לצורך מקומו: **ועל צואה של קטן**. לאו צואה של נער קטן קאמר, דהא גרף של רעי הוא ומותר לטלטלו ולהוציאו לאשפה. אלא הכי קאמר, ועל צואה של תרנגולים מפני הקטן שלא יטפח ויתלכלך בה. וכגון שצואה זו מונחת באשפה שבחצר, דלא רמיא קמיה ולאו גרף של רעי הוא, הלכך אין מותר לטלטלה ולהוציאה, אבל כופין עליה קערה בשביל הקטן שלא יתלכלך: **מעשה בא**. כפיית כלי על עקרב: **בערב**. שם מקום: **חוששני לו מחטאת**. דכיון שלא היה עקרב רץ אחריו חוששני שמא חייב חטאת משום צידה. ולענין פסק ההלכה, אותן בעלי הארס שנושכין וממיתין ודאי, כגון הנחשים השרפים וכלב שוטה, מותר להרגן מיד כשיראה אותן ואפילו שאין רצים אחריו. ואותן שאינן נושכין וממיתין ודאי אלא פעמים ממיתין ופעמים אינן ממיתין, אם רצים אחריו מותר להרגן, ואם אין רצים אחריו כופה עליהם כלי, ואם דרסן והרגן לפי תומו מותר. ולצוד נחש מפני שרוצה לצחק בו אסור:

ח. נָכְרִי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַנֵּר, מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ יִשְׂרָאֵל, וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר. מִלֵּא מַיִם לְהַשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ, מַשְׁקֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל, וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר. עָשָׂה גּוֹי כֶּבֶשׁ לֵירֵד בּוֹ, יוֹרֵד אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל, וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, אָסוּר. מַעֲשֶׂה בְרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים שֶׁהָיוּ בָאִין בִּסְפִינָה, וְעָשָׂה גּוֹי כֶּבֶשׁ לֵירֵד בּוֹ, וְיָרְדוּ בוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים:

ברטנורה (ח) **מילא מים**. מבור ברשות הרבים: **כבש**. עושין בספינה גדולה לירד בו מן הספינה ליבשה. ואיצטריך תנא לאשמועינן נר ומים. דאי תנא נר, הוה אמינא נר הוא

דשרי, דליכא למגזר שמא ירבה בשביל ישראל דנר לאחד נר למאה, אבל מים דאיכא למגזר, אסור. ואי אשמועינן מים, הוה אמינא מים הוא דבשביל ישראל אסור, אבל נר אע"ג דבשביל ישראל כיון דאיהו נמי צריך ליה שרי דנר לאחד נר למאה, צריכא. וכבש אע"ג דדמי לנר, דכבש לאחד כבש למאה, משום מעשה דרבן גמליאל וזקנים תנא ליה דמעשה רב:

גמרא שבת דף קכ"ב ע"א

עֹשֶׂה גּוֹי כֶּבֶשׂ וְכוּ'. וּצְרִיכָא דְּאִי אַשְׁמְעִינַן נֵר מִשּׁוּם דְּנֵר לְאֶחָד נֵר לְמֵאָה. אֲבָל מַיִם לִיגְזַר דִּילְמָא אָתֵי לַאֲפוּשֵׁי בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל. וְכֶבֶשׂ לָמָּה לִי. מַעֲשֶׂה דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים קָא מַשְׁמַע לָן. תְּנוּ רַבָּנָן נָכְרִי שֶׁלִּקֵּט עֲשָׂבִים מַאֲכִיל אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל. וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר. מִלָּא מַיִם לְהַשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ מַשְׁקֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל. וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאֵין מַכִּירוֹ אָסוּר. אֲבָל מַכִּירוֹ אָסוּר. אֵינִי וְהָאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב חֲנִינָא מַעֲמִיד אָדָם בְּהֶמְתּוֹ עַל גַּבֵּי עֲשָׂבִים בְּשַׁבָּת אֲבָל לֹא עַל גַּבֵּי מוּקְצֶה בְּשַׁבָּת. דְּקָאִים לָהּ בְּאַפָּהּ וְאָזְלָא אִיהִי וְאָכְלָה. אָמַר מֹר בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאֵין מַכִּירוֹ אֲבָל מַכִּירוֹ אָסוּר. וְהָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל מַכִּירוֹ הֲוָה. אָמַר אַבַּיֵי שְׁלֹא בְּפָנָיו הֲוָה. רָבָא אָמַר אֲפִלּוּ תֵּימָא בְּפָנָיו. נֵר לְאֶחָד נֵר לְמֵאָה. מְתִיבִי אָמַר לָהֶן רַבָּן גַּמְלִיאֵל הוֹאִיל וְשֶׁלֹּא בְּפָנֵינוּ עָשָׂאוּ נֵרוֹ בּוֹ אִימָא הוֹאִיל וַעֲשָׂאוּ נֵרוֹ בּוֹ. תֵּא שְׁמַע עִיר שֶׁיִּשְׂרָאֵל וְנָכְרִים דָּרִים בְּתוֹכָהּ. וְהָיְתָה בָּהּ מֶרְחָץ הַמַּרְחֶצֶת בְּשַׁבָּת אִם רוֹב נָכְרִים מֻתָּר לִרְחוֹץ בָּהּ מִיָּד. אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל יַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּחָמוּ חַמִּין. הָתָם כִּי מְחַמְּמֵי אֲדַעְתָּא דְּרוּבָּא מְחַמְּמֵי. תֵּא שְׁמַע נֵר הַדָּלוּק בְּמִסְבָּה אִם רוֹב נָכְרִים מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ. אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל אָסוּר מֻחֲצָה עַל מֻחֲצָה אָסוּר. הָתָם נַמֵּי כִּי מַדְלְקֵי אֲדַעְתָּא דְּרוּבָּא מַדְלְקֵי. שְׁמוּאֵל אִקְלַע לְבֵי אֲבִין תּוֹרָן. אֲתָא הַהוּא נָכְרִי אַדְלִיק שְׁרָגָא אֲהַדְרִינְהוּ שְׁמוּאֵל לְאַפֵּיהּ. כֵּיוָן דַּחֲזָא דְּאַיְיתֵי שְׁטַר וְקָא קָרֵי. אָמַר אֲדַעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ הוּא דְּאַדְלִיק. אֲהַדְרִינְהוּ אִיהוּ לְאַפֵּיהּ גַּבֵּי שְׁרָגָא:

רש"י **נר לאחד נר למאה**. כיון דעכו"ם לצרכו הדליקו ליכא למימר דבשביל ישראל אפיש: **כבש למה לי**. הא דומיא דנר הוא כבש לא' כבש למאה: **מאכיל אחריו ישראל**. את בהמתו ואחריו דוקא נקט בכלהו דעכו"ם לצורך עצמו עביד: **אבל מכירו אסור**. קא סלקא דעתיך דעביד נמי אדעתיה דידיה: **מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים**. מחוברים בשבת לרעות וליכא למגזר שמא יתלוש ויאכיל ואינו מעמיד על גבי מוקצ' שמא יטול בידו ויאכיל והא נמי מוקצין נינהו לגבי טלטול דאתמול היו מחוברין: **דקאים לה באפה**. שלא תפנה למקום אחר: **ואזלא ואכלה**. אבל הוא אינו עומד על העשבים קרוב להם דניחוש לשמא יטול ויאכיל: **מכירו הוה**. שהרי בספינה היה בא עמו: **שלא בפניו הוה**. כשעשאו

לא היה רבן גמליאל שם דניכרין ליה: **נר לאחד נר למאה**. וכבש לאחד כבש למאה אבל גבי עשבים כשהוא מכירו מרבה בשבילו: **הואיל ושלא בפנינו וכו'**. קשיא לרבא דשמעי' מיניה דבפניו אסור ואף על פי שאין כאן מרבה בשבילו: **אימא הואיל ועשאו נרד בו**. וטעמא לאו משום שלא בפניו הוא אלא הכי הוה מעשה: **מותר לרחוץ בה מיד**. למוצאי שבת: **בכדי שיחמו חמין**. שלא יהנה במה שהקדימו להחם בשבת וכן מעשה שבת נתנו חכמים שיעור להמתין לערב בכדי שיעשו. והא הכא דחימום לאחד חימום למאה דבבת אחת מחממין וקתני אם רוב ישראל דהוי דומיא דמכירו דמסיק אדעתיה לעשות אף בשבילו אסור ואף על גב דשלא בפניו וקשיא בי לאביי בין לרבא: **אדעתא דרובא מחממי**. ועיקר חילול השבת בשבילם אבל עכו"ם וישראל דעכו"ם אדעתיה דנפשי' הוא דעביד שרי לאביי שלא בפניו ולרבא אפילו בפניו: **נר הדלוק במסיבה**. של בני אדם: **אם רוב ישראל אסור**. והא הכא דהוי דומיא דמכירו הואיל ורובא נינהו אסיק דעתיה להדליק אף בשבילם וקתני אסור: **אדעתא דרובא**. הלכך ישראל עיקר ומחצה על מחצה נמי ליכא למיקם עלה דמלתא דאיכא למימר עיקר דעתיה דמדליק בשביל ישראל ואיכא למימר עיקר דעתיה דמדליק בשביל עכו"ם אבל עכו"ם וישראל והמדליק עצמו משתמש לאורה ודאי עיקר אדעתה דידיה עבד וכיון דנר לאחד נר למאה שרי: **תורן**. מקום: **דאייתי שטר**. ההוא דאדלקה:

זוהר בשלח דף ס"א ע"א

דָּבָר אַחֵר מַשְׂכִּיל אֶל דָּל. כַּמָּה תַּקִּיפָא אַגָּרָא דְמִסְכְּנָא קָמֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אָמַר רִבִּי חִיָּיא תָּוֹוהָנָא עַל הָאי קְרָא דִּכְתִיב (שם ס"ט) כִּי שׂוֹמֵעַ אֶל אֶבְיוֹנִים יְיָ וְכִי אֶל אֶבְיוֹנִים שׂוֹמֵעַ וְלֹא לְאַחֲרָא. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בְּגִין דְּאִינּוּן קְרִיבִין יַתִּיר לְמַלְכָּא דִּכְתִיב (שם נ"א) לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה. וְלֵית לָךְ בְּעָלְמָא דְאִיהוּ תָּבִיר לִבָּא כְּמִסְכְּנָא. תּוּ אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן תָּא חֲזֵי כָּל אִינּוּן בְּנֵי עָלְמָא אִתְחֲזִיִין קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגוּפָא וְנַפְשָׁא וּמִסְכְּנָא לָא אִתְחֲזֵי אֶלָּא בְּנַפְשָׁא בִּלְחוֹדוֹי וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרִיב לְנַפְשָׁא יַתִּיר מִגּוּפָא. מִסְכְּנָא חָד הֲוָה בְּשְׁבִיבוּתֵיהּ דְּרִבִּי יֵיסָא וְלָא הֲוָה מָאן דְּאַשְׁגַּח בֵּיהּ וְהוּא הֲוָה אַכְסִיף וְלָא תַקִּיף בִּבְנֵי נָשָׁא יוֹמָא חָד חֲלַשׁ עָאל עֲלֵיה רִבִּי יֵיסָא שָׁמַע חָד קָלָא דְּאָמַר טִילְקָא טִילְקָא הָא נַפְשָׁא פָּרְחָא גַּבָּאי וְלָא מָטוּ יוֹמוֹי וַוי לִבְנֵי מָתֵיהּ דְּלָא אִשְׁתְּכַח בְּהוּ דְּיָתִיב נַפְשֵׁיהּ לְגַבֵּיהּ. קָם רִבִּי יֵיסָא שַׁדֵּי בְּפוּמֵיהּ מַיָּא דְּגַרְגְּרִין אַפּוּתָא דְקוּנְטָא (ס"א דְקוּפְתָּא) אִתְבְּזַע זִיעָא בַּאֲנָפּוֹי וְתָב רוּחֵיהּ לְגַבֵּיהּ. לְבָתַר אָתָא וְשָׁאִיל לֵיהּ אָמַר חַיֶּיךָ רִבִּי נַפְשָׁא נַפְקַת מִנָּאי וּמָטוּ לָהּ קָמֵי כּוּרְסְיֵיהּ דְּמַלְכָּא וּבָעָאת לְאִשְׁתַּאֲרָא תַּמָּן אֶלָּא דְּבָעָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְזַכָּאָה לָךְ וְאַכְרִיזוּ עֲלָךְ זַמִּין הוּא רִבִּי (ויקרא ע"ט א') יֵיסָא לְסַלְקָא רוּחֵיהּ וּלְאִתְקַשְׁרָא בְּחַד אַדְרָא קַדִּישָׁא

דְּזִמְינִין חַבְרַיָּיא לְאִתְעָרָא בְּאַרְעָא וְהָא אַתְקִינוּ תְּלַת כּוּרְסְיָיא דְּקַיְימִין לָךְ וּלְחַבְרָךְ. מֵהַהוּא יוֹמָא הֲווֹ מַשְׁגִּיחִין בֵּיהּ בְּנֵי מָתֵיהּ. תּוּ מִסְכְּנָא אַחֲרָא אַעֲבַר קָמֵיהּ דְּרִבִּי יִצְחָק וַהֲוָה בִּידֵיהּ פַּלַג מָעָה דְּכֶסֶף. אָמַר לֵיהּ לְרִבִּי יִצְחָק אַשְׁלִים לִי וּלְבָנַי וּלְבִנְתַי נַפְשָׁאן. אָמַר לֵיהּ וֶהֱיֵה אַשְׁלִים נַפְשַׁיְיכוּ דְּהָא לָא אִשְׁתְּכַח גַּבָּאי בַּר פַּלַג מָעָה. אָמַר לֵיהּ. בְּדָא אַשְׁלִימְנָא בְּפַלַג אַחֲרָא דְּאִית גַּבָּאי. אַפְקֵיהּ וְיָהֲבֵיהּ לֵיהּ. אַחְזְיאוּ לֵיהּ בְּחֶלְמֵיהּ דַּהֲוָה אַעֲבַר בִּשְׁפָתָא דְּיַמָּא רַבָּא וּבָעָאן לְמִשְׁדֵּייֵיהּ בְּגַוֵּיהּ. (ויחי רי"ח א') חָמָא לְרִבִּי שִׁמְעוֹן דַּהֲוָה אוֹשִׁיט יְדוֹי לְקַבְלֵיהּ וְאָתֵי הַהוּא מִסְכְּנָא וְאַפְקֵיהּ וְיָהֲבֵיהּ בִּידוֹי דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן וְאִשְׁתְּזִיב. כַּד אִתְעַר נָפַל בְּפוּמֵיהּ הָאי קְרָא (תהלים מ"א) אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ יְיָ׃

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי חִיָּא: תְּמֵיהָנִי עַל מִקְרָא הַזֶּה, שֶׁכָּתוּב, כִּי שׁוֹמֵעַ אֶל אֶבְיוֹנִים ה'. וְכִי אֶל אֶבְיוֹנִים שׁוֹמֵעַ וְלֹא לְאַחֵר. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מִשּׁוּם שֶׁהֵם קְרוֹבִים יוֹתֵר אֶל הַמֶּלֶךְ, שֶׁכָּתוּב לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה אֱלֹקִים לֹא תִבְזֶה. וְאֵין לְךָ בָּעוֹלָם, שֶׁהוּא לֵב שָׁבוּר, כְּמוֹ אֶבְיוֹן. עוֹד אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֹּא וּרְאֵה, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם נִרְאִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּגוּף וָנֶפֶשׁ, וְעָנִי אֵינוֹ נִרְאֶה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶלָּא בְּנֶפֶשׁ לְבָד, כִּי גּוּפוֹ שָׁבוּר, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָרוֹב לַנֶּפֶשׁ יוֹתֵר מִלְּגוּף. עָנִי אֶחָד הָיָה בִּשְׁכֻנוּת שֶׁל רַבִּי יֹסֵא. וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיַּשְׁגִּיחַ עָלָיו. וְהוּא הָיָה מִתְבַּיֵּשׁ, וְלֹא הִפְצִיר בִּבְנֵי אָדָם. יוֹם אֶחָד הָיָה חוֹלֶה, נִכְנַס אֵלָיו רַבִּי יֹסֵא, שָׁמַע קוֹל אֶחָד, שֶׁאָמַר צֶדֶק צֶדֶק, הַיְנוּ שֶׁמְּסַר דִּין לַשָּׁמַיִם, הַנֶּפֶשׁ פּוֹרַחַת מִמֶּנִּי וְעוֹד לֹא הִגִּיעַ הַזְּמַן, אוֹי לִבְנֵי הָעִיר, שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּהֶם מִי שֶׁיְּשִׁיב נַפְשׁוֹ אֵלָיו. קָם רַבִּי יֹסֵא נָתַן בְּפִיו מֵי תְּאֵנִים וּמִדָּה שֶׁל יַיִן מְרֻקָּח. בָּקַע זֵעָה בְּפָנָיו וְשָׁב רוּחוֹ אֵלָיו. אָחַר כָּךְ בָּא וְשָׁאַל לוֹ. אָמַר, חַיֶּיךָ רַבִּי, הַנֶּפֶשׁ יָצְאָה מִמֶּנִּי, וְהִגִּיעָה לִפְנֵי כִּסֵּא הַמֶּלֶךְ, וְרָצְתָה לְהִשָּׁאֵר שָׁם, אֶלָּא שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹתְךָ, וְהִכְרִיזוּ עָלֶיךָ, עָתִיד הוּא רַבִּי יֹסֵא לְהַעֲלוֹת רוּחוֹ, וּלְהִתְקַשֵּׁר בְּאַדְרָא קַדִּישָׁה אַחַת, הַיְנוּ בְּאַדְרָא רַבָּא, וְלֹא בְּאַדְרָא זוּטָא. שֶׁעֲתִידִים הַחֲבֵרִים לְהַעִיר בָּאָרֶץ, וְהִתְקִינוּ שִׁלְשָׁה כִּסְאוֹת הָעוֹמְדִים לְךָ וְלַחֲבֵרֶיךָ, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יַעֲקֹב וְרַבִּי חִזְקִיָּה. שֶׁיָּצְאוּ נִשְׁמָתָם בְּאַדְרָא זוּ, מִיּוֹם הַהוּא וְהָלְאָה, הָיוּ מַשְׁגִּיחִים עָלָיו בְּנֵי עִירוֹ. עוֹד, עָנִי אַחֵר עָבַר לִפְנֵי רַבִּי יִצְחָק וְהָיָה בְּיָדוֹ חֲצִי מָעָה כֶּסֶף, אָמַר לוֹ לְרַבִּי יִצְחָק, הַשְׁלֵם לִי וְלִבְנוֹתַי אֶת נַפְשֵׁנוּ. אָמַר לוֹ וְאֵיךְ אַשְׁלִים אֶת נַפְשְׁכֶם. שֶׁהֲרֵי אֵין אֶצְלִי רַק חֲצִי מָעָה. אָמַר לוֹ, בָּזֶה אַשְׁלִים אֲנִי בַּחֲצִי מָעָה אַחֶרֶת שֶׁיֵּשׁ אֶצְלִי. הוֹצִיאָהּ וְנָתַן לוֹ. הֶרְאוּ לוֹ בַּחֲלוֹמוֹ, שֶׁהָיָה עוֹבֵר בִּשְׂפַת יָם הַגָּדוֹל וְרָצוּ לְהַשְׁלִיכוֹ בְּתוֹכוֹ. רָאָה אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁהוֹשִׁיט יָדוֹ כְּנֶגְדּוֹ, וּבָא עָנִי הַהוּא, וְהוֹצִיאוֹ וּנְתָנוֹ בְּיָדָיו שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן וְנִצָּל. כְּשֶׁהֵקִיץ, נָפַל בְּפִיו מִקְרָא הַזֶּה, אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ ה'.

הלכה פסוקה
הר"מ ה' איסורי ביאה פ' כ"ב

א. כְּשֶׁאִירַע מַעֲשֶׂה אַמְנוֹן וְתָמָר גְּזַר דָּוִד וּבֵית דִּינוֹ עַל יְחוּד פְּנוּיָיה וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָה עֶרְוָה. בִּכְלַל יְחוּד עֶרְוֹת הָיא. וְשַׁמַּאי וְהִלֵּל גָּזְרוּ עַל יְחוּד נָכְרִים. נִמְצָא כָּל הַמִּתְיַיחֵד עִם אִשָּׁה שֶׁאָסוּר לְהִתְיַיחֵד עִמָּהּ בֵּין יִשְׂרָאֵלִית בֵּין גּוֹיָה מַכִּין אֶת שְׁנֵיהֶם מַכַּת מַרְדּוּת הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה. וּמַכְרִיזִין עֲלֵיהֶן חוּץ מֵאֵשֶׁת אִישׁ שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְהִתְיַיחֵד עִמָּהּ אִם נִתְיַיחֵד אֵין לוֹקִין שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז עָלֶיהָ שֶׁזִּינְתָה וְנִמְצְאוּ מוֹצִיאִין לַעַז עַל הַבָּנִים שֶׁהֵן מַמְזֵרִים:

ב. כָּל אִשָּׁה שֶׁאָסוּר לְהִתְיַיחֵד עִמָּהּ אִם הָיְתָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לְהִתְיַיחֵד מִפְּנֵי שֶׁאִשְׁתּוֹ מְשַׁמַּרְתּוֹ אֲבָל לֹא תִּתְיַיחֵד יִשְׂרְאֵלִית עִם הַנָּכְרִי וְאַף עַל פִּי שֶׁאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ שֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ שֶׁל הַנָּכְרִי מְשַׁמַּרְתּוֹ וְאֵין לָהֶם בּוּשָׁה:

מוסר
מלוקט

מִנְהַג יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה. לְהִתְעוֹרֵר לְתַקֵּן פְּגַם הַבְּרִית בְּשָׁבוּעוֹת אֵלּוּ שֶׁל שׁוֹבָבֵי"ם אֲשֶׁר כָּתוּב בָּהֶן שֹׁעְבּוּד יִשְׂרָאֵל וּגְאוּלָתָם וְהַזְמַן מְסוּגָל לַעֲזוֹר וּלְהוֹעִיל לְהִתְעַנּוֹת בַּיָּמִים אֵלּוּ לְהוֹצִיא לָאוֹר נִיצוֹצוֹת קְרִי כְּשֵׁם שֶׁעַל יְדֵי עִנּוּי בְּמִצְרַיִם יָצְאוּ לָאוֹר נִיצוֹצוֹת הַקְּדוּשָׁה. וְעַד שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ יְמֵי הַזִּקְנָה שֶׁאָז מִפְּנֵי שִׂיבָה תָּשׁ כֹּחוֹ וְלֹא יוּכַל לְהִתְעַנּוֹת וּלְסַגֵּף עַצְמוֹ. יְמַהֵר לְשׁוּב בְּדִרְכֵיהֶם (קהלת י"ב) וּזְכוֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי בְּחֻרוֹתֶיךָ. וְהָעִיקָר הוּא לַעֲשׂוֹת גְּדָרִים וּסְיָיגִים מִכָּאן וּלְהַבָּא שֶׁלֹּא לָבֹא לִידֵי חֵטְא וְאָז תִּהְיֶה תְּשׁוּבָה חֲשׁוּבָה וּמְרוּצָה דְּאִי לָאו הָכִי לֹא עָשָׂה כְּלוּם וְדוֹמֶה לְנוֹטֵעַ נְטִיעוֹת נָאוֹת וּבְיָדוֹ גַּרְזֶן לַעֲקוֹר נָטוּעַ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה מַה יּוֹעִיל בִּתְשׁוּבָתוֹ אִם לֹא יִשְׁמוֹר עַצְמוֹ וְשָׁמַר רַגְלוֹ מִלֶּכֶת פַּעַם אַחֶרֶת. וְעַל ה' יַשְׁלִיךְ יְהָבוֹ יֵאָר עֵינָיו לִהְיוֹת תְּשׁוּבָתוֹ תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה וּרְצוּיָה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ:

בשלח יום שלישי

תורה
יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֵ דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(ה) וַיֻּגַּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיֵּהָפֵךְ לְבַב פַּרְעֹה וַעֲבָדָיו אֶל הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה זֹּאת עָשִׂינוּ כִּי שִׁלַּחְנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעָבְדֵנוּ: וְאִתְחַוָא לְמַלְכָּא דְמִצְרַיִם אֲרֵי אֲזַל עַמָּא וְאִתְהֲפִיךְ לִבָּא דְפַרְעֹה וְעַבְדּוֹהִי לְעַמָּא וַאֲמָרוּ מָא דָא עֲבַדְנָא אֲרֵי שַׁלַּחְנָא יָת יִשְׂרָאֵל מִפָּלְחָנָא:

רש"י ויגד למלך מצרים. איקטורין שלח עמהם, וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו ללילך ולשוב וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי. בחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח,

לכן אנו קורין השירה ביום השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם (שמות יב לא) קומו צאו מתוך עמי, ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים לו (שם י ז) עד מתי יהיה זה לנו למוקש, ועכשיו נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאילום: מעבדנו. מעבוד אותנו:

(ו) וַיֶּאְסֹר אֶת רִכְבּוֹ וְאֶת עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ: וַיִּקַּח שֵׁת רִתְכֵּהּ וְיָת עַמֵּהּ דַּבַּר עִמֵּהּ:

רש"י ויאסר את רכבו. הוא בעצמו: ואת עמו לקח עמו. משכם בדברים לקינו ונטלו ממוננו ושלחנום, בואו עמי ואני לא אתנהג עמכם כשאר מלכים, דרך שאר מלכים עבדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר (פסוק י) ופרעה הקריב, הקריב עצמו ומהר לפני חילותיו. דרך שאר מלכים לטול בזה בראש כמו שיבחר, אני אשוה עמכם בחלק, שנאמר (שמות טו ט) אחלק שלל:

(ז) וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בָּחוּר וְכֹל רֶכֶב מִצְרָיִם וְשָׁלִשִׁם עַל כֻּלּוֹ: וּדְבַר שְׁתֵּ מְאָה רְתִכִּין בְּחִירָן וְכֹל רְתִכֵּי מִצְרָאֵי וְגִבָּרִין מְמַנָּן עַל כֻּלְּהוֹן:

רש"י בחור. נבחרים, בחור לשון יחיד כל רכב ורכב שבמנין זה היה בחור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב ומהיכן היו הבהמות הללו, אם תאמר משל מצרים, הרי נאמר (שמות ט ו) וימת כל מקנה מצרים, ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר (שם י כו) וגם מקננו ילך עמנו. משל מי היו, מן הירא את דבר ה' (שם ט כ) . מכאן היה רבי שמעון אומר כשר שבמצרים הרוג, טוב שבנחשים רצוץ את מוחו: ושלשם על כלו. שרי צבאות כתרגומו:

(ח) וַיְחַזֵּק יְהוָה אֶת לֵב פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֹצְאִים בְּיָד רָמָה: וְתַקִּיף יְיָ יָת לִבָּא דְפַרְעֹה מַלְכָּא דְמִצְרָיִם וּרְדַף בָּתַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְפָקוּ בְּרִישׁ גְּלִי:

רש"י ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אם לרדוף אם לאו. וחזק את לבו לרדוף: ביד רמה. גבורה גבוהה ומפרסמת:

(ט) **שני** וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיַּשִּׂיגוּ אוֹתָם חֹנִים עַל הַיָּם כָּל סוּס רֶכֶב פַּרְעֹה וּפָרָשָׁיו וְחֵילוֹ עַל פִּי הַחִירֹת לִפְנֵי בַּעַל צְפֹן: וּרְדָפוּ מִצְרָאֵי בַּתְרֵיהוֹן וְאַדְבִּיקוּ יָתְהוֹן כַּד שָׁרָן עַל יַמָּא כָּל סוּסָוַת רְתִכֵּי פַּרְעֹה וּפָרָשׁוֹהִי וּמַשְׁרְיָתֵהּ עַל פּוּם חִירְתָא קֳדָם בְּעֵיל צְפוֹן:

נביאים - שופטים - פרק ד

(ט) וַתֹּאמֶר הָלֹךְ אֵלֵךְ עִמָּךְ אֶפֶס כִּי לֹא תִהְיֶה תִּפְאַרְתְּךָ עַל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֵךְ כִּי בְיַד אִשָּׁה יִמְכֹּר יְהוָה אֶת סִיסְרָא וַתָּקָם דְּבוֹרָה וַתֵּלֶךְ עִם בָּרָק קֶדְשָׁה: וַאֲמַרַת מֵיזֵל אֵיזֵל עִמָּךְ לְחוּד אֱרֵי לָא תְהֵי תּוּשְׁבַּחְתָּךְ עַל אוֹרְחָא דְּאַתְּ אָזֵיל אֱרֵי בְּיַד אִתְּתָא יְמַסּוֹר יְיָ יָת סִיסְרָא וְקָמַת דְּבוֹרָה וְאָזְלַת עִם בָּרָק לְקֶדֶשׁ: (י) וַיִּזְעֵק בָּרָק אֶת זְבוּלֻן וְאֶת נַפְתָּלִי קֶדְשָׁה וַיַּעַל

בְּרִגְלָיו עֲשָׂרֶת אַלְפֵי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוֹרָה: וְכָנַשׁ בָּרָק יָת שִׁבְטָא דִּזְבוּלוּן וְיָת שִׁבְטָא דְּנַפְתָּלִי לְקָדֶשׁ וּסְלִיקוּ עִמֵּיהּ עָסָרָא אַלְפִין גַּבְרָאן וּסְלִיקַת עִמֵּיהּ דְּבוֹרָה:

רש"י **ויעל ברגליו** . עמו :

(יא) וְחֶבֶר הַקֵּינִי נִפְרָד מִקַּיִן מִבְּנֵי חֹבָב חֹתֵן מֹשֶׁה וַיֵּט אָהֳלוֹ עַד אֵלוֹן (בצענים) בְּצַעֲנַנִּים אֲשֶׁר אֶת קֶדֶשׁ: וְחֶבֶר שַׁלְמָאָה אִתְפְּרַשׁ מִשַּׁלְמָאי מִבְּנֵי חוֹבָב חֲמוֹהִי דְּמֹשֶׁה וּפָרְסֵיהּ לְמַשְׁכְּנֵיהּ עַד מֵישָׁר אֲגַנְיָא דְּעִם קָדֵשׁ:

רש"י **אילון בצעננים** . (תרגום :) מישר אגניא , מקום מישר של בצעים , מריש"ק בלע"ז והוא אגניא גבים , כמין גומות שהמים נקבצים שם , 'אגני דארעא מקרון' (קידושין סא א) :

(יב) וַיַּגִּדוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרָק בֶּן אֲבִינֹעַם הַר תָּבוֹר: וַחֲוִיאוּ לְסִיסְרָא אֲרֵי סְלִיק בָּרָק בַּר אֲבִינֹעַם לְטוּר תָּבוֹר: (יג) וַיְזַעֵק סִיסְרָא אֶת כָּל רִכְבּוֹ תְּשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב בַּרְזֶל וְאֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מֵחֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל נַחַל קִישׁוֹן: וְכָנַשׁ יָת כָּל רְתִיכֵיהּ תְּשַׁע מְאָה רְתִיכִין דְּפַרְזְלָא וְיָת כָּל עַמָּא דְּעִמֵּיהּ מִתְּקוֹף כְּרֵכֵי עַמְמַיָּא לְנַחֲלָא דְּקִישׁוֹן:

רש"י **מחרושת הגוים אל נחל קישון** . הזעיקם שילכו אל נחל קישון מחרושת הגוים שהוא יושב שם :

כתובים - משלי - פרק יד

(כט) אֶרֶךְ אַפַּיִם רַב תְּבוּנָה וּקְצַר רוּחַ מֵרִים אִוֶּלֶת: מַן דְּנָגִידָא רוּחֵיהּ סַגִּיעָא בְּיוּנֵיהּ וּמַן דְּכַרְיָא רוּחֵיהּ מַסְגֵּי שַׁטְיוּתָא:

רש"י **מרים אולת** . מפרישה לחלקו :

(ל) חַיֵּי בְשָׂרִים לֵב מַרְפֵּא וּרְקַב עֲצָמוֹת קִנְאָה: דְּמַפְלֵיג חֶמְתָּא דְּלִבֵּיהּ אָסְיָא הוּא דְּבִיסְרֵיהּ וְהֵיךְ מִלְטֵיתָא בְּקִיסָא הָכֵן קִנְאָתָא בְּגַרְמֵיהּ:

רש"י **חיי בשרים לב מרפא** . לב בשר שהוא רופא את הרעה ועובר על מדותיו הוא חיי בריותיו של הקב"ה שהן בשר ודם : **ורקב עצמות קנאה** . אדם בעל חמה רקבון עצמות הוא לכל :

(לא) עֹשֵׁק דָּל חֵרֵף עֹשֵׂהוּ וּמְכַבְּדוֹ חֹנֵן אֶבְיוֹן: דְּעָשֵׁק לְמִסְכְּנָא חְסוּדָא עָבִיד לְבָרְיֵהּ וְדְמָרַחֵם עֲלֵיבָא יְקָרֵיהּ: (לב) בְּרָעָתוֹ יִדְּחֶה רָשָׁע וְחֹסֶה בְמוֹתוֹ צַדִּיק: בְּבִישׁוּתֵיהּ מִסְתְּחֵף רַשִׁיעָא וּדְתָכֵל דְּמָאֵת צַדִּיקָא הוּא:

רש"י **וחסה במותו צדיק** . כשימות הוא בטוח שיבא לג"ע :

(לג) בְּלֵב נָבוֹן תָּנוּחַ חָכְמָה וּבְקֶרֶב כְּסִילִים תִּוָּדַע: בְּלִבָּא דְמִתְבַּיֵּן תִּשְׁרֵי חָכְמְתָא וּבְגַוֵּיהוֹן דְּסָכְלֵי שַׁטְיוּתָא תִּתְיְדַע:

רש"י **בלב נבון תנוח חכמה** . תשכון ותשקוט בנחת לשון מנוחה ומרגוע : **ובקרב כסילים תודע** . מעט חכמה שבלבו מכריזה איסתרא בלגינא קיש קיש קריא :

משנה יבמות פרק טז

א. הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ וְצָרָתָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ מֵת בַּעְלִיךְ, לֹא תִנָּשֵׂא וְלֹא תִתְיַבֵּם, עַד שֶׁתֵּדַע שֶׁמָּא מְעֻבֶּרֶת הִיא צָרָתָהּ. הָיְתָה לָהּ חָמוֹת, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת. יָצְתָה מְלֵאָה חוֹשֶׁשֶׁת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת:

ברטנורה (א) **האשה**. לא תנשא. הואיל ובלא בנים יצא בעלה: **ולא תתיבם**. שמא ילדה צרתה. וא"ת תחלוץ ואח"כ תנשא לשוק ממה נפשך. תירצו בגמרא, משום דחלוצה פסולה לכהונה, ואם תחלוץ וימצא אחר כך שילדה צרתה ולד של קיימא וחליצתה אינה כלום, צריכים להכריז עליה שהיא כשרה לכהונה ולא נפסלה מחמת אותה חליצה. ומי שנמצא בשעת חליצתה ולא נמצא בשעה שהכריזו על החליצה דלאו כלום היא ולא נפסלה לכהונה על ידה כשיראה אותה נשואה אחר כך לכהן יאמר שחלוצה מותרת לכהן: **היתה לה חמות**. במדינת הים: **אינה חוששת**. שמא ניתן לה יבם. אע"ג דחיישינן לעיל שמא ילדה צרה, התם הוא דכל מה דילדה צרה בין זכר בין נקבה מפיק לה להיאך מיבם, אבל חמות דאי נמי ילדה לא זקיק לה להיאך אלא א"כ ילדה זכר, איכא למימר שמא הפילה, ואם תמצא לומר לא הפילה שמא נקבה היתה: **יצתה מלאה**. מעוברת: **חוששת**. שמא ניתן לה יבם. ואין הלכה כר' יהושע דאמר אינה חוששת:

ב. שְׁתֵּי יְבָמוֹת, זוֹ אוֹמֶרֶת מֵת בַּעְלִי וְזוֹ אוֹמֶרֶת מֵת בַּעְלִי, זוֹ אֲסוּרָה מִפְּנֵי בַעְלָהּ שֶׁל זוֹ וְזוֹ אֲסוּרָה מִפְּנֵי בַעְלָהּ שֶׁל זוֹ. לָזוֹ עֵדִים וְלָזוֹ אֵין עֵדִים, אֶת שֶׁיֵּשׁ לָהּ עֵדִים, אֲסוּרָה. וְאֶת שֶׁאֵין לָהּ עֵדִים, מֻתֶּרֶת. לָזוֹ בָנִים וְלָזוֹ אֵין בָּנִים, אֶת שֶׁיֵּשׁ לָהּ בָּנִים, מֻתֶּרֶת. וְאֶת שֶׁאֵין לָהּ בָּנִים, אֲסוּרָה. נִתְיַבְּמוּ וּמֵתוּ הַיְבָמִין, אֲסוּרוֹת לְהִנָּשֵׂא. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הוֹאִיל וְהֻתְּרוּ לַיְבָמִין, הֻתְּרוּ לְכָל אָדָם:

ברטנורה (ב) **שתי יבמות**. נשי שני אחים: **מפני בעלה של זו**. שמא הוא חי וזקוקה לו, ואע"פ שאשתו אומרת מת, אינה נאמנת להתיר זו לשוק על פיה, שאין יבמה מעידה לחברתה: **לזו עדים**. שמת בעלה, ולזו אין לה עדים: **זו שיש לה עדים אסורה**. לינשא לשוק, מפני יבמה שאין עדים שמת: **וזו שאין לה עדים מותרת**. שהרי בשביל בעלה אינה נאסרת שהיא נאמנת לומר מת בעלי, ובשביל יבמה נמי לא מתסרא שהרי באו עדים שמת: **לזו בנים ולזו אין בנים**. ואין עדים לא לזו ולא לזו, את שיש לה בנים מותרת ואת שאין לה בנים אסורה: **נתיבמו**. שהיו להן כאן שני יבמין ונתיבמו ומתו היבמים, אסורות להנשא לשוק, זו מפני בעלה הראשון של זו וזו מפני בעלה הראשון של זו. אע"פ שהיו שתיהן נשואות ליבמיהן בחזקת שמתו בעליהן, על פי עצמן נישאו. והיו נאמנות שהאשה שאמרה מת בעלי תתיבם, אבל עכשיו שתהיינה נשואות לשוק לא.

שאם ינשאו לשוק נמצא עדותה של זו מועיל לזו ועדותה של זו מועיל לזו ואין היבמות מעידות זו לזו: **הואיל והותרו ליבמין**. בחזקת שמתו בעליהן, הותרו לינשא לשוק, דתו לא חיישינן שמא הם בחיים. ואין הלכה כרבי אלעזר:

ג. אֵין מְעִידִין אֶלָּא עַל פַּרְצוּף פָּנִים עִם הַחֹטֶם, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ סִימָנִין בְּגוּפוֹ וּבְכֵלָיו, אֵין מְעִידִין אֶלָּא עַד שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ, וַאֲפִלּוּ רָאוּהוּ מְגֻיָּד, וְצָלוּב, וְהַחַיָּה אוֹכֶלֶת בּוֹ. אֵין מְעִידִין אֶלָּא עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא אוֹמֵר, לֹא כָל הָאָדָם וְלֹא כָל הַמָּקוֹם וְלֹא כָל הַשָּׁעוֹת שָׁוִין:

ברטנורה (ג) **פרצוף פנים עם החוטם**. אם לא ראהו בפרצוף פניו, או שניטל חוטמו, אין מעידין להשיא את אשתו, שמא אינו הוא: **מגוייד**. מנותח. כמו גודו אילנא (דניאל ד' י"א): **או חיה אוכלת בו**. דוקא במקום שאין נפשו יוצאה, אבל במקום שנפשו יוצאה, מעיד עליו שהוא מת: **אין מעידין אלא עד ג' ימים**. אם לא ראוהו עד לאחר שלשה ימים למיתתו אין מעידין עליו, דחיישינן שמא נשתנו מראית פניו ואינו זה שהם סבורים: ר' יהודה בן בבא אומר לא כל אדם וכו'. יש לך אדם שממהר להנפח, כגון אדם שמן. ויש מקום שאדם ממהר להסריח ולהשתנות בו כגון מקום חמה. ויש לך שעה שהעולם חם ואדם ממהר להסריח ולהשתנות, והכל לפי האדם והמקום והשעה בין לקולא בין לחומרא. ואין הלכה כר' יהודה:

ד. נָפַל לַמַּיִם, בֵּין שֶׁיֵּשׁ לָהֶן סוֹף, בֵּין שֶׁאֵין לָהֶן סוֹף, אִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁנָּפַל לְבוֹר הַגְּדוֹל, וְעָלָה לְאַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַעֲשֶׂה בְּסוּמָא שֶׁיָּרַד לִטְבּוֹל בַּמְּעָרָה, וְיָרַד מוֹשְׁכוֹ אַחֲרָיו, וְשָׁהוּ כְדֵי שֶׁתֵּצֵא נַפְשָׁם, וְהִשְׁיאוּ נְשׁוֹתֵיהֶם. וְשׁוּב מַעֲשֶׂה בְּעַסְיָא בְּאֶחָד שֶׁשִּׁלְשְׁלוּהוּ לַיָּם, וְלֹא עָלָה בְיָדָם אֶלָּא רַגְלוֹ, אָמְרוּ חֲכָמִים, מִן הָאַרְכּוּבָה וּלְמַעְלָה, תִּנָּשֵׂא. מִן הָאַרְכּוּבָה וּלְמַטָּה, לֹא תִנָּשֵׂא:

ברטנורה (ד) **מים שיש להם סוף**. שנראים כל ארבע רוחות שסביב המים. ומים שאין להם סוף, שאין אדם יכול לראות כל סביביו. ורבי מאיר לא מפליג בין מים שאין להם סוף למים שיש להם סוף. אבל חכמים פליגי בברייתא, ואמרי, מים שיש להם סוף אשתו מותרת אם שהה שם שיעור שאי אפשר שיחיה כשיעור זה בתוך המים, ומים שאין להם סוף אשתו אסורה דשמא לאחר שעלה משם יצא והלך לו, כדאמר רבי יוסי במתניתין. והלכה כחכמים: **ועלה לאחר שלשה ימים**. דס"ל לר' מאיר אדם חי בתוך המים ימים רבים, ומש"ה אפילו במים שיש להם סוף דאי נפיק הוה חזי ליה, חייש דילמא נפיק בתר ימים רבים ולא חזו ליה. ורבי יוסי פליג עליה ואמר מעשה בסומא שירד לטבול במערה וכו', ומערה מים שיש להם סוף, ושהו עד שתצא נפשם והשיאו את נשותיהן:

מן הארכובה ולמטה. הואיל ויכול לחיות, לא תינשא, שמא יצא ולא ראוהו, דמים שאין להם סוף הן:

ה. אֶפְלוּ שָׁמַע מִן הַנָּשִׁים אוֹמְרוֹת, מֵת אִישׁ פְּלוֹנִי, דַּיּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֶפְלוּ שָׁמַע מִן הַתִּינוֹקוֹת אוֹמְרִים, הֲרֵי אָנוּ הוֹלְכִין לִסְפּוֹד וְלִקְבּוֹר אֶת אִישׁ פְּלוֹנִי, בֵּין שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן וּבֵין שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא אוֹמֵר, בְּיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיְּהֵא מִתְכַּוֵּן. וּבַגּוֹי, אִם הָיָה מִתְכַּוֵּן אֵין עֲדוּתוֹ עֲדוּת:

ברטנורה (ה) **אפילו שמע מן הנשים**. שאין מתכוונות להעיד, יכול לילך להעיד להשיא את אשתו: הרי אנו הולכים לספוד ולקבור את איש פלוני. בגמרא מוקי שצריך שיאמרו אנו באים מלספוד ולקבור את איש פלוני. וצריך נמי שישמע אותם מספרים מעניני ההספד, כך וכך רבנן הוו התם, כך וכך ספדני הוו התם, מפני שדרך תינוקות לשחק ולהעלות שמות ושמא נמלה או חגב קברו ומכנים אותו בשם איש פלוני:

ו. מְעִידִין לְאוֹר הַנֵּר וּלְאוֹר הַלְּבָנָה, וּמַשְׁאִין עַל פִּי בַת קוֹל. מַעֲשֶׂה בְאֶחָד שֶׁעָמַד עַל רֹאשׁ הָהָר וְאָמַר, אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי מֵת, הָלְכוּ וְלֹא מָצְאוּ שָׁם אָדָם, וְהִשְׁאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ. וְשׁוּב מַעֲשֶׂה בְצַלְמוֹן בְּאֶחָד שֶׁאָמַר, אֲנִי אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי, נִשְׂכַּנִי נָחָשׁ, וַהֲרֵי אֲנִי מֵת, וְהָלְכוּ וְלֹא הִכִּירוּהוּ, וְהִשִּׂיאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ:

ברטנורה (ו) **ומשיאים על פי בת קול**. [אם] שמעו קול צווחת פלוני מת: **בצלמון**. שם מקום:

ז. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, כְּשֶׁיָּרַדְתִּי לִנְהַרְדְּעָא לְעַבֵּר הַשָּׁנָה, מָצָאתִי נְחֶמְיָה אִישׁ בֵּית דְּלִי, אָמַר לִי, שָׁמַעְתִּי שֶׁאֵין מַשְׁאִין אֶת הָאִשָּׁה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל פִּי עֵד אֶחָד, אֶלָּא רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא. וְנוּמֵתִי לוֹ, כֵּן הַדְּבָרִים. אָמַר לִי, אֱמוֹר לָהֶם מִשְׁמִי, אַתֶּם יוֹדְעִים שֶׁהַמְּדִינָה מְשֻׁבֶּשֶׁת בְּגִיסוֹת, מְקֻבָּלַנִי מֵרַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן, שֶׁמַּשְׁאִין אֶת הָאִשָּׁה עַל פִּי עֵד אֶחָד. וּכְשֶׁבָּאתִי וְהִרְצֵיתִי הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, שָׁמַח לִדְבָרַי, וְאָמַר, מָצָאנוּ חָבֵר לְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא. מִתּוֹךְ הַדְּבָרִים נִזְכַּר רַבָּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁנֶּהֶרְגוּ הֲרוּגִים בְּתֵל אַרְזָא, וְהִשִּׂיא רַבָּן גַּמְלִיאֵל (הַזָּקֵן) נְשׁוֹתֵיהֶם עַל פִּי עֵד אֶחָד (וְהֶחְזִקוּ לִהְיוֹת מַשְׁאִין עַל פִּי עֵד אֶחָד). וְהָחְזִקוּ לִהְיוֹת מַשְׁאִין עֵד מִפִּי עֵד, מִפִּי עֶבֶד, מִפִּי אִשָּׁה, מִפִּי שְׁפָחָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמְרִים, אֵין מַשְׁאִין אֶת הָאִשָּׁה עַל פִּי עֵד אֶחָד. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לֹא עַל פִּי אִשָּׁה (וְלֹא עַל פִּי עֶבֶד וְלֹא עַל פִּי שְׁפָחָה) וְלֹא עַל פִּי קְרוֹבִים. אָמְרוּ לוֹ, מַעֲשֶׂה בִּבְנֵי לֵוִי שֶׁהָלְכוּ לְצֹעַר עִיר הַתְּמָרִים, וְחָלָה אֶחָד מֵהֶם בַּדֶּרֶךְ, וֶהֱבִיאוּהוּ בַּפַּנְדֵּק, וּבַחֲזָרָתָם אָמְרוּ לַפַּנְדְּקִית אַיֵּה חֲבֵרֵנוּ, אָמְרָה לָהֶם מֵת וּקְבַרְתִּיו, וְהִשְׁאוּ אֶת אִשְׁתּוֹ. אָמְרוּ לוֹ, וְלֹא תְהֵא כֹּהֶנֶת כַּפַּנְדְּקִית. אָמַר לָהֶם, לְכֹשֶׁתְּהֵא פַּנְדְּקִית נֶאֱמֶנֶת הַפַּנְדְּקִית הוֹצִיאָה לָהֶם מַקֵּלוֹ וְתַרְמִילוֹ וְסֵפֶר תּוֹרָה שֶׁהָיָה בְיָדוֹ:

ברטנורה (ז) **ונומיתי לו**. אמרתי לו: **כן הדברים**. שכל חביריו חולקים עליו: **משובשת בגייסות**. ואיני יכול לילך אצליכם להעיד מה ששמעתי אלא אמור להם אתה זה העדות בשמי: ר' אליעזר ור' יהושע אומרים כו' ור"ע אומר כו'. ולית הלכתא כחד מיניהו. אלא הלכה משיאים על פי אשה ועל פי קרובים חוץ מחמש נשים דתנן במתניתין, ועד מפי עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה כשר לעדות אשה: **לא תהא כהנת כפונדקית**. כלומר מיוחסת לא תהא נאמנת כפונדקית גויה, בתמיה, ואם האמינו הפונדקית גויה מסיחה לפי תומה, כל שכן שיאמינו באשה ישראלית: **לכשתהא פונדקית נאמנת**. כלומר שגם הפונדקית אינה נאמנת:

גמרא יבמות דף קכ"ב ע"ב

מָאי גְּרִיעוּתָא דְּפוּנְדָּקִית אָמַר רַב כַּהֲנָא פּוּנְדָּקִית נָכְרִית הָיְתָה וּמַסְיחַת לְפִי תּוּמָּהּ הָיְתָה זֶה מַקְלוֹ וְזֶה תַּרְמִילוֹ וְזֶה קֻבָּר שֶׁקִּבַּרְתִּיו בּוֹ. וְכֵן תָּנֵי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַב מְנִיּוּמִי בַּר חִיָּיא פּוּנְדָּקִית נָכְרִית הָיְתָה וּמַסְיחַת לְפִי תּוּמָּהּ הָיְתָה זֶה מַקְלוֹ וְזֶה תַּרְמִילוֹ וְזֶה קֻבָּר שֶׁקִּבַּרְתִּיו בּוֹ. וְהָא אַיֵּה חֲבֵרֵנוּ קָאָמְרֵי לְהּ. כֵּיוָן דַּחֲזִתְינְהוּ בַּכְיָא אָמְרוּ לְהּ אַיֵּה חֲבֵרֵנוּ אָמְרָה לָהֶם מֵת וּקְבַרְתִּיו. תַּנְיָא מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁבָּא לִפְנֵי רִבִּי טַרְפוֹן לְהָעִיד עֵדוּת אִשָּׁה. אָמַר לוֹ בְּנִי הֵיאַךְ אַתָּה יוֹדֵעַ עֵדוּת זוּ אָמַר לוֹ אֲנִי וְהוּא הָיִינוּ הוֹלְכִין בַּדֶּרֶךְ וְרָדַף אַחֲרֵינוּ גַּיָּיס וְנִתְלָה בְּיִיחוּר תְּאֵנָה וּפְשָׁחוֹ וְהֶחֱזִיר אֶת הַגַּיָּיס לְאָחוֹרָיו. אָמַרְתִּי לוֹ יְיַשֵּׁר כֹּחֲךָ אֲרִיֵּה. אָמַר לִי יָפָה כִּוַּונְתָּ לִשְׁמִי שֶׁכָּךְ קוֹרִין אוֹתִי בְּעִירִי יוֹחָנָן בֶּן יוֹנָתָן אַרְיֵה דְּמַכְפֵּר שִׂיחָיָא. לְיָמִים חָלָה וּמֵת. אָמַר לוֹ לֹא כַּךְ אָמַרְתָּ לִי יוֹחָנָן בֶּן יוֹנָתָן דְּמַכְפֵּר שִׂיחָיָא אֲרִיֵּה. אָמַר לֵיהּ לָא אֶלָּא כַּךְ אָמַרְתִּי לָךְ יוֹחָנָן בֶּן יוֹנָתָן אַרְיֵה דְּמַכְפֵּר שִׂיחָיָא וְדִקְדֵּק עָלָיו שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה פְּעָמִים וְכִיוֵּן אֶת דְּבָרָיו. וְהִשִּׂיא רִבִּי טַרְפוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רִבִּי חֲנִינָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' נ"ד) וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ:

רש"י **והא איה חברנו קאמרי לה**. אלמא לאו לפי תומ' הוה: **הוה בכייא**. והיינו לפי תומה דקודם ששאלוה התחילה לומר: **ונתלה ביחור של תאנה**. אחז בגוף של תאנה ופשחו לעשות ממנו מקל: **פשחו**. נתקו: **יישר כחך אריה**. גבור חיל ולב אריה יש לך: **יפה כוונת את שמי אריה**. שכך קורין אותי בעירי: **לא כך אמרת לי כו'**. דורש וחוקר הי' אולי יהפוך את דבריו לא כך אמרת לי דמכפר שיחיא אריה שהכפר היו קורין אריה ולא אותו:

זוהר בשלח דף ס"ג ע"ב

מְמַעֲמְקִים קְרָאתִיךָ וְהָכִי תְּאנָא כֹּל מָאן דְּמְצַלֵּי צְלוֹתָא קָמֵי מַלְכָּא קַדִּישָׁא בָּעֵי לְמִבְעֵי בָּעוּתֵיהּ וּלְצַלָּאָה (ויקרא ע' א') מֵעֲמְקָא דְלִבָּא בְּגִין דְּיִשְׁתְּכַח לְבֵיהּ שְׁלִים בְּקֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְיִכְוִין לִבָּא וּרְעוּתָא. וּמִי אָמַר דָּוִד הָכִי וְהָא כְתִיב (תהלים קי"ט) בְּכָל לִבִּי דְרַשְׁתִּיךָ וְדָא

קְרָא סַגִּי מָאי בָּעֵי מִמַּעֲמַקִּים. אֶלָּא הָכִי תָּאנָא כָּל בַּר נַשׁ דְּבָעֵי בָּעוּתֵיהּ קָמֵי מַלְכָּא בָּעֵי לְכַוּונָא דַּעְתָּא (נ"א לִבָּא) וּרְעוּתָא מֵעִיקָּרָא דְּכָל עִיקָּרִין (נ"א מֵעוּמְקָא דְּכָל עוּמְקִין) לְאַמְשָׁכָא בִּרְכָאן מֵעֻמְקָא דְּבֵירָא (נ"א דִּכְלָּא) בְּגִין דְּיִנְגִּיד בִּרְכָאן מִמַּבּוּעָא דְּכֻלָּא, וּמַאי הוּא. הַהוּא אֲתַר דְּנָפִיק מַיָּיהּ וְאִשְׁתְּכַח מַנַּיהּ הַהוּא נָהָר דִּכְתִיב (בראשית ב') וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן וּכְתִיב (תהלים מ"ו) נָהָר פְּלָגָיו יְשַׂמְּחוּ עִיר אֱלֹהִים. וְדָא אִקְרֵי מִמַּעֲמַקִּים (ס"ט א') עִמְקָא דְּכֻלָּא (בראשית רל"ד א' ויקרא רפ"ה א' ב' רצ"ו כ') דְּבֵירָא דְּמַבּוּעִין נַפְקִין וְנַגְדִּין לְבָרְכָא כֻּלָּא וְדָא הוּא שִׁירוּתָא לְאַמְשָׁכָא בִּרְכָאן מֵעֵילָּא לְתַתָּא. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה כַּד עַתִּיקָא סְתִימָאָה דְּכָל סְתִימִין בָּעֵי לְזַמָּנָא בִּרְכָאן לְעָלְמִין אַשְׁרֵי כֻּלָּא וְאַכְלִיל כֻּלָּא בְּהַאי עֻמִּיקָא עִלָּאָה וּמֵהָכָא שָׁאִיב וְאִתְנְגִיד בֵּירָא (נ"א נַהֲרָא) דְּנַחֲלִין וּמַבּוּעִין אִתְנְגִידוּ מִנַּיהּ וּמִשְׁתַּקְיָין מִנַּיהּ כֻּלְּהוּ. וּמָאן דִּמְצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ בָּעֵי לְכַוּונָא לִבָּא וּרְעוּתָא לְאַמְשָׁכָא בִּרְכָאן מֵהַהוּא עֻמִּיקָא דְּכֻלָּא בְּגִין דְּיִתְקַבֵּל צְלוֹתֵיהּ וְיִתְעַבִּיד רְעוּתֵיהּ:

תרגום הזוהר מִמַּעֲמַקִּים קָרָאתִיךָ. וְכֵן לָמַדְנוּ כָּל מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, צָרִיךְ לְכַוֵּן בַּקָּשׁוֹתָיו וּלְהִתְפַּלֵּל מֵעוֹמֶק הַלֵּב, כְּדֵי שֶׁיִּמְצָא לִבּוֹ שָׁלֵם בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְיכַוֵּן לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ. וְכִי אָמַר דָּוִד כָּךְ? וַהֲרֵי כָּתוּב בְּכָל לִבִּי דְרַשְׁתִּיךָ וּמִקְרָא זֶה דַּי, וְלָמָּה צָרִיךְ מִמַּעֲמַקִּים? אֶלָּא כָּךְ לָמַדְנוּ, כָּל אָדָם שֶׁמְּבַקֵּשׁ בַּקָּשָׁתוֹ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן דַּעְתּוֹ וּרְצוֹנוֹ לְשׁוֹרֵשׁ הַשָּׁרָשִׁים לְהַמְשִׁיךְ בְּרָכוֹת מֵעוֹמֶק הַבּוֹר, כְּדֵי שֶׁיִּמָּשְׁכוּ בְּרָכוֹת מִמָּעְיָן הַכֹּל. וּמַה הוּא? הוּא הַמָּקוֹם שֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ וְנִמְצָא מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ הַנָּהָר, שֶׁכָּתוּב "וְנָהָר יוֹצֵא מֵעֵדֶן", וְכָתוּב "נָהָר פְּלָגָיו יְשַׂמְּחוּ עִיר אֱלֹהִים". וְזֶהוּ נִקְרָא מִמַּעֲמַקִּים, עוֹמֶק הַכֹּל, עוֹמֶק הַבּוֹר שֶׁמַּעְיָנוֹת יוֹצְאִים וְנִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ לְבָרֵךְ הַכֹּל. וְזוֹ הִיא הַהִתְחָלָה לְהַמְשִׁיךְ בְּרָכוֹת מִלְמַעְלָה לְמַטָּה. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה. מְפָרֵשׁ דְּבָרָיו, וְאָמַר, כְּשֶׁעַתִּיקָא סְתִימָאָה מִכָּל סְתוּמִים רוֹצֶה לְזַמֵּן בְּרָכוֹת לָעוֹלָם, הִשְׁרָה הַכֹּל וְהִכְלִיל הַכֹּל בְּעֹמֶק הָעֶלְיוֹן הַהוּא, וּמִכָּאן שׁוֹאֵב וְנִמְשָׁךְ נָהָר, שֶׁנִּחָלִים וּמַעְיָנוֹת יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, שֶׁהֵם הַמֹּחִין, וְנִשְׁקִים הַכֹּל מִמֶּנּוּ. וּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, צָרִיךְ לְכַוֵּן לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ לְהַמְשִׁיךְ בְּרָכוֹת מֵעֹמֶק שֶׁל הַכֹּל הַזֶּה, כְּדֵי שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּפִלָּתוֹ וְיֵעָשֶׂה רְצוֹנוֹ.

הלכה פסוקה

הר"ם ה' אישות פרק ט"ו

א. צִוּוּ חֲכָמִים עַל הָאִשָּׁה שֶׁתִּהְיֶה צְנוּעָה בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ וְלֹא תַרְבֶּה שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ בִּפְנֵי בַּעְלָהּ וְלֹא תִּתְבַּע תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה בְּפִיהָ וְלֹא תִּהְיֶה מְדַבֶּרֶת בְּעֵסֶק זֶה וְלֹא תִּמְנַע מִבַּעְלָהּ כְּדֵי לְצַעֲרוֹ עַד שֶׁיּוֹסִיף בְּאַהֲבָתָהּ אֶלָּא נִשְׁמַעַת לוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה וְתִזָּהֵר מִקְּרוֹבָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבוֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְתִתְרַחֵק מִן הַכַּעוּר וּמִן הַדּוֹמֶה לַכַּעוּר: **ב**. וְכֵן צִוּוּ

חֲכָמִים שֶׁיְּהֵא אָדָם מְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹתֵר מִגּוּפוֹ וְאוֹהֲבָהּ כְּגוּפוֹ. וְאִם יֵשׁ לוֹ מָמוֹן מַרְבֶּה בְּטוֹבָתָהּ כְּפִי מָמוֹנוֹ וְלֹא יַטִּיל עָלֶיהָ אֵימָה יְתֵירָה וְיִהְיֶה דִּבּוּרוֹ עִמָּהּ בָּנַחַת וְלֹא יְהִיֶה עָצֵב וְלֹא רַגְזָן: ג. וְכֵן צִוּוּ עַל הָאִשָּׁה שֶׁתְּהֶיֶה מְכַבֶּדֶת אֶת בַּעְלָהּ בְּיוֹתֵר מִדַּאי וְיִהְיֶה לוֹ עָלֶיהָ מוֹרָא וְתַעֲשֶׂה כָּל מַעֲשֶׂיהָ עַל פִּיו וְיִהְיֶה בְּעֵינֶיהָ כְּמוֹ שָׂר אוֹ מֶלֶךְ. מְהַלֶּכֶת כְּתַאֲוַת לִבּוֹ וּמְרַחֶקֶת כָּל מַה שֶּׁיִּשְׂנָא. וְזֶה דֶּרֶךְ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים וְהַטְּהוֹרִים בְּזִוּוּגָן וּבְדַרְכֵיהֶם אֵלּוּ יִהְיֶה יִשּׁוּבָן נָאֶה וּמְשֻׁבָּח:

מוסר
מלוקט

הַבָּא לְתַקֵּן פְּגַם הַבְּרִית אִם לֹא נָשָׂא אִשָּׁה לַשֵּׁנִי צָרַף צוֹרֵף וְהַמְאַחֵר לִשָּׂא מֵאֵיזֶה טַעֲנוֹת יֵדַע נֶאֱמָנָה כִּי מְאַבֵּד עוֹלָמוֹ וְנַפְשׁוֹ וּמַה יִסְכּוֹן גֶּבֶר לְהִתְעַנּוֹת בִּימֵי הַשּׁוֹבָבִים וְהוּא עוֹבֵר עַל דַּת וְכָל יָמָיו בַּעֲבֵירָה וּמִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְאֵילַךְ אוֹמְרִים עָלָיו תִּפַּחְנָה עַצְמוֹתָיו. וּבֹא וּרְאֵה חִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ צַדִּיק וְחָסִיד גָּדוֹל וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה תָּדִיר וְהִשְׁתַּדֵּל מְאֹד שֶׁבְּיָמָיו לֹא הָיָה תִּינוֹק וְתִינוֹקֶת שֶׁלֹּא הָיוּ בְקִיאִים בְּטָהֳרוֹת. וְהוּא לֹא הָיָה חוֹטֵא חַס וְשָׁלוֹם וְגַם הָיָה רוֹצֶה לְשָׂא רַק שֶׂרָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ דְּנַפְקֵי מִינֵיהּ בָּנֵי דְלָא מַעֲלֵי וְעִם כָּל זֶה בָּא יְשַׁעְיָה הַנָּבִיא עָלָיו הַשָּׁלוֹם בִּדְבַר ה' וְאָמַר לוֹ כִּי מֵת אַתָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא תִחְיֶה לָעוֹלָם הַבָּא לָכֵן טָרֵם כֹּל יִשְׁתַּדֵּל לְשָׂא אִשָּׁה. וְזֶהוּ עִיקַּר הַתִּיקּוּן וּמְבֻלָּעֲדֵי זֶה שָׁוְא עָמַל בְּכָל הַתַּעֲנִיּוֹת וְהַסִּיגּוּפִים וּבַעַל שֵׂכֶל יָבִין אֶת זֹאת:

בשלח יום רביעי

תורה
יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(י) וּפַרְעֹה הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירְאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה: וּפַרְעֹה קָרֵיב וּזְקָפוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת עֵינֵיהוֹן וְהָא מִצְרָאֵי נַטְלִין בַּתְרֵיהוֹן וּדְחִילוּ לַחֲדָא וּזְעִיקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ:

רש"י ופרעה הקריב. היה לו לכתוב ופרעה קרב, מהו הקריב, הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניהם, כמו שהתנה עמהם: נסע אחריהם. בלב אחד כאיש אחד. דבר אחר והנה מצרים נוסע אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים. תנחומא: ויצעקו. תפשו אמנות אבותם. באברהם הוא אומר (בראשית יט כז) אל המקום אשר עמד שם, ביצחק (שם כד סג) לשוח בשדה, ביעקב (שם כח יא) ויפגע במקום:

(יא) וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הֲמִבְּלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוּת בַּמִּדְבָּר מַה זֹּאת עָשִׂיתָ לָּנוּ לְהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרָיִם: וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה הֶמְדְלֵית קְבָרִין בְּמִצְרַיִם דְּבַרְתָּנָא לְמָמַת בְּמַדְבְּרָא מָא דָּא עֲבַדְתָּא לָנָא לְאַפָּקוּתָנָא מִמִּצְרָיִם:

רש"י המבלי אין קברים. וכי מחמת חסרון קברים שאין קברים במצרים לקבר שם לקחתנו משם. ש"י פו"ר פיילנצ"א ד"י נו"ן פושי"ש בלעז :

(יב) הֲלֹא זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעַבְדָה אֶת מִצְרָיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת מִצְרַיִם מִמֻּתֵנוּ בַּמִּדְבָּר: הֲלָא דֵין פִּתְגָמָא דִּי מַלֶּלְנָא עִמָּךְ בְּמִצְרַיִם לְמֵימַר שְׁבוֹק מְנָנָא וְנִפְלַח יָת מִצְרָאֵי אֲרֵי טַב לָנָא דְנִפְלַח יָת מִצְרָאֵי מִדְנָמוּת בְּמַדְבְּרָא:

רש"י אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, (שמות ה כא) ירא ה' עליכם וישפוט: ממתנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפו"ם היה נבאר ממיתתנו, עכשיו שנקוד בשור"ק נבאר מאשר נמות, וכן (להלן טז ג) מי יתן מותנו. שנמות, וכן (שמואל ב' יט א) מי יתן מותי, דאבשלום. שאמות, כמו (צפניה ג ח) ליום קומי לעד, (דברי הימים ב' יח כו) עד שובי בשלום, שאקום שאשוב:

(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַל תִּירָאוּ הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תֹסִיפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא לָא תְדַחֲלוּן אִתְעַתְּדוּ וַחֲזוֹ יָת פּוּרְקָנָא דַיְיָ דְּיַעְבֵּד לְכוֹן יוֹמָא דֵּין אֲרֵי כְּמָא דְחֲזַיתוּן יַת מִצְרָאֵי יוֹמָא דֵּין לָא תוֹסְפוּן לְמֶחֱזֵיהוֹן עוֹד עַד עָלְמָא:

רש"י כי אשר ראיתם את מצרים וגו' . מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד:

(יד) יְהוָה יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן: יְיָ יְגִיחַ לְכוֹן קְרָב וְאַתּוּן תִּשְׁתְּקוּן:

רש"י ה' ילחם לכם. בשבילכם. וכן (פסוק כה) כי ה' נלחם להם, וכן (איוב יג ח) אם לאל תריבון, וכן (בראשית כד ז) ואשר דבר לי וכן (שופטים ו לא) האתם תריבון לבעל:

(טו) **שלישי** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה מַה תִּצְעַק אֵלָי דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסָּעוּ: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה קַבֵּיל צְלוֹתָךְ מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטְלוּן:

רש"י מה תצעק אלי. למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקדוש ברוך הוא לא עת עתה להאריך בתפלה שישראל נתונין בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמו שנאמר להלן (ישעיה מה יא) על בני ועל פעל ידי תצונני: דבר אל בני ישראל ויסעו. אין להם אלא לסע שאין הים עומד בפניהם, כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו, לקרוע להם הים:

נביאים - שופטים - פרק ד

(יד) וַתֹּאמֶר דְּבֹרָה אֶל בָּרָק קוּם כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת סִיסְרָא בְּיָדֶךָ הֲלֹא יְהוָה יָצָא לְפָנֶיךָ וַיֵּרֶד בָּרָק מֵהַר תָּבוֹר וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו: וַאֲמָרַת דְּבוֹרָה לְבָרָק אֱרֵי דֵּין יוֹמָא דִּמְסָר יְיָ יָת סִיסְרָא בִּידָךְ הֲלָא מַלְאָכָא דַּיְיָ נָפַק לְאַצְלָחָא קֳדָמָךְ וְנָחַת בָּרָק מִטּוּרָא דְּתָבוֹר וַעֲסָרָא אַלְפִין גֻּבְרִין בַּתְרוֹהִי: (טו) וַיָּהָם יְהוָה אֶת סִיסְרָא וְאֶת כָּל הָרֶכֶב וְאֶת כָּל הַמַּחֲנֶה לְפִי חֶרֶב לִפְנֵי בָרָק וַיֵּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמֶּרְכָּבָה וַיָּנָס בְּרַגְלָיו: וְתֻבַר יְיָ יָת סִיסְרָא וְיָת כָּל רְתִיכַיָּא וְיָת כָּל מַשְׁרַיְתָא לְפִתְגָם דְּחֶרֶב קֳדָם בָּרָק וְנָחַת סִיסְרָא מֵעַל רְתִיכָא וְאָפֵךְ בְּרַגְלוֹהִי: (טז) וּבָרָק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל מַחֲנֵה סִיסְרָא לְפִי חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד אֶחָד: וּבָרָק רָדַף בָּתַר רְתִיכָא וּבָתַר מַשְׁרַיְתָא עַד תְּקוֹף כְּרֵכֵי עַמְמַיָּא וְאִתְקְטָלָא כָּל מְשָׁרַיִת סִיסְרָא לְפִתְגָם דְּחֶרֶב לָא אִשְׁתְּאַר עַד חָד: (יז) וְסִיסְרָא נָס בְּרַגְלָיו אֶל אֹהֶל יָעֵל אֵשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ חָצוֹר וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקֵּינִי: וְסִיסְרָא אָפֵךְ בְּרַגְלוֹהִי לְמַשְׁכְּנָא דְּיָעֵל אִתַּת חֶבֶר שַׁלְמָאָה אֲרֵי שְׁלָמָא בֵּין יָבִין מַלְכָּא דְּחָצוֹר וּבֵין בֵּית חֶבֶר שַׁלְמָאָה: (יח) וַתֵּצֵא יָעֵל לִקְרַאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלַי אַל תִּירָא וַיָּסַר אֵלֶיהָ הָאֹהֱלָה וַתְּכַסֵּהוּ בַּשְּׂמִיכָה: וְנָפְקַת יָעֵל לְקַדְמַת סִיסְרָא וַאֲמָרַת לֵיהּ זוּר רְבוֹנִי זוּר לְוָתִי לָא תְּדְחַל וְזַר לְוָתַהּ לְמַשְׁכְּנָא וְכַסְּיָתֵיהּ בְּגוּנְטָא:

רש"י **בשמיכה** . תרגם יונתן : בגונכא , ופירש רב האי (שבת נא א) : גונכא - גלופקרין , קוט"א בלע"ז :

(יט) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא מְעַט מַיִם כִּי צָמֵאתִי וַתִּפְתַּח אֶת נֹאוד הֶחָלָב וַתַּשְׁקֵהוּ וַתְּכַסֵּהוּ: וַאֲמַר לָהּ הַשְׁקִינִי כְּעָן זְעֵיר מַיָּא אֲרֵי צְחֵי אֲנָא לְמִשְׁתֵּי וּפְתָחַת יָת נוֹדָא דְּחֶלְבָּא וַאֲשְׁקִיתֵיהּ וְכַסְּיָתֵיהּ:

רש"י **נאד החלב** . שהחלב מכביד את הגוף להיות נרדם :

כתובים - משלי - פרק יד

(לד) צְדָקָה תְרוֹמֵם גּוֹי וְחֶסֶד לְאֻמִּים חַטָּאת: צְדָקְתָא תְּרוֹרֵם אוּמָא וְחִסּוּדָא דְעַמֵּי חֵטְאֵי:

רש"י **צדקה תרומם גוי** . ישראל : **וחסד לאומים חטאת** . הם עכו"ם שגוזלים מזה ונותנים לזה :

(לה) רְצוֹן מֶלֶךְ לְעֶבֶד מַשְׂכִּיל וְעֶבְרָתוֹ תִּהְיֶה מֵבִישׁ: רְעוּתֵיהּ דְּמַלְכָּא בְּעַבְדָּא סוּכְלְתָנָא וּבְסוּרְחָנֵיהּ יְבַהֲתוּן:

רש"י **ועברתו** תהיה לעבד מביש :

טו (א) מַעֲנֶה רַךְ יָשִׁיב חֵמָה וּדְבַר עֶצֶב יַעֲלֶה אָף: מְלְתָא רְכִיכְתָּא מְהַפְּכָא חֱמָתָא וּמִלְּתָא דְעַזְיָזָא מַסְקָא רוּגְזָא: (ב) לְשׁוֹן חֲכָמִים תֵּיטִיב דָּעַת וּפִי כְסִילִים יַבִּיעַ אִוֶּלֶת: לִישָׁנָא דְחַכִּימֵי מַשְׁפַּר יְדִיעָתָא וּפוּמְהוֹן דְּסַכְלֵי נַבִּיעַ שַׁטְיוּתָא: (ג) בְּכָל מָקוֹם עֵינֵי יְהוָה צֹפוֹת רָעִים

וטוֹבִים: בְּכָל אֲתַר עֵינוֹי דַּיְיָ חָמְיָן בְּבִישֵׁי וּבְטָבֵי: (ד) מַרְפֵּא לְשׁוֹן עֵץ חַיִּים וְסֶלֶף בָּהּ שֶׁבֶר בְּרוּחַ: אַסְיוּתָא דְּלִישָׁנָא אִילָנָא דְחַיֵּי הוּא וּדְאָכֵל מִן פֵּרוֹהִי נִשְׁתֵּבַע:

רש"י וסלף בה שבר ברוח . כשיסלף בל' סופה להביא עליו שבר הבא ברוח קדים המוכנ' להפרע מן הרשעים כמ"ש ברוח קדים עזה (שמות יד) ברוח קדים אפיצם (ירמיה כ"ח) ברוח קדים תשבר אניות תרשיש (תהלים מ"ח) :

משנה בבא מציעא פרק ו

א. הַשּׂוֹכֵר אֶת הָאֻמָּנִין, וְהִטְעוּ זֶה אֶת זֶה, אֵין לְהֶם זֶה עַל זֶה אֶלָּא תַּרְעֹמֶת. שָׂכַר אֶת הַחַמָּר וְאֶת הַקַּדָּר לְהָבִיא פְּרָיָפְרִין וַחֲלִילִים לַכַּלָּה אוֹ לַמֵּת, וּפוֹעֲלִין לְהַעֲלוֹת פִּשְׁתָּנוֹ מִן הַמִּשְׁרָה, וְכָל דָּבָר שֶׁאָבֵד, וְחָזְרוּ בָהֶן, מָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם אָדָם, שׂוֹכֵר עֲלֵיהֶן אוֹ מַטְעָן:

ברטנורה (א) **השוכר**. והטעו זה את זה. אחד מן האומנין ששלחו בעה"ב לשכור את חביריו והטעה אותם, כגון שאמר לו בעל הבית לשכור כל א' בארבעה דינרים ליום, והלך הוא ושכרם בשלשה, אין להם עליו אלא תרעומת, דהא סבור וקביל בשלשה, אלא שיכולים לומר לו לית לך אל תמנע טוב מבעליו. פירוש אחר, הטעו זה את זה, שחזרו בהם ולא רצו ללכת לעשות מלאכתו של בעה"ב כמו ששכרו עמו, או בעה"ב חזר בו כגון שאמר להם אי אפשי בכם בבוקר קודם שילכו אצל המלאכה: **ואת הקרר**. ברי"ש גרסינן, כלומר בעל הקרון: **פרייפרין**. עצים משופין לעשות אפריון: **חלילים**. למת או לחתן: **המשרה**. מים ששורין בהן פשתן: **מקום שאין שם אדם**. שהוא אינו מוצא פועלים לשכור והפשתן אבד: **שוכר עליהם**. בני אדם כשיעור שכרן. אבל לא ביותר משיעור שכרן: **או מטען**. אומר שיתן להם זוז יתר, ואינו נותן אלא מה שהתנה מתחלה:

ב. הַשּׂוֹכֵר אֶת הָאֻמָּנִין וְחָזְרוּ בָהֶן, יָדָן עַל הַתַּחְתּוֹנָה. אִם בַּעַל הַבַּיִת חוֹזֵר בּוֹ, יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה כָּל הַמְּשַׁנֶּה, יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה. וְכָל הַחוֹזֵר בּוֹ, יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה:

ברטנורה (ב) **השוכר את האומנין**. בקבלנות, כך מלאכה בכך וכך מעות: **וחזרו בהם**. לאחר שעשו מקצתה: **ידם על התחתונה**. אם הוקרו פועלים ואינו מוצא מי שיגמרנה בשכר שהיה מגיע לאלו על העתיד לעשות, מעכב משכרם ממה שעשו, כל מה שיצטרך להוציא עד שתגמר מלאכתו בשכר שפסק עם אלו. ואם הוזלו פועלים וימצא מי שיגמרנה בפחות, ישומו להם מה שעשו ויתן להם מה שפסק, עשו חציה יתן להם חצי שכרן, ואין יכולים לומר לו הרי פועלים אחרים תחתנו לגמור מלאכתך ותן לנו כל שכרנו חוץ ממה שיטלו אלו: ואם בעה"ב חוזר בו ידו על התחתונה. יתן להם לפי מה שעשו, ואם הוזלה מלאכת הפועלים על כרחו יתן להם כמו שפסק, חוץ ממה שצריך להוציא בהשלמתה: **כל המשנה ידו על התחתונה**. כגון נתן צמר לצבע לצבעו אדום וצבעו שחור,

אם השבח יותר על היציאה אין נותן לו שכרו שלם אלא דמי יציאת עצים וסממנים, ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח: **וכל החוזר בו ידו על התחתונה**. לאתויי המוכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מהם מאתים זוז וחזר בו המוכר, יד לוקח על העליונה, רצה אומר לו תן לי מעותי, רצה אומר לו תן לי קרקע כנגד מעותי. ואם לוקח חוזר בו, יד מוכר על העליונה, רצה אומר לו הילך מעותיך, רצה אומר לו הילך קרקע כנגד מעותיך:

ג. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהוֹלִיכָהּ בָּהָר וְהוֹלִיכָהּ בַּבִּקְעָה, בַּבִּקְעָה וְהוֹלִיכָהּ בָּהָר, אֲפִלּוּ זוֹ עֶשֶׂר מִילִין וְזוֹ עֶשֶׂר מִילִין, וָמֵתָה, חַיָּב. [הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר וְהִבְרִיקָה, אוֹ שֶׁנַּעֲשֵׂית אַנְגַּרְיָא, אוֹמֵר לוֹ הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ. מֵתָה אוֹ נִשְׁבְּרָה, חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר]. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהוֹלִיכָהּ בָּהָר וְהוֹלִיכָהּ בַּבִּקְעָה, אִם הֶחֱלִיקָה פָּטוּר, וְאִם הוּזְּמָה חַיָּב. לְהוֹלִיכָהּ בַּבִּקְעָה וְהוֹלִיכָהּ בָּהָר, אִם הֶחֱלִיקָה חַיָּב, וְאִם הוּזְּמָה פָּטוּר. אִם מֵחֲמַת הַמַּעֲלָה, חַיָּב:

ברטנורה (ג) בהר והוליכה בבקעה בבקעה והוליכה בהר. בראש ההר. ואף על פי שהדרך חלק וישר, חייב כשמתה מחמת אוירא שלא הוחלקה ולא הוחמה, דהואיל ושינה בה יכול לומר לו לא מתה זו אלא מחמת שלא היתה למודה באויר הר וקשה לה, או לא היתה למודה באויר בקעה וקשה לה. ומשום הכי לא מפליג הכא בין הוחלקה להוחמה כמו דמפליג בסיפא: **אם החליקה פטור**. שבהר היא ראויה להחליק יותר, שראש ההר חד ומשופע לצדדין: **ואם הוחמה חייב**. שהבקעה מעלה הבל לפי שההרים סביבה ואין אויר שולט בה, ואם הוחמה מחמת העלותה בהר, חייב, שהמעלה גרמה לה, והוא שינה להוליכה בהר: **והבדיקה**. נסמית בדוק שבעין. פירוש אחר, התליעו רגליה: **או שנעשית אנגריא**. שנלקחה לעבודת המלך: **אומר לו הרי שלך לפניך**. ודוקא כשאמר לו חמור זה, ושכרו למשאוי. אבל אם שכרו לרכוב עליו, אפילו אמר לו חמור זה, אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך. שמא תפול תחתיו בגשר או תשליכנו באחת הפחתים. וכן אם השכיר לו חמור סתם אפילו למשאוי, אינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, אלא חייב להעמיד לו בהמה אחרת. ואם אינו מעמיד לו בהמה אחרת, אינו חייב ליתן לו כלום מכל שכר הדרך שהלך עמו: **מתה או נשברה חייב**. המשכיר למכור העור והנבלה לכלבים ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור. או ישכור לו אחר בדמי נבילה, שהרי חמור זה שיעבד לו. או יחזור לו שכרו:

ד. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפָּרָה לַחֲרֹשׁ בָּהָר וְחָרַשׁ בַּבִּקְעָה, אִם נִשְׁבַּר הַקַּנְקַן, פָּטוּר. בַּבִּקְעָה וְחָרַשׁ בָּהָר, אִם נִשְׁבַּר הַקַּנְקַן, חַיָּב. לָדוּשׁ בַּקִּטְנִית וְדָשׁ בַּתְּבוּאָה, פָּטוּר, לָדוּשׁ בַּתְּבוּאָה וְדָשׁ בַּקִּטְנִית, חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהַקִּטְנִית מַחֲלֶקֶת:

ברטנורה (ד) **השוכר את הפרה לחרוש וכו'**. וכל כלי המחרישה לבעל הפרה, ונעריו הולכים עם בהמתו וחורשים בה: **נשבר הקנקן**. יתד המחרישה שבו הברזל: **חייב**. שהרים קשים לחרוש מן הבקעה מפני הסלעים שיש שם: **ודש בתבואה**. פטור אם הוחלקה:

ה. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהָבִיא עָלֶיהָ חִטִּים וְהֵבִיא עָלֶיהָ שְׂעוֹרִים, חַיָּב. תְּבוּאָה וְהֵבִיא עָלֶיהָ תֶּבֶן, חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפַח קָשֶׁה לַמַּשָּׂאוֹי. לְהָבִיא לֶתֶךְ חִטִּים וְהֵבִיא לֶתֶךְ שְׂעוֹרִים, פָּטוּר. וְאִם הוֹסִיף עַל מַשָּׂאוֹ, חַיָּב. וְכַמָּה יוֹסִיף עַל מַשָּׂאוֹ וְיִהְיֶה חַיָּב. סוּמְכוֹס אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, סְאָה לַגָּמָל, שְׁלֹשָׁה קַבִּין לַחֲמוֹר:

ברטנורה (ה) **והביא עליה שעורים**. שהן קלים מחיטין: **חייב**. בקלקולה אם הוסיף שלשה קבין. ולא אמרינן הואיל והשעורים קלין יש לו להוסיף עד כדי כובד לתך חטין שהוא משא החמור: **מפני שהנפח קשה**. לבהמה כמשאוי. אע"פ שאין משאו כבד כמשא החטין, הרי נפחן כנפח החטין והנפח כמשאוי: **לתך**. חצי כור. והכור שלשים סאין: **סומכוס אומר וכו'**. והלכה כסומכוס. ואם הוסיף פחות משיעור זה, פטור אם הוזק החמור, ונותן שכר התוספת בלבד:

ו. כָּל הָאֲמָנִין שׁוֹמְרֵי שָׂכָר הֵן. וְכֵלָּן שֶׁאָמְרוּ טֹל אֶת שֶׁלְּךָ וְהָבֵא מָעוֹת, שׁוֹמֵר חִנָּם. שְׁמֹר לִי וְאֶשְׁמֹר לָךְ, שׁוֹמֵר שָׂכָר. שְׁמֹר לִי, וְאָמַר לוֹ הַנַּח לְפָנַי, שׁוֹמֵר חִנָּם:

ברטנורה (ו) **כל האומנין**. קבלנים שמקבלים עליהם לעשות מלאכה בבתיהם: **שומרי שכר**. להתחייב בגנבה ואבידה. דבההיא הנאה דתפס ליה אאגרא הוי עליה שומר שכר: **וכולן שאמרו טול את שלך**. שכבר גמרתיו ואיני מעכבו לתפסו על שכרי ומאחר שתוליכנו תביא מעות, הרי הוא משם ואילך שומר חנם: **שמור לי ואשמור לך**. שמור לי היום ואשמור לך למחר. אבל שמור לי אתה זה, ואני שומר והכל בזמן אחד, זו שמירה בבעלים היא ופטור: **הנח לפני שומר חנם**. אבל הנח לפניך, או הנח סתם, אפילו שומר חנם לא הוי. דלא קביל עליה נטירותא כלל:

ז. הִלְוָהוּ עַל הַמַּשְׁכּוֹן, שׁוֹמֵר שָׂכָר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הִלְוָהוּ מָעוֹת, שׁוֹמֵר חִנָּם. הִלְוָהוּ פֵּרוֹת, שׁוֹמֵר שָׂכָר. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, מֵתֵר אָדָם לְהַשְׁכִּיר מַשְׁכּוֹנוֹ שֶׁל עָנִי לִהְיוֹת פּוֹסֵק עָלָיו וְהוֹלֵךְ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֵשִׁיב אֲבֵדָה:

ברטנורה (ז) **הלוהו**. מעות: **על המשכון שומר שכר**. בין הלוהו ואח"כ משכנו, בין משכנו ואחר כך הלוהו. ומאי שכר שכר מצוה: **הלוהו מעות שומר חנם**. דלית ליה לר' יהודה שכר מצוה לענין דינא: **הלוהו פירות שומר שכר**. דדרך פירות להרקיב. ואין הלכה כר' יהודה: **מותר אדם להשכיר**. לאחרים: **משכונו של עני**. שבידו: **להיות פוסק עליו**. שכר:

והולך. תמיד ופוחת מן החוב. ודוקא במשכון דנפיש אגריה וזוטר פחתיה, כגון מרא וקרדום וכיוצא בהן. וכן הלכה:

ח. הַמַּעֲבִיר חֲבִית מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וּשְׁבָרָהּ, בֵּין שׁוֹמֵר חִנָּם בֵּין שׁוֹמֵר שָׂכָר, יִשָּׁבַע. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, זֶה וָזֶה יִשָּׁבַע, וְתָמֵהַּ אֲנִי אִם יְכוֹלִין זֶה וָזֶה לִשָּׁבַע:

ברטנורה (ח) בין שומר חנם ובין שומר שכר ישבע. קא סלקא [דעתיה] ישבע שלא פשע ויפטר: רבי אליעזר אומר זה וזה ישבע וכו'. כלומר, אף אני שמעתי מרבותי כר' מאיר דזה וזה ישבע, אבל תמה אני על זה ועל זה היאך נפטרין בשבועה, דשומר שכר היאך פטור בשבועה דלא פשע, הא בלא פשיעה נמי חייב, שאין זה אונס אלא דומיא דגניבה ואבידה שהן קרובים לפשיעה ולאונס. ועוד, אי שלא במקום מדרון נשברה, אפילו שומר חנם היכי מצי משתבע שלא פשע, הא ודאי פשיעה היא. ור"מ סבר, שבועה זו לא מן הדין היא אלא תקנת חכמים היא, שאם אי אתה פוטר המעביר חבית ממקום למקום מן התשלומין ע"י שבועה זו, אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו ממקום למקום לפיכך תקנו שישבע שלא בכוונה שברתיה ויפטר:

גמרא בבא מציעא דף ע"ה ע"ב

תַּנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר מִנַּיִן לְנוֹשֶׂה בַחֲבֵירוֹ מָנֶה וְאֵינוֹ רָגִיל לְהַקְדִּים לוֹ שָׁלוֹם שֶׁאָסוּר לְהַקְדִּים לוֹ שָׁלוֹם תַּלְמוּד לוֹמַר (דברים כ"ז) נָשֹׂךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשְּׁךְ אֲפִלּוּ דְּבוּר אָסוּר: וְאֵלּוּ עוֹבְרִין וְכוּ'. אָמַר אַבַּיֵי מַלְוֶה עוֹבֵר בְּכָלָן לְוֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם (שם) לֹא תַשִּׁיךְ לְאָחִיךָ וּלְאָחִיךָ לֹא תַשִּׁיךְ (ויקרא י"ט) וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל. הָעֹרֵב וְהָעֵדִים אֵינָן עוֹבְרִין אֶלָּא מִשּׁוּם (שמות כ"ב) לֹא תְשִׁימוּן עָלָיו נָשֶׁךְ. תַּנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מַלְוֵי רִבִּית יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁמַּרְוִיחִין מַפְסִידִין. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמַּשְׁימִים משָׁה רַבֵּינוּ חָכָם וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת. וְאוֹמְרִים אֵילּוּ הָיָה יוֹדֵעַ משָׁה רַבֵּינוּ שֶׁיִּהְיֶה רֶוַח בַּדָּבָר לֹא הָיָה כוֹתְבוֹ. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר מְנַיִן לְנוֹשֶׂה בַּחֲבֵירוֹ מָנֶה וְיוֹדֵעַ שֶׁאֵין לוֹ שֶׁאָסוּר לַעֲבוֹר לְפָנָיו תַּלְמוּד לוֹמַר (שם) לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנוֹשֶׁה. רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי דְּאַמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ כְּאִלּוּ דָּנוֹ בִּשְׁנֵי דִּינִין שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ס"ו) הִרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָעוֹת וּמַלְוֶה אוֹתָם שֶׁלֹּא בְעֵדִים עוֹבֵר מִשּׁוּם (ויקרא י"ט) וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר גּוֹרֵם קְלָלָה לְעַצְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ל"א) תֹּאלַמְנָה שִׂפְתֵי שָׁקֶר הַדּוֹבְרוֹת עַל צַדִּיק עָתָק. אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרַב אָשֵׁי קָא מְקַיֵּים רְבִינָא כָּל מַה דְּאָמְרוּ רַבָּנָן. שְׁלַח לֵיהּ בַּהֲדֵי פַּנְיָא דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא לִישְׁדַּר לִי מָר עֲשָׂרָה זוּזֵי דְּאִתְרַמֵּי לִי קְטִינָא דְּאַרְעָא לְמִזְבַּן. שְׁלַח לֵיהּ נֵיתֵי מָר סַהֲדֵי וְנִכְתַּב כְּתָבָא. שְׁלַח לֵיהּ אֲנָא נַמֵּי. שְׁלַח לֵיהּ כָּל שֶׁכֵּן מָר דְּטָרִיד בְּגַרְסֵיהּ מִשְׁתְּלֵי וְגוֹרֵם קְלָלָה לְעַצְמֵי. תָּנוּ רַבָּנָן שִׁלְשָׁה צוֹעֲקִים וְאֵינָם נֶעֱנִים וְאֵלּוּ

הֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַעוֹת וּמַלְוֶה אוֹתָם שֶׁלֹּא בְעֵדִים וְהַקוֹנֶה אָדוֹן לְעַצְמוֹ וּמִי שֶׁאִשְׁתּוֹ מוֹשֶׁלֶת עָלָיו. קוֹנֶה אָדוֹן לְעַצְמוֹ מָאי הִיא אִיכָּא דְאָמְרֵי תּוֹלֶה נְכָסָיו בְּנָכְרִי וְאִיכָּא דְאָמְרֵי הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לְבָנָיו בְּחַיָּיו וְאִיכָּא דְאָמְרֵי דְּבִישׁ לֵיהּ בְּהָאי מָתָא וְלָא אָזִיל לְמָתָא אַחֲרִיתָא:

רש"י **מלוה עובר בכולן**. בכל הני דחשיב במתניתין דהויא נותן בנשך בשעת הלואה והוא לוקח בשעת פרעון והוא לו כנושה כשתובעו ודוחקו והוא שם עליו נשך בשעת פיסוק התנאי ונותן מכשול לפני הלוה להעבירו על לא תשיך לאחיך שהוא אזהרה ללוה: **מפסידין**. כדאמר בפרקין מתמוטטין לעולם: **משה חכם**. לישנא מעליא נקט: **לא תהיה לו כנושה**. לא תראה בעיניו כנושה בו שיראה ויבוש: **לראשנו**. לשון נושה כדמתרגמינן כרשיא הרי אנו באים באש ובמים: **עובר משום לפני עור**. שעולה על רוחו של לוה לכפור: **קללה**. כשתובעו וזה כופר הכל מקללין אותו ואומרין שהוא דיבר על צדיק עתק: **ומשתלי**. ישכח הלואתו ואגרום קללה לעצמי: **צועקין**. בבית דין של מטה: **ואינן נענין**. שהרי הרם גרמו לעצמן: **קונה אדון לעצמו**. מפרש לקמן: **תולה מעותיו בעכו"ם**. אומר מעות שאני משתמש בהן של פלוני עכו"ם הם שלא להשביע עצמו ופעמים שהעכו"ם שומע ומעמיד עדים ותובעו בדיניהם:

זוהר בשלח דף מ"ז ע"א

יְיָ יִלָּחֵם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן. רִבִּי אַבָּא פָּתַח (ישעיה נ"ח) אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֶפְצֶיךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי. זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל דְּקַדָּשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִתְרָעֵי בְּהוֹן לְאִתְדַּבְּקָא בְּהוּ מִכָּל שְׁאָר עַמִּין דְּעָלְמָא. וּמִגּוֹ רַחֲימוּתָא דִּילְהוֹן קָרִיב לוֹן לְגַבֵּיהּ וְיָהַב לוֹן אוֹרַיְיתָא וְיָהַב לוֹן שַׁבָּת דְּאִיהוּ קַדִּישָׁא מִכָּל שְׁאָר יוֹמֵי וְנַיְיחָא מִכֹּלָּא וְחֶדְוָה דְכֹלָּא וְשָׁקִיל שַׁבָּת לְקֻבֵּיל אוֹרַיְיתָא כֻּלָּהּ. וּמָאן דְּנָטִיר שַׁבָּת כְּאִילּוּ נָטִיר אוֹרַיְיתָא כֻּלָּהּ. וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג עִנּוּגָא דְכֹלָּא עִנּוּגָא דְנַפְשָׁא וְגוּפָא עִנּוּגָא דְעִלָּאִין וְתַתָּאִין. וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת מַהוּ וְקָרָאתָ דְּיַזְמִין לֵיהּ כְּמָה דְּאָמַר (ויקרא כ"ג) מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ כְּלוֹמַר זְמִינִין כְּמָה דְמַזְמִין אוֹשְׁפִּיזָא לְבֵיתֵיהּ. וְעַל דָּא וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג דְּיַזְמִין לֵיהּ כְּמָה דְמַזְמִין אוֹשְׁפִּיזָא בְּפָתוֹרָא מְתַקָּנָא בְּבֵיתָא מְתַקָּנָא כִּדְקָא יָאוֹת בְּמִיכְלָא וּבְמִשְׁתְּיָיא כִּדְקָא יָאוֹת יַתִּיר עַל שְׁאָר יוֹמִין. וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת. מִבְּעוֹד יוֹם. אמור קכ"ח לְקַדּוֹשׁ יְיָ מְכֻבָּד דָּא יוֹם הַכִּפּוּרִים תְּרֵי דְּאִינּוּן חַד. וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ כְּמָה דְאוֹקִימְנָא. מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר וְהָא אִתְמַר בְּגִין דְּהַהִיא מִלָּה סַלְקָא וְאִתְעַר מִלָּה דְחוֹל לְעֵילָא. מָאן דְּמַזְמִין אוֹשְׁפִּיזָא בֵּיהּ בָּעֵי לְאִשְׁתַּדְּלָא וְלָא בְאַחֲרָא. תָּא חֲזֵי הַהִיא מִלָּה דְּנָפִיק מִפּוּמֵיהּ דְּבַר נַשׁ סַלְקָא וְאִתְעַר אִתְעָרוּתָא לְעֵילָא אִי לְטָב אִי לְבִישׁ. וּמָאן דְּיָתִיב בְּעִנּוּגָא דְשַׁבָּתָא אָסִיר לֵיהּ לְאִתְעָרָא מִלָּה דְחוֹל דְּהָא פָּגִים פְּגִימוּ בְּיוֹמָא קַדִּישָׁא. מָאן דְּיָתִיב בְּהִלּוּלָא דְמַלְכָּא לָא יִתְחֲזֵי לְמִשְׁבַּק לְמַלְכָּא וְיִתְעֲסַק בְּאַחֲרָא. וּבְכָל יוֹמֵי בָּעֵי

לְאַחֲזָאָה עוֹבָדָא וּלְאַתְעָרָא אַתְעָרוּתָא מִמָּה דְאִצְטְרִיךְ. וּבְשַׁבָּת בְּמֵלֵי דְשָׁמַיָּא וּבְקִדּוּשָׁה דְיוֹמָא בָּעֵי לְאַתְעָרָא וְלָא בְמִלָּה אַחֲרָא:

תרגום הזוהר ה' יְלַחֵם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן. רַבִּי אַבָּא פָּתַח. אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָפֵץ בָּהֶם לְהִתְדַּבֵּק בָּהֶם, מִכָּל שְׁאָר אוּמוֹת הָעוֹלָם. וּמִתּוֹךְ אַהֲבָה אֲלֵיהֶם, קֵרֵב אוֹתָם אֵצְלוֹ, וְנָתַן לָהֶם הַתּוֹרָה, וְנָתַן לָהֶם הַשַּׁבָּת שֶׁהוּא קָדוֹשׁ מִכָּל שְׁאָר הַיָּמִים, וּבוֹ מְנוּחָה מִכֹּל, וְשִׁמְחַת כֹּל. וְשָׁקוּל שַׁבָּת כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וּמִי שֶׁשּׁוֹמֵר שַׁבָּת, כְּאִלּוּ שָׁמַר הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג, הַיְנוּ עֹנֶג לַכֹּל, עֹנֶג שֶׁל הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוּף, עֹנֶג שֶׁל הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים. וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת, שׁוֹאֵל, מַהוּ וְקָרָאתָ. וּמֵשִׁיב, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, שְׁיַזְמִין אוֹתוֹ. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ מַזְמִנִים מִן הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁמְּזַמְּנִים אוֹרֵחַ לְבֵיתוֹ. וְעַל זֶה, וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג, שֶׁיַּזְמִין אוֹתָהּ כְּמוֹ שֶׁמַּזְמִינִים אוֹרֵחַ, בְּשֻׁלְחָן הֶעָרוּךְ, בְּבֵית מְסֻדָּר כָּרָאוּי, בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה כָּרָאוּי, יוֹתֵר מִבְּכָל שְׁאָר הַיָּמִים. וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת, הַיְנוּ מִבְּעוֹד יוֹם, שֶׁיּוֹסִיף מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. לִקְדוֹשׁ ה' מְכֻבָּד, זֶהוּ יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְהֵם שְׁנַיִם שֶׁהֵם אֶחָד, כִּי יוֹם הַכִּפּוּרִים וְשַׁבָּת הֵם אֶחָד. וְעַל כֵּן נֶאֱמַר אַחֲרֵיהֶם, וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ, דְּהַיְנוּ בְּלָשׁוֹן יָחִיד. כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִדָנוּ. מִמְצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר, וְהוּא נִתְבָּאֵר, שֶׁלֹּא יִהְיֶה דִּבּוּרְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּדִבּוּרְךָ שֶׁל חוֹל. מִשּׁוּם שֶׁמְּלָה הַהוּא שֶׁל חוֹל שֶׁמְּדַבְּרִים בַּשַּׁבָּת, עוֹלָה וּמְעוֹרֶרֶת מִלָּה שֶׁל חוֹל לְמַעְלָה. וְנִפְגָּם הַשַּׁבָּת. מִי שֶׁמַּזְמִין אוֹרֵחַ, בּוֹ הוּא צָרִיךְ לְהִשְׁתַּדֵּל, וְלֹא בְּאַחֵר. בֹּא וּרְאֵה, מִלָּה הַהִיא הַיּוֹצֵאת מִפִּי הָאָדָם, עוֹלָה וּמְעוֹרֶרֶת הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל מַעְלָה, אִם לְטוֹב אִם לְרָע. וּמִי שֶׁיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנוּג שַׁבָּת אָסוּר לוֹ לְעוֹרֵר מִלָּה שֶׁל חוֹל. כִּי פּוֹגֵם פְּגָם בַּיּוֹם הַקָּדוֹשׁ. מִי שֶׁיּוֹשֵׁב בְּשִׁמְחַת הַמֶּלֶךְ אֵינוֹ רָאוּי שֶׁיַּעֲזֹב אֶת הַמֶּלֶךְ וְיַעֲסֹק בְּאַחֵר. וּבְכָל יוֹם, צְרִיכִים לְהַרְאוֹת מַעֲשֶׂה וּלְעוֹרֵר הִתְעוֹרְרוּת שֶׁל מַטָּה מִמַּה שֶׁצָּרִיךְ לְעוֹרֵר. אֲבָל בַּשַּׁבָּת, רַק בְּדִבְרֵי הַשֵּׁם וּבְקֻדֻּשַּׁת הַיּוֹם צְרִיכִים לְהִתְעוֹרֵר וְלֹא בְּדָבָר אַחֵר.

הלכה פסוקה

הר"ם ה' תשובה פ"ו

א. אַל תֹּאמַר שֶׁאֵין תְּשׁוּבָה אֶלָּא מֵעֲבֵירוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מַעֲשֶׂה כְּגוֹן זְנוּת וְגָזֵל וּגְנֵיבָה אֶלָּא כְּשֵׁם שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְשׁוּב מֵאֵלּוּ כַּךְ הוּא צָרִיךְ לְחַפֵּשׂ בְּדִעוֹת רָעוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְלָשׁוּב מִן הַכַּעַס וּמִן הָאֵיבָה וּמִן הַקִּנְאָה וּמִן הַהִתּוּל וּמֵרְדִיפַת הַמָּמוֹן וְהַכָּבוֹד וּמֵרְדִיפַת הַמַּאֲכָלוֹת וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִן הַכֹּל צָרִיךְ לַחֲזוֹר בִּתְשׁוּבָה וְאֵלּוּ הָעֲוֹנוֹת קָשִׁים מֵאוֹתָן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מַעֲשֶׂה שֶׁבִּזְמַן שֶׁאָדָם נִשְׁקָע בְּאֵלּוּ קָשֶׁה הוּא לִפְרוֹשׁ מֵהֶן וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעי' נ"ח) יַעֲוֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְגוֹ':

ב. וְאַל יְדַמֶּה אָדָם בַּעַל תְּשׁוּבָה שֶׁהוּא מְרוּחָק מִמַּעֲלַת הַצַּדִּיקִים מִפְּנֵי הָעֲוֹנוֹת וְהַחֲטָאוֹת

שֶׁעָשָׂה. אֵין הַדָּבָר כֵּן אֶלָּא אָהוּב וְנֶחֱמָד הוּא לִפְנֵי הַבּוֹרֵא כְּאִלּוּ לֹא חָטָא מֵעוֹלָם וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁשְּׂכָרוֹ הַרְבֵּה שֶׁהֲרֵי טָעַם טַעַם הַחֵטְא וּפֵירֵשׁ מִמֶּנּוּ וְכָבַשׁ יִצְרוֹ אָמְרוּ חֲכָמִים מָקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי תְשׁוּבָה עוֹמְדִין אֵין צַדִּיקִים גְּמוּרִים יְכוֹלִין לַעֲמוֹד בּוֹ כְּלוֹמַר מַעֲלָתָן גְּדוֹלָה מִמַּעֲלַת אִלּוּ שֶׁלֹּא חָטְאוּ מֵעוֹלָם מִפְּנֵי שֶׁהֵן כּוֹבְשִׁין יִצְרָם יוֹתֵר מֵהֶם:

מוסר

מלוקט

אַחַר שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צִוָּנוּ עַל הָעֲרָיוֹת וְעַל הַמַּאֲכָלוֹת צִוָּנוּ קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי יָכוֹל הָאָדָם לִיזָּהֵר בְּמַאֲכָלוֹ שֶׁיִּהְיֶה מִן הַמֻּתָּר וּלְהַרְבּוֹת סְעוּדוֹת וּמִשְׁתָּאוֹת יָמִים וְלֵילוֹת. וְכֵן לִיקַח נָשִׁים הַרְבֵּה בִּכְתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין וְאִם כֵּן יִהְיֶה נָבָל בִּרְשׁוּת הַתּוֹרָה לָכֵן צִוָּנוּ קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כְּלוֹמַר קַדֵּשׁ עַצְמְךָ בְּמֻתָּר לְךָ שֶׁצָּרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמַאֲכָלוֹ וְגַם בְּאִשְׁתּוֹ אָמְרוּ לְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ לְכוֹנֵן רַעְיוֹנָיו וּלְטַהֵר מַחְשְׁבוֹתָיו וְלִשְׁמֹר פֶּן יָבֹא לִידֵי אִיסּוּר וְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא קְדוּשָׁה אַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה. וְאִם כַּךְ אָמְרוּ לְצַדִּיק שֶׁלֹּא חָטָא. הַדְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר לְשֶׁב בִּתְשׁוּבָה שֶׁהוּא צָרִיךְ גְּדָרִים וּסְיָיגִים כִּי מִן הַהֶתֵּר יַסִּיתֶנּוּ אֶל הָאִיסּוּר חָס וְשָׁלוֹם וְכָל מַה שֶּׁטָּרַח יְאַבֵּד בְּרֶגַע אֶחָד וְאִם בִּינָה שְׁמָעָה זֹאת:

בשלח יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(טז) וְאַתָּה הָרֵם אֶת מַטְּךָ וּנְטֵה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וּבְקָעֵהוּ וְיָבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה: וְאֲנִי הִנְנִי מְחַזֵּק אֶת לֵב מִצְרַיִם וְיָבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאִכָּבְדָה בְּפַרְעֹה וּבְכָל חֵילוֹ בְּרִכְבּוֹ וּבְפָרָשָׁיו: וְיֵדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּהִכָּבְדִי בְּפַרְעֹה בְּרִכְבּוֹ וּבְפָרָשָׁיו: (יח) וְיָדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּהִכָּבְדִי בְּפַרְעֹה וּבְכָל מַשְׂרִיתֵהוּ בְּרִתְכּוֹהִי וּבְפָרָשׁוֹהִי: (יט) וַיִּסַּע מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עַמּוּד הֶעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם: וּנְטַל מַלְאָכָא דַיְיָ דְמַדְבַּר קֳדָם מַשְׁרִיתָא דְיִשְׂרָאֵל וַאֲתָא מִבַּתְרֵיהוֹן וּנְטַל עַמּוּדָא דַעֲנָנָא מִן קֳדָמֵיהוֹן וּשְׁרָא מִבַּתְרֵיהוֹן:

רש"י וילך מאחריהם. להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים ובליסטראות של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונין בדין באותה שעה אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשכה והשלים עמוד הענן את המחנה

לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם להחשיך למצרים:

(כ) וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הֶעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֶר אֶת הַלָּיְלָה וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלָּיְלָה: וְעַל בֵּין מַשְׁרִיתָא דְמִצְרָאֵי וּבֵין מַשְׁרִיתָא דְיִשְׂרָאֵל וַהֲוָה עֲנָנָא וְקַבְלָא לְמִצְרָאֵי וּלְיִשְׂרָאֵל נְהַר כָּל לֵילְיָא וְלָא אִתְקָרִיבוּ דֵין לְוָת דֵין כָּל לֵילְיָא:

רש"י ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך בדרך ובנו מהלך לפניו. באו לסטים לשבותו, נטלו מלפניו ונתנו לאחריו, באו זאבים מאחריו, נתנו לפניו, באו לסטים לפניו וזאבים מאחריו, נתנו על זרועו ונלחם בהם, כך (הושע יא ג) ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו: ויהי הענן והחשך. למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל, והולך לפניהם כדרכו ללכת כל הלילה, והחשך של ערפל לצד מצרים: ולא קרב זה אל זה. מחנה אל מחנה:

נביאים - שופטים - פרק ד

(כ) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עָמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה אִם אִישׁ יָבוֹא וּשְׁאֵלֵךְ וְאָמַר הֲיֵשׁ פֹּה אִישׁ וְאָמַרְתְּ אָיִן: וַאֲמַר לַהּ קוּמִי בְּתָרָע מִשְׁכְּנָא וִיהִי אִם אֱנָשׁ יֵיתֵי וְיִשְׁאֲלִינֵיךְ וְיֵימַר הֲאִית כָּא גַּבְרָא וְתֵמְרִין לָא:

רש"י **עמוד פתח האהל** . זרזי עצמך בדבר . ויש פותרים : 'עמוד' , כמו לעמוד :

(כא) וַתִּקַּח יָעֵל אֵשֶׁת חֶבֶר אֶת יְתֵד הָאֹהֶל וַתָּשֶׂם אֶת הַמַּקֶּבֶת בְּיָדָהּ וַתָּבוֹא אֵלָיו בַּלָּאט וַתִּתְקַע אֶת הַיְתֵד בְּרַקָּתוֹ וַתִּצְנַח בָּאָרֶץ וְהוּא נִרְדָּם וַיָּעַף וַיָּמֹת: וּנְסִיבַת יָעֵל אִתַּת חֶבֶר יָת סְכַּת מְשְׁכְּנָא וְשַׁוִּיאַת יָת אַרְזַפְתָּא בִּידָא וְעָאלַת לְוָתֵיהּ בְּרַז וּנְקִישַׁת יָת סִיכְתָא בְּצִדְעֵיהּ וּנְעָצַת בְּאַרְעָא וְהוּא דְמוּךְ וְאִשְׁתְּלָהִי וּמֵית:

רש"י **יתד האהל** . קבילי"ל בלע"ז , שתוקעין בארץ עם שיפולי האהל לפושטו : **המקבת** . (תרגום :) ארזפתא , מרטי"ל בלע"ז : **בלאט** . (תרגום :) ברז , חרש : **ותצנח בארץ** . (תרגום :) ונעצת בארעא :

(כב) וְהִנֵּה בָרָק רֹדֵף אֶת סִיסְרָא וַתֵּצֵא יָעֵל לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֵךְ אֶת הָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה מְבַקֵּשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהִנֵּה סִיסְרָא נֹפֵל מֵת וְהַיָּתֵד בְּרַקָּתוֹ: וְהָא בָּרָק רָדַף יָת סִיסְרָא וְנָפְקַת יָעֵל לְקֳדָמוֹתֵיהּ וַאֲמַרַת לֵיהּ אֵיתָא וְאַחֲזִינָךְ יָת גַּבְרָא דְאַתְּ בָּעֵי וְעָאל לְוָתַהּ וְהָא סִיסְרָא טָרִיף וּמֵית וְסִכְתָא נְעִיצָא בְּצִדְעֵיהּ:

רש"י **ברקתו** . (תרגום :) בצידעיה , ניל"ה טימפי"ה בלע"ז , ותחבה ברקתו ובארץ :

(כג) וַיַּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ כְּנַעַן לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וּתְבַר יְיָ בְּיוֹמָא הַהוּא יָת יָבִין מַלְכָּא דְכְנַעַן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כד) וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָלוֹךְ וְקָשָׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ

כְּנָעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֵת יָבִין מֶלֶךְ כְּנָעַן: וַאֲזַלַת יַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַזְלָא וְתָקְפָא עַל יָבִין מַלְכָּא דִכְנָעַן עַד דִּי שֵׁיצִיאוּ יַת יָבִין מַלְכָּא דִכְנָעַן:

כתובים - משלי - פרק טו

(ה) אֱוִיל יִנְאַץ מוּסַר אָבִיו וְשֹׁמֵר תּוֹכַחַת יַעְרִם: שַׂטְיָא מַסְלֵי מַרְדּוּתָא דַאֲבוּי וּדְמִזְדְּהַר בְּמַכְסְנוּתָא עֲרִימָא הוּא: (ו) בֵּית צַדִּיק חֹסֶן רָב וּבִתְבוּאַת רָשָׁע נָעְכָּרֶת: בְּבֵיתָא דְצַדִּיקֵי סָגֵי חֵילָא וַעֲלֹלְתְּהוֹן דִּרְשִׁיעֵי תִּתְעֲכַר:

רש"י **בית צדיק חוסן רב** . בית המקדש שבנה דוד הצדיק חוסן רב ומגדל עוז לישראל : **ובתבואת רשע נעכרת** . ובהבאת הצלם שהביא מנשה בה נעכרה :

(ז) שִׂפְתֵי חֲכָמִים יְזָרוּ דָעַת וְלֵב כְּסִילִים לֹא כֵן: שִׂפְוָתֵיהּ דְּחַכִּימֵי מוֹדְעִין מַנְדְּעָא וְלִבְּהוֹן דְּסַכְלֵי לָא כֵן:

רש"י **שפתי חכמים יזרו דעת** . יכתירו דעת כמו זר זהב : **לא כן** . אינו זהב אמת :

(ח) זֶבַח רְשָׁעִים תּוֹעֲבַת יְהוָה וּתְפִלַּת יְשָׁרִים רְצוֹנוֹ: דִּבְחָהוֹן דְּרַשִׁיעֵי מְרַחַקְתֵּיהּ דֵּיֳיָא וּבְצָלוֹתְהוֹן מְתָרְעֵי:

רש"י **זבח רשעים** . תועבה . בלק ובלעם : **ותפלת ישרים** . זה משה :

(ט) תּוֹעֲבַת יְהוָה דֶּרֶךְ רָשָׁע וּמְרַדֵּף צְדָקָה יֶאֱהָב: מְרַחֵק אֱלָהָא אוֹרְחֵיהּ דְּרַשִׁיעָא וּדְרָדֵף צְדָקָתָא נְתָרַחֵם:

משנה מנחות פרק ב

א. הַקּוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה לְאֲכוֹל שִׁירֶיהָ אוֹ לְהַקְטִיר קֻמְצָהּ לְמָחָר, מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בָּזֶה שֶׁהוּא פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. לְהַקְטִיר לְבוֹנָתָהּ לְמָחָר, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, פִּסּוּל וְאֵין בּוֹ כָּרֵת, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. אָמְרוּ לוֹ, מַה שָּׁנָה זוֹ מִן הַזֶּבַח. אָמַר לָהֶם, שֶׁהַזֶּבַח דָּמוֹ וּבְשָׂרוֹ וְאֵמוּרָיו אֶחָד, וּלְבוֹנָה אֵינָהּ מִן הַמִּנְחָה:

ברטנורה (א) **הקומץ את המנחה**. מודה ר' יוסי שהוא פגול. משום דבעי למתני סיפא להקטיר לבונתה למחר ר' יוסי אומר פסול ואין בו כרת, מהו דתימא טעמא דר' יוסי משום דסבר אין מפגלין בחצי מתיר, כלומר שאם חשב לעבוד למחר עבודת חצי מתיר לא פיגל, והך לבונה חצי מתיר הוא, דבין הקטרת קומץ ולבונה מתירים השיריים, ואפילו רישא כי חשב בהקטרת קומץ עבודת חצי מתיר היא ופליג ר' יוסי, קמשמע לן דבהא מודה. דטעמא לאו משום הכי הוא, אלא משום דאין מתיר מפגל את המתיר: **מה שנה זו מן הזבח**. שהשוחטו על מנת להקטיר אימורים למחר פגול: **אינה מן המנחה**. אינה ממין המנחה כמו הקומץ, ואע"פ שהיא ממתירי המנחה, דקסבר ר' יוסי שאין מתיר מפגל את המתיר, שאין עבודת מתיר זה שהוא קומץ מועלת לפגל מתיר האחר שהיא הלבונה במחשבה שהוא מחשב על הלבונה בעבודת הקומץ. ורבנן אמרי ליה, כי אמרינן

דאין מתיר מפגל את המתיר היכא דלא אקבע בחד מנא, כגון שני כבשי עצרת דשניהם מתירים את הלחם, ואם שחט אחד מהם על מנת לאכול את חברו למחר שניהם כשרים. אבל היכא דאקבעו בחד מנא, כגון קומץ ולבונה ששניהם בכלי אחד, מועלת מחשבת מתיר זה לפגל מתיר אחר. והלכה כחכמים:

ב. שְׁחַט שְׁנֵי כְבָשִׂים לֶאֱכוֹל אַחַת מִן הַחַלּוֹת לְמָחָר, הִקְטִיר שְׁנֵי בְזִיכִין לֶאֱכוֹל אֶחָד מִן הַסְּדָרִים לְמָחָר, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אוֹתָהּ הַחַלָּה וְאוֹתוֹ הַסֵּדֶר שֶׁחִשֵּׁב עָלָיו, פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, וְהַשְּׁנִי פָּסוּל וְאֵין בּוֹ כָרֵת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים. זֶה וְזֶה פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. נִטְמֵאת אַחַת מִן הַחַלּוֹת אוֹ אֶחָד מִן הַסְּדָרִים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שְׁנֵיהֶם יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, שֶׁאֵין קָרְבַּן צִבּוּר חָלוּק. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, הַטָּמֵא בְּטָמְאָתוֹ, וְהַטָּהוֹר יֵאָכֵל:

ברטנורה (ב) **שחט שני כבשים**. של עצרת דכתיב בהו שני כבשים בני שנה לזבח שלמים, ואותן כבשים מתירין ומקדשים לשתי הלחם, שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת שני כבשים הואיל והוזקקו עמו בתנופה. ושאר כבשים של עצרת, דמוספים נינהו: **לאכול א' מן החלות למחר**. וזמן אכילת החלות אינו אלא ליום ולילה כדין מנחה שנאמר בה כחטאת וכאשם: **הקטיר שני בזיכין**. לשתי מערכות של לחם הפנים כדכתיב (ויקרא כד) ושמת אותם שתים מערכות, היתה על כל מערכת כף אחת שיש בה לבונה כדכתיב (שם) ונתת על המערכת לבונה זכה. ושתי הכפות הללו שבהם נתונה הלבונה נקראים שני בזיכים. והלבונה נקטרת כדכתיב (שם) והיתה ללחם לאזכרה. והלחם נאכל וזמן אכילתו כל אותו שבת שמסירים אותו מהשלחן בלבד. ואם בשעה שהקטיר שני בזיכים של לבונה חשב על אחת מן המערכות של לחם לאכלו למחר כלומר שלא בזמנו: **אותה חלה**. של שתי הלחם של עצרת: **ואותו הסדר**. של לחם הפנים: **זה וזה פגול**. שכולן נחשבים גוף אחד: **נטמאת אחת מן החלות**. דוקא כשנטמאה אחת משתי הלחם קודם זריקת דם הכבשים, או אחד מן הסדרים קודם הקטרת הבזיכין, הוא דאפליגו ר' יהודה ורבנן. אבל אם נטמא לאחר זריקת הדם או לאחר הקטרת הבזיכין, דברי הכל הטמא בטומאתו והטהור יאכל: **שאין קרבן צבור חלוק**. בגמרא מסיק דלא מקרא ולא מסברא אמרה ר' יהודה למלתיה, אלא גמרא ערוך בידו וכך היה מקובל מרבותיו שאין קרבן צבור חלוק ואם נפסל חציו נפסל כולו:

ג. הַתּוֹדָה מְפַגֶּלֶת אֶת הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מְפַגֵּל אֶת הַתּוֹדָה. כֵּיצַד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַתּוֹדָה לֶאֱכוֹל מִמֶּנָּה לְמָחָר, הִיא וְהַלֶּחֶם מְפַגְּלִין. לֶאֱכוֹל מִן הַלֶּחֶם לְמָחָר, הַלֶּחֶם מְפַגֵּל וְהַתּוֹדָה אֵינָהּ מְפַגֶּלֶת. הַכְּבָשִׂים מְפַגְּלִין אֶת הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מְפַגֵּל אֶת הַכְּבָשִׂים. כֵּיצַד.

הַשּׁוֹחֵט אֶת הַכְּבָשִׂים לְאֶכּוֹל מֵהֶן לְמָחָר, הֵם וְהַלֶּחֶם מְפֻגָּלִין. לֶאֱכוֹל מִן הַלֶּחֶם לְמָחָר, הַלֶּחֶם מְפֻגָּל, וְהַכְּבָשִׂים אֵינָן מְפֻגָּלִין:

ברטנורה (ג) **התודה מפגלת את הלחם**. שהלחם בא בשביל התודה והוא טפל לה, ואין התודה טפילה ללחם. וכן שני כבשים של עצרת, שתי הלחם הבאים עמהם הם טפלים לכבשים, ואין הכבשים טפלים ללחם, והעיקר מפגל הטפל ואין הטפל מפגל העיקר. ואי אשמועינן תנא האי דינא בתודה ולא אשמועינן בכבשים של עצרת הוא אמינא התם הוא דכי מפגל לחם לא מפגלא תודה משום דלא הוזקקו בתנופה עם החלות, אבל כבשים דהוזקקו בתנופה עם החלות דכתיב (ויקרא כג) והניף הכהן אותם על לחם, אימא כי מיפגל לחם ליפגלו נמי כבשים. ואי תנא כבשים, הוה אמינא התם כי מיפגלי כבשים מיפגל לחם משום דהוזקקו זה עם זה בתנופה, אבל תודה דלא הוזקקו אימא כי מפגל בתודה לא מפגל בחלות, צריכא:

ד. הַזֹּבֵחַ מְפַגֵּל אֶת הַנְּסָכִין מִשֶּׁקְּדְּשׁוּ בַכֶּלִי, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְהַנְּסָכִין אֵינָן מְפֻגָּלִין אֶת הַזֶּבַח. כֵּיצַד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח לֶאֱכוֹל מִמֶּנּוּ לְמָחָר, הוּא וּנְסָכָיו מְפֻגָּלִין. לְהַקְרִיב מִן הַנְּסָכִין לְמָחָר, הַנְּסָכִין מְפֻגָּלִין, וְהַזֶּבַח אֵינוֹ מְפֻגָּל:

ברטנורה (ד) **הזבח מפגל את הנסכים**. והשותה מהן ענוש כרת: **משקדשו בכלי**. לאחר ששמו אותם בכלי שרת, שהכלי מקדשן קדושת עולם דשוב אין להם פדיון: **דברי ר' מאיר**. דר' מאיר סבר שנסכים מתפגלים, לפי שהדם של הזבח הוא שמכשיר ומתיר אותן למזבח, והואיל ויש להן מתיר, מתפגלים במחשבת חוץ לזמנו. וחכמים פליגי עליה בפרק בית שמאי במסכת זבחים (דף מד) ואמרי שהנסכים אין להם מתיר, לפיכך אין מתפגלין. ואין הלכה כר' מאיר:

ה. פִּגֵּל בַּקֹּמֶץ וְלֹא בַלְּבוֹנָה, בַּלְּבוֹנָה וְלֹא בַקֹּמֶץ, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין בּוֹ כָּרֵת, עַד שֶׁיְּפַגֵּל אֶת כָּל הַמַּתִּיר. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר בְּמִנְחַת חוֹטֵא וּבְמִנְחַת קְנָאוֹת, שֶׁאִם פִּגֵּל בַּקֹּמֶץ, שֶׁהוּא פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, שֶׁהַקֹּמֶץ הוּא הַמַּתִּיר. שָׁחַט אֶחָד מִן הַכְּבָשִׂים לֶאֱכוֹל שְׁתֵּי חַלּוֹת לְמָחָר, הִקְטִיר אֶחָד מִן הַבָּזִיכִים לֶאֱכוֹל שְׁנֵי סְדָרִים לְמָחָר, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, פִּגּוּל וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין פִּגּוּל, עַד שֶׁיְּפַגֵּל אֶת כָּל הַמַּתִּיר. שָׁחַט אֶחָד מִן הַכְּבָשִׂים לֶאֱכוֹל מִמֶּנּוּ לְמָחָר, הוּא פִּגּוּל, וַחֲבֵרוֹ כָּשֵׁר. לֶאֱכוֹל מֵחֲבֵרוֹ לְמָחָר, שְׁנֵיהֶם כְּשֵׁרִים:

גמרא מנחות דף כ"ט ע"א

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן מַאי דִּכְתִיב (ויקרא כ"ד) עַל הַמְּנוֹרָה הַטְּהוֹרָה שֶׁיְּרֻדּוּ מַעֲשֶׂיהָ מִמְּקוֹם טָהֳרָה. אֶלָּא מֵעַתָּה (שם) עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר שֶׁיְּרֻדּוּ מַעֲשָׂיו מִמְּקוֹם

טָהוֹר. אֶלָּא טָהוֹר מִכְּלַל שֶׁהוּא טָמֵא. הָכָא נַמֵּי טָהוֹרָה מִכְּלַל שֶׁהִיא טְמֵאָה. בִּשְׁלָמָא הָתָם כִּדְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מָאי דִּכְתִיב עַל הַשֶּׁלְחָן הַטָּהוֹר מִכְּלָל שֶׁהוּא טָמֵא כְּלִי עֵץ הֶעָשׂוּי לְנָחַת הוּא וְכָל כְּלִי עֵץ הֶעָשׂוּי לְנַחַת אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. אֶלָּא מִלַּמֵּד שֶׁמַּגְבִּיהִין אוֹתוֹ לְעוֹלֵי רְגָלִים. וּמַרְאִין לָהֶם לֶחֶם הַפָּנִים וְאוֹמְרִים לָהֶם רְאוּ חִבָּתְכֶם לִפְנֵי הַמָּקוֹם. מָאי חִבָּתְכֶם כִּדְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי נֵס גָּדוֹל נַעֲשָׂה בְּלֶחֶם הַפָּנִים סְלוּקוֹ כְּסִדּוּרוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ש"א כ"א) לְשׂוּם לֶחֶם חָם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ. אֶלָּא הָכָא טָהוֹרָה מִכְּלַל שֶׁהִיא טְמֵאָה פְּשִׁיטָא כְּלִי מַתָּכוֹת נִינְהוּ וּכְלֵי מַתָּכוֹת מְקַבְּלִין טֻמְאָה. אֶלָּא שֶׁיָּרְדוּ מַעֲשֶׂיהָ מִמְּקוֹם טָהֳרָה. תַּנְיָא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אָרוֹן שֶׁל אֵשׁ וְשֻׁלְחָן שֶׁל אֵשׁ וּמְנוֹרָה שֶׁל אֵשׁ יָרְדוּ מִן הַשָּׁמַיִם. וְרָאָה מֹשֶׁה וְעָשָׂה כְּמוֹתָן שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ"ה) וּרְאֵה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אַתָּה מָרְאֶה בָּהָר. אֶלָּא מֵעַתָּה (שם כ"ו) וַהֲקֵמֹתָ אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאֵיתָ בָּהָר הָכִי נַמֵּי. הָכָא כְּתִיב כְּמִשְׁפָּטוֹ הָתָם כְּתִיב בְּתַבְנִיתָם. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן גַּבְרִיאֵל חָגוּר כְּמִין פְּסִיקְיָא הָיָה וְהֶרְאָה לוֹ לְמֹשֶׁה מַעֲשֵׂה מְנוֹרָה דִּכְתִיב (במדבר ח') וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנוֹרָה. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָיוּ קָשִׁין לוֹ לְמֹשֶׁה עַד שֶׁהֶרְאָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאֶצְבָּעוֹ וְאֵלּוּ הֵן. מְנוֹרָה וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ וּשְׂרָצִים. מְנוֹרָה דִּכְתִיב וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנוֹרָה. וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ דִּכְתִיב (שמות י"ב) הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים. שְׂרָצִים דִּכְתִיב (ויקרא יא) וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף הֲלָכוֹת שְׁחִיטָה שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ"ט) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ:

רש"י **ממקום טהרה**. מן השמים הראו למשה דמות המנורה: **מכלל שהוא טמא**. כלו' מקבל טומאה: **בשלמא התם**. גבי שלחן אצטריך לאשמועינן דמקבל טומאה משום פרכא דריש לקיש: **לנחת**. שאינו מטלטל: **כלי עץ**. העשוי לנחת אינו מקבל טומאה דכתיב גבי שרצים מכל כלי עץ או עור או שק מה שק מטלטל מלא וריקן וכו': **שמגביהין אותו**. הילכך מטלטל מלא וריקן הוא: **חם ביום הלקחו**. משמע כשמסלקין היה חם: **בתבניתם**. בארון ושולחן ומנורה כ' וכתיב אשר אתה מראה בהר אלמא הראהו: **הכי נמי**. דמשכן של אש ירד מן השמים בתמיה: **הכא כתיב כמשפטו**. משמע הלכותיו נאמרו לו: **התם כתיב בתבניתם**. משמע דהראהו כמותם: **חגור כמין פסיקיא**. אזור כדרך אומנים שרוצים לעשות מלאכה נאה חוגרין עצמן שלא יהיו נגררין בבגדיהם: **ראש חדש**. בשעת מולד לבנה אינה נראית כי אם מעט ואינה ניכרת כדאמרי' בר"ה הכזה ראיתם או כזה ראיתם: **שרצים**. לא היה מכיר איזה טמא ואיזה טהור: **הלכות שחיטה**. לא היה מבין מהיכן היא מוגרמת: **וזה אשר תעשה על המזבח**. ועשייה תחלת זביחה וכתיב וזה אלמא הראהו באצבע:

זוהר בשלח דף ס"ג ע"ב

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא מִתְבָּרֵךְ עָלְמָא מֵהַהוּא יוֹמָא עִלָּאָה דְּהָא כָּל שִׁיתָּא יוֹמִין מִתְבָּרְכָאן מִיּוֹמָא שְׁבִיעָאָה. וְכָל יוֹמָא יָהִיב מֵהַהִיא בָּרְכָה דְּקַבִּיל בְּהַהוּא יוֹמָא דְּיֵיהּ וְעַל דָּא מֹשֶׁה אָמַר אִישׁ אַל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ בֹּקֶר. מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּלָא יָהִיב וְלָא יוֹזִיף יוֹמָא דָּא לְחַבְרֵיהּ אֶלָּא כָּל חַד וְחַד שַׁלִּיט בִּלְחוֹדוֹי בְּהַהוּא יוֹמָא דִּילֵיהּ. דְּהָא לָא שַׁלִּיט יוֹמָא בְּיוֹמָא דְּחַבְרֵיהּ בְּגִינֵי כָךְ כָּל אִינּוּן (נ"א אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא מִתְבָּרֵךְ מֵהַהוּא יוֹמָא עִילָּאָה יוֹמָא שְׁבִיעָאָה וּמִתְבָּרְכָן כָּל שִׁיתָּא יוֹמִין כָּל חַד וְחַד בִּלְחוֹדוֹי וְכָל יוֹמָא יָהִיב בְּיוֹמָא דִּילֵיהּ מֵהַהוּא בִּרְכָה דְּקַבִּיל מֵהַהוּא יוֹמָא עִילָּאָה וְעַל דָּא מֹשֶׁה אָמַר אִישׁ אַל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר דְּהָא לָא שַׁלִּיט יוֹמָא בְּיוֹמָא דְּלָאו דִּילֵיהּ וְכָל אִינּוּן) חֲמִשָּׁה יוֹמִין שַׁלִּיטִין בְּיוֹמַיְיהוּ וְאִשְׁתְּכַח בֵּיהּ מַה דְּקַבִּילוּ וְיוֹמָא שְׁתִיתָאָה אִשְׁתַּכַּח בֵּיהּ יַתִּיר. וְאַזְלָא הָא כְּהָא דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מָאי דִּכְתִיב יוֹם הַשִּׁשִּׁי וְלָא אִתְמַר הָכִי בְּכָל שְׁאָר יוֹמִין. אֶלָּא הָכִי אוּקְמוּהָ הַשִּׁשִּׁי דְּאִזְדַּוְּוּגָא (נ"א דְּאִזְדַּמְּנָא) בֵּיהּ מַטְרוֹנִיתָא לְאַתְקָנָא פָּתוֹרָא לְמַלְכָּא וּבְגִין כָּךְ אִשְׁתְּכַח בֵּיהּ תְּרֵין חוּלָקִין חַד לְיוֹמֵיהּ וְחַד לְתִקּוּנָא בְּחֶדְוָותָא דְּמַלְכָּא בְּמַטְרוֹנִיתָא וְהַהוּא לֵילְיָא חֶדְוָותָא דְּמַטְרוֹנִיתָא בְּמַלְכָּא וְזִוּוּגָא דִּילְהוֹן וּמִתְבָּרְכָאן כָּל שִׁיתָּא יוֹמִין כָּל חַד וְחַד בִּלְחוֹדוֹי. בְּגִין כָּךְ בָּעֵי בַר נַשׁ לְסַדָּרָא פָּתוֹרֵיהּ בְּלֵילְיָא דְּשַׁבְּתָא בְּגִין דְּיִשְׁרֵי עֲלֵיהּ בִּרְכָאן מִלְּעֵילָּא וּבִרְכָתָא לָא אִשְׁתְּכַח עַל פָּתוֹרָא רֵיקָנְיָיא (וְהַהוּא לֵילְיָא חֶדְוָותָא דְּמַטְרוֹנִיתָא בְּמַלְכָּא וְזִוּוּגָא דִּילְהוֹן) בְּגִין כָּךְ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דְּיַדְעִין רָזָא דָּא זִוּוּגָא דִּילְהוֹן מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִתְבָּרֵךְ הָעוֹלָם מִיּוֹם הַהוּא הָעֶלְיוֹן, כִּי כָּל שִׁשָּׁה יָמִים מִתְבָּרְכִים מִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְכָל יוֹם נוֹתֵן מִבְּרָכָה הַהִיא שֶׁקִּבֵּל בַּיּוֹם הַהוּא שֶׁלּוֹ. וְעַל כֵּן אָמַר מֹשֶׁה, אִישׁ אַל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בּוֹקֶר. מַהוּ הַטַּעַם. מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן וְאֵינוֹ שׁוֹאֵל יוֹם זֶה לַחֲבֵרוֹ, אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד שׁוֹלֵט בִּלְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא שֶׁלּוֹ, כִּי יוֹם אֵינוֹ שׁוֹלֵט בַּיּוֹם שֶׁל חֲבֵרוֹ. מִשּׁוּם זֶה, כָּל אֵלּוּ חֲמִשָּׁה הַיָּמִים שׁוֹלְטִים בְּיוֹמָם, וְנִמְצָא בָּהֶם מַה שֶּׁקִּבְּלוּ, וְיוֹם הַשִּׁשִּׁי נִמְצָא בּוֹ יוֹתֵר. וְזֶה הוֹלֵךְ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר. מַה שֶּׁכָּתוּב, יוֹם הַשִּׁשִּׁי עִם ה' מַה שֶּׁלֹּא כָּתוּב כֵּן בְּשְׁאָר הַיָּמִים. אֶלָּא כָּךְ הֶעֱמִידוּהוּ, הַשִּׁשִּׁי עִם ה', יוֹרֶה, שֶׁנִּתְחַבְּרָה בּוֹ הַמַּטְרוֹנִיתָא, הַנִּקְרֵאת ה' שֶׁהִיא מַלְכוּת, לְתַקֵּן שֻׁלְחָן אֶל הַמֶּלֶךְ, וּמִשּׁוּם זֶה יֵשׁ בּוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים, א' מִיּוֹמוֹ עַצְמוֹ, וְאֶחָד, מִתִּקּוּן שִׁמְחַת הַמֶּלֶךְ בַּמַּטְרוֹנִיתָא. וְלַיְלָה הַהוּא, שִׁמְחַת הַמַּטְרוֹנִיתָא בַּמֶּלֶךְ וְזִוּוּג שֶׁלָּהֶם, וּמִתְבָּרְכִים כָּל שִׁשָּׁה יָמִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּלְבַדּוֹ. מִשּׁוּם זֶה, צָרִיךְ הָאָדָם לְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ בְּלֵיל שַׁבָּת, מִשּׁוּם שֶׁשּׁוֹרֶה עָלָיו בְּרָכוֹת מִלְּמַעְלָה, וּבְרָכָה אֵינָהּ נִמְצֵאת עַל שֻׁלְחָן רֵיקָן. מִשּׁוּם זֶה, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁיּוֹדְעִים סוֹד הַזֶּה, זִוּוּגָם הוּא מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת.

הלכה פסוקה
הר"מ ה' תשובה פרק ז'

א. כָּל הַנְּבִיאִים כֻּלָּן צִוּוּ עַל הַתְּשׁוּבָה וְאֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֶלָּא בִּתְשׁוּבָה וּכְבָר הִבְטִיחָה תּוֹרָה שֶׁסּוֹף יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּסוֹף גָּלוּתָן וּמִיָּד הֵן נִגְאָלִין שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ל') וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים וְגוֹ' וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְגוֹ': **ב.** גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה שֶׁמְּקָרֶבֶת אֶת הָאָדָם לַשְּׁכִינָה שֶׁנֶּאֱמַר (הושע י"ד) שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְנֶאֱמַר שׁוּבוּ עָדַי נְאֻם ה', וְנֶאֱמַר אִם תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נְאֻם ה' אֵלַי תָּשׁוּב. כְּלוֹמַר אִם תַּחֲזוֹר בִּתְשׁוּבָה בְּיִ תִּדְבָּק: **ג.** הַתְּשׁוּבָה מְקָרֶבֶת אֶת הָרְחוֹקִים. אָמֶשׁ הָיָה זֶה שָׁנוּי לִפְנֵי הַמָּקוֹם, מְשֻׁקָּץ וּמְרוֹחָק וְתוֹעֵבָה, וְהַיּוֹם הוּא אָהוּב וְנֶחְמָד, קָרוֹב וְיָדִיד. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא שֶׁבַּלְשׁוֹן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְרַחֵק אֶת הַחוֹטְאִים, בְּהֹּ מְקָרֵב אֶת הַשָּׁבִים, בֵּין יָחִיד בֵּין רַבִּים. שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם לֹא עַמִּי אַתֶּם, יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל חָי, וְנֶאֱמַר בִּיכָנְיָהוּ בְּרִשְׁעָתוֹ, כִּתְבוּ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עֲרִירִי גֶּבֶר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו. אִם יִהְיֶה יְכָנְיָהוּ בֶּן יְהוֹיָקִים מֶלֶךְ יְהוּדָה, חוֹתָם עַל יַד יְמִינִי (ירמיהו כב). וְכֵיוָן שֶׁשָּׁב בְּגָלוּתוֹ נֶאֱמַר בִּזְרוּבָּבֶל בְּנוֹ (חגי ב) בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם ה' צְבָאוֹת אֶקָּחֲךָ זְרֻבָּבֶל בֶּן שְׁאַלְתִּיאֵל עַבְדִּי נְאֻם ה' וְשַׂמְתִּיךָ כַּחוֹתָם:

מוסר
מלוקט

בְּרִית הַלָּשׁוֹן וּבְרִית הַמַּעוֹר הֵם מְכוּוָנִים וְאִם יְדַבֵּר דְּבָרִים הָאֲסוּרִים כְּמוֹ לָשׁוֹן הָרַע וְשֶׁקֶר וְנִבְלוּת הַפֶּה וְלֵיצָנוּת מִלְבַד עוֹנְשׁוֹ הָרָאוּי עַל כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר. עוֹד זֹאת יְתֵירָה שֶׁמַּטְמְאִין אוֹתוֹ בַּלַּיְלָה וּפוֹגֵם גַּם בִּבְרִית הַמַּעוֹר וְהוּא לֹא יָדַע וְאָשֵׁם. וְאוֹי לוֹ אָהָהּ עַל נַפְשׁוֹ כִּי מֵרָעָה אֶל רָעָה יֵצֵא עַד שֶׁיִּשְׁתָּרֵשׁ בְּחֵטְא וְיוּסַר הַקְּדוּשָׁה מִתּוֹכוֹ וְשָׁם יְנוּחַ הַסִּטְרָא אַחֲרָא. לָכֵן יִתְעוֹרֵר מְאֹד וְיִתְגַּבֵּר כָּאֲרִי לָשׁוּב אֶל ה' וְאַף שֶׁהִרְבָּה לַחֲטוֹא. אִם יָשׁוּב אֶל ה' יְמִינוֹ פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שָׁבִים אֵלָיו בְּכֹל לֵב. וְיֵדַע כִּי הַדָּבָר תָּלוּי בּוֹ וְהַבָּא לִיטָּהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (יחזקאל י"ח) כִּי לֹא אֶחְפּוֹץ בְּמוֹת הַמֵּת נְאֻם ה' אֱלֹהִים וְהָשִׁיבוּ וִחְיוּ:

בשלח ליל שישי

תורה
צרוף יְהוּהּ

(כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עַזָּה כָּל הַלַּיְלָה וַיָּשֶׂם אֶת הַיָּם לֶחָרָבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמָּיִם: וַאֲרֵים מֹשֶׁה יָת יְדֵהּ עַל יַמָּא וְדַבַּר יְיָ יָת יַמָּא בְּרוּחַ קִדּוּמָא תַּקִּיף כָּל לֵילְיָא וְשַׁוִּי יָת יַמָּא לְיַבֶּשְׁתָּא וְאִתְבְּזָעוּ מַיָּא:

רש"י ברוח קדים עזה. ברוח קדים שהיא עזה שברוחות, היא הרוח שהקדוש ברוך הוא נפרע בה מן הרשעים, שנאמר (ירמיה יח יז) ברוח קדים אפיצם, (הושע יג טו) יבא קדים

רוח ה', (יחזקאל כז כו) רוח הקדים שברך בלב ימים, (ישעיה כז ח) הגה ברוחו הקשה ביום קדים: ויבקעו המים. כל מים שבעולם:

(כב) וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם: (כג) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כֹּל סוּס פַּרְעֹה רִכְבּוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל תּוֹךְ הַיָּם: (כד) וְיִהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיַּשְׁקֵף יְהוָה אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיְהָם אֶת מַחֲנֵה מִצְרָיִם: וַהֲוָה בְּמַטְרַת צַפְרָא וְאִסְתְּכֵי יְיָ לְמַשְׁרִיתָא דְמִצְרָאֵי בְּעַמּוּדָא דְאֶשָׁתָא וַעֲנָנָא וְשַׁגִּישׁ יָת מַשְׁרִיתָא דְמִצְרָאֵי:

רש"י באשמרת הבקר. שלשת חלקי הלילה קרויין אשמורות, ואותה שלפני הבקר קורא אשמורת הבקר. ואומר אני לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר של מלאכי השרת, כת אחר כת לשלשה חלקים, לכך קרוי אשמורת, וזהו שתרגם אנקלוס במטרת: וישקף. ויבט, כלומר פנה אליהם להשחיתם, ותרגומו ואסתכי, אף הוא לשון הבטה, כמו (במדבר כג יד) שדה צופים. חקל סכותא: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט ועמוד אש מרתיחו, וטלפי סוסיהם משתמטות: ויהם. לשון מהומה, אישטורדישו"ן בלעז ערבבם, נטל סגניות שלהם. ושנינו בפרקי רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי כל מקום שנאמר בו מהומה, הרעמת קול הוא, וזה אב לכלן (שמואל א' ז י) וירעם ה' בקול גדול וגו' על פלשתים ויהמם:

(כה) וַיָּסַר אֵת אֹפַן מַרְכְּבֹתָיו וַיְנַהֲגֵהוּ בִּכְבֵדֻת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אָנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלָּחֶם לָהֶם בְּמִצְרָיִם וְאַעְדֵי יָת גַּלְגַּלֵי רְתִכּוֹהִי וּמְדַבְּרִין לְהוֹן בְּתִקוֹף וַאֲמַר מִצְרָאֵי נֵעִירוֹק מִן קֳדָם יִשְׂרָאֵל אֲרֵי דָא הִיא גְּבָרְתָּא דַיְיָ דַּעֲבֵד לְהוֹן קְרָבִין בְּמִצְרָיִם:

רש"י ויסר את אפן מרכבתיו. מכח האש נשרפו הגלגלים והמרכבות נגררות, והיושבים בהם נעים ואיבריהן מתפרקין: וינהגהו בכבדת. בהנהגה שהיא כבדה וקשה להם, במדה שמדדו (שמות ט לד) ויכבד לבו הוא ועבדיו, אף כאן וינהגהו בכבדות: נלחם להם במצרים. במצרים. דבר אחר במצרים, בארץ מצרים, שכשם שאלו לוקים על הים, כך לוקים אותם שנשארו במצרים:

(כו) **רביעי** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נְטֵה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וְיָשֻׁבוּ הַמַּיִם עַל מִצְרַיִם עַל רִכְבּוֹ וְעַל פָּרָשָׁיו: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱרֵים יָת יְדָךְ עַל יַמָּא וִיתוּבוּן מַיָּא עַל מִצְרָאֵי עַל רְתִכֵּיהוֹן וְעַל פָּרָשֵׁיהוֹן:

רש"י וישבו המים. שזקופים ועומדים כחומה, ישובו למקומם ויכסו על מצרים:

(כז) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לִפְנוֹת בֹּקֶר לְאֵיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיְנַעֵר יְהוָה אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם: וַאֲרֵים מֹשֶׁה יָת יְדֵהּ עַל יַמָּא וְתָב יַמָּא לְעִדַן צַפְרָא לְתַקְפֵּהּ וּמִצְרָאֵי עָרְקִין לְקַדְמוּתֵהּ וְשַׁנִיק יְיָ יָת מִצְרָאֵי בְּגוֹ יַמָּא:

רש"י לפנות בקר. לעת שהבקר פונה לבא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהממים ומטרפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדרה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתברין בים, ונתן הקדוש ברוך הוא בהם חיות לקבל היסורין: וינער. ושניק, והוא לשון טרוף בלשון ארמי והרבה יש במדרשי אגדה:

(כח) וַיָּשֻׁבוּ הַמַּיִם וַיְכַסּוּ אֶת הָרֶכֶב וְאֶת הַפָּרָשִׁים לְכֹל חֵיל פַּרְעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא נִשְׁאַר בָּהֶם עַד אֶחָד: וְתָבוּ מַיָּא וַחֲפוֹ יָת רְתִכַּיָא וְיָת פָּרָשַׁיָא לְכֹל מַשְׁרִיַת פַּרְעֹה דְעַלוּ בַתְרֵיהוֹן בְּיַמָּא לָא אִשְׁתְּאַר בְּהוֹן עַד חָד:

רש"י ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות לכתוב למ"ד יתרה, כמו (להלן כג) לכל כליו תעשה נחשת, וכן (שם יט) לכל כלי המשכן בכל עבודתו, (במדבר ד לב) ויתדותם ומיתריהם לכל כליהם, ואינה אלא תקון לשון:

(כט) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַלִיכוּ בְיַבֶּשְׁתָּא בְּגוֹ יַמָּא וּמַיָּא לְהוֹן שׁוּרִין מֵימִינֵהוֹן וּמִסְמָאלֵהוֹן: (ל) וַיּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׂפַת הַיָּם: וּפְרַק יְיָ בְּיוֹמָא הַהוּא יָת יִשְׂרָאֵל מִידָא דְמִצְרָאֵי וַחֲזוֹ יִשְׂרָאֵל יָת מִצְרָאֵי מַיְתִין עַל כֵּיף יַמָּא:

רש"י וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו עולים מצד זה כך הם עולין מצד אחר רחוק ממנו וירדפו אחרינו:

(לא) וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְהוָה וַיַּאֲמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל יָת גְּבוּרְתָּא יְדָא רַבְּתָא דִי עֲבַד יְיָ בְּמִצְרָיִם וּדְחִילוּ עַמָּא מִן קֳדָם יְיָ וְהֵמִינוּ בְּמֵימְרָא דַיְיָ וּבִנְבִיאוּת מֹשֶׁה עַבְדֵּהּ:

רש"י את היד הגדלה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקדוש ברוך הוא. והרבה לשונות נופלין על לשון יד, וכלן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

טו (א) אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: בְּכֵן שַׁבַּח משֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת תֻּשְׁבַּחְתָּא הָדָא קֳדָם יְיָ וַאֲמָרוּ לְמֵימָר נְשַׁבַּח וְנוֹדֵה קֳדָם יְיָ אֲרֵי אִתְגַּאֵי עַל גַּוְתָנַיָּא וְגַאוּתָא דְיִלֵּהּ הֵיא סוּסְיָא וְרָכְבֵהּ רְמָא בְיַמָּא:

רש"י אז ישיר משה. אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה, וכן (יהושע י יב) אז ידבר יהושע, וכן (מלכים א' ז ח) ובית יעשה לבת פרעה, חשב בלבו שיעשה לה, אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה'. וכן ביהושע, כשראה הנס אמר לו לבו שידבר וכן עשה (יהושע י יב) ויאמר לעיני ישראל, וכן שירת הבאר שפתח בה (במדבר כא יז) אז ישיר ישראל, פרש אחריו עלי באר ענו לה. (מלכים יא ז) אז יבנה שלמה במה, פרשו בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא בנה. למדנו שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זהו לישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רבותינו זכרונם לברכה, מכאן רמז לתחית המתים מן התורה, וכן בכלן חוץ משל שלמה, שפרשוהו, בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר ולישב הלשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון (איוב א ה) ככה יעשה איוב, (במדבר ט כג) על פי ה' יחנו, (שם כ) ויש אשר יהיה הענן, לפי שהן דבר ההוה תמיד, ונופל בו בין לשון עתיד בין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה אינו יכול לישבו בלשון הזה: כי גאה גאה. שנתגאה על כל גאה כתרגומו. דבר אחר בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחבירו ומתגבר עליו מפילו מן הסוס וכאן סוס ורוכבו רמה בים וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו (ישעיה יב ה) כי גאות עשה, וכן כל השירה תמצא כפולה (פסוק ב) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה (פסוק ג) ה' איש מלחמה ה' שמו, וכן כלם. דבר אחר כי גאה גאה על כל השירות, וכל מה שאקלס בו עוד יש בו תוספת, ולא כמדת מלך בשר ודם שמקלסין אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורין זה בזה והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעמק ואינן נפרדין: רמה. השליך וכן (דניאל ג ו) יתרמא לגוא אתון נורא. ומדרש אגדה כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד אומר (פסוק ד) ירה, מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו (איוב לח ו) מי ירה אבן פנתה, מלמעלה למטה:

(ב) עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ: תָּקְפִי וְתֻשְׁבַּחְתִּי דְחֵילָא יְיָ וַאֲמַר בְּמֵימְרֵהּ וַהֲוָה לִי לְפָרָק דֵּין אֱלָהִי וְאֶבְנֵי לֵהּ מַקְדְּשָׁא אֱלָהָא דַאֲבָהָתַי וְאֶפְלַח קֳדָמוֹהִי:

רש"י עזי וזמרת יה. אונקלוס תרגם תוקפי ותושבחתי. עזי כמו עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרתי. ואני תמה על לשון המקרא שאין לך כמוהו בנקדתו במקרא אלא בשלשה

מקומות שהוא סמוך אצל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק, (ירמיה טז יט) ה' עזי ומעזי, (תהלים נט י) עזו אליך אשמרה. וכן כל תבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפו"ם כשהיא מארכת באות שלישית ואין השניה בשו"א בחטף, הראשונה נקודה בשור"ק כגון עז עזי, רק רקי, חק חקי, על עלו, יסור עלו (ישעיה י כז) , כל כלו ושלישים על כלו (לעיל יד ז) . ואלו שלושה עזי וזמרת של כאן, ושל ישעיה (ישעיה יב ב) ושל תהלים (תהלים קיח יד) נקודים בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרתי אלא וזמרת, וכלם סמוך להם ויהי לי לישועה, לכך אני אומר לישב לשון המקרא, שאין עזי כמו עזי, ולא וזמרת כמו וזמרתי, אלא עזי שם דבר הוא, כמו (שם קכג א) היושבי בשמים, (עובדיה א ג) שוכני בחגוי סלע, (דברים לג טז) שוכני סנה. וזהו השבח עזי וזמרת יה הוא היה לי לישועה, וזמרת דבוק הוא לתיבת ה', כמו (שופטים ה כג) לעזרת ה', (ישעיה ט יח) בעברת ה', (קהלת ג יח) על דברת בני האדם. ולשון וזמרת לשון (ויקרא כה ד) לא תזמר, (ישעיה כה ה) זמיר עריצים, לשון כסוח וכריתה. עזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה. ואל תתמה על לשון ויהי שלא נאמר היה, שיש לנו כמה מקראות מדברים בלשון זה, וזה דגמתו (מלכים א ו ה) את קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב, היה לו לומר עשה צלעות סביב, וכן בדברי הימים (דברי הימים ב' י יז) ובני ישראל היושבים בערי יהודה וימלך עליהם רחבעם, היה לו לומר מלך עליהם רחבעם, (במד' יד טז) מבלתי יכולת ה' וגו' וישחטם, היה לו לומר שחטם, (שם לו. לז) והאנשים אשר שלח משה וגו' וימתו, מתו היה לו לומר, (שמות ט כא) ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזב, היה לו לומר עזב: זה אלי. בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים: ואנוהו. אנקלוס תרגם לשון נוה, (ישעיה לג כ) נוה שאנן, (שם סה י) לנוה צאן. דבר אחר ואנוהו לשון נוי, אספר נויו ושבחו לבאי עולם, כגון (שיר השירים ה ט. י) מה דודך מדוד דודי צח ואדום, וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת הקדשה, אלא מחזקת ועומדת לי הקדשה ואלהותו עלי מימי אבותי:

(ג) יְהוָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוָה שְׁמוֹ: יְיָ מָרֵי נְצָחָן קָרַבְיָא יְיָ שְׁמֵהּ:

רש"י ה' איש מלחמה. בעל מלחמות, כמו (רות א ג) איש נעמי, וכל איש ואישך מתרגמין בעל, וכן (מלכים א' ב ב) וחזקת והיית לאיש. לגבור: ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זין, אלא בשמו הוא נלחם, כמו שאמר דוד (שמואל א' יז מה) ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות. דבר אחר ה' שמו אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו, אוחז הוא במדתו לרחם על ברואיו ולזון את כל באי עולם, ולא כמדת מלכי אדמה כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו מכל עסקיו, ואין בו כח לעשות זו וזו:

(ד) מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וּמִבְחַר שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם סוּף: רְתֹמֵי פַּרְעֹה וּמַשְׂרְיָתֵהּ שְׁדִי בְיַמָּא וּשְׁפַר גְּבָרוֹהִי אִטְבָּעוּ בְּיַמָּא דְסוּף:

רש"י ירה בים. שדי בימא. שדי לשון יריה, וכן הוא אומר (שמות יט יג) או ירה יירה או אשתדאה ישתדי, והתי"ו משמשת באלו במקום יתפעל: ומבחר. שם דבר, כמו (ויקרא טו ט) מרכב, (שם ד) משכב, (שמות יב טז) מקרא קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט, כמו (תהלים סט ג) טבעתי ביון מצולה, (ירמיה לח ו) ויטבע ירמיהו בטיט, מלמד שנעשה הים טיט לגמול להם כמדתם, ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:

(ה) תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ יָרְדוּ בְמְצוֹלֹת כְּמוֹ אָבֶן: תְּהוֹמַיָּא חֲפוֹ עֲלֵיהוֹן נְחָתוּ לְעוּמְקַיָּא כְּאַבְנָא:

רש"י יכסימו. כמו יכסום, והיו"ד האמצעית יתרה בו, ודרך המקראות בכך, כמו (דברים ח יג) ובקרך וצאנך ירבין, (תהלים לו ט) ירוין מדשן ביתך, והיו"ד ראשונה שמשמעה לשון עתיד כך פרשהו, טבעו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן. יכסימו אין דומה לו במקרא בנקדתו, ודרכו להיות נקוד יכסימו במלאפו"ם: כמו אבן. ובמקום אחר (פסוק י) צללו כעופרת, ובמקום אחר (פסוק ז) יאכלמו כקש, הרשעים כקש הולכים ומטרפין עולין ויורדין, בינונים כאבן, והכשרים כעופרת, שנחו מיד:

(ו) יְמִינְךָ יְהוָה נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ יְמִינְךָ יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב: יַמִּינָךְ יְיָ אַדִּיר בְּחֵילָא יַמִּינָךְ יְיָ תְּבָרַת סָנְאָה:

רש"י ימינך ימינך. שתי פעמים, כשישראל עושין את רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך ה' נאדרי בכח. להציל את ישראל וימינך השנית תרעץ אויב. ולי נראה אותה ימין עצמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא ימינך הנאדרת בכח מה מלאכתה, ימינך היא תרעץ אויב, וכמה מקראות דגמתו (תהלים צב י) כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו, (תהלים צד ג) עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלזו, (תהלים צג ג) נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קולם, (תהלים קטו א) לא לנו ה' לא לנו, (הושע ב כג) אענה נאם ה' אענה את השמים, (שופטים ה ג) אנכי לה' אנכי אשירה, (תהלים קכד א. ב) לולי ה' וכו' לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם, (שופטים ה יב) עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר, (ישעי' כו ו) תרמסנה רגל רגלי עני, (תהלים קלו כא, כב) ונתן ארצם לנחלה וכו' נחלה לישראל: נאדרי. היו"ד יתרה, כמו (איכה א א) רבתי עם שרתי במדינות, (בראשית לא לט) גנבתי יום: תרעץ אויב. תמיד היא רועצת ומשברת האויב, ודומה לו (שופטים י ח) וירעצו וירוצצו את בני ישראל, בשופטים. דבר אחר ימינך הנאדרת בכח היא משברת ומלקה אויב:

(ז) וּבְרֹב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרֹס קָמֶיךָ תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ: וּבְסָגֵי תָקְפָּךְ תְּבַרְתָּנוּן לְדָקָמוּ עַל עַמָּךְ שַׁלַּחְתָּ רוּגְזָךְ שֵׁיצְנוּן כְּנוּרָא לְקַשָּׁא:

רש"י וברב גאונך. אם היד בלבד רועצת האויב, כשהוא מרומם ברוב גאונו, אז יהרס קמיו, ואם ברוב גאונו לבד אויביו נהרסים, קל וחומר כששלח בם חרון אף יאכלמו: תהרס. תמיד אתה הורס קמיך הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדו, אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר (תהל' פג ג) כי הנה אויביך יהמיון, ומה היא ההמיה, (שם ב) על עמך יערימו סוד, ועל זה קורא אותם אויביו של מקום:

(ח) וּבְרוּחַ אַפֶּיךָ נָעֲרְמוּ מַיִם נִצְּבוּ כְמוֹ נֵד נֹזְלִים קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב יָם: וּבְמֵימַר פּוּמָךְ חַכִּימוּ מַיָא קָמוּ כְשׁוּר אֲזָלָיָא קָפוּ תְהוֹמִין בְּלִבָּא דְיַמָּא:

רש"י וברוח אפיך. היוצא משני נחירים של אף. דבר הכתוב כביכול בשכינה דגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע אזן הבריות כפי ההוה שיוכלו להבין דבר. כשאדם כועס יוצא רוח מנחיריו, וכן (תהלים יח ט) עלה עשן באפו, וכן (איוב ד ט) ומרוח אפו יכלו, וזהו שאמר (ישעיה מח ט) למען שמי אאריך אפי, כשזעפו נח נשמתו ארכה, וכשהוא כועס, נשמתו קצרה, (שם) ותהלתי אחטם לך, ולמען תהלתי אשים חטם באפי לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא יצאו, לך בשבילך. אחטם כמו נאקה בחטם במסכת שבת (דף נא ב) כך נראה בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן, (דברים ז ד) חרה אף, כמו (איוב ל ל) ועצמי חרה מני חרב, לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחרים בעת הקצף, וחרון מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת רצה, וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר (אסתר א יב) וחמתו בערה בו, ובנוח החמה אומר נתקררה דעתו: נערמו מים. אנקלוס תרגם לשון ערמימות ולשון צחות המקרא, כמו (שיר השירים ז ג) ערמת חטים, ונצבו כמו נד יוכיח. נערמו מים. ממוקד רוח שיצא מאפיך יבשו המים והם נעשו כמין גלים וכריות של ערמה שהם גבוהים: כמו נד. כתרגומו כשור, כחומה: נד. לשון צבור וכנוס, כמו (ישעיה יז יא) נד קציר ביום נחלה, (תהלים לג ז) כונס כנד, לא כתיב כנאד אלא כנד, ואלו היה כנד כמו כנאד. וכונס לשון הכנסה, היה לו לכתוב מכנס כבנאד מי הים, אלא כונס לשון אוסף וצובר הוא, וכן (יהושע ג טז) קמו נד אחד, (שם יג) ויעמדו נד אחד, ואין לשון קימה ועמידה בנאדות אלא בחומות וצבורים, ולא מצינו נאד נקוד אלא במלאפו"ם, כמו (תהלים נו ט) שימה דמעתי בנאדך, (שופטים ד יט) את נאד החלב: קפאו. כמו (איוב י י) וכגבנה תקפיאני, שהקשו ונעשו כאבנים והמים זורקים את המצרים על האבן בכח ונלחמים בם בכל מיני קושי: בלב ים. בחזק הים, ודרך המקראות לדבר כן (דברים ד יא) עד לב השמים, (שמואל ב' יח יד) בלב האלה, לשון עיקרו ותקפו של דבר:

(ט) אָמַר אוֹיֵב אָרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלָאֵמוֹ נַפְשִׁי אָרִיק חַרְבִּי תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי: דַּהֲוָה אָמַר סָנְאָה אֶרְדּוֹף אַדְבֵּק אֲפַלֵּג בִּזְתָא תִּשְׂבַּע מִנְהוֹן נַפְשִׁי אֶשְׁלוֹף חַרְבִּי תְּשֵׁיצִינוּן יְדִי:

רש"י אמר אויב. לעמו כשפיתם בדברים, ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו. תתמלא מהם: נפשי. רוחי ורצוני. ואל תתמה על תבה המדברת בשתים. תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה כלשון הזה (שופטים א טו) כי ארץ הנגב נתתני, כמו נתת לי. (בראשית לו ד) ולא יכלו דברו לשלום, כמו דבר עמו. (ירמיה י כ) בני יצאוני, כמו יצאו ממני. (איוב לא לז) מספר צעדי אגידנו, כמו אגיד לו, אף כאן תמלאמו. תמלא נפשי מהם: אריק חרבי. אשלוף, ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאר ריק נופל בו לשון הרקה, כמו (בראשית מב לה) מריקים שקיהם, (ירמיה מח יב) וכליו יריקו. ואם תאמר אין לשון ריקות נופל על היוצא, אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיצא ממנה, אבל לא על החרב ועל היין, ולדחוק ולפרש אריק חרבי, כלשון (בראשית יד יד) וירק את חניכיו. אזדיין בחרבי, מצינו הלשון מוסב אף על היוצא (שיר השירים א ג) שמן תורק, (ירמיה מח יא) ולא הורק מכלי אל כלי, לא הורק הכלי אין כתיב כאן אלא לא הורק היין מכלי אל כלי, מצינו הלשון מוסב על היין. וכן (יחזקאל כח ז) והריקו חרבותם על יפי חכמתך, דחירם: תורישמו. לשון רישות ודלות, כמו (שמואל א' ב ז) מוריש ומעשיר:

(י) נָשַׁפְתָּ בְרוּחֲךָ כִּסָּמוֹ יָם צָלֲלוּ כַּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אַדִּירִים: אֲמַרְתָּ בְּמֵימְרָךְ חֲפָא עֲלֵיהוֹן יַמָּא אִשְׁתְּקָעוּ כַּאֲבָרָא בְּמַיִן תַּקִיפִין:

רש"י נשפת. לשון הפחה, וכן (ישעיה מ כד) וגם נשף בהם: צללו. שקעו, עמקו, לשון (תהלים סט ג) מצולה: כעופרת. אבר פלו"ם בלעז :

(יא) מִי כָמֹכָה בָּאֵלִם יְהוָה מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא: לֵית בַּר מִנָּךְ דְּאַתְּ הוּא אֱלָהָא יְיָ לֵית בַּר מִנָּךְ אֱלָהָא אַתְּ אַדִּיר בְּקוּדְשָׁא דָּחֵל תֻּשְׁבְּחָן עָבֵד פָּרִישָׁן:

רש"י באלם. בחזקים, כמו (יחזקאל יז יג) ואת אילי הארץ לקח, (תהלים כב כ) אילותי לעזרתי חושה: נורא תהלת. יראוי מלהגיד תהלותיו פן ימעטו, כמו שכתוב (שם סה ב) לך דמיה תהלה:

(יב) נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ: אַרֵמְתָּ יַמִּינָךְ בְּלַעֲתִנוּן אַרְעָא:

רש"י נטית ימינך. כשהקדוש ברוך הוא נוטה ידו הרשעים כלים ונופלים, לפי שהכל נתון בידו נופלים בהטיתה וכן הוא אומר (ישעיה לא ג) וה' יטה ידו וכשל עוזר ונפל עזר. משל לכלי זכוכית הנתונים בידי אדם, מטה ידו מעט והן נופלין ומשתברין: תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקבורה בשכר שאמרו (לעיל ט כז) ה' הצדיק:

(יג) נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ עַם זוּ גָּאָלְתָּ נַהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ: דַּבַּרְהִי בְטַטְבָוָתָךְ עַמָּא דְנַן דִּפְרַקְתָּ סוֹבַרְהִי בְתָקְפָּךְ לְדִירָא דְקֻדְשָׁךְ:

רש"י נהלת. לשון מנהל, ואונקלוס תרגם לשון נושא וסובל, ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית:

(יד) שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל אָחַז יֹשְׁבֵי פְלָשֶׁת: שְׁמָעוּ עַמְמַיָּא וְזָעוּ דַּחֲלָא אַחֲדָתְנוּן דַּהֲווֹ יָתְבִין בִּפְלָשֶׁת:

רש"י ירגזון. מתרגזין: יושבי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים שמהרו את הקץ ויצאו בחזקה, כמפורש בדברי הימים (דברי הימים א' ז כא) והרגום אנשי גת:

(טו) אָז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד נָמֹגוּ כֹּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן: בְּכֶן אִתְבְּהִילוּ רַבְרְבֵי אֱדוֹם תַּקִיפֵי מוֹאָב אֲחַדָתְנוּן רְתֵיתָא אִתְבָּרוּ כֹּל דַּהֲווֹ יָתְבִין בִּכְנָעַן:

רש"י אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא מפני אנינות שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודם של ישראל: נמגו. נמסו, כמו (תהלים סה יא) ברביבים תמגגנה. אמרו עלינו הם באים לכלותינו ולירש את ארצנו:

בשלח יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(טז) תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וָפַחַד בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְּמוּ כָּאָבֶן עַד יַעֲבֹר עַמְּךָ יְהוָה עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ: תְּפֵיל עֲלֵיהוֹן אֵימְתָא וְדַחֲלְתָא בִּסְגִי תָקְפָּךְ יִשְׁתְּקְווֹן כְּאַבְנָא עַד דְּיֵיעְבַּר עַמָּךְ יְיָ עַד עַמָּא דְנַן דִּי פְרַקְתָּא יָת יַרְדְּנָא:

רש"י תפל עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על הקרובים, כענין שנאמר (יהושע ב י) כי שמענו את אשר הוביש וגו' : עד יעבר עד יעבר. כתרגומו: קנית. חבבת משאר אמות, כחפץ הקנוי בדמים יקרים, שחביב על האדם:

(יז) תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ: תָּעֲלִנּוּן וְתַשְׁרִינוּן בְּטוּרָא דְאַחְסַנְתָּךְ אֲתַר מְתַקַּן לְבֵית שְׁכִנְתָּךְ אַתְקַנְתָּא יְיָ מַקְדְּשָׁא יְיָ אַתְקְנוּהִי יְדָיךְ:

רש"י תבאמו. נתנבא משה שלא יכנס לארץ לכך לא נאמר תביאנו: מכון לשבתך. מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר פעלת: מקדש. הטעם עליו זקף גדול להפרידו מתבת השם של אחריו המקדש אשר כוננו ידיך ה'. חביב בית המקדש שהעולם נברא ביד אחת, שנאמר (ישע' מח יג) אף ידי יסדה ארץ, ומקדש בשתי ידים. ואימתי יבנה בשתי ידים, בזמן שה' ימלך לעלם ועד, לעתיד לבא שכל המלוכה שלו:

(יח) יְהוָה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יְיָ מַלְכוּתֵהּ קָאֵם לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:
רש"י לעלם ועד. לשון עולמות הוא והוי"ו בו יסוד לפיכך היא פתוחה, אבל (ירמיה כט כג) ואנכי היודע ועד, שהוי"ו בו שמוש, קמוצה היא:
(יט) כִּי בָא סוּס פַּרְעֹה בְּרִכְבּוֹ וּבְפָרָשָׁיו בַּיָּם וַיָּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַּבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: אֲרֵי עַלוּ סוּסָוַת פַּרְעֹה בְּרִתְכּוֹהִי וּבְפָרָשׁוֹהִי בְּיַמָּא וַאֲתֵיב יְיָ עֲלֵיהוֹן יָת מֵי יַמָּא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַלִיכוּ בִיבֵּשְׁתָּא בְּגוֹ יַמָּא:
רש"י כי בא סוס פרעה. כאשר בא:
(כ) וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן אֶת הַתֹּף בְּיָדָהּ וַתֵּצֶאן כָּל הַנָּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתֻפִּים וּבְמְחֹלֹת: וּנְסֵיבַת מִרְיָם נְבִיֵּאתָא אֲחָתֵהּ דְאַהֲרֹן יָת תֻּפָּא בִּידָהּ וּנְפָקוּ כָל נְשַׁיָּא בַּתְרָהָא בְּתֻפִּין וּבְחֻנְגִין:
רש"י ותקח מרים הנביאה. היכן נתנבאה כשהיתה אחות אהרן, קדם שנלד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו' , כדאיתא בסוטה (דף יג א) . דבר אחר אחות אהרן לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה, נקראת על שמו: את התף. כלי של מיני זמר: בתפים ובמחלת. מבטחות היו צדקניות שבדור שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים והוציאו תפים ממצרים:
(כא) וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוּ לַיהוָה כִּי גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: וּמְעַנְיָא לְהוֹן מִרְיָם שַׁבָּחוּ וְאוֹדוּ קֳדָם יְיָ אֲרֵי אִתְגַּאֵי עַל גַּוָּתָנַיָּא וְגַאוּתָא דִילֵהּ הֵיא סוּסְיָא וְרָכְבֵהּ רְמָא בְיַמָּא:
רש"י ותען להם מרים. משה אמר שירה לאנשים, הוא אומר והם עונין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים:
(כב) וַיַּסַּע מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל מִדְבַּר שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא מָצְאוּ מָיִם: וְאַטֵל מֹשֶׁה יָת יִשְׂרָאֵל מִיַּמָּא דְסוּף וּנְפָקוּ לְמַדְבְּרָא דְחַגְרָא וַאֲזָלוּ תְלָתָא יוֹמִין בְּמַדְבְּרָא וְלָא אַשְׁכָּחוּ מַיָּא:
רש"י ויסע משה. הסיען בעל כרחם שעטרו מצרים סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים, וגדולה היתה בזת הים מבזת מצרים, שנאמר (שיר השירים א יא) תורי זהב נעשה לך עם נקדות הכסף, לפיכך הצרך להסיען בעל כרחם:
(כג) וַיָּבֹאוּ מָרָתָה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מַיִם מִמָּרָה כִּי מָרִים הֵם עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מָרָה: וַאֲתוֹ לְמָרָה וְלָא יְכִילוּ לְמִשְׁתֵּי מַיָּא מִמָּרָה אֲרֵי מְרִירִין אִנּוּן עַל כֵּן קְרָא שְׁמַהּ מָרָה:
רש"י ויבאו מרתה. כמו למרה, ה"א בסוף תבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה, ובסמיכתה כשהיא נדבקת לה"א, שהוא מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א של שרש לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתבה, תתהפך

לתי"ו בסמיכתה, כמו (ישעיה כז ד) חמה אין לי, (אסתר א יב) וחמתו בערה בו, הרי ה"א של שרש נהפכת לתי"ו, מפני שנסמכת אל הו"ו הנוספת, וכן (ויקרא כה מד) עבד ואמה, (בראשית ל ג) הנה אמתי בלהה, (שם ב ז) לנפש חיה, (איוב לג כ) וזהמתו חיתו לחם, (שופטים ד ה) בין הרמה, (שמואל א' ז יז) ותשובתו הרמתה:

(כד) וַיִּלֹּנוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה נִּשְׁתֶּה: וְאִתְרָעֲמוּ עַמָא עַל משֶׁה לְמֵימַר מָה נִשְׁתֵּי:

רש"י וילנו. לשון נפעל הוא וכן התרגום לשון נפעל הוא ואתרעמו. כן דרך לשון תלנה להסב הדבור אל האדם מתלונן מתרועם, ולא אמר, לונן, רועם, וכן יאמר הלועז דיקומפליינש"ט שי"י , מוסב הדבור אליו באמרו שי"י [עצמו] :

(כה) וַיִּצְעַק אֶל יְהוָה וַיּוֹרֵהוּ יְהוָה עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שָׁם שָׂם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ: וְצַלִּי קֳדָם יְיָ וְאַלְפֵּהּ יְיָ אָעָא וּרְמָא לְמַיָא וּבַסִּימוּ מַיָא תַּמָן גְּזַר לֵהּ קְיָם וְדִין וְתַמָן נַסְיֵהּ:

רש"י שם שם לו. במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדמה ודינין: ושם נסהו. לעם, וראה קשי ערפן שלא נמלכו במשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיה לנו מים לשתות, אלא נתלוננו:

(כו) וַיֹּאמֶר אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַיָּשָׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהַאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקָּיו כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שַׂמְתִּי בְמִצְרַיִם לֹא אָשִׂים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רֹפְאֶךָ:

וַאֲמַר אִם קַבָּלָא תְּקַבֵּל לְמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָךְ וּדְכָשֵׁר קֳדָמוֹהִי תַּעְבֵּד וְתַצֵּית לְפִקּוּדוֹהִי וְתִטַּר כָּל קְיָמוֹהִי כָּל מַרְעִין דִּי שַׁוֵּיתִי בְּמִצְרַיִם לָא אֲשַׁוֵּנוּן עֲלָךְ אֲרֵי אֲנָא יְיָ אַסְיָךְ:

רש"י אם שמוע תשמע. זו קבלה שיקבלו עליהם: תעשה. היא עשיה: והאזנת. תטה אזנים לדקדק בהם: כל חקיו. דברים שאינן אלא גזרת מלך בלא שום טעם, ויצר הרע מקנטר עליהם מה אסור באלו, למה נאסרו, כגון לבישת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדמה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם אשים הרי היא כלא הושמה, כי אני ה' רופאך, זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך ומלמדך תורה ומצות למען תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דבר זה פן יביאך לידי חולי זה וכן הוא אומר (משלי ג ח) רפאות תהי לשרך:

(כז) **חמישי** וַיָּבֹאוּ אֵילִמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם עַל הַמָּיִם: וַאֲתוֹ לְאֵילִם וְתַמָן תְּרֵי עֲסַר מַבּוּעִין דְּמַיִן וְשִׁבְעִין דְּקִלִּין וּשְׁרוֹ תַּמָן עַל מַיָא:

רש"י שתים עשרה עינת מים. כנגד שנים עשר שבטים נזדמנו להם: ושבעים תמרים. כנגד שבעים זקנים:

טז (א) וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיָּבֹאוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְבַּר סִין אֲשֶׁר בֵּין אֵילִם וּבֵין סִינָי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וּנְטָלוּ מֵאֵילִם וַאֲתוֹ כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַדְבְּרָא דְסִין דִּי בֵין אֵילִם וּבֵין סִינָי בְּחַמְשַׁת עַסְרָא יוֹמָא לְיַרְחָא תִנְיָנָא לְמִפְקְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם:

רש"י בחמשה עשר יום. נתפרש היום של חניה זו, לפי שבו ביום כלתה החררה שהוציאו ממצרים והצרכו למן, למדנו שאכלו משירי הבצק [משירי המצה] ששים ואחת סעודות, וירד להם מן בששה עשר באיר ויום ראשון בשבת היה, כדאיתא במסכת שבת (דף פז ב) :

(ב) (וילינו) וַיִּלֹּונוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּר: וְאִתְרָעֲמוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן בְּמַדְבְּרָא:

רש"י וילונו. לפי שכלה הלחם:

(ג) וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי יִתֵּן מוּתֵנוּ בְיַד יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל סִיר הַבָּשָׂר בְּאָכְלֵנוּ לֶחֶם לָשֹׂבַע כִּי הוֹצֵאתֶם אֹתָנוּ אֶל הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת כָּל הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעָב: וַאֲמָרוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְוַי דְמֵיתְנָא קֳדָם יְיָ בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם כַּד הֲוֵינָא יָתְבִין עַל דּוּדֵי בִסְרָא כַּד הֲוֵינָא אָכְלִין לַחְמָא וְשָׂבְעִין אֲרֵי אַפֵּקְתּוּן יָתָנָא לְמַדְבְּרָא הָדֵין לְקַטָלָא יָת כָּל קְהָלָא הָדֵין בְּכַפְנָא:

רש"י מי יתן מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו אלא כמו עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרגומו לוי דמיתנא, כמו (במדבר יד ב) לו מתנו, הלואי והיינו מתים:

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הָא אֲנָא מָחֵית לְכוֹן לַחְמָא מִן שְׁמַיָּא וְיִפְקוּן עַמָא וְיִלְקְטוּן פִּתְגָם יוֹם בְּיוֹמֵהּ בְּדִיל דַּאֲנַסְנוּן הֵיהָכוּן בְּאוֹרָיְתִי אִם לָא:

רש"י דבר יום ביומו. צורך אכילת יום ילקטו ביומו, ולא ילקטו היום לצורך מחר: למען אנסנו הילך בתורתי. אם ישמרו מצות התלויות בו, שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט:

(ה) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם: וְיהֵי בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאָה וְיִתְקְנוּן יָת דְּיָיתוּן וְיהֵי עַל חַד תְּרֵין עַל דְּיִלְקְטוּן יוֹם יוֹם:

רש"י והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על שהיו רגילים ללקוט יום יום של שאר ימות השבוע. ואומר אני אשר יביאו והיה משנה, לאחר שיביאו ימצאו משנה במדידה על אשר ילקטו וימדו יום יום וזהו (להלן פסוק כב) לקטו לחם משנה, בלקיטתו היה נמצא

לחם משנה. וזהו (להלן פסוק כט) על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים, נותן לכם ברכה פוישו"ן [שפע] בבית למלאות העמר פעמים ללחם יומים:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֶרֶב וִידַעְתֶּם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְאַמַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרַמְשָׁא וְתִדְעוּן אֲרֵי יְיָ אַפֵּיק יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י ערב. כמו לערב: וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים אלא ה' הוציא אתכם, שיגיז לכם את השליו:

(ז) וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד יְהוָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת תְּלֻנֹּתֵיכֶם עַל יְהוָה וְנַחְנוּ מָה כִּי (תלונו) תַלִּינוּ עָלֵינוּ: וּבְצַפְרָא וְתֶחֱזוּן יָת יְקָרָא דַיְיָ כַּד שְׁמִיעַ (קֳדָמוֹהִי) יָת תְּרָעֲמוּתְכוֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ וְנַחְנָא מָא אֲרֵי אַתְרַעֲמְתוּן עֲלָנָא:

רש"י ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר (להלן פסוק י) והנה כבוד ה' נראה בענן, נאמר, אלא כך אמר להם ערב וידעתם כי היכולת בידו לתן תאותכם ובשר יתן, אך לא בפנים מאירות יתננה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרס מלאה, והלחם ששאלתם לצורך, בירידתו לבקר תראו את כבוד אור פניו שיורידהו לכם דרך חבה בבקר, שיש שהות להכינו וטל מלמעלה וטל מלמטה כמנח בקפסא: את תלנתיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה אנחנו חשובין: כי תלינו עלינו. שתרעימו עלינו את הכל, את בניכם ונשיכם ובנותיכם וערב רב, ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו מפני דגשותו וקריתו, שאלו היה רפה הייתי מפרשו בלשון תפעלו, כמו (שמות יז ג) וילן העם על משה, או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלונו, הייתי מפרשו לשון תתלוננו, עכשיו הוא משמע תלינו את אחרים, כמו במרגלים (במדבר יד לו) וילינו עליו את כל העדה:

(ח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתֵת יְהוָה לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וְלֶחֶם בַּבֹּקֶר לִשְׂבֹּעַ בִּשְׁמֹעַ יְהוָה אֶת תְּלֻנֹּתֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם מַלִּינִם עָלָיו וְנַחְנוּ מָה לֹא עָלֵינוּ תְּלֻנֹּתֵיכֶם כִּי עַל יְהוָה: וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדִיתֵן יְיָ לְכוֹן בְּרַמְשָׁא בִּסְרָא לְמֵיכַל וְלַחְמָא בְצַפְרָא לְמִסְבַּע בְּדִשְׁמִיעַן קֳדָם יְיָ יָת תְּרָעֲמוּתְכוֹן דִי אַתּוּן מִתְרַעֲמִין עֲלוֹהִי וְנַחְנָא מָא לָא עֲלָנָא תְּרָעֲמוּתְכוֹן אֱלָהֵן עַל מֵימְרָא דַיְיָ:

רש"י בשר לאכל. ולא לשבע, למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשבע. ומה ראה להוריד לחם בבקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם. ועוד, שהיה אפשר להם

בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טרח, שלא כהוגן: אשר אתם מלינם עליו. את האחרים השומעים אתכם מתלוננים:

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן אֱמֹר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלֻנֹּתֵיכֶם: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֱמַר לְכָל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קֳדָם יְיָ אֲרֵי שְׁמִיעַן קֳדָמוֹהִי יָת תְּרָעֲמוּתְכוֹן:

רש"י קרבו. למקום שהענן ירד:

(י) וַיְהִי כְּדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפְנוּ אֶל הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְּבוֹד יְהוָה נִרְאָה בֶּעָנָן: וַיהוָה כַּד מַלִּיל אַהֲרֹן עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִתְפְּנִיוּ לְמַדְבְּרָא וְהָא יְקָרָא דַיְיָ אִתְגְּלִי בַּעֲנָנָא: (יא) **שישי** וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (יב) שָׁמַעְתִּי אֶת תְּלוּנֹּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דַּבֵּר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין הָעַרְבַּיִם תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבַבֹּקֶר תִּשְׂבְּעוּ לָחֶם וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: שְׁמִיעַ קֳדָמַי יָת תְּרָעֲמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַלֵּיל עִמְּהוֹן לְמֵימַר בֵּין שְׁמָשַׁיָּא תֵּיכְלוּן בִּסְרָא וּבְצַפְרָא תִּשְׂבְּעוּן לַחְמָא וְתִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: (יג) וַיְהִי בָּעֶרֶב וַתַּעַל הַשְּׂלָו וַתְּכַס אֶת הַמַּחֲנֶה וּבַבֹּקֶר הָיְתָה שִׁכְבַת הַטַּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה: וַיהוָה בְּרַמְשָׁא וּסְלֵיקַת סְלָיו וַחֲפַת יָת מַשְׁרִיתָא וּבְצַפְרָא הֲוַת נָחַתַת טַלָּא סְחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁרִיתָא:

רש"י השלו. מין עוף ושמן מאד: היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן ובמקום אחר הוא אומר (במדבר יא ט) וברדת הטל וגו' הטל יורד על הארץ והמן יורד עליו, וחוזר ויורד טל עליו והרי הוא כמנח בקפסא:

(יד) וַתַּעַל שִׁכְבַת הַטָּל וְהִנֵּה עַל פְּנֵי הַמִּדְבָּר דַּק מְחֻסְפָּס דַּק כַּכְפֹר עַל הָאָרֶץ: וּסְלֵיקַת נָחַתַת טַלָּא וְהָא עַל אַפֵּי מַדְבְּרָא דַּעְדַּק מְקַלַּף דַּעְדַּק כְּגִיר כִּגְלִידָא עַל אַרְעָא:

רש"י ותעל שכבת הטל וגו' . כשהחמה זורחת עולה הטל שעל המן לקראת החמה, כדרך טל עולה לקראת החמה, אף אם תמלא שפופרת של ביצה טל, ותסתום את פיה ותניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו דרשו שהטל עולה מן הארץ באויר, וכעלות שכבת הטל נתגלה המן וראו והנה על פני המדבר וגו' : דק. דבר דק: מחספס. מגלה, ואין דומה לו במקרא. ויש לפרש מחספס לשון חפיסא ודלוסקמא שבלשון משנה. כשנתגלה משכבת הטל ראו שהיה דבר דק מחספס בתוכו בין שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם מקלף, לשון (בראשית ל לז) מחשוף הלבן: ככפר. כפור ייליד"ה בלע"ז דעדק כגיר (ישעיה כז ט) כאבני גיר והוא מין צבע שחור, כדאמרינן גבי כסוי הדם (חולין פח ב) הגיר והזרניך. דעדק כגיר כגלידא על ארעא, דק היה כגיר ושוכב מגלד כקרח על הארץ. וכן פרוש דק ככפור, שטוח קלוש ומחבר כגליד. דק טינבי"ש בלעז , שהיה מגליד גלד דק מלמעלה. וכגיר שתרגם אנקלוס, תוספת הוא על לשון העברית, ואין לו תבה בפסוק:

(טו) וַיִּרְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו מָן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מַה הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לְאָכְלָה: וַחֲזוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמָרוּ גְּבַר לַאֲחוּהִי מַנָא הוּא אֲרֵי לָא יְדָעוּ מָא הוּא וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן הוּא לַחְמָא דִּי יְהַב יְיָ לְכוֹן לְמֵיכַל:

רש"י מן הוא. הכנת מזון הוא, כמו (דניאל א ה) וימן להם המלך: כי לא ידעו מה הוא. שיקראוהו בשמו:

(טז) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לִקְטוּ מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ עֹמֶר לַגֻּלְגֹּלֶת מִסְפַּר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לַאֲשֶׁר בְּאָהֳלוֹ תִּקָּחוּ: דֵּין פִּתְגָמָא דִּי פַקֵּיד יְיָ לְקוּטוּ מִנֵּהּ גְּבַר לְפוּם מֵיכְלֵהּ עֻמְרָא לְגֻלְגַּלְתָּא מִנְיַן נַפְשָׁתֵיכוֹן גְּבַר לְדִי בְמַשְׁכְּנֵהּ תִּסְבוּן:

רש"י עמר. שם מדה: מספר נפשתיכם. כפי מנין נפשות שיש לאיש באהלו תקחו עמר לכל גלגלת:

(יז) וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמַּרְבֶּה וְהַמַּמְעִיט: וַיָּעֹמֶר בַּאֹמֶר וְלֹא הֶעְדִּיף הַמַּרְבֶּה וְהַמַּמְעִיט לֹא הֶחְסִיר אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ לָקָטוּ: וְכוֹל בְּעוּמְרָא וְלָא אוֹתַר דְּאַסְגֵּי וּדְאַזְעֵר לָא חַסִיר גְּבַר לְפוּם מֵיכְלֵהּ לְקָטוּ: (יט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אַל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן אֱנָשׁ לָא יַשְׁאַר מִנֵּהּ עַד צַפְרָא: (כ) וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה וַיּוֹתִרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וַיָּרֶם תּוֹלָעִים וַיְבְאַשׁ וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה: וְלָא קַבִּילוּ מִן מֹשֶׁה וְאַשְׁאִרוּ גֻּבְרַיָא מִנֵּה עַד צַפְרָא וּרְחֵשׁ רִיחֵשָׁא וּסְרִי וּרְנַז עֲלֵיהוֹן מֹשֶׁה:

רש"י ויותרו אנשים. דתן ואבירם: וירם תולעים. לשון רמה: ויבאש. הרי זה מקרא הפוך, שתחלה הבאיש ולבסוף התליע, כענין שנאמר (פסוק כד) ולא הבאיש ורמה לא היתה בו, וכן דרך כל המתליעים:

(כא) וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אָכְלוֹ וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמָס: וּלְקָטוּ יָתֵהּ בְּצִפַּר בְּצִפַּר גְּבַר לְפוּם מֵיכְלֵהּ וּמָא דְמִשְׁתְּאַר מִנֵּהּ עַל אַפֵּי חַקְלָא כַּד חֲמָא עֲלוֹהִי שִׁמְשָׁא פָּשַׁר:

רש"י וחם השמש ונמס. הנשאר בשדה נמוח (י"ג: נמוח) ונעשה נחלים, ושותין ממנו אילים וצבאים, ואמות העולם צדין מהם וטועמין בהם טעם מן, ויודעין מה שבחן של ישראל. ותרגומו של נמס פשר, לשון פושרין, על ידי השמש מתחמם ומפשיר דישטיפרי"ר ודגמתו בסנהדרין [סז] בסוף ארבע מיתות:

(כב) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לָאֶחָד וַיָּבֹאוּ כָּל נְשִׂיאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: וַהֲוָה בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאָה לְקָטוּ לַחְמָא עַל חַד תְּרֵין תְּרֵין עֲמְרִין לְחָד וַאֲתוֹ כָּל רַבְרְבֵי כְנִשְׁתָּא וְחַוִיאוּ לְמֹשֶׁה:

רש"י לקטו לחם משנה. כשמדדו את לקיטתם באהליהם מצאו כפלים שני העמר לאחד. ומדרש אגדה לחם משנה משנה. אותו היום נשתנה לשבח בריחו וטעמו: ויגידו למשה. שאלוהו מה היום מיומים, ומכאן יש ללמוד שעדין לא הגיד להם משה פרשת שבת שנצטוה לומר להם (פסוק ה) והיה ביום הששי והכינו וגו' , עד ששאלו את זאת, אמר להם (פסוק כג) הוא אשר דבר ה', שנצטויתי לומר לכם, ולכך ענשו הכתוב, שאמר לו (פסוק כח) עד אנה מאנתם, ולא הוציאו מן הכלל:

(כג) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שַׁבָּתוֹן שַׁבַּת קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֵת אֲשֶׁר תֹּאפוּ אֵפוּ וְאֵת אֲשֶׁר תְּבַשְּׁלוּ בַּשֵּׁלוּ וְאֵת כָּל הָעֹדֵף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד הַבֹּקֶר: וַאֲמַר לְהוֹן הוּא דִּי מַלִּיל יְיָ שְׁבָתָא שְׁבַת קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ מָחָר יָת דִּי אַפּוֹן עֲתִידִין לְמֵפָא אֲפוֹ וְיָת דִּי אַתּוּן עֲתִידִין לְבַשָּׁלָא בַּשִּׁילוּ וְיָת כָּל מוֹתָרָא אַצְנְעוּ לְכוֹן לְמַטְרַת עַד צַפְרָא:

רש"י את אשר תאפו אפו. מה שאתם רוצים לאפות בתנור, אפו היום, הכל לשני ימים, ומה שאתם צריכים לבשל ממנו במים, בשלו היום. לשון אפיה נופל בלחם, ולשון בשול בתבשיל: למשמרת. לגניזה:

(כד) וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ עַד הַבֹּקֶר כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבְאִישׁ וְרִמָּה לֹא הָיְתָה בּוֹ: וְאַצְנְעוּ יָתֵהּ עַד צַפְרָא כְּמָא דְּפַקִּיד מֹשֶׁה וְלָא סְרִי וְרִיחֲשָׁא לָא הֲוָה בֵּהּ: (כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלֻהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה: וַאֲמַר מֹשֶׁה אִכְלוּהִי יוֹמָא דֵין אֲרֵי שַׁבְּתָא יוֹמָא דֵין קֳדָם יְיָ יוֹמָא דֵין לָא תַשְׁכְּחֻנֵּהּ בְּחַקְלָא:

רש"י ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום. שחרית שהיו רגילים לצאת וללקוט, באו לשאול אם נצא אם לאו, אמר להם את שבידכם אכלו. לערב חזרו לפניו ושאלוהו מהו לצאת, אמר להם שבת היום. ראה אותם דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד, אמר להם היום לא תמצאהו. מה תלמוד לומר היום, היום לא תמצאהו אבל מחר תמצאהו:

(כו) שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה בּוֹ: שִׁתָּא יוֹמִין תִּלְקְטֻנֵּהּ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא לָא יְהֵי בֵּהּ:

רש"י וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא יהיה בו, ולא בא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים:

(כז) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יָצְאוּ מִן הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצָאוּ: וַיהוָה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה נְפָקוּ מִן עַמָא לְמִלְקָט וְלָא אַשְׁכָּחוּ: (כח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה עַד אָנָה מֵאַנְתֶּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתָי: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֵימָתַי אַתּוּן מְסָרְבִין לְמִטַר פִּקּוּדַי וְאוֹרָיָתַי:

רש"י עד אנה מאנתם. משל הדיוט הוא, בהדי הוצא לקי כרבא, על ידי הרשעים מתגנין הכשרין:

(כט) רְאוּ כִּי יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל כֵּן הוּא נֹתֵן לָכֶם בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לֶחֶם יוֹמָיִם שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: חֲזוֹ אֲרֵי יְיָ יְהַב לְכוֹן שַׁבְּתָא עַל כֵּן הוּא יָהֵב לְכוֹן בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאָה לְחֵם תְּרֵין יוֹמִין תִּיבוּ אֲנַשׁ תְּחוֹתוֹהִי לָא יִפּוֹק אֲנַשׁ מֵאַתְרֵהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה:

רש"י ראו. בעיניכם כי ה' בכבודו מזהיר אתכם על השבת, שהרי נס נעשה בכל ערב שבת לתת לכם לחם יומים: שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ארבע אמות ליוצא חוץ לתחום: אל יצא איש ממקמו. אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא במפורש, שאין תחומין אלא מדברי סופרים, ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר:

(ל) וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִעִי: וְנָחוּ עַמָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה: (לא) וַיִּקְרְאוּ בֵית יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁמוֹ מָן וְהוּא כְּזֶרַע גַּד לָבָן וְטַעְמוֹ כְּצַפִּיחַת בִּדְבָשׁ: וּקְרוֹ בֵית יִשְׂרָאֵל יָת שְׁמֵהּ מָן וְהוּא כְּבַר זַרְע גַּדָּא חִוָּר וְטַעְמֵהּ כְּאִסְקְרִיטָוָן בִּדְבָשׁ:

רש"י והוא כזרע גד לבן. עשב ששמו אליינדר"א [כוסבר] וזרע שלו עגול ואינו לבן, והמן היה לבן, ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה, והוא לבן: כצפיחת. בצק שמטגנין אותו בדבש וקורין לו אסקריטון בלשון משנה והוא תרגום של אנקלוס:

(לב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מְלֹא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יִרְאוּ אֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֶאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲמַר מֹשֶׁה דֵּין פִּתְגָמָא דִּי פַקִיד יְיָ מְלֵי עֻמְרָא מִנֵּהּ לְמַטְרָא לְדָרֵיכוֹן בְּדִיל דְּיֶחְזוֹן יָת לַחְמָא דִּי אוֹכְלִית יָתְכוֹן בְּמַדְבְּרָא בְּאַפָּקוּתִי יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י למשמרת. לגניזה: לדרתיכם. בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם, למה אין אתם עוסקים בתורה והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה, מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם (ירמיה ב לא) הדור אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו:

(לג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן קַח צִנְצֶנֶת אַחַת וְתֶן שָׁמָּה מְלֹא הָעֹמֶר מָן וְהַנַּח אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן סַב צְלוֹחִית חֲדָא וְהַב תַּמָן מְלֵי עֻמְרָא מָן וְאַצְנַע יָתֵהּ קֳדָם יְיָ לְמַטְרָא לְדָרֵיכוֹן:

רש"י צנצנת. צלוחית של חרס, כתרגומו: והנח אתו לפני ה'. לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה עד שנבנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת המן:

(לד) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וַיַּנִּיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמֶרֶת: כְּמָא דִי פַקִיד יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַצְנְעֵהּ אַהֲרֹן קֳדָם סַהֲדוּתָא לְמַטְרָא: (לה) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת הַמָּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד בֹּאָם אֶל אֶרֶץ נוֹשָׁבֶת אֶת הַמָּן אָכְלוּ עַד בֹּאָם אֶל קְצֵה אֶרֶץ כְּנָעַן: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יָת מַנָא אַרְבְּעִין שְׁנִין עַד דְמֵיתֵיהוֹן לְאַרְעָא יָתְבָתָא יָת מַנָא אָכְלוּ עַד דְאָתוֹ לְסָיְפֵי אַרְעָא דְכְנָעַן:

רש"י ארבעים שנה. והלא חסר שלשים יום, שהרי בחמשה עשר באיר ירד להם המן תחלה, ובחמשה עשר בניסן פסק, שנאמר (יהושע ה יב) וישבת המן ממחרת, אלא מגיד שהעוגות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו בהם טעם מן: אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן שאותה שבעבר הירדן מישבת וטובה, שנאמר (דברים ג כה) אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן, ותרגום של נושבת יתבתא, רצה לומר מישבת: אל קצה ארץ כנען. בתחלת הגבול, קדם שעברו את הירדן, והוא ערבות מואב. נמצאו מכחישין זה את זה, אלא בערבות מואב כשמת משה בשבעה באדר פסק המן מלירד, ונסתפקו ממן שלקטו בו ביום עד שהקריבו העמר בששה עשר בניסן, שנאמר (יהושע ה יא) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח:

(לו) וְהָעֹמֶר עֲשִׂרִית הָאֵיפָה הוּא: וְעֶמְרָא חַד מִן עַסְרָא בְּתְלָת סְאִין הוּא:

רש"י עשרית האיפה. האיפה שלש סאין, והסאה ששה קבין והקב ארבעה לוגין והלוג שש ביצים נמצא עשירית האיפה ארבעים ושלש ביצים וחמש ביצה והוא שעור לחלה ולמנחות:

יז (א) **שביעי** וַיִּסְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בִּרְפִידִים וְאֵין מַיִם לִשְׁתּוֹת הָעָם: וּנְטָלוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּדְבְּרָא דְסִין לְמַטְלָנֵיהוֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ וּשְׁרוֹ בִּרְפִידִים וְלֵית מַיָא לְמִשְׁתֵי עַמָא: (ב) וַיָּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תְּנוּ לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה תְּרִיבוּן עִמָּדִי מַה תְּנַסּוּן אֶת יְהוָה: וּנְצָא עַמָא עִם מֹשֶׁה וַאֲמְרוּ הָבוּ לָנָא מַיָא וְנִשְׁתֵי וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה מָא אִתּוּן נָצָן עִמִי מָא מְנַסוּן אִתּוּן קֳדָם יְיָ:

רש"י מה תנסון. לומר היוכל לתת מים בארץ ציה:

(ג) וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמָּיִם וַיָּלֶן הָעָם עַל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת בָּנַי וְאֶת מִקְנָי בַּצָּמָא: וּצְחִי תַמָן עַמָא לְמַיָא וְאִתְרַעַם עַמָא עַל מֹשֶׁה וַאֲמַר לְמָא דְנָן אַסֵקְתָּנָא מִמִּצְרַיִם לְקַטָלָא יָתִי וְיָת בָּנַי וְיָת בְּעִירֵי בְּצָחוּתָא: (ד) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל יְהוָה

לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד מְעַט וּסְקָלֻנִי: וְצֹלִי מֹשֶׁה קֶדֶם יְיָ לְמֵימַר מָא אֶעְבֵּד לְעַמָּא הָדֵין עוֹד זְעֵיר פּוֹן וְיִרְגְּמֵנִי:

רש"י עוד מעט. אם אמתין עוד מעט וסקלני:

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמַטְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת הַיְאֹר קַח בְּיָדְךָ וְהָלָכְתָּ: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבַר קֳדָם עַמָּא וּדְבַר עִמָּךְ מִסָּבֵי יִשְׂרָאֵל וְחֻטָּרָךְ דִּי מָחֵיתָא בֵּהּ יָת נַהֲרָא סַב בִּידָךְ וְתֵיזֵל:

רש"י עבר לפני העם. וראה אם יסקלוך, למה הוצאת לעז על בני: וקח אתך מזקני ישראל. לעדות שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם: ומטך אשר הכית בו את היאר. מה תלמוד לומר אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלא לפרענות, בו לקה פרעה ומצרים כמה מכות במצרים ועל הים, לכן נאמר אשר הכית בו את היאר, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן:

(ו) הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַצּוּר וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: הָא אֲנָא קָאֵם קֳדָמָךְ תַּמָּן עַל טַנָּרָא בְּחוֹרֵב וְתִמְחֵי בְּטַנָּרָא וְיִפְּקוּן מִנֵּהּ מַיָּא וְיִשְׁתֵּי עַמָּא וַעֲבַד כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי סָבֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י והכית בצור. על הצור לא נאמר אלא בצור, מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו סנפרינון והצור נבקע מפניו:

(ז) וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמְרִיבָה עַל רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נַסֹּתָם אֶת יְהוָה לֵאמֹר הֲיֵשׁ יְהוָה בְּקִרְבֵּנוּ אִם אָיִן: וּקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא נְסִיתָא וּמַצּוּתָא עַל דְּנָצוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל דְּנַסְיאוּ קֳדָם יְיָ לְמֵימַר הֲאִית שְׁכִינְתָּא דַיְיָ בֵּינָנָא אִם לָא: (ח) וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בִּרְפִידִם: וַאֲתָא עֲמָלֵק וַאֲגַח קְרָבָא עִם יִשְׂרָאֵל בִּרְפִידִם:

רש"י ויבא עמלק וגו' . סמך פרשה זו למקרא זה, לומר תמיד אני ביניכם ומזמן לכל צרכיכם, ואתם אומרים (פסוק ז) היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים אלי ותדעון היכן אני. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הבן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שניה וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הבן ראית את אבא. אמר לו אביו אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו:

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וְצֵא הִלָּחֶם בַּעֲמָלֵק מָחָר אָנֹכִי נִצָּב עַל רֹאשׁ הַגִּבְעָה וּמַטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי: וַאֲמַר מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנָא גֻּבְרַיָּא וּפוֹק אֲגַח קְרָבָא בַּעֲמָלֵק מָחָר אֲנָא קָאֵם עַל רֵישׁ רְמָתָא וְחוּטְרָא דְאִתְעֲבִידוּ בֵּהּ נְסִין מִן קֳדָם יְיָ בִּידִי:

רש"י בחר לנו. לי ולך, השוהו לו, מכאן אמרו יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חברך כמורא רבך, מנין שנאמר (במדבר יב יא) ויאמר אהרן אל משה בי אדני והלא אהרן גדול מאחיו היה ועושה את חברו כרבו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר (שם יא כח) אדני משה כלאם, כלם מן העולם, חייבין הם כליה, המורדים בך, כאלו מרדו בהקדוש ברוך הוא: וצא הלחם. צא מן הענן והלחם בו: מחר. בעת המלחמה אנכי נצב: בחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא שתהא זכותן מסיעתן. דבר אחר בחר לנו אנשים שיודעין לבטל כשפים לפי שבני עמלק מכשפין היו:

(י) וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֶם בַּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה אַהֲרֹן וְחוּר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה:
וַעֲבַד יְהוֹשֻׁעַ כְּמָא דְאֲמַר לֵהּ מֹשֶׁה לְאַגָּחָא קְרָבָא בַּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה אַהֲרֹן וְחוּר סְלִיקוּ לְרֵישׁ רָמְתָא:

רש"י ומשה אהרן וחור. מכאן לתענית שצריכים שלשה לעבור לפני התבה, שבתענית היו שרוים: חור. בנה של מרים היה וכלב בעלה:

(יא) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגָבַר עֲמָלֵק: וְהָיוּ כֵּד יָרִים מֹשֶׁה יְדוֹהִי וּמִתְגַּבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכַד מַנַּח יְדוֹהִי וּמִתְגַּבְּרִין דְּבֵית עֲמָלֵק:

רש"י כאשר ירים משה ידו. וכי ידיו של משה נוצחות היו המלחמה וכו' כדאיתא בראש השנה (כט א) :

(יב) וִידֵי מֹשֶׁה כְּבֵדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיָּשִׂימוּ תַּחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחוּר תָּמְכוּ בְיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו אֱמוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ: וַיֶּחֱלַשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֲמָלֵק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חָרֶב:
וִידֵי מֹשֶׁה יְקָרָן וּנְסִיבוּ אַבְנָא וְשַׁוִיאוּ תְּחוֹתוֹהִי וִיתֵב עֲלַהּ וְאַהֲרֹן וְחוּר סַעְדָן בִּידוֹהִי מִכָּא חַד וּמִכָּא חַד וַהֲוָה יְדוֹהִי פְּרִיסָן בִּצְלוֹ עַד דְּעַל שִׁמְשָׁא:

רש"י וידי משה כבדים. בשביל שנתעצל במצוה ומנה אחר תחתיו, נתיקרו ידיו: ויקחו. אהרן וחור: אבן וישימו תחתיו. ולא ישב לו על כר וכסת. אמר ישראל שרויין בצער, אף אני אהיה עמהם בצער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו באמונה פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה: עד בא השמש. שהיו עמלקים מחשבין את השעות באצטרולוגיאה באיזו שעה הם נוצחים, והעמיד להם משה חמה וערבב את השעות:

(יג) וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֲמָלֵק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חָרֶב: וְתַבַּר יְהוֹשֻׁעַ יָת עֲמָלֵק וְיָת עַמֵּהּ לְפִתְגָם דְּחָרֶב:

רש"י ויחלש יהושע. חתך ראשי גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כלם, מכאן אנו למדין שעשה על פי הדבור של שכינה:

(יד) **מפטיר** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת זִכָּרוֹן בַּסֵּפֶר וְשִׂים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחֹה אֶמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתָב דָּא דּוּכְרָנָא בְּסִפְרָא וְשַׁוִּי קֳדָם יְהוֹשֻׁעַ אֲרֵי מְמַחֵא אֶמְחֵי יָת דּוּכְרָנָא דַּעֲמָלֵק מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא:

רש"י כתב זאת זכרון. שבא עמלק להזדוג לישראל קדם לכל האמות: ושים באזני יהושע. המכניס את ישראל לארץ, שיצוה את ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס את ישראל לארץ: כי מחה אמחה. לכך אני מזהירך כן, כי חפץ אני למחותו:

(טו) וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה נִסִּי: וּבְנָא מֹשֶׁה מַדְבְּחָא וּפְלַח עֲלוֹהִי קֳדָם יְיָ דַּעֲבַד לֵהּ נִסִּין:

רש"י ויקרא שמו. של מזבח: ה' נסי. הקדוש ברוך הוא עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח זוכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו:

(טז) וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַיהוָה בַּעֲמָלֵק מִדֹּר דֹּר: וַאֲמַר בְּשִׁבוּעָה אֲמִירָא דָּא מִן קֳדָם דְּחֵילָא דִּשְׁכִינְתֵּהּ עַל כָּרְסֵהּ יְקָרֵהּ דְּעָתִיד דְּאִתְנַח קְרָבָא קֳדָם יְיָ בְּדְבֵית עֲמָלֵק לְשֵׁצָיוּתְהוֹן מְדָרֵי עָלְמָא: פפפ:

רש"י ויאמר. משה: כי יד על כס יה. ידו של הקדוש ברוך הוא הרמה לשבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית, ומהו כס, ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקדוש ברוך הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כלו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר (תהלים ט ז) האויב תמו חרבות לנצח, זהו עמלק שכתוב בו (עמוס א יא) ועברתו שמרה נצח, (תהלים שם) וערים נתשת אבד זכרם המה, מהו אומר אחריו (תהלים ט ח) וה' לעולם ישב, הרי השם שלם, (תהלים שם) כונן למשפט כסאו, הרי כסאו שלם:

הפטרת בשלח - שופטים ד

(**כאן מתחילים האשכנזים**) (ד) וּדְבוֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֵשֶׁת לַפִּידוֹת הִיא שֹׁפְטָה אֶת יִשְׂרָאֵל בָּעֵת הַהִיא: (ה) וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת תֹּמֶר דְּבוֹרָה בֵּין הָרָמָה וּבֵין בֵּית אֵל בְּהַר אֶפְרָיִם וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַמִּשְׁפָּט: (ו) וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרָק בֶּן אֲבִינֹעַם מִקֶּדֶשׁ נַפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמָשַׁכְתָּ בְּהַר תָּבוֹר וְלָקַחְתָּ עִמְּךָ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נַפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלוּן: (ז) וּמָשַׁכְתִּי אֵלֶיךָ אֶל נַחַל קִישׁוֹן אֶת סִיסְרָא שַׂר צְבָא יָבִין וְאֶת רִכְבּוֹ וְאֶת הֲמוֹנוֹ וּנְתַתִּיהוּ בְּיָדֶךָ: (ח) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרָק אִם תֵּלְכִי עִמִּי וְהָלָכְתִּי וְאִם לֹא תֵלְכִי עִמִּי לֹא אֵלֵךְ: (ט) וַתֹּאמֶר הָלֹךְ אֵלֵךְ עִמָּךְ אֶפֶס כִּי לֹא תִהְיֶה תִּפְאַרְתְּךָ עַל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֵךְ כִּי בְיַד אִשָּׁה יִמְכֹּר יְהוָה אֶת סִיסְרָא וַתָּקָם דְּבוֹרָה וַתֵּלֶךְ עִם בָּרָק קֶדְשָׁה: (י) וַיִּזְעַק

בָּרָק אֶת זְבוּלֵן וְאֶת נַפְתָּלִי קֶדְשָׁה וַיַּעַל בְּרַגְלָיו עֲשֶׂרֶת אַלְפֵי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוֹרָה: (יא) וְחֶבֶר הַקֵּינִי נִפְרָד מִקַּיִן מִבְּנֵי חֹבָב חֹתֵן מֹשֶׁה וַיֵּט אָהֳלוֹ עַד אֵלוֹן (בצענים) בְּצַעֲנַנִּים אֲשֶׁר אֵת קֶדֶשׁ: (יב) וַיַּגִּדוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָּרָק בֶּן אֲבִינֹעַם הַר תָּבוֹר: (יג) וַיַּזְעֵק סִיסְרָא אֶת כָּל רִכְבּוֹ תְּשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב בַּרְזֶל וְאֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מֵחֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל נַחַל קִישׁוֹן: (יד) וַתֹּאמֶר דְּבוֹרָה אֶל בָּרָק קוּם כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת סִיסְרָא בְּיָדֶךָ הֲלֹא יְהוָה יָצָא לְפָנֶיךָ וַיֵּרֶד בָּרָק מֵהַר תָּבוֹר וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו: (טו) וַיָּהָם יְהוָה אֶת סִיסְרָא וְאֶת כָּל הָרֶכֶב וְאֶת כָּל הַמַּחֲנֶה לְפִי חֶרֶב לִפְנֵי בָרָק וַיֵּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמֶּרְכָּבָה וַיָּנָס בְּרַגְלָיו: (טז) וּבָרָק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל מַחֲנֵה סִיסְרָא לְפִי חֶרֶב לֹא נִשְׁאַר עַד אֶחָד: (יז) וְסִיסְרָא נָס בְּרַגְלָיו אֶל אֹהֶל יָעֵל אֵשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יָבִין מֶלֶךְ חָצוֹר וּבֵין בֵּית חֶבֶר הַקֵּינִי: (יח) וַתֵּצֵא יָעֵל לִקְרַאת סִיסְרָא וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלַי אַל תִּירָא וַיָּסַר אֵלֶיהָ הָאֹהֱלָה וַתְּכַסֵּהוּ בַּשְּׂמִיכָה: (יט) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי נָא מְעַט מַיִם כִּי צָמֵאתִי וַתִּפְתַּח אֶת נאוד הֶחָלָב וַתַּשְׁקֵהוּ וַתְּכַסֵּהוּ: (כ) וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וְהָיָה אִם אִישׁ יָבוֹא וּשְׁאֵלֵךְ וְאָמַר הֲיֵשׁ פֹּה אִישׁ וְאָמַרְתְּ אָיִן: (כא) וַתִּקַּח יָעֵל אֵשֶׁת חֶבֶר אֶת יְתֵד הָאֹהֶל וַתָּשֶׂם אֶת הַמַּקֶּבֶת בְּיָדָהּ וַתָּבוֹא אֵלָיו בַּלָּאט וַתִּתְקַע אֶת הַיְתֵד בְּרַקָּתוֹ וַתִּצְנַח בָּאָרֶץ וְהוּא נִרְדָּם וַיָּעַף וַיָּמֹת: (כב) וְהִנֵּה בָרָק רֹדֵף אֶת סִיסְרָא וַתֵּצֵא יָעֵל לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר לוֹ לֵךְ וְאַרְאֶךָּ אֶת הָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה מְבַקֵּשׁ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וְהִנֵּה סִיסְרָא נֹפֵל מֵת וְהַיְתֵד בְּרַקָּתוֹ: (כג) וַיַּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבִין מֶלֶךְ כְּנַעַן לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כד) וַתֵּלֶךְ יַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָלוֹךְ וְקָשָׁה עַל יָבִין מֶלֶךְ כְּנַעַן עַד אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבִין מֶלֶךְ כְּנָעַן:

ה (א) וַתָּשַׁר דְּבוֹרָה וּבָרָק בֶּן אֲבִינֹעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: (**כאן מתחילים הספרדים**) (ב) בְּפָרַע פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרֲכוּ יְהוָה: (ג) שִׁמְעוּ מְלָכִים הַאֲזִינוּ רוֹזְנִים אָנֹכִי לַיהוָה אָנֹכִי אָשִׁירָה אֲזַמֵּר לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ד) יְהוָה בְּצֵאתְךָ מִשֵּׂעִיר בְּצַעְדְּךָ מִשְּׂדֵה אֱדוֹם אֶרֶץ רָעָשָׁה גַּם שָׁמַיִם נָטָפוּ גַּם עָבִים נָטְפוּ מָיִם: (ה) הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה סִינַי מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ו) בִּימֵי שַׁמְגַּר בֶּן עֲנָת בִּימֵי יָעֵל חָדְלוּ אֳרְחוֹת וְהֹלְכֵי נְתִיבוֹת יֵלְכוּ אֳרְחוֹת עֲקַלְקַלּוֹת: (ז) חָדְלוּ פְרָזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חָדֵלוּ עַד שַׁקַּמְתִּי דְּבוֹרָה שַׁקַּמְתִּי אֵם בְּיִשְׂרָאֵל: (ח) יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אָז לָחֶם שְׁעָרִים מָגֵן אִם יֵרָאֶה וְרֹמַח בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: (ט) לִבִּי לְחוֹקְקֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים בָּעָם בָּרֲכוּ יְהוָה: (י) רֹכְבֵי אֲתֹנוֹת צְחֹרוֹת יֹשְׁבֵי עַל מְדִין וְהֹלְכֵי עַל דֶּרֶךְ שִׂיחוּ: (יא) מְקוֹל מְחַצְּצִים בֵּין מַשְׁאֲבִים שָׁם יִתְּנוּ צִדְקוֹת יְהוָה צִדְקֹת פְּרָזוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל אָז יָרְדוּ לַשְּׁעָרִים עַם יְהוָה: (יב) עוּרִי עוּרִי דְּבוֹרָה עוּרִי עוּרִי דַּבְּרִי שִׁיר קוּם בָּרָק וּשְׁבֶה שִׁבְיְךָ בֶּן אֲבִינֹעַם: (יג) אָז יָרַד שָׂרִיד לְאַדִּירִים עָם יְהוָה יָרַד לִי בַּגִּבּוֹרִים: (יד) מִנִּי אֶפְרַיִם שָׁרְשָׁם בַּעֲמָלֵק אַחֲרֶיךָ בִנְיָמִין בַּעֲמָמֶיךָ מִנִּי מָכִיר יָרְדוּ מְחֹקְקִים וּמִזְבּוּלֵן מֹשְׁכִים

בְּשֵׁבֶט סֹפֵר: (טו) וְשָׂרֵי בִּישְׁשַׁכָר עִם דְּבֹרָה וְיִשָּׂשכָר כֵּן בָּרָק בָּעֵמֶק שֻׁלַּח בְּרַגְלָיו בִּפְלַגּוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חִקְקֵי לֵב: (טז) לָמָּה יָשַׁבְתָּ בֵּין הַמִּשְׁפְּתַיִם לִשְׁמֹעַ שְׁרִקוֹת עֲדָרִים לִפְלַגּוֹת רְאוּבֵן גְּדוֹלִים חִקְרֵי לֵב: (יז) גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן וְדָן לָמָּה יָגוּר אֲנִיּוֹת אָשֵׁר יָשַׁב לְחוֹף יַמִּים וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכּוֹן: (יח) זְבֻלוּן עַם חֵרֵף נַפְשׁוֹ לָמוּת וְנַפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: (יט) בָּאוּ מְלָכִים נִלְחָמוּ אָז נִלְחֲמוּ מַלְכֵי כְנַעַן בְּתַעְנַךְ עַל מֵי מְגִדּוֹ בֶּצַע כֶּסֶף לֹא לָקָחוּ: (כ) מִן שָׁמַיִם נִלְחָמוּ הַכּוֹכָבִים מִמְּסִלּוֹתָם נִלְחֲמוּ עִם סִיסְרָא: (כא) נַחַל קִישׁוֹן גְּרָפָם נַחַל קְדוּמִים נַחַל קִישׁוֹן תִּדְרְכִי נַפְשִׁי עֹז: (כב) אָז הָלְמוּ עִקְבֵי סוּס מִדַּהֲרוֹת דַּהֲרוֹת אַבִּירָיו: (כג) אֹרוּ מֵרוֹז אָמַר מַלְאַךְ יְהוָה אֹרוּ אָרוֹר יֹשְׁבֶיהָ כִּי לֹא בָאוּ לְעֶזְרַת יְהוָה לְעֶזְרַת יְהוָה בַּגִּבּוֹרִים: (כד) תְּבֹרַךְ מִנָּשִׁים יָעֵל אֵשֶׁת חֶבֶר הַקֵּינִי מִנָּשִׁים בָּאֹהֶל תְּבֹרָךְ: (כה) מַיִם שָׁאַל חָלָב נָתָנָה בְּסֵפֶל אַדִּירִים הִקְרִיבָה חֶמְאָה: (כו) יָדָהּ לַיתֵד תִּשְׁלַחְנָה וימינה וִימִינָהּ לְהַלְמוּת עָמֲלִים וְהָלְמָה סִיסְרָא מָחֲקָה רֹאשׁוֹ וּמָחֲצָה וְחָלְפָה רַקָּתוֹ: (כז) בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכָב בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפָל בַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל שָׁדוּד: (כח) בְּעַד הַחַלּוֹן נִשְׁקְפָה וַתְּיַבֵּב אֵם סִיסְרָא בְּעַד הָאֶשְׁנָב מַדּוּעַ בֹּשֵׁשׁ רִכְבּוֹ לָבוֹא מַדּוּעַ אֶחֱרוּ פַּעֲמֵי מַרְכְּבוֹתָיו: (כט) חַכְמוֹת שָׂרוֹתֶיהָ תַּעֲנֶינָּה אַף הִיא תָּשִׁיב אֲמָרֶיהָ לָהּ: (ל) הֲלֹא יִמְצְאוּ יְחַלְּקוּ שָׁלָל רַחַם רַחֲמָתַיִם לְרֹאשׁ גֶּבֶר שְׁלַל צְבָעִים לְסִיסְרָא שְׁלַל צְבָעִים רִקְמָה צֶבַע רִקְמָתַיִם לְצַוְּארֵי שָׁלָל: (לא) כֵּן יֹאבְדוּ כָל אוֹיְבֶיךָ יְהוָה וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מסכת פרה פרק ו

א. הַמְקַדֵּשׁ וְנָפַל הַקִּדּוּשׁ עַל יָדוֹ אוֹ עַל הַצַּד וְאַחַר כָּךְ נָפַל עַל הַשֹּׁקֶת, פָּסוּל. נָפַל מִן הַשֹּׁפוֹפֶרֶת לַשֹּׁקֶת, פָּסוּל. נָטַל מִשֹּׁפוֹפֶרֶת וְכִסָּה, אוֹ שֶׁהֶגִיף אֶת הַדֶּלֶת, הַקִּדּוּשׁ כָּשֵׁר, וְהַמַּיִם פְּסוּלִים. זָקְפָהּ בָּאָרֶץ, פָּסוּל. לְתוֹךְ יָדוֹ, כָּשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁאֻפְשָׁר:

ברטנורה (א) **המקדש**. מי חטאת. הבא ליתן מאפר הפרה לתוך המים. והוא קידוש האמור בכל מכלתין: **או על הצד**. על צדו של הכלי: **ואחר כך נפל לשוקת**. על המים שבתוך השוקת, פסולים אותן המים להזאה, דכתיב (במדבר יט) ולקחו ונתן, עד שיבוא האפר בתוך המים מכח אדם: **נטל מן השפופרת וכיסה**. נטל אפר מן השפופרת וכיסה השפופרת קודם שיקדש דהיינו קודם שיתן האפר במים: **או שהגיף את הדלת**. קודם שיקדש: **הקידוש כשר**. דהיינו האפר שבידו לפי שמלאכה אינה פוסלת באפר כדאמרן: **והמים פסולים**. דנעשית מלאכה עם המים, ולעיל פרק פרת חטאת שנינו שהמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר: **זקפה בארץ**. לאחר שנטל האפר מן השפופרת

הניח השפופרת בארץ קודם שיתן האפר במים: **פסול**. המילוי דהיינו המים לפי שעשה מלאכה עם המים. ואם הניח השפופרת בידו וכפה ידו עליה כדי שלא יתפזר האפר שבתוכה ואחר כך נתן האפר על המים, כשר המילוי דהיינו המים, דאין זו חשובה מלאכה: **לפי שאי אפשר**. לשמור האפר שבתוך השפופרת אם לא יכוף ידו על פיה, שהרי אינו יכול להשיב הפקק על פיה עד שיקדש. פירוש אחר, זקפה בארץ הניח האפר בארץ, פסול האפר, דכתיב למשמרת, [ובארץ אינה למשמרת] ואם נתן האפר לתוך ידו כשר, דאפשר לשמרו ושפיר קרינן ביה למשמרת. ולפי זה גרסינן לפי שאפשר:

ב. הָיָה קִדּוּשׁ צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, נוֹטֵל וּמְקַדֵּשׁ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כֹּל שֶׁנָּגַע בַּמַּיִם, אֵין מְקַדְּשִׁין בּוֹ. זָלַף אֶת הַמַּיִם וְנִמְצָא קִדּוּשׁ מִלְּמַטָּן, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, מְנַגֵּב וּמְקַדֵּשׁ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים. כֹּל שֶׁנָּגַע בַּמַּיִם, אֵין מְקַדְּשִׁין בּוֹ:

ברטנורה (ב) **היה קידוש צף על פני המים**. שנתן על המים אפר הרבה. ולאפר עצמו קרי קידוש: **נוטל**. מאותו אפר: **ומקדש**. בו מים אחרים, ואפילו באותו שנגע במים מקדש וחוזר ומקדש כמה פעמים, אלא שמנגבו: **זלף את המים**. הזה מן המים המקודשים על האדם ועל הכלים עד שכלו כל המים, והאפר נשאר בשולי הכלי: **וחכמים אומרים וכו'**. והלכה כחכמים בתרוייהו:

ג. הַמְקַדֵּשׁ בַּשֹּׁקֶת וְהַטִּפֵּי בְתוֹכָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁפִּיו צַר כָּל שֶׁהוּא, הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ מְקֻדָּשִׁין. אִם הָיָה סְפוּג, הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ פְּסוּלִים. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה, יְזַלֵּף עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לַסְּפוּג. נָגַע בַּסְּפוּג, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם צָפִין עַל גַּבָּיו כָּל שֶׁהֵן, פְּסוּלִין:

ברטנורה (ג) **טפי**. פך קטן שפיו צר והמים היורדים ממנו יורדים טיף טיף: **אע"פ שפיו צר**. פחות משפופרת הנוד: **המים שבתוכו מקודשים**. וכשרים להזות אף על פי שלא נכנס שם מאפר הפרה כלל, דהוו כאילו מחוברים למים שבשוקת: **היה ספוג**. אם בשעת מילוי היה ספוג בשוקת, המים הבלועים בספוג פסולים, דמים חיים אל כלי בעינן, ואין הספוג כלי: **יזלף עד שהוא מגיע לספוג**. כשבא ליטול המים וליתנם הצלוחית, שופך כל המים עד שמגיע לספוג, אבל לא ישפוך מן המים שבספוג כלל, כדי שלא יתערבו המים שבספוג שהם פסולים עם המים שבשוקת שהם כשרים ויפסלו כולם:

ד. נָתַן יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ אוֹ עֲלֵי יְרָקוֹת כְּדֵי שֶׁיַּעַבְרוּ הַמַּיִם לֶחָבִית, פְּסוּלִים. עֲלֵי קָנִים וַעֲלֵי אֱגוֹז, כְּשֵׁרִים. זֶה הַכְּלָל, דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טֻמְאָה, פָּסוּל. וְדָבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, כָּשֵׁר:

ברטנורה (ד) **נתן ידו או רגלו**. הרי שהיה קילוח יורד מהר מעוקם ואינו יורד לתוך החבית שרוצה למלאותה לקידוש, ונתן ידו למעלה בראש ההר לעשותה כעין צנור כדי שיעברו המים דרך ידו לחבית של קידוש, וכל עלי ירקות הראויין לאכילה ומקבלין טומאה:

פסולים. המים. כדילפינן בפרק ב' דזבחים (דף כה) מדכתיב (ויקרא יא) מקוה מים יהיה טהור, הוייתן על ידי טהרה תהא. ואע"ג דהאי קרא במקוה הוא דכתיב, ילפינן מיניה כל הויות. והכי הוי משמעות דקרא, הוייתן של כל המים המטהרים, על ידי טהרה תהא, בין שאתה מהוה אותן להיות מקוה או מילוי, הוי מהוה אותן על ידי דבר שאינו מקבל טומאה:

ה. הַמְפַנֶּה אֶת הַמַּעְיָן לְתוֹךְ הַגַּת אוֹ לְתוֹךְ הַגֶּבִים, פְּסוּלִים לַזָּבִים וְלַמְצוֹרָעִים וּלְקַדֵּשׁ בָּהֶן מֵי חַטָּאת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְמַלְּאוּ בְכֶלִי:

ברטנורה (ה) **המפנה את המעין לתוך הגת**. שעשה חריץ מן המעין עד הגת כדי שיפנו שם מי המעין, ואחר כך הפסיקן: **גת**. בור שעושין לפני הגת כדי לקבל את היין, קרוי גת: **גבים**. לשון עשה את הנחל הזה גבים האמור בספר מלכים (ב ג) והוא רקק של מים: **פסולים**. לזבים לטבילה, דלאו מים חיים נינהו: **ולמצורעים**. דבעינן מים חיים להזות עליו עם דם הצפור: **ולקדש** [**בהן מי חטאת**. בעינן מים חיים, והני כיון דהפסיקן לאו מים חיים נינהו. והא דקתני מפני שלא נתמלאו בכלי, כדי לפוסלן לקידוש בכל ענין אפילו בא לקדש בתוך הגת או בתוך הגביס עצמן:

גמרא נדה דף י"ז ע"א

אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי חֲמִשָּׁה דְבָרִים הֵן שֶׁהָעוֹשֶׂה אוֹתָן מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ וְדָמוֹ בְּרֹאשׁוֹ. הָאוֹכֵל שׁוּם קָלוּף וּבָצֵל קָלוּף וּבֵיצָה קְלוּפָה. וְהַשּׁוֹתֶה מַשְׁקִין מְזוּגִין שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן הַלַּיְלָה. וְהַלָּן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת. וְהַנּוֹטֵל צִפָּרְנָיו וְזוֹרְקָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְהַמַּקִּיז דָּם וּמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ. אוֹכֵל שׁוּם קָלוּף וְכוּ'. וְאַף עַל גַּב דְּמַנְחֵי בְּסֵילְתָּא וּמְצַיְירֵי וַחֲתִימֵי רוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶן. וְלָא אֲמָרָן אֶלָּא דְּלָא שַׁיֵּיר בָּהֶן עִיקָּרָן אוֹ קְלִיפְתָן. אֲבָל שַׁיֵּיר בָּהֶן עִיקָּרָן אוֹ קְלִיפְתָן לֵית לָן בָּהּ:

רש"י **מתחייב בנפשו**. כלומר הוא גורם לעצמו: **דמו בראשו**. נענש על עצמו וחובת דמו נדרשת ממנו לאחר מיתתו וראיה לדבר ודמו בראשנו דמרגלים חובת דמו יהא מוטל בראשנו: **שעבר עליהם הלילה**. אכולהו קאי אשום בצל ומשקין: **בסילתא**. סל: **עיקרן**. שערו' שבראש השום והבצל:

זוהר יתרו דף פ"ח ע"ב

תָּא חֲזֵי בִּסְעוּדָתֵי אִלֵּין אִשְׁתְּמוֹדְעוּן יִשְׂרָאֵל דְּאִינּוּן בְּנֵי מַלְכָּא דְּאִינּוּן מֵהֵיכְלָא דְמַלְכָּא דְּאִינּוּן בְּנֵי מְהֵימְנוּתָא. וּמָאן דְּפָגִים חַד סְעוּדָתָא מִנַּיְיהוּ אַחֲזֵי פְּגִימוּתָא לְעֵילָא וְאַחֲזֵי גַּרְמֵיהּ דְּלָאו מִבְּנֵי מַלְכָּא עִלָּאָה הוּא דְּלָאו מִבְּנֵי הֵיכְלָא דְמַלְכָּא הוּא דְּלָאו מִזַּרְעָא קַדִּישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל הוּא וְיַהֲבִין עֲלֵיהּ חֻמְרָא דְתַלְתֵּל מִילִּין דִּינָא דְגֵיהִנָּם וְגוֹמֵר. וְתָא חֲזֵי בְּכֻלְּהוּ שְׁאַר זִמְנִין וְחַגִּין בָּעֵי בַר נַשׁ לֶהֱוֵי וּלְמֶהֱוֵי לְמִסְכְּנֵי. וְאִי הוּא חָדֵי בִּלְחוֹדוֹי וְלָא יָהִיב לְמִסְכְּנֵי

עוֹנֶשׁיהּ סַגִּי. דְּהָא בִּלְחוֹדוֹי חָדֵי וְלָא יָהִיב חֵידוּ לְאַחֲרָא. עֲלֵיהּ כְּתִיב (מלאכי ב') וְזֵרִיתִי פֶּרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם. וְאִי אִיהוּ בְּשַׁבְּתָא חָדֵי אַף עַל גַּב דְּלָא יָהִיב לְאַחֲרָא. לָא יַהֲבִין עֲלֵיהּ עוֹנְשָׁא כִּשְׁאַר זִמְנִין וְחַגִּין. דִּכְתִיב פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם קָאָמַר וְלֹא פֶּרֶשׁ שַׁבַּתְכֶם. וּכְתִיב (ישעי' א') חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי. וְאִלּוּ שַׁבָּת לָא קָאָמַר. וּבְגִינֵי כָךְ כְּתִיב בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּמִשּׁוּם דְּכָל מְהֵימְנוּתָא אִשְׁתְּכַח בְּשַׁבְּתָא יַהֲבִין לֵיהּ לְבַר נַשׁ נִשְׁמָתָא אַחֲרָא נִשְׁמָתָא עִלָּאָה נִשְׁמָתָא דְכָל שְׁלִימוּ בַּהּ כְּדוּגְמָא דְעָלְמָא דְאָתֵי. וּבְגִינֵי כָךְ אִקְרֵי שַׁבָּת. מַהוּ שַׁבָּת. שְׁמָא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁמָא דְאִיהוּ שְׁלִים מִכָּל סִטְרוֹי. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי וַדַּאי כָּךְ הוּא. וַוי לֵיהּ לְבַר נַשׁ דְּלָא אַשְׁלִים חֶדְוָותָא דְמַלְכָּא קַדִּישָׁא. וּמָאן חֶדְוָותָא דִילֵיהּ. אֶלָּיִן תְּלַת סְעוּדָתֵי דְמְהֵימְנוּתָא. סְעוּדָתֵי דְאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב כְּלִילָן בְּהוּ וְכֻלְּהוּ חֵידוּ עַל חֵידוּ מְהֵימְנוּתָא שְׁלִימוּתָא מִכָּל סִטְרוֹי:

תרגום הזוהר בֹּא וּרְאֵה, בַּסְּעֻדּוֹת הָאֵלּוּ נִכָּרִים יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּנֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֵם מֵהֵיכָל הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֵם בְּנֵי הָאֱמוּנָה. וּמִי שֶׁפּוֹגֵם סְעֻדָּה אַחַת מֵהֶם, מַרְאֶה פְּגָם לְמַעְלָה, וּמַרְאֶה עַצְמוֹ, שֶׁאֵינוֹ מִבְּנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, שֶׁאֵינוֹ מִבְּנֵי הֵיכָל הַמֶּלֶךְ, שֶׁאֵינוֹ מִזֶּרַע קָדוֹשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְנוֹתְנִים עָלָיו כֹּבֶד שֶׁל שֹׁלֶשׁ דְּבָרִים, דִּין גֵּיהִנֹּם וּמִלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג, חֶבְלֵי מָשִׁיחַ. (שבת קי"ח). וּבֹא וּרְאֵה, בְּכָל שְׁאָר הַזְּמַנִּים וְהַחַגִּים צָרִיךְ הָאָדָם לִשְׂמֹחַ וּלְשַׂמֵּחַ אֶת הֶעָנִי. וְאִם הוּא שָׂמֵחַ בִּלְבַדּוֹ, וְאֵינוֹ נוֹתֵן לָעָנִי, עָנְשׁוֹ גָּדוֹל, כִּי שָׂמֵחַ בִּלְבַדּוֹ וְאֵינוֹ נוֹתֵן שִׂמְחָה לְאַחֵר. עָלָיו כָּתוּב, וְזֵרִיתִי פֶּרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם. וְאִם הוּא שָׂמֵחַ בַּשַּׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לְאַחֵר, אֵין נוֹתְנִים עָלָיו עֹנֶשׁ כִּשְׁאָר הַזְּמַנִּים וְהַחַגִּים, שֶׁכָּתוּב, פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם. פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם אוֹמֵר וְלֹא פֶּרֶשׁ שַׁבַּתְכֶם. וְכָתוּב, חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי. וְאִלּוּ שַׁבָּת אֵינוֹ אוֹמֵר. וּמִשּׁוּם זֶה כָּתוּב, בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּמִשּׁוּם שֶׁכָּל הָאֱמוּנָה נִמְצָא בַּשַּׁבָּת, נוֹתְנִים לָאָדָם נְשָׁמָה אַחֶרֶת, נְשָׁמָה עֶלְיוֹנָה, נְשָׁמָה שֶׁכָּל הַשְּׁלֵמוּת בָּהּ כְּמוֹ עוֹלָם הַבָּא. וּמִשּׁוּם זֶה נִקְרָא שַׁבָּת. מַהוּ שַׁבָּת. הוּא הַשֵּׁם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת, הַשֵּׁם, שֶׁהוּא שָׁלֵם מִכָּל צְדָדָיו. בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי וַדַּאי כָּךְ הוּא, אוֹי לוֹ לָאָדָם שֶׁאֵינוֹ מַשְׁלִים הַשִּׂמְחָה שֶׁל מֶלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. וּמַהוּ הַשִּׂמְחָה שֶׁלּוֹ. הוּא אֵלּוּ שְׁלֹשׁ הַסְּעֻדּוֹת שֶׁל הָאֱמוּנָה, סְעֻדּוֹת שֶׁאַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב כְּלוּלִים בָּהֶן, וְכֻלָּם שִׂמְחָה עַל שִׂמְחָה, אֱמוּנָה, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, הַשְּׁלֵמָה מִכָּל צְדָדֶיהָ.

הלכה פסוקה

הר"מ ה' שבת פרק ו'

א. אָסוּר לוֹמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְצֻוֶּה עַל הַשַּׁבָּת וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ מִקּוֹדֶם הַשַּׁבָּת. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְאוֹתָהּ מְלָאכָה אֶלָּא לְאַחַר הַשַּׁבָּת.

וְדָבָר זֶה אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּדֵי שֶׁלֹּא תִהְיֶה שַׁבָּת קַלָּה בְּעֵינֵיהֶן וְיָבוֹאוּ לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמָן: **ב**. גּוֹי שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה מֵעַצְמוֹ בְּשַׁבָּת אִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל עָשָׂה אוֹתָהּ אָסוּר לֵיהָנוֹת מֵאוֹתָהּ מְלָאכָה עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁתֵּעָשֶׂה וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַדָּבָר בְּפַרְהֶסְיָא עַד שֶׁיֵּדְעוּ בּוֹ רַבִּים שֶׁדָּבָר זֶה בִּשְׁבִיל פְּלוֹנִי הוּא נַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת. וְאִם בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ בִּלְבַד עָשָׂה מֻתָּר לֵיהָנוֹת בָּהּ בְּשַׁבָּת: **ג**. כֵּיצַד גּוֹי שֶׁמַּדְלִיק אֶת הַנֵּר מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ יִשְׂרָאֵל וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר. עָשָׂה גּוֹי כֶּבֶשׁ לִירֶד בּוֹ מִן הַסְּפִינָה יֵרֵד אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל וְאִם עָשָׂה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר. מִלֵּא מַיִם לְהַשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ מַשְׁקֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר. לִקֵּט עֲשָׂבִים לְהַאֲכִיל לִבְהֶמְתּוֹ מַנִּיחַ יִשְׂרָאֵל בְּהֶמְתּוֹ לֶאֱכוֹל מֵהֶן וְהוּא שֶׁלֹּא יֵהָא אוֹתוֹ הַגּוֹי מַכִּיר לְאוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁמָּא יַרְבֶּה בְּמַלַּאכְתּוֹ בִּשְׁבִילוֹ וְנִמְצָא עוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר לְהַרְבּוֹת בּוֹ לֹא יֵהָנֶה בּוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן אֵינוֹ מַכִּירוֹ:

מוסר

מלוקט

מִי שֶׁנִּדְבָה רוּחוֹ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁמִירַת שַׁבָּת צְרִיכָה אֵלָיו בְּיוֹתֵר כִּי הִנֵּה בְּחַטָּאתוֹ נִסְתַּלְּקָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁבּוֹ וּבָאָה הַסִּטְרָא אַחֲרָא וְהַקְּטֵגוֹרִים שֶׁנִּבְרְאוּ בְּחַטֹּאתָיו הֵם חוֹנִים סָבִיב סָבִיב לוֹ. וְהַשּׁוֹמֵר שַׁבָּת כְּאִלּוּ מְקַיֵּים הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. וְיָבוֹאוּ סַנֵּיגוֹרִים וְיִדְחוּ הַמַּלְאָכִי חַבָּלָה וּבְהִיוֹת שֶׁהוּא בַּעַל תְּשׁוּבָה נִמְשָׁךְ עָלָיו בְּשַׁבָּת נִיצוּץ מֵהַשְׁכִינָה וְדוֹחֶה הַסִּטְרָא אַחֲרָא אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ. וְנִמְצָא כִּי בִּשְׁמִירַת שַׁבָּת נִתְקָנוּ נַפְשׁוֹ וְגוּפוֹ. וְצָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּין בְּמַה שֶׁאוֹכֵל בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא לְעַנֵּג הַשַּׁבָּת לְקַיֵּים מִצְוָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְזֶה שֶׁאָמַר (שמות ל') וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִיא לָכֶם לַהֲנָאַתְכֶם כְּלוֹמַר אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁהוּא הֲנָאָה וְעוֹנֶג קֹדֶשׁ הִיא שֶׁצָּרִיךְ שֶׁתְּכַוְּנוּ לְקַדֵּשׁ לְקַיֵּים מִצְוָתָיו יִתְבָּרַךְ וְהוּא עִיקָר גָּדוֹל לְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וְכָכָה יַעֲשֶׂה תָּדִיר בְּכָל שַׁבָּת. וְהִיא סְגוּלָה לְהִתְרַחֵק מִיֵּצֶר הָרָע וְלִדְבֵק אֶל הַקְּדוּשָׁה הוּא בְּרַחֲמָיו יַעַזְרֵנוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמוֹ:

פרשת יתרו

יתרו יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ו דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

יח (א) וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדְיָן חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא יְהוָה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם: וּשְׁמַע יִתְרוֹ רַבָּא דְמִדְיָן חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה יַת כָּל דִּי עֲבַד יְיָ לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמֵּהּ אֲרֵי אַפֵּיק יְיָ יַת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:

רש"י וישמע יתרו. מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק: יתרו. שבע שמות נקראו לו רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קני, פוטיאל. יתר, על שם שיתר פרשה אחת בתורה (להלן פסוק כא) ואתה תחזה. יתרו לכשנתגיר וקים המצות הוסיפו לו אות אחת על שמו. חובב שחבב את התורה. וחובב הוא יתרו, שנאמר (שופטים ד יא) מבני חובב חותן משה. ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה, ומה הוא אומר (שמות ב יח) ותבאנה אל רעואל אביהן, שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא. בספרי: חתן משה. כאן היה יתרו מתכבד במשה, אני חותן המלך ולשעבר היה משה תולה הגדלה בחמיו, שנאמר (שמות ד יח) וישב אל יתר חותנו: למשה ולישראל. שקול משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה. להם בירידת המן ובבאר ובעמלק: כי הוציא ה' וגו' . זו גדולה על כלם:

(ב) וַיִּקַּח יִתְרוֹ חוֹתֵן מֹשֶׁה אֶת צִפֹּרָה אֵשֶׁת מֹשֶׁה אַחַר שִׁלּוּחֶיהָ: וּדְבַר יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה יָת צִפּוֹרָה אִתַּת מֹשֶׁה בָּתַר דְפַטְרַהּ:

רש"י אחר שלוחיה. כשאמר לו הקדוש ברוך הוא במדין (שמות ד יט) לך שוב מצרים, (שם כ) ויקח משה את אשתו ואת בניו וגו' ויצא אהרן לקראתו, (שם כז) ויפגשהו בהר האלהים. אמר לו מי הם הללו. אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין ואלו בני. אמר לו והיכן אתה מוליכן. אמר לו למצרים. אמר לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם. אמר לה לכי אל בית אביך, נטלה שני בניה והלכה לה:

(ג) וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גֵּרְשֹׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה: וְיָת תְּרֵין בְּנָהָא דִי שׁוּם חַד גֵּרְשֹׁם אֲרֵי אֲמַר דַּיָּר הֲוֵיתִי בְּאַרְעָא נוּכְרָאָה: (ד) וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיַּצִּלֵנִי מֵחֶרֶב פַּרְעֹה: וְשׁוּם חַד אֱלִיעֶזֶר אֲרֵי אֱלָהָא דְאַבָּא הֲוָה בְסַעְדִי וְשֵׁזְבַנִי מֵחַרְבָּא דְפַרְעֹה:

רש"י ויצלני מחרב פרעה. כשגלו דתן ואבירם על דבר המצרי ובקש להרג את משה, נעשה צוארו כעמוד של שיש:

(ה) וַיָּבֹא יִתְרוֹ חוֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל מֹשֶׁה אֶל הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר הוּא חֹנֶה שָׁם הַר הָאֱלֹהִים: וַאֲתָא יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה וּבְנוֹהִי וְאִתְּתֵהּ לְוָת מֹשֶׁה לְמַדְבְּרָא דִי הוּא שָׁרֵי תַּמָּן לְטוּרָא דְאִתְגְּלֵי עֲלוֹהִי יְקָרָא דַיְיָ:

רש"י אל המדבר. אף אנו יודעין שבמדבר היו, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת אל המדבר, מקום תהו, לשמוע דברי תורה:

(ו) וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה אֲנִי חֹתְנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּהּ: וַאֲמַר לְמֹשֶׁה אֲנָא חֲמוּךְ יִתְרוֹ אָתֵי לְוָתָךְ וְאִתְּתָךְ וּתְרֵין בְּנָהָא עִמַּהּ:

רש"י ויאמר אל משה. על ידי שליח: אני חתנך יתרו וגו' . אם אין אתה יוצא בגיני צא בגין אשתך, ואם אין אתה יוצא בגין אשתך צא בגין שני בניה:

נביאים - ישעיה - פרק ו

ו (א) בִּשְׁנַת מוֹת הַמֶּלֶךְ עֻזִּיָּהוּ וָאֶרְאֶה אֶת אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלָיו מְלֵאִים אֶת הַהֵיכָל: בְּשִׁתְּא דְּאִתְנַגַּע בַּהּ מַלְכָּא עֻזִּיָּהוּ אָמַר נְבִיא חֲזֵיתִי יָת יְקָרָא דַּיְיָ שָׁרֵי עַל כּוּרְסֵי רָם וּמְתְנַטַּל בִּשְׁמֵי מְרוֹמָא וּמְזִיו יְקָרֵיהּ אִתְמַלֵּי הֵיכָלָא:

רש"י (**בשנת** . סימן זה תחלת הספר ותחילת נבואת ישעיה וחמשה סימנים הקודמים נאמרו אחר זה הסימן אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה וראייה לדבר ישעיה נבא ונותרה בת ציון כסכה וגו' זה היה לאחר שהחריב וגלה סנחרב את עשרת השבטים ונשארו רק יהודה וירושלים לכך אמר חזון ישעיה וגו' על יהודה וירושלים וגו' על מה תכו עוד תוסיפו סרה וגו' אברבנא"ל) : **בשנת מות** . כשנצטרע : **ושוליו** . כמו שולי המעיל (שמות כח) תחתיתו ראיתיו יושב על כסא בשמים ורגליו בהיכל הדום מרגלותיו בבית המקדש לדון על עוזיה שבא ליטול כתר כהונה :

(ב) שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד בִּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו וּבִשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף: שַׁמְשִׁין קַדִּישִׁין בְּרוּמָא קֳדָמוֹהִי שְׁיָתָא גַּפִּין לְחַד שְׁיָתָא גַּפִּין לְחַד בְּתַרֵין מְכַסֵּי אַפּוֹהִי דְּלָא חָזֵי וּבְתַרֵין מְכַסֵּי גְּוָיָתֵיהּ דְּלָא מִתְחָזֵי וּבְתַרֵין מְשַׁמֵּשׁ:

רש"י **שרפים עומדים ממעל** . בשמים : **לו** . לשמשו כן תירגם יונתן שמשין קדישין ברומא קדמוהי : **בשתים יכסה פניו** . שלא יביט לצד השכינה : **ובשתים יכסה רגליו** . לצניעות שלא יראה כל גופו לפני בוראו ובתנחומא ראיתי כסוי הרגלים לפי שהם ככף רגל עגל שלא להזכיר לישראל עון העגל : **ובשתים יעופף** . ובתרין משמש :

(ג) וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: וּמְקַבְּלִין דֵּין מִן דֵּין וַאֲמָרִין קַדִּישׁ בִּשְׁמֵי מְרוֹמָא עִלָּאָה בֵּית שְׁכִינְתֵּיהּ קַדִּישׁ עַל אַרְעָא עוֹבַד גְּבוּרְתֵּיהּ קַדִּישׁ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא יְיָ צְבָאוֹת מַלְיָא כָּל אַרְעָא זִיו יְקָרֵיהּ:

רש"י **וקרא זה אל זה** . נוטלין רשות זה מזה שלא יקדים האחד ויתחיל ויתחייב שריפה אלא אם כן פתחו כולם כאחד וזהו שיסד ביוצר אור קדושה כולם כאחד עונים כו' ומדרש אגדה מעשה מרכבה הוא וכן תירגם קדוש קדוש קדוש ג' פעמים כתרגומו :

(ד) וַיָּנֻעוּ אַמּוֹת הַסִּפִּים מִקּוֹל הַקּוֹרֵא וְהַבַּיִת יִמָּלֵא עָשָׁן: וְזָעוּ אילוֹת סִפֵּי הֵיכָלָא מִקָּל מְלוּלָא וּבֵית מַקְדְּשָׁא אִתְמְלֵי אֲמִיטָתָא:

רש"י **וינועו אמות הספים** . אילות סיפי הם מזוזות הפתח שנמדדין במדות אמות לגובה ולרוחב והן מזוזת ההיכל : **מקול הקורא** . מקול המלאכים הקוראים והוא היה יום

הרעש שנאמר בו ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש בימי עוזיה (זכריה יד) בו ביום עמד עזיה להקטיר בהיכל רעשו שמים לשורפו לומר דינו בשריפה כמו שנאמר ותאכל את החמשים ומאתים איש (במדבר טז) וזהו שקראם שרפים שבאו לשורפו רעשה הארץ לבולעו כסבורה דינו לבלע כקרח שערער על הכהונה יצתה בת קול ואמרה זכרון לבני ישראל וגו' (שם) ולא יהיה עוד אדם המעורר על הכהונה כקרח בבליעה וכעדתו בשריפה אלא כאשר דבר ה' ביד משה בסנה הבא נא ידך בחיקך (שמות ד) והוציאה מצורעת כשלג אף כאן צרעת פרחה במצחו : **והבית ימלא עשן** . היה נמלא עשן :

(ה) וָאֹמַר אוֹי לִי כִּי נִדְמֵיתִי כִּי אִישׁ טְמֵא שְׂפָתַיִם אָנֹכִי וּבְתוֹךְ עַם טְמֵא שְׂפָתַיִם אָנֹכִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת רָאוּ עֵינָי: וַאֲמָרִית וַי לִי אֲרֵי חְבִית אֲרֵי גְּבַר חַיָּב לְהוֹכָחָא אֲנָא וּבְגוֹ עַמָּא דְּמִגְעָל בְּחוֹבִין אֲנָא יָתִיב אֲרֵי יָת יְקָר שְׁכִינַת מֵימְרָא דַּייָ עָלְמַיָּא יְיָ צַבָּאוֹת חֲזָאָה עֵינָי:

רש"י **כי נדמיתי** . הריני מת שלא הייתי כדאי שאראה פני השכינה ודוגמתו מצינו במנוח מות נמות כי אלהים ראינו (שופטים יג) : **נדמתי** . כמו כי נדמה כל עם כנען . טמא שפתים . דמגעל בחובין :

(ו) וַיָּעָף אֵלַי אֶחָד מִן הַשְּׂרָפִים וּבְיָדוֹ רִצְפָּה בְּמֶלְקָחַיִם לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: וְאִשְׁתְּדִי לְוָתִי חַד מִן שַׁמְשַׁיָּא וּבְפוּמֵיהּ מְמַלֵּל דְּקַבְּיל מִן קֳדָם דְּשְׁכִינְתֵּיהּ עַל כּוּרְסֵי יְקָרָא בִּשְׁמֵי מְרוֹמָא עֵיל מִן מַדְבְּחָא:

רש"י **רצפה** . גחלת וכן עוגת רצפים (מלכים א יט) כמו עוגת רשפים ונאמר בישעיהו ובאליהו בצד"י רצפה מפני שאמרו דילטוריא על ישראל זה קראם עם טמא שפתי' וזה אמר כי עזבו בריתך (שם) אמר הקב"ה למלאך רצוץ פה שאמר דלטוריא על בני : **במלקחים** . בצבת : **לקח מעל המזבח** . שבעזרה :

כתובים - משלי - פרק טו

(י) מוּסָר רָע לְעֹזֵב אֹרַח שׂוֹנֵא תוֹכַחַת יָמוּת: מַרְדּוּתָא דְּבִישָׁא מַטְעֵיָא אוֹרְחֵיהּ וּמַן דְּסָנֵי מַכְסְנוּתָא יְמוּת:

רש"י **מוסר רע לעוזב אורח** . יסורים קשים מוכנים לעובר אורח של הקב"ה :

(יא) שְׁאוֹל וַאֲבַדּוֹן נֶגֶד יְהוָה אַף כִּי לִבּוֹת בְּנֵי אָדָם: שְׁיוֹל וְאוּבְדָנָא קֳדָם אֱלָהָא אַף לִבֵּי בַר נָשָׁא:

רש"י **שאול ואבדון נגד ה'** . גלוי לפניו כל אשר בתוכה : **אף כי** . ק"ו הוא :

(יב) לֹא יֶאֱהַב לֵץ הוֹכֵחַ לוֹ אֶל חֲכָמִים לֹא יֵלֵךְ: לָא רָחֵם מְמֵיקָנָא לְמַן דְּמַכְסֵן לֵיהּ וּלְוָת חַכִּימֵי לָא אָזֵל: (יג) לֵב שָׂמֵחַ יֵיטִב פָּנִים וּבְעַצְבַת לֵב רוּחַ נְכֵאָה: לִבָּא חָדְיָא מַשְׁפִּיר אַפֵּי וּבְכֵיכָא דְּלִבָּא רוּחָא מְמָכְתָּא:

רש"י **לב שמח ייטיב פנים** . אם תשמח לבו של הקדוש ברוך הוא בלכתך בדרכיו ויטיב לך פניו לעשות כל רצונך ואם תעצבהו יראה לך רוח נכאה כד"א (בראשית ה') ויתעצב אל לבו ויאמר ה' אמחה את האדם וגומר , רוח נכאה טלנ"ט רוח של זעף :

(יד) לֵב נָבוֹן יְבַקֶּשׁ דָּעַת (ופני) וּפִי כְסִילִים יִרְעֶה אִוֶּלֶת: לִבָּא דְמִתְבַּיֵּן בָּעֵי יְדִיעָתָא וּפוּמְהוֹן דְּסַכְלֵי שַׁטְיוּתָא: (טו) כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָמִיד: כָּל יוֹמֵי דְמִסְכְּנָא בִּישִׁין וּמַן דְּטָב לִבֵּיהּ מַשְׁקְיָא תְּדִירָא:

רש"י **כל ימי עני רעים** . ואפילו שבתות וי"ט דאמר שמואל שנוי וסת תחלת חולי מעים : **וטוב לב** . מי שלבו טוב בעשרו : **משתה תמיד** . כל שנותיו דומות לו ימי משתה ללמדך שיהא אדם שמח בחלקו , ורבותינו דרשו מה שדרשו בחלק :

משנה פאה פרק ח

א. מֵאֵימָתַי כָּל אָדָם מֻתָּרִין בְּלֶקֶט. מִשֶּׁיֵּלְכוּ הַנְּמוֹשׁוֹת. בְּפֶרֶט וְעוֹלְלוֹת, מִשֶּׁיֵּלְכוּ הָעֲנִיִּים בַּכֶּרֶם וְיָבוֹאוּ. וּבַזֵּיתִים, מִשֶּׁתֵּרֵד רְבִיעָה שְׁנִיָּה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וַהֲלֹא יֵשׁ שֶׁאֵינָם מוֹסְקִין אֶת זֵיתֵיהֶם אֶלָּא לְאַחַר רְבִיעָה שְׁנִיָּה. אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הֶעָנִי יוֹצֵא וְלֹא יְהֵא מֵבִיא בְּאַרְבָּעָה אִסָּרוֹת:

ברטנורה (**א**) **מאימתי הנמושות**. אית דמפרשי זקנים ההולכים על משענתם, ואית דמפרשי לקוטי, בתר לקוטי שמאחר שילכו בשדה לוקטים אחר לוקטים או הזקנים הללו שמאחרים ללכת ללקט אחר הכל, כבר נתיאשו העניים מאותה שדה וכל הנמצא בה אחר כך הוא הפקר לכל, בין לעניים בין לעשירים: **רביעה שניה**. המטר נקרא רביעה מפני שהוא רובע את הארץ ומולידה ומצמיחה כזכר הרובע את הנקבה והיא מתעברת ממנו לשון בהמתך לא תרביע (ויקרא יט). פירוש אחר, רביעה, על שם שהמטר משכיב העפר ומרביצו תרגום רובץ רביע. וזמן רביעה שניה בשנה בינונית הוא בעשרים ושלשה במרחשון: **שאינן מוסקין**. מסיקה בזיתים כמו קוצר בתבואה, בוצר בענבים, אורה בתאנים, גודר בתמרים, כך מוסק בזיתים: **ולא יהא מביא בארבעה איסרות**. דהיינו שני פונדיונים. שהפונדיון שני איסרין, ותנן אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר בפונדיון, דהיינו מזון שתי סעודות, וכיון שאינו מביא זיתים שוה ארבעה איסרות דהיינו מזון שתי סעודות לו ושתי סעודות לאשתו, אף הוא אינו יוצא ללקוט. ואין הלכה כר' יהודה:

ב. נֶאֱמָנִים עַל הַלֶּקֶט וְעַל הַשִּׁכְחָה וְעַל הַפֵּאָה בְּשִׁעְתָּן, וְעַל מַעְשַׂר עָנִי בְּכָל שְׁנָתוֹ. וּבֶן לֵוִי נֶאֱמָן לְעוֹלָם. וְאֵינָן נֶאֱמָנִין אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁבְּנֵי אָדָם נוֹהֲגִין כֵּן:

ברטנורה (ב) **נאמנים**. העניים לומר חטים הללו של לקט שכחה ופאה הן, ופטורים מן המעשר: **בשעתן**. בשעת הקציר: **בכל שנתו**. בשנה שלישית ובשנה ששית שמעשר עני נוהג בהן: **ובן לוי נאמן לעולם**. דמעשר ראשון נוהג בכל שנה, וכיון דאמר של מעשר ראשון הם, לא חיישינן שמא לא הפריש מהן תרומת מעשר, דכי היכי דלא נחשדו ישראל על תרומה גדולה, כך לא נחשד בן לוי על תרומת מעשר: אלא על דבר שבני אדם נוהגין כן. נוהגים לתת להם כן ולא על דבר שאין רגילים לתת להם כיוצא בו, ולקמן מפרש ואזיל:

ג. נֶאֱמָנִין עַל הַחִטִּין, וְאֵין נֶאֱמָנִין עַל הַקֶּמַח וְלֹא עַל הַפַּת. נֶאֱמָנִין עַל הַשְּׁעוֹרָה שֶׁל אֹרֶז, וְאֵין נֶאֱמָנִין עָלֶיהָ בֵּין חַי בֵּין מְבֻשָּׁל. נֶאֱמָנִין עַל הַפּוֹל, וְאֵין נֶאֱמָנִין עַל הַגְּרִיסִין, לֹא חַיִּים וְלֹא מְבֻשָּׁלִין. נֶאֱמָנִין עַל הַשֶּׁמֶן, לוֹמַר שֶׁל מַעְשַׂר עָנִי הוּא, וְאֵין נֶאֱמָנִין עָלָיו, לוֹמַר שֶׁל זֵיתֵי נְקוּף הוּא:

ברטנורה (ג) **נאמנין על החטים**. לומר של מעשר עני הם שניתן לי, אבל אין נאמנים לומר קמח ופת, זה של מעשר עני שניתן לי קמח ופת דאין דרך לחלק מעשר עני קמח ופת: **שעורה של אורז**. אית דמפרשי שבולת של אורז שלא היה דרכם לחלק אורז של מעשר עני אלא בשבולים, ואית דמפרשי שעורה של אורז קודם שנכתש במכתש והוסרה קליפתו [שעורה קורא לו], ולאחר דישה בעודו בקליפתו דרך לחלקו לעניים: **גריסין**. שטחנן בריחים של גרוסות: **נאמנין על השמן**. שדרך לחלק מעשר עני בשמן: ואין נאמנין לומר של זיתי ניקוף הוא. זיתי ניקוף ממתנות עניים הן שחובטים ומנקפים בזית להשיר הזיתים שנשארו מן המסיקה, וניקוף לשון כנוקף זית, ואין העני נאמן לומר שמן זה הוצאתי מזיתי ניקוף ופטור מן המעשר לפי שאין רגילין לעשות שמן מזיתי ניקוף. אבל עני האומר קמח זו או פת זו מלקט שכחה ופאה שלקטתי וטחנתי קמח ואפיתי לחם, נאמן: שדרך העני לעשות לחם מלקט שכחה ופאה:

ד. נֶאֱמָנִים עַל הַיָּרָק חַי, וְאֵין נֶאֱמָנִים עַל הַמְבֻשָּׁל, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה לוֹ דָּבָר מוּעָט, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לְהָיוֹת מוֹצִיא מִלְּפָסוֹ:

ברטנורה (ד) **נאמנים**. העניים על הירק חי לומר של מעשר עני הוא, דירק חייב במעשר מדרבנן: **דבר מועט**. נאמנים אף על המבושל, דפעמים שבעל הבית שכח מלעשר ומעשר מן המבושל מתוך הקדרה: **מלפסו**. הקדרה או הפרור שמבשל בה:

ה. אֵין פּוֹחֲתִין לָעֲנִיִּים בַּגֹּרֶן מֵחֲצִי קַב חִטִּים וְקַב שְׂעוֹרִים. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, חֲצִי קַב. קַב וַחֲצִי כֻסְמִין, וְקַב גְּרוֹגְרוֹת, אוֹ מָנֶה דְּבֵלָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, פְּרָס. חֲצִי לֹג יַיִן. רַבִּי עֲקִיבָא

אוֹמֵר, רְבִיעִית שֶׁמֶן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, שְׁמִינִית. וּשְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת, אָמַר אַבָּא שָׁאוּל, כְּדֵי שֶׁיְּמַכְּרֵם וְיִקַּח בָּהֶם מְזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת:

ברטנורה (ה) **אין פוחתין לעניים בגורן**. כשמחלקין מעשר עני בגורן אין נותנים לכל עני ועני פחות משיעור זה, דכתיב (דברים כו) ואכלו בשעריך ושבעו, תן לו כדי שבעו: **דבלה**. תאנים יבשים לאחר שנדרסים בעגול קרויין דבלה, ושוב אין נמכרים במדה אלא במשקל, להכי תני מנה דבלה, ומנה הוא משקל מאה דינרים, והדינר משקל ששה מעים, ומשקל המעה ששה עשר גרגרי שעורה: **פרס**. חצי מנה. וכל המדות האמורות במתניתין הלכה כתנא קמא והלכה כאבא שאול. ולא נאמרו דברים הללו אלא למחלק מעשר עני בגורן, אבל המחלק מעשר עני בתוך ביתו מחלק כפי רצונו ולא נתנו בו חכמים שיעור:

ו. מִדָּה זוֹ אֲמוּרָה בַּכֹּהֲנִים וּבַלְוִיִּם וּבְיִשְׂרְאֵלִים. הָיָה מַצִּיל, נוֹטֵל מֻחֱצָה וְנוֹתֵן מֻחֱצָה. הָיָה לוֹ דָּבָר מוּעָט, נוֹתֵן לִפְנֵיהֶם, וְהֵן מְחַלְּקִין בֵּינֵיהֶם:

ברטנורה (ו) **מדה זו**. דאין פוחתין לעני אמורה בכהנים לוים וישראלים, כל אחד מהם שמחלק מעשר עני בגורן לא יפחות מזה השיעור: **היה מציל**. שאין רוצה לחלק לעניים שבאו כל מעשר עני שבידו ורוצה להציל ממנו לקרוביו העניים: **נוטל מחצה**. ומצניע לצורך קרוביו: **ונותן מחצה**. לעניים שבאו, ואם לאחר שנטל מחצה והצניע לצורך קרוביו: **היה לו דבר מועט**. כלומר שלא נשאר לו כדי לתת לכל אחד מן העניים שבאו כשיעור הקצוב לעיל במתניתין, נותן לפניהם מה שנשאר בידו והן מחלקים ביניהם:

ז. אֵין פּוֹחֲתִין לֶעָנִי הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם מִכִּכָּר בְּפוּנְדְיוֹן, מֵאַרְבַּע סְאִין בְּסֶלַע. לָן, נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסַת לֵילָה. שָׁבַת, נוֹתְנִין לוֹ מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מְזוֹן שְׁתֵּי סְעֻדּוֹת, לֹא יִטֹּל מִן הַתָּמְחוּי. מְזוֹן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה סְעֻדּוֹת, לֹא יִטֹּל מִן הַקֻּפָּה. וְהַקֻּפָּה נִגְבֵּית בְּשִׁנַּיִם, וּמִתְחַלֶּקֶת בִּשְׁלֹשָׁה:

ברטנורה (ז) **מככר בפונדיון**. ככר הנמכר בפונדיון כשהחטים נמכרים ארבע סאים בסלע. וארבע סאין הן עשרים וארבעה קבין, שכל סאה היא ששה קבין, והסלע הוא ארבעה דינרים, וכל דינר ששה מעין נמצא הסלע עשרים וארבעה מעין, נמצאו כ"ד קבין לכ"ד מעין, קב לכל מעה, והמעה שני פונדיונים, הרי הככר הנמכר בפונדיון הוא חצי קב, אבל מפני שהחנוני רוצה להשתכר ליציאת האפייה והטחינה אי אפשר שימכור הככר שהוא חצי קב בפונדיון כפי הערך שמוכרים התבואה בשוק ארבע סאים בסלע, לפיכך לא יהיה הככר הנמכר בפונדיון אלא רובע הקב בלבד, וכשמחלקים תבואה לעני בגורן ועליו לטחון ולאפות, אין פוחתין מחצי קב. אבל כשנותנים לו ככר אפוי לא יהיה אלא רובע הקב שהם ששה ביצים, והכי מפורש בפרק כיצד משתתפין בעירובין (דף פב):

פרנסת לינה. מטה וכרים וכסתות: **מזון שלש סעודות**. שחייב אדם לאכול בשבת שלש סעודות: **לא יטול מן התמחוי**. לפי שהתמחוי מתחלק בכל יום שהגבאים מחזירים על פתחי בעלי בתים בכל יום ולוקחים מהם תבשיל לצורך העניים והכלי שמשימים בו את התבשיל נקרא תמחוי: **לא יטול מן הקופה**. לפי שהקופה מתחלקת מערב שבת לערב שבת: **נגבית בשנים**. לפי שממשכנים על הצדקה ואין עושים שררה על הצבור פחות משנים: **ומתחלקת בשלשה**. לפי שהיא כדיני ממונות ודיני ממונות בשלשה:

ח. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָאתַיִם זוּז, לֹא יִטֹּל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעֲשֵׂר עָנִי. הָיוּ לוֹ מָאתַיִם חָסֵר דִּינָר, אֲפִלּוּ אֶלֶף נוֹתְנִין לוֹ כְּאַחַת, הֲרֵי זֶה יִטֹּל. הָיוּ מְמַשְׁכְּנִין לְבַעַל חוֹבוֹ אוֹ לִכְתֻבַּת אִשְׁתּוֹ, הֲרֵי זֶה יִטֹּל. אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְמָכֹר אֶת בֵּיתוֹ וְאֶת כְּלֵי תַשְׁמִישׁוֹ:

ברטנורה (ח) **מאתים זוז**. קים להו לרבנן שאלו מספיקים לשנה אחת לכסות ולמזונות: **או לכתובת אשתו**. ואפילו היא יושבת תחתיו: **ואת כלי תשמישו**. כלים יפים שמשתמש בהם בשבתות וברגלים. והני מילי כשבא ליטול לקט שכחה ופאה ואינו נוטל מקופה של צדקה שמתפרנס בצנעא ואינו נוטל ממה שביד גבאי, אבל אם נוטל מקופה של צדקה אז אין מניחין אותו ליטול אפילו לקט שכחה ופאה עד שימכור כלי תשמישו:

ט. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים זוּז וְהוּא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּהֶם, הֲרֵי זֶה לֹא יִטֹּל. וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִטֹּל וְנוֹטֵל, אֵינוֹ נִפְטָר מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. וְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ לִטֹּל וְאֵינוֹ נוֹטֵל, אֵינוֹ מֵת מִן הַזִּקְנָה, עַד שֶׁיְּפַרְנֵס אֲחֵרִים מִשֶּׁלּוֹ, וְעָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (ירמיה יז) בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיְיָ וְהָיָה יְיָ מִבְטַחוֹ. וְכֵן דַּיָּן שֶׁדָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ. וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ לֹא חִגֵּר, וְלֹא סוֹמֵא, וְלֹא פִסֵּחַ, וְעוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּאַחַד מֵהֶם, אֵינוֹ מֵת מִן הַזִּקְנָה עַד שֶׁיִּהְיֶה כְּאַחַד מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר [(משלי יא) וְדֹרֵשׁ רָעָה תְּבוֹאֶנּוּ, וְנֶאֱמַר] (דברים טז) צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף. וְכָל דַּיָּן שֶׁלּוֹקֵחַ שֹׁחַד וּמַטֶּה אֶת הַדִּין, אֵינוֹ מֵת מִן הַזִּקְנָה עַד שֶׁעֵינָיו כֵּהוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג) וְשֹׁחַד לֹא תִקָּח כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר פִּקְחִים וְגוֹ':

ברטנורה (ט) **מי שיש לו חמשים זוז וכו'**. דחמשין דעבדין טבין כמאתים דלא עבדין: וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל וכו'. כגון שדוחק עצמו במלאכה ומסתפק במעשה ידיו כדי שלא יתפרנס מאחרים, אבל אם אין מעשה ידיו מספיקים לו ומסגף עצמו בחיי צער קרובין למיתה, על זה אמרו כל הצריך ליטול ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ואסור לרחם עליו, על נפשיה לא חייס כל שכן על אחרים:

גמרא ברכות דף מ' ע"א

אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַפְרָם בַּר פַּפָּא לֵימָא לָן מָר מֵהַנֵּי מִילֵּי מְעַלְיֵיתָא דַּאֲמַרְתְּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב חַסְדָּא בְּמִילֵּי דְּבֵי כְּנִישְׁתָּא. אָמַר לֵיהּ הָכִי אָמַר רַב חַסְדָּא מָאי דִּכְתִיב (תהלים פ"ז) אוֹהֵב ה'

שַׁעֲרֵי צִיּוֹן מִכֹּל מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב. אוֹהֵב ה' שְׁעָרִים הַמְּצוּיָנִים בַּהֲלָכָה יוֹתֵר מִבָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּמִבָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת. וְהֵיינוּ דְּאָמַר רִבִּי חִיָּיא בַּר אָמֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה בִּלְבָד. וְאָמַר אַבַּיֵי מֵרִישׁ הֲוָה גָּרִיסְנָא בְּגוֹ בֵּיתָאי וּמַצְלֵינָא בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא כֵּיוָן דִּשְׁמַעְנָא לְהָא דְּאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָמֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה בִּלְבָד לָא הֲוָה מַצְלֵינָא אֶלָּא הֵיכָא דְּגָרִיסְנָא. רִבִּי אָמֵי וְרִבִּי אַסִּי אַף עַל גַּב דַּהֲווּ לְהוּ תְּלֵיסַר בֵּי כְּנִישְׁתָּא בְּטַבֶּרְיָה לָא מַצְלֵי אֶלָּא בֵּינֵי עַמּוּדֵי הֵיכָא דַּהֲווּ גָּרְסֵי. וְאָמַר רִבִּי חִיָּיא בַּר אָמֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא גָּדוֹל הַנֶּהֱנֶה מִיְּגִיעוֹ יוֹתֵר מִירֵא שָׁמַיִם דְּאִלּוּ גַּבֵּי יִרְאַ שָׁמַיִם כְּתִיב (שם קי"ב) אַשְׁרֵי אִישׁ יָרֵא אֶת ה' וְאִלּוּ גַּבֵּי נֶהֱנֶה מִיְּגִיעוֹ כְּתִיב (שם קכ"ח) יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ אַשְׁרֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לָךְ לָעוֹלָם הַבָּא וּלְגַבֵּי יִרְאַ שָׁמַיִם וְטוֹב לָךְ לָא כְּתִיב בֵּיהּ. וְאָמַר רִבִּי חִיָּיא בַּר אָמֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא לְעוֹלָם יָדוּר אָדָם בְּמָקוֹם רַבּוֹ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁשִּׁמְעִי בֶּן גֵּרָא קַיָּים לֹא נָשָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פַּרְעֹה. וְהָא תַּנְיָא אַל יָדוּר לָא קַשְׁיָא הָא דְכַייֵף לֵיהּ הָא דְלָא כַּייֵף לֵיהּ. אָמַר רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה אָמַר רִבִּי מְנַחֵם אָמַר רִבִּי אָמֵי מָאי דִּכְתִיב (ישעי' א') וְעוֹזְבֵי ה' יִכְלוּ זֶה הַמַּנִּיחַ סֵפֶר תּוֹרָה וְיוֹצֵא. רִבִּי אַבָּהוּ נָפִיק בֵּין גַּבְרָא לְגַבְרָא. בָּעֵי רַב פַּפָּא בֵּין פְּסוּקָא לִפְסוּקָא מַהוּ תִּיקוּ:

רש"י **המצויינים**. ציון ואסיפת צבור: **ביני עמודי**. שבית המדרש נכון עליהם מלמעלה: שכל זמן ששמעי בן גרא קיים וכו'. דסמוך למיתת שמעי כתיב ויתחתן המלך שלמה את בת פרעה: **דכייף ליה**. אם כפוף הוא לרבו לקבל תוכחתו ידור אצלו ואם לאו טוב להתרחק ממנו ויהי שוגג ואל יהי מזיד:

זוהר יתרו דף פ"ח ע"א

זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. רִבִּי יִצְחָק אָמַר כְּתִיב (שם א') וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וּכְתִיב בַּמָּן (שמות ט"ו) שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה בּוֹ. כֵּיוָן דְּלָא מִשְׁתַּכְּחֵי בֵּיהּ מְזוֹנֵי מַה בְּרָכְתָא אִשְׁתְּכַח בֵּיהּ. אֶלָּא הָכִי תָּאנָא כָּל בִּרְכָאן דִּלְעֵילָּא וְתַתָּא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תַּלְיָין וְתָאנָא אֲמַאי לָא אִשְׁתְּכַח מַנָּא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מִשּׁוּם דְּהַהוּא יוֹמָא מִתְבָּרְכָאן מִנֵּיהּ כָּל שִׁיתָא יוֹמִין עִלָּאִין וְכָל חַד וְחַד יָהִיב מְזוֹנֵיהּ לְתַתָּא כָּל חַד בְּיוֹמוֹי מֵהַהִיא בְּרָכָה דְּמִתְבָּרְכָאן בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה. וּבְגִינֵי כַךְ מָאן דְּאִיהוּ בְּדַרְגָּא דְּמְהֵימְנוּתָא בָּעֵי לְסַדְּרָא פָּתּוֹרָא וּלְאַתְקָנָא סְעוּדָתָא בְּלֵילְיָא דְּשַׁבְּתָא בְּגִין דְּיִתְבָּרַךְ פָּתּוֹרֵיהּ כָּל אִינּוּן שִׁיתָּא יוֹמִין דְּהָא בְּהַהוּא זִמְנָא אִזְדַּמַּן בְּרָכָה לְאִתְבָּרְכָא כָּל שִׁיתָּא יוֹמִין דְּשַׁבְּתָא וּבִרְכָתָא לָא אִשְׁתְּכַח בְּפָתּוֹרָא רֵיקָנַיָּיא וְעַל כַּךְ בָּעֵי לְסַדְּרָא פָּתּוֹרֵיהּ בְּלֵילְיָא דְּשַׁבְּתָא בְּנַהֲמָא וּבְמְזוֹנֵי. רִבִּי יִצְחָק אָמַר אֲפִלּוּ בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא נַמֵּי. רִבִּי יְהוּדָה אָמַר בָּעֵי לְאִתְעַנְּגָא בְּהָאי יוֹמָא

וּלְמֵיכַל תְּלַת סְעוּדָתֵי בְּשַׁבְּתָא בְּגִין דְּיִשְׁתְּכַח שַׁבְעָא וְעִנּוּגָא בְּהָאי יוֹמָא בְּעָלְמָא. רִבִּי אַבָּא אָמַר לְאִזְדַּמְּנָא בִּרְכָתָא בְּאִינּוּן יוֹמִין דִּלְעֵילָא דִּמְתְבָּרְכָאן מֵהָאי יוֹמָא. וְהָאי יוֹמָא מַלְיָיא רֵישֵׁיהּ דִּזְעֵיר אַנְפִּין מִטַּלָּא דְּנָחִית מֵעַתִּיקָא קַדִּישָׁא סְתִימָא דְּכֹלָּא וְאַטִּיל לְחַקְלָא דְּתַפּוּחִין קַדִּישִׁין תְּלַת זְמְנֵי מִכַּד עַיִּיל שַׁבְּתָא בְּגִין דְּיִתְבָּרְכוּן כֻּלְּהוּ כַּחֲדָא וְעַל דָּא בָּעֵי בַר נַשׁ לְאִתְעַנְּגָא תְּלַת זְמְנִין אִלֵּין דְּהָא בְּהָא תַּלְיָיא מֵהֵימְנוּתָא דִּלְעֵילָא בְּעַתִּיקָא קַדִּישָׁא וּבְזְעֵיר אַנְפִּין וּבְחַקְלָא דְּתַפּוּחִין וּבְעֵי בַר נַשׁ לְאִתְעַנְּגָא בְּהוּ וּלְמֶחֱדֵי בְּהוּ. וּמָאן דְּנָרַע סְעוּדָתָא מִנַּייהוּ אַחֲזֵי פְּגִימוּתָא לְעֵילָא וְעוֹנְשֵׁיהּ דְּהַהוּא בַּר נַשׁ סַגִּי. בְּגִינֵי. כַּךְ בָּעֵי לְסַדְּרָא פָּתוֹרֵיהּ תְּלַת זְמְנֵי מִכַּד עַיִּיל שַׁבְּתָא וְלָא

תרגום הזוהר זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כָּתוּב, וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְכָתוּב בַּמָּן שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטוּהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה בּוֹ. כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נִמְצָא בּוֹ מָזוֹן, מַהוּ הַבְּרָכָה שֶׁנִּמְצָא בּוֹ. אֶלָּא כָּךְ לָמַדְנוּ. כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁלְּמַעְלָה וּמַטָּה תְּלוּיוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְלָמַדְנוּ, לָמָּה לֹא הָיָה נִמְצָא מָן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, מִשּׁוּם שֶׁמִּיּוֹם הַהוּא מִתְבָּרְכִים כָּל שִׁשָּׁה יָמִים הָעֶלְיוֹנִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן מָזוֹן לְמַטָּה כָּל אֶחָד בְּיוֹמוֹ, מִבְּרָכָה הַהִיא שֶׁמִּתְבָּרְכִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וּמִשּׁוּם זֶה, מִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגַת הָאֱמוּנָה, צָרִיךְ לְסַדֵּר הַשֻּׁלְחָן וּלְתַקֵּן סְעֻדָּה בְּלֵיל שַׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרֵךְ שֻׁלְחָנוֹ כָּל אֵלּוּ שִׁשָּׁת יָמִים, כִּי בַּיּוֹם הַהוּא נִזְדַּמֵּן הַבְּרָכָה לְהִתְבָּרֵךְ כָּל שִׁשָּׁת יְמֵי הַשַּׁבָּת, וּבְרָכָה אֵינָהּ נִמְצֵאת בְּשֻׁלְחָן רֵיק, וְעַל כָּךְ, צְרִיכִים לְסַדֵּר הַשֻּׁלְחָן בְּלֵיל שַׁבָּת בְּלֶחֶם וּמָזוֹן. רַבִּי יִצְחָק אָמַר אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת גַּם כֵּן, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, צְרִיכִים לְהִתְעַנֵּג בַּיּוֹם הַהוּא, וְלֶאֱכוֹל שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת בַּשַּׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיִּמְצֵא שִׂבְעָ וְעֹנֶג בָּעוֹלָם בַּיּוֹם הַהוּא. רַבִּי אַבָּא אָמַר, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ בְּרָכוֹת בְּיָמִים אֵלּוּ שֶׁל מַעְלָה הַמִּתְבָּרְכִים מִיּוֹם הַהוּא, וְיוֹם הַזֶּה, מָלֵא רֹאשׁוֹ שֶׁל ז"א, מִטָּל, הַיּוֹרֵד מֵעַתִּיקָא קַדִּישָׁא הַסָּתוּם לְכֹל, וּמַשְׁפִּיעַ לַחֲקַל תַּפּוּחִין קַדִּישִׁין, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים מֵעֵת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת, שֶׁיִּתְבָּרְכוּ כֻּלָּם כְּאֶחָד. וְעַל כֵּן צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְעַנֵּג אֵלּוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים כִּי בָּזֶה תְּלוּיָה הָאֱמוּנָה שֶׁלְּמַעְלָה, בְּעַתִּיקָא קַדִּישָׁא, וּבְזְעֵיר אַנְפִּין, וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְעַנֵּג בָּהֶם וְלִשְׂמֹחַ בָּהֶם. וּמִי שֶׁגּוֹרֵעַ סְעֻדָּה מֵהֶם מַרְאֶה פְּגָם לְמַעְלָה, וְעָנְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם מְרוּבֶּה. מִשּׁוּם זֶה צָרִיךְ לְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים מֵעֵת כְּנִיסַת הַשַּׁבָּת, וְלֹא יִמְצָא שֻׁלְחָנוֹ רֵיקָם, וְתִשְׁרֶה הַבְּרָכָה זוהר תרגום הזוהר יִשְׁתְּכַח פָּתוֹרֵיהּ רֵיקָנַיָּיא וְתִשְׁרֵי עָלָיו כָּל שְׁאָר יְמֵי הַשַּׁבָּת. וּבְדָבָר זֶה בְּרָכָתָא עָלֵיהּ כָּל שְׁאָר יוֹמֵי דְּשַׁבְּתָא מַרְאָה, וּתְלוּיָה, הָאֱמוּנָה שְׁלְמַעְלָה. וּבְהָאי מִלָּה אַחֲזֵי וְתָלֵי מְהֵימְנוּתָא לְעֵילָא: עָלָיו כָּל שְׁאָר יְמֵי הַשַּׁבָּת. וּבְדָבָר זֶה מַרְאֶה, וּתְלוּיָה, הָאֱמוּנָה שֶׁלְּמַעְלָה. וּבְהָאי מִלָּה אַחֲזֵי וְתָלֵי מְהֵימְנוּתָא לְעֵילָא:

הלכה פסוקה

הר"מ ה' תשובה פ"ז

א. בָּעֲלֵי תְשׁוּבָה דַּרְכָן לִהְיוֹת שְׁפָלִים וַעֲנָוִים בְּיוֹתֵר אִם חֵרְפוּ אוֹתָן הַסְּכָלִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָאשׁוֹנִים וְאָמְרוּ לָהֶן אֶמֶשׁ הָיִיתֶ עוֹשֶׂה כָּךְ וְכָךְ וְאֶמֶשׁ הָיִיתָ אוֹמֵר כָּךְ וְכָךְ אַל יַרְגִּישׁוּ לָהֶן אֶלָּא שׁוֹמְעִין וּשְׁמֵחִין וְיוֹדְעִין שֶׁזּוּ זְכוּת לָהֶם שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהֵם בּוֹשִׁים מִמַּעֲשֵׂיהֶם שֶׁעָבְרוּ וְנִכְלָמִים מֵהֶן זְכוּתָן מְרֻבָּה וּמַעֲלָתָם מִתְגַּדֶּלֶת: **ב.** וְחֵטְא גָּמוּר הוּא לוֹמַר לְבַעַל תְּשׁוּבָה זְכוֹר מַעֲשֶׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים אוֹ לְהַזְכִּירָם לְפָנָיו כְּדֵי לְבַיְּשׁוֹ אוֹ לְהַזְכִּיר דְּבָרִים וְעִנְיָנִים הַדּוֹמִין לָהֶם כְּדֵי לְהַזְכִּירוֹ מַה עָשָׂה הַכֹּל אָסוּר וּמְזֻהָר עֲלֵיו בְּכָלַל הוֹנָיִת דְּבָרִים שֶׁהִזְהִירָה תּוֹרָה עֲלֵיהֶ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כ"ה) וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ:

מוסר

מלוקט

אִם עֲלָה עַל לִבּוֹ לֵב טָהוֹר לְתַקֵּן אֲשֶׁר פָּגַם בְּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ וַיִּפְקַח עֵינָיו כִּי הִמְרָה אֶת בּוֹרְאוֹ חָס וְשָׁלוֹם עַד לְהַשְׁחִית נַפְשׁוֹ. יְזַהֵר בְּכָל בָּרָכָה וּבְרָכָה כְּתִקּוּנָהּ וְיִבָרֵךְ בְּנַחַת וְלֹא יְדַלֵּג חָס וְשָׁלוֹם הַזְכָּרַת ה' אוֹ מֶלֶךְ הָעוֹלָם וְכֵיוֹצֵא כִּי מִלְּבַד שֶׁגָּדוֹל עֲוֹנוֹ מִנְּשׂוֹא וְגוֹזֵל לַה' וּמְזַלְזֵל בְּמַלְכוּתוֹ חָס וְשָׁלוֹם עוֹד בָּזֶה כִּי בִּכְלַל הָרָעוֹת שֶׁעוֹשֶׂה הוּא שֶׁבָּא לִידֵי קְרִי וְעַל הַכֹּל עָנוּשׁ יֵעָנֵשׁ הֵן עַל שֶׁאָכַל בְּלֹא בָּרְכָה כְּתִקּוּנָהּ וְהוּא בִּכְלַל גֵּזֶל הֵן עַל שֶׁזִּלְזֵל בְּהַזְכָּרַת שֵׁם וּמַלְכוּת גַּם אִסּוּר"ר נִלְוָה עִמָּם עַל שֶׁזֶּה גָּרַם לָבֹא לִידֵי קְרִי וַחֲמוּרָה טֻמְאָה הַיּוֹצֵאת מִגּוּפוֹ וְהָיְתָה מְסִלָּה לְסִטְרָא אַחֲרָא לְמָשׁוֹל בּוֹ עַל כֵּן יִסְתַּכֵּל בְּעֵת שֶׁהוּא מְבָרֵךְ לְמִי מְבָרֵךְ לְבוֹרֵא עוֹלָם אֲשֶׁר בְּרָאוֹ וְהוּא נוֹתֵן לוֹ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חַיִל וְיִבָרֵךְ בְּיִרְאָה וְאַהֲבָה וְשִׂמְחָה וְהַכְנָעָה רַבָּה:

יתרו יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ז) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לִקְרַאת חֹתְנוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ וַיִּשַּׁק לוֹ וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם וַיָּבֹאוּ הָאֹהֱלָה: וּנְפַק מֹשֶׁה לְקַדָּמוּת חֲמוּהִי וּסְגִיד וּנְשִׁיק לֵהּ וּשְׁאֵילוּ גְּבַר לְחַבְרֵהּ לִשְׁלָם וְעַלוּ לְמַשְׁכְּנָא: רש"י ויצא משה. כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה יצא אהרן נדב ואביהוא, ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא: וישתחו וישק לו. איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר איש לרעהו, מי הקרוי איש, זה משה, שנאמר (במדבר יב ג) והאיש משה:

(ח) וַיְסַפֵּר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפַרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתַם בַּדֶּרֶךְ וַיַּצִּלֵם יְהוָה: וְאִשְׁתָּעִי מֹשֶׁה לַחֲמוּהִי יָת כָּל דִּי עֲבַד יְיָ לְפַרְעֹה וּלְמִצְרָאֵי עַל עֵסֶק יִשְׂרָאֵל יָת כָּל עֲקָתָא דִּי אַשְׁכַּחְתִּנון בְּאָרְחָא וְשֵׁזְבָנוּן יְיָ:

רש"י ויספר משה לחתנו. למשוך את לבו לקרבו לתורה: את כל התלאה. שעל הים ושל עמלק: התלאה. למ"ד אל"ף מן היסוד של התבה והתי"ו הוא תקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים, וכן תרומה, תנופה, תקומה, תנואה:

(ט) וַיִּחַדְּ יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרָיִם: וַחֲדִי יִתְרוֹ עַל כָּל טָבְתָא דִּי עֲבַד יְיָ לְיִשְׂרָאֵל דִּי שֵׁזְבָנוּן מִידָא דְמִצְרָאֵי:

רש"י ויחד יתרו. וישמח יתרו, זהו פשוטו ומדרשו נעשה בשרו חדודין חדודין, מצר על אבוד מצרים, הינו דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה: על כל הטובה. טובת המן והבאר והתורה. ועל כלן אשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עבד יכול לברוח ממצרים, שהיתה הארץ מסגרת, ואלו יצאו ששים רבוא:

(י) וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת הָעָם מִתַּחַת יַד מִצְרָיִם: וַאֲמַר יִתְרוֹ בְּרִיךְ יְיָ דִּי שֵׁזִיב יָתְכוֹן מִידָא דְמִצְרָאֵי וּמִידָא דְפַרְעֹה דִּי שֵׁזִיב יָת עַמָּא מְתְּחוֹת מַרְוַת מִצְרָאֵי:

רש"י אשר הציל אתכם מיד מצרים. אמה קשה: ומיד פרעה. מלך קשה: מתחת יד מצרים. כתרגומו לשון רדוי ומרות היד שהיו מכבידים עליהם, היא העבודה:

נביאים - ישעיה - פרק ו

(ז) וַיִּגַּע עַל פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָגַע זֶה עַל שְׂפָתֶיךָ וְסָר עֲוֹנֶךָ וְחַטָּאתְךָ תְּכֻפָּר: וְסַדֵּר בְּפוּמִי וַאֲמַר הָא שַׁוִּיתִי פִּתְגָמַי נְבוּאָתִי בְּפוּמָךְ וְיִעֲדוּן חוֹבָךְ וְחַטָּאָךְ יְתְכַּפְּרוּן:

רש"י **ויגע על פי וגו'** . וסר עונך מזה ליסרך לכפר עונך שחירפת את ישראל וגדול כחו שהמלאך ירא לקחתה כ"א במלקחים והגיעה על שפתי הנביא ולא הוזק בתנחומא וזהו שנאמר כי רב מאד מחנהו (יואל ב) אלו מלאכים ועצומים מהם עושי דברו (שם) הם הנביאים ויונתן תירגם ובידו רצפה ובפומיה ממלל לשון רצפה דבר הרצוף בפה ובלשון , קבל הדבור מפי הקב"ה מכסאו בשמים שהיה מכוון כנגד המזבח שבהיכל :

(ח) וָאֶשְׁמַע אֶת קוֹל אֲדֹנָי אֹמֵר אֶת מִי אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֶךְ לָנוּ וָאֹמַר הִנֵּנִי שְׁלָחֵנִי: וְשָׁמְעִית יָת קָל מֵימְרָא דַיְיָ דַּאֲמַר יָת מַן אֲשַׁלַּח לְאִתְנַבָּאָה וּמַן יֵיזֵיל לַאֲלָפָא וַאֲמָרִית הָא אֲנָא שְׁלַח יָתִי:

רש"י **את מי אשלח** . להוכיח את ישראל שלחתי את עמוס והיו קורין אותו פסילוס לפי שהיה כבד לשון והוא נתנב' שנתים לפני הרעש והיו ישראל אומרים הניח הקב"ה את העולם והשרה שכינתו על הדין קטיע לישנא כו' כדאיתא בפסיקתא :

(ט) וַיֹּאמֶר לְךָ וְאָמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ וְאַל תָּבִינוּ וּרְאוּ רָאוֹ וְאַל תֵּדָעוּ: וַאֲמַר אָזִיל וְתֵימַר לְעַמָּא הָדֵין דְּשָׁמְעִין מִשְׁמַע וְלָא מִסְתַּכְּלִין וַחֲזוּ מֶחֱזָא וְלָא יְדְעִין:

רש"י **שמעו שמוע** . אני אומר לכם שמעו שמוע ואתם אין אתם נותנים לב להבין וראו ניסים שעשיתי לכם ואינכם נותנים לב לדעת אותי :

(י) הַשְׁמֵן לֵב הָעָם הַזֶּה וְאָזְנָיו הַכְבֵּד וְעֵינָיו הָשַׁע פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְשָׁב וְרָפָא לוֹ: טַפֵּישׁ לִבֵּיהּ דְּעַמָּא הָדֵין וְאוּדְנוֹהִי יָקִיר וְעֵינוֹהִי עִמְעֵם דִּילְמָא יֶחֱזוּן בְּעֵינֵיהוֹן וּבְאוּדְנֵיהוֹן יִשְׁמְעוּן וּבְלִבְּהוֹן יִסְתַּכְּלוּן וְיִתּוּבוּן וְיִשְׁתַּבְּיק לְהוֹן:

רש"י **השמן לב העם הזה** . כמו הכבד את לבו (שמות ח) לשון הלוך (לשון) פעול לבם הולך הלוך והשמן (אנגריישנ"ט בלעז) ואזניו הולכים הלוך והכבד משמוע : **ועיניו השע** . טחים כענין שנאמר (לקמן מד) כי טח מראות עיניהם , הטוח מתרגמינן דאיתשע : **פן יראה בעיניו** . נתנו לבם שלא ישמעו דברי נביאים שהם יראים שמא יוטבו בעיניהם דבריו ויבינו בלבם וישובו אלי והיא רפואתם :

כתובים - משלי - פרק טו

(טז) טוֹב מְעַט בְּיִרְאַת יְהוָה מֵאוֹצָר רָב וּמְהוּמָה בוֹ: טָב קְלִיל בִּדְחַלְתֵּיהּ דֵּיָ֫ולָהָא מִן סִימָתָא רַבְרְבָתָא וְעָ֫אָתָא בְהֵן:

רש"י **טוב מעט ביראת ה' מאוצר רב ומהומה בו** . קול בני אדם צועקים שנעשה האוצר מגזל וחמס כמו וראו מהומות רבות בתוכה ועשוקים בקרבה (עמוס ג) :

(יז) טוֹב אֲרֻחַת יָרָק וְאַהֲבָה שָׁם מִשּׁוֹר אָבוּס וְשִׂנְאָה בוֹ: טָבָא שֵׁרוּתָא דְיַרְקָא וְרַחֲמוּתָא תַּמָּן מִן תּוֹרֵי מְפַטְמֵי בְּסָנְיָ֫אָתָא:

רש"י **משור אבוס** . שאובסין לו המאכל בפיו על כרחו כדי לפטמו וכן ברבורים אבוסים (מלכים א ד) , ויש למושלו כנגד קומץ מעט של עני שחביב משור חטאת של רשע , ד"א טוב ארוחת ירק , לתת לעני ואהבה שם להראות לו פנים יפות : **משור אבוס** . להאכילו בשר שמן ויראנו פנים זועפות :

(יח) אִישׁ חֵמָה יְגָרֶה מָדוֹן וְאֶרֶךְ אַפַּיִם יַשְׁקִיט רִיב: גַּבְרָא חֲמָתָנָא מְגָרֵא תִּגָּרָא וּנְגִיד רוּחָא מַדְּעֵךְ חַרְתָּא:

רש"י **איש חמה יגרה מדון** . אדם שאין מעצור לרוחו להאריך חמתו יגרה מדון : **וארך אפים** . שאינו ממהר להנקם ולריב : **ישקיט ריב** . שהוא כלה ושקט מעליו (ס"א מאליו) :

(יט) דֶּרֶךְ עָצֵל כִּמְשֻׂכַת חָדֶק וְאֹרַח יְשָׁרִים סְלֻלָה: אוֹרְחֵיהוֹן דְּעַטְלֵי קָרְצוּבֵי וְכוּבֵי וְאוֹרְחָא דְתָרִיצֵי שַׁפְיָא:

רש"י **דרך עצל כמשוכת חדק** . דומה בעיניו כאלו הדרכים גדורים לפניו בגדר חדקים : **משוכת** . גדר כמו הסר משוכתו (ישעיה ה) , חדק קוצים : **ואורח ישרים סלולה** . כבושה

ומופנה , ומדרש אגדה דרכו של עשו כקוץ זה הנסבך בגיזת צמר אם תטלהו מכאן הוא מתערה בכאן כך אין אדם יכול לצאת ידי עלילותיו בלא ממון :

משנה שבת פרק יז

א. כָּל הַכֵּלִים נִטָּלִין בַּשַּׁבָּת וְדַלְתוֹתֵיהֶן עִמָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בַּשַּׁבָּת. שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לְדַלְתוֹת הַבַּיִת, לְפִי שֶׁאֵינָן מִן הַמּוּכָן:

ברטנורה (א) **כל הכלים**. שיש להם דלתות: **ניטלים בשבת ודלתותיהן עמהן**. ואף על פי שנתפרקו הדלתות מן הכלים קודם השבת ניטלים בשבת אגב הכלים: **ואינן דומין לדלתות הבית**. שאפילו נתפרקו בשבת אין ניטלין, לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן, כלומר לא נעשו לטלטול:

ב. נוֹטֵל אָדָם קֶרֶנֶס לְפַצֵּעַ בּוֹ אֶת הָאֱגוֹזִים, וְקַרְדֹּם לַחְתֹּךְ אֶת הַדְּבֵלָה. מְגֵרָה, לִגְרֹר בָּהּ אֶת הַגְּבִינָה. מַגְרֵפָה, לִגְרֹף בָּהּ אֶת הַגְּרוֹגָרוֹת. אֶת הָרַחַת וְאֶת הַמַּזְלֵג, לָתֵת עֲלֵיו לַקֻּטָּן. אֶת הַכּוֹשׁ וְאֶת הַכְּרָכָר, לִתְחֹב בּוֹ. מַחַט שֶׁל יָד, לִטֹּל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ, וְשֶׁל סַקָּאִים, לִפְתֹּחַ בָּהּ אֶת הַדֶּלֶת:

ברטנורה (ב) **קורנס**. פטיש: **הדבלה**. לאחר שעשאה עיגול היא עבה וקשה וצריכה קרדום לחתכה: **מגירה**. כעין סכין ארוך ויש בו פגימות הרבה: **לגרור בה את הגבינה**. לחתכה ולחלקה לחלקים, שעל ידי פגימותיו ממהר וחותך הדבר העב: **מגריפה לגרוף בה הגרוגרות**. מן החבית: **רחת**. לוח שיש לה בית יד ושתי דפנות וזורין בה את החטה: **ומזלג**. כלי שיש לו שלש שינים ומהפכים בו את הקש בגורן: **כוש**. פלך שטוות בו הנשים: **כרכר**. עץ של אורגים ודומה למחט של סקאין: **לתחוב בו**. לאכול בו תותים וכל מיני פרי רך: **מחט של יד**. מחט קטנה שתופרים בה בגדים: **ליטול בו את הקוץ**. שנכנס בבשרו, שמותר ליטלו בשבת כמו שמותר להפיס מורסא להוציא ממנה ליחה ובלבד שלא יתכוין לעשות לה פה: **של סקאים**. מחט גדולה שתופרין בה שקין: **לפתוח בו את הדלת**. מי שאבדה לו מפתח:

ג. קָנֶה שֶׁל זֵיתִים, אִם יֵשׁ קֶשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ, מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְאִם לָאו, אֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, נִטָּל בַּשַּׁבָּת:

ברטנורה (ג) **קנה של זיתים**. קנה שעשוי לבדוק הזיתים שבמעטן אם נתאסף שמנן בתוכן והגיעו להיות ראויין לבית הבד: **אם יש קשר בראשו**. כעין פקק שבקנה: **מקבל טומאה**. לפי שעל ידי שהוא פקוק בקשר משתייר בו מן השמן הזב מן הזיתים ובודק בו אם הגיע לעיצור, והוה ליה בית קיבול: **ואם לאו**. שאין בו קשר, אע"פ שהוא חלול אין חללו עשוי

לקבל כלום, הלכך הוה ליה פשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה: **בין כך ובין כך ניטל בשבת**. דהא כלי הוא ועשוי להפוך בו את הזיתים:

ד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל הַכֵּלִים נִטָּלִין, חוּץ מִן הַמֶּסֶר הַגָּדוֹל וְיָתֵד שֶׁל מַחֲרֵשָׁה. כָּל הַכֵּלִים נִטָּלִין לְצֹרֶךְ וְשֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, אֵין נִטָּלִין אֶלָּא לְצֹרֶךְ:

ברטנורה (ד) **מסר הגדול**. מגירה גדולה שנוסרים בה קורות: **ויתד של מחרישה**. כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המענה. והנך קפיד עלייהו ומייחד להו מקום דלא חזו למלאכה אחריתי: כל הכלים ניטלים לצורך ושלא לצורך. הכי קאמר, כל הכלים שמלאכתן להיתר, כגון קערות וכוסות, ניטלים לצורך גופו ולצורך מקומו של כלי, ושלא לצורך, אפילו שאינו צריך לגופו ולמקומו של כלי אלא לטלטלו מחמה לצל או שלא יגנבוהו הגנבים, שרי בכלי שמלאכתו להיתר. וכלי שמלאכתו לאיסור, כגון מדוכות ורחיים וכיוצא בהן, לצורך גופו ולצורך מקומו מותר, מחמה לצל או מפני הגנבים אסור: ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך. מפרש בגמרא לצורך תשמיש המיוחד לו בלבד ולא לצורך דבר אחר ואפילו לצורך גופו, כגון סכין לחתוך בו בלבד שרי, ולא לסמוך בו את הקערה. ואין הלכה כרבי נחמיה:

ה. כָּל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בַּשַּׁבָּת, שִׁבְרֵיהֶן נִטָּלִין (עִמָּהֶן), וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן, שִׁבְרֵי עֲרֵבָה לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הֶחָבִית, שִׁבְרֵי זְכוּכִית לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַפַּךְ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן, שִׁבְרֵי עֲרֵבָה לְצוּק לְתוֹכָן מִקְפֶּה, וְשֶׁל זְכוּכִית לְצוּק לְתוֹכָן שָׁמֶן:

ברטנורה (ה) **מעין מלאכה**. איזו מלאכה שתהיה ואפילו אינה מעין מלאכתן הראשונה: **לצוק לתוכן מקפה**. עבה, דומיא דעיסה מעורבת במים. ולא פליגי אלא בנשברו בשבת, אבל נשברו מערב שבת כולי עלמא מודו דניטלים אפילו אין עושין מעין מלאכתן הראשונה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ו. הָאֶבֶן שֶׁבַּקְּרוּיָה, אִם מְמַלְּאִין בָּהּ וְאֵינָהּ נוֹפֶלֶת, מְמַלְּאִין בָּהּ, וְאִם לָאו, אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ. זְמוֹרָה שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בַּטָּפִיחַ, מְמַלְּאִין בָּהּ בַּשַּׁבָּת:

ברטנורה (ו) **האבן שבקרויה**. דלעת יבשה וממלאים בה מים, ומתוך שהיא קלה אינה שואבת אלא צפה ונותנין בה אבן להכבידה: **אם ממלאין**. בקרויה ואין האבן נופלת, שהדקוה יפה בפי הקרויה, הוה כלי: **ואם לאו**. הרי היא כשאר אבנים, ואין מטלטלין את הקרויה, שנעשית בסיס לאבן שנושאתה: **זמורה שהיא קשורה בטפיח**. לפך קטן ששואבין בו מים מן הבור או מן המעין: **ממלאים בו**. דשויה להך זמורה כלי:

ז. פְּקַק הַחַלּוֹן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, בִּזְמַן שֶׁהוּא קָשׁוּר וְתָלוּי, פּוֹקְקִין בּוֹ, וְאִם לָאו, אֵין פּוֹקְקִין בּוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ פּוֹקְקִין בּוֹ:

ברטנורה (ז) **פקק החלון**. כגון לוח ומסך או שאר כל דבר שסותמים בו חלון: **ותלוי**. שאינו נגרר בארץ: **ואם לאו אין פוקקין בו**. שאם נגרר על גבי קרקע, כשהוא שומטו מעל הארץ לסתום בו מחזי כמוסיף על הבנין, וסבר רבי אליעזר אין מוסיפין על אהל עראי בשבת: **בין כך ובין כך**. בין קשור בין אינו קשור: **פוקקין בו**. הואיל והיה מוכן מאתמול לכך, דסברי רבנן מוסיפין על אהל עראי בשבת. והלכה כחכמים:

ח. כָּל כְּסוּיֵי הַכֵּלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בֵּית אֶחָיזָה נִטָּלִים בַּשַּׁבָּת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים. בִּכְסוּיֵי הַקַּרְקָעוֹת, אֲבָל בִּכְסוּיֵי הַכֵּלִים, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ נִטָּלִים בַּשַּׁבָּת:

ברטנורה (ח) במה דברים אמורים בכיסויי קרקעות. בגמרא קאמר, דבכיסויי כלים כולי עלמא לא פליגי דשרי אע"ג דלית להו בית אחיזה, ובכיסויי קרקעות כגון כיסוי של בור ודות כולי עלמא לא פליגי דאסור אי לית להו בית אחיזה, כי פליגי בכיסויי כלים המחוברים לקרקעות, מר סבר כקרקעות דמיין, ומר סבר לאו כקרקעות דמיין. והלכה כחכמים שהמחובר לקרקע הרי הוא כקרקע:

גמרא שבת דף קי"ט ע"ב

אָמַר רַב חַסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא כָּל הַמִּתְפַּלֵּל בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְאוֹמֵר וַיְכֻלּוּ שְׁנֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת הַמְלַוִּים לוֹ לְאָדָם מַנִּיחִין יְדֵיהֶן עַל רֹאשׁוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ (ישעי' ו') וְסָר עֲוֹנְךָ וְחַטָּאתְךָ תְּכֻפָּר. תַּנְיָא רִבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר שְׁנֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְלַוִּין לוֹ לְאָדָם בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְבֵיתוֹ אֶחָד טוֹב וְאֶחָד רָע וּכְשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ וּמָצָא נֵר דָּלוּק וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ וּמִטָּתוֹ מוּצַעַת מַלְאַךְ טוֹב אוֹמֵר יְהִי רָצוֹן שֶׁתְּהֵא לְשַׁבָּת אַחֶרֶת כֵּן. וּמַלְאַךְ רַע עוֹנֶה אָמֵן בְּעַל כָּרְחוֹ. וְאִם לָאו מַלְאַךְ רַע אוֹמֵר יְהִי רָצוֹן שֶׁתְּהֵא לְשַׁבָּת אַחֶרֶת כֵּן וּמַלְאַךְ טוֹב עוֹנֶה אָמֵן בְּעַל כָּרְחוֹ. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְכַזַּיִת. וְאָמַר רִבִּי חֲנִינָא לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְכַזַּיִת. חַמִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְלוּגְמָא פַּת חַמָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְלוּגְמָא. רִבִּי אַבָּהוּ הֲווּ עַבְדִין לֵיהּ בְּאַפּוּקֵי שַׁבַּתָּא עִיגְלָא תִּילְתָּא הֲוָה אָכִיל מִנֵּיהּ כּוּלְיֵיתָא כִּי גָּדֵל אֲבִימִי בְּרֵיהּ אָמַר לֵיהּ לָמָּה לָךְ לְאַפְסוּדֵי כּוּלֵי הָאי נִשְׁבּוֹק כּוּלְיֵיתָא מִמַּעֲלֵי שַׁבַּתָּא. שְׁבָקוּהּ וְאָתָא אַרְיֵא וַאֲכָלֵיהּ. אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כָּל הָעוֹנֶה אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא בְּכָל כֹּחוֹ קוֹרְעִין לוֹ גְּזַר דִּינוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים ה') בִּפְרוֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ ה'. מַאי טַעְמָא בִּפְרוֹעַ פְּרָעוֹת מִשּׁוּם דְּבָרְכוּ ה'. רִבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן אֲפִילּוּ יֵשׁ בּוֹ שֶׁמֶץ שֶׁל עֲבוֹדַת אֱלִילִים מוֹחֲלִין לוֹ כְּתִיב הָכָא בִּפְרוֹעַ פְּרָעוֹת וּכְתִיב הָתָם (שמות ל"ב) כִּי פָרוּעַ

הוא. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ כָּל הָעוֹנֶה אָמֵן בְּכָל כֹּחוֹ פּוֹתְחִין לוֹ שַׁעֲרֵי גַּן עֵדֶן שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כ"ו) פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמוּנִים אַל תִּקְרֵי שׁוֹמֵר אֱמוּנִים אֶלָּא שֶׁאוֹמְרִים אָמֵן. מָאי אָמֵן אָמַר רַבִּי חֲנִינָא אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן:

רש"י **יסדר אדם שולחנו בערב שבת**. לליל שבת: **במוצאי שבת**. נמי כבוד שבת הוא ללוותו ביציאתו דרך כבוד כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר: **חמין**. לשתות ולרחוץ: **מלוגמא**. רפואה: **אריה**. אכליה לעגל הראוי לישחט: **בכל כחו**. בכל כוונתו: **בפרוע פרעות**. ביטול פורענות כגון פרוע דמתרגמינן בטול: **בהתנדב עם ברכו**. כשמתנדבין ישראל לברך את בוראם: **כי פרוע**. כי פרעו אהרן ע"א והכי קאמר בהבטל פריעות ע"א שתשקע ותשתכח שלא יזכר עונם משום התנדב עם הוא: **אל מלך נאמן**. כך מעיד על בוראו שהוא אל מלך נאמן:

זוהר יתרו דף פ"ח ע"א

רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר הָאי מָאן דְּאַשְׁלִים תְּלַת סְעוּדָתֵי בְּשַׁבַּתָּא קָלָא נָפִיק וּמַכְרְזָא עֲלֵיהּ אָז תִּתְעַנַּג עַל ה'. דָּא סְעוּדָתָא חָדָא לְקֶבֶל עַתִּיקָא קַדִּישָׁא דְּכֹל קַדִּישִׁין. וְהִרְכַּבְתִּיךְ עַל בָּמֳתֵי אֶרֶץ דָּא סְעוּדָתָא תִּנְיָינָא לְקֶבֶל חַקְלָא דְּתַפּוּחִין קַדִּישִׁין. וְהַאֲכַלְתִּיךְ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ דָּא הוּא שְׁלִימוּ דְּאִשְׁתַּלִּים בִּזְעֵיר אַפִּין וּלְקִבְלֵיהוּ בָּעֵי לְאַשְׁלָמָא סְעוּדָתֵיהּ וּבָעֵי לְאִתְעַנְּגָא בְּכֻלְּהוּ סְעוּדָתֵי וּלְמֶחֱדֵי בְּכָל חַד וְחַד מִנַּיְיהוּ מִשּׁוּם דְּאִיהוּ מְהֵימְנוּתָא שְׁלִימָתָא וּבְגִין כָּךְ שַׁבַּתָּא אִתְיַיקַר מִכָּל שְׁאַר זְמָנִין וְחַגִּין מִשּׁוּם דְּכֻלָּא בֵּיהּ אִשְׁתְּכַח וְלָא אִשְׁתְּכַח הָכִי בְּכֻלְּהוּ זְמַנֵּי וְחַגֵּי. אָמַר רִבִּי חִיָּיא בְּגִין כָּךְ מִשּׁוּם דְּאִשְׁתְּכַח כֻּלָּא בֵּיהּ אִדְכַּר תְּלַת זְמָנִין דִּכְתִיב וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. רִבִּי אַבָּא (נ"א רב הַמְנוּנָא סָבָא) כַּד הֲוָה יָתִיב בִּסְעוּדָתָא דְשַׁבַּתָּא הֲוָה חָדֵי בְּכָל חַד וְחַד וַהֲוָה אָמַר, דָּא הִיא סְעוּדָתָא קַדִּישָׁא דְעַתִּיקָא קַדִּישָׁא סְתִימָא דְכֹלָּא. בִּסְעוּדָתָא אַחֲרָא הֲוָה אָמַר דָּא הִיא סְעוּדָתָא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכֵן בְּכֻלְּהוּ סְעוּדָתֵי וַהֲוָה חָדֵי בְּכָל חַד וְחַד. כַּד הֲוָה אֲשְׁלִים סְעוּדָתֵי הֲוָה אָמַר אַשְׁלִימוּ סְעוּדָתֵי דִּמְהֵימְנוּתָא. רִבִּי שִׁמְעוֹן כַּד הֲוָה אָתֵי לְסְעוּדָתָא הֲוָה אָמַר הָכִי אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא דִּמְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה אִתְקִינוּ סְעוּדָתָא דְמַלְכָּא. וַהֲוָה יָתִיב וְחָדֵי כַּד אֲשְׁלִים סְעוּדָתָא תְּלִיתָאָה הֲווֹ מַכְרִיזֵי עֲלֵיהּ אָז תִּתְעַנַּג עַל יְיָ וְהִרְכַּבְתִּיךְ עַל בָּמֳתֵי אֶרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךְ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ:

תרגום הזוהר רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מִי שֶׁהִשְׁלִים שְׁלֹשָׁה סְעֻדּוֹת בַּשַּׁבָּת, קוֹל יוֹצֵא וּמַכְרִיז עָלָיו, אָז תִּתְעַנַּג עַל ה', זֶהוּ סְעֻדָּה אַחַת כְּנֶגֶד עַתִּיקָא קַדִּישָׁא דְּכָל קַדִּישִׁין. וְהִרְכַּבְתִּיךְ עַל בָּמֳתֵי אֶרֶץ, זֶהוּ סְעֻדָּה שְׁנִיָּה כְּנֶגֶד שְׂדֵה תַּפּוּחִים הַקְּדוֹשִׁים, וְהַאֲכַלְתִּיךְ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ, זֶהוּ הַשְּׁלֵמוּת שֶׁנִּשְׁלָם בִּזְעֵיר אַנְפִּין. וּכְנֶגְדָּם צָרִיךְ לְהַשְׁלִים סְעֻדּוֹתָיו, וְצָרִיךְ לְהִתְעַנֵּג בְּכָל

הַסְּעֻדּוֹת, וְלִשְׁמֹחַ בְּכָל אַחַת וְאַחַת מֵהֶן, מִשּׁוּם שֶׁהִיא אֱמוּנָה שְׁלֵמָה. וּמִשּׁוּם זֶה חָשׁוּב הַשַּׁבָּת יוֹתֵר מִכָּל שְׁאָר הַזְּמַנִּים וְהַחַגִּים, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל נִמְצָא בּוֹ, וְלֹא נִמְצָא כֵּן בְּכָל הַזְּמַנִּים וְהַחַגִּים. אָמַר רַבִּי חִיָּא מִשּׁוּם כָּךְ, מִשּׁוּם שֶׁנִּמְצָא הַכֹּל בּוֹ, נִזְכָּר שָׁלֹשׁ פְּעָמִים שֶׁכָּתוּב, וַיְכַל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיִּשְׁבּוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. רַבִּי אַבָּא כְּשֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בַּסְּעֻדָּה שֶׁל שַׁבָּת, הָיָה שָׂמֵחַ בְּכָל אַחַת וְאַחַת, וְהָיָה אוֹמֵר, זוֹ הִיא הַסְּעֻדָּה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל עַתִּיקָא קַדִּישָׁא הַסָּתוּם לַכֹּל. בַּסְּעֻדָּה הָאַחֶרֶת הָיָה אוֹמֵר, זוֹ הִיא סְעֻדָּה דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכֵן בְּכָל סְעֻדָּה וּסְעֻדָּה. כְּשֶׁהִשְׁלִים הַסְּעֻדּוֹת, אָמַר נִשְׁלְמוּ הַסְּעֻדּוֹת שֶׁל הָאֱמוּנָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן כְּשֶׁהָיָה בָּא אֶל הַסְּעֻדָּה, הָיָה אוֹמֵר כְּךָ, הַתְקִינוּ הַסְּעֻדָּה שֶׁל הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה. הַתְקִינוּ הַסְּעֻדָּה שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְהָיָה יוֹשֵׁב וְשָׂמֵחַ. כְּשֶׁהִשְׁלִים סְעֻדָּה הַשְּׁלִישִׁית, הָיוּ מַכְרִיזִים עָלָיו, אָז תִּתְעַנַּג עַל ה' וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ.

הלכה פסוקה

הרמ' קריאת שמע פ"א

א. פַּעֲמִים בְּכָל יוֹם קוֹרְאִין קְרִיאַת שְׁמַע בָּעֶרֶב וּבַבֹּקֶר שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו') וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ בְּשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם שׁוֹכְבִים וְזוּ הִיא לַיְלָה וּבְשָׁעָה שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִים וְזֶה הוּא יוֹם: **ב.** וּמַה הוּא קוֹרֵא שָׁלֹשׁ פָּרָשִׁיּוֹת וְאֵלּוּ הֵן שְׁמַע וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ וַיֹּאמֶר וּמַקְדִּימִין לִקְרוֹת פָּרָשַׁת שְׁמַע מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ יִחוּד הַשֵּׁם וְאַהֲבָתוֹ וְתַלְמוּדוֹ שֶׁהוּא הָעִיקָר הַגָּדוֹל שֶׁהַכֹּל תְּלוּי בּוֹ וְאַחֲרֶיהָ וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ צִוּוּי עַל זְכִירַת שְׂאָר כָּל הַמִּצְוֹת וְאַחַר כָּךְ פָּרָשַׁת צִיצִית שֶׁגַּם הִיא יֶשׁ בָּהּ צִוּוּי זְכִירַת כָּל הַמִּצְוֹת: **ג.** אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִצְוֹת צִיצִית נוֹהֶגֶת בַּלַּיְלָה קוֹרְאִין אוֹתָהּ בַּלַּיְלָה מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ זִכְרוֹן יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמִצְוָה לְהַזְכִּיר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט"ז) לְמַעַן תִּזְכּוֹר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ. וּקְרִיאַת שָׁלֹשׁ פָּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ עַל סֵדֶר זֶה הִיא הַנִּקְרֵאת קְרִיאַת שְׁמַע: **ד.** הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע כְּשֶׁהוּא גּוֹמֵר פְּסוּק רִאשׁוֹן אוֹמֵר בְּלַחַשׁ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא כְּדַרְכּוֹ וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ עַד סוֹפָהּ:

מוסר

מלוקט

וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שִּׂיחוֹ אֲפִילוּ שִׂיחָה קַלָּה שֶׁבֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ מַגִּידִים לְאָדָם בְּיוֹם הַדִּין. עַל כֵּן יְשִׁים אָל לִבּוֹ שֶׁהוּא לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְהוּא יוֹדֵעַ נִסְתָּרוֹת וּבוֹחֵן לִבּוֹת וּכְלָיוֹת. וּכְשֶׁהוּא שׁוֹכֵב עַל מִטָּתוֹ יִזְכּוֹר שֶׁגַּם הוּא יִשְׁכַּב עַל מִטָּה שֶׁיְּמוּת שָׁם וְכָל עִנְיְנֵי הַגּוּף הֶבֶל הֲבָלִים וְיִטַהֵר רַעְיוֹנָיו לַחְשׁוֹב מַחֲשָׁבוֹת קְדוֹשׁוֹת וּלְהַרְחִיק מַחֲשָׁבוֹת רָעוֹת וְיֵדַע כִּי בָזֶה תָּלוּי תִּקּוּן אוֹ קִלְקוּל הַיֶּלֶד הַנּוֹלָד וְהַמַּחֲשָׁבָה עִיקָר גָּדוֹל וּמִקְלוֹת יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם יוֹכִיחוּ וּלְפִי מַחֲשֶׁבֶת אִישׁ וּבֵיתוֹ כֵּן תִּמְשֹׁךְ נֶפֶשׁ לַיֶּלֶד אוֹ מִסִּטְרָא

אַחֲרָא אוֹ מִסְטְרָא דְקִדּוּשָׁה וְהַרְבֵּה בָּנִים חֲצוּפִים חָבַל עַל דְּמִשְׁתַּכְחִין שֶׁגָּרְמוּ לָהֶם אֲבִיהֶם וְאִמָּם לְפִי מַחֲשַׁבְתָּם וְדִבּוּרָם וְכָל חַטָּאוֹת הַבָּנִים אִם הֵם גָּרְמוּ בְּמַחֲשַׁבְתָּם הֵם נֶעֱנָשִׁים עֲלֵיהֶם וְחֶרְפָּתָם לֹא תִמָּחֶה וְאַשְׁרֵי הַשָּׁם דְּרָכָיו וְיִכּוֹנוּ לַה' כָּל מַחְשְׁבוֹתָיו וְכָל מַעְיָנָיו לְקַיֵּים מִצְוָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאַשְׁרֵי בָנָיו אַחֲרָיו:

יתרו יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֵ דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל יְהוָה מִכָּל הָאֱלֹהִים כִּי בַדָּבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם: כְּעַן יְדַעְנָא אֲרֵי רַב יְיָ וְלֵית אֱלָהּ בַּר מִנֵּהּ אֲרֵי בְּפִתְגָמָא דִי חַשִׁיבוּ מִצְרָאֵי לְמַדָּן יָת יִשְׂרָאֵל בֵּהּ דָּנְנוּן:

רש"י עתה ידעתי. מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר: מכל האלהים. מלמד שהיה מכיר בכל עבודה זרה שבעולם שלא הניח עבודה זרה שלא עבדה: כי בדבר אשר זדו עליהם. כתרגומו במים דמו לאבדם והם נאבדו במים: אשר זדו. אשר הרשיעו. ורבותינו דרשוהו לשון (בראשית כה כט) ויזד יעקב נזיד, בקדרה אשר בשלו בה, נתבשלו:

(יב) וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכֹל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכָל לֶחֶם עִם חֹתֵן מֹשֶׁה לִפְנֵי הָאֱלֹהִים: וְקָרִיב יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְמשֶׁה עֲלָוָן וְנִכְסַת קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ וַאֲתָא אַהֲרֹן וְכֹל סָבֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵיכַל לַחְמָא עִם חֲמוּהִי דְמשֶׁה קֳדָם יְיָ:

רש"י עלה. כמשמעה שהיא עולה כליל: וזבחים. שלמים: ויבא אהרן וגו' . ומשה היכן הלך, והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד, אלא שהיה עומד ומשמש לפניהם: לפני האלהים. מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסבין בה כאלו נהנה מזיו השכינה:

(יג) **שני** וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לִשְׁפֹּט אֶת הָעָם וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב: וַהֲוָה מִיּוֹמָא דְבַתְרוֹהִי וְיָתֵיב מֹשֶׁה לְמִדַּן יָת עַמָּא וְקָם עַמָּא עִלָּוֹהִי דְמשֶׁה מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא:

רש"י ויהי ממחרת. מוצאי יום הכפורים היה, כך שנינו בספרי, ומהו ממחרת, למחרת רדתו מן ההר. ועל כרחך אי אפשר לומר אלא ממחרת יום הכפורים, שהרי קודם מתן תורה אי אפשר לומר (פסוק טז) והודעתי את חקי וגו' , ומשנתנה תורה עד יום הכפורים לא ישב משה לשפוט את העם, שהרי בשבעה עשר בתמוז ירד ושבר את הלוחות, ולמחר עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ביום הכפורים. ואין פרשה זו כתובה כסדר, שלא נאמר ויהי ממחרת עד שנה שניה, אף לדברי האומר יתרו קדם מתן תורה בא, שלוחו

אל ארצו לא היה אלא עד שנה שניה, שהרי נאמר כאן (פסוק כז) וישלח משה את חתנו ומצינו במסע הדגלים שאמר לו משה (במדבר י כט) נוסעים אנחנו אל המקום וגו' , (שם לא) אל נא תעזוב אותנו, ואם זו קדם מתן תורה, מששלחו והלך היכן מצינו שחזר ואם תאמר שם לא נאמר יתרו אלא חובב, ובנו של יתרו היה, הוא חובב הוא יתרו, שהרי כתיב (שופטים ד יא) מבני חובב חותן משה: וישב משה וגו' ויעמד העם. יושב כמלך וכלן עומדים, והקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל והוכיחו על כך, שנאמר (פסוק יד) מדוע אתה יושב לבדך וכלם נצבים: מן הבקר עד הערב. אפשר לומר כן, אלא כל דין שדן דין אמת לאמתו אפלו שעה אחת, מעלה עליו הכתוב כאלו עוסק בתורה כל היום, וכאלו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, שנאמר בו (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד:

(יד) וַיַּרְא חֹתֵן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה לָעָם וַיֹּאמֶר מָה הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה לָעָם מַדּוּעַ אַתָּה יוֹשֵׁב לְבַדֶּךָ וְכָל הָעָם נִצָּב עָלֶיךָ מִן בֹּקֶר עַד עָרֶב: וַחֲזָא חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה יָת כָּל דִּי הוּא עָבֵד לְעַמָּא וַאֲמַר מָא פִּתְגָמָא הָדֵין דִּי אַתְּ עָבֵד לְעַמָּא מָה דֵּין אַתְּ יָתֵב בְּלְחוֹדָךְ וְכָל עַמָּא קָיְמִין עֲלָוָךְ מִן צַפְרָא עַד רַמְשָׁא: (טו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹתְנוֹ כִּי יָבֹא אֵלַי הָעָם לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים: וַאֲמַר מֹשֶׁה לַחֲמוּהִי אֲרֵי אָתֵן לְוָתִי עַמָּא לְמִתְבַּע אוּלְפָּן מִן קֳדָם יְיָ:

רש"י כי יבא. כמו כי בא, לשון הוה: לדרש אלהים. כתרגומו למתבע אלפן, לשאול תלמוד מפי הגבורה:

נביאים - ישעיה - פרק ו

(יא) וָאֹמַר עַד מָתַי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם שָׁאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאֶה שְׁמָמָה: וַאֲמָרִית עַד אֵימָתַי יְיָ וַאֲמַר עַד דְּיִצְדּוּן קִרְוַיָּא מִבְּלִי יָתִיב וּבָתַיָּא מִבְּלִי אֱנָשָׁא וְאַרְעָא תִּתְחָרוּב וְתִצְדֵי:

רש"י **עד מתי** . יכבידו את לבם ולא ישמעו : **ויאמר** . ידעתי כי לא ישיבו עד תבא פורענות עליהם וילכו בגולה ושאו עריהם מאין יושב : **שאו** . תשאה . לשון גלמוד מאין יושב :

(יב) וְרִחַק יְהוָה אֶת הָאָדָם וְרַבָּה הָעֲזוּבָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: וְיִרְחַק יְיָ יָת בְּנֵי אֱנָשָׁא וְתִסְגֵּי צַדְיוּתָא בְּגַוּהּ דְּאַרְעָא:

רש"י **ורבה העזובה** . שהארץ תעזב מהם וכך הלשון ירבו מקומות עזובים בקרב הארץ :

(יג) וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂרִיָּה וְשָׁבָה וְהָיְתָה לְבָעֵר כָּאֵלָה וְכָאַלּוֹן אֲשֶׁר בְּשַׁלֶּכֶת מַצֵּבֶת בָּם זֶרַע קֹדֶשׁ מַצַּבְתָּהּ: וְיִשְׁתָּאֲרוּן בַּהּ חַד מִן עֲשָׂרָא צַדִּיקַיָּא וְיִתּוּבוּן וְיִהוֹן לְצַרְבָא כְּבוּטְמָא וּכְבָלוּטָא דְּבָמְתַר טַרְפּוֹהִי דַּמְיִן לִיבְשִׁין וְעַד כְּעָן אִנּוּן רְטִיבִין לְקַיְמָא מִנְּהוֹן זַרְעָא כֵּן גָּלוּתָא דְּיִשְׂרָאֵל יִתְכַּנְּשׁוּן וְיִתּוּבוּן לְאַרְעָהוֹן אֲרֵי זַרְעָא דְּקוּדְשָׁא נְצַבְתְּהוֹן:

רש"י **ועוד בה עשיריה** . גם אותה השארית אשיב ידי עליה בצרוף אחר צרוף והיתה לבער עד שלא ישארו אלא צדיקים גמורים שישובו אלי בכל לבם : **כאלה וכאלון** . אשר בעת זמן שלכת שלהן משליכין עלין שלהן בימי הסתיו שילוך אחר שילוך עד שאין נותר בה זולתי המצבה אף הם זרע הקדש הנמצאין בה עומדין בקדושתו הם יהיו לה למצבת , ד"א מצבתה נטיעתה לכך איני מכלה אותם נטעתים זרע קודש , ויש פותרים שער שלכת היתה בירושלים כמו שאמר בעזרא והיו שם אלה ואלון נטועים :

ז (א) וַיְהִי בִּימֵי אָחָז בֶּן יוֹתָם בֶּן עֻזִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עָלָה רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם וּפֶקַח בֶּן רְמַלְיָהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם לַמִּלְחָמָה עָלֶיהָ וְלֹא יָכֹל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ: וְהֻגַּד בֵּיתוֹ מֵי אָחָז בַּר יוֹתָם בַּר עֻזִיָּה מַלְכָּא דְּבֵית יְהוּדָה סָלִיק רְצִין מַלְכָּא דַּאֲרָם וּפֶקַח בַּר רְמַלְיָא מַלְכָּא דְּיִשְׂרָאֵל לִירוּשְׁלֵם לַאֲגָחָה קְרָבָא עֲלָהּ וְלָא יְכִיל לַאֲגָחָא עֲלָהּ:

רש"י **ויהי בימי אחז** . מה ראה הכתוב לייחסו אלא מפני שסופו של הכתוב לומר ולא יכול להלחם עליה ולמדך שזכות אבות עמדה לו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה ווי (ס"א) מי הוא זה שמלך רשע זה אמר להם בן יותם הוא בן עוזיהו הוא אבותיו היו צדיקים לפיכך אי אפשי לפשוט ידי בו הדא הוא ולא יכול להלחם עליה מפני זכות אבותיו (בבראשית רבה) :

(ב) וַיֻּגַּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אֲרָם עַל אֶפְרָיִם וַיָּנַע לְבָבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוֹעַ עֲצֵי יַעַר מִפְּנֵי רוּחַ: וְאִתְחַוָא לְבֵית דָּוִד לְמֵימָר אִתְחַבַּר מַלְכָּא דַּאֲרָם עִם מַלְכָּא דְּיִשְׂרָאֵל לְמֵיתֵי עֲלוֹהִי וְזָע לִבֵּיהּ וְלִבָּא דְּעַמֵּיהּ כְּאִשְׁתְּדָיוּת אִילְנֵי חוּרְשָׁא מִן קֳדָם רוּחָא:

רש"י **ויגד לבית דוד** . לפי שרשע היה לא , הזכיר שמו : **נחה ארם על אפרים** . נתחבר מלך ארם על מלך ישראל לבא עליך נחה לשון נקבה על שהמלכות נחה פושי"ר בלעז לשון וינח בכל גבול מצרים (שמות ו) : **וינע לבבו** . לפי שכבר נלחם בו כל אחד מהם בפני עצמו ויכלו לו שנאמר ויתנהו ה' ביד מלך ארם וגו' (ד"ה ב כח) אומר ויהרג פקח בן רמליה ק"כ אלף איש שניהם בדברי הימים (שם) . כנוע עצי יער . קול אילני סרק ישמע יותר מכל אילני פירי כדאיתא בבראשית רבה :

כתובים - משלי - פרק טו

(כ) בֵּן חָכָם יְשַׂמַּח אָב וּכְסִיל אָדָם בּוֹזֶה אִמּוֹ: בְּרָא חַכִּימָא יַחֲדֵי לַאֲבוּי וּבְרָא סַכְלָא מְשַׁיט אִמֵּיהּ:

רש"י **בן חכם ישמח אב וכסיל אדם בוזה אמו** . גורם לאמו שמבזים אותה :

(כא) אִוֶּלֶת שִׂמְחָה לַחֲסַר לֵב וְאִישׁ תְּבוּנָה יְיַשֶּׁר לָכֶת: שַׁטְיוּתָא חֶדְוָתָא הֵיא לַחֲסִיר לִבָּא וְגַבְרָא דְּמִתְבַּיִן תְּרִיצוּת מְהַלֵּךְ:

רש"י **אולת** . שמחה . היא לחסר לב :

(כב) הָפֵר מַחֲשָׁבוֹת בְּאֵין סוֹד וּבְרֹב יוֹעֲצִים תָּקוּם: בִּטוּלָא דְמַחְשָׁבָתָא הֵיךְ דְּלֵית רָזָא וּבָסוּגְעָא דְאִלֵּין דְּמִתְמַלְכִין עֵצָתָא תְקוּם:

רש"י **הפר מחשבות באין סוד** . בלא עצה לא תקום מחשבה :

(כג) שִׂמְחָה לָאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִיו וְדָבָר בְּעִתּוֹ מַה טּוֹב: חֶדְוָתָא לְגַבְרָא בְּמִלְתָא דְפוּמֵיהּ וּמִלְתָא בְּעִדָּנָא סְגִי טָבָא:

רש"י **שמחה לאיש במענה פיו** . כמשמעו ע"י מענה רך ודבור נחת הבריות אוהבים אותו ורבותינו דרשוהו על בעלי גירסא אם מוצאים בפיה' מענה אז תתקיים בם וישמחו :

ודבר בעתו מה טוב . שואלים בהלכות הפסח ובהלכות החג בזמנו :

(כד) אֹרַח חַיִּים לְמַעְלָה לְמַשְׂכִּיל לְמַעַן סוּר מִשְּׁאוֹל מָטָּה: אָרְחָא דְחַיֵּי מַעְלָיָא לְסוּכְלְתָנָא דְנִסְטָא מִן שְׁיוֹל תַּחְתִּיתָא:

רש"י **אורח חיים למעלה למשכיל** . כמו שרפים עומדים ממעל לו (ישעיה ו) כלומר לפני החכם קשוטה ומוכנת אורח חיים :

משנה כתובות פרק א

א. בְּתוּלָה נִשֵּׂאת לְיוֹם הָרְבִיעִי, וְאַלְמָנָה לְיוֹם הַחֲמִישִׁי. שֶׁפְּעָמִים בַּשַּׁבָּת בָּתֵּי דִינִין יוֹשְׁבִין בַּעֲיָרוֹת, בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי, שֶׁאִם הָיָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים, הָיָה מַשְׂכִּים לְבֵית דִּין:

ברטנורה (א) **בתולה נשאת ליום רביעי**. ולא בליל חמישי, דאיכא למיחש שמא יהיה טרוד בנישואים ולא מצי בעיל: **שאם יש לו טענת בתולים**. כגון שיאמר בעלתי ולא מצאתי דם, לא שנא אם היא קטנה או נערה או בוגרת. או פתח פתוח מצאתי, אם היא קטנה או נערה, אבל בוגרת אין לה טענת פתח פתוח: **ישכים ויבא לב"ד**. בעוד כעסו עליו, שמא יתפייס ותתקרר דעתו ויקיימנה ושמא זנתה תחתיו והרי היא אסורה עליו. ובגמרא פריך ותנשא באחד בשבת ואם יש לו טענת בתולים ישכים ביום שני לבית דין. ומשני, שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים, אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת, וברביעי כונסה. ובזמן שאין בתי דינין יושבים בשני ובחמישי, אשה נישאת בכל יום, והוא שטרח בסעודה שלשה ימים. ומפני תקנת עניים נוהגים בקצת מקומות לישא בערב שבת. וטעמא דאלמנה ליום חמישי, שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים, חמישי בשבת וששי בשבת ושבת. והנושא את האלמנה אסור בעשיית מלאכה ג' ימים. והנושא את הבתולה כל שבעה. ולענין ברכת חתנים, בין בחור שנשא אלמנה בין אלמן שנשא בתולה מברכים ברכת חתנים כל שבעה ואלמן שנשא אלמנה, יום אחד:

ב. בְּתוּלָה, כְּתָבָתָהּ מָאתַיִם. וְאַלְמָנָה, מָנֶה. בְּתוּלָה אַלְמָנָה, גְּרוּשָׁה, וַחֲלוּצָה, מִן הָאֵרוּסִין, כְּתָבָתָן מָאתַיִם, וְיֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים. הַגִּיּוֹרֶת, וְהַשִּׁבוּיָה, וְהַשִּׁפְחָה שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְגַּיְּרוּ, וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, כְּתָבָתָן מָאתַיִם, וְיֵשׁ לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים:

ברטנורה (ב) **בתולה אלמנה גרושה**. כלומר, בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן האירוסין, וחזרה ונישאת, כתובתה מן השני מאתים: **ויש לה טענת בתולים**. אם לא מצא לה השני בתולים, אבדה כתובתה, דמקח טעות הוא שהרי בחזקת בתולה נשאה:

ג. הַגָּדוֹל שֶׁבָּא עַל הַקְּטַנָּה, וְקָטָן שֶׁבָּא עַל הַגְּדוֹלָה, וּמֻכַּת עֵץ, כְּתָבָתָן מָאתַיִם, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מֻכַּת עֵץ, כְּתָבָתָהּ מָנֶה:

ברטנורה (ג) **שבא על הקטנה**. פחותה מבת שלש שנים ויום אחד שאין ביאתה ביאה: **וקטן**. פחות מבן תשע שאין ביאתו ביאה ובא על הגדולה: **ומוכת עץ**. שנתקע לה עץ באותו מקום: **כתובתן מאתים**. אם נישאו סתם: וחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה. והלכתא כותייהו. ואפילו לא הכיר בה, כתובתה מנה, ולא הוי מקח טעות:

ד. בְּתוּלָה אַלְמָנָה, גְּרוּשָׁה, וַחֲלוּצָה, מִן הַנִּשּׂוּאִין, כְּתָבָתָן מָנֶה, וְאֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִים. הַגִּיּוֹרֶת, וְהַשִּׁבוּיָה, וְהַשִּׁפְחָה, שֶׁנִּפְדּוּ, וְשֶׁנִּתְגַּיְּרוּ, וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ, יְתֵרוֹת עַל בְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, כְּתָבָתָן מָנֶה, וְאֵין לָהֶן טַעֲנַת בְּתוּלִין:

ברטנורה (ד) בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן הנשואים. אם חזרה ונישאת סתם, כתובתה מנה, דבחזקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה:

ה. הָאוֹכֵל אֵצֶל חָמִיו בִּיהוּדָה שֶׁלֹּא בְעֵדִים, אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיַחֵד עִמָּהּ. אַחַת אַלְמָנַת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת אַלְמָנַת כֹּהֵן, כְּתָבָתָן מָנֶה. בֵּית דִּין שֶׁל כֹּהֲנִים הָיוּ גוֹבִין לַבְּתוּלָה אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וְלֹא מִחוּ בְיָדָם חֲכָמִים:

ברטנורה (ה) **האוכל אצל חמיו ביהודה**. כשהיו עושין סעודת אירוסין בבית אבי הכלה ביהודה, היו נוהגים שהארוס מתייחד עם ארוסתו כדי שיהא לבו גס בה, לפיכך כשנישאת אחר כך אין לו טענת בתולים:

ו. הַנּוֹשֵׂא אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא מָצָא לָהּ בְּתוּלִים, הִיא אוֹמֶרֶת, מִשֶּׁאֵרַסְתַּנִי נֶאֱנַסְתִּי, וְנִסְתַּחֲפָה שָׂדֶךָ. וְהַלָּה אוֹמֵר, לֹא כִי אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא אֵרַסְתִּיךְ, וְהָיָה מִקְחִי מֶקַח טָעוּת, רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים, נֶאֱמָנֶת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה עַד שֶׁלֹּא תִתְאָרֵס, וְהִטְעַתּוּ, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ:

ברטנורה (ו) **ונסתחפה שדך**. מטר סוחף בא על שדך והפסידה, כלומר מזלך גרם ותן לי כתובתי: **והיה מקחי מקח טעות**. ואין לך כתובה ממני: **נאמנת**. ומשביעין אותה

שבועת היסת שכן הוא כדבריה, ותטול כתובתה. וכן הלכה. ואי אמרה בתולה מצאני, אינה נאמנת, דהימנוהו רבנן לבעל ואפילו בלא שבועה, דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה:

ז. הֵיא אוֹמֶרֶת מֻכַּת עֵץ אֲנִי, וְהוּא אוֹמֵר, לֹא כִי, אֶלָּא דְּרוּסַת אִישׁ אַתְּ, רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים, נֶאֱמֶנֶת. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת דְּרוּסַת אִישׁ, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ:

ברטנורה (ז) **דרוסת איש**. בעולת איש: **נאמנת**. ולא הפסידה כתובתה. ומכל מקום אי אשת כהן היא ולאחר זמן האירוסין כשנשאה טען דרוסת איש את, מפקינן לה מיניה, דשמא לאחר שארס אותה נבעלה, ומכי אמר דרוסת איש את שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא. ואפילו נבעלה באונס, הא קיי"ל אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה. ומגרש לה ויהיב לה כתובתה:

ח. רָאוּהָ מְדַבֶּרֶת עִם אֶחָד בַּשּׁוּק אָמְרוּ לָהּ מַה טִּיבוֹ שֶׁל זֶה. אִישׁ פְּלוֹנִי וְכֹהֵן הוּא, רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים, נֶאֱמֶנֶת. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת דְּרוּסַת אִישׁ, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ:

ברטנורה (ח) **מדברת**. מתיחדת: **וכהן הוא**. מיוחס: **נאמנת**. כשרה לכהונה:

ט. הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת, וְאָמְרוּ לָהּ מַה טִּיבוֹ שֶׁל עֻבָּר זֶה. מֵאִישׁ פְּלוֹנִי וְכֹהֵן הוּא, רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמְרִים, נֶאֱמֶנֶת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, לֹא מִפִּיהָ אָנוּ חַיִּין, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת מְעֻבֶּרֶת לְנָתִין וּלְמַמְזֵר, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיהָ:

ברטנורה (ט) **מה טיבו של עובר זה וכו'**. רבן גמליאל אומר נאמנת, וכשרים לכהונה היא ובתה. אבל לענין ירושה לא אמר רבן גמליאל שזה העובר יירשנו. והלכה כרבן גמליאל בכל הני בבי דמתניתין. ואפילו הכי לכתחילה לא תנשא לכהונה לא המדברת עם אחד ולא המעוברת, אלא אם כן היו רוב אנשי העיר מיוחסים ונבעלה זאת האשה מאחד מהם שפירש חוץ לעיר ובעל, דאמרינן כל דפריש מרובא פריש, ואז תנשא לכתחלה לכהונה בין היא בין בתה:

י. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מַעֲשֶׂה בְתִינוֹקֶת שֶׁיָּרְדָה לְמַלְאוֹת מַיִם מִן הָעַיִן, וְנֶאֱנָסָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, אִם רֹב אַנְשֵׁי הָעִיר מַשְׁאִין לַכְּהֻנָּה, הֲרֵי זוֹ תִּנָּשֵׂא לַכְּהֻנָּה:

ברטנורה (י) **אם רוב העיר משיאין לכהונה**. אע"ג דרובא חד סגי בעלמא, מעלה עשו ביוחסין, והכא אצרכוה רבנן תרי רובי, רוב סיעה העוברת שם ורוב העיר. ואין משיאין לכתחלה לכהונה אלא בתרי רובי, וכן הלכה:

גמרא כתובות דף ה' ע"א

דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא גְּדוֹלִים מַעֲשֶׂה צַדִּיקִים יוֹתֵר מִמַּעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ דְּאִלּוּ בְּמַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ כְּתִיב (ישעי' מ"ח) אַף יָדִי יָסְדָה אֶרֶץ וימיני טִפְּחָה שָׁמָיִם. וְאִלּוּ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים כְּתִיב (שמות ט"ו) מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ ה' מִקְדָּשׁ ה' כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ. הֵשִׁיב בַּבְלִי אֶחָד וְרִבִּי חִיָּיא שְׁמוֹ (תהלים צה) וְיַבָּשֶׁת יָדָיו יָצָרוּ. יָדוֹ כְּתִיב. וְהָכְתִיב יָצָרוּ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק יָצָרוּ אֶצְבְּעוֹתָיו כְּדִכְתִיב (שם ח') כִּי אֶרְאֶה שָׁמֶיךָ מַעֲשֵׂה אֶצְבְּעוֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּ. מְתִיבִי (שם י"ט) הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ. הַכִּי קָאָמַר מַעֲשֶׂה יְדֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים מִי מַגִּיד הָרָקִיעַ. וּמַאי נִינְהוּ מָטָר. דָּרַשׁ בַּר קַפָּרָא מָאי דִּכְתִיב (דברים כ"ג) וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אָזְנֶיךָ אַל תִּקְרֵי אָזְנֶיךָ אֶלָּא עַל אָזְנְךָ שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן יַנִּיחַ אֶצְבָּעוֹ בְּאָזְנָיו. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר מִפְּנֵי מַה אֶצְבְּעוֹתָיו שֶׁל אָדָם דּוֹמוֹת לִיתֵדוֹת מָאי טַעֲמָא אִילֵּימָא מִשּׁוּם דְּמָחֲלְקָן כָּל חָדָא וְחָדָא לְמַלְתֵּיהּ עֲבִידָא דְּאָמַר מָר זוֹ זְרֵת וְזוֹ קְמִיצָה זוֹ אֶמָּה זוֹ אֶצְבַּע זוֹ גּוּדָל. אֶלָּא מַה טַּעַם מְשׁוּפּוֹת כִּיתֵדוֹת שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן יַנִּיחַ אֶצְבָּעוֹתָיו בְּאָזְנָיו. תָּנָא דְּבֵי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל מִפְּנֵי מַה אֹזֶן כֵּלָּהּ קָשָׁה וְהָאַלְיָה רַכָּה שֶׁאִם יִשְׁמַע אָדָם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן יָכוֹף אַלְיָה לְתוֹכָהּ. תָּנוּ רַבָּנָן אַל יַשְׁמִיעַ אָדָם לְאָזְנָיו דְּבָרִים בְּטֵלִים מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִכְווֹת תְּחִלָּה לְאֲבָרִים:

רש"י **גדולים מעשה צדיקים**. ממעש' יצירת שמים וארץ משום בר קפרא נקט לה דאייריו לעיל באגדה: **אף ידי**. חדא יד: **מקדש**. מעשה ידי צדיקים היא: **והכי קאמר**. האי מעשה ידיו במעשה הצדיקים כתיב שקרוין מעשה שלהם מעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא והכי קאמר ומעשה ידיו דהוא מעשה הצדיקים מגיד הרקיע שהרקיע מעיד עליהם לבריות שהם צדיקים שמתפללים על הגשמים ומטר יורד: **יתד**. קבילי"א בלע"ז: **יניח אצבעו**. שהוא שפוייה כיתד: **מאי טעמא**. כלומר במאי דומות כיתידות: **אי נימא דמחלקן**. שמחולקות זו מזו ואינן מחוברות יחד: **חדא חדא למילתיה**. קושיא היא כל אחת ואחת יש בה צורך ואף לצורכי גבוה: **זו זרת**. מן הקטנ' מודדין זרת של חושן: **זו קמיצה**. מאצבע אצל הקטנה מתחילין לקמוץ חופה שלש אצבעותיו על פס ידו הקמיצה והאמה והאצבע וקומץ: **זו אמה**. מהגדולה מודדין אמות בנין ואמות כלים: **זו אצבע**. למתן דמים של חטאת דכתיב ביה באצבעו: **זו גודל**. לבהן יד דאהרן ודמצורע: משופות אנוייש"ד בלע"ז: **אליה**. בשר שבסוף האוזן: **נכוות תחלה לאברים**. רכות ודקות לכוות מכולם. והכי נמי אמרינן בע"ז האי עכו"ם דחריך רישא שרי למיכל אפי' מריש אודני ואף על פי שממהר לבשל:

זוהר יתרו דף פ"ח ע"ב

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר לַאֲבוֹי אִלֵּין סְעוּדָתֵי הֵיךְ מִתְתַּקְנָן. אָמַר לֵיהּ לֵילְיָא דְּשַׁבַּתָּא כְּתִיב וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ בֵּיהּ בְּלֵילְיָא מִתְבָּרְכָא מַטְרוֹנִיתָא וְכֻלְּהוּ חֲקַל תַּפּוּחִין וּמִתְבָּרְכָא פְּתוֹרֵיהּ דְּבַר נַשׁ וְנִשְׁמָתָא אִתּוֹסָפַת וְהַהוּא לֵילְיָא חֶדְוָה דְּמַטְרוֹנִיתָא הֲוֵי. וּבָעֵי בַר נַשׁ לְמֶחֱדֵי בְּחֶדְוָותָא וּלְמֵיכַל סְעוּדָתָא דְּמַטְרוֹנִיתָא. בְּיוֹמָא דְּשַׁבַּתָּא בִּסְעוּדָתָא תְּנִינָא כְּתִיב אָז תִּתְעַנַּג עַל ה'. עַל ה' וַדַּאי דְּהַהִיא שַׁעְתָּא אִתְגַּלְיָיא עַתִּיקָא קַדִּישָׁא וְכֻלְּהוּ עָלְמִין בְּחֶדְוָותָא וּשְׁלִימוּ וְחֶדְוָותָא דְּעַתִּיקָא עַבְדֵּינָן וּסְעוּדָתָא דִּילֵיהּ הִיא וַדַּאי. בִּסְעוּדָתָא תְּלִיתָאָה דְּשַׁבַּתָּא כְּתִיב וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ דָּא הִיא סְעוּדָתָא דִּזְעֵיר אַנְפִּין דַּהֲוֵי בִּשְׁלִימוּתָא וְכֻלְּהוּ שִׁתָּא יוֹמִין מֵהַהוּא שְׁלִימוּ מִתְבָּרְכָן. וּבָעֵי בַר נַשׁ לְמֶחֱדֵי בִּסְעוּדְתֵּיהּ וּלְאַשְׁלָמָא אִלֵּין סְעוּדָתֵי דְּאִינּוּן סְעוּדָתֵי מְהֵימְנוּתָא שְׁלֵימָתָא דְּזַרְעָא קַדִּישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל דִּי מְהֵימְנוּתָא עִלָּאָה דָּא דִּלְהוֹן הִיא וְלָא דְּעַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וּבְגִינֵי כָּךְ אָמַר בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. תָּא חֲזֵי בִּסְעוּדָתֵי אִלֵּין אִשְׁתְּמוֹדָעוּן יִשְׂרָאֵל דְּאִינּוּן בְּנֵי מַלְכָּא דְּאִינּוּן מֵהֵיכָלָא דְּמַלְכָּא דְּאִינּוּן בְּנֵי מְהֵימְנוּתָא. וּמָאן דְּפָגִים חַד סְעוּדָתָא מִנַּיְיהוּ אַחֲזֵי פְּגִימוּתָא לְעֵילָא וְאַחֲזֵי גַּרְמֵיהּ דְּלָאו מִבְּנֵי מַלְכָּא עִלָּאָה הוּא דְּלָאו מִבְּנֵי הֵיכָלָא דְּמַלְכָּא הוּא דְּלָאו מִזַּרְעָא קַדִּישָׁא דְּיִשְׂרָאֵל הוּא וְיַהֲבִין עֲלֵיהּ חוֹמְרָא דְּתִלַּת מִילִּין דִּינָא דְּגֵיהִנֹּם וְכוּ'. וְתָא חֲזֵי בְּכֻלְּהוּ שְׁאַר זְמָנִין וְחַגִּין בָּעֵי בַר נַשׁ לֶחֱדֵי וּלְמֶחֱדֵי לְמִסְכְּנֵי. וְאִי הוּא חֲדֵי בִּלְחוֹדוֹי וְלָא יְהִיב לְמִסְכְּנֵי עוֹנְשֵׁיהּ סַגִּי דְּהָא בִּלְחוֹדוֹי חֲדֵי וְלָא יְהִיב חֲדוּ לְאָחֳרָא. עֲלֵיהּ כְּתִיב וְזֵירִיתִי פֶּרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם. וְאִי אִיהוּ בְּשַׁבַּתָּא חֲדֵי אַף עַל גַּב דְּלָא יְהִיב לְאָחֳרָא לָא יַהֲבִין עֲלֵיהּ עוֹנְשָׁא כִּשְׁאַר זְמָנִין וְחַגִּין דִּכְתִיב פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם. פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם קָאָמַר וְלָא פֶּרֶשׁ שַׁבַּתְּכֶם. וּכְתִיב חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי. וְאִילּוּ שַׁבָּת לָא קָאָמַר וְלָא פֶּרֶשׁ כָּךְ כְּתִיב בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְאָבִיו, אֵלּוּ הַסְּעֻדּוֹת אֵיךְ מִתְתַּקְּנוֹת. אָמַר לוֹ, לֵיל שַׁבָּת, כָּתוּב, וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ, בּוֹ בַּלַּיְלָה מִתְבָּרֶכֶת הַמַּטְרוֹנִיתָא, וְכָל שְׂדֵה הַתַּפּוּחִים, וּמִתְבָּרֵךְ שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אָדָם, וּנְשָׁמָה נִתּוֹסֶפֶת לָאָדָם, וְלַיְלָה הַהוּא שִׂמְחַת הַמַּטְרוֹנִיתָא הוּא, וְצָרִיךְ הָאָדָם לִשְׂמֹחַ בְּשִׂמְחָה וְלֶאֱכוֹל הַסְּעֻדָּה שֶׁל הַמַּטְרוֹנִיתָא. בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בַּסְּעֻדָּה הַשְּׁנִיָּה, כָּתוּב, אָז תִּתְעַנַּג עַל ה', עַל ה' וַדַּאי, כִּי בַּשָּׁעָה הַהִיא מִתְגַּלֶּה עַתִּיקָא קַדִּישָׁא, וְכָל הָעוֹלָמוֹת הֵם בְּשִׂמְחָה, וְהַשְּׁלֵמוּת וְהַשִּׂמְחָה שֶׁל עַתִּיקָא אָנוּ עוֹשִׂים. וְהַסְּעֻדָּה שֶׁלּוֹ הִיא, וַדַּאי. בַּסְּעֻדָּה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁל שַׁבָּת, כָּתוּב, וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ. זוֹ הִיא הַסְּעֻדָּה שֶׁל זְעֵיר אַנְפִּין שֶׁהוּא בִּשְׁלֵמוּת, וְכָל שִׁשֶּׁת הַיָּמִים מִשְׁלֵמוּת הַהִיא מִתְבָּרְכִים, וְצָרִיךְ הָאָדָם לִשְׂמֹחַ בִּסְעֻדָּתוֹ, וּלְהַשְׂלִים אֵלּוּ הַסְּעֻדּוֹת, שֶׁהֵם סְעֻדּוֹת הָאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה שֶׁל זֶרַע הַקָּדוֹשׁ דְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁל הָאֱמוּנָה הָעֶלְיוֹנָה, כִּי שֶׁלָּהֶם הוּא וְלֹא שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים,

וּמְשׁוּם זֶה אָמַר, בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. בֹּא וּרְאֵה, בַּסְּעֻדּוֹת הָאֵלּוּ נִכָּרִים יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּנֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֵם מֵהֵיכָל הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֵם בְּנֵי הָאֱמוּנָה. וּמִי שֶׁפּוֹגֵם סְעֻדָּה אַחַת מֵהֶם, מַרְאֶה פָּגָם לְמַעְלָה, וּמַרְאֶה עַצְמוֹ, שֶׁאֵינוֹ מִבְּנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, שֶׁאֵינוֹ מִבְּנֵי הֵיכָל הַמֶּלֶךְ, שֶׁאֵינוֹ מִזֶּרַע קָדוֹשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְנוֹתְנִים עָלָיו כֹּבֶד שֶׁל שְׁלֹשׁ דְּבָרִים, דִּין גֵּיהִנֹּם. וּבֹא וּרְאֵה, בְּכָל שְׁאָר הַזְּמַנִּים וְהַחַגִּים צָרִיךְ הָאָדָם לִשְׂמֹחַ וּלְשַׂמֵּחַ אֶת הֶעָנִי. וְאִם הוּא שָׂמֵחַ בִּלְבָדוֹ, וְאֵינוֹ נוֹתֵן לָעָנִי, עָנְשׁוֹ גָּדוֹל, כִּי שָׂמֵחַ בִּלְבָדוֹ אֵינוֹ נוֹתֵן שִׂמְחָה לְאַחֵר. עָלָיו כָּתוּב, וְזֵרִיתִי פֶּרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם. וְאִם הוּא שָׂמֵחַ בַּשַּׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לְאַחֵר, אֵין נוֹתְנִים עָלָיו עֹנֶשׁ כִּשְׁאָר הַזְּמַנִּים וְהַחַגִּים, שֶׁכָּתוּב, פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם. פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם אוֹמֵר וְלֹא פֶּרֶשׁ שַׁבַּתְּכֶם. וְכָתוּב, חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי. וְאִלּוּ שַׁבָּת אֵינוֹ אוֹמֵר. וּמִשּׁוּם זֶה כָּתוּב, בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

הלכה פסוקה

הר"ם ה' קריאת שמע פ"א

א. הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע מְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ בַּיּוֹם מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ וּבַלַּיְלָה מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם לְפָנֶיהָ וּשְׁתַּיִם לְאַחֲרֶיהָ: **ב.** בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁלְּפָנֶיהָ בַּיּוֹם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ וּבְרָכָה שְׁנִיָּה אַהֲבַת עוֹלָם אֲהֵבְתָּנוּ וְשֶׁלְּאַחֲרֶיהָ אֱמֶת וְיַצִּיב. וּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁלְּפָנֶיהָ בַּלַּיְלָה מַעֲרִיב עֲרָבִים. שְׁנִיָּה לָהּ אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ אָהָבְתָּ. וּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ אֱמֶת וֶאֱמוּנָה שְׁנִיָּה לָהּ הַשְׁכִּיבֵנוּ: **ג.** בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁלְּפָנֶיהָ בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה פּוֹתֵחַ בָּהּ בְּבָרוּךְ וְחוֹתֵם בָּהּ בְּבָרוּךְ וּשְׁאָר בִּרְכוֹתֶיהָ חוֹתֵם בְּכָל אַחַת מֵהֶן בְּבָרוּךְ וְאֵין לָהֶם פְּתִיחָה בְּבָרוּךְ:

מוסר

מלוקט

הַמִּסְתַּכֵּל בְּנָשִׁים לֵיהָנוֹת מֵהֶן רָעָתוֹ רַבָּה וְהִיא עֲבֵירָה גּוֹפָהּ דִּכְתִיב (במדבר ט"ו) וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זוֹנִים אַחֲרֵיהֶם וַעֲבֵירָה הִיא בְּיָדוֹ וְחוֹזֵר עָלֶיהָ בְּגִלְגּוּל בָּעוֹף הַנִּקְרָא רָאָה שֶׁהוּא מְזֻנֶּה בְּרֹאִיָּה וְזֶהוּ שֶׁאָמַר וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם. כִּי בָּעוֹן זֶה אַתֶּם זוֹנִים בְּגִלְגּוּל בִּרְאִיָּה אַחֲרֵיהֶם שֶׁל עֵינֵיכֶם הַמִּסְתַּכְּלִים עַתָּה. וְהַמִּסְתַּכֵּל בְּנָשִׁים כָּתַב גָּדוֹל הַמּוֹרִים. שֶׁנִּקְרָא מוּמָר לְדָבָר אֶחָד. וְכָל אוֹתָן צוּרוֹת שֶׁנֶּהֱנָה בִּרְאִיָּתָם הַמַּלְאָךְ הַמָּוֶת מְבִיאָן בְּשָׁעַת פְּטִירָתוֹ וּמִתְלוֹצֵץ בּוֹ. מִלְּבַד שֶׁשְּׁמָטַמָּא נַפְשׁוֹ וּמְזֻהֶּה יָבֹא לְהַשְׁחָתָה. וְגַם כְּשֶׁמּוֹלִיד יֶלֶד יָבֹא לַחֲשׁוֹב בְּאוֹתָן צוּרוֹת וְזֶהוּ סְגוּלָה לִהְיוֹת נֶחְשָׁב נוֹאֵף בְּאִשְׁתּוֹ וְיֵצְאוּ מִזֶּה יְלָדִים אֲשֶׁר ה"ן בָּהֶם כָּל מוּם פָּרִיצֵי הַדּוֹר הוֹלְכִים אַחֲרֵי עֵינֵיהֶם כְּמוֹהֶם. אֲבָל יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים נוֹהֲגִים בְּאֵימָה וְיִרְאַת ה' עַל פְּנֵיהֶם וַה' עֲלֵיהֶם יֵרָאֶה וְיִתְבָּרְכוּ בְּזֶרַע קֹדֶשׁ לְמִינֵיהֶם וְצֶאֱצָאֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵיהֶם:

יתרו יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וָ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טז) כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֵלַי וְשָׁפַטְתִּי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵּי הָאֱלֹהִים וְאֶת תּוֹרֹתָיו: כַּד הֲוֵי לְהוֹן דִּינָא אָתָן לָוָתִי וְדָאִינְנָא בֵּין גַּבְרָא וּבֵין חַבְרֵהּ וּמְהוֹדַעְנָא לְהוֹן יָת קְיָמַיָּא דַיְיָ וְיָת אוֹרָיָתֵהּ:

רש"י כי יהיה להם דבר בא. מי שיהיה לו דבר בא אלי:

(יז) וַיֹּאמֶר חֹתֵן מֹשֶׁה אֵלָיו לֹא טוֹב הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה: וַאֲמַר חֲמוּהִי דְמשֶׁה לֵהּ לָא תַקִּין פִּתְגָמָא דְאַתְּ עָבֵד:

רש"י ויאמר חתן משה. דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך:

(יח) נָבֹל תִּבֹל גַּם אַתָּה גַּם הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ כִּי כָבֵד מִמְּךָ הַדָּבָר לֹא תוּכַל עֲשֹׂהוּ לְבַדֶּךָּ: מְלָאָה תִלָּאֶה אַף אַתְּ אַף עַמָּא הָדֵין דְּעִמָּךְ אֲרֵי יַקִּיר מִנָּךְ פִּתְגָמָא לָא תְכוֹל לְמֶעְבְּדֵהּ בְּלִחוֹדָךְ:

רש"י נבל תבל. כתרגומו. ולשונו לשון כמישה פלייישטרי"ר בלעז . כמו (ירמיה ח יג) והעלה נבל, (ישעיה לד ד) כנבול עלה מגפן וגו' , שהוא כמוש על ידי חמה ועל ידי קרח, וכחו תש ונלאה: גם אתה. לרבות אהרן וחור ושבעים זקנים: כי כבד ממך. כבדו רב יותר מכחך:

(יט) עַתָּה שְׁמַע בְּקֹלִי אִיעָצְךָ וְיִהְיִ אֱלֹהִים עִמָּךְ הֱיֵה אַתָּה לָעָם מוּל הָאֱלֹהִים וְהֵבֵאתָ אַתָּה אֶת הַדְּבָרִים אֶל הָאֱלֹהִים: כְּעַן קַבֵּל מִנִּי אֲמַלְכְנָךְ וְיהֵי מֵימְרָא דַיְיָ בְּסַעְדָּךְ הֱוֵי אַתְּ לְעַמָּא (תִּבֹּא) אוּלְפַן מִן קֳדָם יְיָ וּתְהֵי מֵיתֵי אַתְּ יָת פִּתְגָמַיָּא לְקֳדָם יְיָ:

רש"י איעצך ויהי אלהים עמך. בעצה, אמר לו צא המלך בגבורה: היה אתה לעם מול האלהים. שליח ומליץ בינותם למקום, ושואל משפטים מאתו: את הדברים. דברי ריבותם:

(כ) וְהִזְהַרְתָּה אֹתָם אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן: וְתַזְהַר יָתְהוֹן יָת קְיָמַיָּא וְיָת אוֹרָיְתָא וּתְהוֹדַע לְהוֹן יָת אוֹרְחָא דִּיהָכּוּן בַּהּ וְיָת עוֹבָדָא דִּיַעְבְּדוּן: (כא) וְאַתָּה תֶּחֱזֶה מִכָּל הָעָם אַנְשֵׁי חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע וְשַׂמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת: וְאַתְּ תֶּחֱזֵי מִכָּל עַמָּא גֻּבְרִין דְּחֵילָא דַחֲלַיָּא דַיְיָ גֻּבְרִין דִּקְשׁוֹט דְּסָנְן לְקַבָּלָא מָמוֹן וּתְמַנֵּי עֲלֵיהוֹן רַבָּנֵי אַלְפִּין רַבָּנֵי מְאָוָתָא רַבָּנֵי חַמְשִׁין וְרַבָּנֵי עִשְׂרָיָתָא:

רש"י ואתה תחזה. ברוח הקדש שעליך: אנשי חיל. עשירים, שאין צריכין להחניף ולהכיר פנים: אנשי אמת. אלו בעלי הבטחה, שהם כדאי לסמוך על דבריהם, שעל ידי כן יהיו דבריהם נשמעין: שנאי בצע. ששונאין את ממונם בדין כההיא דאמרינן כל דינא דמפקין ממונא מניה בדינא לאו דינא הוא: שרי אלפים. הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף: שרי מאות. ששת אלפים היו: שרי חמשים. שנים עשר אלף: ושרי עשרת. ששים אלף:

נביאים - ישעיה - פרק ז

(ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל יְשַׁעְיָהוּ צֵא נָא לִקְרַאת אָחָז אַתָּה וּשְׁאָר יָשׁוּב בְּנֶךָ אֶל קְצֵה תְּעָלַת הַבְּרֵכָה הָעֶלְיוֹנָה אֶל מְסִלַּת שְׂדֵה כוֹבֵס: וַאֲמַר יְיָ לִישַׁעְיָהוּ פּוֹק כְּעָן לְקַדְמוּת אָחָז אַתְּ וּשְׁאָר תַּלְמִידָךְ דְּלָא חָטָאוּ וּדְתָבוּ מֵחַטָּאָה לְסֵיפֵי מַזִּיקָת בְּרֵיכָתָא עִילֵיתָא דִּי בְּכִיבֵּשׁ חֶקַל מִשְׁטָח קַצָרָיָא:

רש"י **ושאר ישוב בנך** . שארית מעט שישובו אלי על ידך והם כבנך : **אל קצה תעלת** . שם תמצאהו . תעלת פושי"ר בלע"ז : **ברכה** . כעין מקוה מים שעושים לדגים : **העליונה** . במורד ההר ויש ברכה אחרת למטה הימנה בתחתיתו : **שדה כובס** . שדה שהכובסים שוטחים שם בגדים לנגבם כך תירגם יונתן ורבותינו דרשו נכנע אחז לפני ישעיהו ושם על ראשו אוכלא דקצרי כפה עליו כלי פי' כלי מנוקב של כובסים שמזלפין בו מים על הבגדים :

(ד) וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשָּׁמֵר וְהַשְׁקֵט אַל תִּירָא וּלְבָבְךָ אַל יֵרַךְ מִשְּׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּדִים הָעֲשֵׁנִים הָאֵלֶּה בָּחֳרִי אַף רְצִין וַאֲרָם וּבֶן רְמַלְיָהוּ: וְתַיְמַר לֵיהּ אִישְׁתְּמַר וְנוּחַ לָא תִדְחַל וְלִבָּךְ לָא יְזוּעַ מִן קֳדָם תְּרֵי מַלְכַיָּא דְּאִנּוּן כְּאוּדַיָּא מְתַנְנְיָא הָאִלֵּין בְּתִקּוֹף רֻגְזָ רְצִין וַאֲרָם וּבַר רְמַלְיָהוּ:

רש"י **השמר** . שב בשלום כיין על שמריו : **זנבות האודים העשנים** . יהיו בעיניך כזנבות אודים שכבתה שלהבת שלהם אודים טיצו"ש בלעז :

(ה) יַעַן כִּי יָעַץ עָלֶיךָ אֲרָם רָעָה אֶפְרַיִם וּבֶן רְמַלְיָהוּ לֵאמֹר: חֶלַף אֲרֵי מְלָךְ עֲלָךְ אֲרָם בִּישָׁא אֶפְרַיִם וּבַר רְמַלְיָהוּ לְמֵימָר: (ו) נַעֲלֶה בִיהוּדָה וּנְקִיצֶנָּה וְנַבְקִעֶנָּה אֵלֵינוּ וְנַמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֵת בֶּן טָבְאַל: נִיסָק בְּאַרְעָא דְּבֵית יְהוּדָה וּנְחָבְרִינוּן וּנְשַׁוְינוּן עִמָּנָא וְנַמְלִיךְ מַלְכָּא בְּגַוָּהּ יָת מִן דְּכָשַׁר לָנָא:

רש"י **ונקיצנה** . נעוררה במלחמה : **ונבקיענה אלינו** . נשוה אותה עמיו כבקעה זו שהיא שוה וכן ת"י ונשוינון עמנא , שיהיו שוין עם עשרת השבטים במלך אחד : **את בן טבאל** . בן הטוב אלינו כן ת"י ויש לפרש טוב אל אשר לא טוב בעיני המקום ובגימט' של אותות אלב"ם טבאל הוא רמלא ט"ר ב"ם א"ל בן טבאל בן רמלא :

(ז) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא תָקוּם וְלֹא תִהְיֶה: כְּדָנָן אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים לָא תְקוּם וְלָא תֶהֱוֵי:

רש"י **לא תקום** . עצתם זאת שתהא יהודה כבושה תחתיהם :

(ח) כִּי רֹאשׁ אֲרָם דַּמֶּשֶׂק וְרֹאשׁ דַּמֶּשֶׂק רְצִין וּבְעוֹד שִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה יֵחַת אֶפְרַיִם מֵעָם: אֲרֵי רֵישׁ אֲרָם דַּמֶּשֶׂק וְרֵישׁ דַּמֶּשֶׂק רְצִין וּבְסוֹף שִׁתִּין וְחָמֵשׁ שְׁנִין יְבָטְלוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל מִמַּלְכוּ:

רש"י **כי ראש ארם** . היא דמשק . ואין לירושלי' עמהם כלום : **וראש דמשק רצין** . בדמשק יהיה ראש ולא בירושלים וגם פקח ועשרת השבטים בעוד ששים וחמש שנה מיום שנגזר בימי עמוס וישראל גלה יגלה מעל אדמתו (עמוס ז) : **יחת אפרים** . תרוצץ אפרי' מעם שיגלם סנחריב עם מלכם הושע בן אלה צא וחשוב מנבוא' עמוס עד שגלו עשרת השבטים ותמצאם ס"ה שנים נבואת עמוס היתה שתי שנים לפני שנתנגע עוזיה שנאמר (בעמוס א) שנתים לפני הרעש ועוזיה נתנגע עשרים וחמש שנים הרי כ"ז וי"ו של יותם וי"ו של אחז ו' של חזקיהו שנאמר (מלכים ב יט) וילכדה בשנת שש לחזקיהו היא שנת תשע להושע ויגל את ישראל אשורה הרי ששים וחמש ומניין שימי חלופו של עוזיהו כ"ה שנים שנאמר (שם טו) בשנת עשרים ושבע לירבעם בן יואש מלך ישראל מלך עוזיה בן אמציה על יהוד' אפשר לומר והלא עוזיה וירבעם מלכו כאחת לפי חשבון שתמצא בספר מלכים אלא שמלך מלכות מנוגעת בשנת עשרים ושבע למלכו נתנגע והוא מלך חמשים ושתים שנה ואי אפשר לימנות בעוד ששים וחמש שנה מיום שאמר ישעיה נבואה זו שהרי בימי אחז אמרה והם גלו בשנת שש לחזקיהו , וכך מפורש בסדר עולם שמנה הכתוב לנבואתו של עמוס :

כתובים - משלי - פרק טו

(כה) בֵּית גֵּאִים יִסַּח יְהוָה וְיַצֵּב גְּבוּל אַלְמָנָה: בֵּיתָא דְּגַיְוָתָנָא נְסַתֵּר אֱלָהָא וְיַעֲתַד תְּחוּמָא דְּאַרְמַלְתָּא: (כו) תּוֹעֲבַת יְהוָה מַחְשְׁבוֹת רָע וּטְהֹרִים אִמְרֵי נֹעַם: מְרַחֲקְתֵּיהּ דֵּיֳאלָהָא מַחְשָׁבָתָא דְּבִישְׁתָּא וְדַכְיָן מִלֵּי בַסְיָמְתָא: (כז) עֹכֵר בֵּיתוֹ בּוֹצֵעַ בָּצַע וְשׂוֹנֵא מַתָּנֹת יִחְיֶה: מוֹבִיד בֵּיתֵיהּ מְכַנֵּשׁ מָמוֹן דִּשְׁקַר וּדְסָנֵי מוֹהֲבִיָתָא דְּמַגָּן יְחֵי:

רש"י **עוכר ביתו** . שהוא בוצע בצע : **ושונא מתנות יחיה** . מאחר שהוא שונא מתנות כל שכן ששונא את הגזל :

(כח) לֵב צַדִּיק יֶהְגֶּה לַעֲנוֹת וּפִי רְשָׁעִים יַבִּיעַ רָעוֹת: לִבָּא דְצַדִּיקָא רָנֵן בְּהֵימָנוּתָא וּפוּמְהוֹן דְּרַשִׁיעֵי מַבְּיעַ בִּישְׁתָּא:

רש"י **לב צדיק יהגה לענות** . יחשוב ויבין מה יענה קודם שישיב דבר :

(כט) רָחוֹק יְהוָה מֵרְשָׁעִים וּתְפִלַּת צַדִּיקִים יִשְׁמָע: רְחִיק הוּא אֱלָהָא מֵרַשִׁיעֵי וּצְלוֹתְהוֹן דְּצַדַּיקֵי יִשְׁמַע: (ל) מְאוֹר עֵינַיִם יְשַׂמַּח לֵב שְׁמוּעָה טוֹבָה תְּדַשֶּׁן עָצֶם: נְהוֹרָא דְעַיְנֵי מַחֲדֵי לִבָּא שׁוּמְעָתָא טָבָא מְדַהֲנָא גַרְמָא:

רש"י **מאור עינים** . בתורה : **ישמח לב** . ששואלין ממנו דבר ויודע מה להשיב , ולפי פשוטו כמשמעו דבר שהוא תאוה למראות עינים , משמח הלב ומצחצח תוגת הלב כגון גן ירק ונהרות המושכי' :

משנה בבא מציעא פרק ז

א. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים וְאָמַר לָהֶם לְהַשְׁכִּים וּלְהַעֲרִיב, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַשְׁכִּים וְשֶׁלֹּא לְהַעֲרִיב, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְכֻפָּן. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָזוּן, יְזוּן, לְסַפֵּק בְּמִתְיקָה, יְסַפֵּק. הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. מַעֲשֶׂה בְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן מַתְיָא שֶׁאָמַר לִבְנוֹ, צֵא שְׂכֹר לָנוּ פּוֹעֲלִים. הָלַךְ וּפָסַק לָהֶם מְזוֹנוֹת. וּכְשֶׁבָּא אֵצֶל אָבִיו, אָמַר לוֹ, בְּנִי, אֲפִלּוּ אִם אַתָּה עוֹשֶׂה לָהֶם כִּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה בְּשָׁעָתוֹ, לֹא יָצָאתָ יְדֵי חוֹבָתְךָ עִמָּהֶן, שֶׁהֵן בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא יַתְחִילוּ בִּמְלָאכָה צֵא וֶאֱמֹר לָהֶם, עַל מְנָת שֶׁאֵין לָכֶם עָלַי אֶלָּא פַּת וְקִטְנִית בִּלְבָד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר, הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה:

ברטנורה (א) **השוכר את הפועלים**. אינו רשאי לכופן. ואע"ג דטפא להו אאגרייהו משאר פועלים, לא מצי אמר להו האי דטפאי לכו אאגרייכו אדעתא דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי, דאמרי ליה האי דטפאת לן אדעתא דעבדינן לך עובדתא שפירתא: **במתיקה**. לפתן: **הכל כמנהג המדינה**. הכל לאתויי דוכתי דנהיגי פועלים למיכל ולמשתי בצפרא בביתו של בעל הבית קודם שיצאו למלאכתם, דאי אמר להו בעל הבית קדימו לעבידתייכו בשדה ואביא לכם מאכלכם שם, אמרי ליה לא, אלא עתה נאכל בבית קודם שנצא השדה כמנהג המדינה: **מעשה ברבי יוחנן בן מתיא**. בגמרא מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני, ואם פסק להם מזונות מזונות, ריבה להם, כלומר, כיון דלא הוה צריך לאתנויי שהרי ממנהג המדינה היו אוכלים, ואתני בהדייהו ליתן להם מזונות, מזוני יתירי קאמר, ומעשה נמי ברבי יוחנן וכו': **בשעתו**. בעת מלכותו דמלך והדיוט הוה: **שהם בני אברהם יצחק ויעקב**. וסעודתו של אברהם גדולה משל שלמה, דאילו אברהם שלשה פרים לשלשה אנשים, ובסעודת שלמה יהודה וישראל רבים כחול אשר על שפת הים: **עד שלא יתחילו במלאכה**. דאין כאן אלא דברים. דאילו משיתחילו לא תוכל לחזור: רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו'. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ב. וְאֵלּוּ אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה. הָעוֹשֶׂה בְמֻחְבָּר לַקַּרְקַע בִּשְׁעַת גְּמַר מְלָאכָה, וּבְתָלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, וּבְדָבָר שֶׁגִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ. וְאֵלּוּ שֶׁאֵין אוֹכְלִין. הָעוֹשֶׂה בְמֻחְבָּר לַקַּרְקַע בְּשָׁעָה שֶׁאֵין גְּמַר מְלָאכָה, וּבְתָלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע מֵאַחַר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, וּבְדָבָר שֶׁאֵין גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ:

ברטנורה (ב) **ואלו**. פועלים: **אוכלים מן התורה**. במה שעוסקין בו: **גמר מלאכה**. כשתולשין אותו. דכתיב (דברים כ"ד) ואל כליך לא תתן, בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל, דהיינו כשתולשין אותו: **ובתלוש מן הקרקע**. ואם מתעסק בדבר התלוש אוכל באותו דבר עד שלא נגמרה מלאכתו למעשר, אם הוא בר מעשר. או עד שלא נגמרה מלאכתו לחלה, אם הוא בר חלה. דאמר קרא (שם כ"ה) לא תחסום שור בדישו, ומדלא קאמר לא תדוש בחסימה, שמע מינה לאקושי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם, מה נחסם שהוא שור אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה, כך חוסם שהוא אדם אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה, ומה חוסם וכו'. ומה דיש מיוחד, דבר שהוא גדולי קרקע ולא נגמרה מלאכתו למעשר ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו, אף כל דבר שהוא גידולי קרקע ולא נגמרה מלאכתו למעשר כשהוא בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו. יצא החולב והמחבץ והמגבן, שאינן גדולי קרקע. ויצא המבדיל התמרים והגרוגרות המחוברים יחד, שנגמרה מלאכתם למעשר. ויצא המנכש בשומים ובבצלים, שמסיר הקטנים שאינן גדלים לעולם מבין האחרים להרחיב מקום לגדולים, שאין זו שעת גמר מלאכה. שכל אלו וכיוצא בהן אין פועל אוכל בהן:

ג. הָיָה עוֹשֶׂה בְיָדָיו אֲבָל לֹא בְרַגְלָיו, בְּרַגְלָיו אֲבָל לֹא בְיָדָיו, אֲפִלּוּ בְכְתֵפוֹ, הֲרֵי זֶה אוֹכֵל. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בְיָדָיו וּבְרַגְלָיו:

ברטנורה (ג) **עד שיעשה בידיו ורגליו**. מה שור בידיו וברגליו אף פועל בידיו וברגליו, דהא אתקש חוסם לנחסם. ואין הלכה כר' יוסי ברבי יהודה:

ד. הָיָה עוֹשֶׂה בִּתְאֵנִים, לֹא יֹאכַל בַּעֲנָבִים, בַּעֲנָבִים, לֹא יֹאכַל בִּתְאֵנִים. אֲבָל מוֹנֵעַ אֶת עַצְמוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְמָקוֹם הַיְפוֹת וְאוֹכֵל. וְכֵלָן לֹא אָמְרוּ אֶלָּא בְּשָׁעַת מְלָאכָה, אֲבָל מִשּׁוּם הָשֵׁב אֲבֵדָה לַבָּעָלִים אָמְרוּ, פּוֹעֲלִים אוֹכְלִין בַּהֲלִיכָתָן מֵאֵמָן לְאֵמָן, וּבַחֲזִירָתָן מִן הַגַּת, וּבַחֲמוֹר כְּשֶׁהִיא פּוֹרֶקֶת:

ברטנורה (ד) **מפני השב אבדה לבעלים**. שלא יבטל ממלאכתו ויאכל: אמרו פועלים אוכלים בהליכתן מאומן לאומן. כשגמרו שורה זו והולכים להתחיל בחברתה. ואף על גב דההיא שעתא לאו שעת מלאכה היא, ניחא ליה לבעל הבית בהא: **וחמור כשהיא פורקת**. בהליכתה אוכלת ממשאוי שעל גבה עד שתהא פורקת:

ה. אוֹכֵל פּוֹעֵל קִישׁוּת אֲפִלּוּ בְּדִינָר, וְכוֹתֶבֶת אֲפִלּוּ בְּדִינָר. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חִסְמָא אוֹמֵר, לֹא יֹאכַל פּוֹעֵל יָתֵר עַל שְׂכָרוֹ. וַחֲכָמִים מַתִּירִין, אֲבָל מְלַמְּדִין אֶת הָאָדָם שֶׁלֹּא יְהֵא רַעֲבָתָן וְיהֵא סוֹתֵם אֶת הַפֶּתַח בְּפָנָיו:

ברטנורה (ה) **אפילו בדינר**. אפילו היא שוה דינר: **לא יאכל פועל יותר על שכרו**. דאמר קרא כנפשך, כשכירותו, שעליו הוא מוסר את נפשו לעלות בכבש וליתלות באילן: **מלמדין**. אומרים לו דרך עצה הוגנת. ותנא קמא פליג אחכמים ואמר אין מלמדין. והלכה כחכמים: **ויהא סותם את הפתח**. שימנעו מלשכרו:

ו. קוֹצֵץ אָדָם עַל יְדֵי עַצְמוֹ, עַל יְדֵי בְנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַגְּדוֹלִים, עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דָּעַת. אֲבָל אֵינוֹ קוֹצֵץ עַל יְדֵי בְנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַקְּטַנִּים, וְלֹא עַל יְדֵי בְהֶמְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן דָּעַת:

ברטנורה (ו) **קוצץ**. ליטול מעות ולא יאכל: **על ידי עצמו**. בשביל עצמו: **מפני שיש בהן דעת**. וידעי וקא מחלי:

ז. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים לַעֲשׂוֹת בְּנָטַע רְבָעִי שֶׁלּוֹ, הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ. אִם לֹא הוֹדִיעָן, פּוֹדֶה וּמַאֲכִילָן. נִתְפָּרְסוּ עִגּוּלָיו, נִתְפַּתְּחוּ חֲבִיּוֹתָיו, הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ. אִם לֹא הוֹדִיעָן, מְעַשֵּׂר וּמַאֲכִילָן:

ברטנורה (ז) **נטע רבעי**. פירות של אילן בשנה הרביעית, שאינן נאכלין אלא בירושלים או פודה אותן ומעלה הדמים לירושלים: **נתפרסו עיגוליו**. עיגולי דבלה שנתפרדו ושכר פועלים לחברן, או חביות שנפתחו ושכר פועלים לסתמן: **הרי אלו לא יאכלו**. שכבר נגמרו מלאכתם והוקבעו למעשר והרי הן טבל:

ח. שׁוֹמְרֵי פֵּרוֹת אוֹכְלִין מֵהֶלְכוֹת מְדִינָה, אֲבָל לֹא מִן הַתּוֹרָה. אַרְבָּעָה שׁוֹמְרִין הֵן. שׁוֹמֵר חִנָּם, וְהַשּׁוֹאֵל, נוֹשֵׂא שָׂכָר, וְהַשּׁוֹכֵר. שׁוֹמֵר חִנָּם נִשְׁבָּע עַל הַכֹּל, וְהַשּׁוֹאֵל מְשַׁלֵּם אֶת הַכֹּל, וְנוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׁוֹכֵר נִשְׁבָּעִים עַל הַשְּׁבוּרָה וְעַל הַשְּׁבוּיָה וְעַל הַמֵּתָה, וּמְשַׁלְּמִין אֶת הָאֲבֵדָה וְאֶת הַגְּנֵבָה:

ברטנורה (ח) **שומרי פירות**. שומרי גיתות וערימות ופירות תלושים. אבל שומרי גנות ופרדסים, אין אוכלים לא מהלכות מדינה ולא מן התורה, דשומר לאו כעושה מעשה דמי: **מהלכות מדינה**. שכבר נהגו כן: **נשבע על הכל**. על כל המאורעות הכתובות בשאר שומרים לחיוב, נשבע שכך עלתה לו ופטור: **משלם את הכל**. גניבה ואבידה ואונסים: **נושא שכר וכו'**. וכולהו נפקא לן מקראי פרשת ואלה המשפטים. פרשה ראשונה כי יתן איש אל רעהו וגו' נאמרה בשומר חנם, שכן פטר בו גנבה ואבדה. שניה, כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה נאמרה בשומר שכר, שכן חייב בו גנבה ואבדה, דכתיב בה אם גנב יגנב מעמו ישלם לבעליו, אין לי אלא גניבה, אבידה מנין, תלמוד לומר אם גנב יגנב, מכל מקום. ועוד, קל וחומר, ומה גניבה שקרובה לאונס חייב, אבידה שקרובה לפשיעה

לא כל שכן. ושוכר, כיון שאין כל הנאה שלו דינו כשומר שכר. והשואל, מפורש בפרשה שלישית וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם:

ט. זְאֵב אֶחָד, אֵינוֹ אֹנֶס, שְׁנֵי זְאֵבִים, אֹנֶס. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּשִׁעַת מִשְׁלַחַת זְאֵבִים, אַף זְאֵב אֶחָד אֹנֶס. שְׁנֵי כְלָבִים, אֵינוֹ אֹנֶס. יַדּוּעַ הַבַּבְלִי (אומר) מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, מֵרוּחַ אַחַת, אֵינוֹ אֹנֶס, מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת, אֹנֶס. הַלִּסְטִים, הֲרֵי זֶה אֹנֶס. הָאֲרִי וְהַדֹּב וְהַנָּמֵר וְהַבַּרְדְּלָס וְהַנָּחָשׁ, הֲרֵי זֶה אֹנֶס. אֵימָתַי. בִּזְמַן שֶׁבָּאוּ מֵאֲלֵיהֶן, אֲבָל אִם הוֹלִיכָן לִמְקוֹם גְּדוּדֵי חַיָּה וְלִסְטִים אֵינוֹ אֹנֶס:

ברטנורה (ט) **זאב אחד אינו אונס**. ונושא שכר ושוכר חייבין עליו. דכתיב הטרפה לא ישלם, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם: **בשעת משלחת זאבים**. כשחיה רעה משולחת קופצת היא על אדם אחד. ואין הלכה כרבי יהודה ולא כידוע הבבלי: **הלסטים**. חד לסטים הרי זה אונס:

י. מַתָּה כְּדַרְכָּהּ, הֲרֵי זֶה אֹנֶס. סְגָפָהּ וָמַתָּה, אֵינוֹ אֹנֶס. עָלְתָה לְרֹאשֵׁי צוּקִין וְנָפְלָה וָמַתָּה, הֲרֵי זֶה אֹנֶס. הֶעֱלָהּ לְרֹאשֵׁי צוּקִין וְנָפְלָה וָמַתָּה, אֵינוֹ אֹנֶס. מַתְנָה שׁוֹמֵר חִנָּם לִהְיוֹת פָּטוּר מִשְּׁבוּעָה, וְהַשּׁוֹאֵל לִהְיוֹת פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם, נוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׁוֹכֵר לִהְיוֹת פָּטוּרִין מִשְּׁבוּעָה וּמִלְּשַׁלֵּם:

ברטנורה (י) **סגפה**. עינה אותה ברעב או שהושיבה בקיץ בחמה ובחורף בצנה: **עלתה לראשי צוקין**. שתקפתו ועלתה לראשי הרים גבוהים: מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה. והאי לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא, אלא שאומר לו אי אפשי להיות שומר לך אלא בכך. ושומר לא נחית לשמירה עד דמשיך, לבהמה, והאי כי משך כבר פירש על מנת שאין לו עליו שבועה, ולא שעבד נפשיה לירד בתורת שומרין אלא למקצת, ולמה שירד ירד:

יא. כָּל הַמַּתְנָה עַל מָה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, תְּנָאוֹ בָטֵל. וְכָל תְּנַאי שֶׁיֵּשׁ מַעֲשֶׂה בְתָחְלָתוֹ, תְּנָאוֹ בָטֵל. וְכָל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְקַיְּמוֹ בְּסוֹפוֹ, וְהִתְנָה עָלָיו מִתְּחִלָּתוֹ, תְּנָאוֹ קַיָּם:

ברטנורה (יא) כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. כולה מתניתין ר' מאיר היא דסבר המתנה על מה שכתוב בתורה אפילו בדבר שבממון תנאו בטל. ואינה הלכה. אלא בדבר שבממון אפילו שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים: **כל תנאי שיש בו מעשה מתחלה**. שהקדים מעשה שיש עליו לעשות לתנאי שהוא מבקש ממנו, כגון הרי מעשה זה שלך אם תעשה דבר פלוני, דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו ונתתם היינו תנאי קודם למעשה: **תנאו בטל**. והוי מעשה קיים ואע"פ שלא קיים בעל התנאי את התנאי: **וכל שאפשר לו לקיימו בסופו**. והיה תנאי קודם למעשה: **תנאו קיים**. אבל

אי אפשר לו לקיימו, התנאי בטל והמעשה קיים, שאינו אלא כמפליג בדברים, שאין בלבו לשום תנאי אלא להקניט בעלמא מרחיק ודוחה את חבירו בדברים:

גמרא מציעא דף ע"א ע"א

תָּנֵי רַב יוֹסֵף (שמות כ"ב) אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הֶעָנִי עִמָּךְ עַמִּי וְנָכְרִי עַמִּי קוֹדֶם עָנִי וְעָשִׁיר עָנִי קוֹדֶם. עֲנָיֶיךָ וַעֲנִיֵּי עִירְךָ עֲנָיֶיךָ קוֹדְמִין. עֲנִיֵּי עִירְךָ וַעֲנִיֵּי עִיר אַחֶרֶת עֲנִיֵּי עִירְךָ קוֹדְמִין. אָמַר מָר עַמִּי וְנָכְרִי עַמִּי קוֹדֶם. פְּשִׁיטָא. אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר לִי הוּנָא לְאִ נִצְרְכָא דַּאֲפִלּוּ לְנָכְרִי בְּרִבִּית וּלְיִשְׂרָאֵל בְּחִנָּם. תַּנְיָא אָמַר רִבִּי יוֹסֵי בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה סְמִיוּת עֵינֵיהֶם שֶׁל מַלְוֵי בְּרִבִּית אָדָם קוֹרֵא לַחֲבֵירוֹ רָשָׁע יוֹרֵד עִמּוֹ לְחַיָּיו וְהֵם מְבִיאִים עֵדִים וְלָבָלָר וְקוֹלְמוֹס וּדְיוֹ וְכוֹתְבִים וְחוֹתְמִים פְּלוֹנִי זֶה כָּפַר בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. תַּנְיָא רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָעוֹת וּמַלְוֶה אוֹתָם שֶׁלֹּא בְּרִבִּית עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר (תהלים ט"ו) כַּסְפּוֹ לֹא נָתַן בְּנֶשֶׁךְ וְשֹׁחַד עַל נָקִי לֹא לָקָח עוֹשֵׂה אֵלֶּה לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם הָא לָמַדְתָּ שֶׁכָּל הַמַּלְוֶה בְּרִבִּית נִכְסָיו מִתְמוֹטְטִין וְהָא קָא חָזֵינַן דְּלָא מוֹזְפֵי בְּרִיבִּית וְקָא מִתְמוֹטְטִין. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר הַלָּלוּ מִתְמוֹטְטִין וְעוֹלִין וְהַלָּלוּ מִתְמוֹטְטִין וְאֵינָן עוֹלִין. תָּנוּ רַבָּנָן (ויקרא כ"ה) אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית אֲבָל אַתָּה נַעֲשֶׂה לוֹ עֲרֵב. עֲרֵב לְמָאן אִילֵימָא עֲרֵב לְיִשְׂרָאֵל וְהָתְנַן אֵלּוּ עוֹבְרִים בְּלֹא תַּעֲשֶׂה הַמַּלְוֶה וְהַלּוֶה הָעֵרֵב וְהָעֵדִים. אֶלָּא לְנָכְרִי. וְכֵיוָן דִּדְיָנֵיהּ דְּנָכְרִי דְּאָזִיל בָּתַר עֲרֵב אִיהוּ נִיהוּ דְקָא שָׁקִיל מִינֵּיהּ רִבִּיתָא. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לָדוּן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל. אִי קִבֵּל עָלָיו לָדוּן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל רִבִּית נַמִּי לָא לִשְׁקוֹל. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לְזוֹ וְלֹא קִבֵּל עָלָיו לְזוֹ:

רש"י **אם כסף תלוה את עמי**. עמי ונכרי באין ללות עמי קודם: **ענייך ועניי עירך**. ענייך שהם קרובים ומשפחתך: **ענייך קודמין**. דכתיב עמך הקרובין לך: **ענייי עירך קודמין**. לעניי עיר אחרת. דהנך הוו עמך טפי: **יורד עמו לחייו**. רגיל להתקוטט עמו כאלו הכהו וכאילו בא להרגו. ואני שמעתי רשאי לירד לתוך אומנותו של חבירו ולמעט מזונותיו של חבירו. וקשה בעיני שיתירו חכמים לישראל להנקם ולגמול רעה ועוד דאמרי' בכתובות עד שתים עשרה שנה מתגלגל אדם עם בנו מכאן ואילך יורד עמו עד לחייו ומאי יורד לתוך אומנתו איכא הא לייסרו ולכופו לתורה קאמר: **פלוני כפר**. שהלוה לישראל ברבית: **מתמוטטין**. דוק הכי עושה אלה לא ימוט הא אם נתן בנשך ימוט: הללו מתמוטטין ועולין והללו וכו'. והכי משמע קרא כל עושה אלה לא ימוט לעולם כלומר ואם ימוט אין מוטתו מוטת עולם אבל הנותן בנשך ימוט לעולם: **אבל אתה נעשה לו ערב**. ערבו של לוה כנגד המלוה: **ערב למאן**. מי הוא המלוה שאני מותר לעשו' לו ערב: **אלו עוברין**. משום לא תשימון והא כיון דעכו"ם בתר ערבא אזיל. אינו תובע אלא את

הערב: **הוא ניהו דשקיל רבית**. ערב זה הלוה מן העכו"ם וחזר והלוה לישראל לדון בדיני ישראל. יתבע מן הלוה תחילה וכשלא ימצא אצלו יגבה מן הערב והשתא אין הערב לוה מתחילה הילכך כי פרע לעכו"ם ההיא שעתא הוא דאוזפיה לחבריה ומאי דמוזיף ליה שקיל מיניה:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

כֹּה אָמַר ה' לַסָּרִיסִים. מָאן סָרִיסִים אִלֵּין אינון חַבְרַיָּיא דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא וּמְסָרְסֵי גַּרְמַיְיהוּ כָּל שְׁתָּא יוֹמִין דְּשַׁבַּתָּא וְלָעָאן בְּאוֹרַיְיתָא וּבְלֵילְיָא דְּשַׁבַּתָּא מְזָרְזֵי גַּרְמַיְיהוּ בְּזוּוּגָא דִּילְהוֹן מִשּׁוּם דְּיַדְעֵי רָזָא עִלָּאָה בְּשַׁעְתָּא דְּמַטְרוֹנִיתָא אִזְדַּוּוֶגֶת בְּמַלְכָּא. וְאינון חַבְרַיָּיא דְּיַדְעִין רָזָא דָּא מְכַוְּונִין לְבַיְיהוּ לְמֶהֱימְנוּתָא דְּמָארֵיהוֹן וּמִתְבָּרְכָאן בְּאִבָּא דְּמַעֲיהוֹן בְּהַהוּא לֵילְיָא וְדָא הוּא דִכְתִיב אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ כָּמָה דְּאַתְּ אָמַר וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר. וְאִקְרוּן סָרִיסִים וַדַּאי בְּגִין לְחַכָּאָה לְשַׁבַּתָּא לְאַשְׁכָּחָא רַעֲוָא דְּמָארֵיהוֹן דִּכְתִיב וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפַצְתִּי. מָאי בַּאֲשֶׁר חָפַצְתִּי דָּא זוּוּגָא דְּמַטְרוֹנִיתָא וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי כֹּלָּא חָד בִּבְרִיתִי סְתָם. זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ דְּמַאן דְּאִתְקַדַּשׁ בְּקִדּוּשָׁה דָּא וְיֵדַע רָזָא דָּא. תָּא חֲזֵי כְּתִיב שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ וגו' כָּל מְלַאכְתֶּךָ בְּאינון שִׁתָּא יוֹמֵי עֲבִידְתַּיְיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא. וּבְגִין הָאי מִלָּה לָא מִזְדַּוְּוגֵי חַבְרַיָּיא בַּר בְּזִמְנָא דְּלָא יִשְׁתַּכַּח מֵעֲבִידְתַּיְיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא אֶלָּא עֲבִידְתֵּיהּ דְּקב"ה. וּמָאי עֲבִידְתֵּיהּ זוּוּגָא דְּמַטְרוֹנִיתָא לְאַפָּקָא נִשְׁמָתִין קַדִּישִׁין לְעָלְמָא וּבְגִין כָּךְ בְּהָאי לֵילְיָא חַבְרַיָּיא מִתְקַדְּשֵׁי בְּקִדּוּשָׁה דְּמָארֵיהוֹן וּמְכַוְונֵי לְבַיְיהוּ וְנַפְקֵי בְּנֵי מַעֲלֵי בְּנִין קַדִּישִׁין דְּלָא סָאטָן לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא בְּנִין דְּמַלְכָּא וּמַטְרוֹנִיתָא. וְעַל אִלֵּין כְּתִיב בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם. לַה' אֱלֹהֵיכֶם וַדַּאי. בְּגִין דְּאִלֵּין אִקְרוּן בְּנִין דִּילֵיהּ בְּנִין לְמַלְכָּא וּלְמַטְרוֹנִיתָא וְהָא דַּעְתַּיְיהוּ דְּחַבְרַיָּיא דְּיַדְעִין רָזָא דָּא בְּדָא מִתְדַּבְּקָן. וּבְגִין כְּךָ אִקְרוּן בְּנִין לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְהַנֵּי אינון דְּעָלְמָא מִתְקַיְּימָא בְּגִינַיְיהוּ. וְכַד סָלִיק עָלְמָא בְּדִינָא אִסְתַּכַּל קב"ה בְּאינון בְּנוֹי וּמְרַחֵם עַל עָלְמָא. וְעַל דָּא כְּתִיב כִּלֹּה זֶרַע אֱמֶת. זֶרַע אֱמֶת וַדַּאי:

תרגום הזוהר כֹּה אָמַר ה' לַסָּרִיסִים. מִי הֵם סָרִיסִים, אֵלּוּ הֵם הַחֲבֵרִים הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּמְסָרְסִים עַצְמָם כָּל שֵׁשֶׁת יְמֵי הַשַּׁבָּת וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, וּבְלֵיל שַׁבָּת מְזָרְזִים עַצְמָם בַּזִּוּוּג שֶׁלָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁיּוֹדְעִים סוֹד הָעֶלְיוֹן, בְּשָׁעָה שֶׁהַמַּטְרוֹנִיתָא מִתְחַבֶּרֶת בַּמֶּלֶךְ. וְאֵלּוּ הַחֲבֵרִים הַיּוֹדְעִים סוֹד הַזֶּה, מְכַוְּנִים אֶת לִבָּם לֶאֱמוּנַת אֲדוֹנָם, וּמִתְבָּרְכִים בִּפְרִי בִּטְנָם בַּלַּיְלָה הַהוּא. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב, אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ, כְּדִכְתִיב, וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר. וְנִקְרָאִים וַדַּאי סָרִיסִים, מִשּׁוּם שֶׁמְּחַכִּים עַד הַשַּׁבָּת לִמְצֹא רָצוֹן שֶׁל אֲדוֹנָם, שֶׁכָּתוּב, וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפַצְתִּי. מַהוּ בַּאֲשֶׁר חָפַצְתִּי. זֶהוּ הַזִּוּוּג שֶׁל מַטְרוֹנִיתָא. וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי, הַכֹּל אֶחָד, בִּבְרִיתִי סְתָם, אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמִּתְקַדֵּשׁ בִּקְדֻשָּׁה זוֹ, וְיוֹדֵעַ סוֹד הַזֶּה. בֹּא וּרְאֵה, כָּתוּב, שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבוֹד

וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹקֶיךָ וְגוֹ'. כָּל מְלַאכְתֶּךָ, שֶׁבְּאֵלּוּ שִׁשָּׁה יָמִים מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל בְּנֵי אָדָם, וּבִשְׁבִיל דָּבָר זֶה אֵינָם מִזְדַּוְּגִים הַחֲבֵרִים רַק בַּזְּמָן שֶׁלֹּא נִמְצָא מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל בְּנֵי אָדָם אֶלָּא מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. דְּהַיְנוּ בַּשַּׁבָּת, וּמַהוּ מַעֲשָׂיו, הוּא הַזִּוּוּג עִם מַטְרוֹנִיתָא, לְהוֹצִיא נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת לְעוֹלָם. וּמִשּׁוּם זֶה בַּלַּיְלָה הַזֶּה, הַחֲבֵרִים מִתְקַדְּשִׁים בִּקְדֻשַּׁת אֲדוֹנָם, וּמְכַוְּנִים לִבָּם, וְיוֹצְאִים בָּנִים טוֹבִים בָּנִים קְדוֹשִׁים שֶׁאֵינָם סָרִים יָמִין וּשְׂמֹאל, בָּנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְהַמַּטְרוֹנִיתָא. וְעַל אֵלּוּ כָּתוּב, בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם. לה' אֱלֹקֵיכֶם וַדַּאי, מִשּׁוּם שֶׁאֵלּוּ נִקְרָאִים בָּנִים שֶׁלּוֹ, בָּנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ וּמַטְרוֹנִיתָא. וַהֲרֵי דַּעַת הַחֲבֵרִים הַיּוֹדְעִים סוֹד הַזֶּה, מִתְדַּבְּקִים בָּזֶה, וּמִשּׁוּם זֶה נִקְרָאִים בָּנִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְאֵלּוּ הֵם שֶׁהָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בִּשְׁבִילָם. וּכְשֶׁהָעוֹלָם עוֹלֶה בַּדִּין, מִסְתַּכֵּל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּבָנָיו אֵלּוּ, וּמְרַחֵם עַל הָעוֹלָם. וְעַל זֶה כָּתוּב, כֶּלּוֹ זָרַע אֱמֶת, זָרַע אֱמֶת וַדַּאי.

הלכה פסוקה

הר"ם ה' קריאת שמע פ"א

א. בְּרָכוֹת אֵלּוּ עִם שְׁאָר כָּל הַבְּרָכוֹת הָעֲרוּכוֹת בְּפִי כָּל יִשְׂרָאֵל עֶזְרָא הַסּוֹפֵר וּבֵית דִּינוֹ תִּקְנוּם וְאֵין אָדָם רַשַּׁאי לִפְחוֹת מֵהֶם וְלֹא לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם. מָקוֹם שֶׁהִתְקִינוּ לַחֲתוֹם בְּבָרוּךְ אֵינוֹ רַשַּׁאי שֶׁלֹּא לַחֲתוֹם וּמָקוֹם שֶׁהִתְקִינוּ שֶׁלֹּא לַחֲתוֹם אֵינוֹ רַשַּׁאי לַחֲתוֹם. מָקוֹם שֶׁהִתְקִינוּ שֶׁלֹּא לִפְתּוֹחַ בְּבָרוּךְ אֵינוֹ רַשַּׁאי לִפְתּוֹחַ מָקוֹם שֶׁהִתְקִינוּ לִפְתּוֹחַ אֵינוֹ רַשַּׁאי שֶׁלֹּא לִפְתּוֹחַ כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר כָּל הַמְּשַׁנֶּה מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים בִּבְרָכוֹת הֲרֵי זֶה טוֹעֶה וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ כַּמַּטְבֵּעַ. וְכָל שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר אֱמֶת וְיַצִּיב בְּשַׁחֲרִית וֶאֱמֶת וֶאֱמוּנָה בַּעֲרָבִית לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ: **ב**. הִקְדִּים בְּרָכָה שְׁנִיָּה לִבְרָכָה רִאשׁוֹנָה בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה בֵּין לְפָנֶיהָ בֵּין לְאַחֲרֶיהָ יָצָא לְפִי שֶׁאֵין סֵדֶר בִּבְרָכוֹת. בְּשַׁחֲרִית פָּתַח יוֹצֵא אוֹר וְסִיֵּם מַעֲרִיב עֲרָבִים לֹא יָצָא פָּתַח בְּמַעֲרִיב עֲרָבִים וְסִיֵּם בְּיוֹצֵר אוֹר יָצָא וּבָעֶרֶב פָּתַח בְּמַעֲרִיב עֲרָבִים וְסִיֵּם בְּיוֹצֵר אוֹר לֹא יָצָא פָּתַח בְּיוֹצֵר אוֹר וְסִיֵּם בְּמַעֲרִיב עֲרָבִים יָצָא שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת הוֹלְכוֹת אַחַר חֲתִימָתָן:

מוסר

מלוקט

תְּנַן אַל תַּרְבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה בְּאִשְׁתּוֹ אָמְרוּ קַל וָחֹמֶר עִם אֵשֶׁת חֲבֵירוֹ מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים כָּל הַמַּרְבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה גּוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ וּבוֹטֵל מִדִּבְרֵי תוֹרָה וְסוֹפוֹ יוֹרֵשׁ גֵּיהִנָּם. הוֹי פְּתָאִים וּסְכָלִים אֲשֶׁר קוֹרִין אוֹ שׁוֹמְעִים הַמִּשְׁנָה הַזּוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאֵינָם שָׂמִים עַל לֵב וּבְיוֹתֵר שֶׁהִזְהִירוּ חֲכָמִים הֵם נְסוֹגִים אָחוֹר. הֲרֵי רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אוֹמְרִים שֶׁגּוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ שֶׁהַסְּטָרָא אַחֲרָא הַנִּקְרֵאת רָעָה נִדְבֶּקֶת בּוֹ. וְעַל יְדֵי זֶה בָּטֵל מִדִּבְרֵי תוֹרָה אֲשֶׁר בְּטוּל תּוֹרָה חָמוּר מֵעֲבוֹדָה זָרָה גִּלּוּי עֲרָיוֹת שְׁפִיכוּת דָּמִים. וְסוֹפוֹ יוֹרֵשׁ גֵּיהִנָּם.

דִּקְדְּקוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הַקְּדוֹשִׁים לוֹמַר וְסוֹפוֹ כִּי בָּעֵת פְּטִירָתוֹ יֵלֵךְ מֵהֶחְיִי אֶל הֶחְיִי בְּיַד מַלְאֲכֵי חַבָּלָה אַכְזָרִים וְלֹא יִתְּנוּ לוֹ מְנוּחָה כְּלָל וְאַחַר כַּמָּה וְכַמָּה שָׁנִים יוֹלִיכוּהוּ לָקַחַת יְרוּשָׁתוֹ שֶׁיֵּרֵשׁ בְּגֵיהִנֹּם חֵלֶק חֲבֵירוֹ וּבֶאֱמֶת יִשְׁתּוֹמֵם הָאָדָם עַד כַּמָּה גָּבְרָה עִוָּרוֹן עֵינֵי הַפְּתָאִים שֶׁמַּעֲלִימִים עַיִן מִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים וְאִם תִּשְׁאֲלֵם אִם מַאֲמִינִים בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה יָשִׁיבוּ דְּוַדַּאי הֵם מַאֲמִינִים. אֲבָל מַעֲשֵׂיהֶם לְהֶפֶךְ אוֹ שֶׁבְּעַזּוּתָם אֵינָם חָשִׁים לְכָל הָעוֹנָשִׁים רַחֲמָנָא לִיצְלָן:

יתרו יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֹ דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כב) וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל יְבִיאוּ אֵלֶיךָ וְכָל הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפְּטוּ הֵם וְהָקֵל מֵעָלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ: וידונון יָת עַמָּא בְּכָל עִדָּן וִיהֵי כָּל פִּתְגָמָא רַב יַיְתוּן לְוָתָךְ וְכָל פִּתְגָמָא זְעֵיר יְדוּנוּן אִנּוּן וְיִקְלוּן מִנָּךְ וְיִסּוֹבְרוּן עִמָּךְ:

רש"י ושפטו. וידונון, לשון צווי: והקל מעליך. דבר זה להקל מעליך. והקל, כמו (שמות ח יא) והכבד את לבו, (מלכים ב ג כד) והכות את מואב, לשון הוה:

(כג) אִם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיָכָלְתָּ עָמֹד וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה עַל מְקֹמוֹ יָבֹא בְשָׁלוֹם: אִם יָת פִּתְגָמָא הָדֵין תַּעְבֵּד וימֵימַר יְיָ וְתִכּוֹל לְמֵיקַם וְאַף כָּל עַמָּא הָדֵין עַל אַתְרֵהּ יְהָךְ בְּשָׁלָם:

רש"י וצוך אלהים ויכלת עמד. המלך בגבורה אם יצוה אותך לעשות כך תוכל עמוד, ואם יעכב על ידך לא תוכל לעמוד: וגם כל העם הזה. אהרן נדב ואביהוא ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך:

(כד) **שלישי** וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה לְקוֹל חֹתְנוֹ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמָר: וְקַבִּיל מֹשֶׁה לְמֵימְרָא דַחֲמוּתֵהּ וַעֲבַד כֹּל דִּי אֲמָר: (כה) וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי חַיִל מִכָּל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת: וּבְחַר מֹשֶׁה גֻּבְרִין דְּחֵילָא מִכָּל יִשְׂרָאֵל וּמַנִּי יָתְהוֹן רֵישִׁין עַל עַמָּא רַבְּנֵי אַלְפִין רַבְּנֵי מָאוָתָא רַבְּנֵי חַמְשִׁין וְרַבְּנֵי עֲשׂוֹרָיָתָא: (כו) וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת אֶת הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יְבִיאוּן אֶל מֹשֶׁה וְכָל הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפּוּטוּ הֵם: וְדַיְנִין יָת עַמָּא בְּכָל עִדָּן יָת פִּתְגָמָא קָשֵׁי מַיְתִין לְוָת מֹשֶׁה וְכָל פִּתְגָמָא זְעֵיר דָּיְנִין אִנּוּן:

רש"י ושפטו. ודינין ית עמא: יביאון. מיתן: ישפוטו הם. כמו ישפוטו וכן (רות ב ח) לא תעבורי, כמו לא תעברי ותרגומו דינין אנון. מקראות העליונים הם לשון צווי, לכך מתרגמין וידונון ייתון, ידונון, ומקראות הללו לשון עשיה:

נביאים - ישעיה - פרק ז

(ט) וְרֹאשׁ אֶפְרַיִם שֹׁמְרוֹן וְרֹאשׁ שֹׁמְרוֹן בֶּן רְמַלְיָהוּ אִם לֹא תַאֲמִינוּ כִּי לֹא תֵאָמֵנוּ: וַיֹּסֶף יְהוָה דַּבֵּר אֶל אָחָז לֵאמֹר: וְאוֹסִיף נְבִיאָ דַּיְיָ לְמַלְלָא עִם אָחָז לְמֵימָר:

רש"י **אם לא תאמינו** . לנבואתי אתם אחז ועמו אשר ידעתי כי רשעים אתם : **לא תאמנו** . לא אמון בכם :

רש"י **ויוסף ה'** . ואוסיף נבייא דה' :

(יא) שְׁאַל לְךָ אוֹת מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַעְמֵק שְׁאָלָה אוֹ הַגְבֵּהַּ לְמָעְלָה: שְׁאַל לְךָ אַתָּא מִן קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ שְׁאַל דִּי יִתְעֲבִיד לָךְ נֵס עַל אַרְעָא אוֹ תִּתְחֲזִי לָךְ אַתְּ בִּשְׁמַיָּא:

רש"י **שאל לך אות** . לדבר הזה כי ידעתיך שאין אתה מאמין לדברי הקב"ה : **העמק שאלה** . העמק ושאל שאלה כמו שמעה סלחה (דניאל ט) שאל אות בעמקי תהום להחיות לך מת או הגבה למעל' לשאול אות בשמים :

(יב) וַיֹּאמֶר אָחָז לֹא אֶשְׁאַל וְלֹא אֲנַסֶּה אֶת יְהוָה: וַאֲמַר אָחָז לָא אֶשְׁאַל וְלָא אֲנַסֵּי קֳדָם יְיָ:

רש"י **לא אנסה** . אין רצוני שיתקדש שמו על ידי :

(יג) וַיֹּאמֶר שִׁמְעוּ נָא בֵּית דָּוִד הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת אֲנָשִׁים כִּי תַלְאוּ גַּם אֶת אֱלֹהָי: וַאֲמַר שְׁמָעוּ כְעַן בֵּית דָּוִד הַזְעֵיר לְכוֹן דְּאַתּוּן מְחַלָּן יָת נְבִיָּיא אֲרֵי תְחַלוּן אַף יָת פִּתְגָמֵי אֱלָהִי:

רש"י **הלאות אנשים** . נביאי ה' : **כי תלאו וגו'** . לפי שהוא יודע שאתם אין מאמינים בו והוגעתם לפניו ברשעכם :

כתובים - משלי - פרק טו

(לא) אֹזֶן שֹׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בְּקֶרֶב חֲכָמִים תָּלִין: אֲדָנָא דְשָׁמְעָא מַכְסְנוּתָא דְחַיֵּי בֵּינָת דְּחַכִּימֵי תְבוּת: (לב) פּוֹרֵעַ מוּסָר מוֹאֵס נַפְשׁוֹ וְשׁוֹמֵעַ תּוֹכַחַת קוֹנֶה לֵב: מְדֵישׁ מַרְדוּתָא מַסְלֵי נַפְשֵׁיהּ וְדִשְׁמֵיע מַכְסְנוּתָא דְחַיֵּי קָנֵי חוּכְמְתָא: (לג) יִרְאַת יְהוָה מוּסַר חָכְמָה וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה: דְּחַלְתֵּיהּ דַיְיָ מַרְדוּתָא דְחוּכְמְתָא וּמִן דְּמִתְיַקַּר יֶהֱוֵי עֲנְוָן:

רש"י **ולפני כבוד ענוה** . הענוה גורמת שהכבוד בא :

טז (א) לְאָדָם מַעַרְכֵי לֵב וּמֵיְהוָה מַעֲנֵה לָשׁוֹן: מִן בַּר נָשׁ תַּרְעִיתָא דְלִבָּא וּמִן יְיָ מַמְלָלָא דְלִישָׁנָא:

רש"י **לאדם מערכי לב** . הוא סודר עצתו ודבריו בלבו : **ומה' מענה לשון** . כשבא להשיב הקב"ה משכילו בדבריו או אם זכה מזמן לו מענה טוב :

(ב) כָּל דַּרְכֵי אִישׁ זַךְ בְּעֵינָיו וְתֹכֵן רוּחוֹת יְהוָה: כֻּלְהוֹן אָרְחָתֵיהּ דְּגַבְרָא דַכְיָן אִנּוּן בְּעַיְנוֹי וֵאלָהָא מַתְקֵן אָרְחָתֵיהּ:

רש"י **ותוכן רוחות ה'** . ומונה הלבבות מי הטוב ומי הרע :

משנה מנחות פרק ג

א. הַקּוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה לְאֶכּוֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, לְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר, כָּשֵׁר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל. לֶאֱכוֹל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לֶאֱכוֹל, לְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַקְטִיר, פְּחוּת מִכַּזַּיִת, כָּשֵׁר. לֶאֱכוֹל כַּחֲצִי זַיִת וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, כָּשֵׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין:

ברטנורה (א) **הקומץ את המנחה לאכול**. חוץ לזמנו: **דבר שאין דרכו לאכול**. כגון הקומץ והלבונה: **ולהקטיר**. חוץ לזמנו: **דבר שאין דרכו להקטיר**. השיריים שדרכן לאכול ואין דרכן להקטיר: **כשר**. דאין זו חשובה מחשבה, דבטלה דעתו אצל כל אדם: **ר' אליעזר פוסל**. דכתיב (שם ז) ואם האכול יאכל מבשר זבח שלמיו, בשתי אכילות הכתוב מדבר, אחת אכילת אדם, ואחת אכילת מזבח, לומר לך, כשם שפוסלת אכילת אדם לאדם כגון שיריים אם חשב עליהם לאדם לאכלם חוץ לזמנו, ואכילת מזבח למזרח כגון קומץ אם חשב עליו להקטירו שלא בזמנו, כך פוסלת מחשבת אכילת אדם כגון שיריים אם חשב עליהם למזבח להקטירן חוץ לזמנן, מדאפקינהו רחמנא לתרוויהו בלשון אכילה, שמע מינה כי הדדי נינהו, ומחשבים מזו לזו. ורבנן סברי, להכי אפקה רחמנא להקטרה בלשון אכילה, לומר לך, מה אכילה בכזית אף מחשבת הקטרה בכזית. ולעולם אכילה כאורחיה משמע, קומץ למזבח, ושיריים לאדם. והלכה כחכמים:

ב. לֹא יָצַק, לֹא בָלַל, לֹא פָתַת, לֹא מָלַח, לֹא הֵנִיף, לֹא הִגִּישׁ, אוֹ שֶׁפִּתָּתָן פְּתִיתִים מְרֻבּוֹת, וְלֹא מְשָׁחָן, כְּשֵׁרוֹת. נִתְעָרֵב קֶמְצָהּ בְּקֹמֶץ חֲבֶרְתָּהּ, בְּמִנְחַת כֹּהֲנִים, בְּמִנְחַת כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, בְּמִנְחַת נְסָכִין, כְּשֵׁרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּמִנְחַת כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ וּבְמִנְחַת נְסָכִין, פְּסוּלָה, שֶׁזּוֹ בְּלֵילָתָהּ עֲבָהּ, וְזוֹ בְּלֵילָתָהּ רַכָּה, וְהֵן בּוֹלְעוֹת זוֹ מִזּוֹ:

ברטנורה (ב) **לא יצק**. סדר המנחה, בתחלה נותן שמן בכלי, ואחר כך נותן את הסולת, ואחר כך חוזר ויוצק שמן ובולל. והכי מפרש בפרק אלו המנחות נקמצות (דף עה): **לא יצק לא בלל כשר**. כגון שנתן כל השמן שבלוג במתן ראשון שהוא קודם לעשייתה. דאי חיסר שמנה, אמרינן בפרק קמא (דף יא) שהיא פסולה. ובגמרא בפירקין מוכח דיציקה מעכבת, ומפרש לא יצק, לא יצק כהן אלא זר, דמקמיצה ואילך מצות כהונה אבל יציקה ובלילה כשרים בזר. ולא בלל דקתני, על כרחך לא בלל כלל, בלילה ודאי אינה מעכבת. ומתניתין הכי קאמר, לא יצק כהן אלא זר, או לא בלל כלל, כשר: **לא פתת**. [כדכתיב] (ויקרא ב) פתות אותה פתים. אף על גב דבמנחת מחבת בלבד כתיב, הוא הדין לכל המנחות הנאפות תחילה, כגון מחבת ומרחשת ומאפה, מצוה לפותתן כולן ואחר כך קומץ. וזה אם לא פתת אלא כדי קמיצה, כשר: **לא מלח**. כל המנחה כולה.

אלא הקומץ. דאילו מליחת הקומץ מעכבת היא: **לא הניף**. במנחת חוטא ומנחת קנאות דטעונות תנופה: **לא הגיש**. כדכתיב (שם) והגישה אל המזבח, שהכהן מוליכה אצל המזבח ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן: **פתים מרובות**. גדולות יותר מהדין שמפורש בהן מנחת ישראל כופל אחת לשתים ושתים לארבע ומבדיל. ואצטריך לאשמועינן פתיתים גדולות ואע"ג דאשמועינן דאי לא פתת כשרה, דסלקא דעתך אמינא דהתם הוא דאיכא תורת חלות עליהן, אבל הכא דלאו תורת חלות איכא ולא פתיתים איכא, אימא לא, קמשמע לן: **ולא משחן**. הרקיקים הטעונים משיחה כדכתיב (שמות כט) ורקיקי מצות משוחים בשמן, אחר אפייתן מושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג: **במנחת כהנים כשרה**. שכולן כליל כמוהו: במנחת כהן המשיח ובמנחת נסכים פסולה. לפי שהקומץ דמנחת ישראל בלילתו עבה, לוג אחד שמן לעשרון סולת, ומנחת נסכים ושל כהן משיח בלילתן רכה, שלשה לוגין לעשרון, כדכתיב במנחת נסכים (במדבר טו) עשרון בלול ברביעית ההין שמן, ובמנחת כהן המשיח הוא אומר (ויקרא ו) סולת מנחה תמיד, הרי היא לך כמנחת התמיד שהיא עשרון סולת בלול ברביעית ההין: **והן בולעות זו מזו**. הקומץ בולע ממנחת נסכים וממנחת כהן משיח, ורבה שמנן של מנחות הללו על הקומץ ומבטלות ליה, והוי מנחה שלא הוקטר קומצה, ופסולה הנקמצת. אבל מנחת נסכים כשרה ולא הוי כריבה שמנה, כיון שלא מדעת עירבו, השמן שבולעתו בטל לגבה וכמאן דליתיה. ואין הלכה כר' יהודה:

ג. שְׁתֵּי מְנָחוֹת שֶׁלֹּא נִקְמְצוּ, וְנִתְעָרְבוּ זוֹ בָזוֹ, אִם יָכוֹל לְקָמוֹץ מִזּוֹ בִּפְנֵי עַצְמָהּ וּמִזּוֹ בִּפְנֵי עַצְמָהּ, כְּשֵׁרוֹת. וְאִם לָאו, פְּסוּלוֹת. הַקֹּמֶץ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה, לֹא יַקְטִיר. וְאִם הִקְטִיר, זוֹ שֶׁנִּקְמְצָה, עָלְתָה לַבְּעָלִים. וְזוֹ שֶׁלֹּא נִקְמְצָה, לֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים. נִתְעָרֵב קֶמְצָהּ בִּשְׁיָרֶיהָ אוֹ בְּשִׁירַיִם שֶׁל חֲבֶרְתָּהּ, לֹא יַקְטִיר. וְאִם הִקְטִיר, עָלְתָה לַבְּעָלִים. נִטְמָא הַקֹּמֶץ וְהַקְרִיבוֹ, הַצִּיץ מְרַצֶּה. יָצָא וְהִקְרִיבוֹ, אֵין הַצִּיץ מְרַצֶּה, שֶׁהַצִּיץ מְרַצֶּה עַל הַטָּמֵא, וְאֵינוֹ מְרַצֶּה עַל הַיּוֹצֵא:

ברטנורה (ג) אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה. שנפלה זו בצד זה של כלי, וזו בצד זה, ונשאר מהן כדי קומץ שלא נתערב, כשרות. ואם לאו, פסולות, דאמר בתורת כהנים, מסלתה ולא מסולת של חברתה: **לא יקטיר**. ואפילו כל המעורבת, דאין הקטרה מצוה אלא בקומץ, ומקמץ נמי לא קמיץ שני קומצים דילמא בכל קומץ יש מזה שנתערב וליכא קומץ שלם מחד מנחה: **ואם הקטיר**. כל המעורבת. היא לא עלתה לבעלים, דהא לא נקמצה, ואין מנחת נדבה נתרת בלא קמיצה: **נתערב קומצה בשיריה**. לא יקטיר את כולה משום דהשירים אסורים להקטיר, דכתיב (ויקרא ב) לא תקטירו ממנו אשה

לה', כל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו: **נטמא הקומץ והקריבו הציץ מרצה.** דכתיב (שמות כח) ונשא אהרן את עון הקדשים, אינו נושא אלא עון טומאה, שיש בה צד קל שהותרה מכללה בצבור, דכתיב בתמיד במועדו, ואפילו בטומאה: **ואינו מרצה על היוצא.** ואע"ג דיש בו נמי צד קל שהותר מכללו בבמה, שנאסר יוצא במשכן והותר בבמה שבנוב וגבעון שלא היו שם קלעים, אע"פ כן אין הציץ מרצה ביוצא, דכתיב (שם) לרצון להם לפני ה', עון דלפני ה' אין, עון דיוצא לא:

ד. נִטְמְאוּ שְׁיָרֶיהָ, נִשְׂרְפוּ שְׁיָרֶיהָ, אָבְדוּ שְׁיָרֶיהָ, כְּמַדַּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כְּשֵׁרָה. וּכְמִדַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, פְּסוּלָה. שֶׁלֹּא בִכְלִי שָׁרֵת, פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר. הִקְטִיר קֻמְצָהּ פַּעֲמַיִם, כְּשֵׁרָה:

ברטנורה (ד) **כמדת ר' אליעזר כשרה.** על דעתו של רבי אליעזר דאמר בפרק כיצד צולין, דם אע"פ שאין בשר הכי נמי קומץ אע"פ שאין שיריים כשר להקטיר קומץ: **כמדת רבי יהושע.** דאמר אם אין בשר אין דם, הכי נמי פסול להקריב הקומץ. והוא שלא נשתייר דבר מן השיריים שלא נטמא. ואין הלכה כרבי יהושע: **שלא בכלי שרת.** שלא קידש הקומץ בכלי שרת. אבל בתחלת המנחה כולי עלמא לא פליגי דבעי כלי, כדאמרינן בפרק שתי הלחם: **ור' שמעון מכשיר.** טעמא דרבי שמעון מפרש בגמרא, משום דאמר קרא (ויקרא ו) קודש קדשים היא כחטאת וכאשם, ומדאקיש רחמנא מנחה לחטאת דעבודתו במתנה באצבע ממש, שמע מינה דקומץ המנחה נמי אם רצה עובדה בידו בלא כלי. ובלבד שיעבוד בידו הימנית דומיא דחטאת שנאמר בו אצבע דכתיב ביה (שם ד) ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו, וכל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינו אלא ימין. ואין הלכה כר' שמעון: **הקטיר קומצה פעמים.** חצי קומץ בפעם אחת וחצי קומץ בפעם אחרת. ודוקא נקט פעמים ותו לא, דאין קומץ פחות משני זיתים וכי פליג ליה לשתי פעמים נמצא שאין הקטרה בפחות מכזית, ולפיכך כשרה. אבל אם חילקה לשלש או לארבע פעמים, דעביד להו הקטרה פחותה מכזית, פסולה:

ה. הַקֹּמֶץ, מִעוּטוֹ מְעַכֵּב אֶת רֻבּוֹ. הָעִשָּׂרוֹן, מִעוּטוֹ מְעַכֵּב אֶת רֻבּוֹ. הַיַּיִן, מִעוּטוֹ מְעַכֵּב אֶת רֻבּוֹ. הַשֶּׁמֶן, מִעוּטוֹ מְעַכֵּב אֶת רֻבּוֹ. הַסֹּלֶת וְהַשֶּׁמֶן מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. הַקֹּמֶץ וְהַלְּבוֹנָה מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה:

ברטנורה (ה) **מיעוטו מעכב את רובו.** שאם חסר כל שהוא, פסול, דאמר רחמנא מלא קומצו: **העשרון.** מנחה שהיא פחותה מעשרון אפילו כל שהוא פסולה: **היין.** חצי ההין לפר, ושלישית ההין לאיל, ורביעית ההין לכבש. וכן השמן בין למנחת נסכים שהוא כשיעור היין, בין למנחת נדבה שהוא לוג אחד שמן: **הסולת והשמן.** של מנחה: **מעכבים**

זה את זה. דכתיב (שם ב) מגרשה ומשמנה: הקומץ והלבונה מעכבים זה את זה. דכתיב (שם ו) והרים ממנו בקומצו וגו' על כל לבונתה:

ו. שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. שְׁנֵי כִבְשֵׁי עֲצֶרֶת מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. שְׁתֵּי חַלּוֹת מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ. שְׁנֵי סְדָרִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. שְׁנֵי בָזִיכִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. הַסְּדָרִים וְהַבָּזִיכִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. שְׁנֵי מִינִים שֶׁבַּנָּזִיר, שְׁלֹשָׁה שֶׁבַּפָּרָה, אַרְבָּעָה שֶׁבַּתּוֹדָה, אַרְבָּעָה שֶׁבַּלּוּלָב, אַרְבָּעָה שֶׁבַּמְצוֹרָע, מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. שֶׁבַע הַזָּיוֹת שֶׁבַּפָּרָה מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ. שֶׁבַע הַזָּיוֹת שֶׁל בֵּין הַבַּדִּים, וְשֶׁעַל הַפָּרֹכֶת, וְשֶׁעַל מִזְבַּח הַזָּהָב, מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ:

ברטנורה (ו) **שני שעירי יום הכפורים**. השעיר אשר עלה עליו הגורל לה', ושעיר המשתלח לעזאזל: **שני כבשי עצרת**. שני כבשי שלמים שבאים חובה על שתי הלחם: **שתי חלות**. שתי הלחם של עצרת: **ושני סדרים**. שתי מערכות של לחם הפנים, שש חלות לכל מערכת: **שני בזיכין**. שתי כפות שבהן הלבונה, ונתונים על שתי המערכות: הסדרים והבזיכין מעכבין זה את זה. שאם אין מערכות של לחם על השלחן לא יתן בו את הבזיכין של לבונה. ואם אין בזיכין לא יתן את הלחם: **שני מינים שבנזיר**. חלות מצות, ורקיקי מצות: **ושלשה שבפרה אדומה**. עץ ארז, ואזוב, ושני תולעת: **ארבעה שבתודה**. ארבעה מינים של לחם שמביאים על שלמי תודה, חלות מצות, ורקיקי מצות, וסולת מורבכת, וחלות לחם חמץ: **ארבעה שבלולב**. לולב, ואתרוג, הדס, וערבה. אם נוטל ארבעתן בכל היום כולו אע"פ שנוטל אחד מהן שחרית ואחד בין הערבים יצא, דקיימא לן לולב אין צריך אגד. אבל אם חסר אחד מן המינים ונטל כל השלשה, לא קיים מצוה כלל: **ארבעה שבמצורע**. עץ ארז, ואזוב, ושני תולעת, והצפור החיה: **שבע הזיות שבפרה אדומה**. דכתיב (במדבר יט) והזה אל נוכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים: **שבע הזיות של בין הבדים**. ביום הכפורים. דכתיב (ויקרא יז) ולפני הכפורת יזה שבע פעמים: **ושעל הפרוכת ושעל מזבח הזהב**. ביום הכפורים, ובפר כהן משיח, ובפר העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודה זרה. שכל אלו טעונים הזיה על הפרוכת ועל מזבח הזהב כמו שמפורש בפרשת ויקרא ובאחרי מות. ושעירי עבודה זרה מרבינן להו מקרא דכתיב (שם ד) ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת. לפר, זה פר כהן משיח. החטאת, אלו שעירי עבודה זרה. וארבע מתנות שעל ארבע קרנות שעל מזבח הזהב, נמי מעכבות זו את זו, אע"פ שלא הוזכרו במשנה:

ז. שִׁבְעָה קְנֵי מְנוֹרָה מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. שִׁבְעָה נֵרוֹתֶיהָ מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. שְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁבַּמְּזוּזָה מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ. וַאֲפִלּוּ כְּתָב אֶחָד מְעַכְּבָן. אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁבַּתְּפִלִּין מְעַכְּבוֹת

זוֹ אֶת זוֹ. וַאֲפִלּוּ כְּתָב אֶחָד מֵעַכְּבָן. אַרְבַּע צִיצִיּוֹת מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, שֶׁאַרְבַּעְתָּן מִצְוָה אֶחָת. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, אַרְבַּעְתָּן אַרְבַּע מִצְוֹת:

ברטנורה (ז) **שבעה קני מנורה**. כדכתיב (שמות כה) וששה קנים יוצאים מצדיה, והקנה האמצעי, הרי שבעה קני מנורה: **שתי פרשיות שבמזוזה**. שמע, והיה אם שמוע: **ואפילו כתב אחד מעכבן**. אפילו אות אחת שהיא דבוקה לחברתה ואינה מוקפת גויל כהלכתה, פוסל במזוזה ובתפילין ובספר תורה: **ארבע פרשיות שבתפילין**. קדש, והיה כי יביאך, שמע והיה אם שמוע: **מעכבות זו את זו**. בין בתפלה של ראש שכותבין כל פרשה ופרשה בקלף בפני עצמו, בין בתפלה של יד שכל ארבעתן כתובים בקלף אחד: **ארבעתן ארבע מצות**. ואין מעכבות זו את זו. ואין הלכה כר' ישמעאל:

גמרא מנחות דף ל"ה ע"ב

אָמַר רַב יְהוּדָה קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא לְמַעְלָה כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא כְּלַפֵּי פָּנִים כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנִים וְלֹא לְאָחוֹר. אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר בִּידְרִי אָמַר רַב וְאָמְרֵי לָהּ אָמַר רִבִּי אַחָא אֲרִיכָא אָמַר רַב הוּנָא וְאָמְרֵי לָהּ אָמַר רַב מְנַשְּׁיָא אָמַר שְׁמוּאֵל תְּפִלִּין מֵאֵימָתַי מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן מִשְּׁעַת הַנָּחָתָן. אֵינִי וְהָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל כָּל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן. אַבַּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ מִשְּׁעַת הַנָּחָה וְעַד שְׁעַת קְשִׁירָה. אָמַר רַב חַסְדָּא סָח בֵּין תְּפִלָּה לִתְפִלָּה חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ סָח אֵין לֹא סָח לָא וְהָא שָׁלַח רַב חִיָּיא בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרִבִּי יוֹחָנָן עַל תְּפִלָּה שֶׁל יַד אוֹמֵר בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין. עַל תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ אוֹמֵר בָּרוּךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין. אַבַּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ לֹא סָח סָח מְבָרֵךְ אֶחָת סָח מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם. תָּנָא סָח בֵּין תְּפִלָּה לִתְפִלָּה עֲבֵירָה הִיא בְּיָדוֹ וְחוֹזֵר עָלֶיהָ מֵעוֹרְכֵי הַמִּלְחָמָה. תָּנָא כְּשֶׁהוּא מַנִּיחַ מַנִּיחַ שֶׁל יַד וְאַחַר כַּךְ מַנִּיחַ שֶׁל רֹאשׁ וּכְשֶׁהוּא חוֹלֵץ חוֹלֵץ שֶׁל רֹאשׁ וְאַחַר כְּךְ חוֹלֵץ שֶׁל יַד בְּשִׁלְמָא כְּשֶׁהוּא מַנִּיחַ מַנִּיחַ שֶׁל יַד וְאַחַר כַּךְ מַנִּיחַ שֶׁל רֹאשׁ דִּכְתִיב (דברים ו) וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָדַר וְהָיוּ לְטוֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ אֶלָּא כְּשֶׁהוּא חוֹלֵץ חוֹלֵץ שֶׁל רֹאשׁ וְאַחַר כְּךְ חוֹלֵץ שֶׁל יַד מְנָא לָן אָמַר רַבָּה רַב הוּנָא אַסְבְּרָא לִי אָמַר קְרָא (שם) וְהָיוּ לְטוֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ כָּל זְמַן שֶׁבֵּין עֵינֶיךָ יִהְיוּ שְׁתַּיִם:

רש"י **למעלה**. בגובה הראש ולא למטה בצואר: **כלפי פנים**. ממול עורף ולא בצידי הראש לישנא אחרינא כלפי פנים שיהא הקשר מבפנים והנוי של דל"ת מבחוץ כדאמרן ונוייהן לבר: **בידרי**. שם: מאמתי מברך עליהן משעת הנחתן: משעת הנחתן משמע לאחר שהניחן: **אביי ורבא דאמרי תרווייהו**. מאי משעת הנחתן דקאמר משעת הנחה ועד שעת קשיר' דכיון דעדיין לא קשרן עובר לעשייתן הוא: **בין תפלה לתפלה**. בין של יד לשל

ראש דסיפר קודם שיניח אותו על הראש: **להניח**. דבשל יד מתחיל להניח: **מצות תפילין**. דעכשיו גומר את המצוה: **לא סח**. אין מברך אלא על של יד בלבד: **סח מברך שתים**. כדשלח רב חייא: **סח בין תפלה לתפלה**. ולא בירך על של ראש אלא סמך על ברכה ראשונה: עבירה היא בידו וחוזר עלי' מעורכי המלחמה. כדאמרן בפרק משוח מלחמה הירא ורך הלבב מעבירות שבידו: **והיו**. משמע שתים כל זמן שיהיו בין עיניך יהיו שתים כל זמן שאותן של ראש מונחין אותן של יד נמי מונחין אלמא דראש חליץ ברישא:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"ב

אָמַר לֵיהּ רִבִּי הָאי קְרָא בָּעֵי לְאִתְיַשְּׁבָא בְּאָרְחוֹי. כְּתִיב וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן לוֹ. אֶתֵּן לָהֶם מִיבָּעֵי לֵיהּ. מַהוּ אֶתֵּן לוֹ. אָמַר לֵיהּ תָּא חֲזֵי וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי. מַהוּ בְּבֵיתִי. כְּמָה דְאַתְּ אָמַר בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא (שְׁמָא דְקב"ה אִקְרֵי בַּיִת). וּבְחוֹמוֹתַי כְּמָה דְאַתְּ אָמַר עַל חוֹמוֹתַיִךְ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שׁוֹמְרִים. יָד וְשֵׁם כְּלוֹמַר דְּיִשְׂרְאֵל נִשְׁמָתִין קַדִּישִׁין מִדּוּכְתָּא דָא וְהַהוּא יַד חוּלָק בְּאַשְׁלֵמוּתָא טָב מִלָּעֵיא מִבְּנִין וּמִבָּנָתָן. שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן לוֹ לְהַהוּא חוּלָק שְׁלִים אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת לְדָרֵי דָרִין. דָּבָר אַחֵר אֶתֵּן לוֹ לְהַהוּא דְיָדַע רָזָא דְמִלָּה וְיִתְכַּוון בְּמָה דְבָעֵי לְכַוְונָא. תוּ אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן כְּתִיב (שמות ל"ה) לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. מַאי טַעְמָא. בְּגִין דְּלָא אִתְחֲזֵי דִינָא בְּהַאי יוֹמָא. וְאִי תֵּימָא הָא לַגָּבוֹהַּ סַלְקָא. בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם קָאָמַר וְלָא לַגָּבוֹהַּ וְהַהוּא דְסַלְקָא לַגָּבוֹהַּ לְאַכְפְּיָא לְדִינָא אַחֲרָא סַלְקָא דְתָנֵינָן אִית אֶשָּׁא אַכְלָא אֶשָּׁא. וְאֶשָּׁא דְמַדְבְּחָא אַכְלָא אֶשָּׁא אַחֲרָא. וּבְגִינֵי כַךְ אִתְגַּלְיָיא עַתִּיקָא קַדִּישָׁא בְּהַאי יוֹמָא מִכָּל שְׁאַר יוֹמִין. וּבְזִמְנָא דְאִתְגַּלְיָיא עַתִּיקָא לָא אִתְחֲזֵי דִינָא כְּלָל. וְכָל עִלָּאִין וְתַתָּאִין מִשְׁתַּכְּחִין בְּחֶדְוָותָא שְׁלֵימְתָא וְדִינָא לָא שַׁלְטָא. תָּאנָא כְּתִיב כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. שֵׁשֶׁת יָמִים וַדַּאי וְלָא בְּשֵׁשֶׁת. וְהָנֵי יוֹמִין קַדִּישִׁין עִלָּאִין אִקְרוּן יוֹמֵי דִשְׁמָא קַדִּישָׁא אִתְכְּלִיל בְּהוּ וְאִינוּן אִתְכְּלִילָן בֵּיהּ. זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל מִכָּל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה עֲלַיְיהוּ כְּתִיב (דברים ד') וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

תרגום הזוהר אָמַר לוֹ רַבִּי, מִקְרָא זֶה צְרִיכִים לְיַשְּׁבוֹ בִּדְרָכָיו. כָּתוּב, וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן לוֹ. אֶתֵּן לָהֶם הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר, מַהוּ אֶתֵּן לוֹ. אָמַר לוֹ בֹּא וּרְאֵה, וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי. מַהוּ בֵּיתִי. הוּא כְּדִכְתִיב, בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא. וּבְחוֹמוֹתַי, הוּא כְּדִכְתִיב, עַל חוֹמוֹתַיִךְ יְרוּשָׁלַם הִפְקַדְתִּי שׁוֹמְרִים. יָד וְשֵׁם, כְּלוֹמַר שֶׁיּוֹצִיאוּ נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת מִמָּקוֹם הַזֶּה, וְיָד הַהִיא, חֵלֶק הַשְּׁלֵמוּת. טוֹב, מָלֵא מִבָּנִים וּבָנוֹת. שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן לוֹ הַיְנוּ לְחֵלֶק הַשְּׁלֵמוּת, אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת לְדוֹרֵי דּוֹרוֹת. פֵּרוּשׁ אַחֵר, אֶתֵּן לוֹ, לְאוֹתוֹ שֶׁיּוֹדֵעַ סוֹד הַדָּבָר, וְיכַוֵּן מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְכַוֵּן. עוֹד אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּתוּב, לֹא תְבַעֲרוּ

אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. מַהוּ הַטַּעַם. הוּא מְשׁוּם שֶׁאֵין דִּין נִרְאֶה בַּיּוֹם הַהוּא. וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי עוֹלָה לְגָבוֹהַּ, בְּמוֹשְׁבוֹתֵיכֶם כָּתוּב, וְלֹא לְגָבוֹהַּ. הַהוּא הָעוֹלֶה לְגָבוֹהַּ, עוֹלָה לְהַכְנִיעַ דִּין אֶחָד, שֶׁלְּמָדְנוּ, יֵשׁ אֵשׁ אוֹכְלָה אֵשׁ. וְאֵשׁ הַמְזַבֵּחַ אוֹכֶלֶת אֵשׁ אַחֶרֶת. וּבִשְׁבִיל זֶה. נִתְגַּלָּה עַתִּיקָא קַדִּישָׁא בַּיּוֹם הַהוּא יוֹתֵר מִכָּל שְׁאָר הַיָּמִים. וּבַזְּמַן שֶׁמִּתְגַּלֶּה עַתִּיקָא אֵינוֹ נִרְאֶה דִּין כְּלָל, וְכָל הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים נִמְצָאִים בְּשִׂמְחָה שְׁלֵמָה וְהַדִּין אֵינוֹ שׁוֹלֵט. לָמַדְנוּ, כָּתוּב, כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. שֵׁשֶׁת יָמִים וַדַּאי, וְלֹא כָּתוּב בְּשֵׁשֶׁת. וְאֵלּוּ יָמִים הַקְּדוֹשִׁים הָעֶלְיוֹנִים נִקְרָאִים יָמִים, שֶׁהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, נִכְלָל בָּהֶם, וְהֵם נִכְלָלוּ בּוֹ. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִכָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, עֲלֵיהֶם כָּתוּב, וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

הלכה פסוקה

הר"מ ה' ק"ש פ"א

א. אֵיזֶהוּ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע בַּלַּיְלָה מִצְוָתָהּ מִשָּׁעַת יְצִיאַת הַכּוֹכָבִים עַד חֲצִי הַלַּיְלָה וְאִם עָבַר וְאֹחֵר וְקָרָא עַד שֶׁלֹּא עָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ שֶׁלֹּא אָמְרוּ עַד חֲצוֹת אֶלָּא כְּדֵי לְהַרְחִיק אָדָם מִן הַפִּשִּׁיעָה: **ב**. הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עַרְבִית אַחַר שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר קוֹדֶם הָנֵץ הַחַמָּה לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה אָנוּס כְּגוֹן שֶׁכּוֹר אוֹ חוֹלֶה אוֹ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן וְאָנוּס שֶׁקָּרָא בְּעֵת זֶה אֵינוֹ אוֹמֵר הַשְׁכִּיבֵנוּ:

מוסר

מלוקט

כְּתִיב (ויקרא י"ח) וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב שׁוּם קוּרְבָה שֶׁבָּעוֹלָם (משלי י"א) יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה רָע לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם וְאִיסּוּר נִדָּה הוּא בְּכָל אִשָּׁה בֵּין פְּנוּיָה בֵּין אֵשֶׁת אִישׁ כְּמַאֲמַר הַכָּתוּב וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ סְתָם אִשָּׁה בֵּין אִשְׁתּוֹ בֵּין פְּנוּיָה בֵּין אֵשֶׁת אִישׁ בֵּין קְרוֹבָה בֵּין רְחוֹקָה עַל כֵּן יִזָּהֵר מְאֹד לִשְׁמוֹר עַצְמוֹ מִלִּינַע בְּבִגְדֵי אִשְׁתּוֹ וְכָל שֶׁכֵּן לָתֵת מִיָּד לְיָד. וְתַלְמִיד אֶחָד שֶׁקָּרָא וְשָׁנָה וְשִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה נִזְהָר בְּיָמֵי לִבּוּנָהּ וְהָיָה שׁוֹכֵב אֶצְלָהּ מֵת בַּחֲצִי יָמָיו וְאָמַר עָלָיו אֵלִיָּהוּ זָכוּר לַטּוֹב בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁהֲרָגוֹ. וְאִם בַּעַל נֶפֶשׁ אַתָּה דְּרוֹשׁ נָא כַּיּוֹם הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים בִּזְמַן פְּרִישׁוּתָהּ מִפִּי סוֹפְרִים אוֹ מִפִּי סְפָרִים וְתִלְמַד לַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּים מִצְוֹת ה' וְגַם ה' יִתֵּן הַטּוֹב לֹא יִמְנַע טוֹב לַהוֹלְכִים בְּתָמִים:

יתרו ליל שישי

תורה

צרוף יְהוָה

(כז) וַיְשַׁלַּח מֹשֶׁה אֶת חֹתְנוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל אַרְצוֹ: וְשַׁלַּח מֹשֶׁה יָת חֲמוּהִי וַאֲזַל לֵהּ לְאַרְעֵהּ:

רש"י וילך לו אל ארצו. לגיר בני משפחתו:

יט (א) **רביעי** בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי:
בְּיַרְחָא תְּלִיתָאָה לְמִפַּק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּיוֹמָא הָדֵין אֲתוֹ לְמַדְבְּרָא דְסִינָי:

רש"י ביום הזה. בראש חדש. לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו:

(ב) וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר: וּנְטָלוּ מֵרְפִידִים וַאֲתוֹ לְמַדְבְּרָא דְסִינָי וּשְׁרוֹ בְּמַדְבְּרָא וּשְׁרָא תַּמָּן יִשְׂרָאֵל לָקֳבֵל טוּרָא:

רש"י ויסעו מרפידים. למה הצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו, אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה: ויחן שם ישראל. כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת: נגד ההר. למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד, פנים למזרח:

(ג) וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן הָהָר לֵאמֹר כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגִּיד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וּמשֶׁה סְלֵק לְקֳדָם יְיָ וּקְרָא לֵהּ יְיָ מִן טוּרָא לְמֵימַר כְּדֵנָן תֵּימַר לְבֵית יַעֲקֹב וּתְחַוִי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י ומשה עלה. ביום השני. וכל עליותיו בהשכמה היו, שנאמר (שמות לד ד) וישכם משה בבקר: כה תאמר. בלשון הזה וכסדר הזה: לבית יעקב. אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה: ותגיד לבני ישראל. ענשין ודקדוקין פרש לזכרים. דברים הקשין כגידין:

(ד) אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם וָאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבִא אֶתְכֶם אֵלָי:
אַתּוּן חֲזַתּוּן דִּי עֲבַדִית לְמִצְרָיִם וּנְטָלִית (נ"א וְאַטְלִית) יָתְכוֹן כִּדְעַל גַּדְפֵּי נְשְׁרִין וְקָרֵבִית יָתְכוֹן לְפָלְחָנִי:

רש"י אתם ראיתם. לא מסרת היא בידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים, על כמה עברות היו חיבין לי קדם שנזדוגו לכם, ולא נפרעתי מהם אלא על ידכם: ואשא אתכם. זה יום שבאו ישראל לרעמסס, שהיו ישראל מפזרין בכל ארץ גושן, ולשעה קלה כשבאו לסע ולצאת נקבצו כלם לרעמסס. ואונקלוס תרגם ואשא, ונטלית יתכון, כמו ואסיע אתכם, תקן את הדבר דרך כבוד למעלה: על כנפי נשרים. כנשר הנושא גוזליו על כנפיו, שכל שאר העופות נותנים את בניהם בין רגליהם, לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם, אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם, שמא יזרוק בו חץ, לפי שאין עוף אחר פורח על גביו, לכך נותנן על כנפיו, אומר מוטב יכנס החץ בי, ולא בבני. אף אני עשיתי כן, (שמות יד יט)

ויסע מלאך האלהים וגו' (שם כ) ויבא בין מחנה מצרים וגו' , והיו מצרים זורקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם: ואבא אתכם אלי. כתרגומו:

(ה) וְעַתָּה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהְיִיתֶם לִי סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ: וּכְעַן אִם קַבָּלָא תְּקַבְּלוּן לְמֵימְרִי וְתִטְרוּן יָת קְיָמִי וּתְהוֹן קֳדָמַי חַבִּיבִין מִכָּל עַמְמַיָּא אֲרֵי דִּי לִי כָּל אַרְעָא:

רש"י ועתה. אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואלך, שכל התחלות קשות: ושמרתם את בריתי. שאכרות עמכם על שמירת התורה: סגלה. אוצר חביב, כמו (קהלת ב ח) וסגלת מלכים, כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם. כך אתם תהיו לי סגלה משאר אמות, ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם, ומה יש לי עוד שתהא חבתכם נכרת: כי לי כל הארץ. והם בעיני ולפני לכלום:

(ו) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְאַתּוּן תְּהוֹן קֳדָמַי מַלְכִין כָּהֲנִין וְעַם קַדִּישׁ אִלֵּין פִּתְגָמַיָּא דִּי תְמַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. שרים כמה דאת אמר (שמואל ב' ח יח) ובני דוד כהנים היו: אלה הדברים. לא פחות ולא יותר:

(ז) **חמישי** וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיָּשֶׂם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה: וַאֲתָא מֹשֶׁה וּקְרָא לְסָבֵי עַמָּא וְסַדַּר קֳדָמֵיהוֹן יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין דְּפַקְּדֵיהּ יְיָ: (ח) וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יְהוָה: וַאֲתִיבוּ כָל עַמָּא כַּחֲדָא וַאֲמָרוּ כֹּל דִּי מַלִּיל יְיָ נַעְבֵּד וַאֲתֵיב מֹשֶׁה יָת פִּתְגָמֵי עַמָּא קֳדָם יְיָ:

רש"י וישב משה את דברי העם וגו' . ביום המחרת, שהוא יום שלישי, שהרי בהשכמה עלה. וכי צריך היה משה להשיב, אלא בא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממשה שלא אמר, הואיל ויודע מי ששלחני, איני צריך להשיב:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֶּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יְהוָה: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הָא אֲנָא מְתְגְלֵי לָךְ בְּעֵיבָא דַעֲנָנָא בְּדִיל דְּיִשְׁמַע עַמָּא בְּמַלָּלוּתִי עִמָּךְ וְאַף בָּךְ יְהֵימְנוּן לְעָלַם וְחַוִי מֹשֶׁה יָת פִּתְגָמֵי עַמָּא קֳדָם יְיָ:

רש"י בעב הענן. במעבה הענן וזהו ערפל: וגם בך. גם בנביאים הבאים אחריך: ויגד משה. ביום המחרת שהוא רביעי לחדש: את דברי העם וגו' . תשובה על דבר זה שמעתי מהם שרצונם לשמוע ממך אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי המלך, רצוננו לראות את מלכנו:

(י) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵךְ אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲזֵיל לְוָת עַמָּא וּתְזַמְנוּן יוֹמָא דֵּין וּמְחָר וִיחַוְרוּן לְבוּשֵׁיהוֹן:

רש"י ויאמר ה' אל משה. אם כן, שמזקיקין לדבר עמם, לך אל העם: וקדשתם. וזמנתם, שיכינו עצמם היום ומחר:

(יא) וְהָיוּ נְכֹנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי כִּי בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי יֵרֵד יְהוָה לְעֵינֵי כָל הָעָם עַל הַר סִינָי: וִיהוֹן זְמִינִין לְיוֹמָא תְלִיתָאָה אֲרֵי בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה יִתְגְלִי יְיָ לְעֵינֵי כָל עַמָּא עַל טוּרָא דְסִינָי:

רש"י והיו נכנים. מבדלים מאשה: ליום השלישי. שהוא ששה בחדש. ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה, כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים, (שמות כד ד) ואין מקדם ומאחר בתורה: לעיני כל העם. מלמד שלא היה בהם סומא, שנתרפאו כלם:

(יב) וְהִגְבַּלְתָּ אֶת הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשָּׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בָּהָר וּנְגֹעַ בְּקָצֵהוּ כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהָר מוֹת יוּמָת: וּתְתַחֵם יָת עַמָּא סְחוֹר סְחוֹר לְמֵימַר אִסְתַּמָרוּ לְכוֹן מִלְמִסַּק בְּטוּרָא וּלְמִקְרַב בְּסוֹפֵהּ כָּל דְיִקְרַב בְּטוּרָא אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל:

רש"י והגבלת. קבע להם תחומין לסימן, שלא יקרבו מן הגבול והלאה: לאמר. הגבול אומר להם, השמרו מעלות מכאן והלאה, ואתה תזהירם על כך: ונגע בקצהו. אפלו בקצהו:

(יג) לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ יָרֹה יִיָּרֶה אִם בְּהֵמָה אִם אִישׁ לֹא יִחְיֶה בִּמְשֹׁךְ הַיֹּבֵל הֵמָּה יַעֲלוּ בָהָר: לָא תִקְרַב בֵּהּ יְדָא אֲרֵי אִתְרָגָמָא יִתְרְגֵם אוֹ אִשְׁתְּדָאָה יִשְׁתְּדֵי אִם בְּעִירָא אִם אֱנָשָׁא לָא יְתְקַיָם בְּמֵיגַד שׁוֹפָרָא אִנּוּן מָרְשָׁן לְמִסַּק בְּטוּרָא:

רש"י ירה יירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה מבית הסקילה, שהיה גבוה שתי קומות: יירה. ישלך למטה לארץ, כמו (שמות טו ד) ירה בים: במשך היבל. כשימשוך היובל קול ארוך הוא סימן סלוק שכינה והפסקת הקול, וכיון שנסתלק הם רשאין לעלות: היבל. הוא שופר של איל, שכן בערביא קורין לדכרא יובלא, ושופר של אילו של יצחק היה:

(יד) וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם וַיְקַדֵּשׁ אֶת הָעָם וַיְכַבְּסוּ שִׂמְלֹתָם: וּנְחַת מֹשֶׁה מִן טוּרָא לְוָת עַמָּא וְזַמִּין יָת עַמָּא וְחַוָרוּ לְבוּשֵׁיהוֹן:

רש"י מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם:

(טו) וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הֱיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה: וַאֲמַר לְעַמָּא הֱווֹ זְמִינִין לְיַתְלָתָא יוֹמִין לָא תִקְרְבוּן לְצַד אִתְּתָא:

רש"י היו נכנים לשלשת ימים. לסוף שלשה ימים, הוא יום רביעי שהוסיף משה יום אחד מדעתו, כדברי רבי יוסי, ולדברי האומר בששה בחדש נתנו עשרת הדברות לא

הוסיף משה כלום. לשלשת ימים, כמו (פסוק יא) ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו כדי שיהו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה שאם ישמשו תוך שלשת ימים, שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא, אבל משהתה שלושה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע וטהור מלטמא את הפולטת:

(טז) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי בִּהְיֹת הַבֹּקֶר וַיְהִי קֹלֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד וַיֶּחֱרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה: וַיהוָה בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּמֶהֱוֵי צַפְרָא וַהֲוָה קָלִין וּבַרְקִין וַעֲנָנָא תַּקִּיף עַל טוּרָא וְקַל שׁוֹפָרָא תַּקִּיף לַחֲדָא וְזָע כָּל עַמָּא דִּי בְמַשְׁרְיָתָא:

רש"י בהית הבקר. מלמד שהקדים על ידם מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן, שיהא הרב ממתין לתלמיד, וכן מצינו ביחזקאל (יחזקאל ג כב) קום צא אל הבקעה וגו' , (שם כג) ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד:

(יז) וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר: וְאַפֵּיק מֹשֶׁה יָת עַמָּא לְקֳדָמוּת מֵימְרָא דַיְיָ מִן מַשְׁרְיָתָא וְאִתְעַתָּדוּ בְּשִׁפּוֹלֵי טוּרָא:

רש"י לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יצאה לקראתם, כחתן היוצא לקראת כלה, וזהו שנאמר (דברים לג ב) ה' מסיני בא, ולא נאמר לסיני בא: בתחתית ההר. לפי פשוטו ברגלי ההר. ומדרשו שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית:

(יח) וְהַר סִינַי עָשַׁן כֻּלּוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו יְהוָה בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׁנוֹ כְּעֶשֶׁן הַכִּבְשָׁן וַיֶּחֱרַד כָּל הָהָר מְאֹד: וְטוּרָא דְסִינַי תְּנַן כֻּלֵּהּ מִן קֳדָם דְּאִתְגְּלִי עֲלוֹהִי יְיָ בְּאֶשָׁתָא וּסְלִיק תְּנָנֵהּ כִּתְנָנָא דְּאַתּוּנָא וְזָע כָּל טוּרָא לַחֲדָא:

רש"י עשן כלו. אין עשן זה שם דבר, שהרי נקוד השי"ן פת"ח, אלא לשון פעל, כמו אמר, שמר, שמע, לכך תרגומו תנן כליה, ולא תרגם תננא, וכל עשן שבמקרא נקודים קמ"ץ מפני שהם שם דבר: הכבשן. שֹל סיד, יכול ככבשן זה ולא יותר, תלמוד לומר (דברים ד יא) בער באש עד לב השמים. ומה תלמוד לומר כבשן, לשבר את האזן, מה שהיא יכולה לשמוע, נותן לבריות סימן הנכר להם. כיוצא בו (הושע יא י) כאריה ישאג, וכי מי נתן כח בארי, אלא הוא, והכתוב מושלו כאריה, אלא אנו מכנין ומדמין אותו לבריותיו, כדי לשבר את האזן מה שיכולה לשמוע. וכיוצא בו (יחזקאל מג ב) וקולו כקול מים רבים, וכי מי נתן קול למים, אלא הוא, ואתה מכנה אותו לדמותו לבריותיו, כדי לשבר את האזן:

(יט) וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וְחָזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל: וַהֲוָה קַל שׁוֹפָרָא אָזֵל וְתַקֵּף לַחֲדָא מֹשֶׁה מְמַלֵּל וּמִן קֳדָם יְיָ מִתְעֲנֵי לֵהּ בְּקָל:

רש"י הולך וחזק מאד. מנהג הדיוט, כל זמן שהוא מאריך לתקע קולו מחליש וכוהה, אבל כאן הולך וחזק מאד. ולמה כך, מתחלה לשבר אזניהם מה שיכולין לשמוע: משה ידבר. כשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא (שמות כ ב) אנכי ולא יהיה לך והקדוש ברוך הוא מסיעו לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע: יעננו בקול. יעננו על דבר הקול, כמו (מלכים א' יח כד) אשר יענה באש, על דבר האש להורידו:

(כ) **שישי** וַיֵּרֶד יְהוָה עַל הַר סִינַי אֶל רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא יְהוָה לְמֹשֶׁה אֶל רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה: וְאִתָּנְלִי יְיָ עַל טוּרָא דְסִינַי לְרֵישׁ טוּרָא וּקְרָא יְיָ לְמֹשֶׁה לְרֵישׁ טוּרָא וּסְלִיק מֹשֶׁה:

רש"י וירד ה' על הר סיני. יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר (שמות כ יט) כי מן השמים דברתי עמכם. מלמד שהרכין שמים העליונים והתחתונים והציען על גבי ההר, כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם:

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן יֶהֱרְסוּ אֶל יְהוָה לִרְאוֹת וְנָפַל מִמֶּנּוּ רָב: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה חוּת אַסְהֵיד בְּעַמָּא דִילְמָא יְפַגְּרוּן קֳדָם יְיָ לְמֶחֱזֵי וְיִפֵּל מִנְּהוֹן סַגִּי:

רש"י העד בעם. התרה בהם שלא לעלות בהר: פן יהרסו וגו' . שלא יהרסו את מצבם על ידי שתאותם אל ה' לראות ויקרבו לצד ההר: ונפל ממנו רב. כל מה שיפול מהם ואפלו הוא יחידי חשוב לפני רב: יהרסו. כל הריסה מפרדת אסיפת הבנין, אף הנפרדין ממצב אנשים הורסים את המצב:

(כב) וְגַם הַכֹּהֲנִים הַנִּגָּשִׁים אֶל יְהוָה יִתְקַדָּשׁוּ פֶּן יִפְרֹץ בָּהֶם יְהוָה: וַאֲמַר כָּהֲנַיָּא דְקָרִיבִין לְשַׁמְשָׁא קֳדָם יְיָ יִתְקַדְּשׁוּן דִילְמָא יִקְטוֹל בְּהוֹן יְיָ:

רש"י וגם הכהנים. אף הבכורות שהעבודה בהם: הנגשים אל ה'. להקריב קרבנות, אף הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות: יתקדשו. יהיו מזמנים להתיצב על עמדם: פן יפרץ. לשון פרצה, יהרוג בהם ויעשה בהם פרצה:

(כג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה לֹא יוּכַל הָעָם לַעֲלֹת אֶל הַר סִינָי כִּי אַתָּה הַעֵדֹתָה בָּנוּ לֵאמֹר הַגְבֵּל אֶת הָהָר וְקִדַּשְׁתּוֹ: וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ לָא יְכוֹל עַמָּא לְמִסַּק לְטוּרָא דְסִינַי אֲרֵי אַתְּ אַסְהֵדְתָּ בָּנָא לְמֵימַר תַּחִים יָת טוּרָא וְקַדְּשֵׁהּ:

רש"י לא יוכל העם. איני צריך להעיד בהם שהרי מתרין ועומדין הם היום שלשת ימים, ולא יוכלו לעלות שאין להם רשות:

(כד) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לֶךְ רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אַל יֶהֱרְסוּ לַעֲלֹת אֶל יְהוָה פֶּן יִפְרָץ בָּם: וַאֲמַר לֵהּ יְיָ אִזֵיל חוּת וְתִסַּק אַתְּ וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְכָהֲנַיָּא וְעַמָּא לָא יְפַגְּרוּן לְמִסַּק לְקֳדָם יְיָ דִילְמָא יִקְטוֹל בְּהוֹן:

רש"י לך רד. והעד בהם שנית, שמזרזין את האדם קדם מעשה, וחוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה: ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך, תלמוד לומר ועלית אתה. אמור מעתה, אתה מחצה לעצמך ואהרן מחצה לעצמו והם מחצה לעצמם. משה נגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מן הכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה': פן יפרץ בם. אף על פי שהוא נקוד חטף קמ"ץ אינו זו מגזרתו, כך דרך כל תבה שנקדתה מלאפו"ם כשהיא סמוכה במקף משתנה הנקוד לחטף קמ"ץ:

(כה) וַיֵּרֶד מֹשֶׁה אֶל הָעָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם: וּנְחַת מֹשֶׁה לְעַמָּא וַאֲמַר לְהוֹן:

רש"י ויאמר אליהם. התראה זו:

יתרו יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

כ (א) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר: וּמַלֵּיל יְיָ יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין לְמֵימָר:

רש"י וידבר אלהים. אין אלהים אלא דין. לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן אדם מקבל שכר, ואם לאו אינו מקבל עליהם פרענות, יכול אף עשרת הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים, דיין לפרע: את כל הדברים האלה. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן. אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופרש על כל דבור ודבור בפני עצמו: לאמר. מלמד שהיו עונין על הן הן ועל לאו לאו:

(ב) אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: אֲנָא יְיָ אֱלָהָךְ דִּי אַפֵּיקְתָּךְ מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא:

רש"י אשר הוצאתיך מארץ מצרים. כדאי היא ההוצאה שתהיו משעבדים לי. דבר אחר לפי שנגלה בים כגבור מלחמה, ונגלה כאן כזקן מלא רחמים, שנאמר (שמות כד י) ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, זו היתה לפניו בשעת השעבוד, (שם) וכעצם השמים, משנגאלו, הואיל ואני משתנה במראות אל תאמרו שתי רשויות הן, אנכי הוא אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. דבר אחר לפי שהיו שומעין קולות הרבה, שנאמר, (להלן פסוק טו) את הקולות, קולות באין מארבע רוחות ומן השמים ומן הארץ, אל תאמרו רשויות הרבה הן. ולמה אמר לשון יחיד, אלהיך, לתן פתחון פה למשה ללמד סנגוריא במעשה העגל, וזהו שאמר (שמות לב יא) למה ה' יחרה אפך בעמך, לא להם צוית, לא יהיה לכם אלהים אחרים, אלא לי לבדי: מבית עבדים. מבית פרעה שהייתם עבדים לו. או אינו אומר אלא מבית עבדים, שהיו עבדים לעבדים, תלמוד לומר (דברים

ז ח) ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים, אמור מעתה עבדים למלך היו, ולא עבדים לעבדים:

(ג) לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי: לָא יְהֵי לָךְ אֱלָהּ אָחֳרָן בַּר מִנָּי:

רש"י לא יהיה לך. למה נאמר, לפי שנאמר (פסוק ד) לא תעשה לך, אין לי אלא שלא יעשה, העשוי כבר מנין שלא יקים, תלמוד לומר לא יהיה לך: אלהים אחרים. שאינן אלהות אלא אחרים עשאום אלהים עליהם, ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אצלו. דבר אחר אלהים אחרים, שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם ואינן עונין אותם, ודומה כאלו הוא אחר שאינו מכירו מעולם: על פני. כל זמן שאני קים, שלא תאמר לא נצטוו על עבודה זרה אלא אותו הדור:

(ד) לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת וַאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: לָא תַעְבֵּד לָךְ צֶלֶם וְכָל דְּמוּת דִּי בִשְׁמַיָּא מִלְּעֵלָּא וְדִי בְאַרְעָא מִלָּרַע וְדִי בְמַיָּא מִלָּרַע לְאַרְעָא:

רש"י פסל. על שם שנפסל: וכל תמונה. תמונת כל דבר אשר בשמים:

(ה) לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם כִּי אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא פֹּקֵד עֲוֹן אָבֹת עַל בָּנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים לְשֹׂנְאָי: לָא תִסְגֻּד לְהוֹן וְלָא תִפְלְחִנוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהָךְ אֵל קַנָּא מַסְעַר חוֹבֵי אֲבָהָן עַל בְּנִין מָרְדִין עַל דַּר תְּלִיתַי וְעַל דַּר רְבִיעַי לְשָׂנְאָי כַּד מְשַׁלְמִין בְּנַיָּא לְמֶהֱוֵי בָּתַר אֲבָהָתְהוֹן:

רש"י אל קנא. מקנא לפרע ואינו עובר על מדתו למחול על עוון עבודה זרה, כל לשון קנא אינפרינמינ"ט בלעז , נותן לב לפרע: לשנאי. כתרגומו, כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם:

(ו) וְעֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים לְאֹהֲבַי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָי: וְעָבֵד טִיבוּ לְאַלְפֵי דָרִין לְרָחֲמַי וּלְנָטְרֵי פִּקּוּדָי:

רש"י ועשה חסד. נוצר חסד שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, נמצאת מדה טובה יתרה על מדת פרענות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות וזו לאלפים:

(ז) לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: לָא תֵימֵי יָת שְׁמָא דַייָ אֱלָהָךְ לְמַגָנָא אֲרֵי לָא יְזַכֵּי יְיָ יָת דְיֵימֵי בִשְׁמֵהּ לְשַׁקְרָא:

רש"י לשוא. (השני לשון שקר כתרגומו) כמא דתימר (שבועות כט א) אי זהו שבועת שוא, נשבע לשנות את הידוע, על עמוד של אבן שהוא של זהב. (הראשון לשון מגן, כתרגומו) זה הנשבע לחנם ולהבל, על של עץ עץ ועל אבן אבן:

(ח) זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: הֱוֵי דְכִיר יָת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא לְקַדָּשׁוּתֵהּ:

רש"י זכור. זכור ושמור בדבור אחד נאמרו. וכן (שמות לא יד) מחלליה מות יומת, (במדבר כח ט) וביום השבת שני כבשים, וכן (דברים כב יא) לא תלבש שעטנז, (שם יב) גדילים תעשה לך, וכן (ויקרא יח טז) ערות אשת אחיך, (דברים כה ה) יבמה יבא עליה, הוא שנאמר (תהלים סב יב) אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי. זכור לשון פעול הוא, כמו (ישעיה כב יג) אכול ושתו, (שמואל ב ג טז) הלוך ובכה, וכן פתרונו תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת:

(ט) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ: שִׁתָּא יוֹמִין תִּפְלַח וְתַעֲבֵד כָּל עֲבִדְתָּךְ:

רש"י ועשית כל מלאכתך. כשתבא שבת, יהא בעיניך כאלו מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחר מלאכה:

(י) וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: וְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבְּתָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ לָא תַעְבֵּד כָּל עֲבִדְתָּא אַתְּ וּבְרָךְ וּבְרָתָךְ עַבְדָּךְ וְאַמְתָךְ וּבְעִירָךְ וְגִיּוֹרָךְ דִּי בְקִרְוָךְ:

רש"י אתה ובנך ובתך. אלו קטנים. או אינו אלא גדולים, אמרת הרי כבר מזהרים הם, אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על שביתת הקטנים, וזו ששנינו (שבת קכא א) קטן שבא לכבות אין שומעין לו, מפני ששביתתו עליך:

(יא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ: אֲרֵי שִׁתָּא יוֹמִין עֲבַד יְיָ יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא יָת יַמָּא וְיָת כָּל דִּי בְהוֹן וְנָח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עַל כֵּן בָּרִיךְ יְיָ יָת יוֹמָא דְשַׁבְּתָא וְקַדְּשֵׁהּ:

רש"י וינח ביום השביעי. כביכול הכתיב בעצמו מנוחה ללמד המנו קל וחמר לאדם, שמלאכתו בעמל וביגיעה, שיהא נח בשבת: ברך ויקדשהו. ברכו במן לכפלו בששי לחם משנה, וקדשו במן שלא היה יורד בו:

(יב) כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכוּן יְמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: יַקַּר יָת אֲבוּךְ וְיָת אִמָּךְ בְּדִיל דְּיוֹרְכוּן יוֹמָיךְ עַל אַרְעָא דַּייָ אֱלָהָךְ יָהֵב לָךְ:

רש"י למען יאריכון ימיך. אם תכבד יאריכון, ואם לאו יקצרון, שדברי תורה נוטריקון הם נדרשין מכלל הן לאו ומכלל לאו הן:

(יג) לֹא תִּרְצָח: לָא תִּנְאָף: לֹא תִגְנֹב: לָא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר: לָא תִקְטוֹל נְפָשׁ לָא תְגוּף לָא תִגְנוּב לָא תַסְהֵד בְּחַבְרָךְ סַהֲדוּתָא דְשִׁקְרָא:

רש"י לא תנאף. אין ניאוף אלא באשת איש, שנאמר (ויקרא כ י) מות יומת הנואף והנואפת, ואומר (יחזקאל טז לב) האשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים: לא תגנב. בגונב נפשות הכתוב מדבר. לא תגנבו (ויקרא יט יא) בגונב ממון. או אינו אלא זה בגונב ממון, ולהלן

בגונב נפשות, אמרת דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח, לא תנאף, מדבר בדבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוב דבר שחיב עליו מיתת בית דין:

(יד) לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ:
לָא תַחְמֵד בֵּית חַבְרָךְ לָא תַחְמֵד אִתַּת חַבְרָךְ וְעַבְדֵּהּ וְאַמְתֵּהּ וְתוֹרֵהּ וַחֲמָרֵהּ וְכֹל דִּי לְחַבְרָךְ:

(טו) **שביעי** וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלַּפִּידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הָהָר עָשֵׁן וַיַּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעַמְדוּ מֵרָחֹק: וְכָל עַמָּא חָזְן יָת קָלַיָּא וְיָת בָּעוֹרְיָא וְיָת קַל שׁוֹפָרָא וְיָת טוּרָא תָּנֵן וַחֲזָא עַמָּא וְזָעוּ וְקָמוּ מֵרַחִיק:

רש"י וכל העם ראים. מלמד שלא היה בהם אחד סומא. ומנין שלא היה בהם אלם, תלמוד לומר (שמות יט ח) ויענו כל העם. ומנין שלא היה בהם חרש, תלמוד לומר (שמות כד ז) נעשה ונשמע: ראים את הקולות. רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר: את הקולת. (מכילתא בחדש פ"ט) היוצאין מפי הגבורה: וינעו. (שם) אין נוע אלא זיע: ויעמדו מרחק. היו נרתעין לאחוריהם שנים עשר מיל כאורך מחניהם ומלאכי השרת באין ומסיעין אותן להחזירם, שנאמר (תהלים סח יג) מלכי צבאות ידדון ידדון:

(טז) וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אַתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה וְאַל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן נָמוּת: וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה מַלֵּל אַתְּ עִמָּנָא וּנְקַבֵּל וְלָא יְתְמַלֵּל עִמָּנָא מִן קֳדָם יְיָ דִּילְמָא נְמוּת: (יז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַל תִּירְאוּ כִּי לְבַעֲבוּר נַסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תֶּחֱטָאוּ: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא לָא תְדְחֲלוּן אֲרֵי בְּדִיל לְנַסָּאָה יָתְכוֹן אִתְגְּלִי לְכוֹן יְקָרָא דַיְיָ וּבְדִיל דְּתְהֵי דַחֲלְתֵּהּ עַל אַפֵּיכוֹן בְּדִיל דְּלָא תְחוּבוּן:

רש"י לבעבור נסות אתכם. לגדל אתכם בעולם שיצא לכם שם באמות שהוא בכבודו נגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדלה, כמו (ישעיה סב י) הרימו נס, ארים נסי (ישעיה מט כב) , וכנס על הגבעה (ישעיה ל, יז) , שהוא זקוף: ובעבור תהיה יראתו. על ידי שראיתם אותו יראוי ומאים, תדעו כי אין זולתו ותיראו מפניו:

(יח) וַיַּעֲמֹד הָעָם מֵרָחֹק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֲרָפֶל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים: וְקָם עַמָּא מֵרָחִיק וּמֹשֶׁה קָרֵב לְצַד אַמִּיטְתָּא דְתַמָּן יְקָרָא דַיְיָ:

רש"י נגש אל הערפל. לפנים משלש מחיצות, חשך ענן וערפל שנאמר (דברים ד יא) וההר בוער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל, ערפל הוא עב הענן, שנאמר לו (שמות יט ט) הנה אנכי בא אליך בעב הענן:

(יט) **מפטיר** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּדֵנָן תֵּימַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתּוּן חֲזִיתּוּן אֲרֵי מִן שְׁמַיָּא מַלֵּילִית עִמְּכוֹן:

רש"י כה תאמר. בלשון הזה: אתם ראיתם. יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי. וכתוב אחד אומר וירד ה' על הר סיני, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (דברים ד לו) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה, כבודו בשמים ואשו וגבורתו על הארץ. דבר אחר הרכין שמים ושמי השמים והציען על ההר, וכן הוא אומר (תהלים יח י) ויט שמים וירד:

(כ) לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם: לְא תַעְבְּדוּן קֳדָמַי דַּחֲלָן דְּכַסַף וְדַחֲלָן דְּדַהַב לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן:

רש"י לא תעשון אתי. לא תעשון דמות שמשי המשמשים לפני במרום: אלהי כסף. בא להזהיר על הכרובים, שאתה עושה לעמוד אתי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב. בא להזהיר שלא יוסיף על שנים, שאם עשית ארבעה, הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם. לא תאמר הריני עושה כרובים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כדרך שאני עושה בבית עולמים, לכך נאמר לא תעשו לכם:

(כא) מִזְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִּי וְזָבַחְתָּ עָלָיו אֶת עֹלֹתֶיךָ וְאֶת שְׁלָמֶיךָ אֶת צֹאנְךָ וְאֶת בְּקָרֶךָ בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ: מַדְבַּח אַדְמְתָא תַּעְבֵּד קֳדָמַי וּתְהֵי דַּבָּח עֲלוֹהִי יָת עֲלָוָתָךְ וְיָת נְכַס קוּדְשָׁךְ מִן עָנָךְ וּמִן תּוֹרָךְ בְּכָל אַתְרָא דִּי אַשְׁרֵי יָת שְׁכִנְתִּי לְתַמָּן אֶשְׁלַח בִּרְכָתִי לָךְ וַאֲבָרְכִנָּךְ:

רש"י מזבח אדמה. מחבר באדמה, שלא יבננו על גבי עמודים או על גבי כפים. דבר אחר שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חניתן: תעשה לי. שתהא תחלת עשייתו לשמי: וזבחת עליו. אצלו, כמו (במדבר ב כ) ועליו מטה מנשה. או אינו אלא עליו ממש, תלמוד לומר (דברים יב כז) הבשר והדם על מזבח ה' אלהיך, ואין שחיטה בראש המזבח: את עלתיך ואת שלמיך. אשר מצאנך ומבקרך. את צאנך ואת בקרך, פרוש לאת עולתיך ואת שלמיך: בכל המקום אשר אזכיר את שמי. אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפרש שלי, שם אבא אליך וברכתיך אשרה שכינתי עליך מכאן אתה למד שלא נתן רשות להזכיר שם המפרש אלא במקום שהשכינה באה שם, וזהו בית הבחירה. שם נתן רשות לכהנים להזכיר שם המפרש בנשיאת כפים לברך את העם:

(כב) וְאִם מִזְבַּח אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה אֶתְהֶן גָּזִית כִּי חַרְבְּךָ הֵנַפְתָּ עָלֶיהָ וַתְּחַלְלֶהָ: וְאִם מַדְבַּח אַבְנִין תַּעְבֵּד קֳדָמַי לָא תִבְנֵי יְתְהוֹן פְּסִילָן לָא תְרִים חַרְבָךְ עֲלַהּ וּתְחַלְלִנַהּ:

רש"י ואם מזבח אבנים. רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ משלשה ואם מזבח אבנים תעשה לי, הרי אם זה משמש בלשון כאשר, כאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תבנה אתהן גזית שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים, שנאמר (דברים כז ו) אבנים שלמות תבנה, וכן (שמות כב כד) אם כסף תלוה, חובה הוא, שנאמר (דברים טו ח) והעבט תעביטנו. ואף זה משמש בלשון כאשר וכן (ויקרא ב יד) ואם תקריב מנחת בכורים זו מנחת העמר, שהיא חובה, ועל כרחך אין אם הללו תלוין, אלא ודאין, ובלשון כאשר הם משמשים: גזית. לשון גזיזה שפוסלן ומסתתן בברזל: כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש בלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה: ותחללה. הא למדת, שאם הנפת עליה ברזל חללת, שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם, והברזל נברא לקצר ימיו של אדם, אין זה בדין, שיונף המקצר על המאריך. ועוד, שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל. והרי דברים קל וחמר ומה אבנים שאינם רואות ולא שומעות ולא מדברות על ידי שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם ברזל, המטיל שלום בין איש לאשתו, בין משפחה למשפחה, בין אדם לחברו, על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פרענות:

(כג) וְלֹא תַעֲלֶה בְמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֶרְוָתְךָ עָלָיו: וְלָא תִסַק בְּדַרְגִין עַל מַדְבְּחִי דְלָא תִתְגְלֵי עֶרְיְתָךְ עֲלוֹהִי: פפפ:

רש"י ולא תעלה במעלות. כשאתה בונה כבש למזבח, לא תעשהו מעלות מעלות אישיקלונ"ש בלעז [מדרגות] אלא חלק יהא ומשופע: אשר לא תגלה ערותך. שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש, שהרי כתיב (שמות כח מב) ועשה להם מכנסי בד, מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג בזיון. והרי דברים קל וחומר ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיונן אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך, לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצרך, ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה:

הפטרת יתרו - ישעיה ו

ו (א) בִּשְׁנַת מוֹת הַמֶּלֶךְ עֻזִּיָּהוּ וָאֶרְאֶה אֶת אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא וְשׁוּלָיו מְלֵאִים אֶת הַהֵיכָל: (ב) שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפַיִם שֵׁשׁ כְּנָפַיִם לְאֶחָד בִּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו וּבִשְׁתַּיִם יְכַסֶּה רַגְלָיו וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף: (ג) וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: (ד) וַיָּנֻעוּ אַמּוֹת הַסִּפִּים מִקּוֹל הַקּוֹרֵא וְהַבַּיִת יִמָּלֵא עָשָׁן: (ה) וָאֹמַר אוֹי לִי כִי נִדְמֵיתִי כִּי אִישׁ טְמֵא שְׂפָתַיִם אָנֹכִי וּבְתוֹךְ עַם טְמֵא שְׂפָתַיִם אָנֹכִי יוֹשֵׁב כִּי אֶת הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת רָאוּ עֵינָי: (ו) וַיָּעָף אֵלַי אֶחָד מִן הַשְּׂרָפִים וּבְיָדוֹ רִצְפָּה בְּמֶלְקָחַיִם

לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: (ז) וַיִּגַּע עַל פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָגַע זֶה עַל שְׂפָתֶיךָ וְסָר עֲוֹנֶךָ וְחַטָּאתְךָ תְּכֻפָּר: (ח) וָאֶשְׁמַע אֶת קוֹל אֲדֹנָי אֹמֵר אֶת מִי אֶשְׁלַח וּמִי יֵלֶךְ לָנוּ וָאֹמַר הִנֵּנִי שְׁלָחֵנִי: (ט) וַיֹּאמֶר לֵךְ וְאָמַרְתָּ לָעָם הַזֶּה שִׁמְעוּ שָׁמוֹעַ וְאַל תָּבִינוּ וּרְאוּ רָאוֹ וְאַל תֵּדָעוּ: (י) הַשְׁמֵן לֵב הָעָם הַזֶּה וְאָזְנָיו הַכְבֵּד וְעֵינָיו הָשַׁע פֶּן יִרְאֶה בְעֵינָיו וּבְאָזְנָיו יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יָבִין וְשָׁב וְרָפָא לוֹ: (יא) וָאֹמַר עַד מָתַי אֲדֹנָי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם שָׁאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׁאֶה שְׁמָמָה: (יב) וְרִחַק יְהוָה אֶת הָאָדָם וְרַבָּה הָעֲזוּבָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: (יג) וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂרִיָּה וְשָׁבָה וְהָיְתָה לְבָעֵר כְּאֵלָה וְכַאלוֹן אֲשֶׁר בְּשֶׁלֶכֶת מַצֶּבֶת בָּם זֶרַע קֹדֶשׁ מַצַּבְתָּהּ: **ז** (א) וַיְהִי בִּימֵי אָחָז בֶּן יוֹתָם בֶּן עֻזִּיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה עָלָה רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם וּפֶקַח בֶּן רְמַלְיָהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם לַמִּלְחָמָה עָלֶיהָ וְלֹא יָכֹל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ: (**כאן מסיימים הספרדים**) (ב) וַיֻּגַּד לְבֵית דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אֲרָם עַל אֶפְרָיִם וַיָּנַע לְבָבוֹ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוֹעַ עֲצֵי יַעַר מִפְּנֵי רוּחַ: (ג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל יְשַׁעְיָהוּ צֵא נָא לִקְרַאת אָחָז אַתָּה וּשְׁאָר יָשׁוּב בְּנֶךָ אֶל קְצֵה תְּעָלַת הַבְּרֵכָה הָעֶלְיוֹנָה אֶל מְסִלַּת שְׂדֵה כוֹבֵס: (ד) וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשָּׁמֶר וְהַשְׁקֵט אַל תִּירָא וּלְבָבְךָ אַל יֵרַךְ מִשְּׁנֵי זַנְבוֹת הָאוּדִים הָעֲשֵׁנִים הָאֵלֶּה בְּחֳרִי אַף רְצִין וַאֲרָם וּבֶן רְמַלְיָהוּ: (ה) יַעַן כִּי יָעַץ עָלֶיךָ אֲרָם רָעָה אֶפְרַיִם וּבֶן רְמַלְיָהוּ לֵאמֹר: (ו) נַעֲלֶה בִיהוּדָה וּנְקִיצֶנָּה וְנַבְקִעֶנָּה אֵלֵינוּ וְנַמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֵת בֶּן טָבְאַל:

(והתימנים מוסיפים מפרק ט): (ה) כִּי יֶלֶד יֻלַּד לָנוּ בֵּן נִתַּן לָנוּ וַתְּהִי הַמִּשְׂרָה עַל שִׁכְמוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵץ אֵל גִּבּוֹר אֲבִיעַד שַׂר שָׁלוֹם: (ו) לְמַרְבֵּה הַמִּשְׂרָה וּלְשָׁלוֹם אֵין קֵץ עַל כִּסֵּא דָוִד וְעַל מַמְלַכְתּוֹ לְהָכִין אֹתָהּ וּלְסַעֲדָהּ בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם קִנְאַת יְהוָה צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה זֹּאת:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה פרה פרק ז

א. חֲמִשָּׁה שֶׁמִּלְאוּ חֲמִשָּׁה חֲבִיּוֹת לְקַדְּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין וְנִמְלְכוּ לְקַדְּשָׁן קִדּוּשׁ אֶחָד, אוֹ לְקַדְּשָׁן קִדּוּשׁ אֶחָד וְנִמְלְכוּ לְקַדְּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין, הֲרֵי כָלָן כְּשֵׁרִים. יְחִיד שֶׁמִּלֵּא חֲמִשָּׁה חֲבִיּוֹת לְקַדְּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין וְנִמְלַךְ לְקַדְּשָׁן קִדּוּשׁ אֶחָד, אֵין כְּשֵׁר אֶלָּא אַחֲרוֹן. לְקַדְּשָׁן קִדּוּשׁ אֶחָד וְנִמְלַךְ לְקַדְּשָׁן חֲמִשָּׁה קִדּוּשִׁין, אֵין כְּשֵׁר אֶלָּא זֶה שֶׁקִּדֵּשׁ רִאשׁוֹן. אָמַר לְאֶחָד קַדֵּשׁ לְךָ אֶת אֵלּוּ, אֵין כְּשֵׁר אֶלָּא רִאשׁוֹן. קַדֵּשׁ לִי אֶת אֵלּוּ, הֲרֵי כֻלָּם כְּשֵׁרִים:

ברטנורה (א) **חמשה לקדשן חמשה קידושין**. כל חבית וחבית בפני עצמה: **ונמלכו לקדשן קידוש אחד**. לערות חמשתן בתוך כלי גדול ולקדש הכל בבת אחת: **הרי כולן כשרים**. דהואיל וכל אחד ממלא הכלי שלו, אין כאן מלאכה פוסלת במים בין מילוי להטלת

האפר במים: היחיד שמילא חמש חביות כו' אין כשר אלא אחרון. שהמילוי הראשון נפסל במלאכה שעשה כשמילא את השני קודם שנתן את האפר בראשון, וכן השני נפסל כשמילא את השלישי, וכן כולם. ואם מתחלה היה ממלא חמש חביות זו אחר זו או אפילו מאה חביות כדי לקדשן קידוש אחד, כגון שצריך להזות על כלים הרבה לא היו פוסלים זה על זה וכולן כשרים דהכל נחשבים מילוי אחד. אבל כשמילא מתחלה לשם חמשה קידושין, כולן פוסלין זה על זה מטעם מלאכה שהיא פוסלת במים עד שיטיל האפר, הלכך אין כשר אלא אחרון: **ונמלך לקדשן חמשה קדושין**. שקידש זו לעצמה וזו לעצמה: **אין כשר אלא זו שקידש ראשון**. לפי שקידוש ראשון חשיב מלאכה לאחרים שהיו ממולאים ולא נתן לתוכן אפר, דעד שיתן את האפר, מלאכה פוסלת במים: **אמר לאחד קדש לך את אלו**. היחיד שמילא חמש חביות לקדשן קידוש אחד ואמר לאחר קדש לך את אלו וקידשן האחר חמשה קידושים: **אין כשר אלא ראשון**. דכיון שאמר לו קדש לך ונתנן לו, נעשו שלו וכאילו מלאן הוא, והקידוש שקידש ראשון נעשה מלאכה לפסול את אחרים: אבל אם אמר קדש לי את אלו כולן כשרים. שהממלא לא עשה מלאכה, והמקדש אינו שלו כדי שיפסלו על ידו:

ב. הַמְמַלֵּא בְּאַחַת יָדוֹ וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּאַחַת יָדוֹ, הַמְמַלֵּא לוֹ וּלְאַחֵר, אוֹ שֶׁמִּלֵּא לִשְׁנַיִם כְּאֶחָד, שְׁנֵיהֶן פְּסוּלִין, שֶׁהַמְּלָאכָה פּוֹסֶלֶת בְּמִלּוּי, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר:

ברטנורה (ב) **ועשה מלאכה בידו אחת**. פסול המילוי מטעם מלאכה: **לו ולאחר**. פירוש כאחת: **שניהם פסולים**. דכיון דלתרי גברי קא ממלא, נחשב האחד מלאכה לחברו: **בין לו בין לאחר**. דאע"פ שאין המים שלו, פוסלן במלאכה שבשעת מילוי:

ג. הַמְקַדֵּשׁ בְּאַחַת יָדוֹ וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּאַחַת יָדוֹ, אִם לוֹ, פָּסוּל. וְאִם לְאַחֵר, כָּשֵׁר. הַמְקַדֵּשׁ לוֹ וּלְאַחֵר, שֶׁלּוֹ פָּסוּל, וְשֶׁל אַחֵר כָּשֵׁר. הַמְקַדֵּשׁ לִשְׁנַיִם כְּאֶחָד, שְׁנֵיהֶן כְּשֵׁרִין:

ברטנורה (ג) **אם לו פסול**. אם הקידוש שלו, פסול, דשמא המלאכה קדמה לקידוש ונפסלו המים: **ואם לאחר**. הוא הקידוש: **כשר**. שהרי בעל המים לא עשה מלאכה: **המקדש לו ולאחר**. שניהם כאחת, אי נמי קידש לחברו קודם שלו: **שלו פסול**. דקידוש של חברו נחשב מלאכה לפסול מימיו: **שניהם כשרים**. שאין המים שלו שיפסלו על ידו: **קדש לי ואקדש לך**. כגון שכל אחד מילא מים לעצמו, ובא זה וקידש מימיו של זה, וזה קידש מימיו של זה, אותו שקידש ראשון כשר מה שקידש לחברו, דחברו לא עשה מלאכה אלא עד אחר שנתקדשו מימיו ומשנתקדשו אין מלאכה פוסלת. אבל מה שקידש השני לראשון פסול, שהראשון פסלה במה שקידש מימי השני קודם שנתקדשו מימיו: **מלא לי ואמלא לך**. המילוי האחרון כשר. אבל מילוי ראשון פסול, היינו המים שנתמלאו

ראשונה, דנפסלו במלאכה במילוי שמילא לחבירו: **קדש לי ואמלא לך**. שהיו לו מים ממולאים ואמר לחבירו קדש לי מימי ואחר כך אמלא לך: **שניהם כשרים**. דאין המלאכה פוסלת אחר קידוש, וזה נמי שנתמלאו לו המים מימיו כשרים, דמשנתמלאו לו המים לא עשה מלאכה: **מלא לי ואקדש לך**. שהאחר היו לו מים ממולאים ואמר לו זה מלא לי תחלה ואחר כך אקדש לך: **שניהם פסולים**. זה, שמילא עד שלא נתקדשו מימיו. וזה, שקידש לחברו משנתמלאו מימיו:

ד. קַדֵּשׁ לִי וַאֲקַדֵּשׁ לָךְ, הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר. מַלֵּא לִי וַאֲמַלֵּא לָךְ, הָאַחֲרוֹן כָּשֵׁר. קַדֵּשׁ לִי וַאֲמַלֵּא לָךְ, שְׁנֵיהֶם כְּשֵׁרִים. מַלֵּא לִי וַאֲקַדֵּשׁ לָךְ, שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִים: **ה**. הַמְמַלֵּא לוֹ וּלְחַטָּאת, מְמַלֵּא אֶת שֶׁלּוֹ תְּחִלָּה וְקוֹשְׁרוֹ בָּאֵסֶל וְאַחַר כָּךְ מְמַלֵּא אֶת שֶׁל חַטָּאת. וְאִם מִלֵּא שֶׁל חַטָּאת תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מִלֵּא אֶת שֶׁלּוֹ, פָּסוּל. נוֹתֵן אֶת שֶׁלּוֹ לַאֲחוֹרָיו וְאֶת שֶׁל חַטָּאת לְפָנָיו. וְאִם נָתַן אֶת שֶׁל חַטָּאת לַאֲחוֹרָיו, פָּסוּל. הָיוּ שְׁנֵיהֶן שֶׁל חַטָּאת, נוֹתֵן אֶחָד לְפָנָיו וְאֶחָד לַאֲחוֹרָיו, וְכָשֵׁר, מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר:

ברטנורה (ה) **הממלא לו ולחטאת**. הממלא מים קצתן רוצה לצרכו ובקצתן רוצה ליתן אפר חטאת: **באסל**. במוט. ודרך שואבי מים שנותנים מוט על כתפם וכד מלא תלוי בראש המוט מלפניו וכד אחד מאחריו: **ואחר כך מילא את שלו, פסול**. משום מלאכה: **ואת של חטאת לפניו**. כדי לעשות בהן שמירה מעולה: ואם נתן של חטאת לאחוריו פסולה. דכתיב למשמרת למי נדה, בזמן שהן שמורין הן מי נדה, בזמן שאינן שמורין אינן מי נדה: **היו שניהן של חטאת וכו'**. דהואיל ומסיק אדעתיה בשלפניו נזכר נמי בשל אחריו והיינו מפני שאפשר, כלומר אפשר לשמור שלאחריו אגב שלפניו:

ו. הַמּוֹלִיךְ אֶת הַחֶבֶל בְּיָדוֹ לְדַרְכּוֹ, כָּשֵׁר. וְשֶׁלֹּא לְדַרְכּוֹ, פָּסוּל. זֶה הָלַךְ לְיַבְּנֶה שְׁלֹשָׁה מוֹעֲדוֹת, וּבְמוֹעֵד שְׁלִישִׁי הִכְשִׁירוּ לוֹ הוֹרָאַת שָׁעָה:

ברטנורה (ו) **המוליך את החבל בידו לדרכו**. לאחר שמילא את הדלי בחבל החזיר את החבל לבעלים. לדרכו, שלא הוצרך לעקם או להרחיב את דרכו אלא לפי הילוכו מצא בעל החבל והחזיר לו את שלו, אין זו מלאכה וכשר המילוי: **שלא לדרכו**. שעקם את דרכו כדי להחזיר החבל, מלאכה היא ופסול: **זה הלך**. כלומר על דבר זה הלך חכם אחד לשאול מחכמי יבנה הן סנהדרי גדולה שגלו שם: **הוראת שעה**. שעת הדחק היה. הא לאו הכי לא:

ז. הַמְכַנֵּן אֶת הַחֶבֶל עַל יָד (עַל יַד), כָּשֵׁר. וְאִם כִּנְּנוֹ בָּאַחֲרוֹנָה, פָּסוּל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, לָזֶה הִכְשִׁירוּ הוֹרָאַת שָׁעָה:

ברטנורה (ז) **המכנן את החבל**. דרך משלשלי הדלי למלאות מים, כשמעלה את הדלי מסבב את החבל בידו כמין טבעת שלא יהא נגרר לארץ. ומכנן לשון הדרא דכנתא (חולין פ"ג) ואם בדרך המלאות הדלי מכנן על יד, צורך העלאה היא ואין זו מלאכה וכשר המילוי. ואם באחרונה לאחר שהעלהו כיננו, חשוב מלאכה ופסול: **לזה הכשירו הוראת שעה**. מה שהכשירו ביבנה הוראת שעה, לא למוליך את החבל שלא כדרכו, אלא לזה שכינן את החבל באחרונה הכשירו לו על ידי הדחק:

ח. הַמַּצְנִיעַ אֶת הֶחָבִית שֶׁלֹּא תִשָּׁבֵר, אוֹ שֶׁכְּפָאָהּ עַל פִּיהָ עַל מְנָת לְנַגְּבָהּ לְמַלֹּאת בָּהּ, כָּשֵׁר. לְהוֹלִיךְ בָּהּ אֶת הַקִּדּוּשׁ, פָּסוּל. הַמְפַנֶּה חֲרָסִין מִתּוֹךְ הַשֹּׁקֶת בִּשְׁבִיל שֶׁתַּחֲזִיק מַיִם הַרְבֵּה, כָּשֵׁרִין. וְאִם בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִהְיוּ מְעַכְּבִין אוֹתוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא זוֹלֵף אֶת הַמַּיִם, פָּסוּל:

ברטנורה (ח) **המצניע את החבית**. שהוא דולה בה המים לשום בשוקת ולאחר שעירה ממנה הצניעה קודם שיקדש המים בשוקת, אין הצנעה זו חשובה מלאכה לפי שצריך לה עדיין למלאות בה וצורך מילוי היא, וכן כפאה על פיה נמי לנגבה לפי שרוצה למלאות בה עדיין, לא חשיב מלאכה וכשר המילוי. אבל אם עשה כן להוליך בה את הקידוש דהיינו מים המקודשין, הואיל ולאו צורך מילוי הוא, חשוב מלאכה ופסול המילוי: **בשביל שתחזיק מים הרבה**. לא חשוב פינוי זה מלאכה: **בשעה שהוא זולף**. שהוא מזה: **פסול**. דפינוי זה חשוב מלאכה:

ט. מִי שֶׁהָיוּ מֵימָיו עַל כְּתֵפוֹ וְהוֹרָה הוֹרָאָה, וְהֶרְאָה לַאֲחֵרִים אֶת הַדֶּרֶךְ, וְהָרַג נָחָשׁ וְעַקְרָב, וְנָטַל אֲכָלִים לְהַצְנִיעָם, פָּסוּל. אֲכָלִין לְאָכְלָן, כָּשֵׁר. הַנָּחָשׁ וְהָעַקְרָב שֶׁהָיוּ מְעַכְּבִים אוֹתוֹ, כָּשֵׁר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה הַכְּלָל, כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם מְלָאכָה, בֵּין עָמַד בֵּין לֹא עָמַד, פָּסוּל. דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִשּׁוּם מְלָאכָה, עָמַד, פָּסוּל. וְאִם לֹא עָמַד, כָּשֵׁר:

ברטנורה (ט) **והורה הוראה**. להתיר או לאסור, לטמא או לטהר, לפטור או לחייב: **ודבר שאינו משום מלאכה**. כגון הוראה ומראה את הדרך: **אם עמד**. שנתעכב שם בשביל זה: **פסול**. משום היסח הדעת. וכן הלכה:

י. הַמּוֹסֵר מֵימָיו לְטָמֵא, פָּסוּלִין. וּלְטָהוֹר, כְּשֵׁרִין. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף לְטָמֵא כְּשֵׁרִין אִם לֹא עָשׂוּ הַבְּעָלִים מְלָאכָה:

ברטנורה (י) **המוסר מימיו לטמא**. לשמרן: **פסולים**. בין עשו הבעלים הראשונים מלאכה, בין לא עשו הבעלים הראשונים מלאכה, דבחזקת השומר קיימו והוא אינו מקפיד לשמרן מפני שהוא טמא, והתורה אמרה למשמרת למי נדה: **ולטהור כשרים**. ואפילו עשו הבעלים הראשונים מלאכה, שכבר יצאו מרשות בעלים וקיימו ברשות שומר. ומיהו אם השומר עשה מלאכה, פסולים: **אף לטמא כשרים**. דסבר א' אליעזר המוסר מימיו

לטמא, בחזקת הבעלים הראשונים קיימו, הלכך אם לא עשו הבעלים מלאכה כשרים. ואין הלכה כרבי אליעזר:

יא. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְמַלְּאִין לְחַטָּאת וְהִגְבִּיהוּ זֶה עַל זֶה וְנָטַל זֶה לָזֶה קוֹצוֹ, בְּקִדּוּשׁ אֶחָד, כָּשֵׁר. בִּשְׁנֵי קִדּוּשִׁין, פָּסוּל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף בִּשְׁנֵי קִדּוּשִׁין כָּשֵׁר אִם הִתְנוּ בֵּינֵיהֶן:

ברטנורה (יא) **והגביהו זה על זה**. שסייעו זה את זה להגביה: **ונטל זה לזה קוצו**. או שנטל זה לזה קוץ שנתחב לו בידו: **בקידוש אחד**. שהיו שניהם ממלאים לצורך קידוש אחד, כשר, שיכול כל אחד לסייע לחברו, ונטילת הקוץ שבידו נמי צורך מילוי היא: **בשני קידושין פסול**. שפסל כל אחד מימיו במה שסייע לחברו או שנטל לו קוץ, משום מלאכה: **אם התנו ביניהן**. שאמר כל אחד לחברו כשאגביה לך יהא שלי ושלך ברשותך [וכמו כן אמר לו האחר], ואחר שהגביהו לוקח כל אחד מהן אחת מהן ברשותו. ואין הלכה כרבי יוסי:

יב. הַפּוֹרֵץ עַל מְנָת לְגַדּוֹר, כָּשֵׁר. וְאִם גָּדַר, פָּסוּל. הָאוֹכֵל עַל מְנָת לְקָצוֹת, כָּשֵׁר. וְאִם קָצָה, פָּסוּל. הָיָה אוֹכֵל וְהוֹתִיר וְזָרַק מַה שֶּׁבְּיָדוֹ לְתַחַת הַתְּאֵנָה אוֹ לְתוֹךְ הַמַּקְצָה בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יֹאבַד, פָּסוּל:

ברטנורה (יב) **הפורץ על מנת לגדור**. כלומר אפי' ע"מ לגדול לא חשיב מלאכה וכשר המלאוי: **האוכל ע"מ לקצות**. לאחר שמילא המים קודם שיקדש היה מלקט לתאנים על מנת ליבשן לעשות מהן גרוגרות ולאחר לקיטתן אכלן אין המחשבה שהיה רוצה לעשותן קציעות פוסלת במים, אלא הרי הוא כאילו לקט לאכול, שאינו פוסל, דומיא דפורץ על מנת לגדור שאין המחשבה שהוא חושב לגדור פוסלת עד שיגדור, הכא נמי: **אם קצה**. אם הניח אותן במקום שמניחין התאנים ליבש פסול: **בשביל שלא יאבד פסול**. שהמצניע אוכלים כדי שלא יאבדו, חשיבא מלאכה:

גמרא נדה דף י"ז ע"ב

וְהַשּׁוֹתֶה מַשְׁקִין מְזוּגִין שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן הַלַּיְלָה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל וְהוּא שֶׁלָּנוּ בִּכְלֵי מַתֶּכוֹת. אָמַר רַב פַּפָּא וּכְלֵי נֶתֶר כִּכְלֵי מַתֶּכוֹת דָּמֵי. וְכֵן אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן וְהוּא שֶׁלָּנוּ בִּכְלֵי מַתֶּכוֹת. וּכְלֵי נֶתֶר כִּכְלֵי מַתֶּכוֹת דָּמֵי. וְהַלָּן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת כְּדֵי שֶׁתִּשָּׁרֶה עָלָיו רוּחַ טֻמְאָה זִימְנִין דִּמְסַכְּנִין לֵיהּ. וְהַנּוֹטֵל צִפָּרְנָיו וְזוֹרְקָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים מִפְּנֵי שֶׁאִשָּׁה מְעֻבֶּרֶת עוֹבֶרֶת עֲלֵיהֶן וּמַפֶּלֶת. וְלָא אָמְרַן אֶלָּא דְּשָׁקַל בִּגְנוּסְטְרֵי וְלָא אָמְרַן אֶלָּא דְּשָׁקִיל דִּידֵיהּ וּדְכַרְעֵיהּ. וְלָא אָמְרַן אֶלָּא דְּלָא גָּז מִידֵּי בַּתְרַיְיהוּ אֲבָל גָּז מִידֵּי בַּתְרַיְיהוּ לֵית לָן בָּהּ. וְלֹא הִיא לְכוֹלָּא מִילְתָא חַיְישִׁינַן:

רש"י **ורוח טומאה**. כמדת הלצים שקורים גרמנטי"ר האוחזים את העינים: **בגנוסטרי**. מספרים:

זוהר יתרו דף פ"ח ע"ב

אָמַר רִבִּי יוֹסֵי וַדַּאי כָּךְ הוּא. וָוי לֵיהּ לְבַר נַשׁ דְּלָא אַשְׁלִים חֶדְוָותָא דְמַלְכָּא קַדִּישָׁא. וּמָאן חֶדְוָותָא דִילֵיהּ. אֶלָּא תְּלַת סְעוּדָתֵי דְאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב כְּלִילָן בְּהוּ וְכֻלְּהוּ חֵידוּ עַל חֵידוּ מְהֵימְנוּתָא שְׁלִימוּתָא מִכָּל סִטְרוֹי. תָּאנָא בַּהֲדֵין יוֹמָא מִתְעַטָּרָן אַבְהָן וְכָל בְּנִין יַנְקִין מַה דְּלַאו הָכִי בְּכָל שְׁאַר חַגִּין וְזִמְנִין. בַּהֲדֵין יוֹמָא חַיָּיבִיָּא דְגֵיהִנָּם נָיְחִין. בַּהֲדֵין יוֹמָא כָּל דִּינִין אִתְכַּפְיָין וְלָא מִתְעָרִין בְּעָלְמָא. בַּהֲדֵין יוֹמָא אוֹרַיְיתָא מִתְעַטָּרָא בְּעִטְרִין שְׁלִימִין. בַּהֲדֵין יוֹמָא חֶדְוָותָא וְתַפְנוּקָא אִשְׁתַּמַּע בְּמָאתָן וְחַמְשִׁין עָלְמִין:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי יוֹסֵי וְכוּ', וַדַּאי כָּךְ הוּא, אוֹי לוֹ לָאָדָם שֶׁאֵינוֹ מַשְׁלִים הַשִּׂמְחָה שֶׁל מֶלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. וּמַהוּ הַשִּׂמְחָה שֶׁלּוֹ. הוּא אֵלּוּ שָׁלֹשׁ הַסְּעֻדּוֹת שֶׁל הָאֱמוּנָה, סְעֻדּוֹת שֶׁאַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב כְּלוּלִים בָּהֶן, וְכֻלָּם שִׂמְחָה עַל שִׂמְחָה, אֱמוּנָה, הַשְׁלֵמָה מִכָּל צְדָדֶיהָ. לָמַדְנוּ, בַּיּוֹם הַזֶּה, כָּל הַדִּינִים נִכְנָעִים, וְאֵינָם מִתְעוֹרְרִים, וְכָל הַבָּנִים יוֹנְקִים מֵהֶם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּכָל הַחַגִּים וּזְמַנִּים. בַּיּוֹם הַזֶּה, נָחִים הָרְשָׁעִים בַּגֵּיהִנֹּם, בַּיּוֹם הַזֶּה מִתְעַטְּרִים הָאָבוֹת, בָּעוֹלָם. בַּיּוֹם הַזֶּה הַתּוֹרָה מִתְעַטֶּרֶת בַּעֲטָרוֹת שְׁלֵמוֹת, בַּיּוֹם הַזֶּה שִׂמְחָה וְעֹנֶג נִשְׁמָע בְּמָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים עוֹלָמוֹת.

הלכה פסוקה

הר"מ ה' שבת פרק ו'

א. דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ לְהַרְבּוֹת וּלְמַעֵט כְּגוֹן נֵר וְכֶבֶשׁ הוֹאִיל וְעָשָׂה הַגּוֹי בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ נֶהֱנֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל בְּשַׁבָּת וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַכִּירוֹ. נֵר הַדּוֹלֵק בְּמִסְבָּה בְּשַׁבָּת אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ שֶׁהַמַּדְלִיק עַל דַּעַת הָרוֹב מַדְלִיק. וְאִם רוֹב גּוֹיִם מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ מֻחְצָה עַל מֻחְצָה אָסוּר. נָפְלָה דְּלֵיקָה בְּשַׁבָּת וּבָא נָכְרִי לְכַבּוֹת אֵין אוֹמְרִים לוֹ כַּבֵּה וְלֹא תְכַבֶּה מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עָלֵינוּ וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה: **ב**. מֵת שֶׁעָשׂוּ לוֹ גּוֹיִם אָרוֹן וְחָפְרוּ לוֹ קֶבֶר בְּשַׁבָּת אוֹ הֵבִיאוּ לוֹ חֲלִילִין לִסְפּוֹד בָּהֶן אִם בְּצִנְעָה יַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיִקָּבֵר בּוֹ וְאִם הָיָה הַקֶּבֶר בְּסִרְטִיָּא גְּדוֹלָה וְהָאָרוֹן עַל גַּבָּיו וְכָל הָעוֹבְרִין וְהַשָּׁבִין אוֹמְרִין שֶׁזֶּה שֶׁהַגּוֹיִם עוֹשִׂין עַכְשָׁיו בְּשַׁבָּת לְפָלוֹנִי הוּא הֲרֵי זֶה לֹא יִקָּבֵר בּוֹ אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל עוֹלָמִית מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּפַרְהֶסְיָא וּמֻתָּר לִקְבוֹר בּוֹ יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהוּא שֶׁיַּמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשֶׂה וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

מוסר

מלוקט

הָרוֹצֶה לַעֲבוֹד אֶת ה' יִזָּהֵר בַּלֵּילוֹת שֶׁלֹּא יֹאכַל מַאֲכָלֵי חָלָב וְלֹא יֹאכַל אֲכִילָה גַּסָּה וְקַל וָחֹמֶר שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכֵּר כִּי כָל אֶחָד מֵאֵלֶּה גּוֹרֵם שֶׁיָּבֹא לְהַשְׁחִית זַרְעוֹ וְיָבֹא לִידֵי קֶרִי אַף שָׁם הִרְגִּיעָה לִילִית וּמָצְאָה לָהּ מָנוֹחַ לְטַמְּאוֹ וּלְהַדִּיחוֹ וְנִמְצָא שֶׁהוּא קָרוֹב לְמַזִּיד וַחֲמוּרָה טֻמְאָה הַיּוֹצֵאת מִגּוּפוֹ וְאִם יַעֲבִיר עֵינָיו מֵרָעָה אֶל רָעָה יֵצֵא וְיָבֹא לִידֵי זִיבָה וּמִכָּל זֶה יִבָּרֵא מַשְׁחִיתִים וְהֵן הֵן מְבַלֵּי עוֹלָם וּבוֹ הֵם מַתְחִילִים לְקַטְרֵג עָלָיו יוֹם יוֹם עַד שֶׁיִּמָּסֵר בְּיָדָם לַהֲמִיתוֹ מִיתַת עוֹלָם. לָכֵן בְּעוֹד נַפְשׁוֹ בּוֹ תְּסַמֵּר שַׂעֲרַת בְּשָׂרוֹ. יָגוֹן יוֹמוֹ וַאֲנָחָה לֵילוֹ עַד אֲשֶׁר יָשׁוּב לְתַקֵּן אֲשֶׁר עִוָּתוֹ וְיִזָּהֵר בִּזְהִירוּת גְּדוֹלָה וְיִשְׁמוֹר מִשְׁמֶרֶת הַטָּהֳרָה בְּכָל דְּתִקּוּן רַבָּנָן לְרַפְאוֹת לִשְׁבוּרֵי לֵב וְנֶפֶשׁ. וַה' בְּרַחֲמָיו יְמִין ה' רוֹמֵמָה לְקַבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל וְרוֹצֶה בִּתְשׁוּבַת הַשָּׁבִים אֵלָיו וִיהִי עֲלֵיהֶם סְתָרָה:

פרשת משפטים

משפטים יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

כא (א) וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: וְאִלֵּין דִּינַיָּא דִּי תַסְדַּר קֳדָמֵיהוֹן:

רש"י ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים, ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני. ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש [המזבח] : אשר תשים לפניהם. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם: לפניהם. ולא לפני גוים, ואפילו ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל, אל תביאהו בערכאות שלהם, שהמביא דיני ישראל לפני גוים מחלל את השם ומיקר שם עבודה זרה להחשיבה, שנאמר (דברים לב לא) כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים, כשאויבינו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם:

(ב) כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִעִת יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם: אֲרֵי תִזְבַּן עַבְדָּא בַר יִשְׂרָאֵל שִׁתְּ שְׁנִין יִפְלַח וּבַשְּׁבִיעָאָה יִפּוֹק לְבַר חוֹרִין מַגָּן:

רש"י כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלא עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מישראל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקים (ויקרא כה מו)

והתנחלתם אתם, בלקוח מן הגוי, אבל בלקוח מישראל יצא בשש, תלמוד לומר (דברים טו יב) כי ימכר לך אחיך העברי, לא אמרתי אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו כמו שנאמר (שמות כב ב) אם אין לו ונמכר בגנבתו. או אינו אלא במוכר עצמו מפני דחקו, אבל מכרוהו בית דין לא יצא בשש, כשהוא אומר (ויקרא כה לט) וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך, הרי מוכר עצמו מפני דחקו אמור, ומה אני מקים כי תקנה, בנמכר בבית דין: לחפשי. לחרות:

(ג) אִם בְּגַפּוֹ יָבֹא בְּגַפּוֹ יֵצֵא אִם בַּעַל אִשָּׁה הוּא וְיָצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: אִם בִּלְחוֹדוֹהִי יֵיעוֹל בִּלְחוֹדוֹהִי יִפּוֹק אִם בְּעַל אִתְּתָא הוּא וְתִפּוֹק אִתְּתֵהּ עִמֵּהּ:

רש"י אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה כתרגומו אם בלחודוהי. ולשון בגפו בכנפו, שלא בא אלא כמות שהוא, יחידי, בתוך לבושו בכנף בגדו: בגפו יצא. מגיד שאם לא היה נשוי מתחלה, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים: אם בעל אשה הוא. ישראלית: ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה שתצא, אלא מגיד הכתוב, שהקונה עבד עברי חיב במזונות אשתו ובניו:

(ד) אִם אֲדֹנָיו יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה לוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְּגַפּוֹ: אִם רִבּוֹנֵהּ יִתֶּן לֵהּ אִתְּתָא וּתְלִיד לֵהּ בְּנִין אוֹ בְנָן אִתְּתָא וּבְנָהָא תְּהֵי לְרִבּוֹנָהָא וְהוּא יִפּוֹק בִּלְחוֹדוֹהִי:

רש"י אם אדניו יתן לו אשה. מכאן שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים. או אינו אלא בישראלית, תלמוד לומר האשה וילדיה תהיה לאדוניה, הא אינו מדבר אלא בכנענית, שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש, ואפילו לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה, שנאמר (דברים טו יב) אחיך העברי או העבריה, מלמד, שאף העבריה יוצאה בשש:

(ה) וְאִם אָמֹר יֹאמַר הָעֶבֶד אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנָי לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי: וְאִם מַימַר יֵימַר עַבְדָּא רָחֵימְנָא יָת רִבּוֹנִי יָת אִתְּתִי וְיָת בְּנָי לָא אֶפּוֹק לְבַר חוֹרִין:

רש"י את אשתי. השפחה:

(ו) וְהִגִּישׁוֹ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוֹ אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם: וְיקָרְבִנֵּהּ רִבּוֹנֵהּ לְקֳדָם דַּיָּנַיָּא וְיקָרְבִנֵּהּ לְוָת דָּשָׁא אוֹ לְוָת (נ"א דִילְוָת) מְזֻזְתָּא וְיַרְצַע רִבּוֹנֵהּ יָת אוּדְנֵהּ בְּמַרְצָעָא וִיהֵי לֵהּ עַבַד פָּלַח לְעָלַם:

רש"י אל האלהים. לבית דין, צריך שימלך במוכריו שמכרוהו לו: אל הדלת או אל המזוזה. יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר (דברים טו יז) ונתתה באזנו ובדלת, בדלת ולא במזוזה, הא מה תלמוד לומר או אל המזוזה, הקיש דלת למזוזה מה מזוזה

מעומד אף דלת מעומד: ורצע אדניו את אזנו במרצע. הימנית. או אינו אלא של שמאל, תלמוד לומר אזן, אזן לגזרה שוה נאמר כאן ורצע אדניו את אזנו, ונאמר במצורע (ויקרא יד יד) תנוך אזן המטהר הימנית, מה להלן הימנית, אף כאן הימנית. ומה ראה אזן להרצע מכל שאר אברים שבגוף, אמר רבי יוחנן בן זכאי (קידושין כב ע"ב) אזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע. ואם מוכר עצמו, אזן ששמעה על הר סיני (ויקרא כה נה) כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע. ר' שמעון היה דורש מקרא זה כמין חמר מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקדוש ברוך הוא דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם: ועבדו לעלם. עד היובל. או אינו אלא לעולם כמשמעו, תלמוד לומר (ויקרא כה י) ואיש אל משפחתו תשובו, מגיד שחמשים שנה קרויים עולם, ולא שיהא עובדו כל חמשים שנה, אלא עובדו עד היובל בין סמוך בין מפלג:

נביאים - ירמיה - פרק לד

(ח) הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה אַחֲרֵי כְּרֹת הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ בְּרִית אֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לִקְרֹא לָהֶם דְּרוֹר: פִּתְגָם נְבוּאָה עִם יִרְמְיָה מִן הֶ֔דֶם יְיָ בָּתַר דִּגְזַר מַלְכָּא צִדְקִיָּה קָיֵם עִם כָּל עַמָּא דִּבִירוּשְׁלֵם לְמִקְרֵי לְהוֹן חֵירוּ:

רש"י **אחרי כרות המלך** . בשנה השביעית למלכו כך שנינו בסדר עולם ויהי בשנה השביעית באו אנשים מזקני יהודה לדרוש את ה' אמרו ליחזקאל עבד כהן שמכרו רבו מהו שיאכל בתרומה כלומר לפי שהיו רוצין לומר לא נענש על המצות על שהחזירו את העבדי' :

(ט) לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חָפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד בָּם בִּיהוּדִי אָחִיהוּ אִישׁ: לְשַׁלְּחָא גְּבַר יָת עַבְדֵּיהּ וּגְבַר יָת אַמְתֵּיהּ בַּר יִשְׂרָאֵל וּבַת יִשְׂרָאֵל בְּנֵי חוֹרִין בְּדֵיל דְּלָא יְפְלְחוּן בְּהוֹן גְּבַר בַּאֲחוֹהִי יְהוּדָאָה: (י) וַיִּשְׁמְעוּ כָּל הַשָּׂרִים וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בָּאוּ בַבְּרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ חָפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד בָּם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ וַיְשַׁלֵּחוּ: וְשָׁמְעוּ כָּל רַבְרְבַיָּא וְכָל עַמָּא דְּעָלוּ בְּקְיָמָא לְשַׁלְּחָא גְּבַר יָת עַבְדֵּיהּ וּגְבַר יָת אַמְתֵּיהּ בְּנֵי חוֹרִין בְּדֵיל דְּלָא יְפְלְחוּן בְּהוֹן עוֹד וְקַבִּילוּ וּשְׁלָחוּ: (יא) וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי כֵן וַיָּשִׁבוּ אֶת הָעֲבָדִים וְאֶת הַשְּׁפָחוֹת אֲשֶׁר שִׁלְּחוּ חָפְשִׁים (ויכבישום) וַיִּכְבְּשׁוּם לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת: וְתָבוּ בָּתַר כֵּן וַאֲתִיבוּ יָת עַבְדִּין וְיָת אַמְהָתָן דְּפָטְרוּ בְּנֵי חוֹרִין וְכָבִישׁוּנוּן לְעַבְדִין וּלְאַמְהָן: (יב) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר: וַהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִם יִרְמְיָה מִן קֳדָם יְיָ לְמֵימָר: (יג) כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי כָּרַתִּי בְרִית אֶת אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם

הוֹצִאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר: כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל אֲנָא גָּזְרִית קְיָם עִם אֲבָהָתְכוֹן בְּיוֹמָא דַאֲפַקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא לְמֵימָר:

כתובים - משלי - פרק טז

(ג) גֹּל אֶל יְהוָה מַעֲשֶׂיךָ וְיִכֹּנוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: גְּלִי לֶאלָהָא עוֹבָדָךְ וּמְתַקָּנָן מַחְשָׁבָתָךְ:

רש"י **גול אל ה' מעשיך** . גלגל והשלך עליו צרכיך ויכונו מחשבותיך , ד"א גול אל ה' מעשיך , התפלל לפניו על כל צרכיך : **ויכונו** . יתבססו ויתקיימו :

(ד) כֹּל פָּעַל יְהוָה לַמַּעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה: כֻּלְהוֹן עוֹבָדִין דֵאלָהָא לְאִלַּיִן דְמִשְׁתַמְעִין לֵיהּ וְרִשְׁיעָא לְיוֹמָא בִּישָׁא:

רש"י **כל פעל ה' למענהו** . הכל עשה בשביל קילוסו כמו ענו לה' בתודה (תהלים קמז) ד"א להעיד עליו כלומר פעלו מעיד עליו על גבורותיו שניה' בהגדת תהלים : **וגם רשע** . עשה להניחו ליום רעה , וכל זה לקילוסו :

(ה) תּוֹעֲבַת יְהוָה כָּל גְּבַהּ לֵב יָד לְיָד לֹא יִנָּקֶה: מְרַחֲקְתֵּיהּ דֶאֱלָהָא כָּל דְּרַם בְּלִבֵּיהּ מִן בִּישְׁתָּא לָא נְדֵכֵי:

רש"י **יד ליד לא ינקה** . מיד ליד בא לו גמול גובה לבו :

(ו) בְּחֶסֶד וֶאֱמֶת יְכֻפַּר עָוֹן וּבְיִרְאַת יְהוָה סוּר מֵרָע: בְּטֵיבוּתָא וְקוּשְׁטָא מְתְכַּפַּר סוּרְחָנָא וּדְחַלְתֵּיהּ דֶאֱלָהָא מְסְטֵי מִן בִּישְׁתָּא:

רש"י **וביראת ה' סור מרע** . על ידי יראת ה' סור מרע :

(ז) בִּרְצוֹת יְהוָה דַּרְכֵי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יַשְׁלִם אִתּוֹ: כַּד אִתְרְעֵי אֱלָהָא בְּאָרְחָתֵיהּ דְּגַבְרָא אַף לְבַעֲלֵי דְבָבוֹי נַשְׁלִים לֵיהּ:

רש"י **ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו** . ירצה לו שיהיו שלימים עמו :

(ח) טוֹב מְעַט בְּצֶדֶק מֵרֹב תְּבוּאוֹת בְּלֹא מִשְׁפָּט: טַב קְלִיל בְּצִדְקָתָא מִן סַגִּיעָא דַעֲלַלְתָּא דְלָא בְדִינָא:

משנה דמאי פרק א

א. הַקִּלְיִן שֶׁבַּדְּמַאי, הַשִּׁיתִין, וְהָרִימִין וְהָעֲזַרְדִין, וּבְנוֹת שׁוּחַ, וּבְנוֹת שֹׁקְמָה, וְנוֹבְלוֹת הַתְּמָרָה, וְהַגֶּפֶן, וְהַנְּצָפָה. וּבִיהוּדָה, הָאוֹג, וְהַחֹמֶץ שֶׁבִּיהוּדָה, וְהַכֶּסְבָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, כָּל הַשִּׁיתִין פְּטוּרִין, חוּץ מִשֶּׁל דּוּפְרָה. כָּל הָרִימִּין פְּטוּרִין, חוּץ מֵרִימֵי שִׁקְמוֹנָה. כָּל בְּנוֹת שִׁקְמָה פְּטוּרוֹת, חוּץ מִן הַמַּסְטָפוֹת:

ברטנורה (א) **הקלין שבדמאי**. שהקלו חכמים על הפירות הללו הנזכרים במתניתין שלא לעשרן דמאי, לפי שחזקתן באים מן ההפקר משום דלא חשיבי, ואית בהו תרי ספיקי ספק באים מן ההפקר ופטורים מן המעשר, ואפילו אם תמצא לומר שבאים מן השמור וחייבים במעשר, שמא נתעשרו. ודמאי הם התבואה והפירות הנלקחים מעמי הארץ

שהם חשודים על המעשרות, והחבר הלוקח פירות מעמי הארץ צריך להפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני בלבד אם היא שנת מעשר שני, אבל תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ עליה, לפי שהיא במיתה ואין לה שיעור, שחטה אחת פוטרת כל הכרי והכל נזהרים בה, ומעשר ראשון ומעשר עני אין צריך להוציא מן הדמאי, אף על פי שעמי הארץ חשודים עליהם, לפי שיכול בעל הפירות לומר ללוי או לעני הבאים ליטול המעשרות הבא ראיה שאין פירות הללו מעושרים וטול, דקיימא לן בכל דוכתא המוציא מחבירו עליו הראיה אבל בתרומת מעשר ליכא למימר הכי, שהאוכל טבל שלא הורמו ממנו מתנות כהונה חייב מיתה ומשום איסורא מפרשינן לה לתרומת מעשר, ומעשר שני נמי כדי שלא לאכלו בטומאה, או שלא לאכלו חוץ לירושלים: **השיתין**. תאנים מדבריות: **רימין**. פירש הערוך פולצראק"י בלע"ז: **ועוזרדין**. בערבי זערו"ד ובלע"ז סורבי"ש: **ובנות שוח**. תאנים לבנים המתגדלות משלש שנים לשלש שנים ומתגדלים ביערים: **ובנות שקמה**. תאנה המורכבת בערמון: **ונובלות תמרה**. תמרים שאינם מתבשלין באילן ותולשין אותן ומניחים אותם זה על זה עד שיתבשלו. ויש אומרים נובלות תמרה, תמרים שהפילתן הרוח קודם בשולן: **גופנים**. ענבים שמניחים אותן בגפן בסוף הבציר ובקושי מתבשלים: **הנצפה**. צלף שקורין קאופר"י בלע"ז: **האוג**. פרי אדום שקורין לו בלע"ז קורנאל"ו. ורמב"ם אומר שהוא אילן שעושה כמין אשכלות אדומות (אדומות) וקורין לו בערבי סומאק ולא היה זה הפרי חשוב ביהודה: **והחומץ**. בתחלה לא היה היין שביהודה מחמיץ לפי שהיו מביאים ממנו נסכים וכל החומץ שביהודה לא היה בא אלא מן התמד, לפיכך החומץ שביהודה פטור, אבל לאחר שבטלו נסכים והחומץ בא מן היין, החומץ חייב בדמאי אף ביהודה כמו בשאר מקומות: **והכסבר**. כזרע גד (שמות טז), תרגום ירושלמי כסבר כוליאנדר"י בלע"ז: **דופרא**. שטוען פירותיו שני פעמים, בשנה דו בלשון יון שנים: **שקמונה**. שם מקום: **המוסטפות**. שנתבשלו באילן עד שנתבקעו מאליהן, שכל אלו חשובים הן, וחזקתן שאין באין מן ההפקר. ואין הלכה כרבי יהודה:

ב. הַדְּמַאי אֵין לוֹ חֹמֶשׁ, וְאֵין לוֹ בְעוּר, וְנֶאֱכָל לָאוֹנֵן, וְנִכְנָס לִירוּשָׁלַיִם וְיוֹצֵא, וּמְאַבְּדִין אֶת מְעוּטוֹ בַּדְּרָכִים, וְנוֹתְנוֹ לְעַם הָאָרֶץ, וְיֹאכַל כְּנֶגְדּוֹ, וּמְחַלְּלִים אוֹתוֹ כֶּסֶף עַל כֶּסֶף, נְחשֶׁת עַל נְחשֶׁת, כֶּסֶף עַל נְחשֶׁת, וּנְחשֶׁת עַל הַפֵּרוֹת, וּבִלְבַד שֶׁיַּחֲזֹר וְיִפְדֶּה אֶת הַפֵּרוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יַעֲלֶה הַפֵּרוֹת וְיֵאָכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם:

ברטנורה (ב) **הדמאי אין לו חומש**. הפודה מעשר שני של דמאי אינו נותן את החומש, משום דרוב עמי הארץ מעשרין הם, הלכך קרן דמעכב בדאורייתא, איתא בדרבנן,

חומש דלא מעכב בדאורייתא יאכל: **ואין לו ביעור**. בסוף שלש שנים שחייב לבער כל מעשרותיו כדכתיב (דברים כו) בערתי הקדש מן הבית, ולא תקנוה רבנן בדמאי: **ונאכל לאונן**. דמעשר שני של ודאי אסור לאונן דכתיב (שם) לא אכלתי באוני ממנו ומעשר שני של דמאי לא גזרו בו: **ונכנס לירושלים ויוצא**. נפדה ונאכל חוץ לירושלים, מה שאין כן בודאי שהמחיצות קולטות, ואין יכולין לפדותו ולהוציאו חוץ לחומה לאחר שנכנס, ובדמאי לא גזור: **ומאבדין את מיעוטו בדרכים**. אם היה מעשר שני של דמאי בדרכים במקום גדודי חיה ולסטים, אפילו היה דבר מועט ויכול להביאו בלא טורח ובלא הפסד, אינו חושש לו, ומניח אותו ליאבד בדרך במקום שהוא שם. ורמב"ם פירש שאם בשעה שמוליך מעשר שני של דמאי לירושלים נאבד ממנו מעט בדרך אינו חושש לו, מה שאין כן בודאי שצריך שיעלהו כולו או דמיו ולא יפסד ממנו כלום בדרכים: **ונותנים אותו לעם הארץ**. לאכלו בירושלים ואף על פי שהוא חשוד לאכלו בטומאה מה שאין כן בודאי שאין מוסרים אותו לעם הארץ לפי שאינו נזהר לאכלו בטהרה: **ויאכל כנגדו**. כנגד מה שנתן לעם הארץ לוקח מנכסיו ואוכל בטהרת מעשר בירושלים: **ומחללים אותו כסף על כסף**. אם יש לו כסף מעשר שני של דמאי והוא צריך לו, יכול לחללו על כסף חולין, מה שאין כן בודאי שאין מחללין כסף על כסף אלא בסלעים של שני מלכים שיכול לחלל זה על זה אם השני חריף, אבל של מלך אחד לא, דלאו דרך חלול הוא, ובדמאי שרי: **כסף על נחושת**. אפילו שלא מדוחק אבל של ודאי מדוחק אין, שלא מדוחק לא: **ויחזור ויפדה את הפירות**. גרסינן, ולא גרסינן ובלבד שיחזור ויפדה. והכי קאמר, ויכול לחזור ולפדות את הפירות אם ירצה דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים אינו יכול לחזור ולפדותם, אלא מעלה הפירות לירושלים. והלכה כחכמים:

ג. הַלּוֹקֵחַ לְזֶרַע וְלִבְהֵמָה, קֶמַח לְעוּרוֹת, שֶׁמֶן לַנֵּר, שֶׁמֶן לָסוּךְ בּוֹ אֶת הַכֵּלִים, פָּטוּר מִן הַדְּמַאי. מִכְּזִיב וּלְהַלָּן, פָּטוּר מִן הַדְּמַאי. חַלַּת עַם הָאָרֶץ, וְהַמְדַמֵּע, וְהַלָּקוּחַ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּשְׁיָרֵי הַמָּנָחוֹת, פְּטוּרִין מִן הַדְּמַאי. שֶׁמֶן עֲרֵב, בֵּית שַׁמַּאי מְחַיְּבִין, וּבֵית הִלֵּל פּוֹטְרִין: ברטנורה (ג) **הלוקח לזרע**. לקח תבואה לזרעה פטור מדמאי דאלו טבל ודאי אסור לזרוע: **ולבהמה**. לקח מתחלה להאכיל לבהמה פטור מן הדמאי, אבל לקח מתחלה לאדם ונמלך עליה לבהמה חייב לעשר בדמאי: **וקמח לעורות**. לעבד בו עורות: **מכזיב ולהלן**. כזיב הוא סוף המקום שכבשו עולי בבל, ומשם ולהלן כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, ולא נתחייבו בדמאי אלא הארצות שכבשו עולי בבל בלבד, הלכך מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי ולא חיישינן שמא מפירות הארץ שכבשו עולי בבל הוליכו לשם, שחזקת חוצה לארץ פטור עד שיוודע לך שהוא חייב, וחזקת ארץ ישראל חייב, עד שיוודע לך

שהוא פטור: **חלת עם הארץ**. שתקן לו גבל חבר, ורוצה ליתנה לכהן חבר, פטור מלעשר: **והמדומע**. עם הארץ שנפלה לו סאה של תרומה לפחות ממאה סאין של חולין שנעשה הכל מדומע, כלומר, עירוב תרומה ונותן הכל לכהן פטור מלעשר דמאי: **והלקוח בכסף מעשר שני**. שלקח דמאי במעות של מעשר שני בין במעות מעשר שני של דמאי, בין במעות מעשר שני של ודאי, פטור מלעשר: **ושירי מנחות**. שהקומץ למזבח והשירים נאכלים לכהנים ולא חיישינן שמא הביא עם הארץ דבר שאינו מתוקן: **שמן ערב**. שמן אפרסמון, ויש מפרשים שמן זית מעורב עם מור ואהלות ובשמים:

ד. הַדְּמַאי, מְעָרְבִין בּוֹ, וּמִשְׁתַּתְּפִין בּוֹ, וּמְבָרְכִין עָלָיו, וּמְזַמְּנִין עָלָיו, וּמַפְרִישִׁין אוֹתוֹ עָרוֹם, בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. הָא אִם הִקְדִּים מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְרִאשׁוֹן, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. שֶׁמָּן שֶׁהַגַּרְדִּי סָךְ בְּאֶצְבְּעוֹתָיו, חַיָּב בַּדְּמַאי. וְשֶׁהַסּוֹרֵק נוֹתֵן בַּצֶּמֶר, פָּטוּר מִן הַדְּמַאי:

ברטנורה (ד) **מערבין בו**. עירובי תחומין וחצרות: **ומשתתפין בו**. שתופי מבואות, ואף על גב דלא חזי ליה, מגו דאי בעי מפקיר לנכסיה הוי עני וחזי ליה דהא תנן מאכילין את העניים דמאי, השתא נמי חזי ליה: **ומברכין עליו**. ברכת המזון: **ומזמנין עליו**. ואף על גב דאכל בעבירה דלאו עני הוא, מגו דאי בעי מפקיר לנכסיה והוי עני וחזי ליה: **ומפרישין אותו ערום**. כשבא להפריש ממנו תרומת מעשר ומעשר שני יכול להפריש והוא ערום דלא בעי ברוכי, דאילו בעי ברוכי הא בעינן והיה מחניך קדוש (דברים כג) וליכא: **בין השמשות**. של ערב שבת דספק חשיכה מעשרין את הדמאי ואין מעשרין את הודאי: **ואם הקדים מעשר שני לראשון**. שהפריש מעשר שני של דמאי קודם שהפריש מעשר ראשון כדי ליטול תרומת מעשר שבו אין בכך כלום, מה שאין כן בודאי דתנן ככל מצותך אשר צויתני (שם כו). הא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות: **הגרדי**. האורג: **חייב בדמאי**. שעל גופו הוא נותנו וסיכה כשתיה: **ושהסורק**. הצמר במסרק נותן על הצמר הוי כשמן לסוך בו את הכלים, ופטור מן הדמאי:

גמרא ברכות דף ח ע"ב

אָמַר רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה אָמַר רַב אַמֵּי לְעוֹלָם יַשְׁלִים אָדָם פָּרָשִׁיוֹתָיו עִם הַצִּבּוּר שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם וַאֲפִלּוּ עֲטָרוֹת וְדִיבּוֹן שֶׁכָּל הַמַּשְׁלִים פָּרָשִׁיוֹתָיו עִם הַצִּבּוּר מַאֲרִיכִין לוֹ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו וְרַב בִּיבִי בַּר אַבַּיֵי סָבַר לְאַשְׁלוּמֵינְהוּ לְפָרָשִׁיוֹתָא דְּכֻלָּא שַׁתָּא בְּמַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי תָּנָא לֵיהּ חִיָּיא בַּר רַב מִדְּפִתְּיֵי כְּתִיב (ויקרא כ"ג) וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב וְכִי בְּתִשְׁעָה מִתְעַנִּין וַהֲלֹא בַּעֲשָׂרָה מִתְעַנִּין אֶלָּא לוֹמַר לְךָ כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בַּתְּשִׁיעִי מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ מִתְעַנֶּה תְּשִׁיעִי וַעֲשִׂירִי סָבַר לְאַקְדּוּמֵינְהוּ אָמַר לֵיהּ הַהוּא סָבָא תְּנֵינָא וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַקְדִּים וְשֶׁלֹּא יְאַחֵר כִּדְאָמַר לְהוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לְבָנָיו הַ

אַשְׁלִימוּ פָּרָשִׁיּוֹתַיְיכוּ עִם הַצִּבּוּר שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם וְהִזָּהֲרוּ בַּוְּרִידִין כְּרִבִּי יְהוּדָה דְּתָנָן רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר עַד שֶׁיְּשַׁחֵט אֶת הַוְּרִידִין וְהִזָּהֲרוּ בְּזֵקֶן שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מַחֲמַת אוֹנְסוֹ דְּאַמְרִינַן לוּחוֹת וּשְׁבָרֵי לוּחוֹת מוּנָּחִים בָּאָרוֹן אָמַר לְהוּ רָבָא לְבָנַיּ כְּשֶׁאַתֶּם חוֹתְכִין בָּשָׂר אַל תְּחַתְּכוּ עַל גַּב הַיַּד אֵיכָא דְּאַמְרֵי מִשּׁוּם סַכָּנָה וְאֵיכָא דְּאַמְרֵי מִשּׁוּם קִלְקוּל סְעוּדָה וְאַל תֵּשְׁבוּ עַל מִטַּת אֲרַמִּית וְאַל תַּעַבְרוּ אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין אַל תֵּשְׁבוּ עַל מִטַּת אֲרַמִּית אֵיכָא דְּאַמְרֵי לָא תִּגְנוּ בְּלֹא קְרִיאַת שְׁמַע וְאֵיכָא דְּאַמְרֵי דְּלָא תְּנַסְּבוּ גְּיוֹרְתָּא וְאֵיכָא דְּאַמְרֵי אֲרַמִּית מַמָּשׁ וּמִשּׁוּם מַעֲשֶׂה דְּרַב פַּפָּא דְּרַב פַּפָּא אָזַל לְגַבֵּי אֲרַמִּית הוֹצִיאָה לוֹ מִטָּה אָמְרָה לוֹ שֵׁב. אָמַר לָהּ אֵינִי יוֹשֵׁב עַד שֶׁתַּגְבִּיהִי אֶת הַמִּטָּה הִגְבִּיהָה אֶת הַמִּטָּה וּמָצְאוּ שָׁם תִּינוֹק מֵת מִכַּאן אָמְרוּ חֲכָמִים אָסוּר לֵישֵׁב עַל מִטַּת אֲרַמִּית:

רש"י **ישלים פרשיותיו**. של כל שבת ושבת: **ואפי' עטרות ודיבון**. שאין בו תרגום: **מעלה עליו הכתוב וכו'**. והכי קאמר קרא הכינו עצמכם בתשעה לחדש לענוי המחרת והרי הוא בעיני כענוי היום: **לאקדומינהו**. לסדר כל הפרשיות בשבת א' או בשתי שבתות: **עד שישחוט את הווריד**ין. כדי שיצא כל הדם ולא אמר כן אלא בעוף הואיל וצולהו כולו כאחד: **מחמת אונסו**. שחלה או שנטרד בדוחק מזונות הזהרו בו לכבדו: **שברי לוחות מונחות בארון**. דכתיב אשר שברת ושמתם בארון אף השברים תשים בארון: **משום סכנה**. שלא יקוץ ידו: **משום קלקול סעודה**. אף בחבורה קטנה יוצא דם וילכלך את המאכל וימאיס את המסובין: **בלא קריאת שמע**. שתהא מטתך דומה למטת ארמית: **ארמית ממש**. על מטת עכו"ם: **מעשה דרב פפא**. שאמרה לו שב על המטה והיה בנה מת מוטל עליה והיתה רוצה להעליל עליו ולומר שישב עליו והרגו:

זוהר משפטים דף קכ"ב ע"א

תָּאנָא יִשְׂרָאֵל אִקְרוּן קַדֵּשׁ וּבְגִין דְּאִינּוּן קַדֵּשׁ אַסִּיר לֵיהּ לֶאֱנִישׁ לְמִקְרֵי לְחַבְרַיָּא בְּשִׁמְא דְּגַנְאֵי וְלָא לְכַנָּאָה שְׁמָא לְחַבְרַיהּ וְעוֹנְשֵׁיהּ סַגִּי וְכָל שֶׁכֵּן בְּמִלִּין אַחֲרָנִין. תָּאנָא כְּתִיב (תהלים ל"ד) נְצוֹר לְשׁוֹנְךָ מֵרָע וְגוֹמֵר מָהוּ מֵרָע דְּבְגִין לְיִשְׁנָא בִּישָׁא מַרְעִין נַחְתִין לְעַלְמָא. אָמַר רִבִּי יוֹסֵי כָּל מָאן דְּקָרֵי לְחַבְרֵיהּ בְּשִׁמְא דְּלֵית בֵּיהּ וְגַנֵּי לֵיהּ אִתְפַּס בְּמָה דְּלֵית בֵּיהּ. דְּאָמַר רִבִּי חִיָּיא אָמַר רִבִּי חִזְקִיָּה כָּל מָאן דְּקָרֵי לְחַבְרֵיהּ רָשָׁע נַחְתִין לֵיהּ לַגֵּיהִנָּם וְנַחְתִין לֵיהּ לְעִלְעוֹי בַּר אִינּוּן חֲצִיפִין דְּאוֹרַיְיתָא דְּשָׁרֵי לֵיהּ לֶאֱנִישׁ לְמִקְרֵי לְהוּ רָשָׁע. הַהוּא גַּבְרָא דְּלַיְיט לְחַבְרֵיהּ אַעְבַּר רִבִּי יֵיסָא אָמַר לֵיהּ כְּרָשָׁע עַבְדַּת. אַתְיֵיהּ לְקָמֵי דְּרִבִּי יְהוּדָה אָמַר לֵיהּ רָשָׁע לָא קָאֲמִינָא לֵיהּ אֶלָּא כְּרָשָׁע דְּאִתְחֲזֵי מִלּוֹי כְּרָשָׁע וְלָא אֲמִינָא דְּאִיהוּ רָשָׁע אָתָא רִבִּי יְהוּדָה וְשָׁאִיל לְעוֹבָדָא קָמֵיהּ דְּרִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לֵיהּ וַדַּאי לָא אִתְחַיָּיב. מִנָּלָן. דִּכְתִיב (איכה ב') הָיָה יְיָ כְּאוֹיֵב וְלָא אוֹיֵב. דְּאִי לָאו הָכִי לָא אִשְׁתְּאַר מִישְׁרָאֵל גִּזְעִין בְּעַלְמָא. כְּגוֹנָא

דָא (שם א') הֲיִתָה כְּאַלְמָנָה וְלָא אַלְמָנָה כְּאַלְמָנָה דְּאָזִיל בַּעְלָהּ לְעִבְרָא דְּיַמָּא וּמְחַכְּת לֵיהּ. אָמַר רִבִּי חִיָּיא וּמֵהָכָא מַשְׁמַע מֵהָתָם מַשְׁמַע דְּהוּא עִיקָּרָא דְּכוֹלָּא דִּכְתִיב (יחזקאל א') וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם. כְּמַרְאֵה אָדָם וְלָא מַרְאֵה אָדָם. אָמַר רִבִּי יִצְחָק כְּתִיב (שיר ב') כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר וְגוֹמֵר כְּתַפּוּחַ וְלָא תַפּוּחַ. כְּתַפּוּחַ דְּמִתְפָּרְשָׁא בְּגוֹנָוֹי וּבְגוֹנָנִין אִתְאַחֲדָא מִלָּה. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה אִילּוּ לָא אֲתֵינָא הָכָא אֶלָּא לְמִשְׁמַע מִלִּין אִלֵּין דַּי:

תרגום הזוהר לְמַדְנוּ יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים קָדֵשׁ, וּמִשּׁוּם שֶׁהֵם קָדֵשׁ, אָסוּר לָאָדָם לִקְרוֹת לַחֲבֵרוֹ בְּשֵׁם שֶׁל בְּזָיוֹן, וְלֹא לְכַנּוֹת שֵׁם לַחֲבֵרוֹ, וְעָנְשׁוֹ גָּדוֹל. וְכָל שֶׁכֵּן בְּדְבָרִים אֲחֵרִים. לְמַדְנוּ, כָּתוּב, נְצוֹר לְשׁוֹנְךָ מֵרָע, מַהוּ מֵרָע. הוּא כִּי בִּשְׁבִיל לָשׁוֹן הָרַע, מַחֲלוֹת יוֹרְדוֹת לָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּל מִי שֶׁקּוֹרֵא לַחֲבֵרוֹ, בְּשֵׁם שֶׁאֵין בּוֹ, וּמְבַזֶּה אוֹתוֹ, הוּא נִתְפָּשׂ עַל מַה שֶׁאֵין בּוֹ. שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּא אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כָּל מִי שֶׁקּוֹרֵא לַחֲבֵרוֹ רָשָׁע, מוֹרִידִים אוֹתוֹ לַגֵּיהִנֹּם, וְיוֹרְדִים לוֹ לְחַיָּיו, חוּץ מֵאִלּוּ עַזֵּי הַפָּנִים שֶׁעַל הַתּוֹרָה, שֶׁמֻּתָּר לָאָדָם לְקָרְאָם רָשָׁע. אִישׁ אֶחָד קִלֵּל אֶת חֲבֵרוֹ. עָבַר שָׁם רַבִּי יֵיסָא, וְאָמַר לוֹ, כְּרָשָׁע עָשִׂיתָ. בָּא לִפְנֵי רַבִּי יְהוּדָה, לַדִּין. אָמַר לוֹ, לֹא אָמַרְתִּי לוֹ רָשָׁע, אֶלָּא כְּרָשָׁע, שֶׁהֶרְאָה מַעֲשָׂיו כָּרָשָׁע, וְלֹא אָמַרְתִּי שֶׁהוּא רָשָׁע. בָּא רַבִּי יְהוּדָה וְשָׁאַל עַל הַמַּעֲשֶׂה לִפְנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר לוֹ, וַדַּאי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב, מֵאֵין לָנוּ, כִּי כָּתוּב, הָיָה ה' כְּאוֹיֵב, וְלֹא אוֹיֵב, שֶׁאִם לֹא כֵּן לֹא הָיָה נִשְׁאָר גֶּזַע מִיִּשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם. כְּעֵין זֶה הֲיִתָה כְּאַלְמָנָה. וְלֹא אַלְמָנָה, דְּהַיְנוּ כְּאַלְמָנָה, שֶׁבַּעְלָהּ הָלַךְ לִמְדִינַת הַיָּם וְהִיא מְחַכָּה לוֹ. אָמַר רַבִּי חִיָּא מִכָּאן מַשְׁמַע זֶה, הֲלֹא מִשָּׁם נִשְׁמַע, שֶׁהוּא עִקַּר הַכֹּל, שֶׁכָּתוּב, וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם. שֶׁבְּהֶכְרֵחַ, כְּמַרְאֵה אָדָם וְלֹא מַרְאֵה אָדָם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּתוּב, כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר וְגוֹ'. הַיְנוּ כְּתַפּוּחַ וְלֹא תַפּוּחַ, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, כְּתַפּוּחַ הַנִּבְקָר בְּצָבָעָיו, וּבְצָבָעִים מִתְאַחֵד הַדָּבָר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִלּוּ לֹא בָּאתִי כָּאן אֶלָּא לִשְׁמֹעַ דְּבָרִים אֵלּוּ הָיָה דַּי לִי.

הלכה פסוקה

הל' קריאת שמע פרק א'

א. אֵיזֶה הוּא זְמַנָּהּ בַּיּוֹם מִצְוָתָהּ שֶׁיַּתְחִיל לִקְרוֹת קֹדֶם הֶנֵץ הַחַמָּה כְּדֵי שֶׁיִּגְמוֹר לִקְרוֹת וּלְבָרֵךְ בִּרְכָה אַחֲרוֹנָה עִם הֶנֵץ הַחַמָּה וְשִׁיעוּר זֶה כְּמוֹ עִישׂוּר שָׁעָה קוֹדֶם שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ וְאִם אִיחֵר וְקָרָא קְרִיאַת שְׁמַע אַחַר שֶׁתַּעֲלֶה הַשֶּׁמֶשׁ יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ שֶׁעוֹנָתָהּ עַד סוֹף שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם לְמִי שֶׁעָבַר וְאִיחֵר: **ב**. מִי שֶׁהִקְדִּים וְקָרָא קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית אַחַר שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר אַף עַל פִּי שֶׁהִשְׁלִים קוֹדֶם הֶנֵץ הַחַמָּה יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ וּבְשָׁעַת הַדְּחַק כְּגוֹן שֶׁהָיָה מַשְׁכִּים לָצֵאת לַדֶּרֶךְ קוֹרֵא לְכַתְּחִלָּה מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר: **ג**. הַקּוֹרֵא אַחַר שָׁלֹשׁ

שָׁעוֹת בַּיּוֹם אֲפִלּוּ הָיָה אָנוּס לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבַת קְרִיאַת שְׁמַע בְּעוֹנָתָהּ אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּקוֹרֵא בַּתּוֹרָה. וּמְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ כָּל הַיּוֹם אֲפִלּוּ אֵיחֵר וְקָרָא אַחַר שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת:

מוסר

מלוקט מספרי מוסר

אִם זָכָה וּבִימֵי הַשּׁוֹבָבִי"ם נָתַן דַּעְתּוֹ לָשׁוּב וְהִתְחִיל לְתַקֵּן כְּפִי מַה שֶּׁנִּרְאֶה לוֹ שֶׁיָּכוֹל לְהִתְעַנּוֹת. עֵת לְחֶנְנָהּ לִתֵּן אֶל לִבּוֹ לְזַהֵר מִכָּל הַדְּבָרִים הַגּוֹרְמִים לָבֹא לִידֵי קֶרִי. וְהַצָּרִי הַגָּדוֹל הוּא לִלְמוֹד קוֹדֶם שֶׁיִּשָּׁקַע כִּי כָּל הַמַּשְׁקִיעַ עַצְמוֹ מִדִּבְרֵי תוֹרָה וְלָן אֵין מְבַשְּׁרִין אוֹתוֹ בְּשׂוֹרוֹת רָעוֹת דִּכְתִיב (משלי י"ט) וְשָׂבֵעַ יָלִין בַּל יִפָּקֵד רָע וְיָדַעְתָּ כִּי רַע הוּא הַמַּשְׁחִית זַרְעוֹ כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (בראשית ל"ח) וַיְהִי עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְיָ הָא לָמַדְתָּ כִּי הַתּוֹרָה סַם חַיִּים לְעוֹשֶׂיהָ אֲגוּנִי מַגְנָא וַאֲצוּלֵי מַצְלָא. וְאִם יוּכַל לִלְמוֹד אֵיזֶה פְּרָקִים מִמִּשְׁנָיוֹת עַל הַסֶּדֶר וּלְפָחוֹת יָבִין מַה שֶּׁמּוֹצִיא מִפִּיו. וְאִם יִקְרָא הַמִּשְׁנָיוֹת בִּנְעִימָה יוֹסֵף הֶאָרָה עַל נַפְשׁוֹ וְיִשְׂכַּב וְעָרְבָה שְׁנָתוֹ וְהַלּוֹמֵד חַ"י פְּרָקִים בְּכָל יוֹם הוּא תִּיקּוּן לִיסוֹד הַנִּקְרָא חַ"י וְחַ"י בָּהֶם וְנִיצוֹצוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת אֲשֶׁר בְּסִטְרָא אַחֲרָא בֵּין הַמֵּתִים חָיוּ יִחְיוּ וְיַעֲלוּ לִמְקוֹם קְדוּשָׁה וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים:

משפטים יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ז) וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים: וַאֲרֵי יְזַבֵּן גְּבַר יָת בְּרַתֵּהּ לְאַמְהוּ לָא תִפּוֹק כְּמַפְקָנוּת עַבְדַיָּא:

רש"י וכי ימכר איש את בתו לאמה. בקטנה הכתוב מדבר. יכול אפלו הביאה סימנים. אמרת קל וחמר ומה מכורה קדם לכן יוצאה בסימנין, כמו שנאמר (פסוק יא) ויצאה חנם אין כסף, שאנו דורשים אותן לסימני נערות, שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר: לא תצא כצאת העבדים. כיציאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין, אבל זו לא תצא בשן ועין, אלא עובדת שש או עד היובל, או עד שתביא סימנין, וכל הקודם קדם לחירותה ונותן לה דמי עינה או דמי שנה, או אינו אלא לא תצא כצאת העבדים בשש וביובל, תלמוד לומר (דברים טו יב) כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה. מקיש עבריה לעברי לכל יציאותיו מה עברי יוצא בשש וביובל, אף עבריה יוצאה בשש וביובל, ומהו לא תצא כצאת העבדים, לא תצא בראשי אברים כעבדים כנענים. יכול העברי יוצא בראשי אברים, תלמוד לומר העברי או העבריה, מקיש עברי לעבריה מה העבריה אינה יוצאה בראשי אברים, אף הוא אינו יוצא בראשי אברים:

(ח) אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר (לא) לוֹ יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בְּבִגְדוֹ בָהּ: אִם בִּיתוֹ יִבְעָל כְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה לָּהּ: (ט) וְאִם לִבְנוֹ יִיעָדֶנָּה כְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה לָּהּ: (י) אִם אַחֶרֶת יִקַּח לוֹ שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע: (יא) וְאִם שְׁלָשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף:

רש"י אם רעה בעיני אדניה. שלא נשאה חן בעיניו לכנסה: אשר לא יעדה. שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה, וכסף קניתה הוא כסף קדושיה. כאן רמז לך הכתוב שמצוה ביעוד ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים: והפדה. יתן לה מקום להפדות ולצאת, שאף הוא מסיע בפדיונה ומה הוא מקום שנותן לה, שמגרע מפדיונה כמספר השנים שעשתה אצלו, כאלו היא שכורה אצלו. כיצד, הרי שקנאה במנה ועשתה אצלו שתי שנים אומרים לו יודע היית שעתידה לצאת לסוף שש, נמצא שקנית עבודת כל שנה ושנה בששית המנה, ועשתה אצלך שתי שנים, הרי שלישית המנה, טול שתי שלישיות המנה ותצא מאצלך: לעם נכרי לא ימשל למכרה. אינו רשאי למכרה לאחר, לא האדון ולא האב: בבגדו בה. אם בא לבגד בה, שלא לקים בה מצות ייעוד, וכן אביה, מאחר שבגד בה ומכרה לזה:

(ט) וְאִם לִבְנוֹ יִיעָדֶנָּה כְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה לָּהּ: וְאִם לְבָרֵהּ יְקַיְמִנַּהּ כְּהִלְכַת בְּנַת יִשְׂרָאֵל יַעְבֵּד לַהּ:

רש"י ואם לבנו ייעדנה. האדון. מלמד, שאף בנו קם תחתיו ליעדה, אם ירצה אביו, ואינו צריך לקדשה קדושין אחרים. אלא אומר לה הרי את מיועדת לי בכסף שקבל אביך בדמיך: כמשפט הבנות. שאר, כסות ועונה:

(י) אִם אַחֶרֶת יִקַּח לוֹ שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע: אִם אַחֶרֶת תִּקַּח לוֹ זִיוֹנַהּ כְּסוּתַהּ וְעוֹנָתַהּ לָא יִתְמְנָע:

רש"י אם אחרת יקח לו. עליה: שארה כסותה וענתה לא יגרע. מן האמה שיעד לו כבר: שארה. מזונות: כסותה. כמשמעו: ענתה. תשמיש:

נביאים - ירמיה - פרק לד

(יד) מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים תְּשַׁלְּחוּ אִישׁ אֶת אָחִיו הָעִבְרִי אֲשֶׁר יִמָּכֵר לְךָ וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוֹ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ וְלֹא שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת אָזְנָם: (טו) וַתָּשֻׁבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת הַיָּשָׁר בְּעֵינַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ וַתִּכְרְתוּ בְרִית לְפָנַי בַּבַּיִת אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו: (טז) וַתָּשֻׁבוּ אַתֶּם וַתְּחַלְּלוּ אֶת שְׁמִי וַתָּשִׁבוּ אִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁלּוּחָתוֹ אֲשֶׁר שִׁלַּחְתֶּם חָפְשִׁי לְנַפְשָׁם וַתִּכְבְּשׁוּ אֹתָם לְהִיוֹת לָכֶם לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת: (יז) לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא שְׁמַעְתֶּם אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ לְרֵעֵהוּ הִנֵּה אָנֹכִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נְאֻם יְהוָה אֶל הַחֶרֶב אֶל הַדֶּבֶר וְאֶל הָרָעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם לְזַעֲוָה לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ: (יח) וְנָתַתִּי אֶת הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר לֹא הֵקִימוּ אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְפָנַי עֵגֶל הַכָּרֵת וְעָבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו: (יט) שָׂרֵי יְהוּדָה וְשָׂרֵי יְרוּשָׁלִַם הַסָּרִסִים וְהַכֹּהֲנִים וְכֹל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין בִּתְרֵי הָעֵגֶל: (כ) וְנָתַתִּים בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וְהָיְתָה נִבְלָתָם לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְלִבְהֵמַת הָאָרֶץ: (כא) וְאֶת צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶת שָׂרָיו אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם: (כב) הִנֵּה אָנֹכִי מְצַוֶּה נְאֻם יְהוָה וַהֲשִׁבֹתִים אֶל הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ וְלָכְדוּהָ וּשְׂרָפוּהָ בָאֵשׁ וְאֶת עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה מֵאֵין יוֹשֵׁב:

עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר שִׂלַּחְתֶּם חָפְשִׁים לְנַפְשָׁם וַתִּכְבְּשׁוּ אֹתָם לִהְיוֹת לָכֶם לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת: וְתַבְתּוּן וַאֲחַלְתּוּן יָת שְׁמִי וְאִתְבְּתּוּן גְּבַר יָת עַבְדֵּיהּ וּגְבַר יָת אַמְתֵּיהּ דִּי פְטַרְתּוּן בְּנֵי חוֹרִין לְנַפְשֵׁיהוֹן וּכְבַשְׁתּוּן יָתְהוֹן לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לַעֲבָדִין וְלַאֲמָהָן: (יז) לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא שְׁמַעְתֶּם אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ לְרֵעֵהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נְאֻם יְהוָה אֶל הַחֶרֶב אֶל הַדֶּבֶר וְאֶל הָרָעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (לזועה) לְזַעֲוָה לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ: בְּכֵן כִּדְנָן אָמַר יְיָ אַתּוּן לָא קַבִּילְתּוּן לְמִקְרֵי חֵירוּ גְּבַר לַאֲחוּהִי וּגְבַר לַחֲבֶרֵיהּ הָא אֲנָא מְכַלֵּי לְכוֹן חֵירוּ אָמַר יְיָ מִן חַרְבָּא וּמִן מוֹתָא וּמִן כַּפְנָא וְאֶתֵּן יַתְכוֹן לְזִיעַ לְכָל מַלְכְוָות אַרְעָא:

רש"י **הנני קורא לכם דרור** . מאתי שאינו אדון לכם להציל ותהיו הפקר אל החרב ואל הרעב :

כתובים - משלי - פרק טז

(ט) לֵב אָדָם יְחַשֵּׁב דַּרְכּוֹ וַיהוָה יָכִין צַעֲדוֹ: לִבֵּיהּ דְּבַר נָשָׁא מְחַשֵּׁב אָרְחָתֵיהּ וַאלָהָא מְתַקֵּן הִלְכָתֵיהּ:

רש"י **לב אדם יחשב דרכו** . ללכת דרך ישר : **וה' יכין צעדו** . כמו ששנינו (שבת קד) , הבא לטהר מסייעין לו :

(י) קֶסֶם עַל שִׂפְתֵי מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט לֹא יִמְעַל פִּיו: קְסָמָא שְׁפַוָתֵיהּ דְּמַלְכָּא וּבְדִינָא לָא נְדָגוּל פּוּמֵיהּ:

רש"י **קסם על שפתי מלך** . על שפתי חכם היושב בדין :

(יא) פֶּלֶס וּמֹאזְנֵי מִשְׁפָּט לַיהוָה מַעֲשֵׂהוּ כָּל אַבְנֵי כִיס: רְגָיָא וּמְסָחָא דְתְרִיצוּתָא מִן קֳדָם אֱלָהָא וְעוֹבָדוֹי כֻּלְהוֹן מִתְקְלֵי דְקוּשְׁטָא:

רש"י **פלס ומאזני משפט וגו'** . לשלם לאדם כפעלו , משפט יישטיצ"ה בלע"ז פרעון עונות האדם בפלס ומאזנים : **מעשהו כל אבני כיס** . כאשר יש באבני כיס משקלות גדולו' וקטנו' הכל לפי פעלו של אדם :

(יב) תּוֹעֲבַת מְלָכִים עֲשׂוֹת רֶשַׁע כִּי בְצֶדֶק יִכּוֹן כִּסֵּא: מְרַחֲקְתֵּיהּ דְמַלְכִין דְּעָבְדִין רִשְׁעָא מְטוּל דִּבְצִדְקוּתָא תַּקִּין כּוּרְסְיָא:

משנה שבת פרק יח

א. מִפָּנִין אֲפִלּוּ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ קֵפּוֹת שֶׁל תֶּבֶן וְשֶׁל תְּבוּאָה מִפְּנֵי הָאוֹרְחִים וּמִפְּנֵי בִטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אֲבָל לֹא אֶת הָאוֹצָר. מִפְּנֵין תְּרוּמָה טְהוֹרָה, וּדְמַאי, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַתֶּרְמוֹס הַיָּבֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לָעֲנִיִּים. אֲבָל לֹא אֶת הַטֶּבֶל, וְלֹא מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וְלֹא אֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, וְלֹא אֶת הַלּוּף, וְלֹא אֶת הַחַרְדָּל. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר בַּלּוּף, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל עוֹרְבִין:

ברטנורה (א) **מפנין**. אם צריך למקומן להושיב שם אורחין להסב בסעודה או תלמידים לשמוע הדרשה. ודוקא לדבר מצוה שרי ולא חיישינן לטרחא בשבת: **ארבע וחמש**. לאו דוקא דאי בעי אפילו טובא נמי: **אבל לא את האוצר**. כלומר ובלבד שלא יגמור את האוצר כולו עד שיגיע לקרקעיתו, דלמא אתי לאשוויי גומות: **מפנין תרומה טהורה**. ואפילו ישראל דלא חזיא ליה יוכל לטלטלה ולפנותה כיון דחזיא לכהן: **ודמאי**. דחזי לעניים כדתנן (דמאי פ"ג) מאכילין את העניים דמאי, ואי בעי הוה מפקיר לנכסיה והוי עני וחזיא ליה השתא נמי חזי ליה: **ומעשר ראשון שניטלה תרומתו**. שניטלה ממנו תרומת מעשר ולא ניטלה ממנו תרומה גדולה, כגון שהקדים בן לוי ולקח המעשר בשבולין דעדיין לא חלה עליה חובת תרומה, שאין הדגן חייב בתרומה גדולה עד שיתמרח בכרי, וזה שהקדים ולקח המעשר בשבלין אינו מפריש אלא תרומת מעשר בלבד ומותר באכילה אע"פ שלא הפרישו ממנו תרומה גדולה: **ומעשר שני והקדש שנפדו**. שפדו אותן הבעלים ונתנו את הקרן ולא נתנו את החומש, ושמעינן מהכא שהם פדויין והחומש הוי מלוה גבי בעלים: **אבל לא את הטבל**. ואפילו טבל דרבנן כגון הזרוע בעצ"ק שאינו נקוב: ולא את מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו. אם הקדים בן לוי ולקח המעשר אחר שנתמרחה התבואה בכרי קודם שהפרישו ממנו תרומה גדולה, והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש תרומה גדולה, זהו מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו האמור כאן. שכיון שנתמרחה בכרי ונתחייבה בתרומה כשלוקח המעשר ראשון, אף על פי שמפריש ממנו תרומת מעשר, כל זמן שלא הפריש ממנו תרומה גדולה טבל הוי ואסור לטלטלו בשבת: ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו. כגון שנפדו אבל לא נפדו כהלכה, כגון שפדה מעשר שני על גרוטאות של כסף, ואין מעשר שני נפדה אלא במעות שיש עליהם צורה, דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך. והקדש אינו נפדה בקרקע, דכתיב (ויקרא כז) ונתן את הערכך ביום ההוא, דבר הניתן מיד ליד: **לוף**. מין קטנית שאינו ראוי חי אפילו לבהמה. ורמב"ם פירש מין ממיני הבצלים: **לעורבין**. כגון עשירים שמגדלים עורבים לגדולה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ב. חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי זְרָדִים, אִם הִתְקִינָן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, מְטַלְטְלִין אוֹתָן, וְאִם לָאו, אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. כּוֹפִין אֶת הַסַּל לִפְנֵי הָאֶפְרוֹחִים, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ וְיִרְדוּ. תַּרְנְגֹלֶת שֶׁבָּרְחָה, דּוֹחִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכָּנֵס. מְדַדִּין עֲגָלִין וּסְיָחִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. אִשָּׁה מְדַדָּה אֶת בְּנָהּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתַי. בִּזְמַן שֶׁהוּא נוֹטֶל אַחַת וּמַנִּיחַ אַחַת, אֲבָל אִם הָיָה גּוֹרֵר, אָסוּר:

ברטנורה (ב) **חבילי**. אגודות: **זרדים**. ענפי האילן לחים שמזרדין אותם למאכל בהמות: **כופין את הסל לפני האפרוחים**. ומבטל כלי מהיכנו לא הוי, שאין האפרוחים עומדים עליו. והאומר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל מוקי למתניתין בצריך למקומו של כלי: **שברחה**. מן הבית: **דוחין אותה**. בידים: **עד שתכנס**. ודוקא דוחין, אבל לא מדדין, לפי שהתרנגולת מגבהת עצמה מן הארץ ונמצא שהוא מטלטלה. אבל אווזין ושאר עופות מדדין: **מדדין עגלים**. אוחז בצוארו ובצדדיו וגוררו ומסיעו ומנענע לו רגליו: **והאשה מדדה את בנה**. אוחזתו בזרועיו מאחוריו והוא מניע רגליו והולך: **שנוטל אחת ומניח אחת**. כשהתינוק מניע את רגליו מניח אחת ומגביה אחת: **אבל גורר אסור**. שנושאתו. וכל מקום שאמר ר' יהודה אימתי במשנה לא בא לחלוק אלא לפרש דברי חכמים, הלכך הלכתא כוותיה:

ג. אֵין מְיַלְּדִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל מְסַעֲדִין. וּמְיַלְּדִין אֶת הָאִשָּׁה בַּשַּׁבָּת, וְקוֹרִין לָהּ חֲכָמָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת, וְקוֹשְׁרִין אֶת הַטַּבּוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף חוֹתְכִין. וְכָל צָרְכֵי מִילָה עוֹשִׂין בַּשַּׁבָּת:

ברטנורה (ג) **אין מילדין**. אין מושכין הולד מן הרחם ביום טוב דאיכא טרחא יתירא: אבל מסעדין, אוחז את הולד שלא יפול לארץ: **חכמה**. מילדת בקיאה: **ממקום למקום**. ואין חוששין לאיסור תחומין: **ומחללין עליה את השבת**. משעה שהיא יושבת על המשבר ומתחיל הדם להיות שותת עד כל שלשה ימים אחר שילדה, בין אמרה צריכה אני בין לא אמרה צריכה אני, מחללין. משלשה ועד שבעה, אמרה צריכה אני, מחללין; לא אמרה צריכה אני, אין מחללין. משבעה ועד שלשים, אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין, אבל עושים צרכיה על ידי נכרי, מפני שהיא כחולה שאין בו סכנה ודבר שאין בו סכנה עושין צרכיו על ידי נכרי: **וקושרים הטבור**. של ולד שהוא ארוך, ואם לא יקשרוהו ויכרכוהו יצאו מעיו, אבל אין כורתין אותו בשבת לדברי תנא קמא: **רבי יוסי אומר אף חותכין**. והלכה כרבי יוסי שחותכין אותו ומנקין אותו ונותנין עליו אבק הדס וכיוצא בו: **וכל צרכי מילה עושין בשבת**. ולקמן באידך פרקא מפרש לצרכי מילה מאי ניהו:

גמרא שבת דף קכז ע"א

מְפָנֵי הָאוֹרְחִין וְכוּלֵי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן גְּדוֹלָה הַכְנָסַת אוֹרְחִין כְּהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ דְּקָתָנֵי מְפָנֵי הָאוֹרְחִין וּמִפְּנֵי בִּיטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וְרַב דִּימִי מִנְּהַרְדָּעָא אָמַר יוֹתֵר מֵהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ דְּקָתָנֵי מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין וְהַדַּר וּמִפְּנֵי בִּיטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב גְּדוֹלָה הַכְנָסַת אוֹרְחִין מֵהַקְבָּלַת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה דִּכְתִיב (בראשית י"ח) וַיֹּאמַר ה' אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא תַּעֲבוֹר וגו' אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

מִדַּת בָּשָׂר וָדָם מִדַּת בָּשָׂר וָדָם אֵין קָטָן יָכוֹל לוֹמַר לְגָדוֹל הַמְתֵּן עַד שֶׁאֶבֹא אֶצְלְךָ וְאֵילוּ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּתִיב וַיֹּאמַר ה' אִם נָא מָצָאתִי וגו' אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר שִׁילָא אָמַר רַבִּי אַסֵּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שִׁשָּׁה דְּבָרִים אָדָם אוֹכֵל פֵּירוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּימֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא וְאֵלּוּ הֵם הַכְנָסַת אוֹרְחִים וּבִיקּוּר חוֹלִים וְעִיּוּן תְּפִלָּה וְהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְהַמְגַדֵּל בָּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה וְהַדָּן אֶת חֲבֵירוֹ לְכַף זְכוּת אֵינִי וְהָא אָנָן תְּנַן אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם אוֹכֵל פֵּירוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּימֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא וְאֵלּוּ הֵם כִּבּוּד אָב וָאֵם וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְהָבָאַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם. הַנֵּי אֵין מִידֵי אַחֲרִינָא לֹא הַנֵּי נַמֵּי (בִּגְמִילוּת חֲסָדִים שַׁיְיכֵי לִישְׁנָא אַחֲרִינָא הַנֵּי) בְּהַנֵי שַׁיְיכֵי. תָּנוּ רַבָּנָן הַדָּן חֲבֵרוֹ לְכַף זְכוּת דָּנִין אוֹתוֹ לִזְכוּת. תָּנוּ רַבָּנָן מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁפָּדָה רִיבָּה אֶחָת בַּת יִשְׂרָאֵל וְלַמָּלוֹן הִשְׁכִּיבָהּ תַּחַת מַרְגְּלוֹתָיו לְמָחָר יָרַד וְטָבַל וְשָׁנָה לְתַלְמִידָיו. אָמַר לָהֶם בְּשָׁעָה שֶׁהִשְׁכַּבְתִּיהָ תַּחַת מַרְגְּלוֹתַי בַּמֶּה חֲשַׁדְתּוּנִי אָמְרוּ שֶׁמָּא יֵשׁ בָּנוּ תַּלְמִיד שֶׁאֵינוֹ בָּדוֹק לְרַבִּי. בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַדְתִּי וְטָבַלְתִּי בַּמֶּה חֲשַׁדְתּוּנִי אָמְרוּ שֶׁמָּא מִפְּנֵי טוֹרַח הַדֶּרֶךְ אִירַע קֶרִי לְרַבִּי אָמַר לָהֶם הָעֲבוֹדָה כַּךְ הָיְתָה וְאַתֶּם כְּשֵׁם שֶׁדַּנְתּוּנִי לְכַף זְכוּת הַמָּקוֹם יָדִין אֶתְכֶם לְכַף זְכוּת:

רש"י **כהשכמת בית המדרש**. מדשוי להו במתניתין כי הדדי. מהשכמת בית המדרש. דתנא דידן אקדמאה ברישא: **אל נא תעבור**. והניחו והלך לקבל האורחים: **ועיון תפלה**. לכוין בתפלתו: **ה"ג הני נמי בהני שייכי**. הכנסת אורחים וביקור חולים היינו גמילות חסדים ועיון תפלה היינו בכלל גמילות חסדים דכתיב גומל נפשו איש חסד. השכמת בית המדרש וגידול בנים לתלמוד תורה. היינו תלמוד תורה: **דן את חבירו לכף זכות**. בכלל הבאת שלום דמתוך שהוא מכריעו לזכות ואמר לא חטא לי בזאת אנוס הי' או לטובה נתכוין יש שלום ביניהם ור"י לפרש לך אתא דבכלל ג' דמתניתין איתנהו להנך ו' ואיכא נמי לכבוד אב ואם ור"י לא פליג עליה: **ריבה**. נערה: **שאינו בדוק לרבי**. שאינו מכיר במדותיו לסמוך עליו ולהניחה אצלו:

זוהר משפטים דף קכ"ב ע"ב

אָמַר רַבִּי אַבָּא זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא קָרָא לוֹן כְּקֻדָּשׁ אֶלָּא קֻדָּשׁ מַמָּשׁ דִּכְתִיב קֻדָּשׁ יִשְׂרָאֵל לַיְיָ וּבְגִין כַּךְ כָּל אִכְלָיו יֶאְשָׁמוּ וְגוֹמֵר תָּאנָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מַאי קָא חָמָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֵיהַב דִּינִין לְיִשְׂרָאֵל בָּתַר עֶשֶׂר אֲמִירָן. אֶלָּא הַכִי תָּנֵינָן מִסְטָרָא (כ"ד א') דְּגְבוּרָה אִתְיְהִיבַת אוֹרַיְיתָא לְיִשְׂרָאֵל בְּגִינֵי כַּךְ בָּעָא לְמִיתַּן שְׁלָמָא בֵּינַיְיהוּ בְּגִין דְּאוֹרַיְיתָא תְּהֵא נְטִירָא מִכָּל סִטְרוֹי דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא כְּתִיב (ירמיה כא) דִּינוּ לַבֹּקֶר מִשְׁפָּט. וְכִי לַבֹּקֶר וְלָא בְּכָל יוֹמָא. אֶלָּא לַבֹּקֶר עַד לָא ייכְלוּן דַּיְינִין וְלָא יִשְׁתּוּן דְּכָל מָאן דְּדָאִין

דִּינָא בָּתַר דְּאָכַל וְשָׁתָה לָאו דַּיְינָא דְקִשׁוֹט הוּא דִּכְתִיב (ויקרא י"ט) לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם. מַאי עַל הַדָּם אַזְהָרָה לְדַיְינֵי דְלָא יֵיכְלוּן עַד דְּדַיְינֵי דִינָא וְכָל מָאן דְּדָאִין דִּינָא בָּתַר דְּאָכִיל וְשָׁתֵי כְּאִלּוּ חַיֵּיב דָּמָא דְחַבְרֵיהּ לְאַחֲרָא דְהָא דָמֵי מַמָּשׁ יְהֵיב לְאַחֲרָא. הָאי בְּמָמוֹנָא כָּל שֶׁכֵּן בְּדִינֵי נַפְשָׁן דְּבָעוּ דַּיְינֵי לְאִסְתַּמְרָא דְלָא לְמֵידָן דִּינָא אֶלָּא קֳדָם דְּאָכְלוּ וְשָׁתוּ וְעַל דָּא כְתִיב דִּינוּ לַבֹּקֶר מִשְׁפָּט וּכְתִיב (ירמיה י') אֲנִי יְיָ עוֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ כִּי בְאֵלֶּה חָפַצְתִּי נְאֻם ה':

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי אַבָּא, אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא קָרָא אוֹתָם, כְּקֹדֶשׁ, אֶלָּא קֹדֶשׁ מַמָּשׁ. שֶׁכָּתוּב, קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה', וּמִשּׁוּם זֶה כָּל אוֹכְלָיו יֶאְשָׁמוּ. לְמַדְנוּ אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מָה רָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָתֵת הַדִּינִים לְיִשְׂרָאֵל, אַחַר עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת. אֶלָּא כָּךְ לָמַדְנוּ, מִצַּד הַגְּבוּרָה נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם זֶה, צְרִיכִים לָתֵת שָׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁהַתּוֹרָה תִּהְיֶה שְׁמוּרָה מִכָּל צָדָדֶיהָ. שֶׁאָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֶלָּא עַל דִּין, שֶׁלּוּלֵא הַדִּין לֹא הָיָה מִתְקַיֵּם, וּמִשּׁוּם זֶה נִבְרָא הָעוֹלָם בַּדִּין וְנִתְקַיֵּם. לָמַד רַבִּי אַבָּא, כָּתוּב, דִּינוּ לַבֹּקֶר מִשְׁפָּט. לַבֹּקֶר, וְלֹא כָּל הַיּוֹם. אֶלָּא לַבֹּקֶר עַד שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ הַשּׁוֹפְטִים וְלֹא יִשְׁתּוּ, שֶׁכָּל מִי שֶׁדָּן דִּין אַחַר שֶׁאָכַל וְשָׁתָה, אֵין הוּא דִּין אֱמֶת, שֶׁכָּתוּב, לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם. מַהוּ, עַל הַדָּם. הוּא אַזְהָרָה לַשּׁוֹפְטִים שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ קוֹדֶם שֶׁדָּנוּ דִּין, שֶׁכָּל מִי שֶׁדָּן דִּין אַחַר שֶׁאָכַל וְשָׁתָה, כְּאִלּוּ מְחַיֵּב דָּם חֲבֵרוֹ וְנוֹתְנוֹ לְאַחֵר, כִּי דָּמוֹ מַמָּשׁ נוֹתֵן לְאַחֵר, וְזֶהוּ בְּכָסֶף. כָּל שֶׁכֵּן בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת, שֶׁצְּרִיכִים הַשּׁוֹפְטִים לְהִשָּׁמֵר, שֶׁלֹּא לָדוּן דִּין, אֶלָּא לִפְנֵי אָכְלוֹ וְשָׁתוֹ. וְעַל זֶה כָּתוּב, דִּינוּ לַבֹּקֶר מִשְׁפָּט. וְכָתוּב, אֲנִי ה' עוֹשֶׂה חֶסֶד וּמִשְׁפָּט וְגוֹ'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פ"ב

א. הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע וְלֹא כִוֵּן לִבּוֹ בַּפָּסוּק הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ וְהַשְׁאָר אִם לֹא כִוֵּן לִבּוֹ יָצָא אֲפִלּוּ יָחִיד קוֹרֵא בַּתּוֹרָה כְּדַרְכּוֹ אוֹ מַגִּיהַּ אֶת הַפָּרְשִׁיּוֹת הָאֵלּוּ בְּעוֹנַת קְרִיאָה יָצָא וְהוּא שֶׁכִּוֵּן לִבּוֹ בַּפָּסוּק הָרִאשׁוֹן: **ב**. כָּל אָדָם קוֹרְאִין כְּדַרְכָּן בֵּין עוֹמְדִין בֵּין מְהַלְּכִין בֵּין שׁוֹכְבִין בֵּין רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה וְאָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וְהוּא מוּטָל וּפָנָיו טוֹחוֹת בְּקַרְקַע אוֹ מוּשְׁלָךְ עַל גַּבּוֹ וּפָנָיו לְמַעְלָה אֲבָל קוֹרֵא וְהוּא שׁוֹכֵב עַל צִדּוֹ וְאִם הָיָה בַּעַל בָּשָׂר הַרְבֵּה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְהַפֵּךְ עַל צִדּוֹ אוֹ שֶׁהָיָה חוֹלֶה נוֹטֶה מְעַט לְצִדּוֹ וְקוֹרֵא: **ג**. מִי שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ עַל רַגְלָיו עוֹמֵד בְּפָסוּק רִאשׁוֹן וְהַשְׁאָר קוֹרֵא וְהוּא מְהַלֵּךְ הָיָה יָשֵׁן מְצַעֲרִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּקְרָא פָּסוּק רִאשׁוֹן וּמִכָּאן וְאֵילָךְ אִם אֲנָסָתוּ שֵׁינָה אֵין מְצַעֲרִין אוֹתוֹ:

מוסר

מלוקט מספרי מוסר

יְזָהֵר הָאָדָם מִלִּהְיוֹת עָצֵב וְנֶאֱנָח כִּי הָעַצְבוּת וְהָאֲנָחָה גּוֹרְמִין לְהִטָּמֵא כִּי הִיא מִדַּת פְּלוֹנִית כְּשֶׁמָּהּ וּבְהִיוֹתוֹ תּוֹפֵס אוּמְנוּתָהּ נוֹתֵן לָהּ יַד לַעֲשׂוֹת בּוֹ תַּאֲוָתָהּ כְּיַיִן דְּהוּא מְסַטְרָא דִּילָהּ. וּמִלְּבַד שֶׁמִּדַּת עַצְבוּת רָעָה מְאֹד כִּי גּוֹרֶמֶת בִּיטוּל תּוֹרָה וּתְפִלָּה וּלְעֻרְבֵּב הַמּוֹחַ וּמַרְבֶּה הַעֲצָלוּת מִלְּקַיֵּים הַמִּצְוֹת וְתַלְמוּד תּוֹרָה. וּמִזֶּה נִמְשַׁךְ מַחֲלוֹקֶת בְּבֵיתוֹ עַל לֹא דָּבָר וְיִהְיֶה שָׂנְאוּי וּמְתוּעָב. עוֹד בָּהּ שֶׁגּוֹרֶם לְסַלֵּק הַשְּׁכִינָה מֵעָלָיו וּמִקְרְבוֹ כִּי הַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת שִׂמְחָה וְאָדָם זֶה הַמַּ"ר רַ"ב אֲנָחָה. וְלֹא דַי זֶה אֶלָּא שֶׁהוּא מִתְדַּבֵּק עִם הַפְּלוֹנִית שֶׁזֶּהוּ מִדָּתָהּ. וְהִיא מְטַמְּאָה אוֹתוֹ כִּי הוּא חֶלְקָה וְסִימָן לַדָּבָר עֶצֶ"ב מַזְרִיעַ זֶרַע לָכֵן אַתָּה בֶּן אָדָם שֶׁאָמַרְתָּ בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹת תִּקּוּן הַיְסוֹד הַעֲבֵר רָעָה מֵעָלֶיךָ וְתִהְיֶה שָׂמֵחַ תָּמִיד אוּלַי תִּזְכֶּה שֶׁבְּהִיוֹתְךָ שָׂמֵחַ שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה תִּדְבַּק בַּשְּׁכִינָה הַנִּקְרֵאת שִׂמְחָה וְאִי אַתָּה בָּא לִידֵי חֵטְא וְיֵדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ:

משפטים יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֵ דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) וְאִם שְׁלֹשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ וְיָצְאָה חִנָּם אֵין כָּסֶף: וְאִם תְּלֹת אִלֵּין לָא יַעְבֵּד לַהּ וְתִפּוֹק מַגָּן בְּלָא כְסַף:

רש"י ואם שלש אלה לא יעשה לה. אם אחת משלש אלה לא יעשה לה, ומה הן השלש, ייעדנה לו, או לבנו, או יגרע מפדיונה ותצא, וזה לא יעדה לא לו ולא לבנו, והיא לא היה בידה לפדות את עצמה: ויצאה חנם. רבה לה יציאה לזו יותר ממה שרבה לעבדים, ומה היא היציאה, ללמדך שתצא בסימנין ותשהה עמו עד שתביא סימנין. ואם הגיעו שש שנים קודם סימנין, כבר למדנו שתצא, שנאמר (דברים טו יב) העברי או העבריה ועבדך שש שנים, ומהו האמור כאן ויצאה חנם, שאם קדמו סימנים לשש שנים תצא בהן, או אינו אומר שתצא אלא בבגרות תלמוד לומר אין כסף לרבות יציאת בגרות ואם לא נאמרו שניהם הייתי אומר ויצאה חנם זו בגרות, לכך נאמרו שניהם, שלא לתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק:

(יב) מַכֵּה אִישׁ וָמֵת מוֹת יוּמָת: דְּיִמְחֵי לֶאֱנַשׁ וְיִקְטְלִנֵּהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל:

רש"י מכה איש ומת. כמה כתובים נאמרו בפרשת רוצחין, ומה שבידי לפרש למה באו כלם, אפרש: מכה איש ומת. למה נאמר, לפי שנאמר (ויקרא כד יז) ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת, שומע אני בהכאה בלא מיתה, תלמוד לומר מכה איש ומת, אינו חיב אלא בהכאה של מיתה. ואם נאמר מכה איש, ולא נאמר ואיש כי יכה, הייתי אומר אינו

חיב עד שיכה איש, הכה את האשה ואת הקטן מנין, תלמוד לומר כי יכה כל נפש אדם, אפלו קטן ואפילו אשה. ועוד אלו נאמר מכה איש, שומע אני, אפלו קטן שהכה והרג יהא חיב, תלמוד לומר ואיש כי יכה, ולא קטן שהכה. ועוד, כי יכה כל נפש אדם, אפלו נפלים במשמע, תלמוד לומר מכה איש, אינו חיב עד שיכה בן קימא ראוי להיות איש:

(יג) וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: וְזִדְלָא כְמַן לֵהּ וּמִן קֳדָם יְיָ אִתְמְסַר לִידֵהּ וֶאֱשַׁוִי לָךְ אֲתַר דִי יֵעֲרוֹק לְתַמָן:

רש"י ואשר לא צדה. לא ארב לו ולא נתכון: צדה. לשון ארב, וכן הוא אומר (שמואל א כד יא) ואתה צודה את נפשי לקחתה, ולא יתכן לומר צדה לשון הצד ציד (בראשית כז לג) , שצידת חיות אין נופל ה"א בפועל שלה, ושם דבר בה ציד, וזה שם דבר בו צדיה ופועל שלו צודה, וזה פועל שלו צד. ואומר אני פתרונו כתרגומו ודלא כמן ליה. ומנחם חברו בחלק צד ציד, ואין אני מודה לו. ואם יש לחברו באחת ממחלוקת של צד, נחברנו בחלק (ישעיה סו יב) על צד תנשאו, (שמואל א' כ כ) צדה אורה, (דניאל ז כה) ומלין לצד עלאה ימלל. אף כאן אשר לא צדה לא צדד למצוא לו שום צד מיתה, ואף זה יש להרהר עליו, סוף דבר לשון אורב הוא: והאלהים אנה לידו. זמן לידו, לשון (תהלים צא י) לא תאנה אליך רעה, (משלי יב כא) לא יאנה לצדיק כל און, (מלכים ב' ה ז) מתאנה הוא לי, מזדמן למצא לי עלה: והאלהים אנה לידו. ולמה תצא זאת מלפניו, הוא שאמר דוד (שמואל א' כד יג) כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע, ומשל הקדמוני היא התורה, שהיא משל הקדוש ברוך הוא שהוא קדמונו של עולם. והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע, והאלהים אנה לידו. במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה, והקדוש ברוך הוא מזמנן לפנדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסלם, וזה שהרג שוגג עולה בסלם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג: ושמתי לך מקום. אף במדבר, שינוס שמה, ואיזה מקום קולטו, זה מחנה לויה:

(יד) וְכִי יָזֵד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בָעָרְמָה מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת: וַאֲרֵי יַרְשַׁע גְּבַר עַל חַבְרֵהּ לְמִקְטְלֵהּ בְּנָכִילוּ מִן מַדְבְּחִי תִּדְבְּרִנֵּהּ לְמָמָת:

רש"י וכי יזיד. למה נאמר, לפי שנאמר מכה איש וגו' שומע אני אפילו גוי, והרופא שהרג ושליח בית דין שהמית במלקות ארבעים, והאב המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, והשוגג, תלמוד לומר וכי יזיד ולא שוגג על רעהו ולא על גוי. להרגו בערמה. ולא שליח

בית דין והרופא והרודה את בנו ותלמידו, שאף על פי שהם מזידין אין מערימין: מעם מזבחי. אם היה כהן ורוצה לעבוד עבודה, תקחנו למות:

(טו) וּמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: וּדְיִמְחֵי אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל:

רש"י ומכה אביו ואמו. לפי שלמדנו על החובל בחברו שהוא בתשלומין ולא במיתה, הצרך לומר על החובל באביו שהוא במיתה, ואינו חיב אלא בהכאה שיש בה חבורה: אביו ואמו. או זה או זה: מות יומת. בחנק:

נביאים - ירמיה - פרק לד

(יח) וְנָתַתִּי אֶת הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת בְּרִתִי אֲשֶׁר לֹא הֵקִימוּ אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְפָנַי הָעֵגֶל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִשְׁנַיִם וַיַּעַבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו: וְאֶתֵּן יָת גּוּבְרַיָּא דַּעֲבָרוּ עַל קְיָמֵי דְּלָא קְיָמוּ יָת פִּתְגָמֵי קְיָמָא דִּי גָּזְרוּ קֳדָמַי עֶגְלָא דְּפָסְקוּ לְתַרֵין וַעֲבָרוּ בֵּין פַּלְגוֹהִי:

רש"י **העגל אשר כרתו לשנים** . כשחזרו וכבשום כרתו כולם ברית למרוד במקום וכרתו העגל לשנים ועברו בין בתריו למרוד בו והיא היתה ברית חזקה וגמורה לאמר ככה יבתר ויחלק העובר עליה :

(יט) שָׂרֵי יְהוּדָה וְשָׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסָּרִסִים וְהַכֹּהֲנִים וְכֹל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין בִּתְרֵי הָעֵגֶל: רַבְרְבֵי יְהוּדָה וְרַבְרְבֵי יְרוּשְׁלֵם וְרַבְרְבַיָּא וְכַהֲנַיָּא וְכָל עַמָּא דְּאַרְעָא דְּעָבְרוּ בֵּין פַּלְגֵי עֶגְלָא:

(כ) וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וְהָיְתָה נִבְלָתָם לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ: וְאֶמְסַר יָתְהוֹן בִּיְד בַּעֲלֵי דְּבָבֵיהוֹן וּבִיְד דִּבְעָן לְמִקְטְלָהוֹן וּתְהֵא נִבְלָתְהוֹן מְשַׁגְּרָא לְמֵיכָל לְעוֹפָא דִּשְׁמַיָּא וְלִבְעִירָא דְּאַרְעָא: (כא) וְאֶת צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶת שָׂרָיו אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם: וְיָת צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ שִׁבְטָא דְּבֵית יְהוּדָה וְיָת רַבְרְבוֹהִי אֶמְסַר בִּיְד בַּעֲלֵי דְּבָבֵיהוֹן וּבִיְד דִּבְעָן לְמִקְטְלָהוֹן וּבְיַד מַשִּׁירַית מַלְכָּא דְּבָבֶל דְּאִסְתַּלָּקָא מִנָּכוֹן:

רש"י **העולים מעליכם** . מפני חיל פרעה שיצא ממצרים כמו שמפורש בספר זה (ל"ז) :

(כב) הִנְנִי מְצַוֶּה נְאֻם יְהוָה וַהֲשִׁבֹתִים אֶל הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ וּלְכָדוּהָ וּשְׂרָפֻהָ בָאֵשׁ וְאֶת עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה מֵאֵין יֹשֵׁב: הָא אֲנָא מַפְקֵיד אֱמַר יְיָ וַאֲתֵיבִינּוּן עַל קָרְתָּא הָדָא וְיִגִיחוּן קְרָבָא עֲלָהּ וְיִכְבְּשׁוּנַהּ וְיוֹקְדוּנָהּ בְּנוּרָא וְיָת קִירְוָיָא דְּבֵית יְהוּדָה אֶתֵּן לְצַדּוּ מִבְּלִי יָתִיב:

רש"י **הנני מצוה** . ושב חיל פרעה לארצו והכשדים ישובו עליכם :

כתובים - משלי - פרק טז

(יג) רְצוֹן מְלָכִים שִׂפְתֵי צֶדֶק וְדֹבֵר יְשָׁרִים יֶאֱהָב: רְעוּתֵיהּ דְּמַלְכָּא שִׂפְוָתָא דְצַדְקָתָא וּמִלְּתָא דְּתִרְיצֵי רָחֵם:

רש"י **תועבת מלכים עשות רשע** . דבר תעוב הוא לדיינין ואין הגון להם לעשות רשע :

(יד) חֲמַת מֶלֶךְ מַלְאָכֵי מָוֶת וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה׃ חֲמָתֵיהּ דְּמַלְכָּא מַלְאָכֵי דְמוֹתָא אֲנוּן וְגַבְרָא חַכִּימָא נְדַעֲכִנֵּיהּ׃

רש"י **חמת מלך** . הוא כמלאכי מות כשלוחי מיתתם : **ואיש חכם יכפרנה** . יפייסנה :

(טו) בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וּרְצוֹנוֹ כְּעָב מַלְקוֹשׁ׃ בְּנְהוֹרָא דְּפַרְצוּפֵיהּ דְּמַלְכָּא חַיֵּי וְצִבְיוֹנֵיהּ הֵיךְ עֲנָנָא בִּבְרִירוּתָא׃

רש"י **באור פני מלך חיים** . מי שהקב"ה מסבי' לו פני' חיים הוא לו לכך צריך אדם ליישר דרכו לפניו : **ורצונו כעב מלקוש** . מי שהוא מרוצה לו רצונו טוב לו כעב המביא את המטר :

(טז) קְנֵה חָכְמָה מַה טּוֹב מֵחָרוּץ וּקְנוֹת בִּינָה נִבְחָר מִכָּסֶף׃ זְקֵנִי חָכְמְתָא טָבָא לֵיהּ מִן דַּהֲבָא סְנִינָא וּזְקֵנֵי בְיוּנָא טָב מִן סַנְיָא גַּבְיָא׃ (יז) מְסִלַּת יְשָׁרִים סוּר מֵרָע שֹׁמֵר נַפְשׁוֹ נֹצֵר דַּרְכּוֹ׃ שְׁבִילָא דְתִרְיצֵי מְסָטֵי מִן בִּישְׁתָּא וּדְמַזְהַר נַפְשֵׁיהּ נָטַר אָרְחֵיהּ׃

משנה כתובות פרק ב

א. הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאָרְמְלָה אוֹ שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה, הֵיא אוֹמֶרֶת בְּתוּלָה נְשָׂאתַנִי, וְהוּא אוֹמֵר, לֹא כִי אֶלָּא אַלְמָנָה נְשָׂאתִיךְ, אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁיָּצְתָה בְּהֵינוּמָא וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ, כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר, אַף חִלּוּק קְלָיוֹת רְאָיָה׃

ברטנורה (**א**) **האשה שנתארמלה או נתגרשה**. ותובעת כתובתה: **הוא אומר**. קאי אנתגרשה. ואי אנתארמלה, היורשים אומרים אלמנה נשאך אבינו ואין לך אלא מנה: **הינומא**. איכא מאן דאמר חופה של הדס שעושים לבתולות. ואיכא מאן דאמר צעיף שנותנים על העינים ומתנמנמת בו: **וראשה פרוע**. שערה על כתיפה. כך היו נוהגים להוציא הבתולות מבית אביהן לבית החתונה: **אף חילוק קליות**. במקומו של ר' יוחנן בן ברוקא היו נוהגים לחלק קליות בנשואי הבתולות. ואי ליכא סהדי שעשו בנשואיה כמנהג נישואי הבתולות, ושטר הכתובה אבד, בעל מהימן ואינה גובה אלא מנה:

ב. וּמוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ שָׂדֶה זוֹ שֶׁל אָבִיךָ הָיְתָה וּלְקַחְתִּיהָ הֵימֶנּוּ, שֶׁהוּא נֶאֱמָן, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהִיא שֶׁל אָבִיו וְהוּא אוֹמֵר לְקַחְתִּיהָ הֵימֶנּוּ, אֵינוֹ נֶאֱמָן׃

ברטנורה (**ב**) **ומודה רבי יהושע**. אף על גב דלעיל בפ"ק גבי היא אומרת משארסתני נאנסתי פליג רבי יהושע ארבן גמליאל ואמר דלא מהמנינן לאשה במאי דאמרה משארסתני נאנסתי ופסלה עצמה מן הכהונה במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני והיתה כשרה לכהונה. הני מילי היכא דאיכא איסור והיתר לפסול לכהונה או להכשיר, בהא פליג רבי יהושע ארבן גמליאל ואמר דלא מהימנינן לה במגו, אבל היכא דליכא איסור והיתר אלא דררא דממונא, כגון האומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו,

מודה ר' יהושע לר' גמליאל דבכהאי גונא מהימנינן ליה במגו דאי בעי אמר שלי היא ואמר של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן: ואם יש עדים שהיא של אביו אינו נאמן. בגמרא מפרש דהא מתניתין אתא לאשמועינן כגון שלא אכלה אלא שתי שנים בפני האב ושנה אחת בפני הבן, כיון דלא שלמו לו שלש שני חזקה בחיי האב, השנה שאכלה בפני הבן אינו עולה למנין שני חזקה:

ג. הָעֵדִים שֶׁאָמְרוּ כָּתָב יָדֵינוּ הוּא זֶה, אֲבָל אֲנוּסִים הָיִינוּ, קְטַנִּים הָיִינוּ, פְּסוּלֵי עֵדוּת הָיִינוּ, הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִים. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהוּא כְתָב יָדָם אוֹ שֶׁהָיָה כְתָב יָדָם יוֹצֵא מִמָּקוֹם אַחֵר, אֵינָן נֶאֱמָנִין:

ברטנורה (ג) **אנוסים היינו**. אונס נפשות שמא יהרגנו. אבל אונס ממון שמא יקח ממונו, וכ"ש אם אמרו בשביל רוב ממון שנתן לנו, אינן נאמנין, דאין אדם משים עצמו רשע, דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה. וכן פסולי עדות היינו, מחמת קורבה. אבל מחמת עבירה אינן נאמנים: **יוצא ממקום אחר**. חתומים בשטר אחר שהוחזק בב"ד ובא אותו שטר לפנינו עם זה וכתב חותמן דומין זה לשל זה:

ד. זֶה אוֹמֵר זֶה כְתָב יָדִי וְזֶה כְתָב יָדוֹ שֶׁל חֲבֵרִי, וְזֶה אוֹמֵר זֶה כְתָב יָדִי וְזֶה כְתָב יָדוֹ שֶׁל חֲבֵרִי, הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין. זֶה אוֹמֵר זֶה כְתָב יָדִי וְזֶה אוֹמֵר זֶה כְתָב יָדִי, צְרִיכִים לְצָרֵף עִמָּהֶם אַחֵר, דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינָן צְרִיכִין לְצָרֵף עִמָּהֶם אַחֵר, אֶלָּא נֶאֱמָן אָדָם לוֹמַר זֶה כְתָב יָדִי:

ברטנורה (ד) **הרי אלו נאמנים**. דהא איכא תרי סהדי על כל כתב וכתב: **צריכים לצרף עמהם אחר**. שעל כתב ידן הן מעידין לא על מנה שבשטר. וצריך תרי סהדי על כל כתב וכתב: וחכמים אומרים אינם צריכין לצרף עמהם אחר. שעל מנה שבשטר הם מעידים, וכשזה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי נמצאו שני עדים על מנה שבשטר. והלכה כחכמים:

ה. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה אֵשֶׁת אִישׁ הָיִיתִי וּגְרוּשָׁה אָנִי, נֶאֱמֶנֶת, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁהָיְתָה אֵשֶׁת אִישׁ וְהִיא אוֹמֶרֶת גְּרוּשָׁה אָנִי, אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. אָמְרָה נִשְׂבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אָנִי, נֶאֱמֶנֶת, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. וְאִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁנִּשְׂבֵּית וְהִיא אוֹמֶרֶת טְהוֹרָה אָנִי, אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת. וְאִם מִשֶּׁנִּשֵּׂאת בָּאוּ עֵדִים, הֲרֵי זוֹ לֹא תֵצֵא:

ברטנורה (ה) **אם משנישאת**. לא נישאת ממש, אלא אם משהתירוה לינשא באו עדים שנשבית: **לא תצא**. מהיתרה הראשון, ותנשא לכתחלה. אבל אם באו עדים שנטמאת, אפילו היו לה כמה בנים תצא:

ו. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁנִּשְׁבּוּ, זֹאת אוֹמֶרֶת נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אָנִי, וְזֹאת אוֹמֶרֶת נִשְׁבֵּיתִי וּטְהוֹרָה אָנִי, אֵינָן נֶאֱמָנוֹת. וּבִזְמַן שֶׁהֵן מְעִידוֹת זוֹ אֶת זוֹ הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנוֹת:

ברטנורה (ו) **שתי נשים שנשבו**. שיש עדים שנשבו: **שמעידות זו את זו**. כל אחת אומרת חברתי טהורה: **הרי אלו נאמנות**. דבשבויה הקלו להכשיר עד אחד ואפילו עבד ואפילו אשה ואפילו קטן מסיח לפי תומו. ובלבד שיעיד העד שלא פירש ממנה משעה שנשבית עד שיצאה מרשות הגוים:

ז. וְכֵן שְׁנֵי אֲנָשִׁים זֶה אוֹמֵר כֹּהֵן אָנִי וְזֶה אוֹמֵר כֹּהֵן אָנִי, אֵינָן נֶאֱמָנִין. וּבִזְמַן שֶׁהֵן מְעִידִין זֶה אֶת זֶה, הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין:

ברטנורה (ז) **אינן נאמנים**. ליתן להם תרומה: **ובזמן שהן מעידין זה על זה**. שכל אחד אומר אני וחברי כהן:

ח. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין מַעֲלִין לַכְּהֻנָּה עַל פִּי עֵד אֶחָד. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵימָתַי, בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ עוֹרְרִין. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹרְרִין, מַעֲלִין לַכְּהֻנָּה עַל פִּי עֵד אֶחָד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן הַסָּגָן, מַעֲלִין לַכְּהֻנָּה עַל פִּי עֵד אֶחָד:

ברטנורה (ח) ר' יהודה אומר אין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד. אפילו היכא דליכא גומלין, וכ"ש הכא דאיכא למיחש לגומלין, העד אתה עלי ואני עליך: **עוררין**. שקורין עליו שם פסול. ואין ערעור פחות משנים: **מעלין**. היכא דליכא גומלים. והיינו דאיכא בין ר' אליעזר לתנא קמא דר' יהודה: **רשב"ג אומר מעלין לכהונה**. בגמרא פריך, רשב"ג היינו ר' אליעזר. ומסיק, דבמצטרפין לעדות קמפלגי, כגון דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא, ונפק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה, ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא ואסקיניה, ואתו בי תרי ואמרי בן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה, ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא, ר' שמעון בן גמליאל אומר מעלין לכהונה על פי זה העד האחרון מפני שמצרפין אותו עם העד הראשון שביטל הקול ואמר ידענא ביה דכהן הוא, ואע"פ שלא העידו עדותן בבת אחת עדותן מצטרפת, ואמרינן אוקי הני תרי דאמרי כהן הוא להדי תרי דאמרי דבן גרושה הוא, ואוקי גברא אחזקתיה. ולר' אלעזר לא מסקינן ליה עד שיעידו שני עדים בזמן אחד דכהן הוא. והלכה כר"ש בן גמליאל שהעדים מצטרפין אע"פ שלא העידו עדותן כאחד:

ט. הָאִשָּׁה שֶׁנֶּחְבְּשָׁה בִּידֵי גּוֹיִם עַל יְדֵי מָמוֹן, מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. עַל יְדֵי נְפָשׁוֹת, אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ. עִיר שֶׁכְּבָשָׁהּ כַּרְכּוֹם, כָּל כֹּהֲנוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ בְתוֹכָהּ, פְּסוּלוֹת. וְאִם יֵשׁ לָהֶן עֵדִים, אֲפִלּוּ עֶבֶד, אֲפִלּוּ שִׁפְחָה, הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין. וְאֵין אָדָם נֶאֱמָן עַל יְדֵי עַצְמוֹ. אָמַר רַבִּי זְכַרְיָה

בָּן הַקָּצָב, הַמָּעוֹן הַזֶּה, לֹא יָזוּז יָדָהּ מִתּוֹךְ יָדִי מִשָּׁעָה שֶׁנִּכְנְסוּ גוֹיִם לִירוּשָׁלַיִם וְעַד שֶׁיֵּצְאוּ. אָמְרוּ לוֹ, אֵין אָדָם מֵעִיד עַל יְדֵי עַצְמוֹ:

ברטנורה (ט) **ע"י ממון מותרת לבעלה**. שמפחדין להפסיד ממונם ולא מפקרי לה. ודוקא כשיד ישראל תקיפה על העובדי כוכבים אז מותרת לבעלה אפילו בעלה כהן, ולא דמי לשבויה, משום דמרתתי להפסיד ממונן. אבל כשיד העובדי כוכבים תקיפה, אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה אם בעלה כהן. ואם בעלה ישראל מותרת בכל ענין, דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה: **על ידי נפשות**. שהיתה נידונת למות, אסורה אפילו לבעלה ישראל, דחיישינן שמא נבעלה ברצון לאחד מהן: **כרכום**. תרגום מצור, כרכומא: **פסולות**. אסורות לכהן, דאשת כהן אסורה כשנאנסה. ואם יש בעיר מחבואה אחת שיכולה אשה אחת להחבא שם, כל אחת ואחת מנשי העיר נאמנות לומר במחבואה נחבאתי ולא נטמאתי, ומתוך שיכולה לומר נחבאתי, נאמנת גם כן כשאמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי: **המעון הזה**. שבועה היא: **אין אדם מעיד ע"י עצמו**. ואם העיד אדם על שבויה שהיא טהורה הרי זה לא ישאנה אם הוא כהן, מפני החשד. ואם פדה אותה מן השבי בממונו הרי זה מעיד עליה ונושאה, דלא שדי אינש זוזי בכדי, ואם לא ידע שהיא טהורה לא נתן ממונו עליה:

י. וְאֵלּוּ נֶאֱמָנִין לְהָעִיד בְּגוֹדְלָן מָה שֶׁרָאוּ בְּקוֹטְנָן. זֶה כְּתָב יָדוֹ שֶׁל אַבָּא וְזֶה כְּתָב יָדוֹ שֶׁל רַבִּי. וְזֶה כְּתָב יָדוֹ שֶׁל אָחִי. זָכוּר הַיִּיתִי בְּפְלוֹנִית שֶׁיְּצָתָה בְּהִינּוֹמָא. וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ. וְשֶׁהָיָה אִישׁ פְּלוֹנִי יוֹצֵא מִבֵּית הַסֵּפֶר לִטְבּוֹל לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה. וְשֶׁהָיָה חוֹלֵק עִמָּנוּ עַל הַגּוֹרָן. וְהַמָּקוֹם הַזֶּה בֵּית הַפְּרָס. וְעַד כָּאן הָיִינוּ בָאִין בַּשַּׁבָּת אֲבָל אֵין (אַדָם) נֶאֱמָן לוֹמַר, דֶּרֶךְ הָיָה לְפְלוֹנִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה, מַעֲמָד וּמִסְפֵּד הָיָה לְפְלוֹנִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה:

ברטנורה (י) **זה כתב ידו של אבא**. ומקיימין השטר על פיו, שקיום שטרות דרבנן והימנוהו רבנן בדרבנן: **שיצתה בהינומא וראשה פרוע**. ונוטלת כתובה מאתים. ואע"ג דלא מפקינן ממונא אלא בעדות ברורה, הכא שאני, הואיל ורוב נשים בתולות נישואות, גילוי מלתא בעלמא הוא: ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר. כשהיינו לומדין תינוקות בבית רבן: **לאכול בתרומה**. וע"פ עדות זו מאכילין ליה תרומה דרבנן, כגון תרומה שמוציאין מעציץ שאינו נקוב וכיוצא בזה. אבל תרומה דאורייתא אין מאכילין ע"פ עדות כזה. ולא חיישינן שמא עבד כהן היה, שאסור ללמד את העבד תורה: **ושהיה חולק עמנו על הגורן**. ולא חיישינן שמא עבד כהן היה, שאין חולקים תרומה לעבד אא"כ רבו עמו: **ושהמקום הזה בית הפרס**. החורש את הקבר הרי זה עושה בית הפרס מאה אמה, שכך שיערו שהמחרישה מולכת עצמות המת. וטומאת בית הפרס דרבנן: **ועד כאן היינו באין בשבת**.

דתחומים דרבנן: **מעמד ומספד**. מקום היה לו כאן להספיד מתיו ולעשות מעמדות ומושבות שהיו עושין למת, בהא לא מהימן, שהוא דבר שבממון וצריך עדות גמורה:

גמרא כתובות דף כ"ב ע"א

אָמַר רִבִּי אִמִּי מְנַיִן לְהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כ"ב) אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לְאִשָּׁה. לְאִישׁ אָסְרָה הַזֶּה הִתִּירָהּ. לָמָּה לִי קְרָא סְבָרָא הִיא הוּא אָסְרָהּ וְהוּא שְׁרֵי לָהּ אֶלָּא כִּי אִצְטְרִיךְ קְרָא לְכִדְרַב הוּנָא דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב מְנַיִן לְאַב שֶׁנֶּאֱמַן לֶאֱסוֹר אֶת בִּתּוֹ מִן הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה לָמָּה לִי מִבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתָנֵי רִבִּי יוֹנָה דְּתָנֵי רִבִּי יוֹנָה אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה וְלֹא לְיָבָם. תְּנוּ רַבָּנָן הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה אֵשֶׁת אִישׁ אֲנִי וְחָזְרָה וְאָמְרָה פְּנוּיָה אֲנִי נֶאֱמֶנֶת. וְהָא שָׁוְויָה לְנַפְשָׁהּ חֲתִיכָא דְּאִיסּוּרָא אָמַר רָבָא בַּר רַב הוּנָא כְּגוֹן שֶׁנִּתְּנָה אֲמַתְלָא לְדִבְרֵיהָ תַּנְיָא נַמִּי הָכִי אָמְרָה אֵשֶׁת אִישׁ אֲנִי וְחָזְרָה וְאָמְרָה פְּנוּיָה אֲנִי אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת וְאִם נָתְנָה אֲמַתְלָא לִדְבָרֶיהָ נֶאֱמֶנֶת וּמַעֲשֶׂה נַמִּי בְּאִשָּׁה אַחַת גְּדוֹלָה שֶׁהָיְתָה גְּדוֹלָה בְּנוֹי וְקָפְצוּ עָלֶיהָ בְּנֵי אָדָם לְקַדְּשָׁהּ וְאָמְרָה לָהֶם מְקוּדֶּשֶׁת אֲנִי לְיִמִּים עָמְדָה וְקִדְּשָׁה אֶת עַצְמָהּ אָמְרוּ לָהּ חֲכָמִים מַה רְאִית לַעֲשׂוֹת כֵּן. אָמְרָה לָהֶם בַּתְּחִלָּה שֶׁבָּאוּ עָלַי אֲנָשִׁים שֶׁאֵינָם מְהוּגָנִים אָמַרְתִּי מְקוּדֶּשֶׁת אֲנִי עַכְשָׁיו שֶׁבָּאוּ עָלַי אֲנָשִׁים מְהוּגָנִים עָמַדְתִּי וְקִדַּשְׁתִּי אֶת עַצְמִי וְזוּ הֲלָכָה הֶעֱלָה רַב אַחָא שַׂר הַבִּירָה לִפְנֵי חֲכָמִים בְּאוּשָׁא וְאָמְרוּ אִם נָתְנָה אֲמַתְלָא לִדְבָרֶיהָ נֶאֱמֶנֶת. בָּעָא מִינֵּיהּ שְׁמוּאֵל מֵרַב אָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי וְחָזְרָה וְאָמְרָה טְהוֹרָה אֲנִי מַהוּ אָמַר לֵיהּ אַף בְּזוּ אִם נָתְנָה אֲמַתְלָא לִדְבָרֶיהָ נֶאֱמֶנֶת. תָּנָא מִינֵּיהּ אַרְבְּעִין זְמָנִין וַאֲפִלּוּ הָכִי לֹא עָבַד שְׁמוּאֵל עוֹבָדָא בְּנַפְשֵׁיהּ:

רש"י **נתתי לאיש**. אסרה לכל העולם דלא ידעי' למאן וכי אמר הזה התירה לו: **שנאמן לאסור את בתו**. כשהיא קטנה או נערה שבידו לקדשה כדאמרי' בפ' נערה שנתפתת' מנין שאם אמר קדשתיה לפלוני שהוא נאמן לאוסר' על הכל: **את בתי נתתי**. אלמא בדידי' תליא נתינ' והימני' קרא למימר הכי: **הזה למה לי**. כיון דלאו להפה שאסר מבעי לי': **ולא ליבם**. אם הוציא שם רע על נישואי אחיו שאין היבם נידון כמוציא שם רע ליענש במאה כסף והכי מוכח לקמן בפרק נערה: **אמתלא**. משל וטעם למה אמרה תחלה מקודשת אני: **אם נתנה אמתלא לדברי**'. הואיל ונתנה אמתלא לדבריה נאמנת: **אמרה טמאה אני**. אמרה לבעלה נדה אני: **טהורה אני**. לא הייתי נדה: **לא עבד שמואל עובדא בנפשיה**. פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש הימנה עד שטבלה:

זוהר משפטים דף קכ"ג ע"ב

דָּבָר אַחֵר וּבְכֹל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשָּׁמֵרוּ. רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח (תהלים פ"א) שְׁמַע עַמִּי וְאָעִידָה בָּךְ וְגוֹמֵר. לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֵל זָר וְגוֹמֵר. אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגוֹמֵר. הַנֵּי קְרָאֵי אֲמָרָן דָּוִד בְּרוּחַ קֻדְשָׁא וְאִית לְאִסְתַּכְּלָא בְּהוּ. שְׁמַע עַמִּי בְּכַמָּה אַתְרִין אַזְהָרַת

אוֹרַיְיתָא לְבַר נַשׁ בְּכַמָּה אַתְרִין קַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא אַזְהִיר בֵּיהּ בְּבַר נַשׁ וְכוּלָּא לְתוֹעַלְתָּא דְּבַר נַשׁ בְּגִין דְּיִנְטַר פִּקּוּדֵי אוֹרַיְיתָא דְּכָל מָאן דְּיִנְטַר אָרְחֵי דְּאוֹרַיְיתָא וְאִשְׁתְּדַל בָּהּ כְּמָאן דְּאִשְׁתְּדַל בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא דְּתַנְיָנָן אוֹרַיְיתָא כּוּלָּא שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּמָאן דְּמִשְׁתַּדֵּל בָּהּ כְּמָאן דְּמִשְׁתַּדֵּל בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא בְּגִין דְּאוֹרַיְיתָא כּוּלָּא חַד שְׁמָא קַדִּישָׁא הוּא שְׁמָא עִלָּאָה שְׁמָא דְּכָלִיל כָּל שְׁמָהָן. וּמַאן דְּגָרַע אוֹת חַד מִינָהּ כְּאִלּוּ עָבִיד פְּגִימוּתָא בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא. תָּאנָא וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ לֹא תוֹסִיף עַל אוֹרַיְיתָא וְלֹא תִגְרַע מִנַּיְהוּ רִבִּי חִיָּיא אָמַר וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים דְּא מָאן דְּיִתְעָסַק בְּסִפְרִין אַחֲרָנִין דְּלָא מִסְטָרָא דְּאוֹרַיְיתָא לֹא יִשָּׁמַע עַל פִּיךָ דְּאִסְיר אֲפִלּוּ לְאַדְכָּרָא לוֹן וּלְמֵילַף מִנַּיְיהוּ טַעֲמָא כָּל שֶׁכֵּן עַל אוֹרַיְיתָא. רִבִּי יְהוּדָה מַתְנֵי הַכִי מָאי טַעֲמָא כְּתִיב וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְסָמִיךְ לֵיהּ אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמוֹר אֶלָּא מָאן דְּלָא נָטִיר הָאי כְּמָאן דְּלָא נָטִיר מְהֵימְנוּתָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. מָאי טַעֲמָא. מִשּׁוּם דְּבֵיהּ אֲחִידָא מִלָּה. אָמַר רִבִּי יִצְחָק וְכֵן בְּכָל שְׁאַר זִמְנִין וְחַגִּין דְּהָא כֻּלְּהוּ אֲחִידָן בִּשְׁמָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה, וְעַל דָּא תַּנְיָנָן מָאי דִכְתִיב (דברים ט"ז) שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה מִשּׁוּם דְּבָהוּ תַלְיָיא מְהֵימְנוּתָא. יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֲמַאי כָּל זְכוּרְךָ אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר כָּל זְכוּרְךָ מַמָּשׁ בְּגִין דְּנַטְלִין בִּרְכָתָא מִמַּבּוּעָא דְנַחֲלָא. מִכָּאן תְּנִינָן כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל דְּאִתְגְּזַר בְּעֵי לְאִתְחַזָּאָה קָמֵי מַלְכָּא קַדִּישָׁא בְּגִין דְּיִטּוֹל בִּרְכָתָא מִמַּבּוּעֵי דְּנַחֲלָא הֲדָא הוּא דִכְתִיב (שם) כִּבְרַכַּת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ׃

תרגום הזוהר פֵּרוּשׁ אַחַר עַל, וּבְכֹל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשָּׁמֵרוּ. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, שְׁמַע עַמִּי וְאָעִידָה בָךְ וְגוֹ'. לֹא יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְגוֹ'. אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגוֹ'. מִקְרָאוֹת אֵלּוּ אָמְרָם דָּוִד בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְיֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם. שְׁמַע עַמִּי, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת הִזְהִירָה הַתּוֹרָה לָאָדָם, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַזְהִיר בָּאָדָם, וְהַכֹּל לְתוֹעֶלֶת הָאָדָם, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמֹר מִצְוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁיִּשְׁמֹר דַּרְכֵי הַתּוֹרָה, וְעוֹסֵק בָּהּ, כְּמִי שֶׁעוֹסֵק בַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ. שֶׁלַּמַּדְנוּ, הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ הִיא הַשֵּׁם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמִי שֶׁעוֹסֵק בָּהּ כְּאִלּוּ עוֹסֵק בַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, מִשּׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה כֻּלָּהּ שֵׁם אֶחָד קָדוֹשׁ הוּא, שֵׁם עֶלְיוֹן, שֵׁם הַכּוֹלֵל. וּמִי שֶׁגּוֹרֵעַ אוֹת אַחַת מִמֶּנָּהּ, כְּאִלּוּ עָשָׂה פְּגָם בַּשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ. לָמַדְנוּ, וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ, אַל תּוֹסִיף עַל הַתּוֹרָה וְעַל תִּגְרַע מִמֶּנָּהּ. רַבִּי חִיָּא אָמַר, וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים, זֶה מִי שֶׁעוֹסֵק בִּסְפָרִים אֲחֵרִים, שֶׁאֵינָם מִצַּד הַתּוֹרָה. לֹא יִשָּׁמַע עַל פִּיךָ. שֶׁאָסוּר אֲפִלּוּ לְהַזְכִּירָם וְלִלְמֹד מֵהֶם טַעַם. וְכָל שֶׁכֵּן, טַעַם עַל הַתּוֹרָה. רַבִּי יְהוּדָה לוֹמֵד כָּךְ. מַה הַטַּעַם שֶׁכָּתוּב, וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים. וְסָמוּךְ לוֹ, וְאֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר, אֶלָּא מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר זֶה, כְּמִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר אֱמוּנַת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מַה הַטַּעַם. מִשּׁוּם שֶׁבּוֹ אָחוּז הַדָּבָר. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְכֵן בְּכָל שְׁאָר הַחַגִּים וּזְמַנִּים, שֶׁכֻּלָּם אֲחוּזִים בִּשְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן. וְעַל

וֶה לָמַדְנוּ, מַה שֶּׁכָּתוּב, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה, מִשּׁוּם שֶׁבָּהֶם. תְּלוּיָה הָאֱמוּנָה. יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ, לָמָּה כָּל זְכוּרְךָ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל זְכוּרְךָ מַמָּשׁ מִשּׁוּם שֶׁמְּקַבְּלִים בְּרָכָה מִמַּבּוּעַ שֶׁל הַנַּחַל, מִכָּאן לָמַדְנוּ, שֶׁכָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמּוֹל, צָרִיךְ לְהֵרָאוֹת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, מִשּׁוּם שֶׁמְּקַבֵּל בְּרָכָה מִן הַמַּבּוּעַ שֶׁל הַנַּחַל. וֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר, כִּבְרֹכַת ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. וְכָתוּב אֶל פְּנֵי הָאָדוֹן ה'.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פ"ב

א. מִי שֶׁהָיָה עוֹסֵק בְּמְלָאכָה מַפְסִיק עַד שֶׁיִּקְרָא פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה כֵּלָּהּ וְכֵן הָאוּמָנִין בְּטֵלִין מִמְּלַאכְתָּן בְּפָרָשָׁה רִאשׁוֹנָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תְהֵא קְרִיאָתָן עֲרַאי וְהַשְׁאָר קוֹרֵא הוּא כְּדַרְכּוֹ וְעוֹסֵק בְּמְלָאכְתּוֹ אֲפִלּוּ הָיָה עוֹמֵד בְּרֹאשׁ הָאִילָן אוֹ בְּרֹאשׁ הַכּוֹתֶל קוֹרֵא בְּמְקוֹמוֹ וּמְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ: **ב**. הָיָה עוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וְהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע פּוֹסֵק וְקוֹרֵא וּמְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ הָיָה עוֹסֵק בְּצָרְכֵי רַבִּים לֹא יַפְסִיק אֶלָּא יִגְמוֹר עִסְקֵיהֶן וְיִקְרָא אִם נִשְׁאַר עֵת לִקְרוֹת: **ג**. הָיָה עוֹסֵק בַּאֲכִילָה אוֹ שֶׁהָיָה בַּמֶּרְחָץ אוֹ שֶׁהָיָה עוֹסֵק בְּתִסְפּוֹרֶת אוֹ שֶׁהָיָה מְהַפֵּךְ בָּעוֹרוֹת אוֹ שֶׁהָיוּ עוֹסְקִין בַּדִּין גּוֹמֵר וְאַחַר כָּךְ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע. וְאִם הָיָה מִתְיָרֵא שֶׁמָּא יַעֲבוֹר זְמַן קְרִיאָתוֹ וּפָסַק וְקָרָא הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח:

מוסר

מלוקט מספרי מוסר

כְּשֶׁרוֹצֶה לִשְׁכַּב בַּלַּיְלָה יִזָּהֵר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה כְּהוֹגֶן תֵּיבָה בְּתֵיבָה וְסֵדֶר קְרִיאַת שְׁמַע כַּכָּתוּב בְּסִפְרִים וְיֹאמַר וְדִוּי כַּכָּתוּב שָׁם וּבְתַחְלַת שְׁכִיבָתוֹ אִם יָכוֹל יְהַרְהֵר אֵיזֶה פָּסוּק אוֹ דָּבָר תּוֹרָה וְהוּא תּוֹעֶלֶת גְּדוֹלָה לְהִנָּצֵל מִקֶּרִי כִּי יֶשׁ מַמָּשׁ מִתּוֹךְ דִּבְרֵי תוֹרָה וְעֵץ חַיִּים הִיא לְדָבֵק בַּחַיִּים. וְאַזְהָרָה שְׁמַעְנוּ כִּי בִּתְחִלַּת שְׁכִיבָה יִישַׁן עַל צַד שְׂמֹאל וּמִלְּבַד שֶׁעַל פִּי הָרְפוּאָה טוֹב לַגּוּף לִישַׁן בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה עַל צַד שְׂמֹאל גַּם הוּא רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁמַּכְנִיעַ צַד שְׂמֹאל. וִידִיעַת הַהֶפְכִים אַחַת הִיא כְּטַעַם לְשַׁ"ד כֵּן הַשּׂוֹכֵב עַל צַד יָמִין מַגְבִּיר צַד שְׂמֹאל בַּעֲשׂוֹתוֹ וְל"וֹ אָחֵ"ז לִקְרוֹ"א לוֹ רַחֲמָנָא לִיצְלָן וּבְיוֹתֵר צָרִיךְ לִזָּהֵר מִדְּבָרִים אֵלּוּ בִּהְיוֹתוֹ בַּעַל תְּשׁוּבָה כִּי הַחוֹטֵא אֵין מַדְקְדְּקִין עִמּוֹ עַל שְׂמֹאל שֶׁהוּא יָמִין אֲבָל בַּעַל תְּשׁוּבָה רוֹדְפִין אַחֲרָיו וְצָרִיךְ לִזָּהֵר:

משפטים יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טז) וְגֹנֵב אִישׁ וּמָכְרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוּמָת: וְדִיגְנוּב נַפְשָׁא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִזְבְּנִנֵּהּ וְיִשְׁתְּכַח בִּידֵהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל:

רש"י וגנב איש ומכרו. למה נאמר, לפי שנאמר (דברים כד ז) כי ימצא איש גונב נפש מאחיו, אין לי אלא איש שגנב נפש, אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מנין, תלמוד לומר וגונב איש ומכרו. ולפי שנאמר כאן וגונב איש, אין לי אלא גונב איש, גונב אשה מנין, תלמוד לומר (שם) גונב נפש, לכך הצרכו שניהם, מה שחסר זה גלה זה: ונמצא בידו. שראוהו עדים שגנבו ומכרו ונמצא בידו כבר קדם מכירה: מות יומת. בחנק, כל מיתה האמורה בתורה סתם חנק היא. והפסיק הענין וכתב וגונב איש, בין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו, ונראה לי הינו פלוגתא, דמר סבר מקשנן הכאה לקללה, ומר סבר לא מקשנן:

(יז) וּמְקַלֵּל אֲבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: וְדִילְוֹט אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל:

רש"י ומקלל אביו ואמו. למה נאמר, לפי שהוא אומר (ויקרא כ ט) איש איש אשר יקלל את אביו, אין לי אלא איש שקלל את אביו, אשה שקללה את אביה מנין, תלמוד לומר ומקלל אביו ואמו סתם בין איש ובין אשה. אם כן למה נאמר איש אשר יקלל, להוציא את הקטן: מות יומת. בסקילה, וכל מקום שנאמר דמיו בו, בסקילה ובנין אב לכלם (ויקרא כ כז) באבן ירגמו אותם דמיהם בם, ובמקלל אביו ואמו נאמר (ויקרא כ ט) דמיו בו:

(יח) וְכִי יְרִיבֻן אֱנָשִׁים וְהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב: וַאֲרֵי יִנְצוּן גֻּבְרִין וְיִמְחֵי גְּבַר יָת חַבְרֵהּ בְּאַבְנָא אוֹ בְכוּרְמַיְזָא וְלָא יְמוּת וְיִפּוֹל לְבוּטְלָן:

רש"י וכי יריבן אנשים. למה נאמר, לפי שנאמר (פסוק כד) עין תחת עין, לא למדנו אלא דמי אבריו, אבל שבת ורפוי לא למדנו, לכך נאמרה פרשה זו: ונפל למשכב. כתרגומו ויפל לבוטלן, לחולי שמבטלו ממלאכתו:

(יט) אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא: אִם יְקוּם וְיִתְהַלֵּיךְ בְּבָרָא עַל בּוּרְיֵהּ וִיהֵי זַכָּאָה מָחֵיָא לְחוֹד בּוּטְלָנֵהּ יִתֵּן וַאֲגַר אַסְיָא יְשַׁלֵּם:

רש"י על משענתו. על בוריו וכחו: ונקה המכה. וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג, אלא למדך כאן שחובשים אותו, עד שנראה אם יתרפא זה, וכן משמעו כשקם זה והולך על משענתו אז נקה המכה, אבל עד שלא יקום זה לא נקה המכה: רק שבתו. בטול מלאכתו מחמת החולי, אם קטע ידו או רגלו, רואין בטול מלאכתו מחמת החולי כאלו הוא שומר קשואין, שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל, והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו, שנאמר (פסוק כד) יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא. כתרגומו, ישלם שכר הרופא:

(כ) **שני** וְכִי יַכֶּה אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ אוֹ אֶת אֲמָתוֹ בַּשֵּׁבֶט וּמֵת תַּחַת יָדוֹ נָקֹם יִנָּקֵם: וְאַךְ יוֹם יַעֲמֹד גְּבַר יָת עַבְדֵּהּ אוֹ יָת אַמְתֵּהּ בְּשָׁלְטָן וִימוּת תְּחוֹת יְדֵהּ אִתְדָּנָא יִתְדָּן:

רש"י וכי יכה איש את עבדו או את אמתו. בעבד כנעני הכתוב מדבר. או אינו אלא בעברי, תלמוד לומר כי כספו הוא, מה כספו קנוי לו עולמית, אף עבד הקנוי לו עולמית. והרי היה בכלל (פסוק יב) מכה איש ומת, אלא בא הכתוב והוציאו מן הכלל, להיות נדון בדין יום או יומים, שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור: בשבט. כשיש בו כדי להמית הכתוב מדבר. או אינו אלא אפלו אין בו כדי להמית, תלמוד לומר בישראל (במדבר לה יז) ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו, והלא דברים קל וחמר מה ישראל חמור אין חיב עליו, אלא אם כן הכהו בדבר שיש בו כדי להמית, ועל אבר שהוא כדי למות בהכאה זו, עבד הקל לא כל שכן: נקם ינקם. מיתת סייף, וכן הוא אומר (ויקרא כו כה) חרב נוקמת נקם ברית:

(כא) אַךְ אִם יוֹם אוֹ יוֹמַיִם יַעֲמֹד לֹא יֻקַּם כִּי כַסְפּוֹ הוּא: בְּרַם אִם יוֹמָא אוֹ תְרֵין יוֹמִין יְתְקַיְמָן לָא יִתְדָּן אֲרֵי כַסְפֵּהּ הוּא:

רש"י אך אם יום או יומים יעמד לא יקם. אם על יום אחד הוא פטור, על יומים לא כל שכן, אלא יום שהוא כיומים, ואיזה, זה מעת לעת: לא יקם כי כספו הוא. הא אחר שהכהו, אף על פי ששהה מעת לעת קדם שמת, חיב:

נביאים - ירמיה - פרק לה

לה (א) הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה בִּימֵי יְהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר: פִּתְגָם נְבוּאָה דַּהֲוָה עִם יִרְמְיָה מִן קֳדָם יְיָ בְּיוֹמֵי יְהוֹיָקִים בַּר יֹאשִׁיָּה מַלְכָּא שִׁבְטָא דְּבֵית יְהוּדָה לְמֵימָר: (ב) הָלוֹךְ אֶל בֵּית הָרֵכָבִים וְדַבֵּרְתָּ אוֹתָם וְהֵבֵאוֹתָם בֵּית יְהוָה אֶל אַחַת הַלְּשָׁכוֹת וְהַשְׁקִיתָ אוֹתָם יָיִן: אֵיזֵל לְוָת בְּנֵי בֵּית רֵכָב וּתְמַלֵּל עִמְּהוֹן וְתַעֲלִינוּן לְבֵית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ לְחָדָא מִן לִשְׁכְּתָא וְתַשְׁקֵי יָתְהוֹן חֲמָרָא:

רש"י **אל בית הרכבים** . בני יונדב בן רכב ומבני יתרו היו :

(ג) וָאֶקַּח אֶת יַאֲזַנְיָה בֶן יִרְמְיָהוּ בֶּן חֲבַצִּנְיָה וְאֶת אֶחָיו וְאֶת כָּל בָּנָיו וְאֵת כָּל בֵּית הָרֵכָבִים: וַדַּבְּרִית יָת יַאֲזַנְיָה בַּר יִרְמְיָה בַּר חֲבַצִּנְיָה וְיָת אֲחוּהִי וְיָת כָּל בְּנוֹהִי וְיָת כָּל בְּנֵי בֵּית רֵכָב: (ד) וָאָבִא אֹתָם בֵּית יְהוָה אֶל לִשְׁכַּת בְּנֵי חָנָן בֶּן יִגְדַּלְיָהוּ אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר אֵצֶל לִשְׁכַּת הַשָּׂרִים אֲשֶׁר מִמַּעַל לְלִשְׁכַּת מַעֲשֵׂיָהוּ בֶן שַׁלֻּם שֹׁמֵר הַסַּף: וְאָעֵלִית יָתְהוֹן לְבֵית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ לְלִשְׁכַּת בַּר חָנָן בַּר יַגְדַּלְיָהוּ נְבִיָּיא דַּיְיָ דְּבֵסְטָר לִשְׁכַּת רַבְרְבַיָּא דְּמֵעֵיל לִשְׁכַּת מַעֲשֵׂיָה בַּר שַׁלֻּם אַמַּרְכְּלָא:

רש"י **איש האלהים** . נביא הוא : **שומר הסף** . אמרכלא טרשורי"ר בלע"ז :

(ה) וָאֶתֵּן לִפְנֵי בְּנֵי בֵית הָרֵכָבִים גְּבָעִים מְלֵאִים יַיִן וְכֹסוֹת וְאֹמֵר אֲלֵיהֶם שְׁתוּ יָיִן: וַיֵּהָבֵית קֶדֶם בְּנֵי בֵּית רֵכָב כַּלִּידִין מִלֵּן חַמְרָא וְכָסִין וַאֲמָרִית לְהוֹן שְׁתוּ חֲמָרָא: (ו) וַיֹּאמְרוּ לֹא נִשְׁתֶּה יָיִן כִּי יוֹנָדָב בֶּן רֵכָב אָבִינוּ צִוָּה עָלֵינוּ לֵאמֹר לֹא תִשְׁתּוּ יַיִן אַתֶּם וּבְנֵיכֶם עַד עוֹלָם: וַאֲמָרוּ לָא נִשְׁתֵּי חֲמָרָא אֲרֵי יוֹנָדָב בַּר רֵכָב אֲבוּנָא פָּקִיד עֲלָנָא לְמֵימַר לָא תִּשְׁתּוּן חֲמָרָא אַתּוּן וּבְנֵיכוֹן עַד עָלְמָא:

כתובים - משלי - פרק טז

(יח) לִפְנֵי שֶׁבֶר גָּאוֹן וְלִפְנֵי כִשָּׁלוֹן גֹּבַהּ רוּחַ: קֳדָם תַּבְרָא גֵוּתָנוּתָא וְקֳדָם תַּקְלָא רָמַת רוּחָא:

(יט) טוֹב שְׁפַל רוּחַ אֶת (עניים) עֲנָוִים מֵחַלֵּק שָׁלָל אֶת גֵּאִים: טָב הוּא שְׁפַל רוּחַ וְעָנָוָא מִן הוּא דְמַפְלִיג עַדְיָתָא עִם גֵּיוָתָנֵי:

רש"י **טוב שפל רוח** . טוב להתחבר את ענוים ולהיו' אתם שפל רוח מהיות מחלק שלל את גאים :

(כ) מַשְׂכִּיל עַל דָּבָר יִמְצָא טוֹב וּבוֹטֵחַ בַּיהוָה אַשְׁרָיו: דְּמִסְתַּכַּל בְּמִלְּתָא יִשְׁכַּח טַבְתָּא וְדִמְסַבַּר בַּאלָהָא טוּבוֹהִי:

רש"י **משכיל על דבר ימצא טוב** . הנותן לב להתבונן על דבריו לפלס את דרכיו ימצא טוב : **ובוטח בה' אשריו** . כשהוא מפלס דרכיו ורואה בה מצוה שיש בה סכנה או חסרון כיס ובוטח בהקב"ה ועושה הטוב : **אשריו** . הן אשוריו שלו :

(כא) לַחֲכַם לֵב יִקָּרֵא נָבוֹן וּמֶתֶק שְׂפָתַיִם יֹסִיף לֶקַח: חַכִּים לִבָּא יִתְקְרֵי סוּכְלְתָנָא וּדְחַלְיָן שְׁפְוָתֵיהּ מוֹסִיף אוּלְפָנָא:

רש"י **לחכם לב יקרא נבון** . שלמד חכמה מרבו : **יקרא נבון** . סופו שיהיה נבון בדברים מפולפל בחכמתו ויקראו אותו נבון : **ומתק שפתים יוסיף לקח** . כשאדם מטעים דבריו לתלמיד וממתיק דבריו בטעמים יוסיף לקח :

(כב) מְקוֹר חַיִּים שֵׂכֶל בְּעָלָיו וּמוּסַר אֱוִלִים אִוֶּלֶת: מַבּוּעַ דְּחַיֵּי סוּכְלָא דְמָרֵיהּ וּמַרְדוּתֵיהּ דְּשַׁטְיֵי שַׁטְיוּתָא:

רש"י **מקור חיים שכל** . לבעליו . וכן פתרון המקרא שכל הבעלים מקור חיים הוא לו : **ומוסר אוילים אולת** . יסורי אוילים ע"י אולת באים להם וכן משמעו האולת יסורין הוא לאוילים :

(כג) לֵב חָכָם יַשְׂכִּיל פִּיהוּ וְעַל שְׂפָתָיו יֹסִיף לֶקַח: לִבָּא דְחַכִּימָא מְסַתַּכַּל פּוּמֵיהּ וּבְשִׂפְוָתוֹהִי מוֹסִיף אוּלְפָנָא:

רש"י **לב חכם ישכיל פיהו** . לבו מלמד את פיו לדבר צחות . (ועל שפתיו יוסיף לבו לקח) :

משנה בבא מציעא פרק ח

א. הַשּׂוֹאֵל אֶת הַפָּרָה וְשָׁאַל בְּעָלֶיהָ עִמָּהּ אוֹ שָׂכַר בְּעָלֶיהָ עִמָּהּ, שָׁאַל הַבְּעָלִים אוֹ שָׂכָרָן, וּלְאַחַר כָּךְ שָׁאַל אֶת הַפָּרָה, וָמֵתָה, פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב) אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם. אֲבָל שָׁאַל אֶת הַפָּרָה וְאַחַר כָּךְ שָׁאַל אֶת הַבְּעָלִים אוֹ שְׂכָרָן, וָמֵתָה, חַיָּב, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם:

ברטנורה (א) השואל את הפרה ושאל בעלה עמה. אם היו בעלים של פרה אצל השואל לעשות מלאכתו, בין שהיו שאולים אצלו או שכורים, בין באותה מלאכה של פרה בין לעשות מלאכה אחרת, אם מתה פטור: **שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם**. והכי משמע אם בעל השור עמו עם השואל, שהוא שאול או שכור לו לעשות מלאכתו בשעה שהשאיל לו פרתו, לא ישלם: **אבל שאל את הפרה כו'**. אם היה עמו בשעת אונסים ולא היה עמו בשעת שאלה, חייב, דלא הוי שאלה בבעלים לאפטורי אא"כ היה עמו בשעת שאלה: **שנאמר בעליו אין עמו שלם ישלם**. והכי אשמועינן קרא בעליו, אין עמו בשעת שאלה אע"פ שהיה עמו בשעת שבירה ומיתה שלם ישלם:

ב. הַשּׂוֹאֵל אֶת הַפָּרָה, שְׁאָלָהּ חֲצִי הַיּוֹם וּשְׂכָרָהּ חֲצִי הַיּוֹם, שְׁאָלָהּ הַיּוֹם וּשְׂכָרָהּ לְמָחָר, שָׂכַר אַחַת וְשָׁאַל אַחַת, וָמֵתָה, הַמַּשְׁאִיל אוֹמֵר שְׁאוּלָה מֵתָה, בְּיוֹם שֶׁהָיְתָה שְׁאוּלָה מֵתָה, בְּשָׁעָה שֶׁהָיְתָה שְׁאוּלָה מֵתָה, וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, חַיָּב. הַשּׂוֹכֵר אוֹמֵר שְׂכוּרָה מֵתָה, בְּיוֹם שֶׁהָיְתָה שְׂכוּרָה מֵתָה, בְּשָׁעָה שֶׁהָיְתָה שְׂכוּרָה מֵתָה, וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, פָּטוּר. זֶה אוֹמֵר שְׁאוּלָה וְזֶה אוֹמֵר שְׂכוּרָה, יִשְׁבַּע הַשּׂוֹכֵר שֶׁשְּׂכוּרָה מֵתָה. זֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ וְזֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, יַחֲלֹקוּ:

ברטנורה (ב) **המשאיל אומר שאולה מתה**. ואתה חייב באונסיה: **איני יודע**. שמא שכורה מתה. ופטור אני מן האונסים: **חייב**. הא מתניתין לא אפשר לאוקמה כמשמעה, דהא קיימא לן מנה לי בידך והלה אומר איני יודע ישבע שבועת היסת שאינו יודע ופטור. להכי מוקמינן לה בגמרא כגון שיש עסק שבועה דאורייתא ביניהם, כגון דאמר ליה שתי פרות מסרתי לך, חד יומא בשאלה וחד יומא בשכירות, ומתו תרוייהו בעידן שאלה. ואמר ליה שואל, חדא אין, בעידן שאלה מתה, וחדא לא ידענא. והוי ליה מודה במקצת וחייב שבועה, ומתוך שאינו יכול לישבע משלם. ודמיא להך מנה לי בידך ואמר ליה היאך חמשין ידענא וחמשין לא ידענא, הוי ליה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומתוך שאינו יכול לישבע משלם: **ישבע השוכר ששכורה מתה**. הא נמי לא אפשר לאוקמה כמשמעה, דהא קיי"ל טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים, והכי נמי מה שהודה לו לא טענו ומה שטענו לא הודה לו, ומה מקום יש לשבועה זו. להכי

מוקמינן בגמרא, דשבועה זו על ידי גלגול, דאמר ליה אשתבע לי שבועת השומרים שאתה חייב לישבע לי דכדרכה מתה, ומגו דמשתבע דכדרכה מתה משתבע נמי על ידי גלגול דשכורה מתה: **יחלוקו**. מתניתין סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקים. ואינה הלכה. אלא הלכה המוציא מחבירו עליו הראיה, וישבע הנתבע שאינו יודע ופטור:

ג. הַשּׁוֹאֵל אֶת הַפָּרָה, וְשִׁלְּחָהּ לוֹ בְּיַד בְּנוֹ, בְּיַד עַבְדּוֹ, בְּיַד שְׁלוּחוֹ, אוֹ בְיַד בְּנוֹ, בְּיַד עַבְדּוֹ, בְּיַד שְׁלוּחוֹ שֶׁל שׁוֹאֵל, וָמֵתָה, פָּטוּר. אָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל שִׁלַּחְתִּי לִי בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי, בְּיַד שְׁלוּחִי, אוֹ בְיַד בִּנְךָ, בְּיַד עַבְדְּךָ, בְּיַד שְׁלוּחֲךָ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ הַמַּשְׁאִיל, הֲרֵינִי מְשַׁלַּחְתִּי לְךָ בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי, בְּיַד שְׁלוּחִי, אוֹ בְיַד בִּנְךָ, בְּיַד עַבְדְּךָ, בְּיַד שְׁלוּחֲךָ, וְאָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל שִׁלַּחְתָּ, וְשִׁלְּחָהּ וָמֵתָה, חַיָּב. וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁמַּחֲזִירָהּ:

ברטנורה (ג) **ביד בנו**. המשאיל שלחה לשואל ביד בנו ועבדו ושלוחו של משאיל: או ביד בנו ועבדו ושלוחו של שואל. פטור אם מתה בדרך. והאי שלוחו של שואל איכא דמוקי לה (בב"ק דף ק"ד) בשכירו ולקיטו שדר בביתו. אבל לא עשאו שליח בעדים. דאי איכא עדים דשליח שוייה, חייב השואל באונסיה משמסרה לו. ואיכא דאמרי אפילו עשאו שליח בעדים אינו מתחייב על ידו באונסים, דהכי קאמר ליה, אינש מהימנא הוא אי בעית לשדורי בידיה שדר: **אמר לו השואל שלחה לי וכו'**. ביד עבדך, חייב. האי עבדך בעבד עברי קאמר, דאילו עבד כנעני יד עבד כיד רבו והוי כאילו לא יצאת מרשות משאיל וכאילו המשאיל עצמו הוליכה לו ופטור השואל אם נאנסה בדרך: **וכן בשעה שמחזירה**. אם שלח השואל ביד בנו ועבדו או שלוחו או ביד בנו ועבדו ושלוחו של משאיל, לא יצאת מרשותו של שואל עד שתבא ליד המשאיל, ואם נאנסה בדרך, חייב. אמר לו המשאיל שלחה לי, או שאמר השואל הריני משלחה וכו', ואמר לו המשאיל שלח, ושלחה ונאנסה בדרך, פטור. ומתניתין דוקא כשמחזירה בתוך ימי שאלתו שהוא חייב באונסיה. אבל אם החזירה לאחר ימי שאלתו, דין שומר שכר יש לו [הואיל ונהנה ממנה] ולא דין שואל, ואם שלחה ביד בנו ועבדו או שלוחו. בין שלו בין של משאיל, ונאנסה בדרך, פטור:

ד. הַמַּחֲלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר וְיָלְדָה, וְכֵן הַמּוֹכֵר שִׁפְחָתוֹ וְיָלְדָה, זֶה אוֹמֵר עַד שֶׁלֹּא מָכַרְתִּי, וְזֶה אוֹמֵר מִשֶּׁלָּקַחְתִּי, יַחֲלוֹקוּ. הָיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְכֵן שְׁתֵּי שְׂדוֹת, אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר גְּדוֹלָה לָקַחְתִּי, וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, זָכָה בַּגָּדוֹל. הַמּוֹכֵר אוֹמֵר קָטָן מָכַרְתִּי, וְהַלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, אֵין לוֹ אֶלָּא קָטָן. זֶה אוֹמֵר גָּדוֹל וְזֶה אוֹמֵר קָטָן, יִשָּׁבַע הַמּוֹכֵר שֶׁהַקָּטָן מָכָר. זֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ וְזֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, יַחֲלוֹקוּ:

ברטנורה (ד) **המוכר שפחתו וילדה**. דעבד כנעני נקנה בכסף, וכשנתן המעות נקנית לו השפחה בכל מקום שהיא. ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף והעובר שלו, או לאחר שילדה והולד של בעלים. אבל פרה אינה נקנית בכסף אלא במשיכה, וכיון דמשך מידע ידע אי ילדה כבר אי לא ילדה, להכי איצטריך למתני המחליף, דעל ידי חליפין כיון שמשך האחד נקנה האחר בכל מקום שהוא, לפיכך אין ידוע אם ילדה אם לא ילדה: **יחלוקו**. ומתניתין סומכוס היא, ולית הילכתא כוותיה: **זה אומר גדול וזה אומר קטן**. זה אומר דמי עבד גדול וזה אומר דמי עבד קטן. דאילו עבד ממש. הא קיימא לן דאין נשבעין על העבדים. ועוד, מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו, ולא היה כאן מקום לשבועה:

ה. הַמּוֹכֵר זֵיתָיו לְעֲצִים, וְעָשׂוּ פָּחוֹת מֵרְבִיעִית לַסְּאָה, הֲרֵי אֵלּוּ שֶׁל בַּעַל הַזֵּיתִים. עָשׂוּ רְבִיעִית לַסְּאָה, זֶה אוֹמֵר זֵיתַי גְּדוֹלוֹ, וְזֶה אוֹמֵר אַרְצִי גִּדְּלָה, יַחֲלֹקוּ. שָׁטַף נָהָר זֵיתָיו וּנְתָנָם לְתוֹךְ שְׂדֵה חֲבֵרוֹ, זֶה אוֹמֵר זֵיתַי גְּדוֹלוֹ, וְזֶה אוֹמֵר אַרְצִי גִּדְּלָה, יַחֲלֹקוּ:

ברטנורה (ה) **המוכר זיתיו לעצים**. שיקוץ אותן לשרפם, והשהה אותן בקרקע: **ועשו**. זיתים רעים שאין בסאה שלהם רביעית שמן: **הרי אלו של בעל הזיתים**. דבפחות מרביעית לא קפדי אינשי. ורביעית שאמרו, חוץ מן ההוצאה שהוא מוציא במסיקתן ובעצירתן. ומתניתין בשמכר זיתיו על מנת לקוץ סתם. אבל אם אמר לו לקוץ מיד, אפילו פחות מרביעית לבעל הקרקע. ואם אמר לקוץ לכשתרצה, אפילו יותר מרביעית לבעל הזיתים: **וזה אומר ארצי גידלה יחלוקו**. בגמרא מוקי לה כגון ששטף נהר הזיתים עם גושיהן, דהיינו עם הקרקע שסביבותיהן שהן יכולים לחיות על ידו, ומפני כן הם פטורים מערלה. וכל שלש שנים הראשונות הוא דיחלוקו, דאע"ג דקרקע של זה מגדלן, מכל מקום אי לאו גושיהן לא הוי מצי אכיל מנייהו משום ערלה. אבל לאחר שלש שנים הכל לבעל הקרקע, דאמר ליה, אי אנא נטעי, לאחר שלש מי לא הוה אכילנא:

ו. הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִן הֶחָג וְעַד הַפֶּסַח, בִּימוֹת הַחַמָּה, שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּבַכְּרַכִּים, אֶחָד יְמוֹת הַחַמָּה וְאֶחָד יְמוֹת הַגְּשָׁמִים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. וּבַחֲנֻיּוֹת, אֶחָד עֲיָרוֹת וְאֶחָד כְּרַכִּים, שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, חֲנוּת שֶׁל נַחְתּוֹמִים וְשֶׁל צַבָּעִים, שָׁלֹשׁ שָׁנִים:

ברטנורה (ו) **המשכיר בית לחבירו**. סתם: בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח ובימות החמה שלשים יום. כלומר, אם בא להוציאו קודם הפסח צריך שיודיענו שלשים יום מימות החמה, דהיינו מט"ו באלול שמשם שלשים יום עד החג שהוא התחלת ימות הגשמים. ואם לא הודיעו מט"ו באלול, אינו יכול להוציאו עד הפסח.

וממילא שמעינן שהמשכיר בית סתם בימות החמה, צריך להודיעו שלשים יום קודם שיוציאנו: **ובכרכים**. שהכל נמשכים שם לגור והבתים אין מצויין לשכור, צריך להודיעו י"ב חודש קודם יציאתו, בין בימות החמה בין בימות הגשמים. וכשם שמשכיר צריך להודיע, כך שוכר צריך להודיע, בעיירות שלשים יום ובכרכים שנים עשר חודש. ואם לא הודיעו אינו יכול לצאת אלא נותן לו שכרו: של נחתומים ושל צבעים שלש שנים. מפני שהקיפן מרובה לזמן ארוך. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ז. הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ, הַמַּשְׁכִּיר חַיָּב בְּדֶלֶת, בְּנֶגֶר, בְּמַנְעוּל, וּבְכָל דָּבָר שֶׁמַּעֲשֶׂה אָמָן. אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַעֲשֶׂה אָמָן, הַשּׁוֹכֵר עוֹשֶׂהוּ. הַזֶּבֶל, שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְאֵין לַשּׁוֹכֵר אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַתַּנּוּר וּמִן הַכִּירַיִם בִּלְבָד:

ברטנורה (ז) **ובנגר**. שנועלין בו את הדלת ותוחבים אותו בקורת האסקופה: **הזבל של בעל הבית**. וכגון שנעשה זבל מתורי דאתו מעלמא. דאי מתורי דשוכר, הזבל של השוכר: **היוצא מן התנור**. אפר ונעשה זבל:

ח. הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ לְשָׁנָה, נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, נִתְעַבְּרָה לַשּׁוֹכֵר. הִשְׁכִּיר לוֹ לָחֳדָשִׁים, נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, נִתְעַבְּרָה לַמַּשְׁכִּיר. מַעֲשֶׂה בְצִפּוֹרִי בְּאֶחָד שֶׁשָּׂכַר מֶרְחָץ מֵחֲבֵרוֹ בִּשְׁנֵים עָשָׂר זָהֵב לַשָּׁנָה, מִדִּינַר זָהֵב לַחֹדֶשׁ, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְלִפְנֵי רַבִּי יוֹסֵי, וְאָמְרוּ יַחְלְקוּ אֶת חֹדֶשׁ הָעִבּוּר:

ברטנורה (ח) **נתעברה לשוכר**. לא ירבה לו שכר חודש, שהעיבור בכלל שנה: **מעשה בצפורי**. בגמרא פריך, מעשה לסתור, דהא רישא תנא או כולה דשוכר או כולה דמשכיר, ומייתי מעשה דיחלוקו. ומשני, חסורי מחסרא והכי קתני, ואם אמר לו בי"ב זהובים לשנה מדינר זהב לחודש, יחלוקו, דלא ידעינן אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, ומעשה נמי וכו'. ואין הלכה כרשב"ג ור' יוסי. אלא הלך אחר פחות שבלשונות. דקרקע בחזקת מרה קיימא. לפיכך כולו למשכיר, בין שהיה לשון ראשון פחות בין שהיה לשון אחרון פחות:

ט. הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ וְנָפַל, חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ בַּיִת. הָיָה קָטָן, לֹא יַעֲשֶׂנּוּ גָּדוֹל, גָּדוֹל, לֹא יַעֲשֶׂנּוּ קָטָן. אֶחָד, לֹא יַעֲשֶׂנּוּ שְׁנַיִם, שְׁנַיִם, לֹא יַעֲשֶׂנּוּ אֶחָד. לֹא יִפְחֹת מֵהַחֲלוֹנוֹת וְלֹא יוֹסִיף עֲלֵיהֶן, אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם:

ברטנורה (ט) **חייב להעמיד לו בית**. [לימי שכירתו]: **היה גדול לא יעשנו קטן וכו'**. והוא דהראה לו בית ואמר לו בית כזה אני משכיר לך. אבל העמידו על הבית ואמר לו בית זה אני משכיר לך, ונפל, אינו חייב לבנותו. ואם אמר לו בית סתם, יעמיד לו מקום שיקרא בית, בין גדול בין קטן:

גמרא בבא מציעא דף פ"ה ע"א

אָמַר רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רִבִּי יוֹנָתָן כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵירוֹ תּוֹרָה זוֹכֶה וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה שֶׁנֶּאֱמַר (ירמי' ט"ו) אִם תָּשׁוּב וַאֲשִׁיבְךָ לְפָנַי תַּעֲמוֹד וְכָל הַמְלַמֵּד אֶת בֶּן עַם הָאָרֶץ תּוֹרָה אֲפִלּוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר גְּזֵרָה מְבַטְּלָהּ בִּשְׁבִילוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְאִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל כְּפִי תִּהְיֶה אָמַר רִבִּי פַּרְנָךְ אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן כָּל שֶׁהוּא תַּלְמִיד חָכָם וּבְנוֹ תַּלְמִיד חָכָם וּבֶן בְּנוֹ תַּלְמִיד חָכָם שׁוּב אֵין תּוֹרָה פּוֹסֶקֶת מִזַּרְעוֹ לְעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' נ"ט) וַאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי וגו' לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ. וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אָמַר ה' מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. מַאי אָמַר ה' אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲנִי עֵרֵב לְךָ בַּדָּבָר הַזֶּה. מַאי מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. אָמַר רִבִּי יִרְמְיָה מִכָּאן וְאֵילָךְ תּוֹרָה מַחֲזֶרֶת עַל אַכְסַנְיָה שֶׁלָּהּ. רַב יוֹסֵף יָתִיב אַרְבְּעִין תַּעֲנִיתָא וְאַקְרִיּוּהוּ לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ יָתִיב אַרְבְּעִין תַּעֲנִיתָא אַחֲרִינִי וְאַקְרִיּוּהוּ לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ. יָתִיב מֵאָה תַּעֲנִיתָא אַחֲרִינִי אָתָא וְאַקְרִיּוּהוּ לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אָמַר מִכָּאן וְאֵילָךְ לֹא צְרִיכְנָא תּוֹרָה מַחֲזֶרֶת עַל אַכְסַנְיָה שֶׁלָּהּ. אָמַר רִבִּי חָמָא מַאי דִּכְתִיב (משלי י"ד) בְּלֶב נָבוֹן תָּנוּחַ חָכְמָה וּבְקֶרֶב כְּסִילִים תִּוָּדַע. בְּלֵב נָבוֹן תָּנוּחַ חָכְמָה זֶה תַּלְמִיד חָכָם בֶּן תַּלְמִיד חָכָם. וּבְקֶרֶב כְּסִילִים תִּוָּדַע זֶה תַּלְמִיד חָכָם בֶּן עַם הָאָרֶץ. אָמַר עוּלָא הֵיינוּ דְּאָמְרִי אֱינָשֵׁי אִסְתְּרָא בִּלְגִינָא קִישׁ קִישׁ קַרְיָא. אָמַר לֵיהּ רִבִּי יִרְמְיָה לְרִבִּי זֵירָא מַאי דִּכְתִיב (איוב ג') קְטוֹן וְגָדוֹל שָׁם הוּא וְעֶבֶד חָפְשִׁי מֵאֲדוֹנָיו אֲטוּ לֹא יְדַעְנַן דְּקָטוֹן וְגָדוֹל שָׁם הוּא אֶלָּא כָּל הַמַּקְטִין עַצְמוֹ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה נַעֲשָׂה גָּדוֹל לָעוֹלָם הַבָּא וְכָל הַמְשַׁמֵּשׁ עַצְמוֹ כְּעֶבֶד עַל דִּבְרֵי תוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה נַעֲשָׂה חָפְשִׁי לָעוֹלָם הַבָּא:

רש"י **אם תשוב**. ישראל למוטב בתוכחתך ואשיבך אלי ולפני תעמוד הקב"ה אמר לי שאעמוד ואתקיים לפניו אם אוכל להשיבכם: **יקר מזולל**. ת"ח מע"ה: מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם. הקב"ה אמר כך אני ערב מעתה שלא ימוש עד עולם: **ארבעין תעניתא**. שלא תפסוק תורה מזרעו: **תודע**. מודיע לכל ומתפאר בכתרה: **בן עם הארץ**. היינו בקרב כסילים משפחת כסילים: **אסתרא בלגינא**. סלע א' בלגין: **קיש קיש קריא**. דמקשקש ומשמיע קול ואם היה מלא סלעים לא היה משמיע קול:

זוהר משפטים דף קכ"ב ע"ב

זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל מִכָּל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה דְּמָארֵיהוֹן קָרֵי עֲלַיְיהוּ (דברים י"ד) וּבְךָ בָּחַר יְיָ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה. וּכְתִיב (שם) כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ (וְכֹלָּא חַד מִלָּה) וּכְתִיב (שם) בָּנִים אַתֶּם לַיְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְגוֹמֵר. תָּא חֲזֵי בְּשַׁעְתָּא דְּיִשְׂרָאֵל לָא אִתְכְּשָׁרוּ עוֹבְדַיְיהוּ מַה כְּתִיב (ישעיה ג') עַמִּי נוֹגְשָׂיו מֵעוֹלֵל וְנָשִׁים מָשְׁלוּ בוֹ. מָשְׁלוּ בוֹ דַיְיקָא וְהָא אוֹקִימְנָא מִלֵּי בְרָזָא דְּסִפְרָא דִּשְׁלֹמֹה מַלְכָּא וְהָכִי אִשְׁכְּחָן בֵּיהּ. תּוּ אִשְׁכְּחָן דְּכָל מָאן דְּאָכִיל הָאי מֵיכְלָא דְּאִתְחַבָּר כַּחֲדָא. אוֹ בְּשַׁעְתָּא חֲדָא אוֹ בְּסָעוּדְתָּא חֲדָא אַרְבְּעִין יוֹמִין

אִתְחַזְיָיא גַּדְיָא מְקַלְסָא בְקַלְפּוֹי לְגַבֵּי אִינּוּן דְּלְעֵילָא וְסִיעָתָא מִסְאֲבָא מִתְקָרְבִין בַּהֲדֵיהּ וְגָרִים לְאִתְעָרָא דִינִין בְּעַלְמָא דִינִין דְּלָא קַדִּישִׁין. וְאִי אוֹלִיד בַּר בְּאִינּוּן יוֹמִין אוֹזְפִין לֵיהּ נִשְׁמָתָא מִסְטָרָא אַחֲרָא דְּלָא אִצְטְרִיכָא. וּכְתִיב (ויקרא י"א) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים וְגוֹמֵר. אָתֵי לְאִסְתַּאֲבָא מְסָאֲבִין לֵיהּ וַדַּאי דִּכְתִיב (שם) וְנִטְמֵתֶם בָּם חָסֵר א' מְסַאֲבוּתָא אָטִימָא מִכֹּלָּא דִּלִית רְשׁוּ לְאִתְדַּכָּאָה הַכִי כִּשְׁאַר זִינֵי דְמְסָאֲבוּתָא דְמִתְדַּכִּין. וְתוּ דְּמִסְתַּפֵּי מֵחֵיוָון בִּישָׁן דְּהָא בְעֵינַיְיהוּ גַּדְיָא אִשְׁתְּכַח וְיָכִיל לְאַתְּזָקָא דְּהָא צַלְמָא דְּבַר נַשׁ אִתְעֲבַר מִנַּיהּ רִבִּי יֵיסָא שָׁאַל אִי שָׁרֵי לְמֵיכַל לְתַרְנְגוֹלָא בִּגְבִינָה אוֹ בְחַלָּבָא. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן אָסִיר לָךְ דְּלָא יָהִיב אִינֵישׁ פִּתְחָא לְזִינִין בִּישִׁין לָךְ לָךְ אָמְרִין נְזִירָא סְחוֹר סְחוֹר לְכַרְמָא לָא תִקְרַב וַדַּאי אָסִיר לָךְ הוּא דְּחוּמְרָא אִית בֵּיהּ כִּבְעִירָה לַשְׁחִיטָה וּמָאן דְּשָׁרֵי הָאי מַה כְּתִיב (עמוס ב) וַתַּשְׁקוּ אֶת הַנְּזִירִים יָיִן מָאן דְּשָׁרֵי הָאי כְּמָאן דְּשָׁרֵי הָאי וּכְתִיב (דברים יד) לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה כָּל לְאַכְלָלָא כֹּלָּא:

תרגום הזוהר אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל מִכָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁרִבּוֹנָם קָרָא עֲלֵיהֶם, וּבְךָ בָּחַר ה' לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה. וְכָתוּב, כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַה' אֱלֹקֶיךָ, וְכָתוּב, בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם וְגוֹ'. בֹּא וּרְאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינָם טוֹבִים, מַה כָּתוּב, עַמִּי נוֹגְשָׁיו מְעוֹלֵל וְנָשִׁים מָשְׁלוּ בוֹ, מָשְׁלוּ בוֹ הוּא בְּדִיּוּק, וְכָךְ הֶעֱמַדְנוּ הַדְּבָרִים בְּסוֹד הַסֵּפֶר שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, וְכָךְ מָצָאנוּ בּוֹ. עוֹד מָצָאנוּ שָׁם, שֶׁכָּל מִי שֶׁאוֹכֵל מַאֲכָל הַהוּא שֶׁל בָּשָׂר וְשֶׁל חֵלֶב בְּשָׁעָה אַחַת, אוֹ בְּסְעֻדָּה אַחַת, שֶׁהֵם מִתְחַבְּרִים יַחַד. אַרְבָּעִים יוֹם נִרְאֶה גְּדִי מְקוּלָּס בְּעוֹרוֹ, לְאֵלּוּ שֶׁל מַעְלָה, וַחֲבוּרָה שֶׁל הַטּוּמְאָה מִתְקָרֶבֶת עִמּוֹ, וְגוֹרֵם לְעוֹרֵר בָּעוֹלָם דִּינִים שֶׁאֵינָם קְדוֹשִׁים. וְאִם הוֹלִיד בֵּן בַּיָּמִים הָאֵלּוּ, מַשְׁאִילִים לוֹ נְשָׁמָה מִצַּד הָאַחֵר, שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לוֹ, וְכָתוּב, וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים וְגוֹ' הַבָּא לִטָּמֵא מְטַמְּאִים אוֹתוֹ וַדַּאי שֶׁכָּתוּב, וְנִטְמֵתֶם בָּם חָסֵר א', שֶׁהִיא טוּמְאָה אֲטוּמָה יוֹתֵר מִכָּל הַטּוּמְאוֹת, שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לְהִטָּהֵר כְּמוֹ שְׁאָר מִינֵי טוּמְאוֹת שֶׁמִּטַּהֲרוֹת. וְעוֹד שֶׁמִּפַּחֵד מֵחַיּוֹת רָעוֹת כִּי נִרְאֶה בְּעֵינֵיהֶם כְּמוֹ גְּדִי וִיכוֹלוֹת לְהַזִּיקוֹ, כִּי הַצֶּלֶם שֶׁל אָדָם נֶעֱבָר מִמֶּנּוּ. רִבִּי יֵיסָא הִתִּיר לֶאֱכוֹל תַּרְנְגוֹל בִּגְבִינָה אוֹ בְּחָלָב. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן אָסוּר לְךָ. שֶׁאִישׁ אֵינוֹ צָרִיךְ לָתֵת פֶּתַח לַמַּזִּיקִים הָרָעִים לְךָ לָךְ אוֹמְרִים לַנָּזִיר, סָבִיב סָבִיב, אֶל הַכֶּרֶם לֹא תִקְרָב. וַדַּאי הוּא אָסוּר כִּי יֵשׁ בּוֹ חוּמְרַת הַשְׁחִיטָה כְּמוֹ בִּבְהֵמָה. וּמִי שֶׁמַּתִּיר זֶה מַה כָּתוּב בּוֹ, וַתַּשְׁקוּ אֶת הַנְּזִירִים יָיִן, כִּי מִי שֶׁמַּתִּיר זֶה מַתִּיר זֶה. וְכָתוּב, לֹא תֹאכְלוּ כָּל תּוֹעֵבָה, לְכְלוֹל הַכֹּל.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פ"ב

א. מִי שֶׁיָּרַד לִטְבּוֹל אִם יָכוֹל לַעֲלוֹת וּלְהִתְכַּסּוֹת וְלִקְרוֹת קוֹדֶם שֶׁתָּנֵץ הַחַמָּה יַעֲלֶה וְיִתְכַּסֶּה וְיִקְרָא וְאִם הָיָה מִתְיָרֵא שֶׁמָּא תָּנֵץ הַחַמָּה קוֹדֶם שֶׁיִּקְרָא יִתְכַּסֶּה בַּמַּיִם שֶׁהוּא עוֹמֵד בָּהֶן וְיִקְרָא וְלֹא יִתְכַּסֶּה לֹא בַּמַּיִם הָרָעִים שֶׁרֵיחָן רַע וְלֹא בְּמֵי הַמִּשְׁרָה וְלֹא בְּמַיִם צְלוּלִין מִפְּנֵי שֶׁעֲרוָתוֹ נִרְאֵית בָּהֶן אֲבָל מִתְכַּסֶּה הוּא בְּמַיִם עֲכוּרִין שֶׁאֵין רֵיחָן רַע וְקוֹרֵא בְּמָקוֹמוֹ: **ב.** הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע לֹא יִרְמוֹז בְּעֵינָיו וְלֹא יְקָרוֹץ בְּשִׂפְתָיו וְלֹא יַרְאֶה בְּאֶצְבְּעוֹתָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה קְרִיאָתוֹ עֲרַאי וְאִם עָשָׂה כֵּן אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ הֲרֵי זֶה מְגוּנֶּה וְצָרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא וְאִם לֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ יָצָא. וְצָרִיךְ לְדַקְדֵּק בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ וְאִם לֹא דִּקְדֵּק יָצָא:

מוסר

מלוקט מספרי מוסר

אִם מִן הַשָּׁמַיִם סְיִיעוּךְ לְבַקֵּשׁ רְפוּאוֹת תְּעָלָה לְמַחֲלוֹתֶיךְ בְּתַמְרוּר עָוֹן פְּגַם הַבְּרִית פְּקַח עֵינֶיךְ וּרְאֵה כִּי תַחַת אֲשֶׁר הִרְבִּיתָ פֶּשַׁע בְּיִלְדֵי פֶּשַׁע זֶרַע שֶׁקֶר. טוֹב אֲשֶׁר תֶּאֱחוֹז שֶׁפַ"ע תַּחַת פֶּ"שַׁע וּבְזֶה תַּרְבֶּה הַשֶּׁפַע כִּי אִם תַּם הַקֵּצֶ"ף וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע. וְהוּא רֹאשֵׁי תֵּיבוֹת פֶּשַׁע פִּזּוּר שַׁבָּת עֲנָוָה וְחֶדֶל מֵעֲשׂוֹת הַפֶּשַׁע וְיִרְבֶּה הַשֶּׁפַע. מַתְחִיל בְּפֵ"א פִּזּוּר. פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד יָרֵבֶּה בְּצָדָקָה כְּפִי כֹּחוֹ יוֹם יוֹם וְלֹא יַעֲבוֹר יוֹם אֶחָד שֶׁלֹּא יִתֵּן צְדָקָה אִם מְעַט וְאִם הַרְבֵּה כִּי תַּחַת אֲשֶׁר הָיָה בְּפִשְׁעוֹ נִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף עַתָּה בְּצָדָקָה מְיַחֵד שֵׁם הַוי"ה בָּרוּךְ הוּא וְהוּא תִּקּוּן גָּדוֹל שֶׁהוּא פִּזּוּר נִיצוֹצוֹת הַקְּדוּשָׁה בִּמְקוֹם הַסִּטְרָא אַחֲרָא דַּרְגָּא דְמוֹתָא עַתָּה יְפַזֵּר מָמוֹנוֹ לְהַחֲיוֹת נְפָשׁוֹת אֶבְיוֹנִים הַבֵּט וּרְאֵה כֶּסֶף

משפטים יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֹ דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כב) וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: וַאֲרֵי יִנְצוּן גֻּבְרִין וְיִמְחוּן אִתְּתָא מַעֲדְיָא וְיִפְקוּן וַלְדָהָא וְלָא יְהֵי מוֹתָא אִתְגְּבָאָה יִתְגְּבֵי כְּמָא דִּי יְשַׁוִּי עֲלוֹהִי בַּעֲלַהּ דְּאִתְּתָא וְיִתֵּן עַל מֵימַר דַּיָּנַיָּא:

רש"י וכי ינצו אנשים. זה עם זה, ונתכון להכות את חברו והכה את האשה: ונגפו. אין נגיפה אלא לשון דחיפה והכאה, כמו (תהלים צא יב) פן תגוף באבן רגלך, (ירמיה יג טז) ובטרם יתנגפו רגליכם, (ישעיה ח יד) ולאבן נגף: ולא יהיה אסון. באשה: ענוש יענש. לשלם דמי ולדות לבעל שמין אותה, כמה היתה ראויה למכר בשוק להעלות בדמיה בשביל הריונה: ענוש יענש. יגבו ממון ממנו, כמו (דברים כב יט) וענשו אותו מאה כסף:

כאשר ישית עליו וגו' . כשיתבענו הבעל בבית דין להשית עליו עונש על כך: ונתן. המכה דמי ולדות: בפללים. על פי הדינים:

(כג) וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ: וְאִם מוֹתָא יְהֵא וְתִתֵּן נַפְשָׁא חֶלָף נַפְשָׁא:

רש"י ואם אסון יהיה. באשה: ונתתה נפש תחת נפש. רבותינו חולקין בדבר. יש אומרים נפש ממש, ויש אומרים ממון, אבל לא נפש ממש, שהמתכון להרג את זה והרג את זה פטור ממיתה ומשלם ליורשיו דמיו, כמו שהיה נמכר בשוק:

(כד) עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל: עֵינָא חֶלָף עֵינָא שִׁנָא חֶלָף שִׁנָא יְדָא חֶלָף יְדָא רַגְלָא חֶלָף רַגְלָא:

רש"י עין תחת עין. סמא עין חברו נותן לו דמי עינו, כמה שפחתו דמיו למכר בשוק, וכן כלם, ולא נטילת אבר ממש, כמו שדרשו רבותינו בפרק החובל (בבא קמא פד א) :

(כה) כְּוִיָּה תַּחַת כְּוִיָּה פֶּצַע תַּחַת פָּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה: כְּוָאָה חֶלָף כְּוָאָה פִּדְעָא חֶלָף פִּדְעָא מַשְׁקוֹפֵי חֶלָף מַשְׁקוֹפֵי:

רש"י כויה תחת כויה. מכות אש, ועד עכשיו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים, ועכשיו בשאין בה פחת דמים, אלא צער, כגון כואו בשפוד על צפרנו אומדים כמה אדם כיוצא בזה רוצה לטל להיות מצטער כך: פצע. היא מכה המוציאה דם, שפצע את בשרו, נברדור"א בלעז , הכל לפי מה שהוא אם יש בו פחת דמים נותן נזק, ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי ובשת וצער. ומקרא זה יתר הוא, ובהחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הצער אפלו במקום נזק, שאף על פי שנותן לו דמי ידו, אין פוטרין אותו מן הצער לומר הואיל וקנה ידו יש עליו לחתכה בכל מה שירצה, אלא אומרים יש לו לחתכה בסם, שאינו מצטער כל כך, וזה חתכה בברזל וצערו: חבורה. היא מכה שהדם נצרר בה ואינו יוצא, אלא שמאדים הבשר כנגדו ולשון חבורה [טי"א] בלעז [כתם] , כמו (ירמיה יג כג) ונמר חברברתיו ותרגומו משקופי, לשון חבטה בטדור"א בלעז , וכן ושדופת קדים (בראשית מא ו) שקיפן קדום, חבוטות ברוח, וכן על המשקוף (לעיל יב כג) על שם שהדלת נושק עליו:

(כו) וְכִי יַכֶּה אִישׁ אֶת עֵין עַבְדּוֹ אוֹ אֶת עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת עֵינוֹ: וַאֲרֵי יְמְחֵי גְּבַר יָת עֵינָא דְעַבְדֵּהּ אוֹ יָת עֵינָא דְאַמְתֵּהּ וִיחַבְּלִנַּהּ לְבַר חוֹרִין יְפַטְּרִנֵּהּ חֶלָף עֵינֵהּ:

רש"י את עין עבדו. כנעני, אבל עברי אינו יוצא בשן ועין, כמו שאמרנו אצל לא תצא כצאת העבדים (פסוק ז) : תחת עינו. וכן בעשרים וארבעה ראשי אברים אצבעות הידים והרגלים. ושתי אזנים והחוטם וראש הגויה, שהוא גיד האמה. ולמה נאמר שן ועין, שאם נאמר עין ולא נאמר שן, הייתי אומר מה עין שנברא עמו אף כל שנברא עמו, והרי שן לא

נברא עמו, ואם נאמר שן ולא נאמר עין, הייתי אומר אפלו שן תינוק שיש לה חליפין, לכך נאמר עין:

נביאים - ירמיה - פרק לה

(ז) וּבַיִת לֹא תִבְנוּ וְזֶרַע לֹא תִזְרָעוּ וְכֶרֶם לֹא תִטָּעוּ וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם כִּי בָּאֳהָלִים תֵּשְׁבוּ כָּל יְמֵיכֶם לְמַעַן תִּחְיוּ יָמִים רַבִּים עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם גָּרִים שָׁם: וּבִיתָא לָא תִבְנוּן וְזַרְעָא לָא תִזְרְעוּן וְכַרְמָא לָא תִצְבוּן וְלָא יְהִי לְכוֹן אֲרֵי בְּמַשְׁכְּנִין תֵּיתְבוּן כָּל יוֹמֵיכוֹן בְּדִיל דְּתִתְקַיְמוּן יוֹמִין סַגִּיאִין עַל אַפֵּי אַרְעָא דְּאַתּוּן דָּיְרִין תַּמָּן:

רש"י **באהלים תשבו** . במדבריות אשר אתם גריס שם לא היה להם חלק בארץ שבני גרים היו :

(ח) וַנִּשְׁמַע בְּקוֹל יְהוֹנָדָב בֶּן רֵכָב אָבִינוּ לְכֹל אֲשֶׁר צִוָּנוּ לְבִלְתִּי שְׁתוֹת יַיִן כָּל יָמֵינוּ אֲנַחְנוּ נָשֵׁינוּ בָּנֵינוּ וּבְנֹתֵינוּ: וְקַבֵּילְנָא לְמֵימָר יוֹנָדָב בַּר רֵכָב אֲבוּנָא לְכָל דְּפַקְדָנָא בְּדִיל דְּלָא לְמִשְׁתֵּי חֲמָרָא כָּל יוֹמָנָא אֲנַחְנָא נְשָׁנָא בְּנָנָא וּבְנָתָנָא: (ט) וּלְבֵלְתִּי בְּנוֹת בָּתִּים לְשִׁבְתֵּנוּ וְכֶרֶם וְשָׂדֶה וָזֶרַע לֹא יִהְיֶה לָנוּ: וּבְדִיל דְּלָא לְמִבְנֵי בָּתִּין לְמִתְבְּנָא וְכַרְמִין וְזַרְעִין לָא יְהִי לָנָא:

(י) וַנֵּשֶׁב בָּאֳהָלִים וַנִּשְׁמַע וַנַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּנוּ יוֹנָדָב אָבִינוּ: וְיָתֵבְנָא בְּמַשְׁכְּנִין וְקַבֵּילְנָא וַעֲבַדְנָא כְּכָל דְּפַקְדָנָא יוֹנָדָב אֲבוּנָא: (יא) וַיְהִי בַּעֲלוֹת נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶל הָאָרֶץ וַנֹּאמֶר בֹּאוּ וְנָבוֹא יְרוּשָׁלַם מִפְּנֵי חֵיל הַכַּשְׂדִּים וּמִפְּנֵי חֵיל אֲרָם וַנֵּשֶׁב בִּירוּשָׁלָם: וַהֲוָה כַּד סְלִיק נְבוּכַדְרֶאצַּר מַלְכָּא דְּבָבֶל עַל אַרְעָא וַאֲמַרְנָא אֵיתוּ וְנֵיעוֹל לִירוּשְׁלֵם מִן קֳדָם מַשִׁרְיָת כַּסְדָּאֵי וּמִן קֳדָם מַשִׁרְיָת אֲרָם וְיָתְבְנָא בִּירוּשְׁלֵם:

רש"י **ויהי בעלות נבוכדראצר** . על כרחנו באנו העיר לכך עכשיו אנו יושבים בבתים :

כתובים - משלי - פרק טז

(כד) צוּף דְּבַשׁ אִמְרֵי נֹעַם מָתוֹק לַנֶּפֶשׁ וּמַרְפֵּא לָעָצֶם: כַּבְרִיתָא דִּדוּבְשָׁא מַאֱמָרָא דְּבוּסְמָא חַלְיוּתָא דְּנַפְשָׁא וְאַסוּתָא לְגַרְמֵי:

רש"י **צוף דבש** . מתוק דבש , ברישק"ה בלע"ז : **אמרי נועם** . דברי תורה :

(כה) יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ וְאַחֲרִיתָהּ דַּרְכֵי מָוֶת: אִית אָרְחָא דְּמִתְחַזְיָא בְּעֵינֵי בְנֵי נָשָׁא דְּתִרְיצָא הִיא וְסוֹפָהּ אָרְחָתָא דְּמוֹתָא אִנּוּן:

רש"י **יש דרך** . שהוא ישר לפני איש :

(כו) נֶפֶשׁ עָמֵל עָמְלָה לּוֹ כִּי אָכַף עָלָיו פִּיהוּ: נַפְשָׁא דְּלַעַיָא לְעוּתָא תְּסוֹבַר דְּמָן פּוּמָא אָתֵי לַהּ כֵּיפָא:

רש"י **עמלה לו** . לצרכו הוא עמל : **כי אכף עליו פיו** . כשפיהו כופהו ותובע לו מאכל אז עמלו עומדת לו שאכל מה שעמל כבר :

(כז) אִישׁ בְּלִיַּעַל כֹּרֶה רָעָה וְעַל (שפתיו) שְׂפָתוֹ כְּאֵשׁ צָרֶבֶת: גַּבְרָא טָלוֹמָא חָפַר בִּישְׁתָּא וּבְשִׂפְוָתֵיהּ נוּרָא יָהֲבָא זְלִיקִי:

רש"י **כורה רעה** . בלבו חורש הרע : **ועל** . שפתיו כאש צרבת . הרעה כאש שורפת על שפתיו עד שמוציאה בפיו וגומרה : **כאש צרבת** . שורפת כמו (יחזקאל כא) ונצרבו בה כל פנים :

(כח) אִישׁ תַּהְפֻּכוֹת יְשַׁלַּח מָדוֹן וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף: גַּבְרָא מְהַפְּכָנָא יְגָרֵי תִּגְרֵי וְחַרְתָּנָא מַעֲרִיק רָחֲמַיהּ:

רש"י **ונרגן מפריד אלוף** . וע"י ריגונו ותרעומתו מפריד ממנו אלופו של עולם :

משנה מנחות פרק ד

א. הַתְּכֵלֶת אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת אֶת הַלָּבָן, וְהַלָּבָן אֵינוֹ מְעַכֵּב אֶת הַתְּכֵלֶת. תְּפִלָּה שֶׁל יָד אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת שֶׁל רֹאשׁ, וְשֶׁל רֹאשׁ אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת שֶׁל יָד. הַסֹּלֶת וְהַשֶּׁמֶן אֵינָן מְעַכְּבִין אֶת הַיַּיִן, וְלֹא הַיַּיִן מְעַכְּבָן. הַמַּתָּנוֹת שֶׁעַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן אֵינָן מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ:

ברטנורה (א) **התכלת אינה מעכבת את הלבן**. אע"ג דמצוה לתת שני חוטין של תכלת ושני חוטין של לבן, או חוט אחד של תכלת ושלשה חוטים של לבן, אפילו הכי אין זה מעכב את זה, ואם נתן ארבעתן [של תכלת או ארבעתן] של לבן, יצא: **תפלה של יד אינה מעכבת של ראש**. רמב"ם כתב, דוקא ששתיהן מצויין אצלו, אבל אם אין מצויה אצלו אלא אחת מהן לא יניח האחת עד שימצא האחרת, גזרינן שמא יטעה ויסמוך על אחת תמיד. וזה דלא כהלכתא. דמאן דאמר הכי בגמרא [מנחות מד.] הדר ביה, מכח מה שהקשו לו, ואלא מאן דלית ליה תרתי מצות חדא מצוה נמי לא לעביד, בתמיה. והלכה בין ששניהן מצויין אצלו בין שאין מצויין אצלו אינן מעכבות זו את זו. וכן הורו כל רבותי הלכה למעשה: **הסולת והשמן**. של מנחת נסכים: **אין מעכבין את היין**. של נסכים. שאם הביאו את היין בלא סולת ושמן, מנסכו: **המתנות של מזבח החיצון**. כגון ארבע מתנות של חטאת: **אין מעכבות זו את זו**. שאם לא נתן אלא אחת כיפר. דכתיב (דברים יב) ודם זבחיך ישפך, שפיכה אחת משמע:

ב. הַפָּרִים וְהָאֵילִים וְהַכְּבָשִׂים אֵינָן מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אִם הָיוּ לָהֶם פָּרִים מְרֻבִּים וְלֹא הָיוּ לָהֶם נְסָכִים, יָבִיאוּ פַּר אֶחָד וּנְסָכָיו וְלֹא יִקָּרְבוּ כֻּלָּן בְּלֹא נְסָכִין:

ברטנורה (ב) **הפרים והאילים והכבשים**. הנך דכתיבי בפרשת אמור אל הכהנים, והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן בקר אחד ואילים שנים, הבאים עם שתי הלחם של עצרת, אינן מעכבים הפרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים של מוספים של עצרת הכתובים בפרשת פינחס. שאין [שני] פרים של מוספים מעכבין

הפר של שתי הלחם, ולא הפר של שתי הלחם מעכב שני פרים של מוספים. וכן שני אילים של שתי הלחם אינן מעכבין האיל אחד של מוספים, ולא איל אחד של מוספים מעכב שני האילים של שתי הלחם. וכן הכבשים אין מעכבין אלו את אלו: ר' שמעון אומר אם היו להם פרים מרובין. כלומר, דמים כדי לקנות פרים כדי צרכן, ולא היו להם דמים לקנות נסכים, יביאו פר אחד ונסכיו. ומפיק לה מקרא דכתיב (יחזקאל מו) איפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו, וכי מדת פרים ואילים אחת היא, והלא מנחת פרים שלשה עשרון ומנחת אילים שני עשרון, אלא להודיעך שמוטב להביא פר אחד איל אחד עם איפתו מדה הראויה לו, מלהביא פרים מרובים ואילים מרובים בלא מנחתם. ואין הלכה כר' שמעון:

ג. הַפָּר וְהָאֵילִים וְהַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר אֵינָן מְעַכְּבִין אֶת הַלֶּחֶם, וְלֹא הַלֶּחֶם מְעַכְּבָן. הַלֶּחֶם מְעַכֵּב אֶת הַכְּבָשִׂים, וְהַכְּבָשִׂים אֵינָן מְעַכְּבִין אֶת הַלֶּחֶם, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס, לֹא כִי, אֶלָּא הַכְּבָשִׂים מְעַכְּבִין אֶת הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מְעַכֵּב אֶת הַכְּבָשִׂים, שֶׁכֵּן מָצִינוּ, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, קָרְבוּ כְבָשִׂים בְּלֹא לֶחֶם, אַף כָּאן יִקְרְבוּ כְבָשִׂים בְּלֹא לֶחֶם. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הֲלָכָה כְּדִבְרֵי בֶן נַנָּס, אֲבָל אֵין הַטַּעַם כִּדְבָרָיו, שֶׁכָּל הָאָמוּר בְּחֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים, קָרֵב בַּמִּדְבָּר. וְכָל הָאָמוּר בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, לֹא קָרֵב בַּמִּדְבָּר. מְשֻׁבָּאוּ לְאֶרֶץ, קָרְבוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ. וּמִפְּנֵי מָה אֲנִי אוֹמֵר יִקְרְבוּ כְבָשִׂים בְּלֹא לֶחֶם, שֶׁהַכְּבָשִׂים מַתִּירִין אֶת עַצְמָן (בְּלֹא לֶחֶם). לֶחֶם בְּלֹא כְבָשִׂים, אֵין לִי מִי יַתִּירֶנּוּ:

ברטנורה (ג) **הפר והאילים והכבשים והשעיר**. הבאים בגלל הלחם. וכולן עולות חוץ מן השעיר שהוא חטאת: **אין מעכבין את הלחם**. שאם הביאו שתי הלחם של עצרת בלא הקרבנות הללו, מקודשין: **הלחם מעכב את הכבשים**. הנך כבשים הן שני כבשים דשלמים שהוזקקו לתנופה עם הלחם: **והכבשים אין מעכבין את הלחם**. שאם לא נמצאו כבשים, מביאים שתי הלחם והן קדושים כאילו הביאום עם הכבשים: **קרבו כבשים בלא לחם**. שהרי לא היה להם לחם במדבר אלא המן: **הלכה כדברי בן ננס**. דכבשים מעכבים את הלחם: **אבל אין הטעם כדבריו**. דהוא אומר במדבר קרבו כבשים דשלמים, ולא היא: **שכל האמור בחומש הפקודים**. בספר במדבר. כגון קרבנות מוספים האמורים בפרשת פינחס, קרבו במדבר: **וכל האמור בתורת כהנים**. דהיינו בספר ויקרא. לא קרבו במדבר. והנך כבשים האמורים באמור אל הכהנים כגון הנך שבעה כבשים ופר ואילים לעולה דעל הלחם ושני כבשים דשלמים לא קרבו במדבר: לחם בלא כבשים אין לי מי יתירנו. שאין הלחם מותר באכילה לכהנים עד שיקרבו כבשים. והלכה כרבי שמעון:

ד. הַתְּמִידִין אֵינָן מְעַכְּבִין אֶת הַמּוּסָפִים, וְלֹא הַמּוּסָפִים מְעַכְּבִין אֶת הַתְּמִידִין, וְלֹא הַמּוּסָפִים מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. לֹא הִקְרִיבוּ כֶּבֶשׂ בַּבֹּקֶר, יַקְרִיבוּ בֵּין הָעַרְבַּיִם. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵימָתַי, בִּזְמַן שֶׁהָיוּ אֲנוּסִין אוֹ שׁוֹגְגִין. אֲבָל אִם הָיוּ מְזִידִין וְלֹא הִקְרִיבוּ כֶּבֶשׂ בַּבֹּקֶר, לֹא יַקְרִיבוּ בֵּין הָעַרְבַּיִם. לֹא הִקְטִירוּ קְטֹרֶת בַּבֹּקֶר, יַקְטִירוּ בֵּין הָעַרְבַּיִם. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְכֻלָּהּ הָיְתָה קְרֵבָה בֵּין הָעַרְבַּיִם, שֶׁאֵין מְחַנְּכִין אֶת מִזְבַּח הַזָּהָב אֶלָּא בְּקְטֹרֶת הַסַּמִּים (שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם), וְלֹא מִזְבַּח הָעוֹלָה אֶלָּא בְּתָמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְלֹא אֶת הַשֻּׁלְחָן אֶלָּא בְּלֶחֶם הַפָּנִים בַּשַּׁבָּת, וְלֹא אֶת הַמְּנוֹרָה אֶלָּא בְּשִׁבְעָה נֵרוֹתֶיהָ בֵּין הָעַרְבַּיִם:

ברטנורה (ד) התמידים אינן מעכבין את המוספים. בגמרא מפרש, דלעניין קדימה קאמר דאין מעכבין זה את זה, דאי בעי תמידין מקריב ברישא, ואי בעי מוספין מקריב ברישא, ואע"ג דכתיב וערך עליה העולה, ומשמע העולה דהיינו עולת תמיד תהא ראשונה לכל הקרבנות, אין זה אלא למצוה בעלמא אבל לא לעכב: **אמר ר' שמעון אימתי וכו'**. בגמרא מפרש דמתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, לא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערבים, במה דברים אמורים שלא נתחנך המזבח, אבל נתחנך המזבח יקריבו בין הערבים. אמר ר' שמעון אימתי בזמן שהיו אנוסים או שוגגים, אבל אם היו מזידים ולא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו בין הערבים. והכי פירושו, לא הקריבו התמיד של שחר לא יקריבו התמיד של בין הערבים, דהכי מדרש קרא, אם את הכבש אחד תעשה בבוקר הוכשר שני ליקרב בין הערבים, ואי לא לא. במה דברים אמורים שלא נתחנך מזבח, דהאי קרא בחינוך כתיב בפרשת ואתה תצוה, דכתיב לעיל מניה וזה אשר תעשה על המזבח. אבל נתחנך מזבח שכבר הקריב עליו קרבנות, אפילו לא הקריב תמיד של שחר יקריב תמיד של בין הערבים, דכתיב בפרשת פינחס ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבוקר וכנסכו, ובההוא קרא לא כתיב את הכבש האחד תעשה בבוקר, ותניא בספרי האי קרא למה נאמר והלא נאמר למעלה בפרשה ואת הכבש השני וגו', לפי שנאמר עמו את הכבש אחד תעשה בבוקר, הרי שלא הקריבו של שחר שומע אני שלא יקריבו של בין הערבים, תלמוד לומר קרא בתרא ואת הכבש השני, מגיד לך שאם לא הקריב של שחר יקריב של בין הערבים, אבל אם מזידים כו' לא יקריבו בין הערבים, אותן המזידים. אבל כהנים אחרים יכולים להקריב: לא הקטירו קטורת בבוקר יקטירו בין הערבים. דקטורת לא שכיחא בחד גברא שיקטיר קטורת פעמים רבות כמו בעולה, כדאמרינן ביומא שלא שנה בה אדם מעולם מפני שהיא מעשרת דכתיב (דברים לג) ישימו קטורה באפך וסמיך ליה ברך ה' חילו, הלכך לא קנסינן להו, שמתוך שהיא חביבה עליהם לא פשעי בה ואינו מצוי שיניחו אותה מזידין. ואין הלכה כר' שמעון בשתיהן:

שאין מחנכים את מזבח הזהב אלא בקטורת הסמים. של בין הערבים. דכתיב (שמות ל) בבוקר בהיטיבו את הנרות יקטירנה, כלומר כשמדשן את המנורה מן האפר שיש שם מהדלקת הנרות. ואי לאו דעבד הדלקה באורתא, מאי בעי למתקן בצפרא, אלמא חינוך המנורה בין הערבים. וכיון דמנורה נתחנכה בערב, קטורת נמי נתחנכה בערב, דכתיב (שם) ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה:

ה. חֲבִתֵּי כֹהֵן גָּדוֹל, לֹא הָיוּ בָאוֹת חֲצָיִים, אֶלָּא מֵבִיא עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם, וְחוֹצֵהוּ, וּמַקְרִיב מֶחֱצָה בַּבֹּקֶר, וּמֶחֱצָה בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְכֹהֵן שֶׁהִקְרִיב מֶחֱצָה בַּשַּׁחֲרִית וּמֵת וּמִנּוּ כֹהֵן אַחֵר תַּחְתָּיו, לֹא יָבִיא חֲצִי עִשָּׂרוֹן מִבֵּיתוֹ, וְלֹא חֲצִי עֶשְׂרוֹנוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן, אֶלָּא מֵבִיא עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם, וְחוֹצֵהוּ, וּמַקְרִיב מֶחֱצָה, וּמֶחֱצָה אָבֵד. נִמְצְאוּ שְׁנֵי חֲצָיִים קְרֵבִין, וּשְׁנֵי חֲצָיִים אוֹבְדִין, לֹא מִנּוּ כֹהֵן אַחֵר, מִשֶּׁל מִי הָיְתָה קְרֵבָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִשֶּׁל צִבּוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מִשֶּׁל יוֹרְשִׁים. וּשְׁלֵמָה הָיְתָה קְרֵבָה:

ברטנורה (ה) **חביתי כהן גדול**. מנחת כהן גדול שמביא בכל יום. ועל שם דכתיב בה (ויקרא ו) על מחבת בשמן תעשה, משום הכי קרי לה חביתין: **לא היו באות חצאין**. שלא יביא מביתו חצי עשרון בבוקר וחצי עשרון בערב: **לא חצי עשרונו של ראשון**. שנשאר מן העשרון שלם שהביא הראשון שמת ולא קרב אלא חציו: **ושני חציין אובדים**. חצי עשרונו של ראשון שמת, וחצי עשרונו של זה שעמד: **משל צבור**. דכתיב חק עולם, חק זה יהא משל עולם, כלומר משל צבור מתרומת הלשכה: **ר' יהודה אומר משל יורשים**. דכתיב (שם) והכהן המשיח תחתיו מבניו, והכי משמע, והכהן המשיח שמת, תחתיו אחד מבניו יעשה אותה: **ושלימה היתה קרבה**. כל זמן שהיא באה משל צבור לר' שמעון או משל יורשים לר' יהודה, שלימה היתה קרבה, עשרון שלם ולא חצי עשרון. ר' שמעון מפיק לה מכליל תקטר, שלא יקטירוה לחצאים אלא כולה כשהיא באה משל צבור. ור' יהודה מפיק לה מדכתיב מבניו יעשה אותה, כשאחד מבניו יקריב לאחר שמת אביו דהיינו היורשים, יעשה אותה ולא חציה. והלכה כר' יהודה שמשל יורשים היא באה:

גמרא מנחות דף מ"ג ע"א

תָּנוּ רַבָּנָן הַכֹּל חַיָּיבִין בְּצִיצִית כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים גֵּרִים נָשִׁים וַעֲבָדִים. רִבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר בְּנָשִׁים מִפְּנֵי שֶׁמִּצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא הוּא וְכָל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת. אָמַר מֹר הַכֹּל חַיָּיבִין בְּצִיצִית כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים פְּשִׁיטָא דְּאִי כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים פְּטִירֵי מָאן לִיחַיְּיבוּ. כֹּהֲנִים אִצְטְרִיכָא לֵיהּ סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא הוֹאִיל וּכְתִיב (דברים כ"ב) לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָךְ מָאן דִּלְאִ אִשְׁתְּרֵי כִּלְאַיִם לְגַבֵּיהּ בִּלְבִישָׁה הוּא דְּמִיחַיַּיב בְּצִיצִית הַנֵי כֹּהֲנִים הוֹאִיל וְאִשְׁתְּרֵי כִּלְאַיִם לְגַבַּיְיהוּ

לֹא לִיחַיְּיבוּ קָא מַשְׁמַע לָן נְהִי דְּאִשְׁתְּרִי בְּעִידַן עֲבוֹדָה בְּלֹא עִידַן עֲבוֹדָה לֹא אִשְׁתְּרִי. רִבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר בְּנָשִׁים מַאי טַעְמָא דְּרִבִּי שִׁמְעוֹן דְּתַנְיָא (במדבר ט"ז) וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ פָּרַט לִכְסוּת לַיְלָה אַתָּה אוֹמֵר פָּרַט לִכְסוּת לַיְלָה אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא פָּרַט לִכְסוּת סוֹמֵא כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ הֲרֵי כְּסוּת סוֹמֵא אָמוּר הָא מַה אֲנִי מְקַיֵּים וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ פָּרַט לִכְסוּת לַיְלָה, וּמַה רָאִיתָ לְרַבּוֹת כְּסוּת סוֹמֵא וּלְהוֹצִיא כְּסוּת לַיְלָה, מַרְבֶּה אֲנִי כְּסוּת סוֹמֵא שֶׁיֶּשְׁנָהּ בְּרְאִיָּה אֵצֶל אֲחֵרִים וּמוֹצִיא אֲנִי כְּסוּת לַיְלָה שֶׁאֵינָהּ בִּרְאִיָּיה אֵצֶל אֲחֵרִים. וְרַבָּנָן הָאי וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ מָאי עֲבַדֵי לֵיהּ מִבְּעֵי לְהוּ לְכִדְתַנְיָא (שם) וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם רְאֵה מִצְוָה זוּ וּזְכוֹר מִצְוָה אַחֶרֶת הַתְּלוּיָה בָּהּ וְאֵי זוּ זוּ קְרִיאַת שְׁמַע. דִּתְנַן מֵאֵימָתַי קוֹרִין אֶת שְׁמַע בְּשַׁחֲרִית מִשֶּׁיַּכִּיר בֵּין תְּכֵלֶת לְלָבָן. וְתַנְיָא אִידַךְ וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם רְאֵה מִצְוָה זוּ וּזְכוֹר מִצְוָה אַחֶרֶת הַסְּמוּכָה לָהּ וְאֵי זוּ זוּ מִצְוֹת כִּלְאַיִם דִּכְתִיב לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָךְ. תַּנְיָא אִידַךְ וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ כֵּיוָן שֶׁנִּתְחַיֵּב אָדָם בְּמִצְוָה זוּ נִתְחַיֵּב בְּכָל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן:

רש"י **שהזמן גרמא הוא**. דלילה לר"ש לאו זמן ציצית היא והוי ליה יום זמנו: **כהנים אשתרי כלאים לגבייהו**. אבנט דכתיב ביה שש ותכלת: **כסות סומא**. דחייב: **ורבנן**. דאית להו לילה זמן ציצית והוי מצוה שלא הזמן גרמא ונשים חייבות: **זו קריאת שמע**. דכשהכיר גוון של ציצית קורא את ק"ש: **כיון שנתחייב במצוה זו**. שהאיר היום נתחייב בכל המצות דרוב מצות נוהגת ביום (רבי שמעון הוא דפוטר בנשים דאי רבנן הא איכא נשים חייבות בה ופטורות מכמה מצות):

זוהר משפטים דף קכ"ג ע"ב

תָּאנָא בְּמַה זָכוּ דָּנִיֵּאל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה דְּאִשְׁתְּזִיבוּ מֵאִינּוּן נִסְיוֹנֵי אֶלָּא בְּגִין דְּלָא אִסְתַּאֲבוּ בְּמֵיכְלֵיהוֹן. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה כְּתִיב (דניאל א') וַיָּשֶׂם דָּנִיֵּאל עַל לִבּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִתְגָּאֵל בְּפַת בַּג הַמֶּלֶךְ וְגוֹמֵר. וְתָאנָא בִּסְתִימָא דְּמַתְנִיתִין מֵיכְלָא דְּהַהוּא רָשָׁע בִּשְׂרָא בְּחַלָּבָא הֲוָה וּגְבִינָה עִם בִּשְׂרָא בַּר מֵיכְלָן אַחֲרָנִין וְדָא סָלִיק לֵיהּ בְּפָתוֹרֵיהּ בְּכָל יוֹמָא. וְדָנִיֵּאל דְּאִסְתְּמַר מֵהָאי כַּד רְמוּ יָתֵיהּ לְגוּבָא דְּאַרְיָיוָתָא אִשְׁתְּלִים בְּצוּלְמָא דְּמַארֵיהּ (בראשית קצ"א א') וְלָא שַׁנֵּי צוּלְמֵיהּ לְצוּלְמָא אַחֲרָא וְעַל דָּא דַּחֲלוּ אַרְיָיוָתָא מִנֵּיהּ וְלָא חַבְּלוּהוּ. וְהַהוּא רָשָׁע בְּשַׁעְתָּא דְּמַלְכוּתָא אִתְעֲדֵי מִנֵּיהּ וְעִם חֵיוָות בְּרָא הֲוָה מָדוֹרֵיהּ אַעְדּוּ צוּלְמָא דְּאַנְפּוֹי מִנֵּיהּ וּמַהַהוּא יוֹמָא לָא אִתְחֲזֵי צוּלְמֵיהּ צוּלְמָא דְּבַר נָשׁ. וְכָל בְּעִירָא דְּאִתֵּי אִתְחֲזֵי לֵיהּ צוּלְמָא דְּזִינֵיהּ וְנוּקְבֵיהּ וַהֲווֹ אַתְיָין עֲלֵיהּ כֻּלְּהוּ וּבְכַמָּה זִמְנִין הֲווֹ אַכְלִין לֵיהּ חֵיוָות בְּרָא בַּר דְּאִתְגְּזַר הָאי עוֹנְשָׁא עֲלֵיהּ בְּגִין דִּכְתִיב (חבקוק א') וְהוּא בַּמְלָכִים יִתְקַלָּס בְּגִין כַּךְ כֹּלָּא יִתְקַלְקְסוּ בֵּיהּ כָּל הַהוּא זִמְנָא. תָּא חֲזֵי מַה כְּתִיב וּלְמִקְצַת יָמִים עָשְׂרָה נִרְאָה מַרְאֵיהֶם טוֹב מִכָּל הַיְלָדִים

הָאוֹכְלִים אֶת פַּת בַּג הַמֶּלֶךְ. נִרְאָה מַרְאֵיהֶם טוֹב דְּצוּלְמָא דְמָארֵיהוֹן לָא אַעְדִּיאוּ מִנֵּיהוֹן וּמֵאַחֲרִינֵי אַעְדִּיאוּ. מָאן גְּרִים הָאי בְּגִין דְּלָא אִתְנַעֲלוּ בְּגִיעוּלֵי מֵיכְלֵיהוֹן. זַכָּאָה חוּלְקֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דְּכְתִיב בֵּהּ (שמות כ"ב) וְאַנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי:

תרגום הזוהר לָמַדְנוּ, בַּמֶּה זָכוּ דָּנִיֵּאל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה, שֶׁנִּצְּולוּ מִנִּסְיוֹנוֹת הָאֵלּוּ, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִטְמְאוּ בְּמַאֲכָלָם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כָּתוּב, וַיָּשֶׂם דָּנִיֵּאל עַל לִבּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִתְגָּאֵל בְּפַת בַּג הַמֶּלֶךְ וְגוֹ', וְלָמַדְנוּ בְּסוֹד הַמִּשְׁנָה שֶׁהַמַּאֲכָל שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע, הָיָה בָּשָׂר בְּחָלָב, וּגְבִינָה עִם בָּשָׂר, חוּץ מִמַּאֲכָלִים אֲחֵרִים, וְזֶה עָלָה עַל שֻׁלְחָנוֹ בְּכָל יוֹם. וְדָנִיֵּאל שֶׁנִּשְׁמָר מִזֶּה, כְּשֶׁהִשְׁלִיכוּ אוֹתוֹ לְבוֹר הָאֲרָיוֹת, הָיָה שָׁלֵם בְּצֶלֶם רִבּוֹנוֹ, וְלֹא נִשְׁתַּנָּה צַלְמוֹ לְצֶלֶם אַחֵר, וְעַל כֵּן יָרְאוּ הָאֲרָיוֹת מִמֶּנּוּ, וְלֹא חִבְּלוּ אוֹתוֹ. וְרָשָׁע הַהוּא, בְּשָׁעָה שֶׁהַמַּלְכוּת הַסְּרָה מִמֶּנּוּ, וְעִם חַיּוֹת הַשָּׂדֶה הָיָה מְגוּרוֹ, הֲסָר צֶלֶם פָּנָיו מִמֶּנּוּ, וּמִיּוֹם הַהוּא לֹא נִרְאָה צַלְמוֹ כְּצֶלֶם הָאָדָם, וְכָל בְּהֵמָה שֶׁבָּאָה, נִרְאֶה לָהּ שֶׁהוּא צֶלֶם שֶׁל מִינָהּ, וּנְקֵבָה שֶׁלָּהּ, וְהָיוּ כֻּלָּם בָּאִים עָלָיו. וְהָרְבֵּה פְּעָמִים הָיוּ אוֹכְלִים אוֹתוֹ חַיּוֹת הַשָּׂדֶה לוּלֵא שֶׁנִּגְזַר עָלָיו אוֹתוֹ עֹנֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, וְהוּא בִּמְלָכִים יִתְקַלָּס. מִשּׁוּם זֶה כֻּלָּם יִתְקַלְּסוּ בּוֹ כָּל זְמַן הַהוּא. בֹּא וּרְאֵה, מַה כָּתוּב, וּלְמִקְצָת יָמִים עֲשָׂרָה נִרְאֶה מַרְאֵיהֶן טוֹב מִכָּל הַיְלָדִים הָאוֹכְלִים אֶת פַּת בַּג הַמֶּלֶךְ. נִרְאֶה מַרְאֵיהֶן טוֹב, שֶׁצֶּלֶם רִבּוֹנָם לֹא הֲסָר מֵהֶם, וּמַאֲחֵרִים הֲסָר. מִי גָּרַם זֶה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִגְעֲלוּ בְּגִעוּלֵי מַאֲכָלָם. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם, וְאַנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פ"ב

א. כֵּיצַד יְדַקְדֵּק יִשְׁמוֹר שֶׁלֹּא יְרַפֶּה הֶחָזָק וְלֹא יְחַזֵּק הָרָפֶה וְלֹא יְנִיחַ הַנָּד וְלֹא יְנִיד הַנָּח. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לִיתֵּן רֶיוַח בֵּין הַדְּבֵקִים בֵּין כָּל שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת הַדּוֹמוֹת שֶׁאַחַת מֵהֶן סוֹף תֵּיבָה וְהָאַחֶרֶת תְּחִלַּת תֵּיבָה הַסְּמוּכָה לָהּ כְּגוֹן בָּכָל לְבָבְךָ קוֹרֵא בְּכָל וְשׁוֹהֶה וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא לְבָבְךָ וְכֵן וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה הַכָּנָף פְּתִיל וְצָרִיךְ לְבָאֵר זַי"ן שֶׁל תִּזְכְּרוּ וְצָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בָּדָלֶ"ת שֶׁל אֶחָד כְּדֵי שֶׁיַּמְלִיכֵהוּ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְד' רוּחוֹת, וְצָרִיךְ שֶׁלֹּא יַחֲטוֹף בְּחֵי"ת כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא כְּאוֹמֵר אֵי חָד: **ב**. קוֹרֵא אָדָם שְׁמַע בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁיִּהְיֶה מְבִינָהּ וְהַקּוֹרֵא בְּכָל לָשׁוֹן צָרִיךְ לְהַזְהֵר מִדִּבְרֵי שִׁבּוּשׁ שֶׁבְּאוֹתָהּ הַלָּשׁוֹן וּמְדַקְדֵּק בְּאוֹתָהּ הַלָּשׁוֹן כְּמוֹ שֶׁמְּדַקְדֵּק בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ:

מוסר

מלוקט מספרי מוסר

תַּקָּנַת הַשָּׁבִים לִהְיוֹת עֲנָוִים וְנִשְׁבָּרֵי לֵב בֶּאֱמֶת וּגְדוֹלָה עֲנָוָה כְּאִלּוּ הִקְרִיב כָּל הַקָּרְבָּנוֹת וְהוּא מֻרְכָּבָה לִשְׁכִינָה וְאֵין תְּפִלָּתוֹ נִמְאֶסֶת וְאָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כִּי עַל יְדֵי הָעֲנָוָה אִם נִגְזַר עָלָיו מִיתָה מִתְבַּטֶּלֶת הַגְּזֵרָה. וְכֵן אִם נִגְזַר עָלָיו מִיתַת בָּנִים מִתְבַּטֶּלֶת הַגְּזֵרָה וְנִמְחָלִים

עָוֹנוֹתָיו וּמְמַיְּלָא רַוְוחָא שֶׁיִּתְכַּפֵּר לוֹ אֲשֶׁר חָטָא בִּפְגַם הַבְּרִית. וְתַחַת כִּי הָיָה נִדְחֶה וְנִתְעָב וְנֶאֱלָח עַתָּה אִם יִהְיֶה עָנְיו בֶּאֱמֶת יִהְיֶה מֻרְכָּבָה לִשְׁכִינָה וְיַרְבֶּה הַשֶּׂפַע וְאַדְרַבָּה הוּא יִהְיֶה צִנּוֹר לְהַמְשִׁיךְ הַשֶּׂפַע כִּי הַצַּדִּיק עַל יָדוֹ מַשְׁפִּיעִין הַשֶּׂפַע וְהוּא צִנּוֹר וּשְׁבִיל לְחִיּוּת הָעוֹלָם, וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ כָּל הָעוֹלָם נִזּוֹן בִּשְׁבִיל חֲנִינָא בְּנִי כִּי רִבִּי חֲנִינָא הוּא שְׁבִיל וְצִנּוֹר לְהוֹרִיד הַשֶּׂפַע לָעוֹלָם:

משפטים ליל שישי

תורה

צרוף יְהוָה

(כז) וְאִם שֵׁן עַבְדּוֹ אוֹ שֵׁן אֲמָתוֹ יַפִּיל לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת שִׁנּוֹ: וְאִם שֵׁנַּא דְעַבְדָּה אוֹ שִׁנָּא דְאַמְתָּהּ יַפֵּל לְבַר חוֹרִין יְפָטְרִנָּהּ חֶלְפָּ שִׁנָּהּ: (כח) וְכִי יִגַּח שׁוֹר אֶת אִישׁ אוֹ אֶת אִשָּׁה וָמֵת סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשּׁוֹר נָקִי: וַאֲרֵי יַגַּח תּוֹרָא יָת גַּבְרָא אוֹ יָת אִתְּתָא וִימוּת אִתְרְגָמָא יִתְרְגֵם תּוֹרָא וְלָא יִתְאֲכֵל יָת בִּסְרֵהּ וּמָרֵהּ דְתוֹרָא יְהֵי זַכָּאָה:

רש"י וכי יגח שור. אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף אלא שדבר הכתוב בהוה: ולא יאכל את בשרו. ממשמע שנאמר סקול יסקל השור, איני יודע שהוא נבלה, ונבלה אסורה באכילה, אלא מה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, שאפלו שחטו לאחר שנגמר דינו, אסור באכילה. בהנאה מנין, תלמוד לומר: ובעל השור נקי. כאדם האומר לחברו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום, זהו מדרשו. ופשוטו כמשמעו לפי שנאמר במועד וגם בעליו יומת, הצרך לומר בתם ובעל השור נקי:

(כט) וְאִם שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁם וְהוּעַד בִּבְעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת: וְאִם תּוֹר נָגַח הוּא מֵאֶתְמַלֵּי וּמְדַקַּמוֹהִי וְיִתְסְהֵד בְּמָרֵהּ וְלָא נָטְרֵהּ וְיִקְטוֹל גַּבְרָא אוֹ אִתְּתָא תּוֹרָא יִתְרְגֵם וְאַף מָרֵהּ יִתְקְטֵל:

רש"י מתמל שלשם. הרי שלש נגיחות: והועד בבעליו. לשון התראה בעדים, כמו (בראשית מג ג) העד העיד בנו האיש: והמית איש וגו' . לפי שנאמר וכי יגח, אין לי אלא שהמיתו בנגיחה, המיתו בנשיכה, דחיפה, רביצה, בעיטה מנין, תלמוד לומר והמית [מכל מקום] : וגם בעליו יומת. בידי שמים. יכול בידי אדם, תלמוד לומר (במדבר לה כא) מות יומת המכה רוצח הוא, על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו:

(ל) אִם כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו: אִם מָמוֹן יְשַׁוּוֹן עֲלוֹהִי וְיִתֵּן פּוּרְקַן נַפְשֵׁהּ כְּכֹל דִּי יְשַׁוּוּן עֲלוֹהִי:

רש"י אם כפר יושת עליו. "אם" זה אינו תלוי, והרי הוא כמו (לקמן כב כד) אם כסף תלוה, לשון אשר זה משפטו, שישיתו עליו בית דין כופר: ונתן פדיון נפשו. דמי נזק, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר דמי מזיק:

(לא) אוֹ בֵּן יִגָּח אוֹ בַת יִגָּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יֵעָשֶׂה לּוֹ: אוֹ לְבַר יִשְׁרָאֵל יַגַּח תּוֹרָא אוֹ לְבַת יִשְׁרָאֵל יַגַּח כְּדִינָא הָדֵין יִתְעֲבֵד לֵהּ:

רש"י או בן יגח. בן שהוא קטן: או בת. שהיא קטנה. לפי שנאמר והמית איש או אשה, יכול אינו חיב אלא על הגדולים, תלמוד לומר או בן יגח וגו' , לחייב על הקטנים כגדולים:

(לב) אִם עֶבֶד יִגַּח הַשּׁוֹר אוֹ אָמָה כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לַאדֹנָיו וְהַשּׁוֹר יִסָּקֵל: אִם לְעַבְדָא יַגַּח תּוֹרָא אוֹ לְאַמְתָא כְּסַף תְּלָתִין סִלְעִין יִתֵּן לְרִבּוֹנֵהּ וְתוֹרָא יִתְרְגֵם:

רש"י אם עבד' או אמה. כנעניים: שלשים שקלים יתן. גזרת הכתוב הוא, בין שהוא שוה אלף זוז, בין שאינו שוה אלא דינר. והשקל משקלו ארבעה זהובים שהם חצי אונקיא למשקל הישר של קולוניי"א :

(לג) וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר אוֹ כִּי יִכְרֶה אִישׁ בֹּר וְלֹא יְכַסֶּנּוּ וְנָפַל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמוֹר: וַאֲרֵי יִפְתַּח גְּבַר גּוֹב אוֹ אֲרֵי יִכְרֶה גְּבַר גּוֹב וְלָא יְכַסְנֵהּ וְיִפֵּל תַּמָּן תּוֹרָא אוֹ חֲמָרָא:

רש"י וכי יפתח איש בור. שהיה מכסה וגלהו: או כי יכרה. למה נאמר, אם על הפתיחה חיב, על הכריה לא כל שכן, אלא להביא כורה אחר כורה שהוא חיב: ולא יכסנו. הא אם כסהו, פטור, ובחופר ברשות הרבים דבר הכתוב: שור או חמור. הוא הדין לכל בהמה וחיה, שבכל מקום שנאמר שור וחמור, אנו למדין אותו שור שור משבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך (שמות כג יב) , מה להלן כל בהמה וחיה כשור. שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך (דברים ה יג) אף כאן, כל בהמה וחיה כשור, ולא נאמר שור וחמור אלא שור, ולא אדם, חמור, ולא כלים:

(לד) בַּעַל הַבּוֹר יְשַׁלֵּם כֶּסֶף יָשִׁיב לִבְעָלָיו וְהַמֵּת יִהְיֶה לּוֹ: מָרֵי דְּגֻבָּא יְשַׁלֵּם כַּסְפָּא יָתִיב לְמָרוֹהִי וּמֵיתָא יְהֵי דִּילֵהּ:

רש"י בעל הבור. בעל התקלה, אף על פי שאין הבור שלו, שעשאו ברשות הרבים, עשאו הכתוב בעליו להתחיב עליו בנזקיו: כסף ישיב לבעליו. ישיב, לרבות שוה כסף, ואפלו סבין: והמת יהיה לו. לנזק, שמין את הנבלה ונוטלה בדמים ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו:

(לה) וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: וַאֲרֵי יִגּוֹף תּוֹר דְּגַבַר יָת תּוֹרָא דְחַבְרֵהּ וימות וְזַבְּנוּן יָת תּוֹרָא חַיָּא וְיַפְלְגוּן יָת כַּסְפֵּהּ וְאַף יָת דְּמֵי מֵיתָא יְפַלְגוּן:

רש"י וכי יגף. ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשניו, כלן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה: שור איש. שור של איש: ומכרו את השור וגו' . בשוים הכתוב מדבר, שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתים, בין שהנבלה שוה הרבה, בין שהיא שוה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת, וזה חצי החי וחצי המת, נמצא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה, למדנו שהתם משלם חצי נזק, שמן השוין אתה למד לשאינן שוין, כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר. או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים, אמר הכתוב וחצו את שניהם, אם אמרת כן, פעמים שמזיק משתכר הרבה, כשהנבלה שוה למכר לנכרים הרבה יותר מדמי שור המזיק, ואי אפשר שיאמר הכתוב, שיהא המזיק נשכר. או פעמים שהנזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם, שחצי דמי שור המזיק שוין יותר מכל דמי שור הנזק, ואם אמרת כן, הרי תם חמור ממועד, על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין. ולמדך שהתם משלם חצי נזק, ומן השוין תלמד לשאינן שוין, שהמשתלם חצי נזקו שמין לו את הנבלה, ומה שפחתו דמיו בשביל המיתה, נוטל חצי הפחת והולך, ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חציו, ללמד שאין התם משלם אלא מגופו, ואם נגח ומת, אין הנזק נוטל אלא הנבלה, ואם אינה מגעת לחצי נזקו, יפסיד. או שור שוה מנה שנגח שור שוה חמש מאות זוז, אינו נוטל אלא את השור, שלא נתחייב התם לחיב את בעליו לשלם מן העליה:

(לו) אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְּעָלָיו שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם שׁוֹר תַּחַת הַשּׁוֹר וְהַמֵּת יִהְיֶה לוֹ: אוֹ אִתְיְדַע אֲרֵי תּוֹר נַגַח הוּא מֵאִתְמַלֵי וּמְדַקַמּוֹהִי וְלָא נָטְרֵהּ מָרֵהּ שַׁלָמָא יְשַׁלֵם תּוֹרָא חֲלַף תּוֹרָא וּמֵיתָא יְהֵא דִילֵהּ:

רש"י או נודע. או לא היה תם, אלא נודע כי שור נגח הוא היום, ומתמול שלשום, הרי שלש נגיחות: שלם ישלם שור. נזק שלם: והמת יהיה לו. לנזק, ועליו ישלים המזיק עד שישתלם נזק כל נזקו:

(לז) כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וּטְבָחוֹ אוֹ מְכָרוֹ חֲמִשָּׁה בָקָר יְשַׁלֵּם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה: אֲרֵי יִגְנוֹב גְּבַר תּוֹר אוֹ אִמַּר וְיִכְסִנֵּהּ אוֹ זַבְּנִנֵּהּ חַמְשָׁא תוֹרִין יְשַׁלֵּם חֲלָף תּוֹרָא וְאַרְבַּע עָנָא חֲלָף אִמְּרָא:

רש"י חמשה בקר וגו' . אמר רבן יוחנן בן זכאי חס המקום על כבודן של בריות, שור שהולך ברגליו ולא נתבזה בו הגנב לנשאו על כתפו, משלם חמשה, שה שנשאו על כתפו, משלם ארבעה הואיל ונתבזה בו. אמר רבי מאיר בא וראה כמה גדולה כחה של מלאכה, שור שבטלו ממלאכתו משלם חמשה, שה שלא בטלו ממלאכתו ארבעה: תחת

השור' תחת השה. שנאן הכתוב לומר, שאין מדת תשלומי ארבעה וחמשה נוהגת אלא בשור ושה בלבד:

כב (א) אִם בַּמַּחְתֶּרֶת יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְהֻכָּה וָמֵת אֵין לוֹ דָּמִים: אִם בְּמַחְתֵּרְתָּא יִשְׁתְּכַח גַּנָּבָא וְיִתְמְחֵי וִימוּת לֵית לֵהּ דָּם:

רש"י אם במחתרת. כשהיה חותר את הבית: אין לו דמים. אין זו רציחה, הרי הוא כמת מעיקרו. כאן למדתך תורה אם בא להרגך, השכם להרגו, וזה להרגך בא שהרי יודע הוא, שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממונו בפניו ושותק, לפיכך על מנת כן בא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו:

(ב) אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ: אִם עֵינָא דְסַהֲדָיָא נָפְלַת עֲלוֹהִי דְּמָא לֵהּ שַׁלָּמָא יְשַׁלֵּם אִם לֵית לֵהּ וְיִזְדַּבַּן בִּגְנֵבְתֵּהּ:

רש"י אם זרחה השמש עליו. אין זה אלא כמן משל אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך, כשמש הזה שהוא שלום בעולם, כך פשוט לך שאינו בא להרוג, אפילו יעמוד בעל הממון כנגדו, כגון אב החותר לגנוב ממון הבן, בידוע שרחמי האב על הבן, ואינו בא על עסקי נפשות: דמים לו. כחי הוא חשוב ורציחה היא, אם יהרגהו בעל הבית: שלם ישלם. הגנב ממון שגנב, ואינו חיב מיתה. ואונקלוס שתרגם אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי, לקח לו שטה אחרת, לומר שאם מצאוהו עדים קדם שבא בעל הבית, וכשבא בעל הבית נגדו, התרו בו, שלא יהרגהו, דמים לו, חיב עליו אם הרגו, שאחר שיש רואים לו, אין הגנב הזה בא על עסקי נפשות, ולא יהרוג את בעל הממון:

(ג) אִם הִמָּצֵא תִמָּצֵא בְיָדוֹ הַגְּנֵבָה מִשּׁוֹר עַד חֲמוֹר עַד שֶׂה חַיִּים שְׁנַיִם יְשַׁלֵּם: אִם אִשְׁתְּכָחָא יִשְׁתְּכַח בִּידֵהּ גְּנֵבְתָּא מִתּוֹר עַד חֲמַר עַד אִמַּר דְּאִנּוּן חַיִּין עַל חַד תְּרֵין יְשַׁלֵּם:

רש"י אם המצא תמצא בידו. ברשותו, שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור. כל דבר בכלל תשלומי כפל בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים, שהרי נאמר במקום אחר (פסוק ח) על שה על שלמה על כל אבדה וגו' ישלם שנים לרעהו: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים, אלא חיים או דמי חיים:

(ד) **שלישי** כִּי יַבְעֶר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת (בעירה) בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: אֲרֵי יאכֵיל גְּבַר חֶקֶל אוֹ כָרֶם וישַׁלַח יָת בְּעִירֵהּ וְיֵיכוֹל בַּחֶקַל אָחֳרָן שְׁפַר חַקְלֵהּ וּשְׁפַר כַּרְמֵהּ יְשַׁלֵּם:

רש"י כי יבער. את בעירה ובער. כלם לשון בהמה, כמו (במדבר כ ד) אנחנו ובעירנו: כי יבער. יוליך בהמותיו בשדה וכרם של חברו ויזיק אתו באחת משתי אלה או בשלוח בעירה, או בבעור. ופירשו רבותינו שלוח הוא נזקי מדרך כף רגל, ובער הוא נזקי השן

האוכלת ומבערת: בשדה אחר. בשדה של איש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמין את הנזק, ואם בא לשלם לו קרקע דמי נזקו, ישלם לו ממיטב שדותיו אם היה נזקו סלע יתן לו שוה סלע מעדית שיש לו. למדך הכתוב, שהנזקין שמין להם בעדית:

(ה) כִּי תֵצֵא אֵשׁ וּמָצְאָה קֹצִים וְנֶאֱכַל גָּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם הַמַּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה: אֲרֵי תִתַּפַּק נוּר וְיַשְׁכַּח כּוּבִין וְייכוּל גְּדִישִׁין אוֹ קָמָא אוֹ חַקְלָא שַׁלָּמָא יְשַׁלֵּם דְּאַדְלֵק יָת דְּלֶקְתָּא:

רש"י כי תצא אש. אפילו מעצמה: ומצאה קוצים. קרדונ"ש בלעז : ונאכל גדיש. שליחכה בקוצים עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחברת לקרקע: או השדה. שליחכה את נירו וצריך לניר אותה פעם שניה: שלם ישלם המבעיר. אף על פי שהדליק בתוך שלו והיא יצאה מעצמה על ידי קוצים שמצאה, חיב לשלם, לפי שלא שמר את גחלתו שלא תצא ותזיק:

(ו) כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: אֲרֵי יִתֵּן גְּבַר לְחַבְרֵהּ כְּסַף אוֹ מָנִין לְמִטַר וְיִתְגַּנְּבוּן מִבֵּית גַּבְרָא אִם יִשְׁתְּכַח גַּנָּבָא יְשַׁלֵּם עַל חַד תְּרֵין:

רש"י וגנב מבית האיש. לפי דבריו: אם ימצא הגנב. ישלם הגנב שנים לבעלים:

(ז) אִם לֹא יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ: אִם לָא יִשְׁתְּכַח גַּנָּבָא וְיִתְקָרֵב מָרֵי דְּבֵיתָא לְקֳדָם דַּיָּנַיָּא אִם לָא אוֹשִׁיט יְדֵהּ בְּמָא דְמַסַר לֵהּ חַבְרֵהּ:

רש"י אם לא ימצא הגנב. ובא השומר הזה שהוא בעל הבית: ונקרב. אל הדינין לדון עם זה ולשבע לו שלא שלח ידו בשלו:

(ח) עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנַיִם לְרֵעֵהוּ: עַל כָּל פִּתְגָם דְּחוֹב עַל תּוֹר עַל חֲמַר עַל אִמַּר עַל כְּסוּ עַל כָּל אֲבֻדְתָּא דִּי יֵימַר אֲרֵי הוּא דֵּין לְקֳדָם דַּיָּנַיָּא יֵיעוֹל דִּין תַּרְוֵיהוֹן דִּי יְחַיְבוּן דַּיָּנַיָּא יְשַׁלֵּם עַל חַד תְּרֵין לְחַבְרֵהּ:

רש"י על כל דבר פשע. שימצא שקרן בשבועתו, שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו, וירשיעוהו אלהים על פי העדים: ישלם שנים לרעהו. למדך הכתוב, שהטוען בפקדון לומר נגנב המנו, ונמצא שהוא עצמו גנבו, משלם תשלומי כפל. ואימתי בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים, שכך דרשו רבותינו זכרונם לברכה ונקרב בעל הבית אל האלהים, קריבה זו שבועה היא. אתה אומר לשבועה, או אינו אלא לדין, שכיון שבא לדין וכפר לומר נגנבה, מיד יתחיב כפל, אם באו עדים שהוא בידו. נאמר כאן שליחות יד, ונאמר

למטה שליחות יד (פסוק י) שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו, מה להלן שבועה אף כאן שבועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו אשר יאמר העד כי הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אצלך. עד הדינין יבא דבר שניהם ויחקרו את העדים, ואם כשרים הם וירשיעוהו לשומר זה, ישלם שנים, ואם ירשיעו את העדים, שנמצאו זוממין, ישלמו הם שנים לשומר. ורבותינו זכרונם לברכה דרשו כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שבועה אלא אם כן הודה במקצת לומר כך וכך אני חיב לך, והמותר נגנב ממני:

(ט) כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וְכָל בְּהֵמָה לִשְׁמֹר וּמֵת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה: אֲרֵי יִתֵּן גְּבַר לְחַבְרֵהּ חֲמַר אוֹ תוֹר אוֹ אִמַּר וְכָל בְּעִירָא לְמִטַּר וּמִית אוֹ אִתְבַּר אוֹ אִשְׁתְּבִי לֵית דְּחָזֵי:

רש"י כי יתן איש אל רעהו חמור או שור. פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם, לפיכך פטר בו את הגנבה, כמו שנאמר (פסוק ו) וגנב מבית האיש, אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית לשבועה, למדת שפוטר עצמו בשבועה זו. ופרשה זו אמורה בשומר שכר, לפיכך אינו פטור אם נגנבה, כמו שכתוב (פסוק יא) אם גנב יגנב מעמו ישלם, אבל על האונס, כגון מת מעצמו, או נשבר או נשבה בחזקה על ידי לסטים, ואין רואה שיעיד בדבר:

(י) שְׁבֻעַת יְהוָה תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם:
מוֹמְתָא דַיְיָ תְּהֵי בֵּין תַּרְוֵיהוֹן אִם לָא אוֹשִׁיט יְדֵהּ בְּמָא דְמָסַר לֵהּ חַבְרֵהּ וְיִקַּבֵּל מָרֵהּ מִנֵּהּ מוֹמָתָא וְלָא יְשַׁלֵּם:

רש"י שבועת ה' תהיה. ישבע שכן הא כדבריו, והוא לא שלח בה יד להשתמש בה לעצמו, שאם שלח בה יד, ואחר כך נאנסה, חיב באנסים: ולקח בעליו. השבועה: ולא ישלם. לו השומר כלום:

(יא) וְאִם גָּנֹב יִגָּנֵב מֵעִמּוֹ יְשַׁלֵּם לִבְעָלָיו: וְאִם אִתְגְּנָבָא יִתְגְּנֵב מֵעִמֵּהּ יְשַׁלֵּם לְמָרוֹהִי: (יב) אִם טָרֹף יִטָּרֵף יְבִאֵהוּ עֵד הַטְּרֵפָה לֹא יְשַׁלֵּם: אִם אִתְבָּרָא יִתְבַּר יַיְתִי סַהֲדִין דְּתִבְירָא לָא יְשַׁלֵּם:

רש"י אם טרף יטרף. על ידי חיה רעה: יבאהו עד. יביא עדים שנטרפה באונס, ופטור: הטרפה לא ישלם. אינו אומר טרפה לא ישלם, אלא הטרפה, יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם. טרפת חתול ושועל ונמיה משלם. טרפת זאב, ארי ודב ונחש אינו משלם. ומי לחשך לדון כן, שהרי כתיב ומת או נשבר או נשבה, מה מיתה שאין יכול להציל, אף שבר ושביה שאין יכול להציל:

(יג) וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם: וַאֲרֵי יִשְׁאַל גְּבַר מִן חַבְרֵהּ וְיִתְבַּר אוֹ מִית מָרֵהּ לֵית עִמֵּהּ שַׁלְמָא יְשַׁלֵּם:

רש"י וכי ישאל. בא ללמדך על השואל שחיב באונסין: בעליו אין עמו. אם בעליו שלשור אינו עם השואל במלאכתו:

(יד) אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם אִם שָׂכִיר הוּא בָּא בִּשְׂכָרוֹ: אִם מָרֵה עִמַּהּ לָא יְשַׁלֵּם אִם אֲגִירָא הוּא עַל בְּאַגְרֵהּ:

רש"י אם בעליו עמו. בין שהוא באותה מלאכה, בין שהוא במלאכה אחרת, היה עמו בשעת שאלה, אינו צריך להיות עמו בשעת שבירה ומיתה: אם שכיר הוא. אם השור אינו שאול אלא שכור, בא בשכרו. ליד השוכר הזה ולא בשאלה, ואין כל הנאה שלו, שהרי על ידי שכרו נשתמש, ואין לו משפט שואל להתחיב באנסין. ולא פרש מה דינו, אם כשומר חנם או כשומר שכר, לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל, שוכר כיצד משלם, רבי מאיר אומר כשומר חנם. רבי יוחנן אומר כשומר שכר:

(טו) וְכִי יְפַתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה: וַאֲרֵי יְשַׁדֵּל גְּבַר בְּתֻלְתָּא דְּי לָא מְאָרְסָא וְיִשְׁכּוּב עִמַּהּ קַיְמָא יְקַיְמִנַּהּ לֵהּ לְאִנְתּוּ:

רש"י וכי יפתה. מדבר על לבה עד ששומעת לו, וכן תרגומו וארי ישדל. שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי: מהר ימהרנה. יפסוק לה מהר כמשפט איש לאשתו, שכותב לה כתבה וישאנה:

משפטים יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(טז) אִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ לְתִתָּהּ לוֹ כֶּסֶף יִשְׁקֹל כְּמֹהַר הַבְּתוּלֹת: אִם מְצָבָּא לָא יְצָבֵּי אֲבוּהָא לְמִתְּנַהּ לֵהּ כַּסְפָּא יִתְקוֹל כְּמוֹהֲרֵי בְּתֻלְתָּא:

רש"י כמהר הבתולות. שהוא קצוב חמשים כסף אצל התופס את הבתולה ושוכב עמה באונס שנאמר (דברים כב כט) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנער חמשים כסף:

(יז) מְכַשֵּׁפָה לֹא תְחַיֶּה: חָרְשָׁא לָא תְחֵי:

רש"י מכשפה לא תחיה. אלא תומת בבית דין, ואחד זכרים ואחד נקבות, אלא שדבר הכתוב בהוה שהנשים מצויות מכשפות:

(יח) כָּל שֹׁכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת: כָּל דְּיִשְׁכּוּב עִם בְּעִירָא אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל:

רש"י כל שוכב עם בהמה מות יומת. בסקילה, רובע כנרבעת, שכתוב בהן (ויקרא כ טז) דמיהם בם:

(יט) זֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם בִּלְתִּי לַיהוָה לְבַדּוֹ: דְּדַבַּח לְטַעֲוַת עַמְמַיָּא יִתְקְטֵל אֱלָהֵן לְשָׁמָא דַיְיָ בִּלְחוֹדּוֹהִי:

רש"י לאלהים. לעבודה זרה. אלו היה נקוד לאלהים היה צריך לפרש ולכתב אחרים, עכשיו שאמר לאלהים, אין צריך לפרש אחרים, שכל למד ובית המשמשות בראש התבה אם נקודה בחטף, כגון למלך, למדבר, לעיר, צריך לפרש לאיזה מלך, לאיזה מדבר, לאיזה עיר, וכן למלכים, לרגלים צריך לפרש לאיזה, ואם אינו מפרש, כל מלכים במשמע, וכן לאלהים כל אלהים משמע, אפלו קדש, אבל כשהיא נקודה פת"ח, כמו למלך, למדבר, לעיר נודע באיזה מלך, באיזו מדבר ובאיזה עיר מדבר, וכן לאלהים, לאותן שהזהרתם עליהם במקום אחר, כיוצא בו (תהלים פו ח) אין כמוך באלהים, לפי שלא פרש הצרך לנקד פתח: יחרם. יומת. ולמה נאמר יחרם, והלא כבר נאמר בו מיתה במקום אחר (דברים יז ה) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' , אלא לפי שלא פרש על איזו עבודה חיב מיתה, שלא תאמר כל עבודות במיתה, בא ופרש לך כאן זובח לאלהים יחרם, לומר לך, מה זביחה עבודה הנעשית בפנים לשמים, אף אני מרבה המקטיר והמנסך והמשתחוה, שהן עבודת בפנים וחיבים עליהם לכל עבודה זרה בין שדרכה לעבדה בכך, בין שאין דרכה לעבדה בכך, אבל שאר עבודות, כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק, אינו במיתה, אלא באזהרה:

(כ) וְגֵר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְגִיּוֹרֶא לָא תוֹנוּן וְלָא תְעִיקוּן לֵהּ אֲרֵי דַיְרִין הֲוֵיתוּן בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י וגר לא תונה. אונאת דברים, קונטרלייר"ר בלעז [לקנטר] , כמו (ישעיה מט כו) והאכלתי את מוניך את בשרם: ולא תלחצנו. בגזלת ממון: כי גרים הייתם. אם הוניתו, אף הוא יכול להונותך ולומר לך אף אתה מגרים באת, מום שבך אל תאמר לחברך. כל לשון גר, אדם שלא נולד באותה מדינה, אלא בא ממדינה אחרת לגור שם:

(כא) כָּל אַלְמָנָה וְיָתוֹם לֹא תְעַנּוּן: כָּל אַרְמְלָא וְיַתָּם לָא תְעַנּוּן:

רש"י כל אלמנה ויתום לא תענון. הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב בהווה, לפי שהם תשושי כח ודבר מצוי לענותם:

(כב) אִם עַנֵּה תְעַנֶּה אֹתוֹ כִּי אִם צָעֹק יִצְעַק אֵלַי שָׁמֹעַ אֶשְׁמַע צַעֲקָתוֹ: אִם עַנָּאָה תְעַנֵּי יָתֵהּ אֲרֵי אִם מְקָבֵל יְקַבֵּל קֳדָמַי קֳבָלָא אֶקְבֵּל קְבִלְתֵּהּ:

רש"י אם ענה תענה אתו. הרי זה מקרא קצר, גזם ולא פרש ענשו, כמו (בראשית ד טו) לכן כל הרג קין גזם ולא פרש ענשו אף כאן אם ענה תענה אתו, לשון גזום, כלומר סופך לטול את שלך, למה, כי אם צעק יצעק אלי וגו' :

(כג) וְחָרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם בֶּחָרֶב וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אַלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יְתֹמִים: וְיִתְקֹף רוּגְזִי וְאֶקְטוֹל יָתְכוֹן בְּחַרְבָּא וְיֶהֱוְיָן נְשֵׁיכוֹן אַרְמְלִין וּבְנֵיכוֹן יַתָּמִין:

רש"י והיו נשיכם אלמנות. ממשמע שנאמר והרגתי אתכם, איני יודע שנשיכם אלמנות ובניכם יתומים, אלא הרי זו קללה אחרת, שיהיו הנשים צרורות כאלמנות חיות, שלא יהיו עדים למיתת בעליהן ותהיינה אסורות להנשא והבנים יהיו יתומים, שלא יניחום בית דין לירד לנכסי אביהם לפי שאין יודעים אם מתו אם נשבו:

(כד) אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הֶעָנִי עִמָּךְ לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה לֹא תְשִׂימוּן עָלָיו נֶשֶׁךְ: אִם כַּסְּפָּא תוֹזֵף בְּעַמִּי לְעַנְיָא דִּי עִמָּךְ לָא תְהֵי לֵהּ כְּרַשְׁיָא לָא תְשַׁוְּוֹן עֲלוֹהִי חִבּוּלְיָא:

רש"י אם כסף תלוה את עמי. רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה רשות, חוץ משלשה וזה אחד מהן: את עמי. עמי וגוי, עמי קדם. עני ועשיר, עני קדם. עניי עירך ועניי עיר אחרת, עניי עירך קודמין. וזה משמעו אם כסף תלוה, את עמי תלוהו, ולא לגוי ולאיזה מעמי, את העני, ולאיזה עני לאותו שעמך. דבר אחר את העני, שלא תנהג בו מנהג בזיון בהלואה, שהוא עמי: את העני עמך. הוי מסתכל בעצמך כאלו אתה העני: לא תהיה לו כנשה. לא תתבענו בחזקה, אם אתה יודע שאין לו, אל תהי דומה עליו כאלו הלויתו, אלא כאלו לא הלויתו, כלומר לא תכלימהו: נשך. רבית שהוא כנשיכת נחש, שנושך חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאום הוא מבצבץ ונופח עד קדקדו, כך רבית, אינו מרגיש ואינו נכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה:

(כה) אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ: אִם מַשְׁכּוֹנָא תִסַּב כְּסוּתָא דְחַבְרָךְ עַד מֵעַל שְׁמְשָׁא תְּתֵיבְנֵהּ לֵהּ:

רש"י אם חבל תחבל. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלואה, אלא שממשכנין את הלוה, כשמגיע הזמן ואינו פורע. חבל תחבול כפל לך בחבלה, עד כמה פעמים, אמר הקדוש ברוך הוא כמה אתה חיב לי, והרי נפשך עולה אצלי כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון ומתחיבת לפני, ואני מחזירה לך, אף אתה טול והשב טול והשב: עד בא השמש תשיבנו לו. כל היום תשיבנו לו עד בא השמש, וכבוא השמש תחזור ותטלנו, עד שיבא בקר של מחר, ובכסות יום הכתוב מדבר, שאין צריך לה בלילה:

(כו) כִּי הִוא (כסותה) כְסוּתוֹ לְבַדָּהּ הִוא שִׂמְלָתוֹ לְעֹרוֹ בַּמֶּה יִשְׁכָּב וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי חַנּוּן אָנִי: אֲרֵי הִיא כְסוּתֵהּ בִּלְחוֹדַהּ הִיא תּוֹתְבֵהּ לְמַשְׁכֵּיהּ בְּמָא יִשְׁכּוּב וְיהֵי אֲרֵי יְקַבֵּל קֳדָמַי וֶאֱקַבֵּל קְבִלְתֵּהּ אֲרֵי חַנָּנָא אֲנָא:

רש"י כי הוא כסותה. זו טלית: שמלתו. זו חלוק: במה ישכב. לרבות את המצע:

(כז) **רביעי** אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל וְנָשִׂיא בְעַמְּךָ לֹא תָאֹר: דַּיָּנָא לָא תְקִיל וְרַבָּא בְעַמָּךְ לָא תְלוּט:

רש"י אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לברכת השם, ואזהרה לקללת דין:

(כח) מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֶּן לִי: בְּכוֹרְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר בּוֹכְרָא דִבְנָיךְ תַּפְרֵשׁ קֳדָמָי:

רש"י מלאתך. חובה המטלת עליך כשתתמלא תבואתך להתבשל, והם בכורים: ודמעך. התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע: לא תאחר. לא תשנה סדר הפרשתן, לאחר את המקדם ולהקדים את המאחר, שלא יקדים תרומה לבכורים ומעשר לתרומה: בכור בניך תתן לי. לפדותו בחמש סלעים מן הכהן. והלא כבר צוה עליו במקום אחר, אלא כדי לסמוך לו כט כן תעשה לשורך. מה בכור אדם לאחר שלשים יום פודהו שנאמר (במדבר יח טז) ופדויו מבן חדש תפדה, אף בכור בהמה דקה [גסה] מטפל בו שלשים יום ואחר כך נותנו לכהן: שבעת ימים יהיה עם אמו. זו אזהרה לכהן, שאם בא למהר את הקרבתו, לא ימהר קדם שמונה, לפי שהוא מחסר זמן: ביום השמיני תתנו לי. יכול יהא חובה לבו ביום, נאמר כאן שמיני, ונאמר להלן (ויקרא כב כז) ומיום השמיני והלאה ירצה, מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני ולהלן, אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן, וכן משמעו וביום השמיני אתה רשאי לתנו לי:

(כט) כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרְךָ לְצֹאנֶךָ שִׁבְעַת יָמִים יִהְיֶה עִם אִמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִּתְּנוֹ לִי: כֵּן תַּעֲבֵד לְתוֹרָךְ לְעָנָךְ שִׁבְעָא יוֹמִין יְהֵי עִם אִמֵּהּ בְּיוֹמָא תְמִינָאָה תִּפְרְשִׁנֵּהּ קֳדָמָי: (ל) וְאַנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּן לִי וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ לַכֶּלֶב תַּשְׁלִכוּן אֹתוֹ: וְאֱנָשִׁין קַדִּישִׁין תְּהוֹן קֳדָמָי וּבְשַׂר תְּלִישׁ מִן חֵיוָא חַיְתָא לָא תֵיכְלוּן לְכַלְבָּא תִּרְמוּן יָתֵהּ:

רש"י ואנשי קדש תהיון לי. אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבלות וטרפות הרי אתם שלי, ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה טרפה. אף בבית כן, אלא שדבר הכתוב בהוה, מקום שדרך בהמות לטרף, וכן (דברי כב כז) כי בשדה מצאה, וכן (שם כג יא) אשר לא יהיה טהור מקרה לילה, הוא הדין מקרה יום, אלא שדבר הכתוב בהוה. ואונקלוס תרגם ובשר תליש מן חיוא חיא, בשר שנתלש על ידי טרפת זאב או ארי, מן חיה כשרה או מבהמה כשרה בחייה: לכלב תשלכון אתו. אף הגוי ככלב, או אינו אלא כלב כמשמעו, תלמוד לומר בנבלה (דבי יד כא) או מכר לנכרי, קל וחמר לטרפה שמתרת בכל הנאות. אם כן מה תלמוד לומר לכלב, למדך הכתוב שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, שנאמר (שמות יא ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, אמר הקדוש ברוך הוא תנו לו שכרו:

כג (א) לֹא תִשָּׂא שֵׁמַע שָׁוְא אַל תָּשֶׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע לִהְיֹת עֵד חָמָס: לָא תְקַבֵּל שְׁמַע דְּשִׁקְרָ לָא תְשַׁוִּי יְדָךְ עִם חַיָּבָא לְמֶהֱוֵי לֵהּ סָהִיד שְׁקָר:

רש"י לא תשא שמע שוא. כתרגומו לא תקבל שמע דשקר, אזהרה למקבל לשון הרע, ולדין, שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חברו: אל תשת ידך עם רשע. הטוען את חברו תביעת שקר, שהבטיחהו להיות לו עד חמס:

(ב) לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעֹת וְלֹא תַעֲנֶה עַל רִב לִנְטֹת אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת: לָא תְהֵי בָּתַר סַגִיאִין לְאַבָאשָׁא וְלָא תִתְמְנַע מִלְאַלָפָא מָא דִבְעֵינָךְ עַל דִינָא בָּתַר סַגִיאֵי שְׁלַם דִינָא:

רש"י לא תהיה אחרי רבים לרעת. יש במקרא זה מדרשי חכמי ישראל, אבל אין לשון המקרא מישב בהן על אפניו. מכאן דרשו שאין מטין לחובה בהכרעת דין אחד, וסוף המקרא דרשו אחרי רבים להטות, שאם יש שנים במחיבין יותר על המזכין, הטה הדין על פיהם לחובה ובדיני נפשות הכתוב מדבר, ואמצע המקרא דרשו ולא תענה על רב, על רב, שאין חולקין על מפלא שבבית דין, לפיכך מתחילין בדיני נפשות מן הצד, לקטנים שבהן שואלין תחלה, שיאמרו את דעתם. לפי דברי רבותינו כך פתרון המקרא לא תהיה אחרי רבים לרעות לחייב מיתה בשביל דין אחד, שירבו המחיבין על המזכין ולא תענה על הרב לנטות מדבריו, ולפי שהוא חסר יו"ד דרשו בו כן. אחרי רבים להטת ויש רבים שאתה נוטה אחריהם, ואימתי, בזמן שהן שנים המכריעין במחיבין יותר מן המזכין, וממשמע שנאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני אבל היה עמהם לטובה, מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי אחד לזכות ועל פי שנים לחובה. ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעינך על דינא, ולשון העברי, לפי התרגום, כך הוא נדרש לא תענה על ריב לנטת אם ישאלך דבר למשפט, לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק עצמך מן הריב, אלא הוי דן אותו לאמתו. ואני אומר לישבו על אפניו כפשוטו, כך פתרונו: לא תהיה אחרי רבים לרעת. אם ראית רשעים מטין משפט, לא תאמר הואיל ורבים הם, הנני נוטה אחריהם: ולא תענה על רב לנטת וגו' . ואם ישאל הנדון על אותו המשפט אל תעננו על הריב דבר הנוטה אחרי אותן רבים להטות את המשפט מאמתו אלא אמור את המשפט כאשר הוא, וקלר יהא תלוי בצואר הרבים:

(ג) וְדָל לֹא תֶהְדַּר בְּרִיבוֹ: וְעַל מִסְכֵּינָא לָא תְרַחֵם בְּדִינֵהּ:

רש"י לא תהדר. לא תחלוק לו כבוד לזכותו בדין ולומר דל הוא, אזכנו ואכבדנו:

(ד) כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אֹיִבְךָ אוֹ חֲמֹרוֹ תֹּעֶה הָשֵׁב תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ: אֲרֵי תִפְגַע תּוֹרָא דְסָנְאָךְ אוֹ חֲמָרֵהּ דְטָעֵי אָתָבָא תְתִיבִנֵהּ לֵהּ: (ה) כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שֹׂנַאֲךָ רֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ וְחָדַלְתָּ מֵעָזֹב לוֹ עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ: אֲרֵי תֶחֱזֵי חֲמָרָא דְסָנְאָךְ רְבִיעַ תְּחוֹת טוֹעֲנֵיהּ וְתִתְמְנַע מִלְמִשְׁבַּק לֵהּ מִשְׁבַּק תִּשְׁבּוֹק מָא דִבְלִבְּךָ עֲלוֹהִי וּתְפָרֵק עִמֵּהּ:

רש"י כי תראה חמור שנאך וגו' . הרי כי משמש בלשון דלמא, שהוא מארבע לשונות של שמושי כי וכה פתרונו שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו: וחדלת מעזב לו. בתמיהה: עזב תעזב עמו. עזיבה זו לשון עזרה, וכן (דברים לב לו) עצור ועזוב, וכן (נחמיה ג ח) ויעזבו ירושל ם עד החומה, מלאוה עפר לעזוב ולסיע את חוזק החומה. כיוצא בו (דברים ז יז) כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וגו' , שמא תאמר כן, בתמיהה, לא תירא מהם. ומדרשו, כך דרשו רבותינו כי תראה וחדלת פעמים שאתה חדל ופעמים שאתה עוזר. הא כיצד, זקן ואינו לפי כבודו, וחדלת, או בהמת נכרי ומשאוי ישראל, וחדלת: עזב תעזב עמו. לפרק המשא. מלמשקל ליה, מלטול משאוי ממנו:

(ו) **חמישי** לֹא תַטֶּה מִשְׁפַּט אֶבְיֹנְךָ בְּרִיבוֹ: לָא תַצְלֵי דִּין מִסְכֵּינָךְ בְּדִינֵהּ:

רש"י אבינך. לשון אובה, שהוא מדולדל ותאב לכל טובה:

(ז) מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק וְנָקִי וְצַדִּיק אַל תַּהֲרֹג כִּי לֹא אַצְדִּיק רָשָׁע: מִפִּתְגָמָא דְשַׁקְרָא תֵּרַי רַחְיק וְזַכֵּי וְדִי נְפַק (דכי) מִן דִּינָא לָא תְקָטוֹל אֲרֵי לָא אֱזַכֵּי חַיָבָא:

רש"י ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מבית דין חיב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות, שמחזירין אותו, תלמוד לומר ונקי אל תהרג וזה אף על פי שאינו צדיק, שלא נצטדק בבית דין, מכל מקום נקי הוא מדין מיתה, שהרי יש לך לזכותו. ומנין ליוצא מבית דין זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה, שאין מחזירין אותו לבית דין לחיבו תלמוד לומר וצדיק אל תהרוג, וזה צדיק הוא, שנצטדק בבית דין: כי לא אצדיק רשע. אין עליך להחזירו, כי אני לא אצדיקנו בדיני, אם יצא מידך זכאי, יש לי שלוחים הרבה להמיתו במיתה שנתחייב בה:

(ח) וְשֹׁחַד לֹא תִקָּח כִּי הַשֹּׁחַד יְעַוֵּר פִּקְחִים וְיסַלֵּף דִּבְרֵי צַדִּיקִים: וְשׁוֹחֲדָא לָא תְקַבֵּל אֲרֵי שׁוֹחֲדָא מְעַוֵר עֵינֵי חַכִּימִין וּמְקַלְקֵל פִּתְגָמִין תְּרִיצִין:

רש"י ושחד לא תקח. אפלו לשפוט אמת, וכל שכן כדי להטות הדין, שהרי כדי להטות את הדין נאמר כבר לעיל לא תטה משפט: יעור פקחים. אפלו חכם בתורה ונוטל שחד, סוף שתטרף דעתו עליו, וישתכח תלמודו, ויכהה מאור עיניו: ויסלף. כתרגומו ומקלקל: דברי צדיקים. דברים המצדקים, משפטי אמת, וכן תרגומו פתגמין תריצין. ישרים:

(ט) וְגֵר לֹא תִלְחָץ וְאַתֶּם יְדַעְתֶּם אֶת נֶפֶשׁ הַגֵּר כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: וְגִיוֹרָא לָא תְעִיקוּן וְאַתּוּן יְדַעְתּוּן יָת נַפְשָׁא דְגִיוֹרָא אֲרֵי דַיָרִין הֲוֵיתוּן בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י וגר לא תלחץ. בהרבה מקומות הזהירה תורה על הגר מפני שסורו רע: את נפש הגר. כמה קשה לו כשלוחצים אותו:

(י) וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת אַרְצֶךָ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ: וְשִׁית שְׁנִין תִּזְרַע יָת אַרְעָךְ וְתִכְנוֹשׁ יָת עֲלַלְתַּהּ:

רש"י ואספת את תבואתה. לשון הכנסה לבית, כמו (דברים כב ב) ואספתו אל תוך ביתך:

(יא) וְהַשְּׁבִיעִת תִּשְׁמְטֶנָּה וּנְטַשְׁתָּהּ וְאָכְלוּ אֶבְיֹנֵי עַמֶּךָ וְיִתְרָם תֹּאכַל חַיַּת הַשָּׂדֶה כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכַרְמְךָ לְזֵיתֶךָ: וּשְׁבִעֲתָא תַּשְׁמְטִנַּהּ וְתַרְטְשִׁנַּהּ וְיֵיכְלוּן מִסְכְּנֵי עַמָּךְ וּשְׁאָרְהוֹן תֵּיכוֹל חֵיוַת בָּרָא כֵּן תַּעְבֵּד לְכַרְמָךְ לְזֵיתָךְ:

רש"י תשמטנה. מעבודה: ונטשתה. מאכילה אחר זמן הבעור. דבר אחר תשמטנה מעבודה גמורה, כגון חרישה וזריעה. ונטשתה מלזבל ומלקשקש: ויתרם תאכל חית השדה. להקיש מאכל אביון למאכל חיה מה חיה אוכלת בלא מעשר, אף אביונים אוכלים בלא מעשר, מכאן אמרו אין מעשר בשביעית: כן תעשה לכרמך. ותחלת המקרא בשדה הלבן, כמו שאמר למעלה המנו תזרע את ארצך:

(יב) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ וְיִנָּפֵשׁ בֶּן אֲמָתְךָ וְהַגֵּר: שִׁתָּא יוֹמִין תַּעְבֵּד עוֹבָדָיךְ וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תָּנוּחַ בְּדִיל דִּינוּחַ תּוֹרָךְ וַחֲמָרָךְ וְיִשְׁקוֹט בַּר אַמְתָךְ וְגִיּוֹרָא:

רש"י וביום השביעי תשבת. אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית ממקומה, שלא תאמר הואיל וכל השנה קרויה שבת, לא תנהג בה שבת בראשית: למען ינוח שורך וחמרך. תן לו ניח להתיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע. או אינו אלא יחבשנו בתוך הבית, אמרת אין זה ניח אלא צער: בן אמתך. בעבד הערל הכתוב מדבר: והגר. גר תושב:

(יג) וּבְכֹל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשָּׁמֵרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ לֹא יִשָּׁמַע עַל פִּיךָ: וּבְכֹל דִּי אֲמָרִית לְכוֹן תִּסְתַּמְרוּן וְשׁוּם טָעֲוַת עַמְמַיָּא לָא תִדְכְּרוּן לָא יִשְׁתְּמַע עַל פּוּמְכוֹן:

רש"י ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו: לא תזכירו. שלא יאמר לו שמור לי בצד עבודה זרה פלונית או תעמוד עמי ביום עבודה זרה פלונית. דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו ללמדך ששקולה עבודה זרה כנגד כל המצות כלן, והנזהר בה כשומר את כלן: לא ישמע. מן הגוי: על פיך. שלא תעשה שתפות עם נכרי וישבע לך בעבודה זרה שלו נמצאת שאתה גורם שיזכר על ידך:

(יד) שָׁלֹשׁ רְגָלִים תָּחֹג לִי בַּשָּׁנָה: תְּלַת זִמְנִין תֵּחוֹג קֳדָמַי בְּשַׁתָּא:

רש"י רגלים. פעמים וכן (במדבר כב כח) כי הכיתני זה שלש רגלים:

(טו) אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בוֹ יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: יָת חַגָּא דְפַטִירַיָא תִּטַר שִׁבְעָא יוֹמִין תֵּיכוּל פַּטִירָא כְּמָא דְפַקֵּידְתָּךְ לִזְמַן יַרְחָא דַאֲבִיבָא אֲרֵי בֵּהּ נְפַקְתָּ מִמְצָרַיִם וְלָא יִתְחֲזוּן קֳדָמַי רֵיקָנוּן:

רש"י חדש האביב. שהתבואה מתמלאת בו באביה. לשון אחר אביב, לשון אב, בכור וראשון לבשל פרות: ולא יראו פני ריקם. כשתבאו לראות פני ברגלים, הביאו לי עולות:

(טז) וְחַג הַקָּצִיר בִּכּוּרֵי מַעֲשֶׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסִף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאָסְפְּךָ אֶת מַעֲשֶׂיךָ מִן הַשָּׂדֶה: וְחַגָּא דַחֲצָדָא בִּכּוּרֵי עוֹבָדָיךְ דִּי תִזְרַע בְּחַקְלָא וְחַגָּא דְכָנְשָׁא בְּמִפְּקָא דְשַׁתָּא בְּמִכְנְשָׁךְ יָת עוֹבָדָיךְ מִן חַקְלָא:

רש"י וחג הקציר. הוא חג שבועות: בכורי מעשיך. שהוא זמן הבאת בכורים, ששתי הלחם הבאים בעצרת היו מתירין החדש למנחות ולהביא בכורים למקדש, שנאמר (במדבר כח כו) וביום הבכורים וגו' : וחג האסיף. הוא חג הסכות: באספך את מעשיך. שכל ימות החמה התבואה מתיבשת בשדות ובחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים:

(יז) שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאָדֹן יְהוָה: תְּלַת זִמְנִין בְּשַׁתָּא יִתְחֲזוּן כָּל דְּכוּרָךְ קֳדָם רִבּוֹן עָלְמָא יְיָ:

רש"י שלש פעמים וגו' . לפי שהענין מדבר בשביעית הצרך לומר שלא יסתרסו רגלים ממקומן: כל זכורך. הזכרים שבך:

(יח) לֹא תִזְבַּח עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי וְלֹא יָלִין חֵלֶב חַגִּי עַד בֹּקֶר: לָא תִכּוֹס עַל חֲמִיעַ דַּם פִּסְחִי וְלָא יְבִיתוּן בַּר מִן מַדְבְּחָא תַּרְבֵּי נִכְסַת חַגָּא עַד צַפְרָא:

רש"י לא תזבח על חמץ וגו' . לא תשחט את הפסח בארבעה עשר בניסן עד שתבער החמץ: ולא ילין חלב חגי וגו' . חוץ למזבח: עד בקר. יכול אף על המערכה יפסל בלינה, תלמוד לומר (ויקרא ו ב) על מוקדה על המזבח כל הלילה: ולא ילין. אין לינה אלא בעמוד השחר שנאמר עד בקר, אבל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח:

(יט) רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ: רֵישׁ בִּכּוּרֵי אַרְעָךְ תַּיְתֵי לְבֵית מִקְדְּשָׁא דַיְיָ אֱלָהָךְ לָא תֵיכְלוּן בְּשַׂר בַּחֲלָב:

רש"י ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חיבת בבכורים, לכך נאמר אף כאן בכורי אדמתך. כיצד, אדם נכנס לתוך שדהו, וראה תאנה שבכרה, כורך עליה גמי לסימן ומקדישה. ואין בכורים אלא משבעת המינין האמורין במקרא (דברים ח ח) ארץ חטה ושעורה וגו' : לא תבשל גדי. אף עגל וכבש בכלל גדי, שאין גדי אלא לשון ולד רך, ממה שאתה מוצא בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי, והוצרך לפרש אחריו עזים, כגון (בראשית לח יז) אנכי אשלח גדי עזים, (שם שם כ) את גדי העזים, (שם כז ט) שני גדיי עזים,

ללמדך, שכל מקום שנאמר גדי סתם, אף עגל וכבש במשמע. ובשלושה מקומות נכתב בתורה אחד לאסור אכילה, ואחד לאסור הנאה, ואחד לאסור בשול:

(כ) **שישי** הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ לִשְׁמָרְךָ בַּדָּרֶךְ וְלַהֲבִיאֲךָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הֲכִנֹתִי: הָא אֲנָא שָׁלַח מַלְאָכָא קֳדָמָךְ לְמִטְרָךְ בְּאָרְחָא וּלְאָעָלוּתָךְ לְאַתְרָא דְאַתְקֶנִית:

רש"י הנה אנכי שלח מלאך. כאן נתבשרו שעתידין לחטוא, ושכינה אומרת להם (שמות לג ג) כי לא אעלה בקרבך: אשר הכנתי. אשר זמנתי לתת לכם, זהו פשוטו ומדרשו אל המקום אשר הכינותי כבר מקומי נכר כנגדו, וזה אחד מן המקראות שאומרים, שבית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה:

(כא) הִשָּׁמֶר מִפָּנָיו וּשְׁמַע בְּקֹלוֹ אַל תַּמֵּר בּוֹ כִּי לֹא יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ: אִסְתַּמַּר מִן קֳדָמוֹהִי וְקַבֵּל לְמֵימְרֵהּ לָא תְסָרֵב לְקִבְלֵהּ אֲרֵי לָא יְשְׁבּוֹק לְחוֹבֵיכוֹן אֲרֵי בְשְׁמִי מֵימְרֵהּ:

רש"י אל תמר בו. לשון המראה, כמו (יהושע א יח) אשר ימרה את פיך: כי לא ישא לפשעכם. אינו מלמד בכך, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד שהוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו: כי שמי בקרבו. מחבר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משתף בו, ורבותינו אמרו זה מטטרו"ן ששמו כשם רבו. מטטרו"ן בגימטריא שדי:

(כב) כִּי אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמַע בְּקֹלוֹ וְעָשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר אֲדַבֵּר וְאָיַבְתִּי אֶת אֹיְבֶיךָ וְצַרְתִּי אֶת צֹרְרֶיךָ:
אֲרֵי אִם קַבָּלָא תְקַבֵּל לְמֵימְרֵהּ וְתַעְבֵּד כֹּל דְּאֵמַלֵּל וְאֶסְנֵי יָת סָנְאָךְ וְאָעִיק לְדָמְעִיקִין לָךְ:

רש"י וצרתי. כתרגומו ואעיק:

(כג) כִּי יֵלֵךְ מַלְאָכִי לְפָנֶיךָ וֶהֱבִיאֲךָ אֶל הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וְהִכְחַדְתִּיו: אֲרֵי יְהֵךְ מַלְאָכִי קֳדָמָךְ וְיָעֵלְנָךְ לְוָת אֱמוֹרָאֵי וְחִתָּאֵי וּפְרִיזָאֵי וּכְנַעֲנָאֵי חִוָּאֵי וִיבוּסָאֵי וַאֲשֵׁצְנוּן: (כד) לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא תָעָבְדֵם וְלֹא תַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם כִּי הָרֵס תְּהָרְסֵם וְשַׁבֵּר תְּשַׁבֵּר מַצֵּבֹתֵיהֶם: לָא תִסְגּוּד לְטַעֲוָתְהוֹן וְלָא תִפְלְחִנוּן וְלָא תַעְבֵּד כְּעוֹבָדֵיהוֹן אֲרֵי פַּגָּרָא תְּפַגְּרִנּוּן וְתַבָּרָא תְתַבַּר קָמְתְהוֹן:

רש"י הרס תהרסם. לאותם אלהות: מצבותיהם. אבנים שהם מציבין להשתחוות להם:

(כה) וַעֲבַדְתֶּם אֵת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ וַהֲסִרֹתִי מַחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ:
וְתִפְלְחוּן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן וִיבָרֵךְ יָת מֵיכְלָךְ וְיָת מִשְׁתְּיָךְ וְאַעְדֵי מַרְעִין בֵּישִׁין מִבֵּינָךְ: (כו) **שביעי** לֹא תִהְיֶה מְשַׁכֵּלָה וַעֲקָרָה בְּאַרְצֶךָ אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא: לָא תְהֵי מְתַכְּלָא וְעַקְרָא בְּאַרְעָךְ יָת מְנָיַן יוֹמָיךְ אַשְׁלִים:

רש"י לא תהיה משכלה. אם תעשה רצוני: משכלה. מפלת נפלים או קוברת את בניה, קרויה משכלה:

(כז) אֶת אֵימָתִי אֲשַׁלַּח לְפָנֶיךָ וְהַמֹּתִי אֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר תָּבֹא בָהֶם וְנָתַתִּי אֶת כָּל אֹיְבֶיךָ אֵלֶיךָ עֹרֶף: יְת אֵימְתִי אֲשַׁלַּח קֳדָמָךְ וְאֶתְפַּר(נ"א וֶאֱשַׁגֵּשׁ) יָת כָּל עַמָּא דְאַתְּ אָתֵי לַאֲגָחָא בְּהוֹן וְאֶמְסַר יָת כָּל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ קֳדָמָךְ מְחַזְרֵי קְדָל:

רש"י והמתי. כמו והממתי ותרגומו ואשגש. וכן כל תבה שפעל שלה בכפל האות האחרונה, כשתהפוך לדבר בלשון פעלתי, יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפום, כגון והמותי, מגזרת (ישעיה כח כח) והמם גלגל עגלתו, (קהלת ב כ) וסבותי, מגזרת (שמו"א ז טז) וסבב בית אל, (תהלים קטז ו) דלותי, מגזרת (ישעיה יט ו) דללו וחרבו, (שם מט טז) על כפים חקותיך, מגזרת (שופטים ה טו) חקקי לב, (שמו"א יב ג) את מי רצותי, מגזרת (איוב כ יט) רצץ עזב דלים. והמתרגם והמותי ואקטל, טועה הוא, שאלו מגזרת מיתה היה, אין ה"א שלה בפת"ח, ולא מ"ם שלו מדגשת, ולא נקודה מלאפום, אלא והמתי, כגון (במד' יד טו) והמתה את העם הזה, והתי"ו מדגשת, לפי שתבא במקום ב' תוי"ן, האחת נשרשת, לפי שאין מיתה בלא ת"ו, והאחרת משמשת, כמו אמרתי, חטאתי, עשיתי, וכן ונתתי, הת"ו מדגשת, שהיא באה במקום שתים, לפי שהיה צריך שלש תוי"ן, שתים ליסוד, כמו (יהושע י יב) ביום תת ה', (קהלת ג יג) מתת אלהים היא, והשלישית לשמוש: ערף. שינוסו מפניך ויהפכו לך ערפם:

(כח) וְשָׁלַחְתִּי אֶת הַצִּרְעָה לְפָנֶיךָ וְגֵרְשָׁה אֶת הַחִוִּי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ: וְאֶשְׁלַח יָת עֲרָעִיתָא קֳדָמָךְ וּתְתָרֵךְ יָת חִוָּאֵי יָת כְּנַעֲנָאֵי וְיָת חִתָּאֵי מִן קֳדָמָךְ:

רש"י הצרעה. מן שרץ העוף, והיתה מכה אותם בעיניהם ומטילה בהם ארס והם מתים, והצרעה לא עברה את הירדן, והחתי והכנעני הם ארץ סיחון ועוג, לפיכך מכל שבע אמות לא מנה כאן אלא אלו. וחוי אף על פי שהוא מעבר הירדן והלאה, שנו רבותינו במסכת סוטה (סוטה לו א) על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה:

(כט) לֹא אֲגָרְשֶׁנּוּ מִפָּנֶיךָ בְּשָׁנָה אֶחָת פֶּן תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמָמָה וְרַבָּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה: לָא אֲתָרְכִנּוּן מִן קֳדָמָךְ בְּשַׁתָּא חָדָא דִּילְמָא תְּהֵי אַרְעָא צַדְיָא וְתִסְגֵּי עָלָךְ חֵיוַת בָּרָא:

רש"י שממה. ריקנית מבני אדם, לפי שאתם מעט ואין בכם כדי למלאות אותה: ורבה עליך. ותרבה עליך:

(ל) מְעַט מְעַט אֲגָרְשֶׁנּוּ מִפָּנֶיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרֶה וְנָחַלְתָּ אֶת הָאָרֶץ: זְעֵיר זְעֵיר אֲתָרְכִנּוּן מִן קֳדָמָךְ עַד דְּתִסְגֵּי וְתַחְסֵן יָת אַרְעָא:

רש"י עד אשר תפרה. תרבה, לשון פרי, כמו פרו ורבו:

(לא) וְשַׁתִּי אֶת גְּבֻלְךָ מִיַּם סוּף וְעַד יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמִּדְבָּר עַד הַנָּהָר כִּי אֶתֵּן בְּיֶדְכֶם אֵת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגֵרַשְׁתָּמוֹ מִפָּנֶיךָ: וֶאֱשַׁוֵי יָת תְּחוּמָךְ מִיַּמָּא דְסוּף וְעַד יַמָּא דִפְלִשְׁתָּאֵי וּמִמַּדְבְּרָא עַד פְּרָת אֲרֵי אֶמְסַר בִּידֵיכוֹן יָת יָתְבֵי אַרְעָא וּתְתָרְכִנּוּן מִן קֳדָמָךְ:

רש"י ושתי. לשון השתה, והת"ו מדגשת מפני שבאה תחת שתים, שאין שיתה בלא ת"ו, והאחת לשמוש: עד הנהר. פרת: וגרשתמו. ותגרשם:

(לב) לֹא תִכְרֹת לָהֶם וְלֵאלֹהֵיהֶם בְּרִית: לָא תִגְזַר לְהוֹן וּלְטַעֲוָתְהוֹן קְיָם: (לג) לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ פֶּן יַחֲטִיאוּ אֹתְךָ לִי כִּי תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי יִהְיֶה לְךָ לְמוֹקֵשׁ: לָא יֵתְבוּן בְּאַרְעָךְ דִּילְמָא יְחַיְבוּן יָתָךְ קֳדָמַי אֲרֵי תִפְלַח יָת טַעֲוָתְהוֹן אֲרֵי יְהוֹן לָךְ לְתַקְלָא:

רש"י כי תעבד וגו' כי יהיה לך למקש. הרי אלו כי משמשין במקום אשר, וכן בכמה מקומות, וזהו לשון אי, שהוא אחד מארבע לשונות שהכי משמש. וגם מצינו בהרבה מקומות אם משמש בלשון אשר, כמו (ויקרא ב יד) ואם תקריב מנחת בכורים, שהיא חובה:

כד (א) וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֶל יְהוָה אַתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מֵרָחֹק: וּלְמֹשֶׁה אֲמַר סַק לְקֳדָם יְיָ אַתְּ וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִין מְסָבֵי יִשְׂרָאֵל וְתִסְגְּדוּן מֵרָחִיק:

רש"י ואל משה אמר עלה. פרשה זו נאמרה קדם עשרת הדברות, ובארבעה בסיון נאמר לו עלה:

(ב) וְנִגַּשׁ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ אֶל יְהוָה וְהֵם לֹא יִגְּשׁוּ וְהָעָם לֹא יַעֲלוּ עִמּוֹ: וְיִתְקָרֵב מֹשֶׁה בִלְחוֹדוֹהִי לְקֳדָם יְיָ וְאִנּוּן לָא יִתְקָרְבוּן וְעַמָּא לָא יִסְקוּן עִמֵּהּ:

רש"י ונגש משה לבדו. אל הערפל:

(ג) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל דִּבְרֵי יְהוָה וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה: וַאֲתָא מֹשֶׁה וְאִשְׁתְּעִי לְעַמָּא יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא דַיְיָ וְיָת כָּל דִּינַיָּא וַאֲתֵיב כָּל עַמָּא קָלָא חַד וַאֲמָרוּ כָּל פִּתְגָמַיָּא דִי מַלִּיל יְיָ נַעְבֵּד:

רש"י ויבא משה ויספר לעם. בו ביום: את כל דברי ה'. מצות פרישה והגבלה: ואת כל המשפטים. שבע מצות שנצטוו בני נח. ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדמה ודינין שנתנו להם במרה:

(ד) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֵת כָּל דִּבְרֵי יְהוָה וַיַּשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ תַּחַת הָהָר וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מַצֵּבָה לִשְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: וּכְתַב מֹשֶׁה יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא דַיְיָ וְאַקְדֵּם בְּצַפְרָא וּבְנָא מַדְבְּחָא בְּשִׁפּוֹלֵי טוּרָא וְתַרְתָּא עֶשְׂרֵי קָמָן לְתֹרֵי עֲסַר שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל:

רש"י ויכתב משה. מבראשית ועד מתן תורה, וכתב מצות שנצטוו במרה: וישכם בבקר. בחמשה בסיון:

(ה) וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים לַיהוָה פָּרִים: וּשְׁלַח יָת בּוּכְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַסִיקוּ עֲלָוָן וְקָרִיבוּ נִכְסַת קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ תּוֹרִין:

רש"י את נערי. הבכורות:

(ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה חֲצִי הַדָּם וַיָּשֶׂם בָּאַגָּנֹת וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ: וּנְסִיב מֹשֶׁה פַּלְגוּת דְּמָא וְשַׁוִי בְּמָזְרְקַיָּא וּפַלְגוּת דְּמָא זְרַק עַל מַדְבְּחָא:

רש"י ויקח משה חצי הדם. מי חלקו, מלאך בא וחלקו: באגנות. שני אגנות אחד לחצי דם עולה ואחד לחצי דם שלמים להזות אותם על העם. ומכאן למדו רבותינו שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים שאין הזאה בלא טבילה:

(ז) וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע: וּנְסִיב סִפְרָא דְקְיָמָא וּקְרָא קֳדָם עַמָּא וַאֲמָרוּ כֹּל דִּי מַלִּיל יְיָ נַעְבֵּד וּנְקַבֵּל:

רש"י ספר הברית. מבראשית ועד מתן תורה ומצות שנצטוו במרה:

(ח) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת דְּמָא וּזְרַק עַל מַדְבְּחָא לְכַפָּרָא עַל עַמָּא וַאֲמַר הָא דֵין דָּם קְיָמָא דְּגָזַר יְיָ עִמְכוֹן עַל כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין:

רש"י ויזרק. ענין הזאה, ותרגומו וזרק על מדבחא לכפרא על עמא:

(ט) וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִים מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל: וּסְלִיק מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא וְשִׁבְעִין מָסָבֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וַיִּרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטֹהַר: וְחָזוֹ יָת יְקָר אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל וּתְחוֹת כָּרְסָא יְקָרֵהּ כְּעוֹבַד אֶבֶן טָבָא וּכְמֶחֱזֵי שְׁמַיָּא לְבָרִירוּ:

רש"י ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקדוש ברוך הוא לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנכת המשכן, ולזקנים עד, (במדבר יא א) ויהי העם כמתאוננים וגו' ותבער בם אש ה' ותאכל בקצה המחנה, בקצינים שבמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפניו בשעת השעבוד לזכור צרתן של ישראל, שהיו משעבדים במעשה לבנים: וכעצם השמים לטהר. משנגאלו היה אור וחדוה לפניו: וכעצם. כתרגומו, לשון מראה: לטהר. לשון ברור וצלול:

(יא) וְאֶל אֲצִילֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיֶּחֱזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: וּלְרַבְרְבֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָא הֲוָה נְזָקָא וַחֲזוֹ יָת יְקָרָא דַיְיָ וַהֲווֹ חָדָן בְּקָרְבָּנַיְהוֹן דְּאִתְקַבָּלוּ בְּרַעֲוָא כְּאִלּוּ אָכְלִין וְשָׁתָן:

רש"י ואל אצילי. הם נדב ואביהוא והזקנים: לא שלח ידו. מכלל שהיו ראוים להשתלח בהם יד: ויחזו את האלהים. היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתיה, כך מדרש תנחומא. ואונקלוס לא תרגם כן. אצילי לשון גדולים, כמו (ישעיה מא ט) ומאציליה קראתיך, (במדבר יא כה) ויאצל מן הרוח, (יחזקאל מא ח) שש אמות אצילה:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הָהָרָה וֶהְיֵה שָׁם וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת לֻחֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סַק לְקֳדָמַי לְטוּרָא וֶהֱוֵי תַמָן וְאֶתֵּן לָךְ יָת לוּחֵי אַבְנָא וְאוֹרָיְתָא וְתַפְקֳדְתָּא דְכָתָבִית לְאַלּוּפֵיהוֹן:

רש"י ויאמר ה' אל משה. לאחר מתן תורה: עלה אלי ההרה והיה שם. ארבעים יום: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם. כל שש מאות ושלש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן, ורבנו סעדיה פרש באזהרות שיסד לכל דבור ודבור מצוות התלויות בו:

(יג) וַיָּקָם מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ מְשָׁרְתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הַר הָאֱלֹהִים: וְקָם מֹשֶׁה וִיהוֹשַׁע מְשַׁמְשָׁנֵהּ וּסְלֵיק מֹשֶׁה לְטוּרָא דְאִתְגְּלִי עֲלוֹהִי יְקָרָא דַיְיָ:

רש"י ויקם משה ויהושע משרתו. לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן. ואומר אני, שהיה התלמיד מלוה לרב עד מקום הגבלת תחומי ההר, שאינו רשאי לילך משם והלאה, ומשם ויעל משה לבדו אל הר האלהים, ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל ארבעים יום, שכן מצינו, כשירד משה (לקמן לב יז) וישמע יהושע את קול העם ברעה, למדנו שלא היה יהושע עמהם:

(יד) וְאֶל הַזְּקֵנִים אָמַר שְׁבוּ לָנוּ בָּזֶה עַד אֲשֶׁר נָשׁוּב אֲלֵיכֶם וְהִנֵּה אַהֲרֹן וְחוּר עִמָּכֶם מִי בַעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם: וּלְמָם בַּיָא אֲמַר אוֹרִיכוּ לָנָא הָכָא עַד דְּנָתוּב לְוָתְכוֹן וְהָא אַהֲרֹן וְחוּר עִמְּכוֹן מַן דְּאִית לֵהּ דִּינָא יִתְקָרֵב לְקֳדָמַיהוֹן:

רש"י ואל הזקנים אמר. בצאתו מן המחנה: שבו לנו בזה. והתעכבו כאן עם שאר העם במחנה להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו: חור. בנה של מרים היה, ואביו כלב בן יפנה, שנאמר ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור (דברי הימים א' ב יט) . אפרת זו מרים, כדאיתא בסוטה (יא ב) : מי בעל דברים. מי שיש לו דין:

(טו) **מפטיר** וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הָהָר וַיְכַס הֶעָנָן אֶת הָהָר: וּסְלֵק מֹשֶׁה לְטוּרָא וַחֲפָא עֲנָנָא יָת טוּרָא: (טז) וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד יְהוָה עַל הַר סִינַי וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן שִׁשֶּׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הֶעָנָן: וּשְׁרָא יְקָרָא דַיְיָ עַל טוּרָא דְסִינַי וַחֲפָהִי עֲנָנָא שִׁתָּא יוֹמִין וּקְרָא לְמֹשֶׁה בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מִגּוֹ עֲנָנָא:

רש"י ויכסהו הענן. רבותינו חולקין בדבר. יש מהם אומרים אלו ששה ימים שמראש חדש עד עצרת יום מתן תורה: ויכסהו הענן. להר: ויקרא אל משה ביום השביעי. לומר עשרת הדברות, ומשה וכל בני ישראל עומדים, אלא שחלק הכתוב כבוד למשה, ויש אומרים ויכסהו הענן למשה ששה ימים לאחר עשרת הדברות, והם היו בתחלת ארבעים יום שעלה משה לקבל הלוחות, ולמדך, שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים:
(יז) וּמַרְאֵה כְּבוֹד יְהוָה כְּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְחֵיזוּ יְקָרָא דַיְיָ כְּחֵיזוּ אֶשָׁא אָכְלָא בְּרֵישׁ טוּרָא לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יח) וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בָּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה: וְעַל מֹשֶׁה בְּגוֹ עֲנָנָא וּסְלִיק לְטוּרָא וַהֲוָה מֹשֶׁה בְּטוּרָא אַרְבְּעִין יְמָמִין וְאַרְבְּעִין לֵילְוָן: פפפ:
רש"י בתוך הענן. ענן זה כמין עשן הוא, ועשה לו הקדוש ברוך הוא למשה שביל [נ"א : חפה] בתוכו:

הפטרת משפטים - ירמיה לד

(ח) הַדָּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה אַחֲרֵי כְּרֹת הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ בְּרִית אֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לִקְרֹא לָהֶם דְּרוֹר: (ט) לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִי וְהָעִבְרִיָּה חָפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד בָּם בִּיהוּדִי אָחִיהוּ אִישׁ: (י) וַיִּשְׁמְעוּ כָּל הַשָּׂרִים וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בָּאוּ בַבְּרִית לְשַׁלַּח אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ חָפְשִׁים לְבִלְתִּי עֲבָד בָּם עוֹד וַיִּשְׁמְעוּ וַיְשַׁלֵּחוּ: (יא) וַיָּשׁוּבוּ אַחֲרֵי כֵן וַיָּשִׁבוּ אֶת הָעֲבָדִים וְאֶת הַשְּׁפָחוֹת אֲשֶׁר שִׁלְּחוּ חָפְשִׁים (ויכבישום) וַיִּכְבְּשׁוּם לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת: (יב) וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֶל יִרְמְיָהוּ מֵאֵת יְהוָה לֵאמֹר: (יג) כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי כָּרַתִּי בְרִית אֶת אֲבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הוֹצִאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֵאמֹר: (יד) מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים תְּשַׁלְּחוּ אִישׁ אֶת אָחִיו הָעִבְרִי אֲשֶׁר יִמָּכֵר לְךָ וַעֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וְשִׁלַּחְתּוֹ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ וְלֹא שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִטּוּ אֶת אָזְנָם: (טו) וַתָּשֻׁבוּ אַתֶּם הַיּוֹם וַתַּעֲשׂוּ אֶת הַיָּשָׁר בְּעֵינַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְרֵעֵהוּ וַתִּכְרְתוּ בְרִית לְפָנַי בַּבַּיִת אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עָלָיו: (טז) וַתָּשֻׁבוּ וַתְּחַלְּלוּ אֶת שְׁמִי וַתָּשִׁבוּ אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ אֲשֶׁר שִׁלַּחְתֶּם חָפְשִׁים לְנַפְשָׁם וַתִּכְבְּשׁוּ אֹתָם לִהְיוֹת לָכֶם לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת: (יז) לָכֵן כֹּה אָמַר יְהוָה אַתֶּם לֹא שְׁמַעְתֶּם אֵלַי לִקְרֹא דְרוֹר אִישׁ לְאָחִיו וְאִישׁ לְרֵעֵהוּ הִנְנִי קֹרֵא לָכֶם דְּרוֹר נְאֻם יְהוָה אֶל הַחֶרֶב אֶל הַדֶּבֶר וְאֶל הָרָעָב וְנָתַתִּי אֶתְכֶם (לזועה) לְזַעֲוָה לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ: (יח) וְנָתַתִּי אֶת הָאֲנָשִׁים הָעֹבְרִים אֶת בְּרִתִי אֲשֶׁר לֹא הֵקִימוּ אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרְתוּ לְפָנַי הָעֵגֶל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִשְׁנַיִם וַיַּעַבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו: (יט) שָׂרֵי יְהוּדָה וְשָׂרֵי יְרוּשָׁלַם הַסָּרִסִים וְהַכֹּהֲנִים וְכֹל עַם הָאָרֶץ הָעֹבְרִים בֵּין בִּתְרֵי הָעֵגֶל: (כ) וְנָתַתִּי אוֹתָם בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וְהָיְתָה נִבְלָתָם לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת

הָאָרֶץ: (כא) וְאֶת צִדְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶת שָׂרָיו אֶתֵּן בְּיַד אֹיְבֵיהֶם וּבְיַד מְבַקְשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד חֵיל מֶלֶךְ בָּבֶל הָעֹלִים מֵעֲלֵיכֶם: (כב) הִנְנִי מְצַוֶּה נְאֻם יְהוָה וַהֲשִׁבֹתִים אֶל הָעִיר הַזֹּאת וְנִלְחֲמוּ עָלֶיהָ וּלְכָדוּהָ וּשְׂרָפֶהָ בָאֵשׁ וְאֶת עָרֵי יְהוּדָה אֶתֵּן שְׁמָמָה מֵאֵין יֹשֵׁב:
(ירמיה פרק לג) (כה) כֹּה אָמַר יְהוָה אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי:
(כו) גַּם זֶרַע יַעֲקוֹב וְדָוִד עַבְדִּי אֶמְאַס מִקַּחַת מִזַּרְעוֹ מֹשְׁלִים אֶל זֶרַע אַבְרָהָם יִשְׂחָק וְיַעֲקֹב כִּי (אשוב) אָשִׁיב אֶת שְׁבוּתָם וְרִחַמְתִּים:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה פרה פרק ח

א. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ שׁוֹמְרִים אֶת הַשֹּׁקֶת, נִטְמָא אֶחָד מֵהֶם, כְּשֵׁרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל שֵׁנִי. טָהֵר, וְנִטְמָא שֵׁנִי, כְּשֵׁרִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. נִטְמְאוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת, פְּסוּלִין. עָשָׂה אֶחָד מֵהֶן מְלָאכָה, כְּשֵׁרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל שֵׁנִי. עָמַד, וְעָשָׂה הַשֵּׁנִי מְלָאכָה, כְּשֵׁרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. עָשׂוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד, פְּסוּלִין:
ברטנורה (א) **שנים שהיו שומרים את השוקת**. שנתמלא לחטאת: **טהר**. אותו שנטמא טהר מטומאתו: **ונטמא שני**. היינו חברו שהיה טהור: **כשרים**. המים שבשוקת: **עמד ועשה השני מלאכה**. עמד הראשון ממלאכתו, ובא השני ועשה מלאכה תחתיו:
ב. הַמְקַדֵּשׁ מֵי חַטָּאת, לֹא יִנְעֹל אֶת הַסַּנְדָּל. שֶׁאִם נָפְלוּ מַשְׁקִין עַל הַסַּנְדָּל, נִטְמָא וְטִמְּאָהוּ. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר, מְטַמְּאֶיךָ לֹא טִמְּאוּנִי וְאַתָּה טִמֵּאתָנִי. נָפְלוּ מַשְׁקִין עַל בְּשָׂרוֹ, טָהוֹר. נָפְלוּ עַל כְּסוּתוֹ, נִטְמֵאת וְטִמְּאָתוּ. הֲרֵי זֶה אוֹמֵר, מְטַמְּאֶיךָ לֹא טִמְּאוּנִי וְאַתָּה טִמֵּאתָנִי:
ברטנורה (ב) **נטמא וטמאהו**. נטמא הסנדל וטימא את האדם לחטאת, שכלים שנטמאו במשקים מטמאים את האדם לחטאת, שאין מונין ראשון ושני בחטאת, כדתנן לקמן פרק כל הראוי (משנה ו) אף על פי שאם נפלו המשקים הללו על בשרו, טהור, שהטהור לפרה אם נגעו משקין טמאים בבשרו, הוא טהור כמו שהיה, לבד אם נגעו בידיו, לפי שהמשקין טמאים מטמאים את הידים, וגבי טהרת חטאת קיימא לן דאם נטמאו ידיו נטמא גופו: **מטמאיך לא טמאוני**. משקים שטמאו את הסנדל לא היו יכולים לטמא הטהור לחטאת אם נגעו בבשרו כדאמרן, והסנדל הבא מכוחם מטמאו:
ג. הַשּׁוֹרֵף פָּרָה, וּפָרִים, וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת הַשָּׂעִיר, מְטַמֵּא בְגָדִים. פָּרָה וּפָרִים וְשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ עַצְמָן אֵין מְטַמְּאִין בְּגָדִים. הֲרֵי זֶה אוֹמֵר, מְטַמְּאֶיךָ לֹא טִמְּאוּנִי וְאַתָּה טִמֵּאתָנִי:
ברטנורה (ג) **השורף פרה**. אדומה ופרים הנשרפים. כגון פר יום הכפורים ופר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור, מטמאים בגדים, דבכולהו כתיב יכבס בגדיו, ולא שנא בגדים שהוא לבוש ולא שנא בגדים שהוא נוגע, והוא הדין לכל שאר כלים, דלא ממעטינן אלא

אדם וכלי חרס בלבד הוא שאין מטמאין אם נוגעים בהן: **ופרה ופרים ושעיר המשתלח עצמן**. אם נגעו בבגדים הרי הן טהורים. והיינו דאמרי ליה בגדים לאדם, מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני:

ד. הָאוֹכֵל מִנִּבְלַת הָעוֹף הַטָּהוֹר וְהִיא בְּבֵית הַבְּלִיעָה, מְטַמֵּא בְּגָדִים. הַנִּבֵלָה עַצְמָהּ אֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּגָדִים. הֲרֵי זֶה אוֹמֵר, מְטַמְּאֶיךָ לֹא טִמְּאוּנִי וְאַתָּה טִמֵּאתָנִי:

ברטנורה (ד) **האוכל מנבלת עוף טהור**. נבלת עוף טהור אין לה טומאה אם נגעה באדם או בבגדים, אלא בבית הבליעה מטמא אדם לטמא בגדים, כדתנן במסכת טהרות, והיינו דאמרי ליה בגדים לאדם מטמאיך לא טמאוני וכו':

ה. כָּל וָלָד הַטָּמְאוֹת אֵינוֹ מְטַמֵּא כֵּלִים, אֶלָּא מַשְׁקֶה. נִטְמָא מַשְׁקֶה, טִמְּאָן. הֲרֵי זֶה אוֹמֵר, מְטַמְּאֶיךָ לֹא טִמְּאוּנִי וְאַתָּה טִמֵּאתָנִי:

ברטנורה (ה) **כל ולד הטומאה**. כגון ראשון ושני, אין מטמא כלים. אלא אב הטומאה. ומשקה שנטמא בראשון ושני מטמא כלים, גזירה משום משקה זב וזבה כגון רוקו וזובו ומימי רגליו שהן אב הטומאה:

ו. אֵין כְּלִי חֶרֶשׂ מְטַמֵּא חֲבֵרוֹ, אֶלָּא מַשְׁקֶה. נִטְמָא מַשְׁקֶה, טִמְּאָהוּ. הֲרֵי זֶה אוֹמֵר, מְטַמְּאֶיךָ לֹא טִמְּאוּנִי וְאַתָּה טִמֵּאתָנִי:

ברטנורה (ו) **אין כלי חרס מטמא חברו**. שאין כלי חרס נעשה אב הטומאה לעולם ואין כלי חרס מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, אלמא שאין כלי חרס מטמא חברו: **אלא משקין**. אבל מטמא הוא משקין והמשקים חוזרים ומטמאים חברו, גזירה משום משקה זב וזבה, כדאמרן:

ז. כָּל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה, מְטַמֵּא אֶת הַמַּשְׁקִין לִהְיוֹת תְּחִלָּה לְטַמֵּא אֶחָד וְלִפְסוֹל אֶחָד, חוּץ מִטְּבוּל יוֹם. הֲרֵי זֶה אוֹמֵר, מְטַמְּאֶיךָ לֹא טִמְּאוּנִי וְאַתָּה טִמֵּאתָנִי:

ברטנורה (ז) **כל הפוסל את התרומה**. כגון ידים שניות עושות משקים תחלה לטמא חולין, וידים עצמן שנגעו באוכלי חולין, טהורים, שאין שני עושה שלישי בחולין: **חוץ מטבול יום**. שלא העריב שמשו. אע"פ שהוא פוסל את התרומה, אינו מטמא המשקין להיות תחילה. ואפילו משקין של תרומה אם נגע בהן טבול יום אינן אלא פסולים בלבד לא טמאים:

ח. כָּל הַיַּמִּים כַּמִּקְוֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א), וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַיָּם הַגָּדוֹל כַּמִּקְוֶה, לֹא נֶאֱמַר יַמִּים, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵינֵי יַמִּים הָרְבֵּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל הַיַּמִּים מְטַהֲרִין בְּזוֹחֲלִין, וּפְסוּלִין לַזָּבִים וְלַמְצוֹרָעִים וּלְקַדֵּשׁ מֵהֶן מֵי חַטָּאת:

ברטנורה (ח) **כל הימים כמקוה**. לכל הני מילי דקתני בסופו [וגם] אין מטהרין בזוחלין, דאין מקוה מטהר בזוחלין אלא במכונסין, דכתיב (ויקרא יא) אך מעין, מעין מטהר בזוחלין, ואין מקוה מטהרת בזוחלין. ופסולין לזבין, דזב בעי מים חיים, דכתיב (שם טו) ורחץ את בשרו במים חיים. ולמצורע דכתיב (שם יד) אל כלי חרש על מים חיים. ולמי חטאת דכתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי: **הים הגדול כמקוה**. לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול דביה משתעי קרא במעשה בראשית ששם נקוו כל מימי בראשית. ולא נאמר ימים בלשון רבים, אלא מפני שמעורבים בו מיני ימים הרבה, שכל הנחלים הולכים אליו: **ר' יוסי אומר**. כל הימים וים הגדול, תורת מעין עליהן לענין שהן מטהרין בזוחלין, מפני שהנחלים הולכין וזוחלין עליהן. אבל פסולין הן לתורת מים חיים שהכתוב קוראן מקוה. והלכה כר' יוסי:

ט. הַמַּיִם הַמַּכִּים, פְּסוּלִים. אֵלּוּ הֵן הַמַּכִּים, הַמְּלוּחִים וְהַפּוֹשְׁרִים. הַמַּיִם הַמְכַזְּבִים, פְּסוּלִין. אֵלּוּ הֵם הַמַּיִם הַמְכַזְּבִים, הַמְכַזְּבִים אֶחָד בַּשָּׁבוּעַ. הַמְכַזְּבִים בְּפֶלְמָסְיוֹת וּבְשֶׁנֵי בְצָרוֹן, כְּשֵׁרִים. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל:

ברטנורה (ט) **מים המוכין**. המזיקין כגון שהן מלוחין ופושרין: **פסולין**. למי חטאת: **מים המכזבין**. הפוסקין. כמו אשר לא יכזבו מימיו (ישעיה נח): **פסולין**. דמים חיים בעינן: **אחד בשבוע**. אבל אחד ביובל שפיר מקרו מים חיים: **בפולמסיות**. חיילות של גייסות ששותין ומקלקלים בהן: **בשני בצרון**. שנים של עצירת גשמים: **ר' יהודה פוסל**. אפילו אותן שאין מכזבין אלא בפולמסיות ובשני בצרון. ואין הלכה כרבי יהודה:

י. מֵי קַרְמְיוֹן וּמֵי פּוּגָה, פְּסוּלִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מֵי בְצִים. מֵי הַיַּרְדֵּן וּמֵי יַרְמוּךְ, פְּסוּלִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מֵי תַעֲרוֹבוֹת, וְאֵלּוּ הֵן מֵי תַעֲרוֹבוֹת, אֶחָד כְּשֵׁר וְאֶחָד פָּסוּל שֶׁנִּתְעָרְבוּ. שְׁנֵיהֶן כְּשֵׁרִין וְנִתְעָרְבוּ, כְּשֵׁרִין. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל:

ברטנורה (י) **מי קרמיון ומי פוגה**. נהרות שבארץ ישראל הן: **מי בצים**. לשון היגאה גומא בלא בצה (איוב ח) כלומר, מים שחומר וטיט מעורב בהן. ורחמנא אמר מים חיים אל כלי, והכא איכא חציצה בין מים לכלי: **מי תערובות**. שמים פסולים מתערבים בהם: **אחד פסול ואחד כשר**. ונתערבו, אסור לקדש ממקום התערובות ולמטה: **ר' יהודה פוסל**. אפילו בשניהם כשרים פוסל ר' יהודה ליטול ממקום התערובות, גזירה אטו אחד פסול. ואין הלכה כר' יהודה:

יא. בְּאֵר אַחְאָב וּמְעָרַת פַּמְיָס, כְּשֵׁרָה. הַמַּיִם שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ וְשִׁנּוּיָן מֵהֶמַּת עַצְמָן, כְּשֵׁרִין. אַמַּת הַמַּיִם הַבָּאָה מֵרָחוֹק, כְּשֵׁרָה, וּבִלְבַד שֶׁיִּשְׁמְרֶנָּה שֶׁלֹּא יַפְסִיקֶנָּה אָדָם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,

הֲרֵי הִיא בְּחֶזְקַת מֻתֶּרֶת. בְּאֵר שֶׁנִּפַּל לְתוֹכָהּ חַרְסִית אוֹ אֲדָמָה, יַמְתִּין לָהּ עַד שֶׁתֵּצַל, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַמְתִּין:

ברטנורה (יא) **באר אחאב**. לא אתפרש היכן הוא, והא קמשמע לן דמים חיים הן: **ומערת פמייס**. מערה הסמוכה לעיר דן שמשם ירדן יוצא. ובלשון ישמעאל קורין לדן בניי"ס: ר' יהודה אומר הרי היא בחזקת מותרת. ואין הלכה כרבי יהודה: **עד שתצל**. עד שיחזרו המים צלולים כדמעיקרא. ואין הלכה כר' ישמעאל:

גמרא נדה דף י"ז ע"א

תָּנוּ רַבָּנַן שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּצַפְרָנַיִם שׁוֹרְפָן חָסִיד קוֹבְרָן צַדִּיק זוֹרְקָן רָשָׁע: וְהַמַּקִּיז דָּם וּמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ. דְּאָמַר מַר מַקִּיז דָּם וּמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ הַוָּיִין לֵיהּ בָּנִים וִיתְקִין, הִקִּיזוּ שְׁנֵיהֶם וְשִׁמְּשׁוּ הַוָּיִין לֵיהּ בָּנִים בַּעֲלֵי רָאֳתָן, אָמַר רַב וְלֹא אֲמָרָן אֶלָּא דְּלָא טָעִים מִידֵי אֲבָל טָעִים מִידֵי לֵית לָן בָּהּ:

רש"י **חסיד**. חסיד עדיף מצדיק כשקוברן איכא למיחש דהדרי ומגלו: **ויתקין**. חלשים: **בעלי ראתן**. חלש יותר מדאי שיש להם שרץ במוחם כדאמר בכתובות:

זוהר יתרו דף פ"ח ע"א

תָּא חֲזֵי בְּכָל שִׁתָּא יוֹמָא דְשַׁבַּתָּא כַּד מְטָא שַׁעֲתָא דְצָלוֹתָא דְמִנְחָה דִּינָא תַּקִּיפָא שַׁלְטָא וְכָל דִּינִין מִתְעָרִין, אֲבָל בְּיוֹמָא דְשַׁבַּתָּא כַּד מְטָא עִידָן דְצָלוֹתָא דְמִנְחָה רַעֲוָא דְרַעֲוִין אִשְׁתְּכַח וְעַתִּיקָא קַדִּישָׁא גַּלְיָא רָצוֹן דִּילֵיהּ וְכָל דִּינִין מִתְכַּפְיָין וּאִשְׁתְּכַח רְעוּתָא וְחֶדוּ בְּכֹלָּא וּבְהָאי רָצוֹן אִסְתְּלַק מֹשֶׁה נְבִיאָה מְהֵימְנָא קַדִּישָׁא מֵעַלְמָא בְּגִין לְמִנְדַּע דְּלָא בְּדִינָא אִסְתְּלַק. וְהַהוּא שַׁעֲתָא בְּרָצוֹן דְּעַתִּיקָא קַדִּישָׁא נָפַק נִשְׁמָתֵיהּ וְאִתְטְמַר בֵּיהּ. בְּגִין כָּךְ וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ כְּתִיב. מַה עַתִּיקָא קַדִּישָׁא טְמִירָא מִכָּל טְמִירִין וְלָא יַדְעִין עִלָּאִין וְתַתָּאִין. אוּף הָכָא הַאי נִשְׁמָתָא דְאִתְטְמַר בְּהַאי רָצוֹן דְּאִתגַּלְיָא בְּשַׁעֲתָא דְצָלוֹתָא דְמִנְחָה דְּשַׁבַּתָּא כְּתִיב וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ וְהוּא טְמִיר מִכָּל טְמִירִין דְּעָלְמָא וְדִינָא לָא שַׁלְטָא בֵּיהּ. זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ דְּמֹשֶׁה:

תרגום הזוהר בֹּא וּרְאֵה בְּכָל שִׁשֶּׁת יְמֵי הַשַּׁבָּת, כְּשֶׁמַּגִּיעַ שְׁעַת תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, דִּין קָשֶׁה שׁוֹלֵט, וְכָל הַדִּינִים מִתְעוֹרְרִים, אֲבָל בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, כְּשֶׁמַּגִּיעַ שְׁעַת תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, רְצוֹן הָרְצוֹנוֹת נִמְצָא, וַעֲתִיקָא קַדִּישָׁא מְגַלֶּה הָרָצוֹן שֶׁלּוֹ, וְכָל הַדִּינִים נִכְנָעִים, וְנִמְצָא רָצוֹן וְשִׂמְחָה בַּכֹּל. וּבָרָצוֹן הַזֶּה נִסְתַּלֵּק מֹשֶׁה, הַנָּבִיא הַנֶּאֱמָן הַקָּדוֹשׁ, מִן הָעוֹלָם כְּדֵי לָדַעַת שֶׁלֹּא נִסְתַּלֵּק בַּדִּין, וְשָׁעָה הַהִיא, יָצָא נִשְׁמָתוֹ בְּרָצוֹן שֶׁל עַתִּיקָא קַדִּישָׁא וְנִגְנַז בּוֹ, מִשּׁוּם זֶה, וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ, כָּתוּב, מַה עַתִּיקָא קַדִּישָׁא נֶעֱלָם מִכָּל נֶעֱלָם וְלֹא יוֹדְעִים אוֹתוֹ עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, אַף כָּאן, נִשְׁמָה זוֹ, שֶׁנִּסְתְּרָה בָּרָצוֹן הַזֶּה שֶׁנִּתְגַּלָּה בִּשְׁעַת תְּפִלַּת הַמִּנְחָה

שֶׁל שַׁבָּת, כָּתוּב בָּהּ, וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ, וְהוּא נִסְתָּר מִכָּל הַנִּסְתָּרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וְדִין אֵינוֹ שׁוֹלֵט בּוֹ, אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פ"ך

א. יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה זוּ בְּשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת מֻתָּר לוֹ לֵיהָנוֹת מֵאוֹתָהּ מְלָאכָה לָעֶרֶב. אַחַר שֶׁיַּמְתִּין בְּכְדֵי שֶׁתֵּעָשֶׂה. וְלֹא אָמְרוּ בְּכָל מָקוֹם שֶׁיַּמְתִּין בְּכְדֵי שֶׁיֵּעָשֶׂה אֶלָּא מִפְּנֵי דָּבָר זֶה שֶׁאִם תֹּאמַר יְהֵא מֻתָּר מִיָּד שֶׁמָּא יֹאמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹת לוֹ וְיִמְצָא הַדָּבָר מוּכָן מִיָּד, וְכֵיוָן שֶׁאָסוּר עַד שֶׁיַּמְתִּין בְּכְדֵי שֶׁיֵּעָשֶׂה לֹא יֹאמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹת לוֹ שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מִשְׁתַּכֵּר כְּלוּם מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְעַכֵּב לָעֶרֶב בְּכְדֵי שֶׁיֵּעָשֶׂה דָּבָר זֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת: **ב.** דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְלָאכָה וְאֵין אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לוֹמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה שָׁם מִקְצַת חוֹלִי אוֹ יִהְיֶה צָרִיךְ לְדָבָר צוֹרֶךְ הַרְבֵּה אוֹ מִפְּנֵי מִצְוָה:

מוסר

מלוקט מספרי מוסר

מִן הַשְּׁלשָׁה שֶׁהֵם רָאשֵׁי תֵּיבוֹת שֶׁפַע הַנֶּאֱמָרִים. הֲכִי נִכְבָּד שִׁי"ן רוֹמֵז לְשַׁבָּת. כִּי הַשּׁוֹמֵר שַׁבָּת כְּהִלְכָתוֹ בְּמַחֲשָׁבָה וְדִבּוּר וּמַעֲשֶׂה אֲפִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה כֶּאֱנוֹשׁ מוֹחֲלִין לוֹ. וּבְוַדַּאי שֶׁמּוֹעִיל לְתַקֵּן פְּגָם הַבְּרִית דְּהַהוּא צַדִּיקָא בִּשְׁבִיעָתָא אָחִיד. וּמַעֲלִים עָלָיו כְּאִלּוּ קַיֵּים כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. וּבְיוֹתֵר צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מִדִּבּוּר שֶׁל חוֹל וְקַל וְחוֹמֶר מִדִּבּוּר שֶׁל אִסּוּר וְזֶהוּ מִדִּבְרֵי קַבָּלָה דִּכְתִיב (ישעי' נ"ח) וְדַבֵּר דָּבָר. וּמִמְּקוֹמוֹ הוּא מוּכְרָע דִּכְבָיְכוֹל הוּא שָׁבַת מִדִּבּוּר כִּי בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ. וְאַחֲרֵי אֲשֶׁר זְכִינוּ שֶׁה' בְּרַחֲמָיו הִנְחִילָנוּ הַשַּׁבָּת. צָרִיךְ לִשְׁבוֹת בּוֹ גַּם מִדִּבּוּר וְיַעֲנֵג הַשַּׁבָּת בַּמֶּה שֶׁהוּא עֹנֶג שַׁבָּת לֶאֱכוֹל לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת דָּוְקָא וְלִלְבּוֹשׁ בִּגְדֵי שַׁבָּת לְכַבֵּד הַשַּׁבָּת וְלִקְבּוֹעַ לְמוּד בְּשַׁבָּת כִּי לֹא נִתַּן הַשַּׁבָּת אֶלָּא לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה. וְאִם כֹּה יַעֲשֶׂה נִמְחָלִים עֲוֹנוֹתָיו וּבְכֹלֶל אֲשֶׁר חָטָא בִּפְגַם הַבְּרִית וְשָׁב וְרָפָא לוֹ:

פרשת תרומה

תרומה יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

כה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי: מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיַפְרְשׁוּן קֳדָמַי אַפְרָשׁוּתָא מִן כָּל גְּבַר דִּי יִתְרְעֵי לִבֵּהּ תִּסְבוּן יָת אַפְרָשׁוּתִי:

רש"י ויקחו לי תרומה. לי לשמי: תרומה. הפרשה, יפרישו לי מממונם נדבה: ידבנו לבו. לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פרישנ"ט בלעז : תקחו את תרומתי. אמרו רבותינו שלש תרומות אמורות כאן, אחת תרומת בקע לגלגלת, שנעשו מהם האדנים, כמו שמפורש באלה פקודי (שמות לח כו. כז) , ואחת תרומת המזבח בקע לגלגלת לקפות לקנות מהן קרבנות צבור, ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד. שלשה עשר דברים האמורים בענין כלם הצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהנה, כשתדקדק בהם:

(ג) וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת: וְדָא אַפְרָשׁוּתָא דִּתְסְבוּן מִנְּהוֹן דַּהֲבָא וְכַסְפָּא וּנְחָשׁ א:

רש"י זהב וכסף ונחשת וגו' . כלם באו בנדבה, איש איש מה שנדבו לבו, חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד, ולא מצינו בכל מלאכת המשכן, שהצרך שם כסף יותר, שנאמר (שמות לח כו, כז) וכסף פקודי העדה וגו' בקע לגלגלת וגו' , ושאר הכסף הבא שם בנדבה עשאוה לכלי שרת:

(ד) וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: וְתִכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ וּמַעֲזֵי:

רש"י ותכלת. צמר צבוע בדם חלזון, וצבעו ירוק: וארגמן. צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: ושש. הוא פשתן: ועזים. נוצה של עזים, לכך תרגם אנקלוס ומעזי, הבא מן העזים, ולא עזים עצמם, שתרגום של עזים עזיא:

(ה) וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וַעֲצֵי שִׁטִּים: וּמַשְׁכֵי דְּדִכְרֵי מְסַמְּקֵי וּמַשְׁכֵי סַסְגּוֹנָא וְאָעֵי שִׁטִּין:

רש"י מאדמים. צבועות היו אדום לאחר עבודן: תחשים. מין חיה, ולא היתה אלא לשעה והרבה גונים היו לה, לכך מתרגם ססגונא, ששש ומתפאר בגונין שלו: ועצי שטים. מאין היו להם במדבר, פרש רבי תנחומא יעקב אבינו צפה ברוח הקדש, שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו לטלם עמהם, כשיצאו ממצרים:

(ו) שֶׁמֶן לַמָּאוֹר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים: מִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא בּוּסְמַיָּא לְמִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְלִקְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

רש"י שמן למאור. שמן זית זך להעלות נר תמיד: בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והצרכו לו בשמים כמו שמפורש בכי תשא (שמות ל כג.

כה) : ולקטרת הסמים. שהיו מקטירין בכל ערב ובקר, כמו שמפורש בואתה תצוה (שמות ל ז. ח) ולשון קטרת העלאת קיטור ותמרות עשן:

נביאים - מלכים א - פרק ה

(כו) וַיהוָה נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם: וַיְיָ יְהַב חוּכְמְתָא לִשְׁלֹמֹה כְּמוֹ דְּמַלִּיל לֵיהּ וַהֲוָה שְׁלָמָא בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וְגָזְרוּ קְיָם תַּרְוֵיהוֹן: (כז) וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס מִכָּל יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַמַּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

וּמָנֵי מַלְכָּא שְׁלֹמֹה מַסְקֵי מִיסִין מִכָּל יִשְׂרָאֵל וַהֲוָה מַסְקֵי מִסִּין תְּלָתִין אַלְפִין גַּבְרָא:

רש"י **ויהי המס** . עולה לשכר של שלשים אלף איש :

(כח) וַיִּשְׁלָחֵם לְבָנוֹנָה עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וַאֲדֹנִירָם עַל הַמַּס: וְשָׁלְחִינוּן לְלִבְנָן עֲסָרָא אַלְפִין יַרְחָא מִשְׁתַּנָּן יַרְחָא הָווּ בִּלְבָנָן תְּרֵי יַרְחִין גְּבַר בְּבֵיתֵיהּ וַאֲדוֹנִירָם מְמַנָּא עַל מַסְקֵי מִסִּין:

רש"י **חליפות** . כמו שמסיים ואומר : חדש יהיו בלבנון , כשהיו עשרת אלפים איש בתשרי בלבנון , והעשרים אלף איש בביתו , במרחשון מתחלפים עשרת האלפים השניים ויוצאים ללבנון , ואלו חוזרים לביתם , ובכסליו יוצאים עשרת אלפים השלישים ויוצאים ללבנון , ואלו חוזרים לביתם , ובטבת יוצאים הראשונים וחוזרים ללבנון , וכן חוזרים חלילה , נמצאו כל עשרת אלפים שבהם , חדש בלבנון , ושני חדשים בביתם :

על המס . לגבותו :

(כט) וַיְהִי לְשִׁלְמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סַבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֹצֵב בָּהָר: וַהֲוָה לִשְׁלֹמֹה שִׁבְעִין אַלְפִין דְּנָטְלִין בְּכִתְפָּא וְתַמְנִין אַלְפִין דְּפָסְלִין בְּטוּרָא:

רש"י **שבעים אלף נשא סבל** . להביא האבנים מן ההר לעיר , ושמונים אלף החוצבים אותם בהר , הרי מאה וחמשים אלף , וכולם גרים גרורים היו , שנתגיירו מחמת גדולת שלמה ושלחנו , וכן כתוב בדברי הימים ב (ב טז) : ויספר שלמה את כל הגרים וימצאם מאה וחמשים אלף ויעש מהם שבעים אלף וגו' :

(ל) לְבַד מִשָּׂרֵי הַנִּצָּבִים לִשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר עַל הַמְּלָאכָה שְׁלֹשׁ אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרֹדִים בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה: בַּר מֶרַבָּנֵי אִסְטָרְטִיגְיָא דִּמְמַנָּן עַל עֲבָדְתָּא דִּשְׁלֹמֹה תְּלָתָא אַלְפִין וּתְלַת מֵאָה דְּמַפְלְחִין בְּעַמָּא דְּעָבְדִין בַּעֲבִידְתָּא:

רש"י **משרי הנצבים** . נוגשים ונציבים על עושי המלאכה : **שלשת אלפים ושלש מאות** . ובדברי הימים ב (ב יז) הוא אומר : **ושש מאות** , **אומר אני** , **שלשת אלפים ושלש מאות היו ממונים על מאה וחמשים אלף** , **שכל אחד ממונה על ארבעים וחמשה ויותר** , **והשלוש מאות שנוספים בדברי הימים** , **היו ממונים על כולם** , **שכל אחד ממונה על חמש מאות ויותר** . ותדע , שהרי יש עוד שני כתובים בדבר זה , ומכחישין זה את זה ,

שנאמר בו בספר זה (לקמן ט כג) : אלה שרי הנצבים אשר לשלמה חמשים וחמש מאות , ובדברי הימים (ב ח י) הוא אומר : **מאתים וחמשים , הרי ארבע מקראות מכחישין זה את זה** . אבל יש לנו לפרש , שבמקראות האחרונים ממונים על כולן , ולשלמה היו אלו הגרים להיות לנושא סבל ולחצוב אבנים בהר , ויהיו לו שאר עושי המלאכה לערי המסכנות , שהם אזרחיים , שאלו הכתובים אמורים שם . ובספר מלכים מנה את הנציבים הגרים שני מינים , שרי הארבעים והחמשה לבדם , והשלש מאות החשובים צירף עם מאתים וחמשים שהיו ממונים על עושי ערי המסכנות , ומנה חמש מאות וחמשים שרים , ובדברי הימים מנה כל נציבי הגרים לעצמם , הגדולים עם הקטנים שלשת אלפים ושש מאות , וכולן גרים . ונציבי ערי המסכנות שהיו ישראל מאתים וחמשים , מנה לעצמן : **הרדים בעם העושים במלאכה** . הנוגשים את העם עושי המלאכה :

(לא) וַיְצַו הַמֶּלֶךְ וַיִּסְּעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיַסֵּד הַבַּיִת אַבְנֵי גָזִית: וּפֹעֲלֵי בְנַאי וְקַרְוֹת אֲבָנִין רַבְרְבָא אֲבָנִין יְקָרָן לְשַׂכְלָלָא בֵּיתָא אֲבָנִין פְּסִילָן:

רש"י **ויסעו** . מן ההר , לשון עקירה : **אבנים יקרות** . כבדות : **אבני גזית** . נפסלות ומסותתות . ואם תאמר והרי כבר נאמר (לקמן ו ז) : ומקבות והגרזן לא נשמע בבית בהבנותו , פירוש שכל ברזל לא נשמע בבית בהבנותו , אלא שהיה מסתת מבחוץ , ומכניס ובונה מבפנים , (כך נדרש בסוטה מח ב) :

כתובים - משלי - פרק טז

(כט) אִישׁ חָמָס יְפַתֶּה רֵעֵהוּ וְהוֹלִיכוֹ בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹב: גַּבְרָא חֲטוֹפָא מְשַׁרְגֵּג חַבְרֵיהּ וּמוֹבִיל לֵיהּ בְּאָרְחָא דְּלָא שַׁפִּירָא: (ל) עֹצֶה עֵינָיו לַחְשֹׁב תַּהְפֻּכוֹת קֹרֵץ שְׂפָתָיו כִּלָּה רָעָה: רָמַז בְּעַיְנוֹי וְחָשֵׁב הֲפִיכָתָא גָּזִים בְּשִׂפְוָתֵיהּ וְגָמַר בִּישְׁתָּא:

רש"י **עוצה עיניו** . ל' קריצה וכן איעצה עליך עיני (תהלים לב) : **כלה רעה** . כמו כי כלתה אליו הרעה וגומר וגורם לבא רעה לעולם :

(לא) עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת שֵׂיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמָּצֵא: כְּלִילָא דְשַׂבְהִירָא סֵיבוּתָא בְּאָרְחָא דִצְדָקָתָא מִשְׁתַּכְּחָא:

רש"י **בדרך צדקה תמצא** . ע"י הצדקה מאריכין ימיהם :

(לב) טוֹב אֶרֶךְ אַפַּיִם מִגִּבּוֹר וּמֹשֵׁל בְּרוּחוֹ מִלֹּכֵד עִיר: טָב נְגִיד אַפַּי רוּחָא מִן גִּבָּרָא וּדְמַכְבֵּישׁ נַפְשֵׁיהּ טָב מִן הוּא דְאָחֵד מְדִינָתָא:

רש"י **ומושל ברוחו** . כובש את יצרו :

(לג) בַּחֵיק יוּטַל אֶת הַגּוֹרָל וּמֵיְהוָה כָּל מִשְׁפָּטוֹ: בְּעוּבָא דְעֵצָתָא נָפְלָא פִּצְתָּא וּמִן אֱלָהָא נְפַק דִּינֵיהּ:

רש"י **בחיק יוטל את הגורל** . בינו לבין עצמו אדם מטיל גורל : **ומה' כל משפטו** . לברור . לכל אחד ואחד חלקו :

יז (א) טוֹב פַּת חֲרֵבָה וְשַׁלְוָה בָהּ מִבַּיִת מָלֵא זִבְחֵי רִיב: טָבָא הִיא לַחְמָא שְׁרִבְתָּא וְשַׁלְוָתָא בַּהּ מִן בֵּיתָא דְמָלֵי דִבְחֵי דְדִינָא:

רש"י **טוב פת חריבה ושלוה בה** . טוב היה להקב"ה להחריב ביתו ועירו והי' בשלוה מעבירותיהן של ישראל : **מבית מלא זבחי ריב** . שהיו מקריבין זבחי ריב בביתו :

משנה דמאי פרק ב

א. וְאֵלּוּ דְבָרִים מִתְעַשְּׂרִין דְּמַאי בְּכָל מָקוֹם. הַדְּבֵלָה, וְהַתְּמָרִים, וְהֶחָרוּבִים, הָאֹרֶז, וְהַכַּמּוֹן. הָאֹרֶז שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ, כָּל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ מִמֶּנּוּ פָּטוּר:

ברטנורה (א) **ואלו דברים**. בכל מקום. אפילו מכזיב ולהלן אם לקחן מעם הארץ דבידוע שמארץ ישראל באו דמינכרי שאין דוגמתן אלא בארץ ישראל: והאורז שבחוצה לארץ כל המשתמש ממנו פטור. אפילו בארץ ישראל, דמנכר טפי ולא אתי לאחלופי באורז של ארץ ישראל, אבל שאר דברים הנזכרים במתניתין, איכא מנייהו בארץ ישראל דדמו לאותן שבחוצה לארץ, אלא דהנהו דחשיבי דדרך לנושאם מתוך חשיבותן למקומות שאין כיוצא בהן, בעי עשורי, דבידוע שמארץ ישראל הן:

ב. הַמְקַבֵּל עָלָיו לִהְיוֹת נֶאֱמָן, מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁהוּא אוֹכֵל, וְאֶת שֶׁהוּא מוֹכֵר, וְאֶת שֶׁהוּא לוֹקֵחַ, וְאֵינוֹ מִתְאָרֵחַ אֵצֶל עַם הָאָרֶץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הַמִּתְאָרֵחַ אֵצֶל עַם הָאָרֶץ נֶאֱמָן. אָמְרוּ לוֹ, עַל עַצְמוֹ אֵינוֹ נֶאֱמָן, כֵּיצַד יְהֵא נֶאֱמָן עַל שֶׁל אֲחֵרִים: **ג**. הַמְקַבֵּל עָלָיו לִהְיוֹת חָבֵר, אֵינוֹ מוֹכֵר לְעַם הָאָרֶץ לַח וְיָבֵשׁ, וְאֵינוֹ לוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ לַח, וְאֵינוֹ מִתְאָרֵחַ אֵצֶל עַם הָאָרֶץ, וְלֹא מְאָרְחוֹ אֶצְלוֹ בִּכְסוּתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף לֹא יְגַדֵּל בְּהֵמָה דַקָּה, וְלֹא יְהֵא פָרוּץ בִּנְדָרִים וּבְשָׁחוֹק, וְלֹא יְהֵא מְטַמֵּא לַמֵּתִים, וּמְשַׁמֵּשׁ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. אָמְרוּ לוֹ, לֹא בָאוּ אֵלּוּ לַכְּלָל:

ברטנורה (ב) **להיות נאמן**. על המעשרות ולא יהיו פירותיו דמאי מכאן ואילך: **את שהוא לוקח**. על מנת למכור, דאילו על מנת לאכול, הא תנא רישא מעשר את שהוא אוכל: **ואת שהוא מוכר**. מפירות קרקעותיו: **על עצמו אינו נאמן**. שהרי הוא אוכל דבר שאינו מתוקן כשהוא מתארח אצל עם הארץ, ורבי יהודה סבר שאינו מפסיד נאמנותו בכך. ואין הלכה כרבי יהודה:

ד. הַנַּחְתּוֹמִים לֹא חִיְּבוּ אוֹתָם חֲכָמִים לְהַפְרִישׁ אֶלָּא כְּדֵי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְחַלָּה. הַחֲנָוָנִים אֵינָן רַשָּׁאִין לְמָכֹר אֶת הַדְּמַאי. כָּל הַמַּשְׁפִּיעִין בְּמִדָּה גַסָּה, רַשָּׁאִין לְמָכֹר אֶת הַדְּמַאי. אֵלּוּ הֵן הַמַּשְׁפִּיעִין בְּמִדָּה גַסָּה, כְּגוֹן הַסִּיטוֹנוֹת וּמוֹכְרֵי תְבוּאָה:

ברטנורה (ג) **להיות חבר**. לענין טהרות, דהיינו פרוש, ויהיו בגדיו ומשקים שלו טהורים, ואפילו תלמיד חכם אינו נאמן לענין טהרות עד שיקבל עליו דברי חברות, אלא אם כן היה זקן ויושב בישיבה. והמקבל עליו דברי חברות צריך להרגיל עצמו שלשים יום ואחר כך יהיו בגדיו ומשקים שלו טהורים, ואין קבלת דברי חברות בפחות משלשה חברים, אלא אם כן היה המקבל תלמיד חכם שאין צריך בפני שלשה, ולא עוד אלא שאחרים מקבלים לפניו: **לח ויבש**. דאין מוסרים טהרות לעם הארץ שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל: **ואין לוקח ממנו לח**. אבל יבש לוקח ממנו שלא הוכשר לקבל טומאה כל זמן שלא בא עליו משקה, ונאמן עם הארץ לומר הפירות הללו לא הוכשרו, אבל אינו נאמן לומר הוכשרו אבל לא נטמאו: **ולא יתארח אצל עם הארץ**. שלא יטמא ויבא ויטמא טהרות: **ולא מארחו**. לעם הארץ: **אצלו בכסותו**. דכסות עם הארץ טומאתו חמורה מטומאת עם הארץ עצמו, דחיישינן שמא ישבה עליהן אשתו נדה, ובגדי עם הארץ מדרס לפרושים. אי נמי לכך אמרו לא מארחו אצלו בכסותו, דממגע עצמו יכול להזהר טפי ממגע כסותו: **אף לא יגדל בהמה דקה**. שאסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל, שלא ירעו בשדות אחרים: **ולא יהא פרוץ בנדרים**. שסופו לבא לידי חלול: **ולא יהא פרוץ בשחוק**. דשחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה: **ומשמש**. תלמידי חכמים בבית המדרש: **לא באו אלו לכלל**. דאין ענינם נוגע לטהרות. ואין הלכה כרבי יהודה:

ה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לְהִתְמַדֵּד (בְּגַסָּה וּמְדָדוֹ בְדַקָּה, טְפֵלָה דַקָּה לַגַּסָּה. אֶת שֶׁדַּרְכּוֹ לְהִתְמַדֵּד בְּדַקָּה וּמְדַד בְּגַסָּה טְפֵלָה גַסָּה לַדַּקָּה). אֵיזוֹ הִיא מִדָּה גַסָּה. בַּיְבֵּשׁ, שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, וּבַלַּח, דִּינָר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, סַלֵּי תְאֵנִים וְסַלֵּי עֲנָבִים וְקִפּוֹת שֶׁל יָרָק, כָּל זְמַן שֶׁהוּא מוֹכְרָן אַכְסָרָה, פָּטוּר:

ברטנורה (ד) **הנחתומים**. נחתום חבר שלקח תבואה מעם הארץ שהיא דמאי לא חייבו אותו חכמים להפריש: **אלא כדי תרומת מעשר**. שהיא אחד ממאה, אבל לא מעשר שני, מתוך ששוטרי המלך ונוגשיו חובטים אותם בכל שעה ואומרים להם מכרו בזול, לא הטריחו עליהם חכמים במעשר שני שטרחו מרובה שצריך לאכלו בירושלים. ודוקא כשמוכר לחבר שהלוקח יפריש מעשר שני, אבל אם מוכר לעם הארץ חייב להפריש מעשר שני קודם שימכור: **החנונים**. שמוכרים מעט מעט בחנות, אינן רשאין למכור את הדמאי, הואיל והן משתכרים הרבה עליהם מוטל לתקן. אי נמי מפני שרגילין למכור לתינוקות, שלא יאכלו התינוקות דבר שאינו מתוקן: **כל המשפיעים**. שמוכרים בשפע הרבה ביחד: **במדה גסה**. לקמן מפרש כמה היא מדה גסה: **רשאין למכור את הדמאי**. דרך המוכרים הרבה ביחד להוסיף על המדה ולכן נקראו משפיעים, שעושין מדה גדושה ומוסיפים על המדות, ומשום הכי לא הטילו עליהם להפריש את הדמאי, אלא על הלוקח

מהם: **הסיטונות**. הם הסוחרים הגדולים הקונים תבואה מבעלי התבואה ומוכרים אותה לחנונים במדה גסה:

גמרא ברכות דף י' ע"ב

אָמַר אַבַּיֵי וְאִיתֵימָא רַבִּי יִצְחָק הָרוֹצֶה לִיהָנוֹת יֶהֱנֶה כֶּאֱלִישָׁע וְשֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לִיהָנוֹת אַל יֶהֱנֶה כִּשְׁמוּאֵל הָרָמָתִי שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א' ז') וּתְשׁוּבָתוֹ הָרָמָתָה כִּי שָׁם בֵּיתוֹ וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁהָלַךְ שָׁם בֵּיתוֹ עִמּוֹ. וַתֹּאמֶר אֶל אִישָׁהּ הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא מִכָּאן שֶׁהָאִשָּׁה מַכֶּרֶת בְּאוֹרְחִין יוֹתֵר מִן הָאִישׁ. קָדוֹשׁ הוּא מִנָּא יָדְעָה רַב וּשְׁמוּאֵל חַד אָמַר שֶׁלֹּא רָאֲתָה זְבוּב עוֹבֵר עַל שֻׁלְחָנוֹ וְחַד אָמַר סָדִין שֶׁל פִּשְׁתָּן הִצִּיעָה עַל מִטָּתוֹ וְלֹא רָאֲתָה קֶרִי עָלָיו. קָדוֹשׁ הוּא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא הוּא קָדוֹשׁ וּמְשָׁרְתוֹ אֵינוֹ קָדוֹשׁ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וַיִּגַּשׁ גֵּיחֲזִי לְהָדְפָהּ אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא שֶׁאֲחָזָהּ בְּהוֹד יָפְיָהּ. עוֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא מְשׁוּם רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב כָּל הַמְאָרֵחַ תַּלְמִיד חָכָם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמְהַנֵּהוּ מְנָכְסָיו מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ מַקְרִיב תְּמִידִין. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא מְשׁוּם רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אַל יַעֲמוֹד אָדָם בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיִתְפַּלֵּל אֶלָּא בְּמָקוֹם נָמוּךְ וְיִתְפַּלֵּל שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ק"ל) מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי לֹא יַעֲמוֹד אָדָם לֹא עַל גַּבֵּי כִּסֵּא וְלֹא עַל גַּבֵּי שְׁרַפְרַף וְלֹא בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ וְיִתְפַּלֵּל אֶלָּא בְּמָקוֹם נָמוּךְ וְיִתְפַּלֵּל לְפִי שֶׁאֵין גַּבְהוּת לִפְנֵי הַמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר (שם) מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה' וּכְתִיב (שם ק"ב) תְּפִלָּה לֶעָנִי כִּי יַעֲטוֹף. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא מְשׁוּם רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּין רַגְלָיו שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל א') וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה:

רש"י **הרוצה ליהנות**. משל אחרים יהנה ואין איסור בדבר: **כאלישע**. כמו שמצינו באלישע שנהנה: **והרוצה שלא ליהנות**. משל אחרים: **אל יהנה**. ואין בדבר לא משום גסות הרוח ולא משום שנאה: **כשמואל הרמתי**. כמו שמצינו בשמואל הרמתי שלא רצה ליהנות: **כי שם ביתו**. לעיל מיניה כתיב והיה מדי שנה בשנה וסבב בית אל והמצפה ושפט את ישראל וסמיך ליה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו, וכי איני יודע ששם ביתו אלא אכולהו מקומות דקרא דלעיל מיניה קאי שכל מקום שהי' הולך שם היה נושא כלי תשמישי ביתו עמו שלא ליהנות מן אחרים: **בהוד יפיה**. בדדיה: **תפלה לעני**. דרך עניות: **יכוין את רגליו**. זו אצל זו: **ורגליהם רגל ישרה**. נראין כרגל אחד:

זוהר תרומה דף קל"א ע"א

זַכָּאָה עַמָּא קַדִּישָׁא דְּמַאֲרֵיהוֹן בָּעֵי עֲלוֹן וְקָרֵא לוֹן לְקָרְבָא לוֹן לְגַבֵּיהּ כְּדֵין עַמָּא קַדִּישָׁא בָּעָאן לְאִתְחַבְּרָא וּלְאַעֲלָא בְּבֵי כְנִשְׁתָּא. וְכָל מָאן דְּאַקְדִּים בְּקַדְמֵיתָא אִתְחַבַּר בִּשְׁכִינְתָּא בְּחִבּוּרָא חָדָא. תָּא חֲזֵי הַהוּא קַדְמָאָה דְּאִשְׁתְּכַח בְּבֵי כְנִשְׁתָּא (וְאוֹרִיךְ בְּבֵי כְנִשְׁתָּא) זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ דְּאִיהוּ קַיְימָא בְּדַרְגָּא דְּצַדִּיק בַּהֲדֵי שְׁכִינְתָּא. וְדָא אִיהוּ רָזָא (משלי ח') וּמְשַׂחֲרֵי

יִמְצָאוּנְנִי דָּא סָלִיק בִּסְלִיקוּ עִלָּאָה. וְאִי תֵּימָא הָא תָּנֵינָן בְּשַׁעְתָּא דְּקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָתֵי לְבֵי כְּנִשְׁתָּא וְלָא אַשְׁכַּח תַּמָּן עֲשָׂרָה מִיָּד כּוֹעֵס וְאַתְּ אָמְרַת הַהוּא חָד דְּאַקְדִּים אִתְחַבָּר בְּשִׁכִינְתָּא וְקַיְימָא בְּדַרְגָּא דְצַדִּיק. אֶלָּא לְמַלְכָּא דְשָׁדַר לְכָל בְּנֵי מָתָא דְּיִשְׁתַּכְּחוּן עִמֵּיהּ בְּיוֹם פְּלָן בְּדוֹךְ פְּלָן. עַד דַּהֲווֹ מְזַמְּנֵי גַּרְמַיְיהוּ אִנּוּן בְּנֵי מָתָא אַקְדִּים חַד וְאָתָא לְהַהוּא אֲתַר. בֵּין כָּךְ, וּבֵין כָּךְ אָתָא מַלְכָּא אַשְׁכַּח לְהַהוּא בַר נַשׁ דְּאַקְדִּים תַּמָּן אָמַר לֵיהּ פְּלָן בְּנֵי מָתָא אֲן אִנּוּן. אָמַר לֵיהּ מָארֵי אֲנָא אַקְדֵּימְנָא מִנַּיְיהוּ וְהָא אִנּוּן אָתָאן אֲבַתְרַאי לְפִקּוּדָא דְמַלְכָּא. כְּדֵין טָב בְּעֵינֵי מַלְכָּא וְיָתִיב בַּהֲדֵיהּ וְאִשְׁתְּעֵי עִמֵּיהּ וְאִתְעֲבִיד רְחִימָא דְמַלְכָּא. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אָתוּ כָּל עַמָּא וְאִתְפַּיְיס מַלְכָּא עִמְּהוֹן וְשָׁדַר לוֹן לְשָׁלֹם. אֲבָל אִי אִנּוּן בְּנֵי מָתָא לָא אַתְיָין וְחַד לָא אַקְדִּים לְאִשְׁתְּעֵי קָמֵי מַלְכָּא לְאַחֲזָאָה בְּגִינַיְיהוּ דְּהָא כֻּלְּהוּ אַתְיָין מִיָּד כָּעִיס וְרָגִיז מַלְכָּא. אוֹף הָכָא כֵּיוָן דְּחַד אַקְדִּים וְאִשְׁתְּכַח בְּבֵי כְנִשְׁתָּא וּשְׁכִינְתָּא אַתְיָיא וְאַשְׁכַּח לֵיהּ כְּדֵין אִתְחֲשִׁיב כְּאִלּוּ אִשְׁתְּכָחוּ תַּמָּן דְּהָא דָא אוֹרִיךְ לוֹן תַּמָּן מִיָּד אִתְחַבְּרַת עִמֵּיהּ שְׁכִנְתָּא וְיַתְבֵי בְּזִוּגָא חָד וְאִשְׁתְּמוֹדַע בַּהֲדֵיהּ וְאוֹתִיב לֵיהּ בְּדַרְגָּא דְצַדִּיק. וְאִי חַד לָא אַקְדִּים וְלָא אִשְׁתְּכַח תַּמָּן מַה כְּתִיב (ישעיה נ') מַדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ. וְאֵין עֲשָׂרָה לָא כְּתִיב אֶלָּא וְאֵין אִישׁ לְאִתְחַבְּרָא לְמֶהֱוֵי גַּבְאֵי כְּמָה דְאַתְּ אָמַר אִישׁ הָאֱלֹהִים לְמֶהֱוֵי בְּדַרְגָּא דְצַדִּיק. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְאִשְׁתְּמוֹדַע בַּהֲדֵיהּ וְשָׁאִיל עֲלוֹי אִי יוֹמָא חַד לָא אָתֵי כְּמָה דְאוֹקִימְנָא דִּכְתִיב (ישעיה ב') מִי בָכֶם יָרֵא יְיָ שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ:

תרגום הזוהר אַשְׁרֵיהֶם עִם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁאֲדוֹנָם מְבַקֵּשׁ אוֹתָם וְקוֹרֵא אוֹתָם לְקָרְבָם אֵלָיו. אָז, עִם הַקָּדוֹשׁ, צְרִיכִים לְהִתְחַבֵּר וְלָבֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְכָל מִי שֶׁמַּקְדִּים תְּחִלָּה מִתְחַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה בְּחִבּוּר אֶחָד, בֹּא וּרְאֵה, הָרִאשׁוֹן הַהוּא הַנִּמְצָא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ, שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּמַדְרֵגַת צַדִּיק אֶל הַשְּׁכִינָה. וְזֶה הוּא סוֹד, וּמְשַׁחֲרֵי יִמְצָאוּנְנִי. זֶהוּ עוֹלֶה בְּמַעֲלָה עֶלְיוֹנָה. וְאִם תֹּאמַר הֲרֵי לָמַדְנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְאֵינוֹ מוֹצֵא שָׁם עֲשָׂרָה, מִיָּד כּוֹעֵס. וְאַתָּה אוֹמֵר, שֶׁהָאֶחָד הַהוּא שֶׁהִקְדִּים, נִתְחַבֵּר בַּשְּׁכִינָה וְנִמְצָא בְּמַדְרֵגַת צַדִּיק. אֶלָּא, בְּדוֹמֶה לְמֶלֶךְ שֶׁשָּׁלַח לְכָל בְּנֵי הָעִיר שֶׁיִּמְצְאוּ עִמּוֹ בְּיוֹם פְּלוֹנִי וּבְמָקוֹם פְּלוֹנִי. עַד שֶׁבְּנֵי הָעִיר הֵכִינוּ אֶת עַצְמָם, הִקְדִּים אֶחָד וּבָא לַמָּקוֹם הַהוּא. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ בָּא הַמֶּלֶךְ, וּמְצָא שָׁם אָדָם הַהוּא שֶׁהִקְדִּים. אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ, פְּלוֹנִי, בְּנֵי הָעִיר אֵיפֹה הֵם. אָמַר לוֹ, אֲדוֹנִי, אֲנִי הִקְדַּמְתִּי אֶת עַצְמִי מֵהֶם, וַהֲרֵי הֵם בָּאִים אַחֲרַי לְפָקֻדַּת הַמֶּלֶךְ. אָז, הָיָה טוֹב בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ, וְיָשַׁב שָׁם עִמּוֹ, וְדִבֵּר עִמּוֹ, וְנַעֲשָׂה אֲהוּבוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, בָּאוּ כָּל הָעָם וְנִתְרַצָּה הַמֶּלֶךְ עִמָּהֶם, וְשִׁלַּח אוֹתָם לְשָׁלוֹם. אֲבָל אִם אֵלּוּ בְּנֵי הָעִיר לֹא הָיוּ בָּאִים, וְאֶחָד לֹא הִקְדִּים לְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וּלְהַרְאוֹת בִּשְׁבִילָם, וְלוֹמַר שֶׁכֻּלָּם בָּאִים, מִיָּד הָיָה כּוֹעֵס וְנִרְגָּז הַמֶּלֶךְ. אַף כָּאן, כֵּיוָן שֶׁאֶחָד הִקְדִּים וְנִמְצָא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְהַשְּׁכִינָה

בָּאָה וּמוֹצֵאת אוֹתוֹ, אָז נֶחֱשָׁב כְּאִלּוּ כֻּלָּם נִמְצָאִים שָׁם, כִּי זֶה מְחַכֶּה עֲלֵיהֶם שָׁם, מִיָּד מִתְחַבֶּרֶת הַשְּׁכִינָה עִמּוֹ וְיוֹשְׁבִים בְּחִבּוּר אֶחָד וְעוֹשֶׂה הֶכֵּרוּת עִמּוֹ, וּמוֹשִׁיבוֹ בְּמַדְרֵגַת צַדִּיק. וְאִם אֶחָד לֹא הִקְדִּים וְלֹא נִמְצָא שָׁם, מַה כָּתוּב, מַדּוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ, וְאֵין עֹשָׂרָה אֵינוֹ כָּתוּב, אֶלָּא וְאֵין אִישׁ, דְּהַיְנוּ אֶחָד, שֶׁיִּתְחַבֵּר עִמִּי לִהְיוֹת אֶצְלִי. כְּדִכְתִיב, אִישׁ הָאֱלֹקִים, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ לִהְיוֹת בְּמַדְרֵגַת צַדִּיק. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁעוֹשֶׂה הֶכֵּרוּת עִמּוֹ, וְשׁוֹאֵל עָלָיו אִם אֵינוֹ בָּא יוֹם אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמַדְנוּ, שֶׁכָּתוּב, מִי בָכֶם יְרֵא ה' שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' קריאת שמע פרק ב'

א. הַקּוֹרֵא לְמַפְרֵעַ לֹא יָצָא בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּסֵדֶר הַפְּסוּקִים, אֲבָל אִם הִקְדִּים פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי אֲנִי אוֹמֵר שֶׁיָּצָא לְפִי שֶׁאֵינָהּ סְמוּכָה לָהּ בַּתּוֹרָה. קָרָא פָּסוּק וְחָזַר וּקְרָאוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה הֲרֵי זֶה מְגוּנֶּה. קָרָא מִלָּה אַחַת וּכְפָלָהּ כְּגוֹן שֶׁקָּרָא שְׁמַע שְׁמַע מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ: **ב**. קָרָאהּ סֵירוּגִין יָצָא אֲפִלּוּ שָׁהָה בֵּין סֵירוּג לְסֵירוּג כְּדֵי לִגְמוֹר אֶת כֻּלָּהּ יָצָא וְהוּא שֶׁיִּקְרָא עַל הַסֵּדֶר. קְרָאהּ מִתְנַמְנֵם וְהוּא מִי שֶׁאֵינוֹ עֵר וְלֹא נִרְדָּם בְּשֵׁינָה יָצָא. וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה עֵר בְּפָסוּק רִאשׁוֹן:

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד'

הַנַּאֲוָה הִיא שׁוֹרֶשׁ לְהַרְבֵּה עֲבֵירוֹת אִם בֵּין אָדָם לַמָּקוֹם וְאִם בֵּין אָדָם לַחֲבֵירוֹ כִּי גּוֹרֵם לְהַזִּיק לַחֲבֵירוֹ וְלִשְׁנֹאתוֹ וּלְדַבֵּר לָשׁוֹן הָרַע עָלָיו וְכָאֵלֶּה רַבּוֹת וְאִם בֵּינוֹ לַמָּקוֹם שֶׁכֵּן כְּתִיב (דברים ח') וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ נִקְרָא תּוֹעֵבָה שֶׁנֶּאֱמַר (משלי **טז**. ח') תּוֹעֲבַת ה' כָּל גְּבַהּ לֵב. וְאָמְרוּ בְּשַׁמְתָּא מָאן דְּאִית בֵּיהּ וְרָאוּי לְגַדְּעוֹ כַּאֲשֶׁירָה וְאֵין עָפָרוֹ נִנְעָר וּשְׁכִינְתָּא מְיַלֶּלֶת עָלָיו וְשָׁקוּל כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה וּכְכוֹפֵר בָּעִיקָר וּכְאִלּוּ בָּא עַל כָּל הָעֲרָיוֹת כֻּלָּן וּכְאִלּוּ בָּנָה בָּמָה וַאֲפִלּוּ שֶׁיְּקָנֶה לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁמַיִם וָאָרֶץ כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ לֹא יִנָּקֶה מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם וְסוֹפוֹ מִתְמָעֵט וְנֶאֱסָף מִן הָעוֹלָם שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ וַאֲפִלּוּ יֶרְבֶּעֶם שֶׁכָּל חַכְמֵי דּוֹרוֹ הָיוּ לְפָנָיו כְּעִשְׂבֵי הַשָּׂדֶה וְלֹא הָיָה בְּתוֹרָתוֹ דּוֹפִי וְהָיָה שׁוֹנֶה מֵאָה וַחֲמִשִּׁים פָּנִים לַתּוֹרָה לֹא נֶעֱנַשׁ וְנִטְרָד מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא אֶלָּא מִפְּנֵי גַּסּוּת הָרוּחַ:

תרומה יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָּ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ז) אַבְנֵי שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֻּאִים לָאֵפֹד וְלַחֹשֶׁן: אַבְנֵי בוּרְלָא וְאַבְנֵי אַשְׁלָמוּתָא לְשַׁקָּעָא בְּאֵפוֹדָא וּבְחוּשְׁנָא:

רש"י אבני שהם. שתים הצרכו שם לצורך האפוד האמור בואתה תצוה (שמות כח יב) : מלאים. על שם שעושין להם בזהב מושב כמין גמא ונותנין האבן שם למלאות הגמא, קרויים אבני מלאים, ומקום המושב קרוי משבצות: לאפוד ולחשן. אבני השהם לאפוד, ואבני המלאים לחשן, וחשן ואפוד מפורשים בואתה תצוה, והם מיני תכשיט:

(ח) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם: וַיַּעְבְּדוּן קֻדְמַי מִקְדְּשָׁא וְאַשְׁרֵי שְׁכִנְתִּי בֵּינֵיהוֹן:

רש"י ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדשה:

(ט) כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תַּבְנִית כָּל כֵּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ: כְּכֹל דִּי אֲנָא מַחֲזֵי יָתָךְ יָת דְּמוּת מַשְׁכְּנָא וְיָת דְּמוּת כָּל מָנוֹהִי וְכֵן תַּעְבְּדוּן:

רש"י ככל אשר אני מראה אותך. כאן את תבנית המשכן. המקרא הזה מחבר למקרא שלמעלה המנו ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו. לדורות אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שלחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחבר למעלה המנו, לא היה לו לכתוב וכן תעשו אלא כן תעשו, והיה מדבר על עשית אהל מועד וכליו:

(י) וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ: וְיַעְבְּדוּן אֲרוֹנָא דְּאָעֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָא אֻרְכֵּהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא פְּתֵיהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא רוּמֵהּ:

רש"י ועשו ארון. כמין ארונות שעושים בלא רגלים, עשוים כמין ארגז שקורין אישקרי"ן בלעז , יושב על שוליו:

נביאים - מלכים א - פרק ה

(לב) וַיִּפְסְלוּ בְּנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירוֹם וְהַגִּבְלִים וַיָּכִינוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לִבְנוֹת הַבָּיִת: וּפְסִילוּ אַרְדִּיכְלֵי שְׁלֹמֹה וַאֲרַדִּיכְלֵי דְּחִירוֹם וְאַרְגּוּבְלֵיָא וְאַתְקִינוּ אָעַיָא וְאַבְנַיָּא לְמִבְנֵי בֵּיתָא:

רש"י **ויפסלו** . בהרים : **והגבלים** . אומה ששמה גבל , ובקיאים לסתת אבנים ולבנות , כמה שנאמר (ביחזקאל כז ט) בצור : זקני גבל וחכמיה היו בך מחזיקי בדקך : **ויכינו** . לשון הזמנה :

ו (א) וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זִו הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לִמְלֹךְ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה: וְהָוָה בְּאַרְבַּע מְאָה וּתְמַנִּין שְׁנִין לְמֵפַק בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם בְּשַׁתָּא רְבִיעָאָה בְּיַרְחָ זִיו נִיצָנַיָּא הוּא יַרְחָא תְּנִינָא לְמַמְלְכָהּ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל וּבְנָא בֵּיתָא קֳדָם יְיָ:

רש"י **בחדש זיו** . הוא אייר , דאית ביה זיוא לאילנא , וכן תרגם יונתן : זיו נצניא : **הוא החדש השני** . למנין החדשים , שהרי ניסן ראש השנה לחדשים : **למלוך שלמה** . מוסב

על השנה הרביעית , רביעית למלכות שלמה , וכן הוא אומר בדברי הימים (ב ג ב) : ויחל לבנות בחדש השני בשנת ארבע למלכותו :

(ב) וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שִׁשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ׃ וּבֵיתָא דִּי בָנָא מַלְכָּא שְׁלֹמֹה קֳדָם יְיָ שִׁתִּין אַמִּין אוּרְכֵּיהּ וְעֶסְרִין פּוּתֵיהּ וּתְלָתִין אַמִּין רוּמֵיהּ׃

רש"י **ששים אמה** . ההיכל והדביר יחד :

(ג) וְהָאוּלָם עַל פְּנֵי הֵיכַל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכּוֹ עַל פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאַמָּה רָחְבּוֹ עַל פְּנֵי הַבָּיִת׃ וְאוּלְמָא עַל אַפֵּי הֵיכְלָא דְּבֵיתָא עֶסְרִין אַמִּין אוֹרְכֵּיהּ עַל אַפֵּי פּוּתְיָא דְּבֵיתָא עֶסֶר אַמִּין פּוּתְיָא עַל אַפֵּי בֵּיתָא׃

רש"י **והאולם על פני** . לפני ההיכל בכניסתו : **ארכו על פני רוחב הבית** . אורך האולם לרחבו של ההיכל מן הצפון לדרום . כל מדה היתירה קרויה אורך , והפחותה קרויה רוחב , לפי שבהיכל מדת מן המזרח למערב יתירה , קרויה אורך , ובאולם שמדת מצפון לדרום יתירה בו , קרויה אורך מן הצפון לדרום , ומן המזרח למערב קרויה בו רוחב : **על פני הבית** . לפני הבית , לצד מזרח לצד חוץ :

כתובים - משלי - פרק יז

(ב) עֶבֶד מַשְׂכִּיל יִמְשֹׁל בְּבֵן מֵבִישׁ וּבְתוֹךְ אַחִים יַחֲלֹק נַחֲלָה׃ עַבְדָא סוּכְלְתָנָא יִשְׁתַּלַּט בִּבְרָא מְבָהֲתָנָא וּבֵינַת אֲחֵי נְפַלֵּג יְרוּתְתָּא׃

רש"י **עבד משכיל וגו'** . על שהשכיל נ"נ לפסוע ג' פסיעות לכבודו של הקב"ה על' לגדולה ומשל בישרא' שהובישו מעשיהם וחלק נחלתם לעיניהם , ד"א גר צדיק טוב מאזרח רשע ולע"ל יחלק שלל ונחלה בתוך ב"י שנאמר (יחזקאל יז) והיה השבט אשר גר הגר וגו' :

(ג) מַצְרֵף לַכֶּסֶף וְכוּר לַזָּהָב וּבֹחֵן לִבּוֹת יְהוָה׃ צָרָפָא נְקִי לְסָאמָא וְכוּרָא לְדַהֲבָא וַאלָהָא בָּדֵיק לִבַּיָא׃

רש"י **מצרף לכסף** . כלי שצורפין בו כסף ועושין אותו מאפר מקלה על גבי חרס קרוי מצרף : **וכור לזהב** . כלי שצורפין בו את הזהב כלי שזוקקין בו את הזהב כמו קדירה שבורה קרויה כור : **מצרף לכסף וכור לזהב** . המצרף עשוי לצרוף כסף למלאכתו וכן הכור לזקק הזהב , אבל הלבבות הקב"ה זוקקן ובוחנן ויודע מחשבותן :

(ד) מֵרַע מַקְשִׁיב עַל שִׂפַת אָוֶן שֶׁקֶר מַזִּין עַל לְשׁוֹן הַוּוֹת׃ גַּבְרָא בִישָׁא צָיֵת לְשִׂפְוָתָא דְעָאתָא שְׁקָרָא וְרָגְלוּתָא עַל לִישָׁנָא דְעָאתָא׃

רש"י **מרע** . רשע : **מקשיב על שפת און שקר** . מקבל לשון הרע ועידי שקר : **מזין** . מאזין מי שהוא משקר מאזין על לשון הוות :

(ה) לֹעֶג לָרֵשׁ חֵרֶף עֹשֵׂהוּ שָׂמֵחַ לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה: דְּמַצְרֵי לְמִסְכְּנָא מַרְגֵּז לְבָרְיֵהּ וּדְחָדֵי לְתַבְרָא דְּחַבְרֵיהּ לָא מְזַדְכֵּי:

משנה שבת פרק יט

א. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם לֹא הֵבִיא כְלִי מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מְבִיאוֹ בַּשַּׁבָּת מְגֻלֶּה. וּבַסַּכָּנָה, מְכַסֶּהוּ עַל פִּי עֵדִים. וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כּוֹרְתִים עֵצִים לַעֲשׂוֹת פֶּחָמִין וְלַעֲשׂוֹת (כְּלִי) בַרְזֶל. כְּלָל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, כָּל מְלָאכָה שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, וְשֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת:

ברטנורה (א) רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי. איזמל למול את התינוק: **מביאו בשבת מגולה**. להודיע שחביבה מצוה זו שמחללים עליה את השבת: **ובסכנה**. שגזרו גזירה על המילה: **מכסהו על פי עדים**. שיעידו שאיזמל של מצוה הוא מביא ולא יחשדוהו שהוא נושא שאר חפציו: **ולעשות ברזל**. כדי לעשות איזמל למילה: **כל מלאכה שאפשר לעשותה**. כגון מכשירי מילה, הואיל ואפשר לעשותן מערב שבת אין דוחין את השבת, ופליג אדרבי אליעזר: **שאי אפשר לעשותה מערב שבת**. כגון מילה עצמה שאי אפשר לה לעשות דזמנה בשמיני, דוחה שבת. והלכה כר' עקיבא:

ב. עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי מִילָה בַּשַּׁבָּת, מוֹהֲלִין, וּפוֹרְעִין, וּמוֹצְצִין, וְנוֹתְנִין עָלֶיהָ אִסְפְּלָנִית וְכַמּוֹן. אִם לֹא שָׁחַק מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לוֹעֵס בְּשִׁנָּיו וְנוֹתֵן. אִם לֹא טָרַף יַיִן וְשָׁמָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, יִנְתֵּן זֶה בְעַצְמוֹ וְזֶה בְעַצְמוֹ. וְאֵין עוֹשִׂין לָהּ חָלּוּק לְכַתְּחִלָּה, אֲבָל כּוֹרֵךְ עָלֶיהָ סְמַרְטוּט. אִם לֹא הִתְקִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת, כּוֹרֵךְ עַל אֶצְבָּעוֹ וּמֵבִיא, וַאֲפִלּוּ מֵחָצֵר אַחֶרֶת:

ברטנורה (ב) **מוהלין**. חותך את הערלה: **ופורעין**. העור המכסה ראש הגיד: **ומוצצין**. את הדם, ואע"פ שהוא עושה חבורה שאין הדם ניתק מחיבורו אלא על ידי מציצה: **אספלנית**. תחבושת: **לועס בשיניו**. דכל מה שאפשר לשנות משנה: **אם לא טרף יין ושמן**. רגילים היו שהיו טורפים בקערה יין ושמן ומערבין אותן יחד לרפואה על המילה כדרך שטורפים ביצים בקערה: **חלוק**. חתיכה של בגד נקובה, ומכניסין המילה באותו הנקב כדי שלא יחזור העור ויכסה את הגיד: **לא התקין**. לא הזמין: **כורך על אצבעו**. דרך מלבוש לשנותו מדרך הוצאה בחול: **אפילו מחצר אחרת**. לא מבעיא מבית לבית באותה חצר אע"פ שלא ערבו, אלא אפילו לחצר אחרת שאינה מעורבת עמהם:

ג. מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן, בֵּין לִפְנֵי הַמִּילָה וּבֵין לְאַחַר הַמִּילָה, וּמְזַלְּפִין עָלָיו בַּיָּד, אֲבָל לֹא בְכֶלִי. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לד) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים. סָפֵק וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בָּאַנְדְּרוֹגִינוֹס:

ברטנורה (ג) **מרחיצין את הקטן**. האי מרחיצין לאו כדרכו הוא, דתנא סיפא לפרושי רישא כיצד מרחיצין כגון לזלף ביד, אבל בכלי אפילו לזלף אסור, וכל שכן לרחוץ כדרכו: **רבי אלעזר בן עזריה כו'**. פליג אתנא קמא וסבר מרחיצין את הקטן כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה וביום השלישי למילה נמי, בין בחמין שהוחמו בע"ש בין בחמין שהוחמו בשבת עצמו, דסכנת נפשות היא. והלכה כראב"ע: ספק בן שמונה חדשים ספק בן תשעה, דאי בן שמונה כאבן בעלמא הוא ואין מילתו דוחה שבת: **ור' יהודה מתיר באנדרוגינוס**. מדכתיב (בראשית טז) המול לכם כל זכר, לרבות אנדרוגינוס. ותנא קמא, ערלתו כתיב, מי שהוא כולו ערל, יצא זה שחציו נקבה. ואין הלכה כר' יהודה:

ד. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִּינוֹקוֹת, אֶחָד לָמוּל אַחַר הַשַּׁבָּת וְאֶחָד לָמוּל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת, חַיָּב. אֶחָד לָמוּל בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְאֶחָד לָמוּל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר:

ברטנורה (ד) מי שהיו לו שני תינוקות וכו'. פליגי אמוראי בגמרא בגרסת משנה זו, והגרסא שתפסו רבותי עיקר כך היא, מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר שבת בשבת חייב. אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת ר' אליעזר מחייב חטאת ור' יהושע פוטר. והכי פירושה, שכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב לדברי הכל, שהרי טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה כשהקדים ומל את של אחר השבת בשבת, ובהא אפילו רבי יהושע מודה. אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת ר' אליעזר מחייב חטאת, דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת, ואע"ג דטעה בדבר מצוה שהיה טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה, ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת, סבירא ליה לר' אליעזר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאינה דוחה את השבת חייב. ור' יהושע פוטר, דסבירא ליה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאינה דוחה את השבת פטור, כיון דסבור היה שברשות בית דין הוא עושה. והלכה כרבי יהושע:

ה. קָטָן נִמּוֹל לִשְׁמוֹנָה, לְתִשְׁעָה, וְלַעֲשָׂרָה, וּלְאַחַד עָשָׂר, וְלִשְׁנֵים עָשָׂר, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. הָא כֵיצַד. כְּדַרְכּוֹ, לִשְׁמוֹנָה, נוֹלַד לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, נִמּוֹל לְתִשְׁעָה, בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת, נִמּוֹל לַעֲשָׂרָה, יוֹם טוֹב לְאַחַר שַׁבָּת, נִמּוֹל לְאַחַד עָשָׂר, שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, נִמּוֹל לִשְׁנֵים עָשָׂר. קָטָן הַחוֹלֶה, אֵין מוֹהֲלִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּבְרָיא:

ברטנורה (ה) **נולד בין השמשות נמול לתשעה**. שהרי יום שמיני של מחר הוא נימול, ושמא בין השמשות יום הוא ונימול לתשיעי. היה היום ערב שבת, אי אפשר למולו

בשבת הבא, דשמא תשיעי הוא והויא לה מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת, וצריך להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי. חל יום טוב להיות אחר השבת, אין מילה שלא בזמנה דוחה אותה ונימול לאחד עשר: **שני ימים טובים של ראש השנה**. דקדושה אחת הן ואין מילה שלא בזמנה דוחה את יום טוב השני של ראש השנה, נימול לשנים עשר: **עד שיבריא**. ויעברו עליו שבעה ימים שלמים מעת לעת מיום שהבריא ואחר כך מלין אותו: **ו**. אֵלּוּ הֵן צִיצִין הַמְעַכְּבִין אֶת הַמִּילָה, בָּשָׂר הַחוֹפֶה אֶת רֹב הָעֲטָרָה. וְאֵינוֹ אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה. וְאִם הָיָה בַּעַל בָּשָׂר, מְתַקְּנוֹ מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. מָל וְלֹא פָרַע אֶת הַמִּילָה, כְּאִלּוּ לֹא מָל:

ברטנורה (ו) **ציצין**. כמין נימין של בשר שנשארו מן הערלה: **עטרה**. היא שפה גבוהה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לראשו. ובשר החופה את רוב העטרה דקתני מתני' לא תימא רוב הקיפה אלא אפילו רוב גבהה במקום אחד: **ואינו אוכל בתרומה**. אם כהן הוא, דכהן ערל אסור לאכול בתרומה, נאמר בפסח (שמות י) תושב ושכיר לא יאכל בו, ונאמר בתרומה (ויקרא כב) תושב כהן ושכיר לא יאכל בו, מה פסח אסור לערל, אף תרומה אסורה לערל: **ואם היה בעל בשר**. שהיה שמן ונראה בשר שלמעלה מערלתו לאחר שניטלה הערלה כולה כאילו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד: **מתקנו**. ומשפע באיזמל מאותו עובי: **מפני מראית העין**. שלא יהיה נראה כערל: **ולא פרע**. לא גילה: **כאילו לא מל**. וישוב ויפרע ואפילו סילק ידו ממנה. וכל זמן שהוא מתעסק במילה בשבת חותך בין ציצין המעכבין בין ציצין שאין מעכבין; לאחר שסילק ידו, על ציצין המעכבין חוזר, על ציצין שאינן מעכבין אינו חוזר:

גמרא שבת דף קלז ע"ב

מָל וְלֹא פָרַע וְכוּלֵי. אָמַר רַבִּי אֲבִינָא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב בָּשָׂר הַחוֹפֶה אֶת רוֹב גּוֹבְהָהּ שֶׁל עֲטָרָה. וְאִם הָיָה בַּעַל בָּשָׂר וְכוּלֵי: אָמַר שְׁמוּאֵל קָטָן הַמְסֻרְבָּל בְּבָשָׂר רוֹאִין אוֹתוֹ כְּלָ זְמַן שֶׁמִּתְקַשֶּׁה וְנִרְאֶה מָהוּל אֵינוֹ צָרִיךְ לְמוֹל. וְאִם לָאו צָרִיךְ לְמוֹל. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר קָטָן הַמְסֻרְבָּל בְּבָשָׂר רוֹאִין אוֹתוֹ כְּלָ זְמַן שֶׁמִּתְקַשֶּׁה וְאֵינוֹ נִרְאֶה מָהוּל צָרִיךְ לְמוֹלוֹ וְאִם לָאו אֵינוֹ צָרִיךְ לְמוֹלוֹ. מַאי בֵּינַיְיהוּ אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ נִרְאֶה וְאֵינוֹ נִרְאֶה. תָּנוּ רַבָּנָן הַמָּל אוֹמֵר אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה. אֲבִי הַבֵּן אוֹמֵר אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. הָעוֹמְדִים אוֹמְרִים כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנַס לַבְּרִית כַּךְ יִכָּנֵס לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר אֲשֶׁר קִדֵּשׁ יְדִיד מִבֶּטֶן וְחוֹק בִּשְׁאֵרוֹ שָׂם וְצֶאֱצָאָיו חָתַם בְּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ. עַל כֵּן בִּשְׂכַר זֹאת אֵל חַי חֶלְקֵנוּ צִוָּה לְהַצִּיל יְדִידוּת שְׁאֵרֵנוּ מִשַּׁחַת לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר שָׂם בִּבְשָׂרֵנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה ה' כּוֹרֵת הַבְּרִית. הַמָּל אֶת הַגֵּרִים אוֹמֵר אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הַגֵּרִים וּלְהַטִּיף מֵהֶם

דַּם בְּרִית. שֶׁאִלְמָלֵא דַּם בְּרִית לֹא נִתְקַיְּימוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמי' ל"ג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי בָּרוּךְ אַתָּה ה' כּוֹרֵת הַבְּרִית. הַמָּל אֶת הָעֲבָדִים אוֹמֵר אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוֹל אֶת הָעֲבָדִים וּלְהַטִּיף מֵהֶם דַּם בְּרִית שֶׁאִלְמָלֵא דַּם בְּרִית חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי. בָּרוּךְ אַתָּה ה' כּוֹרֵת הַבְּרִית:

רש"י **רוב גובהה**. לא תימא רוב העטר' דקתני מתניתין רוב היקיפה אלא אפי' רוב גובהה במקום אחד: **קטן המסורבל בבשר**. פלטר"י בלע"ז ששמן ועב ולאחר שנימל נראה כמכסהו: **כל זמן שמתקשה**. ומתוך הקשוי מתפשט בשרו. בדשמואל גרסינן ונראה מהול במתניתא גרסי' ואינו נראה מהול: **איכא בינייהו נראה ואינו נראה**. לשמואל נראה מהול הוא דאין צריך למולו הא נראה ואינו נראה צריך. ולמתניתא אינו נראה הוא דצריך הא נראה ואינו נראה אין צריך: **אשר קדש ידיד מבטן**. יצחק קרי ידיד על שם אשר אהבת: **מבטן**. דקודם שנולד נתקדש למצוה זו דכתיב אבל שרה אשתך וגו' וכתיב והקימותי את בריתי אתו היינו מילה: **בשארו**. בבשרו: **שם**. חוק של מילה: **וצאצאיו**. ישראל: **חתם באות**. זו של ברית קדש: **צוה להציל ידידות שארנו משחת**. מגיהנם דכתיב גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו:

זוהר תרומה דף קל"א ע"ב

כַּד אָתֵי צַפְרָא וְצִבּוּרָא אִשְׁתְּכָחוּ בְּבֵי כְנִישְׁתָּא בָּעוּ לְאִשְׁתַּכְּחָא בְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן דְּדָוִד וְהָא אוֹקִימְנָא דְּסִדּוּרָא אִיהוּ לְאַתְעָרָא רְחִימוּ לְעֵילָא וְתַתָּא לְאִתְתַּקְנָא תִּקּוּנִין וּלְאַתְעָרָא חֶדְוָה דְּהָא בְּגִין דָּא לֵיוָאֵי מִתְעָרֵי לְאִתְעָרָא רְחִימוּ וְחֶדְוָה לְעֵילָא בְּאִינּוּן שִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן. וּמָאן דְּמִשְׁתָּעֵי בְּבֵי כְנִישְׁתָּא בְּמִילִין דְּחוֹל וָוי לֵיהּ דְּאַחֲזֵי פִּירוּדָא וָוי לֵיהּ דְּגָרַע מֵהֵימְנוּתָא וָוי לֵיהּ דְּלֵית לֵיהּ חוּלְקָא בֶּאֱלָהָא דְּיִשְׂרָאֵל דְּאַחֲזֵי דְּהָא לֵית לֵיהּ אֱלָהָא וְלָא אִשְׁתְּכַח תַּמָּן (וְלֵית לֵיהּ חוּלְקָא בֵּיהּ) וְלָא דַּחִיל מִנֵּיהּ וְאַנְהִיג קְלָנָא בְּתִקּוּנָא (ס"א בְּתַקִּיפָא) עִלָּאָה דְּלְעֵילָא. דְּהָא בְּשַׁעְתָּא דְּיִשְׂרָאֵל מְסַדְּרֵי בְּבֵי כְנִישְׁתָּא סִדּוּרָא דְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן וְסִדּוּרָא דְּצְלוֹתָא כְּדֵין מִתְכַּנְּשֵׁי תִּלַּת מַשִּׁירְיָין דְּמַלְאָכֵי עִלָּאֵי. מַשִּׁרְיְיתָא חֲדָא אִינּוּן מַלְאָכִין קַדִּישִׁין עִלָּאִין דְּקָא מְשַׁבְּחָן לְקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בִּימָמָא בְּגִין דְּאִית אַחֲרָנִין דְּקָא מְשַׁבְּחָן לְקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּלֵילְיָא וְאַחֲרָנִין (ס"א וְאִלֵּין) אִינּוּן דְּקָא מְשַׁבְּחָן לְקָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאָמְרִין שִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן בַּהֲדֵיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל בִּימָמָא מַשִּׁירְיְיתָא תִּנְיְינָא אִינּוּן מַלְאָכִין קַדִּישִׁין דְּמִשְׁתַּכְּחֵי בְּכָל קִדּוּשָׁה וּקְדוּשָׁה דְּיִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי לְתַתָּא. וּבְשֵׁלְטָנוּ דִּילְהוֹן כָּל אִינּוּן דְּמִתְעָרִין בְּכָל אִינּוּן רְקִיעִין (ס"א הֵיכְלִין) בְּהַהִיא צְלוֹתָא דְּיִשְׂרָאֵל (דְּמִיוּשָׁב). מַשִּׁירְיְיתָא תְּלִיתָאָה אִינּוּן עוֹלְמָתָאן עִלָּאִין דְּקָא מְתַתְּקְנֵי עִם מַטְרוֹנִיתָא וּמְתַקְנֵי לָהּ לְאַעָלָא לָהּ קַמֵּי מַלְכָּא וְאִלֵּין

אינוּן מַשְׁיְרְיָין עִלָּאִין עַל כֻּלְּהוּ. וְכֻלְּהוּ מְתַתְקְנֵי בְּסִדּוּרָא דְיִשְׂרָאֵל דִּמְתַתְקְנֵי לְתַתָּא בְּאִינּוּן שִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן וּבְהַהִיא צְלוֹתָא דְקָא מַצְלוּ יִשְׂרָאֵל. כֵּיוָן דְּאִלֵּין תְּלַת מַשְׁיְרְיָין מִזְדַּמְּנָן כְּדֵין יִשְׂרָאֵל פָּתְחֵי שִׁירָתָא וְזַמְּרֵי קָמֵי מָארֵיהוֹן. וְהַהִיא מַשְׁיְרְיָיתָא חָדָא דִּי מִמָּנָא לְשַׁבְּחָא לְמָארֵיהוֹן בִּימָמָא אִזְדַּמָּן עֲלַיְיהוּ וְזַמְּרֵי עִמְּהוֹן כַּחֲדָא וְאִינּוּן שְׁבָחֵי דְּדָוִד מַלְכָּא וְהָא אוֹקִימְנָא מִלֵּי:

תרגום הזוהר כְּשֶׁבָּא הַבֹּקֶר, וְהַצִּבּוּר נִמְצָא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, הֵם צְרִיכִים לְהִמָּצֵא בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת שֶׁל דָּוִד. וַהֲרֵי הֶעֱמַדְנוּ, שֶׁהַסֵּדֶר הוּא, לְעוֹרֵר אַהֲבָה לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, לְתַקֵּן תִּקּוּנִים וּלְעוֹרֵר שִׂמְחָה. כִּי מִשּׁוּם זֶה הַלְוִיִּם מְעוֹרְרִים שֶׁתִּתְעוֹרֵר אַהֲבָה וְשִׂמְחָה לְמַעְלָה, בְּאֵלּוּ הַשִּׁירוֹת וְהַתִּשְׁבְּחוֹת. וּמִי שֶׁמְּדַבֵּר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת דִּבְרֵי חוֹל, אוֹי לוֹ שֶׁמַּרְאֶה פְּרוּד, אוֹי לוֹ שֶׁגּוֹרֵעַ הֶאֱמוּנָה, אוֹי לוֹ שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק בֵּאלֹקֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי מַרְאֶה בָּזֶה שֶׁאֵין אֱלֹקִים, וְאֵינוֹ נִמְצָא שָׁם, וְאֵינוֹ מְפַחֵד מִמֶּנּוּ, וְנוֹהֵג בִּזָּיוֹן בַּתִּקּוּן הָעֶלְיוֹן שֶׁל מַעְלָה. כִּי בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְסַדְּרִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת סֵדֶר שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, וְסֵדֶר הַתְּפִלָּה, אָז מִתְאַסְּפִים שָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת שֶׁל מַלְאָכִים עֶלְיוֹנִים, מַחֲנֶה אֶחָד, הֵם מַלְאָכִים הַקְּדוֹשִׁים הַמְּשַׁבְּחִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּיּוֹם. כִּי יֵשׁ אֲחֵרִים שֶׁמְּשַׁבְּחִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּלַּיְלָה, וְאֵלּוּ הֵם הַמְּשַׁבְּחִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאוֹמְרִים שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת עִם יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם. מַחֲנֶה הַשֵּׁנִי, הֵם הַמַּלְאָכִים הַקְּדוֹשִׁים הַנִּמְצָאִים בְּכָל קְדֻשָּׁה וּקְדֻשָּׁה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקַדְּשִׁים לְמַטָּה, וְתַחַת מֶמְשַׁלְתָּם הֵם כָּל אֵלּוּ הַמִּתְעוֹרְרִים בְּכָל הָרְקִיעִים בַּתְּפִלָּה הַהִיא שֶׁל יִשְׂרָאֵל. מַחֲנֶה הַשְּׁלִישִׁי, הֵן עוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, שֶׁמִּתְתַּקְּנוֹת עִם הַמַּלְכוּת, וְהֵן מְתַקְּנוֹת אֶת הַמַּלְכוּת לְהַכְנִיסָהּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְאֵלּוּ הֵן מַחֲנוֹת הָעֶלְיוֹנִים עַל כֻּלָּם. וְכֻלָּם מִתְתַּקְּנִים בְּסֵדֶר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁמְּתַקְּנִים לְמַטָּה, בְּאֵלּוּ שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, וּבִתְפִלָּה הַהִיא שֶׁמִּתְפַּלְּלִים יִשְׂרָאֵל. כֵּיוָן שֶׁאֵלּוּ שָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת מִזְדַּמְּנִים, אָז יִשְׂרָאֵל פּוֹתְחִים בְּשִׁירָה וּמְזַמְּרִים לִפְנֵי אֲדוֹנָם. וּמַחֲנֶה הָאֶחָד הַהוּא, הַמְּמוּנִים לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹנָם בַּיּוֹם, מִזְדַּמְּנִים עִמָּהֶם וּמְזַמְּרִים עִמָּהֶם יַחַד בְּאֵלּוּ הַשְּׁבָחִים שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וַהֲרֵי הֶעֱמַדְנוּ הַדְּבָרִים.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פ"ב

א. סְפֵק קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע סָפֵק לֹא קָרָא חוֹזֵר וְקוֹרֵא וּמְבָרֵךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ אֲבָל אִם יָדַע שֶׁקָּרָא וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם בֵּרַךְ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ אוֹ לֹא בֵּרַךְ אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ קָרָא וְטָעָה יַחֲזוֹר לְמָקוֹם שֶׁטָּעָה נֶעְלַם מִמֶּנּוּ בֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זוֹ פָרָשָׁה הִשְׁלִים וְאֵי זוֹ צָרִיךְ לְהַתְחִיל חוֹזֵר לְפָרָשָׁה רִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגוֹמֵר: **ב**. טָעָה בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהֵיכָן פָּסַק חוֹזֵר לְרֹאשׁ הַפֶּרֶק. הָיָה קוֹרֵא וּכְתַבְתָּם וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הוּא

בְּ וּכְתַבְתָּם שֶׁל שְׁמַע אוֹ בְּ וּכְתַבְתָּם שֶׁבִּוְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ חוֹזֵר לְ וּכְתַבְתָּם שֶׁל שְׁמַע. וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אַחַר שֶׁקָּרָא לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם אֵינוֹ חוֹזֵר שֶׁעַל הֶרְגֵּל לְשׁוֹנוֹ הוּא הוֹלֵךְ:

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד'

הַגֶּאֱה כְּאִלּוּ דּוֹחֵק רַגְלֵי הַשְּׁכִינָה וּמְסְתַּלֶּקֶת מִן הָעוֹלָם וְאוֹמֶרֶת אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לָדוּר יַחַד בָּעוֹלָם וּמוֹרֵד עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם וּמִתְעַטֵּף בְּטַלִּיתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (תהלים צ"ג) ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ וּבַמֶּה יִתְגָּאֶה הָאָדָם וְהִיוֹתוֹ מִטְפָּה סְרוּחָה וְיצִירָתוֹ בְּדַם נִדָּה וּבְחַיָּיו טִנּוּף וְסִרְחוֹן וְאַחַר מוֹתוֹ רִמָּה וְתוֹלֵעָה וְאַחֲרִית גּוּפוֹ גּוּשׁ עָפָר וְנַפְשׁוֹ יוֹרֶדֶת לְגֵיהִנָּם. אָמְנָם הָעֲנָוָה וְהַשִּׁפְלוּת אֵין מִדָּה גְּדוֹלָה הֵימֶנָּה כִּי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם רַבָּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת וּבְיִרְאַת חֵטְא לֹא נִשְׁתַּבַּח אֶלָּא בַּעֲנָוָה (במדבר י"ב) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד צֵא וּלְמַד מִן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁמַּנִּיחַ שְׁמֵי מָרוֹם וְיוֹרֵד לִשְׁכּוֹן אֵצֶל הַשְּׁפָלִים שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' נ"ז) מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכּוֹן וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ וּכְתִיב (תהלים לד) קָרוֹב ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב וּכְתִיב (שם מ"ו) מִי יָגוּר בְּאָהֳלֶךָ וְגוֹמֵר (שם) נִבְזֶה בְּעֵינָיו נִמְאָס:

תרומה יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֵ דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ וְעָשִׂיתָ עָלָיו זֵר זָהָב סָבִיב: וְתָלִיתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל צַלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל צַלְעוֹ הַשֵּׁנִית: וְתַתִּיךָ לֶהּ אַרְבַּע עִזְקֵן דְּהַב וְתִתֵּן עַל אַרְבַּע זְוָיָתֶהּ וְתַרְתֵּין עִזְקֵן עַל סְטָרֵהּ חַד וְתַרְתֵּין עִזְקֵן עַל סְטָרֵהּ תִּנְיָתָא:

רש"י ויצקת. לשון התכה כתרגומו: פעמתיו. כתרגומו זויתיה. ובזויות העליונות סמוך לכפרת היו נתונות שתים מכאן ושתים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נתונים בהם,

וארכו של ארון מפסיק בין הבדים, אמתים וחצי בין בד לבד, שיהיו שני בני אדם, הנושאים את הארון, מהלכין ביניהם, וכן מפורש במנחות בפרק שתי הלחם (צח ב) ושתי טבעות על צלעו האחת. הן הן הארבע טבעות שבתחלת המקרא, ופרש לך היכן היו, והוי"ו זו יתרה היא ופתרונו כמו שתי טבעות, ויש לך לישבה כן ושתים מן הטבעות האלו על צלעו האחת: צלעו. צדו:

(יג) וְעָשִׂיתָ בַדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: וְתַעְבֵּד אֶרִיחֵי דְאָעֵי שִׁטִּין וְתַחֲפֵי יָתְהוֹן דַּהֲבָא:

רש"י בדי. מוטות:

(יד) וְהֵבֵאתָ אֶת הַבַּדִּים בַּטַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת הָאָרֹן בָּהֶם: וְתִעֵל יָת אָרִיחֵיָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטָרֵי אָרוֹנָא לְמִטַל יָת אָרוֹנָא בְּהוֹן: (טו) בְּטַבָּעֹת הָאָרֹן יִהְיוּ הַבַּדִּים לֹא יָסֵרוּ מִמֶּנּוּ: בְּעִזְקָתָא דַּאֲרוֹנָא יְהוֹן אָרִיחַיָא לָא יְעִדוּן מִנֵּהּ:

רש"י לא יסרו ממנו. לעולם:

נביאים - מלכים א - פרק ו

(ד) וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חַלּוֹנֵי שְׁקֻפִים אֲטֻמִים: וַיִּבֶן פְּתִיחָן מִלְּגָיו וּסְתִימִין מִלְּבָרָא וְחָפְיָן כְּלוּנָסָא בֵּית אֲנָחַת רֵישֵׁי שִׁירַיָּית אַרְזָיָא:

רש"י **שקופים אטומים** . רבותינו פירשו (מנחות פו ב) : שקופים לשון ראייה ופתיחה והשקפה פתוחים מבחוץ ואטומים מבפנים , קצרים מבפנים , שלא כדרך שאר חלונות אחרות העשויות למאור , להראות שאינו צריך לאורה :

(ה) וַיִּבֶן עַל קִיר הַבַּיִת (יצוע) יָצִיעַ סָבִיב אֶת קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לַהֵיכָל וְלַדְּבִיר וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת סָבִיב: וּבָנָא עַל כָּתְלֵי בֵּיתָא זִיוָא סְחוֹר סְחוֹר לְהֵיכְלָא וּלְבֵית כַּפּוֹרֵי וַעֲבַד מְחִיצָיָא סְחוֹר סְחוֹר:

רש"י **יציע** . אפנטי"ץ בלע"ז , ושלשה שמות יש לה , יציע , תא , צלע , (כך מפורש בבבא בתרא סא א) : **את קירות הבית סביב** . כלומר כנגד ההיכל ובית קדשי הקדשים הוא הדביר , עשה צלעות מבחוץ , לדרום ולמערב ולצפון , וסוף המקרא הוא פירוש לראשו , ויבן על קיר הבית , סמוך לקיר הבית , יציע סביב , כיצד עשה את קירות הבית להיכל ולדביר , עשה צלעות : **ויעש** . כמו עשה , וכן (שמות טו ב) : ויהי לי לישועה , כמו היה לי לישועה :

(ו) (היצוע) הַיָּצִיעַ הַתַּחְתֹּנָה חֲמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכֹנָה שֵׁשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ כִּי מִגְרָעוֹת נָתַן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לְבִלְתִּי אֲחֹז בְּקִירוֹת הַבָּיִת: מְחֵיצָתָא אַרְעָיְתָא חֲמֵשׁ אַמִּין פּוּתְיָא וּמְצִיעָתָא שֵׁית אַמִּין פּוּתְיָהּ וּתְלִיתְיָתָא שְׁבַע אַמִּין פּוּתְיָהּ אֲרֵי

נָפְקָתָא עֲבַד לְבֵיתָא סְחוֹר סְחוֹר לִבְרָא מִן מְחִיצַיָּא לְמֶהֱוֵי רֵישֵׁי שַׁרְיָתָא נַיְחִין עַל זְיוַיָּא וְלָא יֶהֱוֵין שָׁרְיָתָא מַעֲבְרִין בְּכָתְלֵי בֵּיתָא:

רש"י **היציע התחתונה** . בכל רוח ורוח היו התאים שלשה זה על זה , ומדת ארכו לא נאמרה כאן , ובמסכת מדות (פרק ד משנה ג) שנינו : שלשים ושמנה תאים היו , חמשה עשר בצפון , חמשה על גבי חמשה , וחמשה על גביהן , וכן בדרום , ושמנה במערב , שלשה על גבי שלושה , ושנים על גביהם , התחתונה חמש , והאמצעות שש , והעליונות שבע , למה , כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה , קומת התא חמש אמות , וכשעולה כותל ההיכל חמש אמות , גורע את עוביו , וכנס בו אמה לפנים , והניח על אותה כניסה ראשי קורות גג עליית התא , שהיא קרקעית לאמצעית , וכשעולה עשר , כנס אמה , להניח ראשי קורות עליית האמצעית , שהיא קרקע העליונה , נמצאת אמצעית רחבה מן התחתונה אמה , והעליונה רחבה מן התיכונה אמה : **לבלתי אחוז בקירות הבית** . שלא לדבק ראשי הקורות דרך נקבים בקירות הבית , שקלקול החומה הוא , ואינו דרך נוי :

(ז) וְהַבַּיִת בְּהִבָּנְתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה מַסָּע נִבְנָה וּמַקָּבוֹת וְהַגַּרְזֶן כָּל כְּלִי בַרְזֶל לֹא נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבָּנְתוֹ: וּבֵיתָא בְּאִתְבְּנָיוּתֵיהּ אֲבָנִין שְׁלֵמִין מִטְקָס אִתְבְּנֵי וְאַרְזוּבִין וְחוּלְיִלִין כָּל מִן דְּבַרְזֶל לָא אִשְׁתְּמַע בְּבֵיתָא בְּאִתְבְּנָיוּתֵיהּ:

רש"י **בהבנותו אבן שלמה מסע** . כמו שהסיעוה מן ההר על ידי השמיר , כמו שהיא באה משם , נתנוה בחומת הבנין , ולא סתתוה בכלי ברזל , ואבני גזית האמור למעלה , מחלוקת היא בסוטה (מח ב) : **ומקבות** . דלוט"א בלשון רוסיא :

(ח) פֶּתַח הַצֶּלַע הַתִּיכֹנָה אֶל כֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִים יַעֲלוּ עַל הַתִּיכֹנָה וּמִן הַתִּיכֹנָה אֶל הַשְּׁלִשִׁים: תַּרְעָא דְּמָחִיצָתָא אַרְעִיתָא פָּתִיחַ לְעֵיבַר בֵּיתָא מִימִינָא וּבְמִסְבְתָא סָלְקִין מִן אַרְעִיתָא לְעֵילִיתָא בְּאוֹרַח מְצִיעָתָא:

רש"י **פתח הצלע התיכונה אל כתף הבית הימנית** . יונתן תרגם תיכונה זו , כמו תחתונה , לא תיכונה בין עליונה לתחתונה , שבחמש תאים שבדרום היה לה פתח אל החוץ בשורה התחתונה , וזה (התרגום) ובלולים יעלו על התיכונה . התיכונה תרגם יונתן מציעתא , כי התאים הללו לא היו פתוחים אל החוץ . שלושה פתחים היו לכל אחד , כך היא שנויה במסכת מדות (שם) , אחד לתא מן הימין , ואחד לתא מן השמאל , ואחד לתא שעל גביו . ולימד כאן , שאחד מן התחתונים שבכותל דרומי , היה לו פתח אל החוץ , ודרך אותו פתח נכנסים לכולם , וצלע התיכונה דקרא , לא תיכונה בין עליונה לתחתונה , אלא תיכונה שבחמש תאים , שבדרום היה לה פתח אל החוץ בשורה התחתונה , וזהו תרגום ובלולים יעלו על התיכונה , שלמעלה הימנה , משמע דהצלע התיכונה למטה :

בלולים . תרגם יונתן : מסיבתא , והוא שקורין בלשונינו וויי"ן בלע"ז , ובלשון אשכנז (ווינד"ל שטיי"ן) ושם המורגל (שווינד"ל שטי"ג) , והוא בנין עמוד אבנים עשוי מעלות מעלות , וההולך בהן דומה כמקיף סביבות עמוד , ועולין בו כמה וכמה אמות גבוה , ואין צריך לשפע כשאר סולם , כי הקיפו הוא שיפוע : **אל השלישים** . כמו אל השלישיים :

כתובים - משלי - פרק יז

(ו) עֲטֶרֶת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם: כְּלִילָא דְסָבֵי בְנֵי בָנַיָא וְשַׁבְהוֹרְהוֹן דִּבְנַיָא אֲבָתָתְהוֹן:

רש"י **עטרת זקנים** . כשרואי' בני בניהם הולכין בדרך טובה : **ותפארת בנים אבותם** . כשאבותיה' צדיקים היא תפארת הבנים :

(ז) לֹא נָאוָה לִנָבָל שְׂפַת יֶתֶר אַף כִּי לְנָדִיב שְׂפַת שָׁקֶר: לָא יָאֵי לְטַפְשָׁא שִׂפְתָא יַתִּירְתָּא אַף לָא לְשַׁלִּיטָא שִׂפְתָא דְשִׁקְרָא:

רש"י **שפת יתר** . דברי גאוה : **אף כי לנדיב** . וכ"ש שלא נאה שפת שקר לנדיב :

(ח) אֶבֶן חֵן הַשֹּׁחַד בְּעֵינֵי בְעָלָיו אֶל כָּל אֲשֶׁר יִפְנֶה יַשְׂכִּיל: כֵּיפָא דְשׁוֹחֲדָא חֲסִידָא הִיא בְאַפֵּי מַאן דְּשָׁקֵל לַהּ לְכָל אֲתַר דְּמִתְפְּנֵי שְׂכוּלָא:

רש"י **אבן חן** . כשהאדם בא לפני הקב"ה ומפייסו בדברים ושב לו , אבן חן ומרגליות היא בעיניו : **אל כל אשר יפנה ישכיל** . בכל מה שיבקש ממנו מצליחו :

(ט) מְכַסֶּה פֶּשַׁע מְבַקֵּשׁ אַהֲבָה וְשֹׁנֶה בְדָבָר מַפְרִיד אַלּוּף: דְּמְכַסֵּי חוֹבָה בָּעֵי רְחִמּוּתָא וּדְשָׁנֵי מִלְּתָא מְפָרֵק רְחֵמָא:

רש"י **מכסה פשע מבקש אהבה** . אם יחטא איש לאיש וזה מכסה עליו ואיננו מזכיר לו חטאתו ואינו מראה לו פנים זועמות גורם לו שיאהב אותו : **ושונה בדבר** . שנוטר איבה ומזכירו כך וכך עשית לי מיד : **מפריד אלוף** . אז מפריד ממנו אלופו של עולם שהוא הקב"ה שהזהירו לא תקום ולא תטור (ויקרא י"ט) :

(י) תֵּחַת גְּעָרָה בְּמֵבִין מֵהַכּוֹת כְּסִיל מֵאָה: עֲלָא בַּעֲתָא בְּמַן דְּמִתְבַּיֵן טָב מִן דְּלְמֶמְחֵי לְסַכְלָא מְאָה חוּטְרִין:

רש"י **תחת גערה במבין** . תחת זו טעמו למעלה בתי"ו מה שאין כן בכל המקרא לכך אני אומר שהיא שם דבר כמו חתת , וכן פירושו הכנעת גערה ניכרת במבין יותר ממאה מכות שמכין את הכסיל :

משנה כתובות פרק ג

א. אֵלּוּ נְעָרוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶן קְנָס, הַבָּא עַל הַמְּמְזֶרֶת וְעַל הַנְּתִינָה וְעַל הַכּוּתִית, הַבָּא עַל הַגִּיּוֹרֶת וְעַל הַשְּׁבוּיָה וְעַל הַשִּׁפְחָה שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְגַּיְּרוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ פְּחוּתוֹת מִבְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, הַבָּא עַל אֲחוֹתוֹ וְעַל אֲחוֹת אָבִיו וְעַל אֲחוֹת אִמּוֹ וְעַל אֲחוֹת אִשְׁתּוֹ וְעַל אֵשֶׁת אָחִיו

וְעַל אֵשֶׁת אָחִי אָבִיו וְעַל הַנִּדָּה, יֵשׁ לָהֶן קְנָס. אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּהִכָּרֵת, אֵין בָּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין:

ברטנורה (א) **אלו נערות**. שאף על פי שהן פסולות יש להן קנס. אם אנס אדם אחת מהן נותן לאביה חמשים כסף: **הנתינה**. מן הגבעונים. ועל שם שנתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים נקראים נתינים. והם אסורים לבא בקהל: **ועל הכותית**. האי תנא סבר כותים גירי אריות הם וכגוים הם חשובים: **פחותות מבת שלש שנים**. דבחזקת בתולות הן, שאף על פי שנבעלו בשביה או בגיותן, בתוליהן חוזרים: ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו. שנתקדשה לאחד מהן ונתגרשה מן האירוסין, ועדיין בתולה היא: שאע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת ב"ד. וכרת אינו פוטר מן התשלומין. והני מלי, שלא היתה שם התראה. אבל אם היתה שם התראה פטור מן הקנס, דקיי"ל כל חייבי כריתות שהתרו בהן לוקין, ואין אדם לוקה ומשלם:

ב. וְאֵלּוּ שֶׁאֵין לָהֶן קְנָס, הַבָּא עַל הַגִּיּוֹרֶת וְעַל הַשְּׁבוּיָה וְעַל הַשִּׁפְחָה שֶׁנִּפְדּוּ וְשֶׁנִּתְגַּיְּרוּ וְשֶׁנִּשְׁתַּחְרְרוּ יְתֵרוֹת עַל בְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שְׁבוּיָה שֶׁנִּפְדֵּית, הֲרֵי הִיא בִּקְדֻשָּׁתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁגְּדוֹלָה. הַבָּא עַל בִּתּוֹ, עַל בַּת בִּתּוֹ, עַל בַּת בְּנוֹ, עַל בַּת אִשְׁתּוֹ, עַל בַּת בְּנָהּ, עַל בַּת בִּתָּהּ, אֵין לָהֶן קְנָס, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁמִּיתָתוֹ בִּידֵי בֵית דִּין. וְכָל הַמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, אֵין מְשַׁלֵּם מָמוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא) וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ:

ברטנורה (ב) **יתירות על בנות שלש שנים**. דכיון דראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בגיותן, והשבויה בשבייתה: **הרי היא בקדושתה**. ואינה בחזקת בעולה אף על פי שנשבית כשהיא גדולה. ואין הלכה כר' יהודה: **ולא יהיה אסון ענוש יענש**. הא אם יהיה אסון באחד משני אלו האנשים המריבין, שנהרג אחד מהן, לא יענש ההורג בממון, שהרי הוא חייב מיתת בית דין כיון שהרגו לזה. ואין הפרש בעבירה שחייבין עליה מיתת ב"ד בין שוגג למזיד לעולם פטור מתשלומין. אבל בעבירה שחייבין עליה כרת או מלקות אינו פטור מן התשלומין עד שיהיה שם עדים והתראה וילקה, ואז אינו משלם:

ג. נַעֲרָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, אֵין לָהּ קְנָס. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, יֵשׁ לָהּ קְנָס, וּקְנָסָהּ לְעַצְמָהּ:

ברטנורה (ג) רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס. דאמר קרא (דברים כ"ב) אשר לא אורשה, הא אורשה פעם אחת שוב אין לה קנס: רבי עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. דדרשינן אשר לא אורשה לאביה, הא אורשה לעצמה. והלכה כר' עקיבא:

ד. הַמְפַתֶּה נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה דְבָרִים, וְהָאוֹנֵס אַרְבָּעָה. הַמְפַתֶּה נוֹתֵן בּשֶׁת וּפְגָם וּקְנָס. מוֹסִיף עָלָיו אוֹנֶס, שֶׁנּוֹתֵן אֶת הַצַּעַר. מַה בֵּין אוֹנֵס לַמְפַתֶּה, הָאוֹנֵס נוֹתֵן אֶת הַצַּעַר, וְהַמְפַתֶּה אֵינוֹ

נוֹתֵן אֶת הַצַּעַר. הָאוֹנֵס נוֹתֵן מִיָּד, וְהַמְפַתֶּה לְכְשֶׁיּוֹצִיא. הָאוֹנֵס שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ, וְהַמְפַתֶּה אִם רָצָה לְהוֹצִיא, מוֹצִיא:

ברטנורה (ד) **האונס נותן את הצער**. שאינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון, והמפותה אין לה צער, שהרי נאמר עינוי בתורה אצל אונס ולא נאמר עינוי אצל מפותה: **האונס נותן מיד**. לאביה אף על פי שכונסה: **לכשיוציא**. כלומר לכשלא יכנוס. שאם יכנוס אינו נותן קנס, כדכתיב (שמות כ"ב) מהור ימהרנה ואם מאן ימאן כסף ישקול. אבל גבי אונס כתיב (דברים כ"ב) ונתן חמשים כסף ולו תהיה לאשה: **שותה בעציצו**. בכלי מאוס שבחר בו, כלומר על כרחו ישאנה:

ה. כֵּיצַד שׁוֹתֶה בַּעֲצִיצוֹ, אֲפִלּוּ הִיא חִגֶּרֶת, אֲפִלּוּ הִיא סוֹמָא, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה מֻכַּת שְׁחִין. נִמְצָא בָהּ דָּבָר עֶרְוָה, אוֹ שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְבוֹא בְיִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְקַיְּמָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר, (דברים כב) וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה, אִשָּׁה רְאוּיָה לוֹ:

ברטנורה (ה) **מוכת שחין**. מצורעת:

ו. יְתוֹמָה שֶׁנִּתְאָרְסָה וְנִתְגָּרְשָׁה, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הַמְפַתֶּה פָּטוּר, וְהָאוֹנֵס חַיָּב:

ברטנורה (ו) יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפתה פטור. דכיון דיתומה היא וקנסה שלה הוא, הא אחילתיה גביה, דמדעתה נתפתתה לו ופטור. ולא יתומה בלבד אלא כל נערה שנתארסה ונתגרשה אונס חייב ומפתה פטור כיתומה, דהא קנסה לעצמה כדאמר ר' עקיבא לעיל, וכן הלכה:

ז. אֵיזוֹהִי בֹשֶׁת, הַכֹּל לְפִי הַמְבַיֵּשׁ וְהַמִּתְבַּיֵּשׁ. פֻּגָם, רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא שִׁפְחָה נִמְכֶּרֶת, כַּמָּה הָיְתָה יָפָה וְכַמָּה הִיא יָפָה. קְנָס, שָׁוֶה בְּכָל אָדָם. וְכָל שֶׁיֵּשׁ לוֹ קְצָבָה מִן הַתּוֹרָה, שָׁוֶה בְּכָל אָדָם:

ברטנורה (ז) **הכל לפי המבייש**. אדם בינוני המבייש, בשתו קשה מאדם בזוי ומאדם חשוב. כך מצאתי בפירושי רבותי. ובפרק החובל מצאתי דאדם קל שבייש, בושתו מרובה. וכן עיקר: **והמתבייש**. לפי חשיבותו בושתו: **כאילו היא שפחה**. אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימנו. ובגמרא פריך מנלן דנותן בושת ופגם וצער, אימא חמשים כסף אמר רחמנא לכל מילי. ומתרץ, אמר קרא (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף, הנאת שכיבה לבד היא חמשים כסף חוץ מהבושת והפגם והצער:

ח. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֶכֶר, אֵין קְנָס. וְכָל מָקוֹם שְׁיֵּשׁ קְנָס, אֵין מֶכֶר. קְטַנָּה יֶשׁ לָהּ מֶכֶר וְאֵין לָהּ קְנָס. נַעֲרָה יֶשׁ לָהּ קְנָס וְאֵין לָהּ מֶכֶר. הַבּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ לֹא מֶכֶר וְלֹא קְנָס:

ברטנורה (ח) **כל מקום שיש מכר**. לאב בבתו, דהיינו בקטנותה, אין לו בה קנס, דאין קנס לקטנה. ולית הלכתא כהא מתניתין, דהא מתניתין ר' מאיר היא דאמר קטנה אין לה קנס. אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס, והלכה כחכמים. וקטנה לענין זה היא מבת ג' עד י"ב שנה ויום אחד ותביא שתי שערות: **כל מקום שיש קנס**. משהיא נערה. והיא כשתהיה בת י"ב שנה ויום אחד והביאה שתי שערות, שזו יש לה קנס: **אין מכר**. שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה: **הבוגרת**. מבת שתים עשרה שנה וששה חדשים ויום אחד והביאה שתי שערות היא הנקראת בוגרת, ואין אביה יכול למכרה ואין לה קנס:

ט. הָאוֹמֵר פִּתִּיתִי אֶת בִּתּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, מְשַׁלֵּם בּשֶׁת וּפְגָם עַל פִּי עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קְנָס. הָאוֹמֵר גְּנַבְתִּי (וְטָבַחְתִּי וּמָכַרְתִּי), מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן עַל פִּי עַצְמוֹ, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. הֵמִית שׁוֹרִי אֶת פְּלוֹנִי אוֹ שׁוֹרוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, הֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ. הֵמִית שׁוֹרִי עַבְדּוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ. זֶה הַכְּלָל כָּל הַמְשַׁלֵּם יָתֵר עַל מַה שֶּׁהִזִּיק, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ:

ברטנורה (ט) האומר פתיתי את בתו של פלוני. לא מבעיא האומר אנסתי שאינו פוגם אותה כל כך שאין לעז של אנוסה גדול כל כך דפשיטא דמשלם בושת ופגם על פי עצמו, אלא אפילו האומר פתיתי, דפגים לה טפי שלעז של מפותה גדול וסד"א דלא מהימנין ליה להחזיק הלעז, קמ"ל דניחא לה לדידה להחזיק הלעז כדי להשתכר הממון: **ואינו משלם קנס**. דמודה בקנס פטור, דאמר קרא (שמות כ"ב) אשר ירשיעון אלהים, פרט למרשיע את עצמו: **המית שורי את פלוני**. והריני חייב בכופר. משלם על פי עצמו, דקסבר כופרא ממונא: **עבדו של פלוני**. והריני חייב שלשים סלע, פטור, דקנס נינהו, שאפילו אינו שוה סלע נותן שלשים:

גמרא כתובות דף ל"ט ע"ב

הָאוֹנֵס נוֹתֵן מִיָּד הַמְפַתֶּה לִכְשֶׁיּוֹצִיא וְכוּלִי. לִכְשֶׁיּוֹצִיא אִשְׁתּוֹ הִיא. אָמַר אַבַּיֵי אִימָא לִכְשֶׁלֹּא יְכַנּוֹס. תַּנְיָא נַמִי הֵכִי אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ הַמְפַתֶּה נוֹתֵן לִכְשֶׁלֹּא יְכַנּוֹס בּוֹשֶׁת וּפְגָם נוֹתֵן מִיָּד וְאֶחָד הָאוֹנֵס וְאֶחָד הַמְפַתֶּה בֵּין הִיא וּבֵין אֲבִיהָ יְכוֹלִין לְעַכֵּב. בְּשִׁלְמָא מְפַתֶּה כְּתִיב (שמות כ"ב) אִם מָאֵן יְמָאֵן אָבִיהָ אֵין לִי אֶלָּא אָבִיהָ הִיא עַצְמָהּ מְנַיִן תַּלְמוּד לוֹמַר יְמָאֵן מִכָּל מָקוֹם. אֶלָּא אוֹנֵס בְּשִׁלְמָא אִיהִי כְּתִיב (דברים כ"ב) וְלוֹ תִהְיֶה מְדַּעְתָּהּ אֶלָּא אָבִיהָ מְנָלָן. אָמַר אַבַּיֵי שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר. רָבָא אָמַר קַל וָחוֹמֶר וּמַה מְפַתֶּה שֶׁלֹּא עָבַר אֶלָּא עַל דַּעַת אָבִיהָ בִּלְבָד בֵּין הִיא וּבֵין אָבִיהָ יְכוֹלִים לְעַכֵּב אוֹנֵס שֶׁעָבַר עַל דַּעַת אָבִיהָ וְעַל דַּעַת עַצְמָהּ לֹא כָּל שֶׁכֵּן. רָבָא לֹא אָמַר כְּאַבַּיֵי כֵּיוָן דְּקָא מְשַׁלֵּם קְנָס לָאו חוֹטֵא נִשְׂכָּר הוּא. אַבַּיֵי לֹא אָמַר כְּרָבָא מְפַתֶּה דְּאִיהוּ מָצֵי מְעַכֵּב אָבִיהָ נַמִי מָצֵי מְעַכֵּב. אוֹנֵס דְּאִיהוּ לֹא מָצֵי מְעַכֵּב

אֲבִיהָ נַמִּי לֹא מָצֵי מְעַכֵּב. תַּנְיָא אִידָךְ אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אוֹנֵס נוֹתֵן מִיָּד כְּשֶׁיּוֹצִיא הוּא אֵין לָהּ עָלָיו כְּלוּם. כְּשֶׁיּוֹצִיא מִי מָצֵי מַפֵּיק לָהּ. אִימָא כְּשֶׁתּוֹצִיא הֵיא אֵין לָהּ עָלָיו כְּלוּם. מֵת יָצָא כֶּסֶף קְנָסָהּ בִּכְתוּבָתָהּ. רִבִּי יוֹסֵי בְּרִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר יֶשׁ לָהּ כְּתוּבָה מָנֶה. בְּמָאי קָמִיפַּלְגֵי רַבָּנָן סָבְרֵי טַעְמָא מָאי תְּקִינוּ רַבָּנָן כְּתוּבָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ וְהָא לֹא מָצֵי מַפֵּיק לָהּ. וְרִבִּי יוֹסֵי בְּרִבִּי יְהוּדָה סָבַר הָא נַמִּי מְצַעֵר לָהּ עַד דְּאָמְרָה הֵיא לֹא בַעֵינָא לָךְ׃

רש"י **אשתו היא**. וכי אשתו היא כבר דקאמר לכשיוציא: **לכשלא יכנוס**. שתמאן היא או אביה או המפתה עצמו: **יכולין לעכב**. שלא יכניסנה: **תהיה**. משמע היא מהוה את עצמה לו: **מצי מעכב**. שאם רוצה אינו כונס כדאמרי' לקמן ימהרנה לו מדעתו: **אביה נמי לא מצי מעכב**. אי לאו שלא יהא חוטא נשכר: אף על פי שאמרו אונס נותן מיד כשיוציאנה אין לה עליו כלום. ולא אמרינן אין קנסה תחת כתובתה שהרי לאביה נותן מיד אלא כסף קנסה היא כתובתה וכן אם מת יצא כסף קנסה בכתובתה: **מי מצי מפיק לה**. לא יוכל לשלחה כתיב: **כשתצא היא**. אם יצתה מאליה ותבעה הימנו גט: **טעמא מאי תקינו רבנן כתובה**. לשאר נשים׃

זוהר תרומה דף קל"א ע"א

בְּהַהוּא זִמְנָא דִּמְסַיְּימֵי יִשְׂרָאֵל שְׁבָחֵי דְּאִינּוּן תּוּשְׁבְּחָן דְּדָוִד כְּדֵין תּוּשְׁבַּחְתָּא דְּשִׁירָתָא דַּיְמָא כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא וְאִי תֵּימָא הָאי תּוּשְׁבַּחְתָּא אֲמַאי אִיהִי בְּתִקּוּנָא בַּתְרַיְיתָא בְּתַר שְׁבָחֵי דָּוִד וְהָא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב אַקְדִּימַת לְתוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה וְאַקְדִּימַת לַנְּבִיאִים וְאַקְדִּימַת לַכְּתוּבִים וּכְמָה דְּאַקְדִּימַת הָכִי אִצְטְרִיךְ לְאַקְדָּמָא בְּשִׁירָתָא אֶלָּא מִגּוֹ דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לָא אִתַּתְקָנָא אֶלָּא מִתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב מִשּׁוּם הָכִי אִצְטְרִיךְ לוֹמַר לָהּ בְּשִׁירוּתָא דְּתִקּוּנָהּ וְהָאי תּוּשְׁבַּחְתָּא מַעֲלָיָא מִכָּל שְׁאַר תּוּשְׁבְּחָן דְּעַלְמָא וְאִיהִי לָא אִתַּתְקָנָא מִכֻּלְּהוּ כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא. מִתּוּשְׁבַּחְתָּא דָּא. וּבְגִין דָּא אִיהִי סָמוּךְ לְצִלּוֹתָא דְּמִיּוֹשֵׁב כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא. בְּהּ שַׁעְתָּא כַּד שִׁירָתָא דַּיְמָא אִתְמַר מִתְעַטְּרָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. בְּהַהִיא כְּתָרָא דְּזִמִּין קַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאִעְטָרָא לְמַלְכָּא מְשִׁיחָא. וְהַהוּא כְּתָרָא גַּלִּיפָא מְחֻקָּקָא בְּשִׁמְהָן קַדִּישִׁין כְּמָה דְּאִתְעַטַּר קַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא הַהִיא יוֹמָא דְּאַעְבְּרוּ יִשְׂרָאֵל יַת יַמָּא וְאַטְבַּע לְכֹל מַשִּׁרְיָין דְּפַרְעֹה וּפָרָשׁוֹהִי בְּגִין דְּא בָּעֵי בַר נַשׁ לְשַׁוְּאָה רְעוּתֵיהּ בְּהַאי שִׁירָתָא. וְכָל מַאן דְּזָכֵי לָהּ בְּהַאי עַלְמָא זָכֵי לְמֶחֱמֵי לְמַלְכָּא מְשִׁיחָא בְּתִקּוּנֵי הַהוּא כְּתָרָא וּבַחֲגִירוּ דְּזַיְינֵיהּ וְזָכֵי לְשַׁבְּחָא הָאי שִׁירָתָא תַּמָּן וְהָא אוֹקִימְנָא מִלֵּי. כִּיוָן דְּמָטֵי בַר נָשׁ לְיִשְׁתַּבַּח נָטִיל קַדִּישָׁא בְּרִיךְ הוּא הַהוּא כְּתָרָא וְשַׁוֵּי לֵיהּ קְמֵיהּ וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שְׁרִיאַת לְאִתַּתְקָנָא לְמֵיתֵי קְמֵי מַלְכָּא עִלָּאָה. וְאִצְטְרִיךְ לְאַכְלְלָא לָהּ בִּתְלֵיסַר מְכִילָן דְּרַחֲמֵי עִלָּאֵי דְּמִנְהוֹן אִתְבָּרְכָא. וְאִינּוּן תְּלֵיסַר

בּוּסְמִין עִלָּאִין כְּמָה דְאַתְּ אָמַר נֶרְדְּ וְכַרְכֹּום קָנֶה וְקִנָּמוֹן וְגוֹמֶר וְהָכָא אִינּוּן שִׁיר. וּשְׁבָחָה. הַלֵּל. וְזִמְרָה. עוֹז. וּמֶמְשָׁלָה. נֶצַח. גְּדוּלָה. וּגְבוּרָה. תְּהִלָּה. וְתִפְאֶרֶת. קְדוּשָׁה. הָא תְּרֵיסָר. וּלְבָתַר לְחַבְּרָא לָהּ בַּהֲדַיְיהוּ וְלוֹמַר וּמַלְכוּת הָא תְּלֵיסָר בְּגִין דְּאִיהִי מִתְבָּרְכָא מִנַּיְיהוּ. וְעַל דָּא אִצְטְרִיךְ בְּשַׁעְתָּא דְּאִתְכְּלִילַת בֵּינַיְיהוּ לְשַׁוָּאָה לְבָּא וּרְעוּתָא בְהָאי וְלָא לִישְׁתַּעֵי כְּלַל דִּלָּא לִפְסוֹק בֵּינַיְיהוּ. וְאִי פָּסִיק בֵּינַיְיהוּ מִתְּחוֹת גַּדְפֵי כְּרוּבְיָיא נָפִיק חַד שַׁלְהוֹבָא וְקָארֵי בְּחֵילָא וְאָמַר פְּלָנְיָיא דִּי פָסִיק גָּאוּתָא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִשְׁתְּצֵי וְיִתְפְּסַק דִּלָּא יֶחֱמֵי גָּאוּתָא דְמַלְכָּא קַדִּישָׁא כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (ישעיה כ"ו) וּבַל יִרְאֶה גֵּאוּת יְיָ. בְּגִין דְּאִלֵּין תְּלֵיסָר אִינּוּן גֵּאוּת יְיָ. מִכָּאן וּלְהָלְאָה אַל הָהוֹדָאוֹת וְכוּלֵי. דָּא מַלְכָּא עִלָּאָה דִּשְׁמָא כֹּלָּא דִּילֵיהּ. בְּגִין דְּכָל הַנֵּי שְׁבָחָן אִינּוּן לְגַבֵּהּ דִּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל כַּד מִשְׁתַּבְּחָא בְּמַשְׁרְיַיתָא דִלְתַתָּא כְּמָה דְאַתְּ אָמַר שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה לְמַלְכָּא דִשְׁלָמָא דִילֵיהּ. מִתַּמָּן וּלְהָלְאָה (שם מ"ח) יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עוֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל וְהָא אִתְעַרְנָא בֵּיהּ וְאִתְעָרוּ חַבְרַיָּא דְהַנֵּי אִינּוּן תִּקּוּנִין דְּעַלְמָא עִלָּאָה:

תרגום הזוהר בַּזְמַן הַהוּא שֶׁמְּסַיְּמִים יִשְׂרָאֵל הַשְׁבָּחִים שֶׁל תִּשְׁבָּחוֹת דָּוִד, אָז אוֹמְרִים הַתִּשְׁבָּחָה שֶׁל שִׁירַת הַיָּם, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִדְנוּ. וְאִם תֹּאמַר, תִּשְׁבָּחָה זוֹ לָמָּה הִיא בְּתִקּוּן אַחֵרוֹן אַחַר שְׁבָחִים שֶׁל דָּוִד, וַהֲרֵי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב קְדָמָה לְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְקַדְמָה לִנְבִיאִים, וְקַדְמָה לְכְתוּבִים, וּכְמוֹ שֶׁהִיא קְדוּמָה, כָּךְ צְרִיכִים לְהַקְדִּימָהּ. אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, אֵינָהּ מִתְתַּקֶּנֶת אֶלָּא מִתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, עַל כֵּן צְרִיכִים לוֹמָר הַשִּׁירָה בְּתִחִלַּת תִּקּוּנֶיהָ, דְּהַיְנוּ סָמוּךְ לִתְפִלָּה דְּמְיַשֵּׁב, וְתִשְׁבָּחָה זוֹ חֲשׁוּבָה מִכָּל שְׁאָר תִּשְׁבָּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם. וְהִיא, אֵינָהּ מִתְתַּקֶּנֶת מִכֻּלָּם כְּמוֹ שֶׁמִּתְתַּקֶּנֶת מִתִּשְׁבָּחָה זוֹ, וּמִשּׁוּם זֶה הִיא סְמוּכָה לִתְפִלָּה דְּמְיַשֵּׁב, דְּהַיְנוּ לִתְפִלַּת יוֹצֵר. כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִדְנוּ. בָּהּ בַּשָּׁעָה שֶׁנֶּאֱמַר שִׁירַת הַיָּם, מִתְעַטֶּרֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בַּכֶּתֶר הַהוּא, שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְעַטֵּר אֶת מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. וְכֶתֶר הַהוּא מְפֻתָּח וְחָקוּק בַּשֵּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְעַטֵּר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּיּוֹם הַהוּא שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּם וְהִטְבִּיעַ כָּל מַחֲנוֹת פַּרְעֹה וּפָרָשָׁיו. מִשּׁוּם זֶה צָרִיךְ הָאָדָם לְשַׁוֵּם בְּשִׁירָה זוֹ. וְכָל מִי שֶׁזָּכָה בָּהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכֶה לִרְאוֹת אֶת מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ בְּתִקּוּן כֶּתֶר הַהוּא, וּבִכְלִי זַיִן שֶׁהוּא חָגוּר, וְזוֹכֶה לְשַׁבֵּחַ שִׁירָה זוֹ שָׁם. וַהֲרֵי הֶעֱמַדְנוּ הַדְּבָרִים. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ הָאָדָם לִישְׁתַּבַּח, לוֹקֵחַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כֶּתֶר הַהוּא וּמֵשִׂים אוֹתוֹ לְפָנָיו. וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מַתְחֶלֶת לְהִתְתַּקֵּן לָבֹא לְפָנֵי מֶלֶךְ הָעֶלְיוֹן וּצְרִיכִים לְכְלֹל אוֹתָהּ בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הָרַחֲמִים הָעֶלְיוֹנוֹת, שֶׁמֵּהֶן מִתְבָּרֶכֶת. וְהֵם י"ג מִינֵי בְּשָׂמִים עֶלְיוֹנִים, כְּדִכְתִיב, נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם קָנֶה וְקִנָּמוֹן וְגוֹ'. וְכָאן הֵם, שִׁיר, וּשְׁבָחָה, הַלֵּל, וְזִמְרָה, עוֹז, וּמֶמְשָׁלָה, נֵצַח, גְּדֻלָּה, וּגְבוּרָה, תְּהִלָּה, וְתִפְאֶרֶת, קְדֻשָּׁה, הֲרֵי שְׁנֵים עָשָׂר, וְאַחַר כָּךְ לְחַבֵּר אוֹתָהּ עִמָּהֶם וְלוֹמַר, וּמַלְכוּת, וְהֵם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה.

כִּי הִיא מִתְבָּרֶכֶת מֵהֶם. וְעַל כֵּן צָרִיךְ, בְּשָׁעָה שֶׁהַמַּלְכוּת נִכְלֶלֶת בֵּינֵיהֶם, בֵּין י"ג מִדּוֹת לָשׁוּם לֵב וְרָצוֹן בָּזֶה, וְלֹא לְדַבֵּר כְּלָל וְלֹא לְהַפְסִיק בֵּינֵיהֶם. וְאִם מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם, יוֹצֵאת מִתַּחַת כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים שֶׁלְּהֶבֶת אַחַת, וְקוֹרֵא בְּכֹחַ וְאוֹמֵר, פְּלוֹנִי שֶׁהִפְסִיק גְּאוּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, יִכְלֶה וְיִפָּסֵק חַיָּיו, שֶׁלֹּא יִרְאֶה גְּאוּת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, כְּדִכְתִיב, וּבַל יִרְאֶה גְּאוּת ה'. מִשּׁוּם שֶׁאֵלּוּ י"ג הֵם גְּאוּת ה'. מִכָּאן וּלְהָלְאָה אֵל הַהוֹדָאוֹת וְכוּ', זֶהוּ מֶלֶךְ עֶלְיוֹן מֶלֶךְ שֶׁכָּל הַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ כְּדִכְתִיב, שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה, פֵּרוּשׁוֹ לַמֶּלֶךְ שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ, כִּי כָּל אֵלּוּ הַשְּׁבָחִים שֶׁמִּקֹּדֶם הָיוּ לִכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, כְּשֶׁהִיא מִשְׁתַּבַּחַת בַּמַּחֲנוֹת שֶׁלְּמַטָּה. מִשָּׁם וּלְהָלְאָה, יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ וְכוּ'. וַהֲרֵי הֵעָרְתִּי בּוֹ וְהֵעִירוּ בּוֹ הַחֲבֵרִים, שֶׁאֵלּוּ הֵם תִּקּוּנִים שֶׁל עוֹלָם הָעֶלְיוֹן.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' קריאת שמע פרק ב'

א. הָיָה קוֹרֵא וּפָגַע בַּאֲחֵרִים אוֹ פָּגְעוּ בּוֹ אֲחֵרִים אִם הָיָה בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק פּוֹסֵק וּמַתְחִיל וְשׁוֹאֵל שְׁלוֹם מִי שֶׁהוּא חַיָּיב בִּכְבוֹדוֹ כְּגוֹן שֶׁפָּגַע בְּאָבִיו אוֹ רַבּוֹ אוֹ מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם שֶׁנָּתַן לוֹ שָׁלוֹם: **ב.** הָיָה קוֹרֵא בְּאֶמְצַע הַפָּרָשָׁה אֵינוֹ פוֹסֵק וּמַתְחִיל לִשְׁאוֹל שְׁלוֹם אֶלָּא בְּשָׁלוֹם מִי שֶׁהוּא מִתְיָרֵא מִמֶּנּוּ כְּגוֹן מֶלֶךְ אוֹ אַנָּס וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל מִי שֶׁהוּא חַיָּיב בִּכְבוֹדוֹ כְּגוֹן אָבִיו אוֹ רַבּוֹ אִם נָתַן לוֹ שָׁלוֹם תְּחִלָּה פּוֹסֵק וּמֵשִׁיב לוֹ שָׁלוֹם: **ג.** וְאֵלּוּ הֵן בֵּין הַפָּרָקִים בֵּין בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה לַשְּׁנִיָּה בֵּין שְׁנִיָּה לִשְׁמַע בֵּין שְׁמַע לִוְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ בֵּין וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ לְוַיֹּאמֶר בֵּין הַפָּרָקִים הָאֵלּוּ שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכָּבוֹד וּמֵשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אָדָם אֲבָל בֵּין וַיֹּאמֶר לָאֶמֶת וְיַצִּיב הֲרֵי זֶה כְּאֶמְצַע הַפָּרָק וְלֹא יַפְסִיק אֶלָּא לִשְׁאוֹל מִפְּנֵי הַיִּרְאָה וּלְהָשִׁיב מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד'

אַף עַל פִּי שֶׁהַיִּרְאָה כְּתִיב בָּהּ (איוב כ"ח) הֵן יִרְאַת ה' הִיא חָכְמָה וּכְתִיב (ישעי' ל"ג) יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כִּי עֶקֶב הִיא אֶל הָעֲנָוָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ"ב) עֵקֶב עֲנָוָה יִרְאַת ה' וּמִי שֶׁדַּעְתּוֹ שְׁפָלָה עָלָיו כְּאִלּוּ הִקְרִיב כָּל הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (תלים נ"א) זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֵין תְּפִלָּתוֹ נִמְאֶסֶת וְכוּלֵי וְאֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת אֶלָּא אִם כֵּן מֵשִׁים עַצְמוֹ כְּבָשָׂר שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' ס"ו) וְהָיָה מִדֵּי חׇדֶשׁ בְּחׇדְשׁוֹ וְגוֹמֵר יָבֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹות וְגוֹמֵר וּכְתִיב (שם) וְאֶל זֶה אַבִּיט אֶת עָנִי וּנְכֵה רוּחַ וְכָל מִי שֶׁהוּא עָנִיו גּוֹרֵם לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָה עַל הָאָדָם בָּאָרֶץ וְנֶאֱמַר (שמות כ"א) וּמִשָּׁה נִגַּשׁ אֶת הָעֲרָפֶל וְגוֹמֵר מִי גָּרַם לוֹ זֶה עַנְוָתָנוּתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יב) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָיו מְאֹד וְתָאנָא רִבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר אוֹמֵר זְהִירוּת מְבִיאָה לִידֵי זְרִיזוּת וּזְרִיזוּת מְבִיאָה לִידֵי נְקִיּוּת וּנְקִיּוּת

מְבִיאָה לִידֵי טָהֳרָה וְטָהֳרָה מְבִיאָה לִידֵי פְּרִישׁוּת וּפְרִישׁוּת לִידֵי קְדוּשָׁה וּקְדוּשָׁה לִידֵי עֲנָוָה וְכוּלִי וַעֲנָוָה גְּדוֹלָה מִכֻּלָּן שֶׁמְּבִיאָה לִידֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' ס"א) רוּחַ ה' אֱלֹהִים עָלַי יַעַן מָשַׁח ה' אוֹתִי לְבַשֵּׂר עֲנָוִים:

תרומה יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וָ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טז) וְנָתַתָּ אֶל הָאָרֹן אֵת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: וְתִתֵּן בַּאֲרוֹנָא יָת סַהֲדוּתָא דִּי אֶתֵּן לָךְ:

רש"י ונתת אל הארן. כמו בארון: העדות. התורה שהיא לעדות ביני וביניכם, שצויתי אתכם מצות הכתובות בה:

(יז) **שני** וְעָשִׂיתָ כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכָּהּ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבָּהּ: וְתַעְבֵּד כַּפָּרְתָּא דְּדָהַב דְּכֵי תִּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָא אֲרַכַּהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא פְּתָיַהּ:

רש"י כפרת. כסוי על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו כמין דף: אמתים וחצי ארכה. כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומנחת על עובי הכתלים ארבעתם, ואף על פי שלא נתן שעור לעביה, פרשו רבותינו שהיה עביה טפח:

(יח) וְעָשִׂיתָ שְׁנַיִם כְּרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם מִשְּׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת: וְתַעְבֵּד תְּרֵין כְּרוּבִין דְּדָהַב נְגִיד תַּעְבֵּד יָתְהוֹן מִתְּרֵין סְטָרֵי כַּפָּרְתָּא:

רש"י כרבים. דמות פרצוף תינוק להם: מקשה תעשה אתם. שלא תעשם בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשיתם כמעשה צורפים, שקורין שולדי"ץ [מלחמים] אלא הטל זהב הרבה בתחלת עשית הכפרת והכה בפטיש ובקרנס באמצע, וראשין בולטין למעלה וצייר הכרובים בבליטת קצותיו: מקשה. בטידי"ץ בלעז [עשוי בהכאה] . כמו (דניאל ה ו) דא לדא נקשן: קצות הכפורת. ראשי הכפרת:

(יט) וַעֲשֵׂה כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה וּכְרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה מִן הַכַּפֹּרֶת תַּעֲשׂוּ אֶת הַכְּרֻבִים עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו: וְעִבֵּד כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא וּכְרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן כַּפָּרְתָּא תַּעְבְּדוּן יָת כְּרוּבַיָּא עַל תְּרֵין סְטָרוֹהִי:

רש"י ועשה כרוב אחד מקצה. שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה, לכך הצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה: מן הכפרת. עצמה תעשו את הכרובים. זהו פרושו של מקשה תעשה אותם, שלא תעשם בפני עצמם ותחברם לכפרת:

(כ) וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכַּפֹּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים: וְיהוֹן כְּרוּבַיָּא פְּרִיסָן גַּדְפֵּיהוֹן לְעֵלָּא מְטַלִּין בְּגַדְפֵּיהוֹן עַל כַּפֻּרְתָּא וְאַפֵּיהוֹן חַד לָקֳבֵל חַד לָקֳבֵל כַּפֻּרְתָּא יְהוֹן אַפֵּי כְּרוּבַיָּא:

רש"י פרשי כנפים. שלא תעשה כנפיהם שוכבים, אלא פרושים וגבוהים למעלה אצל ראשיהם, שיהא עשרה טפחים בחלל בין הכנפים לכפרת, כדאיתא בסכה (דף ה ב) :

(כא) וְנָתַתָּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרֹן מִלְמָעְלָה וְאֶל הָאָרֹן תִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: וְתִתֵּן יָת כַּפֻּרְתָּא עַל אָרוֹנָא מִלְעֵלָּא וּבַאֲרוֹנָא תִּתֵּן יָת סַהֲדוּתָא דִּי אֶתֵּן לָךְ:

רש"י ואל הארן תתן את העדות. לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר (פסוק טז) ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שבא ללמד, שבעודו ארון לבדו בלא כפרת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפרת עליו. וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמר (שמות מ כ) ויתן את העדות אל הארון, ואחר כך ויתן את הכפורת על הארון מלמעלה:

נביאים - מלכים א - פרק ו

(ט) וַיִּבֶן אֶת הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת הַבַּיִת גְּבִים וּשְׂדֹרֹת בָּאֲרָזִים: וּבָנָא יָת בֵּיתָא וְשַׁכְלֵילֵהּ וְטָלִיל יָת בֵּיתָא בְּהַנָתוּכִין וְעִילָא מִנְּהוֹן סִדְרָא דְּרִיכְפָּת רֵישֵׁי שִׁירְיָתָא אַרְזָיָא:

רש"י **ויספון** . לשון כסוי תקרה : **גבים ושדרות בארזים** . שתי תקראות , אחת עשויה לנוי מלמטה , ואחת של לוחי ארזים מלמעלה , של גבים היא התחתונה . ותרגם יונתן : **בהנתוכין , ולא ידעתי מה הן , ושמעתי משמו של רבי מנחם זצ"ל , שהם נסרים ארוגים נאים כמין צורה , וקורין לו בלשונינו צילי"ד , ובלשון אשכנז** (גהימל"ט) , **והיא לשון** '**שמים**' , '**שמי קורה**' . ואני אומר , שהם לבנים חלולים , והם כחצי קנה עגול , שעושין לכסוי בתים (בלשון אשכנז דעק ציגל) : **גבים** . לשון ארמי : גובתא דקניא , והם היו (למעלה) , והשדרות (למטה) : **ושדרות** . לוחי ארזים סדורים למעלה מן הגבים , לדריסת הרגל , כשעולין לראות בבדק הבית . וכן תרגם יונתן : ושדרות בארזים ועילא מנהון (רוצה לומר , מן הגבים) סידרא דרכפת רישי שריתא ארזיא , ורכפת לשון תכיפת , וחבירו (שמואל ב כב יב) עבי שחקים , תרגום יונתן : מריכפת עננין קלילין (ושדרות , כלומר היו נסרים סדורים זה אצל זה , רד"ק) :

(י) וַיִּבֶן אֶת (היצוע) הַיָּצִיעַ עַל כָּל הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֶּאֱחֹז אֶת הַבַּיִת בַּעֲצֵי אָרֶז: וּבָנָא יָת תִּיקָא עַל כָּל בֵּיתָא חֲמֵשׁ אַמִּין רוּמֵהּ וְטָלִיל יָת בֵּיתָא בְּאָעֵי אַרְזָיָא:

רש"י **חמש אמות קומתו** . של כל אחד ואחד , הרי גובהן חמש עשרה אמות , לבד עובי התקרה : **ויאחז את הבית** . הוא כיסוי הגג העליון , והספון האמור למעלה , הוא תקרת העלייה :

(יא) וַיְהִי דְּבַר יְהוָה אֶל שְׁלֹמֹה לֵאמֹר: וַהֲוָה פִּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ עִם שְׁלֹמֹה לְמֵימָר: (יב) הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה בֹנֶה אִם תֵּלֵךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת כָּל מִצְוֹתַי לָלֶכֶת בָּהֶם וַהֲקִמֹתִי אֶת דְּבָרִי אִתָּךְ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל דָּוִד אָבִיךָ: בֵּיתָא הָדֵין דִּי אַתְּ בָּנֵי אִם תְּהָךְ בִּקְיָמַי וְיָת דִּינַי תֶּעֱבִיד וְתִטַּר יָת כָּל פִּקּוּדָי לְמֵהָךְ בְּהוֹן וְאָקִים יָת פִּתְגָמִי עִמָּךְ דִּי מַלֵּילִית עִם דָּוִד אֲבוּךְ: (יג) וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל: וְאַשְׁרֵי שְׁכִנְתִּי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא אַרְחִיק יָת עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (יד) וַיִּבֶן שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ: וּבְנָא שְׁלֹמֹה יָת בֵּיתָא וְשַׁכְלְלֵהּ:

כתובים - משלי - פרק יז

(יא) אַךְ מְרִי יְבַקֵּשׁ רָע וּמַלְאָךְ אַכְזָרִי יְשֻׁלַּח בּוֹ: בְּרַם גַּבְרָא מְרִירָא בָּעֵי בִּישְׁתָּא וּמַלְאָכָא נוּכְזָרְיָא יִשְׁתַּדַּר עֲלֵיהּ:

רש"י **אך מרי יבקש רע** . כלומר מי שכל דבריו מרי וסרבנות הוא יבקש רע תמיד :

(יב) פָּגוֹשׁ דֹּב שַׁכּוּל בְּאִישׁ וְאַל כְּסִיל בְּאִוַּלְתּוֹ: פְּגִיעַ דּוֹב וּרְתִיתָא בְּגַבְרָא חַכִּימָא לָא מִתְזְיַע וְסַכְלָא בְּשַׁטְיוּתֵיהּ נָפֵל:

רש"י **פגוש דוב שכול באיש** . טוב לאדם שיפגע בו דוב משכל ואל יפגע בו אחד מן הכסילים המסיתים אותו לסור מה' ומתורתו :

(יג) מֵשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה לֹא (תמיש) תָמוּשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ: דְּפָרֵיע בִּישְׁתָּא חֲלַף טָבְתָא לָא תְּפַסּוֹק בִּישְׁתָּא מִן בַּיְתֵיהּ: (יד) פּוֹטֵר מַיִם רֵאשִׁית מָדוֹן וְלִפְנֵי הִתְגַּלַּע הָרִיב נְטוֹשׁ: אֱשֵׁד דְּמָא הֵיךְ מַיָּא מְגַרֵי תִּגְרֵי וְקֶדֶם אִצְטַדְיָא אַטְעֵי דִּינָא:

רש"י **פוטר מים ראשית מדון** . המתחיל במריבה הוא כפותח חור בגדרי אגפי אמת המים והמים יוצאין בו , והחור הולך ומרחיב כן המדון הולך וגדל תמיד : **ולפני התגלע** . קודם שתתגלע חרפתך נטוש את הריב . (טז) למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה . ללמוד תורה : **ולב אין** . ואין בלבו לקיימה ואינו לומד תורה אלא לקנות שם :

(טו) מַצְדִּיק רָשָׁע וּמַרְשִׁיעַ צַדִּיק תּוֹעֲבַת יְהוָה גַּם שְׁנֵיהֶם: דְּמָזְכֵּי לְרַשִּׁיעָא וּמְחַיֵּב לְצַדִּיקָא מְרַחֲקָתֵיהּ דֵּאלָהָא אַף תַּרְוֵיהוֹן: (טז) לָמָּה זֶּה מְחִיר בְּיַד כְּסִיל לִקְנוֹת חָכְמָה וְלֵב אָיִן: לְמָא דֵין אָזְלָא לֵיהּ תַּגְרוּתָא לְסַכְלָא דְּלֵית לֵיהּ לִבָּא וְחָכְמְתָא:

משנה בבא מציעא פרק ט

א. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ, מָקוֹם שֶׁנֶּהֱגוּ לְקַצֵּר, יְקַצֵּר. לַעֲקֹר, יַעֲקֹר. לַחֲרֹשׁ אַחֲרָיו, יַחֲרֹשׁ. הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. כְּשֵׁם שֶׁחוֹלְקִין בַּתְּבוּאָה, כָּךְ חוֹלְקִין בַּתֶּבֶן וּבַקַּשׁ. כְּשֵׁם שֶׁחוֹלְקִין בַּיַּיִן, כָּךְ חוֹלְקִין בַּזְּמוֹרוֹת וּבַקָּנִים. וּשְׁנֵיהֶם מְסַפְּקִין אֶת הַקָּנִים:

ברטנורה (א) **המקבל שדה**. באריסות, למחצה לשליש ולרביע. או בחכירות, בכך וכך כורין לשנה: **לחרוש אחריו**. אחר הקצירה או העקירה, כדי להפוך שרשים של עשבים

רעים שבה וימותו: **ובקנים**. המעמידים את הגפנים: **ושניהם מספקים את הקנים**. מה טעם אמר, מה טעם חולקים בקנים, לפי ששניהם מספקים את הקנים החדשים בכל שנה:

ב. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ, וְהִיא בֵּית הַשְּׁלָחִין אוֹ בֵּית הָאֵילָן, יָבַשׁ הַמַּעְיָן וְנִקְצַץ הָאֵילָן, אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מִן חִכּוּרוֹ. אִם אָמַר לוֹ חֻכַּר לִי שָׂדֶה בֵּית הַשְּׁלָחִין זֶה אוֹ שָׂדֶה בֵּית הָאֵילָן זֶה, יָבַשׁ הַמַּעְיָן וְנִקְצַץ הָאֵילָן, מְנַכֶּה לוֹ מִן חִכּוּרוֹ:

ברטנורה (ב) **בית השלחין**. קרקע יבשה שאין די לה מי גשמים: **או בית האילן**. ובשביל האילן היא חביבה על האריס, שנוטל חלק בפירות בלא טורח: **יבש המעין**. שבה. שממנו משקין אותה: **מן חכורו**. אם קבלה בחכירות כך וכך כורין לשנה. דמעיקרא לא גלי דעתיה דמשום מעין או אילן טפי לה בחכירותיה: **חכור לי בית השלחין זו**. גלי דעתיה דבשביל שהיא בית השלחין טפי לה וחכרה ממנו:

ג. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וְהוֹבִירָהּ, שָׁמִין אוֹתָהּ כַּמָּה רְאוּיָה לֵעָשׂוֹת וְנוֹתֵן לוֹ, שֶׁכָּךְ כּוֹתֵב לוֹ, אִם אוֹבִיר וְלֹא אַעֲבִיד, אֲשַׁלֵּם בְּמֵיטָבָא:

ברטנורה (ג) **המקבל שדה**. למחצה לשליש ולרביע: **והובירה**. שלא חרש בה ולא זרעה: **אם אוביר**. אעשנה בורה: **ולא אעביד**. ולא אעשה בה פעולה הראויה לה: **אשלם במיטבא**. כפי מה שהיתה ראויה לעשות אם היתה חרושה וזרועה כראוי:

ד. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וְלֹא רָצָה לְנַכֵּשׁ, וְאָמַר לוֹ מָה אִכְפַּת לָךְ, הוֹאִיל וַאֲנִי נוֹתֵן לְךָ חִכּוּרְךָ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר לוֹ, לְמָחָר אַתָּה יוֹצֵא מִמֶּנָּה, וּמַעֲלָה לְפָנַי עֲשָׂבִים:

ברטנורה (ד) **ולא רצה לנכש**. לנקות התבואה מעשבים רעים, שמתישים כח הקרקע ומעכבין התבואה מלעלות: **מה איכפת לך**. אם יחסר חלקי שהעשבים מכחישין השבלים, אתן לך חכירות כך וכך כורין שפסקתי עמך:

ה. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וְלֹא עָשְׂתָה, אִם יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲמִיד כְּרִי, חַיָּב לְטַפֵּל בָּהּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַה קְּצָבָה בַּכְּרִי. אֶלָּא אִם יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי נְפִילָה:

ברטנורה (ה) **המקבל שדה מחבירו**. למחצה לשליש ולרביע כאריס: **ולא עשתה**. תבואה אלא מעט. ובא לו האריס למנוע מלהתעסק בה עוד, שאין בה כדי טרחו: **אם יש בה כדי**. לעשות מתבואתה כרי. שיש בו כדי לכסות הרחת שזורים בה התבואה, והוא קרוב לסאתים. חייב לטפל בה בעל כרחו: **מה קצבה בכרי**. אין קצבה זו ראויה שתהיה שדה גדולה כשיעור כרי ושדה קטנה כשיעור כרי. ואינה דומה טיפולה של שדה גדולה

לטיפולה של שדה קטנה: **אלא אם יש בו כדי נפילה**. כלומר כשיעור מה שזרע בה, חייב לטפל בה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ו. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וַאֲכָלָהּ חָגָב אוֹ נִשְׁדְּפָה, אִם מַכַּת מְדִינָה הִיא, מְנַכֶּה לוֹ מִן חִכּוּרוֹ, אִם אֵינוֹ מַכַּת מְדִינָה, אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מִן חִכּוּרוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם קִבְּלָה הֵימֶנּוּ בְּמָעוֹת, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחִכּוּרוֹ:

ברטנורה (ו) **המקבל שדה**. בחכירות כך וכך כורין: **מכת מדינה**. שאכל חגב, או נשתדפו רוב שדות של אותה מדינה או אותה בקעה: **אינו מנכה**. דאמר לו מזלך גרם: **בין כך ובין כך**. אפילו היא מכת מדינה אינו מנכה. שעל המעות לא נגזרה גזירה:

ז. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ בַּעֲשָׂרָה כּוֹר חִטִּים לַשָּׁנָה וְלָקָתָה, נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ. הָיוּ חִטָּיהָ יָפוֹת, לֹא יֹאמַר לוֹ הֲרֵינִי לוֹקֵחַ מִן הַשּׁוּק, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ:

ברטנורה (ז) **ולקתה**. שהיו החטים שדופות: **נותן לו**. עשרה כורים שפסק עמו מחטים שדופות הללו. ולא מצי היאך למימר ליה חטים יפות קא בעינא מינך:

ח. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לְזָרְעָהּ שְׁעוֹרִים, לֹא יִזְרָעֶנָּה חִטִּים. חִטִּים, יִזְרָעֶנָּה שְׁעוֹרִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹסֵר. תְּבוּאָה, לֹא יִזְרָעֶנָּה קִטְנִית, קִטְנִית, יִזְרָעֶנָּה תְּבוּאָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹסֵר:

ברטנורה (ח) המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים. בחכירות כך וכך שעורים או חטים או מעות: **לא יזרענה חטים**. שהחטים מכחישות הקרקע [יותר] מן השעורים: **רשב"ג אוסר**. שקשה לקרקע כשזורעים אותה שנה ממין זה ושנה ממין אחר. ולענין פסק הלכה הכל לפי הקרקע ולפי המקום. אם התנה עמו בדבר שמכחיש הקרקע מעט אינו יכול לשנות ולזרוע דבר שמכחיש הרבה. ואיפכא שרי:

ט. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לְשָׁנִים מוּעָטוֹת, לֹא יִזְרָעֶנָּה פִּשְׁתָּן, וְאֵין לוֹ בְּקוֹרַת שִׁקְמָה. קִבְּלָהּ הֵימֶנּוּ לְשֶׁבַע שָׁנִים, שָׁנָה רִאשׁוֹנָה יִזְרָעֶנָּה פִּשְׁתָּן, וְיֵשׁ לוֹ בְּקוֹרַת שִׁקְמָה:

ברטנורה (ט) **לשנים מועטות**. פחות משבע שנים: **לא יזרענה פשתן**. שזרע פשתן מכחיש בארץ הרבה ושרשיו נשארים בקרקע עד שבע שנים: **ואין לו בקורת שקמה**. עץ תאנה של יער הוא, וקוצצים ענפיו לקורות הבנין, והם חוזרים וגדלים, ופחות משבע שנים אינן נעשות קורות. הלכך קבלה לפחות משבע שנים לא יקוץ קורות שבה, דלאו אדעתא דקורות נחית, דבשנים מועטות אינם חוזרים לקורות. אבל קבלה לשבע שנים, שנה ראשונה זורעה פשתן וקוצץ שקמה שבה:

י. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לְשָׁבוּעַ אֶחָד בְּשִׁבְעַ מֵאוֹת זוּז, הַשְּׁבִיעִית מִן הַמְּנָיָן. קִבְּלָהּ הֵימֶנּוּ שֶׁבַע שָׁנִים בְּשִׁבְעַ מֵאוֹת זוּז, אֵין הַשְּׁבִיעִית מִן הַמְּנָיָן: **יא**. שְׂכִיר יוֹם גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה,

שְׂכִיר לַיְלָה גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם, שְׂכִיר שָׁעוֹת גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם. שְׂכִיר שַׁבָּת, שְׂכִיר חֹדֶשׁ, שְׂכִיר שָׁנָה, שְׂכִיר שָׁבוּעַ, יָצָא בַיּוֹם, גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם, יָצָא בַלַּיְלָה, גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם:

ברטנורה (יא) **שכיר יום גובה כל הלילה**. שלאחריו, שנאמר (ויקרא י"ט) לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר. ואי אפשר לומר שבשכיר לילה מדבר, שהרי אין שכירות משתלמת אלא בסופה, דכתיב (שם כ"ה) כשכיר שנה בשנה, ודרשינן מינה [בבא מציעא ס"ה ע"א] שכירות של שנה זו משתלמת בתחילת שנה אחרת. אלמא לא משתעבד ליה לשכיר יום עד שקיעת החמה. וכי כתיב לא תבא על כרחך בשכיר לילה תוקמיה, שנשתעבד לו לבוקר משכלתה שכירותו. וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה, דהא לא משתעבד ליה עד הבוקר: שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה. הכי קאמר, שכיר שעות דיום גובה כל היום, שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה: **שכיר שבוע**. שמיטה: **יצא ביום**. שכלתה שכירותו לבוקר או ביום, גובה כל היום. וכיון ששקעה חמה עובר עליו: **יצא בלילה**. שכלתה שכירותו בלילה: **גובה כל הלילה וכל היום**. דכיון דמשכה פעולתו משתחשך הוי ליה שכיר לילה, ואינו עובר עליו בבוקר עד למחרת בשקיעת החמה:

יב. אֶחָד שָׂכַר אָדָם וְאֶחָד שָׂכַר בְּהֵמָה וְאֶחָד שָׂכַר כֵּלִים יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם (דברים כד) בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ, וְיֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם (ויקרא יט) לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר. אֵימָתַי. בִּזְמַן שֶׁתְּבָעוֹ, לֹא תְבָעוֹ, אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו. הִמְחָהוּ אֵצֶל חֲנָוָנִי אוֹ אֵצֶל שַׁלְחָנִי, אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו. שָׂכִיר, בִּזְמַנּוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל, עָבַר זְמַנּוֹ אֵינוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁתְּבָעוֹ בִּזְמַנּוֹ, הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. גֵּר תּוֹשָׁב יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר:

ברטנורה (יב) אחד שכר בהמה ואחד שכר כלים. דכתיב לא תלין פעולת שכיר אתך, כל שפעולתו אתך, ואפילו בהמה וכלים: **לא תבעו אינו עובר עליו**. דכתיב אתך, לדעתך שלא מדעתו: **המחהו**. נתקו מאצלו והעמידו אצל חנוני ואמר לו תן לפועל זה בדינר פירות ואני אשלם, או אמר לשלחני תן לו בדינר מעות: **אינו עובר עליו**. דכתיב אתך, ולא שהמחהו אצל חנוני: **שכיר בזמנו נשבע ונוטל**. משום דבעל הבית טרוד בפועליו ולפעמים סבור שנתן והוא לא נתן, שקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר: **שלא בזמנו**. אף על גב דבעל הבית טרוד בפועליו, כי מטא זמן חיוביה רמי אנפשיה ומדכר, ולא חשיד בעל הבית שהוא עובר על בל תלין: **גר תושב**. שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבלות. אין בו משום לא תלין, דכתיב ברישא דקרא רעך, רעך ולא גר תושב:

יג. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ, לֹא יְמַשְׁכְּנֶנּוּ אֶלָּא בְּבֵית דִּין, וְלֹא יִכָּנֵס לְבֵיתוֹ לִטֹּל מַשְׁכּוֹנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כד) בַּחוּץ תַּעֲמֹד. הָיוּ לוֹ שְׁנֵי כֵלִים, נוֹטֵל אֶחָד וּמַנִּיחַ אֶחָד, וּמַחֲזִיר אֶת הַכַּר בַּלַּיְלָה וְאֶת הַמַּחֲרֵשָׁה בַּיּוֹם. וְאִם מֵת, אֵינוֹ מַחֲזִיר לְיוֹרְשָׁיו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַף לְעַצְמוֹ אֵינוֹ מַחֲזִיר אֶלָּא עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמִשְּׁלֹשִׁים יוֹם וּלְהַלָּן מוֹכְרָן בְּבֵית דִּין. אַלְמָנָה, בֵּין שֶׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שֶׁהִיא עֲשִׁירָה, אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְלֹא תַחֲבֹל בֶּגֶד אַלְמָנָה. הַחוֹבֵל אֶת הָרַחַיִם, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְחַיָּב מִשּׁוּם שְׁנֵי כֵלִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) לֹא יַחֲבֹל רֵחַיִם וְרֶכֶב. וְלֹא רֵחַיִם וָרֶכֶב בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא כָּל דָּבָר שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ אֹכֶל נָפֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֹבֵל:

ברטנורה (יג) **המלוה את חבירו**. והגיע זמן ולא פרעו: **לא ימשכננו**. ליקח ממנו משכון בעל כרחו ואפילו בשוק, אלא ע"י שליח בית דין, שיקח ממנו ברשות ב"ד: **ולא יכנס לביתו**. אפילו שליח ב"ד לא יכנס לביתו. וכל שכן בעל חוב עצמו: **היה לו שני כלים**. וחובו כנגד שניהם ומשכנו בשניהם: **נוטל אחד ומחזיר אחד**. בשעה שהוא צריך לזה, יחזירנו ויעכב השני אצלו, כדמפרש ואזיל, מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום: **מת**. הלוה. אין משיב העבוט ליורשים, שאין כאן מצות השבת העבוט, דהשב תשיב לו את העבוט כתיב (דברים כ"ד), לו ולא ליורש: **עד שלשים יום**. זמן בית דין. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל: בין שהיא עניה בין שהיא עשירה וכו'. משום דאיכא למאן דאמר, עניה הוא דאין ממשכנין, שמתוך שאתה צריך להחזיר לה והיא נכנסת ויוצאת אצלך, אתה משיאה שם רע בשכנותיה, אבל עשירה דליכא למימר הכי, אימא ממשכנין, קמשמע לן האי תנא דלא, דכתיב לא תחבול בגד אלמנה, אחד עניה ואחד עשירה במשמע: **משום שני כלים**. העליונה רכב. והתחתונה רחים:

גמרא בבא מציעא דף פה ע"א

אָמַר לֵיהּ רַב יְהוּדָא בַּר רַב נַחְמָן. רָבִין אָחִי לֹא תִּזְבּוּן אַרְעָא דְּסְמִיכָא לְמָתָא דְּאָמַר רִבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיַּעֲמוֹד עַל שְׂדֵה חֲבֵירוֹ בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֶדֶת בְּקָמוֹתֶיהָ. אֵינִי וְהָא אַשְׁכְּחִינְהוּ רִבִּי אַבָּא לְתַלְמִידֵי דְּרַב אָמַר לְהוּ מָאי אָמַר רַב בְּהַנֵּי קְרָאֵי (דברים כ"ח) בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ. וְאָמְרוּ לֵיהּ הַכִּי אָמַר רַב. בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר שֶׁיְּהֵא בֵּיתְךָ סָמוּךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת. בָּרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה שֶׁיִּהְיוּ נְכָסֶיךָ קְרוֹבִין לָעִיר. בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ שֶׁלֹּא תִּמְצָא אִשְׁתְּךָ סָפֵק נִדָּה בִּשְׁעַת בִּיאָתְךָ מִן הַדֶּרֶךְ. וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ שֶׁיִּהְיוּ צֶאֱצָאֶיךָ מֵעֵיךָ כְּמוֹתְךָ. וְאָמַר לְהוּ רִבִּי יוֹחָנָן לֹא אָמַר הַכִּי אֶלָּא בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר שֶׁיְּהֵא בֵּית הַכִּסֵּא סָמוּךְ לְשֶׁלְּחָנְךָ אֲבָל בֵּית הַכְּנֶסֶת לֹא. וְרִבִּי יוֹחָנָן לְטַעֲמֵיהּ דְּאָמַר שִׂכַר פְּסִיעוֹת יֵשׁ. בָּרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה שֶׁיִּהְיוּ נְכָסֶיךָ מְשׂוּלָּשִׁים

שָׁלִישׁ בַּתְּבוּאָה שָׁלִישׁ בַּזֵּיתִים וּשְׁלִישׁ בַּגְּפָנִים. בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ שֶׁתְּהֵא יְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם כְּבִיאָתְךָ לָעוֹלָם, מַה בִּיאָתְךָ לָעוֹלָם בְּלֹא חֵטְא אַף יְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם בְּלֹא חֵטְא. לֹא קִשְׁיָא הָא דְּמֶהְדַּר לֵיהּ שׁוּרָא וְרַתּוּקָא הָא דְּלֹא מֶהְדַּר לֵיהּ שׁוּרָא וְרַתּוּקָא. (שם ז') וְהֵסִיר ה' מִמְּךָ כָּל חוֹלִי אָמַר רַב זוּ עַיִן. רַב לְטַעְמֵיהּ דְּרַב סְלִיק לְבֵי קְבָרֵי. עֲבַד מָאי דְּעָבַד. אָמַר תִּשְׁעִים וְתִשְׁעָה בְּעַיִן רָעָה וְאֶחָד בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר זוּ הָרוּחַ. שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ דְּאָמַר שְׁמוּאֵל הַכֹּל בָּרוּחַ. וְלִשְׁמוּאֵל הָא אִיכָּא הֲרוּגֵי מַלְכוּת. הֲנַךְ נַמֵּי אִי לָאו זִיקָא עֲבָדֵי לְהוּ סַמָּא וְחַיֵּי:

רש"י **לֹא תזבון**. לֹא תקנה שדה הסמוכה לעיר שעין בני אדם שולטת בה תמיד: **אסור לאדם וכו'**. שלא יפסידנה בעין הרע: **קרובין לעיר**. שלא יהא טורח להכניס פירות: **ספק נדה**. וכל שכן ודאי: **ואמר להו**. רבי אבא ר' יוחנן לא אמר הכי: **סמוך לשולחנך**. כלומר סמוך לביתך שלא תצטרך להרחיק בשדות והא דנקט שולחנך שתוכל לבדוק עצמך לפני אכילה ולאחר אכילה כדאמרינן בשבת כדתניא הנצרך לנקביו ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גבי אפר' ואחר אכילה שהמאכל דוחק ומוציא את המעוכל ואם יהא צריך להרחיק פעמים שהעמוד חוזר ובא לידי הדרוקן אבל בית הכנסת סמוך לביתו לר' יוחנן לאו מעליותא הוא רבי יוחנן לטעמיה דאמר במסכת סוטה שכר פסיעות יש דאמר למדנו יראת חטא מבתולה וקבול שכר מאלמנה שאמרה לו ולא שכר פסיעות יש אם יש בית הכנסת בשכונה ואני באה לבית מדרשך להתפלל: **משולשין**. שיש שנה שלוקה בגפנים ובזיתים ואין לוקה בתבואה ויש שנה שלוקה בזו ולא בזו ותהי לו פליטה: **לא קשיא**. דרב אדרב: **שורה ורתוקא**. חומה ורתוקת גדר של נצרים כמו חיל וחומה: **כל חולי**. דבר שכל החלאים תלוים בו וזו עין רעה: **עבד מה דעבד**. יודע היה ללחוש על הקברות ולהבין על כל קבר וקבר באיזו מיתה מת אם מת בזמנו או בעין רעה: **הכל ברוח**. כל החולאים ותוצאות מיתה על נשיבת הרוח באים הכל לפי השעה והאדם יש לך אדם שרוח פלוני קשה לו ובשעה פלוני: **והאיכא הרוגי מלכות**. הרוגי חרב: **אי לאו זיקא**. שנכנס במכה: **עבדי סמא וחיי**. סם המחבר בשר חתוכה ומין העשבים הוא כדאמר בהמוכר את הספינה:

זוהר תרומה דף קל"א ע"א

אֵל בָּרוּךְ דָּא סִדּוּרָא דְאַתְוָון זְעֵירִין וְתִקּוּנֵי כְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹמָא בְצָלוֹתָא. וּבְגִין דְּאִינּוּן אַתְוָון זְעֵירִין לֵית רְוָוחָא בֵּינַיְיהוּ וְאִינּוּן תִּקּוּנֵי עוּלֵימְתָן דְאַתְיָין עִם מַטְרוֹנִיתָא לְגַבֵּי מַלְכָּא עִלָּאָה. קְדוּשָׁה דָּא דְקָא מְקַדְּשֵׁי מַלְאֲכֵי עִלָּאֵי לָאו אִיהוּ בְּיָחִיד וְהָא אוֹקִימְנָא. כָּל קְדוּשָׁה דְּאִיהוּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ יָחִיד אָסוּר לֵיהּ לְמֵימַר. תַּרְגּוּם לְעוֹלָם בְּיָחִיד וְלָא בְסַגִּיאִין וְיָחִיד

אִיהוּ תְּקוּנָא דִּילֵיהּ וַדַּאי וְלָא סַגִּיאִין. וְסִימָן לְרָזָא דָּא שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם. שְׁנַיִם לִישָׁנָא דְּסַגִּיאִין אִיהוּ דְּוַדַּאי קְדוּשָּׁה דְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אַסִּיר אִיהִי בְּיָחִיד קְדוּשַּׁת תַּרְגּוּם אַסִּיר אִיהִי בְּסַגִּיאִין אֶלָּא בְּיָחִיד לְעוֹלָם אֶחָד תַּרְגּוּם תָּנֵינָן וְלָא תְּרֵין וְלָא יַתִּיר תַּרְגּוּם אַתְיָא לְמֵיעוּטָא וְהָכִי אִצְטְרִיךְ. לָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אַתְיָיא לְרִבּוּיָיא וְהָכִי אִצְטְרִיךְ דְּמַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין וּבְתַרְגּוּם מוֹרִידִין וְלֹא מַעֲלִין. אֶחָד תְּנֵינָן וְלָא יַתִּיר וְלָא מַעֲלִין כְּלָל קְדוּשָּׁה דָּא קְדוּשָּׁתָא דְּאִתְקַדְּשַׁת שְׁכִינְתָּא וְכָל אִינּוּן רְתִיכִין דִּילָהּ לְאִתַּתְקָנָא לְגַבֵּי מַלְכָּא עִלָּאָה. וּבְגִין דְּאִיהִי קְדוּשַּׁת עַלְמָא תַּתָּאָה אִיהִי מְיוֹשֶׁב וְלֹא בַּעֲמִידָה. קְדוּשָּׁא אַחֲרָא דְּאַהֲדוּרֵי צְלוֹתָא אִיהִי קְדוּשָּׁתָא דְּעַלְמָא עִלָּאָה. וּבְגִין כָּךְ אִיהִי בַּעֲמִידָה בְּגִין לְאַמְשָׁכָא לָהּ לְתַתָּא וְכָל מִלּוֹי דְּעַלְמָא עִלָּאָה אִיהוּ בַּעֲמִידָה וְלָא מְיוֹשֶׁב. וּבְכָל הַנֵּי קְדוּשָּׁתָן יִשְׂרָאֵל מִתְקַדְּשֵׁי בָּהוּ לְתַתָּא. וְעַל דָּא יִשְׂרָאֵל מִתְקַדְּשֵׁי בְּקְדוּשָּׁה דְּרְתִיכָא תַּתָּאָה מְיוֹשֶׁב. וּבְקְדוּשָּׁה דְּרְתִיכָא עִלָּאָה מְעוֹמֵד קְדוּשָּׁה אַחֲרָא אִיהִי תּוֹסֶפֶת קְדוּשָּׁה בְּגִינֵי כָךְ אִיהִי בָּתַר צְלוֹתָא וּבְגִין דְּאִיהִי תּוֹסֶפֶת קְדוּשָּׁה עַל קְדוּשָּׁן אַחֲרָנִין אִיהִי לְבָתַר צְלוֹתָא. וּבְגִין דְּכָל חַד וְחַד בָּעֵי לְאַמְשָׁכָא עָלַיְהּ מֵהַהוּא תּוֹסֶפֶת אִתְתַּקַּן לְכָל יְחִיד וְיְחִיד קְדוּשַּׁת תַּרְגּוּם. וְאִי תֵּימָא הָא אִית בָּהּ קְדוּשַּׁת לָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. הַהוּא לְצִבּוּר לְאִתְקַדְּשָׁא כֻּלְּהוּ בְּכְלָל בְּהַהוּא תּוֹסֶפֶת קְדוּשָּׁא. וּבְגִין דְּיְחִיד לֵית לֵיהּ רְשׁוּ לְאוֹמְרָהּ בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּלְאִתְקַדְּשָׁא יְחִידָאי אִתְקִינוּ לָהּ בִּלְשׁוֹן תַּרְגּוּם וְאִיהִי בְּיָחִיד לְאִתְקַדְּשָׁא כָּל חַד וְחַד בְּהַהוּא תּוֹסֶפֶת לְאַמְשָׁכָא עָלַיְהּ קְדוּשָּׁה יַתִּיר. זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל דְּקָא מִתְקַדְּשֵׁי בְּקְדוּשֵׁי עִלָּאֵי בְּגִין דְּאִינּוּן דְּבֵקִין לְעֵילָא דִכְתִיב (דברים ד') וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּי' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

תרגום הזוהר קְדֻשָּׁה זוֹ שֶׁמַּלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים מְקַדְּשִׁים, דְּהַיְנוּ הַקְּדֻשָּׁה שֶׁבִּבְרָכַת יוֹצֵר וְשֶׁבִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, אֵינָהּ בְּיָחִיד. וְכֵן הֶעֱמַדְנוּ, כָּל קְדֻשָּׁה שֶׁהִיא בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, הַיָּחִיד אָסוּר לוֹמַר אוֹתָהּ. וּקְדֻשָּׁה בְּלָשׁוֹן תַּרְגּוּם, הִיא לְעוֹלָם בְּיָחִיד וְלֹא בָּרַבִּים, שֶׁהַיָּחִיד הוּא הַתִּקּוּן שֶׁלָּהּ וַדַּאי, וְלֹא הָרַבִּים. וְהַסִּימָן לַסּוֹד הַזֶּה, שְׁנַיִם מִקְרָא וְאֶחָד תַּרְגּוּם. כִּי שְׁנַיִם הוּא לְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁרוֹמֵז, דְּוַדַּאי הוּא שֶׁקְּדֻשָּׁה שֶׁבְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא מִקְרָא, אָסוּרָה בְּיָחִיד, רַק בָּרַבִּים, וּקְדֻשָּׁה בְּלָשׁוֹן תַּרְגּוּם, אֲסוּרָה הִיא בָּרַבִּים, וְאֵין לְאוֹמְרָהּ אֶלָּא בְּיָחִיד לְעוֹלָם. אֶחָד תַּרְגּוּם לָמַדְנוּ וְלֹא שְׁנַיִם אוֹ יוֹתֵר. וְהַטַּעַם הוּא, כִּי תַּרְגּוּם בָּאָה לְמַעֵט, וְכָךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת. וְלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בָּאָה לְרַבּוֹת וְכָךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת, כִּי מַעֲלִים בַּקֹּדֶשׁ וְאֵין מוֹרִידִים. וּבַתַּרְגּוּם מוֹרִידִים וְלֹא מַעֲלִים, אֶחָד לָמַדְנוּ, וְלֹא יוֹתֵר, כִּי אֵין מַעֲלִים כְּלָל. קְדֻשָּׁה זוֹ שֶׁבִּבְרָכַת יוֹצֵר, אֵינָהּ סִפּוּר דְּבָרִים בְּעַלְמָא, אֶלָּא הִיא קְדֻשָּׁה שֶׁמִּתְקַדְּשִׁת הַשְּׁכִינָה וְכָל הַמֶּרְכָּבוֹת שֶׁלָּהּ, כְּדֵי לְהִתְתַּקֵּן לִפְנֵי מֶלֶךְ הָעֶלְיוֹן וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא קְדֻשַּׁת עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, הִיא נֶאֱמֶרֶת מְיוֹשֶׁב וְלֹא בַּעֲמִידָה, קְדֻשָּׁה הָאַחֶרֶת שֶׁאוֹמְרִים בַּחֲזָרַת הַתְּפִלָּה, הִיא קְדֻשָּׁה

שֶׁל עוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמֶרֶת בַּעֲמִידָה, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ הַקְּדֻשָּׁה לְמַטָּה. וְכָל דִּבְרֵי עוֹלָם הָעֶלְיוֹן, הוּא בַּעֲמִידָה וְלֹא מְיֻשָּׁב. וּבְכָל אֵלּוּ הַקְּדֻשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְקַדְּשִׁים בָּהֶן לְמַטָּה, וְעַל כֵּן יִשְׂרָאֵל מִתְקַדְּשִׁים בִּקְדֻשָּׁה שֶׁל מֶרְכָּבָה הַתַּחְתּוֹנָה, מְיֻשָּׁב, וּבִקְדֻשָּׁה שֶׁל מֶרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה, מְעֻמָּד. קְדֻשָּׁה הָאַחֲרֶת, שֶׁבְּ"וּבָא לְצִיּוֹן", הִיא תּוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה, וְעַל כֵּן הִיא אַחַר הַתְּפִלָּה, כִּי מִשּׁוּם שֶׁהִיא תּוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה עַל קְדֻשּׁוֹת הָאֲחֵרוֹת, הִיא לְאַחַר הַתְּפִלָּה. וּמִשּׁוּם שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו מִתּוֹסֶפֶת הַהִיא, נִתְתַּקֵּן לְכָל יָחִיד וְיָחִיד קְדֻשַּׁת תַּרְגּוּם. וְאִם תֹּאמַר הֲרֵי יֵשׁ בָּהּ גַּם קְדֻשַּׁת לָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. זֶה הוּא בִּשְׁבִיל הַצִּבּוּר, שֶׁיִּתְקַדְּשׁוּ כֻּלָּם בְּכְלָל עִם תּוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה הַהִיא. וּמִשּׁוּם שֶׁיָּחִיד אֵין לוֹ רְשׁוּת לְאוֹמְרָהּ בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּלְהִתְקַדֵּשׁ יָחִידִי, הִתְקִינוּ אוֹתָהּ בְּלָשׁוֹן תַּרְגּוּם, שֶׁהוּא בִּשְׁבִיל הַיָּחִיד, שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ כָּל אֶחָד וְאֶחָד בַּתּוֹסֶפֶת הַהִיא, לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו יוֹתֵר קְדֻשָּׁה. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּתְקַדְּשִׁים בִּקְדֻשּׁוֹת עֶלְיוֹנוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהֵם דְּבֵקִים לְמַעְלָה, שֶׁכָּתוּב, וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' קריאת שמע פרק ג'

א. הַקּוֹרֵא אֶת שְׁמַע רוֹחֵץ יָדָיו בַּמַּיִם קוֹדֶם שֶׁיִּקְרָא. הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאָתוֹ וְלֹא מָצָא מַיִם קוֹדֶם שֶׁיִּקְרָא לֹא יִאַחֵר קְרִיאָתוֹ וְיֵלֵךְ לְבַקֵּשׁ מַיִם אֶלָּא מְקַנְּחַ יָדָיו בֶּעָפָר אוֹ בִּצְרוֹר אוֹ בְּקוֹרָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן וְקוֹרֵא: **ב.** אֵין קוֹרִין לֹא בְּבֵית הַמֶּרְחָץ וְלֹא בְּבֵית הַכִּסֵּא אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ צוֹאָה וְלֹא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת וְלֹא בְּצַד הַמֵּת עַצְמוֹ וְאִם הִרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת מִן הַקֶּבֶר אִם מִן הַמֵּת מֻתָּר לִקְרוֹת. וְכָל מִי שֶׁקּוֹרֵא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין קוֹרִין בּוֹ חוֹזֵר וְקוֹרֵא: **ג.** בֵּית הַכִּסֵּא הֶחָדָשׁ שֶׁהוּכַן וְעֲדַיִן לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ מֻתָּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגְדּוֹ אֲבָל לֹא בְּתוֹכוֹ. מֶרְחָץ הֶחָדָשׁ מֻתָּר לִקְרוֹת בְּתוֹכוֹ. הָיוּ שְׁנֵי בָתִּים זִימֵּן אֶחָד מֵהֶם לְבֵית הַכִּסֵּא וְאָמַר עַל הַשֵּׁנִי וְזֶה הֲרֵי הַשֵּׁנִי סָפֵק אִם הִזְמִינוֹ לְכָךְ אִם לָאו לְפִיכָךְ אֵין קוֹרִין בּוֹ לְכַתְּחִלָּה וְאִם קָרָא יָצָא אָמַר גַּם זֶה הֲרֵי שְׁנֵיהֶם מְזוּמָנִין וְאֵין קוֹרְאִין בָּהֶם. חָצַר הַמֶּרְחָץ וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין בּוֹ לְבוּשִׁין מֻתָּר לִקְרוֹת בּוֹ קְרִיאַת שְׁמַע:

מוסר

משערי קדושה ח"ב שער ד'

שָׁלְחוּ מִתָּם אֵיזֶהוּ בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא עַנְוְתָן וּשְׁפַל בֶּרֶךְ שַׁיָּיךְ עַיֵּיל שַׁיָּיךְ נָפִיק וְגָרִיס בְּאוֹרַיְיתָא תְּדִירָא וְלֹא מַחֲזִיק טִיבוּתָא לְנַפְשֵׁיהּ וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהִיוֹת עֲטָרָה בְּרֹאשׁ כָּל צַדִּיק וְכוּלִי. יָכוֹל לַכֹּל תַּלְמוּד לוֹמַר וְלִשְׁאָר עַמּוֹ לְמִי שֶׁמֻּשִּׁים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִּים וּבְסֵפֶר הַזּוֹהַר פָּרָשַׁת שְׁלַח הַכִי פָּתַח רַב מְתִיבְתָּא זַכָּאָה אִיהוּ מָאן דְּאַזְעִיר גַּרְמֵיהּ בְּהַאי עָלְמָא מָאן דְּאִיהוּ זְעֵיר אִיהוּ רַב וּמָאן דְּאִיהוּ רַב אִיהוּ זְעֵיר וְכוּלִי. עוֹד שָׁם בְּפָרָשַׁת תְּרוּמָה אֲמַאי

אִקְרֵי יְחֶזְקֵאל בֶּן בּוּזִי עַל דַּהֲוָה מְבַזֶּה גַּרְמֵיהּ לְגַבֵּי מָאן דְּגָדוֹל מִינֵיהּ וְעַל דָּא זָכָה לְמִקְרֵי בֶּן אָדָם מַה דְּלֹא אִיקְרֵי הַכִי בַּר נַשׁ אַחֲרָא וְאִקְרֵי רָם כְּדִכְתִיב (איוב ל"ג) בַּרַכְאֵל הַבּוּזִי מִמִּשְׁפַּחַת רָם וְכוּ'. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה לָמָּה נִמְשְׁלָה הַתּוֹרָה לְמַיִם מַה הַמַּיִם אֵין הוֹלְכִין אֶלָּא לְמָקוֹם נָמוּךְ כָּךְ אֵין הַתּוֹרָה שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמִי שֶׁרוּחוֹ נְמוּכָה: ל

תרומה יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כב) וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שָׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְאֶזְמַן מֵימְרִי לָךְ תַּמָּן וְאֶמַלֵּל עִמָּךְ מֵעִלָּוֵי כַּפֻּרְתָּא מִבֵּין תְּרֵין כְּרוּבַיָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא דְסָהֲדוּתָא יָת כָּל דִּי אֶפְקֵד יָתָךְ לְוָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י ונועדתי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך, אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך: ודברתי אתך מעל הכפורת. ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא א א) וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, זה המשכן מחוץ לפרכת, נמצאו שני כתובים מכחישים זה את זה, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם (במדבר ז פט) ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו' , משה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד: ואת כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל. הרי וי"ו זו יתרה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפתר ואת אשר אדבר עמך שם, את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל הוא.

(כג) וְתַעֲשֶׂה שֻׁלְחַן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֵצִי קֹמָתוֹ: וְתִצְּבֵד פָּתוֹרָא דְאַעֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין אַמִּין אָרְכֵּהּ וְאַמְתָא פְּתֵיהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא רוּמֵהּ:

רש"י קמתו. גובה רגליו עם עובי השלחן:

(כד) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֵר זָהָב סָבִיב: וְתַחֲפֵי יָתֵהּ דְּהַב דְּכִי וְתַעְבֵּד לֵהּ זֵיר דְּדָהַב סְחוֹר סְחוֹר:

רש"י זר זהב. סימן לכתר מלכות, שהשלחן שם עושר וגדלה, כמו שאומרים שלחן מלכים:

(כה) וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֵר זָהָב לְמִסְגַּרְתּוֹ סָבִיב: וְתַעְבֵּד לֵהּ גְּדַנְפָּא רוּמֵהּ פֻּשְׁכָּא סְחוֹר סְחוֹר וְתַעְבֵּד זֵיר דְּדָהַב לִגְדַנְפֵּהּ סְחוֹר סְחוֹר:

רש"י מסגרת. כתרגומו גדנפא, ונחלקו חכמי ישראל בדבר יש אומרים, למעלה היתה סביב לשלחן, כמו לבזבזין שבשפת שלחן שרים, ויש אומרים, למטה היתה תקועה

מרגל לרגל בארבע רוחות השלחן, ודף השלחן שוכב על אותה מסגרת: ועשית זר זהב למסגרתו. הוא זר האמור למעלה, ופרש לך כאן שעל המסגרת היתה:

(כו) וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבָּעֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת הַטַּבָּעֹת עַל אַרְבַּע הַפֵּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:
וְתַעֲבֵד לֵהּ אַרְבַּע עִזְקָן דְּדָהָב וְתִתֵּן יָת עִזְקָתָא עַל אַרְבַּע זִיוָיָתָא דִּי לְאַרְבַּע רַגְלוֹהִי:

נביאים - מלכים א - פרק ו

(טו) וַיִּבֶן אֶת קִירוֹת הַבַּיִת מִבַּיְתָה בְּצַלְעוֹת אֲרָזִים מִקַּרְקַע הַבַּיִת עַד קִירוֹת הַסִּפֶּן צִפָּה עֵץ מִבָּיִת וַיְצַף אֶת קַרְקַע הַבַּיִת בְּצַלְעוֹת בְּרוֹשִׁים: וּבָנָא יָת כּוֹתָלֵי בֵּיתָא מִלְּגָיו בְּמִחְיְצַת אַרְזָיָא מֵאַרְעִית בֵּיתָא עַד כּוֹתָלַיָּא עַד מָטֵי שְׁמֵי שְׁרִיתָא חָפֵי נְסָרִין דְּאַרְזָא מִלְּגָיו וְחָפָא יָת אוּשֵׁי בֵּיתָא בְּמִחְיְצַת בֵּירְוָן:

רש"י **מביתה בצלעות ארזים** . קירות ארז אצל קיר האבן , כדי לטוח עליו זהב , כמו שהוא אומר למטה (פסוק כא) : ויצף שלמה את הבית פנימה זהב סגור , ואי אפשר לטוח זהב על גבי האבנים , כי אם בעצים ובמסמרות : **קירות הספון** . קירות העלייה : **את קרקע הבית** . הרצפה כולה :

(טז) וַיִּבֶן אֶת עֶשְׂרִים אַמָּה (מירכותי) מִיַּרְכְּתֵי הַבַּיִת בְּצַלְעוֹת אֲרָזִים מִן הַקַּרְקַע עַד הַקִּירוֹת וַיִּבֶן לוֹ מִבַּיִת לִדְבִיר לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים: וּבָנָא יָת עֶשְׂרִין אַמִּין מִסְיְפֵי בֵּיתָא בְּמִחְיְצַת אַרְזָיָא מִן אוּשְׁיָא עַד כָּתְלַיָּא וּבָנָא לֵיהּ מִגָּיו לְבֵית כַּפּוֹרֵי לְקֻדְשָׁא קוּדְשַׁיָּא:

רש"י **את עשרים אמה מירכתי הבית** . עשרים שהן מסוף ההיכל והלאה , והעשרים שבסוף הבית , הן של בית הכפורת (דהיינו קדשי הקדשים) : **עד הק רות** . עד התקרה , עשה קיר ארז לכסות קיר האבן , לטוח עליו זהב : **ויבן לו** . אותם עשרים אמה : **מבית לדביר** . לפנים ממחיצת אמה טרקסין , המפסקת בין ארבעים לעשרים , ואותה מחיצה קרויה דביר : **לקדש הקדשים** . הבדילן לאותן עשרים אמה :

(יז) וְאַרְבָּעִים בָּאַמָּה הָיָה הַבַּיִת הוּא הַהֵיכָל לִפְנָי: וְאַרְבְּעִין אַמִּין הֲוֵי בֵּיתָא הוּא הֵיכָלָא לְקֳבֵלֵיהּ:

רש"י **ההיכל לפני** . לפני הדביר לצד החוץ :

(יח) וְאֶרֶז אֶל הַבַּיִת פְּנִימָה מְקֻלַּעַת פְּקָעִים וּפִטּוּרֵי צִצִּים הַכֹּל אֶרֶז אֵין אֶבֶן נִרְאָה: וְנִסְרִין דְּאַרְזָא חָפֵי בֵּיתָא מִלְּגָיו וְגָלַף חֻזּוּ בָּעִין וַאֲטוּנִין שׁוֹשַׁנִּין כָּל בֵּיתָא חָפֵי נְסָרִין דְּאַרְזָא לֵית אֶבְנָא מִתְחֲזָא:

רש"י **וארז אל הבית פנימה מקלעת** : **פקעים** , **פירוש** , **ואותם קירות ארזים שעשה אל הבית פנימה** , **לכסות קיר האבן** , **קלוע היה בציורי קליעות וצורות פקעים** , **כמין כפתורים** : **פקעים** . למויישייל"ש בלע"ז : **ופטורי צצים** . תרגם יונתן : ואטונין שושנין , צורת שלשלאות : **פטורי** . לשון חבלים , כלשון גמרא , כמו (מועד קטן כט א ; ברכות ח

א) : כפיטורי בפי ושט : **צצים** . לשון פרחים , כמו (במדבר יז כג) : **ויצץ ציץ** , **חבלים ופרחים** . ומנחם חברו : פטורי , לשון (שמות יג יב) : פטר רחם וכמו (תהלים כב ח) : יפטירו בשפה : **הכל ארז אין אבן נראה** . (תרגום :) כל ביתא חפי נסרין דארזא לית אבנא מתחזיא : **מקלעת פקעים** . תרגם יונתן : גלף חיזו ביעין (פירוש , חקוק כדמות ביצים עגולים) :

(יט) וּדְבִיר בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנִימָה הֵכִין לְתִתַּן שָׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה: וּבֵית כַּפּוֹרֵי מִגּוֹ בֵּיתָא מְלָגָּיו אַתְקִין לְמִתַּן תַּמָּן יָת אֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ:

רש"י **ודביר בתוך הבית** . מחיצת אמה טרקסין : **לתתן** . כמו לתת :

כתובים - משלי - פרק יז

(יז) בְּכָל עֵת אֹהֵב הָרֵעַ וְאָח לְצָרָה יִוָּלֵד: בְּכָל עִדָּן גַּבְרָא רָחִים הוּא וַאֲחָא לְעַקְתָא מְתְיְלִיד:

רש"י **בכל עת אוהב הרע** . לעולם הוי אוהב רעים לקנות אוהבים : **ואח לצרה יולד** . לעת הצרה יולד לך הרע כאח לעזור לך ולהשתתף בצרתך :

(יח) אָדָם חֲסַר לֵב תּוֹקֵעַ כָּף עֹרֵב עֲרֵבָה לִפְנֵי רֵעֵהוּ: בַּר נָשׁ חֲסִיר רַעְיָנָא מַשְׁלֵם יְדֵיהּ וְעָרֵב עַרְבוּתָא עַל חַבְרֵיהּ:

רש"י **אדם חסר לב תוקע כף** . ערבות ממון , ד"א תוקע כף לרשעים כדי ללכת בדרכיהם והרי כבר : **עורב ערובה לפני רעהו** . כבר ערב להקב"ה לשמור מצותיו :

(יט) אֹהֵב פֶּשַׁע אֹהֵב מַצָּה מַגְבִּיהַּ פִּתְחוֹ מְבַקֵּשׁ שָׁבֶר: דָּרָחֵם חוֹבָא רָחֵם מַצּוּתָא וּמַרְמֵי תַּרְעֵיהּ בָּעֵי תַּבְרָא:

רש"י **אוהב פשע** . לפשוע בחבירו : **אוהב מצה** . להתקוטט ולריב : **מגביה פתחו** . מדבר בגאוה כמו שמור פתחי פיך (מיכ' ז) :

(כ) עִקֵּשׁ לֵב לֹא יִמְצָא טוֹב וְנֶהְפָּךְ בִּלְשׁוֹנוֹ יִפּוֹל בְּרָעָה: מַן דְּעַקִּים לִבֵּיהּ לָא מַשְׁכַּח טָבְתָא וּדְמִתְהַפֵּךְ בְּלִשָׁנֵיהּ נָפֵל בְּבִישְׁתָא: (כא) יֹלֵד כְּסִיל לְתוּגָה לוֹ וְלֹא יִשְׂמַח אֲבִי נָבָל: דְּמוֹלִיד סַכְלָא חְמוּצָא דִילֵיהּ וְלָא חֲדֵי אֲבוּי דְּטַפְּשָׁא:

משנה מנחות פרק ה

א. כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת מַצָּה, חוּץ מֵחָמֵץ שֶׁבַּתּוֹדָה וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵן בָּאוֹת חָמֵץ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, שְׂאוֹר בּוֹדֶה לָהֶן מִתּוֹכָן וּמְחַמְּצָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הִיא אֵינָהּ מִן הַמֻּבְחָר, אֶלָּא מֵבִיא אֶת הַשְּׂאוֹר, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַמִּדָּה, וּמְמַלֵּא אֶת הַמִּדָּה. אָמְרוּ לוֹ, אַף הִיא הָיְתָה חֲסֵרָה אוֹ יְתֵרָה:

ברטנורה (א) כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה. דכתיב (שם ז) על חלות לחם חמץ: **ושתי הלחם**. דכתיב (שם כג) חמץ תאפינה: **שאור היה בודה להן מתוכן**. מתוך עשרון דתודה ושתי הלחם היה מוציא שאור, שהיה לש מן הסולת מעט לאחר שנמדד

וטומנו בסולת ומתחמץ מאליו וממנו מחמץ השאר, שממקום אחר לא היה יכול להביא שלא תהא מנחה יתירה: **היא אינה מן המובחר**. שאינה מחמצת יפה. לפי שאין לה שאור מחומץ יפה: **אלא מביא שאור**. שמחומץ יפה מתוך ביתו, ונותן לתוך העשרון, ומוסיף וממלא סולת: **אף היא היתה חסרה או יתרה**. כגון אם השאור עבה ומגובל בקושי עם מעט מים, אינו מחזיק נפח גדול כאילו היה קמח ונמצא העשרון יותר, לפי שאם לא היה שאור מגובל היה נפחו גדול מעכשיו. ואם אינו מגובל יפה שנתן בו מים הרבה, נמצא נפחו גדול משאילו היה קמח ונמצא עשרון חסר, שאם לא בשביל המים לא יהיה מלא. והלכה כרבי יהודה:

ב. כָּל הַמְּנָחוֹת נְלוֹשׁוֹת בְּפוֹשְׁרִין. וּמְשַׁמְּרָן שֶׁלֹּא יַחֲמִיצוּ. וְאִם הֶחֱמִיצוּ שְׁיֵרֶיהָ, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ב), כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַה' לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ. וְחַיָּבִים עַל לִישָׁתָהּ, וְעַל עֲרִיכָתָהּ, וְעַל אֲפִיָּתָהּ:

ברטנורה (ב) שנאמר כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. ארישא קאי דקתני ומשתמרות שלא יחמיצו, וקודם קמיצה משתעי. ושיירי ילפינן מקרא אחרינא דכתיב (ויקרא ו) לא תאפה חמץ חלקם, אף חלקם של כהנים שהם שיירי המנחה שנשארו מן הקומץ, אף זה לא תאפה חמץ. ובחמץ דוקא הוזהרו על השירים. אבל מותר ללוש אותם בדבש ולטגנן בו: **עריכתה**. שמתעסק בה בידים אחר לישה. וחייבין על כל אחת ואחת. לפי שנאמר לא תעשה חמץ, יכול לא יהא חייב אלא אחת, תלמוד לומר לא תאפה, אפייה בכלל היתה ולמה יצאת, להקיש אליה, מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה, אף אני אביא לישתה ועריכתה וכל מעשה יחידי שבה, לאתויי קיטוף שהוא מעשה יחידי וחייבין עליה תפני עצמה. וקיטוף הוא שמחליק פניה במים ואע"ג דלא מחזי כל כך מעשה:

ג. יֵשׁ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה, לְבוֹנָה וְלֹא שֶׁמֶן, לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה. וְאֵלּוּ טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, מִנְחַת הַסֹּלֶת, וְהַמַּחֲבַת, וְהַמַּרְחֶשֶׁת, וְהַחַלּוֹת, וְהָרְקִיקִין, מִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ, וּמִנְחַת גּוֹיִם, וּמִנְחַת נָשִׁים, וּמִנְחַת הָעֹמֶר. מִנְחַת נְסָכִין טְעוּנָה שֶׁמֶן, וְאֵין טְעוּנָה לְבוֹנָה. לֶחֶם הַפָּנִים טְעוּן לְבוֹנָה, וְאֵין טְעוּן שֶׁמֶן. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, מִנְחַת חוֹטֵא, וּמִנְחַת קְנָאוֹת, לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה:

ברטנורה (ג) **מנחת סולת**. המתנדב מנחה סתם, מביא סולת ושמן ולבונה ובוללה וקומצה כמו שהיא קודם אפייה. ובדידה כתיב שמן ולבונה. וכל הני אחריני גמרי ממנחת סולת דכתיב בה נפש, דמשמע דכל מנחת יחיד טעונה שמן ולבונה: **והחלות והרקיקין**. למנחת מאפה תנור קרי החלות והרקיקין. דאי בעי חלות מייתי, ואי בעי רקיקין מייתי: **ומנחת**

כהנים. כהן שהתנדב אחת מחמש מנחות הללו: **מנחת כהן משיח**. מנחת חביתין: **גוי**. מתנדב מנחה כדילפינן מאיש איש, מלמד שהנכרים מביאין נדרים ונדבות כישראל: **ומנחת נשים**. אשה שהתנדבה מנחה: **ומנחת נסכים**. לא בעי לבונה, דשמן נאמר בה ולא לבונה: **ולחם הפנים**. כתיב ביה (ויקרא כד) ונתת על המערכת לבונה זכה. ולא כתיב ביה שמן: **שתי החלות**. של עצרת. לא הוזכר בהן לא שמן ולא לבונה: **מנחת חוטא ומנחת קנאות**. בהדיא כתיב בהו (שם ה) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה:

ד. וְחַיָּב עַל הַשֶּׁמֶן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְעַל הַלְּבוֹנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. נָתַן עָלֶיהָ שֶׁמֶן, פְּסָלָהּ. לְבוֹנָה, יִלְקָטֶנָּה. נָתַן שֶׁמֶן עַל שְׁיָרֶיהָ, אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. נָתַן כֶּלִי עַל גַּבֵּי כֶלִי, לֹא פְסָלָהּ:

ברטנורה (ד) **וחייב על השמן**. אם נתנו על מנחת חוטא או על מנחת קנאות: **נתן כלי**. שיש בו שמן: **על גבי כלי**. של מנחת חוטא: **לא פסלה**. ולא אמרינן הרי עבר על מה שכתוב בתורה שלא ישים עליה שמן, שלא הזהירה תורה אלא שלא יתן השמן לתוך הסולת או לתוך הקמח:

ה. יֵשׁ טְעוּנוֹת הַגָּשָׁה וְאֵינָן טְעוּנוֹת תְּנוּפָה, תְּנוּפָה וְלֹא הַגָּשָׁה, הַגָּשָׁה וּתְנוּפָה, לֹא תְנוּפָה וְלֹא הַגָּשָׁה. אֵלּוּ טְעוּנוֹת הַגָּשָׁה וְאֵינָן טְעוּנוֹת תְּנוּפָה, מִנְחַת הַסֹּלֶת, וְהַמַּחֲבַת, וְהַמַּרְחֶשֶׁת, וְהַחַלּוֹת, וְהָרְקִיקִין, מִנְחַת כֹּהֲנִים, מִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ, מִנְחַת גּוֹיִם, מִנְחַת נָשִׁים, מִנְחַת חוֹטֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִנְחַת כֹּהֲנִים, מִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ, אֵין בָּהֶן הַגָּשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן קֶמִיצָה. וְכָל שֶׁאֵין בָּהֶן קֶמִיצָה, אֵין בָּהֶן הַגָּשָׁה:

ברטנורה (ה) **טעונות הגשה**. בחודה של קרן דרומית מערבית, כדכתיב (שם ב) והגישה אל המזבח: **והחלות והרקיקין**. מנחת מאפה תנור: **מנחת כהנים**. שהיא כולה כליל: **וכל שאין בה קמיצה**. להתיר השיריים מן המנחה לכהנים, אין בהן הגשה. ואין הלכה כר' שמעון:

ו. אֵלּוּ טְעוּנִין תְּנוּפָה וְאֵין טְעוּנִין הַגָּשָׁה, לֹג שֶׁמֶן שֶׁל מְצוֹרָע וַאֲשָׁמוֹ, וְהַבִּכּוּרִים כְּדִבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, וְאִמּוּרֵי שַׁלְמֵי יָחִיד וְחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁלָּהֶן, אֶחָד אֲנָשִׁים, וְאֶחָד נָשִׁים, בְּיִשְׂרָאֵל אֲבָל לֹא בַאֲחֵרִים, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וּשְׁנֵי כִבְשֵׂי עֲצֶרֶת, כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה, נוֹתֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עַל גַּבֵּי שְׁנֵי כְבָשִׂים, וּמַנִּיחַ שְׁתֵּי יָדָיו מִלְּמַטָּן, מוֹלִיךְ וּמֵבִיא, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כט), אֲשֶׁר הוּנַף וַאֲשֶׁר הוּרָם. תְּנוּפָה הָיְתָה בַמִּזְרָח, וְהַגָּשָׁה בַּמַּעֲרָב. וּתְנוּפוֹת קוֹדְמוֹת לְהַגָּשׁוֹת. מִנְחַת הָעֹמֶר וּמִנְחַת קְנָאוֹת, טְעוּנוֹת תְּנוּפָה וְהַגָּשָׁה. לֶחֶם הַפָּנִים וּמִנְחַת נְסָכִים, לֹא תְנוּפָה וְלֹא הַגָּשָׁה:

ברטנורה (ו) **לוג ואשם מצורע**. כתיב בהו והניף: והביכורים כדברי ר' אליעזר בן יעקב. גרסינן, כלומר, דשמעינן ליה בעלמא דאמר ביכורים טעונים תנופה והלכה כמותו:

אימורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן. בהדיא כתיב בהו (ויקרא י) שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף: אחד שלמי אנשים ואחד שלמי נשים. טעונים תנופה: **בישראל אבל לא באחרים**. מפרש בגמרא דהכי קאמר, אחד אנשים ואחד נשים קרבנן טעון תנופה, ותנופה עצמה בישראל אבל לא בידי נשים, דהכי תניא, בני ישראל מניפין ואין הגוים מניפין, בני ישראל מניפין ולא בנות ישראל מניפות: **שתי הלחם וכבשי שלמים של עצרת**. הבאים בגלל הלחם. כתיב בהו (שם כג) והניף אהרן אותם על לחם הביכורים, ולא על ממש, אלא סמוך להם, כבשים בצד הלחם. כדברי רבי בברייתא. וכן הלכה: **שנאמר**. [במלואים] (שמות כט) אשר הונף ואשר הורם, ומהונף והורם דמלואים ילפינן שאר תנופות. תנופה, מוליך ומביא. תרומה, מעלה ומוריד: **תנופה היתה במזרח**. כלומר, אף במזרח של מזבח יכול להניף. וכל שכן במערבו דקרוב יותר להיכל: **ותנופות קודמות להגשות**. בתחלה מניף ואחר כך מגיש. ובמנחת העומר ובמנחת קנאות אייירי דטעונות תנופה והגשה, וכתיב במנחת קנאות (במדבר ה) והניף את המנחה לפני ה', והדר והקריב אותה אל המזבח:

ז. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה מִינִים טְעוּנִים שְׁלֹשׁ מְצוֹת, שְׁתַּיִם בְּכָל אַחַת וְאַחַת, וְהַשְּׁלִישִׁית אֵין בָּהֶן. וְאֵלּוּ הֵן, זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד, וְזִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר, וַאֲשָׁם מְצוֹרָע. זִבְחֵי שַׁלְמֵי יָחִיד, טְעוּנִים סְמִיכָה חַיִּים, וּתְנוּפָה שְׁחוּטִים, וְאֵין בָּהֶם תְּנוּפָה חַיִּים. זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר, טְעוּנִים תְּנוּפָה חַיִּים וּשְׁחוּטִים, וְאֵין בָּהֶן סְמִיכָה. וַאֲשָׁם מְצוֹרָע, טָעוּן סְמִיכָה וּתְנוּפָה חַי, וְאֵין בּוֹ תְּנוּפָה שָׁחוּט:

ברטנורה (ז) **שלשה מינין**. שלמי יחיד, ושלמי צבור שהם כבשי עצרת, ואשם מצורע. שלשה מינים הללו טעונים בין שלשתן שלש מצות, סמיכה, תנופה חיים, תנופה שחוטים: **שתים**. מצות מן השלש יש בכל מין ומין, והשלישית אין בהם. דאין בכל מין אלא שתים: **שלמי יחיד**. כתיב בהו סמיכה בויקרא: **ותנופה שחוטים**. בחזה ושוק שלהן, בצו את אהרן: **שלמי צבור**. כתיב בהו תנופה חיים, והניף הכהן אותם, דהיינו חיים. ותנופה שחוטים, בחזה ושוק שלהן, דילפינן (מקדשי) [צ"ל משלמי] יחיד. אבל סמיכה לא בעו, דהלכתא גמירי לה דאין בכל קרבנות צבור אלא שתי סמיכות בלבד, סמיכה של שעיר המשתלח ושל פר העלם דבר של צבור: **אשם מצורע**. כתיב ביה תנופה חי, כדכתיב והניף הכהן אותם. בפרשת זאת תהיה. וסמיכה, דאי אפשר לקרבן יחיד שלא יסמוך ידו על ראש קרבנו: **אבל לא תנופה שחוט**. דמיעט רחמנא גבי שלמי יחיד, (ויקרא ז) את החזה להניף אותו. אותו, למעוטי אשם של מצורע שאינו טעון תנופה שחוט:

ח. הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי בַּמַּחֲבַת, לֹא יָבִיא בַּמַּרְחֶשֶׁת. בַּמַּרְחֶשֶׁת, לֹא יָבִיא בַּמַּחֲבַת. וּמַה בֵּין מַחֲבַת לְמַרְחֶשֶׁת, אֶלָּא שֶׁהַמַּרְחֶשֶׁת יֶשׁ לָהּ כִּסּוּי, וְהַמַּחֲבַת אֵין לָהּ כִּסּוּי, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, מַרְחֶשֶׁת עֲמֻקָּה וּמַעֲשֶׂיהָ רוֹחֲשִׁים, וּמַחֲבַת צָפָה וּמַעֲשֶׂיהָ קְשִׁים:

ברטנורה (ח) **מרחשת עמוקה**. דכתיב (ויקרא ז) וכל נעשה במרחשת, בתוכה משמע, אלמא יש לה תוך: **ומעשיה רוחשין**. שהשמן נע ונד בתוכה, לשון הרומש על הארץ, דמתרגמינן דרחיש. ויש שגורסין ומעשיה רכין, כלומר שלישתה רכה: **ומחבת צפה**. דכתיב (שם) על מחבת, משמע עליה ולא בתוכה, אלמא אין לה תוך: **צפה**. שאינה עמוקה אלא שוליה צפין אצל אוגניה. כמו צף על פני המים: **ומעשיה קשים**. שהעיסה שמטגנים בה לישתה קשה כדי שלא תשפך לחוץ, שהרי הכלי אין לו שפה:

ט. (הָאוֹמֵר) הֲרֵי עָלַי בַּתַּנּוּר, לֹא יָבִיא מַאֲפֵה כֶּפַח וּמַאֲפֵה רְעָפִים וּמַאֲפֵה יוֹרוֹת הָעַרְבִיִּים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם רָצָה, יָבִיא מַאֲפֵה כֶּפַח. הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֶה, לֹא יָבִיא מֻחֲצָה חַלּוֹת וּמֻחֲצָה רְקִיקִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרְבָּן אֶחָד:

ברטנורה (ט) **כופח**. מקום שפיתת קדירה אחת, ופעמים שמסיקין אותו ואופין בו עיסה: **רעפים**. טוול"ש בלע"ז. עשויין מחרס ומסיקין אותן בכבשן: **ויורות הערביין**. כמין גומא העשויה בקרקע וטוחה בטיט ומסיקין אש בתוכה עד שתתלבן ואופים בה עיסה: **אם רצה יביא מעשה כופח**. דכופח מין תנור הוא. ואין הלכה כר' יהודה: **מנחת מאפה**. כתיבי בה חלות ורקיקים: **לא יביא מחצה חלות**. דכל מנחות באות עשר עשר, וזה לא יביא חמש חלות וחמש רקיקין. אלא או הכל חלות, או הכל רקיקין: **מפני שהוא קרבן אחד**. ששניהם כתובים במנחה אחת. הלכך יכול להביא מחצה ממין זה ומחצה ממין זה. ואין הלכה כר"ש:

גמרא מנחות דף מ"ג ע"ב

תַּנְיָא אִידַךְ (במדבר ט"ו) וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'. שְׁקוּלָה מִצְוָה זוּ כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן. וְתַנְיָא אִידַךְ וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם. רְאִיָּה מְבִיאָה לִידֵי זְכִירָה. זְכִירָה מְבִיאָה לִידֵי עֲשִׂיָּה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי אוֹמֵר כָּל הַזָּרִיז בְּמִצְוָה זוּ זוֹכֶה וּמְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה כְּתִיב הָכָא (שם) וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּכְתִיב הָתָם (דברים י"א) אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאוֹתוֹ תַּעֲבוֹד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּפִילִּין בְּרֹאשׁוֹ וּתְפִילִּין בִּזְרוֹעוֹ וְצִיצִית בְּבִגְדּוֹ וּמְזוּזָה בְּפִתְחוֹ הַכֹּל בְּחִזּוּק שֶׁלֹּא יֶחֱטָא שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ד') וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק וְאוֹמֵר (תהלים ל"ד) חוֹנָה מַלְאַךְ ה' סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם. תַּנְיָא הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר מַה נִּשְׁתַּנָּה תְּכֵלֶת מִכָּל מִינֵי צִבְעוֹנִין מִפְּנֵי שֶׁהַתְּכֵלֶת דּוֹמֶה לַיָּם וְיָם דּוֹמֶה

לָרָקִיעַ וְרָקִיעַ לְכִסֵּא הַכָּבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ"ד) וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטוֹהַר וּכְתִיב (יחזקאל א') כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא. תַּנְיָא הָיָה רִבִּי מֵאִיר אוֹמֵר גָּדוֹל עוֹנְשׁוֹ שֶׁל לָבָן יוֹתֵר מֵעוֹנְשׁוֹ שֶׁל תִּכְלֶת מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁאָמַר לִשְׁנֵי עֲבָדָיו לְאֶחָד אָמַר הָבֵא לִי חוֹתָם שֶׁל טִיט וּלְאֶחָד אָמַר הָבֵא לִי חוֹתָם שֶׁל זָהָב וּפָשְׁעוּ שְׁנֵיהֶם וְלֹא הֵבִיאוּ אֵי זֶה מֵהֶן עוֹנְשׁוֹ מְרֻבֶּה הֱוֵי אוֹמֵר זֶה שֶׁאָמַר לוֹ הָבֵא לִי חוֹתָם שֶׁל טִיט וְלֹא הֵבִיא. תַּנְיָא הָיָה רִבִּי מֵאִיר אוֹמֵר חַייָב אָדָם לְבָרֵךְ מֵאָה בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם שֶׁנֶּאֱמַר (דברים י') וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ אַל תִּקְרֵי מָה אֶלָּא מֵאָה.

רַב חִייָא בְּרֵיהּ דְּרַב אוֹיָא בְּשַׁבַּתָּא וּבְיוֹמֵי טָבֵי טָרַח וּמְמַלֵּא לְהוּ בְּאִיסְפַּרְקְמֵי וּמְגַדֵּי:

רש"י **שקולה מצוה זו**. מדכתיב את כל המצות ועוד דציצית בגימ' ת"ר וחמש קשרים וח' חוטין הרי תרי"ג: **ראיית**. ציצית מביאה לידי זכירת מצות: **כתיב הכא וכו'**. וכתיב התם את ה' כו' מה להלן שכינה אף כאן שכינה: **הכל בחזוק**. מכל וכל עומד בחזקה שלא יחטא: **המשולש**. תפילין וציצית ומזוזה: **סביב ליראיו**. העושים מצות ויחלצם מחטא: **מה נשתנה תכלת**. שיחדו הקב"ה למצוה זו: **דומה לים**. שנעשה בו נסים לישראל: **ורקיע לכסא הכבוד**. ומצות התכלת מזכיר היושב על כסא ועוד נאה לישראל שיהא כסאו עליהם שנאמר ותחת רגליו וגומר. דהיינו רקיע. וכתיב ספיר ובכסא כתיב ספיר אלמא רקיע כמחזה כסא ותכלת לים וים לרקיע ואנן קחזינן: **גדול עונשו של לבן**. למי שאינו מטיל ציצית מתכלת: **חותם**. היו עושין לבהמה ולעבד כשקונין אותו לשם סימן עבדות: זה שאמר לו המלך הבא לי חותם של טיט. שמצוי הוא ולא הביא עונשו מרובה: **מה ה' אלהיך**. קרי בי' מאה: **בשבתות ויו"ט**. דלא מצלו שמונה עשרה: **טרח וממלא להו**. למאה ברכות: **איספרקמי**. מיני בשמים: **ומגדי**. מיני מגדים שטעונים ברכה:

זוהר תרומה דף קס"ח ע"ב

פְּתַח הַהוּא רַבְיָיא בְּבִרְכַּת מְזוֹנָא וְאָמַר כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר (דברים י"ד) וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר (שם ט"ז) וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ. הַנֵּי קְרָאֵי כַּד יִשְׂרָאֵל הֲווֹ שָׁרָאן בְּאַרְעָא קַדִּישָׁא וְאִתְחֲזוּן קְמֵיהּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּבֵי מַקְדְּשָׁא הֲווֹ מִתְקַיְימֵי. הַשְׁתָּא הֵיךְ מִתְקַיְימֵי. מָאן יְכִיל לְמֵיכַל לִפְנֵי יְיָ וּלְמֶחֱדֵי לִפְנֵי יְיָ. אֶלָּא וַדַּאי הַכִי הוּא בְּקַדְמֵיתָא כַּד יְתִיב בַּר נַשׁ עַל פָּתוֹרֵיהּ לְמֵיכַל מְבָרֵךְ עַל נַהֲמָא הַמּוֹצִיא. מָאי טַעְמָא הַמּוֹצִיא וְלָא מוֹצִיא דְּהָא כְתִיב בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְלָא כְתִיב הַבּוֹרֵא. עוֹשֶׂה אֶרֶץ וְלָא כְתִיב הָעוֹשֶׂה אֶרֶץ. מָאי טַעְמָא הָכָא הַמּוֹצִיא. אֶלָּא כָּל מִלִּין דְּאִינּוּן מֵרָזָא דְעַלְמָא עִלָּאָה סְתִירָא אִסְתַּתְּרָא ה' מִתַּמָּן לְאִתְחֲזָאָה דְּהָא מֵעַלְמָא גְּנִיזָא וּסְתִירָא אִיהוּ. וְכָל מִילִּין דְּאִינּוּן מֵעַלְמָא תַּתָּאָה דְּאִתְגַּלְיָיא יַתִּיר כְּתִיב בֵּהּ דִּכְתִיב (ישעי' מ') הַמּוֹצִיא בְמִסְפָּר צְבָאָם (עמוס ט) הַקּוֹרֵא לְמֵי הַיָּם וַיִּשְׁפְּכֵהוּ מֵרָזָא דְעַלְמָא

תַּתָּאָה אִיהוּ וְאִי אִכְתִּיב בִּשְׁמָא אִיהוּ בְּה' כְּגוֹן הָאֵל הַגָּדוֹל וְהָכָא דְּאִיהוּ בְּאַרַח סָתִים (נ"ל בְּאִתְגְּלְיָיא) מֵרָזָא דְּעַלְמָא תַּתָּאָה אִיהוּ כֵּיוָן דִּמְבָרֵךְ בַּר נָשׁ שְׁכִינְתָּא אַתְיָיא קָמֵיהּ. וּמַה דְּאָמַר וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הָכָא אִתְכְּלִיל לְמַלְּלָא בְּמִלֵּי דְאוֹרַיְיתָא דְּהַכִי אִצְטְרִיךְ הוֹאִיל וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָמֵיהּ לְקַיְימָא דִּכְתִיב (יחזקאל מ"א) זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ. וּכְתִיב (דברים י"ד) וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ. הוֹאִיל וְקָאִים בַּר נָשׁ קָמֵי מָארֵיהּ אִצְטְרִיךְ נַמֵּי לְמֵיתַן לְמִסְכְּנֵי לְמֵיתַן לוֹן כְּמָה דְּאִיהוּ יָהִיב לֵיהּ לְמֵיכַל כְּמָאן דְּאָכִיל קָמֵי מַלְכָּא קַדִּישָׁא. וְאִצְטְרִיךְ דְּלָא יִשְׁתְּכַח בַּלְעָן עַל פָּתוֹרֵיהּ דְּהָא בַלְעָנוּ מִסְטְרָא אַחֲרָא הֲוֵי וְרָזָא דָא (בראשית כ"ה) הַלְעִיטֵנִי נָא אֹרַח בַּלְעָנוּ וְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְסִטְרָא אַחֲרָא וּכְתִיב (משלי י"ג) וּבֶטֶן רְשָׁעִים תֶּחְסַר וְעַל דָּא וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּתִיב וְלָא לִפְנֵי סִטְרָא אַחֲרָא. וְאִצְטְרִיךְ דְּלָא יִתְעֲסַק בְּמִלִּין בְּטֵלִין וּבְצָרְכֵי סְעוּדָה שַׁפִּיר וְאִצְטְרִיךְ לְאִתְעַסְקָא בְּמִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא דְּהָא כַּד מִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא אִתְאֲמָרוּ עַל פָּתוֹרָא יָהִיב הַהוּא בַּר נָשׁ תּוּקְפָּא לְמָארֵיהּ:

תרגום הזוהר פָּתַח הַיֶּלֶד הַהוּא בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן וְאָמַר, כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר, וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ. וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר, וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ. מִקְרָאוֹת אֵלּוּ הָיוּ מִתְקַיְמִים כְּשֶׁיִשְׂרָאֵל הָיוּ שׁוֹרִים בָּאָרֶץ הַקְדוֹשָׁה וְנִרְאִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, עַתָּה אֵיךְ הֵם מִתְקַיְמִים. מִי יָכוֹל לֶאֱכֹל לִפְנֵי ה' וְלִשְׂמֹחַ לִפְנֵי ה'. אֶלָּא וַדַּאי כֵּן הוּא. תְּחִלָּה כְּשֶׁיּוֹשֵׁב הָאָדָם עַל שֻׁלְחָנוֹ לֶאֱכֹל, מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא. וְלֹא מוֹצִיא, בְּלִי ה' הַיְדִיעָה. שֶׁהֲרֵי כָּתוּב, בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם, וְלֹא כָּתוּב הַבּוֹרֵא. עוֹשֶׂה אָרֶץ, וְלֹא כָּתוּב הָעוֹשֶׂה אֶרֶץ. מַה הַטַּעַם כָּאן, שֶׁאוֹמְרִים הַמּוֹצִיא. אֶלָּא כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵם מֵעוֹלָם הָעֶלְיוֹן הַסָּתוּם, שֶׁהוּא בִּינָה, מִסְתַּתֶּרֶת הַה' מִשָּׁם, שֶׁאֵין שָׁם ה' הַיְדוּעָה. לְהַרְאוֹת, כִּי מֵעוֹלָם הַנִּגְנוּז וְהַנִּסְתָּר הוּא. וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁהֵם מֵעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁנִּתְגַּלֶּה יוֹתֵר, כָּתוּב עִם ה', שֶׁכָּתוּב הַמּוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם. הַקּוֹרֵא לְמֵי הַיָּם. כֻּלָּם מִסּוֹד עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הוּא. וְאִם כָּתוּב שָׁם, הוּא גַּם כֵּן עִם ה', הוּא מִשּׁוּם שֶׁמִּסּוֹד עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הוּא. כִּי כֵּיוָן שֶׁאָדָם מְבָרֵךְ הַשְׁכִינָה בָּאָה לְפָנָיו. וּמַה שֶׁאָמַר, וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ. נִכְלָל כָּאן, לְדַבֵּר בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, שֶׁכְּךָ צָרִיךְ, מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹמֵד לְפָנָיו, שֶׁכָּתוּב, זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'. וְכָתוּב, וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ. וּמִשּׁוּם שֶׁאָדָם עוֹמֵד לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ, הוּא צָרִיךְ גַּם כֵּן לְחוֹן לָעֲנִיִּים, לְתֵת לָהֶם כְּמוֹ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לוֹ לֶאֱכֹל. וְיִהְיֶה כְּמִי שֶׁאוֹכֵל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְצָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵיֶה זוֹלֵל עַל שֻׁלְחָנוֹ, כִּי הַזּוֹלְלוּת הוּא מִסִּטְרָא אַחֲרָא. וְזֶה סוֹד, הַלְעִיטֵנִי נָא, שֶׁהוּא דֶּרֶךְ זוֹלְלוּת. וְכָךְ צָרִיךְ לַסִּטְרָא אַחֲרָא. שֶׁכָּתוּב, וּבֶטֶן רְשָׁעִים תֶּחְסָר. וְעַל כֵּן וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ כָּתוּב, וְלֹא לִפְנֵי סִטְרָא אַחֲרָא. וְצָרִיךְ שֶׁלֹּא יַעֲסֹק בִּדְבָרִים בְּטֵלִים וּבְצָרְכֵי סְעֻדָּה, וּצְרִיכִים לַעֲסֹק בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, כִּי כְּשֶׁנֶּאֱמָרִים דִּבְרֵי תּוֹרָה עַל הַשֻּׁלְחָן נוֹתֵן הָאָדָם תֹּקֶף לַאֲדוֹנוֹ.

הלכה פסוקה
הרמב"ם הלכות ק"ש פ"ג

א. לֹא קְרִיאַת שְׁמַע בִּלְבָד אָמְרוּ אֶלָּא כָּל עִנְיָן שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי הַקּוֹדֶשׁ אָסוּר לְאוֹמְרוֹ בְּבֵית הַמֶּרְחָץ וּבְבֵית הַכִּסֵּא וַאֲפִלּוּ אָומְרוֹ בִּלְשׁוֹן חוֹל. וְלֹא לְאוֹמְרוֹ בִּלְבַד אֶלָּא אֲפִלּוּ לְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ בְּדִבְרֵי תוֹרָה בְּבֵית הַכִּסֵּא וּבְבֵית הַמֶּרְחָץ וּבִמְקוֹם הַטִּנּוֹפֶת וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צוֹאָה וּמֵי רַגְלַיִם אָסוּר: **ב.** דְּבָרִים שֶׁל חוֹל מֻתָּר לְאָמְרָן בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ בְּבֵית הַכִּסֵּא וְכֵן הַכְּנוּיִם כְּגוֹן רַחוּם וְנֶאֱמָן וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מֻתָּר לְאָמְרָן בְּבֵית הַכִּסֵּא אֲבָל הַשֵּׁמוֹת הַמְיוּחָדִים וְהֵן הַשֵּׁמוֹת שֶׁאֵינָן נִמְחָקִין אָסוּר לְהַזְכִּירָן בְּבֵית הַכִּסֵּא וּבְבֵית הַמֶּרְחָץ יָשָׁן וְאִם נִזְדַּמֵּן לוֹ לְהַפְרִישׁ מִן הַדָּבָר הָאָסוּר בְּבֵית הַמֶּרְחָץ אוֹ בְּבֵית הַכִּסֵּא מַפְרִישׁ וַאֲפִלּוּ בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ וּבְעִנְיְנֵי קֹדֶשׁ:

מוסר
משערי קדושה ח"ב שער ד'

אַשְׁרֵי מִי שֶׁאֵינוֹ כוֹעֵס וְרוּחוֹ נְמוּכָה וּשְׁפָלָה הַרְבֵּה וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים נ"א) זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה אַשְׁרֵי מִי שֶׁמַּאֲרִיךְ הַכֹּל וְנוֹשֵׂא הַכֹּל לְרָצוֹן בּוֹרְאוֹ וְעוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִּים וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מיכה ז') נוֹשֵׂא עָוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ לְמִי שֶׁמְּשִׁים עַצְמוֹ כְּשִׁירַיִּים אַשְׁרֵי אָדָם שֶׁיָּשִׂים עַצְמוֹ עָפָר שֶׁהַכֹּל יִרְמְסוּהוּ וְיִהְיֶה כְּאַסְקוּפָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהַכֹּל דָּשִׁין בָּהּ וּכְיָתֵד הַנְּמוּכָה שֶׁהַכֹּל נִתְלִין בָּהּ וכו'. הַכַּעַס הוּא עֲנַף הַגַּאֲוָה וְשָׁקוּל כְּמוֹתוֹ וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כָּל הַכּוֹעֵס כָּל מִינֵי פּוּרְעָנִיּוֹת שֶׁל גֵּיהִנָּם שׁוֹלְטִין בּוֹ וכו'. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הַמְקַרֵעַ בְּגָדָיו וְהַמְפַזֵּר מָעוֹתָיו וְהַמְשַׁבֵּר כֵּלִים בַּחֲמָתוֹ יְהֵיֶה בְּעֵינֶיךָ כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פ"א) לֹא יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וכו' וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כָּל הַכּוֹעֵס אֵין הַשְּׁכִינָה חֲשׁוּבָה כְּנֶגְדּוֹ וכו' וּמְשַׁכֵּחַ תַּלְמוּדוֹ וּמוֹסִיף טִפְּשׁוּת וּבְיָדוּעַ שֶׁעָוֹנוֹתָיו מְרֻבִּים מִזְכִּיּוֹתָיו וכו' שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כ"ט) וּבַעַל חֵימָה רַב פָּשַׁע:

תרומה ליל שישי

תורה
צרוף יְהוֹוִה

(כז) לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶיןָ הַטַּבָּעֹת לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֶת הַשֻּׁלְחָן: לָקֶבֶל גְּדַנְפָּא יְהֶוְיָן עִזְקָתָא לְאַתְרָא לַאֲרִיחַיָּא לְמִטַל יָת פָּתוֹרָא:

רש"י לעמת המסגרת תהיין הטבעות. ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת: לבתים לבדים. אותן הטבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים: לבתים. לצורך בתים: לבדים. כתרגומו אתרא לאריחיא:

(כח) וְעָשִׂיתָ אֶת הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂא בָם אֶת הַשֻּׁלְחָן: וְתַעְבֵּד יָת אַרְיחַיָא דְאָעֵי שִׁיטִין וְתַחֲפֵי יָתְהוֹן דַהֲבָא וִיהוֹן נָטְלִין בְּהוֹן יָת פָּתוֹרָא:

רש"י ונשא בם. לשון נפעל, יהיה נשא בם את השלחן:

(כט) וְעָשִׂיתָ קְעָרֹתָיו וְכַפֹּתָיו וּקְשׂוֹתָיו וּמְנַקִּיֹתָיו אֲשֶׁר יֻסַּךְ בָּהֵן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְתַעְבֵּד מָגִיסוֹהִי וּבָזִכוֹהִי וְקַסָוָתֵהּ וּמְכִילָתֵהּ דְיִתְנַסַךְ בְּהֵן דְהַב דְכֵי תַּעְבֵּד יָתְהוֹן:

רש"י ועשית קערתיו וכפתיו. קערותיו זה הדפוס שהיה עשוי כדפוס הלחם, והלחם היה עשוי כמין תבה פרוצה משתי רוחותיה, שולים לו למטה וקופל מכאן ומכאן כלפי מעלה כמין כתלים, ולכך קרוי לחם הפנים, שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה ומזה, ונותן ארכו לרחבו של שלחן, וכתליו זקופים כנגד שפת השלחן, והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל, בשל ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן, ואותו הדפוס קרוי קערה: וכפתיו. בזכין שנותנים בהם לבונה, ושתים היו לשני קמצי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר (ויקרא כד ז) ונתת על המערכת לבונה זכה: וקשותיו. הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן דגמתן עשה של זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם, שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו, ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"ה: ומנקיתיו. תרגומו ומכילתיה, הן סניפים, כמין יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם, ומפצלים ששה פצולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו ולשון מכילתיה, סובלותיו, כמו (ירמיה ו יא) נלאיתי הכיל, אבל לשון מנקיות איני יודע, איך נופל על סניפין. ויש מחכמי ישראל אומרים קשותיו אלו סניפין, שמקשין אותו ומחזיקין אותו שלא ישבר, ומנקיותיו אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אבל אונקלוס שתרגם ומכילתיה היה שונה כדברי האומר מנקיות הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר אשר יסך, שהיו עליו כמין סכך וכסוי, וכן במקום אחר הוא אומר (במדבר ד ז) ואת קשות הנסך וזה וזה, יסך והנסך, לשון סכך וכסוי הם:

(ל) וְנָתַתָּ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד: וְתִתֵּן עַל פָּתוֹרָא לְחֶם אַפַּיָא קֳדָמַי תְּדִירָא:

רש"י לחם פנים. שיש לו פנים כמו שפרשתי, ומנין הלחם וסדר מערכותיו מפורשים באמור אל הכהנים:

(לא) **שלישי** וְעָשִׂיתָ מְנֹרַת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תֵּעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה יְרֵכָהּ וְקָנָהּ גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה יִהְיוּ: וְתַעְבֹּד מְנֹרָתָא דְּדַהַב דְּכִי נְגִיד תִּתְעֲבֵד מְנָרְתָּא שַׁדַּהּ וּקְנַהּ כַּלִּידָהָא חֻזּוֹרָהָא וְשׁוֹשַׁנָהָא מִנַּהּ יְהוֹן:

רש"י מקשה תעשה המנורה. שלא יעשנה חליות, ולא יעשה קניה ונרותיה איברים איברים, ואחר כך ידביקם כדרך הצורפין, שקורין שולדי"ר בלעז אלא כלה באה מחתיכה אחת, ומקיש בקרנס וחותך בכלי האמנות ומפריד הקנים אלך ואלך: מקשה. תרגומו נגיד, לשון המשכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקרנס, ולשון מקשה מכת קרנס, בטידי"ץ בלעז [עשוי בהכאה] כמו (דניאל ה ו) דא לדא נקשן: תעשה המנורה. מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה: ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תבה, ושלשה רגלים יוצאין המנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך זקוף כלפי מעלה, ועליו נר האמצעי עשוי כמין בזיך לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית ארכים וקצרים, וקורין להם מדרינ"ש בלעז [גביעים] , ואלו עשויין מזהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהם הכתוב, ולא היו בה אלא לנוי: כפתריה. כמין תפוחים עגולין סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי, כדרך שעושין למנורות שלפני השרים וקורין להם פומיל"ש בלעז [כפתורים] , ומנין שלהם כתוב בפרשה, כמה כפתורים בולטין ממנה, וכמה חלק בין כפתור לכפתור: ופרחיה. ציורין עשויין בה כמין פרחים: ממנה יהיו. הכל מקשה יוצא מתוך חתכת העשת, ולא יעשם לבדם וידביקם:

(לב) וְשִׁשָּׁה קָנִים יֹצְאִים מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מִצַּדָּהּ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מִצַּדָּהּ הַשֵּׁנִי: וְשִׁתָּא קְנִין נָפְקִין מִסִּטְרָהָא תְּלָתָא קְנֵי מְנָרְתָּא מִסִּטְרַהּ חַד וּתְלָתָא קְנֵי מְנָרְתָּא מִסִּטְרַהּ תִּנְיָנָא:

רש"י יצאים מצדיה. לכאן ולכאן באלכסון, נמשכים ועולין עד כנגד גבהה של מנורה, שהוא קנה האמצעי, ויוצאין מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה, התחתון ארוך, ושל מעלה קצר המנו והעליון קצר המנו, לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגבהו של קנה האמצעי השביעי, שממנו יוצאים ששת הקנים:

(לג) שְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפָרַח וּשְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפָרַח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן הַמְּנֹרָה: תְּלָתָא כְלִידִין מְצַיְרִין בְּקַנְיָא חַד חֻזּוּר וְשׁוֹשַׁן וּתְלָתָא כַלִּידִין מְצַיְרִין בְּקַנְיָא חַד חֻזּוּר וְשׁוֹשָׁן כֵּן לְשִׁתָּא קְנִין דְּנָפְקִין מִן מְנָרְתָּא:

רש"י משקדים. כתרגומו, מצוירים היו כדרך שעושין לכלי כסף וזהב שקורין ניילי"ר :
ושלשה גבעים. בולטין מכל קנה וקנה: כפתר ופרח. היה לכל קנה וקנה:
(לד) וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: וּבִמְנֹרָתָא אַרְבְּעָא כַלִּידִין מְצַיְרִין חֻזוֹרָהָא וְשׁוֹשַׁנָהָא:
רש"י ובמנרה ארבעה גבעים. בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים אחד בולט בה למטה מן הקנים, והשלשה למעלה מן יציאת הקנים היוצאים מצדיה: משקדים כפתריה ופרחיה. זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע, שאין ידוע אם גביעים משקדים או משקדים כפתוריה ופרחיה:
(לה) וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן הַמְּנֹרָה: וְחֻזּוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין מִנַּהּ וְחֻזּוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין מִנַּהּ וְחֻזּוּר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין מִנַּהּ לְשִׁתָּא קְנִין דְּנָפְקִין מִן מְנָרְתָּא:
רש"י וכפתר תחת שני הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אלך ואלך. כך שנינו במלאכת המשכן (פרק י) גבהה של מנורה שמונה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלשה טפחים, הוא הפרח האמור בירך, שנאמר (במדבר ח ד) עד ירכה עד פרחה, וטפחיים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר משקדים כפתוריה ופרחיה, למדנו שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן השלשה כפתורים, שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר וכפתור תחת שני הקנים, וגו' וטפחים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אלך ואלך נמשכים ועולים כנגד גבהה של מנורה, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפחיים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולין כנגד גבהה של מנורה וטפחיים חלק, נשתיירו שם שלשה טפחים, שבהם שלשה גביעים וכפתור ופרח. נמצאו גביעים עשרים ושנים שמונה עשר לששה קנים, שלשה לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה, הרי עשרים ושנים, ואחד עשר כפתורים ששה בששת הקנים, ושלשה בגופה של מנורה, שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד במנורה, שנאמר משקדים כפתוריה, מעוט כפתורים שנים האחד למטה אצל הירך, והאחד בשלשת טפחים העליונים עם שלשת הגביעים, ותשעה פרחים היו לה ששה לששת הקנים, שנאמר (פסוק לג) בקנה האחד כפתור ופרח, ושלשה למנורה, שנאמר משקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט פרחים שנים, ואחד האמור בפרשת בהעלותך (במדבר ח ד) עד ירכה עד פרחה. ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש במקומו:

(לו) כַּפְתֹּרֵיהֶם וּקְנֹתָם מִמֶּנָּה יִהְיוּ כֻלָּהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר: חֲזוּרֵיהוֹן וּקְנֵיהוֹן מִנַּהּ יְהוֹן כֻּלַּהּ נְגִידָא חֲדָא דְּדַהַב דְּכֵי: (לז) וְעָשִׂיתָ אֶת נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וְהֶעֱלָה אֶת נֵרֹתֶיהָ וְהֵאִיר עַל עֵבֶר פָּנֶיהָ: וְתַעְבֵּד יָת בּוֹצִינָהָא שִׁבְעָא וְתַדְלֵק יָת בּוֹצִינָהָא וִיהוֹן מְנַהֲרִין עַל קֳבֵל אַפָּהָא:

רש"י את נרתיה. כמין בזכין שנותנין בתוכם השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה. עשה ששת הנרות שבראשי הקנים, היוצאים מצדיה, מסבים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה, מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה:

(לח) וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: וְצַבְיְתָהָא וּמַחְתְּיָתָהָא דְּדַהַב דְּכֵי:

רש"י ומלקחיה. הם הצבתים העשויין לקח בהם הפתילה מתוך השמן לישבן ולמשכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצבתהא שתרגם אנקלוס, לשון צבת, טינלייי"א בלעז : ומחתתיה. הם כמין בזכין קטנים, שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות, שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה פוישידויר"א בלעז [יעה] , כמו (ישעיה ל יד) לחתות אש מיקוד:

(לט) כִּכָּר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֵת כָּל הַכֵּלִים הָאֵלֶּה: כִּכְּרָא דְּדַהַב דְּכֵי יַעְבֵּד יָתַהּ יָת כָּל מָנַיָּא הָאִלֵּין:

רש"י ככר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר, לא פחות ולא יותר, והככר של חול ששים מנה ושל קדש היה כפול, מאה עשרים מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קולוני"א והם מאה זהובים, עשרים וחמשה סלעים והסלע ארבעה זהובים:

(מ) וּרְאֵה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אַתָּה מָרְאֶה בָּהָר: וַחֲזֵי וַעֲבֵיד כְּדְמוּתְהוֹן דְּאַתְּ מִתְחֲזֵי בְּטוּרָא:

רש"י וראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך, מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרגומו דאת מתחזי בטורא, אלו היה נקוד מראה בפת"ח, היה פתרונו אתה מראה לאחרים, עכשו שנקוד חטף קמ"ץ, פתרונו דאת מתחזי, שאחרים מראים לך, שהנקוד מפריד בין עשה לנעשה:

כו (א) וְאֶת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְיָת מַשְׁכְּנָא תַּעְבֵּד עֲשַׂר יְרִיעָן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתִכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבַד אֻמָּן תַּעְבֵּד יָתְהוֹן:

רש"י ואת המשכן תעשה עשר יריעת. להיות לו לגג ולמחצות מחוץ לקרשים שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ארבע מינין יחד בכל חוט וחוט אחד של פשתים ושלשה של צמר, וכל חוט וחוט כפול ששה הרי ארבעה מינין, כשהן שזורין יחד, עשרים וארבע כפלים לחוט: כרבים מעשה חשב. כרובים היו מצוירין בהם באריגתן, ולא ברקימה שהוא מעשה מחט, אלא באריגה בשני כתלים, פרצוף אחד מכאן ופרצוף אחד מכאן, ארי מצד זה ונשר מצד זה, וכמו שאורגין חגורות של משי, שקורין בלעז פיישי"ש :

(ב) אׇרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרׇחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכׇל הַיְרִיעֹת: אֳרְכָּא דִּירִיעָתָא חָדָא עַשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין וּפוּתְיָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חָדָא מְשַׁחְתָּא חָדָא לְכָל יְרִיעָתָא: (ג) חָמֵשׁ הַיְרִיעֹת תִּהְיֶיִן חֹבֶרֶת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ וְחָמֵשׁ יְרִיעֹת חֹבֶרֶת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ: חֲמֵשׁ יְרִיעָן יְהֶוְיָן מְלַפְּפָן חָדָא עִם חָדָא וַחֲמֵשׁ יְרִיעָן מְלַפְּפָן חָדָא עִם חָדָא:

רש"י תהיין חברת. תופרן במחט זו בצד זו, חמש לבד וחמש לבד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה. ובדבר שהוא לשון זכר אומר איש אל אחיו, כמו שנאמר בכרובים (שמות כה כ) ופניהם איש אל אחיו:

(ד) וְעָשִׂיתָ לֻלְאֹת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקָּצָה בַּחֹבָרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשְׂפַת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית: וְתַעְבֵּד עֲנוּבִין דְּתִכְלָא עַל שְׂפָתָא דִּירִיעָתָא חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לוֹפֵי וְכֵן תַּעְבֵּד בְּשְׂפָתָא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא דְּבֵית תְּנֵיתָא:

רש"י ללאת. לצול"ש בלעז [שרוכים] וכן תרגם אנקלוס ענובין, לשון עניבה: מקצה בחברת. באותה יריעה שבסוף החבור, קבוצת חמשת היריעות קרויה חוברת: וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית. באותה יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר לסוף החוברת:

(ה) חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה בַּיְרִיעָה הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מַקְבִּילֹת הַלֻּלָאֹת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ: חַמְשִׁין עֲנוּבִין תַּעְבֵּד בִּירִיעָתָא חָדָא וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין תַּעְבֵּד בְּסִטְרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית תְּנֵינָא מְכַוְּנָן עֲנוּבַיָּא חֲדָא לָקֳבֵל חֲדָא:

רש"י מקבילת הללאת אשה אל אחותה. שמור שתעשה הלולאות במדה אחת מכונת הבדלתן זו מזו, וכמדתן ביריעה זו כן יהא בחברתה, כשתפרוש חוברת אצל חוברת, יהיו הלולאות של יריעה זו מכונות כנגד לולאות של זו. וזהו לשון מקבילות זו כנגד זו. תרגומו של נגד, קביל. היריעות ארכן עשרים ושמונה ורחבן ארבע, וכשחבר חמש יריעות יחד, נמצא רחבן עשרים, וכן החוברת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב,

שנאמר עשרים קרש לפאת נגבה תימנה (פסוק יח) וכן לצפון, וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות. שנאמר (כו כב. כג) ולירכתי המשכן ימה וגו' , ושני קרשים למקצעות, הרי עשר. ובמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות ארכן לרחבו של משכן, עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן, ואמה מכאן ואמה מכאן לעובי ראשי הקרשים שעבין אמה, נשתירו שש עשרה אמה, שמונה לצפון ושמונה לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר, נמצאו שתי אמות התחתונות מגלות. רחבן של יריעות ארבעים אמה, כשהן מחברות עשרים אמה לחוברת, שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו ואמה כנגד עובי ראשי הקרשים שבמערב, ואמה לכסות עובי העמודים שבמזרח, שלא היו קרשים במזרח אלא ארבעה עמודים, שהמסך פרוש ותלוי בווין שבהן כמין וילון. נשתירו שמונה אמות התלויין על אחורי הקרשים שבמערב ושתי אמות התחתונות מגלות. זו מצאתי בברייתא דארבעים ותשע מדות. אבל במסכת שבת (צח ב) אין היריעות מכסות את עמודי המזרח, ותשע אמות תלויות אחורי המשכן, והכתוב מסייענו ונתת את הפרוכת תחת הקרסים, ואם כדברי הברייתא הזאת, נמצאת פרוכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה:

(ו) וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קַרְסֵי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ בַּקְּרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: וְתַעֲבֵד חֲמִשִּׁין פּוּרְפִּין דְּדָהָב וּתְלָפֵף יָת יְרִיעָתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפוּרְפַּיָא וִיהֵי מַשְׁכְּנָא חָד:

רש"י קרסי זהב. פירמייל"ץ בלעז ומכניסין ראשן אחד בלולאות שבחוברת זו וראשן אחד בלולאות שבחוברת זו ומחברן בהן:

(ז) וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וְתַעְבֵּד יְרִיעָן מְעַזֵי לְפָרְסָא עַל מַשְׁכְּנָא חֲדָא עֲסָרֵי יְרִיעָן תַּעְבֵּד יָתְהוֹן:

רש"י יריעות עזים. מנוצה של עזים: לאהל על המשכן. לפרוש אותן על היריעות התחתונות:

(ח) אׇרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְרׇחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת: אֻרְכָּא דִּירִיעָתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפוּתְיָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חֲדָא מְשַׁחְתָּא חֲדָא לַחֲדָא עֲסָרֵי יְרִיעָן:

רש"י שלשים באמה. שכשנותן ארכן לרוחב המשכן, כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן לכסות אחת מהשתי אמות, שנשארו מגלות מן הקרשים, והאמה התחתונה של קרש, שאין היריעה מכסה אותו היא האמה התחובה בנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה:

(ט) וְחִבַּרְתָּ אֶת חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְכָפַלְתָּ אֶת הַיְרִיעָה הַשִּׁשִּׁית אֶל מוּל פְּנֵי הָאֹהֶל: (י) וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת הַקִּיצֹנָה בַּחֹבָרֶת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הַחֹבֶרֶת הַשֵּׁנִית: (יא) וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קַרְסֵי נְחֹשֶׁת וְהֵבֵאתָ אֶת הַקְּרָסִים בַּלֻּלָאֹת וְחִבַּרְתָּ אֶת הָאֹהֶל וְהָיָה אֶחָד: (יב) וְהַנּוֹתֶרֶת בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל אֲחֹרֵי הַמִּשְׁכָּן: (יג) וְהָאַמָּה מִזֶּה וְהָאַמָּה מִזֶּה בָּעֹדֵף בְּאֹרֶךְ יְרִיעֹת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ עַל צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסֹּתוֹ: (יד) וְעָשִׂיתָ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים מִלְמָעְלָה:

רש"י וכפלת את היריעה הששית. העודפת באלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה צנועה המכסה בצעיף על פניה:

רש"י ועשית חמשים ללאות על שפת הירעה האחת הקיצנה בחוברת וחמשים ללאות על שפת הירעה החוברת השנית: ותעבד חמשין ענובין על שפתא דירעתא חדא בסטרא בית לופי וחמשין ענובין על שפתא דירעתא דבית תניתא: ועשית קרסי נחשת חמשים והבאת את הקרסים בלאות וחברת את האהל והיה אחד: ותעבד פורפין דנחשא חמשין ותעיל ית פורפיא בענובייא ותכפף ית משכנא ויהי חד: וסרח העודף בירעת האהל חצי היריעה העודפת תסרח על אחרי המשכן: וסרחא דיתירא בירעת משכנא פלגות ירעתא דיתירא תסרח על אחורי משכנא:

רש"י וסרח העדף ביריעת האהל. על יריעות המשכן. יריעות האהל הן העליונות של עזים שקרויים אהל, כמו שכתוב בהן (פסוק ז) לאהל על המשכן, וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג, שמאהילות ומסככות על התחתונות, והן היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב, שהחצי של יריעה אחת עשרה היתרה, היה נכפל אל מול פני האהל, נשארו שתי אמות רוחב חציה עודף על רוחב התחתונות: תסרח על אחרי המשכן. לכסות שתי אמות שהיו מגלות בקרשים:

תרומה יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(יג) וְהָאַמָּה מִזֶּה וְהָאַמָּה מִזֶּה בָּעֹדֵף בְּאֹרֶךְ יְרִיעֹת הָאֹהֶל יִהְיֶה סָרוּחַ עַל צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסֹּתוֹ: (יד) וְאַמְתָּא מִכָּא וְאַמְתָּא מִכָּא בִּדְיַתִּירָא בְּאָרְכָּא יְרִיעָתָא דְמַשְׁכְּנָא יְהֵי סְרִיחַ עַל סְטָרֵי מַשְׁכְּנָא מִכָּא וּמִכָּא לְכַסָיוּתֵהּ:

רש"י והאמה מזה והאמה מזה. לצפון ולדרום: בעדף בארך יריעת האהל. שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי המשכן. לצפון ולדרום, כמו שפירשתי למעלה. למדה תורה דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה: אחרי המשכן. הוא צד מערבי, לפי שהפתח במזרח שהם פניו, וצפון ודרום קרויין צדדין לימין ולשמאל:

(יד) וְעָשִׂיתָ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים מִלְמָעְלָה: וְתַעֲבֵד חוֹפָאָה לְפָרָסָא מַשְׁכֵי דְּדִכְרֵי מְסַמְקֵי וְחוֹפָאָה מַשְׁכֵי דְסַסְגוֹנָא מִלְעֵלָא:

רש"י מכסה לאהל. לאותו גג של יריעות עזים עשה עוד מכסה אחד של עורות אילם מאדמים, ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים, ואותן מכסאות לא היו מכסין אלא את הגג, ארכן שלשים ורחבן עשר, אלו דברי רבי נחמיה, ולדברי רבי יהודה מכסה אחד היה, חציו של עורות אילים מאדמים, וחציו של עורות תחשים:

(טו) **רביעי** וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים: וְתַעֲבֵד יָת דַּפַּיָא לְמַשְׁכְּנָא דְאָעֵי שִׁטִּין קָיְמִין:

רש"י ועשית את הקרשים. היה לו לומר ועשית קרשים, כמה שנאמר בכל דבר ודבר, ומהו הקרשים, מאותן העומדין ומיחדין לכך. יעקב אבינו צפה ברוח הקדש ונטע ארזים במצרים, וכשמת צוה לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים, אמר להם, שעתיד הקדוש ברוך הוא לצוות אתכם לעשות משכן במדבר מעצי שטים, ראו שיהיו מזמנים בידכם. הוא שיסד הבבלי בפיוט שלו טס מטע מזורזים קורות בתינו ארזים, שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקדם לכן: עצי שטים עומדים. אישטנטיבי"ש בלעז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש:

(טז) עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֵצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: עֲשַׂר אַמִּין אָרְכָּא דְדַפָּא וְאַמְתָא וּפַלְגוּת אַמְתָא פּוּתְיָא דְדַפָּא חָד:

רש"י עשר אמות ארך הקרש. למדנו שגבהו של משכן עשר אמות: ואמה וחצי האמה רחב. למדנו ארכו של משכן לעשרים קרשים, שהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב, שלשים אמה:

(יז) שְׁתֵּי יָדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ כֵּן תַּעֲשֶׂה לְכֹל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן: תַּרְתֵּין צִירִין לְדַפָּא חַד מְשַׁלְבִין חֲדָא לְקֶבֶל חֲדָא כֵּן תַּעְבֵּד לְכֹל דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא:

רש"י שתי ידות לקרש האחד. היה חורץ את הקרש מלמטה, באמצעו בגובה אמה, מניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות, והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע, ואותן הידות מכניס באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה ויושבים רצופים ארבעים זה אצל זה, וידות הקרש, הנכנסים בחלל האדנים, חרוצות משלשת צדיהן, רוחב החריץ כעובי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן, שאם לא כן נמצא רוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר (לקמן כד) והיו תאמים מלמטה, שיחרוץ את צדי הידות, כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה: משלבת. עשויות

כמין שליבות סלם, מבדלות זו מזו ומשפין ראשיהם לכנס בתוך חלל האדן כשליבה, הנכנסת בנקב עמודי הסלם: אשה אל אחתה. מכונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים, זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ בעובי הקרש שהוא אמה. ותרגום של ידות צירין, לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתן:

(יח) וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ לִפְאַת נֶגְבָּה תֵּימָנָה: וְתַעְבֵּד יָת דַּפַּיָא לְמַשְׁכְּנָא עַסְרִין דַּפִּין לְרוּחַ עִבַר דְּרוֹמָא:

רש"י לפאת נגבה תימנה. אין פאה זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו לרוח עבר דרומא:

(יט) וְאַרְבָּעִים אַדְנֵי כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקֶּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו: וְאַרְבָּעִין סַמְכִין דְּכְסַף תַּעְבֵּד תְּחוֹת עַסְרִין דַּפִּין תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד לְתְרֵין צִירוֹהִי וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד לְתְרֵין צִירוֹהִי: (כ) וּלְצֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לִפְאַת צָפוֹן עֶשְׂרִים קָרֶשׁ: וְלִסְטַר מַשְׁכְּנָא תִּנְיָתָא לְרוּחַ צְפוּנָא עֶסְרִין דַּפִּין: (כא) וְאַרְבָּעִים אַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: וְאַרְבְּעִין סַמְכֵיהוֹן דְּכְסַף תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חָד: (כב) וּלְיַרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה שִׁשָּׁה קְרָשִׁים: וְלִסְיָפֵי מַשְׁכְּנָא מַעַרְבָּא תַּעְבֵּד שִׁתָּא דַּפִּין:

רש"י ולירכתי. לשון סוף, כתרגומו ולסיפי, ולפי שהפתח במזרח, קרוי המזרח פנים, והמערב אחורים, וזהו סוף, שהפנים הוא הראש: תעשה ששה קרשים. הרי תשע אמות רוחב:

(כג) וּשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצֹעֹת הַמִּשְׁכָּן בַּיַּרְכָתָיִם: וּתְרֵין דַּפִּין תַּעְבֵּד לְזָוְיַת מַשְׁכְּנָא בְּסוֹפֵיהוֹן:

רש"י ושני קרשים תעשה למקצעת. אחד למקצוע צפונית מערבית ואחד למערבית דרומית, כל שמונה קרשים בסדר אחד הן, אלא שאלו השנים אינן בחלל המשכן, אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה באות כנגד אמת עובי קרשי המשכן, הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה:

(כד) וְיִהְיוּ תֹאֲמִם מִלְמַטָּה וְיַחְדָּו יִהְיוּ תַּמִּים עַל רֹאשׁוֹ אֶל הַטַּבַּעַת הָאֶחָת כֵּן יִהְיֶה לִשְׁנֵיהֶם לִשְׁנֵי הַמִּקְצֹעֹת יִהְיוּ: וִיהוֹן מְכַוְנִין מִלְרַע וְכַחֲדָא יְהוֹן מְכַוְנִין עַל רֵישֵׁהּ לְעִזְקְתָא חֲדָא כֵּן יְהֵי לְתַרְוֵיהוֹן לְתְרֵין זָוְיִן יְהוֹן:

רש"י ויהיו. כל הקרשים תואמים זה לזה מלמטה שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקם זו מזו. זהו שפרשתי (לעיל יז) שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רוחב הקרש בולט לצדיו חוץ ליד הקרש לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאצלו, ונמצאו תואמים זה לזה. וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ לרחבו בעביו כנגד חריץ של צד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם: ויחדו יהיו תמים. כמו תואמים: על ראשו. של קרש: אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ למעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי עובי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת, נמצא מתאים לקרש שאצלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעובי הקרש הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו, נמצאו שני הכתלים מחברים: כן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי וכן לשני המקצועות:

(כה) וְהָיוּ שְׁמֹנָה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: ויהוֹן תְּמַנְיָא דַּפִּין וְסַמְכֵיהוֹן דְכַסַף שִׁתְּא עֲשַׂר סַמְכִין תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חָד:

רש"י והיו שמנה קרשים. הם האמורים למעלה (פסוקים כב. כג) תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצעות, נמצאו שמנה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנת מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן (פרק א) היה עושה את האדנים חלולים, וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחריץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין ולי נראה שהגרסא כמין שני חוקין, כמין שתי שליבות סלם המובדלות זו מזו ומשפות להכנס בחלל האדן כשליבה, הנכנסת בנקב עמוד הסלם, והוא לשון משלבות, עשויות כמין שליבה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר (פסוק יט) שני אדנים ושני אדנים, וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן ונותן לתוך טבעת אחת של זהב כדי שלא יהיו נפרדים זה מזה, שנאמר (פסוק כד) והיו תואמים מלמטה וגו' . כך היא המשנה, והפרוש שלה הצעתי למעלה בסדר המקראות:

(כו) וְעָשִׂיתָ בְרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד: וְתַעְבֵּד עַבְּרֵי דְאַעֵי שִׁטִּין חַמְשָׁא לְדַפֵּי סְטַר מַשְׁכְּנָא חָד:

רש"י בריחים. כתרגומו עברין ובלעז אישבר"ש : חמשה לקרשי צלע המשכן. אלו חמשה שלשה הן, אלא שהבריח העליון והתחתון עשוי משתי חתכות, זה מבריח עד חצי הכתל וזה מבריח עד חצי הכתל, זה נכנס בטבעת מצד זה וזה נכנס בטבעת מצד זה, עד שמגיעין זה לזה, נמצאו שעליון ותחתון שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל

הכתל ומבריח מקצה הכתל ועד קצהו, שנאמר (פסוק כח) והבריח התיכון וגו' מבריח מן הקצה אל הקצה, שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן שתי טבעות לכל קרש, משלשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע אורך הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכונות זו כנגד זו. אבל לבריח התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעביין והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכונין זה מול זה, וזהו שנאמר בתוך הקרשים. הבריחים העליונים והתחתונים שבצפון ושבדרום אורך כל אחת חמשה עשר אמה, והתיכון ארכו שלשים אמה, וזהו מן הקצה אל הקצה, מן המזרח ועד המערב, וחמשה בריחים שבמערב אורך העליונים והתחתונים שש אמות והתיכון ארכו שתים עשרה כנגד רוחב שמונה קרשים, כך היא מפרשת במלאכת המשכן (פרק א) :

(כז) וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן לַיַּרְכָתַיִם יָמָּה: וְחַמְשָׁא עַבְּרִין לְדַפֵּי סְטַר מַשְׁכְּנָא תִּנְיֵתָא וְחַמְשָׁא עַבְּרִין לְדַפֵּי סְטַר מַשְׁכְּנָא לְסוֹפֵיהוֹן מַעַרְבָא: (כח) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מַבְרֵחַ מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה: וְעַבְּרָא מְצִיעָאָה בְּגוֹ דַּפַּיָא מַעְבַר מִן סְיָפֵי לְסְיָפֵי: (כט) וְאֶת הַקְּרָשִׁים תְּצַפֶּה זָהָב וְאֶת טַבְּעֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בָּתִּים לַבְּרִיחִם וְצַפִּיתָ אֶת הַבְּרִיחִם זָהָב: וְיָת דַּפַּיָא תַּחְפֵּי דַּהֲבָא וְיָת עִזְקָתְהוֹן תַּעְבֵּד דַּהֲבָא אַתְרָא לְעַבְרַיָא וְתַחְפֵּי יָת עַבְּרַיָא דַּהֲבָא:

רש"י בתים לבריחם. הטבעות, שתעשה בהן, יהיו בתים להכניס בהן הבריחים: וצפית את הבריחם זהב. לא שהיה הזהב מדבק על הבריחים, שאין עליהם שום צפוי, אלא בקרש היה קובע כמין שני פיפיות של זהב כמין שני סדקי קנה חלול, וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן והבריח נכנס לתוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לפה השני, נמצאו הבריחים מצפין זהב, כשהן תחובין בקרשים, והבריחים הללו מבחוץ היו בולטות והטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן אלא כל הכתל חלק מבפנים:

(ל) וַהֲקֵמֹתָ אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרֵאִיתָ בָּהָר: וּתְקִים יָת מַשְׁכְּנָא כְּהִלְכָתֵהּ דִּי אִתְחֲזֵיתָא בְּטוּרָא:

רש"י והקמת את המשכן. לאחר שיגמר הקימהו: הראית בהר. קדם לכן, שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו:

(לא) **חמישי** וְעָשִׂיתָ פָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים: וְתָעְבֵּד פָּרֻכְתָּא תִּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד אֱמָן יַעְבֵּד יָתַהּ צוּרַת כְּרוּבִין:

רש"י פרכת. לשון מחצה הוא, ובלשון חכמים פרגוד, דבר המבדיל בין המלך ובין העם: תכלת וארגמן. כל מין ומין היה כפול, בכל חוט וחוט ששה חוטין: מעשה חשב. כבר פרשתי שזו היא אריגה שלשני קירות, והציורין שמשני עבריה אינן דומין זה לזה: כרובים. ציורין של בריות יעשה בה:

(לב) וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שִׁטִּים מְצֻפִּים זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב עַל אַרְבָּעָה אַדְנֵי כָסֶף: וְתִתֵּן יָתַהּ עַל אַרְבְּעָא עַמּוּדֵי שִׁטִּין מְחַפְּיִן דַּהֲבָא וָוֵיהוֹן דַּהֲבָא עַל אַרְבְּעָא סַמְכֵי דְכָסַף:

רש"י ארבעה עמודי שטים. תקועים בתוך ארבעה אדנים ואונקליות קבועין בהן עקומים למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשוים, והפרכת ארכה עשר אמות לרחבו של משכן, ורחבה עשר אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשלישית של משכן, שיהא המנה ולפנים עשר אמות, והמנה ולחוץ עשרים אמה, נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר ונתת את הפרכת תחת הקרסים, המחברים את שתי חוברות של יריעות המשכן, ורוחב החוברת עשרים אמה, וכשפרשה על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה בשני שלישי המשכן, והחוברת השניה כסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים:

(לג) וְנָתַתָּה אֶת הַפָּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהֵבֵאתָ שָׁמָּה מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים: וְתִתֵּן יָת פָּרֻכְתָּא תְּחוֹת פּוּרְפֵּיָא וְתָעֵיל תַּמָּן מִגָּוֹ לְפָרֻכְתָּא יָת אֲרוֹנָא דְסָהֲדוּתָא וְתַפְרֵשׁ פָּרֻכְתָּא לְכוֹן בֵּין קוּדְשָׁא וּבֵין קֻדְשָׁא קוּדְשַׁיָּא: (לד) וְנָתַתָּ אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל אֲרוֹן הָעֵדֻת בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים: וְתִתֵּן יָת כַּפֻּרְתָּא עַל אֲרוֹנָא דְסָהֲדוּתָא בְּקֻדְשָׁא קוּדְשַׁיָּא: (לה) וְשַׂמְתָּ אֶת הַשֻּׁלְחָן מִחוּץ לַפָּרֹכֶת וְאֶת הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשֻּׁלְחָן עַל צֶלַע הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה וְהַשֻּׁלְחָן תִּתֵּן עַל צֶלַע צָפוֹן: וּתְשַׁוֵי יָת פָּתוֹרָא מִבָּרָא לְפָרֻכְתָּא וְיָת מְנָרְתָּא לָקֳבֵל פָּתוֹרָא עַל צִדָּא דְמַשְׁכְּנָא דָרוֹמָא וּפָתוֹרָא תִּתֵּן עַל סְטַר צְפוּנָא:

רש"י ושמת את השלחן. שלחן בצפון, משוך מן הכתל הצפוני שתי אמות ומחצה. ומנורה בדרום משוכה מן הכתל הדרומי שתי אמות ומחצה. ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שבין שלחן למנורה, משוך קמעא כלפי המזרח, וכלם נתונים מן חצי המשכן ולפנים. כיצד, אורך המשכן מן הפתח לפרכת עשרים אמה, המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד מערב עשר אמות:

(לו) וְעָשִׂיתָ מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם: וְתַעְבֵּד פְּרָסָא לִתְרַע מַשְׁכְּנָא תִּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד צַיָּר:

רש"י ועשית מסך. וילון שהוא מסך כנגד הפתח, כמו (איוב א י) שכת בעדו, לשון מגן: מעשה רקם. הצורות עשויות בו מעשה מחט, כפרצוף של עבר זה כך פרצוף של עבר זה: רקם. שם האמן, ולא שם האמנות, ותרגומו עובד ציר. מדת המסך כמדת הפרוכת, עשר אמות על עשר אמות:

(לז) וְעָשִׂיתָ לַמָּסָךְ חֲמִשָּׁה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב וְיָצַקְתָּ לָהֶם חֲמִשָּׁה אַדְנֵי נְחֹשֶׁת: וְתַעְבֵּד לִפְרָסָא חַמְשָׁא עַמּוּדֵי שִׁטִּין וְתַחֲפֵי יָתְהוֹן דַּהֲבָא וְוֵיהוֹן דַּהֲבָא וְתַתִּיךְ לְהוֹן חַמְשָׁא סַמְכֵי נְחָשָׁא: **כז** (א) **שישי** וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אֹרֶךְ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת רֹחַב רָבוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ: וְתַעְבֵּד יָת מַדְבְּחָא דְאָעֵי שִׁטִּין חֲמֵשׁ אַמִּין אֻרְכָּא וַחֲמֵשׁ אַמִּין פּוּתְיָא מְרַבַּע יְהֵי מַדְבְּחָא וּתְלַת אַמִּין רוּמֵהּ:

רש"י ועשית את המזבח וגו' ושלש אמות קומתו. דברים ככתבן, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר נאמר כאן רבוע, ונאמר בפנימי רבוע, מה להלן גבהו פי שנים כארכו, אף כאן גבהו פי שנים כארכו. ומה אני מקים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה:

(ב) וְעָשִׂיתָ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פִּנֹּתָיו מִמֶּנּוּ תִּהְיֶיןָ קַרְנֹתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נְחֹשֶׁת: וְתַעְבֵּד קַרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע זְוָיָתֵהּ מִנֵּהּ תְּהֶוְיָן קַרְנוֹהִי וְתַחֲפֵי יָתֵהּ נְחָשָׁא:

רש"י ממנו תהיין קרנתיו. שלא יעשם לבדם ויחברם בו: וצפית אותו נחשת. לכפר על עזות מצח, שנאמר (ישעיה מח ד) ומצחך נחושה:

(ג) וְעָשִׂיתָ סִירֹתָיו לְדַשְּׁנוֹ וְיָעָיו וּמִזְרְקֹתָיו וּמִזְלְגֹתָיו וּמַחְתֹּתָיו לְכָל כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת: וְתַעְבֵּד פַּסַכְתְּרָוָתֵהּ לְמִסְפֵּי קִטְמֵיהּ וּמַגְרוֹפָיְתֵהּ וּמִזְרְקָתֵהּ וְצִנּוּרָיָתֵהּ וּמַחְתְּיָתֵהּ לְכָל מָנוֹהִי תַּעְבֵּד נְחָשָׁא:

רש"י סירתיו. כמין יורות: לדשנו. להסיר דשנו לתוכם, והוא שתרגם אנקלוס למספי קטמיה, לספות הדשן לתוכם, כי יש מלות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון לשמש בנין וסתירה, כמו (תהלים פ י) ותשרש שרשיה, (איוב ה ג) אויל משריש. וחלופו (שם לא יב) ובכל תבואתי תשרש. וכמוהו (ישע' יז ו) בסעיפיה פריה, וחלופו (שם י לג) מסעף פארה, מפשח סעיפיה, וכמוהו (ירמיה נ יז) וזה האחרון עצמו, שבר עצמיו, וכמוהו (מל"א כא יג) ויסקלהו באבנים, וחלופו (ישע' סב י) סקלו מאבן, הסירו אבניה, וכן (שם ה ב) . ויעזקהו ויסקלהו, אף כאן לדשנו להסיר דשנו ובלעז אישצינדרי"ר : ויעיו. כתרגומו, מגרפות שנוטל בהם הדשן, והן כמין כסוי הקדרה של מתכת דק ולו בית יד, ובלעז וידי"ל : ומזרקתיו. לקבל בהם דם הזבחים: ומזלגתיו. כמין אנקליות כפופים, ומכה בהם

בבשר ונתחבים בו ומהפך בהן על גחלי המערכה שיהא ממהר שרפתן ובלעז קרוצינ"ש [אנקולים] ובלשון חכמים צנוריות: ומחתתיו. בית קבול יש להם לטול בהן גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת, ועל שם חתייתן קרויים מחתות, כמו (ישעיה ל יד) לחתת אש מיקוד, לשון שאיבת אש ממקומה, וכן (משלי ו כז) היחתה איש אש בחיקו: לכל כליו. כמו כל כליו:

(ד) וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל הָרֶשֶׁת אַרְבַּע טַבָּעֹת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו: וְתַעְבֵּד לֵהּ סָרְדָּא עוֹבַד מְצַדְתָּא דִּנְחָשָׁא וְתַעְבֵּד עַל מְצַדְתָּא אַרְבַּע עִזְקָן דִּנְחָשָׁא עַל אַרְבַּע סְטָרוֹהִי:

רש"י מכבר. לשון כברה, שקורין קריבל"א כמין לבוש עשוי לו למזבח, עשוי חורין חורין כמין רשת. ומקרא זה מסורס וכה פתרונו ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת:

(ה) וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכֹּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמָטָּה וְהָיְתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ: וְתִתֵּן יָתַהּ תְּחוֹת סוֹבָבֵי מַדְבְּחָא מִלָּרַע וּתְהֵי מְצַדְתָּא עַד פַּלְגוּת מַדְבְּחָא:

רש"י כרכב המזבח. סובב, כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכוב, כמו ששנינו בהכל שוחטין (חולין כה א) אלו הן גלמי כלי עץ, כל שעתיד לשוף ולכרכב, והוא כמו שעושין חריצין עגולין בקרשי דפני התבות וספסלי העץ, אף למזבח עשה חריץ סביבו והיה רחבו אמה בדפנו לנוי והוא לסוף שש אמות של גבהו, כדברי האומר גבהו פי שנים כארכו, הא מה אני מקים ושלש אמות קומתו, משפת סובב ולמעלה. אבל סובב להלוך הכהנים לא היה למזבח הנחשת אלא על ראשו לפנים מקרנותיו, וכן שנינו בזבחים (סב ב) איזהו כרכוב, בין קרן לקרן ולפנים מהן אמה של הלוך רגלי הכהנים, ושתי אמות הללו קרויים כרכוב. ודקדקנו שם והכתיב תחת כרכוב המזבח מלמטה, למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו. ותירץ המתרץ תרי הוו, חד לנוי וחד לכהנים דלא ישתרגו. זה שבדופן לנוי היה ומתחתיו הלבישו המכבר והגיע רחבו עד חצי המזבח. נמצא שהמכבר רחב אמה, והוא היה סימן לחצי גבהו להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. וכנגדו עשו למזבח בית עולמים חגורת חוט הסקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין בו אף על פי שלא פרשו בענין זה, כבר שמענו בפרשת (לעיל כ כ) מזבח אדמה תעשה לי (לעיל כ כב) ולא תעלה במעלות, לא תעשה לי מעלות בכבש שלו אלא כבש חלק למדנו שהיה לו כבש, כך שנינו במכילתא. ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חניתן. והכבש היה בדרום המזבח מבדל מן המזבח מלא חוט השערה, ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום, כדברי האומר עשר אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן שלש אמות קומתו לא היה אורך הכבש אלא עשר אמות,

כך מצאתי במשנת מ"ט מדות, וזה שהיה מבדל מן המזבח מלא החוט, במסכת זבחים (סב ב) למדוה מן המקרא:

(ו) וְעָשִׂיתָ בַדִּים לַמִּזְבֵּחַ בַּדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת: וְתַעְבֵּד אֶרִיחַיָא לְמַדְבְּחָא אֲרִיחֵי דְאָעֵי שִׁטִּין וְתַחֲפֵי יָתְהוֹן נְחָשָׁא: (ז) וְהוּבָא אֶת בַּדָּיו בַּטַבָּעֹת וְהָיוּ הַבַּדִּים עַל שְׁתֵּי צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּשָׂאֵת אֹתוֹ: וְיָעֵל יָת אֲרִיחוֹהִי בְּעִזְקָתָא וִיהוֹן אֲרִיחַיָא עַל תְּרֵין סְטָרֵי מַדְבְּחָא בְּמִטַל יָתֵהּ:

רש"י בטבעת. בארבע טבעות שנעשו למכבר:

(ח) נָבוּב לֻחֹת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הֶרְאָה אֹתְךָ בָּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: חֲלִיל לוּחֵי תַּעְבֵּד יָתֵהּ כְּמָא דִּי אַחֲזִי יָתָךְ בְּטוּרָא כֵּן יַעְבְּדוּן:

רש"י נבוב לחת. כתרגומו חליל לוחין. לוחות עצי שטים מכל צד והחלל באמצע, ולא יהא כלו עץ אחד שיהא עביו חמש אמות על חמש אמות כמין סדן:

(ט) **שביעי** וְעָשִׂיתָ אֶת חָצַר הַמִּשְׁכָּן לִפְאַת נֶגֶב תֵּימָנָה קְלָעִים לֶחָצֵר שֵׁשׁ מָשְׁזָר מֵאָה בָאַמָּה אֹרֶךְ לַפֵּאָה הָאֶחָת: וְתַעְבֵּד יָת דָּרַת מַשְׁכְּנָא לְרוּחַ עֲבַר דָּרוֹמָא סְרָדִין לְדָרְתָּא דְּבוּץ שְׁזִיר מְאָה בְּאַמִּין אֹרְכָּא לְעֵבֶר חָד:

רש"י קלעים. עשויין כמין קלעי ספינה נקבים נקבים מעשה קליעה ולא מעשה אורג ותרגומו סרדין כתרגומו של מכבר המתורגם סרדא לפי שהן מנקבין ככברה: לפאה האחת. כל הרוח קרוי פאה:

(י) וְעַמֻּדָיו עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף: וְעַמּוּדוֹהִי עֶשְׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֶשְׂרִין נְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן כְּסַף:

רש"י ועמדיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם. של עמודים נחשת, האדנים יושבים על הארץ והעמודים תקועים לתוכן היה עושה כמין קונדסין שקורין פל"ש בלעז ארכן ששה טפחים ורחבן שלשה וטבעת נחשת קבועה בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביבו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין ו"ו, ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גונזי"ש בלעז ורחב הקלע תלוי מלמטה, והיא קומת מחיצות החצר: ווי העמודים. הם האונקליות: וחשקיהם. מקפין היו העמודים בחוטי כסף סביב. ואיני יודע אם על פני כלן, אם בראשם, אם באמצעם. אך יודע אני שחשוק לשון חגורה, שכן מצינו בפילגש בגבעה (שופטים יט יז) ועמו צמד חמורים חבושים, תרגומו חשוקים:

(יא) וְכֵן לִפְאַת צָפוֹן בָּאֹרֶךְ קְלָעִים מֵאָה אׇרֶךְ (ועמדו) וְעַמּוּדָיו עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף: וְכֵן לְרוּחַ צִפּוּנָא בְּאׇרְכָּא סְרָדִין מְאָה אׇרְכָּא וְעַמּוּדוֹהִי

עֶשְׂרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֶשְׂרִין נְחָשָׁא וְוֵי עַמּוּדַיָּא וְכַבּוּשֵׁהוֹן דִּכְסָף: (יב) וְרוֹחַב הֶחָצֵר לִפְאַת יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם עֶשְׂרָה וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרָה: וּפוּתְיָא דְּדַרְתָּא לְרוּחַ מַעַרְבָּא סְרָדִין חַמְשִׁין אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עַשְׂרָא וְסַמְכֵיהוֹן עַשְׂרָא: (יג) וְרוֹחַב הֶחָצֵר לִפְאַת קֵדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה: וּפוּתְיָא דְּדַרְתָּא לְרוּחַ קִדּוּמָא מַדִּינְחָא חַמְשִׁין אַמִּין:

רש"י לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים. אחור לשון אחורים, לפיכך המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחור, כמו דתרגם אנקלוס (דברים יא כד) הים האחרון ימא מערבאה: חמשים אמה. אותן חמשים אמה לא היו סתומים כלם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא חמש עשרה אמה קלעים לכתף הפתח מכאן, וכן לכתף השנית, נשאר רחב חלל הפתח בינתים עשרים אמה וזה שנאמר (פסוק טז) ולשער החצר מסך עשרים אמה, וילון למסך כנגד הפתח עשרים אמה ארך כרחב הפתח:

(יד) וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קְלָעִים לַכָּתֵף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵי אַמִּין סְרָדִין לְעִבְרָא עַמּוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסַמְכֵיהוֹן תְּלָתָא:

רש"י עמדיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שבראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן השלשה שבמזרח חמש אמות וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי עשרה עמודים למזרח כנגד עשרה למערב:

(טו) וְלַכָּתֵף הַשֵּׁנִית חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה קְלָעִים עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וּלְעִבְרָא תִּנְיָנָא חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵי סְרָדִין עַמּוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסַמְכֵיהוֹן תְּלָתָא: (טז) וּלְשַׁעַר הֶחָצֵר מָסָךְ עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכֶלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבָּעָה: וְלִתְרַע דַּרְתָּא פְּרָסָא עֶשְׂרִין אַמִּין תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד צַיָּר עַמּוּדֵיהוֹן אַרְבְּעָא וְסַמְכֵיהוֹן אַרְבְּעָא: (יז) **מפטיר** כָּל עַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וָוֵיהֶם כֶּסֶף וַאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: כָּל עַמּוּדֵי דַרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר מְכַבְּשִׁין כְּסַף וָוֵיהוֹן כְּסַף וְסַמְכֵיהוֹן נְחָשָׁא:

רש"י כל עמודי החצר סביב וגו' . לפי שלא פרש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום, אבל למזרח ולמערב לא נאמר ווין וחשוקים ואדני נחשת, לכך בא ולמד כאן:

(יח) אֹרֶךְ הֶחָצֵר מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקוֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וַאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: אָרְכָּא דְּדַרְתָּא מְאָה בְּאַמִּין וּפוּתְיָא חַמְשִׁין בְּחַמְשִׁין וְרוּמָא חֲמֵשׁ אַמִּין דְּבוּץ שְׁזִיר וְסַמְכֵיהוֹן נְחָשָׁא:

רש"י ארך החצר. הצפון והדרום שמן המזרח למערב מאה באמה: ורחב חמשים בחמשים. חצר שבמזרח היתה מרבעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר, העמיד מזרח פתחו בשפת חמשים החיצונים של אורך החצר נמצא כלו

בחמשים הפנימיים, וכלה ארכו לסוף שלשים נמצאו עשרים אמה רוח לאחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורוחב המשכן עשר אמות באמצע רחב החצר, נמצאו לו עשרים אמה רוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים חצר לפניו: וקמה חמש אמות. גובה מחצות החצר, והוא רוחב הקלעים: ואדניהם נחשת. להביא אדני המסך, שלא תאמר לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו. כך נראה בעיני, שלכך חזר ושנאן:

(יט) לְכֹל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכֹל עֲבֹדָתוֹ וְכָל יְתֵדֹתָיו וְכָל יִתְדֹת הֶחָצֵר נְחֹשֶׁת: לְכֹל מָאנֵי מַשְׁכְּנָא בְּכֹל פָּלְחָנֵהּ וְכָל סְכוֹהִי וְכָל סְכֵּי דְּדַרְתָּא נְחָשָׁא:ססס:

רש"י לכל כלי המשכן. שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון מקבות לתקוע יתדות ועמודים: יתדות. כמין נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן. ואיני יודע, אם תחובין בארץ או קשורין ותלויין וכבדן מכביד שפולי היריעות, שלא ינועו ברוח. ואומר אני ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכך נקראו יתדות, ומקרא זה מסיעני (ישעיה לג כ) אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח:

הפטרת תרומה - מלכים א ה

(כו) וַיהוָה נָתַן חָכְמָה לִשְׁלֹמֹה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לוֹ וַיְהִי שָׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמֹה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם: (כז) וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מַס מִכָּל יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַמַּס שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ: (כח) וַיִּשְׁלְחֵם לְבָנוֹנָה עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים בַּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יִהְיוּ בַלְּבָנוֹן שְׁנַיִם חֳדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וַאֲדֹנִירָם עַל הַמַּס: (כט) וַיְהִי לִשְׁלֹמֹה שִׁבְעִים אֶלֶף נֹשֵׂא סַבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֹצֵב בָּהָר: (ל) לְבַד מִשָּׂרֵי הַנִּצָּבִים לִשְׁלֹמֹה אֲשֶׁר עַל הַמְּלָאכָה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרֹדִים בָּעָם הָעֹשִׂים בַּמְּלָאכָה: (לא) וַיְצַו הַמֶּלֶךְ וַיַּסִּעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיַסֵּד הַבַּיִת אַבְנֵי גָזִית: (לב) וַיִּפְסְלוּ בֹנֵי שְׁלֹמֹה וּבֹנֵי חִירוֹם וְהַגִּבְלִים וַיָּכִינוּ הָעֵצִים וְהָאֲבָנִים לִבְנוֹת הַבָּיִת: ו (א) וַיְהִי בִשְׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית בְּחֹדֶשׁ זִו הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לִמְלֹךְ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה: (ב) וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שִׁשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ וְעֶשְׂרִים רָחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ: (ג) וְהָאוּלָם עַל פְּנֵי הֵיכַל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכּוֹ עַל פְּנֵי רֹחַב הַבַּיִת עֶשֶׂר בָּאַמָּה רָחְבּוֹ עַל פְּנֵי הַבָּיִת: (ד) וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חַלּוֹנֵי שְׁקֻפִים אֲטֻמִים: (ה) וַיִּבֶן עַל קִיר הַבַּיִת (יצוע) יָצִיעַ סָבִיב אֶת קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהֵיכָל וְלִדְבִיר וַיַּעַשׂ צְלָעוֹת סָבִיב: (ו) (היצוע) הַיָּצִיעַ הַתַּחְתֹּנָה חֲמֵשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַתִּיכֹנָה שֵׁשׁ בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְהַשְּׁלִישִׁית שֶׁבַע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ כִּי מִגְרָעוֹת

נָתָן לַבַּיִת סָבִיב חוּצָה לִבְלִתִּי אֶחֹז בְּקִירוֹת הַבָּיִת: (ז) וְהַבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה מַסָּע נִבְנָה וּמַקֶּבֶת וְהַגַּרְזֶן כָּל כְּלִי בַרְזֶל לֹא נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ: (ח) פֶּתַח הַצֶּלָע הַתִּיכֹנָה אֶל כֶּתֶף הַבַּיִת הַיְמָנִית וּבְלוּלִים יַעֲלוּ עַל הַתִּיכֹנָה וּמִן הַתִּיכֹנָה אֶל הַשְּׁלִשִׁים: (ט) וַיִּבֶן אֶת הַבַּיִת וַיְכַלֵּהוּ וַיִּסְפֹּן אֶת הַבַּיִת גֲּבִים וּשְׁדֹרֹת בָּאֲרָזִים: (י) וַיִּבֶן אֶת (היצוע) הַיָּצִיעַ עַל כָּל הַבַּיִת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמָתוֹ וַיֶּאֱחֹז אֶת הַבַּיִת בַּעֲצֵי אֲרָזִים: (יא) וַיְהִי דְּבַר יְהוָה אֶל שְׁלֹמֹה לֵאמֹר: (יב) הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר אַתָּה בֹנֶה אִם תֵּלֵךְ בְּחֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשֶׂה וְשָׁמַרְתָּ אֶת כָּל מִצְוֹתַי לָלֶכֶת בָּהֶם וַהֲקִמֹתִי אֶת דְּבָרִי אִתְּךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל דָּוִד אָבִיךָ: (יג) וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה פרה פרק ט

א. צְלוֹחִית שֶׁנָּפַל לְתוֹכָהּ מַיִם כָּל שֶׁהֵן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יֵזֶה שְׁתֵּי הַזָּיוֹת. וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין. יָרַד לְתוֹכָהּ טַל, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יַנִּיחֶנָּה בַּחַמָּה וְהַטַּל עוֹלֶה. וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין. נָפַל לְתוֹכָהּ מַשְׁקִין וּמֵי פֵרוֹת, יְעֵרֶה וְצָרִיךְ לְנַגֵּב. דִּיוֹ, קוֹמוֹס, וְקַנְקַנְתּוֹם, וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא רוֹשֵׁם, יְעֵרֶה וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְנַגֵּב:

ברטנורה (א) **צלוחית**. כלי שנותנים בו המים המקודשים לאחר שהשליך האפר לתוכן, קרוי צלוחית, והכלי שנותנים בו המים כדי לקדשן קודם שיתנו בהן האפר, קרוי שוקת: **מים כל שהן**. שאינן כשרים להזאה: **יזה שתים**. שאם מזה אחת שמא אין כאן מן הכשרים. אבל כי מזה שתים, אי אפשר דליכא בחדא מנייהו מן הכשרים והזאה אינה צריכה שיעור: **וחכמים פוסלים**. קסברי הזאה צריכה שיעור ואין מצטרפין ההזאות. והלכה כחכמים. ורמב"ם פירש, יזה שתי הזאות וישליכם חוץ לכלי וישאר השאר מי חטאת כשרים. ופליאה היא בעיני, דבפרק כל הזבחים בגמרא (דף פ) משמע כמו שפירשתי: **יניחנה בחמה והטל עולה**. שדרך הטל לעלות כנגד החמה. וכן הוא אומר (שמות טז) ויהי בבוקר ותעל שכבת הטל. ואין הלכה כר' אליעזר: **יערה**. מריק מה שבתוך הכלי ואינו כשר להניח בו מי חטאת עד שינגב מן המשקים ומי פירות: **יערה ואינו צריך לנגב**. דאם איתא דנשאר ממנו בכלי היה רישומו ניכר:

ב. נָפַל לְתוֹכָהּ שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים וְנִתְבַּקְּעוּ, אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶם, פְּסוּלִין. חִפּוּשִׁית, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ פּוֹסֶלֶת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כִּשְׁפוֹפֶרֶת. רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמְרִים, הַדִּירָה וְהַכְּנָה שֶׁבַּתְּבוּאָה, כְּשֵׁרִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם לֵחָה:

ברטנורה (ב) **ונתבקעו**. שנשתהו בתוך המים זמן מרובה עד שנתבקעו, או אפילו לא נתבקעו אלא שנשתנו מראה המים, פסולין: **חפושית**. תולעת שחורה: **בין כך ובין כך**.

בין נתבקעה בין לא נתבקעה: **מפני שהיא כשפופרת**. של קנה חלולה והמים נכנסים מצד זה ויוצאים מצד זה ומתערב עמהם הלחות שבקרבה: **דירה**. תולעת שבחטין: **כנה**. מין תולעת נמי הגדל בתבואה: **כשרים**. אפילו נתבקעו ואין כן הלכה:

ג. שָׁתָת מֵהֶן בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה, פְּסוּלִין. כָּל הָעוֹפוֹת פּוֹסְלִין, חוּץ מִן הַיּוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מוֹצֶצֶת. כָּל הַשְּׁרָצִים אֵינָם פּוֹסְלִין, חוּץ מִן הַחֲלָדָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַלֶּקֶת. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַף הַנָּחָשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקִיאָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף הָעַכְבָּר:

ברטנורה (ג) שתתה מהן בהמה או חיה פסולים. משום משקה שבפיהן החוזר, והמים והרוק שבפיהן מתערבים: **מוצצת**. ואין המשקה שבפיה חוזר למים: **מלקת**. לוקקת בלשונה ומתערב הרוק שבלשונה עם המים: **אף הנחש מפני שהיא מקיאה**. וכן הלכה. ואין הלכה כר' אליעזר:

ד. הַחוֹשֵׁב עַל מֵי חַטָּאת לִשְׁתּוֹת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, פָּסוּל. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כְּשֶׁשָּׁתָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים, בְּמַיִם שֶׁאֵינָם מְקֻדָּשִׁים. אֲבָל בְּמַיִם הַמְקֻדָּשִׁין, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כְּשֶׁשָּׁתָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כְּשֶׁשִּׁשְׁתָּה. וְאִם גִּרְגֵּר, כָּשֵׁר:

ברטנורה (ד) החושב על מי חטאת לשתות ר' אליעזר פוסל. דאפסלו להו במחשבה: **כשיטה**. החבית לשתות או ליקח ממנה מים לשתות. אבל במחשבה גרידא לא פסיל: **במים שאינן מקודשין**. שמלאן כדי ליתן בהן את האפר ועדיין לא נתן: **ר' אליעזר אומר כשיטה**. והכא לא פסיל להו במחשבה. דכיון דמים קדושים הן, אמלוכי ממליך וחוזר בו ממחשבתו, הלכך לא פסיל רבי אליעזר עד שיטה: **רבי יהושע אומר כשישתה**. מפני משקה שבפיו שחוזר ומתערב עם המים ופסיל להו: **ואם גרגר**. לשון גרגרת, כלומר שלא שתה כדרך השותים אלא שפך המים בגרונו: **כשר**. דליכא משקה פיו בחבית. והלכה כרבי יהושע בתרוייהו:

ה. מֵי חַטָּאת שֶׁנִּפְסְלוּ, לֹא יִגָּבְלֵם בְּטִיט, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂם תַּקָּלָה לַאֲחֵרִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בָּטְלוּ. פָּרָה שֶׁשָּׁתָת מֵי חַטָּאת, בְּשָׂרָהּ טָמֵא מֵעֵת לְעֵת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בָּטְלוּ בְּמֵעָיָהּ:

ברטנורה (ה) **שלא יעשם תקלה לאחרים**. שיגעו בטיט ויטמאו במי חטאת שבו: **רבי יהודה אומר בטלו בטיט**. ותו לא מטמאי מאחר שגבלן: **מעת לעת**. אם שחטה בתוך מעת לעת של שתייה. אבל שהתה טפי מהכי, נתעכלו במעיה: **רבי יהודה אומר בטלו במעיה**. ואפילו שחטה בתוך מעת לעת בשרה טהור. ואין הלכה כרבי יהודה בתרוייהו:

ו. מֵי חַטָּאת וְאֵפֶר חַטָּאת, לֹא יַעֲבִירֵם בְּנָהָר וּבִסְפִינָה, וְלֹא יִשְׁיטֵם עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְלֹא יַעֲמוֹד בְּצַד זֶה וְיִזְרְקֵם לְצַד זֶה. אֲבָל עוֹבֵר הוּא בַּמַּיִם עַד צַוָּארוֹ. עוֹבֵר הוּא הַטָּהוֹר לְחַטָּאת וּבְיָדָיו כְּלֵי רֵיקָם הַטָּהוֹר לְחַטָּאת, וּבְמַיִם שֶׁאֵינָם מְקֻדָּשִׁין:

ברטנורה (ו) **מי חטאת**. במקודשין איירי. אבל מים שאינן מקודשין שרי כדקתני סיפא: **אפר חטאת**. אפילו אפר עצמו בלא מים: **לא יעבירם בנהר ובספינה**. דגזור משום מעשה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה: **ולא ישיטם על פני המים**. דדמי לספינה. וכן לא יעמוד בצד זה של נהר ויזרקם לצד שני. דגם זה דמי קצת לספינה: **אבל עובר הוא**. ברגליו: **במים**. עם מי חטאת שבידו: **עובר הוא הטהור לחטאת**. בין בספינה בין שט על פני המים ואינו חושש. וכן נושא בידו או משיט על פני המים כלי שהוא טהור לתת בו מי חטאת כשהוא ריקם, או שיש בו מים שעדיין לא נתקדשו באפר פרה, שלא גזרו אלא על המים המקודשים ועל האפר בלבד. לא על האדם והכלים הטהורים [ומים שאינן מקודשין]:

ז. אֶפֶר כְּשֵׁר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּאֵפֶר מְקֻלֶּה, הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב לְטַמֵּא, וְאֵין מְקַדְּשִׁין בּוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מְקַדְּשִׁין בְּכֻלָּן:

ברטנורה (ז) **אפר כשר**. אפר פרה הכשר להזאה: **שנתערב באפר מקלה**. באפר כירה: **הולכים אחר הרוב לטמא**. אם רוב אפר פרה, מטמא. אם רוב אפר מקלה, ואינו מטמא: **ואין מקדשין בו**. ואפילו רוב אפר חטאת אין מקדשין בו, הואיל ונתערב בו אפר כירה ואפילו כל שהוא: **רבי אליעזר אומר מקדשין בכולן**. דסבר ר' אליעזר לא בעינן שיעורא בהזאה ואי אפשר דליתא פורתא מאפר חטאת. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ח. מֵי חַטָּאת שֶׁנִּפְסְלוּ, מְטַמְּאִין אֶת הַטָּהוֹר לִתְרוּמָה, בְּיָדָיו וּבְגוּפוֹ. וְאֶת הַטָּהוֹר לְחַטָּאת, לֹא בְיָדָיו וְלֹא בְגוּפוֹ. נִטְמְאוּ, מְטַמְּאִים אֶת הַטָּהוֹר לִתְרוּמָה בְּיָדָיו וּבְגוּפוֹ. וְאֶת הַטָּהוֹר לְחַטָּאת, בְּיָדָיו, אֲבָל לֹא בְגוּפוֹ:

ברטנורה (ח) **מי חטאת שנפסלו**. כגון שנשתנו מראיהן שלא מחמת עצמן וכיוצא בזה מן הדברים שפוסלים מי חטאת: **מטמאים את האדם הטהור לתרומה**. בין שנגע בהן בידיו בין שנגע בהן בגופו, דכמי חטאת כשרים חשיבי. וטומאה זו דרבנן היא, דמדאורייתא כיון שנפסלו פרחה מהן טומאתן החמורה. ומשום הכי תני מטמאין את האדם הטהור לתרומה. דמשמע דוקא לתרומה אבל לא לחולין: **ואת הטהור לחטאת לא בידיו**. כלומר אין מטמאין הטהור לחטאת בין נגע בהן בידיו בין נגע בהן בגופו, דכמי חטאת כשרים חשיבי, ונהי דהנושא מי חטאת שיש בהן כדי הזייה או נוגע בהן, טמא לכל מילי, לחטאת מיהא טהור: נטמאו, מטמאים את הטהור לתרומה. כמי חטאת כשרים. אבל את הטהור לחטאת מטמאים אותו אם נגע בידיו, דכיון דנטמאו לא גריעי משאר אוכלים ומשקים טמאים דמטמאים את הידים, וקיימא לן דבטהרת מי חטאת מי שנטמאו ידיו נטמא גופו:

ט. אֲפֶר כְּשֵׂר שֶׁנָּתְנוּ עַל גַּבֵּי הַמַּיִם שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְקַדֵּשׁ, מְטַמְּאִין אֶת הַטָּהוֹר לִתְרוּמָה, בְּיָדָיו וּבְגוּפוֹ. אֶת הַטָּהוֹר לְחַטָּאת, לֹא בְיָדָיו וְלֹא בְגוּפוֹ:

ברטנורה (ט) אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראויים לקדש. הוי דינא כדין מי חטאת שנפסלו: מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו. כדין כל שאר מי חטאת הכשרים. ואין מטמאים הטהור לחטאת, שאין מי חטאת מטמאין הנושאן והנוגע בהן אלא לשאר טומאות, לא לטהרת מי חטאת:

גמרא נדה דף י"ז ע"א

וּבוֹדְקִין מְטוֹתֵיהֶן בְּמִילָא פַּרְהֶבָא. מְסַיֵּיעַ לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל אֵין בּוֹדְקִין אֶת הַמִּטָּה אֶלָּא בְּפִקּוּלִין אוֹ בְצֶמֶר נָקִי וָרָךְ. אָמַר רַב הַיְינוּ דְּכִי הֲוָאי הָתָם בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת הֲווּ אָמְרֵי מָאן בָּעֵי פִּקּוּלֵי בְּנַהֲמָא וְלָא יְדַעְנָא מָאי קָאָמְרֵי. אָמַר רָבָא הַנֵּי שַׁחֲקֵי דְּכִיתְנָא מַעֲלֵי לְבָדִיקָה. אֵינִי וְהָא תָּנָא דְּבֵי מְנַשֶּׁה אֵין בּוֹדְקִין אֶת הַמִּטָּה לֹא בְּעֵד אָדוֹם וְלֹא בְּעֵד שָׁחוֹר וְלֹא בְּפִשְׁתָּן אֶלָּא בְּפִקּוּלִין אוֹ בְצֶמֶר נָקִי וָרָךְ. לֹא קַשְׁיָא הָא בְּכִיתְנָא. הָא בְּמָאנֵי דְּכִיתְנָא. וְאִי בָּעֵית אֵימָא הָא וְהָא בְּמָאנֵי דְּכִיתְנָא. הָא בְּחַדְתֵּי הָא בְּשַׁחֲקֵי:

רש"י **מילא פרהבא**. קוטו"ן מתוך שהוא לבן נראית בו טיפ' כחרדל לישנא אחרינא צמר נקי ורך: **פקולין**. קוטו"ן: **דכי הואי התם**. בא"י: בערבי שבתות זמן עונת פרושים ותלמידי חכמים מערב שבת לערב שבת: **שחקי דכיתנא**. בגדים בלויין של פשתן ולא בפשתן שאינו לבן ואין דם ניכר יפה אלא בעד לבן: **שחקים**. לבנים יותר מן החדשים:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

תָּאנָא בְּהָאי יוֹמָא דְאוֹרַיְיתָא מִתְעַטְּרָא בֵּיהּ מִתְעַטְּרָא בְּכֹלָּא בְּכָל אִינּוּן פְּקוּדִין בְּכָל אִינּוּן גְּוָונִין וְעוֹנְשִׁין בְּשַׁבְעִין עַנְפִּין דְּנָהוֹרָא דְּזַהֲרִין מִכָּל סִטְרָא וְסִטְרָא. מָאן חַמֵּי עָנְפִּין דְּנַפְקִין מִכָּל עַנְפָּא וְעָנְפָּא חֲמִשָּׁה קַיְימִין בְּגוֹ אִילָנָא כֻּלְּהוּ עָנְפִּין בְּהוּ אֲחִידָן. מָאן חַמֵּי אִינּוּן תַּרְעִין דְּמִתְפַּתְּחָן בְּכָל סְטַר וּסְטַר כֻּלְּהוּ מְזַדְּהֲרִין וְנָהֲרִין בְּהַהוּא נְהוֹרָא דְּנָפִיק וְלָא פָּסִיק קַל כְּרוּזָא נָפִיק אִתְעָרוּ קַדִּישֵׁי עֶלְיוֹנִין אִתְעָרוּ עַמָּא קַדִּישָׁא דְּאִתְבַּחָרוּ לְעֵילָא וְתַתָּא. אִתְעָרוּ חֶדְוָותָא לְקַדְמוּת מָארֵיכוֹן. אִתְעָרוּ בְּחֶדְוָותָא שְׁלֵימָתָא. אִזְדַּמְנוּ בְּתַלְתָּא חֶדְוָון דִּתְלַת אֲבָהָן אִזְדַּמְנוּ לְקַדְמוּת מְהֵימְנוּתָא דְּחֶדְוָה דְּכָל חֶדְוָותָא. זַכָּאָה חוּלְקֵיכוֹן יִשְׂרָאֵל קַדִּישִׁין בְּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי דָּא הוּא יְרוּתָא לְכוֹן מִכָּל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְעַל דָּא כְּתִיב בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

תרגום הזוהר לָמַדְנוּ, בַּיּוֹם הַזֶּה, שֶׁל שַׁבָּת, הַתּוֹרָה מִתְעַטֶּרֶת בּוֹ, מִתְעַטֶּרֶת בַּכֹּל, בְּכָל אֵלּוּ הַמִּצְוֹת, בְּכָל אֵלּוּ הַגְּזֵרוֹת וְהָעוֹנָשִׁין, בְּשִׁבְעִים עֲנָפִים שֶׁל אוֹר הַמֵּאִיר בְּכָל צַד וְצַד, מִי רָאָה הָעֲנָפִים הַיּוֹצְאִים מִכָּל עָנָף וַעֲנָף שֶׁל שִׁבְעִים הָעֲנָפִים. חֲמִשָּׁה עוֹמְדִים בְּתוֹךְ הָאִילָן, כָּל הַפָּנִים נֶאֱחָזִים בָּהֶם. מִי רָאָה אֵלּוּ הַשְּׁעָרִים הַנִּפְתָּחִים בְּכָל צַד וְצַד מֵהֶם, כֻּלָּם מְזַדְּהֲרִים

וּמְאִירִים בָּאוֹר הַהוּא הַיּוֹצֵא וְאֵינוֹ נִפְסָק. קוֹל כָּרוֹז יוֹצֵא, הִתְעוֹרְרוּ קְדוֹשִׁים הָעֶלְיוֹנִים, הִתְעוֹרְרוּ עַם קָדוֹשׁ הַנִּבְחָר לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, עוֹרְרוּ שִׂמְחָה לִפְנֵי אֲדוֹנֵיכֶם, הִתְעוֹרְרוּ בְּשִׂמְחָה שְׁלֵמָה, הִזְדַּמְּנוּ בְּשָׁלֹשׁ שִׂמְחוֹת שֶׁל שִׁלְשָׁה אָבוֹת, דְּהַיְנוּ שָׁלֹשׁ סְעֻדוֹת, הִזְדַּמְּנוּ לְקַרַאת הָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא שִׂמְחַת הַשִּׂמְחוֹת. אַשְׁרֵי חֶלְקְכֶם יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. זוֹ הִיא הַיְרוּשָׁה שֶׁלָּכֶם, יוֹתֵר מִכָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְעַל זֶה כָּתוּב, בֵּיני וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פ"ו

א. אוֹמֵר יִשְׂרָאֵל לְנָכְרִי בְּשַׁבָּת לַעֲלוֹת בְּאֵילָן אוֹ לְשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם כְּדֵי לְהָבִיא לוֹ שׁוֹפָר אוֹ סַכִּין לְמִילָה. אוֹ מֵבִיא לוֹ מֵחָצֵר לֶחָצֵר שֶׁאֵין עֵירוּב בֵּינֵיהֶן. מַיִם חַמִּין לְהַרְחִיץ בָּהֶם קָטָן וּמִצְטַעֵר. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה: **ב**. הַלּוֹקֵחַ בַּיִת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִן הַנָּכְרִי מֻתָּר לוֹ לוֹמַר לְנָכְרִי לִכְתּוֹב לוֹ שְׁטָר בְּשַׁבָּת שֶׁאֲמִירָה לְנָכְרִי בְּשַׁבָּת אֲסוּרָה מִדִּבְרֵיהֶם. וּמְשׁוּם יִשּׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא גָּזְרוּ בְּדָבָר זֶה. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ בַּיִת מֵהֶם בְּסוּרְיָא. שֶׁסּוּרְיָא כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לַדָּבָר זֶה:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כָּל הַכּוֹעֵס אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא חָכְמָתוֹ מִסְתַּלֶּקֶת מִמֶּנּוּ וכו'. מְנָלָן מִמֹּשֶׁה וֶאֱלִישָׁע וכו'. וְאָמַר לֵיהּ אֱלָיְהוּ זְכֹרוֹנוֹ לִבְרָכָה לְרַב יְהוּדָה לֹא תִּרְתַּח וְלֹא תֶּחֱטָא. וּבְזוֹהַר פָּרָשַׁת תְּצַוֶּה אִי בַּר נַשׁ כָּעִיס עַקַר מִינֵיהּ נִשְׁמָתֵהּ עִלָּאָה קַדִּישָׁא לְמִשְׁרֵי בַּאֲתָרָא סְטָרָא אַחֲרָא. וְדָא אִיהוּ בַּר נַשׁ דְּמָרִיד בְּמָרֵיהּ. וְאָסוּר לְאִתְקָרְבָא בַּהֲדֵיהּ. וְדָא אִיהוּ טוֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ וכו'. דְּטָרִיף נַפְשֵׁיהּ וְאַשְׁרֵי בְּאַתְרֵהּ אֵל זָר וכו'. כִּי בַּמֶּה נֶחְשָׁב הוּא עֲבוֹדָה זָרָה אִיקְרֵי וּמָאן דְּמִשְׁתָּעֵי עִמֵּיהּ כְּאִלּוּ אִתְחַבַּר לַעֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ דַּעֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ שַׁרְיָא בְּגַוֵּיהּ וְאָסוּר לְאִסְתַּכְּלָא בְּאַנְפּוֹי. וַעֲלֵיהּ כְּתִיב (ויקרא י"ט) אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים וְעַל דָּא כְּתִיב (שמות ל"ד) אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ. וְכָל מְסָאֲבִין אִתְדַּכְיָין בַּר מֵהָאי. בְּגִין דְּמִסְאִיב גּוּפָא מִגַּוֵּיהּ וּמִבָּר וְנַפְשָׁא כֻּלָּא מְסָאִיב וַאֲפִלּוּ כַּד אָתֵי בַּר נַשׁ וְעָקַר לְהַהוּא זַר מִגַּוֵּיהּ מִכָּל וְכָל לְעָלְמִין וּלְבָתַר אִשְׁתַּדַּל לְאִתְקַדְּשָׁא וּלְאַמְשָׁכָא הַהִיא קְדוּשָׁה דְּנִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא עָלֵיהּ. כְּדֵין וּלְוַאי דְּאִתְקַדַּשׁ דְּכִיוֹן דַּעֲרַקְת מִינֵיהּ זִמְנָא חָדָא כַּמָּה יַעֲבִיד בַּר נַשׁ עַד דְּתִיתוּב לְאַתְרָאהּ:

פרשת תצוה

תצוה יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(כ) וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:
וְאַתְּ תְּפַקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְבוּן לָךְ מִשְׁחָא זֵיתָא דַכְיָא כְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינַיָּא תְּדִירָא:

רש"י ואתה תצוה' זך. בלי שמרים, כמו ששנינו במנחות (פו א) מגרגרו בראש הזית וכו' : כתית. הזיתים היה כותש במכתשת, ואינו טוחנן בריחים, כדי שלא יהו בו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה מכניסן לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר כתית למאור, ולא כתית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה: תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר (במדבר כח ו) עולת תמיד, ואינה אלא מיום ליום. וכן במנחת חבתין נאמר (ויקרא ו יג) תמיד, ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב. אבל תמיד האמור בלחם הפנים משבת לשבת הוא:

(כא) בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא מִבָּרָא לְפָרֻכְתָּא דְעַל סַהֲדוּתָא יְסַדַּר יָתֵהּ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי מֵרַמְשָׁא עַד צַפְרָא קֳדָם יְיָ קְיָם עָלַם לְדָרֵיהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:וְ

רש"י מערב עד בקר. תן לה מדתה שתהא דולקת מערב עד בקר, ושערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין בכך כלום:

כח (א) וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ אֶת אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאֶת בָּנָיו אִתּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ לִי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן: אַתְּ קָרֵב לְוָתָךְ יָת אַהֲרֹן אָחוּךְ וְיָת בְּנוֹהִי עִמֵּהּ מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן:

רש"י ואתה הקרב אליך. לאחר שתגמר מלאכת המשכן:

(ב) וְעָשִׂיתָ בִגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: וְתַעְבֵּד לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן אָחוּךְ לִיקָר וּלְתֻשְׁבְּחָן: (ג) וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה וְעָשׂוּ אֶת בִּגְדֵי אַהֲרֹן לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ לִי: וְאַתְּ תְּמַלֵּל עִם כָּל חַכִּימֵי לִבָּא דְאַשְׁלֵמִית עִמֵּהּ רוּחַ חָכְמְתָא וְיַעְבְּדוּן יָת לְבוּשֵׁי אַהֲרֹן לְקַדָּשׁוּתֵהּ לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי:

רש"י לקדשו לכהנו לי. לקדשו להכניסו בכהנה על ידי הבגדים שיהא כהן לי, ולשון כהנה שרות הוא, שוריינטריא"ה בלעז :

(ד) וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאֵפוֹד וּמְעִיל וּכְתֹנֶת תַּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט וְעָשׂוּ בִגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ לִי: וְאִלֵּין לְבוּשַׁיָא דִי יַעְבְּדוּן חוּשְׁנָא וְאֵפוֹדָא וּמְעִילָא וְכִתוּנָא מְרַמְצָא מִצְנֶפְתָּא וְהֶמְיָנָא וַיַעְבְּדוּן לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן אָחוּךְ וְלִבְנוֹהִי לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי:

רש"י חשן. תכשיט כנגד הלב: ואפוד. לא שמעתי ולא מצאתי בברייתא פרוש תבניתו, ולבי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו, רחבו כרוחב גב איש, כמין סינר שקורין פורציינ"ט בלעז שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים, כך מעשהו מלמטה, שנאמר (שמואל ב ו יד) ודוד חגור אפוד בד, למדנו שהאפוד חגורה היא. ואי אפשר לומר שאין בו אלא חגורה לבדה, שהרי נאמר (ויקרא ח ז) ויתן עליו את האפוד, ואחר כך ויחגור אותו בחשב האפוד, ותרגם אנקלוס בהמין אפודא, למדנו שהחשב הוא החגור, והאפוד שם תכשיט לבדו. ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד, שהרי נאמר (פסוק כז) שתי כתפות האפוד, למדנו שהאפוד שם לבד, והכתפות שם לבד, והחשב שם לבד. לכך אני אומר שעל שם הסינר של מטה קרוי אפוד, על שם שאופדו ומקשטו בו, כמו שנאמר (ויקרא ח ז) ויאפוד לו בו, והחשב הוא החגור של מעלה המנו, והכתפות קבועות בו. ועוד אומר לי לבי, שיש ראיה שהוא מין לבוש, שתרגם יונתן (שמואל ב' ו יד) ודוד חגור אפוד בד, כרדוט דבוץ. ותרגם כמו כן מעילים, כרדוטין, במעשה תמר אחות אבשלום (שמואל ב יג יח) כי כן תלבשנה בנות המלך הבתולות מעילים: ומעיל. הוא כמין חלוק, וכן הכתנת, אלא שהכתונת סמוך לבשרו ומעיל קרוי חלוק עליון: תשבץ. עשויין משבצות לנוי, והמשבצות הן כמין גמות העשויות בתכשיטי זהב למושב קביעות אבנים טובות ומרגליות, כמו שנאמר באבני האפוד (פסוק יא) מסבות משבצות זהב, ובלעז קוראין אותו קשטונ"ש : מצנפת. כמין כפת כובע שקורין קויפ"א בלעז , שהרי במקום אחר קורא להם (לט כח) מגבעות, ומתרגמנן קובעיא: ואבנט. היא חגורה על הכתנת, והאפוד חגורה על המעיל, כמו שמצינו בסדר לבישתן (ויקרא ח ז) ויתן עליו את הכתנת ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד: בגדי קדש. מתרומה המקדשת לשמי יעשו אותם:

נביאים - יחזקאל - פרק מג

(י) אַתָּה בֶן אָדָם הַגֶּד אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמָדְדוּ אֶת תָּכְנִית: אַתְּ בַּר אָדָם חֲוִי יָת בֵּית יִשְׂרָאֵל יָת בֵּיתָא וְיִתְכְּנָעוּן מֵחוֹבֵיהוֹן וְיִמְשְׁחוּן יָת טָקוֹסֵיהּ:

רש"י **אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם** . בהראותי למו חסדי שאיני מואסם בעונם , מצאתי . ומדדו את תכנית . ומדדו על ידיך שאתה מורה את תוכן חשבון הבנין :

(יא) וְאִם נִכְלְמוּ מִכֹּל אֲשֶׁר עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו וְכָל צוּרֹתָו וְאֵת כָּל חֻקֹּתָיו וְכָל (צורתי) צוּרֹתָיו וְכָל (תורתו) תּוֹרֹתָיו הוֹדַע אוֹתָם וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם וְיִשְׁמְרוּ אֶת כָּל צוּרָתוֹ וְאֶת כָּל חֻקֹּתָיו וְעָשׂוּ אוֹתָם: וְאִם יִתְכַּנָּעוּן מִכֹּל דַּעֲבַדוּ בְּמֵיחֲזֵיהוֹן צוּרַת בַּיְתָא וְטִיקוּסֵיהּ וּמְפַקָּנוֹהִי וּמַעֲלָנוֹהִי וְכָל צוּרָתֵיהּ וְיָת כָּל גְּזִירָתֵיהּ וְכָל צוּרָתֵיהּ וְכָל דַּחֲזֵי לֵיהּ הוֹדַע יָתְהוֹן וּכְתוֹב לְעֵינֵיהוֹן וְיִטְרוּן יָת כָּל צוּרָתֵיהּ וְיָת כָּל גְּזִירָתֵיהּ וְיַעֲבְדוּן יָתְהוֹן:

רש"י **ואם נכלמו** . שיתביישו ויכבשו פניהם מכל אשר עשו אז הודע אותם את מה שאני עתיד לעשות להם : **צורת הבית** . וגבול הבנין היאך הוא מלפניו ועד אחריו סדורים לארבע רוחותיו : **ותכונתו** . חשבון תאיו ולשכותיו : **וכל צורותיו** : כרובים ותמורי' ואילי' ואילמים , מצאתי : **וכל צורותיו** . בתרא לא פורש : **וישמרו** . ילמדו ענייני המדות מפיך שידעו לעשותם לעת קץ , מצאתי , ראויה היתה ביאה שנייה של עזרא כביאה ראשונה של יהושע לבא בזרוע ובנס כדדרשינן עד יעבור ובנין זה מאז היה ראוי להם כשעלו מן הגולה לגאולת עולם אלא שגרם החטא שלא היתה תשובתם הוגנת על מנת שלא לחטוא ויצאו ברשות כורש ובנו לעצמן ויש אומרים בבבל נכשלו בנכריות :

(יב) זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת עַל רֹאשׁ הָהָר כָּל גְּבֻלוֹ סָבִיב סָבִיב קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִנֵּה זֹאת תּוֹרַת הַבָּיִת: דָּא אוֹרַיְתָא דְּבַיְתָא עַל רֵישׁ טוּרָא כָּל תְּחוּמֵיהּ סְחוֹר סְחוֹר קוֹדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא הָא דָּא אוֹרַיְתָא דְּבַיְתָא: (יג) וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בָּאַמּוֹת אַמָּה אַמָּה וְטֹפַח וְחֵיק הָאַמָּה וְאַמָּה רֹחַב וּגְבוּלָהּ אֶל שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גַּב הַמִּזְבֵּחַ: וְאִלֵּין מְשָׁחַת מַדְבְּחָא בְּאַמַּיָּא בְּאַמְתָא דְּהִיא אַמָּה וּפִשְׁכָּהּ וְתַשְׁוִיתָא אַמְתָא וְאַמְתָא פּוּתְיָא וְגַדְנָפָא מַקַּף לַהּ עַל סְפָתֵיהּ סְחוֹר סְחוֹר זֵירְתָא חָדָא וְדֵין טִקּוּס מַדְבְּחָא:

רש"י **ואלה מדות המזבח** . שמפרש למטה ארבע עשרה אורך בארבע עשרה רחב : **באמות אמה אמה וטופח** . באמה בת ששה שהיא אמה וטופח באמה בת חמשה : **וחיק האמה** . אבל היסוד שלא נמדד באמה של חול שהיא בת ה' חיק לשון חיקויו קביעות והיא היסוד האמה אמת חול ולא אמה וטופח שהיא אמה בת ששה וכן שנינו במנחות שהיסוד והסובב והקרנות נמדדין באמה בת חמשה : **וחיק האמה** . זה היסוד : **ואמה רוחב** . זה הסובב : **וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד** . אלו הקרנות זרת אחד מאמצעיתו מדדו זרת לכל רוח הרי אמה על אמה : **וזה גב המזבח** . ובאמה זו היה נמדד גב מזבח הזהב אמה ארכו ואמה רחבו רבוע כך מפורש בעירובין ובמנחות (דף צד) מפורש יותר לפי

החשבון חיק האמה בגובהה עלה אמה ואמה רחב כנסה כניסת הסובב אמה בת חמשה אבל עלייתו ששנינו עלה ה' וכנס אמה אינו באמה בת חמשה . וגבולה אל שפתה . הקרנות בין לרחבן בין לגבהן באמה בת חמשה :

(יד) וּמֵחֵיק הָאָרֶץ עַד הָעֲזָרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתַּיִם אַמּוֹת וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת וּמֵהָעֲזָרָה הַקְּטַנָּה עַד הָעֲזָרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאַמָּה: וּמִתְשַׁוִּית אַרְעָא עַד מְסָמְתָא אַרְעִיתָא תַּרְתֵּין אַמִּין וּפוּתְיָא אַמְתָא חָדָא וּמִמַּסְמְתָא זְעִירְתָא עַד מְסָמְתָא רַבְּתָא אַרְבַּע אַמִּין וּפוּתְיָא אַמְתָא:

רש"י **ומחיק הארץ** . מן היסוד מקרקע הארץ : **עד העזרה התחתונה** . עד גב מלבן הראשון : **שתים אמות** . ולא היה כן בבית עולמים ששם שנינו מביא מלבן של ל"ב על ל"ב וגובהו אמה וכאן גובהו שתים : **ורחב אמה אחת** . כשהניח מלבן השני עליו היה מלבן השני שלשים על שלשים נמצא כניסה לו סביב סביב רחב אמה והוא היסוד הרי עלה שתים וכנס אמה והוא היסוד י"ת עזרה מסמתא לשון רצפה שהיה ממלא את המלבן חלוקי אבנים מזפת וסיד וקוניא וממחה ושופך ומחליקו למעלה והרי הוא כמין רצפה : **ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה ארבע אמות** . מגג מלבן התחתון עד גג מלבן שעליו ארבע אמות גובה : **ורחב האמה** . הוא כניסת הסובב עלה ארבעה וכנס אמה זהו סובב והתחתון קורא קטנה לפי שאין גובהו אלא שתי' והעליון גובהו ארבע :

(טו) וְהַהַרְאֵל אַרְבַּע אַמּוֹת (ומהאראיל) וּמֵהָאֲרִיאֵל וּלְמַעְלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע: וּמַדְבְּחָא אַרְבַּע אַמִּין מִמַּדְבְּחָא וּלְעֵילָא קַרְנָתָא אַרְבַּע:

רש"י **וההראל** . הוא גובה גג המזבח מן הסובב ולמעלה ובבית עולמים לא היה אלא שלש וי"ת אף הוא ומדבח' ארבע אמין :

כתובים - משלי - פרק יז

(כב) לֵב שָׂמֵחַ יֵיטַב גֵּהָה וְרוּחַ נְכֵאָה תְיַבֶּשׁ גָּרֶם: לִבָּא חָדְיָא מַשְׁפִּיר גּוּפָא וְרוּחָא רְכִיכְתָּא מְיַבְּשָׁא גַּרְמָא:

רש"י **לב שמח ייטיב גהה** . כשהאדם שמח בחלקו פניו מאירין :

(כג) שֹׁחַד מֵחֵיק רָשָׁע יִקַּח לְהַטּוֹת אָרְחוֹת מִשְׁפָּט: שׁוּחָדָא מִן עוּבָא יְסַב רַשִׁיעָא לְמִצְלֵי אָרְחָא דְדִינָא:

רש"י **שוחד מחק רשע יקח** . הקב"ה מקבל דברי הכנעה ופיוס מחק הרשעי' כלומר בסתר בינו לבינם : **להטות ארחות משפט** . להפוך דינו מרעה לטובה :

(כד) אֶת פְּנֵי מֵבִין חָכְמָה וְעֵינֵי כְסִיל בִּקְצֵה אָרֶץ: אַפּוֹי דְסוּכְלְתָנָא חָדְיָן בְּחָכְמְתָא וְעַיְנוֹי דְסַכְלָא בְּעוּמְקָא דְאַרְעָא:

רש"י **את פני מבין חכמה** . החכמה לפני מבין הוא : **ועיני כסיל בקצה ארץ** . לומר אין החכמה מצויה לפני כי רחוקה היא ממני איך אוכל לשנות סדר נזיקין שהוא ל' פרקים מסכת כלים ל' פרקים מסכת שבת כ"ד פרקים , אבל לחכם הוא דבר קל היום שונה שני פרקים ומחר שנים ואומר כך עשו אותן שהיו לפני מעולם :

(כה) כַּעַס לְאָבִיו בֵּן כְּסִיל וּמֶמֶר לְיוֹלַדְתּוֹ: בְּרָא סַכְלָא מַכְבִּיד אֲבוּי וּמְמַרְמִיר לְאִמֵּיהּ:

רש"י **כעס לאביו בן כסיל** . כגון ירבעם כעס הוא להקב"ה : **וממר ליולדתו** . לכנסת ישראל שהחטיא אותם :

(כו) גַּם עָנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב לְהַכּוֹת נְדִיבִים עַל יֹשֶׁר: לְמַתְּדָּ לְצַדִּיקָא לָא שַׁפִּיר אַף לָא לְמִמְחֵי צַדִּיקַיָּא דְּאָמְרִין תְּרִיצוּתָא:

רש"י **גם ענוש לצדיק לא טוב** . לא אמר הקב"ה למחות שם ישראל מעל הארץ כי לא טוב בעיניו לענוש כולם : **להכות נדיבים על יושר** . להכות הטובים שבהם שהיו נדיבים עלי יושר שנאמר והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל (מלכים א יט) : **נדיבים על יושר** . דוגמת האמור במקום אחר ונדיב נדיבות יעץ והוא על נדיבות יקום (ישעיה לב) נמצא נדיב על נדיבות :

(כז) חוֹשֵׂךְ אֲמָרָיו יוֹדֵעַ דַּעַת (וקר) יְקַר רוּחַ אִישׁ תְּבוּנָה: דְּחָשַׁךְ מִלּוֹי יַדַּיעַ יְדִיעָתָא וְדָמְכִיבָא רוּחֵיהּ גַּבְרָא דְּמִתְבַּיִּן:

רש"י **חושך אמריו** . מי שהוא יודע דעת אינו מרבה בדברים : **יקר רוח** . מונע דברים איש תבונה :

משנה דמאי פרק ג

א. מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי, וְאֶת הָאַכְסַנְיָא דְּמַאי. רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה מַאֲכִיל אֶת פּוֹעֲלָיו דְּמַאי. גַּבָּאֵי צְדָקָה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, נוֹתְנִין אֶת הַמְעֻשָּׂר לְשֶׁאֵינוֹ מְעַשֵּׂר, וְאֶת שֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר לַמְעַשֵּׂר. נִמְצְאוּ כָל הָאָדָם אוֹכְלִין מְתֻקָּן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, גּוֹבִין סְתָם וּמְחַלְּקִין סְתָם, וְהָרוֹצֶה לְתַקֵּן יְתַקֵּן:

ברטנורה (א) **מאכילין את העניים דמאי**. אפילו הן חברים, וצריך להודיען, והרוצה לעשרן יעשרן: **ואת האכסניא**. חיל של מלך ישראל העובר ממקום למקום ומוטל על בני המקום לפרנסם מאכילין אותם דמאי, בזמן שהיא עוברת, אבל אם לנו שם בלילה חייבין לתקן: רבן גמליאל היה מאכיל את פועליו דמאי. עניים היו. ואין הלכה כרבן גמליאל, דכיון דחייב במזונותיהן, נמצא פורע את חובו בדמאי: **ואת שאינו מעושר למעשר**. ונותנין לו ביותר מכדי מעשרותיו ונמצאו כל האדם אוכלים מתוקן. ובית שמאי לטעמייהו דאמרי אין מאכילין את העניים דמאי: **והרוצה לתקן יתקן**. שלא הותר הדמאי לעניים אלא כשאוכלין אכילה אחת אצל בעל הבית, אבל הפירות שבאו לידם חייבים הם לעשרן

דמאי, דיקא נמי דקתני מאכילין את העניים דמאי ולא תני העניים אוכלין דמאי, כך כתב הרמב"ם:

ב. הָרוֹצֶה לַחֲזֹם עָלָיו יָרָק לְהָקֵל מִמַּשָּׂאוֹ, לֹא יַשְׁלִיךְ עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. הַלּוֹקֵחַ יָרָק מִן הַשּׁוּק וְנִמְלַךְ לְהַחֲזִיר, לֹא יַחֲזִיר עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר, שֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר אֶלָּא מִנְיָן. הָיָה עוֹמֵד וְלוֹקֵחַ וְרָאָה טֹעַן אַחֵר יָפֶה מִמֶּנּוּ, מֻתָּר לְהַחֲזִיר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ:

ברטנורה (ב) **לחזום**. לכרות ולחתך ואין לו דומה במשנה: **להקל ממשאו**. שלא יכבד עליו: **לא ישליך עד שיעשר**. שמא ימצאם עם הארץ ויאכל אותם כשאינם מתוקנים, ונמצא נותן מכשול. והני מילי בירק הנאגד דאי בשלא נאגד אכתי לא אתחייב במעשר: **הלוקח ירק מן השוק**. ונטל אגודות ירק בידו ששומתן ידועה כך וכך אגודות בפרוטה, ולאחר שנטלן נמלך עליהן להחזירן למוכר: **לא יחזיר עד שיעשר**. ויתן לו דמי המעשר שהוא מפריש, דמכי אגבהינהו נעשו שלו ונתחייב עליהן לעשרן: **שאינו מחוסר אלא מנין**. האי מעושר הוי פירושא מחוסר, כלומר, כבר קנה אותם בהגבהה ולא היה מחוסר אלא למנותן, שכבר היה ידוע כך וכך אגודות בפרוטה: **היה עומד ולוקח**. ולא נטלם בידו ולא הגביהם: **טוען אחר**. משאוי אחר של ירקות:

ג. הַמּוֹצֵא פֵּרוֹת בַּדֶּרֶךְ וּנְטָלָן לְאָכְלָן, וְנִמְלַךְ לְהַצְנִיעַ, לֹא יַצְנִיעַ עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. וְאִם מִתְּחִלָּה נְטָלָן בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יֹאבְדוּ, פָּטוּר. כָּל דָּבָר שֶׁאֵין אָדָם רַשַּׁאי לְמָכְרוֹ דְּמַאי, לֹא יִשְׁלַח לַחֲבֵרוֹ דְּמַאי. רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר בַּוַּדַּאי, וּבִלְבַד שֶׁיּוֹדִיעֶנּוּ:

ברטנורה (ג) **לא יצניע עד שיעשר**. דאסור להוציא מידו דבר שאינו מתוקן: **שלא יאבדו**. ולא נתכוין לזכות בהן: **שאין אדם רשאי למכרו דמאי**. כגון במדה דקה דאמרינן בפרקין דלעיל: **לא ישלח לחבירו דמאי**. בדקה, אבל שולח לו בגסה כיון שרשאי למוכרו בגסה: **רבי יוסי מתיר בודאי**. לשלוח לחברו ודאי אפילו בדקה: **ובלבד שיודיענו**. ומודה ר' יוסי שבדמאי אסור בדקה. ואין הלכה כר' יוסי:

ד. הַמּוֹלִיךְ חִטִּים לְטוֹחֵן כּוּתִי אוֹ לְטוֹחֵן עַם הָאָרֶץ, בְּחֶזְקָתָן לַמַּעֲשְׂרוֹת וְלַשְּׁבִיעִית. לְטוֹחֵן נָכְרִי, דְּמַאי. הַמַּפְקִיד פֵּרוֹתָיו אֵצֶל הַכּוּתִי אוֹ אֵצֶל עַם הָאָרֶץ, בְּחֶזְקָתָן לַמַּעֲשְׂרוֹת וְלַשְּׁבִיעִית. אֵצֶל הַנָּכְרִי, כְּפֵרוֹתָיו. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, דְּמַאי:

ברטנורה (ד) **לטוחן כותי**. לכותי שטוחן התבואה: **הרי הן בחזקתן**. דלא חשידי שמא החליפו אלו המתוקנים, באחרים שאינן מתוקנין: **לטוחן נכרי דמאי**. דנכרי חשוד להחליף. ולבתר דאשכחו יונה בראש הר גריזים לכותים שהיו עובדים אותה, כותי הרי הוא כנכרי: **אצל הנכרי כפירותיו**. ופירות של נכרי פטורים מן המעשר, ורישא מפני שדרך בני אדם להוליך קופות רבות של חטים ולהניחן אצל הטוחן, חיישינן שמא

נתחלפה קופה זו בקופות אחרות של ישראל שהן דמאי, אבל פירות ליכא למימר שמא החליפן בפירות של ישראל, אלא שמא החליפן הנכרי בפירותיו, לפיכך הרי הן כפירותיו של נכרי. ורבי שמעון סבר דאף בפירות חיישינן שמא נתחלפו בבית הנכרי בפירות של ישראל אחר, שכשם שישראל זה הפקיד פירותיו ביד הנכרי, כך יש לחוש שמא ישראל אחר מן החשודים על המעשרות, הפקיד גם כן בידו, ונתחלפו אלו באלו. ואין הלכה כרבי שמעון:

ה. הַנּוֹתֵן לְפִקָּדוֹן, מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁהוּא נוֹתֵן לוֹ, וְאֶת שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּדָה לַחֲלֹף. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אֵין אָנוּ אַחֲרֵאִין לְרַמָּאִין, אֵינוֹ מְעַשֵּׂר אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנּוּ בִּלְבָד:

ברטנורה (ה) **לפונדקית**. שומרת הפונדק, והולכי דרכים מתאכסנים אצלה: **מעשר את שהוא נותן לה**. דאין חבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן: **ואת שהוא נוטל ממנה**. דאף על גב דעם הארץ אינו חשוד להחליף כדאמרן לעיל, הפונדקית חשודה להחליף שהיא מתכוונת לטובה ונותנת משלה שהוא יותר יפה לחבר, ואומרת בלבה ראוי שאכיל משלי שהוא חם ויפה לחבר, ואני אטול את שלו הקר והגרוע: **אין אנו אחראין לרמאים**. כלומר, אין אחריות הרמאים עלינו לשומרם שלא יאכלו דבר שאינו מעושר לפיכך אינו מעשר מה שהוא נותן לה, ואם תקחנו הפונדקית לעצמה ותאכלנו כשאינו מתוקן אין לחבר מזה כלום, ואינו מעשר אלא מה שהוא נוטל בלבד, ור' יוסי סבר, דלגזול היא מתכוונת, ואין הלכה כר' יוסי:

ו. הַנּוֹתֵן לַחֲמוֹתוֹ, מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהּ, וְאֶת שֶׁהוּא נוֹטֵל מִמֶּנָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲשׁוּדָה לַחֲלֹף אֶת הַמִּתְקַלְקֵל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, רוֹצָה הִיא בְּתַקָּנַת בִּתָּהּ וּבוֹשָׁה מֵחֲתָנָהּ. מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה בְּנוֹתֵן לַחֲמוֹתוֹ שְׁבִיעִית, שֶׁאֵינָהּ חֲשׁוּדָה (לְהַחֲלִיף) לְהַאֲכִיל אֶת בִּתָּהּ שְׁבִיעִית:

ברטנורה (ו) **המתקלקל**. פת או תבשיל שנתקלקל: **אמר רבי יהודה**. בירושלמי מפרש דקמייתא נמי מלתיה דרבי יהודה היא והכי קאמר מפני שהיא חשודה להחליף את המתקלקל דברי רבי יהודה, שרבי יהודה אומר רוצה היא בתקנת בתה וכו': **בנותן לחמותו שביעית**. בנותן לה לאפות ולבשל בשנה השביעית: שאינה חשודה להאכיל את בתה שביעית. דחמירא להו שביעית ואפילו אם יתקלקל לא תחליפנו בפירות שביעית. והלכה כרבי יהודה:

גמרא ברכות דף י"ב ע"א

אָמַר רַבָּה בַּר חִינְנָא סָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב כָּל מִי שֶׁלֹּא אָמַר אֱמֶת וְיַצִּיב שַׁחֲרִית וֶאֱמֶת וֶאֱמוּנָה עַרְבִית לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים צ"ב) לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת וְאָמַר

רַבָּה בַר חִינְנָא מְשַׁמֵּיהּ דְּרַב הַמְתַפֵּלֵל כְּשֶׁהוּא כוֹרֵעַ כּוֹרֵעַ בְּבָרוּךְ וּכְשֶׁהוּא זוֹקֵף זוֹקֵף בַּשֵּׁם אָמַר שְׁמוּאֵל מָאי טַעְמָא דְּרַב דִּכְתִיב (שם קמ"ו) ה' זוֹקֵף כְּפוּפִים. מְתִיבֵי (מלאכי ב') וּמִפְּנֵי שְׁמִי נֶחָת הוּא מִי כְתִיב בִּשְׁמִי מִפְּנֵי שְׁמִי כְּתִיב. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְחַיָּיא בַּר רַב. בַּר אוּרְיָאן תָּא וְאֵימָא לָךְ מִילְתָא מְעַלְיָיתָא דַּאֲמַר אֲבוּךְ דְּהָכִי אָמַר אֲבוּךְ כְּשֶׁהוּא כוֹרֵעַ כּוֹרֵעַ בְּבָרוּךְ וּכְשֶׁהוּא זוֹקֵף זוֹקֵף בַּשֵּׁם. רַב שֵׁשֶׁת כִּי כָּרַע כָּרַע כְּחִזְרָא. כִּי קָא זָקִיף זָקִיף כְּחִוְיָא. וְאָמַר רַבָּה בַּר חִינְנָא סָבָא מְשַׁמֵּיהּ דְּרַב כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ אָדָם מִתְפַּלֵּל הָאֵל הַקָּדוֹשׁ. מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט. חוּץ מֵעֲשָׂרָה יָמִים שֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁמִּתְפַּלֵּל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ וְהַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט. וְרִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר אֲפִלּוּ אָמַר הָאֵל הַקָּדוֹשׁ יָצָא שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ה') וַיִּגְבַּהּ ה' צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בִּצְדָקָה אֵימָתַי וַיִּגְבַּהּ ה' צְבָאוֹת בַּמִּשְׁפָּט אֵלּוּ עֲשָׂרָה יָמִים שֶׁמֵּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד יוֹם הַכִּפּוּרִים וְקָאָמַר הָאֵל הַקָּדוֹשׁ. מָאי הֲוָה עֲלָהּ. אָמַר רַב יוֹסֵף הָאֵל הַקָּדוֹשׁ וּמֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט. רַבָּה אָמַר הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ וְהַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט וְהִלְכְתָא כְּרַבָּה:

רש"י **כל מי שלא אמר**. ברכת אמת ויציב כמו שתקנוה וכן אמת ואמונה בערבית לא יצא: **שנאמר להגיד בבקר חסדך**. וברכת אמת ויציב כולה על חסד שעשה עם אבותינו הוא שהוציאם ממצרים ובקע להם הים והעבירם. וברכת אמת ואמונה מדבר בה אף על העתידות שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד עריצים לשום נפשנו בחיים ולהדריכנו על במות אויבינו כל אלה הנסים התדירים תמיד: **כשהוא כורע**. באבות ובהודאה כורע בברוך וזוקף את עצמו כשהוא מזכיר את השם על שם ה' זוקף כפופים: **נחת**. לשון הכנעה: **כחזרא**. שבט ביד אדם וחובטו כלפי מטה בבת אחת: **זקיף כחויא**. בנחת ראשו תחלה ואחר כך גופו שלא תראה כריעתו עליו כמשוי: **כחויא**. כנחש הזה כשהוא זוקף עצמו מגביה הראש תחלה ונזקף מעט מעט: **המלך הקדוש**. לפי שבימים הללו הוא מראה מלכותו לשפוט את העולם: **המלך המשפט**. כמו מלך המשפט כמו נושאי הארון הברית כמו ארון הברית וכו':

זוהר תצוה דף קע"ט ע"ב

וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹמֵר. וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ אֶת אַהֲרֹן אָחִיךָ וְגוֹמֵר. אָמַר רִבִּי חִיָּיא מָאי שְׁנָא הָכָא וּבְכָל אֲתַר דִּכְתִיב וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ. וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב. וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (שמות ל') וְאַתָּה קַח לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר דְּרוֹר. אֶלָּא כֹּלָּא בָּרְזָא עִלָּאָה אִיהוּ לְאַכְלָלָא שְׁכִינְתָּא בַּהֲדֵיהּ. אָמַר רִבִּי יִצְחָק נְהוֹרָא עִלָּאָה וּנְהוֹרָא תַּתָּאָה כָּלִיל כַּחֲדָא אִקְרֵי וְאַתָּה. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (נחמיה ט') וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם וְעַל דָּא לָא כְתִיב וְהִקְרַבְתְּ אֶת אַהֲרֹן אָחִיךָ. וְצִוִּיתָ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְדִבַּרְתָּ אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב. בְּגִין

דְּהַהוּא זִמְנָא שַׁרְיָיא שִׁמְשָׁא בְּסִיהֲרָא וְאִשְׁתַּתַּף כּוֹלָּא כַּחֲדָא לְשַׁרְיָא עַל אוּמָנוּתָא דְעוֹבָדָא. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר מֵהָכָא (שמות ל"ו) אֲשֶׁר נָתַן יְיָ חָכְמָה וּתְבוּנָה בָּהֵמָּה. רִבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר מֵהָכָא וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה. אֲשֶׁר מִלֵּאתִים מִבָּעֵי לֵיהּ אֶלָּא אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו לְהַהוּא לִבָּא. מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (ישעיה י"ח) וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְיָ רוּחַ חָכְמָה וְגוֹמֵר וְעַל דָּא אִצְטְרִיךְ אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה דְּשַׁרְיָיא שִׁמְשָׁא בְּסִיהֲרָא בְּאַשְׁלְמוּתָא דְכוֹלָּא וְעַל דָּא אִתְרְשִׁים כּוֹלָּא בְּכָל אֲתַר. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר אִי הָכִי הַנֵּי וְאַתָּה וְאַתָּה הֵיךְ מִתְיַישְׁבָן בַּקְּרָאֵי. אָמַר לֵיהּ כֻּלְּהוּ מִתְיַישְׁבָן נִינְהוּ. וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ לְיַחֲדָא בַּהֲדֵיהּ וּלְקָרְבָא בַּהֲדֵיהּ רָזָא דִשְׁמָא קַדִּישָׁא כִּדְקָא יָאוֹת וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב. בְּגִין דְּכֻלְּהוּ לָא אַתְיָין לְמֶעְבַּד עֲבִידְתָּא עַד דְּרוּחַ קוּדְשָׁא מְמַלְּלָא בְּגַוַּיְיהוּ וְלָחַשׁ לוֹן בִּלְחִישׁוּ וּכְדֵין עַבְדֵי עֲבִידְתָּא:

תרגום הזוהר וְאַתָּה תְּצַוֶּה וְגוֹ' וְאַתָּה הַקְרֵב וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי חִיָּא, מַה הַשִּׁנּוּי שֶׁבְּכָאן מִבְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, שֶׁכָּתוּב, וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ. וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב. וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאַתָּה קַח לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר דְּרוֹר. אֶלָּא הַכֹּל הוּא בְּסוֹד עֶלְיוֹן, כְּדֵי לִכְלֹל עִמּוֹ הַשְּׁכִינָה. כִּי הַשְּׁכִינָה נִקְרֵאת אַתָּה, וּכְשֶׁכָּתוּב וְאַתָּה הֵינוּ לִכְלֹל עִמּוֹ הַשְּׁכִינָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק אוֹר הָעֶלְיוֹן, וְאוֹר הַתַּחְתּוֹן, כְּלוּלִים יַחַד כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר, וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם, וְעַל כֵּן לֹא כָּתוּב, וְהִקְרַבְתָּ אֶת אַהֲרֹן אָחִיךָ. וְצִוִּיתָ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְדִבַּרְתָּ אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב. מִשּׁוּם שֶׁבָּעֵת הַהוּא הָיָה שׁוֹרֶה הַשֵּׁמֶשׁ, בַּלְּבָנָה, וְנִשְׁתַּתֵּף הַכֹּל כְּאֶחָד, לִשְׁרוֹת עַל אוּמָנוּתָהּ שֶׁל הַמְּלָאכָה. וְעַל כֵּן כָּתוּב בָּהֶם וְאַתָּה, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִכָּאן נִשְׁמַע שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָיָה שׁוֹרֶה עַל הָאוּמָנוּת שֶׁל מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁנֶּאֱמַר, אֲשֶׁר נָתַן ה' חָכְמָה וּתְבוּנָה בָּהֵמָּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן מִזֶּה שֶׁכָּתוּב, וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה. שֶׁהָיָה צָרִיךְ לוֹמַר אֲשֶׁר מִלֵּאתִים, לָשׁוֹן רַבִּים, אִם הוּא סוֹבֵב עַל חַכְמֵי לֵב, אֶלָּא אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו סוֹבֵב עַל לֵב הַהוּא, שֶׁהוּא הַשְּׁכִינָה שֶׁנִּקְרֵאת לֵב. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְנָחָה עָלָיו רוּחַ ה' רוּחַ חָכְמָה וְגוֹ'. וְעַל כֵּן צָרִיךְ לוֹמַר אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה, לְלַמֵּד שֶׁהַשֵּׁמֶשׁ שׁוֹרֶה בַּלְּבָנָה, הַנּוּקְבָא הַנִּקְרֵאת לֵב, בִּשְׁלֵמוּת הַכֹּל, וְעַל כֵּן נִתְרַשֵּׁם הַכֹּל, בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, בְּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁכָּתוּב בָּהֶם וְאַתָּה, אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר, אִם כֵּן, אֵלּוּ, וְאַתָּה וְאַתָּה, אֵיךְ הֵם מִתְיַשְּׁבִים בְּהֶמְשֵׁךְ הַמִּקְרָאוֹת. אָמַר לֵיהּ רִבִּי שִׁמְעוֹן כֻּלָּם הֵם מִתְיַשְּׁבִים, וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ, וְאַתָּה לְיַחֵד בּוֹ וּלְקָרֵב אֵלָיו סוֹד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ וְאַתָּה כָּרְאוּי. וְעַל דָּרְךָ זֶה, וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב, מִשּׁוּם שֶׁכֻּלָּם לֹא בָּאוּ לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, עַד שֶׁרוּחַ הַקֹּדֶשׁ הָיָה מְדַבֵּר בָּהֶם, וְלָחַשׁ לָהֶם בַּחֲשָׁאי אֵיךְ לַעֲשׂוֹתָהּ, וְאָז עָשׂוּ הַמְּלָאכָה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' ק"ש פרק ג'

א. צוֹאַת הָאָדָם וְצוֹאַת כְּלָבִים וַחֲזִירִים בְּזְמַן שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָן עִוּרוֹת וְכָל צוֹאָה שֶׁרֵיחָהּ רַע כְּגוֹן אֵלּוּ אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגְדָּן. וְכֵן כְּנֶגֶד מֵי רַגְלַיִם שֶׁל אָדָם אֲבָל מֵי רַגְלַיִם שֶׁל בְּהֵמָה קוֹרִין כְּנֶגְדָּן. קָטָן שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל כַּזַּיִת דָּגָן בִּכְדֵי שֶׁיֹּאכַל הַגָּדוֹל כִּשְׁלֹשָׁה בֵּיצֵי דָּגָן אֵין מַרְחִיקִין לֹא מִצוֹאָתוֹ וְלֹא מִמֵּי רַגְלָיו: **ב.** הָיְתָה צוֹאָה יְבֵשָׁה כַּחֶרֶס אָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּהּ וְאִם הָיְתָה יְבֵשָׁה יוֹתֵר מֵחֶרֶס עַד שֶׁאִם זוֹרְקָה תִּתְפַּרֵק הֲרֵי הִיא כְּעָפָר וּמֻתָּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּהּ. מֵי רַגְלַיִם שֶׁנִּבְלְעוּ בְּקַרְקַע אִם הָיוּ מַרְטִיבִין הֲרֵי אָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּן וְאִם לָאו מֻתָּר: **ג.** כַּמָּה יַרְחִיק אָדָם מִצוֹאָה וּמִמֵּי רַגְלַיִם וְאַחַר כָּךְ יִקְרָא אַרְבַּע אַמּוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּזְמַן שֶׁהֵם מִלְּאֲחוֹרָיו אוֹ מִצִּדָּיו. אֲבָל אִם הָיוּ כְּנֶגֶד פָּנָיו מַרְחִיק מֵהֶן עַד שֶׁלֹּא יִרְאֶה אוֹתָן וְאַחַר כָּךְ יִקְרָא:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

הַקֻּפְדָנוּת הוּא עָנָף מִן הַגַּאֲוָה וּמִן הַכַּעַס וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מָאן דְּקַפְּיד קַפְּדִין לֵיהּ. וְאֵין מוֹחֲלִין לוֹ עֲוֹנוֹתָיו שֶׁנֶּאֱמַר (מיכה ז') נוֹשֵׂא עָוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע לִמִּי נוֹשֵׂא עָוֹן לְמִי שֶׁעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע וּמַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה לְעוֹלָם יְבַקֵּשׁ אָדָם רַחֲמִים שֶׁלֹּא יִכְעוֹס בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת (איכה ג') יִתֵּן בֶּעָפָר פִּיהוּ וכו' (שם) יִתֵּן לְמַכֵּהוּ לֶחִי יִשְׂבַּע בְּחֶרְפָּה אַשְׁרֵי מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ חֶרְפָּתוֹ וְאֵינוֹ מֵשִׁיב. וְכֵן כְּתִיב (ישעיה נ') גֵּוִי נָתַתִּי לְמַכִּים וגו' כְּדְּ אָמְרוּ חֲכָמִים כָּל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו שֶׁנֶּאֱמַר (מיכה ז') נוֹשֵׂא עָוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע וגו' וְאָמְרוּ בְּחוּפַּת אֵלִיָּהוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה שְׁלֹשָׁה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֲבָן מִי שֶׁאֵינוֹ כּוֹעֵס וּמִי שֶׁאֵינוֹ מִשְׁתַּכֵּר וּמִי שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד עַל מִדּוֹתָיו:

תצוה יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָּ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ה) וְהֵם יִקְחוּ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן וְאֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ: וְאָנוּן יְסָבוּן יָת דַּהֲבָא וְיָת תְּכְלָא וְיָת אַרְגְּוָנָא וְיָת צְבַע זְהוֹרִי וְיָת בּוּצָא:

רש"י והם יקחו. אותם חכמי לב שיעשו הבגדים, יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת לעשות מהן את הבגדים:

(ו) וְעָשׂוּ אֶת הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב: וְיַעְבְּדוּן יָת אֵפוֹדָא דַּהֲבָא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא צְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד אֶמָן:

רש"י ועשו את האפוד. אם באתי לפרש מעשה האפוד וההחשן על סדר המקראות, הרי פרושן פרקים פרקים, וישגה הקורא בצרופן, לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא, למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאציליו, רחבו כמדת רוחב גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקביו, והחשב מחבר בראשו על פני רחבו מעשה אורג, ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו, והכתפות מחברות בחשב אחד לימין ואחד לשמאל, מרוחקות זו מזו שעור הבדלת כתפים, מאחורי הכהן לשני קצות רחבו של סינר, וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו, והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארכות כדי שעור לזקפן אצל צוארו מכאן ומכאן, ונקפלות לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השהם קבועות בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל, והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות שבחשן בשני קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל, ושני ראשי השרשרת [הימנית] תקועין במשבצות לימין, וכן שני ראשי השרשרת השמאלית תקועין במשבצות שבכתף שמאל, נמצא החושן תלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו. ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו וכנגדם שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו התחתון המחבר בחשב, טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד ונבדל, הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משזר. חמשת מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט היו מרדדין את הזהב כמין טסין דקין וקוצצין פתילים מהם, וטווין אותן חוט של זהב עם ששה חוטים של תכלת, וחוט של זהב עם ששה חוטין של ארגמן, וכן בתולעת שני, וכן בשש, שכל המינין חוטן כפול ששה, וחוט של זהב עם כל אחד ואחד, ואחר כך שוזר את כלם כאחד, נמצא חוטן כפול עשרים ושמונה. וכן מפורש במסכת יומא (עב א) , ולמד מן המקרא הזה (שמות לט ג) וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות, את פתילי הזהב, בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו' , למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין: מעשה חשב. כבר פרשתי (שמות כו א) שהוא אריגת שתי קירות שאין צורות שני עבריה דומות זו לזו:

(ז) שְׁתֵּי כְתֵפֹת חֹבְרֹת יִהְיֶה לּוֹ אֶל שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחֻבָּר: תַּרְתֵּין כַּתְפִין מְלַפְפָן יְהוֹן לֵהּ עַל תְּרֵין סְטָרוֹהִי וְיִתְלָפַף:

רש"י שתי כתפות וגו' . הסינר מלמטה, וחשב האפוד היא החגורה וצמודה לו מלמעלה דגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו מחברות בחשב. שתי חתכות כמין שתי רצועות

רחבות, אחת כנגד כל כתף וכתף, וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלות, כמו שמפורש בענין, והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני השהם קבועות בהן, אחת בכל אחת: אל שני קצותיו. אל רחבו של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן, וגבהו עד כנגד האצילים שקורין קודי"ש בלעז [מרפקים] שנאמר (יחזקאל מד יח) לא יחגרו ביזע, אין חוגרין במקום זיעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממתניהם, אלא כנגד אציליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד, יחבר אותם במחט למטה בחשב, ולא יארגם עמו, אלא אורגם לבדם ואחר כך מחברם:

(ח) וְחֵשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר: וְהֶמְיַן תִּקוּנֵי דִּי עֲלוֹהִי כְּעוֹבָדוֹהִי מִנֵּהּ יְהֵי דַּהֲבָא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר:

רש"י וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו: אשר עליו. למעלה בשפת הסינר, היא החגורה: כמעשהו. כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינים, כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת מינין: ממנו יהיה. עמו יהיה ארוג, ולא יארגנו לבד ויחברנו:

נביאים - יחזקאל - פרק מג

(טז) (והאראיל) וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בִּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רֹחַב רָבוּעַ אֶל אַרְבַּעַת רְבָעָיו:
וּמַדְבְּחָא תַּרְתָּא עֶסְרֵי אוּרְכָא בְּתַרְתָּא עֶסְרֵי פּוּתְיָא מְרַבַּע עַל אַרְבָּעָא סְטָרוֹהִי:

רש"י **והאריאל שתים עשרה אורך** . מקום המערכה היה עשרים וארבע על עשרים וארבע וזהו י"ב בי"ב : **אל ארבעת רבעיו** . שמאמצעיתו הוא מודד י"ב לכל רוח הרי כ"ד על כ"ד כך מפורש בזבחים וכן שנינו במסכת מדות המזבח היה ל"ב על ל"ב עלה אמה וכנס אמה זה היסוד נמצא ל' על ל' עלה חמש וכנס אמה זה הסובב נמצא כ"ח על כ"ח מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא עשרים ושש על עשרים ושש מקום הלוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ד על כ"ד מקום המערכה :

(יז) וְהָעֲזָרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה רֹחַב אֶל אַרְבַּעַת רְבָעֶיהָ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאַמָּה וְהַחֵיק לָהּ אַמָּה סָבִיב וּמַעֲלֹתֶהָ פְּנוֹת קָדִים: וּמִסְמְתָא אַרְבַּע עֶסְרֵי אוּרְכָא בְּאַרְבַּע עֶסְרֵי פּוּתְיָא עַל אַרְבַּע סְטָרָהָא וְגַדְנָפָא מַקִּיף לַהּ סָחוֹר סָחוֹר פַּלְגוּת אַמְתָא וְתַשְׁוִיתָא לַהּ אַמְתָא סָחוֹר סָחוֹר וְדַרְגָן דְּסָלְקִין לַהּ מִתְפַּנָּן לְמִדִּינָחָא:

רש"י **והעזרה ארבע עשרה אורך** . גג המזבח עם מקום הקרנות ועם מקום רגלי הכהנים כ"ח על כ"ח וי"ד האמורים כאן מאמצעיתו מודד כמו שמפורש על ארבעת רבעיה :

והגבול סביב אותה . י"ת וגדנפא ורבותינו פרשוהו על הקרנות : **חצי האמה** . מאמצעיתו מודד נמצא אמה על אמה : **והחיק לה אמה** . זו כניסת היסוד : **ומעלתהו פנות קדים** . וכבש שעולים בו היה בדרום כדי שיהא העולה בו פונה למזרח שכל הפינות היו דרך ימין וכשאתה נותן הכבש בדרום העולה בו ופונה דרך ימין פונה למזרח :

(יח) וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֵלֶּה חֻקּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הֵעָשׂוֹתוֹ לְהַעֲלוֹת עָלָיו עוֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם: וַאֲמַר לִי בַּר אָדָם כִּדְנָן אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים אִלֵּין גְּזֵירַת מַדְבְּחָא בְּיוֹם אִתְעֲבְדוּתֵיהּ לַאֲסָקָא עֲלָתָא וּלְמִזְרָק עֲלוֹהִי דָּם נִכְסָת קוּדְשַׁיָּא: (יט) וְנָתַתָּה אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צָדוֹק הַקְּרֹבִים אֵלַי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה לְשָׁרְתֵנִי פַּר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת: וְתִתֵּן לְכֲהֲנַיָּא לֵיוָאֵי דִּי אִנּוּן מִזַּרְעָא דְצָדוֹק דְּקָרִיבִין לְפוּלְחָנִי אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי תּוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא:

רש"י **הכהנים הלוים** . אשר משבט לוי : **מזרע צדוק** . לפי שהיה ע"ג ששימש ראשון במקדש בימי שלמה נקראו על שמו :

כתובים - משלי - פרק יז

(כח) גַּם אֱוִיל מַחֲרִישׁ חָכָם יֵחָשֵׁב אֹטֵם שְׂפָתָיו נָבוֹן: וְאַף שַׁטְיָא דְשָׁתֵק חַכִּימָא הוּא מְתְחַשֵּׁב וּדְכָלֵי שְׂפָוָתֵיהּ מִתְבַּיֵּן: **יח** (א) לְתַאֲוָה יְבַקֵּשׁ נִפְרָד בְּכָל תּוּשִׁיָּה יִתְגַּלָּע: רְגָתָא בָּעֵי פָּהְיָה וּבְכָל מַלְכָּנָא מִצְטָדֵי:

רש"י **לתאוה יבקש נפרד** . מי שהוא נפרד מהקב"ה שלא לשמור מצותיו לתאות לבו ויצרו הרע הוא רודף וסוף בכל תושיה יתגלע בין חכמים תגלה חרפתו , ורבותינו דרשוהו בלוט שנפרד מאברהם על תאות לבו שנאמר (בראשית יג) ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן כל המקרא הזה ע"ש ניאוף נאמר וסופו נתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לא יבא עמוני ומואבי (דברים כג) :

(ב) לֹא יַחְפֹּץ כְּסִיל בִּתְבוּנָה כִּי אִם בְּהִתְגַּלּוֹת לִבּוֹ: לָא צָבֵי סַכְלָא בְּסוּכְלְתָנָא אֶלָּא בְּשַׁטְיוּתָא פְּחֵי לְבֵיהּ:

רש"י **כי אם בהתגלות לבו** . כ"א בגלוי לבו הוא חפץ לגלות מה שבלבו . (ג) ועם קלון . תבוא חרפה מי שבוחר בקלון וניאוף חרפה היא לו :

(ג) בְּבוֹא רָשָׁע בָּא גַם בּוּז וְעִם קָלוֹן חֶרְפָּה: כַּד אָתֵי רַשִׁיעָא בְּשַׁטְיוּתָא יְתֵי וּבְצַעֲרָא וּבְחִסּוּדָא:

משנה שבת פרק כ

א. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, תּוֹלִין אֶת הַמְשַׁמֶּרֶת בְּיוֹם טוֹב, וְנוֹתְנִין לַתְּלוּיָה בַּשַּׁבָּת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין תּוֹלִין אֶת הַמְשַׁמֶּרֶת בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לַתְּלוּיָה בַּשַּׁבָּת, אֲבָל נוֹתְנִין לַתְּלוּיָה בְּיוֹם טוֹב:

ברטנורה (א) רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת. שמסננים בה שמרי יין, ומותח את פיה לכל צד בעיגול ונעשה כאהל על חלל הכלי. ואע"ג דעביד אהל, שרי ביום טוב, דסבירא ליה לרבי אליעזר מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב יום טוב מותר לעשותן ביום טוב. אבל בשבת [תולה] לכתחלה לא, אבל אם תלויה היא, נותנין לתוכה שמרים ומסננין, דאין דרך בורר בכך: **אין תולין את המשמרת**. דעביד אהל עראי ומחזי כמעשה חול: **ואין נותנים לתלויה בשבת**. דהוי תולדת בורר או מרקד. והלכה כחכמים:

ב. נוֹתְנִין מַיִם עַל גַּבֵּי הַשְּׁמָרִים בִּשְׁבִיל שֶׁיִּצָּלוּ, וּמְסַנְּנִין אֶת הַיַּיִן בְּסוּדָרִין וּבִכְפִיפָה מִצָּרִית, וְנוֹתְנִין בֵּיצָה בְּמִסַּנֶּנֶת שֶׁל חַרְדָּל, וְעוֹשִׂין אֲנוּמְלִין בַּשַּׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בַּשַּׁבָּת, בְּכוֹס, בְּיוֹם טוֹב, בְּלֶגִין, וּבַמּוֹעֵד, בְּחָבִית. רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר, הַכֹּל לְפִי הָאוֹרְחִין:

ברטנורה (ב) **נותנים מים**. בשבת על גבי שמרים הנתונים במשמרת מבעוד יום כדי שיצלו, שיהיו השמרים צלולים ויזוב כל יינם. פירוש אחר, על גבי שמרים שנשארו בחבית, וקולטין המים טעם היין, ומוציאין אותן בשבת ושותין אותן, ואין בזה משום בורר: **את היין**. מפני הקמחים לבנים שמתהוים בו: **בסודרין**. המיוחדין לכך, וליכא למיגזר דלמא סחיט להו, הואיל ועשויין למלאכה זו. והוא שלא יעשה בידו בסודר כמין גומא בפי הכלי כדי שירד היין במדרון, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: **ובכפיפה מצרית**. סל העשוי מצורי הדקל. והוא שלא תהיה הכפיפה גבוהה מקרקעית הכלי התחתון טפח, שלא יעשה אהל עראי: **ונותנין ביצה במסננת**. שנתנו בה חרדל להסתנן, שרגילין ליתן ביצה טרופה בדברים העכורין והם מתלבנים ומזדככים על ידה: **ינומולין**. יין ודבש ופלפלין: **בלגין**. גדול מכוס וקטן מחבית: **הכל לפי האורחים**. אם יש לו אורחין מרובין עושה הרבה בין בשבת בין ביום טוב בין במועד. והלכה כתנא קמא שעושין ינומולין בשבת כפי מה שהן רוצים:

ג. אֵין שׁוֹרִין אֶת הַחִלְתִּית בַּפּוֹשְׁרִין, אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹךְ הַחֹמֶץ. וְאֵין שׁוֹרִין אֶת הַכַּרְשִׁינִין וְלֹא שָׁפִין אוֹתָן, אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹךְ הַכְּבָרָה אוֹ לְתוֹךְ הַכַּלְכָּלָה. אֵין כּוֹבְרִין אֶת הַתֶּבֶן בַּכְּבָרָה, וְלֹא יִתְּנֶנּוּ עַל גַּבֵּי מָקוֹם גָּבוֹהַּ בִּשְׁבִיל שֶׁיִּרֵד הַמּוֹץ, אֲבָל נוֹטֵל הוּא בַּכְּבָרָה וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הָאֲבוּס:

ברטנורה (ג) **חלתית**. כך שמה בערבי, והיא חמה ונוהגין לאכלה במקומות הקרים. ואין שורין אותה בשבת, דמיחזי כמעשה חול: **את הכרשינין**. מציף עליהם מים בכלי לברור פסולתן, שהפסולת צף למעלה: **ולא שפין אותן**. ביד להשיר פסולתן, דהוה ליה בורר: **אבל נותן בתוך הכברה**. ואע"פ שפסולתן נופל לפעמים דרך נקבי הכברה ונמצא מתברר מאליו: **התבן**. שהיו עושים מן הקש שמחתכין אותן במוריגים ונעשה כל זנב השבלים תבן: **מוץ**. הוא מזקן השבולת העליון ואינו ראוי למאכל בהמה וכוברין אותו בכברה

שיפול המוץ: אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס. ואע"פ שהמוץ נופל מאליו, דדבר שאינו מתכוין מותר כרבי שמעון:

ד. גּוֹרְפִין מִלְּפָנֵי הַפֶּטֶם, וּמְסַלְקִין לַצְּדָדִין מִפְּנֵי הָרְעִי, דִּבְרֵי רַבִּי דּוֹסָא. וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. נוֹטְלִין מִלְּפָנֵי בְהֵמָה זוֹ וְנוֹתְנִין לִפְנֵי בְהֵמָה זוֹ בַּשַּׁבָּת:

ברטנורה (ד) **גורפין**. בשבת אבוס שלפני השור שמפטמים אותו, שלא יתערב העפרורית שבאבוס בתבן ובשעורים שנותנים לפניו ויקוץ במאכלו. ומסלקין תבן שלפניו לצדדים כשהוא רב, כדי שלא ידרסנו ברגליו ויתלכלך ברעי: **וחכמים אוסרים**. אתרוייהו קאי, אחד גריפת האבוס ואחד תבן שלפניו לא יסלקנו לצדדים. ולא נחלקו רבי דוסא וחכמים אלא באבוס של כלי, אבל באבוס של קרקע הכל מודים שאין גורפים, דלמא אתי לאשוויי גומות. ורבנן גזרו אבוס של כלי אטו אבוס של קרקע. והלכה כחכמים: נוטלים מלפני בהמה זו ונותנים לפני זו. ולא אמרינן טלטול דלא חזי הוי, אלא ודאי חזי, דאין בהמה קצה במאכל הניטל מלפני חברתה. ודוקא מלפני החמור ונותנים לפני השור וכיוצא בזה, אבל לא מלפני השור ונותנים לפני החמור, שמאכל השור מאוס ברירין היוצאים מפיו ואין החמור אוכל ממנו:

ה. הַקַּשׁ שֶׁעַל גַּבֵּי הַמִּטָּה, לֹא יְנַעֲנְעוֹ בְיָדוֹ, אֶלָּא מְנַעֲנְעוֹ בְּגוּפוֹ. וְאִם הָיָה מַאֲכַל בְּהֵמָה, אוֹ שֶׁהָיָה עָלָיו כַּר אוֹ סָדִין, מְנַעֲנְעוֹ בְיָדוֹ. מַכְבֵּשׁ שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים, מַתִּירִין, אֲבָל לֹא כוֹבְשִׁין, וְשֶׁל כּוֹבְסִין, לֹא יִגַּע בּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הָיָה מֻתָּר מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מַתִּיר אֶת כֻּלּוֹ וְשׁוֹמְטוֹ:

ברטנורה (ה) **הקש שעל המטה**. סתמא להסקה ומוקצה הוא, ובא לשכב עליו ומנענעו כדי שיהא רך וצף לשכב עליו: **לא ינענעו בידו**. דמוקצה הוא: **אבל מנענעו בגופו**. בכתפיו, דטלטול מן הצד הוא ולאו שמיה טלטול: **או שהיה עליו כר או סדין**. דגלי דעתיה דאקצייה לשכיבה, מעתה תורת כלי עליו: **מכבש**. שני לוחות שמשימין ביניהם הבגדים לאחר כביסתן ומהדקין הלוח העליון על הבגדים המונחים בלוח התחתון כדי שיהא קיפולן נאה: **מתירין**. דהיינו לצורך שבת ליטול את הבגדים: **אבל לא כובשים**. דהיינו צורך חול: **ושל כובסים לא יגע בו**. מפני שהוא עשוי לתקן בגדים ומהדק טפי והתרתו דומה לסתירה. ואין הלכה כרבי יהודה:

גמרא שבת דף ק"מ ע"ב

אָמַר רַב קְטִינָא הָעוֹמֵד בְּאֶמְצַע הַמִּטָּה כְּאִלּוּ עוֹמֵד בִּכְרֵיסָהּ שֶׁל אִשָּׁה. וְאָמַר רַב חַסְדָּא בַּר בֵּי רַב דְּלֹא נְפִישָׁא לֵיהּ רִיפְתָּא לֹא לֵיכוֹל יַרְקָא מִשּׁוּם דְּגָרִיר. וְאָמַר רַב חַסְדָּא אֲנָא לֹא בַּעֲנִיוּתִי אַכְלִי יַרְקָא וְלֹא בַּעֲתִירוּתִי אַכְלִי יַרְקָא. בַּעֲנִיוּתִי מִשּׁוּם דְּגָרִיר. בַּעֲתִירוּתִי דַּאֲמִינָא

הֵיכָא דְעַיֵּיל יַרְקָא לֵיעוֹל בִּשְׂרָא וְכַוּורֵי. וְאָמַר רַב חַסְדָּא הַאי מָאן דְּאָפְשַׁר לֵיהּ לְמֵיכַל נַהֲמָא דְשַׂעֲרֵי וְאָכִיל דְּחִיטֵּי קָעָבַר מִשּׁוּם בַּל תַּשְׁחִית. וְאָמַר רַב פַּפָּא הַאי מָאן דְּאָפְשַׁר לְמִשְׁתֵּי שִׁיכְרָא וְשָׁתֵי חַמְרָא עָבַד מִשּׁוּם בַּל תַּשְׁחִית. וְלָאו מִילְתָא הִיא בַּל תַּשְׁחִית דְּגוּפָא עָדִיף. וְאָמַר רַב חַסְדָּא בַּר בֵּי רַב דְּזַבִּין אוּמְצָא לִיזְבִין אוּנְקָא דְּאִית בֵּיהּ תְּלָתָא מִינֵי בִּשְׂרָא. וְאָמַר רַב חַסְדָּא בַּר בֵּי רַב לֵית לֵיתֵיב אֲצַפְּתָּא חַדְתָּא דְּמַכְלֵיָא מָאנֵיהּ. וְאָמַר רַב חַסְדָּא בַּר בֵּי רַב לָא יְשַׁדֵּר מָאנֵיהּ לְאוּשְׁפִּיזֵיהּ לְחַוְּרֵיהּ לֵיהּ דְּלָאו אוֹרַח אַרְעָא דְּיִלְמָא חָזֵי בֵּיהּ מִידֵּי וְאָתֵי לְמַגְנֵיָא. אָמַר לְהוּ רַב חַסְדָּא לִבְנָתֵיהּ תֵּיהֱוֵין צְנִיעָתָן בְּאַפֵּי גַּבְרַיְיכוּ לָא תֵּיכְלוּן נַהֲמָא בְּאַפֵּי גַּבְרַיְיכוּ. לָא תֵּיכְלוּן יַרְקָא בְּלֵילְיָא. לָא תֵּיכְלוּן תַּמְרֵי בְּלֵילְיָא וְלָא תִּשְׁתּוּן שִׁיכְרָא בְּלֵילְיָא. וְלָא תְּפַנּוּן הֵיכָא דְמָפַנֵּי גַּבְרַיְיכוּ. וְכִי קָא קָאֲרֵי אֵינִישׁ אַבָּבָא לָא תֵּימְרוּן מַנּוֹ אֶלָּא מַנִּי:

רש"י **באמצע המטה**. שאיש ואשתו רגילין בה לישון: **כאלו עומד וכו'**. דמהרהר: **לא יכול ירקא**. ירק חי כרישין צירפו"ל ושחליים: **משום דגריר**. ליבא ומאכילו לחם הרבה ואין לו: **אונקא**. צואר: **תלתא מיני בשרא**. יטעום בו ג' מיני מטעמים שמן וכחוש וגיד הצואר: **אציפתא חדתא**. מחצלת חדשה של גמי לח ולחלוחית הגמי מבלה הבגדי': **לאושפיזיה**. לפונדקי' שלו לא ישלח חלוקו ללבן: **דילמא חזיא בהו**. קרי ומגני עליה: **לא תיכלון נהמא באפי גברייכו**. פעמים תאכלו הרבה ותתגנו עליו: **לא תיכלון ירקא בלילא**. מפני ריח הפה: שיכרא ותמרי משלשלין ומביאין לידי הפחה: **היכא דמפנו גברייכו**. בגילוי בפניהם בשדות ואפילו שלא בפניהם שמכיר מקומו ומקומכם ונמאסתם לו בזוכרו: **לא תמרון מנו**. מנו הוא לשון זכר לא תרגילו לשונכם לדבר עם זכרים אלא מני מי היא:

זוהר תצוה דף קפ"א ע"א

וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ וְגוֹמֵר. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן לָא שִׁמֵּשׁ מֹשֶׁה (נ"א שִׁמְשָׁא) בְּסִיהֲרָא עַד דְּאִתְכְּלִיל בְּכָל סִטְרִין בָּרְזָא דוֹ' כְּמָה דְאוֹקִימְנָא, תָּא חֲזֵי מַה כְּתִיב מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ לִי. לְכַהֲן לִי לָא כְתִיב. אֶלָּא לְכַהֲנוֹ לִי לְשַׁמּוּשָׁא דִילֵיהּ לְשַׁמּוּשָׁא דְאַת דְּא לְשַׁמּוּשָׁא דִילֵיהּ וַדַּאי. לִי דָּא אַת ה' לְאַעֲלָא וּלְשַׁמְּשָׁא ו' בְּהּ' לְמֶהֱוֵי כֻּלָּא חַד. זַכָּאִין אִינּוּן יִשְׂרָאֵל דְּעָאלוּ וְנַפְקוּ וְיַדְעֵי בְּרָזֵי דְאוֹרַיְתָא לְמֵיהַךְ בְּאֹרַח קְשׁוֹט. מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמַאי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶלָּא כֻּלָּא לָא אִתְקְרִיב לְמֶהֱוֵי חַד כְּדְקָא יָאוּת אֶלָּא מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּהָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קַיְימִין לְתַתָּא לְאַפְתְּחָא אָרְחִין וּלְאַנְהָרָא שְׁבִילִין וּלְאַדְלָקָא בוּצִינִין וּלְקָרְבָּא כֻּלָּא מִתַּתָּא לְעֵילָּא לְמֶהֱוֵי כֻּלָּא חַד וּבְגִינֵי כָךְ כְּתִיב (דברים ד') וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְי וְגוֹמֵר. אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן כֻּלָּא אִיהוּ קְרִיבָה לְמָאן דְּיַדַּע לְיַחֲדָא יְחוּדָא וּלְמִפְלַח לְמָארֵיהּ דְּהָא בְּזִמְנָא דְאִשְׁתְּכַח קָרְבָּנָא כְּדְקָא יָאוּת כְּדֵין אִתְקְרִיב כֻּלָּא כַּחֲדָא וּנְהִירוּ דְאַנְפִּין אִשְׁתְּכַח בְּעָלְמָא

בְּבֵי מַקְדְּשָׁא וְאִתְכַּפְיָיא וְאִתְכַּסְיָיא סִטְרָא אַחֲרָא וְשָׁלְיט סִטְרָא דְּקְדוּשָׁה בְּנְהִירוּ וְחִידוּ. וְכַד קָרְבָּנָא לָא אִשְׁתְּכַח כְּדְקָא יָאוּת אוֹ יְחוּדָא לָא הֲוֵי כְּדְקָא יָאוּת כְּדֵין אַנְפִּין עֲצִיבִין וּנְהִירוּ לָא אִשְׁתְּכַח וְאִתְכַּסְיָיא סִיהֲרָא וְשַׁלְטָא סִטְרָא אַחֲרָא בְּעַלְמָא. (נ"א דְּלָא אִתְחֲרַב בֵּי מַקְדְּשָׁא אֶלָּא) בְּגִין דְּלָא אִית מָאן דְּיָדַע לְיַחֲדָא שְׁמָא קַדִּישָׁא כְּדְקָא יָאוּת אֲמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָא נַסֵּי לְאִיּוֹב וְלָא אָתָא עִמֵּיהּ בְּנִסְיוֹנָא דְּשָׁאַר צַדִּיקַיָּיא דְּהָא לָא כְתִיב בֵּיהּ וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אִיּוֹב כְּמָה דִכְתִיב בְּאַבְרָהָם וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם דְּאִיהוּ בִּידֵיהּ אַקְרִיב לְבְרֵיהּ יְחִידָאֵי לְגַבֵּיהּ. וְאִיּוֹב לָא יָהֵב לֵיהּ וְלָא מָסַר לֵיהּ כְּלוּם וְלָא אִתְמַר לֵיהּ. אֲבָל אִתְמְסַר בִּידָא דְמְקַטְרְגָא בְּדִינָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. דְּאִיהוּ אִתְעַר לְהַהוּא מְקַטְרְגָא לְגַבֵּיהּ מַה דְּאִיהוּ לָא בָּעָא דְּהָא בְּכָל זִמְנָא אָתֵי הַהוּא מְקַטְרְגָא לְאִתְעָרָא עַל בְּנֵי נָשָׁא. וְהָכָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַתְעַר לְגַבֵּיהּ דִּכְתִיב (איוב א') הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ עַל עַבְדִּי אִיּוֹב. אֲבָל רָזָא עַמִּיקָא אִיהוּ:

תרגום הזוהר וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ וְכוּ'. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, לֹא שִׁמֵּשׁ מֹשֶׁה, שֶׁהוּא הַשֵּׁמֶשׁ, בַּלְּבָנָה, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, עַד שֶׁנִּכְלַל בְּכָל הַצְּדָדִים בְּסוֹד אוֹת ו', כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִדָנוּ, בֹּא וּרְאֵה, מַה כָּתוּב, מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ לִי. לְכַהֵן לִי לֹא כָּתוּב, אֶלָּא לְכַהֲנוֹ לִי, עִם ו' יְתֵרָה, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ לְשִׁמּוּשׁ שֶׁלּוֹ, לְשִׁמּוּשׁ שֶׁל אוֹת הַו' הַזּוֹ, לְשִׁמּוּשׁ שֶׁלּוֹ וַדַּאי, וְדוֹמֶה כְּמוֹ שֶׁהָיָה כָּתוּב, לְכַהֵן ו', אֶל, לִי שֶׁהוּא אוֹת ה', לְהַכְנִיס וּלְשַׁמֵּשׁ הַו' בָּהּ' שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל אֶחָד. אַשְׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּכְנְסוּ בְּסוֹדוֹת הַתּוֹרָה וְיָצְאוּ, וְיוֹדְעִים בְּסוֹדוֹת דַּרְכֵי הַתּוֹרָה, לְלֶכֶת בְּדַרְכָּךְ הָאֱמֶת. מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שׁוֹאֵל, לָמָּה מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמֵשִׁיב, אֶלָּא הַכֹּל אֵינוֹ נִקְרָא אֶחָד לִהְיוֹת אֶחָד כָּרָאוּי, אֶלָּא מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים לְמַטָּה לְפִתּוֹחַ דְּרָכִים וּלְהָאִיר שְׁבִילִים וּלְהַדְלִיק הַנֵּרוֹת, וּלְקָרֵב הַכֹּל מִמַּטָּה לְמַעְלָה, שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּל אֶחָד. וּמִשּׁוּם זֶה כָּתוּב, וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' וְגוֹ'. וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הַכֹּל הוּא נִקְרָב עַל יְדֵי מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְיַחֵד הַיִּחוּד וּלְעָבְדוֹ לַאֲדוֹנוֹ, שֶׁהֲרֵי בִּזְמַן שֶׁנִּמְצָא הַקְרְבָּן כָּרָאוּי, אָז נִתְקָרֵב הַכֹּל יַחַד, וְהָאַרַת הַפָּנִים שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, נִמְצָא בָּעוֹלָם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְהַסִּטְרָא אַחֲרָא נִכְנָע וְנִסְתָּר, וְצַד הַקְּדֻשָּׁה שׁוֹלֵט בְּאוֹרָה וְשִׂמְחָה. וּכְשֶׁהַקְרְבָּן לֹא נִמְצָא כָּרָאוּי, אוֹ הַיִּחוּד לֹא הָיָה כָּרָאוּי, אָז הַפָּנִים עֲצוּבוֹת וְאוֹר אֵינוֹ נִמְצָא, וְהַלְּבָנָה, נִסְתֶּרֶת, וְהַסִּטְרָא אַחֲרָא שׁוֹלֵט בָּעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁאֵין מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְיַחֵד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כָּרָאוּי. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לֹא נִסָּה אֶת אִיּוֹב, וְלֹא בָּא עִמּוֹ בְּנִסָּיוֹן, כְּנִסָּיוֹן שְׁאָר הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֲרֵי לֹא כָּתוּב בּוֹ, וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אִיּוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאַבְרָהָם, וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם, שֶׁהוּא בְּיָדוֹ הִקְרִיב בֶּן יְחִידוֹ אֵלָיו, וְאִיּוֹב לֹא נָתַן לוֹ, וְלֹא מָסַר לוֹ כְּלוּם, וְלֹא נֶאֱמַר לוֹ שֶׁיִּתֵּן, אֲבָל נִמְסָר בְּיַד הַמְקַטְרֵג בְּדִינוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא עוֹרֵר

עָלָיו אֶת הַמְּקַטֵּרֶג, מַה שֶּׁהוּא לֹא בִּקֵּשׁ. כִּי תָּמִיד בָּא הַמְּקַטֵּרֶג לְהִתְעוֹרֵר עַל בְּנֵי אָדָם, וְכָאן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹרֵר אֶת הַמְּקַטֵּרֶג עָלָיו, שֶׁכָּתוּב, הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ עַל עַבְדִּי אִיּוֹב. אֲבָל סוֹד עָמֹק הוּא.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות קריאת שמע פרק ב'

א. אִם הָיָה מָקוֹם גָּבוֹהַּ מֵהֶן (מצוֹאָה ומִי רַגְלַיִם) עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ נָמוּךְ מֵהֶם עֲשָׂרָה טְפָחִים יוֹשֵׁב בְּצַד הַמָּקוֹם וְקוֹרֵא שֶׁהֲרֵי נִפְסַק בֵּינֵיהֶן וְהוּא שֶׁלֹּא יַגִּיעַ לוֹ רֵיחַ רָע. וְכֵן אִם כָּפָה כְּלִי עַל הַצוֹאָה אוֹ עַל מֵימֵי רַגְלַיִם אַף עַל פִּי שֶׁהֵן עִמּוֹ בַּבַּיִת הֲרֵי אֵלּוּ כִּקְבוּרִין וּמֻתָּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּן: **ב**. הָיָה בֵּינוֹ וּבֵין הַצוֹאָה מְחִיצָה שֶׁל זְכוּכִית אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹאֶה אוֹתָהּ מֻאֲחֶרֶת הַזְּכוּכִית מֻתָּר לִקְרוֹת בְּצִדָּהּ. נָתַן רְבִיעִית מַיִם לְתוֹךְ מֵי רַגְלַיִם שֶׁל פַּעַם אַחַת מֻתָּר לִקְרוֹת עִמָּהֶן בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

שָׁאַל רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי נְחוּנְיָא הַגָּדוֹל בַּמָּה הֱאֲרַכְתָּ יָמִים. אָמַר לוֹ מִיָּמַי לֹא קִבַּלְתִּי מַתָּנוֹת וְלֹא עָמַדְתִּי עַל מִדּוֹתַי וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה רַב הוּנָא בַּר יְהוֹשֻׁעַ חָלַשׁ וכו' וְאָמְרוּ לוֹ מָאי חָזִית אָמַר לְהוּ הָכִי אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הוֹאִיל וְלֹא מוֹקֵי בְּמִלְּתָא לָא תְּקִימוּ בַּהֲדֵיהּ שְׁנָאֲמַר (מיכה ז') נוֹשֵׂא עָוֹן וְעוֹבֵר עַל פֶּשַׁע וכו'. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה רַב נַחְמָן חָפַר תֵּל אֶחָד וְהָיָה רַב אַחָא בַּר יַאשִׁיָה קָבוּר שָׁם וְרָאֲהוּ קַיָּים בְּעַצְמוֹתָיו אָמַר לֵיהּ מָאי דְּאֵי אָמַר לֵיהּ מִיָּמַי לֹא עָמַדְתִּי עַל מִדּוֹתַי וְלֹא תָּפַסְתִּי בְּלִבְּי קְנָאַת חֲבֵירַי וכו' שְׁנָאֲמַר (משלי י"ד) וּרְקַב עֲצָמוֹת קִנְאָה וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁיָּרַד לִפְנֵי הַתֵּיבָה וְלֹא נֶעֱנָה וכו' וְיָרַד רַבִּי עֲקִיבָא וְנֶעֱנָה וְיָצְאַת בַּת קוֹל וְאָמְרָה מִפְּנֵי שֶׁזֶּה מַעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו:

תצוה יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(ט) וְלָקַחְתָּ אֶת שְׁתֵּי אַבְנֵי שֹׁהַם וּפִתַּחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְתִסַּב יָת תַּרְתֵּין אַבְנֵי בוּרְלָא וְתִגְלוֹף עֲלֵיהֶן שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) שִׁשָּׁה מִשְּׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת שְׁמוֹת הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים עַל הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוֹלְדֹתָם: שִׁתָּא מִשְּׁמָהָתְהוֹן עַל אַבְנָא חָדָא וְיָת שְׁמָהַת שִׁתָּא דְּאִשְׁתָּאֲרוּ עַל אַבְנָא תִנְיֵתָא כְּתוּלְדָתְהוֹן:

רש"י כתולדתם. כסדר שנלדו ראובן שמעון לוי יהודה דן נפתלי, על האחת, ועל השניה גד אשר ישששכר זבולן יוסף בנימין מלא, שכן הוא כתוב במקום תולדתו, עשרים וחמש אותיות בכל אחת ואחת:

(יא) מַעֲשֵׂה חָרַשׁ אֶבֶן פִּתּוּחֵי חֹתָם תְּפַתַּח אֶת שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֻסַבֹּת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: עוֹבֵד אֶמָן אֶבֶן טָבָא כְּתַב מְפָרַשׁ כִּגְלֹף דְּעִזְקָא תִּגְלוֹף יָת תַּרְתֵּין אַבְנַיָּא עַל שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁקְּעָן מָרְמָצָן דְּדָהַב תַּעְבֵּד יָתְהוֹן:

רש"י מעשה חרש אבן. מעשה אמן של אבנים. חרש זה דבוק הוא לתבה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו, וכן (ישעיה מד יג) חרש עצים נטה קו, חרש של עצים. וכן (ישעיה מד יב) חרש ברזל מעצד, כל אלה דבוקים ופתוחים: פתוחי חתם. כתרגומו כתב מפרש כגלף דעזקא, חרוצות האותיות בתוכן, כמו שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום אגרות, כתב נכר ומפרש: על שמות. כמו בשמות: מסבת משבצות. מוקפות האבנים במשבצות זהב, שעושה מושב האבן בזהב כמין גומא למדת האבן ומשקיעה במשבצות, נמצאת המשבצת סובבת את האבן סביב, ומחבר המשבצות בכתפות האפוד:

(יב) וְשַׂמְתָּ אֶת שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל שְׁתֵּי כְתֵפָיו לְזִכָּרֹן: וּתְשַׁוִּי יָת תַּרְתֵּין אַבְנַיָּא עַל כִּתְפֵי אֵפוֹדָא אַבְנֵי דְכָרְנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטּוֹל אַהֲרֹן יָת שְׁמָהָתְהוֹן קֳדָם יְיָ עַל תְּרֵין כְּתְפּוֹהִי לְדָכְרָנָא:

רש"י לזכרון. שיראה הקדוש ברוך הוא השבטים כתובים לפניו ויזכור צדקתם:

(יג) **שני** וְעָשִׂיתָ מִשְׁבְּצֹת זָהָב: וְתַעְבֵּד מָרְמָצָן דְּדָהַב:

רש"י ועשית משבצות. מעוט משבצות שתים, ולא פרש לך עתה בפרשה זו אלא מקצת צרכן, ובפרשת החושן גומר לך פרושן:

נביאים - יחזקאל - פרק מג

(כ) וְלָקַחְתָּ מִדָּמוֹ וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע קַרְנֹתָיו וְאֶל אַרְבַּע פִּנוֹת הָעֲזָרָה וְאֶל הַגֵּבוּל סָבִיב וְחִטֵּאתָ אוֹתוֹ וְכִפַּרְתָּהוּ: וְתִסַּב מִדְּמֵיהּ וְתִתֵּן עַל אַרְבַּע קַרְנָתֵיהּ וְעַל אַרְבַּע זְוַיָת מַסְמָתָא וְעַל תְּחוּמָא סְחוֹר סְחוֹר וְתִדְכֵּי יָתֵיהּ וּתְכַפֵּר עֲלוֹהִי:

רש"י **על ארבע קרנותיו** . של מזבח : **פנות העזרה** . גג המזבח : **וכפרתהו** . תקנח אותו מדרך חול שבו להכניסו בקדוש' להיותו ראוי לכפר עליו מזה ולהלן :

(כא) וְלָקַחְתָּ אֵת הַפָּר הַחַטָּאת וּשְׂרָפוֹ בְּמִפְקַד הַבַּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ: וְתִסַּב יָת תּוֹרָא דְּחַטָּאתָא וְיוֹקְדִינֵיהּ בַּאֲתַר דְּחָזֵי לְבֵיתָא מִבָּרָא לְמַקְדְּשָׁא:

רש"י **במפקד הבית** . ת"י באתר דחזי לביתא כלומ' במקום קדוש ולשון במפקד הבית מקום שהבית כלה כמו (מדבר לה) לא נפקד ממנו איש והוא פר המלואים כדרך שעשו

במשכן ונשרף אותו פר ולא נאכל וכן דרשו רבותינו במנחו' מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה :

(כב) וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תַּקְרִיב שְׂעִיר עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחִטְּאוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר חִטְּאוּ בַּפָּר: וּבְיוֹמָא תִּנְיָנָא תַּקְרִיב צָפִיר בַּר עִזֵּי שְׁלִים לְחַטָּאתָא וְתִדְכֵּי יָת מַדְבְּחָא כְּמָא דְּדָכְיאוּ בְּתוֹרָא:

רש"י **תקריב שעיר עזים** . זה לא היה במשכן ובמלואים של לעתיד לבא כך הם על פי הדבור :

(כג) בְּכַלּוֹתְךָ מֵחַטֵּא תַּקְרִיב פַּר בֶּן בָּקָר תָּמִים וְאַיִל מִן הַצֹּאן תְּמִים: בְּשֵׁשִׁיצִוָתָךְ מִלְּדַכָּאָה תַּקְרֵיב תּוֹר בַּר תּוֹרֵי שְׁלִים וּדְכַר מִן עָנָא שְׁלִים:

רש"י **מחטא** . מלטהר :

(כד) וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהֶעֱלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה: וּתְקָרְבִינוּן קֳדָם יְיָ וְיִתְּנוּן כַּהֲנַיָּא עֲלֵיהוֹן מִלְּחָא וְיַסְקוּן יָתְהוֹן עֲלָתָא קֳדָם יְיָ:

כתובים - משלי - פרק יח

(ד) מַיִם עֲמֻקִּים דִּבְרֵי פִי אִישׁ נַחַל נֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה: מַיָּא עֲמִיקֵי פּוּמֵיהּ דְּגַבְרָא נַחֲלָא דְּנָבֵיעַ מַבּוּעַ דְּחָכְמְתָא:

רש"י **דברי פי איש** . כל איש שבמקרא ל' גבור גדול בגבורה הוא : **מקור חכמה** . כנחל נובע וכמים עמוקים :

(ה) שְׂאֵת פְּנֵי רָשָׁע לֹא טוֹב לְהַטּוֹת צַדִּיק בַּמִּשְׁפָּט: לְמֵסַב אַפֵּי לְרַשִּׁיעָא לָא שַׁפִּיר אַף לְמִצְלֵי דִּינָא לְצַדִּיקָא:

רש"י **שאת פני רשע לא טוב** . כאש' פירשו רבותינו לא טוב להם לרשעים שנושאים להם פנים בעה"ז ונפרעין מהן לעה"ב : **טוב וגו'** . טוב להם לצדיקים שמכריעין להם כף מאזני' לחייב' בעולם הזה ונפרעין מהן בחייהן לעולם הבא , ולפי פשוטו כמשמעו :

(ו) שִׂפְתֵי כְסִיל יָבֹאוּ בְרִיב וּפִיו לְמַהֲלֻמוֹת יִקָּרֵא: שִׂפְוָתֵיהּ דְּסַכְלָא מַיְתָן לֵיהּ לְדִינָא וּפוּמֵיהּ מַסְטֵי לֵיהּ לְחַרְתָּא:

רש"י **שפתי כסיל יבואו בריב** . כל דבריו באים בלשון תגרה : **ופיו למהלומות יקרא** . קורא ליסורין להביאם עליו :

(ז) פִּי כְסִיל מְחִתָּה לוֹ וּשְׂפָתָיו מוֹקֵשׁ נַפְשׁוֹ: פּוּמֵיהּ דְּסַכְלָא שַׁצְיָא הוּא לֵיהּ וְשִׂפְוָתֵיהּ פַּחָא אְנוּן לְנַפְשֵׁיהּ: (ח) דִּבְרֵי נִרְגָּן כִּמְתַלַּהֲמִים וְהֵם יָרְדוּ חַדְרֵי בָטֶן: מִלּוֹי דְּשִׁגּוּשָׁא מַרְסָנָן לֵיהּ וּמָחֲתָן לֵיהּ לְעוֹמֶק דְּשִׁיוֹל:

רש"י **דברי נרגן כמתלהמים** . מהלומות :

משנה כתובות פרק ד

א. נַעֲרָה שֶׁנִּתְפַּתְּתָה, בָּשְׁתָּהּ וּפְנָמָהּ וּקְנָסָהּ שֶׁל אָבִיהָ, וְהַצַּעַר בַּתְּפוּסָה. עָמְדָה בַדִּין עַד שֶׁלֹּא מֵת הָאָב, הֲרֵי הֵן שֶׁל אָב. מֵת הָאָב, הֲרֵי הֵן שֶׁל אַחִין. לֹא הִסְפִּיקָה לַעֲמוֹד בַּדִּין עַד שֶׁמֵּת הָאָב, הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ. עָמְדָה בַדִּין עַד שֶׁלֹּא בָגְרָה, הֲרֵי הֵן שֶׁל אָב. מֵת הָאָב, הֲרֵי הֵן שֶׁל אַחִין. לֹא הִסְפִּיקָה לַעֲמוֹד בַּדִּין עַד שֶׁבָּגְרָה, הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אִם לֹא הִסְפִּיקָה לִגְבוֹת עַד שֶׁמֵּת הָאָב, הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ. מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ וּמְצִיאָתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָבְתָה. מֵת הָאָב, הֲרֵי הֵן שֶׁל אַחִין:

ברטנורה (א) **נערה**. והצער בתפוסה. והצער נמי לאביה באנוסה: **מת האב**. משעמדה בדין בנערותה, בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה, הרי הן של אחין, דכיון דעמדה בדין זכה בהן אב: **לא הספיקה לעמוד בדין וכו'**. כיון דלא עמד בדין לאו ממון הוא להורישו לבניו: **רבי שמעון אומר**. אע"פ שעמד בדין לא הוי ממון דאב להורישו לבניו עד דמטי לידיה, דכתיב (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף, לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה. ואין הלכה כרבי שמעון: **מעשה ידיה**. שעשתה בחיי אביה, אף על פי שלא גבתה, כגון שכר פעולה: **ומציאתה**. בגמרא פריך, מציאתה ממאן גביא. ומשני, הכי קאמר, מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב אחר מיתת האב לעצמה, כלומר שאין האחים זוכים במה שמצאה הבת לאחר מיתת האב, כך מעשה ידיה בחיי האב לאב, וזכו בהן האחים אף על פי שלא גבתה שכר פעולתה. אבל מעשה ידיה שלאחר מיתת האב לעצמה, ואין לאחין זכות במעשי ידי הבת שעושה לאחר מיתת האב:

ב. הַמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ, וְגֵרְשָׁהּ, אֵרְסָהּ וְנִתְאַרְמְלָה, כְּתֻבָּתָהּ שֶׁלּוֹ. הִשִּׂיאָהּ וְגֵרְשָׁהּ, הִשִּׂיאָהּ וְנִתְאַרְמְלָה, כְּתֻבָּתָהּ שֶׁלָּהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל אָב. אָמְרוּ לוֹ, מִשֶּׁהִשִּׂיאָהּ, אֵין לְאָבִיהָ רְשׁוּת בָּהּ:

ברטנורה (ב) **כתובתה של אב**. כתובתה שהיא גובה משני אירוסין הללו. וקסבר יש כתובה לארוסה. ובימי נערות וקטנות קאמר: **כתובתה שלה**. דמשהשיאה פקע רשותו, ובתר גוביינא אזלינן, וגוביינא בתר הכי הוא. ולא אזלינן בתר כתיבה לומר הואיל והראשונה נכתבה בעודה ברשות האב תיהוי דאב: **הראשונה של אב**. דקסבר ר' יהודה בתר כתיבה אזלינן, והואיל וכתובה ראשונה נכתבה לפי הנשואין בעוד שהבת ברשות האב, הויא דאב. ואין הלכה כר' יהודה:

ג. הַגִּיּוֹרֶת שֶׁנִּתְגַּיְּרָה בְתוֹךְ עִמָּהּ, וְזִנְּתָה, הֲרֵי זוֹ בְּחֶנֶק. אֵין לָהּ לֹא פֶּתַח בֵּית הָאָב, וְלֹא מֵאָה סֶלַע. הָיְתָה הוֹרָתָהּ שֶׁלֹּא בְקִדֻּשָּׁה וְלֵדָתָהּ בְּקִדֻּשָּׁה, הֲרֵי זוֹ בִּסְקִילָה. אֵין לָהּ לֹא פֶּתַח בֵּית

הָאָב וְלֹא מֵאָה סֶלַע. הָיְתָה הוֹרָתָהּ וְלַדָתָהּ בְּקִדֻּשָּׁה, הֲרֵי הִיא כְּבַת יִשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר. יֶשׁ לָהּ אָב וְאֵין לָהּ פֶּתַח בֵּית הָאָב, יֶשׁ לָהּ פֶּתַח בֵּית הָאָב וְאֵין לָהּ אָב, הֲרֵי זוֹ בְּסִקִילָה. לֹא נֶאֱמַר פֶּתַח בֵּית אֲבִיהָ, אֶלָּא לְמִצְוָה:

ברטנורה (ג) **וזנתה**. מן האירוסין והיא נערה: **הרי זו בחנק**. ואפילו נתגיירה פחותה מבת ג' שנים דבחזקת בתולה היא. דכי כתיבא סקילה בנערה מאורסה בבת ישראל כתיב, דכתיב (דברים כ"ב) כי עשתה נבלה בישראל: **ולא מאה סלע**. אם נמצא הבעל שקרן. דכולה פרשה בישראל כתיבא: **ולידתה בקדושה הרי זו בסקילה**. דאמר קרא (שם) וסקלוה באבנים ומתה, שאין צריך לומר ומתה אלא לרבות הורתה שלא בקדושה. ומיהו לקנס לא מרבינן לה, דלמיתה נתרבית ולא לקנס: **יש לה אב**. בישראלית קמיירי: **ואין לה פתח בית אב**. כגון שאין לאב בית:

ד. הָאָב זַכַּאי בְּבִתּוֹ בְּקִדּוּשֶׁיהָ בַּכֶּסֶף בַּשְּׁטָר וּבִבִיאָה. וְזַכַּאי בְּמְצִיאָתָהּ וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ וּבַהֲפָרַת נְדָרֶיהָ. וּמְקַבֵּל אֶת גִּטָּהּ. וְאֵינוֹ אוֹכֵל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ. נִשֵּׂאת, יָתֵר עָלֶיו הַבַּעַל שֶׁאוֹכֵל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ, וְחַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ, בְּפִרְקוֹנָהּ, וּבְקִבּוּרָתָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֲפִלּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, לֹא יִפְחוֹת מִשְּׁנֵי חֲלִילִים וּמְקוֹנֵנֶת:

ברטנורה (ד) **האב זכאי בבתו**. בקטנותה ובנערותה: **בקדושיה בכסף**. שכסף קדושיה שלו, דכתיב באמה העבריה (שמות כ"א) ויצאה חנם אין כסף, ודרשינן, אין כסף לאדון זה, כלומר לאדון שקנאה שיצאה מאתו חנם בסימני נערות, אבל יש כסף לאדון אחר, ומנו אב, שכסף קדושיה שלו אפילו כשהיא נערה עד שתבגר: **בשטר ובביאה**. שמקבל שטר קדושין עליה ומוסרה לביאה לשם קדושין למי שירצה, דכתיב והיתה, אתקוש הויות להדדי, מה כסף שהוא אחד מן ההויות, ברשות אביה, אף קדושי שטר וביאה ברשות אביה: **במציאתה**. משום איבה: **ובמעשה ידיה**. דכתיב (שמות כ"א) וכי ימכור איש את בתו לאמה, מה אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה: **ובהפרת נדריה**. דכתיב (במדבר ל) בנעוריה בית אביה: **ומקבל גיטה**. דכתיב (דברים כ"ד) ויצאה והיתה, אתקש יציאה להויה, כשם שהאב מקבל קדושיה בקטנותה ונערותה, כך מקבל גיטה: **ואינו אוכל פירות בחייה**. אם נפלו לה קרקעות מבית אבי אמה, אין אביה אוכל פירותיהן בחייה, אא"כ מתה והוא יורשה: **יתר עליו הבעל**. שהוא זוכה בכל השנויים למעלה שהאב זכאי בבתו, ואוכל פירות הנכסים שנפלו לה בירושה משנישאת לו: **ובפרקונה**. אם נשבית חייב לפדותה: **בקבורתה**. שחכמים תקנו קבורתה תחת ירושתה שהוא יורשה אם מתה: **משני חלילים**. להספד:

ה. לְעוֹלָם הִיא בִּרְשׁוּת הָאָב, עַד שֶׁתִּתְכַּנֵּס [לִרְשׁוּת הַבַּעַל לַנִּשּׂוּאִין]. מָסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הַבַּעַל. הָלַךְ הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל, אוֹ שֶׁהָלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל, הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הָאָב. מָסְרוּ שְׁלוּחֵי הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הַבַּעַל:

ברטנורה (ה) **לעולם היא ברשות האב**. אם בת ישראל מאורסת לכהן היא אינה אוכלת בתרומה, ואפילו הגיע הזמן שקבעו לנשואין ולא נישאת שהבעל חייב במזונותיה אינה אוכלת בתרומה: **עד שתכנס לחופה**. לשם נישואין, שתהא מסורה לרשות הבעל: **מסרו שלוחי האב**. שפגעו שלוחי האב בשלוחי הבעל ומסרוה להם:

ו. הָאָב אֵינוֹ חַיָּב בְּמְזוֹנוֹת בִּתּוֹ. זֶה מִדְרָשׁ דָּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לִפְנֵי חֲכָמִים בַּכֶּרֶם בְּיַבְנֶה, הַבָּנִים יִירְשׁוּ וְהַבָּנוֹת יְזוֹנוּ, מָה הַבָּנִים אֵינָן יוֹרְשִׁין אֶלָּא לְאַחַר מִיתַת הָאָב, אַף הַבָּנוֹת אֵינָן נְזוֹנוֹת אֶלָּא לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן:

ברטנורה (ו) **האב אינו חייב במזונות בתו**. בחייו. דאילו לאחר מיתה ניזונות הבנות מנכסיו מתנאי כתובה. ובתו לאו דוקא, דה"ה בנו, שאין האב חייב לזון לא בניו ולא בנותיו כשהם קטנים, אלא אם הוא גברא דאמיד, כלומר שהוא איש עשיר, בית דין נוטלים ממנו בעל כרחו כדרך שכופין כל שאר בני העיר על הצדקה ומפרנסים בה בניו ובנותיו הקטנים, והם אינו גברא דאמיד ב"ד מחרפים אותו ומודיעים אותו שאכזריות היא לו אם לא יפרנס את בניו, ושהוא פחות מן החיות המדבריות שהם מרחמין על בניהם, אבל אין יכולין לכופו על זה, בין שהבנים זכרים בין נקבות. ודוקא שהבנים קטנים, אבל קטני קטנים והם הפחותים מבני שש, ב"ד כופין את האב ומוציאים מידו בעל כרחו כדי לפרנס בניו שהם קטני קטנים, אחד זכרים ואחד נקבות: **בכרם**. על שם שהיו יושבים שורות שורות ככרם: **הבנים יירשו והבנות יזונו**. מתנאי כתובה, שהבנים זכרים ירשו כתובת אמן והבנות נקבות יזונו מנכסיו: **מה הבנים**. זכרים: **אין יורשין**. כתובת אמן אלא לאחר מיתת אביהן: **כך הבנות אינן נזונות**. מנכסי האב מכח תנאי כתובה אלא לאחר מיתת אביהן:

ז. לֹא כָתַב לָהּ כְּתֻבָּה, בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם, וְאַלְמָנָה מָנֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין. כָּתַב לָהּ שָׂדֶה שָׁוֶה מָנֶה תַּחַת מָאתַיִם זוּז וְלֹא כָתַב לָהּ כָּל נְכָסִים דְּאִית לִי אַחֲרָאִין לִכְתֻבָּתִיךְ, חַיָּב, שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין:

ברטנורה (ז) ולא כתב לה כל נכסים כו' חייב. להיות כל נכסיו אחראין לה. ולא יכול למימר אין ליך אלא שדה הכתובה ליך בכתובתיך:

ח. לֹא כָתַב לָהּ אִם תִּשְׁתַּבַּאי אֶפְרְקִנַּיִךְ וְאוֹתְבִנַּיִךְ לִי לְאִנְתּוּ, וּבַכְּהֶנֶת אֲהַדְּרִנַּיִךְ לְמְדִינְתִּיךְ, חַיָּב, שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין:

ברטנורה (ח) **ובכהנת**. שאינו יכול לקיימה משנשבית, שאשת כהן אסורה לבעלה משנאנסה, כותב לה אפרקינך ואהדרינך למדינתך. וחייב לתת לה כתובתה. ואע"פ שבעל כרחו צריך לגרשה:

ט. נִשְׁבֵּית, חַיָּב לְפָדוֹתָהּ. וְאִם אָמַר הֲרֵי גִטָּהּ וּכְתֻבָּתָהּ, תְּפָדֶּה אֶת עַצְמָהּ, אֵינוֹ רַשַּׁאי. לָקְחָתָהּ, חַיָּב לְרַפּאוֹתָהּ. אָמַר הֲרֵי גִטָּהּ וּכְתֻבָּתָהּ, תְּרַפֵּא אֶת עַצְמָהּ, רַשַּׁאי:

ברטנורה (ט) **אינו רשאי**. שכבר נתחייב בפרקונה משנשבית: **חייב לרפאותה**. שהרפואה כמזונות: **רשאי**. שאין חייב לזון גרושתו:

י. לֹא כָתַב לָהּ, בְּנַיִן דְּכָרִין דְּיֵהְוֹוֹן לִיכִי מִנַּאי אִינּוּן יְרָתּוּן כְּסַף כְּתֻבְּתִיךְ יָתֵר עַל חוּלְקֵיהוֹן דְּעִם אֲחֵיהוֹן, חַיָּב שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין:

ברטנורה (י) **יתר על חולקיהון דעם אחוהון**. אם תמותי בחיי ואירשך יטלו בניך כתובתיך אחרי מותי כשיבואו לחלוק בנכסי עם בנים שיהיו לי מאשה אחרת. ונפקא מינה, כגון שכתובה של זו מרובה משל אחרת או שבני האשה אחרת מרובים מבניה של זאת וטוב לאלו שיטלו כתובת אמן ואפילו הכתובות שוות. ואין כתובת בנין דכרין נגבית אפילו בזמן הזה אלא ממקרקעי אבל לא ממטלטלי. ודוקא כשהניח האב שיעור שתי הכתובות ודינר יותר, אז יורשין הבנים כתובת בנין דכרין, הואיל ונשאר מקום לירושה של תורה, שאחר שיטול כל אחד מהבנים כתובת אמו נשאר דינר לחלוק ולירש בנכסי אביהן, אבל אם לא הניח האב אלא כשיעור ב' הכתובות או פחות מזה חולקים הנכסים בשוה ואין כתובת בנין דכרין נוהגת בהם:

יא. בְּנַן נָקְבָן דְּיֵהְוֹוֹן לִיכִי מִנַּאי, יְהֵוֹוֹן יָתְבָן בְּבֵיתִי וּמִתַּזְנָן מִנְּכְסַי עַד דְּיִתְנַסְבָן לְגֻבְרִין, חַיָּב, שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין:

ברטנורה (יא) **עד דיתנסבן**. עד שיתארסו. ואם בגרו אע"פ שלא נתארסו אין להם מזונות, דקיימא לן בוגרת אין לה מזונות:

יב. אַתְּ תְּהֵא יָתְבָא בְּבֵיתִי וּמִתַּזְנָא מִנְּכְסַי, כָּל יְמֵי מִגַּד אַלְמָנוּתִיךְ בְּבֵיתִי, חַיָּב, שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין. כָּךְ הָיוּ אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם כּוֹתְבִין. אַנְשֵׁי גָלִיל הָיוּ כוֹתְבִין כְּאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם. אַנְשֵׁי יְהוּדָה הָיוּ כוֹתְבִין, עַד שֶׁיֵּרְצוּ הַיּוֹרְשִׁים לִתֵּן לִיךְ כְּתֻבָּתִיךְ, לְפִיכָךְ אִם רָצוּ הַיּוֹרְשִׁין, נוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ וּפוֹטְרִין אוֹתָהּ:

ברטנורה (יב) **מיגד אלמנותיך**. משך אלמנותיך: **אנשי יהודה כותבין כו'**. ואין הלכה כאנשי יהודה, אלא כל זמן שלא נישאת ושלא תבעה כתובתה בבית דין ניזונית משל

בעלה ודרה בבית שהיתה דרה בחיי בעלה ומשתמשת בכל הכלים שהיתה משתמשת בהן בחיי בעלה:

גמרא כתובות דף נ' ע"א

אָמַר רִבִּי אִילָעָא בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ הַמְבַזְּבִּז אַל יְבַזְּבֵז יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי הַמְבַזְּבֵז אַל יְבַזְּבֵז יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ שֶׁמָּא יִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁבִּקֵּשׁ לְבַזְּבֵז יוֹתֵר מֵחוֹמֶשׁ וְלֹא הִנִּיחַ לוֹ חֲבֵרוֹ וּמִנּוּ רִבִּי יִשְׁבָּב וְאָמְרֵי לְהּ רִבִּי יִשְׁבָּב וְלֹא הִנִּיחוֹ חֲבֵירוֹ וּמִנּוּ רִבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַב נַחְמָן וְאִיתֵּימָא רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב מֵאֵי קְרָאָה (בראשית כ"ח) וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עַשֵּׂר אֲעַשְּׂרֶנּוּ לָךְ. וְהָא לֹא דָּמֵי עִישּׂוּרָא בַּתָּרָא לְעִישּׂוּרָא קַמָּא. אָמַר רַב אַשֵּׁי אֲעַשְּׂרֶנּוּ לְבַתָּרָא כִּי קַמָּא. אָמַר רַב יִצְחָק בְּאוּשָׁא הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא אָדָם מִתְגַּלְגֵּל עִם בְּנוֹ עַד שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה מִכָּאן וְאֵילָךְ יוֹרֵד עִמּוֹ לְחַיָּיו. אֵינִי וְהָא אָמַר לֵיהּ רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילָת בְּצִיר מִבַּר שִׁית לָא תְקַבֵּיל. בַּר שִׁית קַבֵּיל וּסְפֵי לֵיהּ כְּתוֹרָא. אִין, סְפֵי לֵיהּ כְּתוֹרָא מִיהוּ אֵינוֹ יוֹרֵד עִמּוֹ לְחַיָּיו עַד לְאַחַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה. וְאִי בָּעֵית אֵימָא לֹא קַשְׁיָא הָא לְמִקְרָא הָא לְמִשְׁנָה. דְּאָמַר אַבַּיֵי אָמְרָה לִי אֵם בַּר שִׁית לְמִקְרָא בַּר עֶשֶׂר לְמִשְׁנָה בַּר תְּלֵיסַר לְתַעֲנִיתָא מֵעֵת לְעֵת וּבְתִינוֹקֶת בַּת תְּרֵיסַר. אָמַר רַב קְטִינָא כָּל הַמַּכְנִיס אֶת בְּנוֹ פָּחוּת מִבֶּן שֵׁשׁ רָץ אַחֲרָיו וְאֵינוֹ מַגִּיעוֹ אֵיפָא דְּאָמְרֵי חֲבֵירָיו רָצִין אַחֲרָיו וְאֵין מַגִּיעִין אוֹתוֹ. וְתַרְוַויְהוּ אִיתְּנְהוּ חָלִישׁ וְנָמִיר אִיבָּעֵית אֵימָא הָא דְּכָחִישׁ הָא דְּבָרְיָא. (תהלים ק"ו) אַשְׁרֵי שׁוֹמְרֵי מִשְׁפָּט עוֹשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת. וְכִי אֶפְשָׁר לוֹ לְאָדָם לַעֲשׂוֹת צְדָקָה בְּכָל עֵת דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁבְּיָבְנֶה וְאָמְרֵי לָהּ רִבִּי אֱלִיעֶזֶר זֶה הַזָּן בָּנָיו וּבְנוֹתָיו כְּשֶׁהֵן קְטַנִּים. רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר זֶה הַמְגַדֵּל יְתוֹם וְיִתּוֹמָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וּמַשִּׂיאָן. (שם קי"ב) הוֹן וְעוֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לָעַד רַב הוּנָא וְרַב חַסְדָּא חַד אָמַר זֶה הַלּוֹמֵד תּוֹרָה וּמְלַמְּדָהּ. וְחַד אָמַר זֶה הַכּוֹתֵב תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים וּמַשְׁאִילָן לַאֲחֵרִים. (שם קי"ח) וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל אָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כֵּיוָן שֶׁבָּנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל דִּלְמָא אָתוּ לִידֵי חֲלִיצָה וְיִבּוּם. רִבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר כֵּיוָן שֶׁבָּנִים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל דַּיָּינֵי יִשְׂרָאֵל דִּלְמָא אָתוּ לְאִנְצוּיֵי:

רש"י **המבזבז**. לעניים: **מחומש**. שבנכסיו שלא יצטרך לבריות: **עשר אעשרנו**. שני עישורין הוו להו חומש: **והא לא דמי בתרא לקמא**. דכי שקלי' לקמא פשו להו תשע וכי הדרת מדלי' מעשר דידהו לאו כי קמא הוא ואין כאן חומש בשניהם: **אעשרנו**. מדלא כתוב עשר אעשר לך הכי קאמר אעשרנו לראשון כלומר מעשר שני יהא כראשון: **מגלגל עם בנו**. אם מסרב מללמוד יגלגל עמו בנחת ובדברים רכים: **יורד עמו לחייו**. לרדותו ברצועה ובחוסר לחם: **רב שמואל בר שילת**. מלמד תינוקות היה: **וספי ליה כתורא**. הלעיטהו תורה כשור שאתה מלעיטו ואובסו מאכל: **לתעניתא מעת לעת**. להתענות

כל היום וחונכם לשעות קודם לכן שנתיים כדאמרינן ביומא: **ובתינוקת**. שהיא ממהרת להביא כח שאינה מתשת כח בלימוד תורה וי"ב דקאמר שנת י"ב גופא קאמר דאי בת י"ב ויום א' דאורייתא היא שמביאה שתי שערות ובת עונשים ואין צורך לנו ללמוד ממניקתו של אביי: **המכניס את בנו**. ללמוד תורה: **רץ אחריו**. להברותו ולהחיותו: **ואין מגיעו**. מסוכן הוא למות מרוב חולשו: **חביריו רצין אחריו**. להיות פקחין בתורה כמותו: **הא דכחיש**. אל יכניסו שמסוכן הוא פן יחליש וימות: **דבריא**. יכניסנו לפי שמתפקח: **זה הזן בניו ובנותיו קטנים**. שתמיד יום ולילה הן אצלו והוא צדקה שאינו חיוב עליו בהם: **הון ועושר בביתו**. שאין הממון כלה ואעפ"כ צדקתו עומדת לעד: **זה הלומד תורה ומלמדה**. מתקיימת בו הרי הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד על שטרח ללמד לתלמידים: **זה הכותב וכו'**. הספרים קיימים לו שאינם כלים וצדקתו עומדת לעד: **לאינצויי**. מי קרוב וקודם לנחלה:

זוהר תצוה דף קפ"א ע"א

רִבִּי יְהוּדָה פָּתַח (ישעיה ב') חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְאַפּוֹ. הָכָא פַּקִּיד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְבַר נָשׁ וְאָזְהִיר לֵיהּ לְאִסְתַּמְּרָא מֵאינוּן בְּנֵי נָשָׁא דְאַסְטוּ אָרְחַיְיהוּ מֵאוֹרַח טָב לְאוֹרַח בִּישׁ וּמְסָאֲבֵי נַפְשָׁתַיְיהוּ בְּהַהוּא מִסְאָבוּ אַחֲרָא. דְּהָא כַּד בָּרָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְבַר נָשׁ עָבַד לֵיהּ בְּדִיוּקְנָא עִלָּאָה וְנָפַח בֵּיהּ רוּחָא (נ"א נִשְׁמְתָא) קַדִּישָׁא דְכָלִיל בְּתְלַת כַּמָּה דְאוּקְימְנָא דְּאִית בֵּיהּ נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה וְעֵילָא מִכֹּלָּא נְשָׁמָה דְּאִיהִי חֵילָא עִלָּאָה לְמִנְדַּע וּלְמֵיטַר פִּקּוּדוֹי דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וְאִי הַהִיא נְשָׁמְתָא קַדִּישָׁא אָעִיל לָהּ בְּפוּלְחָנָא אַחֲרָא הָאי אִיהוּ מַסְאִיב לָהּ וְנָפִיק מִפּוּלְחָנָא דְמָרֵיהּ. בְּגִין דְּתִתְלַת חֵילִין אִלֵּין כֻּלְּהוּ חָד נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה מִשְׁתַּתְּפִי כַּחֲדָא וְהַוּוֹ חָד וכֹלָּא כְּגוֹנָא דְרָזָא עִלָּאָה (עַל דָּא נֶאֱמַר (משלי י"ג) הוֹלֵךְ אֶת חֲכָמִים וְגוֹמֵר) וְאִי חֲזַיְנָן לְהָאי בַּר נָשׁ דַּהֲווֹ בֵּיהּ אִלֵּין דַּרְגִּין כֻּלְּהוּ. עַד לָא קַיְימָא בְּקִיּוּמֵיהּ לְמִנְדַּע מַאן אִיהוּ בְּמַאי אִתְיְדַע דְּלָא לְקָרְבָא בַר נָשׁ בַּהֲדֵיהּ אוֹ לְאִתְמַנְעָא מִנֵּיהּ (ס"א בַּר נָשׁ דְּאִית בֵּיהּ דַּרְגִּין אִלֵּין כֻּלְּהוּ וְקַיְימָא בְּקִיּוּמֵיהּ דְּא אִיהוּ גְּבַר שְׁלִים עַבְדָּא מְהֵימְנָא דְמָארֵיהּ וּבְעֵי לְאִשְׁתַּתְּפָא בֵּיהּ וּלְאִתְחַבְּרָא בַּהֲדֵיהּ לְמֵילַךְ אוֹרְחוֹי מִנֵּיהּ. וּבְמַאי אִתְיְדַע בַּר נָשׁ לְמִנְדַּע מַאן אִיהוּ לְקָרְבָא בַּהֲדֵיהּ אוֹ לְאִתְמַנְעָא מִנֵּיהּ). בְּרוּגְזֵיהּ מַמָּשׁ יְדַע לֵיהּ בַּר נָשׁ וְאִשְׁתְּמוֹדָע מַאן אִיהוּ אִי הַהִיא נְשָׁמְתָא קַדִּישָׁא נָטַר בְּשַׁעְתָּא דְרוּגְזֵיהּ אִתֵּי עָלֵיהּ וְלָא יֵעָקַר לֵהּ מֵאַתְרָהָא בְּגִין לְמִשְׁרֵי תְּחוֹתָהּ הַהוּא אֵל זָר דְּא אִיהוּ בַּר נָשׁ כַּדְקָא יָאוֹת. דְּא אִיהוּ עַבְדָּא דְמָארֵיהּ דְּא אִיהוּ גְּבַר שְׁלִים. וְאִי הַהוּא בַּר נָשׁ לָא נָטִיר לֵהּ וְאִיהוּ עָקַר קְדוּשָׁה דְּא עִלָּאָה מֵאַתְרֵיהּ לְמִשְׁרֵי בְּאַתְרָהָא סִטְרָא אַחֲרָא. וַדַּאי דָּא אִיהוּ בַּר נָשׁ דְּמָרִיד בְּמָארֵיהּ וְאָסִיר לְקָרְבָא בַּהֲדֵיהּ וּלְאִתְחַבְּרָא עִמֵּיהּ וְדָא אִיהוּ. טוֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ. אִיהוּ טָרִיף וְעָקַר נַפְשֵׁיהּ בְּגִין רוּגְזֵיהּ

וְאַשְׁרֵי בְּגַוֵּיהּ אֵל זָר. וְעַל דָּא כְּתִיב חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ דְּהַהִיא נִשְׁמָתָא קַדִּישָׁא טָרִיף לָהּ וְסָאִיב לָהּ בְּגִין אַפּוֹ אֲשֶׁר נְשָׁמָה אַחְלַף בְּאַפּוֹ. כִּי בַּמֶּה נֶחְשָׁב הוּא. עֲבוֹדָה זָרָה אִתְחֲשִׁיב הַהוּא בַּר נָשׁ. וּמָאן דְּאִתְחַבַּר עִמֵּיהּ וּמָאן דְּאִשְׁתְּעֵי (ס"א דְּאִשְׁתְּתַף) בַּהֲדֵיהּ כְּמָאן דְּאִתְחַבַּר בַּעֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ. מָאי טַעְמָא בְּגִין דַּעֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ שְׁאֲרֵי בְּגַוֵּיהּ. וְלָא עוֹד אֶלָּא דְּעָקַר קְדוּשָׁה עִלָּאָה מֵאַתְרֵהּ. וְשְׁאֲרֵי בְּאַתְרֵהּ עֲבוֹדָה זָרָה אֵל זָר. מַה אֵל זָר כְּתִיב בֵּיהּ (ויקרא י"כ) אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים כְּגוֹנָא דָּא אָסִיר לְאִסְתַּכְּלָא בַּאֲנָפּוֹי. וְאִם תֹּאמַר הָא רוּגְזָא דְּרַבָּנָן רוּגְזָא דְּרַבָּנָן טָב אִיהוּ לְכָל סִטְרִין דְּהָא תָּנֵינָן דְּאוֹרַיְיתָא אֶשָּׁא אִיהִי וְאוֹרַיְיתָא קָא מַרְתְּחָא לֵיהּ דִּכְתִיב (ירמיה כ"ג) הֲלֹא כֹה דְּבָרַי כָּאֵשׁ נְאֻם יְיָ׃

תרגום הזוהר רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְאַפּוֹ כִּי בַּמֶּה נֶחְשָׁב הוּא. מִקְרָא זֶה הֶעֱמִידוּהוּ, אֲבָל מַהוּ חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם. וְכִי הִזְהִיר הַנָּבִיא לְהִמָּנַע מִשְּׁאָר בְּנֵי אָדָם, וְיִהְיוּ נִמְצָאִים בְּנֵי הָאָדָם, שֶׁלֹּא יִקְרְבוּ זֶה אֶל זֶה לְעוֹלָם. וּמַשִּׁיב, אֶלָּא הֶעֱמִידוּ הַכָּתוּב, בְּמִי שֶׁמַּשְׁכִּים לְפִתְחוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ לָתֵת לוֹ שָׁלוֹם, מַטָּרֶם שֶׁמְּבָרֵךְ אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְעַל זֶה נֶאֱמַר חִדְלוּ וְגוֹ'. וַאֲנִי הֶעֱמַדְתִּי הַכָּתוּב, חִדְלוּ לָכֶם וְגוֹ', עִם כָּתוּב אַחֵר, שֶׁכָּתוּב, מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְּקוֹל גָּדוֹל בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם קִלְלָה תֵּחָשֵׁב לוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל טוֹב, כְּלוֹמַר, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר בֵּרַךְ אֶל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַזְהִיר עַל זֶה חִדְלוּ לָכֶם וְגוֹ' אֲבָל מַהוּ חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ. כָּאן צִוָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם וְהִזְהִירוֹ שֶׁיִּשְׁמֹר עַצְמוֹ מֵאֵלּוּ הָאֲנָשִׁים שֶׁהִטּוּ דַּרְכֵיהֶם מִדֶּרֶךְ טוֹב לְדֶרֶךְ רָע וּמְטַמְּאִים עַצְמָם בְּטֻמְאָה דְּסִטְרָא אַחֲרָא. כִּי כְּשֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, עָשָׂה אוֹתוֹ בְּצוּרָה הָעֶלְיוֹנָה וְנָפַח בּוֹ רוּחַ קָדוֹשׁ הַכָּלוּל מִשְּׁלֹשָׁה כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמַדְנוּ, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה, וְהַנְּשָׁמָה הִיא לְמַעְלָה מִכֻּלָּם, שֶׁהִיא כֹּחַ עֶלְיוֹן לָדַעַת וְלִשְׁמֹר מִצְוֹת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְאִם מַכְנִיס נְשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה הַהִיא בַּעֲבוֹדָה אַחֶרֶת, זֶה הוּא הַמְטַמֵּא אוֹתָהּ, וְיוֹצֵא מֵעֲבוֹדַת רִבּוֹנוֹ. מִשּׁוּם שֶׁשָּׁלַשׁ כֹּחוֹת אֵלּוּ כֻּלָּם אֶחָד, נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה מִשְׁתַּתְּפִים יַחַד וְהֵם אֶחָד כְּמוֹ בְּסוֹד הָעֶלְיוֹן. וְאִם רוֹאִים אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֵלּוּ מַדְרֵגוֹת כְּלָל, שֶׁהֵן נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה, וְעוֹד לֹא עָמַד עַל בּוּרְיוֹ לָדַעַת מִי הוּא, בַּמֶּה נוֹדַע אִם לְהִתְקָרֵב אֵלָיו אָדָם, אוֹ לְהִמָּנַע מִמֶּנּוּ. הִנֵּה בְּכַעֲסוֹ מַמָּשׁ אָדָם יוֹדֵעַ אוֹתוֹ, וְיַכִּירוּ מִי הוּא. אִם שׁוֹמֵר נְשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה הַהִיא בְּשָׁעַת כַּעֲסוֹ, שֶׁלֹּא יַעֲקֹר אוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ, וְיָבֹא לִשְׁרוֹת בִּמְקוֹמָהּ אֵל זָר, זֶה הוּא אָדָם כָּרָאוּי, זֶהוּ עֶבֶד לְרִבּוֹנוֹ, זֶה הוּא אָדָם הַשָּׁלֵם. וְאִם אָדָם הַהוּא אֵינוֹ שׁוֹמֵר אוֹתָהּ, וְהוּא עוֹקֵר קְדֻשָּׁה זוֹ הָעֶלְיוֹנָה, מֵחֲמַת שֶׁבָּא לִידֵי כַּעַס, וּמַשְׁרֶה בִּמְקוֹמָהּ, סִטְרָא אַחֲרָא. וַדַּאי זֶה הוּא אָדָם שֶׁמָּרַד בַּאֲדוֹנוֹ, וְאָסוּר לִקְרֹב אֵלָיו וּלְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ. וְזֶהוּ, טוֹרֵף נַפְשׁוֹ בְּאַפּוֹ, שֶׁטּוֹרֵף וְעוֹקֵר נַפְשׁוֹ מֵחֲמַת כַּעֲסוֹ, וּמַשְׁרֶה בְּעַצְמוֹ אֵל זָר. וְעָלָיו כָּתוּב, חִדְלוּ לָכֶם

מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְאַפּוֹ, הַיְנוּ שֶׁטּוֹרֵף נְשָׁמָה הַקְּדוֹשָׁה הַהִיא וּמְטַמֵּא אוֹתָהּ בִּשְׁבִיל אַפּוֹ, דְּהַיְנוּ מֵחֲמַת שֶׁבָּא לִידֵי כַּעַס, אֲשֶׁר הֶחֱלִיף נִשְׁמָתוֹ בְּכַעֲסוֹ. כִּי בַּמָּה הוּא נֶחְשָׁב, הַיְנוּ, שְׁאָדָם הַהוּא נֶחְשָׁב לְבָמָה שֶׁעוֹבְדִים עָלֶיהָ עֲבוֹדָה זָרָה. וּמִי שֶׁמִּתְחַבֵּר עִמּוֹ, וּמִי שֶׁמִּדַּבֵּר עִמּוֹ הוּא כְּמוֹ שֶׁמִּתְחַבֵּר בַּעֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ, מַהוּ הַטַּעַם, מִשּׁוּם שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ שׁוֹרֶה בְּתוֹכוֹ, דְּהַיְנוּ אֵל זָר, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁעִקַּר קְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה מִמְּקוֹמָהּ וְהִשְׁרָה בִּמְקוֹמָה עֲבוֹדָה זָרָה, אֵל זָר. מַה אֵל זָר כָּתוּב בּוֹ, אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים, כְּמוֹ זֶה, אָסוּר לְהִסְתַּכֵּל בְּפָנָיו שֶׁל הַכּוֹעֵס.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הל' ק"ש פרק ג'

א. הַיְתָה צוֹאָה בְּגוּמָא עוֹמֵד בְּסָנְדְּלוֹ עַל הַגּוּמָא וְקוֹרֵא וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה סַנְדְּלוֹ נוֹגֵעַ בָּהּ. הָיְתָה כְּנֶגְדּוֹ צוֹאָה מְעוּטָה בְּיוֹתֵר כְּמוֹ טִפָּה רוֹקֶק עָלֶיהָ רוֹק עֶבֶה עַד שֶׁתִּתְכַּסֶּה וְקוֹרֵא. הָיְתָה נְטִישַׁת צוֹאָה עַל בְּשָׂרוֹ אוֹ יָדָיו מְטוּנָּפוֹת מִבֵּית הַכִּסֵּא וְלֹא הָיָה לָהּ רֵיחַ רַע כְּלָל מִפְּנֵי קוֹטְנָן אוֹ יְבֵשׁוּתָן מֻתָּר לִקְרוֹת לְפִי שֶׁאֵין לָהֶן רֵיחַ רָע. אֲבָל אִם הָיְתָה בִּמְקוֹמָהּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ נִרְאֵית כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד הוֹאִיל וְנִרְאֵית כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב אָסוּר לִקְרוֹת עַד שֶׁיְּקַנַּח יָפֶה יָפֶה מִפְּנֵי שֶׁהַצוֹאָה לַחָה הִיא וְיֵשׁ לָהּ רֵיחַ רַע וְכַמָּה גְּאוֹנִים הוֹרוּ שֶׁאָסוּר לִקְרוֹת אִם הָיוּ יָדָיו מְטוּנָּפוֹת וְכֵן רָאוּי לַעֲשׂוֹת: **ב.** רֵיחַ רַע שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִיקָּר מַרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת וְקוֹרֵא אִם פָּסַק הָרֵיחַ. וְאִם לֹא פָּסַק הָרֵיחַ מַרְחִיק עַד מָקוֹם שֶׁפָּסַק הָרֵיחַ וְקוֹרֵא וְשֶׁאֵין לָהּ עִיקָּר כְּגוֹן מִי שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ רוּחַ מִלְמַטָּה מַרְחִיק עַד מָקוֹם שֶׁתִּכְלֶה הָרֵיחַ וְקוֹרֵא. גְּרַף שֶׁל רֵעִי וְעֲבִיט שֶׁל מֵימֵי רַגְלַיִם אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע כְּנֶגְדָּן וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶם כְּלוּם וְאֵין לָהֶם רֵיחַ רַע מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּבֵית הַכִּסֵּא:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים אֶלָּא בְּמִי שֶׁבּוֹלֵם פִּיו בִּשְׁעַת מְרִיבָה וכו' שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כ"ו) תּוֹלֶה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה רִבִּי אַבָּהוּ אוֹמֵר עַל מִי שֶׁמֵּשִׁים עַצְמוֹ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ וכו'. וְתָנוּ רַבָּנָן הַנֶּעֱלָבִים וְאֵינָם עוֹלְבִים שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָם וְאֵינָן מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר (שופטים ה') וְאוֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבוּרָתוֹ. וְאָמַר אֱלִיָּהוּ זְכרוֹנוֹ לִבְרָכָה לְעוֹלָם יֶהֱוֵי עָלוּב לִבְנֵי אָדָם וְלִבְנֵי בֵיתָךְ יוֹתֵר מִכֹּלָם. וְאָמַר אַבָּא אֱלִיָּהוּ ז"ל לְעוֹלָם אֵין תּוֹרָה מִתְפָּרֶשֶׁת אֶלָּא בְּמִי שֶׁאֵינוֹ קַפְדָּן. וְאַף אֲנִי אֵינִי נִגְלֶה אֶלָּא לְמִי שֶׁאֵינוֹ קַפְדָּן. אַשְׁרֵי אָדָם מַכִּיר עֶרְכּוֹ וְיוֹם הַמִּיתָה נֶגֶד עֵינָיו. וְיוֹדֵעַ שֶׁהוּא לִפְנֵי הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְזוֹכֵר שֶׁנּוֹתֵן לוֹ חַיִּים לְעוֹבְדוֹ וְלַעֲסוֹק בְּתוֹרָתוֹ אִם כֵּן וְכֵן הוּא עוֹשֶׂה וַדַּאי אָהוּב לְמַעְלָה וְנֶחְמָד לְמַטָּה וַה' עִמּוֹ:

תצוה יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וָ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(יד) וּשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרֹת זָהָב טָהוֹר מִגְבָּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֲבֹת וְנָתַתָּה אֶת שַׁרְשְׁרֹת הָעֲבֹתֹת עַל הַמִּשְׁבְּצֹת: וְתִרְתֵּין תִּכִּין דְּהַב דְּכִי מְתַחְמָן תַּעְבֵד יָתְהוֹן עוֹבַד גְּדִילוּ וְתִתֵּן יָת תִּכַּיָא גְּדִילָתָא עַל מָרַמְצָתָא:

רש"י שרשרת זהב. שלשלאות: מגבלות. לסוף גבול החשן תעשה אותם: מעשה עבות. מעשה קליעת חוטין, ולא מעשה נקבים וכפלים, כאותן שעושין לבורות, אלא כאותן שעושין לערדסקאות, שקורין אינצינשייר"ש בלעז [כלי קטורת] : ונתת את שרשרת. של עבותות העשויות מעשה עבות על המשבצות הללו. ולא זה הוא מקום צואת עשיתן של שרשרות, ולא צואת קביעתן, ואין תעשה האמור כאן לשון צווי, ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עתיד, כי בפרשת החשן חוזר ומצוה על עשיתן ועל קביעתן, ולא נכתב כאן אלא להודיע מקצת צורך המשבצות שצוה לעשות עם האפוד, וכתב לך זאת לומר לך המשבצות הללו יזקקו לך לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנם על המשבצות הללו:

(טו) וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: וְתַעְבֵּד חֹשֶׁן דִּינָא עוֹבַד אֻמָּן כְּעוֹבַד אֵפוֹדָא תַּעְבְּדִנֵּיהּ דַּהֲבָא תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר תַּעְבֵּד יָתֵהּ:

רש"י חשן משפט. שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר משפט, שמברר דבריו והבטחתו אמת, דיריישנימינ"ט בלעז . שהמשפט משמש שלש לשונות דברי טענות הבעלי דינים, וגמר הדין, ועונש הדין, אם עונש מיתה, אם עונש מכות, אם עונש ממון, וזה משמש לשון ברור דברים, שמפרש ומברר דבריו: כמעשה אפוד. מעשה חושב ומחמשת מינין:

(טז) רָבוּעַ יִהְיֶה כָּפוּל זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ: מְרֻבַּע יְהֵי עֵיף זַרְתָּא אָרְכֵּהּ וְזַרְתָּא פְּתָיֵהּ:

רש"י זרת ארכו וזרת רחבו. כפול ומוטל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר (פסוק ל) והיו על לב אהרן, תלוי בכתפות האפוד, הבאות מאחוריו על כתפיו ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן בשרשרות וטבעות, כמו שמפורש בענין:

(יז) וּמִלֵּאתָ בוֹ מִלֵּאַת אֶבֶן אַרְבָּעָה טוּרִים אָבֶן טוּר אֹדֶם פִּטְדָה וּבָרֶקֶת הַטּוּר הָאֶחָד: וְתַשְׁלֵם בֵּהּ אַשְׁלָמוּת אַבְנָא אַרְבְּעָא סִדְרִין אֶבֶן טָבָא סִדְרָא קַדְמָאָה סָמְקָן יַרְקָן וּבַרְקָן סִדְרָא חָד:

רש"י ומלאת בו. על שם שהאבנים ממלאות גמות המשבצות המתקנות להן, קורא אותן בלשון מלאים:

(יח) וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֹפֶךְ סַפִּיר וְיַהֲלֹם: וְסִדְרָא תְּנִינָא אִזְמָרַגְדִּין וְשַׁבְזִיז וְסַבְּהַלּוֹם: (יט) וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לֶשֶׁם שְׁבוֹ וְאַחְלָמָה: וְסִדְרָא תְּלִיתָאָה קַנְכִּירֵי טַרְקִיָּא וְעֵין עֶגְלָא:

נביאים - יחזקאל - פרק מג

(כה) שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׂעִיר חַטָּאת לַיּוֹם וּפַר בֶּן בָּקָר וְאַיִל מִן הַצֹּאן תְּמִימִים יַעֲשׂוּ: שִׁבְעָא יוֹמִין תֶּעֱבַד צְפִירָא דְּחַטָּאתָא לְיוֹמָא וְתוֹר בַּר תּוֹרֵי וּדְכַר מִן עָנָא שְׁלֵימִין יַעֲבְדוּן:

רש"י **תמימים יעשו** . לעולה :

(כו) שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְטִהֲרוּ אֹתוֹ וּמִלְאוּ (ידו) יָדָיו: שִׁבְעָא יוֹמִין יְכַפְּרוּן עַל מַדְבְּחָא וְיִדְכּוּן יָתֵיהּ וְיַקְרִיבוּן קוּרְבָּנֵיהּ: (כז) וִיכַלּוּ אֶת הַיָּמִים וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת עוֹלֹתֵיכֶם וְאֶת שַׁלְמֵיכֶם וְרָצִאתִי אֶתְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה:

וְיִשְׁלְמוּן יָת יוֹמַיָּא וִיהֵי בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה וּלְהָלְא יַעֲבְדוּן כַּהֲנַיָּא עַל מַדְבְּחָא יָת עֲלָוָתֵיכוֹן וְיָת נִכְסַת קוּדְשֵׁיכוֹן וְיִתְקַבְּלוּן קוּרְבָּנֵיכוֹן בְּרַעֲוָא אֲמַר יְיָ אֱלֹהִים:

רש"י **ורצאתי** . לשון רצון :

מד (א) וַיָּשֶׁב אֹתִי דֶּרֶךְ שַׁעַר הַמִּקְדָּשׁ הַחִיצוֹן הַפֹּנֶה קָדִים וְהוּא סָגוּר: וְאָתֵיב יָתִי אוֹרַח תְּרַע מַקְדְּשָׁא בְּרָאָה דְּפָתִיחַ לְמַדִּינְחָא וְהוּא אְחִיד: (ב) וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפָּתֵחַ וְאִישׁ לֹא יָבֹא בוֹ כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בוֹ וְהָיָה סָגוּר: וַאֲמַר יְיָ לִי תְּרַע הָדֵין אְחִיד יֶהֵא וְלָא יִתְפַּתַּח וֶאֱנָשׁ לָא יֵעוּל בֵּיהּ אֲרֵי יְיָ אֱלָהָא דְּיִשְׂרָאֵל אִתְגְּלֵי עֲלוֹהִי וִיהֵי אָחִיד:

רש"י **סגור יהיה** . רבותינו העמידו המקרא הזה בפשפש הדרומי שהיה לשער ההיכל פשפש פתח קטן כך שנינו במסכת מדות שני פשפשין היו לו לשער הגדול אחד בדרום ואחד בצפון שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם עליו מפורש ע"י יחזקאל השער הזה יהיה סגור : **בא בו** . לעתיד לבא :

(ג) אֶת הַנָּשִׂיא נָשִׂיא הוּא יֵשֶׁב בּוֹ (לאכול) לֶאֱכָל לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה מִדֶּרֶךְ אֻלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא וּמִדַּרְכּוֹ יֵצֵא: לְרִבָּא יְהֵי רַבָּא הוּא יְתִיב בֵּיהּ לְמֵיכַל לַחְמָא קֳדָם יְיָ מֵאוֹרַח אוּלְמָא דְּתַרְעָא יֵעוֹל וּמֵאוֹרְחֵיהּ יִפּוֹק:

רש"י **את הנשיא נשיא הוא וגו'** . את הנשיא אני נותן רשות נשיא הוא וחשוב ואין דרכו לישב ולאכול עם שאר הכהנים בלשכות : **הוא ישב בו** . לאכל לחם . בתוך חללו : **מדרך אולם השער יבוא** . כשהוא נכנס לתוך החצר הפנימית כדי ליכנס לשער קטן זה לאכול בו דרך אולם השער העזרה שבמזרח יכנס לתוך העזרה ובו בדרך ישוב כשישוב יצא באותו הדרך שנכנס ולפי שהוא אומר למטה (מ"ו) בענין ובבא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך וגו' שצוה לעשות העזרה קפנדריא לפי שאותה ביאה לראיית פנים

וצריך להראות יפה הוצרך לומר כאן בביאות של כל ימות השנה שלא יעשנה קפנדריא לפי שאין ביאה זו לראיית פנים כמו של רגלים וכן העיד עוד למטה בענין פעמים רבות , מצאתי . את הנשיא . כ"ג נשיא הוא ומחשיבותו יהא רשאי לאכול בשר ולחם קדשים באותו שער שפותחין לו בשעת אכילתו : **מדרך אולם השער יבוא** . דרך אולם שער מזרחי יכנס לעזרה ויבוא עד אותו פשפש לאכול בו לחמו : **ומדרכו יצא** . שאין זה ראוי לקפנדריא כשאר שערים וכל היום שלא בשעת אכילת הנשיא יהיה סגור , (סא"א) :

כתובים - משלי - פרק יח

(ט) גַּם מִתְרַפֶּה בְּמַלַאכְתּוֹ אָח הוּא לְבַעַל מַשְׁחִית: וְאַף דְּמִתְרַפֵּה בַּעֲבוֹדָתֵיהּ חַבְרָא הוּא לְגַבְרָא מְחַבְּלָנָא:

רש"י **גם מתרפה במלאכתו** . פורש מן התורה והוא ת"ח : **לבעל משחית** . לשטן :

(י) מִגְדַּל עֹז שֵׁם יְהוָה בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב: מַגְדְּלָא דְעוּשְׁנָא שְׁמֵיהּ דֵּאֱלָהָא וּבֵיהּ נְרָהַט צַדִּיקָא וְנִתְרִים בֵּיהּ:

רש"י **מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב** . והוא מתחזק :

(יא) הוֹן עָשִׁיר קִרְיַת עֻזּוֹ וּכְחוֹמָה נִשְׂגָּבָה בְּמַשְׂכִּיתוֹ: מַזָּלֵיהּ דְּעַתִּירָא קִרְיְתָא דְעוּשְׁנֵיהּ וּכְשׁוּרָא יְרוּם מִשְׂרֵיהּ:

רש"י **וכחומה נשגבה** . עשרו לו בחדרי משכיתו מפני שהבית נרצף ברצפת אבנים הסוככים על הארץ קרוי אבן משכית :

(יב) לִפְנֵי שֶׁבֶר יִגְבַּהּ לֵב אִישׁ וְלִפְנֵי כָבוֹד עֲנָוָה: קֳדָם תַּבְרָא יִתְרוֹמַ לִבֵּיהּ דְּגַבְרָא וּקְדָם יְקָרָא עְנָוְתָנוּתָא: (יג) מֵשִׁיב דָּבָר בְּטֶרֶם יִשְׁמָע אִוֶּלֶת הִיא לוֹ וּכְלִמָּה: מַחֲזִיר פִּתְגָמָא עַד לָא שְׁמַיעַ שַׁטְיוּתָא לֵיהּ וּבַהַתְתָא: (יד) רוּחַ אִישׁ יְכַלְכֵּל מַחֲלֵהוּ וְרוּחַ נְכֵאָה מִי יִשָּׂאֶנָּה: רוּחֵיהּ דְּגַבְרָא תְּסוֹבַר כֻּרְחָנֵיהּ וְרוּחָא מְכַכְתָּא מַן נַטְעִינֵיהּ:

רש"י **רוח איש** . רוח גבר שהוא איש גבור ואינו נותן דאגה בלבו ומקבל כל הבא עליו בשמחה ובחבה : **יכלכל מחלהו** . אין כחו סר מעליו :

משנה בבא מציעא פרק י

א. הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה (שֶׁל שְׁנַיִם) שֶׁנָּפְלוּ, שְׁנֵיהֶם חוֹלְקִים בָּעֵצִים וּבָאֲבָנִים וּבֶעָפָר, וְרוֹאִים אֵילּוּ אֲבָנִים הָרְאוּיוֹת לְהִשְׁתַּבֵּר. אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר מִקְצָת אֲבָנָיו, נוֹטְלָן וְעוֹלוֹת לוֹ מִן הַחֶשְׁבּוֹן:

ברטנורה (א) **הבית והעליה של שנים**. הבית של אחד, ועלייה של אחר: **שניהם חולקים**. לפי שאין ניכר אלו אבנים של עליון ואלו אבנים של תחתון: ורואים אלו אבנים הראויות להשתבר. שאם נחבס הבית מיסודו ונפל תחתיו, יש לדעת שהתחתונות נשברו. ואם עליונו של כותל נפל להלן ממנו הרבה, העליונות נשברו, שנפלו ממקום גבוה,

והתחתונות שלימות שנפלו ממקום נמוך. ורישא דתנא שניהם חולקים, מיירי שנפל הכותל בלילה ופנו את האבנים מיד, וליכא למיקם אי בחבסה נפל ותתאה אתבור, אי בחבטה נפל ועלייתא אתבור: **מקצת אבניו**. והן שלמות: **נוטלן**. וכגון שהלה טוען בקצת מהן שהוא אמת, ובקצת אומר שאינו יודע, שכיון שהוא מודה במקצת הוה ליה מחוייב שבועה דאורייתא ואינו יכול לישבע, וכל המחוייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם. אבל אם אמר על כולן איני יודע, ישבע שאינו יודע וחולק עם חבירו בשוה:

ב. הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה שֶׁל שְׁנַיִם, נִפְחֲתָה הָעֲלִיָּה וְאֵין בַּעַל הַבַּיִת רוֹצֶה לְתַקֵּן, הֲרֵי בַעַל הָעֲלִיָּה יוֹרֵד וְדָר לְמַטָּה, עַד שֶׁיְּתַקֵּן לוֹ אֶת הָעֲלִיָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, הַתַּחְתּוֹן נוֹתֵן אֶת הַתִּקָּרָה, וְהָעֶלְיוֹן אֶת הַמַּעֲזִיבָה:

ברטנורה (ב) **הבית והעליה**. המשכיר לחבירו עלייה שעל גבי ביתו ואמר לו עלייה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך, ונפחתה העלייה בארבעה טפחים על ארבעה טפחים, דהשתא אם בא זה להשתמש בעלייה צריך שישתמש חציו למעלה וחציו למטה: **ואין בעל הבית רוצה לתקן**. העלייה: **הרי בעל העליה יורד ודר למטה**. לגמרי. דהא שעבד ביתא לעלייה. ולא כפינן ליה לדור חציו למעלה וחציו למטה: **מעזיבה**. טיח של טיט שנותנים על התקרה. רבי יוסי סבר מעזיבה אשוויי גומות היא, ואשוויי גומות על העליון לאשוויי. ורבנן סברי מעזיבה אחזוקי תקרה היא, ואחזוקי תקרה תחתון בעי לאחזוקי. והלכה כחכמים:

ג. הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה שֶׁל שְׁנַיִם שֶׁנָּפְלוּ, אָמַר בַּעַל הָעֲלִיָּה לְבַעַל הַבַּיִת לִבְנוֹת, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לִבְנוֹת הֲרֵי בַעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת וְדָר בְּתוֹכוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ אֶת יְצִיאוֹתָיו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף זֶה דָּר בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שָׂכָר, אֶלָּא בַּעַל הָעֲלִיָּה בוֹנֶה אֶת הַבַּיִת וְאֶת הָעֲלִיָּה וּמְקָרֶה אֶת הָעֲלִיָּה, וְיוֹשֵׁב בַּבַּיִת עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ אֶת יְצִיאוֹתָיו:

ברטנורה (ג) **הבית והעליה של שנים**. בית של זה ועלייה של זה: אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות. החומה והתקרה התחתונה המוטלין עליו לבנות: **בונה את הבית**. ותקרה התחתונה שעליו, ויושב בבית עד שיתן לו יציאותיו, ואחר כך יוצא ממנו ובונה עלייתו: אמר רבי יהודה אף זה דר בתוך של חבירו. אם כן הוא, בעל העלייה זו כשזה מחזיר לו יציאותיו נמצא שדר כל הימים הללו בתוך של חבירו. ואף על פי שזה אינו חסר דהא בלאו הכי לא הוי בני לה, מכל מקום זה נהנה, שאלולי בית זה לא היה לו מקום לדור שם. וקסבר זה נהנה וזה אינו חסר, חייב. אלא בונה את הכל, ומקרה את העליה. למעלה וכל הצריך לה: **ויושב בבית**. התחתון, דהוי ליה זה לא נהנה, שהרי עלייתו מוכנת לו לדור בה, וזה לא חסר, דהא לא הוה בני לה ולא חזיא ליה:

ד. וְכֵן בֵּית הַבַּד שֶׁהוּא בָנוּי בַּסֶּלַע, וְגִנָּה אַחַת עַל גַּבָּיו, וְנִפְחַת, הֲרֵי בַּעַל הַגִּנָּה יוֹרֵד וְזוֹרֵעַ לְמַטָּה עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה לְבֵית בַּדּוֹ כִּפִּין. הַכּוֹתֶל וְהָאֵילָן שֶׁנָּפְלוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְהִזִּיקוּ, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. נָתְנוּ לוֹ זְמַן לָקֹץ אֶת הָאֵילָן וְלִסְתֹּר אֶת הַכּוֹתֶל, וְנָפְלוּ בְּתוֹךְ הַזְּמַן, פָּטוּר, לְאַחַר הַזְּמַן, חַיָּב:

ברטנורה (ד) **בית הבד**. בית לעצור זיתים: **וגנה אחת על גביו**. ובית הבד של אחד וגינה של אחר: **ונפחת**. בארבעה טפחים על ארבעה טפחים ואינו ראוי לזרוע כבתחילה: **כיפין**. תקרה עשויה בעגול כמין קשת ועליה יתן בעל הגנה עפר ויזרע: **פטור מלשלם**. דמאי הוה ליה למיעבד, אנוס הוא: **נתנו לו זמן**. בית דין, שלשים יום לסתור ולקוץ:

ה. מִי שֶׁהָיָה כָּתוּב סָמוּךְ לְגִנַּת חֲבֵרוֹ וְנָפַל, [וְאָמַר לוֹ פַּנֵּה אֲבָנֶיךָ], וְאָמַר לוֹ הַגִּיעוּךָ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מְשֻׁקְבָּל עָלָיו אָמַר לוֹ הֵילֵךְ אֶת יְצִיאוֹתֶיךָ וַאֲנִי אֶטֹּל אֶת שֶׁלִּי, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בַּתֶּבֶן וּבַקַּשׁ, וְאָמַר לוֹ תֵּן לִי שְׂכָרִי, וְאָמַר לוֹ טֹל מַה שֶּׁעָשִׂיתָ בִּשְׂכָרְךָ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מְשֻׁקְבָּל עָלָיו וְאָמַר לוֹ הֵילֵךְ שְׂכָרְךָ וַאֲנִי אֶטֹּל אֶת שֶׁלִּי, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הַמּוֹצִיא זֶבֶל לִרְשׁוּת הָרַבִּים, הַמּוֹצִיא מוֹצִיא וְהַמְזַבֵּל מְזַבֵּל. אֵין שׁוֹרִין טִיט בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֵין לוֹבְנִים לְבֵנִים. אֲבָל גּוֹבְלִין טִיט בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֲבָל לֹא לְבֵנִים. הַבּוֹנֶה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, הַמֵּבִיא אֲבָנִים מֵבִיא וְהַבּוֹנֶה בּוֹנֶה. וְאִם הִזִּיק, מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִזִּיק. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַף מְתַקֵּן הוּא אֶת מְלַאכְתּוֹ לִפְנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם:

ברטנורה (ה) **ונפל**. לתוך גינת חבירו: **הגיעוך**. זכה בהן ופנה אותן לעצמך: **אין שומעין לו**. אם אין זה רוצה אין קונה אותן, וחייב הלה לפנותן: **בתבן ובקש**. ללקט לו משלו או משל הפקר: **אין שומעין לו**. אע"ג דבכל דוכתא אית לן שוה כסף ככסף, גבי שכיר אינו כן, דלא תלין פעולת שכיר כתיב, אמאי דאתני בהדיה משמע: **המוציא מוציא והמזבל מזבל**. כשזה מוציאו מן הרפת לרשות הרבים יהא מוכן הנושאו לזבל, ואינו רשאי להשהותו שם: **גובלין טיט**. לתת מיד בבנין: **והבונה בונה**. מקבלן מיד המביא ובונה: **מתקן**. מזמן ברה"ר כל שלשים יום, ואינו חייב בנזקין. ואין הלכה כרשב"ג:

ו. שְׁתֵּי גִנּוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ וְהַיָּרָק בֵּינְתַיִם, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, שֶׁל עֶלְיוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שֶׁל תַּחְתּוֹן. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, אִם יָרְצָה הָעֶלְיוֹן לְקַח אֶת עֲפָרוֹ אֵין כָּאן יָרָק. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם יָרְצָה הַתַּחְתּוֹן לְמַלֹּאת אֶת גִּנָּתוֹ אֵין כָּאן יָרָק. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, מֵאַחַר שֶׁשְּׁנֵיהֶן יְכוֹלִין לְמָחוֹת זֶה עַל זֶה, רוֹאִין מֵהֵיכָן יָרָק זֶה חָי. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל שֶׁהָעֶלְיוֹן יָכוֹל לִפְשׁט אֶת יָדוֹ וְלִטֹּל, הֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ, וְהַשְּׁאָר שֶׁל תַּחְתּוֹן:

ברטנורה (ו) **שתי גינות**. של שני בני אדם סמוכות זו לזו. האחת קרקעיתה גבוה, ושאצלה קרקעיתה נמוך: **והירק בנתים**. בזקיפת הגובה, שזו גבוה מזו: **של עליון**. שהרי עפרו הוא

ומשלו הוא יונק: **של תחתון**. שעל אוירו היא מונחת: **מאחר ששניהם יכולים למחות**. שלא יהא ירק זה כאן. עליון ליטול עפרו, ותחתון למלאות גינתו: **רואין מהיכן ירק זה חי**. ממקום שהוא יונק וגדל. ולו ינתן: כל שעליון יכול לפשוט ידו וליטול הרי אלו שלו. כדקאמר רבי מאיר. הואיל ומעפרו הוא חי: **והשאר של תחתון**. דעליון גופיה אפקורי מפקיר ליה לגבי דתחתון. שגנאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו וללקחו. והלכה כרבי שמעון:

גמרא בבא מציעא דף ק"ז ע"ב

אָמַר רִבִּי חֲנִינָא הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִצִּנִּים פַּחִים שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כ"ב) צִנִּים פַּחִים בְּדֶרֶךְ עִקֵּשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם. רִבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא אָמַר זוּ צוֹאָה דְּאָמַר מֹר צוֹאַת הַחוֹטֶם וְצוֹאַת הָאוֹזֶן רֶבֶן קָשֶׁה וּמִיעוּטָן יָפֶה. רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר זוּ מָרָה. תַּנְיָא נַמֵּי הָכִי מַחֲלָה זוּ מָרָה. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ מַחֲלָה שֶׁהִיא מַחֶלָה כָּל גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם. דְּבָר אַחֵר מַחֲלָה שֶׁשְּׁמוֹנִים וּשְׁלֹשָׁה חֻלָאִים תְּלוּיִם בְּמָרָה וְכֻלָּן פַּת שַׁחֲרִית בְּמֶלַח וְקִיתוֹן שֶׁל מַיִם מְבַטֶּלְתָן. תָּנוּ רַבָּנָן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּפַת שַׁחֲרִית מַצֶּלֶת מִן הַחַמָּה וּמִן הַצִּנָּה. וּמִן הַזִּיקִין. וּמִן הַמַּזִּיקִין. וּמַחְכִּימַת פִּתִּי. וְזוֹכָה בַּדִּין לִלְמוֹד תּוֹרָה וּלְלַמֵּד. וּדְבָרָיו נִשְׁמָעִים. וְתַלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּים בְּיָדוֹ. וְאֵין בְּשָׂרוֹ מַעֲלֶה הַבַּל. וְנִזְקָק לְאִשְׁתּוֹ וְאֵינוֹ מִתְאַוֶּה לְאִשָּׁה אַחֶרֶת. וְהוֹרֶגֶת כִּנָּה שֶׁבִּבְנֵי מֵעַיִם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף מוֹצִיא אֶת הַקְּנָאָה וּמַכְנִיס אֶת הָאַהֲבָה. אָמַר לֵיהּ רַבָּה לְרָבָא בַּר מָרִי. מָנָא הָא מִילְּתָא דַּאֲמָרֵי אֵינָשֵׁי שִׁתִּין רְהוּטֵי רָהוּט וְלָא מָטוּ לְגַבְרָא דְּמַצְפְּרָא כָּרֵךְ. וְאַמְרֵי רַבָּנָן הַשְׁכֵּם וֶאֱכוֹל בְּקֵרְיִן מִפְּנֵי הַחַמָּה וּבַחוֹרֶף מִפְּנֵי הַצִּינָה אָמַר לֵיהּ דִּכְתִיב (ישעיה מ"ט) לֹא יִרְעָבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ וְלֹא יַכֵּם שָׁרָב וְשָׁמֶשׁ לֹא יַכֵּם שָׁרָב וְשָׁמֶשׁ כִּיוָן דְּלֹא יִרְעָבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ. אָמַר לֵיהּ אַתְּ אֲמַרְתְּ לִי מֵהָתָם. וַאֲנָא אֲמִינָא לָךְ מֵהָכָא (שמות כ"ג) וַעֲבַדְתֶּם אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֶת מֵימֶיךָ. וַעֲבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם זוּ קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה. וּבֵרַךְ אֶת לַחְמְךָ וְאֵת מֵימֶיךָ זוּ פַּת בַּמֶּלַח וְקִיתוֹן שֶׁל מַיִם מִכָּאן וְאֵילָךְ (שם) וַהֲסִירוֹתִי מַחֲלָה מִקִּרְבֶּךָ:

רש"י **צנים פחים**. קור הנופח ולאו היינו רוח דקאמר שמואל דשמואל זיקא בלא צינה נמי מזקת: **זו מרה**. שהמרירה שבה גדולה ונובעת ומתפשטת בגידין ובעצמות: **וכולן פת במלח מבטלתן**. כדיליף לקמן מקראי: **וקיתון של מים**. למי שאין לו יין: **ומן הזיקין**. היינו רוח דאמר שמואל: **מחכימת פתי**. שדעתו מיושבת עליו לפי שאינו מצטער בעינוי: **וזוכה בדין**. אם יש לו דין עם חבירו דעתו מיושבת לישב דבריו בבית דין להטעים: **ללמוד וללמד**. מחמת ישוב הדעת: **ודבריו נשמעין**. לבריות שיש לו לב להטעימן: **הבל**. זיעה וזוהם: **נזקק לאשתו**. אם בעל הרהורים הוא ומתוך שלבו טוב בבקר שאכל קצת

תובע לאשתו ובצאתו לשוק ורואה נשים אינו מתאוה להן: **כנה שבבני מעים**. תולעים: **מוציא את הקנאה**. ואת התגר שכשאין לבו טוב עליו הוא נוח לכעוס: **ואמרו רבנן השכם ואכול**. בערבי פסחים בדברים שצוה רבי לבניו:

זוהר תצוה דף קפ"א ע"א

רוּגְזַיהּ דְרַבָּנָן בְּמַלֵּי דְאוֹרַיְיתָא רוּגְזַיהּ דְרַבָּנָן לְמֵיהַב יְקָרָא לְאוֹרַיְיתָא וְכֹלָּא לְפוּלְחָנָא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוֵי לְכָךְ נֶאֱמַר כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא אֵל קַנָּא. אֲבָל אִי בְּמִלִּין אַחֲרָנִין לָאו פּוּלְחָנָא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הָאי בְּגִין דִּבְכָל חֲטָאִים דְקָא עָבִיד בַּר נַשׁ לָאו אִיהוּ עֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ כְּהָאי וְאָסִיר לְקָרְבָא בַהֲדֵיהּ דְהָאי. וְאִי תֵּימָא הָא לְשַׁעְתָּא הֲוָה דְעָבַר וְהַדַר אַהֲדָר. לָאו הָכִי דְּכֵיוָן דְּאֶעְקַר קְדוּשָׁה דְנַפְשֵׁיהּ מִנַּיהּ וּמֵאַתְרֵיהּ וְהַהוּא אֵל זָר מַקְפַּח הַהוּא אָתָר אִתְתָּקַף בֵּיהּ וְלָא שְׁבִיק לֵיהּ בַּר כַּד אִתְדַּכֵּי בַּר נַשׁ מִכָּל וְכָל וְעָקַר לֵיהּ לְעָלְמִין וּלְבָתַר אִשְׁתַּדֵּל לְאִתְקַדְּשָׁא וּלְאִתְמַשְׁכָא קְדוּשָׁה עִלֵּיהּ. כְּדֵין וּלְוָאי דְיִתְקַדֵּשׁ. אָמַר לֵיהּ רִבִּי יוֹסֵי אִתְקַדֵּשׁ מַמָּשׁ. (ס"א אֲמַאי וְהָא אִתְדַּכֵּי וְאִתְקַדַּשׁ) אָמַר לֵיהּ תָּא חֲזֵי בְּשַׁעְתָּא דְאִיהוּ עָקַר קְדוּשָׁה דְנַפְשֵׁיהּ וְשַׁרְיָיא בְּאַתְרֵיהּ הַהוּא אֵל זָר דְאִקְרֵי טָמֵא אִסְתְּאָב בַּר נַשׁ וְסָאִיב לְמָאן דְקָרִיב בַּהֲדֵיהּ וְהַהִיא קְדוּשָׁה עִלָּאָה עַרְקַת מִנַּיהּ וְכֵיוָן דְּעַרְקַת מִנַּיהּ זְמָנָא חַדָּא כַּמָּה דְיַעְבִיד בַּר נַשׁ עוֹד לָא תֵיתוּב לְאַתְרָהָא. אָמַר לֵיהּ אִי הָכִי כַּמָּה מִסְאֲבִין אִינּוּן דְמִתְדָּכְאן. אָמַר לֵיהּ שָׁאנֵי מִסְאֲבוּ אַחֲרָא דְלָא יָכִיל לְמֶעְבַּד יַתִּיר. אֲבָל דָּא שַׁנְיָיא מִכֹּלָּא דְכָל גּוּפָא סָאִיב מִגַּו וּמִבַּר וְנַפְשָׁא וְכֹלָּא מַסְאִיב. וּשְׁאַר מְסָאֲבוּ דְעַלְמָא לָאו אִיהוּ אֶלָּא גּוּפָא לְבַר בִּלְחוֹדוֹי וּבְגִין כָּךְ כְּתִיב חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ דְּאַחְלַף קְדוּשָׁה דְמָארֵיהּ בְּגִין אַפּוֹ דָּדָא אִיהוּ מִסְאֲבוּ דְמַסְאִיב כֹּלָּא. כִּי בַּמֶּה נֶחְשָׁב הוּא. בַּמֶּה עֲבוֹדָה זָרָה וַדַּאי נֶחְשָׁב אִיהוּ. תָּא חֲזֵי הָא אִיהוּ רוּגְזָא דְאִיהוּ עֲבוֹדָה זָרָה סִטְרָא אַחֲרָא כְּמָה דְאַמְרָן דְּבָעֵי בַּר נַשׁ לְאִסְתַּמְרָא מִנַּיהּ וּלְאִתְפָּרְשָׁא מֵעָלּוֹי וְעַל דָּא כְּתִיב (שמות כ"ו) אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ. לְךָ בְּגִין לְאַבְאֲשָׁא גַּרְמָךְ. וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר. תִּשְׁמֹר דָּא סִטְרָא דְקֻדּוּשָׁה דְּבָעֵי בַּר נַשׁ לְנַטָּרָא לֵיהּ וְלָא יֶחְלַף לֵיהּ בְּגִין סִטְרָא אַחֲרָא:

תרגום הזוהר כַּעַס חֲכָמִים הוּא בְּדִבְרֵי תוֹרָה. כַּעַס חֲכָמִים הוּא לָתֵת כָּבוֹד לַתּוֹרָה. וְהַכֹּל לַעֲבוֹדַת ה' הוּא. לְכָךְ נֶאֱמַר, כִּי ה' אֱלֹקֶיךָ אֵשׁ אוֹכְלָה הוּא אֵל קַנָּא. אֲבָל אִם הַכַּעַס הוּא בִּדְבָרִים אֲחֵרִים וְלֹא בְּדִבְרֵי תוֹרָה, אֵין זֶה עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ בָּרוּךְ הוּא מִשּׁוּם שֶׁבְּכָל הַחַטָּאִים שֶׁעוֹשֶׂה הָאָדָם אֵינָם עֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ כְּמוֹ הַכּוֹעֵס, אָסוּר לִקְרֹב אֵלָיו. וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי לְשָׁעָה הוּא עָבַר וְכָעַס, וְאַחַר כָּךְ חָזַר בִּתְשׁוּבָה. אֵינוֹ כֵּן, כִּי כֵיוָן שֶׁעָקַר קְדֻשַּׁת נַפְשׁוֹ מִמֶּנּוּ וּמִמְּקוֹמָהּ, וְאוֹתוֹ אֵל זָר, עָשַׂק מָקוֹם הַהוּא, הוּא מִתְחַזֵּק בּוֹ וְאֵינוֹ עוֹזֵב אוֹתוֹ. חוּץ כְּשֶׁנִּטְהָר הָאָדָם מִכֹּל וְכֹל, וְעָקַר מִתּוֹכוֹ אֶת אֵל זָר לְעוֹלָם, וְאַחַר כָּךְ הִשְׁתַּדֵּל לְהִתְקַדֵּשׁ וּלְהַמְשִׁיךְ

קָדֶשָׁה עָלָיו, אָז הַלָּוּאי שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי הוּא מִתְקַדֵּשׁ מַמָּשׁ. אָמַר לוֹ, בֹּא וּרְאֵה בְּשָׁעָה שֶׁהוּא עוֹקֵר קְדֻשַּׁת נַפְשׁוֹ, וְשׁוֹרֶה בִּמְקוֹמָהּ אֵל זָר הַהוּא הַנִּקְרָא טָמֵא, נִטְמָא הָאָדָם, וּמְטַמֵּא אֶת מִי שֶׁקָּרֵב אֵלָיו, וּקְדֻשָּׁה הַהִיא נֶעֱקָרָה מִמֶּנּוּ, וְכֵיוָן שֶׁנֶּעֱקָרָה מִמֶּנּוּ פַּעַם אַחַת, כַּמָּה שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם, לֹא תָּשׁוּב עוֹד לִמְקוֹמָהּ. אָמַר לוֹ אִם כֵּן, כַּמָּה טְמֵאִים הֵם שֶׁמִּטַּהֲרִים. אָמַר לוֹ מְשׁוּנֶּה הוּא טֻמְאָה אַחֶרֶת, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת יוֹתֵר מִלְּטַמֵּא אוֹתוֹ בַּחוּץ. אֲבָל זֶה הַכּוֹעֵס מְשׁוּנֶּה מִכֹּל, שֶׁכָּל גּוּפוֹ טָמֵא מִפְּנִים וּמִחוּץ, וְהַנֶּפֶשׁ וְהַכֹּל מְטַמֵּא. וּשְׁאָר טֻמְאוֹת הָעוֹלָם אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא הַגּוּף מִבַּחוּץ בִּלְבָד. וּמִשּׁוּם זֶה כָּתוּב, חִדְלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ, דְּהַיְנוּ שֶׁהֶחֱלִיף קְדֻשַּׁת רִבּוֹנוֹ בִּשְׁבִיל כַּעֲסוֹ. שֶׁזֶּה הוּא טֻמְאָה שֶׁמְּטַמֵּא לַכֹּל. כִּי בַּמֶּה נֶחְשָׁב הוּא, בָּמָה שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, וַדַּאי נֶחְשָׁב הוּא. בֹּא וּרְאֵה, הַכַּעַס הַזֶּה שֶׁהוּא עֲבוֹדָה זָרָה, סְטָרָא אַחֲרָא, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְהִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ וּלְהִפָּרֵד מֵעָלָיו, וְעַל כֵּן כָּתוּב, אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ. פֵּרוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא לְהָרַע לְעַצְמְךָ, וְכָתוּב אַחֲרָיו, אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר. תִּשְׁמֹר, הַיְנוּ צַד הַקְּדֻשָּׁה, שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְשָׁמְרָהּ וְלֹא יַחֲלִיף אוֹתָהּ בַּסִּטְרָא אַחֲרָא.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות קריאת שמע פרק ב'

א. צוֹאָה עוֹבֶרֶת כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה שָׂטָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם אָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּהּ וּפִי חֲזִיר כְּצוֹאָה עוֹבֶרֶת דָּמֵי. וְאָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגְדָּן עַד שֶׁיַּעַבְרוּ מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת: **ב.** הָיָה קוֹרֵא וְהִגִּיעַ לְמָקוֹם הַטִּינוֹפֶת לֹא יַנִּיחַ יָדוֹ עַל פִּיו וְיִקְרָא אֶלָּא יַפְסִיק עַד שֶׁיַּעֲבוֹר מֵאוֹתוֹ מָקוֹם. וְכֵן הַקּוֹרֵא שֶׁיָּצְתָה מִמֶּנּוּ רוּחַ מִלְּמַטָּה יִפְסוֹק עַד שֶׁתִּתְכַּלֶּה בָּאשָׁה וְחוֹזֵר לִקְרִיאָתוֹ. וְכֵן בְּדִבְרֵי תוֹרָה יָצְתָה רוּחַ מֵחֲבֵירוֹ אַף עַל פִּי שֶׁמַּפְסִיק לִקְרִיאַת שְׁמַע אֵינוֹ פּוֹסֵק לְדִבְרֵי תוֹרָה: **ג.** הָיָה קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בְּבֵית וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם יֵשׁ שָׁם צוֹאָה אוֹ מֵימֵי רַגְלַיִם אוֹ אֵין שָׁם הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִקְרוֹת. הָיָה קוֹרֵא בְּאַשְׁפָּה וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם יֵשׁ שָׁם צוֹאָה אוֹ אֵין שָׁם לֹא יִקְרָא עַד שֶׁיִּבְדּוֹק. שֶׁחֶזְקַת הָאַשְׁפָּה שֶׁהוּא מְקוֹם הַטִּינוֹפֶת. אֲבָל סָפֵק מֵי רַגְלַיִם אֲפִלּוּ בְּאַשְׁפָּה מֻתָּר לִקְרוֹת:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

הַעֲצָבוּת גּוֹרֶמֶת מְנִיעַת הָעֲבוֹדָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת וּבְטוּל עֵסֶק הַתּוֹרָה וְכַוָּונַת הַתְּפִלָּה וּמְבַטֵּל מַחֲשָׁבָה טוֹבָה לַעֲבוֹד אֶת ה'. וְהִיא שַׁעַר הַתַּחְלַת גֵּירוּי הַסְּתָת הַיֵּצֶר הָרָע. אֲפִלּוּ אִם הוּא צַדִּיק. בְּהַרְאוֹתוֹ כִּי אֵין לוֹ תּוֹעֶלֶת בַּעֲבוֹדָה בִּהְיוֹת יִסּוּרִין עָלָיו וכו'. וְגַם כִּי בָא עָלָיו בְּדֶרֶךְ חֲסִידוּת. בֶּאֱמוֹר לוֹ אֵיךְ יַעֲלֶה בְּדַעְתְּךָ גּוּשׁ עָפָר רִמָּה וְתוֹלֵעָה לְהִתְקָרֵב בְּקִדּוּשַׁת מַלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי כ"ד) רָאמוֹת לֶאֱוִיל חָכְמוֹת וְגוֹ' וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (איוב ל"ה) וְאִם

צַדֵּקְתְּךָ מַה תִּתֶּן לוֹ וְגוֹ'. גַּם גּוֹרֶמֶת סִלּוּק רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מֵעָלָיו. וְהַהֶפֶךְ בְּהִיוֹתוֹ עוֹבֵד יִתְבָּרַךְ בְּשִׂמְחָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים ק') עִבְדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה כִּי הַשִּׂמְחָה מוֹסִיפָה חֵשֶׁק רַב וְאַהֲבָה לְהִדָּבֵק בּוֹ יִתְבָּרַךְ:

תצוה יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֹ דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כ) וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַּרְשִׁישׁ וְשֹׁהַם וְיָשְׁפֵּה מְשֻׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוּאֹתָם: וְסִדְרֵא רְבִיעָאָה כְּרוּם יַמָּא וּבוּרְלָא וּפַנְטֵרֵי מְרַמְצָן דְּדַהַב יְהוֹן בְּאַשְׁלָמוּתְהוֹן:

רש"י משבצים זהב. יהיו הטורים במלואתם, מקפים משבצות זהב בעומק שעור שיתמלא בעובי האבן, זהו לשון במלואתם, כשיעור מלוי עביין של אבנים יהיה עומק המשבצות לא פחות ולא יותר:

(כא) וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶיןָ עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל שְׁמֹתָם פִּתּוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל שְׁמוֹ תִּהְיֶיןָ לִשְׁנֵי עָשָׂר שָׁבָט: וְאַבְנַיָּא יְהֶוְיָן עַל שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּרְתֵּי עֶסְרֵי עַל שְׁמָהַתְהוֹן כְּתַב מְפָרַשׁ כִּגְלוֹף דְּעִזְקָא גְּבַר עַל שְׁמֵהּ תְּהֶוְיָן לְתָרֵין עֲסַר שִׁבְטַיָּא:

רש"י איש על שמו. כסדר תולדותם סדר האבנים, אודם לראובן, פטדה לשמעון, וכן כלם:

(כב) וְעָשִׂיתָ עַל הַחֹשֶׁן שַׁרְשֹׁת גַּבְלֵת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר: וְתַעֲבֵד עַל חוּשְׁנָא תִּכִּין מְתַחְמָן עוֹבַד גְּדִילוּ דְּהַב דְּכִי:

רש"י על החשן. בשביל החשן, לקבעם בטבעותיו, כמו שמפורש למטה בענין: שרשת. לשון שרשי אילן המאחיזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ, אף אלו יהיו מאחיזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה (פסוק יד) בענין המשבצות. ואף שרשרות פתר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהרי"ש יתרה, כמו מ"ם שבשלשום, ומ"ם שבריקם. ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת בלשון עברית, כשלשלת בלשון משנה: גבלת. הוא מגבלות האמור למעלה (פסוק יד) שתתקעם בטבעות, שיהיו בגבול החשן, וכל גבול לשון קצה, אשומיי"ל בלעז : מעשה עבות. מעשה קליעה:

(כג) וְעָשִׂיתָ עַל הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

וְתַעֲבֵד עַל חוּשְׁנָא תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהַב וְתִתֵּן יָת תַּרְתֵּין עִזְקָתָא עַל תְּרֵין סְטָרֵי חוּשְׁנָא:

רש"י על החשן. לצורך החושן, כדי לקבעם בו. ולא יתכן לומר שתהא תחלת עשיתן עליו, שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות, והלא כבר נתונים בו, היה לו לכתוב בתחלת המקרא ועשית על קצות החשן שתי טבעות זהב, ואף בשרשרות צריך

אתה לפתור כן: על שני קצות החשן. לשתי פאות שכנגד הצואר, לימנית ולשמאלית הבאים מול כתפות האפוד:

(כד) וְנָתַתָּה אֶת שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת אֶל קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְתִתֵּן יָת תַּרְתֵּין גְּדִילָן דְּדָהַב עַל תַּרְתֵּין עִזְקָתָא לְסִטְרֵי חוּשְׁנָא:

רש"י ונתתה את שתי עבתת הזהב. הן הן שרשרות גבלות הכתובות למעלה (פסוק כב) ולא פרש מקום קבוען בחשן, עכשיו מפרש לך שיהא תוחב אותן בטבעות, ותדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת אלה פקודי לא הכפלו:

נביאים - יחזקאל - פרק מד

(ד) וַיְבִיאֵנִי דֶּרֶךְ שַׁעַר הַצָּפוֹן אֶל פְּנֵי הַבַּיִת וָאֵרֶא וְהִנֵּה מָלֵא כְבוֹד יְהוָה אֶת בֵּית יְהוָה וָאֶפֹּל אֶל פָּנָי: וַאֲעִילֵנִי אוֹרַח תְּרָע צָפוֹנָא דְּקֳדָם בֵּיתָא וְחָזִית וְהָא אִתְמְלֵי יְקָרָא דַּיְיָ יָת בֵּית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ וְאִשְׁתְּטָחִית עַל אַפָּי: (ה) וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה בֶּן אָדָם שִׂים לִבְּךָ וּרְאֵה בְעֵינֶיךָ וּבְאָזְנֶיךָ שְׁמַע אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר אִתָּךְ לְכָל חֻקּוֹת בֵּית יְהוָה וּלְכָל (תורתו) תּוֹרֹתָיו וְשַׂמְתָּ לִבְּךָ לְמְבוֹא הַבַּיִת בְּכֹל מוֹצָאֵי הַמִּקְדָּשׁ: וַאֲמַר לִי יְיָ בַּר אָדָם שַׁוִּי לִבָּךְ וְחָזֵי בְּעֵינָךְ וּבְאוּדְנָךְ שְׁמַע יָת כָּל דַּאֲנָא מְמַלֵּיל עִמָּךְ לְכָל גְּזֵירַת בֵּית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ וּלְכָל דְּחָזֵי לֵיהּ וּתְשַׁוִּי לִבָּךְ לְמַעֲלֵנִי בֵּיתָא בְּכָל מְפַקְנֵי מַקְדְּשָׁא: (ו) וְאֵמַרְתְּ אֶל מֶרִי אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה רַב לָכֶם מִכָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: וְתֵימַר לְעַמָּא סָרְבָנָא לְדֵבִית יִשְׂרָאֵל כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ אֱלָהִים סַגֵּי לְכוֹן מִכָּל תּוֹעֲבָתְכוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל: (ז) בַּהֲבִיאֲכֶם בְּנֵי נֵכָר עַרְלֵי לֵב וְעַרְלֵי בָשָׂר לִהְיוֹת בְּמִקְדָּשִׁי לְחַלְּלוֹ אֶת בֵּיתִי בְּהַקְרִיבְכֶם אֶת לַחְמִי חֵלֶב וָדָם וַיָּפֵרוּ אֶת בְּרִיתִי אֶל כָּל תּוֹעֲבוֹתֵיכֶם: בְּאִיתְיוּתְכוֹן בְּנֵי עַמְמַיָּא רְשִׁיעֵי לִבָּא וַעֲרֵלֵי בִּשְׂרָא לְמֶהֱוֵי בְּמַקְדְּשִׁי לְאַפְּסָא יָת עֲזָרְתִּי בְּקָרֵיבְכוֹן יָת קוּרְבָּנַי תַּרְבָּ וָדָם נִכְסַת קוּדְשַׁיִן וְאִשְׁנִיאוּ יָת קְיָימִי עַל כָּל תּוֹעֲבָתְכוֹן:

רש"י **בני נכר** . שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים והן ערלי לב : **וערלי בשר** . כהן שמתו אחיו מחמת מילה :

(ח) וְלֹא שְׁמַרְתֶּם מִשְׁמֶרֶת קָדָשַׁי וַתְּשִׂימוּן לְשֹׁמְרֵי מִשְׁמַרְתִּי בְּמִקְדָּשִׁי לָכֶם: וְלֹא נְטַרְתּוּן מַטְרַת קוּדְשַׁי וּמַנְיְתּוּן לְנָטְרֵי מַטְרַת מֵימְרִי בְּמִקְדָּשִׁי לְכוֹן:

רש"י **ותשימון לשומרי משמרתי , במקדשי לכם** . תשימון לכם לדעתכם במקדשי אנשים רוצחים שאינם ראויין להיות שומרי משמרתי :

כתובים - משלי - פרק יח

(טו) לֵב נָבוֹן יִקְנֶה דָּעַת וְאֹזֶן חֲכָמִים תְּבַקֵּשׁ דָּעַת: לִבָּא דְמִתְבַּיִן נְקַנֵא יְדִיעָתָא וְאֻדְנָא דְחַכִּימֵי תְּבָעֵי מַנְדְּעָא: (טז) מַתָּן אָדָם יַרְחִיב לוֹ וְלִפְנֵי גְדֹלִים יַנְחֶנּוּ: מוֹהַבְתֵּיהּ דְּבַר נָשָׁא מְרַוְחָא לֵיהּ וּקְדָם רַבְרְבֵי מְקֵימָא לֵיהּ:

רש"י **מתן אדם ירחיב** . כפשוטו , ומדרשו בנותני צדקה מדבר שמרחיב לו חלקו לע"ל וגם בחייו לפני גדולים ינחנו ואומרים עליו שהוא חשוב :

(יז) צַדִּיק הָרִאשׁוֹן בְּרִיבוֹ (יבא) וּבָא רֵעֵהוּ וַחֲקָרוֹ: זַכַּי הֲוָה קַדָמָאָה בְדִינֵיהּ וַאֲתָא חַבְרֵיהּ וְנָצַיחַ לֵיהּ: (יח) מְדָיְנִים יַשְׁבִּית הַגּוֹרָל וּבֵין עֲצוּמִים יַפְרִיד: תְּגָרֵי מְבַטְלָא פִּצְתָּא וּבֵינָת תַּקִיפֵי פָּרְשָׁא:

רש"י **ובין עצומים יפריד** . אלו בעלי דינין כמו (ישעיה מ"ג) הגישו עצומותיכם ובמשנה שנים שנתעצמו בדין , ע"ש שבריבותם עצומות קרוים עצומים או לשון חוזק או לשון אוטם כמו עוצם עיניו (שם לג) :

(יט) אָח נִפְשָׁע מִקְרִית עֹז (ומדונים) וּמְדָיְנִים כִּבְרִיחַ אַרְמוֹן: אֲחָא דְמִתְעַוַי מִן אֲחוּי הֵיךְ קְרִיְתָא עֲשַׁנְתָּא וְאַחֲרָא הֵיךְ סוֹכָרָא דְחוּסְנָא:

רש"י **אח נפשע מקרית עוז** . יש אח נפשע מאחיו ומאבד במרדו קרית עוז כגון לוט באברהם עשו ביעקב : **ומדינים כבריח ארמון** . ומריב' שביניהם מפרידתם לעולם כבריח זה שנועלים בו שערי ארמון שלא יכנסו בו :

משנה מנחות פרק ו

א. אֵלּוּ מִנְחוֹת נִקְמָצוֹת וּשְׁיִרֵיהֶן לַכֹּהֲנִים, מִנְחַת סֹלֶת, וְהַמַּחֲבַת, וְהַמַּרְחֶשֶׁת, וְהַחַלּוֹת, וְהָרְקִיקִין, מִנְחַת גּוֹיִם, מִנְחַת נָשִׁים, מִנְחַת הָעֹמֶר, מִנְחַת חוֹטֵא, וּמִנְחַת קְנָאוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים נִקְמֶצֶת, וְהַקֹּמֶץ קָרֵב לְעַצְמוֹ, וְהַשְּׁיָרִים קְרֵבִין לְעַצְמָן:

ברטנורה (א) **אלו מנחות נקמצות**. מנחת סולת נקמצת עיסה. ומנחת מחבת ומרחשת וחלות ורקיקים דהיינו מאפה, פותתן לאחר אפייתן. ובמנחת סולת כתיבה קמיצה בהדיא. ובאינך כתיב אזכרה. ואזכרה היינו קומץ: **מנחת גוים או נשים**. שהתנדבו אחת מאלו: **מנחת העומר**. אזכרה כתיב בה: **מנחת חוטא וקנאות**. כתיב בהו קמיצה: **מנחת חוטא של כהנים נקמצת**. אע"ג דמנחת כהן נשרפת כולה כדכתיב (שם ו) וכל מנחת כהן כליל תהיה, מכל מקום בעיא קמיצה: והקומץ קרב לעצמו והשיריים קרבין לעצמן. אבל לתנא קמא אין מנחת כהן נקמצת אלא נקטרת כמות שהיא, דסבר כל מנחה ששייריה נאכלים נקמצת, ושאין שייריה נאכלים אינה נקמצת. ואין הלכה כתנא קמא:

ב. מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ וּמִנְחַת נְסָכִים, לַמִּזְבֵּחַ, וְאֵין בָּהֶם לַכֹּהֲנִים. בָּזֶה יָפֶה כֹּחַ הַמִּזְבֵּחַ מִכֹּחַ הַכֹּהֲנִים. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים, לַכֹּהֲנִים, וְאֵין בָּהֶם לַמִּזְבֵּחַ. וּבָזֶה יָפֶה כֹּחַ הַכֹּהֲנִים מִכֹּחַ הַמִּזְבֵּחַ:

ברטנורה (ב) **בזה יפה כח המזבח**. לא הוה צריך למתני, דהא חזינן דבזה יפה כח המזבח ומלתא דפשיטא היא. אלא לאתויי המתנדב יין למזבח בלא קרבן, דלא תימא מזלפו על

האשים על האש והוא נשרף וכלה ואין כח מזבח יפה בזה, קא משמע לן דלא, אלא מנסכו כשאר נסכים ויורד לשיתין דהיינו כמין שני נקבים שהיו במזבח ויורדים למטה עד היסוד כדי שיהיה כח המזבח יפה: **ובזה יפה כח הכהנים**. לאתויי שתי הלחם של עצרת אם הביאום בפני עצמן בלא כבשים, דלא תימא לשריפה עומדות ולא לאכילה כיון שלא קרבו כבשים שמתירים אותן, קמשמע לן דבזה יפה כח כהנים לעולם דלאכילה עומדות ולא לשריפה:

ג. כָּל הַמְּנָחוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּכֶלִי, טְעוּנוֹת שָׁלֹשׁ מַתְּנוֹת שָׁמֶן, יְצִיקָה, וּבְלִילָה, וּמַתַּן שֶׁמֶן בַּכֶּלִי קֹדֶם לַעֲשִׂיָּתָן. וְהַחֲלוֹת בּוֹלְלָן, דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים סֹלֶת. הַחַלּוֹת טְעוּנוֹת בְּלִילָה, וְהָרְקִיקִים מְשׁוּחִין. כֵּיצַד מוֹשְׁחָן, כְּמִין כִּי. וּשְׁאָר הַשֶּׁמֶן נָאֶכָל לַכֹּהֲנִים:

ברטנורה (ג) **הנעשות בכלי**. כגון מנחת מרחשת ומחבת שהן נעשות בכלי: **טעונות שלש מתנות שמן**. למעוטי מנחת מאפה תנור שאינה טעונה יציקה: **ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן**. תחלה נותן שמן בכלי שרת ונותן סולת עליו, דכתיב במנחת מרחשת (ויקרא ב) סולת בשמן תעשה, כלומר תנתן, אלמא דטעונה מתן שמן קודם לעשייתה, ובמנחת מחבת כתיב בלילה ויציקה ולא כתיב בה מתן שמן בכלי תחלה, ובמרחשת כתיב מתן שמן ולא כתיב בה יציקה ובלילה, וגמרינן הך מהך, נאמר קרבנך במרחשת, ונאמר קרבנך במחבת. וכיצד הוא עושה, נותן שמן תחלה בכלי שרת, ונותן עליו את הסולת, [וחוזר] ונותן עליה שמן ובוללן, הרי מתן שמן בכלי ובלילה, ולשה במים, ואופה בתנור, ופותתה, ויוצק עליה שמן אחר פתיתה. וזו היא יציקה, הרי שלשתן, וקומץ, ומקטיר את הקומץ, והשאר נאכל לכהנים: **והחלות בוללן דברי רבי**. השתא מיירי במנחת מאפה תנור שהיא באה חלות או רקיקים, וכתיב בה (שם) סולת חלות מצות בלולות בשמן. רבי סבר חלות בלולות כתיב, שבוללן כשהן חלות. ורבנן סברי סולת בלולה כתיב, מלמד שנבללת כשהיא סולת. והלכה כחכמים: החלות טעונות בלילה והרקיקים משוחים. דכתיב חלות בלולות, ולא רקיקים בלולים. רקיקים משוחים, ולא חלות משוחות: **כיצד מושחן כמין כי**. יונית. שהיא כמין ט' שלנו כהפרש גודל [של שמאל] מן האצבע [כזה]:

ד. כָּל הַמְּנָחוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בַּכֶּלִי, טְעוּנוֹת פְּתִיתָה. מִנְחַת יִשְׂרָאֵל, כּוֹפֶל אֶחָד לִשְׁנַיִם, וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה, וּמַבְדִּיל. מִנְחַת כֹּהֲנִים, כּוֹפֶל אֶחָד לִשְׁנַיִם, וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה, וְאֵינוֹ מַבְדִּיל. מִנְחַת כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ, לֹא הָיָה מְכַפְּלָהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ אֵין בָּהֶם פְּתִיתָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם קְמִיצָה. וְכֹל שֶׁאֵין בָּהֶם קְמִיצָה, אֵין בָּהֶן פְּתִיתָה. וְכֻלָּן כַּזַּיִתִּים:

ברטנורה (ד) **כל המנחות הנעשות בכלי**. הכא לאו למעוטי מנחת מאפה תנור אתא, דכתיב (שם ב) פתות אותה פתים וגו' מנחה, לרבות כל המנחות לפתיתה. אלא למעוטי

שתי הלחם ולחם הפנים שאין טעונים פתיתה: **כופל אחת לשתים**. דכתיב פתות אותה פתים, פתות היינו שנים, דכיון דנשבר היינו שתי חתיכות, פתים מרבינן שתהא חתיכה לשתי חתיכות דהיינו ארבעה. יכול יעשנה פירורים, תלמוד לומר אותה פתים, ולא פתיתיה לפתיתים. וכולן פתיתין כזיתים דסיפא דמתניתין לאו ר' שמעון קאמר ליה אלא דברי הכל היא, דלאחר שעשה פתיתים כזיתים, כופל כל זית לשנים ושנים לארבעה: **מכפלה**. לא היה מכפלה לארבעה, אלא לשנים. דלא כתיב בה אלא מנחת פתים, ולא פתות: **ר' שמעון אומר וכו'**. ואין הלכה כר' שמעון:

ה. כָּל הַמְּנָחוֹת טְעוּנוֹת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁיפָּה וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּעִיטָה. וְהַשִּׁיפָּה וְהַבְּעִיטָה בַּחִטִּים. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, (אַף) בַּבָּצֵק. כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר, חוּץ מִלֶּחֶם הַפָּנִים, וַחֲבִתֵּי כֹהֵן גָּדוֹל, שֶׁהֵם בָּאוֹת שְׁתִּים עֶשְׂרֵה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כֻּלָּן בָּאוֹת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, חוּץ מֵחַלּוֹת תּוֹדָה, וְהַנְּזִירוּת, שֶׁהֵן בָּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר:

ברטנורה (ה) **שיפה**. שמשפשף החטה בין ידו לכלי כדי שתהא נוחה להשיר קליפתה: **בעיטה**. שבועט בעובי אגרופו או בעובי פס ידו. והיה שף אחת ובועט שתים שף שתים ובועט שלש, וחוזר ועושה כסדר הזה עד שגומר חמש מאות בעיטות לשלש מאות שיפות: הכי גרסינן: **ר' יוסי אומר בבצק**. כלומר, שיפה ובעיטה בבצק ולא בחטין. ואין הלכה כר' יהודה: **עשר עשר חלות**. ומנחת סולת נמי אע"ג דקודם אפייה נקמצת, אפילו הכי י' חלות היא באה: **לחם הפנים**. בהדיא כתיב בה י"ב חלות: **וחביתי כהן גדול**. נאמר בלחם הפנים חק עולם, ונאמר בחביתי כהן גדול חק עולם, מה להלן שתים עשרה חלות, אף כאן שתים עשרה חלות, ומקריבין מהן שש חלות בבוקר ושש חלות בערב: **חוץ מחלות תודה שהן באות עשר**. כדבעינן למימר טעמא לקמן באידך פרקין. ואין הלכה כרבי מאיר:

ו. הָעֹמֶר הָיָה בָּא עִשָּׂרוֹן מִשְּׁלֹשׁ סְאִין. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים מִשָּׁלֹשׁ סְאִין. לֶחֶם הַפָּנִים, עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה עֶשְׂרוֹנִים מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע סְאִין:

ברטנורה (ו) העומר היה בא עשרון משלש סאין. מנחת העומר שמביאין ממחרת הפסח היו קוצרין שלש סאין דהיינו איפה שעורים, וטוחנים אותו, ומניפין אותו בנפה שלש עשרה פעמים עד שמעמידים סלתו על עשרון שהיא עשירית האיפה. וטעמא דבעי עשרון של עומר שלש סאים של שעורים, כיון דמתבואה חדשה הוא ושל שעורים יש בהן סובין הרבה וסולת מועט ולא אתי עשרונו מובחר אלא משלש סאין: שתי הלחם שני עשרונים משלש סאין. כיון דמחטים קאתו, אע"ג דמתבואה חדשה אתיין דבעצרת תבואה של חטין חדשה היא, אפילו הכי שני עשרונים מובחרים אתו משלש סאים:

לחם הפנים עשרים וארבעה עשרונים. דהכי כתיב (ויקרא כד) שתים עשרה חלות שני עשרונים יהיה החלה האחת: **מעשרים וארבע סאים**. כיון דמחטין אתו ומתבואה ישנה, נפיק עשרון מובחר מסאה:

ז. הָעֹמֶר הָיָה מְנָפָה בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה. נָפָה. וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם בִּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה. וְלֶחֶם הַפָּנִים בְּאַחַת עֶשְׂרֵה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לֹא הָיָה לוֹ קִצְבָה, אֶלָּא סֹלֶת מְנָפָה כָּל צָרְכָּהּ הָיָה מֵבִיא, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כד), וְלִקַּחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ, (עד) שֶׁתְּהֵא מְנָפָה כָּל צָרְכָּהּ:

ברטנורה (ז) **היה מנופה בשלש עשרה נפה**. זו למעלה מזו. וכל זה למצוה אבל לא לעכב, שאם הביא עומר עשרון מארבע סאין, או שהביאו משתי סאין, לא פסל: **ר' שמעון אומר לא היה לה קצבה**. אפילו לכתחלה לא נתנו חכמים קצבה מכמה סאין חטין או שעורין מביאין עומר ושתי הלחם ולחם הפנים, אלא רואין בסולת שתהא מנופה כל צרכה ודיו. ואין הלכה כר"ש:

גמרא מנחות דף ס"ח ע"א

רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים עוֹמֶר מַתִּיר. בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים הֵאִיר מִזְרָח מַתִּיר מָאי טַעְמָא תְּרֵי קְרָאֵי כְּתִיבֵי כְּתִיב (ויקרא כ"ג) עַד הֶבִיאָכֶם. וּכְתִיב (שם) עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. הָא כֵּיצַד. כַּאן בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים כַּאן בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים. רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ אֲפִילּוּ בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים הֵאִיר מִזְרָח מַתִּיר. וְהָכְתִיב (שם) עַד הֲבִיאֲכֶם. לְמִצְוָה. מְשֻׁקְרָב הָעוֹמֶר הַתֵּר הֶחָדָשׁ מִיָּד. לְמִצְוָה. הָעוֹמֶר הָיָה מַתִּיר בַּמְּדִינָה וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּמִּקְדָּשׁ. לְמִצְוָה. מְשֻׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִתְקִין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שֶׁיְּהֵא יוֹם הֶנָף כֻּלּוֹ אָסוּר מָאי טַעְמָא מְהֵרָה יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְיֹאמְרוּ אֶשְׁתַּכַּח מִי לֹא אָכַלְנוּ בְּהֵאִיר מִזְרָח הַשַּׁתָּא נַמֵּי נִיכוֹל וְלֹא יַדְעֵי דְּאֶשְׁתַּכַּח לֹא הֲוָה עוֹמֶר. הֵאִיר מִזְרָח מַתִּיר וְהַשְׁתָּא דְּאִיכָּא עוֹמֶר עוֹמֶר מַתִּיר וְאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ לְמִצְוָה מִשּׁוּם מִצְוָה לֵיקוֹם וְלִיגְזוֹר. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בְּשִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה אֲמָרָהּ. דְּאָמַר מִן הַתּוֹרָה אָסוּר. שֶׁנֶּאֱמַר (שם) עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד עִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם וְקִסְבֵּר עַד וְעַד בִּכְלַל. רַב פַּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אֲכָלֵי חָדָשׁ בְּאוּרְתָּא דְּשִׁיתְּסַר נָגְהֵי שִׁיבְסַר קָסַבְרֵי חָדָשׁ בְּחוּצָה לָאָרֶץ דְּרַבָּנָן וְלִסְפֵּיקָא לֹא חַיְישִׁינַן. וְרַבָּנָן דְּבֵי רַב אַשֵׁי אֲכָלֵי בְּצַפְרָא דְּשִׁיבְסַר קָסַבְרֵי חָדָשׁ בְּחוּצָה לָאָרֶץ דְּאוֹרַיְיתָא. וְרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מִדְּרַבָּנָן קָאָמַר וְכִי תֵּקֵן לְיוֹם הֶנָף וְלִסְפֵּיקָא לֹא תֵּקֵן. אָמַר רָבִינָא אָמְרָה לִי אֵם אֲבוּךְ לָא הֲוָה אַכִּיל חָדָשׁ אֶלָּא בְּאוּרְתָּא דְּשִׁיבְסַר נָגְהֵי תְּמַנְיסַר דְּסָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה וְחַיְישׁ לִסְפֵּיקָא:

רש"י **האיר המזרח**. הנץ החמה של י"ו אבל לילו אסור: **עד עצם היום**. עד מראה היום וקסבר עד ולא עד בכלל: **משקרב העומר**. כל הנך קמייתא הש"ס משום פרכא לרבי יוחנן וריש לקיש: **הותר חדש**. אלמא בעומר תליא מלתא. ומשני: **למצוה**. מצוה להמתין עד שיקרב העומר אבל בלאו לא עבר: **והתנן**. במתניתין: **העומר מתיר חדש במדינה**. לאכלו ושתי הלחם שבעצרת מתירין חדש במקדש להביא מנחות מן החדש אלמא בעומר תליא מלתא: **והתנן משחרב וכו'**. ואמרי מ"ט וכו': אמר רב נחמן ר"י בשיטת ר' יהודה אמרה. דאמר מן התורה הוא אסור לאחר חורבן ולאו משום גזירה שמא יבנה: **עצם**. עצומו של יום: **קסבר חדש בחוצה לארץ דרבנן**. ולספיקא שמא למחר יהיה ששה עשר לא חייש: **רבנן דבי רב אשי**. בעי לאמתוני עד שיאיר מזרח: **בצפרא דשיבסר**. דאי נמי שיתסר הוא הרי התיר האיר המזרח: דקסברי חדש בחוצה לארץ דאורייתא. הלכך חיישינן לספיקא ולא אכלו מאורתא ובצפרא אכלי ליה ולא חיישינן לתקנת ריב"ז משום דגזירה דרבנן היא שמא יבנה וכו' וחשו רבנן למיגזר ביום הנף גופיה ולספיקא לא תקנו להמתין כל היום: **וסבר לה כרבי יהודה**. דאמר כל היום הנף אסור מן התורה וחדש בחוצה לארץ אסור דאורייתא הלכך חיש לספיקא להמתין כל היום:

זוהר תצוה דף קפ"ג ע"א

תְּרֵין נַהֲמֵי אַכְלוּ יִשְׂרָאֵל חַד כַּד נַפְקוּ מִמִּצְרַיִם אָכְלוּ מַצָּה לֶחֶם עוֹנִי וְחַד בְּמַדְבָּרָא לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם (חַד בְּפֶסַח וְחַד בַּשָּׁבוּעוֹת) דִּכְתִיב (שם ט"ז) הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם וְעַל דָּא קָרְבָּנָא דְּיוֹמָא דָּא נַהֲמָא אִיהוּ. וְעַל נָהֲמָא אִתְקְרִיבוּ כָּל שְׁאַר קָרְבְּנִין. דְּנַהֲמָא אִיהוּ עִיקָּר דִּכְתִיב (ויקרא כ"ג) וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם שִׁבְעָה כְבָשִׂים וְגוֹמֵר וּכְתִיב (שם) מִמּוֹשְׁבוֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה וְגוֹמֵר דְּדָא אִיהוּ נַהֲמָא דְּאַחְכִּימוּ בֵּיהּ יִשְׂרָאֵל חָכְמְתָא עִלָּאָה דְּאוֹרַיְיתָא וְעָאלוּ בְּאַרְחָאָה. הַשְׁתָּא אִית לָן לְאִסְתַּכְּלָא בַּפֶּסַח נַפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִנַּהֲמָא דְּאִתְקְרֵי חָמֵץ כְּתִיב (שמות י"ג) וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וּכְתִיב (שם י"ב) כִּי כָּל אוֹכֵל מַחְמֶצֶת מַאי טַעְמָא בְּגִין יְקָרָא דְּהַהוּא נַהֲמָא דְּאִתְקְרֵי מַצָּה. הַשְׁתָּא דְּזָכוּ יִשְׂרָאֵל לְנַהֲמָא עִלָּאָה יַתִּיר לָא יָאוּת הֲוָה לְאִתְבַּטְּלָא חָמֵץ וְלָא יִתְחֲזֵי כְּלָל. וַאֲמַאי קָרְבְּנָא דָּא חָמֵץ הֲוָה דִּכְתִיב סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ תֵּאָפֶינָה וְתוּ דְּהַשְׁתָּא בְּיוֹמָא דָּא אִתְבְּטַל יֵצֶר הָרָע וְאוֹרַיְיתָא דְּאִתְקְרֵי חֵירוּ אִשְׁתְּכַחַת אֶלָּא לְמַלְכָּא דַּהֲוָה לֵיהּ בַּר יְחִידָאי וְחָלַשׁ. יוֹמָא חָד הֲוָה תָּאִיב לְמֵיכַל. אָמְרוּ יֵיכוּל בְּרֵיהּ דְּמַלְכָּא מֵיכְלָא דְּאַסְוָותָא דָּא וְעַד דְּיֵיכוּל לֵיהּ לָא יִשְׁתְּכַח מֵיכְלָא וּמְזוֹנָא אַחֲרָא בְּבֵיתָא עַבְדוּ הָכִי. כֵּיוָן דְּאָכַל הַהוּא אַסְוָותָא אָמַר מִכָּאן וּלְהָלְאָה יֵיכוּל כָּל מַה דְּאִיהוּ תָּאִיב וְלָא יָכִיל לְנַזְקָא לֵיהּ כָּךְ כַּד נַפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לָא הֲווֹ יַדְעֵי עִיקָּרָא וְרָזָא דְמֵהֵימְנוּתָא אָמַר קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִטְעֲמוּן יִשְׂרָאֵל אַסְוָותָא וְעַד דְּיֵיכְלוּן אַסְוָותָא

דָּא לָא יִתְחֲזֵי לְהוֹן מֵיכְלָא אַחֲרָא. כֵּיוָן דְּאָכְלוּ מַצָּה דְּאִיהִי אַסְוָותָא לְמֵיעַל וּלְמִנְדַּע בְּרָזָא דִּמְהֵימְנוּתָא. אָמַר קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מִכָּאן וּלְהָלְאָה יִתְחֲזֵי לוֹן חֲמֵץ וְיֵיכְלוּן לֵיהּ דְּהָא לָא יָכִיל לְנַזָּקָא לוֹן. וְכָל שֶׁכֵּן דִּבְיוֹמָא דְּשַׁבּוּעוֹת אִזְדַּמַּן נָהֳמָא עִלָּאָה דְּאִיהוּ אַסְוָותָא דְּכֹלָּא. וְעַל דָּא מְקָרְבִין חָמֵץ לְאִתּוֹקָדָא עַל מַדְבְּחָא וּמְקָרְבִין תְּרֵין נָהֳמִין אַחֲרָנִין כַּחֲדָא וְחָמֵץ אִתּוֹקָדָא בְּנוּרָא דְּמַדְבְּחָא וְלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה וּלְנַזָּקָא לוֹן לְיִשְׂרָאֵל. וּבְגִינֵי כָךְ יִשְׂרָאֵל קַדִּישִׁין אִתְדַּבָּקוּ בֵּיהּ בְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאַסְוָותָא דְּאוֹרַיְיתָא בְּיוֹמָא דָּא:

תרגום הזוהר שְׁנֵי מִינֵי לֶחֶם אָכְלוּ יִשְׂרָאֵל, אֶחָד, כְּשֶׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם אָכְלוּ מַצָּה לֶחֶם עֹנִי שֶׁהוּא לֶחֶם מִן הַמַּלְכוּת. וְאֶחָד, בַּמִּדְבָּר, שֶׁאָכְלוּ לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁכָּתוּב, הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם. וְעַל כֵּן הַקָּרְבָּן שֶׁל יוֹם הַזֶּה שֶׁל חַג הַשָּׁבוּעוֹת, הוּא לֶחֶם, וְעַל הַלֶּחֶם נִקְרָב כָּל שְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת, הַלֶּחֶם הוּא עִקָּר, שֶׁכָּתוּב, וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׂים וְגוֹ' מְמוּשָׁבוֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה וְגוֹ'. שֶׁזֶּה הוּא לֶחֶם שֶׁהֶחְכִּימוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל חָכְמָה עֶלְיוֹנָה שֶׁל הַתּוֹרָה, וּבָאוּ בִּדְרָכֶיהָ. עַתָּה יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל, בַּפֶּסַח יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מֵהַלֶּחֶם שֶׁנִּקְרָא חָמֵץ, שֶׁכָּתוּב, וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ. וְכָתוּב כִּי כָּל אוֹכֵל מַחְמֶצֶת. מַהוּ הַטַּעַם יָצְאוּ מֵחָמֵץ, הוּא מִשּׁוּם הַכָּבוֹד שֶׁל לֶחֶם הַהוּא שֶׁנִּקְרָא מַצָּה. וְשׁוּאל, עַתָּה שֶׁזָּכוּ יִשְׂרָאֵל לְלֶחֶם עֶלְיוֹן יוֹתֵר, לְלֶחֶם דְּז"א, לֹא יָפֶה הָיָה שֶׁיִּתְבַּטֵּל הֶחָמֵץ וְלֹא יֵרָאֶה כְּלָל. וְלָמָּה קָרְבָּן זֶה שֶׁל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים הָיָה חָמֵץ, שֶׁכָּתוּב, סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ תֵּאָפֶינָה. עוֹד, הֲרֵי בְּיוֹם הַזֶּה נִתְבַּטֵּל הַיֵּצֶר הָרַע, שֶׁהוּא נִקְרָא חָמֵץ, כִּי הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָא חֵרוּת נִמְצֵאת וְלָמָּה הֵבִיאוּ חָמֵץ. אֶלָּא בְּדוֹמֶה לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן יָחִיד, וְנֶחְלָה, יוֹם אֶחָד הָיָה מִשְׁתּוֹקֵק לֶאֱכֹל. אָמְרוּ, יֹאכַל בְּנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ רְפוּאָה זוֹ וְטֶרֶם שֶׁיֹּאכַל אוֹתוֹ לֹא יִמְצֵא שׁוּם מַאֲכָל וּמָזוֹן אַחֵר בַּבַּיִת. עָשׂוּ כָּךְ. כֵּיוָן שֶׁאָכַל הָרְפוּאָה הַהוּא אָמַר, מִכָּאן וָהָלְאָה יֹאכַל כָּל מַה שֶּׁרוֹצֶה, וְלֹא יוּכָל לְהַזִּיק לוֹ. כָּךְ, כְּשֶׁיָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים הָעִקָּר וְהַסּוֹד שֶׁל הָאֱמוּנָה, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִטְעֲמוּ יִשְׂרָאֵל רְפוּאָה וְכָל עוֹד שֶׁיֹּאכְלוּ רְפוּאָה זוֹ לֹא יֵרָאֶה לָהֶם מַאֲכָל אַחֵר, דְּהַיְנוּ חָמֵץ כֵּיוָן שֶׁאָכְלוּ מַצָּה, שֶׁהִיא רְפוּאָה לְבֹא וְלָדַעַת בְּסוֹד הָאֱמוּנָה, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִכָּאן וָהָלְאָה, רְאוּי לָהֶם חָמֵץ, וְיֹאכְלוּ אוֹתוֹ, כִּי אֵינוֹ יָכוֹל עוֹד לְהַזִּיק לָהֶם. וְכָל שֶׁכֵּן בְּיוֹם הַשָּׁבוּעוֹת, שֶׁנִּמְצָא לֶחֶם הָעֶלְיוֹן, שֶׁהוּא רְפוּאָה לְגַמְרֵי. וְעַל כֵּן מַקְרִיבִים חָמֵץ, שֶׁיִּשְׂרֹף עַל הַמִּזְבֵּחַ, דְּהַיְנוּ עַל יְדֵי הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁמַּקְרִיבִים עַל הַמִּזְבֵּחַ, וּמַקְרִיבִים שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אֲחֵרִים, עַל יְדֵי תְּנוּפָה עִמָּהֶם יַחַד, וְהֶחָמֵץ שֶׁהוּא הַיֵּצֶר הָרַע נִשְׂרָף בְּאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, עַל יְדֵי הַקָּרְבָּנוֹת, וְאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁלֹט וּלְהַזִּיק לְיִשְׂרָאֵל. וּמִשּׁוּם זֶה יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים מִתְדַּבְּקִים בּוֹ בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּיּוֹם הַזֶּה בִּרְפוּאָה שֶׁל הַתּוֹרָה.

הלכה פסוקה
הרמב"ם הל' ק"ש פרק ג'

א. כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגֶד צוֹאָה וּמֵי רַגְלַיִם עַד שֶׁיִּרְחִיק כַּדְּ אָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגֶד הָעֲרָוָה עַד שֶׁיְּחַזִּיר פָּנָיו. אֶפִלּוּ נָכְרִי אוֹ קָטָן לֹא יִקְרָא כְּנֶגֶד עֶרְוָתָן וַאֲפִלּוּ מְחִיצָה שֶׁל זְכוּכִית מַפְסֶקֶת שֶׁהוֹאִיל וְהוּא רוֹאֶה אוֹתָהּ אָסוּר לִקְרוֹת עַד שֶׁיַּחֲזִיר פָּנָיו. וְכָל גּוּף הָאִשָּׁה עֶרְוָה לְפִיכָךְ לֹא יִסְתַּכֵּל בְּגוּף הָאִשָּׁה כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא וַאֲפִלּוּ אִשְׁתּוֹ וְאִם הָיָה מְגוּלֶּה טָפַח מְגוּפָּהּ לֹא יִקְרָא כְּנֶגְדָּהּ׃ **ב.** וּכְשֵׁם שֶׁהוּא אָסוּר כְּנֶגֶד עֶרְוַת אֲחֵרִים כַּדְּ הוּא אָסוּר לִקְרוֹת כְּנֶגֶד עֶרְוָתוֹ. לֹא יִקְרָא כְּשֶׁהוּא עָרוּם עַד שֶׁיְּכַסֶּה עֶרְוָתוֹ. הָיְתָה חֲגוֹרָה שֶׁל בֶּגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק עַל מָתְנָיו אַף עַל פִּי שֶׁשְּׂאָר גּוּפוֹ עָרוּם מֻתָּר לוֹ לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה עֶקְיבוֹ נוֹגֵעַ בְּעֶרְוָתוֹ. הָיָה יָשֵׁן בְּטַלִּיתוֹ וְהָיָה עָרוּם חוֹצֵץ בְּטַלִּיתוֹ מִתַּחַת לִבּוֹ וְקוֹרֵא. אֲבָל לֹא יָחוֹץ צַוָּארוֹ וְיִקְרָא מִפְּנֵי שֶׁלִּבּוֹ רוֹאֶה אֶת הָעֶרְוָה וְנִמְצָא כְּמוֹ שֶׁקּוֹרֵא בְּלֹא חֲגוֹרָה׃

מוסר
מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

כְּתִיב (דברים כ"ח) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב וְגוֹ'. כִּי הָעֲבוֹדָה אִם הוּא בְּעִצָּבוֹן דּוֹמֶה לְעֶבֶד הָעוֹבֵד לְרַבּוֹ בְּפָנִים עֲצֵבוֹת וְזוֹעֲפוֹת. וּכְתִיב (משלי י') בִּרְכַּת ה' הִיא תַּעֲשִׁיר וְלֹא יוֹסִיף עֶצֶב עִמָּהּ כִּי הָעִצָּבוֹן הוּא נִמְשָׁךְ מִזּוּהֲמַת סמא"ל וְנָחַשׁ שֶׁהִטִּילוּ בְּאָדָם וְחַוָּה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאָדָם (בראשית ג') בְּעִצָּבוֹן תֹּאכְלֶנָּה וּכְתִיב (שם) בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים. וְעַל יְדֵי כֵּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ מִסְתַּלְקִין מֵעָלָיו. וְהָרְאָיָה מִיַּעֲקֹב בְּחִיר שֶׁבַּאָבוֹת שֶׁנִּסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים שָׁנָה שֶׁפֵּירֵשׁ יוֹסֵף מִמֶּנּוּ וּכְשֶׁשָּׂמַח בְּבְשׂוֹרָתוֹ כְּתִיב (שם מ"ה) וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם שֶׁשָּׁרְתָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ׃

תצוה ליל שישי

תורה
צרוף יְהוֹוָה

(כה) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצוֹת וְנָתַתָּה עַל כְּתֻפוֹת הָאֵפֹד אֶל מוּל פָּנָיו׃ וְיָת תַּרְתֵּין גְּדִילָן דְּעַל תַּרְתֵּין סְטָרוֹהִי תִּתֵּן עַל תַּרְתֵּין מְרַמְצָתָא וְתִתֵּן עַל כְּתֻפֵּי אֵפוֹדָא לָקֳבֵל אַפּוֹהִי׃

רש"י ואת שתי קצות. של שתי העבותות שני ראשיהם שלכל אחת: תתן על שתי המשבצות. הן הכתובות למעלה (פסוק יד) בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פרש את צרכן ואת מקומן, עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העבותות התחובות בטבעות [בראשי] החשן לימין ולשמאל אצל הצואר, שני ראשי השרשרת הימנית תוקע במשבצות של ימין, וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרות השמאלית: ונתתה. המשבצות: על כתפות

האפוד. אחת בזו ואחת בזו, נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפל, ובהן הוא תלוי, ועדין שפת החשן התחתונה הולכת ובאה ונוקשת על כרסו, ואינה דבוקה לו יפה, לכך הצרך עוד שתי טבעות לתחתיתו, כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של אפוד, שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים:

(כו) וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל עֵבֶר הָאֵפֹד בָּיְתָה: וְתַעֲבֵד תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהַב וּתְשַׁוִּי יָתְהוֹן עַל תְּרֵין סְטָרֵי חוּשְׁנָא עַל סְפָּתֵהּ דִּי לְעִבְרָא דְּאֵפוֹדָא מִלְגָּו:

רש"י על שני קצות החשן. הן שתי פאותיו התחתונות לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפד ביתה. הרי לך שני סימנין האחד שיתנם בשני קצות של תחתיתו שהוא כנגד האפוד, שעליונו אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לצואר הוא, והאפוד נתון על מתניו, ועוד נתן סימן שלא יקבעם בעבר החשן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים שנאמר ביתה, ואותו העבר הוא לצד האפוד, שחשב האפוד חוגרו הכהן ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת כרסו מכאן ומכאן עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכבין עליו:

(כז) וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל שְׁתֵּי כִתְפוֹת הָאֵפוֹד מִלְמַטָּה מִמּוּל פָּנָיו לְעֻמַּת מֶחְבַּרְתּוֹ מִמַּעַל לְחֵשֶׁב הָאֵפוֹד: וְתַעֲבֵד תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהַב וְתִתֵּן יָתְהוֹן עַל תַּרְתֵּין כִּתְפֵּי אֵפוֹדָא מִלְרַע מִלְקֳבֵל אַפּוֹהִי לְקֳבֵל בֵּית לוּפֵי מֵעִלָּוֵי לְהֶמְיַן אֵפוֹדָא:

רש"י על שתי כתפות האפוד מלמטה. שהמשבצות נתונות בראשי כתפות האפוד העליונים הבאים על כתפיו כנגד גרונו, ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות צוה לתן בראשן השני, שהוא מחבר לאפוד, והוא שנאמר לעמת מחברתו, סמוך למקום חבורן באפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת לעמת החגורה, ואלו נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפות, הוא שנאמר ממעל לחשב האפוד, והן כנגד סוף החשן, ונותן פתיל תכלת באותן הטבעות ובטבעות החשן, ורוכסן באותן פתילין לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החושן הולך לפנים וחוזר לאחור ונוקש על כרסו, ונמצא מישב על המעיל יפה: ממול פניו. בעבר החיצון:

(כח) וְיִרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן (מטבעתו) מִטַּבְּעֹתָיו אֶל טַבְּעֹת הָאֵפֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיוֹת עַל חֵשֶׁב הָאֵפוֹד וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד: וְיֶחְדּוּן יָת חוּשְׁנָא מֵעִזְקָתֵהּ לְעִזְקָתָא דְּאֵפוֹדָא בְּחוּטָא דִּתְכֶלְתָּא לְמֶהֱוֵי עַל הֶמְיַן אֵפוֹדָא וְלָא יִתְפָּרֵק חוּשְׁנָא מֵעִלָּוֵי אֵפוֹדָא:

רש"י וירכסו. לשון חבור, וכן (תהלים לא כא) מרכסי איש, חבורי חבלי רשעים, וכן (ישעיה מ ד) והרכסים לבקעה, הרים הסמוכים זה לזה שאי אפשר לירד לגיא שביניהם אלא

בקושי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא זקופה ועמוקה, יהיו לבקעת מישור ונוחה לילך: להיות על חשב האפוד. להיות החשן דבוק אל חשב האפוד: ולא יזח. לשון נתוק, ולשון ערבי הוא, כדברי דונש בן לברט:

(כט) וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל לִבּוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לְזִכָּרֹן לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: וְיִטוֹל אַהֲרֹן אֶת שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן דִּינָא עַל לִבֵּהּ בְּמֵעֲלֵהּ לְקוּדְשָׁא לְדוּכְרָנָא קֳדָם יְיָ תְּדִירָא: (ל) וְנָתַתָּ אֶל חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת הָאוּרִים וְאֶת הַתֻּמִּים וְהָיוּ עַל לֵב אַהֲרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת מִשְׁפַּט בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: וְתִתֵּן בְּחֹשֶׁן דִּינָא יָת אוּרִיָא וְיָת תֻּמִּיָא וִיהוֹן עַל לִבָּא דְאַהֲרֹן בְּמֵעֲלֵהּ קֳדָם יְיָ וְיִטוֹל אַהֲרֹן יָת דִּינָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבֵּהּ קֳדָם יְיָ תְּדִירָא:

רש"י את האורים ואת התמים. הוא כתב שם המפורש, שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו. ובמקדש שני היה החשן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר (במדבר כז כא) ושאל לו במשפט האורים: את משפט בני ישראל. דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי מדרש אגדה שהחשן מכפר על מעותי הדין, נקרא משפט על שם סליחת המשפט:

(לא) **שלישי** וְעָשִׂיתָ אֶת מְעִיל הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת: וְתַעְבֵּד יָת מְעִילָא דְאֵפוֹדָא גְמִיר תְּכְלָא:

רש"י את מעיל האפוד. שהאפוד נתון עליו לחגורה: כליל תכלת. כלו תכלת, שאין מין אחר מעורב בו:

(לב) וְהָיָה פִּי רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֹרֵג כְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה לּוֹ לֹא יִקָּרַע: וְיהֵי פּוּם רֵישֵׁהּ כְּפִיל לְגַוֵּהּ תּוֹרָא יְהֵא מַקַּף לְפוּמֵהּ סְחוֹר סְחוֹר עוֹבַד מָחֵי כְּפוּם שִׁרְיָן יְהֵי לֵהּ לָא יִתְבְּזָע:

רש"י והיה פי ראשו. פי המעיל שבגבהו הוא פתיחת בית הצואר: בתוכו. כתרגומו כפיל לגויה, כפול לתוכו להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה אורג ולא במחט: כפי תחרא. למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול לתוכן: לא יקרע. כדי שלא יקרע, והקורעו עובר בלאו, שזה ממנין לאוין שבתורה, וכן (פסוק כח) ולא יזח החשן, וכן (שמות כה טו) לא יסורו ממנו. הנאמר בבדי הארון:

(לג) וְעָשִׂיתָ עַל שׁוּלָיו רִמֹּנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב: וְתַעְבֵּד עַל שִׁפּוֹלוֹהִי רִמּוֹנֵי תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עַל שִׁפּוֹלוֹהִי סְחוֹר סְחוֹר וְזַגִּין דְּדַהֲבָא בֵּינֵיהוֹן סְחוֹר סְחוֹר:

רש"י רמוני. עגולים וחלולים היו כמין רמונים העשויים כביצת תרנגולת: ופעמוני זהב. זגין עם ענבלין שבתוכם: בתוכם סביב. ביניהם סביב, בין שני רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל:

(לד) פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב: וְגָא דְדַהֲבָא וְרִמּוֹנָא וְגָא דְדַהֲבָא וְרִמּוֹנָא עַל שִׁיפּוֹלֵי מְעִילָא סְחוֹר סְחוֹר:

רש"י פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון. אצלו:

(לה) וְהָיָה עַל אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת:

וִיהֵי עַל אַהֲרֹן לְשַׁמָּשָׁא וְיִשְׁתְּמַע קָלֵהּ בְּמֵעֲלֵהּ לְקוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ וּבְמִפְקֵהּ וְלָא יְמוּת:

רש"י ולא ימות. מכלל לאו אתה שומע הן, אם יהיו לו לא יתחיב מיתה, הא אם יכנס מחסר אחד מן הבגדים הללו חיב מיתה בידי שמים:

(לו) וְעָשִׂיתָ צִּיץ זְהַב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: וְתַעֲבֵד צִיצָא דְדָהַב דְכֵי וְתִגְלוֹף עֲלוֹהִי כְּתַב מְפָרַשׁ קֻדָּשׁ לַייָ:

רש"י ציץ. כמין טס של זהב היה, רוחב שתי אצבעות, מקיף על המצח מאוזן לאוזן:

(לז) וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל הַמִּצְנָפֶת אֶל מוּל פְּנֵי הַמִּצְנָפֶת יִהְיֶה: וּתְשַׁוֵי יָתֵהּ עַל חוּטָא דִתְכֶלְתָּא וִיהֵי עַל מִצְנָפְתָּא לָקֳבֵל אַפֵּי מִצְנָפְתָּא יְהֵי:

רש"י על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא אומר (שמות לט לא) ויתנו עליו פתיל תכלת, ועוד כתיב כאן והיה על המצנפת, ולמטה הוא אומר (פסוק לח) והיה על מצח אהרן, ובשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט א) שערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפלין, למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש ואינה עמוקה לכנס בה כל הראש עד המצח, והציץ מלמטה, והפתילים היו בנקבים ותלויין בו בשני ראשים ובאמצעיתו ששה בשלושה מקומות הללו, פתיל מלמעלה, אחד מבחוץ, ואחד מבפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן, ונמצאו בין אורך הטס ופתילי ראשו מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים, הולך על פני רוחב הראש מלמעלה, ונמצא עשוי כמין כובע, ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת, והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו, ונתקימו כל המקראות פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל, והפתיל על המצנפת מלמעלה:

(לח) וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה: וִיהֵי עַל בֵּית עֵינוֹהִי דְאַהֲרֹן

וְיִטּוֹל אַהֲרֹן יָת עֲוָיַת קוּדְשַׁיָּא דִּי יְקָרְבוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מַתְּנַת קוּדְשֵׁיהוֹן וְיִהֵי עַל בֵּית עֵינוֹהִי תְּדִירָא לְרַעֲוָא לְהוֹן קֳדָם יְיָ׃

רש"י ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף על פי כן אינו זז ממשמעו, אהרן נושא את המשא שלעון, נמצא מסלק העון מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרבו בטומאה, כמו ששנינו (פסחים טז א) אי זה עון הוא נושא, אם עון פגול, הרי כבר נאמר (ויקרא יט ז) לא ירצה, ואם עון נותר, הרי נאמר (ויקרא ז יח) לא יחשב, ואין לומר שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי עון הקדשים נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד, שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה, אלא תמיד לרצות להם, אפלו אינו על מצחו, שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה. ולדברי האומר (יומא ז ב) עודהו על מצחו מכפר ומרצה, ואם לאו אינו מרצה, נדרש על מצחו תמיד, מלמד שמשמש בו בעודו על מצחו, שלא יסיח דעתו ממנו:

(לט) וְשִׁבַּצְתָּ הַכְּתֹנֶת שֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה רֹקֵם׃ וּתְרַמֵּץ כְּתוּנָּא בּוּצָא וְתַעְבֵּד מִצְנֶפְתָּא דְּבוּצָא וְהֶמְיָנָא תַּעְבֵּד עוֹבַד צַיָּר׃

רש"י ושבצת. עשה אותה משבצות משבצות, וכלה של שש:

(מ) וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כֻתֳּנֹת וְעָשִׂיתָ לָהֶם אַבְנֵטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת׃ וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעְבֵּד כְּתוּנִין וְתַעְבֵּד לְהוֹן הֶמְיָנִין וְכוֹבָעִין תַּעְבֵּד לְהוֹן לִיקָר וּלְתֻשְׁבְּחָן׃

רש"י ולבני אהרן תעשה כתנת. ארבעה בגדים הללו ולא יותר כתנת, ואבנט, ומגבעות היא מצנפת, ומכנסים הכתובים למטה בפרשה (פסוק מב) :

(מא) וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאֶת בָּנָיו אִתּוֹ וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהֲנוּ לִי׃ וְתַלְבֵּשׁ יָתְהוֹן יָת אַהֲרֹן אָחוּךְ וְיָת בְּנוֹהִי עִמֵּהּ וּתְרַבֵּי יָתְהוֹן וּתְקָרֵב יָת קָרְבָּנְהוֹן וּתְקַדֵּשׁ יָתְהוֹן וִישַׁמְּשׁוּן קֳדָמַי׃

רש"י והלבשת אתם את אהרן. אותם האמורים באהרן חשן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ, מצנפת ואבנט וציץ ומכנסים, הכתובים למטה בכלם: ואת בניו אתו. אותם הכתובים בהם: ומשחת אותם. את אהרן ואת בניו בשמן המשחה: ומלאת את ידם. כל מלוי ידים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מחזק בו מאותו יום והלאה הוא מלוי, ובלשון לעז כשממנין אדם על פקידת דבר, נותן השליט בידו בית יד של עור שקורין גנ"ט בלעז [כפפה] , ועל ידו הוא מחזיקו בדבר, וקורין לאותו מסירה ריוישטי"ר בלעז [להסמיך] והוא מלוי ידים:

(מב) וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנְסֵי בָד לְכַסּוֹת בְּשַׂר עֶרְוָה מִמָּתְנַיִם וְעַד יֵרֵכַיִם יִהְיוּ: וְעִבֵּד לְהוֹן מִכְנְסִין דְבוּץ לְכַסָאָה בְשַׂר עֶרְיְתָא מֵחַרְצָן וְעַד יַרְכָן יְהוֹן:

רש"י ועשה להם. לאהרן ולבניו: מכנסי בד. הרי שמונה בגדים לכהן גדול, וארבעה לכהן הדיוט:

(מג) וְהָיוּ עַל אַהֲרֹן וְעַל בָּנָיו בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ בְגִשְׁתָּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא יִשְׂאוּ עָוֹן וָמֵתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו: ויהוֹן עַל אַהֲרֹן וְעַל בְּנוֹהִי בְּמֵעַלְהוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא אוֹ בְמִקְרְבְהוֹן לְמַדְבְּחָא לְשַׁמָּשָׁא בְקוּדְשָׁא וְלָא יְקַבְּלוּן חוֹבָא וִימוּתוּן קְיָם עָלַם לֵהּ וְלִבְנוֹהִי בַּתְרוֹהִי:

רש"י והיו על אהרן. כל הבגדים האלה על אהרן הראויין לו: ועל בניו. האמורים בהם: בבאם אל אהל מועד. להיכל, וכן למשכן: ומתו. הא למדת, שהמשמש מחסר בגדים במיתה: חקת עולם לו. כל מקום שנאמר חקת עולם, הוא גזרה מיד ולדורות, לעכב בו:

כט (א) **רביעי** וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פַּר אֶחָד בֶּן בָּקָר וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם: וְדֵין פִּתְגָמָא דִי תַעְבֵּד לְהוֹן לְקַדָּשָׁא יָתְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי סַב תּוֹר חָד בַּר תּוֹרֵי וְדִכְרִין תְּרֵין שַׁלְמִין:

רש"י לקח. כמו קח, ושתי גזרות הן, אחת של קיחה, ואחת של לקיחה, ולהן פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה העגל שהוא פר:

(ב) וְלֶחֶם מַצּוֹת וְחַלֹּת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן סֹלֶת חִטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתָם: וּלְחֵם פַּטִּיר וּגְרִיצִין פַּטִּירִין דְפִילָן בְּמִשַׁח וְאֶסְפּוֹגִין פַּטִּירִין דְמִשִׁיחִין בְּמִשַׁח סְלָתָא חִטִּין תַּעְבֵּד יָתְהוֹן:

רש"י ולחם מצות וחלת מצת ורקיקי מצות. הרי אלו שלשה מינין רבוכה, וחלות ורקיקים לחם מצות, היא הקרויה למטה בענין (פסוק כג) חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן ברבוכה כנגד החלות והרקיקין, וכל המינין באים עשר עשר חלות: בלולת בשמן. כשהן קמח יוצק בהן שמן ובוללן: משחים בשמן. אחר אפייתן מושחן כמין כי יונית, שהיא עשויה כנו"ן שלנו:

(ג) וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל סַל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסָּל וְאֶת הַפָּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: וְתִתֵּן יָתְהוֹן עַל סַלָּא חַד וּתְקָרֵב יָתְהוֹן בְּסַלָּא וְיָת תּוֹרָא וְיָת תְּרֵין דִכְרִין:

רש"י והקרבת אתם. אל חצר המשכן ביום הקמתו:

(ד) וְאֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו תַּקְרִיב אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמָּיִם: וְיָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי תְּקָרֵב לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתַסְחֵי יָתְהוֹן בְּמַיָּא:

רש"י ורחצת. זו טבילת כל הגוף:

(ה) וְלָקַחְתָּ אֶת הַבְּגָדִים וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת אַהֲרֹן אֶת הַכָּתֹנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת הָאֵפֹד וְאֶת הַחֹשֶׁן וְאָפַדְתָּ לוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד: וְתָסַב יָת לְבוּשַׁיָא וְתַלְבֵּשׁ יָת אַהֲרֹן יָת כְּתוּנָא וְיָת מְעִיל אֵפוֹדָא וְיָת אֵפוֹדָא וְיָת חוּשְׁנָא וְתַתְקֵן לֵהּ בְּהֶמְיַן אֵפוֹדָא:

רש"י ואפדת. קשט ותקן החגורה והסינר סביבותיו:

(ו) וְשַׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל הַמִּצְנֶפֶת: וּתְשַׁוֵי מִצְנֶפְתָּא עַל רֵישֵׁהּ וְתִתֵּן יָת כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא עַל מִצְנֶפְתָּא:

רש"י נזר הקדש. זה הציץ: על המצנפת. כמו שפרשתי למעלה (שמות כח לז) על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילין שבראשו הקשורין שלשתן מאחורי העורף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע:

(ז) וְלָקַחְתָּ אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיָצַקְתָּ עַל רֹאשׁוֹ וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ: וְתָסַב יָת מְשְׁחָא דְרְבוּתָא וּתְרִיק עַל רֵישֵׁהּ וּתְרַבֵּהּ יָתֵהּ:

רש"י ומשחת אותו. אף משיחה זו כמין כי יונית, נותן שמן על ראשו ובין ריסי עיניו ומחברן באצבעו:

תצוה יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(ח) וְאֶת בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם כָּתֳּנֹת: וְיָת בְּנוֹהִי תְּקָרֵב וְתַלְבֵּשִׁנּוּן כְּתוּנִין: (ט) וְחָגַרְתָּ אֹתָם אַבְנֵט אַהֲרֹן וּבָנָיו וְחָבַשְׁתָּ לָהֶם מִגְבָּעֹת וְהָיְתָה לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאתָ יַד אַהֲרֹן וְיַד בָּנָיו: וּתְזָרֵז יָתְהוֹן הֶמְיָנִין אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי וְתַתְקֵן לְהוֹן כּוֹבָעִין וּתְהֵי לְהוֹן כְּהֻנְתָּא לִקְיַם עָלַם וּתְקָרֵב קָרְבָּנָא דְאַהֲרֹן וְקָרְבָּנָא דִבְנוֹהִי:

רש"י והיתה להם. מלוי ידים זה לכהנת עולם: ומלאת. על ידי הדברים האלה: יד אהרן ויד בניו. במלוי ופקדת הכהונה:

(י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמַךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּר: וּתְקָרֵב יָת תּוֹרָא לְקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִסְמוֹךְ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ תּוֹרָא: (יא) וְשָׁחַטְתָּ אֶת הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְתִכּוֹס יָת תּוֹרָא קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:

רש"י פתח אהל מועד. בחצר המשכן שלפני הפתח:

(יב) וְלָקַחְתָּ מִדַּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעֶךָ וְאֶת כָּל הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: וְתִסַּב מִדְּמָא דְתוֹרָא וְתִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא בְּאֶצְבְּעָךְ וְיָת כָּל דְּמָא תֵּישׁוֹד לְיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא:

רש"י על קרנות. למעלה בקרנות ממש: ואת כל הדם. שירי הדם: אל יסוד המזבח. כמין בליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ:

(יג) וְלָקַחְתָּ אֶת כָּל הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב וְאֵת הַיֹּתֶרֶת עַל הַכָּבֵד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחָה: וְתִסַּב יָת כָּל תַּרְבָּא דְחָפֵי יָת גַּוָא וְיָת חִצְרָא דְעַל כַּבְדָא וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִי עֲלֵיהֶן וְתַסֵּיק לְמַדְבְּחָא:

רש"י החלב המכסה את הקרב. הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיי"א : ואת היתרת. הוא טרפשא דכבדא שקורין איבדי"ש [סרעפת] : על הכבד. אף מן הכבד יטול עמה:

(יד) וְאֶת בְּשַׂר הַפָּר וְאֶת עֹרוֹ וְאֶת פִּרְשׁוֹ תִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חַטָּאת הוּא: וְיָת בִּסְרָא דְתוֹרָא וְיָת מַשְׁכֵּהּ וְיָת אוּכְלֵהּ תּוֹקִיד בְּנוּרָא מִבָּרָא לְמַשְׁרְיָתָא חַטָּאתָא הוּא:

רש"י תשרף באש. לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו:

(טו) וְאֶת הָאַיִל הָאֶחָד תִּקְח וְסָמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הָאָיִל: וְיָת דְכָרָא חַד תְּסַב וְיִסְמְכוּן אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דְכָרָא: (טז) וְשָׁחַטְתָּ אֶת הָאַיִל וְלָקַחְתָּ אֶת דָּמוֹ וְזָרַקְתָּ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְתִכּוֹס יָת דְכָרָא וְתִסַּב יָת דְמֵהּ וְתִזְרוֹק עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

רש"י וזרקת. בכלי, אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן כדי שיראה לכאן ולכאן, ואין קרבן טעון מתנה באצבע אלא חטאת בלבד, אבל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אצבע, שמתן דמם מחצי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפורש בשחיטת קדשים (זבחים נב ב) שאין סביב אלא שתי מתנות שהן ארבע, האחת בקרן זוית זו, והאחת בקרן שכנגדה באלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אלך ואלך, נמצא הדם נתן בארבע רוחות סביב, לכך קרוי סביב:

(יז) וְאֶת הָאַיִל תְּנַתַּח לְנְתָחָיו וְרָחַצְתָּ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנָתַתָּ עַל נְתָחָיו וְעַל רֹאשׁוֹ: וְיָת דְכָרָא תְּפַלֵּג לְאֵבְרוֹהִי וּתְחַלֵּיל גַּוֵהּ וּכְרָעוֹהִי וְתִתֵּן עַל אֵבְרוֹהִי וְעַל רֵישֵׁהּ:

רש"י על נתחיו. עם נתחיו, מוסף על שאר הנתחים:

(יח) וְהַקְטַרְתָּ אֶת כָּל הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא לַיהוָה רֵיחַ נִיחוֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה הוּא: וְתַסֵּיק יָת כָּל דְכָרָא לְמַדְבְּחָא עֲלְתָא הוּא קֳדָם יְיָ לְאִתְקַבָּלָא בְרַעֲוָא קֳרָבָנָא קֳדָם יְיָ הוּא:

רש"י ריח ניחוח. נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא הקטרת איברים שעל האש:

(יט) **חמישי** וְלָקַחְתָּ אֶת הָאַיִל הַשֵּׁנִי וְסָמַךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הָאָיִל: וְתִסַּב יָת דְכָרָא תִנְיָנָא וְיִסְמוֹךְ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דְכָרָא: (כ) וְשָׁחַטְתָּ אֶת הָאַיִל וְלָקַחְתָּ מִדָּמוֹ וְנָתַתָּה עַל תְּנוּךְ אֹזֶן אַהֲרֹן וְעַל תְּנוּךְ אֹזֶן בָּנָיו הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְתִכּוֹס יָת דְכָרָא וְתִסַּב מִדְמֵהּ וְתִתֵּן עַל

רוּם אוּדְנָא דְאַהֲרֹן וְעַל רוּם אוּדְנָא דִבְנוֹהִי דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵיהוֹן דְיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵיהוֹן דְיַמִּינָא וְתִזְרוֹק יָת דְמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

רש"י תנוך. הוא הסחוס האמצעי שבתוך האזן שקורין טנדרו"ם : בהן ידם. הגדל ובפרק האמצעי:

(כא) וְלָקַחְתָּ מִן הַדָּם אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזֵּיתָ עַל אַהֲרֹן וְעַל בְּגָדָיו וְעַל בָּנָיו וְעַל בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ וְקִדַּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבָנָיו וּבִגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ: וְתֵסַב מִן דְמָא דִי עַל מַדְבְּחָא וּמִמְשְׁחָא דִרְבוּתָא וְתַדֵי עַל אַהֲרֹן וְעַל לְבוּשׁוֹהִי וְעַל בְּנוֹהִי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּהּ וְיִתְקַדַּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹהִי וּבְנוֹהִי וּלְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּהּ: (כב) וְלָקַחְתָּ מִן הָאַיִל הַחֵלֶב וְהָאַלְיָה וְאֶת הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלֻּאִים הוּא: וְתֵסַב מִן דְכַרָא תַּרְבָּא וַאֲלִיתָא וְיָת תַּרְבָּא דְחָפֵי יָת גַּוָא וְיָת חֲצַר כַּבְדָא וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִי עֲלֵיהֶן וְיָת שׁוֹקָא דְיַמִּינָא אֲרֵי דְכַר קֳרְבָּנָא הוּא:

רש"י החלב. זה חלב הדקים או הקיבה: והאליה. מן הכליות ולמטה, כמו שמפורש בויקרא (ג ט) שנאמר לעמת העצה יסירנה, מקום שהכליות יועצות, ובאמורי הפר לא נאמר אליה, שאין אליה קריבה אלא בכבש וכבשה ואיל, אבל שור ועז אין טעונים אליה: ואת שוק הימין. לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האמורים אלא זו בלבד: כי איל מלאים הוא. שלמים, לשון שלמות שמשלם בכל. מגיד הכתוב שהמלואים שלמים, שמשימים שלום למזבח ולעובד העבודה ולבעלים, לכך אני מצריכו החזה להיות לו לעובד העבודה למנה, וזהו משה ששמש במלואים, והשאר אכלו אהרן ובניו שהם בעלים, כמפורש בענין:

(כג) וְכִכַּר לֶחֶם אַחַת וַחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד מִסַּל הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה: וּפִתָּא דְלַחֲמָא חַד וּגְרַצְתָּא דִלְחֵם מְשַׁח חָדָא וְאֶסְפּוֹג חָד מִסַּלָּא דְפַטִּירַיָּא דִי קֳדָם יְיָ:

רש"י וככר לחם. מן החלות: וחלת לחם שמן. ממין הרבוכה: ורקיק. מן הרקיקין, אחד מעשרה שבכל מין ומין ולא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח נקטרת אלא זו בלבד, שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה אלא חזה בלבד:

(כד) וְשַׂמְתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה: וּתְשַׁוֵּי כֻלָּא עַל יְדָא דְאַהֲרֹן וְעַל יְדָא דִבְנוֹהִי וּתְרִים יָתְהוֹן אֲרָמוּתָא קֳדָם יְיָ:

רש"י על כפי אהרן וגו' והנפת. שניהם עסוקים בתנופה, הבעלים והכהן. הא כיצד, כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף, ובזה היו אהרן ובניו בעלים, ומשה כהן: תנופה. מוליך

ומביא למי שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעכבת רוחות רעות. תרומה מעלה ומוריד למי שהשמים וארץ שלו, ומעכבת טללים רעים:

(כה) וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחָה עַל הָעֹלָה לְרֵיחַ נִיחוֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה: וְתִסַּב יָתְהוֹן מִידֵיהוֹן וְתַסֵּיק לְמַדְבְּחָא עַל עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ קָרְבָּנָא הוּא קֳדָם יְיָ:

רש"י על העולה. על האיל הראשון שהעלית עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו: אשה. לאש נתן: לה'. לשמו של מקום:

(כו) וְלָקַחְתָּ אֶת הֶחָזֶה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהֵנַפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ לְמָנָה: וְתִסַּב יָת חֲדְיָא מִדְכַר קָרְבָּנַיָּא דִי לְאַהֲרֹן וּתְרִים יָתֵהּ אֲרַמּוּתָא קֳדָם יְיָ וִיהֵי לָךְ לְחֻלָק: (כז) וְקִדַּשְׁתָּ אֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוּנַף וַאֲשֶׁר הוּרַם מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו: וּתְקַדֵּשׁ יָת חֲדְיָא דַאֲרַמּוּתָא וְיָת שׁוֹקָא דְאַפְרָשׁוּתָא דִי אִתְּרַם וְדִי אִתַּפְרָשׁ מִדְכַר קָרְבָּנַיָּא מִדִּי לְאַהֲרֹן וּמִדִּי לִבְנוֹהִי:

רש"י וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו' . קדשם לדורות, להיות נוהגת תרומתם והנפתם כחזה ושוק של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: תנופה. לשון הולכה והבאה, וינטילי"ר בלעז : הורם. לשון מעלה ומוריד:

(כח) וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחָק עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וּתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה: וִיהֵי לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי לִקְיָם עָלַם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרֵי אַפְרָשׁוּתָא הוּא וְאַפְרָשׁוּתָא יְהֵי מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנכְסַת קוּדְשֵׁיהוֹן אַפְרָשׁוּתְהוֹן קֳדָם יְיָ:

רש"י לחק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לבעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: כי תרומה הוא. החזה ושוק הזה:

(כט) וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לְמָשְׁחָה בָהֶם וּלְמִלֵּא בָם אֶת יָדָם: וּלְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דִי לְאַהֲרֹן יְהוֹן לִבְנוֹהִי בַּתְרוֹהִי לְדַכְּאָה בְהוֹן וּלְקָרְבָּא בְהוֹן יָת קָרְבָּנְהוֹן:

רש"י לבניו אחריו. למי שבא בגדלה אחריו: למשחה. להתגדל בהם, שיש משיחה שהיא לשון שררה, כמו (במדבר יח ח) לך נתתים למשחה, (תהלים קה טו) אל תגעו במשיחי: ולמלא בם את ידם. על ידי הבגדים הוא מתלבש בכהנה גדולה:

(ל) שִׁבְעַת יָמִים יְלַבְּשָׁם הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבָּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ: שִׁבְעַת יוֹמִין יַלְבֶּשִׁנּוּן כַּהֲנָא תְּחוֹתוֹהִי מִבְּנוֹהִי דִי יֵעוֹל לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְשַׁמָּשָׁא בְקוּדְשָׁא:

רש"י שבעת ימים. רצופין: ילבשם הכהן. אשר יקום מבניו תחתיו לכהנה גדולה, כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד. אותו כהן המוכן לכנס לפני ולפנים

ביום הכפורים, וזהו כהן גדול, שאין עבודת יום הכפורים כשרה אלא בו: תחתיו מבניו. מלמד שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו: הכהן תחתיו מבניו. מכאן ראיה כל לשון כהן לשון פועל עובד ממש, לפיכך נגון תביר נמשך לפניו:

(לא) וְאֵת אֵיל הַמִּלֻּאִים תִּקַּח וּבִשַּׁלְתָּ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ: וְיִת דְּכַר קֻרְבָּנַיָּא תִּסָּב וּתְבַשֵּׁל יָת בִּסְרֵהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ:

רש"י במקום קדוש. בחצר אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו:

(לב) וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת בְּשַׂר הָאַיִל וְאֶת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסָּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְיֵכוּל אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת בִּסַר דְּכְרָא וְיָת לַחְמָא דִּי בְסַלָּא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:

רש"י פתח אהל מועד. כל החצר קרוי כן:

(לג) וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כֻּפַּר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם: וְיֵכְלוּן יָתְהוֹן דִּי יְתְכַּפַּר בְּהוֹן לְקָרְבָא יָת קֻרְבָּנְהוֹן לְקַדָּשָׁא יָתְהוֹן וְחִלּוֹנַי לָא יֵיכוּל אֲרֵי קוּדְשָׁא אִנּוּן:

רש"י ואכלו אתם. אהרן ובניו, לפי שהם בעליהם: אשר כפר בהם. כל זרות ותיעוב: למלא את ידם. באיל ולחם הללו: לקדש אתם. שעל ידי המלאים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהנה: כי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו אזהרה לזר האוכל קדש קדשים, שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם:

(לד) וְאִם יִוָּתֵר מִבְּשַׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן הַלֶּחֶם עַד הַבֹּקֶר וְשָׂרַפְתָּ אֶת הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֵאָכֵל כִּי קֹדֶשׁ הוּא: וְאִם יִשְׁתָּאַר מִבְּסַר קֻרְבָּנַיָּא וּמִן לַחְמָא עַד צַפְרָא וְתוֹקֵיד יָת דְּאִשְׁתָּאַר בְּנוּרָא לָא יִתְאֲכֵל אֲרֵי קוּדְשָׁא הוּא: (לה) וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כָּכָה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתָכָה שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם: וְתַעְבֵּד לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי כְּדֵין כְּכֹל דִּי פַקֵּדִית יָתָךְ שְׁבְעַת יוֹמִין תְּקָרֵב קֻרְבָּנְהוֹן:

רש"י ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב וכפל לעכב, שאם חסר דבר אחד מכל האמור בענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים ועבודתם פסולה: אתכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא וגו' . בענין הזה ובקרבנות הללו בכל יום:

(לו) וּפַר חַטָּאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל הַכִּפֻּרִים וְחִטֵּאתָ עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרְךָ עָלָיו וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ: וְתוֹרָא דְחַטָאתָא תַּעְבֵּד לְיוֹמָא עַל כִּפּוּרַיָּא וּתְדַכֵּי עַל מַדְבְּחָא בְּכַפָּרוּתָךְ עֲלוֹהִי וּתְרַבֵּי יָתֵהּ לְקַדָּשׁוּתֵהּ:

רש"י על הכפרים. בשביל הכפורים, לכפר על המזבח מכל זרות ותיעוב. ולפי שנאמר (פסוק לה) שבעת ימים תמלא ידם, אין לי אלא דבר הבא בשבילם, כגון האילים והלחם, אבל הבא בשביל המזבח, כגון פר שהוא לחטוי המזבח, לא שמענו, לכך הצרך מקרא

זה. ומדרש תורת כהנים אומר כפרת המזבח הצרך, שמא התנדב איש דבר גזל במלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. ותדכי, לשון מתנת דמים הנתונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אתו. בשמן המשחה וכל המשיחות כמין כי יונית:

(לז) שִׁבְעַת יָמִים תְּכַפֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים כָּל הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: שִׁבְעַת יוֹמִין תְּכַפֵּר עַל מַדְבְּחָא וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ וִיהֵי מַדְבְּחָא קֻדָּשׁ קוּדְשַׁיָּא כָּל דְּיִקְרַב בְּמַדְבְּחָא יִתְקַדָּשׁ:

רש"י והיה המזבח קדש. ומה היא קדשתו, כל הנגע במזבח יקדש, אפלו קרבן פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא ירד. מתוך שנאמר כל הנגע במזבח יקדש, שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון הרובע והנרבע ומקצה ונעבד והטרפה וכיוצא בהן, תלמוד לומר וזה אשר תעשה, הסמוך אחריו, מה עולה ראויה אף כל ראוי, שנראה לו כבר ונפסל משבא לעזרה, כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכיוצא בהן:

(לח) **שישי** וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: וְדֵין דִּי תַעְבֵּד עַל מַדְבְּחָא אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא תְּרֵין לְיוֹמָא תְּדִירָא: (לט) אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: יָת אִמְרָא חַד תַּעְבֵּד בְּצַפְרָא וְיָת אִמְרָא תִּנְיָנָא תַּעְבֵּד בֵּין שִׁמְשַׁיָּא: (מ) וְעִשָּׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כָּתִית רֶבַע הַהִין וְנֵסֶךְ רְבִעִית הַהִין יַיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד: וְעִסְרוֹנָא סָלְתָא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח כְּתִישָׁא רַבְעוּת הִינָא וְנִסְכָּא רַבְעוּת הִינָא חַמְרָא לְאִמְרָא חַד:

רש"י ועשרון סולת. עשירית האיפה, ארבעים ושלש ביצים וחמש ביצה: בשמן כתית. לא לחובה נאמר כתית אלא להכשיר, לפי שנאמר (לעיל כז כ) כתית למאור, ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו למנחות, תלמוד לומר כאן כתית, ולא נאמר (שמות כז כ) כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך כתית, שאף הטחון בריחים כשר בהן: רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו ששנינו במסכת סכה (מח א) שני ספלים של כסף היו בראש המזבח, ומנקבים כמין שני חטמין דקים, נותן היין לתוכו והוא מקלח ויוצא דרך החוטם ונופל על גג המזבח, ומשם יורד לשיתין במזבח בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ:

(מא) וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכָּהּ תַּעֲשֶׂה לְהּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה: וְיָת אִמְרָא תִּנְיָנָא תַּעְבֵּד בֵּין שִׁמְשַׁיָּא כְּמִנְחַת צַפְרָא וּכְנִסְכַּהּ תַּעְבֵּד לַהּ לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳרָבָנָא קֳדָם יְיָ:

רש"י לריח ניחח. על המנחה נאמר, שמנחת נסכים כלה כליל, וסדר הקרבתן האיברים בתחלה ואחר כך המנחה, שנאמר (ויקרא כג לז) עולה ומנחה:

(מב) עֹלַת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָּ שָׁם: עֲלָתָא תְּדִירָא לְדָרֵיכוֹן בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם יְיָ דְּאֶזְמַן מֵימְרִי לְכוֹן תַּמָּן לְמַלָּלָא עִמָּךְ תַּמָּן:

רש"י תמיד. מיום אל יום, ולא יפסיק יום בנתים: אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך שם אקבענו לבא. ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקדוש ברוך הוא מדבר עם משה משהוקם המשכן, ויש אומרים מעל הכפרת, כמו שנאמר (שמות כה כב) ודברתי אתך מעל הכפורת, ואשר אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

(מג) וְנֹעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בִּכְבֹדִי: וֶאֱזַמֵּן מֵימְרִי תַּמָּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְקַדַּשׁ בִּיקָרִי:

רש"י ונועדתי שמה. אתועד עמם בדבור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם: ונקדש. המשכן: בכבודי. שתשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה אל תקרי בכבודי, אלא [במכבדי] , במכבדים שלי, כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו, וזהו שאמר משה (ויקרא י ג) הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש, והיכן דבר, ונקדש בכבודי:

(מד) וְקִדַּשְׁתִּי אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי: וֶאֱקַדֵּשׁ יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת מַדְבְּחָא וְיָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי אֱקַדֵּשׁ לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי: (מה) וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים: וְאִשְׁרֵי שְׁכִנְתִּי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וֶאֱהֵוִי לְהוֹן לֶאֱלָהּ: (מו) וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: וְיִדְעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲהוֹן דִּי אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתִּי בֵּינֵיהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲהוֹן:

רש"י לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני בתוכם:

ל (א) **שביעי** וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטַר קְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: וְתַעְבֵד מַדְבְּחָא לְאַקְטָרָא עֲלוֹהִי קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא דְאָעֵי שִׁטִּין תַּעְבֵּד יָתֵהּ:

רש"י מקטר קטרת. להעלות עליו קיטור עשן סמים:

(ב) אַמָּה אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רָבוּעַ יִהְיֶה וְאַמָּתַיִם קוֹמָתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו: אַמְתָא אֻרְכֵּהּ וְאַמְתָא פְּתֵיהּ מְרַבַּע יְהֵי וְתַרְתֵּין אַמִּין רוּמֵהּ מִנֵּהּ קַרְנוֹהִי: (ג) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת גַּגּוֹ וְאֶת קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֵר זָהָב סָבִיב: וְתַחֲפֵי יָתֵהּ דְּהַב דְּכִי יָת אֻגֳּרֵהּ וְיָת כָּתְלוֹהִי סְחוֹר סְחוֹר וְיָת קַרְנוֹהִי וְתַעְבֵּד לֵהּ דִּיר דְּדָהַב סְחוֹר סְחוֹר:

רש"י את גגו. זה היה לו גג, אבל מזבח העולה לא היה לו גג, אלא ממלאים חללו אדמה בכל חניתן: זר זהב. סימן הוא לכתר כהנה:

(ד) וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה לּוֹ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֵמָּה: וְתַרְתֵּין עִזְקָן דְּדָהַב תַּעְבֵּד לֵהּ מִלָּרַע לְדֵירֵהּ עַל תַּרְתֵּין זְוָיָתֵהּ תַּעְבֵּד עַל תְּרֵין סְטָרוֹהִי וִיהֵי לְאַתְרָא לַאֲרִיחָיָא לְמִטַל יָתֵהּ בְּהוֹן:

רש"י צלעותיו. כאן הוא לשון זויות, כתרגומו, לפי שנאמר על שני צדיו, על שתי זויותיו שבשני צדיו: והיה. מעשה הטבעות האלה: לבתים לבדים. לכל בית תהיה הטבעת לבד:

(ה) וְעָשִׂיתָ אֶת הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב: וְתַעְבֵּד יָת אָרִיחָיָא דְּאָעֵי שִׁטִּין וְתַחֲפֵי יָתְהוֹן דַּהֲבָא: (ו) וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה: וְתִתֵּן יָתֵהּ קֳדָם פָּרְכְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא לְקֳדָם כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל סַהֲדוּתָא דִּי אֶזְמַן מֵימְרִי לָךְ תַּמָּן:

רש"י לפני הפרכת. שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום, תלמוד לומר לפני הכפרת, מכון כנגד הארון מבחוץ:

(ז) וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה: וְיַקְטֵר עַלּוֹהִי אַהֲרֹן קְטוֹרֶת בּוּסְמִין בְּצַפְרָא בְּאַתְקָנוּתֵהּ יָת בּוּצִינַיָּא יַסֵּקִנַהּ:

רש"י בהיטיבו. לשון נקוי הבזכין של מנורה מדשן הפתילות שנשרפו בלילה, והיה מטיבן בכל בקר ובקר: הנרות. לוצי"ש בלעז [מנורות] וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה:

(ח) **מפטיר** וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: וּבְאַדְלָקוּת אַהֲרֹן יָת בּוּצִינַיָּא בֵּין שְׁמָשַׁיָּא יַסֵּקִנַהּ קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא תְּדִירָא קֳדָם יְיָ לְדָרֵיכוֹן:

רש"י ובהעלות. כשידליקם להעלות להבתן: יקטירנה. בכל יום פרס מקטיר שחרית ופרס מקטיר בין הערבים:

(ט) לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסְּכוּ עָלָיו: לָא תַסְקוּן עֲלוֹהִי קְטוֹרֶת בּוּסְמִין נוּכְרָאִין וַעֲלָתָא וּמִנְחָתָא וְנִסְכָּא לָא תְנַסְכוּן עֲלוֹהִי:

רש"י לא תעלו עליו. על מזבח זה: קטרת זרה. שום קטורת של נדבה. כלן זרות לו חוץ מזו: ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה, עולה של בהמה ועוף, ומנחה היא של מין לחם:

(י) וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֶּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה: וְיכַפַּר אַהֲרֹן עַל קַרְנוֹהִי חָדָא בְּשַׁתָּא מִדְּמָא חַטָּאת כִּפּוּרַיָּא חָדָא בְּשַׁתָּא יְכַפַּר עֲלוֹהִי לְדָרֵיכוֹן קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא קֳדָם יְיָ: פפפ:

רש"י וכפר אהרן. מתן דמים: אחת בשנה. ביום הכפורים, הוא שנאמר באחרי מות (ויקרא טז יח) ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו: חטאת הכפורים. הם פר ושעיר של יום הכפורים המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו: קדש קדשים. המזבח מקדש לדברים הללו בלבד ולא לעבודה אחרת:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה פרה פרק י

א. כָּל הָרָאוּי לִטַּמֵּא מִדְרָס, מַדָּף לְחַטָּאת, בֵּין טָמֵא בֵּין טָהוֹר. וְאָדָם כַּיּוֹצֵא בוֹ. כָּל הָרָאוּי לִטַּמֵּא טְמֵא מֵת, בֵּין טָמֵא בֵּין טָהוֹר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵינוֹ מַדָּף. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, מַדָּף. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, הַטָּמֵא, מַדָּף. וְהַטָּהוֹר, אֵינוֹ מַדָּף:

ברטנורה (א) **כל הראוי לטמא מדרס**. כגון כלים המיוחדים למשכב ומושב ומרכב: **מדף לחטאת**. אם הטהור למי חטאת הסיטן, אפילו הן טהורין לתרומה נטמא המסיטם כאילו הן טמאים מדרס. וחומרא בעלמא היא כדאמרינן (בחגיגה דף יח) בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש. וקרי ליה מדף, לפי שהוא חומרא דרבנן בעלמא. לשון קול עלה נדף (ויקרא כז): **ואדם כיוצא בהן**. שאם הטהור לחטאת הסיט אדם הטהור לתרומה, נטמא לחטאת, שהטהורים לתרומה נחשבים כזבים לגבי חטאת: **וכל הראוי ליטמא טמא מת**. כגון כלים דלאו בני מדרס: **ר' אליעזר אומר אינו מדף**. ואם מסיטן לא נטמא לחטאת: **ר' יהושע אומר מדף**. אם הסיט אפילו הטהורים, נטמא לחטאת. ורבנן פליגי ומחלקים בין טמאים לטהורים. ושלש מחלוקות בדבר. והלכה כחכמים:

ב. הַטָּהוֹר לְחַטָּאת שֶׁנָּגַע בְּמַדָּף, טָמֵא. לְגַיִן שֶׁל חַטָּאת שֶׁנָּגַע בְּמַדָּף, טָמֵא. הַטָּהוֹר לְחַטָּאת שֶׁנָּגַע בְּאֻכָלִים וּמַשְׁקִים, בְּיָדוֹ, טָמֵא. וּבְרַגְלוֹ, טָהוֹר. הֶסִיטָן בְּיָדוֹ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִים:

ברטנורה (ב) **שנגע במדף טמא**. עליונו של זב קרוי מדף, שאם היו על גבי הזב עשר מכסאות זו על גבי זו כולן טמאין מדף אפילו העליונה שלא נגע בה הזב. כשם שעשר מצעות זו על גבי זו ושכב הזב בעליונה כולן טמאות דאורייתא משום משכב ואע"פ שלא נגע בתחתונות, כך המכסאות העליונות שעל גבי הזב טמאים דרבנן משום מדף ואע"פ שלא נגע בהן. ואיכא בין משכב למדף, שהמשכב נעשה אב הטומאה לטמא אדם וכלים, והמדף אינו אלא ולד הטומאה לטמא אוכלים ומשקים, אלא משום חומרא דחטאת אדם וכלים שנגעו במדף טמאים לחטאת: **לגין של חטאת**. כלי שטף הוא ורוצה להכניס בו מי חטאת: **שנגע במדף טמא**. וצריך טבילה: **שנגע באוכלין ומשקין**. ואפילו שהן טהורין לתרומה ולקודש: **בידו טמא**. כדין אוכלין ומשקין טמאים שהן מטמאין

את הידים, שהטהור לתרומה ולקודש פוסל בחטאת, ועוד יש חומרא יתירה גבי חטאת דנטמא [ידיו נטמא] גופו, והלכך כשנגע בידו באוכלים ומשקין טמא: **ר' יהושע מטמא.** דגזר היסט אטו נגיעה. ואין הלכה כר' יהושע:

ג. קְלָל שֶׁל חַטָּאת שֶׁנָּגַע בְּשֶׂרֶץ, טָהוֹר. נְתָנוֹ עַל גַּבָּיו, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר, וַחֲכָמִים מְטַמְּאִים. נָגַע בָּאֳכָלִים וּמַשְׁקִין וּבִכְתְבֵי הַקֹּדֶשׁ, טָהוֹר. נְתָנוֹ עַל גַּבֵּיהֶן, רַבִּי יוֹסֵי מְטַהֵר, וַחֲכָמִים מְטַמְּאִים:

ברטנורה (ג) **קלל של חטאת.** כלי חרס שיש בו אפר הפרה. תרגום וכדה על שכמה (בראשית כד) וקולתה על כתפה: **שנגע בשרץ טהור.** דאין כלי חרס מיטמא מגבו: **נתנו על גביו.** שנתן הקלל על גבי השרץ: **וחכמים מטמאין.** משום דמונח במקום טמא, והתורה אמרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור. ור' אליעזר סבר הואיל והכלי שהאפר בתוכו טהור הוא, שפיר קרינן ביה במקום טהור. ואין הלכה כר' אליעזר: **ר' יוסי מטהר.** במונח על גבי אוכלים ומשקים וכתבי הקודש, כיון דמקומו טהור מאב הטומאה: **וחכמים מטמאים.** דטהור מכל טומאה בעינן. וכתבי הקודש רבנן גזרו בהו שיהיו מטמאין את הידים. והלכה כחכמים:

ד. הַטָּהוֹר לְחַטָּאת שֶׁנָּגַע בְּתַנּוּר, בְּיָדוֹ, טָמֵא. וּבְרַגְלוֹ, טָהוֹר. הָיָה עוֹמֵד עַל גַּבֵּי תַנּוּר וּפָשַׁט יָדוֹ חוּץ לַתַּנּוּר וְהַלָּגִין בְּתוֹכוֹ, וְכֵן הָאֵסֶל שֶׁהוּא נָתוּן עַל גַּבֵּי הַתַּנּוּר וּבוֹ שְׁנֵי קְלָלוֹת, אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַהֵר, וַחֲכָמִים מְטַמְּאִין:

ברטנורה (ד) **שנגע בתנור.** ואפילו הוא טהור לקודש, אם נגע בו הטהור לחטאת: **טמא.** וצריך טבילה לחטאת, שהטהור לקודש פוסל בחטאת. ודוקא שנגע בידו דנטמאו ידיו ונטמא גופו, אבל ברגלו טהור, דבידו עבוד מעלה, ברגלו לא עבוד מעלה, דומיא דאוכלין ומשקין דלעיל: **והלגין בתוכו.** כלי שהכניס בו מי חטאת נתון בתוך ידו: **וכן האסל.** מוט שנותנים שני כדין בשני ראשיו: **ובו שני קללות.** שני כלים שהאפר נתון בהם, שקלל אחד קשור בראש המוט האחד, וקלל אחד קשור בראשו השני, והשתא האדם והאסל על גבי תנור, והלגין והקלל שבהן המים והאפר חוץ לתנור: **ר' עקיבא מטהר.** שאין הכלי שבו האפר עומד על גבי התנור, ובמקום טהור הוא: **וחכמים מטמאין.** הואיל ואדם הנושאו עומד על גבי תנור, חשבינן לכלי כאילו הוא עומד על גבי התנור ובמקום טמא הוא מונח. ואין הלכה כר' עקיבא:

ה. הָיָה עוֹמֵד חוּץ לַתַּנּוּר וּפָשַׁט יָדָיו לַחַלּוֹן וְנָטַל אֶת הַלָּגִין וְהֶעֱבִירוֹ עַל גַּבֵּי הַתַּנּוּר, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. אֲבָל עוֹמֵד הוּא הַטָּהוֹר לְחַטָּאת עַל גַּבֵּי תַנּוּר וּבְיָדוֹ כְּלֵי רֵיקָן הַטָּהוֹר לְחַטָּאת, וּבְמַיִם שֶׁאֵין מְקֻדָּשִׁין:

ברטנורה (ה) **היה עומד חוץ לתנור**. שהתנור מפסיק בינו לכותל, וחלון בכותל ובו הלגין של מי חטאת: **והעבירו על פי התנור**. שכל תנוריהן פיהן למעלה: **ר' עקיבא מטמא**. דסבר קלוטה כמי שהונחה דמיא ובשעה שהעבירו על פי התנור הרי הוא כאילו הניחו בתוכו ונטמא: **וחכמים מטהרין**. סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא. והלכה כחכמים: **ובידו כלי ריקם**. דלא בעינן והניח במקום טהור אלא באפר הפרה ובמים המקודשין על ידי האפר:

ו. לֶגִין שֶׁל חַטָּאת שֶׁנִּגַּע בְּשֶׁל קֹדֶשׁ וְשֶׁל תְּרוּמָה, שֶׁל חַטָּאת, טָמֵא. וְשֶׁל קֹדֶשׁ וְשֶׁל תְּרוּמָה, טְהוֹרִין. שְׁנֵיהֶן בִּשְׁתֵּי יָדָיו, שְׁנֵיהֶן טְמֵאִים. שְׁנֵיהֶם בִּשְׁנֵי נְיָרוֹת, שְׁנֵיהֶם טְהוֹרִים. שֶׁל חַטָּאת בַּנְּיָר וְשֶׁל תְּרוּמָה בְּיָדוֹ, שְׁנֵיהֶן טְמֵאִין. שֶׁל תְּרוּמָה בַּנְּיָר וְשֶׁל חַטָּאת בְּיָדוֹ, שְׁנֵיהֶן טְהוֹרִין. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, שֶׁל חַטָּאת, טָמֵא. הָיוּ נְתוּנִין עַל גַּבֵּי הָאָרֶץ וְנָגַע בָּהֶם, שֶׁל חַטָּאת, טָמֵא. שֶׁל קֹדֶשׁ וְשֶׁל תְּרוּמָה, טְהוֹרִים. הֶסִיטָן, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִים:

ברטנורה (ו) **של חטאת טמא**. דקודש ותרומה, טמאים הן אצל חטאת: **שניהן בשתי ידיו**. שנושא של חטאת בידו אחת ושל קודש או של תרומה בידו האחרת: **שניהן טמאים**. של חטאת משום דנגע בשל תרומה בידו ונטמאו ידיו נטמא גופו ומטמא מי חטאת ושל תרומה טמא משום נושא מי חטאת: **בשני ניירות**. ואע"פ שהאדם טמא משום נושא מי חטאת, מכל מקום התרומה טהורה דהא מפסיק נייר ואינו נוגע בתרומה בידו: של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהן טמאים. דכי נגע בידו בשל תרומה נטמא לחטאת. ונייר דבשל חטאת אינו חולץ, דאין מונין ראשון ושני לחטאת, ונטמא של חטאת, והאדם טמא משום נושא מי חטאת וטימא את של תרומה שנגע בו בידו. אבל של תרומה בנייר, חוצץ בו הנייר, ואע"ג דנגע בשל חטאת בידו, שניהם טהורים, דאע"פ שהוא טמא משום נושא מי חטאת, מכל מקום אין מי חטאת חוזרים ומיטמאים בטומאה הבאה לאדם מחמת עצמן: **ר' יהושע אומר של חטאת טמא**. ר' יהושע לטעמיה דאמר בתוספתא טהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור לתרומה, טמא, שמא ישכח ויסיט את הדבר הטמא, והכא נמי אפילו בשני ניירות טמא, דמה שהוא נושא את התרומה אע"פ שאינו נוגע בה הוי מדף לחטאת. ואין הלכה כר' יהושע: היו נתונים על גבי הארץ ונגע בהם. שנתן ידו אחת על של חטאת וידו אחת על של קודש או של תרומה: **של חטאת טמא**. דנטמא האדם בלגין של תרומה ויטמא את של חטאת: **ושל קודש ושל תרומה טהורים**. שהרי האדם טהור לקודש ולתרומה, דלא נגע במי חטאת אלא בלגין: **הסיטן, ר' יהושע**

מטמא. לטעמיה דאמר טהור לחטאת שהסיט את המפתח שהוא טהור לתרומה טמא. ולית הלכתא כוותיה:

גמרא נדה דף י"ז ע"א

נוֹהֲגִין טֻמְאָה וְטָהֳרָה בִּשְׁלָגִין. תְּנַן הָתָם שֶׁלֶג אֵינוֹ לֹא אוֹכֶל וְלֹא מַשְׁקֶה חִשַּׁב עָלָיו לַאֲכִילָה אֵינוֹ מְטַמֵּא טֻמְאַת אוֹכְלִין לְמַשְׁקֶה מְטַמֵּא טֻמְאַת מַשְׁקִין נִטְמָא מִקְצָתוֹ לֹא נִטְמָא כֻּלּוֹ נִטְהַר מִקְצָתוֹ נִטְהַר כֻּלּוֹ. הָא גּוּפָא קַשְׁיָא אָמַרְתָּ נִטְמָא מִקְצָתוֹ לֹא נִטְמָא כֻּלּוֹ וְהָדַר תָּנֵי נִטְהַר מִקְצָתוֹ נִטְהַר כֻּלּוֹ לְמֵימְרָא דְּנִטְמָא כֻּלּוֹ. אָמַר אַבַּיֵי כְּגוֹן שֶׁהֶעֱבִירוֹ עַל אֲוִיר תַּנּוּר דְּהַתּוֹרָה הֵעִידָה עַל כְּלֵי חֶרֶס אֲפִלּוּ מָלֵא חַרְדָּל:

רש"י חישב עליו וכו' דקרוב הוא להיות משקה יותר מאוכל: **לא נטמא כולו**. דאינו חיבור אלא כל קורט בפני עצמו חשוב ואינו טמא אלא מקום מגע טומאה: **נטהר מקצתו**. כגון חישב עליו למשקה ונטמא טומאת משקין סלקא ליה השקה במקוה כשאר מים ולא משום טבילה דאין אוכל ומשקה נטהרין במקוה דלא כתיב טבילה אלא באדם וכלים אבל יין ולא שום משקה אין להם טהרה אלא מים ומשום זריעה דכי משיק להו הו"ל חיבור מים שבכלי עם מי המקוה ובטילו להו גבייהו כדתנן שתולי תרומה שנטמאו ושתלן טהרו מלטמא אלמא מטהרה להו זריעה ומים במים זו היא זריעתן: **נטהר מקצתו**. שלא נגעו המים אלא בפי הכלי: **נטהר כולו**. ומדקתני נטהר כולו מכלל דטמא כולו והיכי משכחת לה דנגע טומאה בכולו: **שהעבירו**. לשלג: **על אויר תנור**. ושרץ בתוכו דנטמא מאויר כלי חרס: **והתורה העידה**. כל אשר בתוכו יטמא: **ואפי' מלא חרדל**. שאין נוגע בתנור אלא גרגרין שאצל הדפנות ואפ"ה כולו טמא מן האויר:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

אָמַר רִבִּי יְהוּדָה הָכִי הוּא וַדַּאי. וְעַל דָּא כְּתִיב זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ וּכְתִיב קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' וּכְתִיב וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עוֹנֶג לִקְדוֹשׁ ה' מְכֻבָּד. תָּאנָא בְּהָאי יוֹמָא כָּל נִשְׁמָתַיְהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא מִתְעַדְּנִין בְּתַפְנוּקֵי עַתִּיקָא קַדִּישָׁא סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין. וְרוּחָא חָדָא מֵעִנּוּגָא דְּהַהוּא קַדִּישָׁא מִתְפַּשְׁטָא (נ"א הַהוּא מִתְפַּשְׁט) בְּכֻלְּהוּ עַלְמִין וְסַלְקָא וְנָחֲתָא וּמִתְפַּשְׁטָא לְכֻלְּהוּ בְּנֵי קַדִּישִׁין לְכֻלְּהוּ נְטִירֵי אוֹרַיְיתָא וְנַיְיחִין בְּנַיְיחָא שְׁלִים וּמִתְנַשֵּׁי מִכֻּלְּהוּ כָּל רוּגְזִין כָּל דִּינִין וְכָל פּוּלְחָנִין קָשִׁין. הֲדָא הוּא דִכְתִיב (ישעיה י"ד) בְּיוֹם הָנִיחַ יְיָ לְךָ מֵעָצְבְּךָ וּמֵרַגְזֶךָ וּמִן הָעֲבוֹדָה הַקָּשָׁה בְּגִינֵי כַּךְ שְׁקִיל שַׁבַּתָּא לָקֳבֵל אוֹרַיְיתָא וְכָל דְּנָטִיר שַׁבַּתָּא כְּאִילּוּ נָטִיר אוֹרַיְיתָא כֹּלָּא. וּכְתִיב (ישעיה ל"ו) אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת וּבֶן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מֵעֲשׂוֹת כָּל רָע אִשְׁתְּמַע דְּמָאן דְּנָטִיר שַׁבָּת כְּמָאן דְּנָטִיר אוֹרַיְיתָא כֹּלָּא:

תרגום הזוהר אָמַר רַבִּי יְהוּדָה כֵּן הוּא וַדַּאי, וְעַל כֵּן כָּתוּב, זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. וְכָתוּב, קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה'. וְכָתוּב, וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ ה' מְכֻבָּד. לָמַדְנוּ, בְּיוֹם הַהוּא, שֶׁל שַׁבָּת, כָּל נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים מִתְעַדְּנִים בְּתַעֲנוּגֵי עַתִּיקָא קַדִּישָׁא הַסָּתוּם מִכָּל סְתוּמִים, שֶׁהוּא הַכֶּתֶר. וְרוּחַ אֶחָד מֵעֹנֶג עַתִּיקָא קַדִּישָׁא הַהוּא, מִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְעוֹלֶה וְיוֹרֵד, וּמִתְפַּשֵּׁט לְכָל בָּנִים הַקְּדוֹשִׁים, לְכָל שׁוֹמְרֵי הַתּוֹרָה, וְנָחִים בִּמְנוּחָה שְׁלֵמָה וְנִשְׁכָּחִים מִכֻּלָּם, כָּל רֹגֶז, כָּל הַדִּינִים וְכָל עֲבוֹדָה קָשָׁה. זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר, בְּיוֹם הָנִיחַ ה' לְךָ מֵעֶצְבְּךָ וּמֵרַגְזְךָ וּמִן הָעֲבוֹדָה הַקָּשָׁה. מִשּׁוּם זֶה שִׁקּוּלָה שַׁבָּת כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה, וְכָל הַשּׁוֹמֵר שַׁבָּת כְּאִלּוּ שָׁמַר הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. וְכָתוּב, אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת וּבֶן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שׁוֹמֵר שַׁבָּת מֵחֲלֵלוֹ וְשׁוֹמֵר יָדוֹ מֵעֲשׂוֹת כָּל רָע. נִשְׁמָע, שֶׁמִּי שֶׁשּׁוֹמֵר שַׁבָּת כְּמִי שֶׁשּׁוֹמֵר הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק ז'

א. פּוֹסֵק אָדָם עִם הַנָּכְרִי עַל הַמְּלָאכָה וְקוֹנֵץ דְּמִים וְהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת מֻתָּר. וְכֵן הַשּׂוֹכֵר אֶת הַנָּכְרִי לְיָמִים הַרְבֵּה מֻתָּר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּשַׁבָּת. כֵּיצַד כְּגוֹן שֶׁשָּׂכַר הַנָּכְרִי לְשָׁנָה אוֹ לְשִׁתִּים שֶׁיִּכְתּוֹב לוֹ אוֹ שֶׁיְּאָרוֹג לוֹ הֲרֵי זֶה כּוֹתֵב וְאוֹרֵג בְּשַׁבָּת וּמֻתָּר כְּאִלּוּ קָצַץ עִמּוֹ שֶׁיִּכְתּוֹב לוֹ סֵפֶר אוֹ שֶׁיְּאָרוֹג לוֹ בֶּגֶד שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. וְהוּא שֶׁלֹּא יַחְשׁוֹב עִמּוֹ יוֹם יוֹם: **ב.** בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּצִנְעָה שֶׁאֵין מַכִּירִים הַכֹּל שֶׁזּוּ הַמְּלָאכָה הַנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל הִיא אֲבָל אִם הָיְתָה יְדוּעָה וּגְלוּיָה וּמְפוּרְסֶמֶת אְסוּר שֶׁהֲרוֹאֶה אֶת הַנָּכְרִי עוֹסֵק אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁקָּצַץ וְאוֹמֵר שֶׁפְּלוֹנִי שָׂכַר הַנָּכְרִי לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אֵין שְׁכִינָה וְאֵין נְבוּאָה שׁוֹרָה לֹא מִתּוֹךְ עַצְבוּת וכו'. וְכֵן מָצִינוּ בֶּאֱלִישָׁע וּבִבְנֵי הַנְּבִיאִים דִּכְתִיב (מלכים ב. ג') וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וגו' וּכְתִיב (שמואל א, י') וְלִפְנֵיהֶם תּוֹף וְחָלִיל וְכִנּוֹר וְהֵמָּה מִתְנַבְּאִים וגו'. וַאֲפִלּוּ בְּכָל עֲבוֹדַת מִצְוָה וּתְפִלָּה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּתַכְלִית הַשִּׂמְחָה כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּאַבֵּי דַּהֲוָה בָּדַח טוּבָא וְאָמַר תְּפִלִּין קָא מְנַחְנָא וְכֵן רַב בְּרוֹנָא מְשׁוּם דְּסָמַךְ גְּאוּלָה לִתְפִלָּה לֹא פָּסַק חוּכָא מִפּוּמֵיהּ כָּל הַהוּא יוֹמָא. לָכֵן יְעוֹרֵר הָאָדָם שִׂמְחָה בְּלִבּוֹ כִּי זָכָה לִהְיוֹת מֵעַבְדֵי ה' וְזָכָה לְתוֹרַת אֱמֶת וּמַה יֵּשׁ שִׂמְחָה בָּעוֹלָם יוֹתֵר מִזֶּה לְהַכִּיר אֶחָד מֵרִבּוֹא רִבְבוֹת חֶסְדָּיו יִתְבָּרַךְ שֶׁבָּרָאוֹ לִכְבוֹדוֹ וְגָבַר עָלָיו חַסְדּוֹ תָּדִיר וּבְצֵל כְּנָפָיו יֶחֱסָה:

פרשת כי תשא

כי תשא יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (יב) כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם: אֲרֵי תְקַבֵּל יָת חֻשְׁבַּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִנְיֵיהוֹן וְיִתְּנוּן גְּבַר פֻּרְקַן נַפְשֵׁהּ קֳדָם יְיָ כַּד תִּמְנֵי יָתְהוֹן וְלָא יְהֵי בְהוֹן מוֹתָא כַּד תִּמְנֵי יָתְהוֹן:

רש"י כי תשא. לשון קבלה, כתרגומו, כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגלגולת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים ותדע מנינם: ולא יהיה בהם נגף. שהמנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם, כמו שמצינו בימי דוד:

(יג) זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: דֵּין יִתְּנוּן כָּל דְּעָבַר עַל מְנְיָנָיָא פַּלְגוּת סְלְעָא בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא עֶסְרִין מָעִין סְלְעָא פַּלְגוּת סְלְעָא אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ:

רש"י זה יתנו. הראה לו כמין מטבע של אש, ומשקלה מחצית השקל, ואמר לו כזה יתנו: העבר על הפקודים. דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן לשון (ויקרא כז לב) כל אשר יעבור תחת השבט, וכן (ירמיה לג יג) תעבורנה הצאן על ידי מונה: מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקול בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פרש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן בשמואל (שמואל א' ב לו) יבוא להשתחות לו לאגורת כסף וככר לחם: עשרים גרה השקל. השקל השלם, שהשקל ארבעה זוזים, והזוז מתחלתו חמש מעות, אלא באו והוסיפו עליו שתות והעלוהו לשש מעה כסף, ומחצית השקל הזה, שאמרתי לך, יתנו תרומה לה':

(יד) כֹּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: כֹּל דְּעָבַר עַל מְנְיָנָיָא מִבַּר עֶסְרִין שְׁנִין וּלְעֵלָּא יִתֵּן אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ:

רש"י מבן עשרים שנה ומעלה. למדך כאן, שאין פחות מבן עשרים יוצא לצבא ונמנה בכלל אנשים:

(טו) הֶעָשִׁיר לֹא יַרְבֶּה וְהַדַּל לֹא יַמְעִיט מִמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לָתֵת אֶת תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם: וְעַתִּיר לָא יַסְגֵּי וּדְמִסְכֵּן לָא יְזָעֵר מִפַּלְגוּת סְלְעָא לְמִתַּן יָת אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתֵיכוֹן:

רש"י לכפר על נפשתיכם. שלא תנגפו על ידי המנין. דבר אחר לכפר על נפשותיכם, לפי שרמז להם כאן שלש תרומות, שנכתב כאן תרומת ה' שלש פעמים אחת תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ועלה למאת ככר, שנאמר (שמות לח כה) וכסף פקודי העדה מאת ככר, ומהם נעשו האדנים, שנאמר (שמות לח כז) ויהי מאת ככר הכסף וגו' . והשנית אף היא על ידי מנין שמנאן, משהוקם המשכן, הוא המנין האמור בתחלת חמש הפקודים (במדבר א א) באחד לחדש השני בשנה השנית, ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות צבור של כל שנה ושנה, והשוו בהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם, שהקרבנות לכפרה הם באים. והשלישית היא תרומת המשכן, כמו שנאמר (שמות לה כד) כל מרים תרומת כסף ונחשת, ולא היתה יד כלם שוה בה, אלא איש איש מה שנדבו לבו:

(טז) וְלָקַחְתָּ אֶת כֶּסֶף הַכִּפֻּרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם: וְתִסַּב יָת כְּסַף כִּפּוּרַיָא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִתֵּן יָתֵהּ עַל פֻּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא וִיהֵי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְדָכְרָנָא קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתֵיכוֹן:

רש"י ונתת אתו על עבודת אהל מועד. למדת שנצטוה למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל, מפני שנכנס בהם מגפה, כמו שנאמר (שמות לב לה) ויגוף ה' את העם. משל לצאן החביבה על בעליה, שנפל בה דבר, ומשפסק אמר לו לרועה בבקשה ממך, מנה את צאני ודע כמה נותרו בהם, להודיע שהיא חביבה עליו. ואי אפשר לומר, שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים, שהרי נאמר בו (במדבר א א) באחד לחדש השני, והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר (שמות מ ב) ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים וגו' , ומהמנין הזה נעשו האדנים משקלים שלו, שנאמר (שמות לח כז) ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגו' , הא למדת שתים היו אחת בתחלת נדבתן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה, ואחת בשנה שניה באיר משהוקם המשכן. ואם תאמר, וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שווים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן (במדבר א מו) ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני תשע עשרה שנה שלא נמנו ובשנייה נעשו בני עשרים. תשובה לדבר, אצל שנות האנשים בשנה אחת נמנו,

אבל למנין יציאת מצרים היו שתי שנים, לפי של יציאת מצרים מונין מניסן, כמו ששנינו במסכת ראש השנה (ב:) , ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשנייה שנתחדשה שנה באחד בניסן, אבל שנות האנשים מנויין למנין שנות עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים בשנה אחת המנין הראשון היה בתשרי לאחר יום הכפורים, שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם, ונצטוו על המשכן, והשני באחד באיר: על עבודת אהל מועד. הן האדנים שנעשו בו:

נביאים - מלכים א - פרק יח

(כ) וַיִּשְׁלַח אַחְאָב בְּכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְקַבֵּץ אֶת הַנְּבִיאִים אֶל הַר הַכַּרְמֶל: וְשָׁלַח אַחְאָב בְּכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּקְנָשׁ יָת נְבִיֵּי שִׁקְרָא לְטוּר כַּרְמֶלָא: (כא) וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ אֶל כָּל הָעָם וַיֹּאמֶר עַד מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים אִם יְהוָה הָאֱלֹהִים לְכוּ אַחֲרָיו וְאִם הַבַּעַל לְכוּ אַחֲרָיו וְלֹא עָנוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר: וְקָרִיב אֵלִיָּהוּ לְוָת כָּל עַמָּא וַאֲמַר עַד אֵימָתַי אַתּוּן פָּלְיְגִין לִתְרֵין פַּלְגָוָן הֶלֹא יְיָ אֱלֹהִים פָּלְחוּ קֳדָמוֹהִי בְּלְחוֹדוֹהִי וְלָמָּה אַתּוּן טָעָן בָּתַר בַּעֲלָא דְּלֵית בֵּיהּ צְרוּפְּ וְלָא אָתִיבוּ עַמָּא יָתֵהּ פִּתְגָם:

רש"י **שתי הסעפים** . שתי המחשבות , שאינכם מבינים להכריע מי האלהים : **ואם הבעל** . האלהים , לכו אחריו : **ולא ענו העם אותו דבר** . שלא היו יודעין להבחין :

(כב) וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ אֶל הָעָם אֲנִי נוֹתַרְתִּי נָבִיא לַיהוָה לְבַדִּי וּנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ: וַאֲמַר אֵלִיָּהוּ לְעַמָּא אֲנָא אִשְׁתְּאָרִית נְבִיָּיא קֳדָם יְיָ בְּלְחוֹדִי וּנְבִיֵּי בַּעֲלָא אַרְבַּע מְאָה וְחַמְשִׁין גַּבְרָא: (כג) וְיִתְּנוּ לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וְיִבְחֲרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד וִינַתְּחֻהוּ וְיָשִׂימוּ עַל הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יָשִׂימוּ וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת הַפָּר הָאֶחָד וְנָתַתִּי עַל הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אָשִׂים: וְיִתְיַהֲבוּן לָנָא תְּרֵין תּוֹרֵי וְיִבְחֲרוּן לְהוֹן תּוֹרָא חַד וִיהַדְּמוּנֵיהּ וְיִשַּׁוּוּן עַל אָעַיָּא וְאֶשָּׁתָא לָא יְשַׁוּוּן וַאֲנָא אֶעֱבַד יָת תּוֹרָא חָד וְאֶתֵּן עַל אָעַיָּא וְאֶשָּׁתָא לָא אֲשַׁוֵּי: (כד) וּקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וַאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יַעֲנֶה בָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר: וְתִיקְרוּן בְּשׁוּם טַעֲוָתְכוֹן וְלָא תִּתְעַנּוּן מִן קֳדָם דְּלֵית בֵּיהּ צְרוּפְּ בְּרַם אֲנָא אֶצְלֵי בִּשְׁמָא דַּיְיָ וְיִשְׁלַח מֵימְרֵיהּ וְיֵחוֹת אֶשָּׁתָא אֲרֵי יְיָ הוּא אֱלָהִים וְאִתְיִב כָּל עַמָּא וְאָמְרוּ תַּקִּין פִּתְגָמָא: (כה) וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לִנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רִאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם הָרַבִּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תְשִׂימוּ: וַאֲמַר אֵלִיָּהוּ לִנְבִיֵּי בַּעֲלָא בַּחֲרוּ לְכוֹן תּוֹרָא חַד וַעֲבִידוּ קַדְמִיתָא אֲרֵי אַתּוּן סַגִּיאִין וּקְרוּ בְּשֵׁם טַעֲוָתְכוֹן וְאֶשָּׁתָא לָא תְּשַׁוּוּן:

כתובים - משלי - פרק יח

(כ) מִפְּרִי פִי אִישׁ תִּשְׂבַּע בִּטְנוֹ תְּבוּאַת שְׂפָתָיו יִשְׂבָּע: מָן פְּרִי פּוּמֵיהּ דְּגַבְרָא תִּסְבַּע כְּרֵיסֵיהּ
וּמִן עֲלַלְתָּא דְשִׂפְוָתֵיהּ נְסִבַּע: (כא) מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן וְאֹהֲבֶיהָ יֹאכַל פִּרְיָהּ: מוֹתָא וְחַיֵּי
בִּידָא דְלִישָׁנָא וּדְרָחֵם לֵיהּ נֵיכוּל מִן פֵּרוֹי:

רש"י **ואהביה יאכל פריה** . אוהב את לשונו ומרגיל לתורה אוכל שכרה בעה"ז :

(כב) מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְהוָה: דְּמַשְׁכַּח אִתְּתָא טָבְאתָא מַשְׁכַּח וּמְקַבֵּל
רְעוּתֵיהּ מִן אֱלָהָא:

רש"י **מצא אשה מצא טוב** . מצא תורה , וכמשמעו אשה טובה : **ויפק רצון** . ויוציא , זה פשוטו , ד"א אדם שמצא אשה ומצא טוב ויפק רצונו אותו האיש מוציא רצון מהקב"ה , רבי יוסף קרא :

(כג) תַּחֲנוּנִים יְדַבֶּר רָשׁ וְעָשִׁיר יַעֲנֶה עַזּוֹת: תְּחָנְונֵי נְמַלֵּל מִסְכְּנָא וְעַתִּירָא נְמַלֵּל עֲשִׁינָתָא:

רש"י **תחנונים ידבר רש** . דרך זה בכך ודרך זה בכך למדך דרך ארץ שאע"פ שעשיר יענה עזות הרש ידבר תחנונים וכן הענין הרב לתלמיד :

(כד) אִישׁ רֵעִים לְהִתְרֹעֵעַ וְיֵשׁ אוֹהֵב דָּבֵק מֵאָח: אִית חַבְרֵי דְמִתְחַבְּרִין וְאִית רָחֲמָא דָּבֵק
מִן אָח:

רש"י **איש רעים להתרועע** . אדם שקונה לו רעים עוד יבוא יום שיצטרך להם ויקרבהו ואם תאמר מה בכך יש אוהב דבק מאח שיקרבהו יותר מקרוביו ואחיו :

יט (א) טוֹב רָשׁ הוֹלֵךְ בְּתֻמּוֹ מְעֻקַּשׁ שְׂפָתָיו וְהוּא כְסִיל: טָב מִסְכֵּינָא דְמְהַלֵּךְ בְּתֻמֵּימוּתָא
מִן הוּא דְמְעַקְּמָן אָרְחָתֵיהּ וְהוּא סָכָל:

משנה דמאי פרק ד

א. הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת מִמִּי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעְשְׂרוֹת, וְשָׂכַח לְעַשְׂרָן, וְשׁוֹאֲלוֹ בַּשַּׁבָּת, יֹאכַל עַל פִּיו. חָשְׁכָה מוֹצָאֵי שַׁבָּת, לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. לֹא מָצָאוֹ, אָמַר לוֹ אַחֵר שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעְשְׂרוֹת, מְעַשְּׂרִין הֵן, אוֹכֵל עַל פִּיו. חָשְׁכָה מוֹצָאֵי שַׁבָּת, לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר. תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי שֶׁחָזְרָה לִמְקוֹמָהּ, רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר, אַף בַּחֹל שׁוֹאֲלוֹ וְאוֹכְלוֹ עַל פִּיו:

ברטנורה (א) **הלוקח פירות.** בשבת יאכל על פיו. דאימת שבת עליו, שמתיראים לעבור עבירה ולשקר בשבת יותר מבחול: **תרומת מעשר של דמאי.** להכי נקט תרומת מעשר דעמי הארץ נחשדו עליה דסברי אינה במיתה כל זמן שלא הופרש מעשר ראשון, אבל תרומה גדולה לא נחשדו עליה, ותרומת מעשר הויא אחד ממאה, וכשחזרה למקומה לפחות ממאה, חזרה ומדמעת: **שואלו ואוכלו על פיו.** דמאחר שנקרא לה שם תרומה אימת דמוע על עם הארץ, וירא לשקר. והלכה כרבי שמעון שזורי:

ב. הַמַּדִּיר אֶת חֲבֵרוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ, וְהוּא אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת, אוֹכֵל עִמּוֹ בַּשַּׁבָּת הָרִאשׁוֹנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַאֲמִינוֹ עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת, וּבְלִבַּד שֶׁיֹּאמַר לוֹ מְעֻשָּׂרִין הֵן. וּבְשַׁבָּת שְׁנִיָּה, אַף עַל פִּי שֶׁנָּדַר מִמֶּנּוּ הֶנָיָה, לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּעַשֵּׂר:

ברטנורה (ב) **המדיר את חבירו שיאכל עמו**. דאמר ליה קונם מה שאתה נהנה לי אם אין אתה סועד אצלי: **שבת הראשונה**. של סעודת נשואין לבחור שנשא בתולה, התירו לו לאכול עמו, משום איבה:

ג. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין אָדָם צָרִיךְ לְקָרוֹת שֵׁם לְמַעְשַׂר עָנִי שֶׁל דְּמַאי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, קוֹרֵא שֵׁם וְאֵין צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ:

ברטנורה (ג) אין צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי. דלא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני, שהם יודעים שפירות הטבולים למעשר עני הם במיתה ומפרישים אותו, ולוקחים אותו לעצמן: **וחכמים אומרים**. אף על פי כן קורא לו שם שהרי אינו מפסיד כלום בזה דאין צריך להפריש וליתן לעני, משום דעני הוה בזה מוציא מחבירו, והמוציא מחבירו עליו הראיה:

ד. מִי שֶׁקָּרָא שֵׁם לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי וּלְמַעְשַׂר עָנִי שֶׁל וַדַּאי, לֹא יִטְּלֵם בַּשַּׁבָּת. וְאִם הָיָה כֹּהֵן אוֹ עָנִי לְמוּדִים לֶאֱכֹל אֶצְלוֹ, יָבוֹאוּ וְיֹאכְלוּ, וּבִלְבַד שֶׁיּוֹדִיעֵם:

ברטנורה (ד) מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי. שאמר תרומת מעשר שאני חייב להפריש מכרי זה יהא מונח בצפונו או בדרומו ולא הפרישה. ותרומת מעשר של דמאי דנקט לפי שהישראל קורא לה שם ונותנה לכהן ולוקח המעשר לעצמו, אבל תרומת מעשר של ודאי אין הישראל קורא לה שם, אלא הוא נותן מעשר ללוי, והלוי מפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן: **לא יטלם**. כדי ליתנם לכהן או לעני שבחצר ושבמבוי, שאסור ליתן מתנות לכהן ולעני בשבת, אבל בלמודים לאכול אצלו, כלומר הרגילין לאכול על שלחנו שרי, ובלבד שיודיעם שהם של תרומת מעשר, או של מעשר עני, שאם אינו מודיעם והם סבורים שמשלו הוא מאכילם, הוה ליה כמאכיל אורחיו תרומות ומעשרות שהוא אסור:

ה. הָאוֹמֵר לְמִי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת, קַח לִי מִמִּי שֶׁהוּא נֶאֱמָן וּמִמִּי שֶׁהוּא מְעֻשָּׂר, אֵינוֹ נֶאֱמָן. מֵאִישׁ פְּלוֹנִי, הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן. הָלַךְ לִקַּח מִמֶּנּוּ, וְאָמַר לוֹ לֹא מְצָאתִיו וְלָקַחְתִּי לְךָ מֵאַחֵר שֶׁהוּא נֶאֱמָן, אֵינוֹ נֶאֱמָן:

ברטנורה (ה) **אינו נאמן**. דאפילו ימצא שלקח ממי שאינו נאמן מצי לאשתמוטי ולומר בעיני היה נאמן אבל כי אמר ליה מאיש פלוני לא מצי לאשתמוטי דהא אינו רשאי ליקח מאחר:

ו. הַנִּכְנָס לָעִיר וְאֵינוֹ מַכִּיר אָדָם שָׁם, אָמַר, מִי כָאן נֶאֱמָן. מִי כָאן מְעַשֵּׂר. אָמַר לוֹ אֶחָד, אֲנִי, אֵינִי נֶאֱמָן. אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמָן, הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן. הָלַךְ לִקַּח מִמֶּנּוּ, אָמַר לוֹ, מִי כָאן מוֹכֵר יָשָׁן. אָמַר לוֹ, מִי שֶׁשִּׁלְחֶךָ אֶצְלִי, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּגוֹמְלִין זֶה אֶת זֶה, הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין:

ברטנורה (ו) **איש פלוני נאמן הרי זה נאמן**. אף על גב דלא היה ראוי להאמינו כיון שהוא עצמו חשוד קולא היא שהקילו באכסנאי משום חיי נפש. ודוקא כשאין מכיר אדם שם, אבל אם מכיר אדם שם, לא יטול אלא מן המומחה: **מי כאן מוכר ישן**. שירא שמא יאכילוהו חדש קודם שיקרב העומר, ורוב עמי הארץ אין חשודים על החדש והוי כדמאי, דרוב עמי הארץ מעשרים הן, הלכך לא החמירו עליהן כל כך דנימא שהם גומלים חסד זה לזה, תעיד אתה עלי ואני אעיד עליך:

ז. הַחַמָּרִים שֶׁנִּכְנְסוּ לָעִיר, אָמַר אֶחָד, שֶׁלִּי חָדָשׁ וְשֶׁל חֲבֵרַי יָשָׁן, שֶׁלִּי אֵינוֹ מְתֻקָּן וְשֶׁל חֲבֵרַי מְתֻקָּן, אֵינָן נֶאֱמָנִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, נֶאֱמָנִין:

ברטנורה (ז) **החמרים**. המביאים תבואה ממקום הזול למקום היוקר: **אין נאמנים**. דודאי גומלים זה את זה, ומשבח של חבירו בעיר זו, כדי שישבח חבירו את שלו בעיר אחרת: **ר' יהודה אומר נאמנים**. הואיל ורוב עמי הארץ מעשרים הם, בדמאי הקילו משום חייהן של בני העיר, שיהיו מוכרי תבואה ופירות רגילין לבא שם, ואין הלכה כרבי יהודה:

גמרא ברכות דף י"ד ע"ב

אָמַר עוּלָא כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע בִּלֹּא תְּפִלִּין כְּאִלּוּ מֵעִיד עֵדוּת שֶׁקֶר בְּעַצְמוֹ. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כְּאִלּוּ הִקְרִיב עוֹלָה בִּלֹּא מִנְחָה וְזֶבַח בִּלֹּא נְסָכִים. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָרוֹצֶה שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵימָה יִפְנֶה וְיִטּוֹל יָדָיו וְיַנִּיחַ תְּפִלִּין וְיִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְיִתְפַּלֵּל וְזוּ הִיא מַלְכוּת שָׁמַיִם שְׁלֵימָה. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כָּל הַנִּפְנֶה וְנוֹטֵל יָדָיו וּמַנִּיחַ תְּפִלִּין וְקוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ בָּנָה מִזְבֵּחַ וְהִקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן דִּכְתִיב (תהלים כ"ו) אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפַּי וַאֲסוֹבְבָה אֶת מִזְבַּחֲךָ ה' אָמַר לֵיהּ רָבָא לֹא סָבַר לָהּ מָר כְּאִלּוּ טָבַל דִּכְתִיב אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן וְלֹא כְּתִיב אֶרְחַץ כַּפַּי. אָמַר לֵיהּ רְבִינָא לְרָבָא חֲזִי מָר הָאי צוּרְבָא מֵרַבָּנָן דַּאֲתָא מִמַּעֲרָבָא וְאָמַר מִי שֶׁאֵין לוֹ מַיִם לְרַחוֹץ יָדָיו מְקַנְּחָן יָדָיו בֶּעָפָר וּבְצְרוֹר וּבְקִסְמִית. אָמַר לֵיהּ שַׁפִּיר קָאָמַר מִי כְתִיב אֶרְחַץ בַּמַּיִם בְּנִקָּיוֹן כְּתִיב כָּל מִידֵּי דִּמְנַקֵּי דְּהָא רַב חַסְדָּא לַייֵט אֲמָאן דִּמְהַדַּר אֲמַיָּא בְּעִידַּן צְלוֹתָא וְהַנֵי מִילֵּי לְקְרִיאַת שְׁמַע אֲבָל לִתְפִלָּה מְהַדַּר וְעַד כַּמָּה עַד פַּרְסָה וְהַנֵי מִילֵּי לְקַמֵּיהּ אֲבָל לַאֲחוֹרֵיהּ אֲפִלּוּ מִיל אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִינָהּ מִיל הוּא דְּאֵינוֹ חוֹזֵר הָא פָּחוּת מִמִּיל חוֹזֵר:

רש"י **כאלו מעיד עדות שקר בעצמו**. לישנא מעליא: **כאלו הקריב עולה בלא מנחה**. שחייבו הכתוב להקריב עמה שנאמר ועשירית האפה וגו' אף הקורא ואינו מקיים אינו

גומר את המצוה: **נסכים**. הוא היין המתנסך ע"ג המזבח אחר העולה והזבח כדכתיב ונסכיהם חצי ההין וגו' והוא הדין דמצי למימר כאילו הקריב עולה בלא מנחה ונסכים דהא עולה נמי טעונה נסכים אלא לישנא דקרא נקט עולה ומנחה זבח ונסכים: **יפנה**. לנקביו: **דכתיב ארחץ בנקיון**. משמע ארחץ כל הגוף ולא כתיב ארחץ כפי לדרשא אתא לומר שמעלה עליו שכר רחיצת כפים כאלו טבל כל גופו: **קסמים**. קיסם:

זוהר תשא דף קפ"ח ע"א

פְּתַח אִיְדָךְ (ס"א רִבִּי חִיָּיא) וְאָמַר (משלי י"ב) שְׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד וְעַד אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שָׁקֶר. תָּא חֲזֵי אִילּוּ כָּל בְּנֵי עָלְמָא הֲווֹ מַלְחִין לְשִׁקְרָא הֲיָה הָכִי אֲבָל הָאי נְהוֹרָא וְזִהֲרָא דְּנָהִיר וַדַּאי קְשׁוֹט אִיהוּ כּוֹכְבֵי רוּמָא דְּרָקִיעָא קְשׁוֹט אִינּוּן. אִי בְּטָפְשׁוּ וְחֶסְרוֹנָא דְּדַעְתָּא דְּיִלְהוֹן אִינּוּן אֲמָרֵי וְקָרָאן לְהוּ אֱלָהָא לָא בָּעֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְשֵׁיצָאָה עוֹבָדּוֹי מֵעָלְמָא. אֲבָל לְזִמְנָא דְּאָתֵי לָא יִשְׁתֵּצוּן כּוֹכְבַיָּיא וּנְהוֹרִין דְּעָלְמָא. אֲבָל מָאן יִשְׁתֵּצֵי אִינּוּן דְּפַלְחֵי לוֹן. וּקְרָא דָּא הָכִי הוּא. שְׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד אִלֵּין יִשְׂרָאֵל דְּאִינּוּן שְׂפַת אֱמֶת. (דברים ו) יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד. וְכֹלָּא אִיהוּ אֱמֶת וְרָזָא דֶּאֱמֶת וּמְסַיְּימֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת. וְדָא אִיהוּ שְׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד. וְעַד אַרְגִּיעָה. וְעַד רָגַע מִבְעֵי לֵיהּ. מָאי אַרְגִּיעָה. אֶלָּא עַד כַּמָּה יְהֵא קַיּוּמָא דִּילְהוֹן בְּעָלְמָא. עַד זִמְנָא דְּיֵיתֵי וְיָהֵא לִי נַיְיחָא מִפּוּלְחָנָא קַשְׁיָא דְּעָלִי. וּבְזִמְנָא דְּאַרְגִּיעָה יִשְׁתְּצֵי לְשׁוֹן שֶׁקֶר אִינּוּן דְּקָרָאן אֱלָהָא לְמָאן דְּלָאו הוּא אֱלָהָא. אֲבָל יִשְׂרָאֵל דְּאִינּוּן שְׂפַת אֱמֶת כְּתִיב בְּהוּ (ישעיה מ"ג) עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ. אַדְכַּרְנָא חָדָא זִמְנָא דַּהֲוֵינָא אָזִיל בַּהֲדֵי רִבִּי אֶלְעָזָר פָּגַע בֵּיהּ הֲגְמוֹנָא אֲמַר לֵיהּ לְרִבִּי אֶלְעָזָר אֲנַתְּ יַדְעַת מֵאוֹרַיְיתָא דִּיהוּדָאֵי. אֲמַר לֵיהּ יַדְעָנָא. אֲמַר לֵיהּ לֵית אָתוּן אַמְרִין דְּמֵהֵימְנוּתָא דִּילְכוֹן קְשׁוֹט וְאוֹרַיְיתְכוֹן קְשׁוֹט וַאֲנַן דְּמֵהֵימְנוּתָא דִּילָן שֶׁקֶר וְאוֹרַיְיתָא דִּילָן שֶׁקֶר וְהָא כְּתִיב שְׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד וְעַד אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שֶׁקֶר. אֲנַן מִיּוֹמִין דְּעָלְמָא קַיְימִין בְּמַלְכוּתָא וְלָא אַעְדִּי מִינָן לְעָלְמִין דְּרָא בָּתַר דָּרָא תִּכּוֹן לָעַד וַדַּאי. וְאָתוֹן זְעִיר הֲוָה לְכוּ מַלְכוּתָא וּמִיַּד אַעְדִּי מִנְּכוֹן וּקְרָא אִתְקַיְּים בְּכוּ דִּכְתִיב וְעַד אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שֶׁקֶר. אֲמַר לֵיהּ חַמֵּינָא בָּךְ דְּאַנְתְּ חַכִּים בְּאוֹרַיְיתָא. תִּפַּח רוּחֵיהּ דְּהַהוּא גַּבְרָא. אִילּוּ אֲמַר קְרָא שְׂפַת אֱמֶת כּוֹנֶנֶת לָעַד הֲוָה כִּדְקָאמְרַת אֲבָל לָא כְּתִיב אֶלָּא תִּכּוֹן. זִמְנָא שְׂפַת אֱמֶת דְּתִכּוֹן מַה דְּלָאו הָכִי הַשְׁתָּא דְּהַשְׁתָּא שְׂפַת שֶׁקֶר קַיְימָא וּשְׂפַת אֱמֶת שְׁכִיב לְעַפְרָא וּבְהַהוּא זִמְנָא דֶּאֱמֶת יָקוּם עַל קַיּוּמֵיהּ וּמִגּוֹ אֶרֶץ תִּצְמָח כְּדֵין שְׂפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד וּכְוֹתֵי אֲמַר לֵיהּ הַהוּא הֲגְמוֹן זַכָּאָה אַנְתְּ וְזַכָּאָה עַמָּא דְּאוֹרַיְיתָא דְּקְשׁוֹט יַרְתִּין בָּתַר יוֹמִין שְׁמַעְנָא דְּאִתְגַּיֵּיר אֲזִלוּ מָטוּ חַד בֵּי חֵקֶל וְצַלּוּ צְלוֹתֵיהוֹן כֵּיוָן דְּצַלּוּ צְלוֹתְהוֹן אָמְרוּ מִכָּאן וּלְהַלְאָה נִתְחַבֵּר בִּשְׁכִינְתָּא וְנִיזִיל וְנִתְעַסַּק בְּאוֹרַיְיתָא:

תרגום הזוהר פָּתַח אַחֵר וְאָמַר, שְׁפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד וְעַד אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שָׁקֶר. בֹּא וּרְאֵה, אִם כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם הָיוּ עוֹבְדִים לַשֶּׁקֶר, הָיָה כֵּן, שֶׁהָיוּ מִתְבַּטְלִים, אֲבָל אוֹר וְזוֹהַר הַזֶּה הַמֵּאִיר מִן הַשֶּׁמֶשׁ, וְדַאי אֱמֶת הוּא. וְכֵן הַכּוֹכָבִים שֶׁבְּרוּם הָרָקִיעַ, אֱמֶת הֵם. וְאִם בְּכְסִילוּת וּבְחִסָּרוֹן דַּעְתָּם, הֵם אוֹמְרִים וְקוֹרְאִים אוֹתָם אֱלֹהִים, אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צָרִיךְ מִשּׁוּם זֶה לְכַלּוֹת מַעֲשָׂיו מִן הָעוֹלָם, אֲבָל גַּם לָעָתִיד לָבֹא, לֹא יִכְלוּ הַכּוֹכָבִים וְהָאוֹרוֹת מִן הָעוֹלָם, אֶלָּא מִי יִכְלֶה. אֵלּוּ שֶׁעוֹבְדִים לָהֶם הֵם יִכְלוּ. וּמִקְרָא זֶה כְּךָ הוּא. שְׁפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד, אֵלּוּ הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שְׁפַת אֱמֶת, שֶׁאוֹמְרִים ה' אֱלֹקֵינוּ ה' אֶחָד. וְהַכֹּל אֱמֶת וְסוֹד הָאֱמֶת, וּמְסַיְּמִים קְרִיאַת שְׁמַע, ה' אֱלֹקֵיכֶם אֱמֶת. וְזֶה הוּא שְׁפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד. שׁוֹאֵל, וְעַד רֶגַע הָיָה צָרִיךְ לוֹמָר, מַהוּ אַרְגִּיעָה. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא עַד כַּמָּה יִהְיֶה לָהֶם קִיּוּם בָּעוֹלָם, עַד לְעָתִיד לָבֹא, וְאָז יִהְיֶה לִי מְנוּחָה מֵעֲבוֹדָה קָשָׁה שֶׁלָּהֶם, כִּי אַרְגִּיעָה פֵּרוּשׁוֹ יִהְיֶה לִי מְנוּחָה. וּבַזְּמַן שֶׁאַרְגִּיעָה, יִכְלֶה לְשׁוֹן שָׁקֶר, הַיְנוּ אֵלּוּ שֶׁקּוֹרְאִים אֱלֹהִים לְמִי שֶׁאֵינוֹ אֱלֹהִים, אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם שְׁפַת אֱמֶת, כָּתוּב בָּהֶם, עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ. אֲנִי זוֹכֵר, פַּעַם אַחַת, שֶׁהָיִיתִי הוֹלֵךְ עִם רַבִּי אֶלְעָזָר, פָּגַע בּוֹ הֶגְמוֹן. אָמַר לוֹ לְרַבִּי אֶלְעָזָר, יוֹדֵעַ אַתָּה מִתּוֹרַת הַיְהוּדִים. אָמַר לוֹ אֲנִי יוֹדֵעַ. אָמַר לוֹ אֵין אַתֶּם אוֹמְרִים שֶׁהָאֱמוּנָה שֶׁלָּכֶם אֱמֶת וְתוֹרָתְכֶם אֱמֶת. וְאָנוּ אֱמוּנָתֵנוּ שֶׁקֶר וְתוֹרָתֵנוּ שֶׁקֶר. וַהֲרֵי כָּתוּב, שְׁפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד וְעַד אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שָׁקֶר. אָנוּ מִימֵי עוֹלָם, עוֹמְדִים בַּמַּלְכוּת וְלֹא סָרָה מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם, דּוֹר אַחַר דּוֹר, הֲרֵי, תִּכּוֹן לָעַד וַדַּאי. וְאַתֶּם זְמַן מוּעָט הָיָה לָכֶם מַלְכוּת וּמִיָּד סָרָה מִכֶּם. וְהַמִּקְרָא נִתְקַיֵּם בָּכֶם, שֶׁכָּתוּב וְעַד אַרְגִּיעָה לְשׁוֹן שָׁקֶר. אָמַר לוֹ רָאִיתִי בְּךָ שֶׁאַתָּה חָכָם בַּתּוֹרָה, תִּפַּח רוּחוֹ שֶׁל אִישׁ הַהוּא, אִלּוּ אָמַר הַכָּתוּב שְׁפַת אֱמֶת כּוֹנַנְתָּ לָעַד הָיָה כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתָּ, אֲבָל לֹא כָּתוּב אֶלָּא תִּכּוֹן לָעַד שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, עֲתִידָה שְׁפַת אֱמֶת שֶׁתִּכּוֹן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן עַתָּה, שֶׁעַתָּה שְׁפַת שֶׁקֶר עוֹמֶדֶת, וּשְׁפַת אֱמֶת שׁוֹכֶבֶת עָפָר. וּבַזְּמַן הַהוּא שֶׁהָאֱמֶת יָקוּם עַל עָמְדוֹ וְתִצְמַח מִן הָאָרֶץ, אָז, שְׁפַת אֱמֶת תִּכּוֹן לָעַד וְגוֹ'. אָמַר לוֹ הֶגְמוֹן הַהוּא אַתָּה צוֹדֵק. וְאַשְׁרֵי הָעָם שֶׁתּוֹרַת אֱמֶת יֶרְשׁוּ. לְאַחַר יָמִים, שָׁמַעְנוּ שֶׁנִּתְגַּיֵּר. הָלְכוּ, הִגִּיעוּ לְשָׁדֶה אֶחָד, וְהִתְפַּלְּלוּ תְּפִלָּתָם. אַחַר שֶׁהִתְפַּלְּלוּ תְּפִלָּתָם, אָמְרוּ מִכָּאן וּלְהָלְאָה נִתְחַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה וְנֵלֵךְ וְנַעֲסֹק בַּתּוֹרָה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ג'

א. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ יְשֵׁנִים בְּטַלִּית אַחַת כָּל אֶחָד מֵהֶן אָסוּר לִקְרוֹת אַף עַל פִּי שֶׁיְּכַסֶּה מִתַּחַת לִבּוֹ עַד שֶׁתְּהֵא טַלִּית מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגַּע בָּשָׂר זֶה בְּבָשָׂר זֶה מִמְּתְנָיו וּלְמַטָּה וְאִם הָיָה יָשֵׁן עִם אִשְׁתּוֹ אוֹ בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ הַקְּטַנִּים הֲרֵי גּוּפָן כְּגוּפוֹ וְאֵינוֹ מַרְגִּישׁ מֵהֶן לְפִיכָךְ אַף עַל פִּי שֶׁבְּשָׂרוֹ נוֹגֵעַ בָּהֶם מַחֲזִיר פָּנָיו וְחוֹצֵץ מִתַּחַת לִבּוֹ וְקוֹרֵא: **ב**. עַד אֵימָתַי

הֵם קְטַנִּים לְעִנְיַן זֶה עַד שֶׁיִּהְיֶה הַזָּכָר בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְהַנְּקֵבָה בַּת אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה תַּבְנִיתָם כְּתַבְנִית גְּדוֹלִים שֶׁדַּיִם נָכוֹנוּ וּשְׂעָרָךְ צִמַּח וְאַחַר כָּךְ לֹא יִקָּרֵא עַד שֶׁתַּפְסִיק טַלִּית בֵּינֵיהֶן אֲבָל אִם עֲדַיִן לֹא הָיוּ שָׁדַיִם נָכוֹנוּ וּשְׂעָרָךְ צִמַּח קוֹרֵא עִמָּהֶן בְּקִירוּב בָּשָׂר וְאֵינוֹ צָרִיךְ הֶפְסֵק עַד שֶׁיִּהְיֶה הַזָּכָר בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְהַנְּקֵבָה בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

שְׂנְאָה עַל יְדֵי כְּךְ חוֹטֵא לַחֲבֵירוֹ לְהַרַע לוֹ בְּכָל מִינֵי רָעָה וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שִׂנְאַת הַבְּרִיּוֹת מוֹצִיא אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם וְהוּא שׂוֹנֵא כְּבָיְכוֹל לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל שֶׁבָּרָא אוֹתוֹ וְהִנֵּה כֻּלָּנוּ בָּנִים לַה' אֱלֹהֵינוּ וְשׂוֹנֵא אֶת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שֶׁיָּצָא מֵהֶם זֶה. וְהִנֵּה כָּל הַנִּשְׁמוֹת נֶאֱחָזוֹת בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ וְצוֹרֵךְ גְּבוֹהַּ מֵהֶם אֲשֶׁר בָּהֶם יִתְפָּאֵר וְאֵיךְ תִּשְׂנָאֵהוּ. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בַּיִת שֵׁנִי הָיוּ בוֹ צַדִּיקִים וַחֲכָמִים גְּדוֹלִים וְלֹא נֶחֱרַב אֶלָּא בַּעֲוֹן שִׂנְאַת חִנָּם וְלֹא נִתְאָרֵךְ הַקֵּץ וְלֹא נֶעֱלַם אֶלָּא לְסִבַּת שִׂנְאַת חִנָּם וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁשְּׁאָר הָעֲבֵירוֹת אֵינוֹ עוֹבֵר עֲלֵיהֶן אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶן אֲבָל שִׂנְאַת חִנָּם בְּלֵב הִיא תָּמִיד וּבְכָל רֶגַע עוֹבֵר עַל (ויקרא י"ט) לֹא תִשְׂנָא וגו' וּבְטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה (שם) וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁעַל מִצְוָה זוּ אָמְרוּ שֶׁזֶּה כְּלַל גָּדוֹל שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁכֻּלָּם תְּלוּיִם בָּהּ וְלֹא זָכָה מֹשֶׁה לְכָל מַעֲלוֹתָיו אֶלָּא שֶׁהָיָה אוֹהֵב לְיִשְׂרָאֵל וּמְצַטְעֵר בְּצָרָתָם כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל פָּסוּק (שמות ב') וַיַּרְא בְּסִבְלוֹתָם וְעַל פָּסוּק (שם ל"ב) וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אַיִן מֶחֵנִי נָא וגו' וְלָכֵן הָיָה שָׁקוּל כְּכָל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' ס"ג) וַיִּזְכּוֹר יְמֵי עוֹלָם מֹשֶׁה עַמּוֹ:

כי תשא יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: (יח) וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרָחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מָיִם: וְתַעְבֵּד כִּיּוֹרָא דְנְחָשָׁא וּבְסִיסֵהּ נְחָשָׁא לְקִדּוּשׁ וְתִתֵּן יָתֵהּ בֵּין מַשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מַדְבְּחָא וְתִתֵּן תַּמָּן מַיָּא:

רש"י כיור. כמין דוד גדולה ולה דדים המריקים בפיהם מים: וכנו. כתרגומו ובסיסיה, מושב מתקן לכיור: לרחצה. מוסב על הכיור: ובין המזבח. מזבח העולה שכתוב בו, שהוא לפני פתח משכן אהל מועד, והיה הכיור משוך קמעא ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל בנתים, משום שנאמר (שמות מ כט) ואת מזבח העולה

שם פתח משכן אהל מועד, כלומר מזבח לפני אהל מועד ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד, משוך קמעא כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים (נט א) :

(יט) וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם: וּיקַדְּשׁוּן אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי מִנֵּהּ יָת יְדֵיהוֹן וְיָת רַגְלֵיהוֹן:

רש"י את ידיהם ואת רגליהם. בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, וכך שנינו בזבחים (יט ב) כיצד קדוש ידים ורגלים, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדש:

(כ) בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ אוֹ בְגִשְׁתָּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַיהוָה: בְּמֵיעַלְהוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא יְקַדְּשׁוּן מַיָּא וְלָא יְמוּתוּן אוֹ בְּמִקְרְבְהוֹן לְמַדְבְּחָא לְשַׁמָּשָׁא לְאַסָּקָא קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:

רש"י בבאם אל אהל מועד. להקטיר קטרת שחרית ובין הערבים, או להזות מדם פר כהן המשיח ושעירי עבודה זרה: ולא ימותו. הא אם לא ירחצו ימותו, שבתורה נאמרו כללות, ומכלל לאו אתה שומע הן: אל המזבח. החיצון, שאין כאן ביאת אהל מועד אלא בחצר:

נביאים - מלכים א - פרק יח

(כו) וַיִּקְחוּ אֶת הַפָּר אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁם הַבַּעַל מֵהַבֹּקֶר וְעַד הַצָּהֳרַיִם לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאֵין קוֹל וְאֵין עֹנֶה וַיְפַסְּחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: וּנְסִיבוּ יָת תּוֹרָא דְיָהֲב לְהוֹן וַעֲבָדוּ וְקָרוּ בְּשׁוּם בַּעֲלָא מִצַּפְרָא וְעַד עִדַּן טִיהֲרָא לְמֵימָר בַּעֲלָא עֲנֵינָא וְלֵית קָל וְלֵית דְּעָנֵי וְאָשְׁתַּטוּ עַל אָגוֹרָא דַּעֲבַד:

רש"י **אשר נתן להם** . שהיה נשמט מהם , שלא יקרב לעבודה זרה , וברח לו תחת כנפיו של אליהו אמר לו : לך , בשניכם יתקדש המקום (במדבר רבה כג ט , ילקוט שמעוני כאן רמז ריד) : **ויפסחו על המזבח אשר עשה** . תרגם יונתן : ואשתטו , היו מרקדין כמשפטן על מזבחותם : **ויפסחו** . כמו ויפסעו :

(כז) וַיְהִי בַצָּהֳרַיִם וַיְהַתֵּל בָּהֶם אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר קִרְאוּ בְקוֹל גָּדוֹל כִּי אֱלֹהִים הוּא כִּי שִׂיחַ וְכִי שִׂיג לוֹ וְכִי דֶרֶךְ לוֹ אוּלַי יָשֵׁן הוּא וְיִקָץ: וַהֲוָה בְּעִדַּן טִיהֲרָא וְחַיִּיךְ בְּהוֹן אֵלִיָּהוּ וַאֲמַר קָרוּ בְּקוֹל רַב אֲרֵי אַתּוּן אֲמָרִין דַּחֲלָא הוּא דִּילְמָא שׁוּעֵי לֵיהּ אוֹ אִשְׁתַּדְּפָא אִשְׁתְּדִיף אוֹ אוֹרַח הֲוָת לֵיהּ אוֹ דִּילְמָא דְּמוּךְ הוּא וְיִתְעַר:

רש"י **כי אלהים הוא** . (תרגום :) ארי אתון אמרין דחלא הוא : **כי שיח וכי שיג לו** . שמא יש לו דבר עם יועציו עכשיו , או משיג ורודף הוא עכשיו במלחמה : **וכי דרך לו** . לבית הכסא :

(כח) וַיִּקְרְאוּ בְקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגֹּדְדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרָבוֹת וּבָרְמָחִים עַד שְׁפָךְ דָּם עֲלֵיהֶם: וְקָרוּ בְּקוֹל רַב וְאִתְחַמָּמוּ כְּנִמּוּסֵיהוֹן בִּסְיָפִין וּבְרוֹמָחִין עַד דְּאִשְׁתַּפִּיךְ דָּמָא עֲלֵיהוֹן:

רש"י **ויתגודדו** . לשון שריטה בכלי , וכן היה נימוסיהן :

(כט) וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצָּהֳרַיִם וַיִּתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאֵין קוֹל וְאֵין עֹנֶה וְאֵין קָשֶׁב: וְהָוָה כְּמֵעִיבָר טִיהֲרָא וְאִשְׁתַּטִיאוּ עַד לְמֵיסָק מִנְחָתָא וְלֵית קָל וְלֵית דְּעָנֵי וְלֵית דְּמָצֵית:

רש"י **ויתנבאו** . (תרגום :) ואשתטיאו :

כתובים - משלי - פרק יט

(ב) גַּם בְּלֹא דַעַת נֶפֶשׁ לֹא טוֹב וְאָץ בְּרַגְלַיִם חוֹטֵא: מַן דְּלָא יָדִיעַ נַפְשֵׁיהּ לָא שַׁפִּיר לֵיהּ וּדְקַלְיל בְּרַגְלוֹי לְבִישְׁתָּא חָטְיָא הוּא:

רש"י **גם בלא דעת נפש לא טוב** . אין טוב לאדם שהוא בלא תורה : **ואץ ברגלים חוטא** . החוטא רופס ודש העונות בעקביו ואומר קל הוא זה אעבור עליו , ורבותינו פירשו גם בלא דעת , בכופה את אשתו לתשמיש המטה בעל כרחה : **ואץ ברגלים חוטא** . זה הבועל ושונה , ד"א זה המהלך על גבי עשבים בשבת :

(ג) אִוֶּלֶת אָדָם תְּסַלֵּף דַּרְכּוֹ וְעַל יְהוָה יִזְעַף לִבּוֹ: שַׁטְיוּתָא דְבַר נָשָׁא מְטַלְטְלָא אָרְחָתֵיהּ וְעַל אֱלָהָא מִתְרָעֵם לִבֵּיהּ:

רש"י **אולת אדם תסלף דרכו** . בעונו בא לו הרע כי באולתו תסלף דרכו ועבר עבירו' ונפרעין ממנו ובבוא לו הצרה זועף לבו על הקב"ה וממהר אחר מדת הדין כגון אחי יוסף שאמרו מה זאת עש' אלהים לנו (בראשית מב) :

(ד) הוֹן יֹסִיף רֵעִים רַבִּים וְדָל מֵרֵעהוּ יִפָּרֵד: מַזָּלָא מוֹסִיף חַבְרֵי סַגִּיאֵי וּמִסְכְּנָא פָּרֵישׁ חַבְרֵיהּ מִנֵּיהּ:

רש"י **הון יוסיף רעים רבים** . אוהבים רבים ויש לפותרו במי שלמד תורה :

(ה) עֵד שְׁקָרִים לֹא יִנָּקֶה וְיָפִיחַ כְּזָבִים לֹא יִמָּלֵט: סָהֲדָא דְשִׁקְרָא לָא נְזְדְּכֵי וּדְמַוְעֵי כַּדְבוּתָא לָא נְתְמְלֵט:

משנה שבת פרק כא

א. נוֹטֵל אָדָם אֶת בְּנוֹ וְהָאֶבֶן בְּיָדוֹ, וְכַלְכָּלָה וְהָאֶבֶן בְּתוֹכָהּ. וּמְטַלְטְלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם הַטְּהוֹרָה וְעִם הַחֻלִּין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף מַעֲלִין אֶת הַמְדֻמָּע בְּאֶחָד וּמֵאָה:

ברטנורה (א) **נוטל אדם את בנו**. בחצר: **והאבן בידו**. ולא אמרינן דמטלטל לאבן: **כלכלה**. סל: **והאבן בתוכה**. והוא שיהיו פירות בסל, שאם אין בו פירות נעשה בסיס לדבר האסור ואסור לטלטלו. וצריך נמי שיהיו בתוכו פירות שאם ישליכם בארץ ימאסו, כגון תותים וענבים וכיוצא בהם, אבל אם היו בו פירות כגון אגוזים ושקדים, מנער את הפירות והן נופלים. ופירות הנמאסים נמי כגון תותים וענבים אם אפשר לסלקם לצדי הכלכלה ולנער האבן לבדה ולהשליכה, אסור לטלטלה עם האבן. ומתניתין איירי כגון שנפחת מצדי הכלכלה או שוליה והאבן דופן לה שאי אפשר להשתמש בכלכלה בלא האבן:

תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין. אגב הטהורה ואגב החולין, אבל טמאה באנפי נפשה לאו בת טלטול היא: **אף מעלין את המדומע באחד ומאה**. סאה של תרומה שנפלה במאה סאים של חולין, מותר להעלות לסאה של תרומה מהן בשבת ויהיו כולן חולין ומותרים לזרים, ולא אמרינן מתקן הוא, דתרומה שנפלה בחולין חשבינן לה כאילו מונחת לבדה ואינה מעורבת, וכשעולה באחד ומאה התרומה עצמה שנפלה עולה, הילכך לאו מתקן הוא. ואין הלכה כרבי יהודה:

ב. הָאֶבֶן שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית, מַטָּה עַל צַדָּהּ וְהִיא נוֹפֶלֶת. הָיְתָה בֵּין הֶחָבִיּוֹת, מַגְבִּיהָהּ וּמַטָּהּ עַל צַדָּהּ וְהִיא נוֹפֶלֶת. מָעוֹת שֶׁעַל הַכַּר, נוֹעֵר אֶת הַכַּר וְהֵן נוֹפְלוֹת. הָיְתָה עָלָיו לִשְׁלֶשֶׁת, מְקַנְּחָהּ בְּסְמַרְטוּט. הָיְתָה שֶׁל עוֹר, נוֹתְנִין עָלֶיהָ מַיִם עַד שֶׁתִּכָּלֶה:

ברטנורה (ב) **מטה על צדה**. מטה החבית על צדה אם צריך לטול מן היין והאבן נופלת, ולא יטול אותה בידים: **היתה בין החביות**. ומתירא שלא תפול האבן על החביות ותשברם, מגביה לחבית כולה ומסלקה מבין החביות ושם מטה אותה על צדה: **נוער את הכר והן נופלות**. כשהוא צריך לכר ואינו צריך למקום הכר. אבל אם צריך למקומו, מגביה הכר עם המעות שעליו. ולא אמרן אלא כששכח המעות על הכר מערב שבת, אבל הניחן שם במתכוין נעשה הכר בסיס לדבר האסור ואסור לטלטלו ולא לנער המעות שעליו: **לשלשת**. דבר של טנוף כגון רוק או רעי או צואה: **מקנחה בסמרטוט**. ולא יתן עליה מים, דסתם כר של בגד הוא ובגד שרייתו במים זהו כבוסו: **היתה על כר של עור**. דלאו בר כבוס הוא: **נותן עליה מים עד שתכלה**. ותלך הלשלשת. אבל כבוס ממש לא, דהואיל וסתם כרים וכסתות רכים נינהו שייך בהו כבוס בעורות רכים. ומיהו שרייתן לא זהו כבוסן:

ג. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, מַגְבִּיהִין מִן הַשֻּׁלְחָן עֲצָמוֹת וּקְלִפִּין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, נוֹטֵל אֶת הַטַּבְלָה כֻּלָּהּ וּמְנַעֲרָהּ. מַעֲבִירִין מִלְּפָנֵי הַשֻּׁלְחָן פֵּרוּרִין פָּחוֹת מִכַּזַּיִת וְשֵׁעָר שֶׁל אֲפוּנִין וְשֵׁעָר שֶׁל עֲדָשִׁים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל בְּהֵמָה. סְפוֹג, אִם יֵשׁ לוֹ עוֹר בֵּית אֲחִיזָה, מְקַנְּחִין בּוֹ, וְאִם לָאו, אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ. (וְחֲכָמִים אוֹמְרִים) בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, נוֹטֵל בַּשַּׁבָּת, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה:

ברטנורה (ג) בית שמאי אומרים מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין. בגמרא קאמר שאין אנו סומכין על משנתנו כמות שהיא שנויה, אלא מוחלפת השיטה. שבית הלל אומרים מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין, ובית שמאי אומרים מסלק את הטבלא, שיש עליה תורת כלי, אבל לא יטלטל העצמות והקליפין בידים, דבית הלל כרבי שמעון ובית שמאי כרבי יהודה. ומיהו לא שרו בית הלל אלא בעצמות וקליפין דחזו למאכל בהמה אע"ג דלא חזו למאכל אדם, אבל אי לא חזו אף למאכל בהמה מודו בית הלל

דאסורים לטלטל, דבכהאי גוונא אפילו רבי שמעון מודה: מעבירין מעל השלחן פרורין פחות מכזית. אפילו פחות מכזית, וטעמא כדמפרש בסמוך שהן ראויין למאכל בהמה: **ושער של פולין**. שרביטים שהקטנית גדל בהן: **עור בית אחיזה**. בית אחיזה של עור שיאחזנו בו: **אין מקנחין בו**. שכשאוחזו נסחט בין אצבעותיו, והוי פסיק רישיה ולא ימות, דמודה ביה רבי שמעון: **בין כך ובין כך**. בין יש לו בית אחיזה בין אין לו בית אחיזה: **ניטל בשבת**. כשהוא נגוב: **ואינו מקבל טומאה**. דאינו לא כלי עץ ולא בגד ולא שק ולא מתכת:

גמרא שבת דף קמ"ב ע"ב

מָעוֹת שֶׁעַל הַכָּר וכו'. אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשׁוֹכֵחַ אֲבָל בְּמַנִּיחַ נַעֲשֶׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ אֲבָל לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ מְטַלְטְלוֹ וְעוֹדָן עָלָיו. אָמַר רִבִּי אוֹשַׁעְיָא שָׁכַח אַרְנָקִי בֶּחָצֵר מַנִּיחַ עָלֶיהָ כְּכָר אוֹ תִּינוֹק וּמְטַלְטְלָהּ. אָמַר רִבִּי יִצְחָק שָׁכַח לְבֵינָה בֶּחָצֵר מַנִּיחַ עָלֶיהָ כְּכָר אוֹ תִּינוֹק וּמְטַלְטְלָהּ. אָמַר רִבִּי יְהוּדָה בַּר שִׁילָא אָמַר רִבִּי אַסִּי פַּעַם אַחַת שָׁכְחוּ דְּסְקַיָּא מְלֵיאָה מָעוֹת בְּסַרְטְיָא וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רִבִּי יוֹחָנָן וְאָמַר לָהֶם הַנִּיחוּ עָלֶיהָ כְּכָר אוֹ תִּינוֹק וְטַלְטְלוּהָ. אָמַר מַר זוּטְרָא הִלְכְתָא כְּכָל הַנֵּי שְׁמַעְתְּתָא בְּשׁוֹכֵחַ. רַב אַשִׁי אָמַר אֲפִלּוּ שָׁכַח נַמֵּי לֹא. וְלֹא אָמְרוּ כְּכָר אוֹ תִּינוֹק אֶלָּא לְמֵת בִּלְבָד. אַבַּיֵּי מָנַח כַּפָּא אֲכִיפֵי. רָבָא מָנַח סַכִּינָא אֲבַר יוֹנָה וּמְטַלְטְלָהּ. אָמַר רַב יוֹסֵף כַּמָּה חֲרִיפָא שְׁמַעְתְּתָא דְּדַרְדְּקֵי אִימּוּר דְּאָמוּר רַבָּנָן בְּשׁוֹכֵחַ לְכַתְּחִלָּה מִי אָמוּר. אָמַר אַבַּיֵּי אִי לָאו דְּאָדָם חָשׁוּב אֲנָא כַּפָּא אֲכִיפֵי לָמָּה לִי הָא חָזוּ לְמִזְגָא עֲלַיְיהוּ אָמַר רָבָא אֲנָא אִי לָאו דְּאָדָם חָשׁוּב אֲנָא סַכִּינָא אֲבַר יוֹנָה לָמָּה לִי הָא חָזוּ לֵיהּ לְאוּמְצָא. טַעְמָא דְּחָזֵי לְאוּמְצָא הָא לֹא חָזֵי לְאוּמְצָא לֹא לְמֵימְרָא דְּרָבָא כְּרִבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ וְהָאָמַר רָבָא לְשַׁמְעֵיהּ טְוֵי לִי בַּר אַוּוְזָא וּשְׁדֵי מֵיעֵיהּ לְשׁוּנְרָא. הָתָם כֵּיוָן דְּמִסְרַח דַּעְתֵּיהּ עִילָּוֵיהּ מַאֲתְמוֹל. הָכִי נַמֵּי מִסְתַּבְרָא דְּרָבָא כְּרִבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ. דְּדָרֵשׁ רָבָא אִשָּׁה לֹא תִּכָּנֵס לְבֵית הָעֲצִים לְיטוֹל מֵהֶם אוּד. וְאוּד שֶׁנִּשְׁבַּר אָסוּר לְהַסִּיקוֹ בְּיוֹם טוֹב לְפִי שֶׁמַּסִּיקִין בְּכֵלִים וְאֵין מַסִּיקִין בִּשְׁבָרֵי כֵלִים. שְׁמַע מִינָּהּ:

רש"י **לא שנו**. דמנער: **נעשה**. הכר בסיס למעות ואף הכר אסור בטלטול: **לא שנו**. דמנערה ואינ' מטלטל' בעודו עליה: **אלא שצריך לגופו**. של כר לשכב עליו הלכך בניעור סגיא ושדי לי' באתרייהו: **אבל צריך למקומו**. של כר מטלטלה עם המעות למקום אחר: **דסקיא מלאה מעות**. גרסינן: **בסרטיא**. רשות הרבים: **הניח עליה ככר או תינוק**. דלישתרו לטלטלה אגבייהו תוך ארבע אמות וטלטלהו פחות פחות מארבע אמות במחיצ' של בני אדם כדאמר בעירובין: **בשוכח**. אבל במניח מדעת בערב שבת לא התירו לו לטלטל'

ע"י ככר או תינוק: **אלא למת**. משום כבוד הבריות כשמוטל בחמה: **אביי מנח כפא אכיפי**. מניח תרווד על העמודים לטלטלן אגב תרווד: **אבר יונה**. חי (בלא) מליח: **חריפא שמעתא דדרדקי**. סבורים הם שהם חריפים: **אימור דאמור רבנן**. בארנקי ודיסקיא מניח עליה ככר או תינוק בשכח' ובמקום התורפה ומשום הפסד ממון: **אמר אביי**. אנא שפיר מטלטלנא כיפי ואפילו בלא תרווד: **אי לאו דאדם חשוב אנא**. ואנא מחמיר על עצמי שלא ילמדו ממני להקל באיסורין: **כפא אכיפי ל"ל**. בלאו כפא נמי שרי לטלטלינהו דהא חזו למזגא עלייהו: לאומצא לאוכלו חי בשבת שיש בני אדם שדעתן יפה ואוכלים בשר חי וקרו לה אומצא: **הא לא חזי לאומצ' לא**. ואע"ג דחזי לשונרא דאמרי' מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים: **כר"י**. במסכת ביצה: **טוי לי בר אווזא**. ביום טוב: **ושדי מעיה לשונרא**. אלמא מטלטל להו משום שונרא ואף ע"ג דהאידנא לא חזי לאדם דלאו אורח ארע' למיכלא ביום טוב ומיהו אתמול לאדם הוו קיימי: **התם כיון דמסרח**. מעיי' אי מצנע לי' עד אורתא מאתמול דעתי' עלייהו לשונרא ובין השמשות נמי מוכן לבהמה הוא: **אוד**. פורגו"ן דסתם עצי' להסק' ניתנו ולא לטלטל כלי: **ואוד שנשבר**. ביום טוב: **בשברי כלים**. שנשברו היום דהו"ל נולד: **ש"מ**. דכר"י ס"ל דאית ליה מוקצה:

זוהר תשא דף קפ"ח ע"ב

פָּתַח רִבִּי יוֹסֵי וְאָמַר (ישעיה מ"א) הֵן יֵבוֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ כֹּל הַנֶּחֱרִים בָּךְ וְגוֹמֵר. זַמִּין קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד לְיִשְׂרָאֵל כָּל אִינּוּן טָבָאן דְּקָאמַר עַל יְדֵי נְבִיאֵי קְשׁוֹט וְיִשְׂרָאֵל סַבְּלוּ עֲלֵיהוֹן כַּמָּה בִישִׁין בְּגָלוּתֵיהוֹן. וְאִלְמָלֵא כָּל אִינּוּן טָבָאן דְּקָא מְחַכָּאן וְחָמָאן כְּתִיבִין בְּאוֹרַיְיתָא לָא הֲווֹ יָכְלִין לְמֵיקַם וּלְמִסְבַּל גָּלוּתָא אֲבָל אַזְלִין לְבֵי מִדְרָשׁוֹת פַּתְחִין סִפְרִין וְחָמָאן כָּל אִינּוּן טָבָאן דְּקָא מְחַכָּן וְחָמָאן כְּתִיבִין בְּאוֹרַיְיתָא דְּאַבְטַח לוֹן קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלַיְיהוּ וּמִתְנַחֲמִין בְּגָלוּתְהוֹן. וּשְׁאַר עַמָּן מְחָרְפִין וּמְגַדְּפִין לוֹן וְאָמְרֵי אֵן הוּא אֱלָהֲכוֹן אֵן אִינּוּן טָבָאן דְּאָתוּן אַמְרִין דִּזְמִינִין לְכוֹן וְכִי כָל עַמִּין דְּעָלְמָא יְכִסְפּוּן מִנַּייכוּ הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שם ס"ו) שִׁמְעוּ דְבַר יְיָ הַחֲרֵדִים אֶל דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שׂוֹנְאֵיכֶם וְגוֹמֵר. מַאי הַחֲרֵדִים אֶל דְּבָרוֹ. אִינּוּן דְּסַבְלוּ כַּמָּה בִישִׁין כַּמָּה שְׁמוּעוֹת שַׁמְעֵי אִלֵּין עַל אִלֵּין אִלֵּין עַל אִלֵּין בָּתַר אִלֵּין וְחָרִידוּ עֲלֵיהוֹן כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (ירמיה ל') כִּי וְגוֹמֵר קוֹל חָרָדָה שָׁמָעְנוּ פַּחַד וְאֵין שָׁלוֹם וְגוֹמֵר. אִינּוּן חֲרֵדִים תָּדִיר אֶל דְּבָרוֹ כַּד אִתְעֲבִיד דִּינָא. אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שׂוֹנְאֵיכֶם אִלֵּין אִינּוּן אֲחוּכוֹן בְּנֵי עֵשָׂו. מְנַדֵּיכֶם כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (איכה ד') סוּרוּ טָמֵא קָרְאוּ לָמוֹ. דְּלֵית עַמָּא דְּקָא מְבָזִין לוֹן בְּאַנְפֵּי וּמְרַקְּקִין בְּאַנְפַּיְיהוּ לְיִשְׂרָאֵל כִּבְנֵי אֱדוֹם וְאָמְרֵי דְּכֻלְּהוּ מִסְאֲבִין כַּנִּדָּה וְדָא אִיהוּ מְנַדֵּיכֶם. לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְיָ אֲנָן דְּאָמְרִין בְּנוֹי דְּאַל חַי. דִּי בַן יִתְיְקַר שְׁמֵיהּ. אֲנָן שַׁלְטָנִין עַל עַלְמָא בְּגִין הַהוּא דְּאִקְרֵי גָּדוֹל. (בראשית כ"ז) עֲשָׂו בְּנוֹ הַגָּדוֹל. וּבְשָׁמָא דָּא אִקְרֵי קֻדְשָׁא

בָּרִיךְ הוּא גָּדוֹל (תהלים קמ"ה) גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד. אֲנָן בְּנֵי הַגָּדוֹל וְאִיהוּ גָּדוֹל וַדַּאי לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְיָ אֲבָל אָתוּן זְעִירִין מִכֹּלָּא יַעֲקֹב בְּנָהּ הַקָּטָן כְּתִיב אָן הוּא אֱלָהֲכוֹן אָן הוּא אִינוּן טָבָאן דְּיִכְסְפוּן כָּל עַמְמַיָּא מֵחֲדָוָה דִּילְכוֹן, מָאן יִתֵּן וְנִרְאֶה בְּשִׂמְחַתְכֶם כְּמָה דְאָתוּן אַמְרִין וְהֵם יֵבוֹשׁוּ (רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֵר וְהֵם יֵבוֹשׁוּ) כְּמָאן דְּתָלֵי קִלְלָתָא בְאַחֲרָא בְּגִין דְּאָתוּן אַמְרִין דְּכְדֵין יְבוֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ וּבְגִין דְּא רוּחַ קוּדְשָׁא הֲוָה אָמַר מִלָּה הָכִי וְעַל דָּא הֵן יֵבוֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ כֹּל הַנֶּחֱרִים בָּךְ. מָאי כָּל הַנֶּחֱרִים בָּךְ דְּאִתְקְפוּ נְחִירֵהוֹן בְּרוּגְזָא עֲלָךְ בְּגָלוּתָא דָּא. בְּהַהוּא זִמְנָא יֵבוֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ מִכָּל טָבִין דִּיחֲמוּן לְהוֹן לְיִשְׂרָאֵל:

תרגום הזוהר פְּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, הֵן יֵבוֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ כָּל הַנֶּחֱרִים בָּךְ וְגוֹ'. עִתִּיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לְיִשְׂרָאֵל כָּל הַטּוֹב הַזֶּה שֶׁאָמַר עַל יְדֵי נְבִיאֵי הָאֱמֶת, וְיִשְׂרָאֵל סָבְלוּ עֲלֵיהֶם הַרְבֵּה רָע בַּגָּלוּת. וְלוּלֵא כָּל הַטּוֹב הַזֶּה שֶׁמְּחַכִּים וְרוֹאִים כָּתוּב בַּתּוֹרָה, לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲמֹד וְלִסְבֹּל הַגָּלוּת. אֲבָל הוֹלְכִים לְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת פּוֹתְחִים סְפָרִים וְרוֹאִים כָּל הַטּוֹב הַזֶּה הַמְּקוּוֶה, וְרוֹאִים כָּתוּב בַּתּוֹרָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִבְטִיחַ לָהֶם, וְהֵם מִתְנַחֲמִים בַּגָּלוּת. וּשְׁאָר הָעַמִּים מְחָרְפִים וּמְגַדְּפִים אוֹתָם, וְאָמַר אַיֵּה הוּא אֱלֹקֵיכֶם, אַיֵּה הוּא הַטּוֹב שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים שֶׁעֲתִיד לְהָיוֹת לָכֶם, וְכִי כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם יֵבשׁוּ מִכֶּם. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר שִׁמְעוּ דְּבַר ה' הַחֲרֵדִים אֶל דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שׂוֹנְאֵיכֶם וְגוֹ'. מַהוּ הַחֲרֵדִים אֶל דְּבָרוֹ. אֵלּוּ הֵם שֶׁסִּבְלוּ הַרְבֵּה רָעוֹת, כַּמָּה שְׁמוּעוֹת רָעוֹת אֵלּוּ עַל אֵלּוּ וְאֵלּוּ אַחַר אֵלּוּ שָׁמְעוּ וְחָרְדוּ עֲלֵיהֶם. כְּדִכְתִיב כִּי וְגוֹ' קוֹל חֲרָדָה שָׁמַעְנוּ פַּחַד וְאֵין שָׁלוֹם וְגוֹ'. אֵלּוּ חֲרֵדִים תָּמִיד עַל דְּבָרוֹ כְּשֶׁיֵּשׁ דִּין. אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שׂוֹנְאֵיכֶם, אֵלּוּ הֵם אֲחֵיכֶם בְּנֵי עֵשָׂו. מְנַדֵּיכֶם, כְּדִכְתִיב, סוּרוּ טָמֵא קָרְאוּ לָמוֹ. שֶׁאֵין עָם, שֶׁיִּבְּזוּ בִּפְנֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְיִרְקְקוּ בִּפְנֵיהֶם, כִּבְנֵי אֱדוֹם. וְאוֹמְרִים עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁכֻּלָּם טְמֵאִים כַּנִּדָּה, וְזֶהוּ מְנַדֵּיכֶם. לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד ה', שֶׁאוֹמְרִים, אָנוּ בְּנֵי אֵל חָי, וּבָנוּ יִתְכַּבֵּד שְׁמוֹ, אָנוּ שׁוֹלְטִים עַל הָעוֹלָם, מִשּׁוּם אוֹתוֹ הַנִּקְרָא גָּדוֹל, שֶׁכָּתוּב, עֲשׂוּ בְּנוֹ הַגָּדוֹל. וּבְשֵׁם זֶה גָּדוֹל נִקְרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב, גָּדוֹל ה' וּמְהוּלָל מְאֹד. אָנוּ בְּנוֹ הַגָּדוֹל, וְהוּא גָּדוֹל, וַדַּאי עָלֵינוּ נֶאֱמַר, לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד ה'. וְאוֹמְרִים לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל אַתֶּם קְטַנִּים מִכֹּל, שֶׁכָּתוּב, יַעֲקֹב בְּנָהּ הַקָּטָן, אַיֵּה הוּא אֱלֹקֵיכֶם, אַיֵּה הוּא הַטּוֹב, שֶׁכָּל הָעַמִּים יֵבשׁוּ מִשִּׂמְחָה שֶׁלָּכֶם, מִי יִתֵּן וְנִרְאֶה בְּשִׂמְחַתְכֶם כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים. וְהֵם יֵבוֹשׁוּ, הָיוּ צְרִיכִים לוֹמַר, וְאַתֶּם תֵּבוֹשׁוּ, אֶלָּא כְּמִי שֶׁתּוֹלֶה קִלְלָתוֹ בַּאֲחֵרִים, כִּי הֵם אָמְרוּ, שֶׁאָז יֵבשׁוּ וְיִכָּלְמוּ יִשְׂרָאֵל. אֶלָּא שֶׁאָמְרוּ וְהֵם יֵבוֹשׁוּ, כְּמִי שֶׁתּוֹלֶה קִלְלָתוֹ בַּאֲחֵרִים. וּמְשׁוּם זֶה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הָיָה אוֹמֵר מִלָּה זוֹ כָּךְ, אֲשֶׁר בֶּאֱמֶת הֵם יֵבשׁוּ, וְעַל זֶה, נֶאֱמַר, הֵן יֵבוֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ כָּל הַנֶּחֱרִים בָּךְ. מַהוּ כָּל הַנֶּחֱרִים בָּךְ. הַיְנוּ שֶׁהִתְקִיפוּ נְחִירֵי אַפָּם בְּכַעַס עָלֶיךָ, בַּגָּלוּת הַזֶּה. כִּי בַּזְּמַן הַהוּא, לֶעָתִיד, יֵבוֹשׁוּ וְיִכָּלְמוּ מִכָּל הַטּוֹב שֶׁיִּרְאוּ בְּיִשְׂרָאֵל.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ד'

א. נָשִׁים וַעֲבָדִים וּקְטַנִּים פְּטוּרִים מִקְּרִיאַת שְׁמַע. וּמְלַמְּדִין אֶת הַקְּטַנִּים לִקְרוֹתָהּ בְּעוֹנָתָהּ וּמְבָרְכִין לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ כְּדֵי לְחַנְּכָן בְּמִצְוֹת. מִי שֶׁהָיָה לִבּוֹ טָרוּד וְנָחְפַּז לְדָבָר מִצְוָה פָּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת וּמִקְּרִיאַת שְׁמַע. לְפִיכָךְ חָתָן שֶׁנָּשָׂא בְּתוּלָה פָּטוּר מִקְּרִיאַת שְׁמַע עַד שֶׁיָּבֹא עָלֶיהָ לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ פְּנוּיָה שֶׁמָּא לֹא יִמְצָא בְּתוּלִים וְאִם שָׁהָה עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְלֹא בָעַל חַיָּיב לִקְרוֹת מִמּוֹצָאֵי שַׁבָּת וְאֵילָךְ שֶׁהֲרֵי נִתְקָרְרָה דַּעְתּוֹ וְלִבּוֹ גַס בָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָעַל:

ב. אֲבָל הַנּוֹשֵׂא אֶת הַבְּעוּלָה אַף עַל פִּי שֶׁעוֹסֵק בְּמִצְוָה חַיָּיב לִקְרוֹת הוֹאִיל וְאֵין לוֹ דָּבָר שֶׁמְּשַׁבֵּשׁ דַּעְתּוֹ וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

הַקִּנְאָה הִיא גְּרָמָא לְבֹא לִידֵי שִׂנְאָה וְגַם הִיא יוֹתֵר קָשָׁה כִּי מוֹרֵד עַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָמָּה הִשְׁפִּיעַ טוֹבָה לַחֲבֵירוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הַקִּנְאָה וְהַתַּאֲוָה וְהַכָּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם. צֵא וּלְמַד כִּי כָּל הָרִאשׁוֹנִים לֹא נֶעֱנְשׁוּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל הַקִּנְאָה כִּי הִנֵּה קַיִן הַמְדַבֵּר פֶּה אֶל פֶּה עִם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ נִטְרַד מִן הָעוֹלָם הוּא וְזַרְעַיּוֹתָיו עַל שֶׁקִּנֵּא לְתִאוּמָתוֹ שֶׁל הֶבֶל וְעַל יְדֵי כֵן עָבַר כָּל אוֹתָן הָעֲבֵירוֹת. וַעֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים לֹא גָלוּ לְמִצְרַיִם אֶלָּא בְּעָוֹן וַיְקַנְאוּ בוֹ אֶחָיו וְסוֹף סוֹף נֶעֱנְשׁוּ בַּעֲשָׂרָה הֲרוּגֵי מַלְכוּת. וְיֶרְבָּעָם שֶׁכָּל חֲכְמֵי דוֹרוֹ לְפָנָיו כְּעִשְׂבֵי הַשָּׂדֶה נִטְרַד מִן הָעוֹלָם בְּקִנְאָתוֹ מִמַּלְכֵי בֵּית דָּוִד. גַּם שָׁאוּל בְּחִיר ה' כְּבֶן שָׁנָה שֶׁלֹּא טָעַם טַעַם חֵטְא וְלֹא הָיָה בְּמַלְכוּתוֹ שׁוּם דּוֹפִי כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. נִטְרַד מִמַּלְכוּתוֹ וְנֶהֱרַג הוּא וּשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו וְנֶהֱרַג נוֹב עִיר הַכֹּהֲנִים וְגָלוּ יִשְׂרָאֵל בְּיַד פְּלִשְׁתִּים וְנֶחֱרַב מִשְׁכַּן שִׁילֹה וְהַכֹּל עַל שֶׁקִּנֵּא לְדָוִד בְּעָנְיַן גָּלְיַת סָרָה מֵעָלָיו רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ וְנָחָה עָלָיו רוּחַ עִוְעִים. ה' יַצִּילֵנוּ מִכָּל מִדּוֹת רָעוֹת וְיִזַּכֵּנוּ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ תָּדִיר כֵּן יְהִי רָצוֹן:

כי תשא יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֵ דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(כא) וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמֻתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חָק עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ לְדֹרֹתָם: וַיְקַדְּשׁוּן יְדֵיהוֹן וְרַגְלֵיהוֹן וְלָא יְמוּתוּן וּתְהֵי לְהוֹן קְיָם עָלַם לֵהּ וְלִבְנוֹהִי לְדָרֵיהוֹן:

רש"י ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רחוץ ידים ורגלים, שממיתה הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל:

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (כג) וְאַתָּה קַח לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמָן בֶּשֶׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם וּקְנֵה בֹשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם: וְאַתְּ סַב לָךְ בּוּסְמִין רֵישָׁא מֵירָא דַכְיָא מַתְקַל חֲמֵשׁ מְאָה וְקִנְמָן בֶּשֶׂם פַּלְגוּתֵהּ מַתְקַל מָאתָן וְחַמְשִׁין וּקְנֵה בוּסְמָא מַתְקַל מָאתָן וְחַמְשִׁין:

רש"י בשמים ראש. חשובים: וקנמן בשם. לפי שהקנמון קליפת עץ הוא, יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם, ויש שאינו אלא כעץ, לכך הצרך לומר קנמן בשם, מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הבאתו תהא חמשים ומאתים, נמצא כלו חמש מאות, כמו שיעור מר דרור, אם כן, למה נאמר בו חצאין, גזרת הכתוב היא להביאו לחצאין, להרבות בו שתי הכרעות, שאין שוקלין עין בעין, וכך שנויה בכרתות (דף ה א) : וקנה בשם. קנה של בשם לפי שיש קנים שאינן של בשם, הצרך לומר בשם: חמשים ומאתים. סך משקל כלו:

(כד) וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זַיִת הִין: וּקְצִיעָתָא מַתְקַל חֲמֵשׁ מְאָה בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא וּמְשַׁח זֵיתָא מְלֵא הִינָא:

רש"י וקדה. שם שרש עשב, ובלשון חכמים קציעה: הין. שנים עשר לוגין, ונחלקו בו חכמי ישראל רבי מאיר אומר בו שלקו את העקרין. אמר לו רבי יהודה והלא לסוך את העקרין אינו ספק, אלא שראום במים, שלא יבלעו את השמן, ואחר כך הציף עליהם השמן עד שקלט הריח וקפחו לשמן מעל העקרין:

(כה) וְעָשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ רֹקַח מִרְקַחַת מַעֲשֵׂה רֹקֵחַ שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה: וְתַעְבֵּד יָתֵהּ מְשַׁח רְבוּת קוּדְשָׁא בּוֹסֶם מְבַסָּם עוֹבַד בּוּסְמָנוּ מְשַׁח רְבוּת קוּדְשָׁא יְהֵא:

רש"י רקח מרקחת. רקח שם דבר הוא, והטעם מוכיח שהוא למעלה, והרי הוא כמו רקח, רגע, ואינו כמו (ישעיה נא טו) רגע הים, וכמו (ישעיה ו מב ה) רקע הארץ, שהטעם למטה, וכל דבר המעורב בחברו, עד שזה קופח מזה או ריח או טעם קרוי מרקחת: רקח מרקחת. רקח העשוי על ידי אמנות ותערובות: מעשה רוקח. שם האמן בדבר:

נביאים - מלכים א - פרק יח

(ל) וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לְכָל הָעָם גְּשׁוּ אֵלַי וַיִּגְּשׁוּ כָל הָעָם אֵלָיו וַיְרַפֵּא אֶת מִזְבַּח יְהוָה הֶהָרוּס:
וַאֲמַר אֵלִיָּהוּ לְכָל עַמָּא אִתְקָרִיבוּ לְוָתִי וְקָרִיבוּ כָּל עַמָּא לְוָתֵיהּ וּבָנָא יָת מַדְבְּחָא דַיְיָ דַּהֲוָה מְפַגַּר:

רש"י **וירפא את מזבח ה' ההרוס** . בנה מזבח , והזכיר לישראל להיות מזבח ה' עולה על לבם ושגור בפיהם , שהיה הרוס ונפגר ובטל שמו והזכרתו מפי כל עשרת השבטים , כך שמעתי פשוטו . ומדרשו שמעתי , ששאול בנה מזבח בהר הכרמל , וזהו שאמר (שמואל

א טו יב) : בא שאול הכרמלה והנה מציב לו יד , ולהלן (בראשית לג כ) הוא אומר : ויצב שם מזבח , ומלכי ישראל הרסו כל המזבחות והבמות שבארצם שנעשה לשם שמים , ובנה אליהו מזבח זה של שאול , שהיה הרוס :

(לא) וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים כְּמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ: וְנָסִיב אֵלִיָּהוּ תַּרְתָּא עֲסַרֵי אֲבָנַיָּא לְמִנְיַן שִׁבְטֵי בְנֵי יַעֲקֹב דִּי הֲוָה פִּתְגָמָא דַּיְיָ עִימֵּיהּ לְמֵימַר יִשְׂרָאֵל יְהֵי שְׁמָךְ:

רש"י **אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך** . למה נאמר כאן , לפי שביום שנגלתה שכינה על יעקב בבית אל וקראו ישראל , בו ביום אמר לו : גוי וקהל גוים יהיה ממך , עתידין בניך להקהל כשאר עמים , ולבנות מזבח להקטיר עליו בשעת איסור הבמות , ואני מתרצה בדבר , בבראשית רבה (פב ה) :

(לב) וַיִּבְנֶה אֶת הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תְּעָלָה כְּבֵית סָאתַיִם זֶרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ: וּבָנָא יָת אֲבָנַיָּא מַדְבְּחָא בִּשְׁמָא דַּיְיָ וַעֲבַד מַזֵּיקָתָא כְּבֵית סָאתָא זַרְעָא סְחוֹר סְחוֹר לְמַדְבְּחָא:

רש"י **תעלה** . פושאד"ו בלעז : **כבית סאתים** . רחבו בית סאתים , מאה על חמשים , כחצר המשכן :

(לג) וַיַּעֲרֹךְ אֶת הָעֵצִים וַיְנַתַּח אֶת הַפָּר וַיָּשֶׂם עַל הָעֵצִים: וְסַדַּר יָת אָעַיָּא וְהֲדִים יָת תּוֹרָא וְשַׁוִּי עַל אָעַיָּא: (לד) וַיֹּאמֶר מִלְאוּ אַרְבָּעָה כַדִּים מַיִם וְיִצְקוּ עַל הָעֹלָה וְעַל הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנוּ וַיִּשְׁנוּ וַיֹּאמֶר שַׁלֵּשׁוּ וַיְשַׁלֵּשׁוּ: וַאֲמַר מַלּוּ אַרְבַּע כַּדִּין מַיָּא וַאֲרִיקוּ עַל עֲלָתָא וְעַל אָעַיָּא וַאֲמַר תְּנוּ וּתְנוּ וַאֲמַר תְּלִיתוּ וְתָלִיתוּ:

רש"י **כדים מים** . להגדיל את הנס : **ויצקו** . אלישע (יצק) על ידיו , ונעשו אצבעותיו כמעיינות ונתמלאה התעלה , הוא שנאמר (מלכים ב ג יא) : פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו , ונעשה נס במים על ידיו , ראוי הוא שיעשה הנס במים על ידיו (אליהו רבה פרק יז) :

כתובים - משלי - פרק יט

(ו) רַבִּים יְחַלּוּ פְּנֵי נָדִיב וְכָל הֵרֵעַ לְאִישׁ מַתָּן: סַגִּיעֵי דְמִשַּׁמְשִׁין קֳדָם רַבָּא וְדִלְבִישִׁין יָהֵיב מוּהַבְתָּא:

רש"י **רבים יחלו פני נדיב וכל הרע לאיש מתן** . הכל נעשים רעים : **לאיש מתן** . יש לפותרו בנותני צדקה ויש לפותרו במרביצי תורה :

(ז) כָּל אֶחֵי רָשׁ שְׂנֵאֻהוּ אַף כִּי מְרֵעֵהוּ רָחֲקוּ מִמֶּנּוּ מְרַדֵּף אֲמָרִים (לא) לוֹ הֵמָּה: כֻּלְהוֹן רְחָמוֹי דְמִסְכְּנָא סָנְיָן לֵיהּ וְאַף חַבְרוֹי רְחָקִין מִנֵּיהּ אִיכָּא דְטָרֵךְ בְּמִלּוֹי לָא שְׁרִיר:

רש"י **כל אחי רש** . קרוביו : **אף כי מרעהו רחקו** . וכל שכן מרעיו ושושביניו ואוהביו : **מרדף אמרים** . לא המה . אומר פלוני ופלוני קרובי ופלוני ופלוני מרעי והכל דברי הבל ,

ויש לפותרו במי שהוא רש בתורה ובמעשים טובים : **מרדף אמרים** . לא המה . מחזר להורות הלכ' ולאו בידו , והמדרש פותרו ביוסף שהיה מוציא על אחיו דבה ואמר לאביו שהן חשודין על אבר מן החי לכך שנאוהו ונקרא רש לפי שהיה מוציא דבת שקר עליהם . ומחזר אחר אמרים לא המה . לו קרינן ומרדף אמרים להנאתו ולענין יוסף לו המה , כי עליו חזרו דבתו הוא היה אומר שהיו אוכלים אבר מן החי והכתוב מעיד עליהם אפילו בשעת הקלקלה היו שוחטין שעיר עזים שנאמר וישחטו שעיר עזים (שם לו) הוא אמר שהיו מזלזלין בבני השפחות לכך לעבד נמכר יוסף , הוא אמר שהיו נותנים עיניהם בבנות הארץ אמר הקב"ה חייך שאני מגרה בך את הדוב לכך ותשא אשת אדוניו וגו' (שם לט) (בב"ר) :

(ח) קֹנֶה לֵב אֹהֵב נַפְשׁוֹ שֹׁמֵר תְּבוּנָה לִמְצֹא טוֹב: קְנֵי לִבָּא טָבָא רָחֵם נַפְשֵׁיהּ נָטַר בְּיוּנָה מַשְׁפַּח טָבְתָא: (ט) עֵד שְׁקָרִים לֹא יִנָּקֶה וְיָפִיחַ כְּזָבִים יֹאבֵד: סָהֲדָא דְשַׁקְרָא לָא נְזָדְכָא וּדְמַוְעִי כַדְבוּתָא נֵאבַד: (י) לֹא נָאוֶה לִכְסִיל תַּעֲנוּג אַף כִּי לְעֶבֶד מְשֹׁל בְּשָׂרִים: לָא יָאֵי לְסַכְלָא פְּנוּקָא אַף לָא לְעַבְדָא דְנַשְׁתְּלַט בְּרַבְרְבָנִין:

רש"י **לא נאוה לכסיל תענוג אף כי לעבד** . ק"ו הוא שאין נאה שעבד ימשול בנדיבים :

משנה כתובות פרק ה

א. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם וְאַלְמָנָה מָנֶה, אִם רָצָה לְהוֹסִיף אֲפִלּוּ מֵאָה מָנֶה, יוֹסִיף. נִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה בֵּין מִן הָאֵרוּסִין בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין, גּוֹבָה אֶת הַכֹּל. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, מִן הַנִּשּׂוּאִין, גּוֹבָה אֶת הַכֹּל. מִן הָאֵרוּסִין, בְּתוּלָה גּוֹבָה מָאתַיִם וְאַלְמָנָה מָנֶה, שֶׁלֹּא כָתַב לָהּ אֶלָּא עַל מְנָת לְכָנְסָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם רָצָה כּוֹתֵב לִבְתוּלָה שְׂטָר שֶׁל מָאתַיִם וְהִיא כוֹתֶבֶת הִתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ מָנֶה, וּלְאַלְמָנָה מָנֶה וְהִיא כוֹתֶבֶת הִתְקַבַּלְתִּי מִמְּךָ חֲמִשִּׁים זוּז. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּל הַפּוֹחֶת לִבְתוּלָה מִמָּאתַיִם וּלְאַלְמָנָה מִמָּנֶה, הֲרֵי זוֹ בְּעֵילַת זְנוּת:

ברטנורה (א) **אף על פי**. אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף. ולא אמרינן שאינו רשאי כדי שלא לבייש את מי שאין לו: **שלא כתב לה**. תוספת מדעתו, אלא על מנת לכונסה: **והיא כותבת**. אע"פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת שנתקבלה: **ר' מאיר אומר כו'**. והלכה כר"מ בגזירותיו:

ב. נוֹתְנִין לִבְתוּלָה שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מִשֶּׁתִּבָּעֵהּ הַבַּעַל לְפָרְנֵס אֶת עַצְמָהּ. וּכְשֵׁם שֶׁנּוֹתְנִין לָאִשָּׁה, כָּךְ נוֹתְנִין לְאִישׁ לְפָרְנֵס אֶת עַצְמוֹ. וּלְאַלְמָנָה שְׁלֹשִׁים יוֹם. הַגִּיעַ זְמַן וְלֹא נִשְּׂאוּ, אוֹכֶלֶת מִשֶּׁלּוֹ וְאוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, נוֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מֻחֱצָה חֻלִּין וּמֻחֱצָה תְּרוּמָה:

ברטנורה (ב) **נותנין לבתולה**. זמן לכנסה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקידשה להזהירה על עסקי חופה להכין תכשיטיה: **לפרנס עצמה**. בתכשיטיה י"ב חודש, דכתיב (בראשית כ"ד) תשב הנערה אתנו ימים, ומאי ימים, שנה, דכתיב (ויקרא כ"ד) ימים תהיה גאולתו: **לפרנס עצמו**. בצרכי סעודה וחופה: **ולאלמנה שלשים יום**. שאינה טורחת כ"כ בתכשיטיה שכבר יש בידה: **ולא נשאו**. שהבעלים מעכבים. ואיידי דתנא רישא בדידהי תנא סיפא נמי בדידהי: **ואוכלת בתרומה**. ואם כהן הוא והיא ישראלית שמשעה שקידשה אוכלת בתרומה מן התורה, דכתיב (שם כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, והאי קנין כספו הוא, אלא דרבנן גזור על בת ישראל המאורסת לכהן שלא תאכל בתרומה גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותיה, וכשהגיע הזמן ולא נישאת שאוכלת משלו אינה אוכלת בבית אביה אלא בעלה כהן מייחד לה מקום ומאכילה שם וליכא למגזר תו שמא תשקה מכוס של תרומה לאחיה ולאחיותיה: **נותנים לה הכל תרומה**. אם ירצה. וכשיגיעו ימי טומאתה תמכרנה ותקח חולין: **ר' עקיבא אומר מחצה חולין**. לאכול בימי טומאתה:

ג. הַיָּבָם אֵינוֹ מַאֲכִיל בַּתְּרוּמָה. עָשְׂתָה שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּפְנֵי הַבַּעַל וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּפְנֵי הַיָּבָם, וַאֲפִלּוּ כֻּלָּן בִּפְנֵי הַבַּעַל, חֲסֵר יוֹם אֶחָד בִּפְנֵי הַיָּבָם, אוֹ כֻּלָּן בִּפְנֵי הַיָּבָם, חֲסֵר יוֹם אֶחָד בִּפְנֵי הַבַּעַל, אֵינָהּ אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה. זוֹ מִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה. בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ, אֵין הָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת בַּתְּרוּמָה, עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה:

ברטנורה (ג) **היבם אינו מאכיל בתרומה**. בעודה שומרת יבם, דכתיב (ויקרא כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, והאי קנין אחיו הוא: **עשתה ששה חדשים בפני הבעל**. מהנך י"ב חודש הקבועים לה משתבעה הבעל: או אפילו כולן בפני הבעל ואחד בפני היבם. אף על גב דרובא בפני הבעל, סוף סוף לא נתחייב במזונותיה בחייו. והוא הדין נמי אם נתחייב בחייו לא אכלה משמת, דקנין כספו פקע, אלא דאי כולם בפני הבעל הוא אכלה מיהא בחייו: **או כולן בפני היבם**. ואצ"ל אם היו כולן בפני היבם: **זו משנה ראשונה**. דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה: **אין האשה אוכלת**. דחיישינן שמא ימצא בה מום ונמצאת זרה למפרע שהיה מקחו מקח טעות. ולמשנה ראשונה שמא ימצא בה מום לא חיישינן, וליכא למיחש נמי שמא תשקה לאחיה ולאחיותיה דהא מייחד לה דוכתא, הילכך שרי לה לאכול בתרומה משהגיע זמן:

ד. הַמַּקְדִּישׁ מַעֲשֵׂי יְדֵי אִשְׁתּוֹ, הֲרֵי זוֹ עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת. הַמּוֹתָר, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, הֶקְדֵּשׁ. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר אוֹמֵר, חֻלִּין:

ברטנורה (ד) **הרי זו עושה ואוכלת**. שתקנו מזונות תחת מעשה ידיה, לפיכך עושה ואוכלת לדברי הכל: **המותר**. הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה יותר על הראוי למזונותיה, ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן: **ר' מאיר אומר הקדש**. דסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ואין כן הלכה, אלא הלכה כר' יוחנן בן הסנדלר דאמר חולין, שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

ה. אֵלּוּ מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ, טוֹחֶנֶת, וְאוֹפָה, וּמְכַבֶּסֶת, מְבַשֶּׁלֶת, וּמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ, מַצַּעַת (לוֹ) הַמִּטָּה, וְעוֹשָׂה בַצֶּמֶר. הִכְנִיסָה לוֹ שִׁפְחָה אַחַת, לֹא טוֹחֶנֶת וְלֹא אוֹפָה וְלֹא מְכַבֶּסֶת. שְׁתַּיִם, אֵינָהּ מְבַשֶּׁלֶת וְאֵינָהּ מְנִיקָה אֶת בְּנָהּ. שָׁלֹשׁ, אֵינָהּ מַצַּעַת (לוֹ) הַמִּטָּה וְאֵינָהּ עוֹשָׂה בַצֶּמֶר. אַרְבַּע, יוֹשֶׁבֶת בַּקַּתֶדְרָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֲפִלּוּ הִכְנִיסָה לוֹ מֵאָה שְׁפָחוֹת, כּוֹפָהּ לַעֲשׂוֹת בַּצֶּמֶר, שֶׁהַבַּטָּלָה מְבִיאָה לִידֵי זִמָּה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אַף הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּתָהּ, שֶׁהַבַּטָּלָה מְבִיאָה לִידֵי שִׁעְמוּם:

ברטנורה (ה) **טוחנת**. ברחים של יד שהם קטנים. ואם רחים גדולים הם, מכינה כל צרכי הטחינה, כגון נותנתו באפרכסת וקולטת הקמח: **הכניסה לו שפחה אחת**. מעות או נכסים כדי לקנות בהם שפחה אחת: **יושבת בקתדרא**. על כסא מנוחה ואינה הולכת בשליחותו לכאן ולכאן ואעפ"כ מוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ורוחצת לו פניו ידיו ורגליו שמלאכות אלו אין משתמשים בהם באשה אלא באשתו בלבד: **שעמום**. בהלה. תרגום ובתמהון לבב (דברים כ"ח) ובשעמימות לבא. ופלוגתייהו דר' אליעזר ורבן שמעון בן גמליאל הוי באשה שאינה בטלה אלא משחקת במיני הצחוק דלידי זמה איכא, לידי שעמום ליכא, שאין שעמום אלא ביושב ותוהה ובטל לגמרי. והלכה כר' אליעזר:

ו. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים, שַׁבָּת אֶחָת. הַתַּלְמִידִים יוֹצְאִין לְתַלְמוּד תּוֹרָה שֶׁלֹּא בִרְשׁוּת, שְׁלֹשִׁים יוֹם. הַפּוֹעֲלִים, שַׁבָּת אֶחָת. הָעוֹנָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, הַטַּיָּלִין, בְּכָל יוֹם. הַפּוֹעֲלִים, שְׁתַּיִם בַּשַּׁבָּת. הַחַמָּרִים, אַחַת בַּשַּׁבָּת. הַגַּמָּלִים, אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. הַסַּפָּנִים, אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

ברטנורה (ו) **המדיר את אשתו מתשמיש המטה**. כגון שאמר יאסר הנאת תשמישך עלי. אבל הנאת תשמישי אסור עליך, לא מתסרא, דהא משועבד לה, דכתיב (שמות כ"א) ועונתה לא יגרע: **ב"ש אומרים שתי שבתות**. אם הדירה שתי שבתות תמתין, שכן מצינו ביולדת נקבה שטמאה שבועים: **וב"ה אומרים שבת אחת**. שכן מצינו בנדה שטמאה שבעה. וגמרינן מידי דשכיח, הכעס שכועס אדם על אשתו ומדירה דהוא מידי דשכיח,

מנדה שהוא מידי דשכיח. לאפוקי לידה דלא שכיח כולי האי. וב"ש סברי גמרינן מידי דהוא גרם לה, נדר האיש שהוא גורם לה לשהות, מלידה שעל ידו באה לה. לאפוקי נדה דממילא קאתי לה. ויותר על שבת אחת לבית הלל או שתי שבתות לבית שמאי יוציא ויתן כתובה, ואפילו היה גמל שעונתו לשלשים יום או ספן שעונתו לששה חדשים: **תלמידים וכו' שלשים יום**. ומתניתין ר' אליעזר היא. ופליגי רבנן עליה ואומרים אפילו שתים ושלש שנים, והלכה כחכמים: **הטיילים**. שאין להם מלאכה ולא סחורה: **החמרים**. שיוצאים לכפרים להביא תבואה: **הגמלים**. מביאין חבילות על הגמלים ממקום רחוק: **הספנים**. המפרשים לים הגדול. ומי שהיה בתחלתו בעל אומנות שעונתו קרובה ובקש ליעשות בעל אומנות שעונתו רחוקה אשתו מעכבת עליו, חוץ מתלמוד תורה, שאין האשה יכולה לעכב על בעלה שהיה טייל או פועל שלא ייעשה תלמיד חכם:

ז. הַמּוֹרֶדֶת עַל בַּעֲלָהּ, פּוֹחֶתִין לָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ שִׁבְעָה דִינָרִין בַּשַּׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שִׁבְעָה טַרְפְּעִיקִין. עַד מָתַי הִוא פּוֹחֶת, עַד כְּנֶגֶד כְּתֻבָּתָהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, לְעוֹלָם הִוא פּוֹחֶת וְהוֹלֵךְ, שֶׁמָּא תִּפּוֹל לָהּ יְרֻשָּׁה מִמָּקוֹם אַחֵר, גּוֹבֶה הֵימֶנָּה. וְכֵן הַמּוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ, מוֹסִיפִין לָהּ עַל כְּתֻבָּתָהּ שִׁלְשָׁה דִינָרִין בַּשַּׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שִׁלְשָׁה טַרְפְּעִיקִין:

ברטנורה (ז) **המורדת**. מתשמיש. אבל ממלאכה כופין אותה לעשות מלאכה ולא דיינינן לה כמורדת: **טרפעיקין**. כל טרפעיק הוא משקל ארבעים ושמונה שעורות של כסף צרוף, כמשקל שלשה דרכמונים שקורין בערבי דראה"ם שכל דרכמון שש עשרה שעורות בינוניות של כסף: **עד כנגד כתובתה**. ואח"כ נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה. אבל אינו משהה אותה כדי לפחות על הנכסים שנפלו לה מבית אביה ולהפסידם ממנה: מוסיפין על כתובתה שלשה דינרים. משום דצערא דגברא קשה כשהוא נמנע מן התשמיש יותר מצערא דאתתא, לפיכך כשהיא מורדת ומצערתו פוחתין לה שבעה דינרין, וכשהוא מורד ומצערה אין מוסיפין לה אלא ג' דינרים. והיכא דמורדת אמרינן בגמרא חזרו ונמנו שיהיו מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו בבתי כנסיות ובתי מדרשות ואומר פלונית מרדה בבעלה ושולחין לה מבית דין הוי יודעת שאפילו כתובתיך מאה מנה הפסדת את כולן, אחת ארוסה ואחת נשואה ואפילו נדה ואפילו חולה ואפילו שומרת יבם. וקודם הכרזה מודיעים לה שרוצים להכריז עליה, ואחר הכרזה מודיעין אותה שכבר שלמה ההכרזה, ואם עמדה במרדה תצא בלא כתובה:

ח. הַמַּשְׁרֶה אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שְׁלִישׁ, לֹא יִפְחוֹת לָהּ מִשְּׁנֵי קַבִּין חִטִּין, אוֹ מֵאַרְבָּעָה קַבִּין שְׂעוֹרִים, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, לֹא פָסַק (לָהּ) שְׂעוֹרִים, אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁהָיָה סָמוּךְ לְאֱדוֹם. וְנוֹתֵן לָהּ חֲצִי קַב קִטְנִית וַחֲצִי לֹג שֶׁמֶן, וְקַב גְּרוֹגְרוֹת, אוֹ מָנֶה דְּבֵלָה. וְאִם אֵין לוֹ, פּוֹסֵק

לְעֲמָתָן פֵּרוֹת מִמָּקוֹם אַחֵר. וְנוֹתֵן לָהּ מִטָּה, מַפָּץ, וּמַחֲצֶלֶת. וְנוֹתֵן לָהּ כִּפָּה לְרֹאשָׁהּ, וַחֲגוֹר לְמָתְנֶיהָ, וּמִנְעָלִים מִמּוֹעֵד לְמוֹעֵד, וְכֵלִים שֶׁל חֲמִשִּׁים זוּז מִשָּׁנָה לְשָׁנָה. וְאֵין נוֹתְנִין לָהּ, לֹא חֲדָשִׁים בִּימוֹת הַחַמָּה, וְלֹא שְׁחָקִים בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ כֵּלִים שֶׁל חֲמִשִּׁים זוּז בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וְהִיא מִתְכַּסָּה בִּבְלָאוֹתֶיהָן בִּימוֹת הַחַמָּה, וְהַשְּׁחָקִים שֶׁלָּהּ:

ברטנורה (ח) **המשרה את אשתו על ידי שליש**. שנותן מזונותיה על ידי אפוטרופוס ואינה אוכלת עמו. תרגום ויכרה להם כרה גדולה (מלכים ב' ו'), שירותא: **לא יפחות לה**. בשבוע: **לא פסק לה שעורים**. כפלים מן החטים, אלא ר' ישמעאל שהיה סמוך לאדום ששם השעורים רעות ביותר: **דבילה**. תאנים דרוסות בעיגול ונמכרות במשקל ולא במדה: **מפץ**. רך ממחצלת: **כיפה**. צעיף אחד: **ומנעלים ממועד למועד**. מנעלים חדשים לכל שלש רגלים: **חדשים**. קשים לה בימות החמה לפי שהם חמים, ויפים לה בימות הגשמים: **והשחקים שלה**. אף כשיקנה לה חדשים, מפני שמתכסה בהן בימי נדתה:

ט. נוֹתֵן לָהּ מָעָה כֶּסֶף לְצָרְכָּהּ, וְאוֹכֶלֶת עִמּוֹ מֵלֵילֵי שַׁבָּת לְלֵילֵי שַׁבָּת. וְאִם אֵין נוֹתֵן לָהּ מָעָה כֶּסֶף לְצָרְכָּהּ, מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ שֶׁלָּהּ. וּמָה הִיא עוֹשָׂה לוֹ, מִשְׁקַל חָמֵשׁ סְלָעִים שְׁתֵּי בִּיהוּדָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְלָעִים בַּגָּלִיל, אוֹ מִשְׁקַל עֶשֶׂר סְלָעִים עֵרֶב בִּיהוּדָה, שֶׁהֵן עֶשְׂרִים סְלָעִים בַּגָּלִיל. וְאִם הָיְתָה מְנִיקָה, פּוֹחֲתִים לָהּ מִמַּעֲשֶׂה יָדֶיהָ, וּמוֹסִיפִין לָהּ עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ. בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים, בָּעֲנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל. אֲבָל בַּמְכֻבָּד הַכֹּל לְפִי כְבוֹדוֹ:

ברטנורה (ט) **נותן לה מעה כסף**. בכל שבת לצורך דברים קטנים: **ואוכלת עמו לילי שבת**. אע"ג דבכל שאר הימים יכול לתת מזונותיה על ידי שליש אם ירצה, בליל שבת שהוא ליל עונה חייב לאכול עמה: **מעשה ידיה**. מותר מעשה ידיה כלומר מה שעושה יותר על מזונותיה: **שתי**. קשה לטוות כפלים כשל ערב. ומשקל של יהודה כפלים כשל גליל: **הכל לפי כבודו**. וכפי מנהג המדינה נמי:

גמרא כתובות דף ס"ד ע"ב

וַחֲצִי לוֹג שֶׁמֶן וְאִלּוּ יַיִן לֹא קָתָנֵי מְסַיְּיעָא לֵיהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֵין פּוֹסְקִין יֵינוֹת לְאִשָּׁה. וְאִם תֹּאמַר (הושע ב') אֵלְכָה אַחֲרֵי מְאַהֲבַי נוֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי שַׁמְנִי וְשִׁקּוּיַי דְּבָרִים שֶׁהָאִשָּׁה מִשְׁתּוֹקֶקֶת עֲלֵיהֶן וּמַאי נִינְהוּ תַּכְשִׁיטִין. דָּרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה אִישׁ כְּפַר גְּבוֹרַיָּא וְאָמְרִי לָהּ אִישׁ כְּפַר גִּבּוֹר חַיִל מְנַיִן שֶׁאֵין פּוֹסְקִין יֵינוֹת לְאִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א. א') וַתָּקָם חַנָּה אַחֲרֵי אָכְלָה בְשִׁילֹה וְאַחֲרֵי שָׁתֹה. שָׁתֹה וְלֹא שָׁתַת. מְתִיבֵי רְגִילָה נוֹתְנִין לָהּ. רְגִילָה שָׁאנֵי. דְּאָמַר רַב חִינְנָא בַּר כַּהֲנָא אָמַר שְׁמוּאֵל רְגִילָה בִּפְנֵי בַעְלָהּ שְׁנֵי כוֹסוֹת שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַעְלָהּ נוֹתְנִין לָהּ כּוֹס אֶחָד אֵינָהּ רְגִילָה בִּפְנֵי בַעְלָהּ אֶלָּא כּוֹס אֶחָד שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַעְלָהּ אֵין נוֹתְנִין לָהּ כָּל עִיקָּר. תָּנָא כּוֹס אֶחָד יָפֶה לְאִשָּׁה. שְׁנַיִם נִיווּל הוּא. שְׁלֹשָׁה

תוֹבַעַת בְּפֶה. אַרְבָּעָה אֶפְלוּ חֲמוֹר תּוֹבַעַת בַּשּׁוּק וְאֵינָה מַקְפֶּדֶת. אָמַר רָבָא לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין בַּעֲלָהּ עִמָּהּ אֲבָל בַּעֲלָהּ עִמָּהּ לֵית לָן בָּהּ. וְהָא חַנָּה דְּבַעֲלָהּ עִמָּהּ הֲוָאי אַכְסָנָאי שַׁאֲנֵי דְּאָמַר רַב הוּנָא מְנִין לָאַכְסָנָאי שֶׁאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וַיִּשְׁתַּחֲווּ לִפְנֵי ה' וַיָּשׁוּבוּ וַיָּבוֹאוּ אֶל בֵּיתָם הָרָמָתָה וַיֵּדַע אֶלְקָנָה וגו' הַשְׁתָּא אִין מֵעִיקָּרָא לֹא. דְּבֵיתְהוּ דְּרַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרָבָא אֲתָאי לְקָמֵיהּ דְּרַב נְחֶמְיָה בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף אָמְרָה לֵיהּ פְּסוֹק לִי מְזוֹנַי. פָּסַק לָהּ. פְּסוֹק לִי חַמְרָא. פָּסַק לָהּ. אָמַר לָהּ יַדְּעָנָא בָּהּ בִּבְנֵי מְחוֹזָא דְּשָׁתוּ חֲמָרָא. דְּבֵיתְהוּ דְּרַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַב מְנַשְּׁיָא מִדְּוִיל אֲתָאי לְקָמֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף אָמְרָה לֵיהּ פְּסוֹק לִי מְזוֹנַי פָּסַק לָהּ. פְּסוֹק לִי חַמְרָא פָּסַק לָהּ. פְּסוֹק לִי שִׁירְאֵי אָמַר לָהּ שִׁירְאֵי לָמָּה אָמְרָה לֵיהּ לָךְ וּלְחַבְרָךְ וּלְחַבְרוּרָךְ. וְאִם הָיְתָה מֵינִיקָה וכו'. דָּרַשׁ רַבִּי עוּלָּא רַבָּה אֲפִיתְחָא דְּבֵי נְשִׂיאָה אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אֵין אָדָם זָן אֶת בָּנָיו וּבְנוֹתָיו כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים אֲבָל זָן קְטַנֵּי קְטַנִּים. עַד כַּמָּה עַד בֶּן שֵׁשׁ כִּדְרַבִּי אָסֵי דְּאָמַר רַבִּי אָסֵי קָטָן בֶּן שֵׁשׁ יוֹצֵא בְּעֵירוּב אִמּוֹ. מְמַאי מִדְּקָתָנֵי הָיְתָה מֵינִיקָה פּוֹחֶתִין לָהּ מִמַּעֲשֶׂה יָדֶיהָ וּמוֹסִיפִין לָהּ עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ. מָאי טַעְמָא לְאוֹ מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמֵיכַל בַּהֲדָהּ. וְדִילְמָא מִשּׁוּם דְּחוֹלָה הִיא. אִם כֵּן לִיתְנֵי אִם הָיְתָה חוֹלָה מַאי אִם הָיְתָה מֵינִיקָה. וְדִילְמָא הָא קָא מַשְׁמַע לָן דְּסָתָם מֵינִיקוֹת חוֹלוֹת נִינְהוּ. אִתְמַר אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מוֹסִיפִין לָהּ יַיִן שֶׁהַיַּיִן יָפֶה לְחָלָב:

רש"י **אין ב"ד פוסקין יינות לאשה**. שהיין מרגילה לתאות תשמיש: **רגילה שאני**. כיון דאינו לה חידוש כבר דשה בו ואינו מזיח לבה: **תובעת בפה**. תשמיש: **ויבאו אל ביתם**. והדר וידע אלקנה את חנה: **לחברך ולחברורך**. שלא אתבזה על הבריות מכבודי הראשון ולא בפניך ולא בפני חבירך: **יוצא בעירוב אמו**. ערבה אמו לצפון ואביו לדרום אמו מוליכתו אצלה ואין אביו מוליכו אצלו שעדיין הוא צריך לאמו ובתרי' שדיוה רבנן אלמא עד שש צריך סיוע מאמו וכשם שהבעל זן אותה כך זן אותו עמה:

זוהר תשא דף קפ"ט ע"ב

פְּתַח וְאָמַר (שיר ב') כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת. בָּעָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֶעְבַּד לוֹן לְיִשְׂרָאֵל כְּגוֹנָא דִּלְעֵילָּא וּלְמֶהֱוֵי שׁוֹשַׁנָּה חָדָא בְּאַרְעָא כְּגוֹנָא עִלָּאָה. וְשׁוֹשַׁנָּה דְּסַלְקָא רֵיחָא וְאִתְבְּרִיר מִכָּל שְׁאָר וְורְדִין דְּעָלְמָא לָא הֲווֹי אֶלָּא הַהִיא דְּסַלְקָא בֵּין הַחוֹחִים. וְדָא אַרְחַת כִּדְקָא יָאוּת. וְעַל דָּא זָרַע שִׁבְעִין זוּגִין דְּהָווֹ שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וְאָעִיל לוֹן בֵּין הַחוֹחִים. וְאִינוּן חוֹחִים מַיָּד דְּהָווֹ אִינוּן זוּגִין תַּמָּן סְלִיקוּ עַנְפִּין וְטַרְפִּין וּשְׁלִיטוּ עַל עַלְמָא וּכְדֵין פַּרְחַת שׁוֹשַׁנָּה בֵּינַיְיהוּ. כֵּיוָן דְּבָעָא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְאַפָּקָא שׁוֹשַׁנָּה וְלָקִיט לָהּ מִבֵּינַיְיהוּ כְּדֵין יֵבְשׁוּ חוֹחִים וְאִזְדְּרִיקוּ וְאִשְׁתְּצִיאוּ וְלָא אִתְחַשְּׁבוּ לְכְלוּם. בְּשַׁעְתָּא דְּאָזִיל לְמִלְקַט שׁוֹשַׁנָּה דָּא לְאַפָּקָא בְּרֵיה בּוּכְרֵיהּ בְּהַהוּא זִמְנָא אָזַל מַלְכָּא גּוֹ כַּמָּה חַיָּילִין רַבְרְבָנִין וְשַׁלִּיטִין עִם

דְּגָלִין פְּרִישָׁן וְאַפִּיק לְבְרִיהּ בּוּכְרֵיהּ בְּכַמָּה גְבוּרָן וְאֵיתֵי לֵיהּ לְהֵיכְלֵיהּ וְיָתִיב סַגֵּי בְּבֵי מַלְכָּא. כֵּיוָן דְּחַב לְגַבֵּי אֲבוּהָ אוֹכַח לֵיהּ וְאַלְקֵי לֵיהּ דְּכְתִיב וַיִּחַר אַף יְיָ בְּיִשְׂרָאֵל וַיְתְּנֵם בְּיַד שׁוֹסִים וְגוֹמֵר. סָרַח כְּמִלְקַדְמִין וּמָרַד בְּאָבוּהָ אַפְקֵיהּ מִבֵּיתֵיהּ. מַה עָבְדוּ יִשְׂרָאֵל חָמוּ דְּהָא אִתְבַּדְּרוּ לְבָבֶל אִתְעָרְבוּ בְּעַמְמַיָּיא נְסִיבוּ נָשִׁין נָכְרִיּוֹת וְאוֹלִידוּ בְּנִין מִנְּהוֹן עִם כָּל דָּא אִימָא קַדִּישָׁא חֲוות אַפּוֹטְרוֹפּוֹסָא עֲלַיְיהוּ. וְעַל דְּעָבַד הָכִי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר הוֹאִיל וְכִסּוּפָא אִיהוּ לֵיתֵי בְּרִי אִיהוּ מִגַּרְמֵיהּ דְּהוֹאִיל וְחִלֵּל יְקָרִי לָא אִתְחֲזֵי דַּאֲנָא אֵיזִיל תַּמָּן לְאַפָּקָא לֵיהּ וּלְמֶעְבַּד לֵיהּ נִסִּין וּגְבוּרָן כְּמִלְקַדְמִין. תָּבוּ אִינּוּן בְּלָא סִיּוּעָא דְּאִתְחֲזֵי לוֹן בְּלָא פְּלִיאָן וְנִסִּין אֶלָּא כֻּלְּהוּ מִתְבַּדְּרָן כֻּלְּהוּ לְאָן בְּמִסְכְּנוּ וְתָבוּ לְהֵיכְלָא דְמַלְכָּא בְּכִסּוּפָא וְאִימָא קַדִּישָׁא עַרְבַת לוֹן. חָאבוּ כְּמִלְקַדְמִין מַה עָבַד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אַפִּיק לְהַאי בְּרָא כְּמִלְקַדְמִין מֵהֵיכְלֵיהּ וְאִמֵּיהּ בַּהֲדֵיהּ. אָמַר מִכָּאן וּלְהָלְאָה אִימָא וּבְרָהּ יִסְבְּלוּן כַּמָּה בִישִׁין כַּהֲדָא הָדָא הוּא דִּכְתִיב (ישעיה נ') וּבְפִשְׁעֵיכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם. וְעַל דָּא כְּתִיב (דברים ד') בַּצַּר לְךָ וּמְצָאוּךָ כֹּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים. מַאי בְּאַחֲרִית הַיָּמִים. אֶלָּא דָּא הִיא אִימָא קַדִּישָׁא דְּהִיא אַחֲרִית הַיָּמִים וְעִמָּהּ סַבְּלוּ כַּל מַה דְּסַבְּלוּ בָּנָלוּתָא. וְאִילּוּ יְהַדְּרוּן בְּתִיּוּבְתָּא אֲפִלּוּ חָד בִּישׁ אוֹ חָד צַעֲרָא דְּיַעֲבַר עֲלַיְיהוּ אִתְחֲשֵׁב עֲלַיְיהוּ כְּאִילּוּ סַבְלוּ כֻּלָּא. וְאִי לָאו סָתִים קָצָהּ (ל"ג בִּישָׁא) וְכָל דָּרִין דְּיֵלִיהּ כְּמָה דְאָמַר בּוּצִינָא קַדִּישָׁא דִּכְתִיב (ויקרא כ"ה) לַצְּמִיתוּת לַקּוֹנָהּ אוֹתוֹ לְדוֹרוֹתָיו. וְכָל דָּא בְּתִיּוּבְתָּא תַּלְיָיא מִלְּתָא:

תרגום הזוהר פָּתַח וְאָמַר כְּשׁוֹשַׁנָּה וְכוּ'. פָּתַח וְאָמַר, כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת. רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל כְּעֵין שֶׁל מַעְלָה, וְשֶׁיִּהְיוּ שׁוֹשַׁנָּה אַחַת בָּאָרֶץ כְּעֵין שׁוֹשַׁנָּה הָעֶלְיוֹנָה, וְשׁוֹשַׁנָּה הַמַּעֲלִית רֵיחַ, וּמוּבְחֶרֶת מִכָּל שׁוֹשַׁנִּים שֶׁבָּעוֹלָם, אֵינָהּ, אֶלָּא אוֹתָהּ שֶׁגְּדֵלָה בֵּין הַחוֹחִים, וְזוֹ מֵרִיחָהּ כָּרָאוּי. וְעַל כֵּן זָרַע שִׁבְעִים זוּגוֹת, שֶׁהֵם שִׁבְעִים נְפָשׁ, וְהֵבִיאָם בֵּין הַחוֹחִים, שֶׁהֵם הַמְצָרִים, וְאֵלּוּ הַחוֹחִים מִיָּד שֶׁבָּאוּ אֵלּוּ הַזּוּגוֹת שָׁם, הֶעֱלוּ עֲנָפִים וְעָלִים, וְשָׁלְטוּ עַל הָעוֹלָם. וְאָז פָּרְחָה הַשּׁוֹשַׁנָּה בֵּיניֵהֶם. כֵּיוָן שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, לְהוֹצִיא הַשּׁוֹשַׁנָּה וְלִלְקֹט אוֹתָהּ מִבֵּיניֵהֶם, אָז יָבְשׁוּ הַחוֹחִים, וְנִזְרְקוּ, וְנִשְׁחֲתוּ, וְלֹא נֶחְשְׁבוּ כְּלוּם. בְּשָׁעָה שֶׁהָלַךְ לְלַקֵּט שׁוֹשַׁנָּה זוֹ, דְּהַיְנוּ, לְהוֹצִיא בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ, בַּזְּמַן הַהוּא הָלַךְ הַמֶּלֶךְ תּוֹךְ כַּמָּה צְבָאוֹת, שָׂרִים וְשַׁלִּיטִים, עִם דְּגָלִים פְּרוּשִׁים, וְהוֹצִיא בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ, בְּכַמָּה גְּבוּרוֹת, וְהֵבִיאוֹ לְהֵיכָלוֹ, וְיָשַׁב כָּרָאוּי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ. כֵּיוָן שֶׁחָטָא לְאָבִיו, הוֹכִיחַ אוֹתוֹ וְהִכָּה אוֹתוֹ, שֶׁכָּתוּב, וַיִּחַר אַף ה' בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנֵם בְּיַד שׁוֹסִים וְגוֹ'. חָטָא כְּמִקֶּדֶם, וּמָרַד בְּאָבִיו, הוֹצִיאוֹ מִבֵּיתוֹ. מֶה עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל, רָאוּ כִּי נִתְפַּזְּרוּ לְבָבֶל, נִתְעָרְבוּ בָּעַמִּים, לָקְחוּ נָשִׁים נָכְרִיּוֹת וְהוֹלִידוּ בָּנִים מֵהֶם. עִם כָּל זֶה, אִמָּא הַקָּדוֹשָׁה הָיְתָה אַפּוֹטְרוֹפָּא עֲלֵיהֶם. וְעַל שֶׁעָשׂוּ כָּךְ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כֵּיוָן שֶׁבּוּשָׁה הִיא לִי, יָבֹא

בְּנֵי מֵעַצְמוֹ, כֵּיוָן שֶׁחִלֵּל כְּבוֹדִי, אֵינוֹ רָאוּי שֶׁאֲנִי אֵלֵךְ שָׁמָּה לְהוֹצִיאוֹ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ נִסִּים וּגְבוּרוֹת כְּמִקֹּדֶם בְּמִצְרַיִם. הֵם חָזְרוּ בְּלֹא עֶזְרָה הָרְאוּיָה לָהֶם, בְּלֹא פְּלִיאוֹת וְנִסִּים, אֶלָּא כֻּלָּם הָיוּ נִדְחִים, כֻּלָּם עֲיֵפִים בַּעֲנִיּוּת, וְחָזְרוּ לְהֵיכָל הַמֶּלֶךְ בְּבוּשָׁה, וְאִמָּא הַקְּדוֹשָׁה, עֲרָבָה לָהֶם. חָטְאוּ כְּמִקֹּדֶם. מֶה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הוֹצִיא אֶת הַבֵּן מֵהֵיכָלוֹ כְּבַתְּחִלָּה, וְאִמּוֹ אִתּוֹ, אָמַר מִכָּאן וּלְהָלְאָה הֵאֵם וּבְנָהּ בְּיַחַד, יִסְבְּלוּ כַּמָּה רָעוֹת, זֶה שֶׁנֶּאֱמַר וּבְפִשְׁעֵיכֶם שֻׁלְּחָה אִמְּכֶם. וְעַל זֶה כָּתוּב, בַּצַּר לְךָ וּמְצָאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים מַהוּ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים. זוֹ הִיא אִמָּא הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁעִמָּהּ יַחַד סָבְלוּ כָּל מַה שֶּׁסָּבְלוּ בַּגָּלוּת. וְאִלּוּ יַחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה, אֲפִלּוּ רָעָה אַחַת אוֹ צַעַר אֶחָד שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶם, הָיָה נֶחְשָׁב לָהֶם, כְּאִלּוּ סָבְלוּ כָּל צָרוֹת הַגָּלוּת. וְאִם לֹא, שֶׁאֵינָם חוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה, צְרִיכִים לְהַמְתִּין עַד שֶׁיִּסְתַּיֵּם הַקֵּץ, וְכָל הַדּוֹרוֹת שֶׁלּוֹ. כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַמָּאוֹר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁכָּתוּב לִצְמִיתוּת לַקּוֹנָהּ אוֹתוֹ לְדוֹרוֹתָיו. דְּהַיְנוּ עַד שֶׁיֵּצְאוּ כָּל הַדּוֹרוֹת הַמֻּקְדָּמִים לַקֵּץ. וְעִם כָּל זֶה, הַדָּבָר תָּלוּי בִּתְשׁוּבָה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות ק"ש פרק ג'

א. קְבָרוּ אֶת הַמֵּת וְחָזְרוּ הָאֲבֵלִים לְקַבֵּל תַּנְחוּמִים וְכָל הָעָם הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם מִמָּקוֹם הַקֶּבֶר לְמָקוֹם שֶׁעוֹמְדִים בּוֹ הָאֲבֵלִים לַעֲשׂוֹת שׁוּרָה לְקַבֵּל תַּנְחוּמִין אִם יְכוֹלִין הָעָם לְהַתְחִיל וְלִגְמוֹר אֲפִלּוּ פָּסוּק אֶחָד קוֹדֶם שֶׁיַּגִּיעוּ לְשׁוּרָה יַתְחִילוּ וְאִם לָאו לֹא יַתְחִילוּ אֶלָּא יְנַחֲמוּ אֶת הָאֲבֵלִים וְאַחַר שֶׁיִּפְטְרוּ מֵהֶן יַתְחִילוּ לִקְרוֹת. בְּנֵי אָדָם הָעוֹמְדִים בְּשׁוּרָה הַפְּנִימִית שֶׁהֵן רוֹאִין פְּנֵי הָאֲבֵלִים פְּטוּרִין מִקְּרִיאַת שְׁמַע וְהַחִיצוֹנִים הוֹאִיל וְאֵינָן רוֹאִין אֶת הָאֲבֵלִים חַיָּבִין בִּקְרִיאַת שְׁמַע בִּמְקוֹמָן: **ב.** כָּל מִי שֶׁהוּא פָּטוּר מִלִּקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע אִם רָצָה לְהַחֲמִיר עַל עַצְמוֹ לִקְרוֹת קוֹרֵא. וְהוּא שֶׁתְּהֵא דַּעְתּוֹ פְּנוּיָה עָלָיו. אֲבָל אִם הָיָה זֶה הַפָּטוּר מִלִּקְרוֹת מְבוּהָל אֵינוֹ רְשַׁאי לִקְרוֹת עַד שֶׁתְּיַישֵּׁב דַּעְתּוֹ:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

אֵין בֶּן דָּוִד בָּא עַד שֶׁתּוּסְרָה הַקְּנָאָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעי' י"א) אֶפְרַיִם לֹא יְקַנֵּא אֶת יְהוּדָה וגו' וְלֹא עוֹד אֶלָּא כִּי אֲפִלּוּ מַלְאֲכֵי מָרוֹם נָפְלוּ מִקְּדוּשָּׁתָן עַל זֶה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּפִרְקֵי רִבִּי אֱלִיעֶזֶר עַל סמ"אל שֶׁהָיָה גָּדוֹל מִן הַשְּׂרָפִים שֶׁאֵין לָהֶם רַק שֵׁשׁ כְּנָפַיִם וְהוּא הָיָה לוֹ שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה כְּנָפַיִם וְנֶעֱקַר מִן הַקְּדוּשָׁה בִּשְׁבִיל קִנְאָה עַל אָדָם. וְכֵן הַנְּפִילִים עֵז"א וַעֲז"אֵל נִטְרְדוּ מִן הָעוֹלָם עַל שֶׁנִּתְקַנְּאוּ בָּאָדָם וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִנְאָה עַצְמוֹתָיו מַרְקִיבִין וְלָכֵן רָאוּי לְאָדָם לִהְיוֹת בְּחֶלְקוֹ שָׂמֵחַ אַף אִם מְעַט הוּא כִּי לֹא טוֹב הוּא מֵהֵלֵּל הַזֵּקֶן וְרִבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא וְרִבִּי יְהוּדָה בַּר אֶלְעַאי וְרִבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פְּדָת וְזוּלָתָם וְיִתֵּן אֶל לִבּוֹ כִּי הָעוֹלָם הַזֶּה הֶבֶל הֲבָלִים וְהָעִיקָר הוּא עוֹלָם הַבָּא עוֹלָם הָאֱמֶת וְיִבְטַח בַּה':

כי תשא יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וָ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(כו) וּמָשַׁחְתָּ בוֹ אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת אֲרוֹן הָעֵדֻת: וּתְרבִּי בֵּהּ יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא:

רש"י ומשחת בו. כל המשיחות כמין כי יונית, חוץ משל מלכים שהן כמין נזר:

(כז) וְאֶת הַשֻּׁלְחָן וְאֶת כָּל כֵּלָיו וְאֶת הַמְּנֹרָה וְאֶת כֵּלֶיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת: וְיָת פָּתוֹרָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת מְנָרְתָּא וְיָת מָנָהָא וְיָת מַדְבְּחָא דְקְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא: (כח) וְאֶת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת כָּל כֵּלָיו וְאֶת הַכִּיֹּר וְאֶת כַּנּוֹ: וְיָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת כִּיוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ: (כט) וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִקְדָּשׁ: וּתְקַדֵּשׁ יָתְהוֹן וִיהוֹן קֻדָּשׁ קוּדְשַׁיָּא כָּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן יִתְקַדָּשׁ:

רש"י וקדשת אתם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדשתם, כל הנגע וגו' , כל הראוי לכלי שרת משנכנס לתוכו קדוש קדשת הגוף לפסל ביוצא ובלינה ובטבול יום, ואינו נפדה לצאת לחלין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין. ושנויה היא משנה שלמה אצל מזבח, מתוך שנאמר (שמות כט לז) כל הנגע במזבח יקדש, שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, תלמוד לומר כבשים, מה כבשים ראוים אף כל ראוי. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתורגם לשון רבוי, לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדלה, כי כן יסד המלך, שזה חנוך גדלתן, ושאר משיחות כגון (שמות כט ב) רקיקין משוחין, (עמוס ו ו) וראשית שמנים ימשחו, לשון ארמית בהן כלשון עברית:

(ל) וְאֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי: וְיָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי תְּרַבֵּי וּתְקַדֵּשׁ יָתְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי: (לא) וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶּה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם: וְעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמֵימַר מְשַׁח רְבוּת קוּדְשָׁא יְהֵי דֵין קֳדָמַי לְדָרֵיכוֹן:

רש"י לדרתיכם. מכאן למדו רבותינו לומר שכלו קים לעתיד לבא: זה. בגימטריה תריסר לוגין הוו:

נביאים - מלכים א - פרק יח

(לה) וַיֵּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת הַתְּעָלָה מִלֵּא מָיִם: וְאָזְלוּ מַיָּא סְחוֹר סְחוֹר לְמַדְבְּחָא וְאַף יָת מְזִיקָתָא מְלֵי מַיָּא: (לו) וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי עַבְדֶּךָ (ובדבריך) וּבִדְבָרְךָ עָשִׂיתִי אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: וַהֲוָה בְּמֵיסַק מִנְחָתָא וְקָרִיב אֵלִיָּהוּ נְבִיָּיא וַאֲמַר יְיָ אֱלָהֵיה

דְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל יוֹמָא דֵּין יִתְיְדַע אֲרֵי אַתְּ יְיָ דִּשְׁכִינָתָךְ שַׁרְיָא בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנָא עַבְדָךְ וּבְפִתְגָמָךְ עָבְדִית יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין׃

רש"י **ובדברך עשיתי** . שהקרבתי בבמה בשעת איסור הבמות ׃

(לז) עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הֲסַבֹּתָ אֶת לִבָּם אֲחֹרַנִּית׃ קַבֵּל צְלוֹתִי יְיָ בְּאֶשְׁתָּא קַבֵּל צְלוֹתִי יְיָ בְּמִטְרָא וְיִדְּעוּן עַמָּא בְּמַעְבָּדָךְ לְהוֹן נְסָא אֲרֵי אַתְּ יְיָ אֱלֹהִים וְאַתְּ בְּרַחֲמָתָךְ יָתְהוֹן מְשַׁתְּאִיל לְהוֹן בְּמֵימְרָךְ לַאֲתָבוּתְהוֹן לְדַחֲלְתָךְ וְאִנּוּן יְהֲבוּ יָת לִבְהוֹן פְּלִיג׃

רש"י **ענני ה' ענני** . ענני באש , (ובמים) ענני במטר , כך תרגם יונתן . ורבותינו אמרו (ברכות ט ב) : ענני באש , ענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם : **וידעו העם הזה כי אתה ה' וגו'** . וכשתשלחני לבשרם לעתיד לבא , יאמינו בי אם היום תענני : **ואתה הסבות את לבם** . נתת להם מקום לסור מאחריך , ובידך היה להכין לבבם אליך (שם לא ב) . ומדרש אגדה (במדבר רבה יח יב) : אם לא תענני , אף אני אהיה כופר ואומר , אתה הסבות את לבם , וכן אמר משה (במדבר טז כט) : אם כמות כל האדם ימותון אלה , אף אני כופר ואומר , לא ה' שלחני לדבר את התורה והמצות , וכך אמר מיכיהו (לקמן כב כח) : אם שוב תשוב בשלום , לא דבר ה' בי ׃

(לח) וַתִּפֹּל אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת הָעֹלָה וְאֶת הָעֵצִים וְאֶת הָאֲבָנִים וְאֶת הֶעָפָר וְאֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּתְּעָלָה לִחֵכָה׃ וְנָפְלַת אֵשְׁתָּא מִן קֳדָם יְיָ וְאָכְלַת יָת עֹלְתָא וְיָת אָעַיָּא וְיָת אֲבָנַיָּא וְיָת עֲפָרָא וְיָת דִּבְמִזֵּיקְתָא לְחֵכַת׃ (לט) וַיַּרְא כָּל הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים׃ וְחָזוֹ כָּל עַמָּא וְנָפְלוּ עַל אַפֵּיהוֹן וַאֲמָרוּ יְיָ הוּא אֱלֹהִים יְיָ הוּא אֱלֹהִים׃

רש"י **ה' הוא האלהים** . ולא הבעל האלהים ׃

(מ) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהוּ לָהֶם תִּפְשׂוּ אֶת נְבִיאֵי הַבַּעַל אִישׁ אַל יִמָּלֵט מֵהֶם וַיִּתְפְּשׂוּם וַיּוֹרֶד אֹתָם אֵלִיָּהוּ אֶל נַחַל קִישׁוֹן וַיִּשְׁחָטֵם שָׁם׃ וַאֲמַר אֵלִיָּהוּ לְהוֹן אוֹחֲדוּ יָת נְבִיֵּי בַּעֲלָא גְּבַר אַל יִשְׁתֵּיזִיב מִנְּהוֹן וַאֲחַדִינוּן וְאַחְתִינוּן אֵלִיָּהוּ לְנַחֲלָא דְקִישׁוֹן וְנַכְסִינוּן תַּמָּן׃

כתובים - משלי - פרק יט

(יא) שֵׂכֶל אָדָם הֶאֱרִיךְ אַפּוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ עֲבֹר עַל פָּשַׁע׃ שְׂכְלִיהּ דְּבַר נָשָׁא נְגִידוּת אָרְחֵיהּ וְשִׁבְהוֹרֵיהּ דְּנָעֲבַר עַל חוֹבָא׃

רש"י **שכל אדם האריך אפו** . כמו להאריך , אם עשה כן שכל הוא לו : **ותפארתו** . הוא שיעבור על מדותיו ׃

(יב) נַהַם כַּכְּפִיר זַעַף מֶלֶךְ וּכְטַל עַל עֵשֶׂב רְצוֹנוֹ׃ נָהֵם הֵיךְ אַרְיָא זַעֲפֵיהּ דְּמַלְכָּא וְהֵיךְ טַלָּא עַל עִסְבָּא רְעוּתֵיהּ׃

רש"י **נהם ככפיר זעף מלך** . הקב"ה :

(יג) הַוֹת לְאָבְיו בֵּן כְּסִיל וְדֶלֶף טֹרֵד מְדְיְנֵי אִשָּׁה: בַּר סַכְלָא קְשֵׁיהּ הוּא לַאֲבוּי הֵיךְ קְרָסֵי וְהֵיךְ דָּלְפָא דְּדָלֵף תְּגָרֵי דְאִתְּתָא:

רש"י **ודלף טורד** . דלף גשמים היורד בבית ומטריח וטורד ליושבי הבית כך מדיני אשה רע' :

(יד) בַּיִת וָהוֹן נֶחֱלַת אָבוֹת וּמֵיְהוָה אִשָּׁה מַשְׂכֶּלֶת: בֵּיתָא וּמַזְלָא וִירוּתְתָא הוּא דַאֲבָהָן וּמִן אֱלָהָא מִתְמַסְרָא אִתְּתָא לְגַבְרָא: (טו) עַצְלָה תַּפִּיל תַּרְדֵּמָה וְנֶפֶשׁ רְמִיָּה תִרְעָב: עַטְלוּתָא יַהֲבָא שְׁנָתָא וְנַפְשָׁא רְמִיְתָא תִכְפַּן:

רש"י **עצלה תפיל תרדמה** . העצלות מביאה לידו שינה , זו היא המליצה , אבל המשל על המתעצל בתלמודו סוף ששואלין דבר חכמה ממנו והוא נרדם : **ונפש רמיה תרעב** . סוף שיהא עני וכן הרמאי בתלמודו לעשות תורתו חבילות סוף שהוא ישכח :

(טז) שֹׁמֵר מִצְוָה שֹׁמֵר נַפְשׁוֹ בּוֹזֵה דְרָכָיו (יומת) יָמוּת: דְּנָטַר פּוּקְדָנָא נָטַר נַפְשֵׁיהּ וּדְמַשְׁיט אָרְחָתֵיהּ יְמוּת:

רש"י **שומר מצוה שומר נפשו בוזה דרכיו ימות** . שאינו נותן לבו לשקלן :

משנה בבא בתרא פרק א

א. הַשֻּׁתָּפִין שֶׁרָצוּ לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה בֶּחָצֵר, בּוֹנִין אֶת הַכֹּתֶל בָּאֶמְצַע. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִבְנוֹת גָּוִיל, גָּזִית, כְּפִיסִין, לְבֵנִים, בּוֹנִים. הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. בְּגָוִיל, זֶה נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, וְזֶה נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. בְּגָזִית, זֶה נוֹתֵן טְפָחַיִם וּמֶחֱצָה, וְזֶה נוֹתֵן טְפָחַיִם וּמֶחֱצָה. בִּכְפִיסִין, זֶה נוֹתֵן טְפָחַיִם, וְזֶה נוֹתֵן טְפָחַיִם. בִּלְבֵנִים, זֶה נוֹתֵן טֶפַח וּמֶחֱצָה, וְזֶה נוֹתֵן טֶפַח וּמֶחֱצָה. לְפִיכָךְ אִם נָפַל הַכֹּתֶל, הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם:

ברטנורה (א) **השותפין שרצו לעשות מחיצה**. בחצר שאין בה דין חלוקה מיירי שאין בה כדי ארבע אמות לכל אחד מן השותפין. להכי קתני שרצו דמשמע דוקא שניהם רוצים. אבל אין אחד מהם יכול לכוף את חברו. דאילו בחצר שיש בו דין חלוקה. כל אחד יכול לכוף את חברו לחלוקה. והשתא אשמועינן דכיון שרצו לחלוק והחזיק כל אחד מהם ברוח המגיע לו כפי מה שנתפשרו: **בונין את הכותל באמצע**. שזה נותן מחלקו חצי מקום עובי הכותל וכן זה: **גויל**. אבנים שאינם משופות ומתוקנות: **גזית**. אבנים משופות ומגוררות במגרה: **בפיסין**. אריח שהוא חצי לבנה. והוא טפח ומחצה. והלבנה ג' טפחים: **הכל כמנהג המדינה**. הכל לאתויי אתרא דנהיגי לעשות מחיצה בלולבי גפנים וענפי עצים. שעושים כפי המנהג ובלבד שתהא המחיצה עבה שלא יוכל אחד מהם להביט בשל חבירו דהיזק ראיה שמיה היזק. וגובה הכותל והמחיצה אין פחות מד' אמות: **זה נותן שלשה טפחים**. שכותל הגויל צריך טפח יותר מכותל הגזית בשביל ראשי האבנים

שבולטות לחוץ שאינן חלקות: **ובכפיסים זה נותן טפחיים**. שעובי כותל הכפיסי' טפח יותר מעובי כותל הלבנים לפי שמשים אריח מכאן ואריח מכאן. שהם ג' טפחים וטפח באמצע שנותן שם טיט לחברן. וכותל העשוי מלבנים נותן לבנה שלימה לעובי הכותל שהיא ג' טפחים ואין צריך טיט באמצע: **המקום והאבנים של שניהם**. הא קמ"ל דאף על גב דנפלו האבנים לרשותא דחד מינייהו. א"נ דקדים חד ופנינהו לרשותיה מהו דתימא להוי אידך המוציא מחברו עליו הראיה. קמ"ל:

ב. וְכֵן בַּגִּנָּה, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִגְדֹּר מְחַיְּבִין אוֹתוֹ. אֲבָל בַּבִּקְעָה, מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִגְדֹּר אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ, אֶלָּא אִם רוֹצֶה כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ וּבוֹנֶה, וְעוֹשֶׂה חָזִית מִבַּחוּץ. לְפִיכָךְ אִם נָפַל הַכֹּתֶל, הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁלּוֹ. אִם עָשׂוּ מְדַעַת שְׁנֵיהֶן, בּוֹנִין אֶת הַכֹּתֶל בָּאֶמְצַע, וְעוֹשִׂין חָזִית מִכָּאן וּמִכָּאן. לְפִיכָךְ אִם נָפַל הַכֹּתֶל, הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם:

ברטנורה (ב) **וכן בגנה**. כי קאמר וכן בגנה סתם במקום שנהגו לגדור הוא. ומחייבי' אותו שלקח מקום שם לגדור: **אבל בבקעה**. סתם הרי הוא כמקום שנהגו שלא לגדור. כונס בתוך שלו: **ועושה לו חזית**. סימן להיכר שהכותל שלו. והסימן מפרש בגמרא שטח ראש הכותל אמה בסיד לצד חברו. ולא בצד שלו. שמא יטוח גם חברו מן הצד שלו. ויאמר שהכותל של שניהם הוא. אבל כשטח לצד חברו. ואינו טח לתוך שלו הוי סימן שהכותל שלו ואם יקלפנו חברו. קלופה מידע ידיע: **ועושין חזי' מכאן ומכאן**. להודיע ששניהם עשו אותו:

ג. הַמַּקִּיף אֶת חֲבֵרוֹ מִשָּׁלֹשׁ רוּחוֹתָיו, וְגָדַר אֶת הָרִאשׁוֹנָה וְאֶת הַשְּׁנִיָּה וְאֶת הַשְּׁלִישִׁית, אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם עָמַד וְגָדַר אֶת הָרְבִיעִית, מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל:

ברטנורה (ג) **אין מחייבין אותו**. דהא לא אהני לי' מידי שעדיין קרקע שלו פתוחה. אבל אם גדר את הרביעית. דהשתא ודאי אהני ליה. מחייבין אותו לשלם מחצית דמי קנים בזול. אבל לא חצי יציאותיו דאמר ליה לדידי סגי לי במחיצה של קנים ואי אפשי ביציאה של גדר אבנים: **מגלגלין עליו את הכל**. מחצית יציאותיו כפי מה שגדר. והיינו דאיכא בין תנא קמא לר' יוסי והלכה כר' יוסי. ואין צריך לומר אם הנקף הוא שגדר רוח רביעית. דגלי דעתיה דניחא ליה במה שגדר חברו שמגלגלין עליו את הכל ומשלם לחבירו חצי יציאותיו:

ד. כֹּתֶל חָצֵר שֶׁנָּפַל, מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִבְנוֹתוֹ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת. בְּחֻזְקַת שֶׁנָּתַן, עַד שֶׁיְּבִיא רְאָיָה שֶׁלֹּא נָתַן. מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וּלְמַעְלָה, אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ. סָמַךְ לוֹ כֹּתֶל אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן עָלָיו אֶת הַתִּקְרָה, מְגַלְגְּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל. בְּחֻזְקַת שֶׁלֹּא נָתַן, עַד שֶׁיְּבִיא רְאָיָה שֶׁנָּתַן:

ברטנורה (ד) **כותל חצר**. של שותפין: **עד ארבע אמות**. דבהכי סגי ליה להיזק ראיה: **בחזקת שנתן**. כשזה תובעו חצי היציאה. וזה אומר כבר נתתי חלקי נאמן. עד שיביא התובע עדים שתבעו ולא נתן דמשפט זה גלוי לכל שחובה עליו לסייעו ולא היה זה בונהו משלו אלא היה מביאו לבית דין: **סמך לו כותל אחר**. לאחר שבנה האחד למעלה מארבע אמות הרבה ולא רצה לסייעו בהגבהתו. סמך השני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסכך ולתת תקרה מכותל לכותל אף על פי שלא נתן עליו עדיין התקרה: **מגלגלין עליו את הכל**. דגלי דעתי' דניחא ליה בהגבהה דהאיך: **בחזקת שלא נתן**. אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך את כותלו לכותל ראשון. ואומר לו תן חלקך במה שהגבהתי אותו. וזה אומר נתתי חלקי. אינו נאמן אלא בעדים. שאין משפט זה גלוי. ועד שחייבוהו בית דין אינו עשוי ליתן:

ה. כּוֹפִין אוֹתוֹ לִבְנוֹת בֵּית שַׁעַר וְדֶלֶת לֶחָצֵר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא כָל הַחֲצֵרוֹת רְאוּיוֹת לְבֵית שָׁעַר. כּוֹפִין אוֹתוֹ לִבְנוֹת לָעִיר חוֹמָה דְּלָתַיִם וּבְרִיחַ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא כָל הָעֲיָרוֹת רְאוּיוֹת לַחוֹמָה. כַּמָּה יְהֵא בָעִיר וְיהֵא כְאַנְשֵׁי הָעִיר. שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. קְנָה בָהּ בֵּית דִּירָה, הֲרֵי הוּא כְאַנְשֵׁי הָעִיר מִיָּד:

ברטנורה (ה) **כופין אותו**. את בן החצר שאינו רוצה לסייע לבני החצר: **לבנות**. לחצר בית שער להיות שומר הפתח יושב שם בצל ומרחי' את בני רה"ר מלהציץ בחצר: **ודלת**. לשער החצר: **לא כל החצרות ראויות לבית שער**. חצר שאינה סמוכה לרשות הרבים אינה ראויה לבית שער. ואין הלכה כרשב"ג דאפילו שאינ' סמוכ' לרשות הרבים. זמנין דדחקי רבים ועיילו ואתו: **לא כל העיירות ראויות לחומה**. עיר שאינה סמוכה לגבול האויבים אינה צריכה לחומה. ואין הלכה כרשב"ג דאפילו אינה סמוכה לגבול האויבים צריכה לחומה. דזמנין דמקרו ואתו גייסות: **ויהא כאנשי העיר**. לשאת עמהם בעול: **שנים עשר חודש**. והאידנא דניידי נהוג עלמא שלשים יום:

ו. אֵין חוֹלְקִין אֶת הֶחָצֵר, עַד שֶׁיְּהֵא אַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה וְאַרְבַּע אַמּוֹת לָזֶה. וְלֹא אֶת הַשָּׂדֶה, עַד שֶׁיְּהֵא בָהּ תִּשְׁעָה קַבִּין לָזֶה וְתִשְׁעָה קַבִּין לָזֶה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, עַד שֶׁיְּהֵא בָהּ תִּשְׁעַת חֲצָאֵי קַבִּין לָזֶה וְתִשְׁעַת חֲצָאֵי קַבִּין לָזֶה. וְלֹא אֶת הַגִּנָּה, עַד שֶׁיְּהֵא בָהּ חֲצִי קַב לָזֶה וַחֲצִי קַב לָזֶה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, בֵּית רֹבַע. וְלֹא אֶת הַטְּרַקְלִין, וְלֹא אֶת הַמּוֹרָן, וְלֹא אֶת הַשּׁוֹבָךְ, וְלֹא אֶת הַטַּלְּית, וְלֹא אֶת הַמֶּרְחָץ, וְלֹא אֶת בֵּית הַבַּד, עַד שֶׁיְּהֵא בָהֶן כְּדֵי לָזֶה וּכְדֵי לָזֶה. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁיֵּחָלֵק וּשְׁמוֹ עָלָיו, חוֹלְקִין. וְאִם לָאו, אֵין חוֹלְקִין. אֵימָתַי, בִּזְמַן שֶׁאֵין שְׁנֵיהֶם רוֹצִים. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁשְּׁנֵיהֶם רוֹצִים, אֲפִלּוּ בְּפָחוּת מִכָּאן, יַחֲלוֹקוּ. וְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם רוֹצִים, לֹא יַחֲלוֹקוּ:

ברטנורה (ו) **אין חולקין את החצר**. אין אחד מן השותפין יכול לכוף את חברו לחלק החצר עד שיהא בו ארבע אמות לכל אחד מן השותפין חוץ מן הפתחים. שכל בית שבחצר צריך שיהיה לפני פתחו ד' אמות לפרק משאו מעל חמורו. וחוץ מאותן ד' אמות צריך שיהיה בחצר ד' אמות אחרות לכל אחד מן השותפין לשאר תשמישים ואז יהיה בחצר דין חלוקה: **ר' יהודה אומר ט' חצאי קבין**. מר כי אתריה. ומר כי אתריה. ולא פליגי. באתריה דר"י היתה עושה תבואה שדה בת ט' חצאי קבין כשדה בת ט' קבין באתרייהו דרבנן: **בית רובע**. מקום לזרוע בו רובע הקב. ופסק הל' אין דין חלוקה בקרקעות העומדות לחרישה ולזריעה. אלא אם כן ישאר לכל אחד מן השותפים קרקע כדי עבודת יום אחד בחרישה [או בזריעה]. וכיוצא בהן: **מורן וטרקלין**. מיני פלטין הן: **כדי לזה וכדי לזה**. כדמפרש ואזיל שלאחר שיחלוקו ויטול כל אחד חלקו. יהיה בחלק כל אחד מהם מקום ראוי שיקרא טרקלין או מורן. שישאר בקצתו. השם שהיה בכולו: **בזמן שאין שניהם רוצין**. אין יכול האחד לכוף את חברו לחלוק על כרחו. אבל יכול לכופו לענין גוד או אגוד. כלו' קנה חלקי. או מכור לי חלקך במה שהוא שוה: **וכתבי הקודש**. תורה. נביאים. וכתובים: **לא יחלוקו**. ודוקא כשהם בכרך אחד. אבל בכרכים הרבה. כל ספר בפני עצמו. אם רצו חולקים:

גמרא בבא בתרא דף ט' ע"ב

אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר גָּדוֹל הָעוֹשֶׂה צְדָקָה בַּסֵּתֶר יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ דְּאִלּוּ בְמשֶׁה רַבֵּינוּ כְּתִיב (דברים ט') כִּי יָגֹרְתִּי מִפְּנֵי הָאַף וְהַחֵמָה. וְאִלּוּ בְּעוֹשֶׂה צְדָקָה כְּתִיב (משלי כ"א) מַתָּן בַּסֵּתֶר יְכַפֶּה אָף וְשׁוֹחַד בַּחֵיק חֵמָה עַזָּה. וּפְלִיגָא דְּרִבִּי יִצְחָק דְּאָמַר רִבִּי יִצְחָק אַף כּוֹפֶה חֵמָה אֵינוֹ כּוֹפֶה שָׁנָאֲמַר וְשׁוֹחַד בַּחֵיק חֵמָה עַזָּה אַף עַל פִּי שֶׁשּׁוֹחַד בַּחֵיק חֵמָה עַזָּה. אֵיכָא דְּאָמְרֵי אָמַר רִבִּי יִצְחָק כָּל דַּיִן שֶׁנּוֹטֵל שׁוֹחַד מֵבִיא חֵמָה עַזָּה לָעוֹלָם. וְאָמַר רִבִּי יִצְחָק כָּל הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לֶעָנִי מִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת וְהַמְפַיְּיסוֹ בְּדְבָרִים מִתְבָּרֵךְ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת. הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לֶעָנִי מִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת דִּכְתִיב (ישעי' נ"ח) הֲלֹא פָרוֹס וגו' וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת וגו' כִּי תִרְאֶה עָרֹום וגו' וְהַמְפַיְּיסוֹ בְּדְבָרִים מִתְבָּרֵךְ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְתָפֵק לָרָעֵב נַפְשֶׁךָ וְנֶפֶשׁ נִעֲנָה תַּשְׂבִּיעַ וְזָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹרֶךָ וַאֲפֵלָתְךָ כַּצָּהֳרָיִם וְנָחֲךָ ה' תָּמִיד וְהַשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וגו' וּבָנוּ מִמְּךָ חָרְבוֹת עוֹלָם מוֹסְדֵי דוֹר וָדוֹר תְּקוֹמֵם וגו' וְאָמַר רִבִּי יִצְחָק מָאי דִּכְתִיב (משלי כ"א) רוֹדֵף צְדָקָה וָחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד מְשׁוּם דְּרוֹדֵף צְדָקָה יִמְצָא צְדָקָה אֶלָּא לוֹמַר לְךָ כָּל הָרוֹדֵף אַחַר צְדָקָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַמְצִיא לוֹ מָעוֹת וְעוֹשֶׂה בֶּהֵן צְדָקָה. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַמְצִיא לוֹ בָּנֵי אָדָם הַמְהוּגָנִים לַעֲשׂוֹת לָהֶם צְדָקָה כְּדֵי לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם שְׂכָרוֹ לַאֲפוּקֵי מָאי לַאֲפוּקֵי מִדְּדָרַשׁ רַבָּה

דְּדָרֵשׁ רַבָּה מָאי דִּכְתִיב (ירמי' י"ח) וַיְהִיו מֻכְשָׁלִים לְפָנָיִךְ בְּעֵת אַפְּךָ עֲשֵׂה בָהֶם אָמַר יִרְמְיָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּשָׁעָה שֶׁכּוֹפִין אֶת יִצְרָן וּמְבַקְשִׁים לַעֲשׂוֹת צְדָקָה לְפָנֶיךָ הַכְשִׁילֵם בִּבְנֵי אָדָם שֶׁאֵינָם מְהוּגָנִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ עֲלֵיהֶם שָׂכָר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר כָּל הָרָגִיל לַעֲשׂוֹת צְדָקָה זוֹכֶה וְהַוְיִן לוֹ בָּנִים בַּעֲלֵי חָכְמָה בַּעֲלֵי עוֹשֶׁר בַּעֲלֵי הַגָּדָה. בַּעֲלֵי חָכְמָה דִּכְתִיב יִמְצָא חַיִּים. בַּעֲלֵי עוֹשֶׁר דִּכְתִיב צְדָקָה. בַּעֲלֵי הַגָּדָה דִּכְתִיב וְכָבוֹד. כְּתִיב הָכָא וְכָבוֹד וּכְתִיב הָתָם (משלי ג') כָּבוֹד חֲכָמִים יְנְחָלוּ:

רש"י **אף וחמה**. ב' לגיונות קשי' הן לפרע מן החוטאים: **אע"פ ששחד בחיק**. שהוא עושה צדקה בסתר חמה עזה עדיין היא בתוקפ' ור"א סבר דהאי שוחד בחיק ארישא קאי ושוחד בחיק יכפה חמה עזה: **ותפק לרעב נפשך**. היא פיוס דברי ניחומים: **ימצא צדקה**. משמע יבא לידי עניות וימצא בני אדם שיעשו לו צדקה: **ויהיו מוכשלים לפניך**. את אנשי ענתות היה מקלל שהיו מבקשין נפשו: **ימצא חיים**. וכתיב גבי חכמה כי מוצאי מצא חיים: **בעלי הגדה**. מתוך שהן דרשנין ומושכין את הלב הכל מכבדין אותם:

זוהר תשא דף קפ"ח ע"ב

כְּגַוְונָא דָּא עַד לָא חָאבוּ יִשְׂרָאֵל. בְּשַׁעְתָּא דְקַיְימוּ יִשְׂרָאֵל עַל טוּרָא דְסִינַי אִתְעֲבָר מִנַּייהוּ זוֹהֲמָא דְהַאי חִוְיָא דְּהָא כְּדֵין בִּיטוּל יֵצֶר הָרַע הֲוָה מֵעַלְמָא וְדָחוּ לֵיהּ מִנַּייהוּ וּכְדֵין אִתְאֲחִידוּ בְּאֵילָנָא דְחַיֵּי וּסְלִיקוּ לְעֵילָּא וְלָא נָחְתוּ לְתַתָּא. כְּדֵין הֲווֹ יַדְעִין וַהֲווֹ חָמָאן אַסְפָּקְלַרְיָין עִלָּאִין וְאִתְנַהֲרָן עֵינַייהוּ וְחָדָאן לְמִנְדַּע וּלְמִשְׁמַע. וּכְדֵין חָגַר לוֹן קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֶגְיְרִין דְּאִתְוַון דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא דְּלָא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה עֲלַייהוּ בְּהַאי חִוְיָא וְלָא יְסָאֵב לוֹן כְּדְקַדְמִיתָא. כֵּיוָן דְּחָטוּ בְּעֶגְלָא אִתְעֲבָרוּ מִנַּייהוּ כָּל אִינּוּן דַּרְגִּין וּנְהוֹרִין עִלָּאִין וְאִתְעֲבַר מִנַּייהוּ חֶגְיְרִין דְּאִתְעַטָּרוּ מִשְׁמָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה. וְאַמְשִׁיכוּ עֲלַייהוּ חִוְיָא בִּישָׁא כְּמִלְקַדְמִין וְגָרִימוּ מוֹתָא לְכָל עָלְמָא וּלְבָתַר מָה כְּתִיב וַיַּרְא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו. תָּא חֲזֵי מָה כְּתִיב בְּקַדְמִיתָא. (שמות י"ד) וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה וְכֻלְּהוּ חָמָאן זָהֲרִין עִלָּאִין וְאִתְנַהֲרִין בְּאַסְפָּקְלַרְיָיא דְנָהֲרָא דְּכְתִיב (שם כ') וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת. וְעַל יַמָּא הֲווֹ חָמָאן וְלָא דַּחֲלִין דִּכְתִיב זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ לְבָתַר דַּחֲטוּ פְּנֵי הַסַּרְסוּר לָא הֲווֹ יְכָלֵי לְמֶחֱמֵי מָה כְּתִיב וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו. וְתָא חֲזֵי מָה כְּתִיב בְּהוּ. וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חֹרֵב. דְּאִתְעֲבָרוּ מִנַּייהוּ אִינּוּן מְזַיְינִין דְּאִתְחֲבָרוּ בְּהוּ בְּטוּרָא דְּסִינַי בְּגִין דְּלָא יִשְׁלוֹט בְּהוּ הַהוּא חִוְיָא בִּישָׁא. כֵּיוָן דְּאִתְעֲבָרוּ מִנַּייהוּ מָה כְּתִיב וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה. אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר מָאי הַאי קְרָא לְגַבֵּי הָאי. אֶלָּא כֵּיוָן דְּיָדַע מֹשֶׁה דְּאִתְעֲבָרוּ מִנַּייהוּ דְּיִשְׂרָאֵל אִינּוּן זַיְינִין עִלָּאִין אָמַר הָא וַדַּאי מִכָּאן וּלְהַלְאָה חִוְיָא בִּישָׁא יֵיתֵי לְדַיְירָא בֵּינַייהוּ וְאִי יְקוּם

מַקְדִּשָׁא הָכָא בֵּינַיְיהוּ יִסְתְּאָב. מִיָּד. וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה בְּגִין דְּחָמָא מֹשֶׁה דְהָא כְּדֵין יִשְׁלוֹט חִוְיָיא בִּישָׁא מַה דְּלָא הֲוָה מִקַּדְמַת דְּנָא:
תרגום הזוהר כְּעַיִן זֶה, מִטֶּרֶם שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁעָה שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי נֶעֱבָר מֵהֶם זוּהֲמַת הַנָּחָשׁ, כִּי אָז הָיָה בִּטּוּל יֵצֶר הָרַע מִן הָעוֹלָם, וְדָחוּ אוֹתוֹ מֵהֶם. וְאָז נִתְאָחֲזוּ בְּעֵץ הַחַיִּים וְעָלוּ לְמַעְלָה לַמַּדְרֵגוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת, וְלֹא יָרְדוּ לְמַטָּה. אָז הָיוּ יוֹדְעִים, וְהָיוּ רוֹאִים מַרְאוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת וְהֵאִירוּ עֵינֵיהֶם, וְהָיוּ שְׂמֵחִים לְדַעַת וְלִשְׁמֹעַ. וְאָז חָגַר אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חֲגוֹרוֹת שֶׁל אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא סוֹד עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב, שֶׁהַנָּחָשׁ לֹא יוּכַל לִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם, וְלֹא יִטַּמֵּא אוֹתָם כְּבַתְּחִלָּה, כְּבִמְצָרִים. כֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ בָּעֶגֶל, נֶעֱבָר מֵהֶם כָּל אֵלּוּ הַמַּדְרֵגוֹת וְהָאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וְנֶעֱבָר מֵהֶם חֲגוֹרוֹת מְזֻיָּנוֹת שֶׁנִּתְעַטְּרוּ מִן הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן. וְהִמְשִׁיכוּ עֲלֵיהֶם אֶת נָחָשׁ הָרַע כְּבַתְּחִלָּה, וְגָרְמוּ שׁוּב מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם וְאַחַר כָּךְ מַה כָּתוּב, וַיִּרְא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו. שֶׁאֲפִלּוּ מֵאוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה הָיוּ מִתְיָרְאִים. בֹּא וּרְאֵה, מַה כָּתוּב בַּתְּחִלָּה. וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה. שֶׁכֻּלָּם הָיוּ רוֹאִים אוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים שֶׁהֵאִירוּ בַּמַּרְאָה הַמְאִירָה, שֶׁכָּתוּב, וְכָל הָעָם רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת. וְעַל הַיָּם הָיוּ רוֹאִים וְלֹא יָרְאוּ, שֶׁכָּתוּב, זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ. וְאַחַר שֶׁחָטְאוּ, פְּנֵי הַמִּתְוֵךְ לֹא יָכְלוּ לִרְאוֹת. מַה כָּתוּב, וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו. וּבֹא וּרְאֵה, מַה כָּתוּב בָּהֶם, וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חֹרֵב. שֶׁנֶּעֱבָר מֵהֶם הַזִּין שֶׁקִּבְּלוּ בַּר סִינַי כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בָּהֶם הַנָּחָשׁ הָרַע, כֵּיוָן שֶׁנֶּעֱבָר מֵהֶם, מַה כָּתוּב, וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַה מִּקְרָא הַזֶּה, וַיִּתְנַצְּלוּ וְגוֹ' לַמִּקְרָא הַזֶּה, וּמֹשֶׁה יִקַּח וְגוֹ', וּמֵשִׁיב, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁיָּדַע מֹשֶׁה שֶׁנֶּעֱבָר מִיִּשְׂרָאֵל הַזִּין הָעֶלְיוֹן, אָמַר, הֲרֵי וַדַּאי מִכָּאן וּלְהָלְאָה, יָבֹא נָחָשׁ הָרַע לָדוּר בֵּינֵיהֶם, וְאִם יַעֲמֹד כָּאן הַמִּקְדָּשׁ, דְּהַיְנוּ אֹהֶל מוֹעֵד, בֵּינֵיהֶם, יִטְמָא. מִיָּד, וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְגוֹ', כִּי רָאָה מֹשֶׁה שֶׁהַנָּחָשׁ הָרַע יִשְׁלֹט עֲלֵיהֶם מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מִקֹּדֶם לָכֵן.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק א'

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ"ג) וַעֲבַדְתֶּם אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם מִפֵּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ שֶׁעֲבוֹדָה זוּ הִיא תְּפִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים י"א) וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם אָמְרוּ חֲכָמִים אֵי זוּ הִיא עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוּ תְּפִלָּה וְאֵין מִנְיַן הַתְּפִלּוֹת מִן הַתּוֹרָה וְאֵין מִשְׁנָה הַתְּפִלָּה הַזֹּאת מִן הַתּוֹרָה. וְאֵין לְתִפְלָה זְמַן קָבוּעַ מִן הַתּוֹרָה: **ב**. וּלְפִיכָךְ נָשִׁים וַעֲבָדִין חַיָּבִין בִּתְפִלָּה לְפִי שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא אֶלָּא חִיּוּב מִצְוָה זוּ כַּךְ הוּא שֶׁיְּהֵא אָדָם מִתְחַנֵּן וּמִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם וּמַגִּיד שְׁבָחוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאַחַר כַּךְ שׁוֹאֵל צְרָכָיו

שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶם בְּבַקָּשָׁה וּבִתְחִנָּה וְאַחַר כַּךְ נוֹתֵן שָׂבַח וְהוֹדָיָה לַה' עַל הַטּוֹבָה שֶׁהִשְׁפִּיעַ לוֹ כָּל אֶחָד לְפִי כוֹחוֹ: **ג.** אִם הָיָה רָגִיל מֵרֹב בִּתְחִנָּה וּבַקָּשָׁה וְאִם הָיָה עָרֵל שְׂפָתַיִם מְדַבֵּר כְּפִי יְכָלְתּוֹ וּבְכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה וְכֵן מִנְיַן הַתְּפִלּוֹת כָּל אֶחָד כְּפִי יְכָלְתּוֹ. יֶשׁ מִתְפַּלֵּל פַּעַם אַחַת בַּיּוֹם וְיֵשׁ מִתְפַּלֵּל פְּעָמִים הַרְבֵּה. וְהַכֹּל יִהְיוּ מִתְפַּלְּלִין נוֹכַח הַמִּקְדָּשׁ בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּהְיֶה. וְכֵן הָיָה הַדָּבָר תָּמִיד מִמֹּשֶׁה רַבֵּינוּ וְעַד עֶזְרָא:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

הַחֶמְדָּה אַב הַטֻּמְאָה כִּי הִיא מְבִיאָה לְשִׂנְאָה וְקִנְאָה וּמְבִיאָה לִידֵי גֵּזֶל וּשְׁבוּעַת שֶׁקֶר וְלִידֵי רְצִיחָה וְהִיא הָעֲשִׁירִית שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת שְׁקוּלָה כְּכֻלָּן כִּי עֵינוֹ לֹא תִשְׂבַּע עוֹשֶׁר כְּעֵין הַנָּחָשׁ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (ישעי' ס"ה) וְנָחָשׁ עָפָר לַחְמוֹ וּכְתִיב (משלי כ"ח) נִבְהָל לַהוֹן אִישׁ רַע עַיִן וְגוֹ' וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הַתַּאֲוָה מוֹצִיאָה אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם כִּי מַטְרִידוֹ מֵעֲסֶק הַתּוֹרָה וּמִקְיוּם מִצְוֹתָיו וְהוּא כּוֹפֵר בְּהַשְׁגָּחָה וְאֵינוֹ מַאֲמִין שֶׁהַכֹּל עַל יְדֵי הַשָּׂגָחָתוֹ יִתְבָּרַךְ וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ וְאוֹמֵר מָה אוֹכַל לְמָחָר הֲרֵי זֶה מִקְטַנֵּי אֲמָנָה וְעָלָיו נֶאֱמַר (זכר י' ד') כִּי מִי בַז לְיוֹם קְטַנּוֹת מִי גָרַם לַצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְבַּזְּבוּ שֶׁלְּחָנָם לֶעָתִיד לָבֹא קַטְנוּת אֱמוּנָה שֶׁהָיְתָה בָּהֶם. אֲבָל הַבּוֹטֵחַ אֵין מַעֲלָה כָּמוֹהָ וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב אַשְׁרֵי כָּל חוֹסֵי בוֹ כִּי מַאֲמִין שֶׁיֵּשׁ בָּעוֹלָם אֱלוֹהַּ שֶׁיְּכוֹל וּמַשְׁגִּיחַ וּכְתִיב (ירמי' י"ז) בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּה' וְהָיָה ה' מִבְטַחוֹ וּמֻבְטָח הוּא שֶׁלֹּא יַחְסְרוּ מְזוֹנוֹתָיו כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (תהלים נ"ח) הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבְךָ וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָּ. וּבִתְנַאי שֶׁיִּהְיֶה בֶּאֱמֶת וּבְכָל לִבּוֹ בְּלִי שׁוּם פְּקָפּוּק. וְעוֹד כִּי בִּהְיוֹתוֹ בּוֹטֵחַ יַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּכָל לִבּוֹ בְּלִי הִרְהוּר כְּלָל:

כי תשא יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֹ דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(לב) עַל בְּשַׂר אָדָם לֹא יִיסָךְ וּבְמַתְכֻּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָּמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם: עַל בְּסָרָא דַאֱנָשָׁא לָא יְתְנַסַךְ וּבִדְמוּתֵהּ לָא תַעְבְּדוּן כְּוָתֵהּ קוּדְשָׁא הוּא קוּדְשָׁא יְהֵי לְכוֹן:

רש"י לא ייסך. בשני יודי"ן, לשון לא יפעל, כמו (דברים ה טז) למען ייטב לך: על בשר אדם לא ייסך. מן השמן הזה עצמו: ובמתכנתו לא תעשו כמהו. בסכום סמניו לא תעשו אחר כמוהו במשקל סמנין הללו לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רבה סממנין לפי מדת הין שמן מתר, ואף העשוי במתכנתו של זה, אין הסך ממנו חיב אלא הרוקחו: ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו (שמות ה ח) מתכנת הלבנים, וכן במתכנתה של קטורת:

(לג) אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמֹהוּ וַאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זָר וְנִכְרַת מֵעַמָּיו: גְּבַר דִּי יְבַסֶּם דְּכָוָתֵהּ וְדִי יִתֵּן מִנֵּהּ עַל חִלּוֹנָי וְיִשְׁתֵּצֵי מֵעַמֵּהּ:

רש"י ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זר. שאינו צורך כהנה ומלכות:

(לד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה סַב לָךְ בּוּסְמִין נְטוֹפָא וְטוּפְרָא וְחֶלְבְּנֵתָא בּוּסְמִין וּלְבוּנְתָא דָכְיְתָא מַתְקַל בְּמַתְקַל יְהֵי:

רש"י נטף. הוא צרי, ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף ובלעז גומ"א , והצרי קורין לו תירייק"א : ושחלת. שרש בשם חלק ומצהיר כצפורן, ובלשון המשנה קרוי צפורן, וזהו שתרגם אנקלוס וטופרא: וחלבנה. בשם שריחו רע וקורין לו גלבנא, ומנאה הכתוב בין סמני הקטורת, ללמדנו, שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגדת תעניותינו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו: סמים. אחרים: ולבנה זכה. מכאן למדו רבותינו אחד עשר סמנין נאמרו לו למשה בסיני מעוט סמים שנים, נטף ושחלת וחלבנה שלשה, הרי חמשה, סמים, לרבות עוד כמו אלו, הרי עשרה, ולבונה הרי אחד עשר ואלו הן הצרי והצפורן, החלבנה והלבונה, מור וקציעה, שבולת נרד וכרכם, הרי שמונה, שהשבולת ונרד אחד, שהנרד דומה לשבולת, הקושט והקלופה והקנמון הרי אחד עשר. בורית כרשינה אינו נקטר אלא בו שפין את הצפורן ללבנה שתהא נאה: בד בבד יהיה. אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שווין משקל במשקל, כמשקלו של זה כך משקלו של זה, וכן שנינו (כריתות ו א) הצרי והצפורן, החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. ולשון בד נראה בעיני שהוא לשון יחיד, אחד באחד, יהיה זה כמו זה:

(לה) וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ: וְתַעְבֵּד יָתַהּ קְטוֹרֶת בּוּסְמִין בּוֹסֶם עוֹבַד בּוּסְמָנוּ מְעָרַב דְּכֵי קוּדְשָׁא:

רש"י ממלח. כתרגומו מעורב, שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה. ואומר אני שדומה לו (יונה א ה) ויראו המלחים, (יחזקאל כז כז) מלחיך וחבליך, על שם שמהפכין את המים במשוטות, כשמנהיגים את הספינה, כאדם המהפך בכף ביצים טרפות לערבן עם המים, וכל דבר שהאדם רוצה לערב יפה יפה, מהפכו באצבע או בבזך: ממלח טהור קדש. ממלח יהיה וטהור יהיה וקדש יהיה:

(לו) וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: וְתִשְׁחוֹק מִנַּהּ וְתַדִּיק וְתִתֵּן מִנַּהּ קֳדָם סָהֲדוּתָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דִּי אֶזְמַן מֵימְרִי לָךְ תַּמָּן קֻדְשָׁא קוּדְשִׁין תְּהֵי לְכוֹן:

רש"י ונתתה ממנה וגו' . היא קטרת שבכל יום ויום שעל מזבח הפנימי, שהוא באהל מועד: אשר אועד לך שמה. כל מועדי דבור שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום:

נביאים - מלכים א - פרק יח

(מא) וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לְאַחְאָב עֲלֵה אֱכֹל וּשְׁתֵה כִּי קוֹל הֲמוֹן הַגָּשֶׁם: וַאֲמַר אֵלִיָּהוּ לְאַחְאָב סָק אֱכוֹל וְאֵשְׁתְּ אֲרֵי קַל אִתַּרְגּוּשְׁת מְטָרָא: (מב) וַיַּעֲלֶה אַחְאָב לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְאֵלִיָּהוּ עָלָה אֶל רֹאשׁ הַכַּרְמֶל וַיִּגְהַר אַרְצָה וַיָּשֶׂם פָּנָיו בֵּין (ברכו) בִּרְכָּיו: וְסָלַק אַחְאָב לְמֵיכַל וּלְמִשְׁתֵּי וֶאלִיָּהוּ סָלִיק לְרֵישׁ טוּרָא דְּכַרְמֶלָא וְגָחִין לְאַרְעָא וְשַׁוִּי אַפּוֹהִי בֵּין בִּרְכּוֹהִי:

רש"י **ויגהר ארצה** . (תרגום :) וגחין לארעא , להתפלל על הגשמים :

(מג) וַיֹּאמֶר אֶל נַעֲרוֹ עֲלֵה נָא הַבֵּט דֶּרֶךְ יָם וַיַּעַל וַיַּבֵּט וַיֹּאמֶר אֵין מְאוּמָה וַיֹּאמֶר שֹׁב שֶׁבַע פְּעָמִים: וַאֲמַר לְעוּלֵמֵיהּ סָק כְּעָן סָכֵי לְאוֹרַח מַעֲרָבָא וְסָלִיק וְסָכָא וַאֲמַר לֵית מִדְעָם וַאֲמַר תּוּב שְׁבַע זִמְנִין:

רש"י **דרך ים** . אם תראה ענן עולה מן הים :

(מד) וַיְהִי בַּשְּׁבִעִית וַיֹּאמֶר הִנֵּה עָב קְטַנָּה כְּכַף אִישׁ עֹלָה מִיָּם וַיֹּאמֶר עֲלֵה אֱמֹר אֶל אַחְאָב אֱסֹר וֶרֶד וְלֹא יַעַצָּרְכָה הַגָּשֶׁם: וַהֲוָה בְּזִמְנָא שְׁבִיעָתָא וַאֲמַר הָא עֲנָנָא סָלִיק זְעִירָא כְּפִיסַת יָד גְּבַר סָלִיק מִמַּעֲרָבָא וַאֲמַר סָק אֱמַר לְאַחְאָב אְזְדָרֵז וַחוּת וְלָא יְעַכְּבִינָךְ מְטָרָא:

רש"י **אסור ורד** . אסור מרכבותיך ורד מהר הכרמל לשוב לביתך , פן ידחק אותך הגשם בדרך :

(מה) וַיְהִי עַד כֹּה וְעַד כֹּה וְהַשָּׁמַיִם הִתְקַדְּרוּ עָבִים וְרוּחַ וַיְהִי גֶּשֶׁם גָּדוֹל וַיִּרְכַּב אַחְאָב וַיֵּלֶךְ יִזְרְעֶאלָה: וַהֲוָה עַד דְּמִזְדָּרֵז וְנָחִית וּשְׁמַיָּא אִתְחַפְּיָהוּ עֲנָנָא וְרוּחָא וַהֲוָה מָטָר סָגֵי וְרָכִיב אַחְאָב וַאֲזַל לְיִזְרְעֶאל:

רש"י **עד כה ועד כה** . בתוך שהלך השליח ובתוך שאסר המרכבה , והשמים התקדרו :

כתובים - משלי - פרק יט

(יז) מַלְוֵה יְהוָה חוֹנֵן דָּל וּגְמֻלוֹ יְשַׁלֶּם לוֹ: מַן דְּבָעֵי דְנָזִיף לֵאלָהָא מִתְרַחֵם עַל מִסְכְּנָא וּפוּרְעָנוּתָא טָבְתָא מְשַׁלֵּם לֵיהּ:

רש"י **מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו** . כשיחלה ויטה למות צדקתו מליצה עליו לפני מדת הדין לומר העני היתה נפשו מפרכסת לצאת ברעב וזה פרנסה והחזיר' לגופה אף אני אחזיר לו נפשו :

(יח) יַסֵּר בִּנְךָ כִּי יֵשׁ תִּקְוָה וְאֶל הֲמִיתוֹ אַל תִּשָּׂא נַפְשֶׁךָ: רְדֵי בְרַךְ מְטוּל דְּאִית סְבְוָיָא וּלְמִיתוּתֵיהּ לָא תְּרִים נַפְשָׁךְ:

רש"י **יסר בנך כי יש תקוה ואל המיתו אל תשא נפשך** . אל תכהו מכת מות :

(יט) (גרל) גָּדֵל חֲמָה נֹשֵׂא עֹנֶשׁ כִּי אִם תַּצִּיל וְעוֹד תּוֹסֵף: גַּבְרָא חֲמָתָנָא מְקַבֵּל תַּכָּא וּכְמָה דְמִתְעֲלֵי עַל טוּעֲנֵיהּ מוֹסִיף:

רש"י **גדל חמה נשא עונש וגו'** . אם תעביר על חמתך ותציל את שונאך אם ראית רעה באה לו עוד תוסיף ימים וטובה :

(כ) שְׁמַע עֵצָה וְקַבֵּל מוּסָר לְמַעַן תֶּחְכַּם בְּאַחֲרִיתֶךָ: שְׁמַע עֲצָתָא וְקַבֵּל מַרְדּוּתָא מְטוּל דְּתִתְחַכַּם בְּסוֹפָךְ: (כא) רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב אִישׁ וַעֲצַת יְהוָה הִיא תָקוּם: סַגִּיאָן מַחְשָׁבָתָא בְּלִבֵּיהּ דְּגַבְרָא וְעֵצָתָא דֵּאֱלָהָא הִיא תְקוּם:

משנה מנחות פרק ז

א. הַתּוֹדָה הָיְתָה בָּאָה חֲמֵשׁ סְאִין יְרוּשַׁלְמִיּוֹת, שֶׁהֵן שֵׁשׁ מִדְבָּרִיּוֹת, שְׁתֵּי אֵיפּוֹת, וְהָאֵיפָה שָׁלֹשׁ סְאִין, עֶשְׂרִים עִשָּׂרוֹן, עֲשָׂרָה לֶחֳמֵץ וַעֲשָׂרָה לַמַּצָּה. עֲשָׂרָה לֶחֳמֵץ, עִשָּׂרוֹן לְחַלָּה. וַעֲשָׂרָה לַמַּצָּה, וּבַמַּצָּה שְׁלֹשָׁה מִינִין, חַלּוֹת וּרְקִיקִין וּרְבוּכָה, נִמְצְאוּ שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנוֹת וּשְׁלִישׁ לְכָל מִין, שָׁלֹשׁ חַלּוֹת לְעִשָּׂרוֹן. בְּמִדָּה יְרוּשַׁלְמִית הָיוּ שְׁלֹשִׁים קַב, חֲמִשָּׁה עָשָׂר לֶחֳמֵץ, וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַמַּצָּה. חֲמִשָּׁה עָשָׂר לֶחֳמֵץ, קַב וָחֲצִי לְחַלָּה. וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לַמַּצָּה, וְהַמַּצָּה שְׁלֹשָׁה מִינִין, חַלּוֹת וּרְקִיקִים וּרְבוּכָה, נִמְצְאוּ חֲמֵשֶׁת קַבִּים לְכָל מִין, שְׁתֵּי חַלּוֹת לְקַב:

ברטנורה (**א**) **התודה**. חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות. חמש סאין של ירושלמיות הן שש מאותן שהיו במדבר בימי משה. שהוסיפו על המדה שהיתה בימי משה שתות. דקיימא לן מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר משתות. ואותו שתות הוא שתות מלבר: **שתי איפות**. כלומר, הנך שש סאין הם שתי איפות, שהם עשרים עשרון, שהרי בכל איפה עשרה עשרונות: **עשרה לחמץ**. עשרה עשרונים לעשר חלות חמץ שבתודה: **רבוכה**. חלוטה במים רותחין קרויה רבוכה. ורמב"ם פירש, רבוכה מרובה בשמן וקלויה בו, לפי שהיה בה שמן כנגד החלות והרקיקים: נמצאו שלשה עשרונות ושליש לכל מין ומין. שבמצה: **שלש חלות לעשרון**. דהוו להו עשר חלות לשלשה עשרונות ושליש: **במדה ירושלמית**. שלא היו בה עשרונות אלא קבים, הוו הנך חמש סאין שלשים קבין. שהסאה ששה קבים. ובגמרא בברייתא מייתי מגזירה שוה שכל מין ומין מארבעה מינים שבתודה היו באים עשר חלות, ואמרו, נאמר כאן והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה', ונאמר בתרומת מעשר [ממנו] תרומה לה', מה להלן אחד מעשר, אף כאן אחד מעשר. ולמדנו שמין אחד של חמץ היה עשרה עשרונים כנגד שלשה מינים של מצה, כדכתיב (ויקרא ז) על לחם חמץ, אמרה תורה כנגד חמץ הבא מצה:

ב. הַמִּלּוּאִים הָיוּ בָאִים כְּמַצָּה שֶׁבַּתּוֹדָה, חַלּוֹת וּרְקִיקִים וּרְבוּכָה. הַנְּזִירוּת הָיְתָה בָּאָה שְׁתֵּי יָדוֹת כְּמַצָּה שֶׁבַּתּוֹדָה, חַלּוֹת וּרְקִיקִים, וְאֵין בָּהּ רְבוּכָה, נִמְצְאוּ עֲשָׂרָה קִבִּים יְרוּשַׁלְמִיּוֹת, שֶׁהֵן שִׁשָּׁה עֶשְׂרוֹנוֹת וַעֲדוּיָן. וּמִכֻּלָּן הָיָה נוֹטֵל אֶחָד מֵעֲשָׂרָה תְּרוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ז), וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קָרְבָּן תְּרוּמָה לַה'. אֶחָד, שֶׁלֹּא יִטּוֹל פָּרוּס. מִכָּל קָרְבָּן, שֶׁיְּהוּ כָּל הַקָּרְבָּנוֹת שָׁוִין, וְשֶׁלֹּא יִטּוֹל מִקָּרְבָּן לַחֲבֵרוֹ. לַכֹּהֵן הַזּוֹרֵק אֶת דַּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה, וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַבְּעָלִים:

ברטנורה (ב) **המלואים**. שהיו בימי משה כשנתחנך אהרן ובניו לכהונה: היו באים כמצה שבתודה חלות ורקיקים ורבוכה. דכתיב במלואים (ויקרא ח) ומסל המצות אשר לפני ה' לקח חלת מצה אחת וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד, חלת מצה אלו חלות, וחלת לחם שמן זו רבוכה דמוסיף בה שמן כנגד חלות ורקיקים, ורקיק זה רקיק: **נזירות**. לחמי נזיר, שנאמר (במדבר ו) וסל מצות סולת חלות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן. ורבוכה לא הוזכר שם: **שני ידות**. שני חלקים של מיני מצה שבתודה היו בנזירות. וכדמפרש ואזיל: **נמצאו**. לנזירות: **עשרה קבין**. שהרי בשלשה מיני מצה שבתודה היו חמשה עשר קבין, והוו להו עשרה שני ידות של חמשה עשר: **שהן ששה עשרונות ועדוין**. כלומר, ועוד שנוסף עליהן. שהרי היו שלשה עשרונים ושליש לכל מין כדאמרן לעיל גבי מצה שבתודה, נמצא לשני מינים ששה עשרונות ושני שלישי עשרון. והיינו דקאמר ששה עשרונות ועדוין: **ומכולן**. מכל ארבעה מינים שבתודה היו הכהנים נוטלים אחד מעשרה תרומה: **שלא יטול פרוס**. שבור וחתוך: **שיהיו כל הקרבנות שוין**. המינים יהיו שוין, עשר חלות לכל מין: **שלא יטול תרומה מקרבן על חברו**. שאם היו ממין זה חמשה וממין זה חמשה עשר, נמצא מפריש מזה על זה:

ג. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַתּוֹדָה בִּפְנִים, וְלַחְמָהּ חוּץ לַחוֹמָה, לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם. שְׁחָטָהּ עַד שֶׁלֹּא קָרְמוּ בַּתַּנּוּר, וַאֲפִלּוּ קָרְמוּ כֻּלָּן חוּץ מֵאֶחָד מֵהֶן, לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם. שְׁחָטָהּ חוּץ לִזְמַנָּהּ וְחוּץ לִמְקוֹמָהּ, קָדַשׁ הַלֶּחֶם. שְׁחָטָהּ וְנִמְצֵאת טְרֵפָה, לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם. שְׁחָטָהּ וְנִמְצֵאת בַּעֲלַת מוּם, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, קָדַשׁ, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לֹא קָדַשׁ. שְׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, וְכֵן אֵיל הַמִּלּוּאִים וְכֵן שְׁנֵי כִבְשֵׂי עֲצֶרֶת שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם:

ברטנורה (ג) **השוחט את התודה בפנים**. לפנים מן העזרה: **ולחמה חוץ לחומה**. בגמרא מוקמינן לה חוץ לחומת בית פאגי. רבותי פירשו חוץ לחומה החיצונה של ירושלים. [אבל חוץ לעזרה קדוש]. ואע"ג דכתיב (ויקרא ז) והקריב על זבח התודה חלות, דמשמע לכאורה שיהא הלחם אצלה בשעת זביחה, לא דרשינן על בסמוך. והרמב"ם גורס בית בגי. ומפרש שהוא מקום קרוב להר הבית אלא שהוא חוץ לחומת הר הבית ושם אופים

המנחות, ועל שם כך היו קורים לו בית בגי, לשון פת בג המלך: **עד שלא קרמו בתנור**. לאו לחם נינהו אלא עיסה בעלמא: **שחטה**. על מנת לאכלה חוץ לזמנה, קדש הלחם ונפגל. על מנת לאכלה חוץ למקומה, קדש הלחם ונפסל. וטעמא דקדש הלחם, משום דפסולו בקודש, וקיימא לן כל שפסולו בקודש הקודש מקבלו: שחטה ונמצאת טריפה לא קדש הלחם. דפסולו קודם שחיטה הוא: שחטה ונמצאת בעלת מום רבי אליעזר אומר קדש. בגמרא מוקי לה בדוקין שבעין, דבכי האי מומא סבר רבי אליעזר דאם עלו לא ירדו הואיל ואין מומן ניכר, הלכך קדש הלחם. ואין הלכה כרבי אליעזר: **שלא לשמה**. לא קדש הלחם, דכתיב (ויקרא ז) על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו, על זבח שנזבח לשם תודת שלמיו: **וכן איל המלואים**. לפי שהם היו תחלה לכל הקרבנות, נקט איל המלואים. והוא הדין לאיל נזיר. דמלואים כקרבן יחיד הן חשובים:

ד. נְסָכִין שֶׁקִּדְּשׁוּ בַכֶּלִי וְנִמְצָא הַזֶּבַח פָּסוּל, אִם יֵשׁ שָׁם זֶבַח אַחֵר, יִקָּרְבוּ עִמּוֹ. וְאִם לָאו, יִפָּסְלוּ בְלִינָה. וַלֶּד תּוֹדָה וּתְמוּרָתָהּ, וְהַמַּפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, אֵינָן טְעוּנִין לֶחֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ז), וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה, הַתּוֹדָה טְעוּנָה לֶחֶם, וְלֹא וְלָדָהּ וְלֹא חֲלִיפָתָהּ וְלֹא תְמוּרָתָהּ טְעוּנִין לֶחֶם:

ברטנורה (ד) **נסכים שקדשו בכלי**. לאו דוקא בכלי. שאין נסכים מתקדשים ליפסל ביוצא ובלינה ואע"פ שקדשו בכלי, אלא בשחיטת הזבח, דכתיב זבח ונסכים, הנסכים תלויים בזבח: **ונמצא הזבח פסול**. שנפסל בזריקה. דאילו בשחיטה נפסל, לא קדשו נסכים: **אם יש שם זבח אחר יקרבו עמו**. בנסכים של צבור מוקמינן לה למתניתין, משום דלב בית דין מתנה עליהם, אם הוצרכו לזבח זה הוצרכו ואם לאו יהיו לזבח אחר, אבל בנסכים של יחיד אין כשרים לזבח אחר. ואפילו נסכים של צבור אין קרבים עם זבח אחר אלא אם כן היה אותו זבח זבוח כשנפסל הזבח הראשון. אבל אם לא היה זבוח בשעה שנפסל הזבח הראשון, אין קרבים עם הזבח האחר. ומתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, יקרבו עמו, במה דברים אמורים שהיה זבח זבוח באותה שעה, אבל אם לא היה זבח זבוח באותה שעה, נעשה כמו שנפסלו בלינה ופסולים. והכי מפרשא מתניתין בגמרא. וכל זמן שלא נתקדשו נסכים בכלי, אע"פ שנשחט הזבח, יכולים להקריב נסכים אפילו אחר כמה ימים. דקיימא לן מביא אדם קרבנו היום ונסכו אפילו אחר כמה ימים. בין נסכים של יחיד בין נסכים של צבור. וכן מצורע מביא אשמו היום, ולוג שמן שלו לאחר כמה ימים: **ולד תודה**. שהפריש תודה מעוברת וילדה: וכן המפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה אינה טעונה לחם. הראשונה, אם נמצאת לאחר הקרבת שניה. וכן שניה אם נמצאת הראשונה קודם הקרבתה והקריב ראשונה, שוב אין השניה טעונה לחם:

חליפתה. היינו מפריש תודה ואבדה והפריש אחרת תחתיה: **תמורתה**. כגון שעומדת בעין ואומר זו תמורת זו, וכתיב (ויקרא כז) והיה הוא ותמורתו יהיה קודש:

ה. הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה, יָבִיא הֵיא וְלַחְמָהּ מִן הַחֻלִּין. תּוֹדָה מִן הַחֻלִּין וְלַחְמָהּ מִן הַמַּעֲשֵׂר, יָבִיא הֵיא וְלַחְמָהּ מִן הַחֻלִּין. תּוֹדָה מִן הַמַּעֲשֵׂר וְלַחְמָהּ מִן הַחֻלִּין, יָבִיא. (הַתּוֹדָה) הֵיא וְלַחְמָהּ מִן הַמַּעֲשֵׂר, יָבִיא. וְלֹא יָבִיא מֵחִטֵּי מַעֲשַׂר שֵׁנִי, אֶלָּא מִמָּעוֹת מַעֲשַׂר שֵׁנִי:

ברטנורה (ה) **יביא היא ולחמה מן החולין**. ולא מן המעשר. דכיון דאמר הרי עלי, הוי ליה דבר שבחובה, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין: ואם אמר הרי עלי תודה מן החולין ולחמה מן המעשר יביא היא ולחמה מן החולין. דלחם נגרר אחר תודה, וכיון דאמר הרי עלי תודה מן החולין, בעל כרחיה איחייב ליה בלחם, הלכך האי דמהדר ואמר לחמה מן המעשר לאו כלום הוא: תודה מן המעשר ולחמה מן החולין יביא. כלומר, יביא כמו שנדר. ולאו חובה. דכל שכן אם יביא שניהם מן החולין דשפיר עבד. אלא אם רצה להביא כמו שנדר, יביא: ולא יביא הלחם מחטי מעשר שני עצמו. דלחם דומיא דשלמים בעינן, מה שלמים ממעות מעשר שני ולא ממעשר שני עצמו, אף לחם כן:

ו. מְנַיִן לָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה, שֶׁלֹּא יָבִיא אֶלָּא מִן הַחֻלִּין, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים טז), וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר, וַהֲלֹא אֵין פֶּסַח בָּא אֶלָּא מִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר צֹאן וּבָקָר, אֶלָּא לְהַקִּישׁ כָּל הַבָּא מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן לַפֶּסַח, מָה הַפֶּסַח שֶׁהוּא בָא בְּחוֹבָה אֵינוֹ בָא אֶלָּא מִן הַחֻלִּין, אַף כָּל דָּבָר שֶׁהוּא בָא בְּחוֹבָה, לֹא יָבוֹא אֶלָּא מִן הַחֻלִּין. לְפִיכָךְ, הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה, הֲרֵי עָלַי שְׁלָמִים, הוֹאִיל וְהֵם בָּאִים חוֹבָה, לֹא יָבוֹאוּ אֶלָּא מִן הַחֻלִּין. וְהַנְּסָכִים בְּכָל מָקוֹם לֹא יָבוֹאוּ אֶלָּא מִן הַחֻלִּין:

ברטנורה (ו) מה פסח שהוא בא בחובה אינו בא אלא מן החולין. דפסח מצרים לא בא אלא מן החולין, שעדיין לא היתה להם שום תבואת מעשר שני שאין מעשר אלא משנכנסו לארץ, ומה פסח מצרים לא בא אלא מן החולין, אף פסח דורות אינו בא אלא מן החולין, שהרי הוא אומר (שמות יג) ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה, שיהו כל עבודת החודש הזה כזה של מצרים: **אף כל דבר דבחובה נמי וכו'**. לפיכך, האומר הרי עלי תודה או שלמים הואיל והן באים חובה דקאמר הרי עלי, לא יביא אלא מן החולין: **והנסכים**. אפילו אמר הרי עלי להביא ממעשר, לא יביא אלא מן החולין. דכי שרא רחמנא לאתויי שלמים ממעשר הני מילי שלמים גופייהו דבני אכילה נינהו, אבל נסכים דכליל הם, לא יביאו מן המעשר:

גמרא מנחות דף צ"ט ע"א

מְנָא לָן דְּמַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ אָמַר רִבִּי אַחָא בַּר יַעֲקֹב דְּאָמַר קְרָא (במדבר י"ז) אֵת מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשׁוֹתָם וְעָשׂוּ אוֹתָם רִקּוּעֵי פַחִים צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ וְגוֹ' בַּתְּחִלָּה תַּשְׁמִישֵׁי מִזְבֵּחַ וְעַכְשָׁיו גּוּפוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. (דברים י') אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן תְּנֵי רַב יוֹסֵף מִלַּמֵּד שֶׁהַלּוּחוֹת וְשִׁבְרֵי לוּחוֹת מוּנָּחִין בָּאָרוֹן מִכָּאן לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁשָּׁכַח תַּלְמוּדוֹ מֻחֶמֶת אוֹנְסוֹ שֶׁאֵין נוֹהֲגִין בּוֹ מְנַהֵג בִּזָּיוֹן. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ פְּעָמִים שֶׁבִּטּוּלָהּ שֶׁל תּוֹרָה זוֹ הִיא יְסוֹדָהּ (שמות ל"ד) דִּכְתִיב אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמשֶׁה יְיַשֵּׁר כֹּחֲךָ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ. וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁסָּרַח אֵין מְבַזִּין אוֹתוֹ בְּפַרְהֶסְיָא שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ד') וְכָשַׁלְתָּ הַיּוֹם וְכָשַׁל גַּם נָבִיא עִמָּךְ לָיְלָה. כַּסֵּהוּ כַּלַּיְלָה. וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ כָּל הַמְשַׁכֵּחַ דָּבָר אֶחָד מִלִּמּוּדוֹ עוֹבֵר בְּלָאו. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד') רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמוֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים וְכִדְרִבִּי אָבִין אָמַר רִבִּי אִילְעָא דְּאָמַר רִבִּי אָבִין אָמַר רִבִּי אִילְעָא כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר הִשָּׁמֶר פֶּן וְאַל אֵינוֹ אֶלָּא לֹא תַעֲשֶׂה. רְבִינָא אָמַר הִשָּׁמֶר וּפֶן שְׁנֵי לָאוִין נִינְהוּ. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר בִּשְׁלשָׁה לָאוִין שֶׁנֶּאֱמַר הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמוֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים יָכוֹל אֲפִלּוּ מֻחֶמֶת אוֹנְסוֹ תַּלְמוּד לוֹמַר וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ בִּמְסִירָם מִלִּבּוֹ הַכָּתוּב מְדַבֵּר. רִבִּי דוֹסְתָּאִי בַּר יַנַּאי אָמַר יָכוֹל אֲפִלּוּ תְּקָפָה עָלָיו מִשְׁנָתוֹ תַּלְמוּד לוֹמַר רַק. רִבִּי יוֹחָנָן וְרִבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרֵי תַּרְוַויְיהוּ תּוֹרָה נִתְּנָה בְּאַרְבָּעִים וּנְשָׁמָה נוֹצְרָה לְאַרְבָּעִים כָּל הַמְשַׁמֵּר אֶת הַתּוֹרָה נִשְׁמָתוֹ מִשְׁתַּמֶּרֶת וְכָל שֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּר אֶת הַתּוֹרָה אֵין נִשְׁמָתוֹ מִשְׁתַּמֶּרֶת. תָּנָא דְּבֵי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל מָשָׁל לְאָדָם שֶׁמָּסַר צִפּוֹר דְּרוֹר לְעַבְדּוֹ וְאָמַר לֵיהּ כְּמִדּוֹמֶה אַתָּה שֶׁאִם אַתָּה מְאַבְּדָהּ שֶׁאֲנִי נוֹטֵל מִמְּךָ אֵיסָר בְּדָמֶיהָ נִשְׁמָתְךָ אֲנִי נוֹטֵל מִמְּךָ לְפִיכָךְ כָּל הַמְשַׁמֵּר אֶת הַתּוֹרָה נִשְׁמָתוֹ מִשְׁתַּמֶּרֶת:

רש"י **אשר שברת ושמתם בארון**. שישים השברים בארון: **שביטולה של תורה**. כגון שמבטל תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה: **זהו יסודה**. כלו' מקבל כאלו יושב ומייסדה ועוסק בה שנאמר אשר שברת ולא אמר ליה בלשון כעס שמע מינה הסכימה עמו דעת השכינה כשביטל תורה ושיברן כיון דנתכוון לטובה: **תקפה**. שלא יכול להעמיד גרסתו: **רק**. מיעוט היא: **נוצרה לארבעים**. צורת הולד לארבעים יום במס' נדה:

זוהר תשא דף קצ"ד ע"א

וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד. וְכִי לָא הֲוָה בְּקַדְמֵיתָא אֹהֶל מוֹעֵד אֶלָּא בְּקַדְמֵיתָא אֹהֶל סְתָם הַשְׁתָּא אֹהֶל מוֹעֵד. מָאי מוֹעֵד. רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְטָב. רִבִּי אַבָּא אָמַר לְבִישׁ. רִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְטָב. מַה מוֹעֵד דְּאִיהוּ יוֹם חֶדְוָה דְּסִיהֲרָא דְּאִתּוֹסְפָא בֵּיהּ קִדּוּשָׁה לָא שַׁלְטָא בָּהּ פְּגִימוּתָא אוֹף הָכָא קָרֵי לֵהּ בִּשְׂמָא דָּא לְאַחְזָאָה דְּהָא אִתְרְחִיק מִבֵּינַיְיהוּ וְלָא אִתְפְּגִים. וְעַל דָּא וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד כְּתִיב. וְרִבִּי אַבָּא אָמַר לְבִישׁ דְּהָא בְּקַדְמֵיתָא הֲוָה אֹהֶל סְתָם כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר

(ישעי' ל"ג) אֹהֶל בַּל יִצָּעֶן בַּל יִסַּע יְתֵדוֹתָיו לָנֶצַח וְהַשְׁתֵּא אֹהֶל מוֹעֵד. בְּקַדְמֵיתָא לְמֵיהַב חַיִּין אֲרוּכִין לְעַלְמָא דְּלָא יִשְׁלוֹט בְּהוּ מוֹתָא. מִכָּאן וּלְהָלְאָה אֹהֶל מוֹעֵד כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (איוב ל') וּבֵית מוֹעֵד לְכָל חָי. הַשְׁתֵּא אִתְיְהִיב בֵּיהּ זִמְנָא וְחַיִּין קְצוּבִין לְעַלְמָא בְּקַדְמֵיתָא לָא אִתְפְּגִים וְהַשְׁתֵּא אִתְפְּגִים. בְּקַדְמֵיתָא חֲבוּרְתָּא וְזִוּוּגָא לְסִיהֲרָא בְּשִׁמְשָׁא דְּלָא יַעְדוּן. הַשְׁתֵּא אֹהֶל מוֹעֵד זִוּוּגָא דִּילְהוֹן מִזְּמַן לִזְמַן וּבְגִין כַּךְ וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד מַה דְּלָא הֲוָה קוֹדֶם. וְעַל דָּא אֹהֶל מוֹעֵד קָרֵי לֵיהּ דְּהָא שַׁרְיָיא בֵּיהּ זְמַן קְצִיב לְכָל עָלְמָא. וְעַל דָּא רָזָא דְמִלָּה אִית יְמִינָא לְעֵילָא וְאִית יְמִינָא לְתַתָּא אִית שְׂמָאלָא לְעֵילָא וְאִית שְׂמָאלָא לְתַתָּא. אִית יְמִינָא לְעֵילָא בְּקִדּוּשָׁה עִלָּאָה וְאִית יְמִינָא לְתַתָּא דְּאִיהוּ בְּסִטְרָא אָחֳרָא. אִית שְׂמָאלָא לְעֵילָא בְּקִדּוּשָׁה עִלָּאָה לְאַתְעָרָא רְחִימוּתָא לְאִתְקַשְּׁרָא סִיהֲרָא בְּאָתָר קַדִּישָׁא לְעֵילָא לְאִתְנַהֲרָא. וְאִית שְׂמָאלָא לְתַתָּא דְּאַפְרִישׁ רְחִימוּתָא דִּלְעֵילָא וְאִתְפְּרִישׁ לָהּ מִלְּאַנְהֲרָא בְּשִׁמְשָׁא וּלְאִתְקָרְבָא בַּהֲדֵיהּ וְדָא הוּא סִטְרָא דְּחִוְיָיא בִּישָׁא. דְּכַד שְׂמָאלָא דָּא דִּלְתַתָּא אַתְעָרַת כְּדֵין מָשִׁיךְ לָהּ לְסִיהֲרָא וְאַפְרִישׁ לָהּ מִלְּעֵילָא וְאִתְחַשְׁכַת נְהוֹרָאָה וְאִתְדְּבָקַת בְּחִוְיָיא וּכְדֵין שְׁאִיבַת מוֹתָא לְתַתָּא לְכֹלָּא דְּאִתְדְּבָקַת בְּחִוְיָיא וְאִתְרְחָקַת מֵאִילָנָא דְחַיֵּי וְעַל דָּא גָּרִים מוֹתָא לְכָל עָלְמָא וְדָא הוּא כַּד אִסְתַּאַב מַקְדְּשָׁא עַד זִמְנָא קְצִיב דְּאִתְתְּקָנַת סִיהֲרָא וְתָבַת לְאַנְהָרָא וְדָא הוּא אוֹהֶל מוֹעֵד. וְעַל דָּא יְהוֹשֻׁעַ לָא מִית אֶלָּא בְּעֵיטָא דְנָחָשׁ דָּא דְקָרִיב וּפָגִים מִשְׁכְּנָא כִּדְקַדְמֵיתָא וְדָא הוּא רָזָא דִּכְתִיב וַיְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר. דְּאַף עַל גַּב דְּאִיהוּ נַעַר לְתַתָּא לְקַבְלָא נְהוֹרָא לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל כְּמָה דְּאִתְפְּגִים דָּא הָכִי נָמֵי אִתְפְּגִים דָּא. אַף עַל גַּב דְּזִינָא קַדִּישָׁא הֲוָה לֵיהּ כֵּיוָן דְּאִתְפְּגִים סִיהֲרָא הָכִי הוּא וַדַּאי לָא אִשְׁתְּזִיב בִּלְחוֹדוֹי מִנֵּיהּ מֵהַהוּא גּוֹוָנָא מַמָּשׁ וְהָא אִתְמָר זַכָּאִין אִינּוּן צַדִּיקַיָּיא דְּיַדְעִין רָזִין דְּאוֹרַיְיתָא וּמִתְדַּבְּקִין בָּהּ בְּאוֹרַיְיתָא וּמְקַיְּימִין קְרָא דִּכְתִיב (יהושע א') וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה וְגוֹמֵר וּבְגִינָהּ יִזְכּוּן לְחַיֵּי עָלְמָא דְּאָתֵי דִּכְתִיב (דברים ל') כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ וְגוֹמֵר בילא"ו:

תרגום הזוהר וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד. שׁוֹאֵל, וְכִי מִתְּחִלָּה לֹא הָיָה אֹהֶל מוֹעֵד. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא מִתְּחִלָּה הָיָה אֹהֶל סְתָם, עַתָּה קָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד, מַהוּ מוֹעֵד. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, לְטוֹב. רַבִּי אַבָּא אָמַר, לְרַע. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְטוֹב, מַה מוֹעֵד, שֶׁהוּא יוֹם שִׂמְחָה שֶׁל הַלְּבָנָה, שְׁנִתּוֹסְפָה בָּהּ קְדֻשָּׁה, וְאֵינוֹ שׁוֹלֵט בָּהּ פְּגָם, אַף כָּאן קָרָא לָהּ בְּשֵׁם זֶה, מוֹעֵד, לְהַרְאוֹת, נִתְרַחֵק מִבֵּינֵיהֶם וְלֹא נִפְגָּם. וְעַל כֵּן וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד כָּתוּב. וְרַבִּי אַבָּא אָמַר, לְרַע. כִּי מִתְּחִלָּה הָיָה, הַמַּלְכוּת, אֹהֶל סְתָם. כְּדִכְתִיב אֹהֶל בַּל יִצָּעֶן בַּל יִסַּע יְסוֹדוֹתָיו לָנֶצַח. וְעַתָּה הוּא אֹהֶל מוֹעֵד, בַּתְּחִלָּה הָיָה הָאֹהֶל, נוֹתֶנֶת חַיִּים אֲרֻכִּים לָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בָּהֶם הַמָּוֶת, מִכָּאן וּלְהָלְאָה אֹהֶל מוֹעֵד, כְּדִכְתִיב, וּבֵית מוֹעֵד לְכָל חָי, כִּי עַתָּה נִתַּן בָּהּ זְמַן וְחַיִּים קְצוּבִים בִּשְׁבִיל הָעוֹלָם. בַּתְּחִלָּה לֹא הָיָה בָּהּ פְּגָם וְעַתָּה נִפְגָּמָה. בַּתְּחִלָּה הָיָה חִבּוּר

וְזִוּוּג אֶל הַלְּבָנָה, בְּשִׁמְשָׁא, שֶׁאֵינוֹ נִפְסָק, עַתָּה הַזִּוּוּג שֶׁלָּהֶם הוּא מִזְּמָן לִזְמָן, וּמְשׁוּם זֶה, וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד, מַה שֶּׁלֹּא הָיָה מִקֹּדֶם. וְעַל כֵּן קָרָא לָהּ אֹהֶל מוֹעֵד, כִּי שׁוֹרָה בָּהּ זְמָן קָצוּב שֶׁל חַיִּים לְכָל הָעוֹלָם. וְעַל כֵּן סוֹד הַדָּבָר, יֵשׁ יָמִין לְמַעְלָה וְיֵשׁ יָמִין לְמַטָּה, יֵשׁ שְׂמֹאל לְמַעְלָה וְיֵשׁ שְׂמֹאל לְמַטָּה. וּמְפָרֵשׁ, יֵשׁ יָמִין לְמַעְלָה, הַיְנוּ בַּקְּדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה. וְיֵשׁ יָמִין לְמַטָּה, שֶׁהוּא בַּסִּטְרָא אָחֳרָא. יֵשׁ שְׂמֹאל לְמַעְלָה, הַיְנוּ בַּקְּדֻשָּׁה הָעֶלְיוֹנָה, לְעוֹרֵר אַהֲבָה, שֶׁתִּתְקַשֵּׁר הַלְּבָנָה, שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת, בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ לְמַעְלָה, בְּזַ"א, כְּדֵי שֶׁתֶּאִיר. וְיֵשׁ שְׂמֹאל לְמַטָּה, הַמַּפְרִיד אֶת הָאַהֲבָה הָעֶלְיוֹנָה וּמַפְרִיד אוֹתָהּ, אֶת הַמַּלְכוּת, מִלְּהָאִיר עַל יְדֵי הַשֶּׁמֶשׁ וּמִלְּהִתְקָרֵב אֵלָיו. וְזֶה הוּא הַצַּד שֶׁל נָחָשׁ הָרָע. כִּי כְּשֶׁהַשְּׂמֹאל הַזֶּה שֶׁל מַטָּה מִתְעוֹרֵר אָז, מוֹשֵׁךְ אֶצְלוֹ הַלְּבָנָה, וּמַפְרִידָהּ מִלְּמַעְלָה, מִזַּ"א, וְאוֹרָהּ נֶחְשָׁךְ, וּמִתְדַּבֶּקֶת בַּנָּחָשׁ, וְאָז שׁוֹאֶבֶת מָוֶת לְמַטָּה לְכָל אֵלּוּ שֶׁנִּדְבְּקוּ בַּנָּחָשׁ וְנִתְרַחֲקוּ מֵעֵץ הַחַיִּים. וְעַל כֵּן גָּרַם מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם. עַל יְדֵי הַחֵטְא שֶׁל עֵץ הַדַּעַת. וְזֶה הוּא שֶׁנִּטְמָא הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת. עַד זְמַן מְסֻיָּם שֶׁהַלְּבָנָה מִתְתַּקֶּנֶת וְחוֹזֶרֶת לְהָאִיר. וְזֶה הוּא שֶׁנִּקְרָאת אֹהֶל מוֹעֵד. וְעַל כֵּן יְהוֹשֻׁעַ לֹא מֵת אֶלָּא בְּעֵצָה שֶׁל הַנָּחָשׁ הַזֶּה שֶׁקָּרַב וּפָגַם הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, כְּמִקֹּדֶם לָכֵן. וְזֶה הוּא סוֹד שֶׁכָּתוּב, יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא נַעַר לְמַטָּה, דְּהַיְנוּ בְּבְחִינַת מַטַּטְרוֹן שֶׁנִּקְרָא נַעַר, הַמְקַבֵּל אוֹר מִן הַמַּלְכוּת, לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ, שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְהָאֹהֶל, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, וּכְמוֹ שֶׁנִּפְגַּם זֶה הָאֹהֶל, כָּךְ נִפְגַּם זֶה, יְהוֹשֻׁעַ, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה לוֹ הָעֲדִי הַקָּדוֹשׁ מֵהַר סִינַי, כִּי כֵּיוָן שֶׁנִּפְגְּמָה הַלְּבָנָה כָּךְ הוּא וַדַּאי שֶׁלֹּא נִצַּל בִּלְבַדּוֹ מִמֶּנָּהּ, מֵאוֹתוֹ הַפְּגָם מַמָּשׁ. וּכְבָר לְמַדְנוּ. אַשְׁרֵי הֵם הַצַּדִּיקִים הַיּוֹדְעִים סוֹדוֹת הַתּוֹרָה וּמִתְדַּבְּקִים בַּתּוֹרָה, וּמְקַיְּמִים הַמִּקְרָא שֶׁכָּתוּב, וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה. וּבִשְׁבִילָהּ יִזְכּוּ לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא. שֶׁכָּתוּב, כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאוֹרֶךְ יָמֶיךָ וְגוֹ'. בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן׃

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק א'

א. עֶזְרָא וּבֵית דִּינוֹ תִּקְּנוּ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת עַל הַסֵּדֶר שְׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת שֶׁבַח לַה' וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת הוֹדָיָה וְאֶמְצָעִיּוֹת יֵשׁ בָּהֶן שַׁאֲלַת כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵן כְּמוֹ אָבוֹת לְכָל חֶפְצֵי אִישׁ וְאִישׁ וּלְצָרְכֵי הַצִּבּוּר כֻּלָּן כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ עֲרוּכוֹת בְּפִי הַכֹּל וְיִלְמְדוּ אוֹתָן וְתִהְיֶה תְּפִלַּת אֵלּוּ הָעִלְגִים תְּפִלָּה שְׁלֵמָה כִּתְפִלַּת בַּעַל הַלָּשׁוֹן הַצָּחָה. וּמִפְּנֵי עִנְיָן זֶה תִּקְּנוּ כָּל הַבְּרָכוֹת וְהַתְּפִלּוֹת מְסוּדָּרוֹת בְּפִי כָּל יִשְׂרָאֵל כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה עִנְיָן כָּל בְּרָכָה עָרוּךְ בְּפִי הָעִלֵּג. וְכֵן תִּקְּנוּ שֶׁיִּהְיֶה מִנְיַן הַתְּפִלּוֹת כְּמִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת שְׁתֵּי תְּפִלּוֹת בְּכָל יוֹם כְּנֶגֶד שְׁנֵי תְּמִידִין וְכָל יוֹם שֶׁיֵּשׁ קָרְבַּן מוּסָף. תִּקְּנוּ בּוֹ תְּפִילָּה שְׁלִישִׁית כְּנֶגֶד קָרְבַּן מוּסָף וּתְפִלָּה שֶׁהִיא כְּנֶגֶד תָּמִיד

שֶׁל בֹּקֶר הִיא הַנִּקְרֵאת תְּפִלַּת הַשַּׁחַר. וּתְפִלָּה שֶׁכְּנֶגֶד תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם הִיא הַנִּקְרֵאת תְּפִלַּת מִנְחָה וּתְפִלָּה שֶׁכְּנֶגֶד הַמּוּסָפִין הִיא הַנִּקְרֵאת תְּפִלַּת הַמּוּסָפִין:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

תַּאֲוַת הַתַּעֲנוּגִים רָעָה מִכָּל הַנִּזְכָּר לְעֵיל כִּי בִּהְיוֹתוֹ גַּרְגְּרָן יְבִיאֵהוּ לִידֵי חֶמְדָּה וְגָזֵל וּשְׁבוּעַת שֶׁקֶר וְשִׁנְאַת הַבְּרִיּוֹת וְקִנְאָה דּוֹמֶה לְעֵשָׂו שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בראשית כ"ה) הַלְעִיטֵנִי נָא וגו' וְעָלָיו נֶאֱמַר (משלי כג) וְשַׂמְתָּ סַכִּין בְּלוֹעֶךָ אִם בַּעַל נֶפֶשׁ אַתָּה כִּי עַל יְדֵי כֵן יֹאכַל נְבָלוֹת וּטְרֵפוֹת וְכָל מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת וּכְתִיב (קהלת ו') כָּל עֲמַל הָאָדָם לְפִיהוּ וּכְתִיב (משלי י"ג) וּבֶטֶן רְשָׁעִים תֶּחְסָר וּכְתִיב (דברים ל"ב) וַיִּשְׁמַן יְשׁוּרוּן וגו' וַיִּטּוֹשׁ אֱלוֹהַּ עָשָׂהוּ כִּי מְבִיאוֹ לִכְחוֹשׁ בְּשֵׂם יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי ל') פֶּן אֶשְׂבַּע וְכִחַשְׁתִּי וְאָמַרְתִּי מִי ה' וְעוֹד כָּל הָעֲבֵירוֹת אֵין הַקָּטָן נָעֳנָשׁ וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה שֶׁאָכַל טַרְטִימָר בָּשָׂר וַחֲצִי לוֹג יַיִן נִסְקָל וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מִנְהַג הָרְשָׁעִים (ישעי' כ"ב) אָכוֹל בָּשָׂר וְשָׁתוֹת יַיִן וכו' וּכְתִיב (שם) אִם יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תְּמוּתוּן וְאָמַר אֱלִיָּהוּ זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה לְרַבִּי יְהוּדָה לֹא תִרְוֵי וְלֹא תֶחֱטָא:

כי תשא ליל שישי

תורה

צרוף יְהוֹהִ

(לז) וְהַקְּטֹרֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמַתְכֻּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְךָ לַיהוָה: וקטורת בּוֹסְמִין דִּי תַעְבֵּד בְּדָמּוּתָהּ לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן קוּדְשָׁא תְּהֵי לָךְ קֳדָם יְיָ:

רש"י במתכנתה. במנין סממניה: קדש תהיה לך לה'. שלא תעשנה אלא לשמי:

(לח) אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כָמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת מֵעַמָּיו: גְּבַר דְּיַעְבֵּד דְּכְוָתַהּ לַאֲרָחָא בַּהּ וְיִשְׁתֵּצֵי מֵעַמֵּהּ:

רש"י להריח בה. אבל עושה אתה במתכנתה משלך כדי למסרה לצבור:

לא (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ב) רְאֵה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה: חֲזֵי דְּרַבֵּיתִי בְשׁוּם בְּצַלְאֵל בַּר אוּרִי בַּר חוּר לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה:

רש"י קראתי בשם. לעשות מלאכתי, את בצלאל:

(ג) וָאֲמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבִתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה: וְאַשְׁלֵמִית עִמֵּהּ רוּחַ מִן קֳדָם יְיָ בְּחָכְמְתָא וּבְסוּכְלְתָנוּ וּבְמַדָּע וּבְכָל עִבִידָה:

רש"י בחכמה. מה שאדם שומע מאחרים ולמד: ובתבונה. מבין דבר מלבו, מתוך דברים שלמד: ובדעת. רוח הקדש:

(ד) לַחְשֹׁב מַחֲשֶׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת: לְאַלְפָּא אוּמַנְוָן לְמֶעְבַּד בְּדַהֲבָא וּבְכַסְפָּא וּבִנְחָשָׁא:

רש"י לחשב מחשבת. אריגת מעשה חשב:

(ה) וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמַלֹּאת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל מְלָאכָה: וּבְאָמָנוּת אֶבֶן טָבָא לְאַשְׁלָמָא וּבְנָגָרוּת אָעָא לְמֶעְבַּד בְּכָל עִבִידָא:

רש"י ובחרשת. לשון אמנות, כמו (ישעיה מ כ) חרש חכם, ואונקלוס פרש ושנה בפירושן, שחרש אבנים קרוי אמן, וחרש עץ קרוי נגר: למלאת. להושיבה במשבצת שלה במלואה, לעשות המשבצת למדת מושב האבן ועביה:

(ו) וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי אִתּוֹ אֵת אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן וּבְלֵב כָּל חֲכַם לֵב נָתַתִּי חָכְמָה וְעָשׂוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ: וַאֲנָא הָא יְהָבִית עִמֵּהּ יָת אָהֳלִיאָב בַּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְּדָן וּבְלִבָּא כָל חַכִּימֵי לִבָּא יְהָבִית חָכְמְתָא וְיַעְבְּדוּן יָת כָּל דִּי פַקֶּדְתָּךְ:

רש"י ובלב כל חכם לב וגו' . ועוד שאר חכמי לב יש בכם, וכל אשר נתתי בו חכמה ועשו את כל אשר צויתיך:

(ז) אֵת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הָאָרֹן לָעֵדֻת וְאֶת הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֵת כָּל כְּלֵי הָאֹהֶל: יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת אֲרוֹנָא לְסַהֲדוּתָא וְיָת כַּפֻּרְתָּא דִּי עֲלוֹהִי וְיָת כָּל מָנֵי מַשְׁכְּנָא:

רש"י ואת הארן לעדת. לצורך לוחות העדות:

(ח) וְאֶת הַשֻּׁלְחָן וְאֶת כֵּלָיו וְאֶת הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה וְאֶת כָּל כֵּלֶיהָ וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת: וְיָת פָּתוֹרָא וְיָת מָנוֹהִי וְיָת מְנָרְתָּא דְכִיתָא וְיָת כָּל מָנָהָא וְיָת מַדְבְּחָא דְקְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

רש"י הטהרה. על שם זהב טהור:

(ט) וְאֶת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת כָּל כֵּלָיו וְאֶת הַכִּיּוֹר וְאֶת כַּנּוֹ: וְיָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת כִּיוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ: (י) וְאֵת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: וְיָת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא וְיָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשַׁמָּשָׁא:

רש"י ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא אי אפשר לומר שבבגדי כהנה מדבר, לפי שנאמר אצלם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן, אלא אלו בגדי השרד, הם בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני, האמורין בפרשת מסעות (במדבר ד יב) ונתנו עליו בגד תכלת, (שם יג) ופרשו עליו בגד ארגמן, (שם ח) ופרשו עליהם בגד תולעת שני. ונראין דברי, שנאמר (שמות לט א) ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש, ולא הזכר שש עמהם, ואם בבגדי כהנה מדבר, לא מצינו באחד מהם ארגמן או תולעת שני בלא שש: בגדי השרד. יש מפרשים לשון עבודה ושרות, כתרגומו לבושי שמושא, ואין לו דמיון במקרא. ואני אומר, שהוא לשון ארמי, כתרגום

של קלעים, ותרגום של מכבר, שהיו ארוגים במחט עשוים נקבים נקבים לצידי"ץ בלעז [רשת] :

(יא) וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים לַקֹּדֶשׁ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ יַעֲשׂוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יב) וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אוֹת הִוא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם: וְאַתְּ מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר בְּרַם יָת יוֹמֵי שַׁבַּיָא דִּי לִי תִּטְרוּן אֲרֵי אָת הִיא בֵּין מֵימְרִי וּבֵינֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן לְמִדַּע אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן:

רש"י ואתה דבר אל בני ישראל. ואתה, אף על פי שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה: אך את שבתתי תשמרו. אף על פי שתהיו רדופין וזריזין בזריזות מלאכה שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מיעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן: כי אות הוא ביני וביניכם. אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם, בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה: לדעת. האמות [בה] כי אני ה' מקדשכם:

(יד) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ: וְתִטְרוּן יָת שַׁבְּתָא אֲרֵי קוּדְשָׁא הִיא לְכוֹן מְחַלְלַנַהּ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל אֲרֵי כָּל דְּיַעְבֵּד בַּהּ עֲבִידָא וְיִשְׁתֵּצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמֵּהּ:

רש"י מות יומת. אם יש עדים והתראה: ונכרתה. בלא התראה: מחלליה. הנוהג בה חול בקדשתה:

(טו) שֵׁשֶׁת יָמִים יֵעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן קֹדֶשׁ לַיהוָה כָּל הָעֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת: שִׁתָּא יוֹמִין יִתְעֲבֵד עֲבִידָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַת שַׁבְּתָא קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ כָּל דְּיַעְבֵּד עֲבִדְתָּא בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל:

רש"י שבת שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי: שבת שבתון. לכך כפלו הכתוב לומר שאסור בכל מלאכה, אפילו אוכל נפש, וכן יום הכפורים שנאמר בו (ויקרא כג לב) שבת שבתון הוא לכם, אסור בכל מלאכה, אבל יום טוב לא נאמר בו כי אם ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון (שם) אסורים בכל מלאכת עבודה, ומתרים במלאכת אוכל נפש: קדש לה'. שמירת קדשתה לשמי ובמצותי:

(טז) וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: וְיִטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת שַׁבְּתָא לְמֶעְבַּד יָת שַׁבְּתָא לְדָרֵיהוֹן קְיָם עָלָם: (יז) בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִוא לְעֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ: בֵּין

מֵימְרִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָת הִיא לְעָלָם אֲרֵי שִׁתָּא יוֹמִין עֲבַד יְיָ יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַת וְנַח:

רש"י וינפש. כתרגומו ונח, וכל לשון נופש והוא לשון נפש, שמשיב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטורח המלאכה. ומי שכתוב בו (ישעיה מ כח) לא ייעף ולא ייגע, וכל פעלו במאמר, הכתיב מנוחה לעצמו, לשבר האזן מה שהיא יכולה לשמוע:

(יח) **שני** וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת לֻחֹת אֶבֶן כְּתֻבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים: וִיהַב לְמֹשֶׁה כַּד שֵׁיצֵי לְמַלְלָא עִמֵּהּ בְּטוּרָא דְסִינָי תְּרֵין לוּחֵי סַהֲדוּתָא לוּחֵי אַבְנָא כְּתִיבִין בְּאֶצְבְּעָא דַיְיָ:

רש"י ויתן אל משה וגו' . אין מקדם ומאחר בתורה. מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן: ככלתו. ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כלה בזמן מועט כזה. דבר אחר מה כלה מתקשטת בעשרים וארבעה קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה (ישעיה ג יח. כד) אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בעשרים וארבעה ספרים: לדבר אתו. החקים והמשפטים שבואלה המשפטים: לדבר אתו. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד: לחת. לחת כתיב שהיו שתיהם שוות:

לב (א) וַיַּרְא הָעָם כִּי בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן הָהָר וַיִּקָּהֵל הָעָם עַל אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ: וָחֶזְא עַמָּא אֲרֵי אוֹחַר מֹשֶׁה לְמֵחַת מִן טוּרָא וְאִתְכְּנֵשׁ עַמָּא עַל אַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לֵהּ קוּם עֲבֵד לָנָא דַּחֲלָן דִּיהָכוּן קֳדָמָנָא אֲרֵי דֵּין מֹשֶׁה גַּבְרָא דִּי אַסְקָנָא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לָא יְדַעְנָא מָא הֲוָה לֵהּ:

רש"י כי בשש משה. כתרגומו, לשון אחור, וכן בשש רכבו, (שופטים ה כח) , ויחילו עד בוש (שם ג כה) כי כשעלה משה להר אמר להם לסוף ארבעים יום אני בא בתוך שש שעות. כסבורים הם, שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלמים, ארבעים יום וליליו עמו, ויום עליתו אין לילו עמו, שהרי בשבעה בסיון עלה, נמצא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז. בששה עשר בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשך ואפלה וערבוביא לומר ודאי מת משה, לכך בא ערבוביא לעולם. אמר להם מת משה, שכבר באו שש שעות ולא בא וכו' , כדאיתא במסכת שבת (דף פט) . ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המענן בין קודם חצות בין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת,

שנאמר וישכימו ממחרת ויעלו עולות: אשר ילכו לפנינו. אלהות הרבה אוו להם: כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים: אשר העלנו מארץ מצרים. והיה מורה לנו דרך, אשר נעלה בה, עתה צריכין אנו לאלהות, אשר ילכו לפנינו:

(ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי:
וַאֲמַר לְהוֹן אַהֲרֹן פְּרִיקוּ קְדָשֵׁי דְדַהֲבָא דִי בְאוּדְנֵי נְשֵׁיכוֹן בְּנֵיכוֹן וּבְנָתֵיכוֹן וְאַיְתִיוּ לְוָתִי:

רש"י באזני נשיכם. אמר אהרן בלבו הנשים והילדים חסים על תכשיטיהן, שמא יתעכב הדבר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן: פרקו. לשון צווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו ברכו, מגזרת ברך:

(ג) וַיִּתְפָּרְקוּ כָּל הָעָם אֶת נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל אַהֲרֹן: וְאִתְפְּרִיקוּ כָּל עַמָּא יָת קְדָשֵׁי דְדַהֲבָא דִי בְאוּדְנֵיהוֹן וְאַיְתִיוּ לְאַהֲרֹן:

רש"י ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנטלום מאזניהם נמצאו הם מפורקים מנזמיהם, דישקריי"ר בלעז : את נזמי. כמו מנזמי, כמו (שמות ט כט) כצאתי את העיר, מן העיר:

(ד) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיָּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מַסֵּכָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וּנְסִיב מִידֵיהוֹן וְצַר יָתֵהּ בְּזִיפָּא וְעָבְדֵהּ עֵגֶל מַתְּכָא וַאֲמָרוּ אִלֵּין דַּחַלְתָּךְ יִשְׂרָאֵל דִּי אַסְקוּךְ מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י ויצר אותו בחרט. יש לתרגמו בשני פנים האחד, ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו (ישעיה ג כא) והמטפחות והחריטים, (מלכים ב ה כג) ויצר ככרים כסף בשני חריטים. והשני, ויצר לשון צורה, בחרט כלי אמנות הצורפין, שחורצין וחורטין בו צורות בזהב כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו (ישעיה ח א) וכתב עליו בחרט אנוש. וזהו שתרגם אנקלוס וצר יתיה בזיפא, לשון זיוף הוא כלי אמנות שחורצין בו בזהב אותיות ושקדים, שקורין בלעז ניאי"ל ומזיפין על ידו חותמת: עגל מסכה. כיון שהשליכו לכור, באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממצרים ועשאוהו בכשפים ויש אומרים מיכה היה שם שיצא מתוך דמוסי בנין שנתמעך בו במצרים, והיה בידו שם, וטס שכתב בו משה עלה שור, עלה שור, להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הכור ויצא העגל: מסכה. לשון מתכת. דבר אחר מאה עשרים וחמשה קנטרין זהב היה בו, כגימטריא של מסכה: אלה אלהיך. ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערב רב שעלו ממצרים, הם שנקהלו על אהרן, והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו:

(ה) וַיַּרְא אַהֲרֹן וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לְפָנָיו וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמַר חַג לַיהוָה מָחָר: וַחֲזָא אַהֲרֹן וּבְנָא מַדְבְּחָא קֳדָמוֹהִי וּקְרָא אַהֲרֹן וַאֲמַר חַגָּא קֳדָם יְיָ מְחָר:

רש"י וירא אהרן. שהיה בו רוח חיים, שנאמר (תהלים קו כ) בתבנית שור אוכל עשב, וראה שהצליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי: ויבן מזבח. לדחותם: ויאמר חג לה' מחר. ולא היום, שמא יבא משה קודם שיעבדוהו, זהו פשוטו. ומדרשו בויקרא רבה (י, ג) דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו, שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן מזבח לפניו. ויבן מזבוח לפניו. ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם, ועוד ראה ואמר אם הם בונים אותו המזבח, זה מביא צרור וזה מביא אבן, ונמצאת מלאכתן נעשית בבת אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעצל במלאכתי, בין כך ובין כך משה בא: חג לה'. בלבו היה לשמים, בטוח היה שיבא משה, ויעבדו את המקום:

(ו) וַיַּשְׁכִּימוּ מִמָּחֳרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיַּגְּשׁוּ שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשָׁתוֹ וַיָּקֻמוּ לְצַחֵק:
וְאַקְדִּימוּ בְּיוֹמָא דְּבַתְרוֹהִי וְאַסִּיקוּ עֲלָוָן וְקָרִיבוּ נִכְסִין וְאַסְחַר עַמָּא לְמֵיכַל וּלְמִשְׁתֵּי וְקָמוּ לְחַיָּכָא:

רש"י וישכימו. השטן זרזם כדי שיחטאו: לצחק. יש במשמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר (בראשית לט יז) לצחק בי, ושפיכות דמים, כמו שנאמר (שמואל ב' ב יד) יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו, אף כאן נהרג חור:

כי תשא יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(ז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֶךְ רֵד כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה אֱזֵל חוּת אֲרֵי חַבֵּיל עַמָּךְ דִּי אַסֶּקְתָּא מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם:

רש"י וידבר. לשון קושי הוא, כמו (בראשית מב ז) וידבר אתם קשות: לך רד. מגדלתך, לא נתתי לך גדלה אלא בשבילם. באותה שעה נתנדה משה מפי בית דין שלמעלה: שחת עמך. שחת העם לא נאמר אלא עמך, ערב רב שקבלת מעצמך וגירתם ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו:

(ח) סָרוּ מַהֵר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִם עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מַסֵּכָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: סָטוּ בִּפְרִיעַ מִן אוֹרְחָא דִּי פַקֶּדְתִּנוּן עֲבָדוּ לְהוֹן עֵגֶל מַתְכָּא וּסְגִידוּ לֵהּ וְדַבָּחוּ לֵהּ וַאֲמָרוּ אִלֵּין דַּחֲלָתָךְ יִשְׂרָאֵל דִּי אַסְקוּךְ מֵאַרְעָא דְמִצְרָיִם: (ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה רָאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עַם קְשֵׁה עֹרֶף הוּא: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה גְּלֵי קֳדָמַי עַמָּא הָדֵין וְהָא עַמָּא קְשֵׁי קְדָל הוּא:

רש"י קשה ערף. מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם, וממאנים לשמוע:

(י) וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וְיִחַר אַפִּי בָהֶם וַאֲכַלֵּם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל: וּכְעַן הַנַּח בָּעוּתָךְ מִן קֳדָמַי וְיִתְקַף רוּגְזִי בְּהוֹן וְאֵישֵׁיצִנּוּן וְאֶעְבֵּד יָתָךְ לְעַם סַגִּי:

רש"י הניחה לי. עדין לא שמענו, שהתפלל משה עליהם, והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו, שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם:

(יא) וַיְחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְהוָה יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה: וְצַלִּי מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ אֱלָהֵהּ וַאֲמַר לְמָא יְיָ יִתְקַף רוּגְזָךְ בְּעַמָּךְ דִּי אַפֶּקְתָּא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם בְּחֵיל רַב וּבִידָא תַקִּיפָא:

רש"י למה ה' יחרה אפך. כלום מתקנא אלא חכם בחכם, גבור בגבור:

(יב) לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם לַהֲרֹג אֹתָם בֶּהָרִים וּלְכַלֹּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמֶּךָ: לְמָא יֵימְרוּן מִצְרָאֵי לְמֵימַר בְּבִישְׁתָּא אַפֶּקְתִּנּוּן לְקַטָלָא יָתְהוֹן בֵּינֵי טוּרַיָא וּלְשֵׁיצָיוּתְהוֹן מֵעַל אַפֵּי אַרְעָא תּוּב מִתְקוֹף רוּגְזָךְ וְאִתֵּיב מִן בִּשְׁתָא דְמַלֶּלְתָּא לְמֶעְבַּד לְעַמָּךְ:

רש"י והנחם. התעשת מחשבה אחרת להטיב להם: על הרעה. אשר חשבת להם:

(יג) זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם: אִדְכַּר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדָּךְ דִּי קַיֶּמְתָּא לְהוֹן בְּמֵימְרָךְ וּמַלֶּלְתָּא עִמְּהוֹן אַסְגֵּי יָת בְּנֵיכוֹן כְּכוֹכְבֵי שְׁמַיָּא וְכָל אַרְעָא הָדָא דִּי אֲמָרִית אֶתֵּן לִבְנֵיכוֹן וְיַחְסְנוּן לַעֲלָם:

רש"י זכר לאברהם. אם עברו על עשרת הדברות, אברהם אביהם נתנסה בעשרה נסיונות ועדין לא קבל שכרו, תנהו לו, ויצאו עשרה בעשרה: לאברהם ליצחק ולישראל. אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו לשרף עליך באור כשדים. אם להריגה, זכור ליצחק שפשט צווארו לעקידה. אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן, ואם אינן נצולין בזכותן, מה אתה אומר לי (פסוק י) ואעשה אותך לגוי גדול, ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, קל וחמר לכסא של רגל אחת: אשר נשבעת להם בך. לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה, לא בשמים ולא בארץ לא בהרים ולא בגבעות, אלא בך, שאתה קים ושבועתך קימת לעולם, שנאמר (בראשית כב טז) בי נשבעתי נאם ה', וליצחק נאמר (שם כו ג) והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך, וליעקב נאמר (שם לה יא) אני אל שדי פרה ורבה, נשבע לו באל שדי:

(יד) וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: וְתַב יְיָ מִן בִּישְׁתָּא דִי מַלִּיל לְמֶעְבַּד לְעַמֵּהּ: (טו) וַיִּפֶן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לֻחֹת כְּתֻבִים מִשְּׁנֵי עֶבְרֵיהֶם מִזֶּה

וּמִזֶּה הֵם כְּתֻבִים: וְאִתְפְּנֵי וּנְחַת מֹשֶׁה מִן טוּרָא וּתְרֵין לוּחֵי סַהֲדוּתָא בִּידֵהּ לוּחֵי כְּתִיבִין מִתְּרֵין עִבְרֵיהוֹן מִכָּא וּמִכָּא אִנּוּן כְּתִיבִין:

רש"י משני עבריהם. היו האותיות נקראות, ומעשה נסים היה:

(טז) וְהַלֻּחֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמִּכְתָּב מִכְתַּב אֱלֹהִים הוּא חָרוּת עַל הַלֻּחֹת: וְלוּחַיָא עוֹבָדָא דַיְיָ אִנּוּן וּכְתָבָא כְּתָבָא דַיְיָ הוּא מְפָרַשׁ עַל לוּחַיָא:

רש"י מעשה אלהים המה. כמשמעו הוא בכבודו עשאן. דבר אחר כאדם האומר לחברו כל עסקיו של פלוני במלאכת פלונית, כך כל שעשועיו של הקדוש ברוך הוא בתורה: חרות. לשון חרת וחרט אחד הוא, שניהם לשון חקוק אנטיילי"ר בלעז :

(יז) וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת קוֹל הָעָם בְּרֵעֹה וַיֹּאמֶר אֶל מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה: וּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ יָת קַל עַמָא כַּד מְיַבְּבָן וַאֲמַר לְמֹשֶׁה קַל קְרָבָא בְּמַשְׁרִיתָא:

רש"י ברעה. בהריעו, שהיו מריעים ושמחים וצוחקים:

(יח) וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עַנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עַנוֹת חֲלוּשָׁה קוֹל עַנוֹת אָנֹכִי שֹׁמֵעַ: וַאֲמַר לָא קַל גְּבָרִין דְּנָצְחִין בִּקְרָבָא וְאַף לָא קַל חַלָּשִׁין דְּמִתְבָּרִין קַל דְּמִחַיְכִין אֲנָא שָׁמֵע:

רש"י אין קול ענות גבורה. אין הקול הזה נראה קול ענית גבורים הצועקים נצחון ולא קול חלשים שצועקים וי או ניסה: קול ענות. קול חרופין וגדופין המענין את נפש שומען כשנאמרין לו:

(יט) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב אֶל הַמַּחֲנֶה וַיַּרְא אֶת הָעֵגֶל וּמְחֹלֹת וַיִּחַר אַף מֹשֶׁה וַיַּשְׁלֵךְ (מידו) מִיָּדָיו אֶת הַלֻּחֹת וַיְשַׁבֵּר אֹתָם תַּחַת הָהָר: וַהֲוָה כַּד קָרִיב לְמַשְׁרִיתָא וַחֲזָא יָת עֶגְלָא וְחִנְגִין וּתְקֵיף רוּגְזָא דְמֹשֶׁה וּרְמָא מִידּוֹהִי יָת לוּחַיָא וְתַבַּר יָתְהוֹן בְּשִׁפּוֹלֵי טוּרָא:

רש"י וישלך מידיו וגו' . אמר מה פסח שהיא אחת מן המצות, אמרה תורה (שמות יב מג) כל בן נכר לא יאכל בו, התורה כלה כאן, וכל ישראל משמדים ואתננה להם: תחת ההר. לרגלי ההר:

(כ) וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחַן עַד אֲשֶׁר דַּק וַיִּז�ר עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיַּשְׁקְ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וּנְסֵיב יָת עֶגְלָא דִּי עֲבָדוּ וְאוֹקֵד בְּנוּרָא וְשַׁף עַד דַּהֲוָה דַקִּיק וּזְרָא עַל אַפֵּי מַיָא וְאַשְׁקֵי יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י ויזר. לשון נפוץ, וכן (איוב יח טו) יזרה על נוהו גפרית, וכן (משלי א יז) כי חנם מזורה הרשת, שזורין בה דגן וקטניות: וישק את בני ישראל. נתכון לבדקן כסוטות. שלש מיתות נדונו שם אם יש עדים והתראה בסייף, כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרבים, עדים בלא התראה במגפה, שנאמר (פסוק לה) ויגף ה' את העם, לא עדים ולא התראה בהדרוקן, שבדקום המים וצבו בטניהם:

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן מֶה עָשָׂה לְךָ הָעָם הַזֶּה כִּי הֵבֵאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדֹלָה: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מָא עֲבַד לָךְ עַמָא הָדֵין אֲרֵי אַיְתֵיתָא עֲלוֹהִי חוֹבָא רַבָּא:

רש"י מה עשה לך העם הזה. כמה יסורים (סבלת) שיסרוך [סבלת] , עד שלא תביא עליהם חטא זה:

(כב) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אַל יִחַר אַף אֲדֹנִי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת הָעָם כִּי בְרָע הוּא: וַאֲמַר אַהֲרֹן לָא יִתְקֵף רוּגְזָא דְרִבּוֹנִי אַתְּ יְדַעְתְּ יָת עַמָא אֲרֵי בְּבִישׁ הוּא:

רש"י כי ברע הוא. בדרך רע הם הולכין תמיד ובנסיונות לפני המקום:

(כג) וַיֹּאמְרוּ לִי עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ: וַאֲמָרוּ לִי עֲבֵיד לָנָא דַחֲלָן דִי יְהָכָן קֳדָמָנָא אֲרֵי דֵין מֹשֶׁה גַבְרָא דִי אַסְקָנָא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לָא יְדַעְנָא מָא הֲוָה לֵהּ: (כד) וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זָהָב הִתְפָּרָקוּ וַיִּתְּנוּ לִי וַאֲשְׁלְכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֵגֶל הַזֶּה: וַאֲמָרִית לְהוֹן לְמָן דַהֲבָא פְּרִיקוּ וִיהָבוּ לִי וּרְמִיתֵהּ בְּנוּרָא וּנְפַק עֶגְלָא הָדֵין:

רש"י ואמר להם. אמרתי להם דבר אחד למי זהב לבד, והם מהרו והתפרקו ויתנו לי: ואשלכהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה ויצא:

(כה) וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרֻעַ הוּא כִּי פְרָעֹה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקָמֵיהֶם: וַחֲזָא מֹשֶׁה יָת עַמָא אֲרֵי בְטִיל הוּא אֲרֵי בָטֵילְנוּן אַהֲרֹן לַאֲסָבוּתְהוֹן שׁוּם בִּישׁ לְדָרֵיהוֹן:

רש"י פרוע. מגלה. נתגלה שמצו וקלונו, כמו (במדבר ה יח) ופרע את ראש האשה: לשמצה בקמיהם. להיות להם הדבר הזה לגנות בפי כל הקמים עליהם:

(כו) וַיַּעֲמֹד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לַיהוָה אֵלָי וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי: וְקָם מֹשֶׁה בִּתְרַע מַשְׁרִיתָא וַאֲמַר מָן דַחֲלַיָא דַיְיָ ייתוּן לְוָתִי וְאִתְכַּנָשׁוּ לְוָתֵהּ כָּל בְּנֵי לֵוִי:

רש"י מי לה' אלי. יבא אלי: כל בני לוי. מכאן שכל השבט כשר:

(כז) וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימוּ אִישׁ חַרְבּוֹ עַל יְרֵכוֹ עִבְרוּ וָשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לָשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קְרֹבוֹ: וַאֲמַר לְהוֹן כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל שַׁוּוּ גְבַר חַרְבֵּהּ עַל יַרְכֵּהּ עִבְרוּ וְתוּבוּ מִתְּרַע לְתַרַע בְּמַשְׁרִיתָא וּקְטוֹלוּ גְבַר יָת אָחוּהִי וּגְבַר יָת חַבְרֵהּ וֶאֱנַשׁ יָת קְרִיבֵהּ:

רש"י כה אמר וגו' . והיכן אמר, (שמות כב יט) זובח לאלהים יחרם, כך שנויה במכילתא: אחיו. מאמו והוא מישראל:

(כח) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לֵוִי כִּדְבַר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ: וַעֲבָדוּ בְנֵי לֵוִי כְּפִתְגָמָא דְמֹשֶׁה וּנְפַל מִן עַמָא בְּיוֹמָא הַהוּא כִּתְלָתָא אַלְפִין גַבְרָא: (כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מַלְאוּ יֶדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי אִישׁ בִּבְנוֹ וּבְאָחִיו וְלָתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה: וַאֲמַר מֹשֶׁה

קְרִיבוּ יֶדְכוֹן קָרְבָּנָא יוֹמָא דֵּין קֳדָם יְיָ אֲרֵי גְּבַר בִּבְרֵהּ וּבְאָחוּהִי וּלְאֵיתָאָה עֲלֵיכוֹן יוֹמָא דֵּין בִּרְכָן׃

רש"י מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם, בדבר זה תתחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכם ימלא ידו בבנו ובאחיו׃

(ל) וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֶל יְהוָה אוּלַי אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטַּאתְכֶם׃ וַהֲוָה בְּיוֹמָא דְּבַתְרוֹהִי וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא אַתּוּן חַבְתּוּן חוֹבָא רַבָּא וּכְעַן אֶסֵק קֳדָם יְיָ מָאִים אֲכַפֵּר עַל חוֹבֵיכוֹן׃

רש"י אכפרה בעד חטאתכם. אשים כפר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם, להבדיל ביניכם ובין החטא׃

(לא) וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶל יְהוָה וַיֹּאמַר אָנָּא חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב׃ וְתַב מֹשֶׁה לְקֳדָם יְיָ וַאֲמַר בְּבָעוּ חַב עַמָּא הָדֵין חוֹבָא רַבָּא וַעֲבָדוּ לְהוֹן דַּחֲלָן דְּדָהָב׃

רש"י אלהי זהב. אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו. משל למלך שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו ותולה לו כיס בצווארו ומעמידו בפתח בית זונות, מה יעשה הבן שלא יחטא׃

(לב) וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ׃ וּכְעַן אִם שַׁבְקַת לְחוֹבֵיהוֹן וְאִם לָא מְחֵנִי כְעַן מִסְפָּרָךְ דִּי כְתַבְתָּא׃

רש"י ועתה אם תשא חטאתם. הרי טוב, איני אומר לך מחני. ואם אין, מחני, וזה מקרא קצר, וכן הרבה: מספרך. מכל התורה כלה, שלא יאמרו עלי, שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים׃

(לג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר חָטָא לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי׃ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מָן דִּי חַב קֳדָמַי אֶמְחִנֵהּ מִסִּפְרִי׃ (לד) וְעַתָּה לֵךְ נְחֵה אֶת הָעָם אֶל אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מַלְאָכִי יֵלֵךְ לְפָנֶיךָ וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵיהֶם חַטָּאתָם׃ וּכְעַן אֵיזַל דַּבַּר יָת עַמָּא לַאֲתַר דִּי מַלֵּלִית לָךְ הָא מַלְאָכִי יְהַךְ קֳדָמָךְ וּבְיוֹם אֲסַעֲרוּתִי וְאַסְעַר עֲלֵיהוֹן חוֹבֵיהוֹן׃

רש"י אל אשר דברתי לך. יש כאן לך אצל דבור במקום אליך, וכן (מל"א ב יט) לדבר לו על אדוניהו: הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו' . עתה שמעתי אליך מלכלותם יחד, ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פרענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל׃

(לה) וַיִּגֹּף יְהוָה אֶת הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה אַהֲרֹן׃ וּמְחָא יְיָ יָת עַמָּא עַל דִּי אִשְׁתַּעְבָּדוּ לְעֶגְלָא דִּי עֲבַד אַהֲרֹן׃

רש"י ויגף ה' את העם. מיתה בידי שמים, לעדים בלא התראה׃

לג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵךְ עֲלֵה מִזֶּה אַתָּה וְהָעָם אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֶתְּנֶנָּה: וּמַלְיל יְיָ עִם מֹשֶׁה אִיזֵל סַק מִכָּא אַתְּ וְעַמָּא דְאַסְקְתָּא מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְאַרְעָא דִי קַיֵּמִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמֵימַר לִבְנָיךְ אֶתְּנִנַהּ:

רש"י לך עלה מזה. ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות, לכך נאמר עלה, דבר אחר כלפי שאמר לו בשעת הכעס (שמות לב ז) לך רד, אמר לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם. כאן לא נאמר ועמך:

(ב) וְשָׁלַחְתִּי לְפָנֶיךָ מַלְאָךְ וְגֵרַשְׁתִּי אֶת הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: וְאֶשְׁלַח קֳדָמָךְ מַלְאָכָא וְאֵתָרֵךְ יָת כְּנַעֲנָאֵי אֱמוֹרָאֵי וְחִתָּאֵי וּפְרִזָאֵי חִוָּאֵי וִיבוּסָאֵי:

רש"י וגרשתי את הכנעני וגו' . שש אמות הן, והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו:

(ג) אֶל אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ כִּי לֹא אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ כִּי עַם קְשֵׁה עֹרֶף אַתָּה פֶּן אֲכַלְךָ בַּדָּרֶךְ: לְאַרְעָא עַבְדָא חֲלָב וּדְבָשׁ אֲרֵי לָא אֵסַלֵּק שְׁכִנְתִּי מִבֵּינָךְ אֲרֵי עַם קְשֵׁי קְדָל אַתְּ דִּילְמָא אֲשֵׁצִינָךְ בְּאָרְחָא:

רש"י אל ארץ זבת חלב ודבש. אני אומר לך להעלותם: כי לא אעלה בקרבך. לכך אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך: כי עם קשה ערף אתה. וכששכינתי בקרבכם ואתם ממרים בי מרבה אני עליכם זעם: אכלך. לשון כליון:

(ד) וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה וַיִּתְאַבָּלוּ וְלֹא שָׁתוּ אִישׁ עֶדְיוֹ עָלָיו: וּשְׁמַע עַמָּא יָת פִּתְגָמָא בִּישָׁא הָדֵין וְאִתְאַבִּלוּ וְלָא שַׁוִיו גְּבַר תִּקּוּן זִינֵהּ עֲלוֹהִי:

רש"י הדבר הרע. שאין השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדיו. כתרים שנתנו להם בחורב, כשאמרו נעשה ונשמע:

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עַם קְשֵׁה עֹרֶף רֶגַע אֶחָד אֶעֱלֶה בְקִרְבְּךָ וְכִלִּיתִיךְ וְעַתָּה הוֹרֵד עֶדְיְךָ מֵעָלֶיךָ וְאֵדְעָה מָה אֶעֱשֶׂה לָּךְ: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֵימַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אַתּוּן עַם קְשֵׁי קְדָל שָׁעָה חֲדָא אֵסַלֵּק שְׁכִנְתִּי מִבֵּינָךְ וְאֵשֵׁיצִינָךְ וּכְעַן אַעְדִי תִּקּוּן זִינָךְ מִנָּךְ וּגְלֵי קֳדָמַי מָה אַעְבֵּד לָךְ:

רש"י רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך. אם אעלה בקרבך, ואתם ממרים בי בקשיות ערפכם, אזעום עליכם רגע אחד, שהוא שיעור זעמו, שנאמר (ישעיה כו כ) חבי כמעט רגע עד יעבר זעם, ואכלה אתכם, לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך: ועתה. פרענות זו תלקו מיד, שתורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך. בפקדת שאר העון. אני יודע מה שבלבי לעשות לך:

(ו) וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב: וְאַעְדִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת תִּקּוּן זִינֵיהוֹן מִטּוּרָא דְחוֹרֵב:

רש"י את עדים מהר חורב. את העדי שהיה בידם מהר חורב:

(ז) וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל מְבַקֵּשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: וּמֹשֶׁה נְסִיב יָת מַשְׁכְּנָא וּפַרְסֵהּ לֵהּ מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא אַרְחֵיק מִן מַשְׁרִיתָא וְקָרֵי לֵהּ מַשְׁכַּן בֵּית אוּלְפָנָא וִיהֵי כָּל דְּתָבַע אוּלְפַן מִן קֳדָם יְיָ נְפַק לְמַשְׁכַּן בֵּית אוּלְפָנָא דִּי מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא:

רש"י ומשה. מאותו עון והלאה: יקח את האהל. לשון הוה הוא, לוקח אהלו ונוטהו מחוץ למחנה, אמר מנדה לרב, מנדה לתלמיד: הרחק. אלפים אמה, כענין שנאמר (יהושע ג ד) אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה: וקרא לו. והיה קורא לו אהל מועד, הוא בית ועד למבקשי תורה: כל מבקש ה'. מכאן למבקש פני זקן כמקבל פני השכינה: יצא אל אהל מועד. כמו יוצא. דבר אחר והיה כל מבקש ה' אפלו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה, חבריהם אומרים להם הרי היא באהלו של משה:

(ח) וְהָיָה כְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָל הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד בֹּאוֹ הָאֹהֱלָה: וַהֲוָה כַּד נְפַק מֹשֶׁה לְמַשְׁכְּנָא קַיְמִין כָּל עַמָּא וּמִתְעַתְּדִין גְּבַר בִּתְרַע מַשְׁכְּנֵהּ וּמְסַתְּכְלִין אָחוֹרֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלֵל לְמַשְׁכְּנָא:

רש"י והיה. לשון הוה: כצאת משה מן המחנה ללכת אל האהל: יקומו כל העם. עומדים מפניו ואין יושבין עד שנתכסה מהם: והביטו אחרי משה. לשבח, אשרי ילוד אשה שכך מבטח, שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו:

(ט) וְהָיָה כְּבֹא מֹשֶׁה הָאֹהֱלָה יֵרֵד עַמּוּד הֶעָנָן וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדִבֶּר עִם מֹשֶׁה: וַהֲוָה כַּד עָלֵל מֹשֶׁה לְמַשְׁכְּנָא נָחִית עַמּוּדָא דַעֲנָנָא וְקָאִים בִּתְרַע מַשְׁכְּנָא וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה:

רש"י ודבר עם משה. כמו ומדבר עם משה. תרגומו ומתמלל עם משה שהוא כבוד שכינה, כמו (במדבר ז פט) וישמע את הקול מדבר אליו. ואינו קורא מדבר אליו. כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר בינו לבין עצמו, וההדיוט שומע מאליו, וכשהוא קורא מדבר משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט:

(י) וְרָאָה כָל הָעָם אֶת עַמּוּד הֶעָנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל הָעָם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ: וְחָזַן כָּל עַמָּא יָת עַמּוּדָא דַעֲנָנָא קָאֵם בִּתְרַע מַשְׁכְּנָא וְקַיְמִין כָּל עַמָּא וְסָגְדִין גְּבַר בִּתְרַע מַשְׁכְּנֵהּ:

רש"י והשתחוו. לשכינה:

(יא) וְדִבֶּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמְשָׁרְתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: וּמִתְמַלֵּל יְיָ עִם מֹשֶׁה מַמְלַל עִם מַמְלַל כְּמָא דְמִמַלֵּל גְּבַר עִם חַבְרֵהּ וְתָב לְמַשְׁרְיְתָא וּמְשׁוּמְשָׁנֵהּ יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן עוּלֵימָא לָא עֲדֵי מְגוֹ מַשְׁכְּנָא:

רש"י ודבר ה' אל משה פנים אל פנים. ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה. לאחר שנדבר עמו, היה משה שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד. והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר, שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובשמונה עשר שרף את העגל ודן את החוטאים, ובתשעה עשר עלה, שנאמר (שמות לב ל) ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם וגו' , עשה שם ארבעים יום ובקש רחמים, שנאמר (דב' ט יח) ואתנפל לפני ה' וגו' , ובראש חדש אלול נאמר לו (שמות לד ב) ועלית בבקר אל הר סיני, לקבל לוחות האחרונות, ועשה שם ארבעים יום, שנאמר בהם (דברים י י) ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים וגו' , מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון, אמור מעתה אמצעיים היו בכעס. בעשרה בתשרי נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה סלחתי כדברך, ומסר לו לוחות אחרונות. וירד והתחיל לצוותם על מלאכת המשכן ועשאוהו עד אחד בניסן, ומשהוקם לא נדבר עמו עוד אלא מאהל מועד: ושב אל המחנה. תרגומו ותב למשריתא, לפי שהוא לשון הוה, וכן כל הענין. וראה כל העם, וחזן. ונצבו, וקיימין. והביטו, ומסתכלין. והשתחוו, וסגדין. ומדרשו ודבר ה' אל משה שישוב אל המחנה, אמר לו אני בכעס ואתה בכעס, אם כן מי יקרבם:

(יב) **שלישי** וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה רְאֵה אַתָּה אֹמֵר אֵלַי הַעַל אֶת הָעָם הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתַּנִי אֵת אֲשֶׁר תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְשֵׁם וְגַם מָצָאתָ חֵן בְּעֵינָי: וַאֲמַר מֹשֶׁה קֳדָם יְיָ חֲזֵי דְאַתְּ אָמַר לִי אַסֵּיק יָת עַמָּא הָדֵין וְאַתְּ לָא הוֹדַעְתַּנִי יָת דִּי תְשַׁלַּח עִמִּי וְאַתְּ אֲמַרְתְּ רַבִּיתָךְ בְּשׁוּם וְאַף אַשְׁכַּחְתָּא רַחֲמִין קֳדָמָי:

רש"י ראה אתה אומר אלי. ראה, תן עיניך ולבך על דבריך. אתה אומר אלי וגו' ואתה לא הודעתני וגו' , ואשר אמרת לי (שמות כג כ) הנה אנכי שולח מלאך, אין זו הודעה, שאין אני חפץ בה: ואתה אמרת ידעתיך בשם. הכרתיך משאר בני אדם בשם חשיבות, שהרי אמרת לי (שמות יט ט) הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' וגם בך יאמינו לעולם:

(יג) וְעַתָּה אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶךָ וְאֵדָעֲךָ לְמַעַן אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה: וּכְעַן אִם כְּעַן אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ הוֹדַעְנִי כְעַן יָת אוֹרַח טוּבָךְ וְאִדַע רַחֲמָךְ בְּדִיל דְּאַשְׁכַּח רַחֲמִין קֳדָמָךְ וּגְלֵי קֳדָמָךְ אֲרֵי עַמָּךְ עַמָּא הָדֵין:

רש"י ועתה. אם אמת שמצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכך, מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך: ואדעך למען אמצא חן בעיניך. ואדע בזו מדת תגמולך מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך, ופתרון למען אמצא חן, למען אכיר כמה שכר מציאת החן: וראה כי עמך הגוי הזה. שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול, ואת אלה תעזוב, ראה כי עמך הם מקדם, ואם בהם תמאס, איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקימו, ואת תשלום השכר שלי בעם הזה תודיעני, ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות (דף ז א) ואני לישב המקראות על אפניהם ועל סדרם באתי:

(יד) וַיֹּאמַר פָּנַי יֵלֵכוּ וַהֲנִחֹתִי לָךְ: וַאֲמַר שְׁכִנְתִּי תְהַךְ וְאָנִיחַ לָךְ:

רש"י ויאמר פני ילכו. כתרגומו, לא אשלח עוד מלאך, אני בעצמי אלך, כמו (שמו"ב יז יא) ופניך הולכים בקרב:

(טו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אַל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה: וַאֲמַר קֳדָמוֹהִי אִם לֵית שְׁכִנְתָּךְ מֵהַלְכָא בֵּינָנָא לָא תַסְקִינָנָא מִכָּא:

רש"י ויאמר אליו. בזו אני חפץ, כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה:

(טז) וּבַמֶּה יִוָּדַע אֵפוֹא כִּי מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלוֹא בְּלֶכְתְּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלֵינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכֹּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: וּבַמֶּה יִתְיַדַּע הָכָא אֲרֵי אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ אֲנָא וְעַמָּךְ הֶלָא בְּמֵהַךְ שְׁכִנְתָּךְ עִמָּנָא וְיִתְעַבְּדַן לָנָא פְּרִישָׁן לִי וּלְעַמָּךְ מְשַׁנֵי מִכָּל עַמָּא דִּי עַל אַפֵּי אַרְעָא:

רש"י ובמה יודע אפוא. יודע מציאות החן, הלא בלכתך עמנו. ועוד דבר אחר אני שואל ממך שלא תשרה שכינתך [עוד] על אמות העולם: ונפלינו אני ועמך. ונהיה מבדלים בדבר הזה מכל העם, כמו (שמות ט ד) והפלה ה' בין מקנה ישראל וגו' :

(יז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה גַּם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה כִּי מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי וָאֵדָעֲךָ בְּשֵׁם: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אַף יָת פִּתְגָמָא הָדֵין דִּי מַלֶּלְתָּא אֶעְבֵּד אֲרֵי אַשְׁכַּחְתְּ רַחֲמִין קֳדָמַי וְרַבִּיתָךְ בְּשׁוּם:

רש"י גם את הדבר הזה. שלא תשרה שכינתי עוד על אמות העולם, אעשה, ואין דבריו של בלעם על ידי שרית שכינה, אלא נופל וגלוי עינים, כגון (איוב ד יב) ואלי דבר יגנב, שומעין על ידי שליח:

(יח) **רביעי** וַיֹּאמַר הַרְאֵנִי נָא אֶת כְּבֹדֶךָ: וַאֲמַר אַחֲזֵינִי כְעַן יָת יְקָרָךְ:

רש"י ויאמר הראני נא את כבודך. ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקבלים, והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו:

(יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְהוָה לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם: וַאֲמַר אֲנָא אַעְבַּר כָּל טוּבִי עַל אַפָּיךְ וְאֶקְרֵי בִשְׁמָא דַיְיָ קֳדָמָךְ וְאֶחוֹן לְמָן דְּאֶחוֹן וְאֲרַחֵם עַל מָן דְּאֲרַחֵם:

רש"י ויאמר אני אעביר וגו' . הגיעה שעה, שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה, שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור, ואתה צפון במערה: וקראתי בשם ה' לפניך. ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות, וכסדר זה שאתה רואה אותי מעטף וקורא שלש עשרה מדות הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון יהיו נענין כי רחמי לא כלים: וחנתי את אשר אחן. אותן פעמים שארצה לחון: ורחמתי. עת שאחפוץ לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה עתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו (שמות לד י) הנה אנכי כורת ברית, הבטיחו שאינן חוזרות ריקם:

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת פָּנָי כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי: וַאֲמַר לָא תֵּיכוּל לְמֶחֱזֵי יָת אַפַּי שְׁכִנְתִּי אֲרֵי לָא יֶחֱזִינַנִי:אֱנָשָׁא וְיִתְקַיָם:

רש"י ויאמר לא תוכל וגו' . אף כשאעביר כל טובי על פניך איני נותן לך רשות לראות את פני:

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר: וַאֲמַר יְיָ הָא אַתַר מַתְקַן קֳדָמַי וְתִתְעַתַּד עַל טָנָרָא:

רש"י הנה מקום אתי. בהר אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לצרכך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שתראה, זהו פשוטו. ומדרשו על מקום שהשכינה שם מדבר ואומר המקום אתי, ואינו אומר אני במקום, שהקדוש ברוך הוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו:

(כב) וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבֹדִי וְשַׂמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשַׂכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ עַד עָבְרִי: וִיהֵי בְּמֵעֱבַר יְקָרִי וְאֵשַׁוִינָךְ בִּמְעָרַת טָנָרָא וְאָגֵין בְּמֵימְרִי עֲלָךְ עַד דְּאֶעֱבַר:

רש"י בעבר כבדי. כשאעבור לפניך: בנקרת הצור. כמו (במדבר טז יד) העיני האנשים ההם תנקר, (משלי ל יז) יקרוה עורבי נחל, (מלכים ב' יט כד) אני קרתי ושתיתי מים, גזרה אחת להם, נקרת הצור כרית הצור: ושכתי כפי. מכאן שנתנה רשות למחבלים לחבל, ותרגומו ואגין במימרי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו צריך לסוכך עליו בכף ממש:

(כג) וַהֲסִרֹתִי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: וְאַעְדֵי יָת דְּבָרַת יְקָרִי וְתֶחֱזֵי יָת דְּבָתְרָי וְדִקֳדָמַי לָא יִתְחֲזוּן:

רש"י והסרותי את כפי. ואעדי ית דברת יקרי, כשאסלק הנהגת כבודי מנגד פניך ללכת משם ולהלן: וראית את אחרי. הראהו קשר של תפלין:

לד (א) **חמישי** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה פְּסָל לָךְ תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָא כְּקַדְמָאֵי וְאֶכְתּוֹב עַל לוּחַיָא יָת פִּתְגָמַיָא דִי הֲווֹ עַל לוּחַיָא קַדְמָאֵי דִי תְבַרְתָּא:

רש"י פסל לך. הראהו מחצב סנפירינון מתוך אהלו, ואמר לו הפסולת יהיה שלך, ומשם נתעשר משה הרבה: פסל לך. אתה שברת הראשונות, אתה פסל לך אחרות. משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע, עמד שושבינה וקרע כתבתה, אמר אם יאמר המלך להרגה אומר לו עדיין אינה אשתך. בדק המלך ומצא, שלא היה הקלקול אלא מן השפחות, נתרצה לה. אמר לו שושבינה כתוב לה כתבה אחרת, שנקרעה הראשונה. אמר לו המלך אתה קרעת אותה, אתה קנה לך ניר אחר, ואני אכתוב לה בכתב ידי, כן המלך זה הקדוש ברוך הוא, השפחות אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקדוש ברוך הוא אלו ישראל, לכך נאמר פסל לך:

(ב) וֶהְיֵה נָכוֹן לַבֹּקֶר וְעָלִיתָ בַבֹּקֶר אֶל הַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל רֹאשׁ הָהָר: וֶהָיוּ זַמִּין לְצַפְרָא וְתִסַּק בְּצַפְרָא לְטוּרָא דְסִינַי וְתִתְעַתַּד קֳדָמַי עַל רֵישׁ טוּרָא:

רש"י נכון. מזמן:

(ג) וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם אִישׁ אַל יֵרָא בְּכָל הָהָר גַּם הַצֹּאן וְהַבָּקָר אַל יִרְעוּ אֶל מוּל הָהָר הַהוּא: וֶאֱנַשׁ לָא יְסַק עִמָּךְ וְאַף אֱנַשׁ לָא יִתְחֲזֵי בְּכָל טוּרָא אַף עָנָא וְתוֹרֵי לָא יִרְעוּן לָקֳבֵל טוּרָא הַהוּא:

רש"י ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלה, שלטה בהן עין רעה, אין לך מדה יפה מן הצניעות:

(ד) וַיִּפְסֹל שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים: וּפְסַל תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָא כְּקַדְמָאֵי וְאַקְדֵם מֹשֶׁה בְּצַפְרָא וְסִלֵּיק לְטוּרָא דְסִינַי כְּמָא דְפַקֵּד יְיָ יָתֵהּ וּנְסֵב בִּידֵהּ תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָא: (ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: וְאִתְגְּלִי יְיָ בַּעֲנָנָא וְאִתְעַתַּד עִמֵּהּ תַּמָּן וּקְרָא בִּשְׁמָא דַיְיָ:

רש"י ויקרא בשם ה'. מתרגמינן וקרא בשמא דה':

(ו) וַיַּעֲבֹר יְהוָה עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת:
וְאַעְבַּר יְיָ שְׁכִנְתֵּהּ עַל אַפּוֹהִי וּקְרָא יְיָ יְיָ אֱלָהָא רַחֲמָנָא וְחַנָּנָא מַרְחִיק רְגַז וּמַסְגֵּי לְמֶעְבַּד טַבְוָן וּקְשׁוֹט:
רש"י ה' ה'. מדת הרחמים היא, אחת קדם שיחטא, ואחת אחר שיחטא וישוב: אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא אומר (תהלים כב ב) אלי אלי למה עזבתני, ואין לומר למדת הדין למה עזבתני כך מצאתי במכילתא: ארך אפים. מאריך אפו ואינו ממהר לפרע, שמא יעשה תשובה: ורב חסד. לצריכים חסד, שאין להם זכיות כל כך: ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו:

(ז) נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים: נָטַר טִיבוּ לְאַלְפֵי דָרִין שָׁבֵק לַעֲוָיִן וְלִמְרוֹד וּלְחוֹבִין סָלַח לְדָתַיְבִין לְאוֹרַיְתֵהּ וְלִדְלָא תַיְבִין לָא מְזַכֵּי מַסְעַר חוֹבֵי אֲבָהָן עַל בְּנִין וְעַל בְּנֵי בְנִין מְרַדִּין עַל דַּר תְּלִיתָי וְעַל דַּר רְבִיעָי:
רש"י נצר חסד. שהאדם עושה לפניו: לאלפים. לשני אלפים דורות: עון ופשע. עונות אלו הזדונות. פשעים אלו המרדים, שאדם עושה להכעיס: ונקה לא ינקה. לפי פשוטו משמע, שאינו מותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו מעט מעט. ורבותינו דרשו מנקה הוא לשבים ולא ינקה לשאינן שבים: פקד עון אבות על בנים. כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, שכבר פרש במקרא אחר (שמות כ ד) לשונאי: ועל רבעים. דור רביעי, נמצאת מדה טובה מרבה על מדת פרענות אחת לחמש מאות, שבמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים:

(ח) וַיְמַהֵר מֹשֶׁה וַיִּקֹּד אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ: וְאוֹחֵי מֹשֶׁה וּכְרַע עַל אַרְעָא וּסְגִיד:
רש"י וימהר משה. כשראה משה שכינה עוברת ושמע קול הקריאה, מיד וישתחו:

(ט) וַיֹּאמֶר אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי יֵלֶךְ נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבֵּנוּ כִּי עַם קְשֵׁה עֹרֶף הוּא וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: וַאֲמַר אִם כְּעַן אַשְׁכַּחִית רַחֲמִין קֳדָמָךְ יְיָ תְּהַךְ כְּעַן שְׁכִנְתָּא דַיְיָ בֵּינָנָא אֲרֵי עַם קְשֵׁי קְדָל הוּא וְתִשְׁבּוֹק לְחוֹבָנָא וּלְחַטָאָנָא וְתַחְסְנָנָא:
רש"י ילך נא ה' בקרבנו. כמו שהבטחת, מאחר שאתה נושא עון, ואם עם קשה ערף הוא וימרו בך, ואמרת על זאת פן אכלך בדרך, אתה תסלח לעונינו. ויש כי במקום אם: ונחלתנו. ותתננו לך לנחלה מיחדת, זו היא בקשת ונפלינו אני ועמך, שלא תשרה שכינתך על האמות:

(י) **שישי** וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָנֹכִי כֹּרֵת בְּרִית נֶגֶד כָּל עַמְּךָ אֶעֱשֶׂה נִפְלָאֹת אֲשֶׁר לֹא נִבְרְאוּ בְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הַגּוֹיִם וְרָאָה כָל הָעָם אֲשֶׁר אַתָּה בְקִרְבּוֹ אֶת מַעֲשֵׂה יְהוָה כִּי נוֹרָא הוּא אֲשֶׁר

אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ: וַאֲמַר הָא אֲנָא גְּזַר קְיָם קֳדָם כָּל עַמָּךְ אֶעְבֵּד פְּרִישָׁן דִּי לָא אִתְבְּרִיאוּ בְּכָל אַרְעָא וּבְכָל עַמְמַיָּא וְיֶחֱזֵי כָּל עַמָּא דִּי אַתְּ בֵּינֵיהוֹן יָת עוֹבָדָא דַיְיָ אֲרֵי דְחֵל הוּא דִּי אֲנָא עָבֵד עִמָּךְ:

רש"י כרת ברית. על זאת: אעשה נפלאות. לשון ונפלינו שתהיו מבדלים בזו מכל האמות, שלא תשרה שכינתי עליהם:

(יא) שְׁמָר לָךְ אֵת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם הִנְנִי גֹרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אֶת הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: טַר לָךְ יָת דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵין הָא אֲנָא מְתָרֵךְ מִן קֳדָמָךְ יָת אֱמוֹרָאֵי וּכְנַעֲנָאֵי וְחִתָּאֵי וּפְרִזָאֵי וְחִוָּאֵי וִיבוּסָאֵי:

רש"י את האמרי וגו' . שש אמות יש כאן, כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

(יב) הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ: אִסְתַּמַר לָךְ דִּילְמָא תִגְזַר קְיָם לְיָתֵב אַרְעָא דִּי אַתְּ עָלַהּ דִּילְמָא יְהֵי לְתַקְלָא בֵּינָךְ: (יג) כִּי אֶת מִזְבְּחֹתָם תִּתֹּצוּן וְאֶת מַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּן וְאֶת אֲשֵׁרָיו תִּכְרֹתוּן: אֲרֵי יָת אֲגוֹרֵיהוֹן תְּתַרְעוּן וְיָת קָמָתְהוֹן תְּתַבְּרוּן וְיָת אַשְׁרֵיהוֹן תְּקַצְּצוּן:

רש"י אשריו. הוא אילן שעובדים אותו:

(יד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי יְהוָה קַנָּא שְׁמוֹ אֵל קַנָּא הוּא: אֲרֵי לָא תִסְגּוֹד לְטַעֲוַת עַמְמַיָּא אֲרֵי יְיָ קַנָּא שְׁמֵהּ אֵל קַנָּא הוּא:

רש"י קנא שמו. מקנא להפרע ואינו מותר, וזהו כל לשון קנאה, אוחז בנצחונו ופורע מעוזביו:

(טו) פֶּן תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ: דִּילְמָא תִגְזַר קְיָם לְיָתֵב אַרְעָא וְיִטְעוּן בָּתַר טַעֲוָתְהוֹן וְיִדְבְּחוּן לְטַעֲוָתְהוֹן וְיִקְרוּן לָךְ וְתֵיכוֹל מִדִּבְחֵיהוֹן:

רש"י ואכלת מזבחו. כסבור אתה שאין עונש באכילתו, ואני מעלה עליך כמודה בעבודתם, שמתוך כך אתה בא ולוקח מבנותיו לבניך:

(טז) וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן: וְתִסַּב מִבְּנָתָהוֹן לִבְנָיךְ וְיִטְעֲיָן בְּנָתָהוֹן בָּתַר טַעֲוָתְהוֹן וְיַטְעֲיָן יָת בְּנָיךְ בָּתַר טַעֲוָתְהוֹן: (יז) אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ: דַּחֲלַן דְּמַתְכָּא לָא תַעְבֵּד לָךְ: (יח) אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם: יָת חַגָּא דְּפַטִּירַיָּא תִּטַּר שַׁבְעָא יוֹמִין תֵּיכוֹל פַּטִּירָא כְּמָא דִּי פַקֵּדְתָּךְ לִזְמַן יַרְחָא דַאֲבִיבָא אֲרֵי בְּיַרְחָא דַאֲבִיבָא נְפַקְתָּא מִמִּצְרָיִם:

רש"י חדש האביב. חדש הבכור, שהתבואה מבכרת בבשולה:

(יט) כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל מִקְנְךָ תִּזָּכָר פֶּטֶר שׁוֹר וָשֶׂה: כָּל פֶּתַח וַלְדָא דִילִי וְכָל בְּעִירָךְ דְּכָרִין תַּקְדֵּשׁ בְּכוֹר תּוֹר וְאִימָר:

רש"י כל פטר רחם לי. באדם: וכל מקנך תזכר וגו' . וכל מקנך אשר תזכר בפטר שור ושה, אשר יפטור זכר את רחמה: פטר. לשון פתיחה, וכן (משלי יז יד) פוטר מים ראשית מדון. תי"ו של תזכר לשון נקבה היא, מוסב על היולדת:

(כ) וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: וּבוּכְרָא דַחֲמָרָא תִּפְרוֹק בְּאִימְרָא וְאִם לָא תִפְרוֹק וְתַנְקְפֵהּ כָּל בּוּכְרָא דִבְנָיךְ תִּפְרוֹק וְלָא יִתְחֲזוּן קֳדָמַי רֵיקָנִין:

רש"י ופטר חמור. ולא שאר בהמה טמאה: תפדה בשה. נותן שה לכהן, והוא חלין ביד כהן, ופטר חמור מתר בעבודה לבעלים: וערפתו. עורפו בקופיץ, הוא הפסיד ממון כהן, לפיכך יפסד ממונו: כל בכור בניך תפדה. חמשה סלעים פדיונו קצוב, שנאמר (במדבר יח טז) ופדויו מבן חדש תפדה: ולא יראו פני ריקם. לפי פשוטו של מקרא דבר בפני עצמו הוא, ואינו מוסב על הבכור, שאין במצות בכור ראית פנים, אלא אזהרה אחרת היא וכשתעלו לרגל לראות לא יראו פני ריקם, מצוה עליכם להביא עולת ראית פנים, ולפי מדרש ברייתא מקרא יתר הוא, ומפנה לגזרה שוה, ללמד על הענקתו של עבד עברי שהיא חמשה סלעים מכל מין ומין, כפדיון בכור, במסכת קדושין (דף יז א) :

(כא) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת: שָׁתָא יוֹמִין תִּפְלַח וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תְּנוּחַ בְּזַרוֹעָא וּבַחֲצָדָא תְּנוּחַ:

רש"י בחריש ובקציר תשבת. למה נזכר חריש וקציר, יש מרבותינו אומרים על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש. וכך משמעו, ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת ועבודת ששת הימים שהתרתי לך יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא כה ד) שדך לא תזרע וגו' ויש מהם אומרים, שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו, לומר לך מה חריש רשות אף קציר רשות, יצא קציר העמר, שהוא מצוה ודוחה את השבת:

(כב) וְחַג שָׁבֻעֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים וְחַג הָאָסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה: וְחַגָּא דְשַׁבּוּעַיָּא תַּעְבֵּד לָךְ בִּכּוּרֵי חֲצַד חִטִּין וְחַגָּא דְכָנְשָׁא בְּמִפְקָא דְשַׁתָּא:

רש"י בכורי קציר חטים. שאתה מביא בו שתי הלחם מן החטים: בכורי. שהיא מנחה ראשונה הבאה מן החדש של חטים למקדש, כי מנחת העמר הבאה בפסח מן השעורים היא: וחג האסיף. בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה

לבית, כמו (דברים כב ב) ואספתו אל תוך ביתך: תקופת השנה. שהיא בחזרת השנה, בתחלת השנה הבאה: תקופת. לשון מסבה והקפה:

(כג) שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי הָאָדֹן יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: תְּלַת זִמְנִין בְּשַׁתָּא יִתְחֲזוּן כָּל דְּכוּרָךְ קֳדָם רִבּוֹן עָלְמָא יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל:

רש"י כל זכורך. כל הזכרים שבך. הרבה מצות בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענוש על מנין לאוין שבהם ועל מנין עשה שבהם:

(כד) כִּי אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפָּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבוּלֶךָ וְלֹא יַחְמֹד אִישׁ אֶת אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לֵרָאוֹת אֶת פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: אֲרֵי אֶתָרֵךְ עַמְמִין מִן קֳדָמָךְ וְאַפְתֵּי יָת תְּחוּמָךְ וְלָא יַחְמֵד אֱנָשׁ יָת אַרְעָךְ בְּמִסְקָךְ לְאִתְחַזָאָה קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ תְּלַת זִמְנִין בְּשַׁתָּא:

רש"י אוריש. כתרגומו אתרך, וכן (דברים ב לא) החל רש, וכן (במדבר כא לב) ויורש את האמורי, לשון גרושין: והרחבתי את גבלך. ואתה רחוק מבית הבחירה ואינך יכול לראות לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלש רגלים הללו:

(כה) לֹא תִשְׁחַט עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי וְלֹא יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח: לָא תִכּוֹס עַל חֲמִיעַ דַם פִּסְחִי וְלָא יְבִיתוּן לְצַפְרָא בַּר מִמַּדְבְּחָא תַּרְבֵּי נִכְסַת חַגָא דְפִסְחָא:

רש"י לא תשחט וגו' . לא תשחט את הפסח ועדין חמץ קים, אזהרה לשוחט או לזורק או לאחד מבני החבורה: ולא ילין. כתרגומו. אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין לינה אלא בעמוד השחר: זבח חג הפסח. אימוריו, ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואברים:

(כו) רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ: רֵישׁ בְּכוּרֵי אַרְעָךְ תַּיְתֵי לְבֵית מַקְדְּשָׁא דַיְיָ אֱלָהָךְ לָא תֵיכְלוּן בְּשַׁר בַּחֲלָב:

רש"י ראשית בכורי אדמתך. משבעת המינין האמורים בשבח ארצך (דברים ח ח) ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון, ארץ זית שמן ודבש, הוא דבש תמרים: לא תבשל גדי. אזהרה לבשר בחלב, ושלש פעמים כתוב בתורה אחד לאכילה, ואחד להנאה, ואחד לאסור בשול: גדי. כל ולד רך במשמע ואף עגל וכבש. ממה שהצרך לפרש בכמה מקומות (בראשית לח יז) גדי עזים, למדת שגדי סתם כל יונקים במשמע: בחלב אמו. פרט לעוף שאין לו חלב אם, שאין אסורו מן התורה אלא מדברי סופרים:

(כז) **שביעי** וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כְּתָב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּתַב לָךְ יָת פִּתְגָמַיָא הָאִלֵּין אֲרֵי עַל מֵימַר פִּתְגָמַיָא הָאִלֵּין גְּזַרִית עִמָךְ קְיָם וְעִם יִשְׂרָאֵל:

רש"י את הדברים האלה. ולא אתה רשאי לכתוב תורה שבעל פה:

(כח) וַיְהִי שָׁם עִם יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל הַלֻּחֹת אֵת דִּבְרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים: וַהֲוָה תַמָן קֳדָם יְיָ אַרְבְּעִין יְמָמִין וְאַרְבְּעִין לֵילְוָן לַחְמָא לָא אֲכַל וּמַיָא לָא שְׁתֵי וּכְתַב עַל לוּחַיָא יָת פִּתְגָמֵי קְיָמָא עַשְׂרָא פִּתְגָמִין: (כט) וַיְהִי בְּרֶדֶת מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיַד מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ: וַהֲוָה כַּד נְחַת מֹשֶׁה מְטוּרָא דְסִינַי וּתְרֵין לוּחֵי סָהֲדוּתָא בִּידָא דְמֹשֶׁה בְּמֵחֱתֵהּ מִן טוּרָא וּמֹשֶׁה לָא יְדַע אֲרֵי סְגֵי זִיו יְקָרָא דְאַפּוֹהִי בְּמַלָּלוּתֵהּ עִמֵּהּ:

רש"י ויהי ברדת משה. כשהביא לוחות אחרונות ביום הכפורים: כי קרן. לשון קרנים, שהאור מבהיק ובולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה, שנתן הקדוש ברוך הוא ידו על פניו, שנאמר (שמות לג כב) ושכתי כפי:

(ל) וַיַּרְא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה וְהִנֵּה קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיִּירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו: וַחֲזָא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת מֹשֶׁה וְהָא סְגֵי זִיו יְקָרָא דְאַפּוֹהִי וּדְחִילוּ מִלְאִתְקָרְבָא לְוָתֵהּ:

רש"י ויראו מגשת אליו. בא וראה, כמה גדולה כחה של עברה, שעד שלא פשטו ידיהם בעברה, מהו אומר (שמות כד יז) ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל, ולא יראים ולא מזדעזעים, ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים:

(לא) וַיִּקְרָא אֲלֵהֶם מֹשֶׁה וַיָּשֻׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל הַנְּשִׂאִים בָּעֵדָה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם: וּקְרָא לְהוֹן מֹשֶׁה וְתָבוּ לְוָתֵהּ אַהֲרֹן וְכָל רַבְרְבַיָא בְּכְנִשְׁתָּא וּמַלֵּל מֹשֶׁה עִמְּהוֹן:

רש"י הנשאים בעדה. כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של מקום, ולשון הוה הוא כל הענין הזה:

(לב) וְאַחֲרֵי כֵן נִגְּשׁוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְצַוֵּם אֵת כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אִתּוֹ בְּהַר סִינָי: וּבָתַר כֵּן אִתְקְרִיבוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפַקֵּדְנוּן יָת כָּל דִּי מַלֵּל יְיָ עִמֵּהּ בְּטוּרָא דְסִינָי:

רש"י ואחרי כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם משה פרקם, נסתלקו זקנים ישבו לצדדין, נכנסו כל העם שנה להם משה פרקם, נמצא ביד כל העם אחד, ביד הזקנים שנים, ביד בני אהרן שלשה, ביד אהרן ארבעה וכו' כדאיתא בעירובין (נד ב) :

(לג) **מפטיר** וְיִכַל מֹשֶׁה מְדַבֵּר אִתָּם וַיִּתֵּן עַל פָּנָיו מַסְוֶה: וְשֵׁיצִי מֹשֶׁה מִלְמַלָּלָא עִמְּהוֹן וִיהַב עַל אַפּוֹהִי בֵּית אַפֵּי:

רש"י ויתן על פניו מסוה. כתרגומו בית אפי, לשון ארמי הוא בתלמוד סוי לבא ועוד בכתבות (ס א) הוה קא מסוה לאפה, לשון הבטה, היה מסתכל בה, אף כאן מסוה בגד הנתן כנגד הפרצוף ובית העינים, ולכבוד קרני ההוד שלא יזונו הכל מהם היה נותן המסוה כנגדן ונוטלו בשעה שהיה מדבר עם ישראל, ובשעה שהמקום נדבר עמו עד צאתו, ובצאתו יצא בלא מסוה:

(לד) וּבְבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר אִתּוֹ יָסִיר אֶת הַמַּסְוֶה עַד צֵאתוֹ וְיָצָא וְדִבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יְצֻוֶּה: וְכִד עָלֵל מֹשֶׁה לְקֳדָם יְיָ לְמַלָּלָא עִמֵּה אַעְדֵי יָת בֵּית אַפּוֹהִי עַד מִפְּקֵהּ וְנָפֵק וּמְמַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דִּי מְתְפַּקְּד:

רש"י ודבר אל בני ישראל. וראו קרני ההוד בפניו. וכשהוא מסתלק מהם:

(לה) וְרָאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵי מֹשֶׁה כִּי קָרַן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה וְהֵשִׁיב מֹשֶׁה אֶת הַמַּסְוֶה עַל פָּנָיו עַד בֹּאוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ: וַחֲזַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת אַפֵּי מֹשֶׁה אֲרֵי סְגֵי זִיו יְקָרָא דְאַפֵּי מֹשֶׁה וַאֲתֵב מֹשֶׁה יָת בֵּית אַפֵּי עַל אַפּוֹהִי עַד דְּעָלֵל לְמַלָּלָא עִמֵּהּ: סססס:

רש"י והשיב משה את המסוה על פניו עד באו לדבר אתו. וכשבא לדבר אתו נוטלו מעל פניו:

הפטרת כי תשא - מלכים א יח

(**כאן מתחילים האשכנזים**) **יח** (א) וַיְהִי יָמִים רַבִּים וּדְבַר יְהוָה הָיָה אֶל אֵלִיָּהוּ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁית לֵאמֹר לֵךְ הֵרָאֵה אֶל אַחְאָב וְאֶתְּנָה מָטָר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: (ב) וַיֵּלֶךְ אֵלִיָּהוּ לְהֵרָאוֹת אֶל אַחְאָב וְהָרָעָב חָזָק בְּשֹׁמְרוֹן: (ג) וַיִּקְרָא אַחְאָב אֶל עֹבַדְיָהוּ אֲשֶׁר עַל הַבָּיִת וְעֹבַדְיָהוּ הָיָה יָרֵא אֶת יְהוָה מְאֹד: (ד) וַיְהִי בְּהַכְרִית אִיזֶבֶל אֵת נְבִיאֵי יְהוָה וַיִּקַּח עֹבַדְיָהוּ מֵאָה נְבִאִים וַיַּחְבִּיאֵם חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְּעָרָה וְכִלְכְּלָם לֶחֶם וָמָיִם: (ה) וַיֹּאמֶר אַחְאָב אֶל עֹבַדְיָהוּ לֵךְ בָּאָרֶץ אֶל כָּל מַעְיְנֵי הַמַּיִם וְאֶל כָּל הַנְּחָלִים אוּלַי נִמְצָא חָצִיר וּנְחַיֵּה סוּס וָפָרֶד וְלוֹא נַכְרִית מֵהַבְּהֵמָה: (ו) וַיְחַלְּקוּ לָהֶם אֶת הָאָרֶץ לַעֲבָר בָּהּ אַחְאָב הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבַדּוֹ וְעֹבַדְיָהוּ הָלַךְ בְּדֶרֶךְ אֶחָד לְבַדּוֹ: (ז) וַיְהִי עֹבַדְיָהוּ בַּדֶּרֶךְ וְהִנֵּה אֵלִיָּהוּ לִקְרָאתוֹ וַיַּכִּרֵהוּ וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו וַיֹּאמֶר הַאַתָּה זֶה אֲדֹנִי אֵלִיָּהוּ: (ח) וַיֹּאמֶר לוֹ אָנִי לֵךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלִיָּהוּ: (ט) וַיֹּאמֶר מֶה חָטָאתִי כִּי אַתָּה נֹתֵן אֶת עַבְדְּךָ בְּיַד אַחְאָב לַהֲמִיתֵנִי: (י) חַי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אִם יֶשׁ גּוֹי וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקֶּשְׁךָ וְאָמְרוּ אָיִן וְהִשְׁבִּיעַ אֶת הַמַּמְלָכָה וְאֶת הַגּוֹי כִּי לֹא יִמְצָאֶכָּה: (יא) וְעַתָּה אַתָּה אֹמֵר לֵךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה אֵלִיָּהוּ: (יב) וְהָיָה אֲנִי אֵלֵךְ מֵאִתְּךָ וְרוּחַ יְהוָה יִשָּׂאֲךָ עַל אֲשֶׁר לֹא אֵדָע וּבָאתִי לְהַגִּיד לְאַחְאָב וְלֹא יִמְצָאֲךָ וַהֲרָגָנִי וְעַבְדְּךָ יָרֵא אֶת יְהוָה מִנְּעָרָי: (יג) הֲלֹא הֻגַּד לַאדֹנִי אֵת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בַּהֲרֹג אִיזֶבֶל אֵת נְבִיאֵי יְהוָה וָאַחְבֵּא מִנְּבִיאֵי יְהוָה מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְּעָרָה וְאֲכַלְכְּלֵם לֶחֶם וָמָיִם: (יד)

וְעַתָּה אַתָּה אֱמֹר לֵךְ אֱמֹר לַאדֹנֶיךָ הִנֵּה אֱלֹיָהוּ וַהֲרָגָנִי: (טו) וַיֹּאמֶר אֱלִיָּהוּ חַי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֵרָאֶה אֵלָיו: (טז) וַיֵּלֶךְ עֹבַדְיָהוּ לִקְרַאת אַחְאָב וַיַּגֶּד לוֹ וַיֵּלֶךְ אַחְאָב לִקְרַאת אֵלִיָּהוּ: (יז) וַיְהִי כִּרְאוֹת אַחְאָב אֶת אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר אַחְאָב אֵלָיו הַאַתָּה זֶה עֹכֵר יִשְׂרָאֵל: (יח) וַיֹּאמֶר לֹא עָכַרְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל כִּי אִם אַתָּה וּבֵית אָבִיךָ בַּעֲזָבְכֶם אֶת מִצְוֹת יְהוָה וַתֵּלֶךְ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים: (יט) וְעַתָּה שְׁלַח קְבֹץ אֵלַי אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל אֶל הַר הַכַּרְמֶל וְאֶת נְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים וּנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת אֹכְלֵי שֻׁלְחַן אִיזֶבֶל: (כ) וַיִּשְׁלַח אַחְאָב בְּכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת הַנְּבִיאִים אֶל הַר הַכַּרְמֶל: **(כאן מתחילים הספרדים)** (כא) וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ אֶל כָּל הָעָם וַיֹּאמֶר עַד מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים אִם יְהוָה הָאֱלֹהִים לְכוּ אַחֲרָיו וְאִם הַבַּעַל לְכוּ אַחֲרָיו וְלֹא עָנוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר: (כב) וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ אֶל הָעָם אֲנִי נוֹתַרְתִּי נָבִיא לַיהוָה לְבַדִּי וּנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ: (כג) וְיִתְּנוּ לָנוּ שְׁנַיִם פָּרִים וְיִבְחֲרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד וִינַתְּחֻהוּ וְיָשִׂימוּ עַל הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יָשִׂימוּ וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת הַפָּר הָאֶחָד וְנָתַתִּי עַל הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אָשִׂים: (כד) וּקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וַאֲנִי אֶקְרָא בְשֵׁם יְהוָה וְהָיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יַעֲנֶה בָאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר: (כה) וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לִנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רִאשֹׁנָה כִּי אַתֶּם הָרַבִּים וְקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תְשִׂימוּ: (כו) וַיִּקְחוּ אֶת הַפָּר אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְשֵׁם הַבַּעַל מֵהַבֹּקֶר וְעַד הַצָּהֳרַיִם לֵאמֹר הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאֵין קוֹל וְאֵין עוֹנֶה וַיְפַסְּחוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: (כז) וַיְהִי בַצָּהֳרַיִם וַיְהַתֵּל בָּהֶם אֵלִיָּהוּ וַיֹּאמֶר קִרְאוּ בְקוֹל גָּדוֹל כִּי אֱלֹהִים הוּא כִּי שִׂיחַ וְכִי שִׂיג לוֹ וְכִי דֶרֶךְ לוֹ אוּלַי יָשֵׁן הוּא וְיִקָּץ: (כח) וַיִּקְרְאוּ בְקוֹל גָּדוֹל וַיִּתְגֹּדְדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרָבוֹת וּבָרְמָחִים עַד שְׁפָךְ דָּם עֲלֵיהֶם: (כט) וַיְהִי כַּעֲבֹר הַצָּהֳרַיִם וַיִּתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאֵין קוֹל וְאֵין עֹנֶה וְאֵין קָשֶׁב: (ל) וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ לְכָל הָעָם גְּשׁוּ אֵלַי וַיִּגְּשׁוּ כָל הָעָם אֵלָיו וַיְרַפֵּא אֶת מִזְבַּח יְהוָה הֶהָרוּס: (לא) וַיִּקַּח אֵלִיָּהוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים כְּמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר הָיָה דְבַר יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ: (לב) וַיִּבֶן אֶת הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תְּעָלָה כְּבֵית סָאתַיִם זָרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ: (לג) וַיַּעֲרֹךְ אֶת הָעֵצִים וַיְנַתַּח אֶת הַפָּר וַיָּשֶׂם עַל הָעֵצִים: (לד) וַיֹּאמֶר מִלְאוּ אַרְבָּעָה כַדִּים מַיִם וְיִצְקוּ עַל הָעֹלָה וְעַל הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שְׁנוּ וַיִּשְׁנוּ וַיֹּאמֶר שַׁלֵּשׁוּ וַיְשַׁלֵּשׁוּ: (לה) וַיֵּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת הַתְּעָלָה מִלֵּא מָיִם: (לו) וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי עַבְדֶּךָ (ובדבריך) וּבִדְבָרְךָ עָשִׂיתִי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: (לז) עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְהוָה הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הֵסַבְתָּ אֶת לִבָּם אֲחֹרַנִּית: (לח) וַתִּפֹּל אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת הָעֹלָה

וְאֶת הָעֲצִים וְאֶת הָאֲבָנִים וְאֶת הֶעָפָר וְאֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּתְּעָלָה לִחֵכָה: (לט) וַיַּרְא כָּל הָעָם וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה פרה פרק יא

א. צְלוֹחִית שֶׁהִנִּיחָהּ מְגֻלָּה, וּבָא וּמְצָאָהּ מְכֻסָּה, פְּסוּלָה. הִנִּיחָהּ מְכֻסָּה וּבָא וּמְצָאָהּ מְגֻלָּה, אִם יְכוֹלָה הַחֻלְדָּה לִשְׁתּוֹת הֵימֶנָּה, אוֹ נָחָשׁ לְדִבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אוֹ שֵׁי **רד**. בָּהּ טַל בַּלַּיְלָה, פְּסוּלָה. הַחַטָּאת אֵינָהּ נְצוֹלָה בְּצַמִּיד פָּתִיל. וּמַיִם שֶׁאֵינָן מְקֻדָּשִׁין נְצוֹלִין בְּצַמִּיד פָּתִיל:

ברטנורה (א) **צלוחית**. של מי חטאת: **ובא ומצאה מכוסה פסולה**. שאני אומר אדם נכנס לשם וכסה אותה, ורוב בני אדם אין טהורין לחטאת: אם יכולה חולדה לשתות ממנה פסולה. אבל אם אינה יכולה לשתות לא פסלינן להו מטעם שמא אדם טמא נכנס וגילה אותה דאין דרך בני אדם לגלות אלא לכסות מפני השרצים, אבל שרצים דרכן לגלות ואין דרכן לכסות. ודוקא מכוסה ומצאה מגולה חיישינן לחולדה. אבל מגולה ומצאה מגולה כמו שהניחה, לא חיישינן, אע"פ שחשו לספק מים מגולין דחמירא סכנתא מאיסורא: **או נחש לדברי רבן גמליאל**. דאמר לעיל אף הנחש פוסל מפני שהוא מקיא: **החטאת**. אפר חטאת או מים המקודשים שהיו באוהל המת בתוך כלי שיש עליו צמיד פתיל:

ב. כָּל הַסָּפֵק טָהוֹר לִתְרוּמָה, טָהוֹר לְחַטָּאת. כָּל הַתָּלוּי לִתְרוּמָה, נִשְׂפָּךְ לְחַטָּאת. אִם עָשׂוּ עַל גַּבָּיו טָהֳרוֹת, תְּלוּיוֹת. הָרְפָפוֹת, טְהוֹרוֹת לַקֹּדֶשׁ וְלַתְּרוּמָה וְלַחַטָּאת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הָרְעָדוֹת, טְמֵאוֹת לַחַטָּאת:

ברטנורה (ב) **כל הספק טהור לתרומה**. כל ספק שאם נולד אותו ספק בתרומה התרומה טהורה, אם נולד כיוצא בו בחטאת טהור: **וכל התלוי לתרומה**. וכל ספק שאם נולד בתרומה תולין לא אוכלין ולא שורפין, אם נולד כיוצא בו בחטאת, ישפך האפר או המים המקודשים. ובמסכת טהרות פרק הזורק טומאה, תנינן להו לספק הטהור ולספק שעל ידיו תולין בתרומה: **אם עשו על גביו טהרות**. אם הזה באפר זה שנטמא בספק התלוי לתרומה, ועשה טהרות על ידי אותה הזאה, חולין אותם טהרות ולא אוכלין ולא שורפין: **הרפפות**. כמין שבכות של עץ: **טהורות לקודש לתרומה ולחטאת**. לפי שאינן כלים וגם אינן ראויין למדרס: **הרעדות**. עצים שאינן מהודקים יפה זה בזה וכשאדם נשען עליהם רועדים ומתנענעים: **טמאות לחטאת**. פעמים שאדם יושב עליהן וראויין ליטמא מושב. ואין הלכה כר' אליעזר:

ג. דְּבֵלָה שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ מֵי חַטָּאת וּנְטָלָהּ וַאֲכָלָהּ, אִם יֵשׁ בָּהּ כַּבֵּיצָה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה, הַמַּיִם טְמֵאִין, וְהָאוֹכְלָהּ חַיָּב מִיתָה. (אֵין בָּהּ כַּבֵּיצָה, הַמַּיִם טְהוֹרִין, וְהָאוֹכְלָהּ חַיָּב

מִיתָה). רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בַּטָּהוֹרָה, הַמַּיִם טְהוֹרִים. הַטָּהוֹר לְחַטָּאת שֶׁהִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְתוֹךְ מֵי חַטָּאת, נִטְמָא:

ברטנורה (ג) **אם יש בה כביצה**. דאוכל פחות מכביצה אינו מטמא: בין טהורה בין טמאה המים טמאים. דטהרת תרומה, טמאה היא אצל חטאת: **והאוכלה חייב מיתה**. דנטמא במי חטאת בשעה שאוכלה, ותרומה בטומאת הגוף במיתה: ר' יוסי אומר בטהורה המים טהורים. דסבירא ליה לר' יוסי שאין הטהור לתרומה מטמא את מי חטאת. ואין הלכה כרבי יוסי: שהכניס ראשו ורובו בתוך מי חטאת. רבנן גזרו טומאה על הבא ראשו ורובו במים שאובין כמפורש פרק קמא דשבת, והוא משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום, ומי חטאת מים שאובין נינהו, הלכך כשהכניס ראשו ורובו בהם נטמא, ומשנטמא ואינו טהור למי חטאת, חוזרים מי חטאת ומטמאים אותו ונעשה ראשון לטומאה, שאין מי חטאת מטמאים את הטהור להם, אבל כשאינו טהור להם מטמאים אותו:

ד. כָּל הַטָּעוּן בִּיאַת מַיִם מִדִּבְרֵי תוֹרָה, מְטַמֵּא אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת הַתְּרוּמָה וְאֶת הַחֻלִּין וְאֶת הַמַּעֲשֵׂר, וְאָסוּר עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ. לְאַחַר בִּיאָתוֹ, מְטַמֵּא אֶת הַקֹּדֶשׁ, וּפוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, פּוֹסֵל בַּקֹּדֶשׁ וּבַתְּרוּמָה, וּמֻתָּר בַּחֻלִּין וּבַמַּעֲשֵׂר. וְאִם בָּא אֶל הַמִּקְדָּשׁ, בֵּין לִפְנֵי בִיאָתוֹ בֵּין לְאַחַר בִּיאָתוֹ, חַיָּב:

ברטנורה (ד) כל הטעון ביאת מים מדברי תורה. כגון הנוגע בכל אבות הטומאות: **מטמא את הקודש ואת התרומה**. לפי שהוא ראשון, עושה שני בחולין ובמעשר, ושלישי בתרומה, ורביעי בקודש: **לאחר ביאתו**. שטבל ולא העריב שמשו, יש לו דין שני לטומאה, ועושה שלישי בתרומה, ורביעי בקודש: **וחכמים אומרים פוסל בקודש**. כשם שטבול יום פוסל בתרומה, כן פוסל בקודש, ואינו מטמא בקודש, דכיון שטבל קלישא טומאתו, ופסול משוי, טמא לא משוי: **ואם בא אל המקדש**. כל הטעון טבילה מן התורה שבא אל המקדש דהיינו לעזרת לישראל, אפילו לאחר שטבל קודם שיעריב שמשו, חייב. ואף לעזרת נשים אסור טבול יום ליכנס. אבל אינו חייב אלא בעזרת ישראל:

ה. כָּל הַטָּעוּן בִּיאַת מַיִם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מְטַמֵּא אֶת הַקֹּדֶשׁ, וּפוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה, וּמֻתָּר בַּחֻלִּין וּבַמַּעֲשֵׂר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹסְרִים בַּמַּעֲשֵׂר. לְאַחַר בִּיאָתוֹ, מֻתָּר בְּכֻלָּן. וְאִם בָּא אֶל הַמִּקְדָּשׁ, בֵּין לִפְנֵי בִיאָתוֹ וּבֵין לְאַחַר בִּיאָתוֹ, פָּטוּר:

ברטנורה (ה) כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים. כגון אכל אוכלין טמאין, ושתה משקין טמאין, והידים, והכלים שנטמאו במשקין, וכיוצא בהן: **וחכמים אוסרים במעשר**. והלכה כחכמים: **לאחר ביאתו**. לאחר שטבל, מיד הותר בכולם, ואין צריך הערב שמש: **ואם בא אל המקדש פטור**. דלא אסרה תורה ביאת המקדש אלא על מי שנטמא באב

הטומאה דאורייתא, כדכתיב (ויקרא ה) בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא:

ו. כָּל הַטָּעוּן בִּיאַת מַיִם, בֵּין מִדִּבְרֵי תוֹרָה בֵּין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מְטַמֵּא אֶת מֵי חַטָּאת, וְאֶת אֵפֶר חַטָּאת, וְאֶת הַמַּזֶּה מֵי חַטָּאת בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא. הָאֵזוֹב הַמֻּכְשָׁר, וְהַמַּיִם שֶׁאֵינָן מְקֻדָּשִׁים, וּכְלֵי רֵיקָם הַטָּהוֹר לְחַטָּאת, בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בְּמַגָּע אֲבָל לֹא בְמַשָּׂא:

ברטנורה (ו) **מטמא את מי חטאת**. ואפילו לאחר שטבל אם לא טבל לשם חטאת כאילו לא טבל, דתנן בפ' אין דורשין (חגיגה יח) טבל לקודש והוחזק לקודש אסור בחטאת. אבל משטבל לשם חטאת, אפילו טבול יום דאורייתא שפסול לתרומה ולקודש, כשר לחטאת, דטבול יום כשר בפרה: **ומזה מי חטאת במגע ובמשא**. ובהא כולי עלמא לא פליגי. אבל באזוב המוכשר לקבל טומאה, ומשום דאוכל הוא צריך הכשר שיבוא עליו מים, וכן במים שאינן מקודשים ועומדים לקדש, וכלי ריקם הטהור ועומד כדי להניח בו אפר חטאת, בהא פליגי רבי מאיר וחכמים. והלכה כחכמים:

ז. כָּל אֵזוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁם לְוָי, פָּסוּל. אֵזוֹב זֶה, כָּשֵׁר. אֵזוֹב יָוָן, אֵזוֹב כּוֹחֲלִית, אֵזוֹב רוֹמִי, אֵזוֹב מִדְבָּרִי, פָּסוּל. וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה, פָּסוּל. וְשֶׁל טְהוֹרָה, לֹא יַזֶּה. וְאִם הִזָּה, כָּשֵׁר. אֵין מַזִּין לֹא בְיוֹנְקוֹת, וְלֹא בְתָמָרוֹת. אֵין חַיָּבִין עַל הַיּוֹנְקוֹת עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף לֹא עַל הַתְּמָרוֹת. אֵלּוּ הֵן הַיּוֹנְקוֹת, גִּבְעוֹלִין שֶׁלֹּא גָמְלוּ:

ברטנורה (ז) **כל אזוב שיש לו שם לווי**. שרגילין ללוות עמו שם אחר, כגון הנך דמפרש לקמן: **אזוב זה**. כלומר אזוב סתם שהרואה אותו אומר זה אזוב הוא בסתם: **ושל תרומה טמאה**. שאזוב של גינה חייב בתרומה כשלקטו לאכילה, והא קא משמע לן דאע"ג שהוא פחות מכביצה שאינו מטמא מי חטאת, אפילו הכי הזאתו פסולה, כיון שהאזוב עצמו טמא: **ושל טהורה לא יזה**. מפני שמפסיד את התרומה: **תמרות**. כמין גרגרין שיש בראשי האזוב: **אין חייבין על היונקות**. טמא שהזו עליו ביונקות ובא בהזאה זו אל המקדש, אינו חייב: **רבי אליעזר אומר וכו'**. ואין הלכה כר' אליעזר: **גבעולים שלא גמלו**. כל זמן שהפרח מונח בתוך כיסו קודם שיפתח:

ח. אֵזוֹב שֶׁהִזָּה בּוֹ, כָּשֵׁר לְטַהֵר בּוֹ אֶת הַמְּצוֹרָע. לִקְטוֹ לָעֲצִים וְנָפְלוּ עָלָיו מַשְׁקִין, מְנַגְּבוֹ וְהוּא כָּשֵׁר. לִקְטוֹ לָאֳכָלִין וְנָפְלוּ עָלָיו מַשְׁקִין, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְּבוֹ, פָּסוּל. לִקְטוֹ לְחַטָּאת, כְּמִלַּקֵּט לָאֳכָלִין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, כְּמִלַּקֵּט לָעֲצִים:

ברטנורה (ח) **מנגבו**. כדי שלא יתערבו מים הכשרים בפסולים: **אע"פ שנגבו פסול**. ואע"פ שלא נטמא כשהוכשר לקבל טומאה פסול: **לקטו לחטאת**. להזות בו מי חטאת: **כמלקט לעצים**. ומנגבו והוא כשר. וכן הלכה:

ט. מְצַוַּת אֵזוֹב, שְׁלֹשָׁה קְלָחִים וּבָהֶם שְׁלֹשָׁה גִּבְעוֹלִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שֶׁל שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה. אֵזוֹב שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה קְלָחִים, מְפַסְּגוֹ וְאוֹגְדוֹ. פִּסְגוֹ וְלֹא אֲגָדוֹ, אֲגָדוֹ וְלֹא פִסְגוֹ, לֹא פִסְגוֹ וְלֹא אֲגָדוֹ, כָּשֵׁר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, מְצַוַּת אֵזוֹב, שְׁלֹשָׁה קְלָחִים וּבָהֶם שְׁלֹשָׁה גִּבְעוֹלִים, וּשְׁיָרָיו שְׁנַיִם, וְגַרְדֳּמָיו כָּל שֶׁהוּא:

ברטנורה (ט) שלשה קלחין ובהן שלשה גבעולין. גבעול אחד בקלח אחד. ושלשה קלחים דבעינן, ילפינן לקיחה לקיחה מאגודת אזוב מפסח מצרים, מה להלן שלשה, דבהכי מקרי אגודה, אף כאן שלשה: **מפסגו**. מפרידו ומחלקו שיהיו השלשה קלחים מפורדים זה מזה: **ר' יוסי אומר מצות אזוב שלשה**. ר' יוסי מחמיר טפי מתנא קמא, דלר' יוסי תחילתו שנים פסול ולתנא קמא תחילתו שנים כשר, ואינו פסול עד שיהא תחילתו כשייריו אחד. ודקאמר תנא קמא מצות אזוב שלשה קלחים, למצוה בעלמא ולא לעכב. והלכה כר' יוסי: **וגרדומיו כל שהוא**. גרדומי הגבעול כל שהוא. ושייריו וגרדומיו תרי מילי נינהו, דשייריו הוו שיירי השלשה קלחין דהיינו שני קלחין, וגרדומיו הוא הגבעול עצמו דאגרדום ונשבר ונשתייר ממנו כל שהוא:

גמרא נדה דף פ"ט ע"א

אֵיזֶהוּ אָדוֹם כְּדַם הַמַּכָּה. מָאי כְּדַם הַמַּכָּה אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל כְּדַם שׁוֹר שָׁחוּט וְלִימָא כְּדַם שְׁחִיטָה אִי אָמַר כְּדַם שְׁחִיטָה הֲוָה אֲמֵינָא כְּכֻלֵּהּ שְׁחִיטָה קָא מַשְׁמַע לָן כְּדַם הַמַּכָּה בִּתְחִלַּת הַכָּאָה שֶׁל סַכִּין. עוּלָּא אָמַר כְּדַם צִפּוֹר חַיָּה. אִיבָּעְיָא לְהוּ חַיָּה לַאֲפוּקֵי שָׁחוּט אוֹ דִילְמָא לַאֲפוּקֵי כָּחוּשׁ תִּיקּוּ:

רש"י שור דמו אדום כדאמר במס' יומא האי חיור והאי סומק. דם שחיטה. משתנה והולך: **צפור חיה**. דם היוצא מצפור חי ע"י מכה: **או דילמא לאפוקי כחוש**. והאי חיה לשון בריאה הוא:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

רַבִּי יוֹדָאי שְׁאֵיל לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן יוֹמָא חַד דְּאִתְעָרַע עַמֵּיהּ בְּאַרְחָא אָמַר לֵיהּ רַבִּי הָא כְּתִיב בְּפָרָשְׁתָּא דְּשַׁבָּת דְּאָמַר יְשַׁעְיָה דִּכְתִיב כֹּה אָמַר יְיָ לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתוֹתַי וְגוֹמֵר וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמוֹתַי וְגוֹמֵר מַאי קָא מַיְירֵי. אָמַר לֵיהּ קַפּוּטְקָאָה חֲמוֹרָךְ קָטִיר בְּטִיפְסָא וְנָחִית דְּמִלָּה דְאוֹרָיְיתָא בַּעְיָא צָחוּתָא אוֹ אַפְכֵי לַאֲחוֹרֶיךָ וְזִיל אֲבַתְרַאי וּתְכוֹן לִבָּךְ אָמַר לֵיהּ בְּגִינֵיהּ דְּמָר עֲבִידְנָא אַרְחָא וּבַתְרֵיהּ דְּמָר אֶסְתְּכַל בְּשִׁכִינְתָּא. אָמַר לֵיהּ תָּא חֲזֵי מִלָּה דָּא הָא אוּקְמוּהָ חַבְרַיָּיא וְלָא פְּרִישׁוּ מִלָּה. כֹּה אָמַר יְיָ לַסָּרִיסִים מָאן סָרִיסִים

אֶלָּיִן אִינּוּן חַבְרַיָּיא דְמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא וּמְסָרְסֵי גַּרְמַיְיהוּ כָּל שִׁיתָּא יוֹמִין דְּשַׁבְּתָא וְלָעָאן בְּאוֹרַיְיתָא וּבְלֵילְיָא דְשַׁבְּתָא מְזָרְזֵי גַּרְמַיְיהוּ בְּזוּוּגָא דִילְהוֹן מִשּׁוּם דְּיַדְעֵי רָזָא בְּשַׁעְתָּא דְמַטְרוֹנִיתָא אִזְדַּוְּגַת בְּמַלְכָּא. וְאִינּוּן חַבְרַיָּיא דְיַדְעִין רָזָא דָא מְכַוְּונִין לְבַייהוּ לְמֶהֱימְנוּתָא דְמָארֵיהוֹן וּמִתְבָּרְכָן בְּאִיבָּא דְמֵעֵיהוֹן בְּהַהוּא לֵילְיָא וְדָא הוּא דִּכְתִיב אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ כָּמָה דְאַתְּ אָמַר וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר. וְאִקְרוּן סָרִיסִים וַדַּאי בְּגִין לְחַכָּאָה לְשַׁבְּתָא לְאַשְׁכָּחָא רַעֲוָא דְמָארֵיהוֹן דִּכְתִיב וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפַצְתִּי. מָאי בַּאֲשֶׁר חָפַצְתִּי. דָּא זוּוּגָא דְמַטְרוֹנִיתָא. וּמַחֲזִיקִי בִּבְרִיתִי כֹּלָּא חָד בִּבְרִיתִי סְתָם. זַכָּאָה חוּלְקֵיהּ דְּמָאן דְּאִתְקַדַּשׁ בִּקְדוּשָׁה דָּא וְיָדַע רָזָא דָּא:

תרגום הזוהר רַבִּי יוֹדָאי שְׁאַל אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן, יוֹם אֶחָד שֶׁנִּפְגַּשׁ עִמּוֹ בַּדֶּרֶךְ. אָמַר לוֹ, רַבִּי, הֲרֵי כָּתוּב בְּפָרָשָׁה זוֹ שֶׁל שַׁבָּת שֶׁאָמַר יְשַׁעְיָהוּ, שֶׁכָּתוּב, כֹּה אָמַר ה' לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתוֹתָי וְגוֹ' וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתָי וְגוֹ'. מַה הוּא אוֹמֵר. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן, קַפּוֹטָקָאי, שֶׁקָּרָאוֹ עַל שֵׁם עִירוֹ, קְשֹׁר חֲמוֹרְךָ בְּגָדֵר וְרֹד, כִּי דִּבְרֵי תוֹרָה צְרִיכִים צַחוּת שֵׂכֶל, אוֹ הֶפֵךְ לַאֲחוֹרֶיךָ וְלֵךְ אַחֲרֵי וְכַוֵּן אֶת לִבְּךָ. אָמַר לוֹ, בִּשְׁבִיל אֲדוֹנִי עָשִׂיתִי הַדֶּרֶךְ, וְאַחֲרֵי אֲדוֹנִי אֶסְתַּכֵּל בַּשְּׁכִינָה. אָמַר לוֹ, דָּבָר זֶה בֵּאֲרוּהוּ הַחֲבֵרִים, וְלֹא פֵּרְשׁוּ הַדָּבָר. כֹּה אָמַר ה' לַסָּרִיסִים. מִי הֵם הַסָּרִיסִים. אֵלּוּ הֵם הַחֲבֵרִים הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּמְסָרְסִים עַצְמָם כָּל שִׁשָּׁת יְמֵי הַשַּׁבָּת וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, וּבְלֵיל שַׁבָּת מְזָרְזִים עַצְמָם בַּזִּוּוּג שֶׁלָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁיּוֹדְעִים סוֹד הָעֶלְיוֹן, בְּשָׁעָה שֶׁהַמַּטְרוֹנִיתָא מִתְחַבֶּרֶת בַּמֶּלֶךְ. וְאֵלּוּ הַחֲבֵרִים הַיּוֹדְעִים סוֹד הַזֶּה, מְכַוְּנִים אֶת לִבָּם לֶאֱמוּנַת אֲדוֹנָם, וּמִתְבָּרְכִים בִּפְרִי בִּטְנָם בַּלַּיְלָה הַהוּא. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב, אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ, כְּדִכְתִיב, וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר. וְנִקְרָאִים וַדַּאי סָרִיסִים, מִשּׁוּם שֶׁמְּחַכִּים עַד הַשַּׁבָּת לִמְצֹא רָצוֹן שֶׁל אֲדוֹנָם, שֶׁכָּתוּב, וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפָצְתִּי. מַהוּ בַּאֲשֶׁר חָפָצְתִּי. זֶהוּ הַזִּוּוּג שֶׁל מַטְרוֹנִיתָא. וּמַחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי, הַכֹּל אֶחָד, שֶׁפֵּרוּשׁוֹ גַּם כֵּן זִוּוּג, בִּבְרִיתִי סְתָם, שֶׁהוּא יְסוֹד הָעֶלְיוֹן הַמִּתְחַבֵּר עִם הַמַּטְרוֹנִיתָא. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמִּתְקַדֵּשׁ בִּקְדֻשָּׁה זוֹ, וְיוֹדֵעַ סוֹד הַזֶּה.

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק ו'

א. הַפּוֹסֵק אָדָם עִם הַנָּכְרִי לִבְנוֹת לוֹ חֲצֵרוֹ אוֹ כּוֹתְלוֹ אוֹ לְקַצּוֹר אֶת שָׂדֵהוּ אוֹ שֶׁשְּׂכָרוֹ שָׂנָה אוֹ שְׁתַּיִם לִבְנוֹת לוֹ חֲצֵר אוֹ לִטַּע לוֹ כֶּרֶם אִם הָיְתָה הַמְּלָאכָה בַּמִּדִינָה אוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם אָסוּר לוֹ לַהֲנִיחָן לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי הָרוֹאִים שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים שֶׁפָּסַק וְאִם הָיְתָה הַמְּלָאכָה חוּץ לַתְּחוּם מֻתָּר שֶׁאֵין שָׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּרְאֶה אֶת הַפּוֹעֲלִין כְּשֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּשַׁבָּת: **ב**. וְכֵן מֻתָּר לְאָדָם לְהַשְׁכִּיר כַּרְמוֹ אוֹ שָׂדֵהוּ לְנָכְרִי אַף עַל פִּי שֶׁהוּא זוֹרְעָן וְנוֹטְעָן בְּשַׁבָּת שֶׁהָרוֹאֶה יוֹדֵעַ

שֶׁשְּׁכוּרִין הֵן אוֹ בַּאֲרִיסוּת נָתַן לָהֶם וְדָבָר שֶׁשָּׁם יִשְׂרָאֵל בְּעָלָיו קְרוּי עָלָיו וְאֵין דֶּרֶךְ רוֹב אַנְשֵׁי אוֹתוֹ הַמָּקוֹם לְהַשְׂכִּירוֹ אוֹ לִיתֵּן לוֹ בַּאֲרִיסוּת אָסוּר לְהַשְׂכִּירוֹ לְנָכְרִי מִפְּנֵי שֶׁהַנָּכְרִי עוֹשֶׂה בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם מְלָאכָה בְּשַׁבָּת וְהוּא נִקְרָא עַל שֵׁם הַיִּשְׂרָאֵל בְּעָלָיו:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

הַמִּסְתַּפֵּק בְּהֶכְרְחִי נִקְרָא צַדִּיק כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי י"ג) צַדִּיק אוֹכֵל לְשׂוֹבַע נַפְשׁוֹ וְדָוִד אָמַר (תהלים קי"ט) טוֹב לִי כִּי עוִּנֹתִי לְמַעַן אֶלְמַד חֻקֶּיךָ וְלֹא שְׂאַל יַעֲקֹב אֶלָּא (בראשית כ"ח) וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכוֹל וּבֶגֶד לִלְבּוֹשׁ וּכְתִיב (שם מ"ט) יִשָּׂשכָר חֲמוֹר גָּרֶם וגו' וַיַּט שִׁכְמוֹ לִסְבוֹל וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כַּךְ הִיא דַּרְכָּהּ שֶׁל תּוֹרָה פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכַל וכו' אִם עָשִׂיתָ כֵּן אַשְׁרֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לָךְ לְעוֹלָם הַבָּא וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אֵין הַתּוֹרָה מִתְקַיֶּמֶת אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְּמִית עַצְמוֹ עָלֶיהָ וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מַרְבֶּה בָּשָׂר מַרְבֶּה רִמָּה וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה לְעוֹלָם יִרְאֶה אָדָם כְּאִלּוּ קָדוֹשׁ שָׁרוּי בְּתוֹךְ מֵעָיו שֶׁנֶּאֱמַר (הושע י"א) בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ:

פרשת ויקהל

ויקהל יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ו דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

לה (א) וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת אֹתָם: וְאַכְנֵשׁ מֹשֶׁה יָת כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוֹן אִלֵּין פִּתְגָמַיָּא דִּי פַּקֵּד יְיָ לְמֶעְבַּד יָתְהוֹן:

רש"י ויקהל משה. למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר, והוא לשון הפעיל, שאינו אוסף אנשים בידים, אלא הן נאספים על פי דבורו, ותרגומו ואכנש:

(ב) שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַיהוָה כָּל הָעֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה יוּמָת: שְׁתָּא יוֹמִין תִּתְעֲבֶד עִבְדְּתָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְהֵי לְכוֹן קוּדְשָׁא שַׁבָּא שַׁבְּתָא קֳדָם יְיָ כָּל דְּיַעֲבֵד בֵּה עִבְדְּתָא יִתְקְטֵל:

רש"י ששת ימים. הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת:

(ג) לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: לָא תְבַעֲרוּן אֶשָּׁתָא בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא:

רש"י לא תבערו אש. יש מרבותינו אומרים הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים לחלק יצאת:

(ד) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְכָל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר דֵּין פִּתְגָמָא דִי פַקֵּד יְיָ לְמֵימָר:

רש"י זה הדבר אשר צוה ה'. לי לאמר לכם:

(ה) קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאֶהָ אֵת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת:

סָבוּ מִנְכוֹן אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ כֹּל דְיִתְרְעֵי לִבֵּהּ יֵיתֵי יָת אַפְרְשׁוּתָא קֳדָם יְיָ דַּהֲבָא וְכַסְפָּא וּנְחָשָׁא:

רש"י נדיב לבו. על שם שלבו נדבו קרוי נדיב לב. כבר פרשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צואתן:

(ו) וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: וְתַחְשִׁים וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וַעֲצֵי שִׁטִּים:

נביאים - מלכים א - פרק ז

(יג) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת חִירָם מִצֹּר: וּשְׁלַח מַלְכָּא שְׁלֹמֹה וּדְבַר יָת חִירָם מִצּוֹר:

(יד) בֶּן אִשָּׁה אַלְמָנָה הוּא מִמַּטֵּה נַפְתָּלִי וְאָבִיו אִישׁ צֹרִי חֹרֵשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּמָּלֵא אֶת הַחָכְמָה וְאֶת הַתְּבוּנָה וְאֶת הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכָה בַּנְּחֹשֶׁת וַיָּבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֶת כָּל מְלַאכְתּוֹ: בַּר אִתְּתָא אַרְמַלְתָּא הוּא מִשִּׁבְטָא דְּבִית נַפְתָּלִי וַאֲבוֹהִי גְּבַר צוֹרֵי אוּמָן בְּעוֹבָדָא דִּנְחָשָׁא וְאִתְמְלֵי יָת חוּכְמְתָא וְיָת סוּכַלְתָּנוּתָא וְיָת דַּעְתָּא לְמֶעְבַּד כָּל עֲבִידְתָּא בִּנְחָשָׁא וְאָתָא לְוָת מַלְכָּא שְׁלֹמֹה וַעֲבַד יָת כָּל עֲבִידְתֵּיהּ:

רש"י **חרש** . אומן : **וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת** . שלשה כלי אומנות שהעולם נברא בהן , שנאמר (משלי ג יט-כ) : **בחכמה יסד ארץ , כונן שמים בתבונה , בדעתו תהומות נבקעו** . בשלשתן נבנה הבית :

(טו) וַיְצַר אֶת שְׁנֵי הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסֹב אֶת הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי: וְצַר יָת תְּרֵין עַמּוּדַיָּא דִּנְחָשָׁא תְּמַנֵּי עֲסַרֵי אַמִּין רוּמָה דְּעַמּוּדָא חַד וְחוּט מְשָׁח תַּרְתֵּין עֲסַרֵי אַמִּין מַקַּף לֵיהּ וְכֵן לְעַמּוּדָא תִּנְיָנָא:

רש"י **את שני העמודים** . שהעמיד באולם יכין ובועז : **שמנה עשרה אמה קומת וגו'** . ובדברי הימים (ב ג טו) הוא אומר : שלשים וחמש אמה קומתן , שיצק שניהם כאחד , והאמה החסירה , אומר אני , חצי אמה היתה לכל אחד בראשו , שאינה דומה למלאכת שאר העמוד , כמו שאמור למטה (פסוק כב) בענין : ועל ראש העמודים מעשה שושן : **וחוט שתים עשרה אמה יסוב את העמוד השני** . לימד שהיה ארבע אמות על ארבע אמות עגול , שכל שיש בהקיפו שלשה טפחים , יש בו רוחב טפח , ועוביו ארבע אצבעות , והוא חלול , כך מפורש בסוף ספר ירמיהו (נב כא) . והרי זה מקרא קצר , פירש ארכו

של אחד , וילמד השני ממנו , ופירש הקיפו של שני , וילמד ממנו הראשון . וכן תרגם יונתן : וחוט משח תרתין עסרי אמין מקיף ליה , וכן לעמודא תניינא :

(טז) וּשְׁתֵּי כֹתָרֹת עָשָׂה לָתֵת עַל רָאשֵׁי הָעַמּוּדִים מֵצַח נְחֹשֶׁת חָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: וְתַרְתֵּין קְרוֹנְתָוָן עֲבַד לְמָתָן עַל רֵישׁ עַמּוּדַיָּא מָתָךְ נְחָשָׁא חֲמֵשׁ אַמִּין רוּמָא דְּקִרוֹנְתָּא חָדָא וְחָמֵשׁ אַמִּין רוּמָא דְּקִרוֹנְתָּא תִּנְיָתָא:

רש"י **ושתי כותרות** . פומייל"ש בלע"ז : **מוצק** . טרישגיטי"ר בלע"ז : **חמש אמות קומת הכותרת האחת** . ובסוף הספר (מלכים ב כה יז) הוא אומר : שלש אמות , שנינו במשנה ארבעים ותשע מדות : שתי אמות התחתונות של כותרות היו שוות לעמוד , שלא היו בהן צורה , ושלש העליונות היו עודפות לחוץ , המוקפות צורה , שנאמר (בפסוק יז) : **שבכים מעשה שבכה , כמין לולבין של דקל היו מוקפות** . ואומר אני , שלא מנה אותן שתי אמות התחתונות בסוף הספר , לפי שהיו שוות לעמוד , והעמוד תחוב בכותרת שתי אמות :

(יז) שְׂבָכִים מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה גְּדִלִים מַעֲשֵׂה שַׁרְשְׁרוֹת לַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְשִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: סָרִינָן עוֹבַד סָרִינָא קְלִיעָן עוֹבַד גְּדִילָן לְקָרְוָנָתָוֹן דְּעַל רֵישׁ עַמּוּדַיָּא שִׁבְעָא לְקָרְוָנָתָא חָדָא וְשַׁבְעָא לְקָרְוָנָתָא תִּנְיָתָא:

רש"י **שבכים מעשה שבכה** . השבכות שהיה להם , דומה כמין כיפה , שקורין קוּפ"א : **מעשה שבכה** . מוקפות היו צורות של לולבי דקל , כמו (איוב יח ח) : ועל שבכה יתהלך , וגדילים היו להם כמעשה שרשראות : **שבעה לכותרת האחת** . שבעה לולבין היה להיקף אחד לשבכה אחת :

(יח) וַיַּעַשׂ אֶת הָעַמּוּדִים וּשְׁנֵי טוּרִים סָבִיב עַל הַשְּׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת הַכֹּתֹרֶת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָרִמֹּנִים וְכֵן עָשָׂה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: וַעֲבַד יָת עַמּוּדַיָּא וּתְרֵין סִידְרִין סְחוֹר סְחוֹר עַל סָרִינָתָא חָדָא לְכַסָּאָה יָת קְרָוָנָתָוֹן דְּעַל רֵישׁ רִמּוֹנַיָּא וְכֵן עֲבַד לְקָרְוָנָתָא תִּנְיָנָתָא:

רש"י **ושני טורים** . של רמונים ושל נחשת , הרמונים תחובים בשרשרות המקיפות את הכותרת , כך מפורש בדברי הימים (ב ג טז) , ובמשנת ארבעים ותשע מדות : **לכסות את הכותרת אשר על ראש הרמונים** . הרי זה מקרא מסורס , לכסות הרמונים את הכותרות אשר על הראש , וכן היו הכותרות עשויות לפי סדר משמעות המקראות : כמין שני אגנים היתה כל אחת , אגן התחתון בית קיבולה למעלה , והוא קרוי 'גולה' , כמו שאמור בענין (לקמן פסוק מא) : וגולת הכותרות , ותרגמו יונתן : **אגני קרונתון** . העליון כפוי על התחתון , בית קיבולו למטה , והיא קרויה 'שבכה' כמה שנאמר בענין זה (שם) : **והשבכות שתים לכסות את שתי גולת הכותרות** . נמצא רחבה במקום הדבק , ומשופעת

ועולה , ומשופעת ויורדת , והוא קרוי בטן . וכן תרגם יונתן מלעומת הבטן (פסוק כ) , מלקבל דבקא . וגובה שתי האגנות האלה ארבע אמות , וזהו שאמר (פסוק יט) : **ומעשה שושן באולם ארבע אמות** . מצוירות היו בם כמין פרחי שושנים , כדרך הציורין בכותל האולמות , ארבע אמות גובה , והאמה החמישית , היא כותרת קטנה למעלה מן הגדולה , הוא שנאמר (פסוק כ) : וכותרת על שני העמודים :

כתובים - משלי - פרק יט

(כב) תַּאֲוַת אָדָם חַסְדּוֹ וְטוֹב רָשׁ מֵאִישׁ כָּזָב: רַגְתֵּיהּ דְּבַר נָשָׁא חַסְדֵּיהּ וְטָב מִסְכֵּנָא מִן גַּבְרָא כַדָּבָא:

רש"י **תאות אדם חסדו** . עיקר שהבריות מתאוים לאדם בעבור חסדו : **וטוב רש מאיש כזב** . ואם איש כזב הוא ומבטיח ואינו עושה טוב איש רש ממנו :

(כג) יִרְאַת יְהוָה לְחַיִּים וְשָׂבֵעַ יָלִין בַּל יִפָּקֵד רָע: דְּחַלְתֵּיהּ דֵּאֱלָהָא לְחַיֵּי וּמַן דְּשָׂבֵיעַ מְנַיהּ נְבוּת וְלָא נְפָקוֹד בִּישְׁתָּא:

רש"י **ושבע ילין** . הירא את השם שלא יפקד בשום רעה :

(כד) טָמַן עָצֵל יָדוֹ בַּצַּלָּחַת גַּם אֶל פִּיהוּ לֹא יְשִׁיבֶנָּה: עַטְלָא דְמַטְשֵׁי יְדֵיהּ בְּשַׁחֲתֵיהּ אַף לָא לְפוּמֵיהּ מְקָרֵב לֵיהּ:

רש"י **טמן עצל ידו בצלחת** . ביורה חמה שכשיעברוה מן האור ופינוה רקנית מחמם ידו בתוכה ודומה לו בשלו בסירות ובדודי' ובצלחות (דברי הימים ב לה) ומשום רבינו יצחק הלוי שמעתי בצלחת מלשון תרגום ויבקע וצלח בשעת הצנה והגליד על שם שהקור והגליד מבקעין וצולחים הידים , ואני שמעתי בצלחת קרע החלוק שקורין פאנדאדור"י , בלעז כלומ' טומנה בחיקו (סא"א) :

(כה) לֵץ תַּכֶּה וּפֶתִי יַעְרִם וְהוֹכִיחַ לְנָבוֹן יָבִין דַּעַת: לְמִמְקָנָא תִמְחֵי וְשַׁבְרָא מִתְעֲרֵם וַאֲכֵיס לְסוּכְלְתָן דְּנַתְבַּיֵּין יְדִיעֲתָא:

רש"י **לץ תכה ופתי יערים** . על מכות פרעה ומלחמת עמלק החכים יתרו ונתגייר :

(כו) מְשַׁדֵּד אָב יַבְרִיחַ אֵם בֵּן מֵבִישׁ וּמַחְפִּיר: דְּבָיֵז לַאֲבוּי וּמְעָרֵיק לְאִמַּיהּ בְּרָא הוּא מְבַהֲתָנָא וּמַחְפְּרָנָא:

רש"י **משדד אב יבריח אם** . מבריח אם : **בן מביש ומחפיר** . דרכיו ע"י שראת' שרה את בן הגר המצרית משחק לעבודת גלולים וגילוי עריות גרם זה שנשתלח' אמו וירע הדבר מאד בעיני אברהם (בראשית כא) :

(כז) חֲדַל בְּנִי לְשְׁמַע מוּסָר לִשְׁגּוֹת מֵאִמְרֵי דָעַת: פְּרַשׁ בְּרִי וּשְׁמָע מַרְדּוּתָא וְלָא תִשְׁנֵא מִן מַאֲמְרֵי דְפוּמִי:

רש"י **חדל בני לשמוע וגו'** . מקרא קצר הוא וזהו פירושו חדל בני לשגות מאמרי דעת בשביל לשמוע מוסר , חדל לשגות כמו מלשגות וכן וחדל לעשות הפסח (במדבר ט) וכן כי חדל לספור (בראשית מא) :

משנה דמאי פרק ה

א. הַלּוֹקֵחַ מִן הַנֶּחְתּוֹם, כֵּיצַד הוּא מְעַשֵּׂר. נוֹטֵל כְּדֵי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְחַלָּה, וְאוֹמֵר, אֶחָד מִמֵּאָה מִמַּה שֶׁיֵּשׁ כָּאן, הֲרֵי בְצַד זֶה מַעֲשֵׂר, וּשְׁאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ, זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר עָשׂוּי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו, וְהַשְּׁאָר חַלָּה, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּצָפוֹנוֹ אוֹ בְדָרוֹמוֹ, וּמְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת:

ברטנורה (**א**) **הלוקח מן הנחתום**. כשהנחתום מוכר במדה גסה, הלוקח ממנו חייב לתקן מה שהוא לוקח, והנחתום פטור. והא דתנן לעיל בפרק ב' שהנחתומים חייבים להפריש כדי שיעור תרומת מעשר וחלה, התם מיירי במוכר במדה דקה שמפני שהוא משתכר הרבה הטילו עליו לעשר, אי נמי מפני התינוקות שלוקחים ממי שמוכר בדקה כדי שלא יאכלו טבלים, הטילו עליו לתקן. מדה גסה ודקה מפורשים לעיל סוף פ"ב: **נוטל כדי תרומת מעשר**. דהיינו אחד ממאה וכדי חלה אחד מארבעים ושמונה ולא שיפרישם מן הככר שלקח מן הנחתום, אלא קובע להם מקום ומניחם מחוברים במקומם: **אחד ממאה ממה שיש כאן**. מכל מה שיש כאן משמע אף עם כדי שיעור חלה שהפריש, עשוי מעשר, ונמצא מפריש מעשר אף מן החלה: **ושאר מעשר**. דהיינו עוד תשעה סמוך לו הרי קבע מקום לכל המעשר, ואותו האחד שקראתי לו שם מעשר תחילה, עשוי תרומת מעשר על התשעה הסמוכים לו: **והשאר חלה**. אחד מארבעים ושמונה שהפרשתי חלה: **ומעשר שני בצפונו או בדרומו**. קובע לו מקום ואחר כך מחללו ואינו צריך להוסיף חומש:

ב. הָרוֹצֶה לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר כְּאַחַת, נוֹטֵל אֶחָד מִשְּׁלֹשִׁים וְשִׁלֹּשׁ וּשְׁלִישׁ, וְאוֹמֵר, אֶחָד מִמֵּאָה מִמַּה שֶׁיֵּשׁ כָּאן, הֲרֵי זֶה בְּצַד זֶה חֻלִּין, וְהַשְּׁאָר תְּרוּמָה עַל הַכֹּל. וּמֵאָה חֻלִּין שֶׁיֵּשׁ כָּאן, הֲרֵי זֶה בְּצַד זֶה מַעֲשֵׂר, וּשְׁאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ, זֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר עָשׂוּי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עָלָיו וְהַשְּׁאָר חַלָּה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּצָפוֹנוֹ אוֹ בְדָרוֹמוֹ, וּמְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת:

ברטנורה (**ב**) **נוטל אחד משלשים ושלש ושליש**. היינו שליש ממאה, וסאה שנוטל יש בהם [צ"ל בה] שלשה שלישים, שנים מהם לתרומה שהיא תרי ממאה, ואחד לתרומת מעשר, שהיא אחד ממאה, ואומר על אותה סאה שנטל, אחד ממאה שיש כאן בין הכל, דהיינו שליש אותה סאה: **הרי הוא בצד זה חולין**. פירוש ישאר חולין כמו שהוא עתה בטבלו בצד שני שלישים שעמו, והשאר דהיינו שני שלישים יהיו תרומה על הכל: **מהחולין שיש כאן**. דהיינו השליש שאמרתי עליו שישאר חולין, הרי זה בצד זה מעשר:

ושאר מעשר. דהיינו עוד תשעה סמוך לשליש זה, אותם עשרה שלישים יהיו מעשר על המאה שלישים. ולאו דוקא עשרה אלא מעט פחות כפי המגיע לשנים של תרומה: **זה שעשיתי מעשר**. היינו השליש שקרא עליו שם מעשר תחלה עשוי תרומת מעשר על תשעת השלישים, ולא שליש שלם אלא חסר דבר מועט ולהכי קאמר מהחולין שיש כאן דמשמע ולא כל החולין. ומתניתין אתיא כאבא אלעזר בן גומל דאמר בסוף פרק כל הגט [לא.] כשם שיש לו לבעל הבית רשות לתרום תרומה גדולה כך יש לו רשות לתרום תרומת מעשר, ואיהו נמי שרי להפריש תרומת מעשר באומד בעין יפה בפרק כל המנחות באות מצה. הלכך אותו שליש שהוא מפריש משלם, אף על פי שהיה ראוי להיות חסר מעט, בעין יפה הוא מפריש ושרי:

ג. הַלּוֹקֵחַ מִן הַנַּחְתּוֹם, מְעַשֵּׂר מִן הַחַמָּה עַל הַצּוֹנֶנֶת, וּמִן הַצּוֹנֶנֶת עַל הַחַמָּה, אֲפִלּוּ מִטְּפוּסִין הָרְבֵּה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר, שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, חִטִּים שֶׁל אֶמֶשׁ הָיוּ מְשֻׁלָּל אַחֵר, וְשֶׁל הַיּוֹם הָיוּ מְשֻׁלָּל אַחֵר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסֵר בְּתָרוּמַת מַעֲשֵׂר, וּמַתִּיר בַּחַלָּה:

ברטנורה (ג) **ומן הצוננת על החמה**. אף על פי שהוא מעשר מן הרע על היפה סבר לה כרבי אלעאי דאמר התורם מן הרע על היפה תרומתו תרומה ובדמאי התירו אפילו לכתחילה: **ואפילו מדפוסים הרבה**. ולא חיישינן שמא אתמול קנה הנחתום תבואה ממי שהוא מעשר, והיום ממי שאינו מעשר, ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב, דנחתום מחד גברא זבין אף על פי שהוא עושה מדפוסים הרבה: **רבי יהודה אוסר**. כששניהם של אמש או שניהם של היום, מודה רבי יהודה לרבי מאיר דאפילו מדפוסים הרבה שרי, דלא חיישׁ לדפוסים, אבל אחד של אמש ואחד של היום, אפילו מדפוס אחד אסור שאני אומר וכו': **רבי שמעון אוסר בתרומת מעשר**. דאפילו שניהם של היום או של אמש, כיון דבשני דפוסים הוא אמרינן מתרי גברי זבין את התבואה, ושמא האחד עישר והאחד לא, ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב: **ומתיר בחלה**. דבחלה כולי עלמא מודו אפילו של אמש בשל היום ואפילו משני דפוסים, דאי נמי מתרי גברי זבין לא חיישינן, שהרי אצל הנחתום מתחייבת בחלה שהוא גלגל את העיסה, והלכה כר' שמעון:

ד. הַלּוֹקֵחַ מִן הַפַּלְטָר, מְעַשֵּׂר מִכָּל טְפוּס וּטְפוּס, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, מֵאַחַת עַל הַכֹּל. מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה בְּלוֹקֵחַ מִן הַמַּנְפּוֹל, שֶׁהוּא מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד:

ברטנורה (ד) **פלטר**. הוא הלוקח מן הנחתומים ככרות הרבה בבת אחת, ומוכר אחר כך בשוק אחד אחד: מעשר מכל דפוס ודפוס דברי רבי מאיר. דסבירא ליה לר' מאיר פלטר מתרי תלתא נחתומים זבין, ואנו אומרים דפוס זה קנה מנחתום אחד והשני מנחתום אחר. ור' יהודה סבר פלטר מחד נחתום זבין, ואף על פי שהם משני דפוסים, כולם

מנחתום אחד הן, הלכך אם כולן משל אמש או משל היום, מעשר מאחד על הכל כדין נחתום: **מנפול**. קונה מן פלטרין הרבה ומוכר לאחרים, וכיון שהוא רגיל לקנות מאנשים הרבה הלוקח ממנו מעשר על כל אחד ואחד. והלכה כר' יהודה:

ה. הַלּוֹקֵחַ מִן הֶעָנִי, וְכֵן הֶעָנִי שֶׁנָּתְנוּ לוֹ פְּרוּסוֹת פַּת אוֹ פִּלְחֵי דְּבֵלָה, מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד. וּבַתְּמָרִים וּבַגְּרוֹגְרוֹת, בּוֹלֵל וְנוֹטֵל. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתַי. בִּזְמַן שֶׁהַמַּתָּנָה מְרֻבָּה, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁהַמַּתָּנָה מוּעֶטֶת, מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד:

ברטנורה (ה) **הלוקח מן העני**. המחזיר על הפתחים: **פלחי דבילה**. חתיכות של דבילה: **בולל ונוטל**. דורס התמרים או הגרוגרות ומערבן יחד והן נבללים ומתערבים ונמצא מפריש מן החיוב על החיוב דקסבר יש בלילה בדבר היבש, אבל פרוסות של לחם ופלחי דבילה אין נבללין, ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב: **בזמן שהמתנה מרובה**. בזמן שהכל נותנין מתנה מרובה שכל המתנות שוות, אז מועלת בלילה: **אבל בזמן שהמתנה מועטת**. כלומר, שמתנה אחת מעוטה מחברתה לא מהניא בלילה, דדלמא כל חד וחד לא מתרמי דידיה, וחיישינן שמא מן הרוב מפריש על המועט, כך נראה פירוש משנה זו בירושלמי:

ו. הַלּוֹקֵחַ מִן הַסִּיטוֹן וְחָזַר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנִיָּה, לֹא יְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה, אֲפִלּוּ מֵאוֹתוֹ הַסּוּג, אֲפִלּוּ מֵאוֹתוֹ הַמִּין. נֶאֱמָן הַסִּיטוֹן לוֹמַר, מִשֶּׁל אֶחָד הֵם:

ברטנורה (ו) **סיטון**. סוחר הלוקח תבואה מבעלי בתים הרבה ביחד ומוכר לאחרים במדה גסה: **לא יעשר מזה על זה**. דשמא מה שלקח ממנו בשניה מאדם אחר קנאו, ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב: **ואפילו מאותו הסוג**. כלומר מאותה קופה, ודומה לו במסכת כלים (פט"ז מ"ג), הסוגים הגדולים: **ואפילו מאותו המין**. דשניהם שחמתית או שניהם לבנה. ואם אמר הסיטון דמאדם אחד קנה נאמן:

ז. הַלּוֹקֵחַ מִבַּעַל הַבַּיִת וְחָזַר וְלָקַח מִמֶּנּוּ שְׁנִיָּה, מְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה, אֲפִלּוּ מִשְּׁתֵּי קֻפּוֹת, אֲפִלּוּ מִשְּׁתֵּי עֲיָרוֹת. בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהָיָה מוֹכֵר יָרָק בַּשּׁוּק, בִּזְמַן שֶׁמְּבִיאִין לוֹ מִגִּנּוֹתָיו, מְעַשֵּׂר מֵאַחַת עַל הַכֹּל. וּמִגִּנּוֹת אֲחֵרוֹת, מְעַשֵּׂר מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד:

ברטנורה (ז) **מעשר מזה על זה**. דכולו מעושר או כולו אינו מעושר, ובלבד שיהיה ממין אחד, ובתוך שנתו, שאין תורמין משל שנה זו על של שנה אחרת: ומגנות אחרות מעשר מכל אחד ואחד. דבעלי הגנות שמא זה עישר וזה לא עישר:

ח. הַלּוֹקֵחַ טֶבֶל מִשְּׁנֵי מְקוֹמוֹת, מְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ, אֵין אָדָם רַשַּׁאי לִמְכֹּר טֶבֶל אֶלָּא לְצָרְכּוֹ:

ברטנורה (ח) **משני מקומות**. ששני המוכרים הודיעוהו שהוא טבל: **אלא לצורך**. כגון שנתערב לחבירו חולין מועטין בטבל מרובה שאין לטבל זה תקנה עד שיעשר עליו ממקום אחר. ודוקא לחבר מותר למכור טבל אבל לא לעם הארץ. ועם הארץ שנתערב לו חולין בטבל כיצד הוא עושה, הולך אצל חבר והוא לוקח לו טבל ממקום אחר ומעשר לו:

ט. מְעַשְּׂרִין מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל נָכְרִי, מִשֶּׁל נָכְרִי עַל שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִשֶּׁל יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁל כּוּתִים, מִשֶּׁל כּוּתִים עַל שֶׁל כּוּתִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר מִשֶּׁל כּוּתִים עַל שֶׁל כּוּתִים:

ברטנורה (ט) **משל ישראל על של נכרי**. האי תנא סבר אין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר, ורבי מאיר היא, ואינה הלכה, דקיימא לן יש קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מן המעשר, דכתיב (ויקרא כה) והארץ לא תמכר לצמיתות, הא אם נמכר צמותה היא: **על של כותים**. פירות הכותים ודאי טבל מוכרין אותן, דאע"פ דכשאוכלין פירותיהן עשורי מעשרין, כשמוכרין אינן מעשרין, דלא חיישי על לפני עור לא תתן מכשול: ר"א אוסר משל כותים על של כותים. דזמנין דמעשר לנפשיה ונמלך ומוכרו, ושמא האחד מעושר והאחד לא, ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב, ובזמן הזה הכותים עשאום כנכרים גמורים לכל דבריהם:

י. עָצִיץ נָקוּב, הֲרֵי זֶה כָּאָרֶץ. תָּרַם מֵהָאָרֶץ עַל עָצִיץ נָקוּב, מֵעָצִיץ נָקוּב עַל הָאָרֶץ, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. מְשֻׁאֵינוֹ נָקוּב עַל הַנָּקוּב, תְּרוּמָה וַיְחֻזַּר וְיִתְרֵם. מִן הַנָּקוּב עַל שֶׁאֵינוֹ נָקוּב, תְּרוּמָה, וְלֹא תֵאָכֵל עַד שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת:

ברטנורה (י) **עציץ נקוב**. כלי שמשימין בתוכו עפר וזורעים בו, אם נקוב כדי שרש קטן שהוא פחות מכזית, הרי הוא כארץ ופירותיו טבל גמור דאורייתא: **תרם מן הארץ**. אפילו לכתחלה נמי מצי לתרום ומשום סיפא נקט לשון דיעבד: **תרומה ויחזור ויתרום**. דמן הפטור על החיוב הפריש ולאו תרומה היא הלכך יחזור ויתרום, ומכל מקום כיון שקרא לה שם תרומה נותנה לכהן דלא ליתי לזלזולי בתרומה, ואין צריך להוציא עליה תרומות ומעשרות כמו בסיפא, משום דמדאורייתא לאו טבל הוא, אבל מן הנקוב על שאינו נקוב דמן החיוב על הפטור הפריש התרומה, הויא טבל דאורייתא, הלכך לא יאכל עד שיוציא עליה תרומות ומעשרות:

יא. תָּרַם מִן הַדְּמַאי עַל הַדְּמַאי, מִדְּמַאי עַל הַוַּדַּאי, תְּרוּמָה וְיַחֲזֹר וְיִתְרֹם. מִן הַוַּדַּאי עַל הַדְּמַאי, תְּרוּמָה, וְלֹא תֵאָכֵל עַד שֶׁיּוֹצִיא עָלֶיהָ תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת:

ברטנורה (יא) **מן הדמאי על הדמאי**. דלמא האי מעושר והאי לאו מעושר: **תרומה**. ואין צריך לתקן את התרומה, כיון דספק הוא ורוב עמי הארץ מעשרים הן: מן הודאי על

הדמאי תרומה ולא תאכל. דהוי דומיא דמפריש מן הנקוב על שאינו נקוב מן החיוב על הפטור, שאם הדמאי מעושר נמצאת התרומה טבל דאורייתא, הלכך לא תאכל:

גמרא ברכות דף ט"ו ע"ב

תָּנֵי רַב עוֹבַדְיָה קַמֵּיהּ דְּרָבָא (דברים י"א) וְלִמַּדְתֶּם שֶׁיְּהֵא לִמּוּדְךָ תַּם שֶׁיִּתֵּן רֶיוַח בֵּין הַדְּבֵקִים. עֲנִי רָבָא בַּתְרֵיהּ כְּגוֹן עַל לְבָבְכֶם בְּכָל לְבָבְךָ בְּכָל לְבָבְכֶם עֲשֵׂה בְּשִׂדְךָ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה הַכָּנָף פְּתִיל אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ. אָמַר רִבִּי חָמָא בְּרִבִּי חֲנִינָא כָּל הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וּמְדַקְדֵּק בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ מְצַנְּנִין לוֹ גֵּיהִנֹּם שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ס"ח) בְּפָרֵשׂ שַׁדַּי מְלָכִים בָּהּ תַּשְׁלֵג בְּצַלְמוֹן אַל תִּקְרֵי בְּפָרֵשׂ אֶלָּא בְּפָרֵשׁ. אַל תִּקְרֵי בְּצַלְמוֹן אֶלָּא בְּצַלְמָוֶת. וְאָמַר רִבִּי חָמָא בְּרִבִּי חֲנִינָא לָמָּה נִסְמְכוּ אֲהָלִים לִנְחָלִים דִּכְתִיב (במדבר כ"ד) כִּנְחָלִים נִטָּיוּ וגו' כַּאֲהָלִים נָטַע וגו' לוֹמַר לָךְ מַה נְּחָלִים מַעֲלִין אֶת הָאָדָם מִטֻּמְאָה לְטָהֳרָה אַף אֲהָלִים מַעֲלִין אֶת הָאָדָם מִכַּף חוֹבָה לְכַף זְכוּת. הַקּוֹרֵא לְמַפְרֵעַ לֹא יָצָא. רִבִּי אַמֵּי וְרִבִּי אַסִּי הֲווּ קָא קַטְרִין לֵיהּ גְּנָנָא לְרִבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְהוּ אַדְּהָכִי וְהָכִי אֵיזִיל וְאֶשְׁמַע מִלְּתָא בְּבֵי מֶדְרְשָׁא וְאֵיתֵי וְאֵימָא לְכוּ. אֲזַל אַשְׁכְּחֵיהּ לַהֲנָא דְּקַתְנֵי קַמֵּיהּ דִּרְבִּי יוֹחָנָן קָרֵא וְטָעָה וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהֵיכָן טָעָה. בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק יַחֲזוֹר לְרֹאשׁ. בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק יַחֲזוֹר לְפֶרֶק רִאשׁוֹן. בֵּין כְּתִיבָה לִכְתִיבָה יַחֲזוֹר לִכְתִיבָה רִאשׁוֹנָה. אָמַר לֵיהּ רִבִּי יוֹחָנָן לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא פָתַח בִּלְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם אֲבָל פָּתַח בִּלְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם סָרְכֵיהּ נָקַט וְאָתֵי. אָתָא וְאָמַר לְהוּ אַמְרֵי לֵיהּ אִלּוּ לֹא בָאנוּ אֶלָּא לִשְׁמוֹעַ דָּבָר זֶה דַּיֵּינוּ:

רש"י **בין הדבקים**. תיבות המדובקים זו בזו אם אינו מפרידן כשהתיבה השניה מתחלת באות שהתיבה שלפניה נגמרת הוא קורא אותם שני אותיות באות אחת אם אינו מתעסק ליתן ריוח ביניהם כדמפרש רבא: **בפרש שדי**. אם תפרש שדי ותבדיל תיבות של מלכות שמים: **מלכים בה תשלג בצלמון**. התורה אשר בה מלכים ימלוכו תשלג ותצנן לך את צל המות: **אהלים לנחלים**. כנחלים נטיו כאהלים נטע: **אף אוהלים**. בתי מדרשות אוהלים ל' נטיעה נופלת בהם שנאמר ויטע אהלי אפדנו: **קטרין ליה גננא**. קושרין לו חופה להשיאו אשה: **יחזור לראש**. כגון שהיה יודע שבפרק זה טעה ודלג אבל אינו יודע באיזה מקום בו טעה: **בין פרק לפרק**. שיודע שגמר הפרשה וצריך להתחיל פ' אחרת ואינו יודע באיזה מהן: **יחזור לפרק ראשון**. להפסק ראשון והיה אם שמוע: **בין כתיבה לכתיבה**. שיודע שצריך לומר וכתבתם ואינו יודע אם ראשון אם שני: **וארי"**. לתנא וכו': **סרכיה נקט**. אין לטעות מכאן עד אמת ויציב ואין צריך לחזור אלא לאמת שהפרשה שגורה בפיו:

זוהר ויקהל דף ד' ע"ב

קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיָי וְאִי תֵימָא דְקַשְׁיָא מִלָּה עַלַיְיכוּ. כָּל נְדִיב לִבּוֹ יְבִיאֶהָ. מָהוּ יְבִיאֶהָ אֶלָּא מֵהָכָא אוֹלִיפְנָא רָזָא לְצִלּוֹתָא דְּבַר נַשׁ דְּדָחִיל לְמָארֵיהּ וּמְכַוִּין לִבֵּיהּ וּרְעוּתֵיהּ

בְּצִלּוֹתָא אַתְקִין תִּקּוּנָא דִּלְעֵילָא כְּמָה דְאוּקְמוּהָ. בְּקַדְמֵיתָא בְּשִׁירִין וְתוּשְׁבְּחָן דְּקַאֲמְרִין מַלְאָכִין עִלָּאִין לְעֵילָא וּבְהַהוּא סִדּוּרָא דְתוּשְׁבְּחָן דְּקָא אֲמְרֵי יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא אִיהִי קְשִׁיטַת גַּרְמָהָא וְאִתְתַּקְנַת בְּתִקּוּנָהָא כְּאִתְתָּא דְאִתְקַשְׁטַת לְבַעְלָהּ וּבְסִדּוּרָא דְצִלּוֹתָא בְּהַהוּא תִּקּוּנָא דְצִלּוֹתָא דְמִיּוֹשֵׁב אַתְקִינוּ עוֹלְמָתְהָא וְכָל אִינּוּן דִּילָהּ וּמִתְקַשְׁטָן כָּל אִינּוּן בַּהֲדָהּ לְבָתַר דְּאִתְתַּקַּן כֻּלָּא וְאִתְסַדְּרוּ כַּד מָטוּ לֶאֱמֶת וַיַּצִּיב כְּדֵין כַּלָּה מִתְתַּקְנָא אִיהִי וְעוֹלְמָתְהָא עַד דְּמָטוּ לְגַאי יִשְׂרָאֵל כְּדֵין אִצְטְרִיךְ לְמֵיקַם כֻּלָּא עַל קִיּוּמַיְיהוּ. בְּגִין דְּכַד בַּר נָשׁ מָטֵי לֶאֱמֶת וַיַּצִּיב וְכֻלָּא אִתְתַּקַּן עוֹלְמָתְהָא נַטְלֵי לָהּ וְאִיהִי נְטִילַת גַּרְמָהּ לְגַבֵּי מַלְכָּא עִלָּאָה. כֵּיוָן דְּמָטוּ לְגַאי יִשְׂרָאֵל כְּדֵין מַלְכָּא קַדִּישָׁא עִלָּאָה נָטִיל בְּדַרְגּוֹי וְנָפִיק לְקַבְלָא לָהּ. וְאָנָן מִקַּמֵי מַלְכָּא עִלָּאָה בָּעֵינָן לְקַיְימָא עַל קִיּוּמָנָא בְּאֵימָתָא בִּרְעָדָה דְּהָא כְּדֵין אוֹשִׁיט יְמִינֵיהּ לְגַבָּהּ וּלְבָתַר שְׁמָאלֵיהּ דְּשַׁוֵי לָהּ תְּחוֹת רֵישָׁהּ וּלְבָתַר אִתְחַבְּקוּ תַּרְוַוֵיהוּ כַּחֲדָא בִּנְשִׁיקִין. וְאִלֵּין אִינּוּן תְּלַת קַדְמַיְיתָא. וּבָעֵי בַּר נָשׁ לְשַׁוָּאָה לִבֵּיהּ וּרְעוּתֵיהּ וּלְכַוְונָא בְּכָל הָנֵי תִּקּוּנִין וְסִדּוּרִין דְּצִלּוֹתָא פּוּמֵיהּ וְלִבֵּיהּ וּרְעוּתֵיהּ כַּחֲדָא הַשְׁתָּא דְמַלְכָּא עִלָּאָה וּמַטְרוֹנִיתָא אִינּוּן בְּחֻבּוּרָא בְּחֶדְוָה בְּאִינּוּן נְשִׁיקִין מָאן דְּאִצְטְרִיךְ לְמִשְׁאַל שְׁאֶלְתִּין יִשְׁאַל דְּהָא כְּדֵין שַׁעְתָּא דְּרְעוּתָא אִיהוּ. כֵּיוָן דְּשָׁאִיל בַּר נָשׁ שְׁאֶלְתּוֹי מִקַּמֵי מַלְכָּא וּמַטְרוֹנִיתָא כְּדֵין יַתְקִין גַּרְמֵיהּ בְּרְעוּתֵיהּ וְלִבֵּיהּ לְתִלְתָּא אַחֲרָנִין לְאִתְעָרָא חֶדְוָה דְּטָמִירוּ דְּהָא מֵאִלֵּין תְּלַת אִתְבָּרְכָא בְּדַבְקוּתָא אַחֲרָא וְיַתְקִין בַּר נָשׁ גַּרְמֵיהּ לְמֵיפַק מִקְמַיְיהוּ וְלַאֲנָחָא לוֹן בְּחֶדְוָה גְּנִיזָא דְּאִלֵּין תְּלַת. וְעִם כָּל דָּא דִּיהֵא רְעוּתֵיהּ דְּיִתְבָּרְכוּן תַּתָּאֵי מֵאִינּוּן בִּרְכָאן דְּחֶדְוָה טְמִירָא וּכְדֵין אִצְטְרִיךְ לְמִנְפַּל עַל אַנְפּוֹי וּלְמִמְסַר נַפְשֵׁיהּ בְּשַׁעְתָּא דְּאִיהִי נָקְטָא נַפְשִׁין וְרוּחִין כְּדֵין אִיהִי שַׁעְתָּא לְמִמְסַר נַפְשֵׁיהּ בְּגוֹ אִינּוּן נַפְשִׁין דְּאִיהִי נָקְטָא דְּהָא כְּדֵין צְרוֹרָא דְחַיֵּי אִיהוּ כְּדִקָא יָאוּת:

תרגום הזוהר קְחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַה'. וְאִם תֹּאמְרוּ, שֶׁהַדָּבָר קָשֶׁה מִכֶּם, כָּל נְדִיב לֵב יְבִיאֶהָ. שׁוֹאֵל מַה הַפֵּרוּשׁ, יְבִיאֶהָ. וּמֵשִׁיב, אֶלָּא מִכָּאן לְמָדְנוּ הַסּוֹד לַתְּפִלָּה. כִּי אָדָם הַיֵּרָא מֵרִבּוֹנוֹ וּמְכַוֵּן לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ בַּתְּפִלָּה, הוּא מְתַקֵּן תִּקּוּן הָעֶלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמָדְנוּ. בַּתְּחִלָּה בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת שֶׁאוֹמְרִים מַלְאָכִים הָעֶלְיוֹנִים לְמַעְלָה, וּבַסֵּדֶר הַהוּא שֶׁל תִּשְׁבָּחוֹת שֶׁאוֹמְרִים יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, הַמַּלְכוּת מְקַשֶּׁטֶת עַצְמָהּ, וּמִתְתַּקֶּנֶת בְּתִקּוּנֶיהָ, כְּאִשָּׁה הַמִּתְקַשֶּׁטֶת לְבַעְלָהּ. וּבְסֵדֶר הַתְּפִלָּה, בַּתְּקוּן הַהוּא שֶׁל תְּפִלָּה דְּמִיּוֹשֵׁב, דְּהַיְנוּ מִבִּרְכַּת יוֹצֵר אוֹר וּלְמַעְלָה, עַד תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, שֶׁהִיא בַּעֲמִידָה. הִתְקִינוּ כָּל אֵלּוּ הָעֲלָמוֹת, וְכָל אֵלּוּ שֶׁלָּהּ, וְכָל אֵלּוּ מִתְקַשְּׁטִים עִמָּהּ. לְאַחַר שֶׁנִּתְקַן הַכֹּל וְנִסְתַּדֵּר, כְּשֶׁמַּגִּיעִים לֶאֱמֶת וַיַּצִּיב, אָז מִתְתַּקֵּן הַכֹּל, וְהוּא וְהָעֲלָמוֹת שֶׁלָּהּ, עַד שֶׁמַּגִּיעִים לְגַאי יִשְׂרָאֵל. וְאָז צְרִיכִים הַכֹּל לַעֲמֹד עַל מַעֲמָדָם. מִשּׁוּם כְּשֶׁאָדָם מַגִּיעַ לֶאֱמֶת וַיַּצִּיב, וְהַכֹּל כְּבָר נִתְתַּקֵּן, הָעֲלָמוֹת נוֹשְׂאוֹת וְהִיא נוֹשֵׂאת עַצְמָהּ אֶל מֶלֶךְ הָעֶלְיוֹן, כֵּיוָן שֶׁמַּגִּיעִים לְגַאי יִשְׂרָאֵל, אָז מֶלֶךְ הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן נוֹסֵעַ

בְּמַדְרֵגוֹתָיו, וְיוֹצֵא לְקַבֵּל אוֹתָהּ. וְאָנוּ, מִפְּנֵי מֶלֶךְ הָעֶלְיוֹן, צְרִיכִים לַעֲמֹד עַל מַעֲמָדֵינוּ בְּאֵימָה וּבִרְעָדָה, כִּי אָז מוֹשִׁיט לָהּ יְמִינוֹ, שֶׁהוּא בְּבִרְכַּת מָגֵן אַבְרָהָם, וְאַחַר כָּךְ שְׂמֹאלוֹ שֶׁמֻּשָּׁם תַּחַת רֹאשָׁהּ, בְּסוֹד הַכָּתוּב שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי, שֶׁהוּא בְּבִרְכַּת אַתָּה גִּבּוֹר, וְאַחַר כָּךְ מִתְחַבְּקִים שְׁנֵיהֶם לְיַחֵד בִּנְשִׁיקִין, שֶׁהוּא בְּבִרְכַּת הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא קָו הָאֶמְצָעִי, וְאֵלּוּ הֵם שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה. וְצָרִיךְ הָאָדָם לְשׂוּם לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ, וּלְכַוֵּן בְּכָל אֵלּוּ הַתְּקוּנִים וְהַסְּדָרִים שֶׁל הַתְּפִלָּה, פִּיו וְלִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ יַחַד. עַתָּה שֶׁמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן וְהַמַּלְכוּת הֵם בְּחִבּוּר בְּחֶדְוָה בְּאֵלּוּ הַנְּשִׁיקִין, מִי שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁאוֹל שְׁאֵלוֹת וּבַקָּשׁוֹת יִשְׁאַל כִּי אָז הוּא שְׁעַת רָצוֹן. כֵּיוָן שֶׁבִּקֵּשׁ הָאָדָם בַּקָּשׁוֹתָיו מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה, דְּהַיְנוּ בְּי"ב בְּרָכוֹת הָאֶמְצָעִיּוֹת, אָז יַתְקִין עַצְמוֹ בִּרְצוֹנוֹ וְלִבּוֹ לְשָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת לְעוֹרֵר חֶדְוָה שֶׁבַּסֵּתֶר, כִּי מֵאֵלּוּ שָׁלֹשׁ בָּרְכוֹת, הוּא מִתְבָּרֵךְ בִּדְבֵקוּת אַחֶרֶת, וְהָאָדָם יְתַקֵּן אֶת עַצְמוֹ לָצֵאת מִפְּנֵיהֶם וּלְהַנִּיחָם בְּחֶדְוָה מְסוּתֶרֶת שֶׁבְּאֵלּוּ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת. וְעִם כָּל זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת רְצוֹנוֹ שֶׁהַתְּחִתּוֹנִים יִתְבָּרְכוּ מֵאֵלּוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁל חֶדְוָה הַמְּסֻתֶּרֶת. וְאָז צָרִיךְ לִנְפֹּל עַל פָּנָיו, וּלְמָסֹר אֶת נַפְשׁוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהַמַּלְכוּת אוֹחֶזֶת הַנְּפָשׁוֹת וְהָרוּחוֹת, אָז הִיא הַשָּׁעָה לְמָסֹר נַפְשׁוֹ בְּתוֹךְ אֵלּוּ הַנְּפָשׁוֹת שֶׁאוֹחֶזֶת, כִּי אָז צְרוֹר הַחַיִּים, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת, הוּא כָּרָאוּי:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק ו'

א. וְכֵן הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא אָדָם מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה אַחַת בַּלַּיְלָה שֶׁהֲרֵי אֵבְרֵי תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם מִתְעַכְּלִין וְהוֹלְכִין כָּל הַלַּיְלָה שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ו') הִיא הָעוֹלָה וְכוּ' כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נ"ה) עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם אָשִׂיחָה וְאֶהֱמָה וַיִּשְׁמַע קוֹלִי. וְאֵין תְּפִלַּת עַרְבִית חוֹבָה כִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית וּמִנְחָה וְאַף עַל פִּי כֵן נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם לְהִתְפַּלֵּל עַרְבִית וְקִבְּלוּהָ עֲלֵיהֶם כִּתְפִלַּת חוֹבָה: **ב**. וְכֵן תִּקְנוּ תְּפִלָּה אַחַר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה בַּיּוֹם הַתַּעֲנִית בִּלְבַד כְּדֵי לְהוֹסִיף תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה מִפְּנֵי הַתַּעֲנִית וְזוּ הִיא הַתְּפִלָּה הַנִּקְרֵאת תְּפִלַּת נְעִילָה כְּלוֹמַר נִנְעֲלוּ שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם בְּעֵת הַשֶּׁמֶשׁ וְנִסְתְּרָה לְפִי שֶׁאֵין מִתְפַּלְּלִין אוֹתָהּ אֶלָּא סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה: **ג**. נִמְצְאוּ הַתְּפִלּוֹת בְּכָל יוֹם שָׁלֹשׁ. עַרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה. וּבְשַׁבָּתוֹת וּבְמוֹעֲדִים וּבְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים אַרְבַּע. שָׁלֹשׁ שֶׁל כָּל יוֹם וּתְפִלַּת הַמּוּסָפִין. וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים חָמֵשׁ. אַרְבַּע אֵלּוּ וּתְפִלַּת נְעִילָה:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

לֹא זָכָה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם לְקַבֵּל הַתּוֹרָה עַד שֶׁהִתְעַנָּה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה. וְלֹא עָלָה אֵלָיְהוּ זְכוּרוֹנוֹ לִבְרָכָה לַמָּרוֹם עַד שֶׁהִתְעַנָּה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וְלֹא זָכָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל לְכָל אוֹתָהּ הַחָכְמָה וְהַנְּבוּאָה בַּעֲלִיָּיתָן לְפַרְדֵּס

עַד אֲשֶׁר הִתְעַנּוּ יָמִים רַבִּים בְּכָל מִינֵי סִגּוּפִים וּפְרִישׁוּת. וְלֹא זָכָה שְׁלֹמֹה לְאוֹתָהּ חָכְמָה וַיֶּחְכַּם מִכָּל הָאָדָם עַד שֶׁהִתְעַנָּה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לָיְלָה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ עַל מ' שֶׁל מִשְׁלֵי שֶׁהִיא מ"ם רַבָּתִי וּבְסֵפֶר הַזּוֹהַר אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי לְרִבִּי פִּנְחָס כַּד חַזְיֵיהּ דְּגוּפֵיהּ מַלְיָא חֲלוּדִין בְּצֵאתוֹ מִן הַמְּעָרָה אִלּוּ לָא חֲמֵיתַנִי בְּכַךְ לָא הֲוֵיתִי בְּכָךְ:

ויקהל יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָּ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(ז) וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וַעֲצֵי שִׁטִּים: וּמַשְׁכֵי דְּדִכְרֵי מְסַמְּקֵי וּמַשְׁכֵי דְּסַסְגּוֹנָא וְאַעֵי שִׁטִּין: (ח) וְשֶׁמֶן לַמָּאוֹר וּבְשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים: וּמִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא וּבוּסְמַיָּא לְמִשַּׁח רְבוּתָא וְלִקְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא: (ט) וְאַבְנֵי שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלֵּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן: וְאַבְנֵי בוּרְלָא וְאַבְנֵי אַשְׁלְמוּתָא לְשַׁקְעָא בְּאֶפּוֹדָא וּבְחוּשְׁנָא: (י) וְכָל חֲכַם לֵב בָּכֶם יָבֹאוּ וְיַעֲשׂוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: וְכָל חַכִּימֵי לִבָּא בְּכוֹן יֵיתוּן וְיַעְבְּדוּן יָת כָּל דִּי פַקֵּד יְיָ:

נביאים - מלכים א - פרק ז

(יט) וְכֹתֶרֶת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֶׂה שׁוּשַׁן בָּאוּלָם אַרְבַּע אַמּוֹת: וְקִרוֹנָתָן דְּעַל רֵישׁ עַמּוּדַיָּא עוֹבָד שׁוֹשַׁנְתָּא לְקֵיט בְּאוּלָמָא אַרְבַּע אַמִּין: (כ) וְכֹתֶרֶת עַל שְׁנֵי הָעַמּוּדִים גַּם מִמַּעַל מִלְּעֻמַּת הַבֶּטֶן אֲשֶׁר לְעֵבֶר (שבכה) הַשְּׁבָכָה וְהָרִמּוֹנִים מָאתַיִם טָרִים סָבִיב עַל הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: וְקִרוֹנָתָוון עַל תְּרֵין עַמּוּדַיָּא אַף מִלְּעֵילָא מִלְקַבֵּיל דִּיבְקָא דִּי לַעֲבַר סְרִיגְתָּא וְרִמּוֹנַיָּא מָאתָן סְדָרִין עֲבִידִין לֵיהּ סְחוֹר סְחוֹר עַל קָרְוָנָתָא תִּנְיָתָא:

רש"י **גם ממעל מלעומת הבטן** . שהוא לעבר השבכה , בסוף השבכה בשוליה , הוא באמצע במקום הדבק (שעל השבכה) (צריך לומר : שהשבכה) מדובקת בגולה אשר תחתיה : **והרמונים מאתים** . רמונים עשוין שתי טורים סביב , מחורזים בשלשלת , ומקיפין את השבכה : **על הכותרת השנית** . אף זה מקרא קצר , על האחת , וכן על השניה :

(כא) וַיָּקֶם אֶת הָעַמֻּדִים לְאֻלָם הַהֵיכָל וַיָּקֶם אֶת הָעַמּוּד הַיָּמִנִי וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יָכִין וַיָּקֶם אֶת הָעַמּוּד הַשְּׂמְאלִי וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ בֹּעַז: וְאָקִים יָת עַמּוּדַיָּא לְאוּלָמָא דְּהֵיכְלָא וְאָקִים יָת עַמּוּדָא מִימִינָא וְקָרָא יָת שְׁמֵיהּ יָכִין וְאָקִים יָת עַמּוּדָא מִשְּׂמָאלָא וְקָרָא יָת שְׁמֵיהּ בּוֹעַז:

(כב) וְעַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֶׂה שׁוֹשָׁן וַתִּתֹּם מְלֶאכֶת הָעַמּוּדִים: וְעַל רֵישׁ עַמּוּדַיָּא עוֹבָד שׁוֹשַׁנְתָּא וּשְׁלֵמַת עִיבִידַת עַמּוּדַיָּא:

רש"י **ועל ראש העמודים מעשה שושן** . חצי אמה בראש כל אחד היה כותלו דק כשושן , ושאר העמוד עוביו ארבע אצבעות נבוב , לכך לא נמנית אותה אמה ביציקת העמודים בדברי הימים , לפי שלא היתה שוה למלאכת העמוד :

כתובים - משלי - פרק יט

(כח) עֵד בְּלִיַּעַל יָלִיץ מִשְׁפָּט וּפִי רְשָׁעִים יְבַלַּע אָוֶן: סָהֲדָא רְגְלָאָה מְמַיֵּק בְּדִינַיָּיהּ וּפוּמְהוֹן דְּרַשִׁיעֵי מַפְּיק עָאֲתָא:

רש"י **עד בליעל יליץ משפט** . יעיד לאד' מליצת משפטי יסורין ומית' : **ופי רשעים יבלע און** . האון יבלעהו :

(כט) נָכוֹנוּ לַלֵּצִים שְׁפָטִים וּמַהֲלֻמוֹת לְגֵו כְּסִילִים: מְתַקְנִין לְמְמַקְנֵי דִינֵי וּמָחָתָא לְגֵשְׁמֵיהוֹן דְּסַכְלֵי:

רש"י **נכונו ללצים** . הקב"ה זימן לו שפטים של צרעת לזה הלץ המספר בלשון הרע :

כ (א) לֵץ הַיַּיִן הֹמֶה שֵׁכָר וְכָל שֹׁגֶה בּוֹ לֹא יֶחְכָּם: מְמַקְנָא הוּא חַמְרָא וְרַוְיָתָא שִׁכְרָא וְכָל דְּשָׁנֵי בֵּיהּ לָא נְתְחַכֵּם: (ב) נַהַם כַּכְּפִיר אֵימַת מֶלֶךְ מִתְעַבְּרוֹ חוֹטֵא נַפְשׁוֹ: נָהֲם הֵיךְ אַרְיָא אֵימְתָא דְמַלְכָּא וּמַן דְּמַחֲמֵית לֵיהּ חָטֵי עַל נַפְשֵׁיהּ:

רש"י **נהם ככפיר אימת מלך מתעברו** . מכעיסו :

משנה שבת פרק כב

א. חָבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה, מַצִּילִין הֵימֶנָּה מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת, וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים, בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִסְפֹּג. אֵין סוֹחֲטִין אֶת הַפֵּרוֹת לְהוֹצִיא מֵהֶן מַשְׁקִין, וְאִם יָצְאוּ מֵעַצְמָן, אֲסוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם לָאֳכָלִין, הַיּוֹצֵא מֵהֶן מֻתָּר, וְאִם לְמַשְׁקִין, הַיּוֹצֵא מֵהֶן אָסוּר. חַלּוֹת דְּבַשׁ שֶׁרִסְקָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְיָצְאוּ מֵעַצְמָן, אֲסוּרִים. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר:

ברטנורה (א) **מצילין מזון שלש סעודות**. ואפילו בכלים הרבה, דאילו בכלי אחד אמרן בפרק כל כתבי דכמה דבעי מציל: **לכם**. כל אחד מזון שלש סעודות: **ובלבד שלא יספוג**. שלא ישים ספוג לשאוב היין ולחזור ולהטיף, ואף על פי שיש לספוג בית אחיזה דליכא חשש סחיטה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ואפילו ליקח בידו שמן ודבש שהן עבים ונדבקים ולקנח ידו בשפת הכלי אסור, שלא יעשה כמעשה חול: **אין סוחטין את הפירות**. דהוי ליה מפרק, תולדה דדש: **אסורין**. גזירה שמא יסחוט לכתחלה: רבי יהודה אומר אם לאוכלין היו אותן פירות מכונסים: **היוצא מהן מותר**. דלא ניחא ליה במה שזבו וליכא למיגזר בהו שמא יסחוט: **ואם למשקין**. היו מכונסין, דניחא ליה במאי דנפיק מנייהו: **היוצא מהן אסור**. גזירה שמא יסחוט. ובזיתים וענבים מודה רבי יהודה לחכמים דאף על גב דכנסן לאוכלים היוצא מהן אסור, כיון דדרכן לסחיטה קיימי, כי אתו לידי משקה יהיב דעתיה בהכי. ובשאר מיני פירות מודים חכמים לרבי יהודה, כיון דלאו

דרכן לסחיטה. לא נחלקו אלא בתותים ורמונים, דר' יהודה מדמה להו לשאר פירות וחכמים מדמו להו לזיתים וענבים. והלכה כרבי יהודה: **חלות דבש**. כשהן מרוסקין זב הדבש מעצמו מתוך השעוה ואין דרך לסחטו, הילכך ר"א מתיר. וחכמים אוסרים, גזרו אטו שאינן מרוסקין. והלכה כר"א:

ב. כָּל שֶׁבָּא בְחַמִּין מֵעֶרֶב שַׁבָּת, שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְחַמִּין בַּשַּׁבָּת, וְכָל שֶׁלֹּא בָא בְחַמִּין מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מְדִיחִין אוֹתוֹ בְחַמִּין בַּשַּׁבָּת, חוּץ מִן הַמָּלִיחַ הַיָּשָׁן (וְדָגִים מְלוּחִים קְטַנִּים) וְקוֹלְיַס הָאִסְפָּנִין, שֶׁהֲדָחָתָן זוֹ הִיא גְמָרָן מְלַאכְתָּן:

ברטנורה (ב) **כל שבא בחמין**. שנתבשל: **מדיחין**. דהדחתו אינה בשולו, אבל לא שורין: **חוץ מן המליח הישן**. דג מליח שעברה עליו שנה משנמלח: **וקוליס האספנין**. דג שקליפתו דקה, והדחתו בחמין הוא גמר בשולו:

ג. שׁוֹבֵר אָדָם אֶת הֶחָבִית לֶאֱכֹל הֵימֶנָּה גְרוֹגָרוֹת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת כֶּלִי. וְאֵין נוֹקְבִים מְגוּפָּה שֶׁל חָבִית, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים מַתִּירִין. וְלֹא יִקְּבֶנָּה מִצִּדָּהּ. וְאִם הָיְתָה נְקוּבָה, לֹא יִתֵּן עָלֶיהָ שַׁעֲוָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמָרֵחַ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה בָא לִפְנֵי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בַּעֶרֶב, וְאָמַר, חוֹשְׁשַׁנִי לוֹ מֵחַטָּאת:

ברטנורה (ג) **שובר אדם את החבית**. מפני שהוא מקלקל: **ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי**. לעשות לה פה נאה: **אין נוקבין מגופה**. הדבוקה בפי חבית, אלא נוטל את כולה, דכי נקיב לה מתקן פתחא הוא: **רבי יוסי מתיר**. דאין דרך פתח חבית בכך. והלכה כרבי יוסי: **ולא יקבנה מצדה**. כלומר, הא דשרי רבי יוסי להיות נוקב את המגופה, לא שרי אלא למעלה בראש המגופה, דלאו אורחא למעבד פתחא התם אלא נוטל כל המגופה; אבל מצדה, זמנין דעביד ליה לנקב בצד המגופה משום פתחא, ואינו רוצה לפתחה למעלה שלא יפלו צרורות או עפר ביין: **ממרח**. ויש כאן משום ממחק: **בערב**. שם מקום: **חוששני לו מחטאת**. אם מירח השעוה לדבקה בדופני הכלי סביב הנקב:

ד. נוֹתְנִין תַּבְשִׁיל לְתוֹךְ הַבּוֹר בִּשְׁבִיל שֶׁיְּהֵא שָׁמוּר, וְאֶת הַמַּיִם הַיָּפִים בָּרָעִים בִּשְׁבִיל שֶׁיְּצַנְּנוּ, וְאֶת הַצּוֹנֵן בַּחַמָּה בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּחַמּוּ. מִי שֶׁנָּשְׁרוּ כֵלָיו בַּדֶּרֶךְ בַּמַּיִם, מְהַלֵּךְ בָּהֶן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הִגִּיעַ לְחָצֵר הַחִיצוֹנָה, שׁוֹטְחָן בַּחַמָּה, אֲבָל לֹא כְנֶגֶד הָעָם:

ברטנורה (ד) **לתוך הבור**. שאין בו מים: **שיהא שמור**. שלא יסריח מחמת החום. והא קמשמע לן דלא חיישינן דלמא אתי לאשויי גומות שבקרקעית הבור כדי שיהא שוה להושיב שם הקדירה: **ואת המים היפים**. הראויים לשתיה: **ברעים**. בתוך מקוה מים רעים שאינן ראויין לשתיה. ומילתא דפשיטא היא ומשום סיפא נקט לה, דתנן ואת הצוננין בחמין בשביל שיחמו, מהו דתימא נגזור דלמא אתי לאטמוני ברמץ, קמשמע

לן: **מי שנשרו כליו**. שנפלו במים בשבת: **מהלך עמהן ואינו חושש**. שמא יחשדו אותו שכבסן: **הגיע לחצר החיצונה**. הסמוכה למבוא העיר שהוא מקום המשתמר: **שוטחן בחמה**. ליבשן: **אבל לא כנגד העם**. שיחשדוהו שכבסן. ומשנה זו דחויה היא, שהלכה בידינו כל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור, הלכך אסור לשטחן אפילו שלא כנגד העם:

ה. הָרוֹחֵץ בְּמֵי מְעָרָה וּבְמֵי טְבֶרְיָא וְנִסְתַּפֵּג, אֲפִלּוּ בְּעֶשֶׂר אֲלֻנְטִיאוֹת, לֹא יְבִיאֵם בְּיָדוֹ, אֲבָל עֶשְׂרָה בְנֵי אָדָם מִסְתַּפְּגִין בַּאֲלֻנְטִית אַחַת פְּנֵיהֶם יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם, וּמְבִיאִין אוֹתָהּ בְּיָדָן:

ברטנורה (ה) **ונסתפג**. וקנח: **אפילו בעשר אלונטיות**. סדינים שמקנחין בהן, ונסתפג בהן זה אחר זה, אע"ג דלא נפישי מיא בכל חד וחד אפילו הכי לא יביאם בידו לתוך ביתו אפילו על ידי עירוב, שאין כאן איסור הוצאה אלא גזירה שמא ישכח ויסחטם בבואו: **אבל עשרה בני אדם**. הואיל ומרובין הם מדכרי אהדדי. ואפילו חדא אלונטית לעשרה בני אדם, דהשתא נפיש בה מיא, אפילו הכי מביאין אותה בידם ולא גזרינן שמא יסחטוה, הואיל ומרובין הן: **פניהם ידיהם ורגליהם**. אורחא דמלתא נקט, והוא הדין לכל גופן. ואין הלכה כמשנה זו, אלא אפילו אחד מביא בידו אלונטית שנסתפג בה ולא חיישינן שמא יסחוט:

ו. סָכִין וּמְמַשְׁמְשִׁין (בִּבְנֵי מַעַיִם), אֲבָל לֹא מִתְעַמְּלִין וְלֹא מִתְגָּרְדִין. אֵין יוֹרְדִין לְקוֹרְדִימָא, וְאֵין עוֹשִׂין אַפִּקְטוֹזִין, וְאֵין מְעַצְּבִין אֶת הַקָּטָן, וְאֵין מַחֲזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר. מִי שֶׁנִּפְרְקָה יָדוֹ וְרַגְלוֹ, לֹא יִטְרְפֶם בְּצוֹנֵן, אֲבָל רוֹחֵץ הוּא כְדַרְכּוֹ, וְאִם נִתְרַפֵּא נִתְרַפֵּא:

ברטנורה (ו) **סכין**. שמן בשבת: **וממשמשין**. ביד על כל הגוף להנאה: **אבל לא מתעמלין**. לשפשף בכח: **ולא מתגרדין**. במגרדת, ודומה לו (איוב ב) ויקח לו חרש להתגרד בו, משום דהוי כעובדא דחול: **אין יורדין לפולימא**. בקעה מלאה מים ותחתיה טיט כמו דבק, ויש בה מקומות שיטבע הרוחץ שם באותו טיט וידבק בו ואינו יכול לעלות עד שיתקבצו בני אדם ויעלוהו בקושי גדול ובדוחק. פירוש אחר, בקעה שטיט שלה מחליק והרוחץ שם נופל ובגדיו נושרים במים ואתי לידי סחיטה: **אפקטויזין**. להקיא. ופירושו, אפיק טוי זיין. כלומר, להוציא המזון ממקום בשולו שהיא האצטומכה. אפיק, מוציא. טוי, מתבשל, צלי אש מתרגמינן טוי נור. זיין, מזון. ודוקא לשתות משקה שמביאו להקיא הוא שאסור בשבת, אבל להכניס אצבעו לתוך פיו כדי להקיא מותר. והיכא דאית ליה צערא ואם יקיא יתרפא, מותר אפילו על ידי משקה: **ואין מעצבין את הקטן**. לתקנו ולישב עצמותיו וחוליות שדרתו, משום דמחזי כבונה. ולא אמרן אלא לאחר זמן, אבל ביום לידה שרי: **מעצבין**. לשון ידיך עצבוני ויעשוני (איוב י): **ואין מחזירין את השבר**.

עצם שנשבר. ואין הלכה כמשנה זו, אלא הלכה מחזירין את השבר בשבת: **שנפרקה ידו**. שיצא העצם מן הפרק שלו: **לא יטרפם**. לשון ביצים טרופות בקערה. שמשתטף [בצונן] על מקום השבר, דמחזי דלרפואה קעביד:

גמרא שבת דף קמ"ה ע"א

יָתִיב רַב חִיָּיא בַּר אַבָּא וְרַבִּי אָסֵי קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְיָתִיב רַבִּי יוֹחָנָן וְקָא מְנַמְנֵם אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא לְרַבִּי אָסֵי מִפְּנֵי מָה עוֹפוֹת שֶׁבְּבָבֶל שְׁמֵנִים. אָמַר לֵיהּ כְּלָךְ לְמִדְבַּר עַזָּה וְאַרְאֶךָּ שְׁמֵנִים מֵהֶן. מִפְּנֵי מָה מוֹעֲדִים שֶׁבְּבָבֶל שְׂמֵחִים מִפְּנֵי שֶׁהֵם עֲנִיִּים. מִפְּנֵי מָה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּבָבֶל מְצוּיָינִין לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי תוֹרָה. מִפְּנֵי מָה נָכְרִים מְזוּהָמִין מִפְּנֵי שֶׁאוֹכְלִין שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים. אִיתְעַר בְּהוּ רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְהוּ דַּרְדְּקֵי לֹא כַּךְ אָמַרְתִּי לָכֶם (משלי ז') אֱמוֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ אִם בָּרוּר לָךְ הַדָּבָר כַּאֲחוֹתְךָ שֶׁהִיא אֲסוּרָה לָךְ אָמְרוּהוּ וְאִם לָאו לֹא תֹּאמְרוּהוּ. אָמְרוּ לֵיהּ וְלֵימָא לָן מָר אֵיזֶה מֵהֶם מִפְּנֵי מָה עוֹפוֹת שֶׁבְּבָבֶל שְׁמֵנִים מִפְּנֵי שֶׁלֹּא גָלוּ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמי' מ"ח) שַׁאֲנַן מוֹאָב מִנְּעוּרָיו וְשֹׁקֵט הוּא אֶל שְׁמָרָיו וְלֹא הוּרַק מִכְּלִי אֶל כֶּלִי וּבַגּוֹלָה לֹא הָלַךְ. וְהָכָא מְנָלָן דְּגָלוּ. דְּתַנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה לֹא עָבַר אִישׁ בִּיהוּדָה שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט') עַל הֶהָרִים אֶשָּׂא בְכִי וָנֶהִי וְגוֹ' מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד בְּהֵמָה נָדְדוּ הָלְכוּ בְּהֵמָה בְּגִימַטְרִיָא נ"ב הֲווֹ. מִפְּנֵי מָה מוֹעֲדִים שֶׁבְּבָבֶל שְׂמֵחִים מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ בְּאוֹתָהּ קְלָלָה דִּכְתִיב (הושע ב') וְהִשְׁבַּתִּי כָּל מְשׂוֹשָׂהּ חַגָּהּ חָדְשָׁהּ וְשַׁבַּתָּהּ וְכֹל מוֹעֲדָהּ. מִפְּנֵי מָה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּבָבֶל מְצוּיָינִין לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי מְקוֹמָן דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי בְּמָתָא שְׁמָאי בְּלֹא מָתָא תּוֹתְבָאי. מִפְּנֵי מָה נָכְרִים מְזוּהָמִין שֶׁלֹּא עָמְדוּ עַל הַר סִינַי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁבָּא נָחָשׁ עַל חַוָּה הִטִּיל בָּהּ זוּהֲמָא יִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי פָּסְקָה זוּהֲמָתָן אוּמּוֹת שֶׁלֹּא עָמְדוּ עַל הַר סִינַי לֹא פָסְקָה זוּהֲמָתָן. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשֵׁי גֵּרִים מָאי. אָמַר לֵיהּ אַף עַל גַּב דְּאֵינְהוּ לֹא הֲווֹ מַזְלֵייהוּ הֲוָה דִּכְתִיב (דברים כ"ט) אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עוֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר וְגוֹ':

רש"י **מ"מ עופות שבבבל שמנים**. משל ארץ ישראל: **כלך**. לכה לך אלא שקיצר הל': **למדבר עזה**. והוא מא"י: **מועדים שבבבל שמחים**. רגילים לשמוח במועדים יותר מא"י: **מפני שהם עניים**. וכל השנה אין להם שמחה במאכל ובמשתה ואין להם מרגוע ממלאכה לפיכך במועדי' כל שמחתם: **מצויינין**. מציינין עצמם בלבושים נאים: **מצויינין**. מקושטים: **שאינן בני תורה**. כ"כ לכבדם כבני א"י מחמת תורתן מכבדין אותן מחמת לבושיהן שנראין חשובין: **דרדקי**. בחורים שלא הגיעו לסבר': **מפני שלא גלו**. העופות כמו אותן של א"י כדאמר לקמן: **שאנן מואב מנעוריו**. סיפיה דקרא על כן עמד טעמו בו אלמא הגולין מפיגין טעמן ושמנן: **נ"ב שנה**. משגלו בימי צדקיהו בחרבות ירושלם

עד שנפקדו בימי כורש ואז עלו מהם לייסד את הבי' י"א שנים קודם גמר הבנין שהיא לסוף ע' שנה בשנת ב' לדריוש כדאמר במגילה: **שאינן במקומם**. שמא"י גלו לשם והגולה למקום נכרי מציין עצמו במלבושים שיהא חשוב: **במתאי שמאי**. בעירי איני צריך להתכבד אלא בשמי שאני ניכר בהם: **בלא מתאי**. במקום שאינה עירי: **תותבאי**. כבודי תלוי בשמלתי שמלה מתרגמינן תותביה: **כשבא נחש על חוה**. כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא עליה דכתיב הנחש השיאני ל' נשואין: **גרים מאי**. שלא היו על הר סיני מהיכן פסקה זוהמתן: **מזלייהו הוה**. בסיני וכל שעמדו על הר סיני נתקדשו ונטהרו ונתרפאו מכל מום ואף עורים ופסחים שהיו בישראל כדתניא בספרי:

זוהר ויקהל דף ד' ע"ב

מִלָּה דָּא שְׁמַעְנָא בְּרָזִין דְּבוּצִינָא קַדִּישָׁא וְלָא אִתְיְהִיב לִי רְשׁוּ לְגַלָּאָה בַּר לְכוּ חֲסִידֵי עֶלְיוֹנִין. דְּאִי בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּאִיהִי נַקְטָא נַפְשִׁין וְרוּחִין בִּרְעוּ דְּדַבֵּקוּתָא חָדָא אִיהוּ יְשַׁוֵי לְבֵיהּ וּרְעוּתֵיהּ לְדָא וְיָהִיב נַפְשֵׁיהּ בְּדַבֵּקוּתָא בְּהַהוּא רְעוּתָא. לְאַכְלָלָא לָהּ בְּהַהוּא דְּבֵקוּתָא. אִי אִתְקַבְּלַת בְּהַהִיא שַׁעְתָּא בְּהַהוּא רְעוּתָא דְּאִינוּן רוּחִין וְנַפְשִׁין וְנִשְׁמָתִין דְּאִיהִי נַקְטָא הָאי אִיהִי בַּר נָשׁ דְּאִתְצְרִיר בִּצְרוֹרָא דְּחַיֵּי בְּהָאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי וְתוּ דְּבַעְיָא לְאִתְכַּלָּלָא מִכָּל סִטְרִין מַלְכָּא וּמַטְרוֹנִיתָא מִלְּעֵילָּא וּמִתַּתָּא וּלְאִתְעַטָּרָא בְּנִשְׁמָתִין בְּכָל סִטְרִין. אִתְעַטָּרָא בְּנִשְׁמָתִין מִלְּעֵילָּא וְאִתְעַטָּרָא בְּנִשְׁמָתִין מִלְּתַתָּא. וְאִי בַּר נָשׁ יְכַוֵּין לְבֵיהּ וּרְעוּתֵיהּ לְכָל דָּא וְיִמְסוֹר נַפְשֵׁיהּ מִתַּתָּא בְּדַבֵּקוּתָא בִּרְעוּתָא כְּמָה דְּאִתְמַר כְּדֵין קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָאֵי לֵיהּ שָׁלוֹם לְתַתָּא כְּגוֹוְנָא דְּהַהוּא שָׁלוֹם דִּלְעֵילָּא הַהוּא דְּבָרִיךְ לָהּ לְמַטְרוֹנִיתָא וְאַכְלִיל לָהּ וְאַעְטַר לָהּ בְּכָל עִטְרִין. אוּף הָכִי הָאי בַּר נָשׁ קַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרֵי לֵיהּ שָׁלוֹם לְתַתָּא כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (שופטים ו') וַיִּקְרָא לוֹ יְיָ שָׁלוֹם. וְכָל יוֹמוֹי הָכִי קָרְאוּ לֵיהּ לְעֵילָּא שָׁלוֹם בְּגִין דְּאַכְלִיל וְאַעְטַר לְמַטְרוֹנִיתָא לְתַתָּא כְּגוֹוְנָא דְּהַהוּא שָׁלוֹם לְעֵילָּא. וְכַד אִסְתַּלַּק הַהוּא בַּר נָשׁ מֵהָאי עָלְמָא נִשְׁמָתֵיהּ סַלְקָא וּבַקְעָא בְּכָל אִינוּן רְקִיעִין וְלֵית מָאן דְּיִמְחֵי בִּידֵהּ. וְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרֵי לָהּ וְאָמַר (ישעיה נ"ז) יָבֹא שָׁלוֹם וּשְׁכְנָתָא אֲמָרַת יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם וְגוֹמֵר וְיִפְתְּחוּן לָהּ תְּלֵיסָר טוּרֵי דַּאֲפַרְסְמוֹנָא דַּכְיָיא וְלָא יְהֵי מָאן דְּיִמְחֵי בִּידֵהּ. וְעַל דָּא זַכָּאָה אִיהוּ מָאן דְּיִשְׁוֵי לְבֵיהּ וּרְעוּתֵיהּ לְדָא וְעַל דָּא כְּתִיב כָּל נָדִיב לִבּוֹ יְבִיאֻהָ אֵת תְּרוּמַת יְיָ לְגַבֵּי מַלְכָּא עִלָּאָה כְּמָה דְּאִתְמַר. אָרִים רִבִּי אַבָּא קָלֵיהּ וְאָמַר וַוי רִבִּי שִׁמְעוֹן אֲנָתְּ בָּחַיִּין וַאֲנָא בָּכֵינָא עָלָךְ. לָא עָלָךְ בָּכֵינָא אֶלָּא בָּכֵינָא עַל חַבְרַיָּיא וּבָכֵינָא עַל עָלְמָא רִבִּי שִׁמְעוֹן בְּבוֹצִינָא דְּשַׁרְגָא דְּאַדְלִיק לְעֵילָּא וְאַדְלִיק לְתַתָּא. וּבְנְהוֹרָא דְּאַדְלִיק לְתַתָּא נְהִירִין כָּל בְּנֵי עָלְמָא (נ"א נְהִיר לְעֵילָּא) וַוי לְעָלְמָא כַּד יִסְתַּלַּק נְהוֹרָא דִּלְתַתָּא בְּנְהוֹרָא דִּלְעֵילָּא. מָאן

יַנְהִיר נָהוֹרָא דְאוֹרַיְיתָא לְעַלְמָא קָם רִבִּי אַבָּא וְנָשִׁיק לְרִבִּי חִיָּיא. אָמַר לֵיהּ מִלִּין אִלֵּין הֲווֹ תְּחוֹת יָדָךְ וְעַל דָּא קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שַׁדַּרְנִי עַד הָכָא לְאִתְחַבְּרָא עִמָּכוֹן זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ:

תרגום הזוהר דָּבָר זֶה שָׁמַעְתִּי בֵּין הַסּוֹדוֹת שֶׁל מָאוֹר הַקָּדוֹשׁ, וְלֹא נִתְּנָה לִי רְשׁוּת לְגַלּוֹת חוּץ מִכָּם חֲסִידִים הָעֶלְיוֹנִים, שֶׁאִם בַּשָּׁעָה הַהִיא שֶׁהַמַּלְכוּת אוֹחֶזֶת הַנְּפָשׁוֹת וְהָרוּחוֹת שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, בְּרָצוֹן אֶחָד שֶׁל הִדָּבְקוּת, מֵשִׂים הָאָדָם לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ לָזֶה, וְנוֹתֵן נַפְשׁוֹ בִּדְבֵקוּת בְּרָצוֹן הַהוּא, דְּהַיְנוּ לְכָלוֹל נַפְשׁוֹ בְּאוֹתָהּ הִדָּבְקוּת, אִם הִתְקַבְּלָה מְסִירַת נַפְשׁוֹ, בַּשָּׁעָה הַהִיא, בְּרָצוֹן הַנְּפָשׁוֹת הָרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת שֶׁאוֹחֶזֶת, זֶה הוּא אָדָם שֶׁנִּצְרָר בִּצְרוֹר הַחַיִּים, בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּבָעוֹלָם הַבָּא. וְעוֹד שֶׁהַמֶּלֶךְ וְהַמַּטְרוֹנִיתָא צְרִיכִים לְהִכָּלֵל מִכָּל הַצְּדָדִים מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה, וּלְהִתְעַטֵּר בַּנְּשָׁמוֹת בְּכָל הַצְּדָדִים, הֵיא מִתְעַטֶּרֶת בַּנְּשָׁמוֹת מִלְּמַעְלָה וּמִתְעַטֶּרֶת בַּנְּשָׁמוֹת מִלְּמַטָּה, וְאִם הָאָדָם מְכַוֵּן לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ לְכָל זֶה, וּמוֹסֵר לָהּ נַפְשׁוֹ מִלְּמַטָּה בְּדִבֵּקוּת וּבְרָצוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, אָז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קוֹרֵא לוֹ שָׁלוֹם לְמַטָּה, כְּעֵין שָׁלוֹם הַהִיא שֶׁל מַעְלָה, שֶׁהוּא יְסוֹד הַנִּקְרָא שָׁלוֹם, אוֹתוֹ הַשָּׁלוֹם, הַמְבָרֵךְ אֶת הַמַּלְכָּה, וּמַכְלִיל אוֹתָהּ וּמַעֲטִיר אוֹתָהּ מִכָּל הַצְּדָדִים. אַף כָּךְ אָדָם הַזֶּה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קוֹרֵא לוֹ שָׁלוֹם. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וַיִּקְרָא לוֹ ה' שָׁלוֹם. וְכָל יָמָיו קוֹרְאִים אוֹתוֹ כָּךְ לְמַעְלָה, שָׁלוֹם. מִשּׁוּם שֶׁהִכְלִיל וְהֶעֱטִיר אֶת הַמַּלְכָּה מִלְּמַטָּה, כְּעֵין שָׁלוֹם הַזֶּה שֶׁלְּמַעְלָה. וּכְשֶׁהָאָדָם הַהוּא מִסְתַּלֵּק מֵעוֹלָם הַזֶּה, נִשְׁמָתוֹ עוֹלֶה וּבוֹקַעַת בְּכָל אִלּוּ הָרְקִיעִים וְאֵין מִי שֶׁיְּעַכֵּב בְּיָדָהּ. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קוֹרְאָהּ וְאוֹמֵר, יְבֹא שָׁלוֹם. וְהַשְּׁכִינָה אוֹמֶרֶת, יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם וְגוֹ'. וְיִפְתְּחוּ לָהּ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה הֲרִים שֶׁל אֲפַרְסְמוֹן הַטָּהוֹר. וְלֹא יִהְיֶה מִי שֶׁיְּעַכֵּב בְּיָדָהּ. וְעַל כֵּן אַשְׁרֵי הוּא, מִי שֶׁשָּׁם לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ לָזֶה. וְעַל כֵּן כָּתוּב, כָּל נָדִיב לִבּוֹ יְבִיאֻהָ אֶת תְּרוּמַת ה' אֶל מֶלֶךְ הָעֶלְיוֹן, דְּהַיְנוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתִּי. הֵרִים רַבִּי אַבָּא קוֹלוֹ וְאָמַר, אוֹי רַבִּי שִׁמְעוֹן, אַתָּה בַּחַיִּים, וַאֲנִי כְּבָר בּוֹכֶה עָלֶיךָ. לֹא עָלֶיךָ אֲנִי בּוֹכֶה, אֶלָּא אֲנִי בּוֹכֶה עַל הַחֲבֵרִים, וַאֲנִי בּוֹכֶה עַל הָעוֹלָם. רַבִּי שִׁמְעוֹן הוּא כְּאוֹר הַנֵּר הַדּוֹלֵק לְמַעְלָה וְדוֹלֵק לְמַטָּה, וּבָאוֹר שֶׁהַדְלִיק לְמַטָּה מְאִירִים כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. אוֹי לָעוֹלָם כְּשֶׁיִּסְתַּלֵּק הָאוֹר שֶׁלְּמַטָּה וְיָבֹא בְּתוֹךְ הָאוֹר שֶׁל מַעְלָה. מִי יָאִיר אוֹר הַתּוֹרָה לָעוֹלָם. קָם רַבִּי אַבָּא וְנָשַׁק לְרַבִּי חִיָּא, אָמַר לוֹ דְּבָרִים אֵלּוּ הָיוּ תַּחַת יָדְךָ, עַ"כ, שְׁלַחֲנִי ה' עַד כָּאן לְהִתְחַבֵּר עִמְּךָ, אַשְׁרֵי חֶלְקִי:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק א'

א. תְּפִלּוֹת אֵלּוּ אֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶם אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם אִם רָצָה אָדָם לְהִתְפַּלֵּל כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ וְכָל אוֹתָן הַתְּפִלּוֹת שֶׁיּוֹסִיף כְּמוֹ מַקְרִיב נְדָבוֹת לְפִיכָךְ צָרִיךְ שֶׁיְּהַדֵּשׁ דָּבָר בְּכָל בְּרָכָה וּבְרָכָה מִן הָאֶמְצָעִיּוֹת מֵעֵין הַבְּרָכוֹת וְאִם חִדֵּשׁ אֲפִלּוּ בִּבְרָכָה אַחַת דַּי כְּדֵי

לְהוֹדִיעַ שֶׁהִיא נְדָבָה וְלֹא חוֹבָה וג' רְאשׁוֹנוֹת וג' אַחֲרוֹנוֹת לְעוֹלָם אֵין מוֹסִיפִין בָּהֶם וְלֹא פּוֹחֲתִין מֵהֶן וְאֵין מְשַׁנִּין בָּהֶן דָּבָר: **ב**. אֵין הַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת נְדָבָה לְפִי שֶׁאֵין הַצִּבּוּר מְבִיאִין קָרְבַּן נְדָבָה וְלֹא יִתְפַּלֵּל אָפִלּוּ יָחִיד מוּסַף שְׁתַּיִם אַחַת חוֹבַת הַיּוֹם וְאַחַת נְדָבָה לְפִי שֶׁאֵין מִתְנַדְּבִין קָרְבַּן מוּסַף וְיֵשׁ מִן הַגְּאוֹנִים מִי שֶׁהוֹרָה שֶׁאָסוּר לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת נְדָבָה בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים לְפִי שֶׁאֵין מַקְרִיבִין בָּהֶן נְדָבָה אֶלָּא חוֹבַת הַיּוֹם בִּלְבַד:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

אָמְרוּ בְּזֹהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת תְּרוּמָה גּוּפֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּא דְּלֹא אִתְמַשְּׁכוּ בְּהַאי עָלְמָא בָּתַר הַנָּאוֹת דְּהַהִיא קְלִיפָּה לֹא שָׁלְטָא עֲלַיְיהוּ רוּחַ מְסָאֲבָא כְּלָל דְּלֹא אִתְעַנְגוּ בְּהַאי עָלְמָא אֶלָּא מִתַּעֲנוּגֵי דְּמַצְוָה וְשַׂבַּתִּין וְחַגִּין הַהוּא רוּחַ מְסָאֲבָא לֹא יָכִיל לְשָׁלְטָאָה עֲלַיְיהוּ כְּלָל כֵּיוָן דְּלֹא אִתְעַנְּגָא מִדִּילֵיהּ כְּלוּם וְכוּ' וְאִי אִתְהֲנֵי מִדִּילֵיהּ בְּיוֹמִין דְּחוֹל עֲלֵיהּ אִתְמַר (מלאכי ב') וְזֵרִיתִי פֶּרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם וְכוּ' וְתָנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ לֹא זָכָה אָדָם לַתּוֹרָה יְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה יְתֵירָה שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְתוֹךְ מֵעָיו. וְאָמְרוּ קַדְמוֹנֵינוּ הַגָּדֵר הַמּוּפְלָא לְאָדָם הוּא הַמַּאֲכָל וּכְתִיב (משלי כ"א) שׁוֹמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ שׁוֹמֵר מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ:

ויקהל יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֵ דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(יא) אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶת אָהֳלוֹ וְאֶת מִכְסֵהוּ אֶת קְרָסָיו וְאֶת קְרָשָׁיו אֶת בְּרִיחוֹ אֶת עַמֻּדָיו וְאֶת אֲדָנָיו: יְת מַשְׁכְּנָא יְת פְּרָסֵהּ וְיָת חוֹפָאֵהּ יְת פּוּרְפּוֹהִי וְיָת דַּפּוֹהִי יְת עַבְרוֹהִי יְת עַמּוּדוֹהִי וְיָת סַמְכוֹהִי:

רש"י את המשכן. יריעות התחתונות הנראות בתוכו קרויים משכן: את אהלו. הוא אהל יריעות עזים העשוי לגג: ואת מכסהו. מכסה עורות האילים והתחשים:

(יב) אֶת הָאָרֹן וְאֶת בַּדָּיו אֶת הַכַּפֹּרֶת וְאֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ: יְת אֲרוֹנָא וְיָת אֲרִיחוֹהִי יְת כַּפֻּרְתָּא וְיָת פָּרְכְתָּא דְּפָרְסָא:

רש"י ואת פרכת המסך. פרוכת המחצה. כל דבר המגין, בין מלמעלה בין מכנגד, קרוי מסך וסכך, וכן (איוב א י) שכת בעדו, (הושע ב ח) הנני שך את דרכך:

(יג) אֶת הַשֻּׁלְחָן וְאֶת בַּדָּיו וְאֶת כָּל כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: יְת פָּתוֹרָא וְיָת אֲרִיחוֹהִי וְיָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת לְחֵם אַפַּיָא:

רש"י לחם הפנים. כבר פרשתי (שמות כה כח) על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן, שהוא עשוי כמין תבה פרוצה:

(יד) וְאֶת מְנֹרַת הַמָּאוֹר וְאֶת כֵּלֶיהָ וְאֶת נֵרֹתֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר: וְיָת מְנָרְתָּא דְאַנְהוֹרֵי וְיָת מָנָהָא וְיָת בּוֹצִינָהָא וְיָת מִשְׁחָא דְאַנְהָרוּתָא:

רש"י ואת כליה. מלקחים ומחתות: נרתיה. לוצי"ש בלעז בזכים שהשמן והפתילות נתונין בהן: ואת שמן המאור. אף הוא צריך חכמי לב, שהוא משנה משאר שמנים, כמו שמפורש במנחות (דף פו א) מגרגרו בראש הזית, והוא כתית וזך:

(טו) וְאֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֶת בַּדָּיו וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֶת מָסַךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן: וְיָת מַדְבְּחָא דְקְטוֹרֶת בּוּסְמַיָא וְיָת אֲרִיחוֹהִי וְיָת מִשְׁחָא דְרִבּוּתָא וְיָת קְטֹרֶת בּוּסְמַיָא וְיָת פְּרָסָא דְתַרְעָא לְתַרַע מַשְׁכְּנָא:

רש"י מסך הפתח. וילון שלפני המזרח שלא היו שם לא קרשים ולא יריעות:

נביאים - מלכים א - פרק ז

(כג) וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם מוּצָק עֶשֶׂר בָּאַמָּה מִשְּׂפָתוֹ עַד שְׂפָתוֹ עָגֹל סָבִיב וְחָמֵשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתוֹ

(וקוה) וְקָו שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב: וְעֲבַד יָת יַמָּא מָתָךְ עֲשַׂר אַמִּין מִסְּפְתֵּיהּ עַד סְפְתֵּיהּ סְגַלְגַּל סְחוֹר סְחוֹר וְחֻמֵּשׁ אַמִּין רוּמֵיהּ וְחוּט מְשָׁח תְּלָתִין אַמִּין מַקַּף לֵיהּ סְחוֹר סְחוֹר:

רש"י **עשר באמה משפתו עד שפתו** . באמצעיתו , שכל רוחב כלי עגול , באמצעיתו הוא : **קומתו** . עומקו , ובדברי הימים (ב ד ו) הוא אומר , שעשאו לרחיצת הכהנים לטבול בתוכו : **וקו שלשים באמה** . זהו שאמרו כל שיש בהקיפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח , הקיפו שלשים , ורחבו עשר , ומתוכו הוא מודד , (בערובין יד א) :

(כד) וּפְקָעִים מִתַּחַת לִשְׂפָתוֹ סָבִיב סֹבְבִים אֹתוֹ עֶשֶׂר בָּאַמָּה מַקִּפִים אֶת הַיָּם סָבִיב שְׁנֵי טוּרִים הַפְּקָעִים יְצֻקִים בְּיִצְקָתוֹ: וְצוּרַת בֵּיעִין מִלְּרַע לְסִפְתֵּיהּ סְחוֹר סְחוֹר מַקְּפִין לֵיהּ עֲסַר אַמִּין מַקְּפִין יָת יַמָּא סְחוֹר סְחוֹר תְּרֵין סִידְרִין דְּצוּרַת בֵּיעִין מָתְכִין בְּאַתְכוּתָהּ:

רש"י **ופקעים** . וצורת ביעין , תרגם יונתן : **מתחת לשפתו** . בשלש אמות תחתונות שהיו מרובעות , שכך שנינו בגמרא דעירובין (שם עמוד ב) : שלש תחתונות מרובעות , ושתים עליונות עגולות , ואי אפשר לו להכיל אלפים בת , שהם מאה וחמשים מקוה טהרה ארבעים , אלא בענין זה כמו שפירשו רבותינו בעירובין , עליונות מרובעות והתחתונות עגולות , אי אפשר לומר , דכי כתיב שפתו עגול סביב , לכך הוא אומר : בפקעים הללו עשר באמה מקיפין את הים סביב , שבמקום ריבועו (הקיפו) ארבעים אמה , עשר אמה לכל רוח , אבל במקום עיגולו אי אפשר לומר עשר באמה סביב : **שני טורים הפקעים יצוקים ביצקתו** . הכל מוצק יחד , לא שחבר לו את הפקעים אחר יציקתן על ידי מסמרות או על ידי דבק , שקורין שולדר"א בלע"ז :

(כה) עִמַּד עַל שְׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פֹּנִים צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פֹּנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹּנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹּנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה וְכָל אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה: קְאִים עַל תְּרֵי עֲשַׂר תּוֹרִין תְּלָתָא אַפֵּיהוֹן לְצָפוֹנָא וּתְלָתָא אַפֵּיהוֹן לְמַעֲרָבָא וּתְלָתָא אַפֵּיהוֹן לְדָרוֹמָא וּתְלָתָא אַפֵּיהוֹן לְמִדִּינְחָא וְיַמָּא מְתַקַּן עֲלוֹיהוֹן מִלְעֵילָא וְכָל אֱחוֹרֵיהוֹן לְגָיו:

רש"י **וכל אחוריהם** . של בקרים הללו : **ביתה** . אל תחת הים היו אחוריהם פונים [שלשה] (שנים) שבצפון לקראת שבדרום , ושל מזרח כנגד של מערב :

(כו) וְעָבְיוֹ טֶפַח וּשְׂפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשָׁן אַלְפַּיִם בַּת יָכִיל: וְסוּמְכֵיהּ פּוּשְׁכָא וְסִפְּתֵיהּ כְּעוֹבָד שְׂפַת כֵּס סְגַלְגַּל לְקִיט בְּשׁוֹשַׁנְתָּא תְּרֵין אַלְפִין בֵּיתִין בְּרְטִיבָא מַחֲסִיל:

רש"י **ועביו טפח** . שוליו ודופנותיו , אלא שאצל פיו היה דק ומרוקע ומרודד , כמעשה שפת כוס ששותין בו , ומצוייר פרח ושושן : **אלפים בת** . ששת אלפים סאים , שהבת שלש סאין , שנאמר (יחזקאל מה יא) : **האיפה והבת תוכן אחד להם** . נמצאו חמשים ומאה מקוה טהרה , הארבעים מאות , מאה מקואות , והעשרים מאות , חמשים מקואות (עירובין שם) . ואף כשתחלוק הכל לפי מדה ששיערו חכמים אמה על אמה ברום שלש אמות למקוה , תמצאנה כן , שלש אמות מרובעות , מאה מקואות , ושתים העגולות , חמשים מקואות , שהמרובע יתר על העיגול רביעית . ובדברי הימים (ב ד ה) כתיב : בתים שלשת אלפים יכיל , ופירשו רבותינו (שם) במדת היבש , שהגודש היה שליש בבית הקיבול :

(כז) וַיַּעַשׂ אֶת הַמְּכֹנוֹת עֶשֶׂר נְחֹשֶׁת אַרְבַּע בָּאַמָּה אֹרֶךְ הַמְּכוֹנָה הָאֶחָת וְאַרְבַּע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְשָׁלֹשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתָהּ: וְעָבַד יָת בְּסִיסְיָא עֲסָרָא דִּנְחָשָׁא אַרְבַּע אַמִּין אוּרְכָא דִּבְסִיסָא חָדָא וְאַרְבַּע אַמִּין פּוּתְיֵהּ וּתְלַת אַמִּין רוּמָהּ:

רש"י **ושלש באמה קומתה** . של מכונה לבד קומת האופן (פירוש : חוץ מן הכן גופה , יד האופן היא האופן) שהיא יושבת עליו , אמה וחצי אמה , וגובה המכונה אמה וחצי (ארבע באמה אורך וגו') האמה גובה היתה מרובעת , אבל חצי האמה היתה עגולה , שנאמר (פסוק לה) : ובראש המכונה חצי האמה קומה עגול סביב :

כתובים - משלי - פרק כ

(ג) כָּבוֹד לָאִישׁ שֶׁבֶת מֵרִיב וְכָל אֱוִיל יִתְגַּלָּע: יְקָרָא הוּא לְגַבְרָא דְיָתֵב דְּלָא דִינָא וְכָל דְּשָׁטֵי מְצָטְדֵי:

רש"י **כבוד לאיש שבת מריב** . לנוח ממריבה וכל אויל שאינו שבת מריב תגל' קלונו :

(ד) מֵחֹרֶף עָצֵל לֹא יַחֲרֹשׁ (ישאל) וְשָׁאַל בַּקָּצִיר וְאָיִן: מִתְחַסַּד עַטְלָא לָא שָׁתֵיק וְשָׁאֵל בְּחַצָּדָא וְלֵית:

רש"י **מחרף עצל לא יחרש** . מפני הצנה יושב העצל ואינו עושה מלאכה ואינו עוסק בתורה :

(ה) מַיִם עֲמֻקִּים עֵצָה בְלֵב אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יְדַלֶּנָּה: מַיָּא עֲמִיקֵי עֵצָתָא בְלִבָּא דְגַבְרָא וְגַבְרָא דְמִתְבַּיִן נְדָלִינַהּ:

רש"י **מים עמוקים עצה בלב איש** . הלכה בלב חכם סתומה : **ואיש תבונה ידלנה** . ותלמיד נבון בא ודלה אותה ממעיו :

(ו) רָב אָדָם יִקְרָא אִישׁ חַסְדּוֹ וְאִישׁ אֱמוּנִים מִי יִמְצָא: סוּגְעָא דִבְנֵי נָשָׁא מִתְקָרְיָן גַּבְרֵי מְרַחֲמָנֵי וְגַבְרָא מְהֵימְנָא מַנוּ מַשְׁכַּח:

רש"י **רב אדם יקרא איש חסדו** . הרבה יש בני אדם הבוטחים אל אוהביהם המבטיחים אותם חסד וקוראים להם בעת דוחקם : **איש חסדו** . המבטיח לו לעשות חסד : **ואיש אמונים מי ימצא** . המבטיח ועושה :

(ז) מִתְהַלֵּךְ בְּתֻמּוֹ צַדִּיק אַשְׁרֵי בָנָיו אַחֲרָיו: דִּמְהַלֵּךְ בִּתְמִימוּתֵיהּ צַדִּיקָא הוּא וְטוּבֵיהוֹן לִבְנוֹהִי בַּתְרוֹהִי:

משנה כתובות פרק ו

א. מְצִיאַת הָאִשָּׁה, וּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְבַעְלָהּ. וְיֹרֶשְׁתָּהּ, הוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת בְּחַיֶּיהָ. בָּשְׁתָּהּ וּפְגָמָהּ שֶׁלָּהּ. רַבִּי יְהוּדָה בֶן בְּתֵירָא אוֹמֵר, בִּזְמַן שֶׁבַּסֵּתֶר, לָהּ שְׁנֵי חֲלָקִים, וְלוֹ אֶחָד. וּבִזְמַן שֶׁבַּגָּלוּי, לוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים, וְלָהּ אֶחָד. שָׁלוֹ, יִנָּתֵן מִיָּד. וְשֶׁלָּהּ, יִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְהוּא אוֹכֵל פֵּרוֹת:

ברטנורה (א) **מציאת האשה**. וירושתה. אם נפלה לה ירושה: **הוא אוכל פירות בחייה**. והקרן שלה: **ופגמה**. חבלה שיש בה פחת דמים ששמין אותה כמה היתה יפה לימכר בשוק וכמה היא שוה עכשיו: **ובזמן שבגלוי**. שהבושת שלו. ועוד, שנמאסת עליו והוא סובלה: ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. בחייה, והקרן שלה לכשימות או יגרשנה. ואם תמות היא, יורשה. והלכה כר' יהודה:

ב. הַפּוֹסֵק מָעוֹת לַחֲתָנוֹ, וּמֵת חֲתָנוֹ, אָמְרוּ חֲכָמִים, יָכוֹל הוּא שֶׁיֹּאמַר, לְאָחִיךָ הָיִיתִי רוֹצֶה לִתֵּן, וּלְךָ אֵי אֶפְשִׁי לִתֵּן:

ברטנורה (ב) **ומת חתנו**. ונפלה לפני יבם: **יכול הוא שיאמר**. או חלוץ או יבם. ואילו לאחיו, או יתן מה שפסק או תשב עד שתלבין ראשה. ואע"ג דאחיו עם הארץ והוא ת"ח יכול הוא לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ליתן:

ג. פָּסְקָה לְהַכְנִיס לוֹ אֶלֶף דִּינָר, הוּא פּוֹסֵק כְּנֶגְדָּן חֲמִשָּׁה עָשָׂר מָנֶה. וּכְנֶגֶד הַשּׁוּם, הוּא פּוֹסֵק פָּחוּת חֹמֶשׁ. שׁוּם בְּמָנֶה וְשָׁוֶה מָנֶה, אֵין לוֹ אֶלָּא מָנֶה. שׁוּם בְּמָנֶה הִיא נוֹתֶנֶת שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד סֶלַע וְדִינָר. וּבְאַרְבַּע מֵאוֹת, הִיא נוֹתֶנֶת חֲמֵשׁ מֵאוֹת. מַה שֶּׁחָתַן פּוֹסֵק, הוּא פּוֹסֵק פָּחוּת חֹמֶשׁ:

ברטנורה (ג) **והוא פוסק כנגדן ט"ו מנה**. אלף דינר הן עשרה מנה, וכשבא החתן לקבל עליו ולכתוב בכתובה, כותב שליש יותר, שהן ט"ו מנה, אם הכניסה לו הכלה דינרין בעין, מפני שהוא משתכר בהן: **וכנגד השום**. ואם הכניסה לו בגדים ותכשיטים שצריכין שומא, הוא פוסק פחות חומש, שאם הכניסה שום של אלף זוז אינו מקבל עליו אלא ח' מאות, שדרך הבאים לשום הבגדים ונכסים של הכלה לשומם יותר משוויים לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה: **שום במנה ושוה במנה**. כלומר אם לא שמו נכסי הכלה ותכשיטיה אלא כמו שהם שוים בשוק: **אין לו אלא מנה**. לא יכתבו בשטר הכתובה אלא מנה כמו ששמו: שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר. שום שהוא מקבלה במנה, שאמרו לו כתוב מנה בכתובה והיא תכניס לך שום של מנה, צריך שישומו אותו בבית החתונה שלשים ואחד סלע, ודינר שהוא מנה וחומשו: **ובארבע מאות**. שום, כשיקבל עליו החתן לכתוב ד' מאות. היא נותנת חמש מאות לפי שומת הנועדים: **וכשחתן פוסק וכו'**. ואם שמו הם תחלה והכניסה לו, בין שום קטן בין שום גדול, הוא כותב בשטר פחות חומש:

ד. פָּסְקָה לְהַכְנִיס לוֹ כְּסָפִים, סֶלַע כֶּסֶף נֶעֱשָׂה שִׁשָּׁה דִינָרִים. הֶחָתָן מְקַבֵּל עָלָיו עֲשָׂרָה דִינָרִין לַקֶּפָּה, לְכָל מָנֶה וּמָנֶה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה:

ברטנורה (ד) **פסקה להכניס לו כספים**. דינרים בעין שמוכנין להשתכר בהן מיד: **סלע**. שהוא ארבעה דינרין נעשה ליכתב בשטר הכתובה בששה דינרין, בתוספת שליש. ואשמעינן תנא דבדינרין בעין, בין שהן מרובים כגון אלף דינר דקתני ברישא, בין שהם מועטים כגון סלע דקתני בסיפא, לעולם נכתבים בשטר הכתובה בשליש יותר, מפני שעומדין להשתכר בהן מיד. ובדברים שצריכין שומא כגון בגדים ותכשיטים, בין שהם מרובים כגון וכנגד השום דקתני דקאי אאלף זוז דאמר ברישא, בין שהם מועטים כגון הא דקתני שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר, לעולם פוחתין חומש בשטר הכתובה ממה ששמו אותם בבית החתונה, לא שנא אם שמו אותם תחלה ואח"כ באין לכתוב הכתובה שאז צריך לפחות בשטר הכתובה החומש מן השומא ששמו בבית הכלה כדקתני וכשהחתן פוסק וכו', ולא שנא אם הוא כתב תחלה הכתובה שאז צריך שתהיה השומא בתוספת חומש ממה שכתוב בכתובה כדקתני ובד' מאות שום היא נותנת חמש מאות: **לקופה**. שיתן לה עשרה זוז על כל מנה ומנה שהיא מביאה לו, כדי לקנות לה מהם בשמים ותמרוקי הנשים. ולא אתפרש במתניתין אם לכל שבוע או לכל חודש או לכל שנה:

ה. הַמַּשְׁיא אֶת בִּתּוֹ סְתָם, לֹא יִפְחוֹת לָהּ מֵחֲמִשִּׁים זוּז. פָּסַק לְהַכְנִיסָהּ עֲרֻמָּה, לֹא יֹאמַר הַבַּעַל כְּשֶׁאַכְנִיסָהּ לְבֵיתִי אֲכַסֶּנָּה בִכְסוּתִי, אֶלָּא מְכַסָּהּ וְעוֹדָהּ בְּבֵית אָבִיהָ. וְכֵן הַמַּשְׁיא אֶת הַיְתוֹמָה, לֹא יִפְחוֹת לָהּ מֵחֲמִשִּׁים זוּז. אִם יֵשׁ בַּכִּיס, מְפָרְנְסִין אוֹתָהּ לְפִי כְבוֹדָהּ:

ברטנורה (ה) **וכן המשיא את היתומה**. גבאי צדקה: **אם יש בכיס**. של צדקה:

ו. יְתוֹמָה שֶׁהִשִּׂיאַתָּה אִמָּהּ אוֹ אֲחֶיהָ מִדַּעְתָּהּ, וְכָתְבוּ לָהּ בְּמֵאָה אוֹ בַחֲמִשִּׁים זוּז יְכוֹלָה הִיא מְשֻׁתַּגְּדִיל לְהוֹצִיא מִיָּדָן מַה שֶּׁרָאוּי לְהִנָּתֵן לָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם הִשִּׂיא אֶת הַבַּת הָרִאשׁוֹנָה, יִנָּתֵן לַשְּׁנִיָּה כְּדֶרֶךְ שֶׁנָּתַן לָרִאשׁוֹנָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, פְּעָמִים שֶׁאָדָם עָנִי וְהֶעֱשִׁיר אוֹ עָשִׁיר וְהֶעֱנִי, אֶלָּא שָׁמִין אֶת הַנְּכָסִים וְנוֹתְנִין לָהּ:

ברטנורה (ו) **מה שראוי ליתן לה**. עישור נכסים: **אם השיא**. האב בחייו: **את הבת הראשונה ינתן וכו'**. בין שהוא פחות מעישור בין שהוא יותר. והלכה כרבי יהודה דאזלינן בתר אומדן דעתיה דאב. ואם א"א לעמוד על אומדן דעתו של אב יהבינן לה עישור נכסים דמשתכחי השתא בשעת נשואיה ממקרקעי. אבל ממטלטלי אין לה עישור. ואיכא למ"ד דבזמן הזה ממטלטלי נמי אית לה עישור. ואם נישאת ולא תבעה מן היורשים, תובעת לאחר שנישאת, ולא אמרינן אחולי אחולי אחלה גבייהו. ודוקא כשהיתה ניזונית מנכסי אביה, אבל אם פסקו היורשים מלתת לה מזונות [אחולי אחלה אלא אם כן מחתה]. ואם היתה בוגרת שאין לה מזונות ועמדה ונישאת ולא תבעה מה שראוי לה לנדוניתה מנכסי אביה אחולי אחלה גבי יורשים ואינה יכולה לתבוע עוד, ואפילו היתה ניזונת מנכסיהם:

ז. הַמַּשְׁלִישׁ מָעוֹת לְבִתּוֹ, וְהִיא אוֹמֶרֶת נֶאֱמָן בַּעְלִי עָלַי, יַעֲשֶׂה הַשְּׁלִישׁ מַה שֶּׁהֶחֱשִׁלַּשׁ בְּיָדוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, וְכִי אֵינָהּ אֶלָּא שָׂדֶה וְהִיא רוֹצָה לְמָכְרָהּ, הֲרֵי הִיא מְכוּרָה מֵעַכְשָׁיו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּגְדוֹלָה. אֲבָל בִּקְטַנָּה, אֵין מַעֲשֶׂה קְטַנָּה כְּלוּם:

ברטנורה (ז) **המשליש מעות לבתו**. מסר מעות ביד שליש לצורך בתו לקנות לה שדה או נדוניא לכשתנשא: **נאמן בעלי עלי**. ותנם לו: **יעשה שליש כו'**. יקנה השדה. ואין שומעין לה דמצוה לקיים דברי המת: **וכי אינה אלא שדה**. כלומר אפילו כבר נקנה השדה והיא רוצה למכרה יכולה למכור, הלכך שומעין לה. ופלוגתא דרבי יוסי ורבי מאיר דוקא בגדולה מן האירוסין, דאילו לאחר שנישאת דברי הכל שומעין לה. ובקטנה נמי מודה רבי יוסי דאין במעשה קטנה כלום ואין שומעין לה. והלכה כר"מ:

גמרא כתובות דף ס"ז ע"א

תָּנוּ רַבָּנָן יָתוֹם וְיִתוֹמָה שֶׁבָּאוּ לְהִתְפָּרְנֵס מְפָרְנְסִין אֶת הַיְתוֹמָה וְאַחַר כַּךְ מְפָרְנְסִין אֶת הַיָּתוֹם מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ דַּרְכּוֹ לְחָזוֹר עַל הַפְּתָחִים וְאֵין אִשָּׁה דַּרְכָּהּ לַחֲזוֹר. יָתוֹם וְיִתוֹמָה

שֶׁבָּאוּ לְהַנְשֵׂא מַשִּׂיאִין אֶת הַיְתוֹמָה וְאַחַר כַּךְ מַשִּׂיאִין אֶת הַיְתוֹם מִפְּנֵי שֶׁבּוֹשְׁתָּה שֶׁל אִשָּׁה מְרֻבָּה מִשֶּׁל אִישׁ. תְּנוּ רַבָּנָן יָתוֹם שֶׁבָּא לִשָּׂא שׁוֹכְרִין לוֹ בַּיִת וּמַצִּיעִין לוֹ מִטָּה וְכָל כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ וְאַחַר כַּךְ מַשִּׂיאִין לוֹ אִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ט"ו) דֵּי מַחְסוֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ. דֵּי מַחְסוֹרוֹ זֶה הַבַּיִת. אֲשֶׁר יֶחְסַר זֶה מִטָּה וְשֻׁלְחָן. לוֹ זוֹ אִשָּׁה וְכֵן הוּא אוֹמֵר אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ. תְּנוּ רַבָּנָן דֵּי מַחְסוֹרוֹ אַתָּה מְצֻוֶּה עָלָיו לְפַרְנְסוֹ וְאִי אַתָּה מְצֻוֶּה עָלָיו לְעַשְּׁרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ אֲפִלּוּ סוּס לִרְכּוֹב עָלָיו וְעֶבֶד לָרוּץ לְפָנָיו. אָמְרוּ עָלָיו עַל הִלֵּל הַזָּקֵן שֶׁלָּקַח לְעָנִי בֶּן טוֹבִים אֶחָד סוּס לִרְכּוֹב עָלָיו וְעֶבֶד לָרוּץ לְפָנָיו פַּעַם אַחַת לֹא מָצָא עֶבֶד לָרוּץ לְפָנָיו וְרָץ לְפָנָיו שְׁלֹשָׁה מִילִין. הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרִבִּי נְחֶמְיָה אֲמַר לֵיהּ בַּמָּה אַתָּה סוֹעֵד אֲמַר לֵיהּ בְּבָשָׂר שָׁמֵן וְיַיִן יָשָׁן. רְצוֹנְךָ שֶׁתְּתַגְלְגֵּל עִמִּי בַּעֲדָשִׁים גִּלְגֵּל עִמּוֹ בַּעֲדָשִׁים וָמֵת אָמַר אוֹי לוֹ לָזֶה שֶׁהֲרָגוֹ נְחֶמְיָה. אַדְרַבָּה אוֹי לוֹ לִנְחֶמְיָה שֶׁהֲרָגוֹ לָזֶה מִיבָּעֵי לֵיהּ אֶלָּא אִיהוּ הוּא דְּלָא אִיבָּעֵי לֵיהּ לְפַנּוּקֵי נַפְשֵׁיהּ כּוּלֵי הָאי. הַהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא אֲמַר לֵיהּ בַּמָּה אַתָּה סוֹעֵד אֲמַר לֵיהּ בְּתַרְנְגוֹלֶת פְּטוּמָה וְיַיִן יָשָׁן אֲמַר לֵיהּ וְלֹא חַיְישִׁית לְדוֹחֲקָא דְצִבּוּרָא אֲמַר לֵיהּ אָטוּ מִדִּידְהוּ קָאָכְילְנָא מִדְּרַחֲמָנָא קָאָכְילְנָא דְּתָנֵינָא (תהלים קמ"ה) עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ בְּעִתָּם לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בְּעִתּוֹ מְלַמֵּד שֶׁלְּכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פַּרְנָסָתוֹ בְּעִתּוֹ אַדְהָכִי אֲתָאי אַחֲתֵיהּ דְּרָבָא דְּלָא חַזְיָא לֵיהּ תְּלֵיסַר שְׁנֵי וַאֲתָיָא לֵיהּ תַּרְנְגוֹלֶת פְּטוּמָה וְיַיִן יָשָׁן אֲמַר מָאי דְּקַמָּא אֲמַר לוֹ נֶעֱנֵיתִי לְךָ קוּם אֱכוֹל:

רש"י **שבאו להתפרנס**. ממזונות של צדקה: **שבאו לינשא**. משל צדקה דאמרינן לקמן אשר יחסר לו זו אשה: **ההוא דאתא**. עני המבקש פרנסה: **במה אתה סועד**. מה אתה רגיל לאכול בסעודתך: **בעתו**. הכל לפי מה שהוא צריך כל יחיד ויחיד לפי למודו: **אמר רבא מאי דקמא**. מאי דבר זה שאירע לפני עתה שלא הייתי רגיל בכך שבאת זו לכאן ותרנגולת ויין ישן בידה: **נעניתי לך**. דברתי יותר מדאי:

זוהר ויקהל דף רי"ח ע"א

רִבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְאָמַר (רות ג) וַיֹּאכַל בֹּעַז וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ. מָהוּ וַיִּיטַב לִבּוֹ. דְּבָרִיךְ עַל מְזוֹנֵיהּ וְאוּקְמוּהָ וְדָא הוּא רָזָא דְּמָאן דְּבָרִיךְ עַל מְזוֹנֵיהּ דָּא אוֹתִיב לְלִבֵּיהּ וּמָאן אִיהוּ דִּכְתִיב (תהלים כ"ז) לְךָ אָמַר לִבִּי. וּכְתִיב (שם עג) צוּר לְבָבִי וְגוֹמֵר וּבְגִין דִּבְרִכַת מְזוֹנָא חֲבִיבָא קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּל מָאן דְּבָרִיךְ עַל שִׁבְעָא אוֹטִיב וְחַדֵּי לְאָתָר אַחֲרָא וְסִימָנִיךְ סְעוּדָתֵי דְשַׁבְּתָא דְּאָתָר אַחֲרָא אִתְהֲנֵי מֵהַהִיא שִׂבְעָא וְחִידוּ. וְהָכָא אִתְהֲנֵי מֵהַהוּא בְּרָכָא דְשַׂבְעָא (נ"א דְּהַהוּא בֹּעַז וַיִּיטַב לִבּוֹ) מָאי טַעְמָא בְּגִין דִּמְזוֹנָא אִיהוּ קֻשְׁטָא קַמֵּי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְכֵיוָן דְּבַר נָשׁ אָכִיל וְשָׂתֵי וְקָא מְבָרֵךְ הַהִיא בִּרְכָתָא סַלְקָא וְאִתְהֲנֵי מֵאִינּוּן מִלִּין דְּשַׂבְעָא דְּסַלְקִין

וְאִשְׁתְּכַח דְּאִתְהֲנֵי מְמְזוֹנָא מִתַּתָּא וּמִלְּעֵילָא וְדָא אִיהוּ רָזָא דְּבִין חַבְרַיָּיא. רָזָא בְּחוֹל לָא מִתְהֲנֵי הַהוּא אָתָר אֶלָּא מֵאִינּוּן מִלִּין דְּסַלְקִין מִגּוֹ שַׁבְעָא וְכֻלְּהוּ מִלִּין מִתְעַטְּרָן וְרָוִין וְשַׂבְעִין בְּחִידוּ וְהַהוּא אָתָר אִתְהֲנֵי מִנַּיְיהוּ בְּשַׁבָּת אִיהוּ רָזָא אַחֲרָא בְּמְזוֹנָא מַמָּשׁ וּבְהַהוּא חֶדְוָה דְּמְזוֹנָא דְּמַצְוָה דְּשַׁבָּת וּבְכֹלָּא אִשְׁתְּכַח כְּלִילָא מֵעֵילָא וְתַתָּא וְרָזָא דָּא (ד"ה א' כ"ט) כִּי מִמְּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נָתַנּוּ לָךְ וְדָאי בְּהָנָאוּתֵיהּ דָּא וּבְהַהוּא חֶדְוָה דְּמְזוֹנָא דְּמַצְוָה דְּשַׁבָּת. כְּמָה דְּאוּקְמוּהָ מָאן דְּמְבָרֵךְ לְקַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְגוֹ שַׂבְעָא בָּעֵי לְכַוְּונָא לִבֵּיהּ וּלְשַׁוָּואָה רְעוּתֵיהּ בְּחֶדְוָה וְלָא אִשְׁתְּכַח עָצִיב אֶלָּא דְּיִבָּרֵךְ בְּחֶדְוָה בָּרָזָא דָּא וְלִשְׁוֵי רְעוּתֵיהּ דְּהָא אִיהוּ יָתִיב הַשְׁתָּא לְאַחֲרָא בְּחֶדְוָה בְּעֵינָא טָבָא וּכְמָה דְּאִיהוּ מְבָרֵךְ בְּחֶדְוָה וּבְעֵינָא טָבָא הָכִי יְהֵבִין לֵיהּ בְּחֶדְוָה וּבְעֵינָא טָבָא. וּבְגִין כַּךְ לָא יִשְׁתְּכַח עָצִיב כְּלָל אֶלָּא בְּחֶדְוָה וּבְמִלִּין דְּאוֹרַיְיתָא וְיִשְׁוֵי לִבֵּיהּ וּרְעוּתֵיהּ לְמֵיהַב בְּרָכָה דָּא בָּרָזָא דְּאִצְטְרִיךְ רָזָא הָכָא אַרְבַּע רְתִיכִין שְׁלִיטִין בְּאַרְבַּע סְטָרִין. וּמְשַׁיְירַיין אִתְזָנוּ מֵהַהִיא בִּרְכָתָא דְּשַׁבְעָא וּבְאִינּוּן מִלִּין דְּבָרוּךְ אַתָּה אִתְהֲנֵי וְאִתְרַבֵּי וְאִתְעַטָּר בֵּיהּ, וּמָאן דְּמְבָרֵךְ אִצְטְרִיךְ רְעוּתָא בְּחֶדְוָה וּבְעֵינָא טָבָא וְעַל דָּא כְּתִיב (משלי כ"ב) טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ. וְהָכָא שַׁפִּיל לְסֵיפָא דְּקְרָא דִּכְתִיב כִּי נָתַן מִלַּחְמוֹ לָדָל. דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי הָאי קְרָא לָאו רֵישֵׁיהּ סֵיפֵיהּ וְלָאו סֵיפֵיהּ רֵישֵׁיהּ. אֶלָּא טוֹב עַיִן כְּמָה דְּאוֹקִימְנָא הוּא יְבָרֵךְ וְדָאי בְּעֵינָא טָבָא בְּחֶדְוָה. וְלָאו אִיהוּ לְמַגְנָא לְבָרְכָא בְּחֶדְוָה דְּהָא מֵהַהִיא בִּרְכָתָא וּמֵהַהוּא חִידוּ נָתַן מִלַּחְמוֹ לַדָּל אָתָר דְּאִצְטְרִיךְ לְאִתְזָנָא מִכָּל סִטְרִין. אָתָר דְּלֵית לֵיהּ מִגַּרְמֵיהּ כְּלוּם. אָתָר דְּאִתְהֲנֵי מִכָּל סִטְרִין וְאִתְכְּלִיל מִכָּל סִטְרִין. מִלִּין אִלֵּין לָא אִתְמְסָרוּ אֶלָּא לְחַכִּימִין דְּיַדְעִין רָזִין עִילָּאִין וְאָרְחִין דְּאוֹרַיְיתָא. תָּא חֲזֵי בֹּעַז טָב עֵינָא הֲוָה וְתוּקְפָּא דְּמִצְחָא לָא הֲוָה בֵּיהּ לְעַלְמָא. מַה כְּתִיב (רות ג') וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה רָזָא דִּכְתִיב (שיר השירים ז') בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים מְהָכָא אוֹלִיפְנָא כָּל מָאן דְּמְבָרֵךְ בִּרְכַת מְזוֹנָא כְּדְקָא יָאוּת בְּחֶדְוָה בִּרְעוּתָא דִּלְבָּא כַּד סָלִיק מֵהָאי עַלְמָא אָתָר אִתְתְּקָנָא לֵיהּ גּוֹ רָזִין עִלָּאִין בְּהֵיכְלִין קַדִּישִׁין זַכָּאָה אִיהוּ בַּר נָשׁ דְּנָטִיר פִּקּוּדֵי דְּמָארֵיהּ וְיַדַּע רָזָא דִּילְהוֹן דְּלֵית לָךְ פִּקּוּדָא וּפִקּוּדָא בְּאוֹרַיְיתָא דְּלָא תַלְיָין בֵּיהּ רָזִין עִלָּאִין וּנְהוֹרִין וְזִיוִין עִלָּאִין וּבְנֵי נָשָׁא לָא יַדְעֵי וְלָא מַשְׁגִּיחִין בִּיקָרָא דְּמָארֵיהוֹן. זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן דְּצַדִּיקַיָּיא אִינּוּן דְּמִשְׁתַּדְּלֵי בְּאוֹרַיְיתָא זַכָּאִין אִינּוּן בָּעַלְמָא דֵּין וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי׃

תרגום הזוהר רַבִּי יוֹסֵי פָּתַח וְכוּ': ר"י פָּתַח וְאָמַר, וַיֹּאכַל בֹּעַז וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ. מַהוּ וַיִּיטַב לִבּוֹ. הֵינוּ שֶׁבֵּרַךְ עַל מְזוֹנוֹ. וְהֶעֱמִידוּהוּ, וְזֶה הוּא סוֹד שֶׁמִּי שֶׁמְּבָרֵךְ עַל מְזוֹנוֹ הוּא מֵטִיב לְלִבּוֹ. וּמִי הוּא. הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, לְךָ אָמַר לִבִּי. וְכָתוּב, צוּר לְבָבִי. וּמִשּׁוּם שֶׁבִּרְכַּת הַמָּזוֹן חֲבִיבָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כָּל מִי שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַשֻּׁלְחָן, מֵטִיב וּמְשַׂמֵּחַ לְמָקוֹם אַחֵר, דְּהַיְנוּ לְהַמַּלְכוּת, וְסִימָנָךְ, סְעָדוֹת הַשַּׁבָּת, שֶׁמָּקוֹם אַחֵר, שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת, נֶהֱנֶה מִבִּרְכַּת

הַשַּׁבָּע הַהִיא וְהַשִּׂמְחָה. וְכָאן, נֶהֱנְתָה הַמַּלְכוּת, מִבִּרְכַּת הַשַּׁבָּע הַהוּא שֶׁל הַצַּדִּיק בֹּעַז. וְזֶהוּ, וַיִּיטַב לִבּוֹ. מַהוּ הַטַּעַם, שֶׁהַמַּלְכוּת נֶהֱנֵית מִבִּרְכַּת הַמָּזוֹן. הוּא מִשּׁוּם שֶׁמָּזוֹן שֶׁל אָדָם קָשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא מָקוֹם הַהוּא, וְכֵיוָן שֶׁהָאָדָם אָכַל וְשָׂתָה וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, בְּרָכָה הַהִיא עוֹלָה, וְנֶהֱנֵית הַמַּלְכוּת מֵאֵלּוּ דְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים עַל הַשַּׁבָּע שֶׁעוֹלִים, וְנִמְצָא שֶׁנֶּהֱנָה מִן הַמָּזוֹן לְמַטָּה, וּלְמַעְלָה. וְזֶה הוּא סוֹד בֵּין הַחֲבֵרִים. הַסּוֹד, כִּי בַּחוֹל אֵין מָקוֹם הַהוּא נֶהֱנָה אֶלָּא מֵאֵלּוּ הַדִּבּוּרִים הָעוֹלִים מִתּוֹךְ הַשַּׁבָּע, דְּהַיְנוּ מִבִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וְכָל הַמִּלִּים מִתְעַטְּרוֹת וְרִוּוֹת וּשְׂבֵעוֹת בְּשִׂמְחָה, וּמָקוֹם הַהוּא נֶהֱנָה מֵהֶם. וּבַשַּׁבָּת, הוּא סוֹד אַחֵר. שֶׁבְּמָזוֹן מַמָּשׁ וּבְשִׂמְחָה הַהִיא שֶׁל הַמָּזוֹן שֶׁל מִצְוַת שַׁבָּת, נֶהֱנֵית הַמַּלְכוּת, וְנִמְצָא הַמָּזוֹן עַצְמוֹ כָּלוּל לְמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה. וְזֶה סוֹד, כִּי מִמְּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נָתְנוּ לָךְ. וַדַּאי, שֶׁהַמַּלְכוּת נֶהֱנֵית מֵהַנָּאָתוֹ הַזּוֹ שֶׁל הָאָדָם וּבְשִׂמְחָה זוֹ שֶׁבְּמָזוֹן שֶׁל מִצְוַת שַׁבָּת כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִידוּהוּ. מִי שֶׁמְּבָרֵךְ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִתּוֹךְ הַשַּׁבָּע, צָרִיךְ לְכַוֵּן לִבּוֹ וְלָשׂוּם רְצוֹנוֹ בְּשִׂמְחָה, וְלֹא יִהְיֶה עָצֵב, אֶלָּא שֶׁיְּבָרֵךְ שִׂמְחָה בְּסוֹד הַזֶּה, וְיָשׂוּם רְצוֹנוֹ שֶׁהוּא נוֹתֵן עַתָּה לְאַחֵר, בְּשִׂמְחָה וּבְעַיִן טוֹבָה. וּכְמוֹ שֶׁהוּא מְבָרֵךְ בְּשִׂמְחָה בְּעַיִן טוֹבָה כָּךְ יִתְּנוּ לוֹ בְּשִׂמְחָה וּבְעַיִן טוֹבָה וְעַל כֵּן לֹא יִהְיֶה עָצֵב כְּלָל, בְּשִׂמְחָה וּבְדִבְרֵי תוֹרָה. וְיָשִׂים לִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ לָתֵת בְּרָכָה בַּמָּקוֹם שֶׁצָּרִיךְ. כָּאן סוֹד, אַרְבַּע מֶרְכָּבוֹת הַשּׁוֹלְטוֹת בְּאַרְבַּע רוּחוֹת שֶׁל הַמַּלְכוּת, וּמַחֲנוֹת הַמַּלְאָכִים, נִזּוֹנִים מִבְּרָכָה הַהִיא שֶׁעַל הַשַּׁבָּע, וּבְאֵלּוּ הַמִּלּוֹת שֶׁבְּבָרוּךְ אַתָּה, שֶׁבְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, נֶהֱנָה וְנִתְגַּדֵּל וְנִתְעַשֵּׁר בּוֹ, הַמַּלְכוּת, וּמִי שֶׁמְּבָרֵךְ, הָרָצוֹן צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה וּבְעַיִן טוֹבָה, וְעַל כֵּן כָּתוּב טוֹב עַיִן הוּא יְבוֹרָךְ. וְכָאן תֵּרֶד לְסוֹפוֹ שֶׁל הַמִּקְרָא, שֶׁכָּתוּב, כִּי נָתַן מִלַּחְמוֹ לָדָל. וְאִם לֹא תֹּאמַר כָּךְ, בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, אֵין רֹאשׁ הַכָּתוּב סוֹפוֹ, וְאֵין סוֹפוֹ רֹאשׁוֹ, שֶׁאֵין לָהֶם קֶשֶׁר זֶה בָּזֶה. אֶלָּא, טוֹב עַיִן, הוּא כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִדָנוּ, שֶׁהוּא יְבָרֵךְ וַדַּאי בְּעַיִן טוֹבָה בְּשִׂמְחָה, וְלֹא לְחִנָּם הוּא מְבָרֵךְ בְּשִׂמְחָה, כִּי מְהַבְּרָכָה הַהִיא וּמֵהַשִּׂמְחָה הַהִיא נוֹתֵן מִלַּחְמוֹ לַדָּל, דְּהַיְנוּ הַמָּקוֹם הַצָּרִיךְ לִהְיוֹת נִזּוֹן מִכָּל הַצְּדָדִים, מִיָּמִין וּמִשְּׂמֹאל, מָקוֹם שֶׁאֵין לוֹ מֵעַצְמוֹ כְּלוּם, מָקוֹם הַנֶּהֱנֶה מִכָּל הַצְּדָדִים וְנִכְלָל מִכָּל הַצְּדָדִים, שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת, וְעַל כֵּן הִיא נִקְרֵאת דָּל, וְעָלֶיהָ אוֹמֵר כִּי נָתַן מִלַּחְמוֹ לָדָל. דְּבָרִים אֵלּוּ אֵינָם נִמְסָרִים אֶלָּא לַחֲכָמִים הַיּוֹדְעִים סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים וְדַרְכֵי הַתּוֹרָה. בֹּא וּרְאֵה בֹּעַז הָיָה טוֹב עַיִן. עַזּוּת מֶצַח לֹא הָיָה בּוֹ לְעוֹלָם. מַה כָּתוּב, וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה, שֶׁהוּא סוֹד הַכָּתוּב, בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים, מִכָּאן לָמַדְתִּי כָּל מִי שֶׁמְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן כָּרָאוּי, בְּשִׂמְחָה, בְּרָצוֹן הַלֵּב, כְּשֶׁעוֹלֶה מֵעוֹלָם הַזֶּה, מָקוֹם נִתְתַּקֵּן לוֹ תּוֹךְ סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים בֶּהֵיכָלוֹת הַקְּדוֹשִׁים. וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה, אַשְׁרֵי הוּא הָאָדָם הַשּׁוֹמֵר מִצְוֹת אֲדוֹנוֹ, וְיוֹדֵעַ הַסּוֹדוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁאֵין לָנוּ מִצְוָה וּמִצְוָה בַּתּוֹרָה, שֶׁאֵין תְּלוּיוֹת בָּהּ סוֹדוֹת עֶלְיוֹנִים וְאוֹרוֹת וְזִוִּים עֶלְיוֹנִים,

וּבְנֵי אָדָם אֵינָם יוֹדְעִים וְאֵינָם מַשְׂגִּיחִים בִּכְבוֹד אֲדוֹנָם, אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים, אוֹתָם הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. אַשְׁרֵי הֵם בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק ב'

א. בִּימֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל רַבּוּ הַיּוֹצְאִים מִיִּשְׂרָאֵל וְהָיוּ מְצַרִּין לְיִשְׂרָאֵל וּמַסִּיתִין אוֹתָן לָשׁוּב מֵאַחֲרֵי ה' וְכֵיוָן שֶׁרָאָה שֶׁזּוּ גְּדוֹלָה מִכָּל צָרְכֵי בְנֵי אָדָם עָמַד הוּא וּבֵית דִּינוֹ וְהִתְקִין בְּרָכָה אַחֶרֶת שֶׁתְּהֶיֶה בָּהּ שְׁאֵלָה מִלְּפָנֵי הַשֵּׁם לְאַבֵּד הַיּוֹצְאִים וְקָבַע אוֹתָהּ בַּתְּפִלָּה כְּדֵי שֶׁתְּהֶיֶה עֲרוּכָה בְּפִי הַכֹּל נִמְצְאוּ כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה תְּשַׁע עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת: **ב**. בְּכָל תְּפִלָּה שֶׁבְּכָל יוֹם מִתְפַּלֵּל אָדָם תְּשַׁע עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת אֵלּוּ עַל הַסֵּדֶר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁמָּצָא דַּעְתּוֹ מְכֻוֶּנֶת וּלְשׁוֹנוֹ תְּמַהֵר לִקְרוֹת. אֲבָל אִם הָיָה טָרוּד וְדָחוּק אוֹ שֶׁקָּצָרָה לְשׁוֹנוֹ מֵהִתְפַּלֵּל יִתְפַּלֵּל שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וּבְרָכָה אַחַת מֵעֵין כָּל הָאֶמְצָעִיּוֹת וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת וְיָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

הַשְׂרָרָה וְהַכָּבוֹד הִיא קָשָׁה מְאֹד כִּי הִיא מְבִיאָה לְאָדָם לִידֵי הַגַּאֲוָה שֶׁהִיא הַקָּשָׁה מִכֻּלָּן וְעַל יְדֵי כֵן יַטִּיל אֵימָה יְתֵירָה עַל הַצִּבּוּר שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם אֲשֶׁר סוֹפוֹ נֶעֱקָר מִן הָעוֹלָם וְזַרְעוֹ לֹא יַצְלִיחַ אַחֲרָיו כְּלָל כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בִּירָבְעָם הֶחָכָם הַגָּדוֹל כְּנִזְכָּר לְעֵיל שֶׁעַל יְדֵי בַּקָּשַׁת הַשְׂרָרָה נִטְרַד הוּא וְזַרְעוֹ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְאֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא וְשָׁאוּל בְּחִיר ה' כְּבֶן שָׁנָה בְּמָלְכוֹ שֶׁלֹּא טָעַם טַעַם חֵטְא וְהָיָה נֶחְבָּא אֶל הַכֵּלִים בּוֹרַחַ מִן הַשְׂרָרָה וְסוֹפוֹ נִלְכָּד בִּרְשָׁתָהּ וְאָמַר כַּבְּדֵנִי נָא נֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי וְרַדַף אַחֲרֶיהָ וְאָבַד הַמְּלוּכָה וְנֶהֱרַג הוּא וּשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו וכו' כְּנִזְכָּר לְעֵיל בְּמִדַּת הַקְּנָאָה. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הַקְּנָאָה וְהַתַּאֲוָה וְהַכָּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הָרַבָּנוּת מְקַפַּחַת וְקוֹבֶרֶת בְּעָלֶיהָ כִּי מְבִיאָתוֹ לָרוּם לְבָבוֹ עַל קוֹנוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב לְבָבִי רוּם לְבָבוֹ וגו' לְמַעַן יַאֲרִיךְ יָמִים עַל מַמְלַכְתּוֹ:

ויקהל יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וָ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(טז) אֵת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לוֹ אֶת בַּדָּיו וְאֶת כָּל כֵּלָיו אֶת הַכִּיֹּר וְאֶת כַּנּוֹ: יָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא וְיָת סְרָדָא דִנְחָשָׁא דִּילֵהּ יָת אַרְיחוֹהִי וְיָת כָּל מָנוֹהִי יָת כִּיּוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ: (יז) אֵת קַלְעֵי הֶחָצֵר אֶת עַמֻּדָיו וְאֶת אַדְנֵיהֶ וְאֵת מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר: יָת סְרָדֵי דַרְתָּא יָת עַמּוּדוֹהִי וְיָת סַמְכָהָא וְיָת פָּרְסָא דִתְרַע דַּרְתָּא:

רש"י את עמודיו ואת אדניה. הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה, וכן דברים הרבה: ואת מסך שער החצר. וילון פרוש לצד המזרח עשרים אמה אמצעיות של רוחב החצר, שהיה חמשים רחב, וסתומין המנו לצד צפון חמש עשרה אמה וכן לדרום, שנאמר (שמות כז יד) וחמש עשרה אמה קלעים לכתף:

(יח) אֶת יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת יִתְדֹת הֶחָצֵר וְאֶת מֵיתְרֵיהֶם: יָת סְכֵּי מַשְׁכְּנָא וְיָת סְכֵּי דְּדַרְתָּא וְיָת אֲטוּנֵיהוֹן:

רש"י יתדת. לתקוע ולקשור בהם סופי היריעות בארץ שלא ינועו ברוח: מיתריהם. חבלים לקשור:

(יט) אֶת בִּגְדֵי הַשְּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: יָת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשַׁמָּשָׁא בְקוּדְשָׁא יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשַׁמָּשָׁא:

רש"י בגדי השרד. לכסות הארון והשלחן, והמנורה והמזבחות בשעת סלוק מסעות:

(כ) וַיֵּצְאוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה: וּנְפָקוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן קֳדָם מֹשֶׁה:

(כא) **שני** וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נְשָׂאוֹ לִבּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה לִמְלֶאכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: וַאֲתוֹ כָּל גְּבַר דְּאִתְרְעֵי לִבֵּהּ וְכֹל דִּי אַשְׁלְמַת רוּחֵהּ יָתֵהּ אַיְתִיאוּ יָת אַפְרָשׁוּתָא קֳדָם יְיָ לַעֲבִידַת מַשְׁכַּן זִמְנָא וּלְכָל פֻּלְחָנֵהּ וּלְלִבּוּשֵׁי קוּדְשָׁא:

נביאים - מלכים א - פרק ז

(כח) וְזֶה מַּעֲשֵׂה הַמְּכוֹנָה מִסְגְּרֹת לָהֶם וּמִסְגְּרֹת בֵּין הַשְׁלַבִּים: וְדֵין עוֹבָד בְּסִיסַיָּא גְּדַנְפִּין לְהוֹן וּגְדַנְפִּין בֵּין שְׁלִיבַיָּא:

רש"י **מסגרת להם** . ראיתי במשנה ארבעים ותשע מדות , המסגרות כמין טבלאות : **מסגרות להם** . המסגרות מיד אופן ליד אופן , ויד אופן , הוא עץ התחוב בתוך האופן בנקב , וקרוי איישי"ל בלע"ז . וארבע האופנים במכונה , מסגרות מכאן ומסגרות מכאן , מארבע צדדין , ובין זו לזו ארבע אמות רוחב , ומלמעלה 'סרנים' , כמו 'נסרים' , מול המסגרות , והשלבים מן התחתונה לעליונה : **ומסגרות** . אחרות : **בין השלבים** . כעין מלאכת כרעי המטה של בני כפר , שאינן עגולים אלא בולט , לצור בהם אריות וכרובים . ואומר אני , שהשלבים הללו כעין שליבות סולם , כמין מקלות נחושת זקופין על המסגרות התחתונה , כשנים ושלשה בין מקל למקל , מסגרות קבועות משליבה לשליבה . ויונתן תרגם : שליביא :

(כט) וְעַל הַמִּסְגְּרוֹת אֲשֶׁר בֵּין הַשִּׁלְבִּים אֲרָיוֹת בָּקָר וּכְרוּבִים וְעַל הַשִּׁלְבִּים כֵּן מִמַּעַל וּמִתַּחַת לָאֲרָיוֹת וְלַבָּקָר לְיֹוֹת מַעֲשֵׂה מוֹרָד: וְעַל גַּדְנְפַּיָּא דְּבֵין שְׁלִיבַיָּא צִיּוּר אַרְיָוָן תּוֹרִין וּכְרוּבִין וְעַל שְׁלִיבַיָּא כַּנְתָא מִלְּעֵיל וּמִלְּרָע לְאַרְיָוָן וּלְתוֹרִין מְדַבַּק עוֹבָד כְּבוּשׁ:

רש"י **ועל המסגרות אשר בין השלבים** . היו מצויירות צורות אריות , צורות בקרים וכרובים : **ועל השלבים כן** . בסיס , להושיב הכיור עליו , מלמעלה למסגרת אשר על ראשם : **ומתחת לאריות ולבקר** . המרוקמין על המסגרות שבין השלבים : **ליות מעשה מורד** . לויות , כמין זכר ונקבה מחוברין זה בזה : **מעשה מורד** . מרודדין , כמין רידוד טס דק , ואין בולטין בעביו , ולא חקוקים בשיקוע . ויונתן תרגם : לויות מעשה מורד , מדבק עובד כבוש , שולדור"ש בלע"ז :

(ל) וְאַרְבָּעָה אוֹפַנֵּי נְחֹשֶׁת לַמְּכוֹנָה הָאַחַת וְסַרְנֵי נְחֹשֶׁת וְאַרְבָּעָה כַּעֲמֹתָיו כְּתֵפֹת לָהֶם מִתַּחַת לַכִּיֹּר הַכְּתֵפֹת יְצֻקוֹת מֵעֵבֶר אִישׁ לְיֹוֹת: וְאַרְבָּעָה גַּלְגַּלֵּי נְחֹשֶׁא לְבָסִיסָא חָדָא וּנְסָרִין דְּנָחָשׁ וְאַרְבַּע זְוָיָתֵיהּ כְּתֵפִין לְהוֹן מִלְּרָע לְכִיּוֹרָא כְּתֵפִין מַתְכִין כְּכֻבָּשׁ עוֹבָד דְּבוּק:

רש"י **וארבעה אופני** . שנים לפניה ושנים לאחריה , כדרך העגלות הגדולות : **וסרני נחשת** . יונתן תרגם : **ונסרין דנחש** . הם הנסרים העליונים מול המסגרות : **סרני** . כמו נסרים : **וארבע פעמותיו** . של כן שעליהם : **כתפות להם** . בולטות למעלה מן הנסרים בזויות הכן . ותחת הכיור היושב על הכן , היו הכתפות יצוקות . (ספרים אחרים ללמד שמתוך הכן היו הכתפות יוצאות ביציקה אחת , והכתפות מחזיקות לכיור שלא יפול למטה לתוכה של כן) : **מעבר איש ליות** . מצד כל אחד מן הכתפות , היה לויות של זכר ונקבה מצויירות . מעבר איש , כמו איש אל אחיו האמורים בכרובים (שמות כה כ) :

(לא) וּפִיהוּ מִבַּיִת לַכֹּתֶרֶת וְמַעְלָה בָּאַמָּה וּפִיהָ עָגֹל מַעֲשֵׂה כֵן אַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה וְגַם עַל פִּיהָ מִקְלָעוֹת וּמִסְגְּרֹתֵיהֶם מְרֻבָּעוֹת לֹא עֲגֻלוֹת: וּפוּמֵיהּ מְגֵיו לְקָרְנוֹתֵיהוֹן וּלְעֵלָא בְּאַמְּתָא וּפוּמֵיהּ סְגַלְגַּל עוֹבָד כַּנְתָא אַמְּתָא וּפַלְגוּת אַמְּתָא וְאַף עַל פּוּמֵהּ קְלִיעִין וְגַדְנְפֵיהוֹן מְרַבְּעִין וְלָא סְגַלְגַּלִּין:

רש"י **ופיהו מבית לכתרת ומעלה באמה** . פיהו של כן , יוצא מתוך פיהו של כותרת , ועולה למעלה אמה גובה , והכותרת היא הגג המכונה עשוי כמין כובע משופע מכל צדדיו , ובאמצע נקבעת נקב עגול אמה וחצי אמה רוחב בעגול , וסביב אותו נקב כמין היקף מחיצה , חצי אמה גובה סביב , וכך מפורש למטה (פסוק לה) בענין , שנאמר : **ובראש המכונה חצי אמה קומה עגול סביב** . והוא קרוי 'פי הכותרת' , והכן מונח על אותו היקף , ושולי הכן תחובין בתוך פי ההיקף , ולמעלה הימנו הוא בולט אמה , וזהו שאמר כאן : ופיהו מבית לכותרת ומעלה באמה : **ופיה עגול מעשה כן** . ופיה של כותרת

עגול , דוגמת כן העגול : **אמה וחצי האמה** . רחבה בעגול : **וגם על פיה מקלעות** . צורת פרחים :

(לב) וְאַרְבַּעַת הָאוֹפַנִּים לְמִתַּחַת לַמִּסְגְּרוֹת וִידוֹת הָאוֹפַנִּים בַּמְּכוֹנָה וְקוֹמַת הָאוֹפַן הָאֶחָד אַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה: וְאַרְבָּעָה גַּלְגַּלַּיִא לְמִלְרָע לְגַדְנְפַיָּא וְאִשְׁדָּת גַּלְגַּלַּיָּא בְּבָסִיסָא וְרוֹמֵיהּ דְּגַלְגַּל חַד אַמְתָא וּפַלְגוּת אַמְתָא:

רש"י **וארבעת האופנים למתחת למסגרות** . שהמסגרות מיד אופן ליד אופן , כמו שפירשתי : **וידות האופנים** . הוא עץ התחוב באופנים , וקורין איישי"ל : **במכונה** . דבוקים מצוקים במכונה ביציקה אחת :

(לג) וּמַעֲשֵׂה הָאוֹפַנִּים כְּמַעֲשֵׂה אוֹפַן הַמֶּרְכָּבָה יְדוֹתָם וְגַבֵּיהֶם וְחִשֻּׁקֵיהֶם וְחִשֻּׁרֵיהֶם הַכֹּל מוּצָק: וְעוֹבָד גַּלְגַּלַּיָּא כְּעוֹבָד גַּלְגַּלֵּי מֶרְכְּבַת יְקָרָא אִשְׁדָּתָהוֹן וְגַבֵּיהוֹן וְחוּפֵּיהוֹן וְכִבּוּשֵׁיהוֹן כֻּלָּא מָתָךְ:

רש"י **כמעשה אופן המרכבה** . תרגם יונתן : כעובד גלגלי מרכבה , אופן בתוך האופן שתי וערב , כמו שאמר ביחזקאל (א טז) במרכבה גבוה : **ידותם** . איישי"ל : **וגביהם** . בויי"ל"ש בלע"ז , הם הנקבים : **וחשוקיהם** . הם עגולים סביב , שהוא קישורן : **וחשוריהם** . זרועות האופנים , התחובים מגביהם לחשוקיהם , שקורין ריי"ש בלע"ז :

כתובים - משלי - פרק כ

(ח) מָלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דִּין מְזָרֶה בְעֵינָיו כָּל רָע: מַלְכָּא דְיָתֵב עַל כּוּרְסְיָא דְדִינָא מְפַזַּר מִן קֳדָמוֹהִי כָּלְהוֹן בִּישְׁתָּא:

רש"י **מלך יושב על כסא דין** . כפשוטו או יש לפרשו כנגד הקב"ה ויש לפרשו כנגד שופטי אמת :

(ט) מִי יֹאמַר זִכִּיתִי לִבִּי טָהַרְתִּי מֵחַטָּאתִי: מַן דְּיֵימַר זַכֵּי הוּא לִבִּי וְאִדַּכֵּיִית מֵחוֹבָתִי: (י) אֶבֶן וָאֶבֶן אֵיפָה וְאֵיפָה תּוֹעֲבַת יְהוָה גַּם שְׁנֵיהֶם: מַתְקְלָא וּמַתְקְלָא כֵּילָא וְכֵילָא מְרַחֲקֵי אִנּוּן קֳדָם אֱלָהָא אַף תַּרְוֵיהוֹן: (יא) גַּם בְּמַעֲלָלָיו יִתְנַכֶּר נָעַר אִם זַךְ וְאִם יָשָׁר פָּעֻלּוֹ: אוּף בְּעוֹבָדוֹהִי מִתְיְדַע טַלְיָא אִין דְּכֵי וְאִין תְּרִיצָן עוֹבָדוֹהִי: (יב) אׇזֶן שֹׁמַעַת וְעַיִן רֹאָה יְהוָה עָשָׂה גַּם שְׁנֵיהֶם: אֻדְנָא דְשָׁמְעָא וְעַיְנָא דְחָזְיָא אֱלָהָא אִבְרֵי תַּרְוֵיהוֹן:

רש"י **אוזן שומעת ועין רואה וגו'** . כלומר מעשה ידיו הם והוא חפץ באוזן שומעת מוסר ועין הרואה את הנולד :

(יג) אַל תֶּאֱהַב שֵׁנָה פֶּן תִּוָּרֵשׁ פְּקַח עֵינֶיךָ שְׂבַע לָחֶם: לָא תְרַחֵם שְׁנָתָא דִלְמָא תִתְמַסְכֵּן פְּתַח עֵינָךְ וּשְׂבַע לַחְמָא:

רש"י **אל תאהב שנה פן תורש** . כי תעשה רש :

משנה בבא בתרא פרק ב

א. לֹא יַחְפּוֹר אָדָם בּוֹר סָמוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְלֹא שִׂיחַ, וְלֹא מְעָרָה, וְלֹא אַמַּת הַמַּיִם, וְלֹא נִבְרֶכֶת כּוֹבְסִין, אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִכֹּתֶל חֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, וְסָד בַּסִּיד. מַרְחִיקִין אֶת הַגֶּפֶת וְאֶת הַזֶּבֶל וְאֶת הַמֶּלַח וְאֶת הַסִּיד וְאֶת הַסְּלָעִים מִכָּתְלוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, וְסָד בַּסִּיד. מַרְחִיקִין אֶת הַזֵּרָעִים, וְאֶת הַמַּחֲרֵשָׁה, וְאֶת מֵי רַגְלַיִם מִן הַכֹּתֶל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וּמַרְחִיקִין אֶת הָרֵחַיִם שְׁלֹשָׁה מִן הַשֶּׁכֶב, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הָרֶכֶב, וְאֶת הַתַּנּוּר, שְׁלֹשָׁה מִן הַכְּלִיא, שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מִן הַשָּׂפָה:

ברטנורה (א) **לא יחפור**. בור. עגול: **שיח**. ארוך וקצר: **מערה**. מקורה בקירוי: **נברכת הכובסין**. חפירה מרובעת. ומי גשמים מתקבצים בה עשויה לכבס בגדים: **אא"כ הרחיק מכותלו**. מכותל בורו קאמר. וכותל הבור אין עביו פחות מג"ט. נמצא מחלל בורו לחלל בור של חברו ששה טפחים ואסור לאדם לסמוך אחד מן הנזקי' לסוף המצר שלו בשוה, אלא אם כן הרחיק השעו' הראוי, ואף על פי שאין לחברו שם כותל שמא ימלך חברו ויבנה בצד המצר שלו. ונמצא זה מזיקו: **וסד בסיד**. את כותלי חפירתו: **הגפת**. פסולת הזיתים לאחר שנעצרו בבית הבד: **הסלעים**. אבנים שהאור יוצא מהן. שכל אלו קשים לחומה ומרפין את הכותל. ולא בכותל דבור קאי השתא. זרעי' קשים לכותל שמחלידים את הקרקע ומעלין עפר תיחוח: **ואת המחרישה**. אף על פי שאין זרעים כגון שחורש לאילנות. קשה לכותל: **מי רגלים**. ממסמסים את הלבינים שהם של טיט יבש. לכך המטיל מים סמוך לכותל עשוי מלבני' צריך להרחיק שלשה טפחים. ובכותל של אבנים מרחיק טפח ושל אבן קשה כגון צונמא אינו צריך להרחיק כלל: **הרחיים**. קשים לכותל שמנידים את הקרקע בגלגול חביטתן: **מן השכב**. היא הרחיים התחתונה: **הרכב**. היא העליונה הרוכבת על זו. והיא קצרה טפח מן התחתונה: **שלשה מן הכליא**. בסיס שבונים מטיט ואבנים שמושיבים התנור עליו. והוא רחב מלמטה וצר מלמעלה. ושפה העליונה של כליא שעליה התנור יושב. היא כמדת התנור וצריך שירחיק בסיס זה מן הכותל ג' טפחים מתחתיתו. שהן ארבעה משפתו העליונה לפי שהבל התנור מזיק לכותל:

ב. לֹא יַעֲמִיד אָדָם תַּנּוּר בְּתוֹךְ הַבַּיִת, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ עַל גַּבָּיו גֹּבַהּ אַרְבַּע אַמּוֹת. הָיָה מַעֲמִידוֹ בָּעֲלִיָּה, צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא תַּחְתָּיו מַעֲזִיבָה שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וּבַכִּירָה, טֶפַח. וְאִם הִזִּיק, מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִזִּיק. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לֹא אָמְרוּ כָל הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ, אֶלָּא שֶׁאִם הִזִּיק, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם:

ברטנורה (ב) **גובה ד' אמות**. חלל מפי התנור עד התקרה. כדי שלא יאחז האור בתקרה: **עד שיהא תחתיו מעזיבה**. טיח של טיט שלשה טפחים. שלא תבער תקרה תחתונה של עליה. ועל גביו גובה ד' אמות: **ובכירה**. ששופתין קדרה על חללה ואין עושין בתוכה

היסק גדול כמו שעושין לתנור: **ואם הזיק**. אחר שהיו שם כל השיעורים הללו: **משלם מה שהזיק**. ואף על פי כן מעכבין עליו בכל השיעורים הללו שמא ידליק בתיהם. ואין לו מה לשלם. ואין הלכה כר"ש:

ג. לֹא יִפְתַּח אָדָם חֲנוּת שֶׁל נַחְתּוֹמִין וְשֶׁל צַבָּעִין תַּחַת אוֹצָרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְלֹא רֶפֶת בָּקָר. בֶּאֱמֶת, בַּיַּיִן הִתִּירוּ, אֲבָל לֹא רֶפֶת בָּקָר. חֲנוּת שֶׁבֶּחָצֵר, יָכוֹל לְמָחוֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ אֵינִי יָכוֹל לִישַׁן מִקּוֹל הַנַּכְנָסִין וּמִקּוֹל הַיּוֹצְאִין. אֲבָל עוֹשֶׂה כֵּלִים, יוֹצֵא וּמוֹכֵר בְּתוֹךְ הַשּׁוּק, אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לְמָחוֹת בְּיָדוֹ וְלוֹמַר לוֹ אֵינִי יָכוֹל לִישַׁן, לֹא מִקּוֹל הַפַּטִּישׁ, וְלֹא מִקּוֹל הָרֵחַיִם, וְלֹא מִקּוֹל הַתִּנּוֹקוֹת:

ברטנורה (ג) **ביין התירו**. שהעשן היוצא מן החנות של נחתומין ושל צבעין. אינו קשה ליין שהחום משביח ליין שבארץ ישראל. ובמקום שידוע שהחום מזיק ליין. אף תחת אוצר של יין לא יפתח חנות של צבעי'. ושל נחתומין: **חנות שבחצר**. אחד מבני חצר שבא לפתוח חנות בחצר. בני החצר מעכבין עליו: **ולא מקול התנוקות**. של בית רבן ואף על גב דקול הבא מחמת אחרים הוא. לא מצי מחי. משום יגדיל תורה ויאדיר. ואם אינו מלמד התנוקות תורה. אלא אומנות או חשבון או תשבורת מצי מחי ולומר לו איני יכול לישן מפני התנוקות שנכנסים ויוצאים:

ד. מִי שֶׁהָיָה כָּתוּל סָמוּךְ לְכֹתֶל חֲבֵרוֹ, לֹא יִסְמוֹךְ לוֹ כֹּתֶל אַחֵר, אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת. וְהַחֲלוֹנוֹת, מִלְמַעְלָן וּמִלְמַטָּן, וּמִכְּנֶגְדָּן, אַרְבַּע אַמּוֹת:

ברטנורה (ד) מי שהיה כותלו סמוך לכותל חברו. כמין גא"ם ובא לעשות כותל שני כנגד כותל חברו עד שיעשה הג' כותלים כמין בי"ת הרי חברו מעכב עליו. עד שירחיק מכנגדו ד' אמות. כדי שיהיה המקום בין שני הכותלים רחב ויוכלו לדוש בו רבים. שדריסת הרגל בקרקע הסמוך לכותל מחזקת יסודות הכותלים ומעמידה אותם. ודוקא בכותל גינה או בכותל חצר שבעיר חדשה דלא דשו בה רבים ולא נתחזק הקרקע כל צרכו על ידי דריסת הרגל. אבל בכותל חצר שבעיר ישנה סומך ואינו צריך להרחיק. וכן אם לא היה בכותל חברו ד' אמות או יותר אינו צריך להרחיק שכותל שהוא פחות מארבע אמות אינו צריך חזוק: והחלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ד' אמות. היתה לו חלון למעלה בכותלו. ובנה חברו כותל כנגד החלון מלמטה. אם נשאר מראש הכותל עד החלון פחות מארבע אמות בגובה. הרי זה כופהו למעט הכותל כדי שלא יעמוד על ראש הכותל וישקיף בעד החלון: **מלמטן**. היתה החלון למטה בכותל. כופה את חברו להגביה הכותל שבנה כנגדו בגובה ארבע אמות מן החלון כדי שלא יביט בו: **ומכנגדן**. דצריך להרחיק הכותל מן החלון ארבע אמות כדי שלא יאפיל אורו:

ה. מַרְחִיקִין אֶת הַסֶּלַע מִן הַשּׁוּבָךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִקְפּוֹץ הַנְּמִיָּה, וְאֶת הַכּוֹתֶל מִן הַמְּזוּחָלָה אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא זוֹקֵף אֶת הַסֶּלַע. מַרְחִיקִין אֶת הַשּׁוּבָךְ מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה. וְלֹא יַעֲשֶׂה אָדָם שׁוּבָךְ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה לְכָל רוּחַ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בֵּית אַרְבַּעַת כּוֹרִין, מְלֹא שֶׁגֶר הַיּוֹנָה. וְאִם לְקָחוֹ, אֲפִלּוּ בֵּית רֹבַע, הֲרֵי הוּא בְּחֶזְקָתוֹ:

ברטנורה (ה) **מרחיקין את הסולם**. מי שיש לו שובך של יונים בחצרו. סמוך לכותל שבין שתי חצרות ובא חברו להעמיד סולם אצל הכותל צריך להרחיק הסולם מן השובך ארבע אמות: **כדי שלא תחפוץ הנמיה**. היא חיה קטנה מן הסולם לשובך ותהרוג את היונים: **מזחילה**. הוא צנור גדול המונח על אורך הכותל. ומימי הגג זבים לתוכו. ואם כותלו מהלך על פני חצר חברו ומזחילה עליו צריך להרחיק ממנה אם בא לבנות כותל בצדה: ארבע אמות כדי שיהא זוקף את הסולם. לעלות ולתקן מזחילתו לנקותה מעפר ומצרורות הנופלים בה. ומעכבים את קלוח המים: **מרחיקים את השובך מן העיר**. שהיונים מפסידים זרעוני הגנות: **אלא אם כן יש לו חמשים אמה**. שלא יפסידו היונים בשדה חבירו: **בית ארבעת כורין**. בית כור לכל רוח. והכור שלשים סאין. ואין הלכה כרבי יהודה: **מלא שגר היונה**. מרוצת פריחתן בפעם א': **ואם לקחו**. כמות שהוא עם הקרקע. אפילו אין לו כל סביביו אלא בית רובע הקב: **הרי הוא בחזקתו**. שהרי הוחזק בו הראשון כך:

ו. נִפּוּל הַנִּמְצָא בְּתוֹךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה, הֲרֵי הוּא שֶׁל בַּעַל הַשּׁוּבָךְ. חוּץ מֵחֲמִשִּׁים אַמָּה, הֲרֵי הוּא שֶׁל מוֹצְאוֹ. נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי שׁוּבָכוֹת, קָרוֹב לְזֶה, שֶׁלּוֹ. קָרוֹב לְזֶה, שֶׁלּוֹ. מֻחֲצָה עַל מֻחֲצָה, שְׁנֵיהֶם יַחֲלוֹקוּ:

ברטנורה (ו) **ניפול**. גוזל: **הנמצא בתוך חמשים אמה**. של שובך: **בין שני שובכות**. בתוך חמשים לשניהם:

ז. מַרְחִיקִין אֶת הָאִילָן מִן הָעִיר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה, וּבֶחָרוּב וּבַשִּׁקְמָה חֲמִשִּׁים אַמָּה. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, כָּל אִילָן סָרָק, חֲמִשִּׁים אַמָּה. אִם הָעִיר קְדָמָה, קוֹצֵץ וְאֵינוֹ נוֹתֵן דָּמִים. וְאִם הָאִילָן קָדַם, קוֹצֵץ וְנוֹתֵן דָּמִים. סָפֵק זֶה קָדַם, סָפֵק זֶה קָדַם, קוֹצֵץ וְאֵינוֹ נוֹתֵן דָּמִים:

ברטנורה (ז) **מרחיקין את האילן מן העיר**. לפי שנוי הוא לעיר כשיש מרחב פנוי לפניה: **חרוב ושקמה**. ענפיהן מרובים: **אילן סרק**. גנאי הוא לעיר: **ונותן דמי**'. מי שהעיר שלו: **ספק קוצץ ואינו נותן דמים**. דכיון דדינא הוי דבין זה קדם. ובין זה קדם קוצץ. לאחר שקצץ אמרינן ליה לבעל האילן אייתי ראיה שהאילן קדם ושקול:

ח. מַרְחִיקִין גֹּרֶן קָבוּעַ מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה. לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם גֹּרֶן קָבוּעַ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן יֶשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה לְכָל רוּחַ, וּמַרְחִיק מִנְּטִיעוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ וּמִנִּירוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיק:

ברטנורה (ח) **גורן קבוע**. גורן שיש בו כרי גדול שזורים אותו ברחת קרוי גורן קבוע. ושאין הכרי גדול. ואין בו לזרות המוץ ברחת אלא הרוח מנשבת בכרי והמוץ נדף מאליו. קרוי גורן שאינו קבוע: **חמשים אמה**. מפני המוץ שמזיק את בני העיר כשהוא זורה: **ומנירו**. של חברו. ניר. היא חרישה שחורשים בימות הקיץ כדי שימותו שרשי הקוצים והעשבים: **כדי שלא יזיק**. מה טעם קאמר. מה טעם מרחיק מנטיעותיו של חברו ומנירו חמשים אמה כדי שלא יזיק המוץ לנטיעותיו ולנירו. שהוא נעשה זבל ומקלקל הניר. ומיבש הנטיעות:

ט. מַרְחִיקִין אֶת הַנְּבֵלוֹת וְאֶת הַקְּבָרוֹת וְאֶת הַבֻּרְסְקִי מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אַמָּה. וְאֵין עוֹשִׂין בֻּרְסְקִי אֶלָּא לְמִזְרַח הָעִיר. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לְכָל רוּחַ הוּא עוֹשֶׂה, חוּץ מִמַּעֲרָבָה, וּמַרְחִיק חֲמִשִּׁים אַמָּה:

ברטנורה (ט) **את הנבלות ואת הקברות**. משום ריח רע: **הבורסקי**. מקום עבוד העורות: **אלא למזרח העיר**. שאין רוח מזרחית קשה אלא אם כן באה לפורענות. אבל כשהיא באה כדרכה היא חמה ומנשבת בנחת. לפיכך אינה מביאה הריח לעיר: **חוץ ממערבה**. לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה חוץ מרוח מערבית שאינו עושה כל עיקר מפני שמתפללים לאותה הרוח ששכינה במערב. ואין הלכה כר' עקיבא:

י. מַרְחִיקִין אֶת הַמִּשְׂרָה מִן הַיָּרָק, וְאֶת הַכְּרִישִׁין מִן הַבְּצָלִים, וְאֶת הַחַרְדָּל מִן הַדְּבוֹרִים. רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר בַּחַרְדָּל:

ברטנורה (י) **המשרה**. מקום ששורים בו פשתן ומפסיד את הירקות הסמוכות לו: **ואת הכרישין**. כרתי בלשון גמ' והם מזיקין לבצלים הסמוכים להם: **ואת החרדל מן הדבורים**. שהוא מפסיד הדבש. ועושה אותו חריף וחד: **רבי יוסי מתיר בחרדל**. שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבורי. הרחק דבורך מחרדלי מפני שבאות ואוכלות פרחי חרדלי. והלכה כר' יוסי:

יא. מַרְחִיקִין אֶת הָאֵילָן מִן הַבּוֹר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה, וּבֶחָרוּב וּבַשִּׁקְמָה חֲמִשִּׁים אַמָּה, בֵּין מִלְמַעְלָה בֵּין מִן הַצַּד. אִם הַבּוֹר קָדַם, קוֹצֵץ וְנוֹתֵן דָּמִים. וְאִם אִילָן קָדַם, לֹא יָקוֹץ. סָפֵק זֶה קָדַם, וְסָפֵק זֶה קָדַם, לֹא יָקוֹץ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהַבּוֹר קוֹדֵם לָאִילָן, לֹא יָקוֹץ, שֶׁזֶּה חוֹפֵר בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ, וְזֶה נוֹטֵעַ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ:

ברטנורה (יא) **ובחרוב ובשקמה**. שרשיהן מרובין: **בין מלמעלה**. שהאחד מהן מלמעלה בגובה שפוע הר והשני בשפולו: **בין מן הצד**. בקרקע שוה: **ונותן דמי**'. דכיון דברשות

נטע שאינו מזיק זמן גדול לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים בשביל הזיקא דיחיד: **רבי יוסי אומר וכו'**. והלכה כר' יוסי:

יב. לֹא יֵצֵא אָדָם אִילָן סָמוּךְ לְשָׂדֵה חֲבֵרוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת, אֶחָד גְּפָנִים וְאֶחָד כָּל אִילָן. הָיָה גָּדֵר בֵּינֹתַיִם, זֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר מִכָּאן, וְזֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר מִכָּאן. הָיוּ שָׂרָשִׁים יוֹצְאִין לְתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרוֹ, מַעֲמִיק שִׁלְשָׁה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְעַכֵּב אֶת הַמַּחֲרֵשָׁה. הָיָה חוֹפֵר בּוֹר שִׂיחַ וּמְעָרָה, קוֹצֵץ וְיוֹרֵד, וְהָעֵצִים שֶׁלּוֹ:

ברטנורה (**יב**) **סמוך לשדה חברו**. בין שדה לבן. בין שדה אילן: אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות. כדי עבוד' הכר'. שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרשתו לתוך של חברו. והני מילי בארץ ישראל וכיוצא בה שמחרשתן ארוכה. אבל בבבל ובשאר ארצות שמחרשתן קצרה בהרחקת שני אמות סגי ודוקא בגפנים לגפנים. ואילנות לאילנות. הוא דסגי בשתי אמות. אבל הבא ליטע שדה אילן סמוך לגפנים אפילו בבבל. וכיוצא בה. צריך להרחיק ארבע אמות: **מעמיק שלשה טפחים**. בעל השדה שיצאו שרשי אילנות חברו לתוך שדהו. קוצצן בעומק שלשה טפחים ואינו חושש: **והעצים שלו**. של בעל השדה. והוא שיהיה המקום שחופר רחוק מאילן חברו ששה עשר אמה או יותר. אבל פחות מכן העצים לבעל האילן דעד ששה עשר אמה מינק ינקי. טפי לא ינקי:

יג. אִילָן שֶׁהוּא נוֹטֶה לִשְׂדֵה חֲבֵרוֹ, קוֹצֵץ מְלֹא הַמַּרְדֵּעַ עַל גַּבֵּי הַמַּחֲרֵשָׁה. וּבָחָרוּב וּבַשִּׁקְמָה, כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקוֹלֶת. בֵּית הַשִּׁלְחִין, כָּל הָאִילָן כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקוֹלֶת. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, כָּל אִילָן סָרָק כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקוֹלֶת:

ברטנורה (**יג**) **קוצץ**. הענפים עד גובה מלא מרדע. שלא יעכבוהו מלהוליך מחרשתו שם: **מרדע**. שלא יעכבוהו מלהוליך מחרשתו שם: **מרדע**. מלמד הבקר: **החרוב והשקמה**. שצלן מרובה וקשה לשדה: **כנגד המשקולת**. קוצץ כל מה שנוטה לתוך שדהו. משקולת. חוט שבוני החומה תולים בה משקולת של אבר: **ואם בית השלחין**. היא ארץ צמאה למים: **כל האילן כנגד המשקולת**. אפילו אינו חרוב ושקמה. קוצץ כנגד המשקולת שהצל רע לבית השלחין: **אבא שאול אומר כו'**. אריש קאי דאמר ת"ק קוצץ מלא מרדע ואפילו הוא אילן סרק חוץ מחרוב ושקמה ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק שאינו עושה פירות חוצץ כנגד המשקולת ואין הלכה כאב"ש:

יד. אִילָן שֶׁהוּא נוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, קוֹצֵץ, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא גָּמָל עוֹבֵר וְרוֹכְבוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, גָּמָל טָעוּן פִּשְׁתָּן אוֹ חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר. כָּל הָאִילָן כְּנֶגֶד הַמִּשְׁקוֹלֶת, מִפְּנֵי הַטֻּמְאָה:

ברטנורה (יד) **אילן הנוטה לר"ה**. קוצץ את הענפים כדי שיהא הגמל עובר ורוכבו: **גמל טעון פשתן**. וא"צ לקוץ כדי גמל ורוכבו. דרוכב גחין וחליף תותיה: **הטומאה**. שמא יאהילו הענפים על כזית מן המת. וכיוצא בה. ויטמא האדם העובר שם. והלכה כת"ק בלבד:

גמרא בבא בתרא דף כ' ע"ב

וְלֹא מִקּוֹל הַתִּינוֹקוֹת מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא. אָמַר אַבַּיֵי סֵיפָא אֲתַאן לְחָצַר אַחֶרֶת אָמַר לֵיהּ רָבָא אִי הָכִי לִיתְנֵי חָצַר אַחֶרֶת מַתְּר אֶלָּא אָמַר רָבָא סֵיפָא אֲתָאן לְתִינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן וּמְתַקָּנַת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן גַּמְלָא וְאֵילֶךְ דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב בָּרוּם זָכוּר אוֹתוֹ הָאִישׁ לַטּוֹב וְיהוֹשֻׁעַ בֶּן גַּמְלָא שְׁמוֹ שֶׁאִלְמָלֵא הוּא נִשְׁתַּכְּחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁבַּתְּחִלָּה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אָב מְלַמְּדוֹ תּוֹרָה מִי שֶׁאֵין לוֹ אָב לֹא הָיָה לָמֵד תּוֹרָה מָאי דְּרוּשׁ וְלִמַּדְתֶּם אוֹתָם וְלִמַּדְתֶּם אַתֶּם הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵיוּ מוֹשִׁיבִין מְלַמְּדֵי תִינוֹקוֹת בִּירוּשָׁלַיִם מָאי דְּרוּשׁ כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תּוֹרָה. וַעֲדַיִן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אָב הָיָה מַעֲלֵהוּ וּמְלַמְּדוֹ מִי שֶׁאֵין לוֹ אָב לֹא הָיָה עוֹלֶה וְלָמֵד הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵיוּ מוֹשִׁיבִין בְּכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ וּמַכְנִיסִין אוֹתָן כְּבֶן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה כְּבֶן שְׁבַע עֶשְׂרֵה. וּמִי שֶׁהָיָה רַבּוֹ כּוֹעֵס עָלָיו מְבָעֵט בּוֹ וְיוֹצֵא עַד שֶׁבָּא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן גַּמְלָא וְתִקֵּן שֶׁיְּהֵיוּ מוֹשִׁיבִין מְלַמְּדֵי תִינוֹקוֹת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה וּבְכָל עִיר וָעִיר וּמַכְנִיסִין אוֹתָן כְּבֶן שֵׁשׁ כְּבֶן שֶׁבַע. אָמַר לֵיהּ רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת עַד שִׁיתְּ לָא תְּקַבֵּל מִכָּאן וְאֵילָךְ קַבֵּל וְאַסְפֵי לֵיהּ כְּתוֹרָא. וְאָמַר לֵיהּ רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת כִּי מָחֵית לִינּוּקָא לָא תִּמְחֵי אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דְּמָסָנָא דְּקָרֵי קָרֵי דְּלֹא קָרֵי לֵיהֲוֵי צַוָּתָא לְחַבְרֵיהּ. וְאָמַר רָבָא סַךְ מַקְרֵי דַּרְדְּקֵי עַשְׁרִין וְחַמְשָׁה יְנוּקֵי וְאִי אִיכָּא חַמְשִׁין מוֹתְבִינַן תְּרֵי וְאִי אִיכָּא אַרְבְּעִין מוֹקְמֵינַן רֵישׁ דּוּכְנָא וּמְסַיְּיעִין לֵיהּ מִמָּתָא. וְאָמַר רָבָא הָאי מַקְרֵי יְנוּקֵי דְּגָרִיס וְאִיכָּא אַחֲרִינָא דְּגָרִיס טְפֵי מִינֵיהּ לָא מְסַלְּקִינַן לֵיהּ דְּיִלְמָא אָתֵי לְאִתְרַשּׁוּלֵי. רַב דִּימִי מִנְּהַרְדְּעָא אָמַר כָּל שֶׁכֵּן דְּגָרִיס טְפֵי קְנָאַת סוֹפְרִים תַּרְבֶּה חָכְמָה. וְאָמַר רָבָא הֲנֵי תְּרֵי מַקְרֵי דַּרְדְּקֵי חַד גָּרִיס וְלָא דַּיְיק וְחַד דַּיְיק וְלָא גָרִיס מוֹתְבִינַן הַהוּא דְּגָרִיס וְלָא דַּיְיק שַׁבַּשְׁתָּא מַמֵּילָא נָפְקָא. רַב דִּימִי מִנְּהַרְדְּעָא אָמַר מוֹתְבִינַן דְּדַיְיק וְלָא גָרִיס שַׁבַּשְׁתָּא כֵּיוָן דְּעָאל עָאל:

רש"י **מאי שנא רישא**. דקתני יכול לומר איני יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין וסיפא קתני אינו יכול לומר א"י לישן מקול התינוקות: סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן. ואף ע"ג דקול הבא מחמת אחרים לא מצי מחייא: **משום תקנת יהושע בן גמלא**. א' מן הכהנים הגדולים שעמדו בבית שני כדאיתא ביבמות: **ולמדתם אתם**. האב עצמו מצווה ללמוד: **פלך**. הרבה מדינות בפלך אחד והוא לשון אפרכייא: **רב שמואל בר שילת**. מלמד תינוקות היה: **ואספי ליה**. האכילהו והשקהו תורה בעל כרחו כשור שנותנין עליו

עול על צוארו: **לא תימחי אלא בערקתא דמסאני**. ברצועות של מנעלים כלומר מכה קלה שלא יזיק: **ליהוי צוותא לחבריה**. אינך זקוק לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניך אלא ישב עם האחרים בצוותא וסופו לתת לב: **סך מקרי דרדקי**. מנין תינוקות הראויין למלמד אחד: **ריש דוכנא**. שומע עם התינוקות מפי המלמד וחוזר ומשגירו בפי התנוקות: **ומסייעין ליה ממתא**. לשכור לו אותו ריש דוכנא: **דילמא אתי לאתרשולי**. יתפאר בלבו שאין כמותו ויתרשל מן התינוקות ולא יירא שמא יסלקוהו: **כל שכן**. כשחשבנוהו יתן לב להיות לומד יפה שדואג מקנאת חבירו שסלקוהו מפניו שיביישנו בבני העיר: **דגריס ולא דייק**. שלומד הרבה ולא דייק בלמוד התינוקות שלא ישתבשו:

זוהר ויקהל דף רי"ח ע"ב

תָּא חֲזֵי מַה כְּתִיב (במדבר י"ז) קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת. מַאי טַעְמָא. כִּי יָצָא הַקֶּצֶף מִלְּפָנַי יְיָ הֵחֵל הַנֶּגֶף דְּהָא לֵית תְּבִירוּ לְהַהוּא סִטְרָא בַּר קְטֹרֶת. דְּלֵית לָךְ מִלָּה חֲבִיבָה קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כַּקְּטֹרֶת. וְקַיְימָא לְבַטָּלָא חַרְשִׁין וּמְלִין בִּישִׁין מֵבֵיתָא. רֵיחָא וַעֲשָׁנָא דְקְטֹרֶת דְּעָבְדֵי בְנֵי נָשָׁא בְּהַהוּא עוֹבָדָא אִיהוּ מְבַטֵּל. כָּל שֶׁכֵּן קְטֹרֶת. מִלָּה דָא גְּזֵרָה קַיְימָא קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּכָל מָאן דְּאִסְתְּכַל וְקָרֵי בְּכָל יוֹמָא עוֹבָדָא (נ"א פָּרְשְׁתָּא) דְּקְטֹרֶת יִשְׁתְּזִיב מִכָּל מִלִּין בִּישִׁין וְחַרְשִׁין דְּעַלְמָא. וּמִכָּל פְּגָעִין בִּישִׁין וּמֵהֲרְהוּרָא בִּישָׁא וּמִדִּינָא בִּישָׁא וּמִמּוֹתָנָא וְלָא יִתְזַק כָּל הַהוּא יוֹמָא דְּלָא יָכִיל סִטְרָא אָחֳרָא לְשַׁלְטָאָה עָלֵיהּ וְאִצְטְרִיךְ דְּיַכְוִין בֵּיהּ אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן אִי בְנֵי נָשָׁא הֲווֹ יַדְעֵי כַּמָּה עִלָּאָה אִיהוּ עוֹבָדָא דְּקְטֹרֶת קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲווֹ נָטְלֵי כָּל מִלָּה וּמִלָּה מִנֵּיהּ וַהֲווֹ סַלְקֵי לֵיהּ עֲטָרָה עַל רֵישַׁיְיהוּ כְּכְתָרָא דְּדַהֲבָא. וּמָאן דְּאִשְׁתְּדַל בֵּיהּ בָּעֵי לְאִסְתַּכְּלָא בְּעוֹבָדָא דְּקְטֹרֶת. וְאִי יְכַוִּין בֵּיהּ בְּכָל יוֹמָא אִית לֵיהּ חוּלָקָא בְּהַאי עַלְמָא וּבְעַלְמָא דְּאָתֵי וְיִסְתְּלַק מוֹתָנָא מִנֵּיהּ וּמֵעַלְמָא וְיִשְׁתְּזִיב מִכָּל דִּינִין דְּהַאי עַלְמָא מִסְטְרִין בִּישִׁין וּמִדִּינָא דְגֵיהִנֹּם וּמִדִּינָא דְמַלְכוּ אַחֲרָא בְּהַהוּא קְטֹרֶת כַּד הֲווֹ סָלְקִין תְּנָנָא בְעַמּוּדָא כַּהֲנָא הֲוָה חָמֵי אַתְוָון דְּרָזָא דִשְׁמָא קַדִּישָׁא פְּרִישָׁאן (נ"א פְּרִחִין) בַּאֲוִירָא וְסַלְקֵי לְעֵילָּא בְּהַהוּא עַמּוּדָא. לְבָתַר כַּמָּה רְתִיכִין קַדִּישִׁין סָחֲרִין לֵיהּ מִכָּל סִטְרִין עַד דְּסָלְקִין בְּנְהִירוּ וְחֶדְוָה וְחַדֵּי לְמָאן דְּחַדֵּי וְקַשֵּׁר קִשְׁרִין לְעֵילָּא וְתַתָּא לְיַחֲדָא כֹּלָּא וְהָא אוֹקִימְנָא. וְדָא מְכַפֵּר עַל יֵצֶר הָרָע וְעַל עֲבוֹדָה זָרָה דְּאִיהוּ סִטְרָא אַחֲרָא וְהָא אוּקְמוּהָ:

תרגום הזוהר בֹּא וּרְאֵה מַה כָּתוּב, קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת, מַהוּ הַטַּעַם, כִּי יָצָא הַקֶּצֶף מִלְּפָנַי ה' הֵחֵל הַנֶּגֶף. כִּי אֵין שְׁבִירָה לַצַּד הַהוּא חוּץ מִצַּד יְדֵי הַקְּטֹרֶת. שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר חָבִיב לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כִּקְטֹרֶת. וְעוֹמֶדֶת לְבַטֵּל כִּשּׁוּף וּדְבָרִים רָעִים, מִבַּיִת. רֵיחַ וְעָשָׁן שֶׁל קְטֹרֶת שֶׁעוֹשִׂים בְּנֵי אָדָם, הוּא מְבַטֵּל כְּשָׁפִים בַּמַּעֲשֶׂה

הַהוּא, כָּל שֶׁכֵּן קְטֹרֶת. דָּבָר זֶה, גְּזֵרָה עוֹמֶדֶת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל וְקוֹרֵא בְּכָל יוֹם מַעֲשֶׂה הַקְּטֹרֶת, יִנָּצֵל מִכָּל הַדְּבָרִים הָרָעִים וְהַכְּשָׁפִים שֶׁבָּעוֹלָם. וּמִכָּל פְּגָעִים רָעִים, וּמִדִּין רָע, וּמָוֶת, וְלֹא יִנָּזֵק כָּל יוֹם הַהוּא, כִּי אֵין סִטְרָא אַחֲרָא יְכוֹלָה לִשְׁלֹט עָלָיו. וְצָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן בּוֹ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אִם בְּנֵי אָדָם הָיוּ יוֹדְעִים, כַּמָּה עֶלְיוֹן הוּא מַעֲשֶׂה הַקְּטֹרֶת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הָיוּ לוֹקְחִים כָּל מִלָּה וּמִלָּה מִמֶּנּוּ, וְהָיוּ מַעֲלִים אוֹתָהּ עֲטָרָה עַל רֹאשָׁם, כְּכֶתֶר שֶׁל זָהָב. וּמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בּוֹ, בְּמַעֲשֶׂה הַקְּטֹרֶת, צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ. וְאִם יְכַוֵּן בּוֹ בְּכָל יוֹם, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, וְיִסְתַּלֵּק מִיתָה מִמֶּנּוּ וּמֵהָעוֹלָם, וְיִנָּצֵל מִכָּל דִּינִין שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה, מִצְּדָדִים רָעִים, וּמִדִּין שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וּמִדִּינָהּ שֶׁל מַלְכוּת הָאַחֶרֶת. בַּקְּטֹרֶת הַהִיא, כְּשֶׁהָיָה עוֹלֶה הֶעָשָׁן כָּעַמּוּד, הָיָה רוֹאֶה הַכֹּהֵן אוֹתִיּוֹת שֶׁל סוֹד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ פּוֹרְחוֹת בָּאֲוִיר וְעוֹלוֹת לְמַעְלָה כָּעַמּוּד, לְאַחַר כָּךְ, כַּמָּה מֶרְכָּבוֹת קְדוֹשׁוֹת מְסֻבָּבוֹת אוֹתָהּ מִכָּל הַצְּדָדִים, עַד שֶׁעוֹלֶה בְּאוֹרָה וְשִׂמְחָה וּמְשַׂמֵּחַ לְמִי שֶׁמְּשַׂמֵּחַ, וְקוֹשְׁרֶת קְשָׁרִים דְּהַיְנוּ שֶׁמְּיַחֶדֶת יְחוּדִים, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, לְיַחֵד הַכֹּל. וּכְבָר הֶעֱמִידוּהוּ. וְזֶה מְכַפֵּר עַל יֵצֶר הָרַע וְעַל עַכּוּ"ם, שֶׁהוּא סִטְרָא אַחֲרָא. וּכְבָר הֶעֱמִידוּהוּ:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק א'

א. זוּ הַבְּרָכָה שֶׁתִּקְּנוּ מֵעֵין כָּל הָאֲמְצָעִיּוֹת הֲבִינֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ לְדַעַת אֶת דְּרָכֶיךָ. וּמוֹל אֶת לְבָבֵנוּ לְיִרְאָתֶךָ. לִסְלוֹחַ. הֱיֵה לָנוּ לִהְיוֹת גְּאוּלִים. רַחֲקֵנוּ מִמַּכְאוֹב. וְדַשְּׁנֵנוּ וְשַׂבְּעֵנוּ בִּנְאוֹת אַרְצֶךָ. וּנְפוּצִים מֵאַרְבַּע תְּקַבֵּץ. וְהַתּוֹעִים בְּדַעְתְּךָ יִשָּׁפְטוּ. וְעַל הָרְשָׁעִים תָּנִיף יָדֶךָ וְיִשְׂמְחוּ צַדִּיקִים בְּבִנְיַן עִירֶךָ. וּבְתִקּוּן הֵיכָלֶךָ. וּבִצְמִיחַת קֶרֶן לְדָוִד עַבְדֶּךָ וּבַעֲרִיכַת נֵר לְבֶן יִשַׁי מְשִׁיחֶךָ טֶרֶם נִקְרָא אַתָּה תַּעֲנֶה כַּדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' ס"ה) וְהָיָה טֶרֶם יִקְרָאוּ וַאֲנִי אֶעֱנֶה עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וַאֲנִי אֶשְׁמָע. כִּי אַתָּה הוּא הָעוֹנֶה בְּכָל עֵת צָרָה פּוֹדֶה וּמַצִּיל מִכָּל צוּקָה. בָּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה: **ב**. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בִּימוֹת הַחַמָּה אֲבָל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל הֲבִינֵנוּ מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר שַׁאֲלָה בִּבְרָכַת הַשָּׁנִים וְכֵן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל הֲבִינֵנוּ מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר הַבְדָּלָה בְּחוֹנֵן הַדַּעַת:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה רַב כִּי הֲוֵה נָפִיק לִדִינָא הֲוָה אָמַר בִּרְעוּת נַפְשָׁאי לְקַטָּלָא נָפִיק וְכוּ' וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (משלי ו') בְּנִי אִם עָרַבְתָּ לְרֵעֶךָ. רַב הוּנָא פָּתַר לֵיהּ בְּמִי שֶׁנִּתְמַנָּה פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ נוֹקַשְׁתָּ בְאִמְרֵי פִיךָ נִלְכַּדְתָּ וְגוֹ' עֲשֵׂה זֹאת אֵיפֹא בְּנִי וְהִנָּצֵל וְגוֹ' וְאִם לָאו עָלָיו כְּתִיב (שם) נוֹאֵף אִשָּׁה חֲסַר לֵב מַשְׁחִית נַפְשׁוֹ וְגוֹ' וְאֵין מְרַחֲמִין עָלָיו בְּגֵיהִנֹּם וְכוּ' אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲנִי קָדוֹשׁ אֲנִי חָסִיד וְכוּ' אִם יֵשׁ בְּךָ כָּל

הַמִּדּוֹת הַלָּלוּ קַבֵּל עָלֶיךָ שְׁרָרָה וְאִם לָאו אַל תְּקַבֵּל וְדָוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם אָמַר (תהלים קל"א) ה' לֹא גָבַהּ לִבִּי וגו' נַפְשִׁי כְּגָמֻל עָלַי אִמּוֹ:

ויקהל יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד הֹ דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(כב) וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים כֹּל נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וָנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל כְּלִי זָהָב וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפַת זָהָב לַיהוָה: וּמִיתַן גֶּבְרִיָא עַל נְשַׁיָא כֹּל דְּאִתְרְעֵי לִבֵּהּ אַיְתִיאוּ שֵׁירִין וְשִׁבְכִין וְעִזְקִן וּמְחוּפִּ כָּל מָן דִּדְהַב וְכָל גְּבַר דִּי אֱרִים אֲרֻמּוּת דַּהֲבָא קֻדָּם יְיָ:

רש"י על הנשים. עם הנשים וסמוכין אליהם: חח. הוא תכשיט של זהב עגול נתון על הזרוע, והוא הצמיד: וכומז. כלי זהב הוא נתון כנגד אותו מקום לאשה. ורבותינו פרשו שם כומז כאן מקום זמה:

(כג) וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא אִתּוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ: וְכָל גְּבַר דְּאִשְׁתְּכַח עִמֵּהּ תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ וּמַעֲזֵי וּמַשְׁכֵי דְּדִכְרֵי מְסַמְקֵי וּמַשְׁכֵי סַסְגּוֹנָא אַיְתִיאוּ:

רש"י וכל איש אשר נמצא אתו. תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים כלם הביאו:

(כד) כָּל מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת הֵבִיאוּ אֵת תְּרוּמַת יְהוָה וְכֹל אֲשֶׁר נִמְצָא אִתּוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל מְלֶאכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ: כָּל דַּאֲרִים אֲרָמוּת כְּסַף וּנְחַשׁ אַיְתִיאוּ יָת אַפְרָשׁוּתָא קֻדָּם יְיָ וְכֹל דִּי אִשְׁתְּכַח עִמֵּהּ אָעֵי שִׁטִּין לְכָל עִבִידַת פֻּלְחָנָא אַיְתִיאוּ: (כה) וְכָל אִשָּׁה חַכְמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מַטְוֶה אֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן אֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ: וְכָל אִתְּתָא חַכִּימַת לִבָּא בִּידָהָא מְעַזְלָא וּמַיְתַן כַּד עָזַל יָת תִּכְלָא וְיָת אַרְגְּוָנָא יָת צְבַע זְהוֹרִי וְיָת בּוּצָא: (כו) וְכָל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת הָעִזִּים: וְכָל נְשַׁיָא דְּאִתְרְעֵי לִבְּהֶן עִמְּהֶן בְּחָכְמָא עַזְלָן יָת מֵעַזְיָא:

רש"י טוו את העזים. היא היתה אמנות יתרה, שמעל גבי העזים טווין אותן:

נביאים - מלכים א - פרק ז

(לד) וְאַרְבַּע כְּתֵפוֹת אֶל אַרְבַּע פִּנּוֹת הַמְּכֹנָה הָאֶחָת מִן הַמְּכֹנָה כְּתֵפֶיהָ: וְאַרְבַּע כְּתֵפִין לְאַרְבַּע זְוָיִן דְּבָסִיסָא חָדָא מִן בָּסִיסָא כְּתָפָהָא:

רש"י **וארבע כתפות** . כמו שפירשתי למעלה , וארבע פעמותיו כתפות להם , ולא שנאן כאן אלא לומר ומן המכונה כתפיה :

(לה) וּבְרֹאשׁ הַמְּכוֹנָה חֲצִי הָאַמָּה קוֹמָה עָגֹל סָבִיב וְעַל רֹאשׁ הַמְּכֹנָה יְדֹתֶיהָ וּמִסְגְּרֹתֶיהָ מִמֶּנָּה: וּבְרֵישׁ בָּסִיסָא פַּלְגוּת אַמְתָא רוּמָא סְגַלְגַּל סְחוֹר סְחוֹר וְעַל רֵישׁ בָּסִיסָא אִשְׁדָּתָהָא וְגַדְנָפָהָא מִנַּהּ:

רש"י **חצי האמה קומה עגול** . היא מחיצה , כמו שפירשתי למעלה , שהיא סביב הנקב והאמה מרובעת : **ועל ראש המכונה ידותיה** . הם סרני הנחשת האמורים למעלה : **ומסגרותיה ממנה** . מסגרות התחתונות הוצקו עמה , ולא שחיברן לאחר כן :

(לו) וַיִּפַּח עַל הַלֻּחֹת יְדֹתֶיהָ וְעַל (ומסגרתיה) מִסְגְּרֹתֶיהָ כְּרוּבִים אֲרָיוֹת וְתִמֹרֹת כְּמַעֲר אִישׁ וְלִיוֹת סָבִיב: וְגַלַּף עַל לוּחַיָּא אִשְׁדָּתָהָא וְעַל גַּדְנָפָהָא כְּרוּבִין אַרְיָוָן וְצוּרַת דִּיקְלִין כְּבָשׁ חַד וּמַדְבַּק סְחוֹר סְחוֹר:

רש"י **ויפתח על הלוחות ידותיה ועל מסגרותיה** . התחתונות על שניהם , פתח וחקק כרובים אריות (ותימרות ספרים אחרים אינן) : **כמער איש ולויות** . פתח סביב כזכר ונקבה החבוקים בזרועותיהן , כן פירשו רבותינו (יומא נד א) : **כמער** . לשון אחיזה ודיבוק , כזכר המעורה בנקבה , ופירושו : **איש ולויותו** . ולפי משמעותו 'לויות' לשון 'דיבוק' , שולדור"א בלע"ז , כמו לויות היו שם , עשויות כמערת איש , והמערה כמו שפירשנו :

(לז) כְּזֹאת עָשָׂה אֵת עֶשֶׂר הַמְּכֹנוֹת מוּצָק אֶחָד מִדָּה אַחַת קָצֶב אֶחָד לְכֻלָּהֶנָּה: כַּהֲדָא עֲבַד יָת עֶסַר בְּסִיסָיָא מְתָךְ חַד מָשְׁחָתָא חָדָא עוֹבָדָא חַד לְכֻלְּהוֹן:

רש"י **מוצק אחד** . כשם שיצק את הראשונה , כן יצק את כולם . פירוש מבעל צורת הבית : וזה מעשה המכונה , עשה ארבעה אופני נחושת , שנאמר (פסוק ל) : **וארבע אופני נחשת למכונה האחת , כצורת עגלה גדולה , וקומת האופן האחד , אמה וחצי האמה** . ומעשה האופנים כמעשה אופן המרכבה , אופן בתוך אופן , למען יוכל להוליכם אל אשר יהיה הרוח והרצון להוליכם , שמה יוליכם מבלי שיצטרך להפכם אנה ואנה , והמרחק שמאופן לאופן ממזרח למערב , ארבע אמות , וכן מצפון לדרום שהיא מרובעת , לא ארוכה כעגלות שלנו , וזהו שאמר (פסוק כז) : **ארבע באמה ארך המכונה האחת , וארבע באמה רחבה , ומקל עב וארוך נתחב בשני האופנים שממזרח למערב הצפוניים , וכן בשנים הדרומיים וכן כמו באותן האופנים שבתוך אלו , היה מקל נתון ונתחב בשנים מהם שמצפון לדרום המזרחיים , וכן בשנים המערביים , ואלו המקלות קראם הכתוב 'ידות' , זהו שאמר וידותיהם** . ופירוש וגביהם , הוא מרכזי האופנים שבתוכה סובבים המקלות הללו , ונקראים 'גב' , לפי שהיא הגובה שבאופן , בשכבו על הארץ , וכן כל מרכז העיגול הוא הגובה שממנו , לפי שכל הצדדין נמשכין ממנו . ופירוש 'וחשוקיהם' , הם העיגולים החיצונים , שמקשר חישוריהם שהם העצים הדקים , כמין

זרועות הנתחבים ונתונים מגב לחישוק , והוא מלשון וחשוקיהם כסף (שמות כז י) , והוא הגלגל המגלגל על הארץ , ורגילין לעשות סביבו ברזל עגול , ונקרא בלשון המשנה בפרק י"א דכלים (משנה ג) : **סובב של גלגל** . וכאן לא היה צריך לסובב , לפי שהוא כולו מנחושת . 'ומסגרות' , פירוש : כמין טבלאות עשוי להם על הידות לארבע רוחות בריבוע , וזהו שאמר (פסוק לא) : **ומסגרותיהם מרובעות לא עגולות** . והם סוגרים העגלה מארבע רוחותיה , לפיכך נקראו מסגרות . ועל המסגרות הללו נסרים מנחושת , קראם הכתוב 'סרני נחשת' , והיא מלה מסורסת , ועליהם , כלומר : **מבחוץ ולא על גבם** , **עשויה כמין שליבות סולם , ומבין שליבה לשליבה מסגרות , ועליהם צורת בקר וגו'** . והיו הנסרים עולים מעל המסגרות עד כנגד קומת האופנים , ומשופעים והולכים ככובע וכמין כיסוי שבעגלות צבים , עד בואם כנגד קומת האופן , ושם נמשכין זה אל זה עד שמכסין אותו , זולת באמצעו למעלה אינן מכסין , אבל יש בהם נקב עגול , רוחב ע'גולו אמה וחצי , והכיסוי הזה נקרא 'כותרת' , והנקב שבו 'פי הכותרת' , וזהו שאמר (שם) ופיה עגול מעשה כן אמה וחצי האמה . וסביב זה הנקב , עולה מחיצה בגובה חצי אמה , וזהו שאמר (פסוק לה) : **ובראש המכונה חצי אמה קומה עגול סביב** . ובתוך המחיצה הזאת , נכנס ונתחב הכן , שהוא כלי קבול המקבל הכיור כשהכיור תחוב בכן , והכן בתוך מחיצה זו שעל העגלה , והכן בתחתונה הוא עגול בחצי האמה , כשיעור גובה המחיצה שעל הנקב העגול שבמכונה למעלה , ועולה הכן על המחיצה הזאת אמה , וזה מה שאמר (פסוק לא) : **ופיהו מבית לכותרת ומעלה באמה** . ומעתה יש לנו שלש אמות קומת המכונה , שהאופן אמה וחצי , והמחיצה העגולה חצי אמה , ואמה יוצא גובה הכן מעליה , והאמה הזאת היא מרובעת , ולה ארבע כתפות בארבע פינותיה , וזהו שאמר (פסוק לד) : **וארבע כתפות אל וגו' המכונה האחת מן המכונה כתפיה** . לפי שהכיור הוא למטה בשפולו משופע שיכנוס לתוך הכן , וכדי שלא יפול אל תוכו יותר משיעור הנרצה , לכך נעשו אלו הכתיפות , שישאו ויסבלהו , עד כאן לשון צורת הבית :

(לח) וַיַּעַשׂ עֲשָׂרָה כִּיֹּרוֹת נְחֹשֶׁת אַרְבָּעִים בַּת יָכִיל הַכִּיּוֹר הָאֶחָד אַרְבַּע בָּאַמָּה הַכִּיּוֹר הָאֶחָד כִּיּוֹר אֶחָד עַל הַמְּכוֹנָה הָאַחַת לְעֶשֶׂר הַמְּכֹנוֹת: וַעֲבַד עֶשְׂרָא כִּיּוֹרִין דְּנְחָשָׁא אַרְבְּעִין בֵּיתִין בְּרָטִיבָא מַחֲסִיל לְכִיּוֹרָא חָד אַרְבַּע אַמִּין כִּיּוֹרָא חָד כִּיּוֹרָא חָד עַל בְּסִיסָא חָדָא לַעֲשַׂר בְּסִיסַיָּא:

רש"י **ויעש עשרה כיורות** . כתיב (בדברי הימים ב ד ו) : את מעשה העולה ידיחו בם :

כתובים - משלי - פרק כ

(יד) רַע רַע יֹאמַר הַקוֹנֶה וְאָזַל לוֹ אָז יִתְהַלָּל: חַבָּרָא לְחַבָּרֵיהּ נֵאמַר דְּקִנְיַת וְהֵידִין נְשְׁתַּבַּח וְנֵימָר:

רש"י **רע רע יאמר הקונה** . הקונה תורה ע"י הדחק ויסורי רעבון אומר אוי לי על רעה זאת והצרה הזאת וכשהולך לו מלא חכמה אז יתהלל על הצער שנצטער : **ואוזל לו** . והולך לו :

(טו) יֵשׁ זָהָב וְרֶב פְּנִינִים וּכְלִי יְקָר שִׂפְתֵי דָעַת: דְּאִית דַּהֲבָא וְסוּגְעָא דְכֵיפֵי טָבָתָא וּמָנֵי דְיַקָּרָא שִׂפְוָתָא דִידְיַעֲתָא: (טז) לְקַח בִּגְדוֹ כִּי עָרַב זָר וּבְעַד (נכרים) נָכְרִיָּה חַבְלֵהוּ: נְסִיב לְבוּשֵׁיהּ מְטוּל דַּעֲרִיב לְחִלְיוֹנַי וְלָא אַפֵּי נוּכְרִיתָא מַשְׁכְּנֵיהּ: (יז) עָרַב לָאִישׁ לֶחֶם שָׁקֶר וְאַחַר יִמָּלֵא פִּיהוּ חָצָץ: עָרִיב לְגַבְרָא בְלַחְמָא רַגְלָא וּבָתַר הֵידֵין נְתִמְלֵא פּוּמֵיהּ חֲצָצָא:

רש"י **ערב לאיש לחם שקר** . ניאוף אשת איש : **ואחר ימלא פיהו חצץ** . אבנים דקות וכן ויגרס בחצץ (איכה ג) :

(יח) מַחֲשָׁבוֹת בְּעֵצָה תְּכוֹן וּבְתַחְבֻּלוֹת עֲשֵׂה מִלְחָמָה: מַחְשַׁבְתָּא בְּעֵצָתָא תִּתַּקַן וּבְמַדְבָּרְנוּתָא מִתְעֲבֵיד קְרָבָא:

רש"י **מחשבות בעצה תכון ובתחבולות עשה מלחמה** . אם באת להלחם כנגד השטן בא בתחבולו' תשובה ותפלה ותענית :

משנה מנחות פרק ח

א. כָּל קָרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד, בָּאִים מִן הָאָרֶץ וּמְחוּצָה לָאָרֶץ, מִן הֶחָדָשׁ וּמִן הַיָּשָׁן, חוּץ מִן הָעֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁאֵינָן בָּאִים אֶלָּא מִן הֶחָדָשׁ וּמִן הָאָרֶץ. וְכֻלָּן אֵינָן בָּאִים אֶלָּא מִן הַמֻּבְחָר. וְאֵיזֶהוּ מֻבְחָר, מִכְמָס וּמְזוֹנִיחָה, אַלְפָּא לַסּוֹלֶת. שְׁנֵיָּה לָהֶם, חֲפָרִים בַּבִּקְעָה. כָּל הָאֲרָצוֹת הָיוּ כְּשֵׁרוֹת, אֶלָּא מִכָּאן הָיוּ מְבִיאִים:

ברטנורה (א) **כל קרבנות**. מן החדש ומן הישן. במנחות קאמר: **שאינן באים אלא מן החדש**. בעומר כתיב (ויקרא כג) מנחה חדשה, ובשתי הלחם כתיב (שמות לד) בכורי קציר חטים: **ומן הארץ**. בעומר כתיב (ויקרא כג) כי תבואו אל הארץ וגו' וקצרתם את קצירה, ובשתי הלחם כתיב (שם) ממושבותיכם תביאו לחם: **מכמס וזוניחה**. שמות של מקומות הן: **אלפא לסולת**. סולת שלהן ראשון ומובחר לכל הסלתות. כאל"ף זו שהיא ראשונה לכל האותיות: **אלפא**. זו אל"ף בלשון יוני: **שניה להן**. קרובה סלתה להיות משובחת כסולת מכמס וזוניחה: **חפריים בבקעה**. שתי חפרים הן, אחת בהר, ואחת בבקעה, ואותה שבבקעה היא שסולת שלה משובחת: **כל הארצות**. של ארץ ישראל היו כשרות. אלא שמכאן היו מביאים:

ב. אֵין מְבִיאִין לֹא מִבֵּית הַזְּבָלִים, וְלֹא מִבֵּית הַשִּׁלְחִים, וְלֹא מִבֵּית הָאִילָן. וְאִם הֵבִיא, כָּשֵׁר. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה, נָרָה שָׁנָה רִאשׁוֹנָה, וּבַשְּׁנִיָּה זוֹרֶעָה קֹדֶם לַפֶּסַח שִׁבְעִים יוֹם, וְהִיא עוֹשָׂה סֹלֶת מְרֻבָּה. כֵּיצַד הוּא בוֹדֵק, הַגִּזְבָּר מַכְנִיס אֶת יָדוֹ לְתוֹכָהּ. עָלָה בָהּ אָבָק, פְּסוּלָה, עַד שֶׁיְּנִיפֶנָּה. וְאִם הִתְלִיעָה, פְּסוּלָה:

ברטנורה (ב) **אין מביאין**. עומר ושתי הלחם: **לא מבית הזבלים**. משדה שצריכה לזבל. דשמא לא נזדבלה כל צרכה ונמצאו פירותיה כחושים. אי נמי, לפי שהזבל מבאיש ומפסיד טעם הפרי: **ולא מבית השלחים**. ארץ צמאה למים שפירותיה כחושים: **ולא מבית האילן**. מתבואה שבין האילנות. שהאילנות הגדלים שם יונקים מקרקע ומכחישים הזרעים: **נרה**. חורש. לשון נירו לכם ניר (ירמיה ד): **ובשניה זורעה**. בגמרא מסיק, דשנה ראשונה הוא נר כולה וזורע חציה ומניח חציה ניר. וכן בשניה חורשה כולה וזורע החצי שלא זרע אשתקד, והחצי שזרע אשתקד מניחה ניר. וכן בכל שנה זורע ניר של אשתקד: **כיצד בודק**. הסולת אם מנופה כל צרכה אם לאו: **עלה בידו אבק**. קמח דק. וגרוע הוא: **עד שיניפנה**. בנפה לעבור האבק דק שנשאר בה: **ואם התליעה**. הסולת או החטה: **פסולה**. והוא שהתליעה ברובה. וילפינן לה לקמן סוף פרקין מדכתיב (במדבר כח) תמימים יהיו לכם ומנחתם תמימים יהיו לכם ונסכיהם, שיהיו גם כן המנחות והנסכים תמימים:

ג. תְּקוּעָה, אַלְפָּא לַשְּׁמֶן. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, שְׁנִיָּה לָהּ רֶגֶב בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן. כָּל הָאֲרָצוֹת הָיוּ כְשֵׁרוֹת, אֶלָּא מִכָּאן הָיוּ מְבִיאִין. אֵין מְבִיאִין לֹא מִבֵּית הַזְּבָלִים, וְלֹא מִבֵּית הַשִּׁלְחִים, וְלֹא מִבֵּית הָאִילָן. אֵין מְבִיאִין לֹא מִמַּה שֶּׁנִּזְרַע בֵּינֵיהֶם. וְאִם הֵבִיא, כָּשֵׁר. אֵין מְבִיאִין אֶנְפִּיקְנוֹן. וְאִם הֵבִיא, פָּסוּל. אֵין מְבִיאִין מִן הַגַּרְגְּרִים שֶׁנִּשְׁרוּ בַמַּיִם, וְלֹא מִן הַכְּבוּשִׁים, וְלֹא מִן הַשְּׁלוּקִין. וְאִם הֵבִיא פָּסוּל:

ברטנורה (ג) **תקועה**. עיר ששמה תקועה כדכתיב (שמואל ב יד) וישלח יואב תקועה: **אלפא לשמן**. השמן שלה ראשון ומובחר לשמנים. כאל"ף זו שהיא ראשונה לאותיות: **אנפיקנון**. שמן העשוי מזיתים שלא הביאו שליש בישולן, והוא מר מאד: **שנשרו במים**. שהמים מקלקלים את השמן:

ד. שְׁלֹשָׁה זֵיתִים, וּבָהֶן שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה שְׁמָנִים. הַזַּיִת הָרִאשׁוֹן מְגָרְגְּרוֹ בְּרֹאשׁ הַזַּיִת וְכוֹתֵשׁ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסַּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, סְבִיבוֹת הַסַּל. זֶה רִאשׁוֹן. טָעַן בַּקּוֹרָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בָּאָבְנַיִם. זֶה שֵׁנִי. חָזַר וְטָחַן וְטָעַן, זֶה שְׁלִישִׁי. הָרִאשׁוֹן לַמְּנוֹרָה, וְהַשְּׁאָר לַמְּנָחוֹת. הַזַּיִת הַשֵּׁנִי מְגָרְגְּרוֹ בְּרֹאשׁ הַגַּג, וְכוֹתֵשׁ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסַּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, סְבִיבוֹת הַסַּל. זֶה רִאשׁוֹן. טָעַן בַּקּוֹרָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בָּאָבְנַיִם. זֶה שֵׁנִי. חָזַר וְטָחַן וְטָעַן, זֶה שְׁלִישִׁי. הָרִאשׁוֹן לַמְּנוֹרָה, וְהַשְּׁאָר לַמְּנָחוֹת. הַזַּיִת הַשְּׁלִישִׁי, עוֹטְנוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת עַד שֶׁיִּלָּקֶה, וּמַעֲלֵהוּ

וּמְנַגְּבוֹ בְּרֹאשׁ הַגֶּגֶ, וְכוֹתֵשׁ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַסַּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, סְבִיבוֹת הַסַּל. זֶה רִאשׁוֹן. טָעַן בַּקּוֹרָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בָּאֲבָנִים. זֶה שֵׁנִי. חָזַר וְטָחַן וְטָעַן, זֶה שְׁלִישִׁי. הָרִאשׁוֹן לַמְּנוֹרָה, וְהַשְּׁאָר לַמְּנָחוֹת:

ברטנורה (ד) **שלשה זיתים**. שלש פעמים בשנה מלקטים את הזיתים. ובהן שלשה שמנים, בכל פעם יש שלשה מינים שמן: **הזית הראשון**. פעם ראשונה שמלקט: **מגרגרו בראש הזית**. מלקט גרגרים שהן בראש הזית, שהן מתבשלים תחלה לפי שהחמה זורחת עליהן ומבשלתן: **לתוך הסל**. ומסתנן ויוצא והכלי תחת הסל לקבל השמן: ר' יהודה אומר סביבות דופני הסל. נותן את הזיתים, והשמן זב דרך הדפנות ונופל לשולי הסל ומשם מסתנן ויוצא ונמצא מזוקק. שהפסולת נשאר מדובק בדופני הסל. אבל לא יתנם בשולי הסל מפני שמתערב בו שמן ושמרים ויוצאים ונמצא שמן עכור. והשמן הזב מאליו בלא שום טעינה נקרא שמן ראשון של הזית הראשון: **טען בקורה**. זיתים שבסל: **ר' יהודה אומר באבנים**. ולא בקורה. שהקורה כבדה ומוציאה את השמרים: **חזר וטחן**. ברחים, את הזיתים שתחת הקורה: **וטען**. אחר כך הקורה: **הראשון למנורה**. דבעינן שמן זית זך: **והשאר כשר למנחות**. דלא כתיב בהו זך: **הזית השני**. פעם שניה כשמלקט את שנמצאים מבושלים עתה: **מגרגרו בראש הגג**. מלקט הגרגרין הסמוכים לגג. שזיתיהן היו סמוכים לגגותיהן. ואותן מתבשלים בשניה: **הראשון**. שיצא קודם טעינה, כשר למנורה: **הזית השלישי**. שמתלקט פעם שלישית, אין מתבשלים לעולם כל צרכן, שהן ענפים שתחת הגג שאין חמה מגעת בהם: **עוטנו**. לשון מעטן של זיתים. שהיא הגומא שמניחים בה הזיתים כדי שיתעפשו שם. ולשון מקרא הוא, עטיניו מלאו חלב (איוב כא): **שילקה**. שיתעפש: **ומנגבו בראש הגג**. דמתוך שהוא צבור ומכונס במקום אחד ארבעה וחמשה ימים, זב מאליו מוהל שאינו יפה, לפיכך צריך לנגבו:

ה. הָרִאשׁוֹן שֶׁבָּרִאשׁוֹן, אֵין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ. הַשֵּׁנִי שֶׁבָּרִאשׁוֹן וְהָרִאשׁוֹן שֶׁבַּשֵּׁנִי, שָׁוִין. הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבָּרִאשׁוֹן וְהַשֵּׁנִי שֶׁבַּשֵּׁנִי וְהָרִאשׁוֹן שֶׁבַּשְּׁלִישִׁי, שָׁוִין. הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבַּשֵּׁנִי וְהַשֵּׁנִי שֶׁבַּשְּׁלִישִׁי, שָׁוִין. הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבַּשְּׁלִישִׁי, אֵין לְמַטָּה מִמֶּנּוּ. אַף הַמְּנָחוֹת הָיוּ בַדִּין שֶׁיִּטְעֲנוּ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ, מָה אִם הַמְּנוֹרָה שֶׁאֵינָהּ לַאֲכִילָה, טְעוּנָה שֶׁמֶן זַיִת זָךְ, הַמְּנָחוֹת שֶׁהֵן לַאֲכִילָה, אֵינוֹ דִין שֶׁיִּטְעֲנוּ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ. תַּלְמוּד לוֹמַר (שמות כז), זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר, וְלֹא זָךְ כָּתִית לַמְּנָחוֹת:

ברטנורה (ה) **שוין**. לאו לכל מילי שוין, דהא בכולהו תנן הראשון למנורה והשאר למנחות, אלא שוין למנחות קאמר. ומשום דקיימא לן בכל מקום מבחר נדריך, שיביא מן המובחר, קא משמע לן השתא שהראשון שבשני והשני שבראשון שוין. אם יש לו מנחה להביא

ויש לו משניהם, מאיזה שירצה יביא. אבל אם יש לו משלישי שבראשון ומראשון שבשני, יביא מנחתו מראשון שבשני שהוא מובחר:

ו. וּמִנַּיִן הָיוּ מְבִיאִין אֶת הַיַּיִן, קְרוּתַיִם וְהַטּוּלִים אַלְפָּא לַיַּיִן. שְׁנִיָּה לָהֶן, בֵּית רִמָּה וּבֵית לָבָן בָּהָר, וּכְפַר סְגָנָה בַּבִּקְעָה. כָּל הָאֲרָצוֹת הָיוּ כְּשֵׁרוֹת, אֶלָּא מִכָּאן הָיוּ מְבִיאִין. אֵין מְבִיאִין, לֹא מִבֵּית הַזְּבָלִים, וְלֹא מִבֵּית הַשְּׁלָחִין, וְלֹא מִמַּה שֶּׁנִּזְרַע בֵּינֵיהֶן. וְאִם הֵבִיא, כָּשֵׁר. אֵין מְבִיאִין אֵלְיוּסְטוֹן. וְאִם הֵבִיא, כָּשֵׁר. אֵין מְבִיאִין יָשָׁן, דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין. אֵין מְבִיאִין, לֹא מָתוֹק, וְלֹא מְעֻשָּׁן, וְלֹא מְבֻשָּׁל. וְאִם הֵבִיא, פָּסוּל. אֵין מְבִיאִין מִן הַדְּלִיּוֹת, אֶלָּא מִן הָרוֹגְלִיּוֹת וּמִן הַכְּרָמִים הָעֲבוּדִים:

ברטנורה (ו) **קרותים והטולים**. שם מקומות הם: **אליוסטין**. יין מתוק מחמת השמש, שתלו הענבים בשמש למתקן. שמש בלשון יון יוסטן: **יין ישן**. שעברו עליו שנים עשר חודש, עובר אדמימותו, והכתוב אומר (משלי כג) אל תרא יין כי יתאדם, אלמא בשעת אדמימותו מובחר הוא: **לא מתוק**. כשהוא מתוק מחמת עצמו. דאילו מחמת שמש, הא תנא רישא אליוסטין אם הביא כשר. פירוש אחר, תירוש שלא עברו עליו ארבעים יום. וראשון עיקר: **מן הדליות**. מן הגפנים המודלות על גבי כלונסות וקנים גבוהים מן הארץ: **אלא מן הרגליות**. מגפנים ששוכבות על גבי קרקע בין רגלי בני האדם. שאינן מודלות: **העבודים**. שנעבדו שתי פעמים בשנה, שחופרים סביבות הגפנים להפך הקרקע שבשרשיהן ועושין בהן גומות להשקותן, וזוהי עבודתן:

ז. לֹא הָיוּ כוֹנְסִים אוֹתוֹ בַּחֲצָבִים גְּדוֹלִים, אֶלָּא בְּחָבִיּוֹת קְטַנּוֹת. וְאֵינוֹ מְמַלֵּא אֶת הֶחָבִיּוֹת עַד פִּיהֶם, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא רֵיחוֹ נוֹדֵף. אֵינוֹ מֵבִיא, לֹא מִפִּיהָ, מִפְּנֵי הַקְּמָחִין. וְלֹא מִשּׁוּלֶיהָ, מִפְּנֵי הַשָּׁמָרִים. אֶלָּא מֵבִיא מִשְּׁלִישָׁהּ וּמֵאֶמְצָעָהּ. כֵּיצַד הוּא בּוֹדֵק, הַגִּזְבָּר יוֹשֵׁב וְהַקֻּנָּה בְיָדוֹ, זָרַק אֶת הַגִּיד וְהִקִּישׁ בַּקֻּנָּה. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יַיִן שֶׁעָלָה בוֹ קְמָחִין, פָּסוּל, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כח), תְּמִימִין יִהְיוּ לָכֶם וּמִנְחָתָם, תְּמִימִים יִהְיוּ לָכֶם וְנִסְכֵּיהֶם:

ברטנורה (ז) **בחצבים גדולים**. שהכלים הגדולים פוגמים טעם היין: **כדי שיהא ריחו נודף**. כשהחבית מלאה, יוצא הריח לחוץ ואינו נודף: **קמחין**. כמין גרגרים דקים לבנים שעולים על פני היין דומין לקמח: **ומאמצעה**. משים ברזא באמצע החבית: **קנה**. אמת המדה שהיתה רגילה להיות ביד הגזבר: **זרק את הגיד והקיש בקנה**. כלומר כשזורק היין הגיד של שמרים, שמתחילים השמרים לצאת, הקיש הגזבר בקנה שבידו ודחהו שלא יכנס בכלי שיש בו היין. ורבותי פירשו, הקיש בקנה שבידו לרמוז אל מושך היין מן החבית שיסתום החבית בברזא, ולא היה אומר לו סתום, לפי שהדבור קשה ליין. והכי מפרש ליה בגמרא: ר' יוסי בר' יהודה אומר יין שעלו בו קמחין פסול. ואין הלכה כר' יוסי

בר' יהודה. וכל הני דאמרינן במתניתין שהן פסולים, בין בסולת ובין בשמן ובין ביין, אם עבר והקדישן, מכין אותו מכת מרדות מדבריהם, כדין המקדיש בעל מום למזבח שהוא לוקה מן התורה, מדכתיב בבעל מום לא תקריבו, ואמרו בסיפרא, אין לא תקריבו אלא לא תקדישו. וכשם שהיו מביאים הסולת והיין והשמן ממקומות מובחרים. ידועים. כדתנן במתניתין, כך היו מביאים הקרבנות ממקומות ידועים, אילים ממואב, כבשים מחברון, עגלים משרון, גוזלות דהיינו תורים ובני יונה מהר המלך:

גמרא מנחות דף כ"ט ע"ב

אָמַר רָבָא שִׁבְעָה אוֹתִיּוֹת צְרִיכוֹת שְׁלשָׁה זִיוּנִין וְאֵלּוּ הֵן שַׁעַטְנֵ"ז גֵּ"ץ. אָמַר רַב אַשֵׁי חֲזִינָא לְהוּ לְסַפְּרֵי דַּוְקָנֵי דְּבֵי רַב דְּחַטְרֵי לְהוּ לְגַגֵּיהּ דְּחֵי"ת וְתָלוּ לֵיהּ לְכַרְעֵיהּ דְּהֵי"י. חַטְרֵי לְהוּ לְגַגֵּי דְּחֵי"ת כְּלוֹמַר חַי הוּא בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְתָלוּ לֵיהּ לְכַרְעֵיהּ דְּהֵי"י כִּדְבָעָא מִינֵיהּ רִבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה מֵרִבִּי אַמֵּי מָאי דִּכְתִיב (ישעי' כ"ו) בִּטְחוּ בַה' עֲדֵי עַד כִּי בְיָהּ ה' צוּר עוֹלָמִים אָמַר לוֹ כָּל הַתּוֹלֶה בְּטָחוֹנוֹ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֲרֵי לוֹ מַחֲסֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר לוֹ אֲנָא הָכִי קָא קַשְׁיָא לִי מַאי שְׁנָא דִּכְתִיב בְּיָהּ וְלֹא כְתִיב בְּיֵהּ כִּדְדָרַשׁ רִבִּי יְהוּדָה בַּר רִבִּי אֶלְעַאי אֵלּוּ שְׁנֵי עוֹלָמוֹת שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶחָד בְּהֵי"י וְאֶחָד בְּיוּ"ד וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הָעוֹלָם הַבָּא בְּיוּ"ד וְהָעוֹלָם הַזֶּה בְּהֵי"י אִם הָעוֹלָם הַזֶּה בְּיוּ"ד וְהָעוֹלָם הַבָּא בְּהֵי"י. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (בראשית ב') אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם אַל תִּקְרֵי בְּהִבָּרְאָם אֶלָּא בְּהֵי"י בְּרָאָם וּמִפְּנֵי מַה נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה בְּהֵי"י מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמֶה לְאַכְסַדְרָא שֶׁכָּל הָרוֹצֶה לָצֵאת יֵצֵא וּמַאי טַעְמָא תַּלְיָא כַּרְעֵיהּ דְּאִי הָדָר בִּתְשׁוּבָה מְעַיְּילֵי לֵיהּ וְלִיעַיְּילֵי בְּהַהְ לָא מִסְתַּיְּיעָא מִלְתָא כִּדְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מָאי דִּכְתִיב (משלי ג') אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵן בָּא לִיטַהֵר מְסַיְּיעִין אוֹתוֹ בָּא לִיטַמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ וּמַאי טַעְמָא אִית לֵיהּ תַּאנָא אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אִם חוֹזֵר אֲנִי קוֹשֶׁר לוֹ קֶשֶׁר וּמִפְּנֵי מַה נִבְרָא הָעוֹלָם הַבָּא בְּיוּ"ד מִפְּנֵי שֶׁצַּדִּיקִים שֶׁבּוֹ מוּעָטִים וּמִפְּנֵי מַה כָּפוּף רֹאשׁוֹ מִפְּנֵי שֶׁצַּדִּיקִים שֶׁבּוֹ כְּפוּפִים רָאשֵׁיהֶם מִפְּנֵי מַעֲשֵׂיהֶן שֶׁאֵינָן דּוֹמִין זֶה לָזֶה:

רש"י **שלשה זיונין**. ג' תגים קטנים בכל אחת בשין רגל השמאלית וכן בעין שבראש רגל הפנימי וכן כולן ואותם ג' תגין א' נוטה לימין וא' נוטה לשמאל וא' למעל': **שעטנ"ז ג"ץ**. וה"ה לצד"י כפופה ולנו"ן פשוטה: **דווקנ'**. שמדקדקי' לעשות כתב מיושר: **חטרי לגגיה דחית**. לגגו של חית עושין למעלה חוטר כזה כלומר הקב"ה חי שוכן ברומו של עולם חית היינו חי: **ותלו לכרעיה דה"י**. רגל הפנימי של ה"י תלוי באויר ואינו דבוק לגגו: **הרי לו מחסה**. דהיינו הכי משמע על שבטחו בה' עדי עד היו להם ביה ה' מחסה צור מעוז לעולמים: **אחת בה"י ואחת ביו"ד**. חלק את שמו והטיף מכל אות שלשה טיפין ומאותן

טיפין נעשו מים ואש ואויר וכל העולם כולו וכן כתיב בספר יצירה: **שדומה לאכסדר'**. שפתוח מתחתיו כל הרוצה לצאת ממנו לתרבות רעה יוצא: **מעיילי ליה**. בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו: **ולעיילי בהך**. פתח התחתון דנפיק ביה: **לא מסתייע' מלתא**. דהבא ליטהר בעי סיועא מפני יצר הרע הלכך עבדי' ליה סיועא פתח יתיר': **הוא יליף**. כלומר פותח לו להיות לץ: **מסייעין אותו**. אלמא בעי סיועא: **אית ליה תגא**. לה"י כתר קטן בסוף גגו דה"י: **מעשיהם שאין דומין**. וכבודו של זה גדול משל זה מש"ה ראשיהם כפופים דמתבייש מחבירו:

זוהר ויקהל דף רי"ט ע"א

תָּא חֲזֵי מַה כְּתִיב מִזְבַּח מִקְטַר קְטֹרֶת. כֵּיוָן דִּכְתִיב מִזְבַּח אֲמַאי אִקְרֵי מִקְטַר קְטֹרֶת אֶלָּא בְּגִין דְּנָטְלֵי מֵהָאי אֶתָר לְאַקְטָרָא כְּמָה דְעָבַד אַהֲרֹן תּוּ מִזְבַּח אִצְטְרִיךְ לְאַקְטָרָא וּלְקַדְּשָׁא לֵיהּ בְּהַהוּא קְטֹרֶת. וְעַל דָּא מִקְטַר קְטֹרֶת תּוּ מִקְטַר קְטֹרֶת כְּתַרְגּוּמוֹ לְאַקְטָרָא קְטֹרֶת דְּהָא אִסְיָר לְאַקְטָרָא בַּאֲתַר אַחֲרָא קְטֹרֶת בַּר מִמַּחְתָּה. תָּא חֲזֵי הָאי מָאן דְּדִינָא רָדִיף אֲבָתְרֵיהּ אִצְטְרִיךְ לְהָאי קְטֹרֶת וְלַאֲתְבָא קָמֵי מָארֵיהּ דְּהָא סִיּוּעָא אִיהוּ לְאִסְתַּכְּלָא דִּינִין מִנַּיהּ וּבְהָאי וַדַּאי מִסְתַּלְקִין מִנַּיהּ אִי הוּא רָגִיל בְּהָאי לְאַדְכָּרָא תְּרֵין זִמְנִין בְּיוֹמָא בְּצַפְרָא וּבְרַמְשָׁא דִּכְתִיב קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר וּכְתִיב בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה. וְדָא אִיהוּ קִיּוּמָא דְעַלְמָא תַּדִּיר דִּכְתִיב קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְיָ לְדוֹרוֹתֵיכֶם וַדַּאי הוּא קִיּוּמָא דְעַלְמָא לְתַתָּא וְקִיּוּמָא דְעַלְמָא לְעֵילָּא בְּהַהוּא אֶתָר דְּלָא אִדְכַּר בְּכָל יוֹמָא עוֹבָדָא דִּקְטֹרֶת דִּינִין דִּלְעֵילָּא שַׁרְיָין בֵּיהּ וּמוֹתָנִין סַגִּיאוּ בֵיהּ וְעַמִּין אַחֲרָנִין שַׁלְטִין עֲלֵיהּ בְּגִין דִּכְתִיב (שמות ל) קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְיָ תָּמִיד אִיהוּ קַיְימָא לִפְנֵי יְיָ יַתִּיר מִכָּל פּוּלְחָנִין אַחֲרָנִין חֲבִיבָה אִיהוּ עוֹבָדָא דִּקְטֹרֶת דְּהוּא יַקִּיר וְחָבִיב קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יַתִּיר מִכָּל פּוּלְחָנִין וּרְעוּתִין (נ"א וְעוֹבְדִין) דְּעַלְמָא. וְאַף עַל גַּב דְּצָלוֹתָא אִיהִי מַעֲלְיָיא מִכֹּלָּא עוֹבָדָא דִּקְטֹרֶת הוּא יַקִּיר וְחָבִיב קָמֵי קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא תָּא חֲזֵי מַה בֵּין צְלוֹתָא לְעוֹבָדָא דִּקְטֹרֶת צְלוֹתָא אַתְקִינוּ לָהּ בַּאֲתַר דְּקָרְבְּנִין דַּהֲווֹ עַבְדֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל אִינּוּן קָרְבְּנִין דַּהֲווֹ עַבְדִין יִשְׂרָאֵל לָאו אִינּוּן חֲשִׁיבִין כִּקְטֹרֶת וְתוּ מַה בֵּין הָאי לְהָאי אֶלָּא צְלוֹתָא אִיהוּ תִּקּוּנָא לְאַתְקָנָא מַה דְּאִצְטְרִיךְ קְטֹרֶת עָבִיד יַתִּיר מְתַקֵּן וְקָשִׁיר קְשִׁרִין וְעָבִיד נְהִירוּ יַתִּיר מִכֹּלָּא וְהָאי אִיהוּ דְּאַעְבַּר זוֹהֲמָא וְאִידְכֵי מִשְׁכְּנָא וְכֹלָּא אִתְנְהִיר וְאִתְתְּקַן וְאִתְקְשַׁר כַּחֲדָא. וְעַל דָּא בָּעֵינָן לְאַקְדְּמָא עוֹבָדָא דִּקְטֹרֶת לְצָלוֹתָא בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא לְאַעְבְּרָא זוֹהֲמָא מֵעַלְמָא דְּאִיהוּ תִּקּוּנָא דְכֹלָּא בְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא כְּגוֹנָא דְּהַהוּא קָרְבְּנָא חֲבִיבָא דְּאִתְרְעֵי בֵּיהּ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מַה כְּתִיב בְּמֹשֶׁה (שם) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּגוֹמֶר אַף עַל גַּב דְּאוּקְמוּהָ אֲבָל מָאי שְׁנָא בְּעוֹבָדָא דָּא יַתִּיר מִכָּל מַה דְּאָמַר לֵיהּ אֶלָּא קַח לְךָ לַהֲנָאָתְךָ וּלְתוֹעַלְתְּךָ בְּגִין דְּכַד אִתְּתָא אִתְדַּכְּאַת הֲנָאוּתָהּ

דְּבַעְלָהּ אִיהוּ וְרָזָא דָּא קַח לְךָ סַמִּים לְאַעְבָּרָא זוֹהֲמָא וּלְאִתְקַדְּשָׁא אִתְּתָא בְּבַעְלָהּ זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ דְּמֹשֶׁה׃

תרגום הזוהר בֹּא וּרְאֵה מַה כָּתוּב, מִזְבַּח מִקְטָר קְטֹרֶת, כֵּיוָן שֶׁכָּתוּב מִזְבַּח, לָמָּה נִקְרָא מִקְטָר קְטֹרֶת. אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁלּוֹקְחִים אֵשׁ מִמָּקוֹם הַזֶּה לְהַקְטִיר קְטֹרֶת, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה אַהֲרֹן, וְעוֹד, מִשּׁוּם שֶׁהַמִּזְבֵּחַ, צְרִיכִים לְהַקְטִיר וּלְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ בַּקְטֹרֶת הַהִיא, וְעַל כֵּן נִקְרָא מִקְטָר קְטֹרֶת. עוֹד מִקְטָר קְטֹרֶת, הוּא כְּתַרְגּוּמוֹ, לְאַקְטָרָא קְטֹרֶת, כִּי אָסוּר לְהַקְטִיר קְטֹרֶת בְּמָקוֹם אַחֵר, חוּץ מִבַּמַּחְתָּה. בֹּא וּרְאֵה, זֶה, מִי שֶׁדִּין רוֹדֵף אַחֲרָיו הוּא צָרִיךְ לַקְטֹרֶת הַזּוֹ, וְלִשּׁוּב לִפְנֵי אֲדוֹנָיו. כִּי הַקְּטֹרֶת הִיא עֶזְרָה שֶׁיִּסְתַּלְּקוּ הַדִּינִים מִמֶּנּוּ. וּבָזֶה וַדַּאי מִסְתַּלְּקִים הַדִּינִים מִמֶּנּוּ, דְּהַיְנוּ, אִם דָּרְכּוֹ בָּזֶה, לְהַזְכִּיר שְׁנֵי פְּעָמִים בַּיּוֹם, בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב. שֶׁכָּתוּב, קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר. וְכָתוּב, בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה. וְזֶה הוּא קִיּוּם הָעוֹלָם תָּמִיד, שֶׁכָּתוּב, קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי ה' לְדוֹרוֹתֵיכֶם. וַדַּאי הִיא קִיּוּם הָעוֹלָם לְמַטָּה, וְקִיּוּם הָעוֹלָם לְמַעְלָה. בַּמָּקוֹם הַהוּא שֶׁלֹּא נִזְכָּר, בְּכָל יוֹם מַעֲשֶׂה הַקְּטֹרֶת, שׁוֹרִים עָלָיו דִּינִים שֶׁלְּמַעְלָה, וּמַגֵּפוֹת רַבּוֹת בּוֹ, וְעַמִּים אֲחֵרִים שׁוֹלְטִים עָלָיו. מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב, קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי ה'. תָּמִיד הִיא עוֹמֶדֶת לִפְנֵי ה', יוֹתֵר מִכָּל עֲבוֹדוֹת אֲחֵרוֹת. חָבִיב הוּא מַעֲשֶׂה הַקְּטֹרֶת, שֶׁהוּא יָקָר וְחָבִיב לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִכָּל עֲבוֹדוֹת וּרְצוֹנוֹת שֶׁבָּעוֹלָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא חֲשׁוּבָה מִכֹּל, מַעֲשֶׂה הַקְּטֹרֶת יוֹתֵר יָקָר וְחָשׁוּב לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. בֹּא וּרְאֵה, מַה בֵּין תְּפִלָּה לְמַעֲשֶׂה הַקְּטֹרֶת. תְּפִלָּה, הִתְקִינוּ אוֹתָהּ בְּמָקוֹם הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל. וְכָל אֵלּוּ הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל אֵינָם חֲשׁוּבִים כִּקְטֹרֶת. וְעוֹד, מַה בֵּין זֶה לָזֶה. כִּי הַתְּפִלָּה הִיא תִּקּוּן לְתַקֵּן מַה שֶּׁצָּרִיךְ, קְטֹרֶת, עוֹשֶׂה יוֹתֵר, שֶׁמְּתַקֵּן וְקוֹשֵׁר קְשָׁרִים, דְּהַיְנוּ יִחוּדִים, וְעוֹשֶׂה אוֹרָה יוֹתֵר מֵהַכֹּל. וּמַה הוּא, הַיְנוּ שֶׁמַּעֲבִיר הַזּוּהֲמָה וּמְטַהֵר הַמִּשְׁכָּן וְהַכֹּל מִזְדַּהֵר וּמִתְתַּקֵּן וּמִתְקַשֵּׁר יַחַד. וְעַל כֵּן צְרִיכִים לְהַקְדִּים מַעֲשֶׂה הַקְּטֹרֶת לִתְפִלָּה בְּכָל יוֹם וָיוֹם, לְהַעֲבִיר הַזּוּהֲמָה מִן הָעוֹלָם, שֶׁהוּא תִּקּוּן הַכֹּל בְּכָל יוֹם וָיוֹם. כְּמוֹ קָרְבָּן חָבִיב שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רוֹצֶה בּוֹ. מַה כָּתוּב בְּמֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וְגוֹ'. אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱמִידוּהוּ, אֲבָל מַה הַשִּׁנּוּי שֶׁבְּכָאן שֶׁנֶּאֱמַר קַח לְךָ, מִכָּל מַה שֶּׁאָמַר לוֹ וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ קַח לְךָ. אֶלָּא קַח לְךָ, פֵּרוּשׁוֹ לַהֲנָאָתְךָ וּלְתוֹעֶלְתְּךָ. מִשּׁוּם כְּשֶׁאִשָּׁה נִטְהֶרֶת הוּא הַנָּאַת בַּעֲלָהּ. וְזֶה סוֹד קַח לְךָ סַמִּים לְהַעֲבִיר הַזּוּהֲמָא, שֶׁתִּתְקַדֵּשׁ הָאִשָּׁה בְּבַעֲלָהּ אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל מֹשֶׁה׃

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק א'

א. בְּשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע בְּרָכוֹת בְּכָל תְּפִלָּה וּתְפִלָּה מֵאַרְבַּע תְּפִלּוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם. שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת וּבָרְכָה אֶמְצָעִית מֵעֵין אוֹתוֹ הַיּוֹם בְּשַׁבָּתוֹת חוֹתְמִין בִּבְרָכָה אֶמְצָעִית מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וּבִרְגָלִים חוֹתֵם בָּהּ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים וְאִם הָיָה שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב חוֹתְמִים בָּהּ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה חוֹתְמִין בָּהּ מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן: **ב**. בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים בִּתְפִלַּת עֲרָבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה אֲבָל תְּפִלַּת הַמּוּסָפִין שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִתְפַּלֵּל תֵּשַׁע בְּרָכוֹת שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת שֶׁל כָּל יוֹם וְשָׁלֹשׁ אֶמְצָעִיּוֹת רִאשׁוֹנָה מִן הָאֶמְצָעִיּוֹת עִנְיָנָהּ מַלְכִיּוֹת שְׁנִיָּה זִכְרוֹנוֹת שְׁלִישִׁית שׁוֹפְרוֹת וְחוֹתֵם בְּכָל אַחַת מֵהֶן מֵעִנְיָנָהּ:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

הֱיוֹת בּוֹרֵחַ מִן הַשְּׁרָרָה עַד קְצֵה הָאַחֲרוֹן וּכְמוֹ שֶׁהֶאֱרִכְנוּ בְּמִדַּת הַגַּאֲוָה וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר הַזֹּהַר זַכָּאָה אִיהוּ מָאן דְּאַזְעִיר גַּרְמֵיהּ בְּהָאי עָלְמָא וְכוּ' וּמִי לָנוּ גָּדוֹל מִמֹּשֶׁה רַבֵּן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁסֵּירֵב עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שִׁבְעָה יָמִים וְלֹא רָצָה וְאָמַר (שמות ד') שְׁלַח נָא בְּיַד תִּשְׁלַח עַל שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּחַר אַף ה' בְּמֹשֶׁה וְעָשָׂה בּוֹ רוֹשֶׁם כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה וְאַחַר כַּךְ נִתְרַצָּה וְלִבְסוֹף נֶעֱנַשׁ בַּעֲבוּרָם בְּמֵי מְרִיבָה וְלֹא הוֹעִילוּ לוֹ כָּל זְכִיּוֹתָיו כִּי כָל הַמִּשְׁתָּרֵר עַל הַצִּבּוּר אֲפִלּוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם כְּמֹשֶׁה סוֹפוֹ לִיעָנֵשׁ כִּי הוּא עָרֵב עַל כָּל מַעֲשֵׂיהֶן כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עַל וַאֲשִׁימֵם בְּרֹאשֵׁיכֶם קַל וָחוֹמֶר לְיִתְמֵי כְּמוֹנוּ שֶׁחַס וְשָׁלוֹם לֹא תִהְיֶה לָנוּ תְּקוּמָה:

ויקהל ליל שישי

תורה

צרוף יְהוֹוָה

(כז) וַהֲנִשְׂאִם הֵבִיאוּ אֵת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְאֵת אַבְנֵי הַמִּלֻּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן: וְרֵרְבַיָּא אַיְתִיאוּ יָת אַבְנֵי בּוּרְלָא וְיָת אַבְנֵי אַשְׁלָמוּתָא לְשַׁקָּעָא בְּאֵפוֹדָא וּבְחוּשְׁנָא:

רש"י והנשאם הביאו. אמר ר' נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנכת המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסירים אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (שמות לו ז) והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השהם וגו' , לכך התנדבו בחנכת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם והנשאם כתיב:

(כח) וְאֶת הַבֹּשֶׂם וְאֶת הַשָּׁמֶן לְמָאוֹר וּלְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים: וְיָת בּוּסְמָא וְיָת מִשְׁחָא לְאַנְהָרוּתָא וּלְמִשְׁחָא דִּרְבוּתָא וְלִקְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא: (כט) כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב

לִבָּם אֹתָם לְהָבִיא לְכָל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּיַד מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: כָּל גֶּבֶר וְאִתְּתָא דְאִתְרְעֵי לִבְּהוֹן עִמְּהוֹן לְאַיְתָאָה לְכָל עִבְדְּתָא דִּי פַּקֵּד יְיָ לְמֶעְבַּד בִּידָא דְמֹשֶׁה אַיְתִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נְדָבְתָא קֳדָם יְיָ: (ל) **שלישי - שני במחוברין** וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם בְּצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה: וַאֲמַר מֹשֶׁה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חֲזוֹ דְרַבִּי יְיָ בְּשׁוּם בְּצַלְאֵל בַּר אוּרִי בַר חוּר לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה:

רש"י חור. בנה של מרים היה:

(לא) וַיְמַלֵּא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בִּתְבוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה: וְאַשְׁלֵם עִמֵּהּ רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ בְּחָכְמְתָא בְּסוּכְלְתָנוּ וּבְמַדָּע וּבְכָל עִבְידָא: (לב) וְלַחְשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בַּזָּהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת: וּלְאַלָּפָא אוּמַנְוָן לְמֶעְבַּד בְּדַהֲבָא וּבְכַסְפָּא וּבְנְחָשָׁא: (לג) וּבַחֲרֹשֶׁת אֶבֶן לְמַלֹּאת וּבַחֲרֹשֶׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל מְלֶאכֶת מַחֲשָׁבֶת: וּבְאוּמָנוּת אֶבֶן טָבָא לְאִשְׁלָמָא וּבְנַגָּרוּת אָעָא לְמֶעְבַּד בְּכָל עִבִידַת אוּמַנְוָן: (לד) וּלְהוֹרֹת נָתַן בְּלִבּוֹ הוּא וְאָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן: וּלְאַלָּפָא יְהַב בְּלִבֵּהּ הוּא וְאָהֳלִיאָב בַּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דָּדָן:

רש"י ואהליאב. משבט דן, מן הירודין שבשבטים מבני השפחות, והשוהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן, והוא מגדולי השבטים, לקים מה שנאמר (איוב לד יט) ולא נכר שוע לפני דל:

(לה) מִלֵּא אֹתָם חָכְמַת לֵב לַעֲשׂוֹת כָּל מְלֶאכֶת חָרָשׁ וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ וְאֹרֵג עֹשֵׂי כָּל מְלָאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשָׁבֹת: אַשְׁלֵם עִמְּהוֹן חַכִּימוּת לִבָּא לְמֶעְבַּד כָּל עִבִידַת נַגָּר וְאָמָן וְצַיָּר בְּתִכְלָא וּבְאַרְגְּוָנָא בִּצְבַע זְהוֹרִי וּבְבוּצָא וּמַחֵי עֲבָדֵי כָּל עֲבִידָא וּמַלְפֵי אוּמַנְוָן: **לו** (א) וְעָשָׂה בְצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב וְכֹל אִישׁ חֲכַם לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה וּתְבוּנָה בָּהֵמָּה לָדַעַת לַעֲשׂת אֶת כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: וַעֲבַד בְּצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב וְכָל גְּבַר חַכִּים לִבָּא דִּיהַב יְיָ חָכְמָא וְסוּכְלְתָנוּתָא בְּהוֹן לְמִדַּע לְמֶעְבַּד יָת כָּל עִבִידַת פָּלְחַן קוּדְשָׁא לְכֹל דִּי פַקֵּד יְיָ: (ב) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל בְּצַלְאֵל וְאֶל אָהֳלִיאָב וְאֶל כָּל אִישׁ חֲכַם לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חָכְמָה בִלְבּוֹ כֹּל אֲשֶׁר נְשָׂאוֹ לִבּוֹ לְקָרְבָה אֶל הַמְּלָאכָה לַעֲשֹׂת אֹתָהּ: וּקְרָא מֹשֶׁה לְבְצַלְאֵל וּלְאָהֳלִיאָב וּלְכָל גְּבַר חַכִּים לִבָּא דִּיהַב יְיָ חָכְמְתָא בְּלִבֵּהּ כָּל דְּאִתְרְעֵי לִבֵּהּ לְמִקְרַב לְעִבְדְּתָא לְמֶעְבַּד יָתָהּ: (ג) וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֵת כָּל הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִמְלֶאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשֹׂת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר: וּנְסִיבוּ מִן קֳדָם מֹשֶׁה יָת כָּל אַפְרְשׁוּתָא דִּי אַיְתִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעִבִידַת פָּלְחַן קוּדְשָׁא לְמֶעְבַּד יָתָהּ וְאִנּוּן מַיְתַן לֵהּ עוֹד נְדָבְתָא בְּצַפַּר בְּצַפַּר: (ד) וַיָּבֹאוּ כָּל הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֵת כָּל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ אִישׁ מִמְּלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר הֵמָּה עֹשִׂים: וַאֲתוֹ כָּל חַכִּימַיָּא דְעָבְדִין יָת כָּל עִבִידַת קוּדְשָׁא גְּבַר גְּבַר מֵעִבְדְּתֵהּ דְּאִנּוּן עָבְדִין: (ה) וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר מַרְבִּים

הָעָם לְהָבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת אֹתָהּ: וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה לֵמֹר מַסְגֵּן עַמָּא לְאַיְתָאָה מִסַּת פָּלְחָנָא לְעִבְדְתָּא דְּפַקֵּד יְיָ לְמֶעְבַּד יָתַהּ:

רש"י מדי העבדה. יותר מכדי צורך העבודה:

(ו) וַיְצַו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכָּלֵא הָעָם מֵהָבִיא: וּפַקֵּד מֹשֶׁה וַאֲעֲבָרוּ כְרוֹזָא בְּמַשְׁרְיָתָא לְמֵימַר גְּבַר וְאִתְּתָא לָא יַעֲבְדוּן עוֹד עִבְדְתָּא לְאַפְרָשׁוּת קוּדְשָׁא וּפְסַק עַמָּא מִלְאַיְתָאָה:

רש"י ויכלא. לשון מניעה:

(ז) וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַיָּם לְכָל הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: וְעִבְדְתָּא הֲוַת מִסַּת לְכָל עִבְדְתָּא לְמֶעְבַּד יָתַהּ וְיַתְרַת:

רש"י והמלאכה היתה דים לכל המלאכה. ומלאכת ההבאה היתה דים של עושי המשכן. לכל המלאכה. של משכן לעשות אותה. ולהותיר: והותר. כמו (שמות ח יא) והכבד את לבו, (מלכים ב' ג כד) והכות את מואב:

(ח) **רביעי** וַיַּעֲשׂוּ כָל חֲכַם לֵב בְּעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֶת הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב עָשָׂה אֹתָם: וְעַבָדוּ כָל חַכִּימֵי לִבָּא בְּעַבְדֵי עִבְדְתָּא יָת מַשְׁכְּנָא עֲשַׂר יְרִיעָן דְּבוּץ שְׁזִיר וְתִכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבַד אֱמָן עֲבַד יָתְהוֹן: (ט) אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכָל הַיְרִיעֹת: אֱרִכָּא דִּירִעָתָא חָדָא עַסְרִין וּתְמַנְיָא אַמִּין וּפוּתְיָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעָתָא חָדָא מְשַׁחְתָּא חָדָא לְכָל יְרִיעָתָא: (י) וַיְחַבֵּר אֶת חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת אַחַת אֶל אֶחָת וְחָמֵשׁ יְרִיעֹת חִבַּר אַחַת אֶל אֶחָת: וְלָפֵף יָת חֲמֵשׁ יְרִיעָן חָדָא עִם חָדָא וְחַמֵּשׁ יְרִיעָן לָפֵף חָדָא עִם חָדָא: (יא) וַיַּעַשׂ לֻלְאֹת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקְּצָה בַּמַּחְבֶּרֶת כֵּן עָשָׂה בִּשְׂפַת הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית: וְעָבַד עֲנוּבִין דְּתִכְלָא עַל סְפָתָא דִּירִעָתָא חָדָא מִסְטָרָא בֵּית לוֹפֵי כֵּן עָבַד בְּסְפָתָא דִּירִיעָתָא בְּסִטָרָא בֵּית תִּנְיָתָא: (יב) חֲמִשִּׁים לֻלְאֹת עָשָׂה בַּיְרִיעָה הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים לֻלְאֹת עָשָׂה בִּקְצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מַקְבִּילֹת הַלֻּלְאֹת אַחַת אֶל אֶחָת: חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עָבַד בִּירִיעָתָא חָדָא וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין עָבַד בְּסִטָרָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לוֹפֵי תִּנְיָתָא מְכַוְּנָן עֲנוּבַיָּא חָדָא לָקֳבֵל חָדָא: (יג) וַיַּעַשׂ חֲמִשִּׁים קַרְסֵי זָהָב וַיְחַבֵּר אֶת הַיְרִעֹת אַחַת אֶל אַחַת בַּקְּרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: וְעָבַד חַמְשִׁין פּוּרְפִין דִּדְהַב וְלָפֵף יָת יְרִיעָתָא חָדָא עִם חָדָא בְּפוּרְפַיָּא וַהֲוָה מַשְׁכְּנָא חַד: (יד) וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם: וַעֲבַד יְרִיעָן דְּמַעְזֵי לְפָרְסָא עַל מַשְׁכְּנָא חַד עֲשַׂר יְרִיעָן עֲבַד יָתְהֶן: (טו) אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רֹחַב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְעַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת: אֱרִכָּא דִּירִיעָתָא חָדָא תְּלָתִין בְּאַמִּין

וְאַרְבַּע אַמִּין פּוּתְיָא דִּירִיעָתָא חֲדָא מְשַׁחְתָּא חֲדָא לְחַד עֲשַׂר יְרִיעָן: (טז) וְיַחֲבֵר אֶת חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לָבָד: וְלַפֵּף יָת חֲמֵשׁ יְרִיעָן לְחוֹד וְיָת שֵׁית יְרִיעָן לְחוֹד: (יז) וַיַּעַשׂ לֻלָאֹת חֲמִשִּׁים עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הַקִּיצֹנָה בַּמַּחְבָּרֶת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת עָשָׂה עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הַחֹבֶרֶת הַשֵּׁנִית: וַעֲבַד עֲנוּבִין חַמְשִׁין עַל סְפָתָא דִּירִיעָתָא בְּסִטְרָא בֵּית לוֹפֵי וְחַמְשִׁין עֲנוּבִין עֲבַד עַל סְפָתָא דִּירִיעָתָא דְּבֵית לוֹפֵי תִּנְיָתָא:

ויקהל יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(יח) וַיַּעַשׂ קַרְסֵי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת הָאֹהֶל לִהְיֹת אֶחָד: וַעֲבַד פּוּרְפִּין דִּנְחָשָׁא חֲמִשִּׁין לְלַפָּפָא יָת מַשְׁכְּנָא לְמֶהֱוֵי חַד: (יט) וַיַּעַשׂ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵלִים מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים מִלְמָעְלָה: וַעֲבַד חוֹפָאָה לְמַשְׁכְּנָא מַשְׁכֵי דְּדְכְרֵי מְסַמְקֵי וְחוֹפָאָה מַשְׁכֵי דְּסַסְגּוֹנָא מִלְעֵלָא: (כ) **חמישי** וַיַּעַשׂ אֶת הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים: וַעֲבַד יָת דַּפֵּיָא לְמַשְׁכְּנָא דְּאָעֵי שִׁטִּין קָיְמִין: (כא) עֶשֶׂר אַמֹּת אׇרֶךְ הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: עֲשַׂר אַמִּין אֻרְכָּא דְּדַפָּא וְאַמְתָּא וּפַלְגוּת אַמְתָּא פּוּתְיָא דְּדַפָּא חַד: (כב) שְׁתֵּי יָדֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אַחַת אֶל אֶחֹת כֵּן עָשָׂה לְכֹל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן: תַּרְתֵּין צִירִין לְדַפָּא חַד מְשַׁלְבִין חֲדָא לְקֳבֵל חֲדָא כֵּן עֲבַד לְכֹל דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא: (כג) וַיַּעַשׂ אֶת הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֶשְׂרִים קֶרֶשׁ לִפְאַת נֶגֶב תֵּימָנָה: וַעֲבַד יָת דַּפֵּיָא לְמַשְׁכְּנָא עֶסְרִין דַּפִּין לְרוּחַ עֲבַר דָּרוֹמָא: (כד) וְאַרְבָּעִים אַדְנֵי כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֶשְׂרִים הַקֶּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לִשְׁתֵּי יְדֹתָיו: וְאַרְבְּעִין סַמְכִין דְּכַסַף עֲבַד תְּחוֹת עֶסְרִין דַּפִּין תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד לְתַרְתֵּין צִירוֹהִי וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד לְתַרְתֵּין צִירוֹהִי: (כה) וּלְצֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית לִפְאַת צָפוֹן עָשָׂה עֶשְׂרִים קָרֶשִׁים: וְלִסְטַר מַשְׁכְּנָא תִּנְיָתָא לְרוּחַ צִפּוּנָא עֲבַד עֶסְרִין דַּפִּין: (כו) וְאַרְבָּעִים אַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: וְאַרְבְּעִין סַמְכֵיהוֹן דְּכַסַף תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חַד וּתְרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חָד: (כז) וּלְיַרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה עָשָׂה שִׁשָּׁה קְרָשִׁים: וּלְסִיפֵי מַשְׁכְּנָא מַעַרְבָא עֲבַד שִׁתָּא דַּפִּין: (כח) וּשְׁנֵי קְרָשִׁים עָשָׂה לְמִקְצֹעֹת הַמִּשְׁכָּן בַּיַּרְכָתָיִם: וּתְרֵין דַּפִּין עֲבַד לְזָוְיַת מַשְׁכְּנָא בְּסוֹפֵיהוֹן: (כט) וְהָיוּ תוֹאֲמִם מִלְּמַטָּה וְיַחְדָּו יִהְיוּ תַּמִּים אֶל רֹאשׁוֹ אֶל הַטַּבַּעַת הָאַחַת כֵּן עָשָׂה לִשְׁנֵיהֶם לִשְׁנֵי הַמִּקְצֹעֹת: וַהֲווֹ מְכַוְּנִין מִלְרַע וְכַחֲדָא הֲווֹ מְכַוְּנִין עַל רֵישֵׁהּ לְעִזְקְתָא חֲדָא כֵּן עֲבַד לְתַרְוֵיהוֹן לִתְרֵין זָוְיִן: (ל) וְהָיוּ שְׁמֹנָה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עָשָׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: וַהֲווֹ תְּמַנְיָא דַּפִּין וְסַמְכֵיהוֹן דְּכַסַף שִׁתָּא עֲשַׂר סַמְכִין תְּרֵין סַמְכִין תְּרֵין סַמְכִין תְּחוֹת דַּפָּא חָד: (לא) וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי

שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: וְעָבַד עַבְרֵי דְאַעֵי שִׁטִּין חַמְשָׂא לְדַפֵּי סְטַר מַשְׁכְּנָא חָד: (לב) וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית וַחֲמִשָּׁה בְרִיחִם לְקַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לַיַּרְכָתַיִם יָמָּה: וְחַמְשָׂא עַבְרִין לְדַפֵּי סְטַר מַשְׁכְּנָא תִּנְיָתָא וְחַמְשָׂא עַבְרִין לְדַפֵּי מַשְׁכְּנָא לְסוֹפֵיהוֹן מַעַרְבָא: (לג) וַיַּעַשׂ אֶת הַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן לִבְרֹחַ בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה: וְעָבַד יָת עַבְרָא מְצִיעָאָה לְאַעְבָּרָא בְּגוֹ דַּפַּיָא מִן סְיָפֵי לְסְיָפֵי: (לד) וְאֶת הַקְּרָשִׁים צִפָּה זָהָב וְאֶת טַבְּעֹתָם עָשָׂה זָהָב בָּתִּים לַבְּרִיחִם וַיְצַף אֶת הַבְּרִיחִם זָהָב: וְיָת דַּפַּיָא חָפָא דַּהֲבָא וְיָת עִזְקָתְהוֹן עֲבַד דַּהֲבָא אַתְרָא לְעַבְּרַיָא וַחָפָא יָת עַבְּרַיָא דַּהֲבָא: (לה) וַיַּעַשׂ אֶת הַפָּרֹכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרֻבִים: וְעָבַד יָת פָּרְכְתָּא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד אֻמָּן עֲבַד יָתַהּ צְוָרַת כְּרוּבִין: (לו) וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבָּעָה עַמּוּדֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב וָוֵיהֶם זָהָב וַיִּצֹק לָהֶם אַרְבָּעָה אַדְנֵי כָסֶף: וְעָבַד לַהּ אַרְבְּעָא עַמּוּדֵי שִׁטִּין וְחָפָנוּן דַּהֲבָא וָוֵיהוֹן דַּהֲבָא וְאַתִּיךְ לְהוֹן אַרְבְּעָא סַמְכִין דִּכְסָף: (לז) וַיַּעַשׂ מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם: וְעָבַד פָּרְסָא לִתְרַע מַשְׁכְּנָא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד צַיָּר: (לח) וְאֶת עַמּוּדָיו חֲמִשָּׁה וְאֶת וָוֵיהֶם וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וַחֲשֻׁקֵיהֶם זָהָב וְאַדְנֵיהֶם חֲמִשָּׁה נְחֹשֶׁת: וְיָת עַמּוּדוֹהִי חֲמִשָּׁא וְיָת וָוֵיהוֹן וְחָפָא רֵישֵׁיהוֹן וְכִבּוּשֵׁיהוֹן דַּהֲבָא וְסַמְכֵיהוֹן חַמְשָׂא נְחָשָׁא: **לז** (א) וַיַּעַשׂ בְּצַלְאֵל אֶת הָאָרֹן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ: וַעֲבַד בְּצַלְאֵל יָת אֲרוֹנָא דְאַעֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָא אָרְכֵּהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא פְּתָיֵהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא רוּמֵהּ:

רש"י ויעש בצלאל. לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו:

(ב) וַיְצַפֵּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבַּיִת וּמִחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב: וַחֲפָהִי דְהַב דְכֵי מִגּוֹ וּמִבָּרָא וַעֲבַד לֵהּ דִּיר דְּדַהַב סְחוֹר סְחוֹר: (ג) וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב עַל אַרְבַּע פַּעֲמֹתָיו וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת עַל צַלְעוֹ הָאֶחָת וּשְׁתֵּי טַבָּעוֹת עַל צַלְעוֹ הַשֵּׁנִית: וְאַתִּיךְ לֵהּ אַרְבַּע עִזְקִן דְּדַהַב עַל אַרְבַּע זְוָיָתֵהּ וְתַרְתֵּין עִזְקִן עַל סְטָרֵהּ חַד וְתַרְתֵּין עִזְקִן עַל סְטָרֵהּ תִּנְיָתָא: (ד) וַיַּעַשׂ בַּדֵּי עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב: וַעֲבַד אֲרִיחֵי דְאַעֵי שִׁטִּין וַחֲפָא יָתְהוֹן דַּהֲבָא: (ה) וַיָּבֵא אֶת הַבַּדִּים בַּטַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת הָאָרֹן לָשֵׂאת אֶת הָאָרֹן: וְאָעֵיל יָת אֲרִיחַיָּא בְּעִזְקָתָא עַל סְטָרֵי אֲרוֹנָא לְמִטַּל יָת אֲרוֹנָא: (ו) וַיַּעַשׂ כַּפֹּרֶת זָהָב טָהוֹר אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכָּהּ וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבָּהּ: וַעֲבַד כַּפֻּרְתָּא דְהַב דְכִי תַּרְתֵּין אַמִּין וּפַלְגָא אָרְכַּהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא פְּתָיֵהּ: (ז) וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְרֻבִים זָהָב מִקְשָׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְּׁנֵי קְצוֹת הַכַּפֹּרֶת: וַעֲבַד תְּרֵין כְּרוּבִין דְּדַהֲב נְגִיד עֲבַד יָתְהוֹן מִתְּרֵין סְטָרֵי כַפֻּרְתָּא: (ח) כְּרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה וּכְרוּב אֶחָד מִקָּצָה מִזֶּה מִן הַכַּפֹּרֶת עָשָׂה אֶת הַכְּרֻבִים מִשְּׁנֵי (קצוותו) קְצוֹתָיו: כְּרוּבָא חַד מִסְּטָרָא מִכָּא וּכְרוּבָא חַד מִסְּטָרָא

מִכָּא מִן כַּפֻּרְתָּא עֲבַד יָת כְּרוּבַיָּא מִתְּרִין סִטְרוֹהִי: (ט) וַיִּהְיוּ הַכְּרֻבִים פֹּרְשֵׂי כְנָפַיִם לְמַעְלָה סֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים: וַהֲוֹוּ כְּרוּבַיָּא פָּרִיסָן גַּדְפֵיהוֹן לְעֵלָא נָטְלִין בְּגַדְפֵיהוֹן עַל כַּפֻּרְתָּא וְאַפֵּיהוֹן חַד לָקֳבֵל חַד לָקֳבֵל כַּפֻּרְתָּא הֲווֹ אַפֵּי כְּרוּבַיָּא: (י) וַיַּעַשׂ אֶת הַשֻּׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וְחֵצִי קֹמָתוֹ: וַעֲבַד יָת פָּתוֹרָא דְּאָעֵי שִׁטִּין תַּרְתֵּין אַמִּין אָרְכֵּהּ וְאַמְתָא פְּתֵיהּ וְאַמְתָא וּפַלְגָא רוּמֵהּ: (יא) וַיְצַף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב: וַחֲפָא יָתֵהּ דְּהַב דְּכִי וַעֲבַד לֵהּ דִּיר דְּדַהַב סְחוֹר סְחוֹר: (יב) וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֶּרֶת טֹפַח סָבִיב וַיַּעַשׂ זֵר זָהָב לְמִסְגַּרְתּוֹ סָבִיב: וַעֲבַד לֵהּ גְּדַנְפָא רוּמֵהּ פּוּשְׁכָא סְחוֹר סְחוֹר וַעֲבַד דִּיר דְּדַהַב לְגַדְנְפֵּהּ סְחוֹר סְחוֹר: (יג) וַיִּצֹק לוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתֵּן אֶת הַטַּבָּעֹת עַל אַרְבַּע הַפֵּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: וְאַתִּיךְ לֵהּ אַרְבַּע עִזְקָן דְּדַהֲב וִיהַב יָת עִזְקָתָא עַל אַרְבַּע זְוָיָתָא דִּי לְאַרְבַּע רַגְלוֹהִי: (יד) לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת הָיוּ הַטַּבָּעֹת בָּתִּים לַבַּדִּים לָשֵׂאת אֶת הַשֻּׁלְחָן: לָקֳבֵל גְּדַנְפָא הֲווֹ עִזְקָתָא אַתְרָא לַאֲרִיחַיָּא לְמַטַל יָת פָּתוֹרָא: (טו) וַיַּעַשׂ אֶת הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב לָשֵׂאת אֶת הַשֻּׁלְחָן: וַעֲבַד יָת אֲרִיחַיָּא דְּאָעֵי שִׁטִּין וְחָפָא יָתְהוֹן דַּהֲבָא לְמַטַל יָת פָּתוֹרָא: (טז) וַיַּעַשׂ אֶת הַכֵּלִים אֲשֶׁר עַל הַשֻּׁלְחָן אֶת קְעָרֹתָיו וְאֶת כַּפֹּתָיו וְאֶת מְנַקִּיֹּתָיו וְאֶת הַקְּשָׂוֹת אֲשֶׁר יֻסַּךְ בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: וַעֲבַד יָת מָנַיָּא דִּי עַל פָּתוֹרָא יָת מָגִיסוֹהִי וְיָת בְּזִיכוֹהִי וְיָת מְכִילָתֵהּ וְיָת קַשְׁוָתָא דִּי יִתְנַסַּךְ בְּהוֹן דְּהַב דְּכִי: (יז) **שישי - שלישי במחוברין** וַיַּעַשׂ אֶת הַמְּנֹרָה זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה עָשָׂה אֶת הַמְּנֹרָה יְרֵכָהּ וְקָנָהּ גְּבִיעֶיהָ כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה הָיוּ: וַעֲבַד יָת מְנָרְתָּא דְּהַב דְּכִי נְגִיד עֲבַד יָת מְנָרְתָּא שִׁדְּהָ וּקְנָהּ כַּלִּידָהָא חֻזּוֹרָהָא וְשׁוֹשַׁנָּהָא מִנַּהּ הֲווֹ: (יח) וְשִׁשָּׁה קָנִים יֹצְאִים מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ הַשֵּׁנִי: וְשִׁתָּא קְנִין נָפְקִין מִסְטָרָהָא תְּלָתָא קְנֵי מְנָרְתָּא מִסְטָרַהּ חַד וּתְלָתָא קְנֵי מְנָרְתָּא מִסְטָרַהּ תִּנְיָנָא: (יט) שְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפָרַח וּשְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בְּקָנֶה אֶחָד כַּפְתֹּר וָפָרַח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן הַמְּנֹרָה: תְּלָתָא כַלִּידִין מְצַיְרִין בְּקַנְיָא חַד חֻזּוֹר וְשׁוֹשָׁן וּתְלָתָא כַלִּידִין מְצַיְרִין בְּקַנְיָא חַד חֻזּוֹר וְשׁוֹשָׁן כֵּן לְשִׁתָּא קְנִין דְּנָפְקִין מִן מְנָרְתָּא: (כ) וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: וּבִמְנָרְתָּא אַרְבְּעָא כַלִּידִין מְצַיְרִין חֻזּוֹרָהָא וְשׁוֹשַׁנָּהָא: (כא) וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה וְכַפְתֹּר תַּחַת שְׁנֵי הַקָּנִים מִמֶּנָּה לְשִׁשֶּׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִמֶּנָּה: וְחֻזּוֹר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין מִנַּהּ וְחֻזּוֹר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין מִנַּהּ וְחֻזּוֹר תְּחוֹת תְּרֵין קְנִין מִנַּהּ לְשִׁתָּא קְנִין דְּנָפְקִין מִנַּהּ: (כב) כַּפְתֹּרֵיהֶם וּקְנֹתָם מִמֶּנָּה הָיוּ כֻּלָּהּ מִקְשָׁה אַחַת זָהָב טָהוֹר: חֻזּוֹרֵיהוֹן וּקְנֵיהוֹן מִנַּהּ הֲווֹ כֻּלַּהּ נְגִידָא חֲדָא דְּהַב דְּכִי: (כג) וַיַּעַשׂ אֶת נֵרֹתֶיהָ שִׁבְעָה וּמַלְקָחֶיהָ וּמַחְתֹּתֶיהָ זָהָב טָהוֹר: וַעֲבַד יָת בּוֹצִינָהָא שִׁבְעָא וְצִבְיְתָהָא וּמַחְתְּיָתָהָא דְּהַב דְּכִי: (כד) כִּכָּר זָהָב טָהוֹר עָשָׂה אֹתָהּ וְאֶת

כָּל כֵּלֶיהָ: כִּכָּרָא דְהַב דְכִי עֲבַד יָתֵהּ וְיָת כָּל מָנָהָא: (כה) וַיַּעַשׂ אֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּה אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רָבוּעַ וְאַמָּתַיִם קֹמָתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו: וַעֲבַד יָת מַדְבְּחָא דְקְטֹרֶת בּוּסְמַיָא דְאָעֵי שִׁטִּין אַמְתָא אֻרְכֵּהּ וְאַמְתָא פְּתָיֵהּ מְרַבַּע וְתַרְתֵּין אַמִּין רוּמֵהּ מִנֵּהּ הֲווֹ קַרְנוֹהִי: (כו) וַיְצַף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת גַּגּוֹ וְאֶת קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת קַרְנֹתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זֵר זָהָב סָבִיב: וְחָפָא יָתֵהּ דְהַב דְכִי יָת אֻגְרֵהּ וְיָת כָּתְלוֹהִי סְחוֹר סְחוֹר וְיָת קַרְנוֹהִי וַעֲבַד לֵהּ דֵּיר דְדָהַב סְחוֹר סְחוֹר: (כז) וּשְׁתֵּי טַבָּעֹת זָהָב עָשָׂה לוֹ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו עַל שְׁנֵי צִדָּיו לְבָתִּים לְבַדִּים לְשֹׁאת אֹתוֹ בָּהֶם: וְתַרְתֵּין עִזְקָן דְדָהַב עֲבַד לֵהּ מִלְרַע לְדֵירֵהּ עַל תַּרְתֵּין זְוָיָתֵהּ עַל תְּרֵין סְטָרוֹהִי לְאַתְרָא לַאֲרִיחַיָא לְמִטַל יָתֵהּ בְּהוֹן: (כח) וַיַּעַשׂ אֶת הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם זָהָב: וַעֲבַד יָת אֲרִיחַיָא דְאָעֵי שִׁטִּין וְחָפָא יָתְהוֹן דַּהֲבָא: (כט) וַיַּעַשׂ אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רֹקֵחַ: וַעֲבַד יָת מִשְׁחָא דְרְבוּתָא קוּדְשָׁא וְיָת קְטֹרֶת בּוּסְמַיָא דְכִי עוֹבַד בּוּסְמָנוּ: **לח** (א) **שביעי - רביעי במחוברין** וַיַּעַשׂ אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חָמֵשׁ אַמּוֹת אָרְכּוֹ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת רָחְבּוֹ רָבוּעַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ: וַעֲבַד יָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא דְאָעֵי שִׁטִּין חֲמֵשׁ אַמִּין אֻרְכֵּהּ וַחֲמֵשׁ אַמִּין פְּתָיֵהּ מְרַבַּע וּתְלָתָא אַמִּין רוּמֵהּ: (ב) וַיַּעַשׂ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פִּנֹּתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֹתָיו וַיְצַף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת: וַעֲבַד קַרְנוֹהִי עַל אַרְבַּע זְוָיָתֵהּ מִנֵּהּ הֲווֹ קַרְנוֹהִי וְחָפָא יָתֵהּ נְחָשָׁא: (ג) וַיַּעַשׂ אֶת כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַסִּירֹת וְאֶת הַיָּעִים וְאֶת הַמִּזְרָקֹת אֶת הַמִּזְלָגֹת וְאֶת הַמַּחְתֹּת כָּל כֵּלָיו עָשָׂה נְחֹשֶׁת: וַעֲבַד יָת כָּל מָנֵי מַדְבְּחָא יָת פִּסַכְתְּרָוָתָא וְיָת מַגְרוֹפָיָתָא וְיָת מִזְרָקָתָא יָת צִנּוֹרָיָתָא וְיָת מַחְתְּיָתָא כָּל מָנוֹהִי עֲבַד נְחָשָׁא: (ד) וַיַּעַשׂ לַמִּזְבֵּחַ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת תַּחַת כַּרְכֻּבּוֹ מִלְמַטָּה עַד חֶצְיוֹ: וַעֲבַד לְמַדְבְּחָא סְרָדָא עוֹבַד מְצַדְתָּא דְנְחָשָׁא תְּחוֹת סוֹבְבֵהּ מִלְרַע עַד פַּלְגֵהּ: (ה) וַיִּצֹק אַרְבַּע טַבָּעֹת בְּאַרְבַּע הַקְּצָוֹת לְמִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת בָּתִּים לַבַּדִּים: וְאַתְּיִךְ אַרְבַּע עִזְקָתָא בְּאַרְבַּע סְטָרָתָא לְסָרְדָא דְנְחָשָׁא אַתְרָא לַאֲרִיחַיָא: (ו) וַיַּעַשׂ אֶת הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וַיְצַף אֹתָם נְחֹשֶׁת: וַעֲבַד יָת אֲרִיחַיָא דְאָעֵי שִׁטִּין וְחָפָא יָתְהוֹן נְחָשָׁא: (ז) וַיְבֵא אֶת הַבַּדִּים בַּטַּבָּעֹת עַל צַלְעֹת הַמִּזְבֵּחַ לָשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נְבוּב לֻחֹת עָשָׂה אֹתוֹ: וְאָעֵיל יָת אֲרִיחַיָא בְּעִזְקָתָא עַל סְטָרֵי מַדְבְּחָא לְמִטַל יָתֵהּ בְּהוֹן חָלִיל לוּחִין עֲבַד יָתֵהּ:

רש"י נבוב לחת. נבוב הוא חלול, וכן (ירמיה נב, כא) ועביו ארבע אצבעות נבוב: נבוב לחת. הלוחות של עצי שטים לכל רוח והחלל באמצע:

(ח) וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמַרְאֹת הַצֹּבְאֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וַעֲבַד יָת כִּיּוֹרָא נְחָשָׁא וְיָת בְּסִיסֵהּ נְחָשָׁא בְּמֶחְזֵיָן נְשַׁיָא דְאִתְיָן לְצַלָּאָה בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:

רש"י במראת הצובאת. בנות ישראל היו בידן מראות, שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן, מפני שעשויים ליצר

הרע, אמר לו הקדוש ברוך הוא קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים. כשהיו בעליהם יגעים בעבודת פרך, היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם ונוטלות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו בדברים, לומר אני נאה ממך, ומתוך כך מביאות לבעליהן לידי תאוה ונזקקות להם, ומתעברות ויולדות שם, שנאמר (שיר השירים ח ה) תחת התפוח עוררתיך, וזהו שנאמר במראות הצובאות. ונעשה הכיור מהם, שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שבתוכו את שקנא לה בעלה ונסתרה, ותדע לך, שהן מראות ממש, שהרי נאמר (שמות לח כט ל) , ונחשת התנופה שבעים ככר וגו' , ויעש בה וגו' , וכיור וכנו לא הזכרו שם, למדת שלא היה נחשת של כיור מנחשת התנופה, כך דרש רבי תנחומא, וכן תרגם אנקלוס במחזית נשיא, והוא תרגום של מראות מירידויר"ש בלעז . וכן מצינו בישעיה (ישעיה ג כג) והגליונים, מתרגמנן ומחזיתא: אשר צבאו. להביא נדבתן:

(ט) וַיַּעַשׂ אֶת הֶחָצֵר לִפְאַת נֶגֶב תֵּימָנָה קַלְעֵי הֶחָצֵר שֵׁשׁ מָשְׁזָר מֵאָה בָּאַמָּה: וַעֲבַד יָת דַּרְתָּא לִרוּחַ עֵבַר דָּרוֹמָא סְרָדֵי דַרְתָּא דְבוּץ שְׁזִיר מְאָה בְאַמִּין: (י) עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמָּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף: עַמּוּדֵיהוֹן עֶסְרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֶסְרִין נְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן דְכָסָף: (יא) וְלִפְאַת צָפוֹן מֵאָה בָאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמּוּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף: וּלְרוּחַ צִפּוּנָא מְאָה אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עֶסְרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֶסְרִין נְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן דְכָסָף: (יב) וְלִפְאַת יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים בָּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וַאדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה וָוֵי הָעַמָּדִים וַחֲשׁוּקֵיהֶם כָּסֶף: וּלְרוּחַ מַעַרְבָא סְרָדִין חַמְשִׁין בְּאַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן עַסְרָא וְסַמְכֵיהוֹן עַסְרָא וָוֵי עַמּוּדַיָא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן דִכְסָף: (יג) וְלִפְאַת קֵדְמָה מִזְרָחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה: וּלְרוּחַ קִדוּמָא מָדִינְחָא חַמְשִׁין אַמִּין: (יד) קְלָעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל הַכָּתֵף עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: סְרָדִין חֲמֵשׁ עֶסְרֵי אַמִּין לְעִבְרָא עַמּוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסַמְכֵיהוֹן תְּלָתָא: (טו) וְלַכָּתֵף הַשֵּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לִשַׁעַר הֶחָצֵר קְלָעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה עַמָּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: וּלְעִבְרָא תִנְיֵתָא מִכָּא וּמִכָּא לִתְרַע דַּרְתָּא סְרָדִין חֲמֵשׁ עֶסְרֵי אַמִּין עַמּוּדֵיהוֹן תְּלָתָא וְסַמְכֵיהוֹן תְּלָתָא: (טז) כָּל קַלְעֵי הֶחָצֵר סָבִיב שֵׁשׁ מָשְׁזָר: כָּל סְרָדֵי דְדַרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר דְבוּץ שְׁזִיר: (יז) וְהָאֲדָנִים לָעַמָּדִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמּוּדִים וַחֲשׁוּקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רָאשֵׁיהֶם כָּסֶף וְהֵם מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף כֹּל עַמֻּדֵי הֶחָצֵר: וְסַמְכַיָא לְעַמּוּדַיָא נְחָשָׁא וָוֵי עַמּוּדַיָא וְכִבּוּשֵׁיהוֹן דִכְסַף וְחִפּוּי רֵישֵׁיהוֹן דִכְסָף וְאִנּוּן מְכַבְּשִׁין דִכְסָף כָּל עַמּוּדֵי דַרְתָּא: (יח) **מפטיר** וּמָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר מַעֲשֵׂה רֹקֵם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר וְעֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ וְקוֹמָה בְרֹחַב חָמֵשׁ אַמּוֹת לְעֻמַּת קַלְעֵי הֶחָצֵר:

וּפָרָסָא דְתַרַע דַּרְתָּא עוֹבַד צַיָר תִּכְלָא וְאַרְגְוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר וְעֶסְרִין אַמִין אֶרְכָּא וְרוּמָא בְּפוּתְיָא חֲמֵשׁ אַמִין לָקֳבֵל סְרָדֵי דַּרְתָּא:

רש"י לעמת קלעי החצר. כמדת קלעי החצר:

(יט) וְעַמּוּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבָּעָה נְחֹשֶׁת וָוֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רָאשֵׁיהֶם וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף: וְעַמּוּדֵיהוֹן אַרְבְּעָא וְסַמְכֵיהוֹן אַרְבְּעָא נְחָשָׁא וְוֵיהוֹן דְכַסַף וְחִפּוּי רֵישֵׁיהוֹן וְכִבּוּשֵׁיהוֹן דְכָסָף: (כ) וְכָל הַיְתֵדֹת לַמִּשְׁכָּן וְלֶחָצֵר סָבִיב נְחֹשֶׁת: וְכָל סְכַיָא לְמַשְׁכְּנָא וּלְדָרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר דְנְחָשָׁא: ססס:

הפטרת ויקהל כמנהג הספרדים - מלכים א ז

(יג) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּקַּח אֶת חִירָם מִצֹּר: (יד) בֶּן אִשָּׁה אַלְמָנָה הוּא מִמַּטֵּה נַפְתָּלִי וְאָבִיו אִישׁ צֹרִי חֹרֵשׁ נְחֹשֶׁת וַיִּמָּלֵא אֶת הַחָכְמָה וְאֶת הַתְּבוּנָה וְאֶת הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכָה בַּנְּחֹשֶׁת וַיָּבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֶת כָּל מְלַאכְתּוֹ: (טו) וַיְצַר אֶת שְׁנֵי הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסֹב אֶת הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי: (טז) וּשְׁתֵּי כֹתָרֹת עָשָׂה לָתֵת עַל רָאשֵׁי הָעַמּוּדִים מֻצָק נְחֹשֶׁת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְחָמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: (יז) שְׂבָכִים מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה גְּדִלִים מַעֲשֵׂה שַׁרְשְׁרוֹת לַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הָאֶחָת וְשִׁבְעָה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: (יח) וַיַּעַשׂ אֶת הָעַמּוּדִים וּשְׁנֵי טוּרִים סָבִיב עַל הַשְּׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת הַכֹּתֹרֶת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָרִמֹּנִים וְכֵן עָשָׂה לַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: (יט) וְכֹתָרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוּשַׁן בָּאוּלָם אַרְבַּע אַמּוֹת: (כ) וְכֹתָרֹת עַל שְׁנֵי הָעַמּוּדִים גַּם מִמַּעַל מִלְּעֻמַּת הַבֶּטֶן אֲשֶׁר לְעֵבֶר (שבכה) הַשְּׂבָכָה וְהָרִמֹּונִים מָאתַיִם טֵרִים סָבִיב עַל הַכֹּתֶרֶת הַשֵּׁנִית: (כא) וַיָּקֶם אֶת הָעַמֻּדִים לְאֻלָם הַהֵיכָל וַיָּקֶם אֶת הָעַמּוּד הַיְמָנִי וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יָכִין וַיָּקֶם אֶת הָעַמּוּד הַשְּׂמְאלִי וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ בֹּעַז: (כב) וְעַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שׁוֹשָׁן וַתִּתֹּם מְלֶאכֶת הָעַמּוּדִים: (כג) וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם מוּצָק עֶשֶׂר בָּאַמָּה מִשְּׂפָתוֹ עַד שְׂפָתוֹ עָגֹל סָבִיב וְחָמֵשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתוֹ (וקוה) וְקָו שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב: (כד) וּפִקְעֵים מִתַּחַת לִשְׂפָתוֹ סָבִיב סֹבְבִים אֹתוֹ עֶשֶׂר בָּאַמָּה מַקִּפִים אֶת הַיָּם סָבִיב שְׁנֵי טוּרִים הַפְּקָעִים יְצֻקִים בְּיִצְקָתוֹ: (כה) עֹמֵד עַל שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פֹנִים צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹּנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְמָעְלָה וְכָל אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה: (כו) וְעָבְיוֹ טֶפַח וּשְׂפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשָׁן אַלְפַּיִם בַּת יָכִיל:

הפטרת ויקהל כמנהג האשכנזים - מלכים א ז

(מ) וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת הַיָּעִים וְאֶת הַמִּזְרָקוֹת וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה: (מא) עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגֻלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתָּיִם וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתַּיִם לְכַסּוֹת אֶת שְׁתֵּי גֻּלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ

הָעַמּוּדִים: (מב) וְאֶת הָרִמֹּנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לִשְׁתֵּי הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי טוּרִים רִמֹּנִים לַשְּׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת שְׁתֵּי גֻּלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָעַמּוּדִים: (מג) וְאֶת הַמְּכֹנוֹת עָשָׂר וְאֶת הַכִּיֹּרֹת עָשָׂרָה עַל הַמְּכֹנוֹת: (מד) וְאֶת הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת הַבָּקָר שְׁנֵים עָשָׂר תַּחַת הַיָּם: (מה) וְאֶת הַסִּירוֹת וְאֶת הַיָּעִים וְאֶת הַמִּזְרָקוֹת וְאֵת כָּל הַכֵּלִים (האהל) הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת מְמֹרָט: (מו) בְּכִכַּר הַיַּרְדֵּן יְצָקָם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבֵה הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין צָרְתָן: (מז) וַיַּנַּח שְׁלֹמֹה אֶת כָּל הַכֵּלִים מֵרֹב מְאֹד מְאֹד לֹא נֶחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: (מח) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֵת כָּל הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֵת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב: (מט) וְאֶת הַמְּנֹרוֹת חָמֵשׁ מִיָּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׂמֹאול לְפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר וְהַפֶּרַח וְהַנֵּרֹת וְהַמֶּלְקָחַיִם זָהָב: (נ) וְהַסִּפוֹת וְהַמִּזְמְרוֹת וְהַמִּזְרָקוֹת וְהַכַּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגוּר וְהַפֹּתוֹת לְדַלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים לְדַלְתֵי הַבַּיִת לַהֵיכָל זָהָב:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה פרה פרק יב

א. הָאֵזוֹב הַקָּצֵר, מְסַפְּקוֹ בְּחוּט וּבְכוּשׁ, וְטוֹבֵל וּמַעֲלֶה, וְאוֹחֵז בָּאֵזוֹב וּמַזֶּה. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, כְּשֵׁם שֶׁהַזָּיָה בָּאֵזוֹב, כָּךְ טְבִילָה בָּאֵזוֹב:

ברטנורה (א) **האזוב הקצר מספקו**. מאריכו כדי סיפוקו: **ובכושׁ**. הוא הפלך שהנשים טוות בו: **וטובל ומעלה**. ואע"ג דכתיב ולקח אזוב וטבל במים, והוא לוקח הפלך שהאזוב נתון בראשו, שפיר קרינן ביה ולקח אזוב, דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה: **ואוחז באזוב ומזה**. דבהזאה בעינן שיהא אוחז האזוב בידו: ר' יהודה ור' שמעון אומרים כו'. ואין הלכה כר' יהודה ור' שמעון:

ב. הִזָּה, סָפַק מִן הַחוּט, סָפֵק מִן הַכּוּשׁ, סָפֵק מִן הַגַּבְעוֹל, הַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה. הִזָּה עַל שְׁנֵי כֵלִים, סָפֵק עַל שְׁנֵיהֶם הִזָּה, סָפֵק מֵחֲבֵרוֹ מִצָּה עָלָיו, הַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה. מֵחַט שֶׁהִיא נְתוּנָה עַל הַחֶרֶס, וְהִזָּה עָלֶיהָ, סָפֵק עַל הַמַּחַט הִזָּה, סָפֵק מִן הַחֶרֶס מִצָּה עָלֶיהָ, הַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה. צְלוֹחִית שֶׁפִּיהָ צָר, טוֹבֵל וּמַעֲלֶה כְּדַרְכּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הַזָּיָה רִאשׁוֹנָה. מֵי חַטָּאת שֶׁנִּתְמַעֲטוּ, טוֹבֵל אֶפְלוּ רָאשֵׁי גַבְעוֹלִין וּמַזֶּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִסַּפֵּג. נִתְכַּוֵּן לְהַזּוֹת לְפָנָיו וְהִזָּה לְאַחֲרָיו, לְאַחֲרָיו וְהִזָּה לְפָנָיו, הַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה. לְפָנָיו, וְהִזָּה עַל הַצַּדְדִין שֶׁלְּפָנָיו, הַזָּיָתוֹ כְּשֵׁרָה. מַזִּין עַל הָאָדָם מְדַּעְתּוֹ וְשֶׁלֹּא מְדַּעְתּוֹ. מַזִּין עַל הָאָדָם וְעַל הַכֵּלִים, וַאֲפִלּוּ הֵן מֵאָה:

ברטנורה (ב) ספק מן הכוש ספק מן החוט כו'. דבעינן הזאה ודאי מן האזוב, משום דאמרינן העמד טמא על חזקתו: **מחברו מיצה עליו**. שמא מתמצית מי חטאת של כלי אחד הלך על האחר: **הזאתו פסולה**. דאי מחברו מיצה עליו אין זו הזאה מן האזוב: **טובל ומעלה כדרכו**. ולא אמרינן מתוך שנדחק בפיה לצאת שמא יחזרו המים לתוך הכלי ולא

ישאר באזוב כשיעור: **ר' יהודה אומר הזיה ראשונה**. דהזאה ראשונה לא חיישינן, אבל הזאה שניה מתוך שנדחקו לצאת וגם הזה מהם נתמעטו ביותר וחיישינן בהזאה שניה שמא לא נשארו באזוב כשיעור. ואין הלכה כר' יהודה: **שלא יספג**. שלא יקנח מצדדי הכלי או משולי, דכתיב וטבל, ולא מספג: **הזאתו פסולה**. דבעינן כוונת הזאה והרי לא נעשית מחשבתו: **ואפילו הן מאה**. ולא בעינן הזאה בפני עצמה לכל איש ואיש או לכל כלי וכלי:

ג. נִתְכַּוֵּן לְהַזּוֹת עַל דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טֻמְאָה וְהִזָּה עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, אִם יֵשׁ בָּאֵזוֹב, לֹא יִשְׁנֶה. עַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, וְהִזָּה עַל דָּבָר שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה, אִם יֵשׁ בָּאֵזוֹב, יִשְׁנֶה. עַל הָאָדָם, וְהִזָּה עַל הַבְּהֵמָה, אִם יֵשׁ בָּאֵזוֹב, לֹא יִשְׁנֶה. עַל הַבְּהֵמָה, וְהִזָּה עַל הָאָדָם, אִם יֵשׁ בָּאֵזוֹב, יִשְׁנֶה. הַמַּיִם הַמְנַטְּפִים, כְּשֵׁרִים. לְפִיכָךְ הֵם מְטַמְּאִין לְשֵׁם מֵי חַטָּאת:

ברטנורה (ג) **על דבר המקבל טומאה**. אדם וכלים: **על דבר שאינו מקבל טומאה**. בהמה וכלי אבנים: **אם יש באזוב לא ישנה**. אם נשתייר באזוב כדי הזאה אין צריך לחזור ולטבול פעם שניה, אלא מזה מאותו שנשתייר באזוב. אבל אם טבל האזוב כדי להזות על דבר שאינו מקבל טומאה, הואיל ותחילת טבילתו פסולה, כך הזאתו פסולה, ואל יזה במה שנשתייר באזוב עד שישנה: **המים המנטפין**. מן האזוב שהטבילו לשם דבר שאינו מקבל טומאה, אם הטביל באותם טפות אזוב והזה מהן, כשרין: **לפיכך מטמאין**. לפי שלא עשו מצותן, שהרי הטבילה הראשונה פסולה היתה, והרי אלו הטפות כשאר מי חטאת הכשרים שהן מטמאין:

ד. הַמַּזֶּה מֵחֲלוֹן שֶׁל רַבִּים וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ וְנִמְצְאוּ הַמַּיִם פְּסוּלִים, פָּטוּר. מֵחֲלוֹן שֶׁל יָחִיד וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ וְנִמְצְאוּ הַמַּיִם פְּסוּלִין, חַיָּב. אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל, בֵּין מֵחֲלוֹן שֶׁל יָחִיד בֵּין מֵחֲלוֹן שֶׁל רַבִּים, פָּטוּר, שֶׁאֵין כֹּהֵן גָּדוֹל חַיָּב עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ. מַחֲלִיקִין הָיוּ לִפְנֵי חֲלוֹן שֶׁל רַבִּים וְדוֹרְסִין וְלֹא נִמְנָעִין, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ, מֵי חַטָּאת שֶׁעָשׂוּ מִצְוָתָן, אֵינָן מְטַמְּאִין:

ברטנורה (ד) **המזה מחלון של רבים**. שעומד בחלון של רבים והזה שם על הטמאים העוברים, והזה על הטמא כסבור שהמים שבידו טהורים להזאה: **ונמצאו פסולים**. אם נכנס בהזאה זו למקדש: **פטור**. הטמא מקרבן, דהוי כספק טומאה ברשות הרבים דספיקו טהור. ופירש הרמב"ם הטעם, דטמא זה אנוס הוא דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה ולבדוק אם המים כשרין להזאה אם לאו, כיון שהיה עומד ברשות הרבים ומזה על הרבים. אבל העומד בחלון של יחיד ומזה, הוה ליה לטמא לבדוק על המים אם כשרים אם לאו, וכיון דלא בדק, שגגה היא זו ולא אונס, ואם נכנס למקדש בהזאה זו חייב קרבן, דהוי כספק

טומאה ברשות היחיד דספיקו טמא: שאין כהן גדול חייב על ביאת המקדש דכתיב (במדבר יט) ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, מי שחטאו שוה לקהל דהיינו ליחידים, פרט לכהן גדול שאין חטאו שוה ליחידים: **מחליקין היו**. כלומר כל כך מי חטאת היו שם עד שהיו מחליקין בהן בני אדם, ואפילו הכי דורסים בהן, משום דלא מטמאין, הואיל ונעשית מצותן:

ה. אוֹחֵז הוּא הַטָּהוֹר בְּקַרְדֹּם הַטָּמֵא בִּכְנָפוֹ, וּמַזֶּה עָלָיו. אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כְּדֵי הַזָּיָה, טָהוֹר. כַּמָּה יְהֵא בַּמַּיִם וְיִהְיֶה בָּהֶם כְּדֵי הַזָּיָה, כְּדֵי שֶׁיַּטְבִּיל רָאשֵׁי גַבְעוֹלִין וְיַזֶּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, רוֹאִים אוֹתָם כְּאִלּוּ הֵן עַל אֲזוֹב שֶׁל נְחוֹשֶׁת:

ברטנורה (ה) **בכנפו**. בכנף בגדו, לפי שהקרדום הצריך הזאה הוא אב הטומאה, וכשאוחז בכנפו נעשה הכנף ראשון אין האוחזו טמא, דאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. ואע"פ שיש על הקרדום מים כדי הזיה, אין האוחזו טמא משום נושא מי הנדה, הואיל ונעשית מצותן כבר: **כדי שיטביל ראשי גבעולין ויזה**. חוץ ממה שהאזוב בולע: **כאילו הן על אזוב של נחושת**. שאינו בולע. דרואים המים הבלועים באזוב כאילו הן בעין להשלים שיעור הזאה להיות הנושאין טמא. והא דכתיב (שם) ומזה מי הנדה דדרשינן מיניה לנושא כשיעור הזאה, היינו שאילו היו בעין היה בהן שיעור הזאה. ואין הלכה כר' יהודה:

ו. הַמַּזֶּה בְּאֵזוֹב טָמֵא, אִם יֶשׁ בּוֹ כַּבֵּיצָה, הַמַּיִם פְּסוּלִים וְהַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה אֵין בּוֹ כַּבֵּיצָה, הַמַּיִם כְּשֵׁרִים, וְהַזָּיָתוֹ פְּסוּלָה. וּמְטַמֵּא אֶת חֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה:

ברטנורה (ו) **המזה באזוב טמא**. כגון אזוב של גינה שלקטו לאכילה: **אם יש בו כביצה**. דזהו שיעור אוכל בין לקבל טומאה בין לטמא אחרים: **והזאתו פסולה**. דכתיב (שם) והזה הטהור, שיהיה המזה טהור והאזוב טהור: **אפילו הן מאה**. כולן טמאין לחטאת, דאין מונין ראשון ושני בחטאת אלא כולן הן תחילה:

ז. הַטָּהוֹר לַחַטָּאת שֶׁנִּטְמְאוּ יָדָיו, נִטְמָא גוּפוֹ, וּמְטַמֵּא אֶת חֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה: **ח**. לָגִין שֶׁל חַטָּאת שֶׁנִּטְמְאוּ אֲחוֹרָיו, נִטְמָא תוֹכוֹ, וּמְטַמֵּא אֶת חֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה. הַזּוּג וְהָעִנְבָּל, חִבּוּר. כּוּשׁ שֶׁל רוֹבָן, לֹא יַזֶּה לֹא עַל הַכּוּשׁ וְלֹא עַל הַפִּיקָה. וְאִם הִזָּה, מֻזֶּה. שֶׁל פִּשְׁתָּן, חִבּוּר. עוֹר שֶׁל עֲרִיסָה שֶׁהוּא מְחֻבָּר לְפִיקוֹת, חִבּוּר. הַמַּלְבֵּן, אֵינוֹ חִבּוּר לֹא לְטֻמְאָה וְלֹא לְטָהֳרָה. כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים הַקְּדוּחוֹת, חִבּוּר. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, אַף הַחֲרוּקוֹת:

ברטנורה (ח) **שנטמאו אחוריו**. במשקין טמאין, דלשאר טהרות לא נטמא תוכו, אבל חטאת אינו כן: **הזוג והענבל חיבור**. שאם הזה על אחד מהן, חבירו טהור. וזוג הוא

הפעמון, וענבל הוא הפטיש שבפנים המכה בפעמון שעל ידו מקשקש: **כוש של רובן**. פלך שטווין בו ארבי הוא הגמי שעושין ממנו מחצלאות: **לא על הכוש ולא על הפיקה**. כלומר לא יזה לא על זה לבדו ולא על זה לבדו דלא הוו חבור, אבל צריך להזות על שניהן: **פיקה**. מה שמשימין בסוף הכוש להכבידו קרוי יקה. בלע"ז פורסל"ו. ואם הזה על אחד מהן בלבד, מוזה. ורמב"ם פירש, לא על הכוש ולא על הפיקה אלא על קנה הברזל שרגילין לתת בראש הכוש שנקרא צנורא, ועליו מזין מפני שהוא עיקר הכלי, ועולה ההזאה לכוש ולפיקה: **של פשתן חבור**. שהפלך שטווין בו פשתן דרכו להיות הפיקה מחוברת בכוש: **עור של עריסה**. עור שמשימין בעריסה של קטן ודרכו להיות מחובר בעריסה: **המלבן**. כמין קערות של עץ חקוקות שמכניסין בו כרעי המטה שלא ירקבו מלחלוחית הארץ. ודומה לו בפרק המוכר את הבית בבבא בתרא, מלבנות של כרעי המטה: **אינו חבור לא לטומאה**. דאם נטמא זה לא נטמא זה: **ולא לטהרה**. דאם הזה על זה לא הזה על זה: **הקדוחות חבור**. כגון ידות הסכינים שהברזל נכנס לתוך הבית יד של עץ או של עצם ומחובר בו הוי חבור, נטמא אחד מהן נטמא חברו, וכן אם הזה על אחד מהן הזה על חברו. קדוחות, לשון מקדח: **אף החרוקות**. לשון ויחרקו שן (איכה ב) כלומר אף הידות שהן חדות בראשן ומכניסין חודן בנקב שעושין בראש הכלי, כגון בית יד של רומח, אף אלו הוו חבור. ואין הלכה כרבי יוחנן בן נורי:

ט. הַסַּלִּים שֶׁבַּקַּנְתֶּל, וְהַמִּטָּה שֶׁל טַרְבָּל, וְקֶרֶן שֶׁל כְּלִיבָה, וּקְרָנַיִן שֶׁל יוֹצְאֵי דְרָכִים, וְשַׁלְשֶׁלֶת הַמַּפְתְּחוֹת, וּשְׁלַל הַכּוֹבְסִים, וְהַבֶּגֶד שֶׁהוּא תָפוּר בְּכֻלְאַיִם, חִבּוּר לַטֻּמְאָה וְאֵינוֹ חִבּוּר לַהַזָּיָה:

ברטנורה (ט) **הסלים שבקנתל**. סלים שדרכן להוליך בהן פירות או זבלים על גבי החמור והן מחוברין זה בזה: **מטה של טרבל**. כמין עז של ברזל שדשין בו את התבואה: **קרן של כליבה**. המטה של מתים עושים לה כמין קרן של ברזל וקושרין בו המת שלא יפול. וקורים למטה של מתים כליבה, שהיא עשויה ככלוב של עופות: **וקרנים של יוצאי דרכים**. קרני בהמה וחיה שמוליכים עמהם עוברי דרכים למלאות בהן מים לשתות: **ושלשלת המפתחות**. שלשלת שתולים בה המפתחות: **ושלל של כובסים**. דרך הכובסים לשלול הבגדים זה עם זה הקטן עם הגדול בשביל שלא יאבד: **והבגד שהוא תפור בכלאים**. שתי חתיכות של בגד צמר שתפרן בחוטי פשתן וסופו להפרד משום איסור כלאים, וכן שלל של כובסים סופו להפרד, ואפילו הכי הוי חיבור לטומאה:

י. כְּסוּי מֵחַם שֶׁהוּא מְחֻבָּר לְשַׁלְשֶׁלֶת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, חִבּוּר לַטֻּמְאָה וְאֵינוֹ חִבּוּר לַהַזָּיָה. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים, הַזָּיָה עַל הַמֵּחַם, הַזָּיָה הַכְּסוּי. הַזָּיָה עַל הַכְּסוּי, לֹא הַזָּיָה הַמֵּחַם.

הַכֹּל כְּשֵׁרִים לְהַזּוֹת, חוּץ מִשֶּׁמְּטוּם, וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, וְהָאִשָּׁה. וְתִינוֹק שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת, הָאִשָּׁה מְסַעֲדַתּוּ וּמַזָּה, וְאוֹחֶזֶת לוֹ בַּמַּיִם וְהוּא טוֹבֵל וּמַזֶּה. אִם אָחֲזָה בְּיָדוֹ, אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הַזָּיָה, פָּסוּל:

ברטנורה (י) **מיחם**. קומקום של נחושת שמחממים בו המים: **חוץ מטומטום ואגדרוגינוס**. לפי שהן ספק אשה, ואשה אינה כשרה להזות, דכתיב וטבל במים איש טהור, איש ולא אשה, טהור, לרבות את הקטן והזאה יליף מטבילה דאתקוש להדדי: **האשה מסעדתו**. מסייעתו כדמפרש בסיפא דאוחזת לו במים: אם אחזה בידו אפילו בשעת הזאה פסול. לא מבעיא בשעת טבילה דכי כתיב איש ולא אשה, בטבילה הוא דכתיב, אלא אפילו בשעת הזאה דלא כתיב קרא בהזאה, אפילו הכי אם אחזה בידו, פסול, דגמרינן הזאה מטבילה:

יא. טָבַל אֶת הָאֵזוֹב בַּיּוֹם וְהִזָּה בַּיּוֹם, כָּשֵׁר. בַּיּוֹם וְהִזָּה בַּלַּיְלָה, בַּלַּיְלָה וְהִזָּה בַּיּוֹם, פָּסוּל. אֲבָל הוּא עַצְמוֹ טוֹבֵל בַּלַּיְלָה וּמַזֶּה בַּיּוֹם, שֶׁאֵין מַזִּין עַד שֶׁתְּנֵץ הַחַמָּה. וְכֻלָּן שֶׁעָשׂוּ מִשֶּׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, כָּשֵׁר:

ברטנורה (יא) **ביום והזה בלילה פסול**. דכתיב והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי, ביום ולא בלילה. ואתקש טבילה להזאה, דכתיב וטבל במים איש טהור והזה, מה הזאה ביום אף טבילת אזוב ביום: **טובל בלילה ומזה ביום**. היכא דשהה טבילתו ולא הזה ביום השביעי, כשבא להזות בשמיני או בתשיעי ועשירי יכול להקדים טבילה להזאה. אבל הטובל בשביעי כמצותו, מזה תחלה ואחר כך טובל, דכתיב וחטאו ביום השביעי והדר וכבס בגדיו ורחץ במים: **משעלה עמוד השחר כשר**. דמשם ואילך הוא יום, דכתיב (בנחמיה ד) ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים, וכתיב (שם) והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה:

גמרא נדה דף י"ט ע"ב

זְעִירִי אָמַר רִבִּי חֲנִינָא כְּדַם מַאֲכוֹלֶת שֶׁל רֹאשׁ. מְתִיבֵי הָרְגָה מַאֲכוֹלֶת הֲרֵי זֶה תּוֹלֶה בָּהּ מָאי לָאו דְּכֵלֵיהּ גּוּפָהּ לָא דְּרֹאשָׁהּ. אַמַּי וְרַדִינָאָה אָמַר רִבִּי אַבָּהוּ כְּדַם אֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁל יַד שֶׁנִּגְפָּה וְחָיְיתָה וְחָזְרָה וְנִגְפָּה וְלֹא שֶׁל כָּל אָדָם אֶלָּא שֶׁל בָּחוּר שֶׁלֹּא נָשָׂא אִשָּׁה וְעַד כַּמָּה עַד בֶּן עֶשְׂרִים. מְתִיבֵי תּוֹלֶה בִּבְנָהּ וּבְבַעְלָהּ בִּשְׁלָמָא בִּבְנָהּ מַשְׁכַּחַת לָהּ אֶלָּא בַּעְלָהּ הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ אָמַר רִבִּי נַחְמָן בַּר יִצְחָק כְּגוֹן שֶׁנִּכְנְסָה לַחֻפָּה וְלֹא נִבְעֲלָה:

רש"י **הרגה מאכולת**. אשה שרואה כתם בבגדה אם הרגה מאכולת תולה בה ואי קשיא הא שיעור כתם כגריס ועוד ומאכולת כולי האי לא הוי כדאמר בפרקין בעינן כגריס ועוד לאפוקי מדם המאכולת לא קשיא ההיא לר' חנינא בן אנטיגנוס הא לרבנן בפרק הרואה

כתם דלא בעי האי שיעור: **מאי לאו מאכולת דכולה גופה**. אלמא כל מאכולת דומה לדם נדות ואת אמרת דם מאכולת של ראש הוא דדמי לדם נדות אבל דשאר הגוף לא: **אמי ורדינאה**. נאה כורד ובגטין קרי לי' אמי שפיר נאה. לשנא אחרינא ורדינאה מקום הוא ששמו ורדינאה בערובין: **מיתיבי תולה בבנה ובבעלה**. אם יש בהן מכה שמא נטף עליה כששוכבין יחד אלמא דם בנה ובעלה דומה לדם נדות: **בשלמא בבנה משכחת לה**. שלא נשא: **אלא בבעלה**. הא נשוי הוא:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

תָּא חֲזֵי כְּתִיב שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבוֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיי אֱלֹהֶיךָ וְגוֹמֵר כָּל מְלַאכְתֶּךָ בְּאִינּוּן שִׁיתָּא יוֹמֵי עֲבִידְתַּיְיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא. וּבְגִין הָאי מִלָּה לָא מִזְדַּוְוגֵי חַבְרַיָּיא בַּר בְּזִמְנָא דְּלָא יִשְׁתְּכַח מֵעֲבִידְתַּיְיהוּ דִּבְנֵי נָשָׁא אֶלָּא עֲבִידְתֵּיהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. וּמַאי עֲבִידְתֵּיהּ זוּוְגָא דְּמַטְרוֹנִיתָא לְאַפָּקָא נִשְׁמָתִין קַדִּישִׁין לְעַלְמָא וּבְגִין כַּךְ בְּהָאי לֵילְיָא חַבְרַיָּיא מִתְקַדְּשֵׁי בְּקִדּוּשָׁה דְּמָארֵיהוֹן וּמְכַוְונֵי לְבַיְיהוּ וְנַפְקֵי בְּנֵי מַעֲלֵי בְּנִין קַדִּישִׁין דְּלָא סָטָאן לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא בְּנִין דְּמַלְכָּא וּמַטְרוֹנִיתָא. וְעַל אִלֵּין כְּתִיב (דברים י"ד) בָּנִים אַתֶּם לַיי אֱלֹהֵיכֶם. לַיי אֱלֹהֵיכֶם וַדַּאי. בְּגִין דְּאִלֵּין אִקְרוֹן בְּנִין דִּילֵיהּ. בְּנִין לְמַלְכָּא וּלְמַטְרוֹנִיתָא. וְהָא דַּעְתַּיְיהוּ דְּחַבְרַיָּיא דְּיַדְעִין רָזָא דָּא בְּדָא מִתְדַּבְקָן. וּבְגִין כַּךְ אִקְרוֹן בְּנִין לְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא:

תרגום הזוהר בֹּא וּרְאֵה, כָּתוּב, שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבוֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹקֶיךָ וְגוֹ'. כָּל מְלַאכְתְּךָ, שֶׁבְּאֵלּוּ שִׁשָּׁה יָמִים נִמְצָא מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל בְּנֵי אָדָם, וּבְשַׁבָּת דָּבָר זֶה אֵינָם מִזְדַּוְּגִים הַחֲבֵרִים רַק בִּזְמַן שֶׁלֹּא נִמְצָא מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל בְּנֵי אָדָם אֶלָּא מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. דְּהַיְנוּ בַּשַּׁבָּת שֶׁאָסוּר לָאָדָם עֲשׂוֹת מְלָאכָה. וּמַהוּ מַעֲשָׂיו, הוּא הַזִּוּוּג עִם מַטְרוֹנִיתָא, לְהוֹצִיא נְשָׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת לָעוֹלָם. וּמִשּׁוּם זֶה בַּלַּיְלָה הַזֶּה, הַחֲבֵרִים מִתְקַדְּשִׁים בִּקְדֻשַּׁת אֲדוֹנָם, וּמְכַוְּנִים לִבָּם, וְיוֹצְאִים בָּנִים טוֹבִים בָּנִים קְדוֹשִׁים שֶׁאֵינָם סָרִים יָמִין וּשְׂמֹאל, בָּנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְהַמַּטְרוֹנִיתָא. וְעַל אֵלּוּ כָּתוּב, בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹקֵיכֶם. לַה' אֱלֹקֵיכֶם וַדַּאי, מִשּׁוּם שֶׁאֵלּוּ נִקְרָאִים בָּנִים שֶׁלּוֹ, בָּנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ וּמַטְרוֹנִיתָא. וַהֲרֵי דַּעַת הַחֲבֵרִים הַיּוֹדְעִים סוֹד הַזֶּה, מִתְדַּבְּקִים בָּזֶה, וּמִשּׁוּם זֶה נִקְרָאִים בָּנִים לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק ו'

א. מֻתָּר לְהַשְׁאִיל כֵּלִים וּלְהַשְׁכִּירָן לְנָכְרִי וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּהֶן מְלָאכָה בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ מְצַוִּים עַל שְׁבִיתַת הַכֵּלִים אֲבָל בְּהֶמְתּוֹ וְעַבְדּוֹ אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁאָנוּ מְצַוִּים עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמָה וְעֶבֶד: **ב**. הַמִּשְׁתַּתֵּף עִם הַנָּכְרִי בִּמְלָאכָה אוֹ בְּסִחוֹרָה בַּחֲנוּת אִם הִתְנוּ בַּתְּחִלָּה שֶׁיִּהְיֶה שְׂכַר הַשַּׁבָּת לְנָכְרִי לְבַדּוֹ אִם מְעַט אִם הַרְבֵּה וּשְׂכַר יוֹם אֶחָד כְּנֶגֶד יוֹם

הַשַּׁבָּת לְיִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ מֻתָּר וְאִם לֹא הִתְנוּ בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁיָּבוֹאוּ לְחַלּוֹק נוֹטֵל הַנָּכְרִי שְׂכַר מְשַׁבָּתוֹת כֻּלָּן לְבַדּוֹ וְהַשּׁאָר חוֹלְקִין אוֹתוֹ וְאֵינוֹ מוֹסִיף לוֹ כְּלוּם כְּנֶגֶד יוֹם הַשַּׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנוּ בַּתְּחִלָּה וְכֵן אִם קִבְּלוּ שָׂדֶה בְּשׁוּתָּפוּת דִּין אֶחָד הוּא: ג. וְאִם לֹא הִתְנוּ וּבָאוּ לַחֲלוֹק הַשָּׂכָר וְלֹא הָיָה שְׂכַר שַׁבָּת יָדוּעַ יִרְאֶה לִי שֶׁהַנָּכְרִי נוֹטֵל שְׁבִיעִית הַשְּׂכַר וְהַשּׁאָר חוֹלְקִין: ד. הַנּוֹתֵן מָעוֹת לְנָכְרִי לְהִתְעַסֵּק בָּהֶן אַף עַל פִּי שֶׁהַנָּכְרִי נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּשַׁבָּת חוֹלֵק עִמּוֹ בְּשָׂכַר בְּשָׂוֶה וְכֵן הוֹרוּ כָּל הַגְּאוֹנִים זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

הוֹרָאַת מַעֲשָׂיו לִבְרִיוֹת יָדַעְתָּ מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה עִנְיַן אוֹתָהּ הָאִשָּׁה שֶׁהָיְתָה נֶעֱנֶשֶׁת בְּגֵיהִנֹּם עַל שֶׁהָיְתָה מְסַפֶּרֶת לַחֲבֶרְתָּהּ הַיּוֹם הִתְעַנֵּיתִי וְכוּ' וְלֹא דַי שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל שָׂכָר אֶלָּא שֶׁנִּדּוֹן בְּגֵיהִנֹּם כִּי הֲרֵי מְגַלֶּה דַּעְתּוֹ שֶׁאֵין מַעֲשָׂיו כְּלַל לְשֵׁם שָׁמַיִם וְהוּא מִכְּלַל הַפְּרוּשִׁים פָּרוּשׁ נִקְפִּי פָּרוּשׁ קִיזָאי וְכוּ' וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם יָרֵא שָׁמַיִם בַּסֵּתֶר וְיִהְיֶה כָּל דְּרָכָיו לַשָּׁמַיִם וְאִם יָכוֹל אָדָם שֶׁיַּעֲשֶׂה כָּל דְּרָכָיו לַשָּׁמַיִם וְלֹא יְפָרֵשׁ לַבְּרִיוֹת אֲפִלּוּ אֶחָד מֵהֶן שְׂכָרוֹ כָּפוּל וּמְכֻפָּל מִפְּנֵי שֶׁכְּבוֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר עַד כָּאן לְשׁוֹנָם:

פרשת פקודי

פקודי יום ראשון

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וַ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

(כא) אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל פִּי מֹשֶׁה עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: אִלֵּין מִנְיָנֵי מַשְׁכְּנָא מַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא דִּי אִתְמְנֵי עַל מֵימְרָא דְמשֶׁה פָּלְחַן לֵיוָאֵי בִּידָא דְאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא:

רש"י אלה פקודי. בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן, לכסף ולזהב ולנחשת, ונמנו כל כליו לכל עבודתו: המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עונותיהן של ישראל: משכן העדת. עדות לישראל שותר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם: עבדת הלוים. פקודי המשכן וכליו היא עבודה המסורה ללוים במדבר, לשאת ולהוריד להקים איש איש למשאו המפקד עליו, כמו שאמרו בפרשת נשא (במדבר ד) : ביד איתמר. הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו:

(כב) וּבְצַלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמַטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: וּבְצַלְאֵל בַּר אוּרִי בַר חוּר לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה עֲבַד יָת כָּל דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י ובצלאל בן אורי וגו' עשה את כל אשר צוה ה' את משה. אשר צוה משה אין כתיב כאן, אלא כל אשר צוה ה' את משה, אפלו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, אמר לו בצלאל מנהג עולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים בתוכו. אמר לו כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא. אמר לו משה בצל אל היית, כי בודאי כך צוה לי הקדוש ברוך הוא, וכן עשה המשכן תחלה ואחר כך עשה הכלים:

(כג) וְאִתּוֹ אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן חָרָשׁ וְחֹשֵׁב וְרֹקֵם בַּתְּכֵלֶת וּבָאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ: וְעִמֵּהּ אָהֳלִיאָב בַּר אֲחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא דְדָן נַגָּר וְאֻמָּן וְצַיָּר בְּתִכְלָא וּבְאַרְגְּוָנָא וּבְצָבַע זְהוֹרִי וּבְבוּצָא: (כד) כָּל הַזָּהָב הֶעָשׂוּי לַמְּלָאכָה בְּכֹל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי זְהַב הַתְּנוּפָה תֵּשַׁע וְעֶשְׂרִים כִּכָּר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כָּל דַּהֲבָא דְאִתְעֲבֵד לְעִבִידָא בְּכֹל עִבִידַת קוּדְשָׁא וַהֲוָה דְהַב אֲרָמוּתָא עֶסְרִין וּתְשַׁע כִּכְּרִין וּשְׁבַע מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא:

רש"י ככר. ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר מאה ועשרים מנה, והמנה עשרים וחמשה סלעים, הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים, לפיכך מנה בפרוטרוט כל השקלים שפחותין במנינם משלשת אלפים שאין מגיעין לככר:

(כה) וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מְאַת כִּכָּר וְאֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: וּכְסַף מְנִינֵי כְנִשְׁתָּא מְאָה כִכְּרִין וְאֶלֶף וּשְׁבַע מְאָה וְשִׁבְעִין וְחַמְשָׁא סְלְעִין בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא: (כו) בֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכֹל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: תִּקְלָא לְגֻלְגַּלְתָּא פַּלְגוּת סְלְעָא בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא לְכֹל דְּעָבַר עַל מִנְיָנֵיָא מִבַּר עֶסְרִין שְׁנִין וּלְעֵלָא לְשִׁית מְאָה וּתְלָתָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וְחַמְשִׁין:

רש"י בקע. הוא שם משקל של מחצית השקל: לשש מאות אלף וגו' . כך היו ישראל, וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בספר במדבר. ואף עתה בנדבת המשכן כך היו. ומנין חצאי השקלים של שש מאות אלף עולה מאת ככר, כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חצאין הרי הן שלש מאות אלף שלמים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חצאין עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

נביאים - מלכים א - פרק ז

(מ) וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת הַיָּעִים וְאֶת הַמִּזְרָקוֹת וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה: וַעֲבַד חִירוֹם יָת כִּיוֹרַיָּא וְיָת מַגְרוֹפֵיתָא וְיָת מִזְרַקַיָּא וְשֵׁיצֵי חִירם לְמֶעְבַּד יָת כָּל עֲבִידְתָּא דַּעֲבַד לְמַלְכָּא שְׁלֹמֹה בְּבֵית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ:

רש"י **ויעש חירום וגו'** . ואמר רבי , הכירות הן הן סירות , כמה דאת אמר (זכריה יב ו) : ככיור אש בעצים ; וכן (שמואל א ב יד) : והכה בכיור : **הכיורות** . של נחשת , לדשן את המזבח : **היעים** . מגרפות של נחושת , שקורין ווידו"ל באשכנז , לחתות בהן דשן בתוך הסירות :

(מא) עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגֻלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתָּיִם וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתַּיִם לְכַסּוֹת אֶת שְׁתֵּי גֻּלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים: עַמּוּדַיָּא תְּרֵין וַאֲגָנֵי קְרָוְנָתְוָן דִּי עַל רֵישׁ עַמּוּדַיָּא תַּרְתֵּין וְסָרִיגָתָא תַּרְתֵּין לְכַסָּאָה יָת תַּרְתֵּין אַגְנֵי קְרָוְנָתוֹן דְּעַל רֵישׁ עַמּוּדַיָּא: (מב) וְאֶת הָרִמֹּנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לִשְׁתֵּי הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי טוּרִים רִמֹּנִים לַשְּׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת שְׁתֵּי גֻּלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָעַמּוּדִים: וְיָת רִמּוֹנַיָּא אַרְבַּע מְאָה לְתַרְתֵּין סָרִיגָתָא תְּרֵין סִדְרִין דְּרִמּוֹנִין לְסָרְגָתָא חָדָא לְכַסָּאָה יָת תַּרְתֵּין אַגְנֵי קְרוֹנָתְוָן דְּעַל אַפֵּי עַמּוּדַיָּא:

רש"י **שני טורים רמונים** . מאה רמונים בטור , חרוזים בשרשרות :

(מג) וְאֶת הַמְּכֹנוֹת עָשֶׂר וְאֶת הַכִּיֹּרֹת עֲשָׂרָה עַל הַמְּכֹנוֹת: וְיָת בְּסִיסַיָּא עֲשַׂר וְיָת כִּיוֹרָא עֲשָׂרָא עַל בְּסִיסַיָּא: (מד) וְאֶת הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת הַבָּקָר שְׁנֵים עָשָׂר תַּחַת הַיָּם: וְיָת יַמָּא חָד וְיָת תּוֹרֵי תְּרֵי עֲשַׂר תְּחוֹת יַמָּא: (מה) וְאֶת הַסִּירוֹת וְאֶת הַיָּעִים וְאֶת הַמִּזְרָקוֹת וְאֵת כָּל הַכֵּלִים (האהל) הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת מְמֹרָט: וְיָת דּוּדַיָּא וְיָת מַגְרוֹפֵיתָא וְיָת מִזְרַקַיָּא וְיָת כָּל מָנַיָּא הָאִלֵּין כְּעוֹבֵד מַנֵּי מִשְׁכְּנָא דַּעֲבַד משֶׁה בֵּן עֲבַד חִירָם לְמַלְכָּא שְׁלֹמֹה בֵּית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ נְחָשׁ טָב:

כתובים - משלי - פרק כ

(יט) גּוֹלָה סוֹד הוֹלֵךְ רָכִיל וּלְפֹתֶה שְׂפָתָיו לֹא תִתְעָרֵב: דְּגָלֵי רָזָא אָכֵל קוּרְצָא וּלְמַן דְּמְשַׁרְגֵּג בְּשִׂפְוָתֵיהּ לָא תִתְחַלַט:

רש"י **גולה סוד הולך רכיל ולפותה שפתיו** . המדבר חלקות לפתותך ולהסיתך :

(כ) מְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ יִדְעַךְ נֵרוֹ (באישון) בְּאֶשׁוּן חֹשֶׁךְ: דְּלִיט לַאֲבוּי וּלְאִמֵּיהּ נְדָעֲךְ שְׁרָגֵיהּ אֵיכְּ אֶתוּנָא דַּחֲשׁוֹכָא:

רש"י **מקלל אביו ואמו** . ידעך נרו באשון חשך . בהנשיף ובהשחיר החשך כלומר בבא הרעה :

(כא) נַחֲלָה (מבחלת) מְבֹהֶלֶת בָּרִאשֹׁנָה וְאַחֲרִיתָהּ לֹא תְבֹרָךְ: יְרוּתְתָא דְמִסְרַהֲבָא בְקַדְמַיְתָא וּבְסוֹפָא לָא תִתְבָּרֵיךְ:

רש"י **נחלה מבוהלת בראשונה** . שנבהל למהר וליטול תחלה כגון בני גד ובני ראובן שמהרו לטול חלקם בעבר הירדן ודברו בבהלה שנאמר גדרות צאן נבנ' למקנינו פה וערים לטפנו (במדבר לב) עשו את העיקר טפל שהקדימו צאנם לטפם : **ואחריתה לא תבורך** . שגלו כמה שנים קודם שאר השבטי' כמו שמפורש בסדר עולם ובמדרש רבי תנחומ' בשנת שתים לאחז ויער ה' את רוח מלך אשור וגו' ושאר שבטים גלו בשנת שש לחזקיהו היא התשיעית להושע בן אלה :

(כב) אַל תֹּאמַר אֶשְׁלְמָה רָע קַוֵּה לַיהוָה וְיֹשַׁע לָךְ: לְא תֵימַר אֲשַׁלֵּם בִּישְׁתָּא סָכָא לֵאלָהָךְ וְיִפְרְקִנָּךְ: (כג) תּוֹעֲבַת יְהוָה אֶבֶן וָאֶבֶן וּמֹאזְנֵי מִרְמָה לֹא טוֹב: מְרַחֲקִין אִנּוּן קֳדָם אֱלָהָא מַתְקְלָא וּמַתְקְלָא וּמִשְׁחָתָא דְרַמְיוּתָא לָא שַׁפִּיר קֳדָמוֹי: (כד) מֵיְהוָה מִצְעֲדֵי גָבֶר וְאָדָם מַה יָבִין דַּרְכּוֹ: מִן קֳדָם יְיָ הִלְכָתֵיהּ דְגָבְרָא וּבַר נָשָׁא לָא מִתְבַּיַן אָרְחָתֵיהּ:

משנה דמאי פרק ו

א. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל, מִן הַנָּכְרִי וּמִן הַכּוּתִי, יְחַלֵּק לִפְנֵיהֶם. הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל, תּוֹרֵם וְנוֹתֵן לוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתַי. בְּזְמַן שֶׁנָּתַן לוֹ מֵאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה וּמֵאוֹתוֹ הַמִּין, אֲבָל אִם נָתַן לוֹ מִשָּׂדֶה אַחֶרֶת אוֹ מִמִּין אַחֵר, מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ:

ברטנורה (א) **המקבל שדה**. למחצה לשליש ולרביע כדרך האריסין: **יחלק לפניהם**. ואינו צריך לעשר חלק בעל השדה, אבל מניח לפניהם חלק שכר הקרקע כשאינו מעושר, ולא חייבו חכמים למקבל שיעשר על חלקו של בעל השדה, ויתן לו מה שפסק עמו כשהוא מעושר מפני ישוב ארץ ישראל, כדי שלא ימנעו מלקבל השדות באריסות: **החוכר**. מקבל השדה בדבר קצוב כך וכך כורין לשנה, בין שהיא עושה הרבה בין שהיא עושה מעט: **תורם ונותן לו**. אבל לא מעשר, דכל חוכר על מנת כן יורד לשדה שיתן לו חכירותו מפירות הגדילים בשדה בטבלם, ומיהו משום דאין להשהות התרומה דאי אפשר לגורן שתעקר אלא אם כן נתרמה, משום הכי תורם ונותן לו, ומסתבר דמנכה לו התרומה מחכירותו דמאי שנא תרומה ממעשר: **אמר רבי יהודה**. אימתי סגי לחוכר שיתרום לבד ואינו מעשר, כשנותן לו חכירותו מאותה שדה ומאותו המין, אבל אם נתן לו משדה אחרת אף מאותו המין, או ממין אחר אף מאותה שדה, כגון שזרע מקצת השדה מין אחר כשיעור חכירתו, חייב אף לעשר, דדמי לפורע חובו, אי נמי אין דעת [המחכיר] לקבל פירות טבולים, אלא כשפורע לו מאותה השדה ומאותו המין:

ב. הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִן הַנָּכְרִי, מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף הַמְקַבֵּל שְׂדֵה אֲבוֹתָיו מִן הַנָּכְרִי, מְעַשֵּׂר וְנוֹתֵן לוֹ:

ברטנורה (ב) **החוכר שדה מן הנכרי**. קנס קנסו חכמים לחוכר שדה מן הנכרי שיהא מעשר מה שנותן לו, כדי שלא יהא שום ישראל חוכר שדה ממנו ותשאר בורה בידו, ומתוך כך יצטרך למכרה לישראל בדמים מועטים, ובמקבל באריסות לא קנסו, שיותר חפץ נכרי בחכירות מבאריסות: **שדה של אבותיו**. שגזל הנכרי מאבותיו וקנסוהו שיצטרך לעשר, כדי שידחוק עצמו ויקננה מן הנכרי, שמתוך שהיא חביבה עליו שהיתה של אבותיו לא יניח לקבלה מן הנכרי ביותר מן הראוי לה, וכשיכבד עליו המעשר יקננה, וכוותיה דרבי יהודה קיימא לן, דלא פליג תנא קמא עליה:

ג. כֹּהֵן וְלֵוִי שֶׁקִּבְּלוּ שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל, כְּשֵׁם שֶׁחוֹלְקִין בַּחֻלִּין כָּךְ חוֹלְקִין בַּתְּרוּמָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף הַמַּעַשְׂרוֹת שֶׁלָּהֶן, שֶׁעַל מְנָת כֵּן בָּאוּ:

ברטנורה (ג) כשם שחולקין בחולין כך חולקין בתרומה. כשנוטל בעל השדה מחצה ושליש ורביע ממה שהוציאה השדה, נוטל גם כן מחצה ושליש ורביע מן התרומה והמעשרות המוטלות עליה, ונותנן הוא לכל כהן ולוי שירצה: **אף המעשרות שלהן**. אם המקבל כהן כל התרומה שלו, ואם לוי הוא כל המעשר שלו: **שעל מנת כן**. ירדו לקבל שדה זו באריסות, ואין הלכה כר' אליעזר, דאף על גב דעל מנת כן ירדו, במה קנו:

ד. יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל מִכֹּהֵן וּמִלֵּוִי, הַמַּעַשְׂרוֹת לַבְּעָלִים. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, הַקַּרְתָּנִי שֶׁקִּבֵּל שָׂדֶה מִירוּשַׁלְמִי, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל יְרוּשַׁלְמִי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יָכוֹל הוּא הַקַּרְתָּנִי לַעֲלוֹת וּלְאָכְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם:

ברטנורה (ד) **המעשרות לבעלים**. בהא אפילו רבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר מודו, דכיון דשדה של בעלים, מקום מעשר שיורי שיריה: **הקרתני**. לשון קריה, כלומר, האיש היושב בקריה בכפרים, שכן דרך בני הכפרים לקבל שדה מבני הכרכים: **יכול הוא הקרתני וכו'**. הלכך כל אחד נוטל חלקו במעשר שני וכן הלכה:

ה. הַמְקַבֵּל זֵיתִים לַשֶּׁמֶן, כְּשֵׁם שֶׁחוֹלְקִין בַּחֻלִּין כָּךְ חוֹלְקִין בַּתְּרוּמָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל מִכֹּהֵן וּמִלֵּוִי זֵיתִים לַשֶּׁמֶן לְמַחֲצִית שָׂכָר, הַמַּעַשְׂרוֹת לַבְּעָלִים:

ברטנורה (ה) **המקבל זיתים לשמן**. ישראל שקבל זיתים מכהן או מלוי: כשם שחולקין בחולין כך חולקין בתרומה. ואף על גב דלעיל לבעלים, הכא שאני דלא קיבל קרקע אלא אילנות, ורבנן לא עבדי זיתים כקרקע: **או למחצית שכר**. שימכר השמן ויחלקו הריוח לאמצע: **המעשרות לבעלים**. דר' יהודה עביד זיתים כקרקע, ואין הלכה כרבי יהודה:

ו. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, לֹא יִמְכֹּר אָדָם אֶת זֵיתָיו אֶלָּא לְחָבֵר. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים, אַף לַמְעַשֵּׂר. וּצְנוּעֵי בֵית הִלֵּל הָיוּ נוֹהֲגִין כְּדִבְרֵי בֵית שַׁמַּאי:

ברטנורה (ו) **לא ימכור אדם זיתיו**. זיתים שנתלשו מן האילן ולא הוכשרו לקבל טומאה, כגון שעדיין לא הזיעו זיעת המעטן שהיא מכשרתן לקבל טומאה: **אלא לחבר**. לפרוש המוחזק לטהרות, ולא ימכרם למי שאינו חבר שלא ידרוך אותם בטומאה: **אף למעשר**. אף למי שלא קיבל עליו אלא לעשר אבל לא קבל עליו להיות מוחזק לטהרות יכול למוכרם, דכיון דאכתי לא הוכשרו אימור שמא יאכלום קודם שיזיעו, ואף על גב דרוב זיתים אין עומדין לאכלן כך, בעלילה כל דהוא דמצינן לתלות תלינן. ורמב"ם מוקי פלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל, דבית שמאי סברי אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל, ובית הלל סברי מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל: **וצנועי בית הלל**. ותיקין המדקדקין במצות שהיו בבית הלל:

ז. שְׁנַיִם שֶׁבָּצְרוּ אֶת כַּרְמֵיהֶם לְתוֹךְ גַּת אַחַת, אֶחָד מְעַשֵּׂר וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מְעַשֵּׂר, הַמְעַשֵּׂר מְעַשֵּׂר אֶת שֶׁלּוֹ, וְחֶלְקוֹ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא:

ברטנורה (ז) **אחד מעשר**. נאמן על המעשרות: **ואחד אינו מעשר**. אינו נאמן על המעשרות: **המעשר מעשר את שלו**. מתקן החצי מכל מה שגדל בכרם של שניהם: **וחלקו בכל מקום שהוא**. בירושלמי מפרש דהכי קאמר וחלקו של חבירו דהיינו של זה שאינו מעשר בכל מקום שהוא דמאי הוא. ומשום דאין ברירה חיישינן שמא חצי חלקו של המעשר ביד חבירו שאינו מעשר וחצי חלק חבירו בידו, הלכך אף על פי שכבר תיקן החצי מכל מה שגדל בכרם, חייב לתקן בתורת דמאי חצי חלק חבירו שבידו:

ח. שְׁנַיִם שֶׁקִּבְּלוּ שָׂדֶה בַּאֲרִיסוּת, אוֹ שֶׁיָּרְשׁוּ אוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ, יָכוֹל הוּא לוֹמַר, טֹל אַתָּה חִטִּים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי וַאֲנִי חִטִּים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, אַתָּה יַיִן שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי וַאֲנִי יַיִן שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי. אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ, טֹל אַתָּה חִטִּים וַאֲנִי שְׂעוֹרִים, טֹל אַתָּה יַיִן וַאֲנִי (אֶטֹל) שֶׂמֶן:

ברטנורה (ח) **טול אתה חטין שבמקום פלוני**. הכא מיירי שחלקו שדה בקמותיה וענבים המחוברים בכרם, הלכך יש ברירה ואמרינן זהו חלקו המגיעו והמעשר מעשר את שלו ודיו. ולעיל איירי שחלקו בתלוש, והתם אין ברירה, דכל קלח וקלח של שותפים הוא, וצריך לעשר דמאי על חלק חבירו שבידו: אבל לא יאמר לו טול אתה חטין ואני שעורים. דליכא למימר הכא זהו חלקו המגיעו, אלא הוי כמחליפים זה לזה ונמצא זה המעשר מוכר חלקו למי שאינו מעשר:

ט. חָבֵר וְעַם הָאָרֶץ שֶׁיָּרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶם עַם הָאָרֶץ, יָכוֹל הוּא לוֹמַר לוֹ, טֹל אַתָּה חִטִּים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי וַאֲנִי חִטִּים שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, אַתָּה יַיִן שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי וַאֲנִי יַיִן שֶׁבְּמָקוֹם פְּלוֹנִי. אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ, טֹל אַתָּה חִטִּים וַאֲנִי שְׂעוֹרִים, טֹל אַתָּה הַלַּח וַאֲנִי (אֶטֹל אֶת) הַיָּבֵשׁ:

ברטנורה (ט) **חבר**. הנאמן לטהרות ואין צריך לומר למעשרות: **שירש את אביהן עם הארץ**. ופירות שהניח הוי דמאי ובחזקת טמאים: **טול אתה הלח**. שהוכשר לקבל טומאה, ואני היבש שלא הוכשר לקבל טומאה, לפי שאסור לחבר למכור לעם הארץ לח ויבש כדתנן לעיל בפרק שני:

י. גֵּר וְנָכְרִי שֶׁיָּרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶם נָכְרִי, יָכוֹל הוּא לוֹמַר, טֹל אַתָּה עֲבוֹדָה זָרָה וַאֲנִי מָעוֹת, אַתָּה יַיִן וַאֲנִי פֵּרוֹת. וְאִם מִשֶּׁבָּאוּ לִרְשׁוּת הַגֵּר, אָסוּר:

ברטנורה (י) טול אתה עבודה זרה ואני מעות. אף על גב דחלופי עבודה זרה ויין נסך אסורים בהנאה, הכא שרי עד שלא באו לידו, משום דירושת גר את אביו אינה מן התורה אלא מדברי סופרים. ולא דמי לחבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ, דאפילו קודם שבאו לידו אסור לומר לו טול אתה חטים ואני שעורים, דהתם הויא ירושה דאורייתא והוי כאלו בא לידו:

יא. הַמּוֹכֵר פֵּרוֹת בְּסוּרְיָא, וְאָמַר מִשֶּׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵן, חַיָּב לְעַשֵּׂר, מְעֻשָּׂרִין הֵן, נֶאֱמָן, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. מִשֶּׁלִּי הֵן, חַיָּב לְעַשֵּׂר, מְעֻשָּׂרִין הֵן, נֶאֱמָן, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר. וְאִם יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שָׂדֶה אַחַת בְּסוּרְיָא, חַיָּב לְעַשֵּׂר:

ברטנורה (יא) **סוריא**. הם ארצות שכבש דוד שלא היו מארץ ישראל כגון ארם נהרים וארם צובה, ולפי שעדיין לא נכבשה כל ארץ ישראל לפיכך לא קדשו בקדושת הארץ, אף על פי שהיה כיבוש של רבים ובמקצת דינים היא כארץ ישראל ובמקצת דינים היא כחוצה לארץ. והקונה פירות בסוריא אינו חייב להפריש מהן דמאי, לפי שרוב פירות הנמכרים בסוריא מחוצה לארץ הן באים, הלכך כי אמר מעושרין הן נאמן, מגו דאי בעי אמר של חוצה לארץ הן והיה נאמן, כדתנן בפרק קמא מכזיב ולהלן נאמן, השתא נמי כי אמר של ארץ ישראל הם ועשרתים, נאמן: **שהפה שאסר**. כשאמר של ארץ ישראל הם וחייבים במעשר, הוא הפה שהתיר כשאמר עשרתים, וכי היכי דמהימנינן ליה במאי דאסר כשאמר של ארץ ישראל הם, נהמניה נמי במה שהתיר כשאמר עשרתים: **משלי הן**. מן השדה שיש לי כאן בסוריא חייבים לעשר, דבפירות של סוריא גזרו על הדמאי כשידוע שגדלו שם: **ואם ידוע שיש לו שדה**. אין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר, דכיון שידוע שיש לו שדה מסתמא משדהו הביא הפירות, ולא היה נאמן לומר מחוצה לארץ הם באים, הלכך כי אמר עשרתים, אינו נאמן, דליכא מגו:

יב. עַם הָאָרֶץ שֶׁאָמַר לְחָבֵר, קַח לִי אֲגֻדַּת יָרָק, קַח לִי גְּלֶסְקָן אֶחָד, לוֹקֵחַ סְתָם וּפָטוּר. וְאִם אָמַר, שֶׁלִּי זֶה, וְזֶה שֶׁל חֲבֵרִי, וְנִתְעָרְבוּ, חַיָּב לְעַשֵּׂר, וַאֲפִלּוּ הֵן מֵאָה:

ברטנורה (יב) **עם הארץ שאמר לחבר קח לי**. כגון שהיה החבר הולך לשוק לקנות ירק לעצמו, ואמר לו עם הארץ קח לי גם כן אגודה של ירק, ולקח חבר שתי אגודות סתם, ולא פירש זו לי וזו לעם הארץ, פטור מלעשר אותה שנותן לעם הארץ, דיש ברירה כשנותנה לעם הארץ שזו היא אותה שלקח מתחילה לצורכו, ואין חבר מחליפה בשלו. פירוש אחר מהירושלמי, עם הארץ שאמר לחבר קח לי אגודת ירק והמוכר חבר הוא, ויודע שזה הלוקח בשביל עם הארץ הוא לוקח ולא לקח החבר לעצמו כלום, פטורה האגודה הזאת ממעשר דמאי, שכיון שהמוכר חבר ויודע שלצורך עם הארץ הוא קונה אינו מוכר לו אלא אם כן עישר, דהכי אמרינן לעיל פ"ב שאסור למכור לעם הארץ אלא אם כן עישר תחלה. אבל אם קנה החבר אחת לעצמו ואחת לעם הארץ ונתערבו חייב לעשר, דשמא מה שמכר לו לעצמו אינו מעושר, שהמוכר לחבר אינו צריך לעשר, והקונה, עליו מוטל לעשר כדאמרן לעיל פ"ב: **ואפילו הן מאה**. ואפילו נתערבה אחת שלו במאה של עם הארץ: **גלוסקן**. ככר לחם יפה:

גמרא ברכות דף כ' ע"ב

אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵּי מָאי שְׁנָא רִאשׁוֹנִים דְּמִתְרַחֲישׁ לְהוּ נִיסָּא וּמָאי שְׁנָא אֲנַן דְּלָא מִתְרַחֲישׁ לָן נִיסָּא אִי מִשּׁוּם תַּנּוּיֵי בִּשְׁנֵי דְּרַב יְהוּדָה כּוּלֵי תַּנּוּיֵי בְּנִזְיקִין הֲוָה וַאֲנַן קָא מַתְנֵינַן שִׁיתָּא סִדְרֵי וְכִי הֲוָה מָטֵי רַב יְהוּדָה בְּעוֹקְצֵי הָאִשָּׁה שֶׁכּוֹבֶשֶׁת יָרֵק בִּקְדֵרָה וְאָמְרֵי לָהּ זֵיתִים שֶׁכְּבָשָׁן בְּטַרְפֵּיהֶן טְהוֹרִים אָמַר הֲוָיוֹת דְּרַב וּשְׁמוּאֵל קָא חָזֵינָא הָכָא וַאֲנַן קָא מַתְנֵינַן בְּעוּקְצִין תְּלֵיסָר מְתִיבְתָא וְאִילּוּ רַב יְהוּדָה כִּי הֲוָה שָׁלִיף חַד מָסָאנֵיהּ אָתֵי מְטָרָא וַאֲנַן קָמְצַעֲרִינַן נַפְשִׁין וּמְצַוְּחִינַן קָא צָוְחִינַן וְלֵית דְּמַשְׁגַּח לָן. אָמַר לֵיהּ קַמָּאֵי הָווּ קָא מַסְרֵי נַפְשַׁיְיהוּ אַקִּדּוּשַׁת הַשֵּׁם אֲנַן לָא מַסְרִינַן נַפְשִׁין אַקִּדּוּשַׁת הַשֵּׁם. כִּי הָא דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה חֲזָיֵיהּ לְהַהִיא נָכְרִית דַּהֲוַת לְבִישָׁא כַּרְבַּלְתָּא בְּשׁוּקָא סָבַר דְּבַת יִשְׂרָאֵל הִיא קָם קַרְעֵיהּ מִינָהּ אִגְּלָאי מִלְּתָא דְּנָכְרִית הִיא שַׁיְימוּהָ בְּאַרְבַּע מֵאָה זוּזֵי. אָמַר לָהּ מָה שְׁמָךְ אָמְרָה לֵיהּ מָתוּן אָמַר לָהּ מָתוּן מָתוּן אַרְבַּע מֵאָה זוּזֵי שַׁוְיָה. רַב גִּידֵּל הֲוָה רָגִיל דַּהֲוָה קָא אָזֵיל וְיָתֵיב אֲשַׁעֲרֵי דְּטַבִילָה אָמַר לְהוּ הָכִי טָבְלָא וְהָכִי טָבְלָא אֲמָרֵי לֵיהּ רַבָּנָן לָא קָא מִסְתַּפֵּי מָר מִיצָּר הָרַע אָמַר לְהוּ דַּמְיָין בְּאַפָּאי כִּי קָאקֵי חִיוָרֵי. רִבִּי יוֹחָנָן הֲוָה רָגִיל דַּהֲוָה קָאָזֵיל וְיָתֵיב אֲשַׁעֲרֵי דְּטַבִילָה אֲמַר כִּי סַלְקָן בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וְאַתְיָין מִטְּבִילָה מִסְתַּכְּלָן בִּי וְנֶהֱוֵי לְהוּ זַרְעָא דְּשַׁפִּירֵי כַּוָּתֵי. אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לָא קָא מִסְתַּפֵּי מָר מֵעֵינָא בִּישָׁא. אָמַר לְהוּ אֲנָא מִזַּרְעָא דְּיוֹסֵף קָאֵתֵינָא דְּלָא שָׁלְטָא בֵּיהּ עֵינָא בִּישָׁא דִּכְתִיב (בראשית מ"ט) בֵּן פּוֹרָת יוֹסֵף בֵּן פּוֹרָת עָלֵי עַיִן וְאָמַר רִבִּי אַבָּהוּ אַל תִּקְרֵי עָלֵי עַיִן אֶלָּא עוֹלֵי עַיִן. רִבִּי יוֹסֵי בְּרִבִּי חֲנִינָא אָמַר מֵהָכָא וְיִדְגּוּ לָרוֹב בָּקֶרֶב הָאָרֶץ מַה דָּגִים שֶׁבְּיָם מְכַסִּין עֲלֵיהֶם וְאֵין עַיִן הָרַע שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם

אַף זַרְעוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֵין עַיִן הָרָע שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם וְאִי בָּעִית אֵימָא עַיִן שֶׁלֹּא רָצְתָה לְזוֹן מִמַּה שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ אֵין עַיִן הָרָע שׁוֹלֶטֶת בּוֹ׃

רש"י **בנזיקין הוה**. לא היו רגילים בכל גמרא של ארבע סדרים אלא בתלתא בבי שלנו והאי מילתא נקט הכא משום דמיירי שמוסרין נפשם על קדושת השם ועד השתא איירי נמי במי שמבזה עצמו על קדושת השם לפשוט כלאים בשוק: האשה שכובשת ירק או זיתים שכבשן בטרפיהן. משנה היא במסכת עוקצין: **טהורין**. שמוסקים זיתים עם העלין כדי לאחוז בהם דהוי להו עלין יד לזיתים להביא להם טומאה כדאמרינן בהעור והרוטב שהיד מביא טומאה על האוכל ואם כבשן בטרפיהן בחומץ בטלה תורת יד מן העלין לפי שהכבישו מרקבתן ומרככתן ואינן ראוין שוב לאחוז בהן: הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא. כלומר טעם במשניות הללו קשה עלי ככל הקושיות שהיו שני רבותי מתקשין בהן בכל הגמרא: **בתליסר מתיבתא**. בשלש' עשר' פנים יש בינינו משנה וברייתא וסדרים ומסכת עוקצין גם היא בי"ג פנים כגון משנת רבי ורבי חייא ומשנת בר קפרא ולוי ותנא דבי שמואל והכי אמרינן במסכת נדרים מתני הלכתא בי"ג פנים: **כרבלתא**. שם לבוש חשוב כמו פטשיהון וכרבלתהון: **מתון מתון**. לשון מאתן ד' מאות שני פעמים שני מאות כלומר השם גרם לי. לשון אחר מתון מתון לשון המתנה אם המתנתי הייתי משתכר ד' מאות זוז: **כי קאקי חיווירי**. אווזים לבנים: **ר' יוחנן**. אדם יפה תואר הי' כדאמרינן בהשוכר את הפועלים שופריה דר' אבהו מעין שופריה וכו': **עולי עין**. מסולקים מן העין שאינה שולטת בהן: **שלא רצתה לזון**. ליהנות מאשת אדוניו׃

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

אֱלֹהָ פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל פִּי מֹשֶׁה וְגוֹמֵר רִבִּי יֵיסָא אָמַר כֵּיוָן דְּעַבְדוּ כָּל חַכִימַיָּא יַת מַשְׁכְּנָא אִצְטְרִיךְ לְמֶהֱדַר חוּשְׁבְּנָא מִכָּל אִינּוּן עֲבִידָן דְּאִתְעֲבִידוּ בֵּיהּ. מָאי טַעְמָא. בְּגִין דְּכָל חוּשְׁבַּן וְחוּשְׁבַּן כַּד הֲוָה אִתְעֲבִיד חוּשְׁבְּנָא הָכִי אִתְקְיִים הַהוּא עֲבִידָא וְאִתְקְיִים בְּאַתְרֵיהּ. וְיִשְׂרָאֵל כֻּלְּהוּ כְּמָה דְּאִתְרְעוּ בְּמָה דְּנָדִיבוּ בְּקַדְמֵיתָא הָכִי נָמֵי אִתְרְעוּ בְּהַהוּא חוּשְׁבְּנָא. וּכְדֵין אִתְקְיִים כָּל עֲבִידָא בְּהַהִיא רְעוּתָא וְעַל דָּא אִצְטְרִיךְ הָכָא חוּשְׁבָּנָא בְּגִין דְּבָהָאי אִתְקְיִים עֲבִידָא אֱלֹהָ כְּתִיב וְלָא כְתִיב וְאֵלֶּה. אֶלָּא דָּא אִיהוּ חוּשְׁבָּנָא דְּפָסִיל כָּל חוּשְׁבָּנִין דְּעַלְמָא וְדָא אִתְקְיִים יַתִּיר מִכֻּלְּהוּ דְּבָהָאי אִתְקְיִים מַשְׁכְּנָא וְלָא בְּאַחֲרָא. פְּתַח וְאָמַר (ישעיה ל"ג) וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּךָ חֹסֶן יְשׁוּעוֹת חָכְמַת וָדַעַת יִרְאַת יְיָ הִיא אוֹצָרוֹ הָאי קְרָא אוּקְמוּהּ חַבְרַיָּיא. אֲבָל הָא תָּנֵינָן כָּל בַּר נָשׁ דְּאִתְעֲסָק בְּאוֹרַיְיתָא בְּהָאי עַלְמָא וְזָכֵי לְמַקְבַּע עִתִּין לְהּ אִצְטְרִיךְ בֶּאֱמוּנָה דִּרְעוּתָא דִּילֵיהּ יִתְכַּוֵּין לְקַדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא יִתְכַּוֵּין לְשֵׁם שְׁמַיִם בְּגִין דֶּאֱמוּנָה לְהָכִי אִתְכְּוִון חֹסֶן יְשׁוּעוֹת לְאַכְלְלָא רַחֲמֵי בְּדִינָא. חָכְמַת וָדַעַת דְּתַרְיִן

אֵלֵּין שָׁרָאן דָּא עַל דָּא. דָּא טָמִיר וְנָנִיז לְאַשְׁרָאָה דָּא עַל דָּא. יְרָאַת יְיָ הִיא אוֹצָרוֹ. אוֹצָרוֹ דְּכָל אִלֵּין בְּגִין דְּהָאי יְרָאַת יְיָ נָקִיט כָּל אִינּוּן נַחֲלִין וְאִיהִי אִתְעֲבִידַת אוֹצָר לְכֻלְּהוּ וְכַד נַפְקִין מִינָהּ כָּל אִינּוּן גְּנִיזִין כֻּלְּהוּ אַפִּיק לוֹן בְּחוּשְׁבָּנָא מְנָלָן. דִּכְתִיב (שיר השירים ז׳) עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן. בְּחֶשְׁבּוֹן וַדַּאי עָבִיד וְאַפִּיק אִינּוּן בְּרֵכוֹת מַיִם וְאַשְׁגַּח (נ״א וְאַשְׁקֵי לְכֹלָּא) לְאַפָּקָא כֹּלָּא בְּחוּשְׁבָּנָא. וְעַל דָּא אִקְרֵי אֱמוּנָה. וּבְכֹלָּא אִקְרֵי אֱמוּנָה וְהָא אוֹקִימְנָא וּמַה אִי הָכָא אִצְטְרִיךְ לְאַחְזָאָה מְהֵימְנוּתָא לְשָׁאַר מִלֵּי דְעַלְמָא עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. וְעַל דָּא קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הֲוָה אוֹדַע לְהוּ לְכָל יִשְׂרָאֵל רָזָא דִמְהֵימְנוּתָא דִילְהוֹן בְּכָל מַה דְעַבְדוּ וְכֹלָּא אִתְמַר:

תרגום הזוהר אֵלֶּה פְקוּדֵי וְגוֹ' עַל פִּי מֹשֶׁה וְגוֹ': רַבִּי יֵיסָא אָמַר, כְּיוָן שֶׁכָּל הַחֲכָמִים עָשׂוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן, הָיָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת חֶשְׁבּוֹן מִכָּל אֵלֶּה הַמְּלָאכוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ. מַהוּ הַטַּעַם. מִשּׁוּם שֶׁכָּל חֶשְׁבּוֹן וְחֶשְׁבּוֹן, כְּשֶׁהָיָה נַעֲשֶׂה הַחֶשְׁבּוֹן כָּךְ הָיְתָה מִתְקַיֶּמֶת הָעֲבוֹדָה הַהִיא וְהָיָה מִתְקַיֵּם בִּמְקוֹמוֹ. וְיִשְׂרָאֵל כֻּלָּם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה תְּחִלָּה לְרְצוֹנָם בַּמֶּה שֶׁהִתְנַדְּבוּ, כָּךְ הָיָה רְצוֹנָם בַּחֶשְׁבּוֹן הַהוּא, וְאָז נִתְקַיְּמָה כָּל הָעֲבוֹדָה עַל יְדֵי רָצוֹן הַהוּא. וְעַל כֵּן צָרִיךְ כָּאן בַּמִּשְׁכָּן חֶשְׁבּוֹן, מִשּׁוּם שֶׁבְּחֶשְׁבּוֹן נִתְקַיְּמָה הָעֲבוֹדָה, וְעַל כֵּן אֱלֶּה כָּתוּב, דְּהַיְנוּ אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא כָּתוּב, וְאֵלֶּה, אֶלָּא זֶה הוּא חֶשְׁבּוֹן הַפּוֹסֵל כָּל חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, מִתְקַיֵּם יוֹתֵר מִכֻּלָּם, וּבְזֶה מִתְקַיֵּם הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא בְּאַחֵר. פְּתַח וְאָמַר וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּיךָ חֹסֶן יְשׁוּעוֹת חָכְמַת וָדַעַת יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ. מִקְרָא זֶה הֶעֱמִידוּהוּ הַחֲבֵרִים. אֲבָל הֲרֵי לְמַדְנוּ, כָּל אָדָם שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה וְזָכָה לִקְבֹּעַ לָהּ עִתִּים, צָרִיךְ לִהְיוֹת בֶּאֱמוּנָה, שֶׁהָרְצוֹן שֶׁלּוֹ יִתְכַּוֵּן לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא ז״א, וְשֶׁיִּתְכַּוֵּן לְשֵׁם שָׁמַיִם שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת שֶׁנִּקְרֵאת שֵׁם, שֶׁתִּזְדַּוֵּג עִם שָׁמַיִם, שֶׁהוּא ז״א. מִשּׁוּם שֶׁהָאֱמוּנָה, שֶׁהִיא הַמַּלְכוּת נִתְכַּוָּנָה לְכָךְ, לְהִתְחַבֵּר עִם ז״א. וסו״ה, אֱמוּנַת עִתֶּיךָ, שַׁעֲתֶּיךָ, הַיְנוּ הָעִתִּים לַתּוֹרָה שֶׁהוּא ז״א, וֶאֱמוּנָה הִיא הַמַּלְכוּת, שֶׁיִּתְחַבְּרוּ שְׁנֵיהֶם יַחַד. חֹסֶן יְשׁוּעוֹת, הוּא לְכְלוֹל חֶסֶד בַּדִּין, חָכְמַת וָדַעַת, כִּי שְׁנֵי אֵלּוּ שׁוֹרִים זֶה עַל זֶה. כִּי הַחָכְמָה מְסוּתֶרֶת, וּגְנוּזָה וּצְרִיכִים לְהַשְׁרוֹתָם זֶה עַל זֶה. יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ וְכוּ': אוֹצָרוֹ שֶׁל כָּל אֵלּוּ הַמַּדְרֵגוֹת. מִשּׁוּם שֶׁיִּרְאַת ה' הַזּוֹ, לוֹקַחַת כָּל אֵלּוּ הַנְּחָלִים וְהִיא נַעֲשֵׂית אוֹצָר לְכֻלָּם. וּכְשֶׁיּוֹצְאוֹת מִמֶּנָּהּ כָּל אֵלֶּה הַצְּפוּנוֹת כֻּלָּן, הִיא מוֹצִיאָה אוֹתָן בְּחֶשְׁבּוֹן. מֵאַיִן לָנוּ. שֶׁכָּתוּב עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן. כִּי וַדַּאי עוֹשֶׂה בְּחֶשְׁבּוֹן וּמוֹצִיאָה אֵלֶּה בְּרֵכוֹת מַיִם, וּמַשְׁגִּיחַ לְהוֹצִיא הַכֹּל בְּחֶשְׁבּוֹן. וְעַל כֵּן נִקְרֵאת אֱמוּנָה, וּבְשִׁבְיל הַכֹּל הִיא (דפו״י דף רכ״ג ע״א) נִקְרֵאת אֱמוּנָה. וּכְבָר הֶעֱמַדְנוּ. וּמַה אִם כָּאן צָרִיךְ לְרָאוֹת אֱמוּנָה, בְּדִבְרֵי הָעוֹלָם, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה וְעַל כֵּן הוֹדִיעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל סוֹד הָאֱמוּנָה שֶׁל עוֹשֵׂי הַמִּשְׁכָּן, בְּכָל מַה שֶׁעָשׂוּ. וְהַכֹּל כְּבָר נִתְבָּאֵר:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק ב'

א. בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִתְפַּלֵּל בְּכָל תְּפִלָּה מֵחֲמֵשׁ תְּפִלּוֹת שֶׁבַע בְּרָכוֹת שְׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת וְאֶמְצָעִית מֵעֵין הַיּוֹם וְחוֹתֵם בְּכָל אַחַת מֵהֶן מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים וְאִם חַל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת חוֹתֵם בְּכָל תְּפִלָּה מֵהֶן מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכִּפּוּרִים: **ב**. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּיוֹם צוֹם שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה אֲבָל בְּיוֹם צוֹם שֶׁל שְׁנַת הַיּוֹבֵל מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמּוּסָפִין תֵּשַׁע בְּרָכוֹת כְּמוֹ שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּמוּסַף רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְהֵן אוֹתָן הַבְּרָכוֹת עַצְמָן לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר וְאֵין מִתְפַּלְּלִין אוֹתָן אֶלָּא בִּזְמָן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג: **ג**. בְּכָל תְּפִלָּה מֵהַתְּפִלּוֹת פּוֹתֵחַ קוֹדֶם לִבָּרְכָה רִאשׁוֹנָה ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ וּכְשֶׁהוּא חוֹתֵם בְּסוֹף הַתְּפִלָּה אוֹמֵר יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וגו' וְאַחַר כַּךְ צוֹעֵד לַאֲחוֹרָיו:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

לָשׁוֹן הָרָע אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שֶׁקָּשֶׁה מֵעֲבוֹדָה זָרָה וּשְׁפִיכוּת דָּמִים וְגִילּוּי עֲרָיוֹת שֶׁהֵן הַחֲמוּרוֹת מִכָּל הָעֲבֵרוֹת. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כָּל הַמְסַפֵּר לָשׁוֹן הָרָע כּוֹפֵר בְּעִיקָּר כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים י"ב) אֲשֶׁר אָמְרוּ לִלְשׁוֹנֵנוּ נַגְבִּיר שְׂפָתֵינוּ אִתָּנוּ מִי אָדוֹן לָנוּ. רְכִילוּת הוֹרֵג שְׁלֹשָׁה וּשְׁקוּל כִּשְׁפִיכוּת דָּמִים וְאֵינוֹ נִכְנָס בְּגַן עֵדֶן כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (שם ט"ו) ה' מִי יָגוּר בְּאָהֳלֶךָ וגו' לֹא רָגַל עַל לְשׁוֹנוֹ וְהִנֵּה דוֹאֵג אֲדוֹמִי אַבִּיר הָרוֹעִים רֹאשׁ הַסַּנְהֶדְרִין מִפְּנֵי הָרְכִילוּת נִטְרָד מִן הָעוֹלָם הַבָּא וְנִכְרַת בַּחֲצִי יָמָיו וְגָרַם הֲרִיגַת נוֹב עִיר הַכֹּהֲנִים וּמִיתַת שָׁאוּל וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ:

פקודי יום שני

תורה

יכוין בקריאת ארבע פסוקים אלו שהם כנגד דָ דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה:

(כז) וַיְהִי מְאַת כִּכַּר הַכֶּסֶף לָצֶקֶת אֵת אַדְנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אַדְנֵי הַפָּרֹכֶת מְאַת אֲדָנִים לִמְאַת הַכִּכָּר כִּכָּר לָאָדֶן: וַהֲוָה מְאָה כְּכִּרִין דִּכְסַף לְאַתְכָא יָת סַמְכֵי קוּדְשָׁא וְיָת סַמְכֵי דְפָרְכְתָּא מְאָה סַמְכִין לִמְאָה כְּכִּרִין כִּכָּרָא לְסַמְכָא:

רש"י לצקת. כתרגומו לאתכא: את אדני הקדש. של קרשי המשכן, שהם ארבעים ושמנה קרשים ולהם תשעים וששה אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה וכל שאר האדנים נחשת כתיב בהם:

(כח) וְאֶת הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וָוִים לָעַמּוּדִים וְצִפָּה רָאשֵׁיהֶם וְחִשַּׁק אֹתָם: וְיֶת אַלְפָּא וּשְׁבַע מְאָה וְשִׁבְעִין וְחַמְשָׁא עֲבַד וָוִין לְעַמּוּדַיָּא וְחִפָּא רֵישֵׁיהוֹן וְכַבֵּשׁ יָתְהוֹן:

רש"י וצפה ראשיהם. של עמודים, מהן, שבכלן כתיב וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף.

(כט) וּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כִּכָּר וְאַלְפַּיִם וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל: וּנְחָשָׁא דַּאֲרִמוּתָא שִׁבְעִין כִּכְּרִין וְתֶרִין אַלְפִּין וְאַרְבַּע מְאָה סְלְעִין: (ל) וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת אַדְנֵי פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לוֹ וְאֵת כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַעֲבַד בַּהּ יָת סַמְכֵי תְּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת מַדְבְּחָא דְנְחָשָׁא וְיָת סְרָדָא דְנְחָשָׁא דִי לֵהּ וְיָת כָּל מָנֵי מַדְבְּחָא:

נביאים - מלכים א - פרק ז

(מו) בְּכִכַּר הַיַּרְדֵּן יְצָקָם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבֵה הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין צָרְתָן: בְּמֵישְׁרֵי יַרְדְּנָא אִתְכְּנוּן מַלְכָּא בְּעוּבֵי גַּרְגַּשְׁתָּא בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין צָרְתָן:

רש"י **יצקם** . התיכם והציקם כתבניתם : **במעבה האדמה** . (תרגום :) בעובי גרגשתא :

(מז) וַיַּנַּח שְׁלֹמֹה אֶת כָּל הַכֵּלִים מֵרֹב מְאֹד מְאֹד לֹא נֶחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: וְאַצְנַע שְׁלֹמֹה יָת כָּל מָנַיָּא מַסְגֵּי לְחָדָא לְחָדָא לֵית סוֹף לְמִתְקָל נְחָשָׁא:

רש"י **וינח שלמה** . מלשקול את משקל הכלים האלה מרוב מאד וחדל לספור משקלם :

(מח) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֵת כָּל הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֵת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב: וַעֲבַד שְׁלֹמֹה יָת כָּל מָנַיָּא דִּי בְּבֵית מַקְדְּשָׁא דַיְיָ יָת מַדְבְּחָא דְּדַהֲבָא וְיָת פָּתוֹרָא דִּי עֲלוֹהִי לְחֶם אַפְיָא דַּהֲבָא: (מט) וְאֵת הַמְּנֹרוֹת חָמֵשׁ מִיָּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׂמֹאול לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר וְהַפֶּרַח וְהַנֵּרֹת וְהַמֶּלְקָחַיִם זָהָב: וְיָת מְנָרָתָא חָמֵשׁ מִימִינָא וְחָמֵשׁ מִשְּׂמָאלָא קֳדָם בֵּית כְּפוּרֵי דַּהֲבָא טָבָא וְשׁוֹשַׁנְתָּא וּבוּצִינַיָּא וּצְבָתַיָּא דַּהֲבָא:

רש"י **חמש מימין וחמש משמאול** . אי אפשר לומר חמש מימין הפתח וחמש משמאל הפתח , אם כן מצינו מנורה בצפון , והתורה אמרה (במדבר ג כט) : **על ירך המשכן תימנה** . אלא של משה באמצע , חמש מימינה , וחמש משמאלה : **והפרח** . של מנורה : **והנרות** . בזיכין שנותנין בהן השמן והפתילה : **והמלקחים** . שמרימים בהן את הפתילה מתוך השמן :

כתובים - משלי - פרק כ

(כה) מוֹקֵשׁ אָדָם יְלַע קֹדֶשׁ וְאַחַר נְדָרִים לְבַקֵּר: פַּחָא הוּא לְגַבְרָא דְנָדַר לְקוּדְשָׁא וּבָתַר הָכִי חָדְיָא לֵיהּ נַפְשֵׁיהּ:

רש"י **מוקש אדם ילע קודש** . כשאדם נכשל ונוקש בעבירו' מקלקל את קדושתו כמו ושתו ולעו (עובדיה א) : **ואחר נדרים לבקר** . צריך אדם לחזור אחר קרבנו' לנדור ולהביא ולבקש על נפשו :

(כו) מְזֻרֶה רְשָׁעִים מֶלֶךְ חָכָם וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם אוֹפָן: מְבַדַּר לְרַשִׁיעֵי מַלְכָּא חַכִּימָא וּמְהַפֵּךְ עֲלֵיהוֹן גַּלְגַּלָּא:

רש"י **מזרה רשעים** . פרעה וחילו : **מלך חכם** . הקב"ה : **וישב עליהם אופן** . גלגל מדתם השיב עליהם וינהגהו בכבדות (שמות יד) כנגד והכבד את לבו (שם ה) :

(כז) נֵר יְהוָה נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׂ כָּל חַדְרֵי בָטֶן: שְׁרָגָא דֵּיְיָ נְשְׁמְתָא דִבְנֵי נָשָׁא וּבָצְיָא כֻּלְהוֹן גַּוַיָּא דִכְרֵיסָא:

רש"י **נר ה' נשמת אדם** . הנשמה שבקרבו מעידה עליו בדין :

(כח) חֶסֶד וֶאֱמֶת יִצְּרוּ מֶלֶךְ וְסָעַד בַּחֶסֶד כִּסְאוֹ: חִסְדָּא וּקְושְׁטָא יִנְטְרוּ לְמַלְכָּא וּמְתַקֵּן כּוּרְסְיֵהּ בְּחִסְדָּא:

משנה שבת פרק כג

א. שׁוֹאֵל אָדָם מֵחֲבֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ הַלְוֵנִי, וְכֵן הָאִשָּׁה מֵחֲבֶרְתָּהּ כְּכָרוֹת. וְאִם אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ, מַנִּיחַ טַלִּיתוֹ אֶצְלוֹ וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן לְאַחַר שַׁבָּת. וְכֵן עֶרֶב פֶּסַח בֵּירוּשָׁלַיִם שָׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, מַנִּיחַ טַלִּיתוֹ אֶצְלוֹ וְנוֹטֵל אֶת פִּסְחוֹ וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן לְאַחַר יוֹם טוֹב:

ברטנורה (א) **שואל**. ובלבד שלא יאמר הלויני. דהלואה לזמן מרובה משמע, וקיימא לן סתם הלואה שלשים יום, הלכך אתי מלוה לכתוב על פנקסו כך וכך הלויתי לפלוני כדי שלא ישכח: **מניח טליתו אצלו**. אם אינו מאמינו. ולוקח אותו ומקדישו בשבת, דחובות שקבוע להן זמן יכולים להקדיש בשבת:

ב. מוֹנֶה אָדָם אֶת אוֹרְחָיו וְאֶת פַּרְפְּרוֹתָיו מִפִּיו, אֲבָל לֹא מִן הַכְּתָב. וּמַפִּיס עִם בָּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת מָנָה גְּדוֹלָה כְּנֶגֶד קְטַנָּה, מִשּׁוּם קֶבָיְא. וּמַטִּילִין חֲלָשִׁים עַל הַקֻּדָּשִׁים בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל לֹא עַל הַמָּנוֹת:

ברטנורה (ב) **פרפרותיו**. מיני מעדנים: **אבל לא מן הכתב**. אם כתב מערב שבת כך וכך אורחים כדי שלא ישכחם, לא יקרא באותו כתב בשבת, גזירה שמא ימחוק, אי נמי שמא יקרא בשטרי הדיוטות, ואין מותר לקרות בשבת אלא בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה לאחר שכתבוה ובפירושיהן, אבל בשאר דברים או בספרי חכמות שאינן מדברי נבואה או מפירושיהן, אסורים: **מפיס**. מטיל גורל לחֵלק מי יגיע כל מנה ומנה: **עם בניו ועם בני ביתו**. שהן סמוכים על שולחנו שאין כאן קפידא, אבל עם אחר לא, דבני חבורה המקפידים זה על זה, שאין מוחלין ואינן מוותרים זה לזה, עוברים משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לווין ופורעין דגזור בהו רבנן שמא יכתבו: **ובלבד שלא יתכוין וכו'**. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השלחן ואפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה, ודוקא עם בניו ועם בני ביתו, אבל עם אחר לא,

ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד קטנה אז הוא דביום טוב אסור ובחול שרי, אבל אם נתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה אפילו בחול אסור: **משום קוביא**. דגזל הוא, דאסמכתא לא קניא. והאי אסמכתא היא, דסמיך על הגורל אם יפול לו הגורל על המנה הגדולה יזכה בה ולפיכך תלה עצמו אף לגורל הקטנה על הספק, ואילו ידע מתחילה שכן לא היה מתרצה: **חלשים**. גורלות, כמו חולש על גוים (ישעיה יד): **על הקדשים ביו"ט**. שנשחטו ביום טוב, לחלק אותם בין הכהנים: **אבל לא על המנות**. של קדשים של אתמול:

ג. לֹא יִשְׁכֹּר אָדָם פּוֹעֲלִים בַּשַּׁבָּת, וְלֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ לִשְׂכֹּר לוֹ פּוֹעֲלִים. אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לִשְׂכֹּר פּוֹעֲלִים וּלְהָבִיא פֵּרוֹת, אֲבָל מַחְשִׁיךְ הוּא לִשְׁמֹר, וּמֵבִיא פֵּרוֹת בְּיָדוֹ. כְּלָל אָמַר אַבָּא שָׁאוּל, כָּל שֶׁאֵנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ, רַשַּׁאי אֲנִי לְהַחְשִׁיךְ עָלָיו:

ברטנורה (ג) **לא ישכור אדם פועלים**. דכתיב (ישעיה נח) ממצוא חפצך ודבר דבר: **ולא יאמר אדם לחברו וכו'**. לדיוקא נקטיה, לא יאמר לחבירו שכור לנו פועלים, אבל אומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב, כלומר עכשיו נראה אם תבוא אלי לכשתחשך, ואף על פי ששניהם יודעים שעל מנת לשכרו לפעולתו הוא מזהירו, כיון דלא מפרש ליה שכירות בהדיא שרי, דקיימא לן דיבור אסור הרהור מותר: **אין מחשיכין על התחום**. לקרב עצמו בשבת עד סוף התחום ולהחשיך שם, שיהיה קרוב למקום הפועלים או לפרדס להביא פירות, דכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור להחשיך עליו. אבל מחשיך הוא להיות קרוב לצאת ולשמור פירותיו, דזה דבר המותר בשבת לשמור פירותיו: **ומביא פירות בידו**. הואיל ועיקר מחשבתו לא היתה לכך: **כלל אמר אבא שאול**. אתנא קמא פליג, דאסר כל החשכה ולא מפליג בין החשכה של מצוה להחשכה של רשות, ואתא איהו ואמר דהחשכה של מצוה שריא, שכשם שמותר לומר לחבירו בשבת תהיה מזומן ליל לך לאחר חשיכה להביא ארון ותכריכים למת, כך מותר להחשיך על התחום כדי שיהיה מזומן לאחר חשיכה להביא ארון ותכריכים. וסיפא דתנן מחשיכים על התחום [לפקח] על עסקי כלה ועל עסקי המת, אבא שאול היא. והלכה כמותו:

ד. מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי כַלָּה, וְעַל עִסְקֵי הַמֵּת לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין. גּוֹי שֶׁהֵבִיא חֲלִילִין בַּשַּׁבָּת, לֹא יִסְפֹּד בָּהֶן יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא אִם כֵּן בָּאוּ מִמָּקוֹם קָרוֹב. עָשׂוּ לוֹ אָרוֹן וְחָפְרוּ לוֹ קֶבֶר, יִקָּבֵר בּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, לֹא יִקָּבֵר בּוֹ עוֹלְמִית:

ברטנורה (ד) **לפקח על עסקי כלה**. לעיין ולחקור בצרכי הכלה: **חלילין**. כלי נגון חלולין שקולן מעורר הבכי: **לא יספוד בהן ישראל**. קנסא הוא, משום דמוכחא מלתא שבשביל

ישראל הובאו: **אלא אם כן באו ממקום קרוב**. אלא אם כן נודע לנו בבירור שבאו ממקום שבתוך התחום ולא הביאום מחוץ לתחום: **ארון**. לעצמו שיקבר בו נכרי או למכור: **ה**. עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הַמֵּת, סָכִין וּמְדִיחִין אוֹתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָזִיזוּ בּוֹ אֵבָר. שׁוֹמְטִין אֶת הַכַּר מִתַּחְתָּיו וּמַטִּילִין אוֹתוֹ עַל הַחוֹל בִּשְׁבִיל שֶׁיַּמְתִּין. קוֹשְׁרִין אֶת הַלֶּחִי, לֹא שֶׁיַּעֲלֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף. וְכֵן קוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה, סוֹמְכִין אוֹתָהּ בְּסַפְסָל אוֹ בַּאֲרֻכּוֹת הַמִּטָּה, לֹא שֶׁתַּעֲלֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא תּוֹסִיף. אֵין מְעַמְּצִין אֶת הַמֵּת בַּשַּׁבָּת, וְלֹא בַחֹל עִם יְצִיאַת הַנֶּפֶשׁ. וְהַמְעַמֵּץ עִם יְצִיאַת נֶפֶשׁ, הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים:

ברטנורה (ה) **סכין**. בשמן: **ומדיחין**. במים. ופוקקין נקביו, סותמין נקביו העליונים והתחתונים בבגד או בשום דבר כדי שלא תכנס בהם הרוח ויתפח: **ובלבד שלא יזיז בו אבר**. שלא יטלטל ויגביה לא ידו ולא רגלו ולא ריסי עיניו, שאסור לטלטל המת או אבר מאבריו אף על פי שמותר ליגע בו. וכן כל מוקצה מותר בנגיעה ואסור בטלטול. וביצה שנולדה בשבת או ביום טוב אסורה אפילו בנגיעה, שמפני כדוריתה נגיעתה זהו טלטולה: **ושומטים את הכר מתחתיו**. ונמצא מוטל על החול. אבל לא מטלטלין להניחו על החול, דהא תנא רישא ובלבד שלא יזיז בו אבר: **בשביל שימתין**. שלא יסריח מחמת חום הסדינים והכרים: **קושרים את הלחי**. של מת שהיה פיו הולך ונפתח: **ולא שיעלה**. להסגר מה שנפתח, דהיינו מזיז אבר, אלא שלא יוסיף להפתח: **סומכים אותה בספסל**. שהרי תורת כלי עליו: **ולא שתעלה**. דהוה ליה בונה: **אין מעמצין**. את עיניו בשבת אפילו לאחר יציאת נפש, דהוה ליה מזיז אבר: **שופך דמים**. שבדבר מועט מקרב מיתתו:

גמרא שבת דף קנ"ג ע"א

תְּנַן הָתָם רִבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר שׁוּב יוֹם אֶחָד לִפְנֵי מִיתָתְךָ שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רִבִּי אֱלִיעֶזֶר וְכִי אָדָם יוֹדֵעַ אֵיזֶה יוֹם יָמוּת אָמַר לְהוּ וְכָל שֶׁכֵּן יָשׁוּב הַיּוֹם שֶׁמָּא יָמוּת לְמָחָר וְנִמְצָא כָּל יָמָיו בִּתְשׁוּבָה. וְאַף שְׁלֹמֹה אָמַר בְּחָכְמָתוֹ (קהלת ט') בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים וְשֶׁמֶן עַל רֹאשְׁךָ אַל יֶחְסָר. אָמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁזִּימַּן אֶת עֲבָדָיו לְסְעוּדָה וְלֹא קָבַע לָהֶם זְמָן. פִּקְחִין שֶׁבָּהֶן קִשְּׁטוּ אֶת עַצְמָן וְיָשְׁבוּ עַל פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ אָמְרוּ כְּלוּם חָסֵר לְבֵית הַמֶּלֶךְ. טִפְּשִׁים שֶׁבָּהֶן הָלְכוּ לִמְלַאכְתָּם אָמְרוּ כְּלוּם יֵשׁ סְעוּדָה בְּלֹא טוֹרַח. פִּתְאוֹם בִּקֵּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת עֲבָדָיו פִּקְחִין שֶׁבָּהֶן נִכְנְסוּ לְפָנָיו כְּשֶׁהֵן מְקוּשָּׁטִין וְהַטִּפְּשִׁין נִכְנְסוּ לְפָנָיו כְּשֶׁהֵן מְלוּכְלָכִין. שָׂמַח הַמֶּלֶךְ לִקְרַאת פִּקְחִין וְכָעַס לִקְרַאת טִפְּשִׁין אָמַר הַלָּלוּ שֶׁקִּשְּׁטוּ אֶת עַצְמָן לִסְעוּדָה יֵשְׁבוּ וְיֹאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ הַלָּלוּ שֶׁלֹּא קִשְּׁטוּ עַצְמָן לִסְעוּדָה יַעַמְדוּ וְיִרְאוּ. חַתְנוֹ שֶׁל רִבִּי מֵאִיר מְשׁוּם רִבִּי מֵאִיר אָמַר אַף הֵן נִרְאִין כִּמְשַׁמְּשִׁין אֶלָּא אֵלּוּ וָאֵלּוּ יוֹשְׁבִין הַלָּלוּ אוֹכְלִין וְהַלָּלוּ רָעֵבִין הַלָּלוּ שׂוֹתִים וְהַלָּלוּ צְמֵאִים שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס"ה) כֹּה אָמַר ה'

הִנֵּה עֲבָדַי יֹאכְלוּ וְאַתֶּם תִּרְעָבוּ הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׁתּוּ וְאַתֶּם תִּצְמָאוּ הִנֵּה עֲבָדַי יָרֹנּוּ מִטּוּב לֵב וְאַתֶּם תִּצְעֲקוּ מִכְּאֵב לֵב. דָּבָר אַחֵר בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים אֵלּוּ צִיצִית, וְשֶׁמֶן עַל רֹאשְׁךָ אַל יֶחְסָר אֵלּוּ תְּפִילִין:

רש"י **וכל שכן**. שלפי שאינו יודע איזה יום ימות ועושה תשובה יום אחד לפני מיתתו נמצא כל ימיו יהיו בתשובה: **בגדיך לבנים**. נשמתך טהורה ונקייה: **כלום חסר לבית המלך**. בתמי' הכל מוכן ושמא יבהילנו לבא פתאום ואנו צריכין ליכנס לסעודה מקושטין: **כלום יש סעודה בלא טורח**. עדיין יצטרכו לטורח של בית המלך צורכי סעודה יש לנו שהות הרבה להתקשט: **יעמדו ויראו**. ואף לעולם הבא צדיקים יושבין ואוכלין ורשעים עומדים ורואים: **ר"מ אומר**. אין עומדים שאם כן אף הן היו נראים מן הקרואים ולשמש שכן דרך המשרתים העומדים ואין כאן בושה: **אלו ציצית**. שמלובן הבגד. אלו תפילין. שהם שם משמן טוב דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ותניא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שבראש:

זוהר פקודי דף רמ"ט ע"ב

בְּאֶמְצָעִיתָא דְּהֵיכְלָא דָּא אִית אַתְרָא דְּקַיְימָא לְעֵילָא לְעֵילָא בְּאַרְבַּע פְּתְחִין לְאַרְבַּע סִטְרֵי עָלְמָא וְעֶשֶׂר מְמָנָן לְכָל פְּתְחָא וּפְתְחָא וְחָד מְמָנָא עֲלַיְיהוּ. וְהַאי כְּלִיל בִּנְהוֹרָא דְּאִקְרֵי אַהֲדְ"אֵל וְהַאי אִיהוּ אוֹפָן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן מְשֻׁלָּבָן דָּא בְדָא. אִלֵּין אַרְבְּעִין נַטְלֵי דִּינָא מִבֵּי זְכוּתָא לְאַלְקָאָה לְהַאי נִשְׁמָתָא דְּחָבָאת לְאַלְקָאָה וְאִלֵּין קַיְימֵי בְשַׁלְהוֹבֵי נוּרָא לְגַבֵּי אִינּוּן נִשְׁמָתִין וְטָאסִין לְבַר מֵיהֵיכָלָא דָּא וְאַלְקָאן לְנִשְׁמָתָא דָּא וְקַיְימָא נְזִיפָא לְבַר כָּל אִינּוּן יוֹמִין דְּאִתְגְּזָרַת עֲלָה וְלָא עָאלַת לְפַרְגּוֹדָא. וְאִלֵּין אַרְבְּעִין אִינּוּן דְּקַיְמִין וּמְנַזְפִין וּמְנַדְּדִין לְכָל אִינּוּן דְּאַפִּיקוּ מִפּוּמַיְיהוּ מִלָּה דְּלָא אִצְטְרִיכָא וּבָתַר דָּא אַפִּיק מִפּוּמַיְיהוּ מִלָּה קַדִּישָׁא מִלָּה דְּאוֹרַיְיתָא וּמְטַנְפֵי פּוּמַיְיהוּ בָּהּ וְאִלֵּין קַיְימֵי וּמְנַדְּדִין לוֹן וְקַיְימֵי בְּהַאי נְדוּיָיא אַרְבְּעִין יוֹמִין דְּלָא אִשְׁתְּמַע צְלוֹתְהוֹן וְכֵן לְכָל אִינּוּן דְּחָאבוּ אִינּוּן חוֹבִין דְּבַעְיַין לְנַזָּפָא עֲשָׂרָה כְרוֹזִין נַפְקֵי בְּכָל יוֹמָא וּמַכְרְזֵי בְּכָל אִינּוּן רְקִיעִין וּבְכָל אִינּוּן חֵילִין וּמַשְׁרְיָין אִזְדְּהָרוּ בִּפְלַנְיָיא דְּאִיהוּ נָזִיפָא נָזִיפָא אִיהוּ עַל חוֹבָא פְּלוֹנִי דְּעָבַד עַד דְּתָב קְמֵיהּ מָארֵיהּ רַחֲמָנָא לִישֵׁזְבָן. כַּד תָּב מֵהַהוּא חוֹבָא מִתְכַּנְפֵי אִלֵּין אַרְבְּעִין וְשָׁרָאן לֵיהּ וּכְדֵין אַכְרִיזוּ עֲלֵיהּ פְּלַנְיָיא שָׁרָא נָזִיפָא מִכָּאן וּלְהָלְאָה צְלוֹתֵיהּ עָאלַת וְעַד לָא תָּב נָזִיף אִיהוּ לְעֵילָא וְתַתָּא וּנְטִירוּ דְּמָארֵיהּ אִתְעֲדֵי מִנֵּיהּ וַאֲפִלּוּ בְּלֵילְיָא נְשָׁמָתֵיהּ נָזִיפָא דְּסַתְמִין לֵהּ כָּל תַּרְעֵי שְׁמַיָּא וְלָא סַלְקָא וְדַחְיָין לָהּ לְבַר. הָאי אוֹפָן דְּקַיְימָא עַל אִלֵּין אַרְבְּעִין כַּד נָטִיל מָטָא לְהַהוּא אָתָר דְּאִקְרֵי תָּא הָרָצִים וְכַד עָאל עָאלוּ עִמֵּיהּ אִינּוּן אַרְבְּעִין דִּי מְמָנָן בְּאַרְבַּע פְּתְחִין וְסַלְקִין כָּל אִינּוּן מָגִינִין דִּי דַהֲבָא וְאִלֵּין אִינּוּן מַלְאָכִין דְּאִקְרוּן חַשְׁמַלִּים וְאִינּוּן מָגִינִין וְסַיְיפִין וְרוּמְחִין דְּרַהֲטֵי לְאַנָּנָא

עֲלַיְיהוּ דְיִשְׂרָאֵל מִשְׁאַר עַמִּין וּלְאַגָּחָא קְרָבָא בְהוּ וּלְנַקָּמָה לוֹן כְּפוּם שַׁעְתָּא בְלָא אֲרִיכוּ וּבְגִין כַּךְ אִקְרֵי תָּא הָרָצִים אָתָר דְּאִינּוּן רָצִים רַהֲטֵי וְאוֹחֵי לְאַגָּחָא וּלְנַקָּמָא נוּקְמִין לָקֳבֵל רָצִים אַחֲרָנִין דְרַהֲטֵי לְאַבָּאשָׁא וּלְאַתְרָעָא מַזָּלִין לְשַׁלְטָאָה עֲלַיְיהוּ וְרָזָא דָא (אסתר ג') הָרָצִים יָצְאוּ דְחוּפִים רָצִים מִסְטָרָא דָא וְרָצִים מִסְטָרָא דָא וּבְגִינֵיהוֹן (שם ח') וְהָעִיר שׁוּשָׁן צָהֳלָה וְשָׂמֵחָה אוֹ נָבוֹכָה. אִי מִקַּדְמֵי אִלֵּין דְּהָכָא הָעִיר שׁוּשָׁן שָׂמֵחָה וְאִי מִקַּדְמֵי אִלֵּין דְּסִטְרָא אַחֲרָא הָעִיר שׁוּשָׁן נָבוֹכָה. וְהָא אוֹקִימְנָא דִבְכֹלָּא קַיְימִין אִלֵּין לָקֳבֵל אִלֵּין סִטְרָא דָא לָקֳבֵל סִטְרָא דָא וּבֵין כַּךְ אִלֵּין מָגִינִין לְכֹלָּא כַּד סַלְקִין אִלֵּין בְּאִלֵּין נָפֵק חַד אֲוִירָא דְלָעֵילָּא וְאִתְעֲבִידוּ כֻּלְּהוּ מָגֵן חַד וְסִימָנֵיךְ (בראשית ט"ו) אָנֹכִי מָגֵן לָךְ׃

תרגום הזוהר בְּאֶמְצַע הֵיכָל הַזֶּה, יֵשׁ מָקוֹם אֶחָד הָעוֹמֵד לְמַעְלָה לְמַעְלָה, בְּאַרְבָּעָה פְּתָחִים לְאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם. עֲשָׂרָה מְמוּנִים עַל כָּל פֶּתַח וּפֶתַח, וּמְמוּנֶה אֶחָד עֲלֵיהֶם. וּמְמוּנֶה הַזֶּה כָּלוּל בְּהָאוֹר הַנִּקְרָא אַהֲדִיאֵל, וְאֵלּוּ הֵם אוֹפָן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן, מְשׁוּלָבִים זֶה בָּזֶה. אֵלּוּ אַרְבָּעִים, מְמוּנִים, מְקַבְּלִים הַדִּין מֵהֵיכָל הַזְּכוּת, לְהַכּוֹת לַנְּשָׁמָה הַזּוֹ שֶׁחָטְאָה, וּצְרִיכִים לְהַכּוֹתָהּ. וְאֵלּוּ עוֹמְדִים בְּלַהֲבוֹת אֵשׁ אֶל אֵלּוּ הַנְּשָׁמוֹת. וּפוֹרְחִים לַחוּץ מִן הֵהֵיכָל הַזֶּה, וּמַכִּים נְשָׁמָה הַזּוֹ. וְהַנְּשָׁמָה עוֹמֶדֶת בְּנִזְיפָה בַּחוּץ כָּל אֵלּוּ הַיָּמִים שֶׁנְּגְזְרוּ עָלֶיהָ, וְאֵינָהּ נִכְנֶסֶת אֶל הַפַּרְגּוֹד. וְאֵלּוּ אַרְבָּעִים, הַמְמוּנִים, הֵם הָעוֹמְדִים וּמְנַזְּפִים וּמַטִּילִים חֵרֶם עַל כָּל אֵלּוּ שֶׁהוֹצִיאוּ מִפִּיהֶם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, וְאַחַר זֶה תֵּיכָף הוֹצִיאוּ מִפִּיהֶם מִלָּה קְדֻשָּׁה מִלָּה שֶׁל תּוֹרָה. וּמְטַנְּפִים פִּיהֶם בָּהּ. וְאֵלּוּ עוֹמְדִים וּמַחֲרִימִים אוֹתָם, וְעוֹמְדִים בַּחֵרֶם הַזֶּה אַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁתְּפִלָּתָם אֵינָהּ מְקוּבֶּלֶת. וְכֵן לְכָל אֵלּוּ שֶׁחָטְאוּ חַטָּאִים כָּאֵלּוּ שֶׁצְּרִיכִים לִנְזוֹף בָּהֶם, יוֹצְאִים עֲשָׂרָה כָּרוֹזִים בְּכָל יוֹם, וּמַכְרִיזִים בְּכָל אֵלּוּ הָרְקִיעִים וּבְכָל אֵלּוּ הַצְּבָאוֹת וְהַמַּחֲנוֹת מַלְאָכִים, הִזָּהֲרוּ מִפְּלוֹנִי שֶׁהוּא נָזוּף. נָזוּף הוּא עַל חֵטְא פְּלוֹנִי שֶׁעָשָׂה. עַד שֶׁחוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ. הָרַחֲמָן יַצִּילֵנוּ. כְּשֶׁשָּׁב בִּתְשׁוּבָה עַל אוֹתוֹ חֵטְא, מִתְאַסְּפִים אֵלּוּ אַרְבָּעִים וּמַתִּירִים אוֹתוֹ מִן הַנְּזִיפָה. וְאָז מַכְרִיזִים עָלָיו, הֻתַּר הַנְּזִיפָה מִפְּלוֹנִי. מִכָּאן וּלְהָלְאָה הַתְּפִלָּה נִכְנֶסֶת. וְכָל עוֹד לֹא שָׁב, הוּא נָזוּף לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְהַשְּׁמִירָה מֵאֲדוֹנוֹ הֶסְרָה מִמֶּנּוּ. וַאֲפִלּוּ בַּלַּיְלָה, נִשְׁמָתוֹ נְזוּפָה, שֶׁסּוֹתְמִים מִפָּנֶיהָ כָּל שַׁעֲרֵי הַשָּׁמַיִם, וְאֵינָהּ עוֹלָה, וְדוֹחִים אוֹתָהּ לַחוּץ. אוֹפָן זֶה הַמְּמוּנֶה עַל אֵלּוּ אַרְבָּעִים כְּשֶׁהוּא נוֹסֵעַ, מַגִּיעַ לַמָּקוֹם הַהוּא שֶׁנִּקְרָא תְּא הָרָצִים, וּכְשֶׁנִּכְנָס, נִכְנָסִים עִמּוֹ אֵלּוּ אַרְבָּעִים הַמְּמוּנִים שֶׁעַל אַרְבָּעָה פְּתָחִים, וּמַעֲלִים כָּל אֵלּוּ מָגִינֵי הַזָּהָב. וְאֵלּוּ הֵם מַלְאָכִים הַנִּקְרָאִים חַשְׁמַלִּים, וְהֵם מָגִינִים וַחֲרָבוֹת וּרְמָחִים, הָרָצִים לְהָגֵן עַל יִשְׂרָאֵל מִשְּׁאָר הָאוּמוֹת, וְלַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִלְחָמָה, וּלְהִנָּקֵם מֵהֶם לְפִי שָׁעָה, בְּלִי אֲרִיכוּת זְמָן. וּמִשּׁוּם זֶה נִקְרָא, תְּא הָרָצִים. שֶׁפִּרוּשׁוֹ, מָקוֹם שֶׁהֵם רָצִים. כִּי רָצִים וּמְמַהֲרִים לְלֶחוֹם וְלִנְקֹם נְקָמוֹת. וְהֵם כְּנֶגֶד רָצִים

אֲחֵרִים, הָרְצִים לְהָרַע וּלְהַחֲלִישׁ הַמַּזָּלוֹת שֶׁל הָאָדָם, כְּדֵי לִשְׁלוֹט עֲלֵיהֶם. וְזֶה סוֹד, הָרְצִים יָצְאוּ דְּחוּפִים. כִּי יֵשׁ רָצִים מִצַּד זֶה דִּקְדֻשָּׁה, וְיֵשׁ רָצִים מִצַּד זֶה דְּסִטְרָא אַחֲרָא. וּבִשְׁבִילָם, אוֹ וְהָעִיר שׁוּשָׁן צָהֳלָה וְשָׂמֵחָה, אוֹ נָבוֹכָה. אִם מַקְדִּימִים אֵלּוּ הָרְצִים דִּקְדֻשָּׁה שֶׁבְּכָאן, הָעִיר שׁוּשָׁן שָׂמֵחָה. וְאִם מַקְדִּימִים אֵלּוּ הָרְצִים דְּסִטְרָא אַחֲרָא, הָעִיר שׁוּשָׁן נָבוֹכָה. וּכְבָר הֱעֲמִדְנוּ, שֶׁבְּהֵיכָל, עוֹמְדִים אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ, צַד זֶה דִּקְדֻשָּׁה, כְּנֶגֶד צַד זֶה דְּסִטְרָא אַחֲרָא. וּמְשׁוּם זֶה, אֵלּוּ הָרְצִים שֶׁבְּכָאן, מָגִינִים עַל הַכֹּל. כְּשֶׁעוֹלִים וְנִכְלָלִים אֵלּוּ בְּאֵלּוּ, יוֹצֵא אֶוִיר אֶחָד מִלְּמַעְלָה, וְנַעֲשׂוּ כֻּלָּם, מָגֵן אֶחָד. וְסִימָנְךָ, אִנְכִי מָגֵן לָךְ:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק ג'

א. בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וּבְחוֹל הַמּוֹעֵד מִתְפַּלֵּל עַרְבִית שַׁחֲרִית וּמִנְחָה תֵּשַׁע עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת כְּשְׁאָר הַיָּמִים וְאוֹמֵר אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וְיָבֹא בְּמוּסַף בְּחוֹל הַמּוֹעֵד מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמּוּסָף כְּמוֹ שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּיוֹם טוֹב וּבְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע בְּרָכוֹת שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת וְאֶמְצָעִיּוֹת מֵעֵין קָרְבָּן רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחוֹתֵם בָּהּ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים: **ב**. שַׁבָּת שֶׁחָל בְּחוֹל הַמּוֹעֵד וְכֵן רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת מִתְפַּלֵּל עַרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה שֶׁבַע בְּרָכוֹת כְּשְׁאָר הַשַּׁבָּתוֹת וְאוֹמֵר יַעֲלֶה וְיָבֹא בַּעֲבוֹדָה בְּמוּסַף מַתְחִיל בִּבְרָכָה אֶמְצָעִית מֵעֵנֵין שַׁבָּת וּמֵשְׁלִים בְּעִנְיַן שַׁבָּת וְאוֹמֵר קְדוּשַׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע בְּרָכָה וְחוֹתֵם בָּהּ בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וּבְחוֹל הַמּוֹעֵד חוֹתֵם בָּהּ כְּמוֹ שֶׁהוּא חוֹתֵם בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

הַלְבָּנַת פָּנִים וּמְכַנֶּה שֵׁם רַע לַחֲבֵירוֹ וְהַמִּתְכַּבֵּד בְּקִלְקוּל חֲבֵירוֹ יוֹרְדִין לְגֵיהִנֹּם וְאֵינָן עוֹלִים וְאֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם בִּכְלַל לֹא תִרְצַח כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּפֶרֶק הַזָּהָב בְּמַעֲרָבָא בְּמַאי זְהִירֵי טַפֵּי בָּאַזִּיל סוּמְקָא וְאָתֵי חִוָּרָא. לֵיצָנוּת הִיא אֶחָד מֵאַרְבַּע כִּתּוֹת שֶׁאֵינָן מְקַבְּלוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה כָּל הַמִּתְלוֹצֵץ נוֹפֵל בְּגֵיהִנֹּם. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אֲפִלּוּ יָשַׁב בָּטֵל הֲרֵי זֶה מוֹשַׁב לֵצִים וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב אַשְׁרֵי הָאִישׁ וְגוֹ' וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב וְסָמִיךְ לֵיהּ כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חֶפְצוֹ וְגוֹ' מַה כְּתִיב בַּתְרֵיהּ וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל פַּלְגֵי מָיִם וְגוֹ' לֹא כֵן הָרְשָׁעִים וְגוֹ' וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה בְּכָל יוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת מֵעֶלְבּוֹנָהּ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁכָּל מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה נִקְרָא נָזוּף רְצוֹנָם לוֹמַר מְנוּוָּה לַשָּׁמַיִם ה' יַצִּילֵנוּ:

פקודי יום שלישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי הה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נפש משבת שעברה:

(לא) וְאֶת אַדְנֵי הֶחָצֵר סָבִיב וְאֶת אַדְנֵי שַׁעַר הֶחָצֵר וְאֵת כָּל יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל יִתְדֹת הֶחָצֵר סָבִיב: וְיָת סַמְכֵי דְדַרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר וְיָת סַמְכֵי תְּרַע דַּרְתָּא וְיָת כָּל סְכֵי מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל סְכֵי דַּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר: **לט** (א) וּמִן הַתְּכֶלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִּגְדֵי שְׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: וּמִן תְּכֶלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עֲבָדוּ לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא וַעֲבָדוּ יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דִּי לְאַהֲרֹן כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י ומן התכלת והארגמן וגו' . שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר, שאין בגדי שרד הללו בגדי כהנה, שבבגדי כהנה היה שש, אלא הם בגדים שמכסים בהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא היה בהם שש:

(ב) **שני - חמישי במחוברין** וַיַּעַשׂ אֶת הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר: וַעֲבַד יַת אֵפוֹדָא דַּהֲבָא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר: (ג) וַיָּרְקְעוּ אֶת פַּחֵי הַזָּהָב וְקִצֵּץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב: וְרַדִידוּ יָת טַסֵי דַּהֲבָא וְקַצִּיצוּ חוּטִין לְמֶעְבַּד בְּגוֹ תְּכְלָא וּבְגוֹ אַרְגְּוָנָא וּבְגוֹ צְבַע זְהוֹרִי וּבְגוֹ בוּצָא עוֹבַד אֻמָּן:

רש"י וירקעו. כמו (תהלים קלו ו) לרוקע הארץ, כתרגומו ורדידו טסין היו מרדדין מן הזהב, אישטינדר"א בלעז , טסין דקין. כאן הוא מלמדך, היאך היו טווין את הזהב עם החוטין מרדדין הטסין דקין וקוצצין מהן פתילים לאורך הטס, לעשות אותן פתילים מעורבין עם כל מין ומין בחשן ואפוד שנאמר בהן זהב, חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת, וכן עם כל מין ומין. שכל המינים חוטן כפול ששה, והזהב חוט שביעי עם כל אחד ואחד:

(ד) כְּתֵפֹת עָשׂוּ לוֹ חֹבְרֹת עַל שְׁנֵי (קצוותו) קְצוֹתָיו חֻבָּר: כַּתְפָּן עֲבָדוּ לֵהּ מְלַפְּפָן עַל תְּרֵין סְטָרוֹהִי יִתְלַפֵּף:

נביאים - מלכים א - פרק ז

(נ) וְהַסִּפוֹת וְהַמִּזְמְרוֹת וְהַמִּזְרָקוֹת וְהַכַּפוֹת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגוּר וְהַפֹּתוֹת לְדַלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים לְדַלְתֵי הַבַּיִת לַהֵיכָל זָהָב: וְקוֹלַיָּא וּמְזַמְּרַיָּא וּמִזְרָקַיָּא וּבָזִיכַיָּא וּמַחְתְּיָתָא דַּהֲבָא טָבָא וּמוּגַלְסָיָא לְדָשֵׁי בֵּיתָא גַּוָּאָה לְקֻדְשָׁא קוּדְשַׁיָּא לְדָשֵׁי בֵּיתָא לְהֵיכְלָא דַּהֲבָא:

רש"י **והספות** . כלי של מיני זמר הוא , וכן מזמרות : **והמזרקות** . לקבל דם : **והכפות** . לבזיכי לבונה : **והמחתות** . לחתות בהן תרומת הדשן וגחלים להוליך ממזבח החיצון למזבח הפנימי להקטיר קטורת : **והפותות** . מפתחות , שמעתי . שמפתחין בהם את המנעול : **לדלתות הבית** . שהוא קדש קדשים : **לדלתי הבית** . שהוא להיכל , כל פתחותיהן היו זהב :

(נא) וַתִּשְׁלַם כָּל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת קָדְשֵׁי דָּוִד אָבִיו אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֵּלִים נָתַן בְּאֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה: וּשְׁלֹימָת כָּל עֲבָדְתָּא דַּעֲבַד שְׁלֹמֹה מַלְכָּא בֵּית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ וְאַיְתִי שְׁלֹמֹה יָת קוּדְשֵׁי דָּוִד אָבוּהִי יָת כַּסְפָּא וְיָת דַּהֲבָא וְיָת מָנַיָּא יְהַב בְּאוֹצָרֵי בֵּית מַקְדְּשֵׁי דַּיְיָ:

רש"י **את קדשי דוד אביו** . מה שנשאר מכסף וזהב שהקדיש אביו . ומדרש אגדה (ילקוט שמעוני רמז קפו) : **שלא רצה שלמה לתת מאותו הקדש לבנין הבית** . ושמעתי מחכמי ישראל שהיו אומרין : **לפי שהיה יודע שסופו ליחרב** , **שלא יהיו העובדי כוכבים אומרים** , **קשה יראתם** , **שלקחו נקמתם מן הבית** , **שנבנה מן גזלות וחבלות שגזל מהם דוד** . ויש אומרים : כך אמר שלמה , רעב היה בימי אביו שלש שנים , שנה אחר שנה , והיה לו לבזבז ההקדשות הללו , להחיות בהן עניי ישראל :

ח (א) אָז יַקְהֵל שְׁלֹמֹה אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת נְשִׂיאֵי הָאָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלִַם לְהַעֲלוֹת אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן: בְּכֵן כָּנַס שְׁלֹמֹה יָת סָבֵי יִשְׂרָאֵל וְיָת כָּל רֵישֵׁי שִׁבְטַיָּא רַבְרְבֵי אֲבָהָתָא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לָוָת מַלְכָּא שְׁלֹמֹה לִירוּשְׁלֵם לַאֲסָקָא יָת אֲרוֹן קְיָמָא דַּיְיָ מִקַּרְתָּא דְּדָוִד הִיא צִיּוֹן:

רש"י **נשיאי האבות לבני ישראל** . של בני ישראל : **מעיר דוד** . שנתנו שם דוד כשהביאו מבית עובד אדום :

(ב) וַיִּקָּהֲלוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּיֶרַח הָאֵתָנִים בֶּחָג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: וְאִתְכַּנְּשׁוּ לָוָת מַלְכָּא שְׁלֹמֹה כָּל אֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל בְּיַרְחָא דְּעַתִּיקָיָא דְּקָרַן לָהּ יַרְחָא קַדְמָאָה בְּחַגָּא וּכְעָן הוּא יַרְחָא שְׁבִיעָאָה:

רש"י **בירח האיתנים** . תרגם יונתן : **בירחא דעתיקיא דקרן ליה ירחא קדמאה בחגא וכען הוא ירחא שביעאה** . משניתנה תורה וכתיב בניסן שהוא ראש חדשים , נקרא תשרי שביעי :

(ג) וַיָּבֹאוּ כֹּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת הָאָרוֹן: וְאַתּוּ כָּל סָבֵי יִשְׂרָאֵל וְנָטְלוּ כַּהֲנַיָּא יָת אֲרוֹנָא:

כתובים - משלי - פרק כ

(כט) תִּפְאֶרֶת בַּחוּרִים כֹּחָם וַהֲדַר זְקֵנִים שֵׂיבָה: שִׁבְהוֹרָא דְעוּלֵימַיָא תוּקְפֵיהוֹן וּשְׁבָחָא דְסָבֵי סִיבְתָא:

רש"י **תפארת בחורים כחם** . כמו שתפארת בחורים כחם כן הדרת זקנים שיבה : **חבורות פצע** . תמרוק ברע . דרשו רבותינו הממרק עצמו לדבר עבירה סוף בא לידי פצעים וחבורות : **ומכות חדרי בטן** . (זה הדרוקן) :

(ל) חַבָּרוֹת פֶּצַע (תמריק) תַּמְרוּק בְּרָע וּמַכּוֹת חַדְרֵי בָטֶן: שׁוּחֲנֵי וּפוּדְעָתָא פְּגַעוּ בְּבִישָׁא וּמַחְיָתָא בְּגַוָּהּ דְּכְרֵיסָא: **כא** (א) פַּלְגֵי מַיִם לֵב מֶלֶךְ בְּיַד יְהוָה עַל כָּל אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יַטֶּנּוּ: הֵידְ טְיָפֵי דְמַיָא לִבָּא דְמַלְכָּא בְּאַיְדּוֹי דֵּאֱלָהָא וְלַאֲתַר דְּצָבֵי נְרָכַן לֵיהּ: (ב) כָּל דֶּרֶךְ אִישׁ יָשָׁר בְּעֵינָיו וְתֹכֵן לִבּוֹת יְהוָה: כֻּלְהוֹן אָרְחָתֵיהּ דְּגַבְרָא תְּרִיצָן אִינּוּן בְּאַפּוֹי וֵאלָהָא מְתַקֵּן לִבַּיהּ:

רש"י **כל דרך איש ישר בעיניו ותוכן** . ומונ' :

(ג) עֲשֹׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט נִבְחָר לַיהוָה מִזָּבַח: מַן דְּעָבֵד צְדָקָתָא וְדִינָא מִתְרְעֵי בֵּיהּ אֱלָהָא מִן דִּבְחָא:

משנה כתובות פרק ז

א. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מְלֵהֲנוֹת לוֹ, עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, יַעֲמִיד פַּרְנָס. יָתֵר מִכֵּן, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּיִשְׂרָאֵל, חֹדֶשׁ אֶחָד יְקַיֵּם. וּשְׁנַיִם, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וּבַכֹּהֶנֶת שְׁנַיִם יְקַיֵּם, וּשְׁלֹשָׁה יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה:

ברטנורה (א) **המדיר את אשתו מליהנות לו**. על הנאת תשמיש אין הנדר חל, משום דמשועבד לה ולאו כל כמיניה להפקיע שעבודו. ועל הנאת מזונות אף על גב דמשועבד לה אשכחן דחל הנדר כגון שמספיקין מעשה ידיה למזונותיה. ובגמרא פריך א"כ למה יעמיד פרנס, ומשני, כגון שאין מספיקין לדברים שהיתה רגילה בהם בבית אביה, ועל זה בלבד יעמיד פרנס שיפרנסנה. ולא שיעמיד שליח לפרנסה, שהרי שלוחו של אדם כמותו, אלא שאומר כל המפרנס אינו מפסיד: **יתר מכן יוציא ויתן כתובה**. דעד שלשים יום לא שמעי אינשי וליכא זילותא. טפי משלשים יום שמעי אינשי ואיכא זילותא: **בישראל**. אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושתו: **ובכהנת**. שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה יהבו ליה רבנן זימנא טפי. ואין הלכה כר' יהודה:

ב. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִטְעוֹם אֶחָד מִכָּל הַפֵּרוֹת, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּיִשְׂרָאֵל, יוֹם אֶחָד יְקַיֵּם. שְׁנַיִם, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וּבַכֹּהֶנֶת, שְׁנַיִם יְקַיֵּם. שְׁלֹשָׁה, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה:

ברטנורה (ב) **אחד מכל הפירות**. כגון שאמרה היא קונם פרי פלוני עלי, והוא קיים לה: **ר' יהודה אומר כו'**. ולית הלכתא כותיה:

ג. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִתְקַשֵּׁט בְּאֶחָד מִכָּל הַמִּינִין, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בָּעֲנִיּוֹת, שֶׁלֹּא נָתַן קִצְבָּה. וּבָעֲשִׁירוֹת, שְׁלֹשִׁים יוֹם:

ברטנורה (ג) **שלא תתקשט באחד מכל המינים**. [שאמרה היא] קונם בושם פלוני עלי, והוא קיים לה: **בעניות שלא נתן קצבה לדבר**. עד מתי אסרו עליה, הוא דיוציא ויתן כתובה. אבל אם נתן קצבה, תמתין עד אותו זמן. וכמה קצבה י"ב חדש: **ובעשירות שלשים יום**. שכן אשה חשובה נהנית מריח קשוטיה שלשים יום, וזאת תהנה מריח הקשוטים שנתקשטה לפני הנדר שלשים יום. והלכה כר' יוסי:

ד. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תֵלֵךְ לְבֵית אָבִיהָ, בִּזְמַן שֶׁהוּא עִמָּהּ בָּעִיר, חֹדֶשׁ אֶחָד יְקַיֵּם. שְׁנַיִם, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וּבִזְמַן שֶׁהוּא בְּעִיר אַחֶרֶת, רֶגֶל אֶחָד יְקַיֵּם. שְׁלֹשָׁה, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה:

ברטנורה (ד) רגל אחד יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה. הא מתניתין מפרשא לה בגמרא הכי, רגל אחד יקיים, במה דברים אמורים באשת ישראל, אבל בכהנת שנים יקיים, שלשה יוציא ויתן כתובה. ומתניתין ר' יהודה היא דמפליג בין ישראל לכהנת, ולית הלכתא כוותיה:

ה. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תֵלֵךְ לְבֵית הָאֵבֶל אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה, מִפְּנֵי שֶׁנּוֹעֵל בְּפָנֶיהָ. וְאִם הָיָה טוֹעֵן מִשּׁוּם דָּבָר אַחֵר, רַשַּׁאי. אָמַר לָהּ, עַל מְנָת שֶׁתֹּאמְרִי לְפְלוֹנִי מַה שֶּׁאָמַרְתִּי לִי אוֹ מַה שֶּׁאָמְרָתִי לָךְ אוֹ שֶׁתְּהֵא מְמַלְּאָה וּמְעָרָה לְאַשְׁפָּה, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה:

ברטנורה (ה) **שנועל בפניה**. דלת של שמחה והסרת יגון. ולבית האבל נועל בפניה, שלמחר היא מתה ואין אדם סופדה: **מחמת דבר אחר**. כגון דאתחזק שבני אדם פרוצים מצויין שם: **שתאמרי לפלוני וכו'**. דברים של קלות: **שתהא ממלאה ומערה לאשפה**. אית דמפרשי לאחר שתשמש וימלא רחמה שכבת זרע תנפצנו כדי שלא יקלוט הזרע ותתעבר. ואית דמפרשי שתמלא עשרה כדי מים ותערה לאשפה, מפני שנראית כשוטה:

ו. וְאֵלּוּ יוֹצְאוֹת שֶׁלֹּא בִכְתֻבָּה, הָעוֹבֶרֶת עַל דַּת מֹשֶׁה וִיהוּדִית. וְאֵיזוֹ הִיא דַּת מֹשֶׁה, מַאֲכִילַתּוּ שֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר, וּמְשַׁמְּשַׁתּוּ נִדָּה, וְלֹא קוֹצָה לָהּ חַלָּה, וְנוֹדֶרֶת וְאֵינָהּ מְקַיֶּמֶת. וְאֵיזוֹהִי דַת יְהוּדִית, יוֹצְאָה וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ, וְטוֹוָה בַּשּׁוּק, וּמְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, אַף הַמְקַלֶּלֶת יוֹלְדָיו בְּפָנָיו. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, אַף הַקּוֹלָנִית. וְאֵיזוֹ הִיא קוֹלָנִית, לְכְשֶׁהִיא מְדַבֶּרֶת בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ וּשְׁכֵנֶיהָ שׁוֹמְעִין קוֹלָהּ:

ברטנורה (ו) **מאכילתו שאינו מעושר**. ולא נודע לו אלא אחר שאכלו, כגון דאמרה ליה פלוני כהן תיקן לי את הכרי ואזל שייליה ואשתכח שיקרא: **ומשמשתו נדה**. כגון שהוחזקה נדה בשכנותיה שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני:

ולא קוצה לה חלה. דאמרה ליה פלוני תקן לי את העיסה ואזל שייליה ואשתכח שיקרא: **וטווה בשוק**. ומראה זרועותיה לבני אדם: **ומדברת עם בני אדם**. משחקת עם הבחורים: **ומקללת יולדיו בפניו**. מקללת ומחרפת אבי בעלה בפני בעלה: **הקולנית**. תובעת תשמיש בקול רם עד ששכנותיה שומעות אותה. וכל הני צריכות עדים והתראה להפסידן כתובתן. ואין להן לא כתובה ולא תוספת ואינן נוטלות אלא בלאותיהן הקיימים בלבד:

ז. הַמְקֻדָּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. כְּנָסָהּ סְתָם וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ נְדָרִים, תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִכְתֻבָּה. עַל מְנָת שֶׁאֵין בָּהּ מוּמִין וְנִמְצְאוּ בָהּ מוּמִין, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. כְּנָסָהּ סְתָם וְנִמְצְאוּ בָהּ מוּמִין, תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִכְתֻבָּה. כָּל הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּכֹּהֲנִים, פּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים:

ברטנורה (ז) שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים. באלו נדרים אמרו, שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ולא תתקשט בבגדי צבעונים. אבל בשאר נדרים מקודשת: **כל המומין הפוסלין בכהנים**. בבכורות קא מני להו. והוסיפו עליהן בנשים, זיעה. וריח הפה או ריח רע במקום אחר בגופה. ושומא שיש בה שער, בין קטנה בין גדולה כשהיא כנגד פניה, וכגון שהיא תחת כפה שבראשה דזימנין מתחזיא וזימנין דלא מתחזיא, שאם היא במקום המגולה תמיד הרי ראה ונתפייס, ואם השומא אין בה שער אינה מום עד שתהא גדולה כאיסר. וקולה עבה ומשונה מקול שאר הנשים. ונשכה כלב ונעשה במקום הנשיכה צלקת, כלומר כווץ כמו מכות אש. ודדיה גסים מחברותיה טפח. ושדדיה רחוקים זה מזה עד שיש טפח בין דד לדד. אלו מומין בנשים, ואע"פ שאינה מומין בכהנים:

ח. הָיוּ בָהּ מוּמִין וְעִוְּרָה בְּבֵית אָבִיהָ, הָאָב צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁמִּשֶּׁנִּתְאָרְסָה נוֹלְדוּ בָהּ מוּמִין הַלָּלוּ וְנִסְתַּחֲפָה שָׁדֶהוּ. נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל, הַבַּעַל צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִתְאָרְסָה הָיוּ בָהּ מוּמִין אֵלּוּ וְהָיָה מְקֻחוֹ מֻקָּח טָעוּת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמוּמִין שֶׁמִּבַּסִּתֵּר. אֲבָל בְּמוּמִין שֶׁמִּבַּגְלוּי, אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן. וְאִם יֵשׁ מֻרְחָץ בְּאוֹתָהּ הָעִיר, אַף מוּמִין שֶׁמִּבַּסִּתֵּר אֵינוֹ יָכוֹל לִטְעוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בוֹדְקָהּ בְּקִרְובוֹתֶיהָ:

ברטנורה (ח) **האב צריך להביא ראיה**. אם בא לתבוע כתובתה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה, צריך שיביא ראיה שלאחר שנתארסה היו בה מומין הללו. ואף על פי שיש לאשה חזקה דגופה, הואיל ונמצאו המומין ברשות האב ואיכא למימר כאן היו קודם אירוסין, ולפיכך אם לא הביא ראיה, בעל מהימן: **נכנסה לרשות הבעל**. נשאה, ועתה בא להוציאה בלא כתובה על מומין שבה, עליו להביא ראיה שקודם שנתארסה היו בה

מומין הללו. דכיון דלא נמצאו מומין הללו אלא ברשותו, אומרים כאן נמצאו כאן היו ולאחר שנישאת באו לה ונסתחפה שדהו: **אינו יכול לטעון**. דידע ונתפייס:

ט. הָאִישׁ שֶׁנּוֹלְדוּ בּוֹ מוּמִין, אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּמוּמִין הַקְּטַנִּים. אֲבָל בְּמוּמִין הַגְּדוֹלִים, כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא:

ברטנורה (ט) **שנולדו בו מומין**. משנשאה: **מומין גדולים**. נסמית עינו נקטעה ידו נשברה רגלו. ואין הלכה כרשב"ג, ואפילו במומין גדולים אין כופין אותו להוציא:

י. וְאֵלּוּ שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא, מֻכֵּה שְׁחִין, וּבַעַל פּוֹלִיפּוּס, וְהַמְקַמֵּץ, וְהַמְצָרֵף נְחשֶׁת, וְהַבָּרְסִי, בֵּין שֶׁהָיוּ בָם עַד שֶׁלֹּא נִשְׂאוּ וּבֵין מִשֶּׁנִּשְׂאוּ וּבֵין מִשֶּׁנּוֹלְדוּ. וְעַל כֻּלָּן אָמַר רַבִּי מֵאִיר, אַף עַל פִּי שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ, יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר, סְבוּרָה הָיִיתִי שֶׁאֲנִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל, וְעַכְשָׁיו אֵינִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מְקַבֶּלֶת הִיא עַל כָּרְחָהּ, חוּץ מִמֻּכֵּה שְׁחִין, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַקַּחְתּוֹ. מַעֲשֶׂה בְּצִידוֹן בְּבַרְסִי אֶחָד שֶׁמֵּת וְהָיָה לוֹ אָח בַּרְסִי, אָמְרוּ חֲכָמִים, יְכוֹלָה הִיא שֶׁתֹּאמַר, לְאָחִיךָ הָיִיתִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל, וּלְךָ אֵינִי יְכוֹלָה לְקַבֵּל:

ברטנורה (י) **מוכה שחין**. מצורע: **בעל פוליפוס**. ריח החוטם: **והמקמץ**. מקבץ צואת כלבים: **והמצרף נחושת**. המחתך נחושת ממקום מוצאו מן הארץ, ומסריח הוא: **והברסי**. מעבד עורות: **מפני שממקתו**. ממסמסתו. לשון המק בשרו (זכריה י"ד.) והלכה כחכמים:

גמרא כתובות דף ע"ב ע"א

וְנוֹדֶרֶת וְאֵינָהּ מְקַיֶּימֶת דְּאָמַר מָר בְּעָוֹן נְדָרִים בָּנִים מֵתִים שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ה') אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ וגו' וְאֵיזוֹ הֵן מַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁל אָדָם הֱוֵי אוֹמֵר בָּנָיו וּבְנוֹתָיו. רַב נַחְמָן אָמַר מֵהָכָא (ירמיה ב') לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם לַשָּׁוְא עַל עִסְקֵי שָׁוְא. תַּנְיָא הָיָה רִבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כָּל הַיּוֹדֵעַ בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁנּוֹדֶרֶת וְאֵינָהּ מְקַיֶּימֶת יַחֲזוֹר וְיַדִּירֶנָּה. יַדִּירֶנָּה בְּמָאי מְתַקֵּן לָהּ אֶלָּא יַחֲזוֹר וְיַקְנִיטֶנָּה כְּדֵי שֶׁתִּדּוֹר בְּפָנָיו וְיָפֵר לָהּ. אָמְרוּ לוֹ אֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה. תַּנְיָא הָיָה רִבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל הַיּוֹדֵעַ בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁאֵינָהּ קוֹצָה לוֹ חַלָּה יַחֲזוֹר וְיַפְרִישׁ אַחֲרֶיהָ אָמְרוּ לוֹ אֵין אָדָם דָּר עִם נָחָשׁ בִּכְפִיפָה. מָאן דְּמַתְנֵי לָהּ אֲהָא כָּל שֶׁכֵּן אֲהַהּ אֲבָל מָאן דְּמַתְנֵי לָהּ אַהַּ אֲבָל הָא זְמְנִין דְּמִקְרֵי וְאָכִיל. וְאֵיזוֹהִי דַת יְהוּדִית יוֹצְאָה וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ. רֹאשָׁהּ פָּרוּעַ דְּאוֹרַיְיתָא הִיא דִּכְתִיב (במדבר ה') וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְתָנָא דְּבֵי רִבִּי יִשְׁמָעֵאל אַזְהָרָה לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בְּפָרוּעַ רֹאשׁ. דְּאוֹרַיְיתָא קָלְתָא שַׁפִּיר דָּמֵי. דַּת יְהוּדִית אֲפִלּוּ קָלְתָא נַמֵּי אָסוּר. אָמַר רִבִּי אָסֵי אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן קָלְתָה אֵין בָּהּ מִשּׁוּם פְּרוּעַ רֹאשׁ הֲוֵי בָּהּ רִבִּי זֵירָא הֵיכָא אִילֵימָא בַּשּׁוּק דַּת יְהוּדִית הִיא. וְאֶלָּא בֶּחָצֵר אִם כֵּן לֹא הִנַּחְתָּ

בַּת לְאַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁיּוֹשֶׁבֶת תַּחַת בַּעְלָהּ. אָמַר אַבַּיֵי וְאִיתֵימָא רַב כַּהֲנָא מֵחָצֵר לֶחָצֵר וְדֶרֶךְ מָבוֹי:

רש"י **וידירנה**. משמע בעצמו קונם עליך דבר פלוני: **יחזור ויקניטנה**. אין לו להוציאה אלא כך יתקנו: **בכפיפה**. בתוך סל אחד שכשלא ישמור ישכנו אף זה יבא לידי שתקלקלנו: **מאן דמתני לה אהא**. דרבי יהודה דתני תקנת' אחלה כ"ש אנדרים דלא שכיחי: **דאורייתא הוא**. ואמאי לא קרי לה דת משה: **אזהרה**. מדעבדינן לה הכי לנוולה מדה כנגד מדה כמו שעשת' להתנאו' על בועלה מכלל דאסור א"נ מדכתיב ופרע מכלל דההיא שעתא לאו פרוע הוות שמע מינה אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות ראש וכן עיקר: **קלתא**. סל שיש לו מלמטה בית קבול להולמו בראש' ובית קבול מלמעל' לתת בו פלך ופשתן: **הוי**. לשון מקשה: **א"כ**. דבחצר יש בה משום פריעה: **ודרך מבוי**. דלא שכיחי רבים:

זוהר פקודי דף רמ"ט ע"ב

זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ מָאן דְּיָדַע לְסַדְּרָא שְׁבָחֵי דְּמָארֵיהּ בַּאֲתַר דְּאִצְטְרִיךְ עַד הָכָא דְּבַקּוּתָא וּבְרָכָאן וּקְדוּשָׁה כַּחֲדָא בַּאֲבָהָן. מִכָּאן וּלְהַלְאָה קַיְימִין שְׁאֵלְתִּין וּבָעוּתִין. שִׁירוּתָא דְּבָעֵי בַּר נָשׁ לְמִשְׁאַל לְמַנְדַּע בְּמִלִּין דְּמָארֵיהּ בְּגִין לְמֶחֱזֵי תִּיאוּבְתֵּיהּ לְגַבֵּיהּ וְלָא יִתְפָּרַשׁ מִנֵּיהּ בְּגִין דְּבָעֵי בַּר נָשׁ לְאִשְׁתַּתְּפָא בְּקוּדְשָׁא דְּשְׁמָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה לְאִתְעַטָּרָא בֵּיהּ וְאִיהוּ שְׁמָא דְּבְרָכָאן וְקִדּוּשִׁין. כו"ז. רָזָא דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא י"י דְּאִיהוּ קָדוֹשׁ בְּקִדּוּשָׁה. וְאִלֵּין אַתְוָון (אַחֲרָנִין) אַפִּיקוּ מִנַּיהּ הָנֵי אַתְוָון אַחֲרָנִין חִבּוּרָא דְּהָנֵי בְּחִבּוּרָא דְּדָכָר בְּנוּקְבָא. וְהָנֵי קַדִּישִׁין עִלָּאִין רָזָא דְּקוּדְשָׁה. אִלֵּין אַתְוָון אַחֲרָנִין אִקְרוּן ט"ל, טַל הַשָּׁמַיִם. רָזָא דְּחוּשְׁבָּנָא דְּאַתְוָון דִּילֵיהּ בְּגִין דְּהָכָא לְתַתָּא קַיְימִין כָּל מִלִּין בְּחוּשְׁבָּנָא וְלָאו חוּשְׁבָּנָא אֶלָּא לְסִיהֲרָא. וּבְגִין כַּךְ בָּעֵי לְאִתְקַשְּׁרָא בְּקִדּוּשָׁה דְּמָארֵיהּ וְלָא יִתְפָּרַשׁ בַּר נָשׁ מִנֵּיהּ וְכַד שָׁאִיל שִׁירוּתָא דִּשְׁאֵלְתִּין לְמַנְדַּע לְמָארֵיהּ לְאַחֲזָאָה דְּתִיאוּבְתֵּיהּ לְגַבֵּיהּ. מִכָּאן וּלְהַלְאָה יִתְפָּרַשׁ זְעִיר זְעִיר וְיִשְׁאַל שְׁאֵלְתּוֹי מַה דְּאִצְטְרִיךְ לְשַׁאֲלָא. וְכָל שְׁאֵלְתּוֹי יְהוֹן לְבָתַר דִּיסַדֵּר סִדּוּרָא דָּא דְּקָאָמַר. כְּגַוְונָא דָּא כָּל שְׁאֵלְתּוֹי יְהוֹן בְּתַחֲנוּנִים וּבָעוּתִין לְקֳמֵי מָרֵיהּ וְלָא יַצְדִּיק (ס"א יַרְחִיק) גַּרְמֵיהּ מִנַּיהּ. זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ מָאן דְּיָדַע לְסַדְּרָא סִדּוּרָא דָּא לְמֵיהַךְ בְּאוֹרַח מֵישַׁר כִּדְקָא חָזֵי כְּגוֹנָא דְּאִתְאֲחָדָא אֶשָּׁא בְּמַיָּא וּמַיָּא בְּאֶשָּׁא. דָּרוֹם בְּצָפוֹן וְצָפוֹן בְּדָרוֹם מִזְרָח בְּמַעֲרָב וּמַעֲרָב בְּמִזְרָח. הָכִי נָמֵי יִתְקַשֵּׁר כֻּלָּא כַּחֲדָא וְיחוּדָא אִשְׁתְּלִים דָּא בְדָא. וְכָל אִינּוּן דְּיַדְעִין לְסַדְּרָא צְלוֹתְהוֹן כְּדְקָא יָאוּת לְאִתְכַּלְלָא הָנֵי הֵיכְלִין אִלֵּין בְּאִלֵּין וּלְאִתְקַשְּׁרָא דָּא בְדָא. הָאי בַּר נָשׁ אִתְקַשַּׁר בְּהוּ וְקָרִיב לֵיהּ לְאִתְכַּלְלָא בְּהוּ. שְׁאֵלְתָּא שָׁאִיל וְיָהִיב לֵיהּ זַכָּאָה חוּלָקֵיהּ בְּהָאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי:

תרגום הזוהר אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְסַדֵּר שִׁבְחָיו שֶׁל אֲדוֹנוֹ בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ. עַד כָּאן בְּשֶׁלֹּשׁ בְּרָכוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, דְּבֵקוּת וּבְרָכוֹת וּקְדֻשָּׁה יַחַד בַּאֲבוֹת. מִכָּאן וּלְהָלְאָה בִּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, הוּא שְׁאֵלוֹת וּבַקָּשׁוֹת. וּתְחִלָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְבַקֵּשׁ, לָדַעַת בְּדִבְרֵי אֲדוֹנוֹ. כְּדֵי לְהַרְאוֹת תְּשׁוּקָה אֵלָיו וְלֹא יִפָּרֵד מִמֶּנּוּ. מִשּׁוּם שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהִשְׁתַּתֵּף בִּקֻּדְשָׁה שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הָעֶלְיוֹן לְהִתְעַטֵּר בּוֹ, וְהַשֵּׁם שֶׁל בְּרָכוֹת וּקְדֻשּׁוֹת הוּא כוז"ו שֶׁהוּא סוֹד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הַוְיָ"ה, שֶׁהוּא קָדוֹשׁ בִּקֻּדְשָׁה, וְאֵלּוּ אוֹתִיּוֹת הַוְיָה, הוֹצִיאוּ מֵהֶם, אֵלּוּ אוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת כּוז"ו, כִּי הֵן אוֹתִיּוֹת הַשְּׁנִיּוֹת לְהַוְיָה, שֶׁאַחַר אוֹת י' דְּהַוְיָה הוּא כ' דכוז"ו, וְהַשְּׁנִיָּה לְאוֹת ה' דְּהַוְיָה, הוּא ו' דכוז"ו, וְהַשְּׁנִיָּה לְאוֹת ו' דְּהַוְיָה, הוּא אוֹת ז' דכוז"ו, וְהַשְּׁנִיָּה לְה' אַחֲרוֹנָה דְּהַוְיָה, הוּא ו' אַחֲרוֹנָה דכוז"ו. וְהַחִבּוּר שֶׁל אֵלּוּ הַשֵּׁמוֹת הַוְיָה וכוז"ו הוּא כְּחִבּוּר דְּכָר בְּנוּקְבָא, שֶׁשֵּׁם הַוְיָ"ה הַמֵּאִיר בִּז"א הוּא דְּכָר, וְהַשֵּׁם כוז"ו הַמֵּאִיר בָּהֵיכָלוֹת הוּא נוּקְבָא. וְאֵלּוּ שֵׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים הָעֶלְיוֹנִים הֵם סוֹד הַקֻּדֻּשָּׁה. אֵלּוּ אוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹת, כּוז"ו, נִקְרָאִים טַל, טַל הַשָּׁמַיִם, שה"ס הַחֶשְׁבּוֹן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁלּוֹ, שֶׁהֵם בְּגִימַטְרִיָּא טַ"ל, מִשּׁוּם שֶׁכָּאן לְמַטָּה, בַּמַּלְכוּת, נִמְצָאִים כָּל הַדְּבָרִים בְּחֶשְׁבּוֹן, וְאֵין חֶשְׁבּוֹן אֶלָּא לַלְּבָנָה, וּמִשּׁוּם זֶה צְרִיכִים לְהִתְקַשֵּׁר בִּקֻּדֻּשַּׁת אֲדוֹנוֹ וְלֹא יִפָּרֵד מִמֶּנּוּ, וּכְשֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ, תְּחִלַּת הַבַּקָּשׁוֹת צָרִיךְ לִהְיוֹת לָדַעַת אֶת אֲדוֹנוֹ, לְהַרְאוֹת שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ הוּא אֵלָיו. מִכָּאן וּלְהָלְאָה, יִפָּרֵד מְעַט מְעַט, וְיִשְׁאַל בַּקָּשׁוֹתָיו מַה שֶּׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ. וְכָל שְׁאֵלוֹתָיו תִּהְיֶינָה, לְאַחַר שֶׁיְּסַדֵּר סֵדֶר זֶה שֶׁאָמַרְנוּ, כְּעֵין זֶה כָּל שְׁאֵלוֹתָיו תִּהְיֶינָה בְּתַחֲנוּנִים וּבַקָּשׁוֹת לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ, וְלֹא יַרְחִיק עַצְמוֹ מִמֶּנּוּ. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ מִי שֶׁיּוֹדֵעַ לְסַדֵּר הַזֶּה לְלֶכֶת בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר כָּרָאוּי. כְּמוֹ שֶׁנִּתְאַחֵד אֵשׁ בְּמַיִם וּמַיִם בְּאֵשׁ, דְּרוֹם בַּצָּפוֹן וְצָפוֹן בַּדָּרוֹם, מִזְרָח בַּמַּעֲרָב וּמַעֲרָב בַּמִּזְרָח, אַף כָּךְ נִתְקַשֵּׁר הַכֹּל יַחַד וְהַיִּחוּד נִשְׁלָם זֶה בָּזֶה. וְכָל אֵלּוּ הַיּוֹדְעִים לְסַדֵּר תְּפִלָּתָם כָּרָאוּי, לְכְלוֹל אֵלּוּ הַהֵיכָלוֹת אֵלּוּ בְּאֵלּוּ וּלְקַשְּׁרָם זֶה בָּזֶה, אָדָם הַזֶּה נִקְשָׁר בָּהֶם, וּמְקֻרָב עַצְמוֹ לְכְלוֹל בָּהֶם, מְבַקֵּשׁ בַּקָּשָׁה וְנִתְּנָה לוֹ. אַשְׁרֵי חֶלְקוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק ב'

א. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת מִתְפַּלֵּל בִּבְרָכָה רְבִיעִית בַּלַּיְלָה וְתוֹדִיעֵנוּ מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ וַתְּלַמְּדֵנוּ לַעֲשׂוֹת חוּקֵי רְצוֹנֶךָ וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ קְדוּשַׁת שַׁבָּת וּכְבוֹד מוֹעֵד וַחֲגִיגַת הֶרֶגֶל בֵּין קְדוּשַׁת שַׁבָּת לִקְדוּשַׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה הִקְדַּשְׁתָּ וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן וְכוּ'. וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה מַבְדִּיל בְּאַתָּה חוֹנֵן אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַבְדִּיל עַל הַכּוֹס:

ב. בַּחֲנָכָה וּבְפוּרִים מוֹסִיפִין בְּהוֹדָאָה עַל הַנִּסִּים. שַׁבָּת שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּחֲנָכָה מַזְכִּיר עַל הַנִּסִּים בְּמוּסָף כְּמוֹ שֶׁמַּזְכִּיר בִּשְׁאַר תְּפִלּוֹת:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (במדבר כ"ז) כִּי דִבַּר ה' בָּזֶה וְגוֹ' הִכָּרֵת וְגוֹ' רִבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר זֶה כָּל מִי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וְאֵינוֹ עוֹסֵק וְכוּ', וְאָמַר רַב כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִדִּבְרֵי תוֹרָה נוֹפֵל בְּגֵיהִנֹּם וּמַאֲכִילִין לוֹ גַּחֲלֵי רְתָמִים שֶׁנֶּאֱמַר (איוב ל') הַקּוֹטְפִים מַלּוּחַ עֲלֵי שִׂיחַ וְגוֹ'. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה הַמְפַנֶּה לִבּוֹ לְבַטָּלָה הֲרֵי זֶה מִתְחַיֵּיב בְּנַפְשׁוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד') רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וְגוֹ' וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אֵין תְּחִלַּת דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא עַל דִּבְרֵי תוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר (משלי י"ז) פּוֹטֵר מַיִם רֵאשִׁית מָדוֹן. וּכְתִיב (יהושע א') וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה וְגוֹ' כִּי אָז תַּצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶךָ וְאָז תַּשְׂכִּיל וְכָל רָגַע וְשָׁעָה וְיוֹם שֶׁאָדָם בָּטֵל מִדִּבְרֵי תוֹרָה עָלָיו נֶאֱמַר (קהלת א') וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת:

פקודי יום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד וָ דמילוי וו דשם ב"ן לקנות הארת מתוספת נפש יתרה משבת הבאה:

(ה) וְחֵשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: וְהֶמְיַן תִּקּוּנֵהּ דִּי עֲלוֹהִי מִנֵּהּ הוּא כְּעוֹבָדוֹהִי דַּהֲבָא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (ו) וַיַּעֲשׂוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם מֻסַבֹּת מִשְׁבְּצֹת זָהָב מְפֻתָּחֹת פִּתּוּחֵי חוֹתָם עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַעֲבָדוּ יָת אַבְנֵי בּוּרְלָא מְשַׁקְּעָן מְרַמְצָן דְּרָהֲב גְּלִיפָן כְּתַב מְפָרַשׁ עַל שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ז) וַיְשֶׂם אֹתָם עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: וְשַׁוִי יָתְהוֹן עַל כִּתְפָא דְּאֵפוֹדָא אַבְנֵי דּוּכְרָנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (ח) וַיַּעַשׂ אֶת הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר: וַעֲבַד יָת חוּשְׁנָא עוֹבַד אֻמָּן כְּעוֹבְדֵי אֵפוֹדָא דַּהֲבָא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר: (ט) רָבוּעַ הָיָה כָּפוּל עָשׂוּ אֶת הַחֹשֶׁן זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ כָּפוּל: מְרַבַּע הֲוָה עֲיִף עֲבָדוּ יָת חוּשְׁנָא זְרָתָא אָרְכֵּהּ וְזָרְתָא פְּתֵיהּ עֲיִף: (י) וַיְמַלְאוּ בוֹ אַרְבָּעָה טוּרֵי אָבֶן טוּר אֹדֶם פִּטְדָה וּבָרֶקֶת הַטּוּר הָאֶחָד: וְאַשְׁלִימוּ בֵּהּ אַרְבְּעָא סִדְרֵי אֶבֶן טָבָא סִדְרָא קַדְמָאָה סַמְקָן יַרְקָן וּבַרְקָן סִדְרָא חַד:

נביאים - מלכים א - פרק ח

(ד) וַיַּעֲלוּ אֶת אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם: וַאֲסִיקוּ יָת אֲרוֹנָא דַּיְיָ וְיָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל מָנֵי קוּדְשָׁא דִּי בְּמַשְׁכְּנָא וַאֲסִיקוּ יָתְהוֹן כַּהֲנַיָּא וּלֵוָאֵי:

רש"י **ואת אהל מועד** . שעשה משה , וגנזו שלמה משנבנה בית ראשון , כמו ששנינו בתוספתא דסוטה (יג א) : **אשר באהל** . אשר נטה דוד לארון : **כנפי הכרובים** . אותן שעשה שלמה העומדים על רגליהם בקרקע , ואין אלו כרובים של כפורת שעל הארון :

(ה) וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל עֲדַת יִשְׂרָאֵל הַנּוֹעָדִים עָלָיו אִתּוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן מְזַבְּחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא יִסָּפְרוּ וְלֹא יִמָּנוּ מֵרֹב: וּמַלְכָּא שְׁלֹמֹה וְכָל כְּנִישְׁתָּא דְּיִשְׂרָאֵל דְּאִזְדַּמְנוּ עֲלוֹהִי קֳדָמֵין עִמֵּהּ קֳדָם אֲרוֹנָא מְנַכְּסִין עָאן וְתוֹרִין דְּלָא יִתְחַשְּׁבוּן וְלָא יִתְמַנּוּן מַסְגֵּי: (ו) וַיָּבִאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה אֶל מְקוֹמוֹ אֶל דְּבִיר הַבַּיִת אֶל קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אֶל תַּחַת כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים: וְאָעִילוּ כַּהֲנַיָּא יָת אֲרוֹן קַיְמָא דַּיְיָ לְאַתְרָא לְבֵית כַּפּוֹרֵי דִּי מִתְקַן לֵיהּ בְּגוֹ בֵּיתָא לְקוֹדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא לִתְחוֹת כְּנָפֵי כְּרוּבַיָּא: (ז) כִּי הַכְּרוּבִים פֹּרְשִׂים כְּנָפַיִם אֶל מְקוֹם הָאָרוֹן וַיָּסֹכּוּ הַכְּרֻבִים עַל הָאָרוֹן וְעַל בַּדָּיו מִלְמָעְלָה: אֲרֵי כְּרוּבַיָּא פָּרִיסָן גַּדְפֵּיהוֹן עַל אֲתַר אֲרוֹנָא וּמָטְלִין כְּרוּבַיָּא עַל אֲרוֹנָא וְעַל אֲרִיחוֹהִי מִלְעֵלָא:

רש"י **אל מקום הארון** . מקיר אל קיר , כמו שאמר למעלה בענין :

(ח) וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וַאֲרִיחוּן אַרִיחָיָא וּמִתְחָזָן רֵישֵׁי אֲרִיחָיָא מִן קוּדְשָׁא עַל אַפֵּי בֵּית כַּפּוֹרֵי וְלָא מִתְחָזָן לְבָרָא וַהֲווֹה תַּמָּן עַד יוֹמָא הָדֵין:

רש"י **וירא ראשי הבדים** . בפרוכת שכנגד הפתח באמה טרקסין , יכול יהיו מקרעין בה ויוצאין , תלמוד לומר ולא יראו החוצה , הא כיצד , דוחקין ובולטין כעין שני דדי אשה , כענין שנאמר (שיר השירים א יג) : בין שדי ילין (יומא נד א) :

(ט) אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לֻחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: לֵית בַּאֲרוֹנָא לְחוּד תְּרֵין לוּחֵי אַבְנַיָּא דְּאַצְנַע תַּמָּן מֹשֶׁה בְּחוֹרֵב דִּי עֲלַוִיהוֹן כְּתִיבִין עֲסָרָא פִּתְגָמֵי קְיָמָא דִּגְזַר יְיָ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמָפְקָהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם:

כתובים - משלי - פרק כא

(ד) רוּם עֵינַיִם וּרְחַב לֵב נֵר רְשָׁעִים חַטָּאת: רְמוּת עַיְנֵי וּבְעִי לִבָּא וּשְׁרָנָא דְּרַשִׁיעֵי לְחֵטָאָה:

רש"י **רום עינים** . גסות הרוח : **ורחב לב** . חפץ למלאות תאות לבו הוא ניר של רשעים חרישותם ומחשבותם הוא חטאתם :

(ה) מַחְשָׁבוֹת חָרוּץ אַךְ לְמוֹתָר וְכָל אָץ אַךְ לְמַחְסוֹר: מַחְשָׁבָתָא דְּגָבְיָן לְיוּתָרָנָא וְרַגְלָא דְּמְסַרְהֲבָא לְחוּסְרָנָא:

רש"י **מחשבות חרוץ** . אדם ישר המתהלך באמת ובמשפט חרוץ : **אך למותר** . להצלחה ולריוח באות : **וכל אץ** . דוחק את השעה :

(ו) פֹּעַל אוֹצָרוֹת בִּלְשׁוֹן שָׁקֶר הֶבֶל נֹדֵף מְבַקְשֵׁי מָוֶת: מַעְבְּדָנוּתָא דְּסִימָתָא בְּלִשָּׁנָא דְּשִׁקְרָא וְיִתְחַבְּלוּן וִינַתְּרוּן אִלֵּין דְּבָעְיָן לְמוֹתָא:

רש"י **פועל אוצרות** . להרבות הון : בלשון שקר : **הבל נדף וגו'** . מוקשי (ס"א מבקשי) מות הם לו :

(ז) שֹׁד רְשָׁעִים יְגוֹרֵם כִּי מֵאֲנוּ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: דְּכוּנָא דְּרַשִׁיעֵי יַעְלְנוּן וְלָא צָבְיָן דְּיַעְבְּדוּן דִּינָא:

רש"י **יגורם** . יגור אותם :

(ח) הֲפַכְפַּךְ דֶּרֶךְ אִישׁ וְזָר וְזַךְ יָשָׁר פָּעֳלוֹ: דְּהַפֵּךְ אָרְחֵיהּ דְּגַבְרָא הוּא נוּכְרָאָה וְדַדְכֵי תְּרִיצָן עוֹבָדוֹהִי:

רש"י **הפכפך דרך איש וזר** . איש והוא זר סר מן המצוה דרכו הפכפך :

(ט) טוֹב לָשֶׁבֶת עַל פִּנַּת גָּג מֵאֵשֶׁת מִדְיָנִים וּבֵית חָבֶר: טָב לְמִיתַב עַל קַרְנָא דְּאִגְּרָא מִן אִתְּתָא תַּגְרָנִיתָא וּבֵיתָא טָרָקָא:

רש"י **ובית חבר** . שנכנס לבית חבירו לדבר עם אשתו , ומדרש אגדה ניבא שסוף השכינה להסתלק מעל ישראל שהם כאשת מדיני' : **ובית חבר** . בית שמחברים בו רעים להקב"ה כגון צלם שהעמיד מנש' בהיכל ה' :

משנה בבא בתרא פרק ג

א. חֶזְקַת הַבָּתִּים וְהַבּוֹרוֹת וְהַשִּׁיחִין וְהַמְּעָרוֹת וְהַשּׁוֹבָכוֹת וְהַמֶּרְחָצָאוֹת וּבֵית הַבַּדִּין וּבֵית הַשִּׁלְחִין וְהָעֲבָדִים וְכֹל שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֵּרוֹת תָּדִיר, חֶזְקָתָן שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם. שְׂדֵה הַבַּעַל חֶזְקָתָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְאֵינָהּ צְרִיכָה מִיּוֹם לְיוֹם, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים בָּרִאשׁוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה בָּאַחֲרוֹנָה וּשְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בָּאֶמְצַע, הֲרֵי שְׁמוֹנָה עָשָׂר חֹדֶשׁ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, חֹדֶשׁ בָּרִאשׁוֹנָה וְחֹדֶשׁ בָּאַחֲרוֹנָה וּשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בָּאֶמְצַע, הֲרֵי אַרְבָּעָה עָשָׂר חֹדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בִּשְׂדֵה לָבָן. אֲבָל בִּשְׂדֵה אִילָן, כָּנַס אֶת תְּבוּאָתוֹ, מָסַק אֶת זֵיתָיו, כָּנַס אֶת קִיצוֹ, הֲרֵי אֵלּוּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים:

ברטנורה (א) **חזקת הבתים**. מי שאבד שטרו והביא עדים שהחזיק שלשה שנים בכל הנך דכתיבי במתני' נאמן לומר שהם לקוחים בידו ולא אמרינן ליה אייתי שטר מכירה שמכרו לך. דעד תלת שנים מזדהר אינש בשטריה. טפי מתלת שנים לא מזדהר. ואמרינן לכשכנגדו אם איתא דלא זבנתה היה לך למחות ולומר בפני שנים דעו שפלוני אכיל לה

לארעאי בגזלנותא והיה הדבר מגיע לאזניו והיה נזהר בשטרו דחברך חברא אית ליה. וחברא דחברך חברא אית ליה. ומדלא מחית. את הוא דאפסדת: **שובכות**. שמגדלים בהם יונים: **בית הבדי**'. שעוצרים בהם זיתים לעשות שמן: **בית השלחין**. מתוך שמעין בתוכו שמשקין אותו ממנו תמיד עושה פירות תדיר. וכל דבר שעושה פירות תדיר. חזקתו שלשה שנים מיום ליום: **והעבדים**. ואף על גב דקיימא לן הגודרות אין להם חזקה. כלומר הצאן מלשון גדרות צאן אין להם חזקה והוא הדין לכל בעלי חיים. היינו חזקה לאלתר הוא דאין להם שאם היו הצאן והעבד ידועים שהם של אדם אחד. ונכנסו בביתו של אדם אחר. וטען זה שנכנסו בביתו לקוחים הם בידי. והרי אני מוחזק בהם. אין זו חזקה. שכן דרכם ללכת מבית לבית. אבל אם החזיק בעבד שלש שנים הויא חזקה ואין צריך לשטר מכירה: **שדה הבעל**. המסתפקת ממי גשמים אינ' עושה פירות אלא פעם אחת בשנה. חזקתה שלש שנים. ואינה צריכה מיום ליום: ר' ישמעאל אומר שלשה חדשים וכו'. שיש תבואה גדלה לשלש חדשים. כגון שעורים ושבולת שועל ועדשים ונמצא אוכל שלש תבואות בשמנה עשר חדש: **רבי עקיבא אומר**. יש דבר שגדל לשלשים יום. כגון שחת וירקות. לפיכך אם אכלה ארבעה עשר חדש הויא חזקה. ור' ישמעאל סבר. דבאכילת שחת וירקות לא הויא חזקה. אלא באכילת תבואה ופירות גמורים: **במה דברים אמורים**. שצריך שמנה עשר חדש לשדה הבעל: **בשדה הלבן**. שכל פירותיה נלקטין בפרק אחד. לפיכך צריך שלש שנים: **אבל בשדה האילן**. שפירותיה נלקטים לפרקים. ענבים בפרק אחד. וזיתים בפרק אחד. ותאנים בפרק אחד: **כנס את תבואתו**. יין של גפנים: **מסק את זיתיו**. וכנס את קייצו. ליקט תאנים ויבשן. והכניסן לביתו הרי זו חזקה. כאלו הן שלש שנים. ואין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר' ישמעאל:

ב. שְׁלֹשׁ אֲרָצוֹת לַחֲזָקָה, יְהוּדָה וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְהַגָּלִיל. הָיָה בִיהוּדָה וְהֶחֱזִיק בַּגָּלִיל, בַּגָּלִיל וְהֶחֱזִיק בִּיהוּדָה, אֵינָהּ חֲזָקָה, עַד שֶׁיְּהֵא עִמּוֹ בַּמְּדִינָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא אָמְרוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בְאַסְפַּמְיָא, וְיַחֲזִיק שָׁנָה, וְיֵלְכוּ וְיוֹדִיעוּהוּ שָׁנָה, וְיָבוֹא לְשָׁנָה אַחֶרֶת: ברטנורה (**ב**) **שלש ארצות לחזקה**. שלש ארצות בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין חזקה. שאם החזיק באחד מאלו הארצות והיה בעל הקרקע באחרת אין חזקתו חזקה. לפי שאין שיירות מצויות מזו לזו. ואף על פי שאינן שעת חירום ומלחמה. כשעת חירום דמי ואם היה בעל הקרקע מוח' לא היה מי שיודיע לזה המחזיק. לפיכך היה ראוי לזה המחזיק ליזהר בשטרו. וכיון שלא נזהר הפסיד: **עד שיהיה עמו במדינה**. שיהיו שניהם ביהודה. או שניהם בעבר הירדן ואף על פי שזה בעיר אחת. וזה בעיר אחרת. דכיון דשיירות מצויות היה לו למחות. וכיון דלא מיחה הפסיד: **א"ר יהודה וכו**'. קסבר ר' יהודה דטעמא

דחזק' לאו משום דעד תלת שנין מזדהר אינש בשטריה. טפי לא מזדהר. אלא טעמא דחזקה לדידיה. משום דלא שביק אינש דאכלי ארעא דידיה אפילו שעה אחת ושתיק. והאי דהרחיקו תלת שנין כדי שאם היה באספמי' וכו'. אבל אם היה עמו בעיר לאלתר הוי חזקה. ובג' ארצות הללו שאין שיירות מצויות. בתלת שנין מיהא הוי חזקה ואין הלכה כר' יהודה:

ג. כָּל חֶזְקָה שֶׁאֵין עִמָּהּ טַעֲנָה, אֵינָהּ חֶזְקָה. כֵּיצַד, אָמַר לוֹ, מָה אַתָּה עוֹשֶׂה בְתוֹךְ שֶׁלִּי. וְהוּא אָמַר לוֹ, שֶׁלְּךָ אָמַר לִי אָדָם דָּבָר מֵעוֹלָם, אֵינָהּ חֶזְקָה. שֶׁמָּכַרְתָּ לִי, שֶׁנָּתַתָּ לִי בְמַתָּנָה, אֲבִיךָ מְכָרָהּ לִי, אֲבִיךָ נָתְנָהּ לִי בְמַתָּנָה, הֲרֵי זוֹ חֶזְקָה. וְהַבָּא מְשׁוּם יְרֻשָּׁה, אֵינוֹ צָרִיךְ טַעֲנָה. (הָאֻמָּנִין) וְהַשֻּׁתָּפִים וְהָאֲרִיסִין וְהָאַפּוֹטְרוֹפִין, אֵין לָהֶם חֶזְקָה. אֵין לְאִישׁ חֶזְקָה בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ, וְלֹא לְאִשָּׁה חֶזְקָה בְּנִכְסֵי בַעְלָהּ, וְלֹא לָאָב בְּנִכְסֵי הַבֵּן, וְלֹא לַבֵּן בְּנִכְסֵי הָאָב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בַּמַּחֲזִיק, אֲבָל בְּנוֹתֵן מַתָּנָה, וְהָאַחִין שֶׁחָלְקוּ, וְהַמַּחֲזִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר, נָעַל וְגָדַר וּפָרַץ כָּל שֶׁהוּא, הֲרֵי זוֹ חֶזְקָה:

ברטנורה (ג) **כל חזקה שאין עמה טענה**. שיטעון למה מחזיק בשל חברו. אינה חזקה: **והבא מחמת ירושה**. שהחזיק בה שלש שנים מכח ירושת אביו שהיתה של אביו ביו' מותו: **אין צריך טענה**. לברר איך באה ליד אביו. ומיהו ראיה בעי שראו אביו דר בו יום אחד: **האומנים**. שמתקנים כלים: **אין להם חזקה**. אם הם מוחזקים בכלים של אחרים. אין יכולין לטעון לקוחים הם בידי ואפילו הם כלים שאין עשוין להשאיל ולהשכיר. והני מילי כשהכלי מצוי בפנינו ביד האומן. אבל אם לא נמצא הכלי בפנינו ביד האומן אלא שבא אחד מן השוק וטען לאומן כלי יש לי אצלך שנתתי לך לתקן החזירהו לי. וטען האומן אמת שהוא אצלי. אבל אתה מכרת לי נאמן האומן בשבועה במגו. דאי בעי אמר לא היה דברים מעולם או החזרתי לך. וכן טען האומן כך פסקת לי בשכר תקונו. והלה אומר לא פסקתי אלא בפחות. אם הכלי מצוי בפנינו ביד האומן בעל הכלי נאמן. ואם אין הכלי מצוי בפנינו ביד האומן הרי האומן נאמן בשבועה ואפילו מסר לו בעדים. במגו דאי בעי אמר החזרתיו לך: **והשותפים**. שיש להן קרקע בשותפות ואכל אחד מהן שלש שנים כל הפירות אינה חזקה. וה"מ דאין בקרקע דין חלוקה. אבל אם יש בקרקע דין חלוקה ואכלה אחד מהן שלש שנים הוי חזקה: **והאריסי**'. שיורדים לקרקע למחצה. לשליש. ולרביע. ואכל כל הפירות שלש שנים אינה חזקה. ודוקא באריסי בתי אבות שהוא כמו אפטורופוס על הבן אבל האריס שהורידו בעל הקרקע עצמו. ואכל כל הפירות שלש שנים יש לו חזקה: **ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו**. ואפילו כתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך ולא בפירותיהן דהשתא אינו אוכל פירות מן הדין ואחר

כך הביא ראיה שאכל פירות שלש שנים. לא הוי חזקה. דאורחא דאתתא להניח לבעלה שיאכל פירות נכסיה בין כדין בין שלא כדין: **ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה**. ואפילו ייחס לה קרקע למזונותיה ואכלה פירות מקרקע אחרת של בעלה שלש שנים אפילו הכי לא הויא חזקה. שדרך האיש להניח לאשתו שתאכל בנכסיו אפילו בדבר שאין לה בה זכות: ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן וכו'. לפי שהם כאפוטרופסים זה על זה: **במה דברים אמורים**. דאינ' חזקה: **במחזיק**. בחזקה שיש עליה ערער שחברו טוען גזולה היא בידך: **אבל בנותן מתנה**. בפנינו ואמר למקבל המתנ' לך חזק וקנה. כל הנך דאמרי' לעיל במתני' דאין להם חזקה. משהחזיקו כשאר מקבלי מתנ' קנו. ואין הנותן יכול לחזור בו. והאשה שנתנה או שמכרה לבעלה נכסי מלוג שלה. משהחזיק בהן הבעל קנה. ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. דדוקא בנכסי צאן ברזל. או בקרקע שייחד לה בכתובתה אמרינן שאין מכרה מכר. ואין מתנתה מתנה מפני שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. מפני שיש לבעלה שייכות בהן. אבל בנכסי מלוג שאין לבעלה בעיקרן שום שייכות אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. וכן האיש שמכר לאשתו מנכסיו אם המעות שקנתה בהן האשה אותן נכסים, לא היו טמונים אצלה המכר קיים ויהיו אותן הנכסים לאשה והבעל אוכל פירות ואם היו אותן מעות טמונים אצלה המכר בטל דאמר לגלויי זוזי שהיו טמונים אצלה אמרתי שאני מוכר לה: **והאחין שחלקו**. והחזיק כל אחד מהן בחלקו אין יכולים לחזור: **והמחזיק בנכסי הגר**. שמת ואין לו יורשים. וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה: **נעל**. שעשה דלת: **וגדר**. או שעשה חומה: **ופרץ**. או שפרץ בה פרצה:

ד. הָיוּ שְׁנַיִם מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁאָכְלָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין, מְשַׁלְּמִין לוֹ אֶת הַכֹּל. שְׁנַיִם בָּרְאשׁוֹנָה, וּשְׁנַיִם בַּשְּׁנִיָּה, וּשְׁנַיִם בַּשְּׁלִישִׁית, מְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶם. שְׁלֹשָׁה אַחִים וְאֶחָד מִצְטָרֵף עִמָּהֶם, הֲרֵי אֵלּוּ שָׁלֹשׁ עֵדִיּוֹת, וְהֵן עֵדוּת אַחַת לַהֲזָמָה:

ברטנורה (ד) **משלשין ביניהם**. כל כת יתן השליש שהרי הן שלשה כתות לשלשה שנים: **שלשה אחים**. לכל שנה אח אחד. ואחד עם האח. שאותו אחד מעיד עם כלן: **הרי כאן שלשה עדיות**. דמאי דמסהיד האי. לא מסהיד האי ולכך עדותן כשרה: **והן עדות אחת**. לענין הזמה שאם הוזמו משלשין ביניהן. ואין נעשים זוממין עד שיזומו כולן:

ה. אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֶזְקָה, וְאֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם חֶזְקָה. הָיָה מַעֲמִיד בְּהֵמָה בֶּחָצֵר, תַּנּוּר, וְכִירַיִם, וְרֵחַיִם, וּמְגַדֵּל תַּרְנְגוֹלִין, וְנוֹתֵן זְבָלוֹ בֶּחָצֵר, אֵינָהּ חֶזְקָה. אֲבָל עָשָׂה מְחָצָה לִבְהֶמְתּוֹ גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְכֵן לַתַּנּוּר, וְכֵן לַכִּירַיִם, וְכֵן לָרֵחַיִם, הִכְנִיס תַּרְנְגוֹלִין לְתוֹךְ הַבַּיִת, וְעָשָׂה מָקוֹם לְזִבְלוֹ עָמוֹק שְׁלֹשָׁה אוֹ גָּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה, הֲרֵי זוֹ חֶזְקָה:

ברטנורה (ה) **שיש להם חזקה**. אם החזיק בקרקע חברו לענין זה שלשה שנים הויא חזקה: **היה מעמיד בהמתו בחצר**. האי תנא בחצר השותפים קא מיירי דלא קפדי אהדדי אהעמדת בהמה וכיוצא בה. ומשום הכי לא הויא חזקה אפילו כי החזיק להאי מלתא ג' שנים: **אבל אם עשה מחיצה וכו'**. דבכי האי גוונא ודאי קפדי ואי שתיק לה ג' שנים ולא מיחה. ודאי הויא חזקה. ורבינו משה בר מיימוני פירש. דבשותף, קפיד אעשיית מחיצה. אם עשה שותפו מחיצה ולא מיחה לאלת' הויא חזקה. אבל אינש דעלמא אף על פי שעשה מחיצה ולא מיחה לא הוי חזקה עד לאחר שלש שנים:

ו. הַמַּרְזֵב אֵין לוֹ חֲזָקָה, וְיֵשׁ לְמְקוֹמוֹ חֲזָקָה. הַמַּזְחִילָה יֵשׁ לָהּ חֲזָקָה. סֻלָּם הַמְּצָרִי אֵין לוֹ חֲזָקָה, וְלַצּוֹרִי יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה. חֲלוֹן הַמְּצָרִית אֵין לָהּ חֲזָקָה, וְלַצּוֹרִית יֵשׁ לָהּ חֲזָקָה. אֵיזוֹ הִיא חַלּוֹן הַמְּצָרִית, כֹּל שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לְכָנֵס לְתוֹכָהּ, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם יֵשׁ לָהּ מַלְבֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לְכָנֵס לְתוֹכָהּ, הֲרֵי זוֹ חֲזָקָה. הַזִּיז עַד טֶפַח יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה, וְיָכוֹל לִמְחוֹת. פָּחוּת מִטֶּפַח, אֵין לוֹ חֲזָקָה, וְאֵין יָכוֹל לִמְחוֹת:

ברטנורה (ו) **המרזב**. צנור קטן שנותנים אותו בסוף צנור הגדול ההולך על פני כל הגג: **אין לו חזקה ויש למקומו חזקה**. אם היה שם מרזב ובא בעל החצר לעקרו לגמרי. שלא ישפכו מי הגג לתוך חצרו אינו יכול. שכבר יש לו חזקה לזה שיהיו מי הגג שופכים דרך אותו מרזב. אבל אם בא להפכו. שהיה מונח לרוח דרומי. ובא לתת אותו לרוח צפוני אין בעל המרזב יכול לעכב עליו. דלאו מידי אפסדיה. ואין לו חזקה. שיהיה תמיד עומד ברוח זו: **מרזב**. מקום שהטפה של גשמים זבה ממנו. מר טפה. כמו הן גוים כמר מדלי: **מזחילה**. צנור גדול המחזיק כל אורך הגג. והוי מלתא דקביעותא לכך יש לו חזקה: **סולם המצרי**. קטן ואינו קבוע. ולא מקפיד עליה אם נותן אותו לתוך חצר חברו כדי לעלות בו לגגו ולשובכו לכך אין לו חזקה: **חלון המצרית**. חלון קטן שאין ראשו של אדם נכנס בו: **אין לו חזקה**. ואי בעי בעל החצר לבנות כנגד החלון ולסתמו לא מצי בעל החלון לומר כבר החזקתי בו ואינך יכול לסתום דא"ל האיך. לא נתפייסתי אלא לפי שלא היה לי בו היזק. ואפילו הכי אי הוה בעי מעיקרא כשפתחו הוי מצי מעכב עליה שלא יפתחנו. ואפילו היה גבוה יותר מד"א. דמצי א"ל שמא תשים ספסל סמוך לחלון ותביט בו. ואחר שהניחו נמי ופתח אין לו חזקה: **ולצורית יש לו חזקה**. חלון שראשו של אדם נכנס בו ואפילו הוא למעלה מד"א או חלון העשוי לאור' ואפילו הוא קטן מאד. או חלון שהוא למטה מד"א כל אחד משלשה חלונות הללו אם הניחן ופתח. יש לו חזקה. ושוב אין יכול לבנות ולסתמו. דיש חזקה לנזקין. חוץ מעשן. ואבק בית הכסא. כלומר ריח רע. שאלו הג' אין להם חזקה. אפילו החזיק בהם כמה שנים אבל היזק ראיה יש לו חזקה.

ולא בעי חזקה לנזקין ג' שנים אלא מכי קאי נזקא כדי שיכול לומר לניזק כבר ידעת בנזק ולא מחית. הויא חזקה: **מלבן**. בנין מבחוץ כעין משקוף מלמעלה ואסקופה מלמטה: **זיז**. עץ או אבן היוצא מכותלו לאויר חצר חברו. אם יש בו טפח או יותר יש לו חזקה ואין יכול בעל החצר לבנות כנגדו לסתום הזיז מאחר שהחזיק בו: **ויכול למחות בו**. כשבא בעל הכותל להוציא הזיז שיש בו טפח או יותר. יכול בעל החצר למחות בו שלא יוציאנו: **פחות מטפח**. לא הוי מידי דקביעות'. לכך לא הוי חזקה. ויכול לבנות כנגדו ולסתמו וכשבא בעל הכותל להוציאו לכתחלה אין בעל החצר יכול לעכב עליו:

ז. לֹא יִפְתַּח אָדָם חַלּוֹנוֹתָיו לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין. לְקַח בַּיִת בְּחָצֵר אַחֶרֶת, לֹא יִפְתָּחֶנּוּ לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין. בָּנָה עֲלִיָּה עַל גַּבֵּי בֵיתוֹ, לֹא יִפְתָּחֶנָּה לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין. אֶלָּא אִם רָצָה, בּוֹנֶה אֶת הַחֶדֶר לִפְנִים מִבֵּיתוֹ, וּבוֹנֶה עֲלִיָּה עַל גַּבֵּי בֵיתוֹ וּפוֹתְחָהּ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. לֹא יִפְתַּח אָדָם לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן. הָיָה קָטָן, לֹא יַעֲשֶׂנּוּ גָּדוֹל. אֶחָד, לֹא יַעֲשֶׂנּוּ שְׁנָיִם. אֲבָל פּוֹתֵחַ הוּא לִרְשׁוּת הָרַבִּים פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח וְחַלּוֹן כְּנֶגֶד חַלּוֹן. הָיָה קָטָן, עוֹשֶׂה אוֹתוֹ גָּדוֹל. אֶחָד, עוֹשֶׂה אוֹתוֹ שְׁנָיִם:

ברטנורה (ז) **לחצר השותפים**. לחצר שיש לו שותפות בה וכ"ש לחצר חברו משום היזק ראיה: **לקח בית בחצר אחרת**. הסמוכים לחצר זו שיש לו בה שותפות לא יפתח לו פתח לחצר זו. שמרב' עליה' דריסת הרגל מדיורי אותו בית: **בונה חדר לפנים מביתו**. שאינו מוסיף כלום. אלא חולק ביתו לשנים. דבלאו הכי יכול למלאות ביתו דיורין אם ירצה: **פתח כנגד פתח**. דאמר קרא וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו. מה ראה. ראה שלא היו פתחיהן מכוונים זה כנגד זה: **קטן לא יעשנו גדול**. דא"ל בפתח' זוטא מצינא לאצטנועי מינך. בפתח' רבא לא מצינ' לאצטנועי מינך: **אחד לא יעשנו שנים**. דא"ל בחד פתחא מצינא לאצטנועי. בתרי פתחי לא מצינא לאצטנועי: **אבל פותח הוא לרשות הרבים**. דא"ל סוף סוף קא בעית לאצטנועי מבני רשות הרבים:

ח. אֵין עוֹשִׂין חָלָל תַּחַת רְשׁוּת הָרַבִּים, בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עֲגָלָה מְהַלֶּכֶת וּטְעוּנָה אֲבָנִים. אֵין מוֹצִיאִין זִיזִין וּגְזוֹזְטְרָאוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא אִם רָצָה כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ וּמוֹצִיא. לְקַח חָצֵר וּבָהּ זִיזִין וּגְזוֹזְטְרָאוֹת, הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקָתָהּ:

ברטנורה (ח) אין עושין חלל תחת רשות הרבים. אפילו קביל עליה כל הזיקא דאתי מחמתיה שאין בני אדם רוצים (ליזוק ולירד לדין) לדון על עסק ממונם: **רבי אליעזר מתיר**. ובלבד שיכסנו בחוזק כדי שתהא עגלה מהלכת עליו טעונה אבנים. ולא חיישינן שמא לימי' יתקלקל הכסוי ואין הלכה כר"א: **זיזין**. רהיטני' קטני': **גזוזטראות**. קורות גדולות. שמא יכשלו בהן בני רשות הרבים: **כונס לתוך שלו**. שמכניס בקרק' שלו כשיעור הוצאת

הזיזין. ומוציא: **הרי זו בחזקתה**. דטוענין ללוקח ואמרי' שמא זה שמכרה לו כנס בתוך שלו:

גמרא בבא בתרא דף ט' ע"א

אָמַר רַב הוּנָא בּוֹדְקִין לִמְזוֹנוֹת וְאֵין בּוֹדְקִין לִכְסוּת אִי בָּעֵית אֵימָא קָרָא וְאִי בָּעֵית אֵימָא סְבָרָא. אִי בָּעֵית אֵימָא סְבָרָא הָאי קָא מְבַזֵּי וְהָאי לָא קָא מְבַזֵּי. אִי בָּעֵית אֵימָא קָרָא (ישעי' נ"ח) הֲלֹא פָרוֹשׂ לָרָעֵב לַחְמֶךָ בְּשֹׁ"ן כְּתִיב פָּרֵשׂ וְהָדַר הַב לֵיהּ וְהָתָם כְּתִיב (שם) כִּי תִרְאֶה עָרֹום וְכִסִּיתוֹ כִּי תִרְאֶה לְאַלְתַּר. וְרַב יְהוּדָא אָמַר בּוֹדְקִין לִכְסוּת. וְאֵין בּוֹדְקִין לִמְזוֹנוֹת אִי בָּעֵית אֵימָא סְבָרָא וְאִי בָּעֵית אֵימָא קָרָא. אִי בָּעֵית אֵימָא סְבָרָא הָאי קָמְצַעֲרָא לֵיהּ וְהָאי לָא קָמְצַעֲרָא לֵיהּ. אִי בָּעֵית אֵימָא קָרָא הָכָא כְּתִיב הֲלֹא פָרוֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ פָּרוֹס לָאַלְתַּר וְכִדְקָרֵינָן וְהָתָם כְּתִיב כִּי תִרְאֶה עָרֹום וְכִסִּיתוֹ כְּשֶׁיֵּרָאֶה לָךְ. תַּנְיָא כַּוְותֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר כַּסּוּנִי בּוֹדְקִין אַחֲרָיו פַּרְנְסוּנִי אֵין בּוֹדְקִין. אָמַר רַב אַסִּי לְעוֹלָם אַל יִמְנַע אָדָם עַצְמוֹ מִשְּׁלִישׁ הַשֶּׁקֶל בַּשָּׁנָה שֶׁנֶּאֱמַר (נחמי' י') וְהֶעֱמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת לָתֵת עָלֵינוּ שְׁלִישִׁית הַשֶּׁקֶל בַּשָּׁנָה לַעֲבוֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ. וְאָמַר רַב אַסִּי שְׁקוּלָה צְדָקָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁנֶּאֱמַר וְהֶעֱמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת וְגוֹ' מִצְוָה אֵין כְּתִיב כַּאן אֶלָּא מִצְוֹת. (סימן גדו"ל מקד"ש משי"ה). אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר גָּדוֹל הַמַּעֲשֶׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' ל"ב) וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם וַעֲבוֹדַת הַצְּדָקָה הַשְׁקֵט וָבֶטַח עַד עוֹלָם זָכָה הֲלֹא פָרוֹשׂ לָרָעֵב לַחְמֶךָ לֹא זָכָה וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת. אָמַר לְהוּ רָבָא לִבְנֵי מְחוֹזָא בְּמָטוּתָא מִנַּיְיכוּ עוּשׁוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי כִּי הֵיכִי דְּלִיהֲוֵי לְכוּ שְׁלָמָא בְּמַלְכוּתָא אָמַר רִבִּי אֶלְעָזָר בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים אָדָם שׁוֹקֵל שְׁקָלוֹ וּמִתְכַּפֵּר לוֹ עַכְשָׁיו שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים אִם עוֹשִׂים צְדָקָה מוּטָב וְאִם לָאו בָּאִין אוּמּוֹת הָעוֹלָם וְנוֹטְלִין בִּזְרוֹעַ וְאַף עַל פִּי כֵן נֶחְשָׁב לָהֶן לִצְדָקָה שֶׁנֶּאֱמַר (שם ס') וְנוֹגְשַׁיִךְ צְדָקָה. אָמַר רָבָא הָאי מִילְתָא אִישְׁתְּעִיא לִי עוּלָּא מְשַׁגֵּשׁ אַרְחָתֵיהּ דְּאִימֵּיהּ מִשְׁמֵיהּ דְּרִבִּי אֶלְעָזָר מָאי דִּכְתִיב (שם נ"ט) וַיִּלְבַּשׁ צְדָקָה כַּשִּׁרְיָן לוֹמַר לְךָ מַה שִּׁרְיוֹן זֶה כָּל קְלִיפָּה וּקְלִיפָּה מִצְטָרֶפֶת לְשִׁרְיוֹן גָּדוֹל אַף צְדָקָה כָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה מִצְטָרֶפֶת לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל:

רש"י **בודקין למזונות**. אם בא עני ואמר פרנסני בודקין שלא יהיה רמאי: **ואין בודקין לכסות**. אם בא ערום ואמר כסוני לוקחין לו כסות מיד: **פרוש**. דרוש וחקור תחלה: **לכשיראה לך**. שאינו רמאי: **מעשה הצדקה**. טורח המעשים את חביריהם מדלא כתיב והיתה הצדקה שלום: **זכה**. למזל טוב: **מרודים**. קונפליינ"ט בלע"ז כמו אריד בשיחי: **עולא משגש ארחתיה דאימיה**. לרב ששת קרו לי' הכי עולל המשגש דרכי אמו שגרם להטות מדרך שאר נשים כדלקמן: **משגש**. ל' מהומה ושגעון: **קליפה**. מיילא בלע"ז:

זוהר פקודי דף רס"ב ע"ב

בָּתַר דְּסַיֵּים קָאֵים עַל רַגְלוֹי לְאוֹדָאָה עַל חוֹבוֹי בְּגִין דְּלָא יְהֵא פִּטְרָא דְּפוּמָא לְסִטְרָא אַחֲרָא לְאַסְטָאָה לֵיה וְאִתְכַּפְיָיא קָמֵיהּ וְיֵקוּם בְּקִיּוּמֵיהּ לְאִתְבָּרְכָא מִבֵּי מַלְכָּא. וְזַכָּאָה חוּלָקֵיהּ מָאן דְּאִתְקַדַּשׁ בְּהָאי גּוֹנָא בִּצְלוֹתָא כִּדְקָאֲמָרַן וְקָשַׁר קִשְׁרִין וְיִיחֵד יִחוּדִין וְיִתְכַּוֵּן בְּכֻלָּא כִּדְקָא יָאוּת וְלָא יִסְטֵי לִימִינָא וְלִשְׂמָאלָא. צְלוֹתֵיהּ לָא אַהֲדַר בְּרֵיקָנַיְיא קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא גָּזִיר וְאִיהוּ מְבַטֵּל עַל דָּא כְּתִיב (משלי כ"ג) יִשְׂמַח אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְתָגֵל יוֹלַדְתֵּךְ אִית לֵיהּ חוּלָקָא בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי (אסתר ב) (בְּעֶרֶב הִיא בָּאָה הַיְינוּ) דִּכְתִיב (משלי ל"א) וְתָקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרוֹתֶיהָ מַהַהוּא רְבוּיָיא דְּבִרְכָאן וּקְדוּשָׁה וְתוֹסֶפֶת קְדוּשָׁה דְּקָא נָטְלָא כְּמָה דְּאָתְּ אָמַר (בראשית מ"ט) וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל דִּפְלִיגַת חוּלָקָא לְכֻלָּא וַאֲפִלּוּ לְסִטְרָא אַחֲרָא חוּלָקָא בִּלְחוֹדָהָא וְרָזָא דָּא רָזָא לִבְנֵי מְהֵימְנוּתָא. חוּלָקָא דְּסִטְרָא אַחֲרָא מִסְאֲבָא כָּל אִינּוּן חוֹבִין וְכָל אִינּוּן חַטָּאִין דְּהַהוּא בַּר נָשׁ דְּקָשַׁר קִשְׁרִין דִּיחוּדָא דְּיִתְוַדֶּה עֲלַיְיהוּ כֻּלְּהוּ שַׁרְיָין עֲלֵיהּ דְּסִטְרָא אַחֲרָא וְאִינּוּן חוּלָקָא וְאַחֲסָנְתָּא דְּסִטְרָא אַחֲרָא מִסְאֲבָא וְאִי לָא אוֹדֵי עֲלֵיהּ אִשְׁתְּכַח מְקַטְרְגָא וְיָכִיל לֵיהּ. וְאִי אוֹדֵי עַל כָּל חוֹבוֹי בְּהַהִיא צְלוֹתָא דְּקָשִׁיר קִשְׁרִין דִּיחוּדָא וְאִתְבָּרְכָאן עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי וּמַהַהוּא חוּלָקָא דְּסִטְרָא אַחֲרָא. כָּל אִינּוּן חוֹבִין וְחַטָּאִין דְּאוֹדֵי עֲלַיְיהוּ נָטְלָא לוֹן לְחוּלָקֵיהּ. וְרָזָא דָּא שְׂעִיר דְּכִתִיב (ויקרא י"ו) וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת וְגוֹמַר וּכְתִיב וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר וְגוֹמַר דָּא הוּא חוּלָקֵיהּ וְעַדְבֵיהּ וְאַחֲסָנְתֵּיהּ. וְאִי הַהוּא בַּר נַשׁ תָּב לְסָרְחָנֵי דְּחוֹבוֹי וַוי לֵיה דְּכֻלְּהוּ נָטִיל לוֹן מַהַהוּא סִטְרָא בְּעַל כָּרְחֵיהּ דְּהַהוּא סִטְרָא וּמִגּוֹ דְּנָטִיל לוֹן מֵהָאי סִטְרָא בְּעַל כָּרְחֵיהּ דְּהַהוּא סִטְרָא כְּדֵין אַבְאֵישׁ לֵיהּ וְאִתְהַפָּךְ עָלֵיהּ מְקַטְרְגָא וְקָטְרִיג לֵיהּ. וְכַד אוֹדֵי עֲלַיְיהוּ נָטִיל לוֹן הַהוּא סִטְרָא אַחֲרָא וְאִיהוּ עַדְבֵיהּ וְחוּלָקֵיהּ. וְרָזָא דָּא הָכִי נְמֵי קָרְבָּנָא דְּבָעֵי לְאוֹדָאָה עַל הַהוּא קָרְבָּנָא כָּל חוֹבוֹי וְחֶטְאוֹי לְמֵיהַב חוּלָקָא לְמָאן דְּאִצְטְרִיךְ:

תרגום הזוהר וְאַחַר שָׁסִּים אֲמִירַת שֹׁשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, עוֹמֵד עַל רַגְלָיו לְהִתְוַדּוֹת עַל חַטָּאָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא פִּתְחוֹן פֶּה לַסִּטְרָא אַחֲרָא לְהַשְׁטִין עָלָיו, וְהוּא נִכְנָע לְפָנָיו. וְיֵעָמֵד בְּקִיּוּמוֹ לְהִתְבָּרֵךְ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ. וְאַשְׁרֵי חֶלְקוֹ, מִי שֶׁמִּתְקַדֵּשׁ בָּאוֹפֶן הַזֶּה בַּתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, וְיִקַּשֵּׁר קְשָׁרִים וְיִיַּחֵד יִחוּדִים, וְיִתְכַּוֵּן בַּכֹּל כָּרָאוּי, וְלֹא יָסוּר יָמִין וּשְׂמֹאל. אָז תְּפִלָּתוֹ לֹא תָּשׁוּב רֵיקָם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר וְהוּא מְבַטֵּל. עַל זֶה כָּתוּב, יִשְׂמַח אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְתָגֵל יוֹלַדְתֵּךְ וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא. כָּתוּב, וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֶרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרוֹתֶיהָ. מֵרִבּוּי הַהוּא שֶׁל בְּרָכוֹת וּקְדֻשָּׁה וְתוֹסֶפֶת קְדֻשָּׁה שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וְלָעֶרֶב יְחַלֵּק שָׁלָל, מְחֻלָּקֶת חֲלָקִים לַכֹּל, וַאֲפִלּוּ לַסִּטְרָא אַחֲרָא נוֹתֶנֶת חֵלֶק לְבַדּוֹ. וְסוֹד הַזֶּה הוּא סוֹד לִבְנֵי הָאֱמוּנָה, חֵלֶק שֶׁל הַסִּטְרָא אַחֲרָא הַטָּמֵא, הוּא, כָּל אֵלּוּ הָעֲוֹנוֹת

וְכָל אֵלּוּ הַחַטָּאִים שֶׁל אָדָם הַהוּא, שֶׁקִּשֵּׁר קְשָׁרִים שֶׁל הַיִּחוּד, וְהִתְוַדָּה עֲלֵיהֶם, כֻּלָּם שׁוֹרִים עַל הַסְּטָרָא אַחֲרָא, וְהֵם חֵלֶק וְנַחֲלָה שֶׁל הַסְּטָרָא אַחֲרָא הַטָּמֵא. וְאִם לֹא הִתְוַדָּה עֲלֵיהֶם נִמְצָא הַמְקַטְרֵג, שֶׁיְּקַטְרֵג עָלָיו, וְיָכוֹל לוֹ. וְאִם הִתְוַדָּה עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו, בַּתְּפִלָּה הַהִיא שֶׁקִּשֵּׁר קְשָׁרִים שֶׁל הַיִּחוּד, וְנִתְבָּרְכוּ עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וּמֵאוֹתוֹ חֵלֶק שֶׁל הַסְּטָרָא אַחֲרָא, כָּל אֵלּוּ עֲוֹנוֹת וַחֲטָאִים שֶׁהִתְוַדָּה עֲלֵיהֶם, הוּא לוֹקֵחַ אוֹתָם לְחֶלְקוֹ. וְסוֹד זֶה שָׁעִיר, שֶׁכָּתוּב וְהִתְוָדָה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת וגו', וְכָתוּב וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר וגו', זֶה הוּא חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ וְנַחֲלָתוֹ. וְאִם אָדָם הַהוּא חָזַר לְסוּרוֹ, אוֹי לוֹ שֶׁכָּל הָעֲוֹנוֹת לוֹקֵחַ בַּחֲזָרָה מִצַּד הַזֶּה, בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל צַד הַזֶּה, וּמִשּׁוּם שֶׁלּוֹקֵחַ אוֹתָם מִצַּד הַזֶּה בְּעַל כָּרְחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד, אָז הוּא מַזִּיק אוֹתוֹ, וְנֶהְפַּךְ עָלָיו לִמְקַטְרֵג וּמְקַטְרֵג עָלָיו. וּכְשֶׁמִּתְוַדֶּה עֲלֵיהֶם לוֹקֵחַ אוֹתָם אוֹתוֹ צַד הָאַחֵר, וְהוּא חֶלְקוֹ וְגוֹרָלוֹ. וְזֶה סוֹד גַּם כֵּן שֶׁל הַקָּרְבָּן, שֶׁצְּרִיכִים לְהִתְוַדּוֹת עַל קָרְבָּן הַהוּא כָּל עֲוֹנוֹתָיו וְחַטָּאָיו לָתֵת חֵלֶק לְמִי שֶׁצָּרִיךְ:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק ב'

א. בִּימֵי הַתַּעֲנִית אֲפִלּוּ יָחִיד שֶׁהִתְעַנָּה מוֹסִיף בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה עֲנֵנוּ ה' עֲנֵנוּ וְכוּ' וּשְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמְרָהּ בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ בֵּין גּוֹאֵל לִרְופֵּא וְחוֹתֵם בָּהּ הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה וּמוֹשִׁיעַ וְנִמְצָא מִתְפַּלֵּל עֶשְׂרִים בְּרָכוֹת. בְּתִשְׁעָה בְּאָב מוֹסִיפִין בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַם נָחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ וְעַל הָעִיר הָאֲבֵלָה וְכוּ': **ב**. כָּל יְמוֹת הַגְּשָׁמִים אוֹמֵר בִּבְרָכָה שְׁנִיָּה מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם וּבִימוֹת הַחַמָּה מוֹרִיד הַטַּל מֵאֵימָתַי אוֹמֵר מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם מִתְּפִלַּת הַמּוּסָפִין שֶׁל יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג עַד תְּפִלַּת שַׁחֲרִית שֶׁל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח וּמִתְּפִלַּת הַמּוּסָפִין שֶׁל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח אוֹמֵר מוֹרִיד הַטָּל:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם אוֹכֵל מִפֵּירוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא וְכוּ' וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהָעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה פָּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת שֶׁהֵיא שְׁקוּלָה כְּכָל הַמִּצְוֹת. וְתָנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אַשְׁרֵי אָדָם שֶׁמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּשׁוֹר לָעוֹל וְכַחֲמוֹר לְמַשָּׂא וְיוֹשֵׁב וְקוֹרֵא וְשׁוֹנֶה בַּתּוֹרָה בְּכָל יוֹם תָּמִיד וּמֵיד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה עָלָיו וְאִם הַיּוֹשֵׁב בָּטֵל נֶעֱנַשׁ כָּל כְּךָ קַל וָחֹמֶר לְמִי שֶׁמִּתְלוֹצֵץ מִמֶּשׁ שִׂיחָה בְּטֵלָה גּוֹרֶמֶת לִידֵי עֲבֵירוֹת גְּדוֹלוֹת כִּי הֲרֵי אֲפִלּוּ יוֹשֵׁב בָּטֵל הֲרֵי זֶה מוֹשֵׁב לֵצִים וְנֶעֱנָשׁ עוֹנְשִׁים גְּדוֹלִים כְּנִזְכָּר לְעֵיל בְּעִנְיַן הַלֵּיצָנוּת מִכָּל שֶׁכֵּן הַשָּׂח שִׂיחוֹת בְּטֵלוֹת בְּפוֹעַל וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמֵּבִיא לִידֵי לָשׁוֹן הָרָע וּרְכִילוּת וְלֵיצָנוּת וּמְסַפֵּר בִּגְנוּת חֲבֵירוֹ רַחֲמָנָא לְשֵׁיזְבִינָן:

פקודי יום חמישי

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה' דמילוי הה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח יתרה משבת הבאה:

(יא) וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֹפֶךְ סַפִּיר וְיָהֲלֹם: וְסִדְרָא תְּנִינָא אִזְמָרַגְדִּין שַׁבְזִיז וְסַבְּהַלּוֹם: (יב) וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לֶשֶׁם שְׁבוֹ וְאַחְלָמָה: וְסִדְרָא תְּלִיתָאָה קַנְכְּרֵי טַרְקִיָא וְעֵין עֶגְלָא: (יג) וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַּרְשִׁישׁ שֹׁהַם וְיָשְׁפֵה מוּסְבּוֹת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב בְּמִלֹּאתָם: וְסִדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יַמָּא וּבוּרְלָא וּפַנְטֵרֵי מְשַׁקְּעָן מַרְמָצָן דְּדָהַב בַּאֲשְׁלְמוּתְהוֹן: (יד) וְהָאֲבָנִים עַל שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֱוָה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל שְׁמֹתָם פִּתּוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל שְׁמוֹ לִשְׁנֵים עָשָׂר שָׁבֶט: וְאַבְנַיָּא עַל שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִנּוּן תְּרֵתֵי עֶסְרֵי עַל שְׁמָהַתְהוֹן כְּתַב מְפָרַשׁ כִּגְלוֹף דְּעִזְקָא גְּבַר עַל שְׁמֵהּ לְתְרֵין עֲסַר שִׁבְטַיָּא: (טו) וַיַּעֲשׂוּ עַל הַחֹשֶׁן שַׁרְשְׁרֹת גַּבְלֵת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר: וַעֲבָדוּ עַל חוּשְׁנָא תִּכִּין מְתַחְמָן עוֹבַד גְּדִילוּ דְּהַב דְּכִי:

נביאים - מלכים א - פרק ח

(י) וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן הַקֹּדֶשׁ וְהֶעָנָן מָלֵא אֶת בֵּית יְהוָה: וְהָוָה בְּמִפַּק כַּהֲנַיָּא מִן קוּדְשָׁא וַעֲנָן אֱמִימְטָתָא אִתְמְלֵי יָת בֵּית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ:

רש"י **בצאת הכהנים מן הקדש** . הכהנים שנשאו הארון בדביר , כשיצאו שרתה שכינה בהיכל :

(יא) וְלֹא יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשָׁרֵת מִפְּנֵי הֶעָנָן כִּי מָלֵא כְבוֹד יְהוָה אֶת בֵּית יְהוָה: וְלָא יָכִילוּ כַּהֲנַיָּא לְמֵיקַם לְשַׁמָּשָׁא מִן קֳדָם עֲנָנָא אֲרֵי אִתְמְלֵי יְקָרָא דַּיְיָ יָת בֵּית מַקְדְּשָׁא דַּיְיָ: (יב) אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לִשְׁכֹּן בָּעֲרָפֶל: בְּכֵן אֱמַר שְׁלֹמֹה יְיָ אִתְרְעֵי לְאַשְׁרָאָה שְׁכִינְתֵּהּ בִּירוּשְׁלֵם:

רש"י **אז אמר שלמה** . כשראה הענן , אמר : עתה רואה אני שהשכינה שורה בבית שבניתי , שהרי כך הבטיח לבוא ולשכון בו מתוך ענן וערפל , והיכן אמר , (ויקרא טז ב) : כי בענן אראה על הכפורת כך שנויה בספרי :

(יג) בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבֻל לָךְ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים: מִבְנָא בְּנִיתִי בֵּית מַקְדְּשָׁא קֳדָמָךְ אֱתַר מִתְקַן לְבֵית שְׁכִינָתָךְ עָלְמִין:

רש"י **לשבתך עולמים** . שמשנבחרה , לא הותרו הבמות , ולא שרתה שכינה במקום אחר :

(יד) וַיַּסֵּב הַמֶּלֶךְ אֶת פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֵת כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל קְהַל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד: וְאִסְתְּחַר מַלְכָּא יָת אַפּוֹהִי וּבָרִיךְ יָת כָּל קְהָלָא דְּיִשְׂרָאֵל וְכָל קְהָלָא דְּיִשְׂרָאֵל קָאִים:

כתובים - משלי - פרק כא

(י) נֶפֶשׁ רָשָׁע אִוְּתָה רָע לֹא יֻחַן בְּעֵינָיו רֵעֵהוּ: נַפְשֵׁיהּ דְּרַשִׁיעָא רָיְעָא בִּישְׁתָּא וְלָא מִתְרַחֵם בְּעַיְנוֹי חַבְרֵיהּ: (יא) בַּעְנָשׁ לֵץ יֶחְכַּם פֶּתִי וּבְהַשְׂכִּיל לְחָכָם יִקַּח דָּעַת: בְּתַכֵּיהּ דְּמְמַקְנָא נָחְכָּם שַׂבְרָא וּבְסוּכְלְתָנוּתֵיהּ דְּחַכִּימָא יְסַב יְדִיעָתָא:

רש"י **בענש לץ יחכם פתי** . ע"י יסורי הלצים הפתאים מתחכמים ושבים בתשובה :

(יב) מַשְׂכִּיל צַדִּיק לְבֵית רָשָׁע מְסַלֵּף רְשָׁעִים לָרָע: מְתְתַּכֵּל צַדִּיקָא בְּבֵיתֵיהּ דְּרַשִׁיעָא וּמְטַלְטֵל רַשִׁיעַיָּא בְּבִישְׁתָּא:

רש"י **משכיל צדיק** . צדיקו של עול' הוא הקב"ה נותן לב להכרית בית רשע כגון זכר עמלק :

(יג) אֹטֵם אָזְנוֹ מִזַּעֲקַת דָּל גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא יֵעָנֶה: דְּמְסַכַּר אֲדָנֵיהּ דְּלָא נְשְׁמַע לְצַוְחָתֵיהּ דְּמִסְכְּנָא אַף נְקָרָא לֶאֱלָהָא וְלָא נְתְעָנֵי: (יד) מַתָּן בַּסֵּתֶר יְכַפֶּה אַף וְשֹׁחַד בַּחֵק חֵמָה עַזָּה: מוּהֲבָא בְּטִישְׁא מְדַעֲכָא רוּגְזָא וְשׁוּחֲדָא בְּעוּבָא חֲמָתָא עֲשִׁינְתָּא:

רש"י **מתן בסתר** . צדקה : **ושוחד בחק** . אף זו צדקה יכפה אף , יכפה . חמה עזה :

משנה מנחות פרק ט

א. שְׁתֵּי מִדּוֹת שֶׁל יָבֵשׁ הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, עִשָּׂרוֹן, וַחֲצִי עִשָּׂרוֹן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, עִשָּׂרוֹן, עִשָּׂרוֹן, וַחֲצִי עִשָּׂרוֹן. עִשָּׂרוֹן מֶה הָיָה מְשַׁמֵּשׁ, שֶׁבּוֹ הָיָה מוֹדֵד לְכָל הַמְּנָחוֹת. לֹא הָיָה מוֹדֵד, לֹא בְּשֶׁל שְׁלִשָּׁה לַפָּר, וְלֹא בְּשֶׁל שְׁנַיִם לְאַיִל, אֶלָּא מוֹדְדָן עֶשְׂרוֹנוֹת. חֲצִי עִשָּׂרוֹן מֶה הָיָה מְשַׁמֵּשׁ, שֶׁבּוֹ הָיָה מוֹדֵד חֲבִתֵּי כֹהֵן גָּדוֹל, מֶחֱצָה בַּבֹּקֶר וּמֶחֱצָה בֵּין הָעַרְבַּיִם:

ברטנורה (א) **שתי מדות**. עשרון עשרון, וחצי עשרון. שתי מדות של עשרון היו, אחת מודדים אותה גדושה, שהיתה קטנה ולא היתה מחזקת כשהיא גדושה אלא עשרון, כשיעור חברתה כשהיא מחוקה. דר' מאיר גמר מקרא דכתיב (במדבר כח) עשרון עשרון לכבש האחד, דשתי עשרונות היו שם, ואי שתיהן שוות, הויא להו מדה אחת, אלא אחת מחוקה ואחת גדושה. גדושה שבה היה מודד לכל המנחות, מחוקה שבה היה מודד לחביתי כהן גדול. וחכמים אומרים לא היה שם אלא עשרון אחד דכתיב (שם כט) ועשרון אחד לכבש האחד, ואותו עשרון מחוק היה, ובו היו מודדים לכל המנחות. והלכה כחכמים: **לא בשל שלשה לפר**. למנחת נסכים של פר דכתיב ביה (שם כח) ושלשה עשרונים לפר האחד, לא היה מודדן במדה אחת שתהא מחזקת שלשה עשרונים, שלא היתה שם מדה גדולה מעשרון: **אלא מודדן עשרונות**. כל עשרון עשרון בפני עצמו: הכי גרסינן: חצי עשרון מה היה משמש שבו היה מודד לחביתי כהן גדול. והכי פירושא, לחביתי כהן גדול מביא מביתו עשרון שלם, וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש, ולש כל חצי עשרון בפני עצמו, ועושה מכל חצי עשרון שש חלות, שהן לשני חצאי עשרון שתים

עשרה חלות, ואופה כולן ביחד, ואחר כך מחלק כל חלה לשנים, ומקריב שנים עשר חצאין בבוקר ושנים עשר חצאין בערב, וקודם שיקריב פותת אותן לפתין כזית, וכופל כל פתיתה לשנים ואינו מבדיל. אבל פתיתת כל שאר מנחות אע"פ שפתין שלהן כזית, כופל אותן לשנים ושנים לארבעה ומבדיל, כדתנן לעיל בפרק ו':

ב. שֶׁבַע מִדּוֹת שֶׁל לַח הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, הִין, וַחֲצִי הַהִין, וּשְׁלִישִׁית הַהִין, וּרְבִיעִית הַהִין, לֹג, וַחֲצִי לֹג, וּרְבִיעִית לֹג. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר, שְׁנָתוֹת הָיוּ בָהִין, עַד כָּאן לַפָּר, עַד כָּאן לָאַיִל, עַד כָּאן לַכֶּבֶשׂ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, לֹא הָיָה שָׁם הִין. וְכִי מֶה הָיָה הַהִין מְשַׁמֵּשׁ אֶלָּא מִדָּה יְתֵרָה שֶׁל לֹג וּמֻחֲצָה הָיְתָה שְׁבָּהּ הָיָה מוֹדֵד לְמִנְחַת כֹּהֵן גָּדוֹל, לֹג וּמֻחֲצָה בַּבֹּקֶר וְלֹג וּמֻחֲצָה בֵּין הָעַרְבָּיִם:

ברטנורה (ב) **שנתות היו בהין**. לא היה שם אלא הין, ובו היו סימנים מסמרות או פגימות: **עד כאן לפר**. חצי ההין: **עד כאן לאיל**. שלישית ההין: **עד כאן לכבש**. רביעית ההין. ואין הלכה כר' אליעזר: **וכי מה היה ההין משמש**. שלא היה במקדש דבר שיהיה צריך להין שלם, שלעולם לא נצרכו להין אלא בשמן המשחה בימי משה ואותו שמן עדיין הוא קיים ועומד, ואם כן לא היו צריכים להין: **אלא מדה יתירה**. היתה שם להשלים השבע מדות: **למנחת כהן גדול**. היו לה שלשה לוגין שמן, לוג ומחצה שחרית, ולוג ומחצה בין הערבים:

ג. רְבִיעִית מָה הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת, רְבִיעִית מַיִם לַמְצוֹרָע, וּרְבִיעִית שֶׁמֶן לַנָּזִיר. חֲצִי לֹג מָה הָיָה מְשַׁמֵּשׁ, חֲצִי לֹג מַיִם לַסּוֹטָה, וַחֲצִי לֹג שֶׁמֶן לַתּוֹדָה. וּבִלֹּג הָיָה מוֹדֵד לְכָל הַמְּנָחוֹת. אֲפִלּוּ מְנָחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן נוֹתֵן לָהּ שִׁשִּׁים לֹג. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, אֲפִלּוּ מְנָחָה שֶׁל שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן, אֵין לָהּ אֶלָּא לֹגָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ד), לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן. שִׁשָּׁה לַפָּר, אַרְבָּעָה לָאַיִל, שְׁלֹשָׁה לַכֶּבֶשׂ, שְׁלֹשָׁה וּמֻחֲצָה לַמְנוֹרָה, מֻחֲצִי לֹג לְכָל נֵר:

ברטנורה (ג) **רביעית מים למצורע**. דכתיב (ויקרא יד) ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים, למים שדם הצפור נראה בהם, ושיערו חכמים רביעית הלוג: **רביעית שמן לנזיר**. ללחם נזירות, ורביעית לא קדיש להיות כלי שרת משום רביעית מים של מצורע, דהא חוץ הוא. ולא משום לחם של נזיר, דאין לחם של נזיר קדוש אלא בשחיטת הזבח. אלא מפני שבה היה מודד לחביתי כהן גדול רביעית שמן לכל חלה וחלה, שהן שתים עשרה חלות ונסכיהן שלשה לוגין שמן: **חצי לוג מים לסוטה**. דכתיב (במדבר ה) ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרש, חצי לוג מים היה ממלא מן הכיור: **חצי לוג שמן לתודה**. הלכה למשה מסיני. וכן רביעית של נזיר. וחצי לוג נמי לא משום חצי לוג מים של סוטה וחצי לוג שמן של תודה הוא דקדוש להיות כלי שרת, אלא מפני שבו מחלק

חצי לוג שמן לכל נר ונר של מנורה: **אין לה אלא לוגה**. לוג אחד לכל ששים עשרון. ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב: **ששה לוגים לפר**. דהיינו חצי הין, כדכתיב (שם טו) בלול בשמן חצי ההין. וארבעה לאיל, דהיינו שלישית ההין. ושלשה לכבש, דהיינו רביעית ההין. שההין שנים עשר לוגין: **מחצי לוג לכל נר**. שצריך שיתן בה מדתה שתהא דולקת והולכת מערב עד בוקר. ושיערו חכמים חצי לוג שמן לליל תקופת טבת הארוכים. וכן היה נותן בכל נר בכל לילה. ואם כבתה נפסלה אותה פתילה והשמן מלהדליק בהן עוד, אלא מסירן ונותן חצי לוג שמן אחר ופתילה חדשה ומדליק:

ד. מְעָרְבִין נְסָכֵי אֵילִים בְּנִסְכֵּי פָּרִים, נִסְכֵּי כְבָשִׂים בְּנִסְכֵּי כְבָשִׂים, שֶׁל יָחִיד בְּשֶׁל צִבּוּר, שֶׁל יוֹם בְּשֶׁל אֶמֶשׁ, אֲבָל אֵין מְעָרְבִין נִסְכֵּי כְבָשִׂים בְּנִסְכֵּי פָּרִים וְאֵילִים. וְאִם בִּלְּלָן אֵלּוּ בְּפְנֵי עַצְמָן וְאֵלּוּ בִּפְנֵי עַצְמָן וְנִתְעָרְבוּ, כְּשֵׁרִין. אִם עַד שֶׁלֹּא בָלַל, פָּסוּל. הַכֶּבֶשׂ הַבָּא עִם הָעֹמֶר, אַף עַל פִּי שֶׁמִּנְחָתוֹ כְּפוּלָה, לֹא הָיוּ נְסָכָיו כְּפוּלִין:

ברטנורה (ד) **מערבין נסכי פרים**. מנחת נסכי פר במנחת נסכי איל. לפי שבלילת שתיהן שוה, שני לוגים לעשרון. דהא תנן לעיל ששה לוגין לפר, וסולת הוי להו שלשה עשרונים כדכתיב (שם) והקריב על בן הבקר מנחה סולת שלשה עשרונים בלול בשמן חצי ההין, דהיינו ששה לוגין. ולאיל ארבעה לוגין, וסולת שני עשרונים לאיל: **נסכי כבשים**. שלשה לוגין לעשרון, דכתיב עשרון אחד לכבש האחד, וכתיב בלול בשמן כתית רביעית ההין, דהיינו שלשה לוגין: **ושל היום בשל אמש**. אם הביא אמש זבחו בלא נסכים. דקיימא לן אדם מביא זבחו היום ונסכיו מכאן ועד עשרה ימים. ואם היום הביא קרבן אחד ושני נסכים עמו אחד בשבילו ואחד בשביל של אמש, מערבין יחד אם הקרבנות שוין, שהיו שניהם כבשים, או אילים, [או פרים], או פר ואיל: אבל אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים. לפי שמנחת פר ואיל חריבה היא לגבי כבשים, ובולעת הימנה, ונמצאת של כבש חסרה וזו יתירה: **ואם בללן**. שכבר הלכה מצות שמנן: **כשרות**. כרבנן דפליגי עליה דרבי יהודה בהקומץ רבה ואמרי חרב שנתערב בבלול יקרב: **ואם עד שלא בללן**. נתערבו: **פסולות**. דבעינן ראוי לבילה, וליכא, דחסרה לה של כבש ושל איל יתירה: **אף על פי שמנחתו כפולה**. כדכתיב באמור אל הכהנים ומנחתו שני עשרונים:

ה. כָּל הַמִּדּוֹת שֶׁהָיוּ בַמִּקְדָּשׁ, הָיוּ נִגְדָּשׁוֹת, חוּץ מִשֶּׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהָיָה גוֹדְשָׁהּ לְתוֹכָהּ. מִדּוֹת הַלַּח, בֵּרוּצֶיהָן קְדֵשׁ. וּמִדּוֹת הַיָּבֵשׁ, בֵּרוּצֶיהָן חֹל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מִדּוֹת הַלַּח קְדֵשׁ, לְפִיכָךְ בֵּרוּצֶיהָן קְדֵשׁ. וּמִדּוֹת הַיָּבֵשׁ חֹל, לְפִיכָךְ בֵּרוּצֶיהָן חֹל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, לֹא מִשּׁוּם זֶה, אֶלָּא שֶׁהַלַּח נָעֶכָר, וְהַיָּבֵשׁ אֵינוֹ נֶעֱכָר:

ברטנורה (ה) **שהיה גודשה בתוכה**. כשהיה מחוק היה מחזיק כשאר עשרון גדוש. ומתניתין רבי מאיר היא דאמר בריש פרקין עשרון עשרון היה במקדש אחד מחוק ואחד גדוש. ולית הלכתא כוותיה: **בירוציהן**. גודשן. דלח נמי איכא גודש פורתא: מדות הלח בירוציהן קודש ומדות היבש בירוציהן חול. בגמרא מפרש דהאי תנא סבר מדות הלח נמשחו בין מבפנים בין מבחוץ, הלכך שפת הכלי מקדשן לבירוצין. מדות היבש נמשחו מבפנים ולא נמשחו מבחוץ, הלכך בירוצים שאינן נוגעים מבפנים במקום משיחתן לא קדשי: **רבי עקיבא אומר מדות הלח קודש**. דסבר מדות הלח נמשחו בין מבפנים בין מבחוץ: **מדות היבש חול**. דלא נמשחו כל עיקר. ומיהו מה שמודדין בהן קדוש קדושת הפה, וגברא למאי דצריך מקדש בפה. בירוצין לא מקדש להו דלא צריכי ליה: **ר' יוסי אומר לא משום זה**. ר' יוסי סבר אידי ואידי נמשחו מבפנים ולא נמשחו מבחוץ. והכא היינו טעמא, משום דלח נעכר, מה שבשולי הכלי כשמוסיפין עליו נעכר ומתערב ונבלל ועולה מלמעלה, ונמצא שכבר קדשו הבירוצין בתוך הכלי: **והיבש אינו נעכר**. אלא במקומו עומד, הלכך מה שבפנים קדוש, ומה שבחוץ אינו קדוש:

ו. כָּל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד טְעוּנִין נְסָכִים, חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח וְהַחַטָּאת וְהָאָשָׁם, אֶלָּא שֶׁחַטָּאתוֹ שֶׁל מְצוֹרָע וַאֲשָׁמוֹ טְעוּנִין נְסָכִים:

ברטנורה (ו) חוץ מן הבכור והמעשר והפסח והחטאת והאשם. משום דכתיב בפרשת נסכים (במדבר טו) לפלא נדר או בנדבה, בא בנדר ובנדבה טעון נסכים, יצאו בכור ומעשר ופסח וחטאת ואשם שהן באים חובה לא לנדבה שאין טעונים נסכים. יכול אף חובות הבאות מחמת הרגל ברגל כגון עולות ראיה ושלמי חגיגה לא יהיו טעונות נסכים, תלמוד לומר או במועדיכם, כל הבא במועדיכם טעון נסכים. ושעירי חטאת שבאים חובה לרגל אין טעונים נסכים, דכתיב בפרשת נסכים וכי תעשה בן בקר, בן בקר בכלל היה, בכלל ועשיתם אשה, דמשמע כל אשה טעון נסכים חוץ (מאשה) שמיעט, ולמה יצא, להקיש אליו, מה בן בקר מיוחד שבא בנדר ונדבה, אף כל בא בנדר ונדבה, יצאו שעירי הרגלים שהן באות חטאות, שאין חטאת בא בנדר ונדבה, שאינן טעונות נסכים: חטאתו ואשמו של מצורע טעונים נסכים. לפי שאינן באים על חטא כשאר חטאות ואשמות. וחטאת נזיר אינה טעונה נסכים משום דנזיר חוטא הוא כדכתיב (שם ו) מאשר חטא על הנפש, שציער עצמו מן היין:

ז. כָּל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר אֵין בָּהֶם סְמִיכָה, חוּץ מִן הַפָּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת, וְשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף שְׂעִירֵי עֲבוֹדָה זָרָה. כָּל קָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד טְעוּנִים סְמִיכָה, חוּץ מִן הַבְּכוֹר, וְהַמַּעֲשֵׂר, וְהַפֶּסַח. וְהַיּוֹרֵשׁ סוֹמֵךְ, וּמֵבִיא נְסָכִים, וּמֵמִיר:

ברטנורה (ז) **פר הבא על כל המצות**. על אחת מכל המצות. כגון הורו בית דין שחלב מותר. וזהו פר העלם דבר של צבור [שבויקרא], וסמיכה כתיבא ביה (ויקרא ד) וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר, ושלשה מזקני בית דין היו סומכין עליו: **ושעיר המשתלח**. לעזאזל, כתיב ביה (שם טז) וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי: **שעירי עבודה זרה**. דכתיב בפרשת שלח לך, וכי תשגו וגו'. ואין הלכה כר' שמעון: **כל קרבנות היחיד טעונים סמיכה**. דעיקר סמיכה בקרבן יחיד הוא דכתיבא (שם ג) וסמך ידו על ראש קרבנו: **היורש סומך**. אם התנדב אביו בקרבן עולה ושלמים ומת, בנו סומך עליו: **ומביא נסכים**. של קרבן: **וממיר**. אם המירה בבהמה אחרת, תמורתו חלה עליה ושתיהן קדושות, כאילו המירה אביו:

ח. הַכֹּל סוֹמְכִין, חוּץ מֵחֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה, וְקָטָן, סוּמָא, וְנָכְרִי, וְהָעֶבֶד, וְהַשָּׁלִיחַ, וְהָאִשָּׁה. וּסְמִיכָה, שְׁיָרֵי מִצְוָה, עַל הָרֹאשׁ, בִּשְׁתֵּי יָדִים, וּבְמָקוֹם שֶׁסּוֹמְכִין שׁוֹחֲטִין, וְתֵכֶף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה:

ברטנורה (ח) **חוץ מחרש שוטה וקטן**. לפי שאין להם דעת: **סומא**. דכתיב בפר העלם דבר של צבור, וסמכו זקני העדה, והם סנהדרי גדולה, ובסנהדרין לא היה בהן סומא, כדמוכח במסכת סנהדרין, והוא הדין לכל שאר סמיכות שאין סומא יכול לסמוך: **ונכרי**. דכתיב דבר אל בני ישראל וגו', בני ישראל סומכין, ואין הנכרים סומכין: **והעבד והשליח**. דכתיב (ויקרא א) וסמך ידו, ולא יד עבדו ולא יד שלוחו: **והאשה**. בני ישראל סומכין, ולא בנות ישראל סומכות: **וסמיכה שיירי מצוה**. דאינה מעכבת כפרה. ומיהו מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר: **בשתי ידים**. דכתיב בשעיר המשתלח (שם טז) וסמך אהרן את שתי ידיו, זה בנה אב לכל הסומכים שיהיו בשתי ידים: **ובמקום שסומכים שוחטים**. שאם סמך חוץ לעזרה, חוזר וסומך בעזרה במקום שחיטה: **ותיכף לסמיכה שחיטה**. דכתיב וסמך ושחט:

ט. חֹמֶר בַּסְּמִיכָה מִבַּתְּנוּפָה וּבַתְּנוּפָה מִבַּסְּמִיכָה, שֶׁאֶחָד מֵנִיף לְכָל הַחֲבֵרִים וְאֵין אֶחָד סוֹמֵךְ לְכָל הַחֲבֵרִים. וְחֹמֶר בַּתְּנוּפָה, שֶׁהַתְּנוּפָה נוֹהֶגֶת בְּקָרְבְּנוֹת הַיָּחִיד וּבְקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר, בַּחַיִּים וּבַשְּׁחוּטִין, בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים וּבְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּסְּמִיכָה:

ברטנורה (ט) **שאחד מניף לכל החברים**. שנתחברו להתנדב קרבן אחד. שכל קרבנות נדבה יכולים להביא בשותפות. ואחד מניף על ידי כולן. אבל כולן יחד אין יכולין להניף, דהויא חציצה בין ידו של זה ולקרבן. וכהן שמניח ידו תחת יד הבעלים ומניף והויא יד בעלים חציצה, לא איכפת לן, דהא עיקר תנופה בבעלים: **בקרבנות היחיד**. כגון חזה

ושוק של שלמים: **ובקרבנות צבור**. כבשי עצרת שטעונים תנופה חיים ושחוטים: **בדבר שיש בו רוח חיים**. קרבן בהמה: **ובדבר שאין בו רוח חיים**. כגון לחמי תודה ונזיר:

גמרא מנחות דף מ"ד ע"א

תַּנְיָא אָמַר רִבִּי נָתָן אֵין לְךָ כָּל מִצְוָה קַלָּה שֶׁכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה שֶׁאֵין מַתַּן שְׂכָרָהּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְלָעוֹלָם הַבָּא אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה. צֵא וּלְמַד מִמִּצְוַת צִיצִית. מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה זָהִיר בְּמִצְוַת צִיצִית שָׁמַע שֶׁיֵּשׁ זוֹנָה בִּכְרַכֵּי הַיָּם שֶׁנּוֹטֶלֶת אַרְבַּע מֵאוֹת זְהוּבִים בְּשְׂכָרָהּ שִׁיגֵּר לָהּ אַרְבָּע מֵאוֹת זְהוּבִים וְקָבַע לָהּ זְמַן כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ בָּא וְיָשַׁב עַל הַפֶּתַח נִכְנְסָה שִׁפְחָתָהּ וְאָמְרָה לָהּ אוֹתוֹ אָדָם שֶׁשִּׁיגֵּר לִיךְ אַרְבַּע מֵאוֹת זְהוּבִים בָּא וְיָשַׁב עַל הַפֶּתַח. אָמְרָה הִיא יִכָּנֵס. נִכְנַס הִצִּיעָה לוֹ שִׁבְעָה מִטּוֹת שִׁשָּׁה שֶׁל כֶּסֶף וְאַחַת שֶׁל זָהָב וּבֵין כָּל אַחַת וְאַחַת סוּלָּם שֶׁל כֶּסֶף וְעֶלְיוֹנָה שֶׁל זָהָב עָלְתָה וְיָשְׁבָה עַל גַּבֵּי עֶלְיוֹנָה כְּשֶׁהִיא עֲרוּמָה וְאַף הוּא עָלָה לֵישֵׁב עָרוּם כְּנֶגְדָּהּ. בָּאוּ אַרְבַּע צִיצִיּוֹתָיו וְטָפְחוּ לוֹ עַל פָּנָיו נִשְׁמַט וְיָשַׁב לוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע וְאַף הִיא נִשְׁמְטָה וְיָשְׁבָה עַל גַּבֵּי קַרְקַע אָמְרָה לוֹ גַּפָּהּ שֶׁל פָּרָס שֶׁאֵינִי מְנִיחָתְךָ עַד שֶׁתֹּאמַר לִי מַה מּוּם רָאִיתָ בִּי אָמַר לָהּ הָעֲבוֹדָה שֶׁלֹּא רָאִיתִי אִשָּׁה יָפָה כְּמוֹתֵךְ אֶלָּא מִצְוָה אַחַת צִוָּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וְצִיצִית שְׁמָהּ וְכָתוּב בָּהּ שְׁתֵּי פְּעָמִים אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי הוּא שֶׁעָתִיד לְהַפְרַע וַאֲנִי הוּא שֶׁעָתִיד לְשַׁלֵּם שָׂכָר עַכְשָׁיו נִדְמוּ עָלַי כְּאַרְבַּע עֵדִים. אָמְרָה לוֹ אֵינִי מְנִיחָתְךָ עַד שֶׁתֹּאמַר לִי מַה שְׁמֶךָ וּמַה שֵּׁם עִירְךָ וּמַה שֵּׁם רַבָּךְ וּמַה שֵּׁם מִדְרָשֶׁךָ שֶׁאַתָּה לוֹמֵד בּוֹ תּוֹרָה כָּתַב וְנָתַן בְּיָדָהּ עָמְדָה וְחִלְּקָה כָּל נְכָסֶיהָ שְׁלִישׁ לְמַלְכוּת וְשָׁלִישׁ לָעֲנִיִּים וְשָׁלִישׁ נָטְלָה בְּיָדָהּ חוּץ מֵאוֹתָן מַצָּעוֹת וּבָאת לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רִבִּי חִיָּיא אָמְרָה לוֹ רִבִּי צַוֵּה עָלַי וְיַעֲשׂוּנִי גִּיּוֹרֶת אָמַר לָהּ בִּתִּי שֶׁמָּא עֵינַיִךְ נָתַתְּ בְּאֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים הוֹצִיאָהּ כָּתַב מִיָּדָהּ וְנָתְנָה לוֹ אָמַר לָהּ לְכִי זְכִי בְּמִקְחֵךְ אוֹתָן מַצָּעוֹת שֶׁהִצִּיעָה לוֹ בְּאֵיסוּר הִצִּיעָה לוֹ בְּהֶתֵּר זֶה מַתַּן שְׂכָרוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה:

רש"י **ציצית**. מצוה קלה. עשה בעלמא: **גפה של פרס**. נשבעה בחיי המלך שהוא שרה של פרס: **ב"פ**. בפסוק אחרון של פרש' כתיב שני פעמים אני ה' אלהיכם אחד בראשו ואחד בסופו: **שליש למלכות**. שיניחנה להתגייר: **אותן מצעות**. לא מכרה והביאתן והוא היה מתן שכרו בעולם הזה: **הוציאה כתב מידה**. וספרה לו כל המאורע שלשם שמים היא מתגיירה לפי ששמעה נס גדול של חומר מצות שטפחו לו ארבע ציציות על פניו:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

קַרְבְּנָא כֹּלָּא לְסִטְרָא דָּא חוּלְקָא דְּקְדֻשָּׁא וּרְעוּתָא דְּקְדֻשָּׁא לְסִטְרָא דָּא הַהוּא חוּלְקָא דְּאִינּוּן חוֹבִין וְחַטָּאִין דְּאִתְיְיהִיבוּ בְּהוֹדָאָה עַל הַהוּא בִּשְׂרָא דְּקָרְבְּנָא כְּמָה דִּכְתִיב (משלי כ"ג) אִם רָעֵב שׂוֹנַאֲךָ הַאֲכִילֵהוּ לָחֶם וְגוֹמֵר כִּי גָחָלִים אַתָּה חוֹתֶה וְגוֹמֵר. וְסִימָנֵיךְ (אסתר ה) יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמָן אֶל הַמִּשְׁתֶּה. זַכָּאָה אִיהוּ מָאן דְּיָדַע אַרְחֵיהּ לְמֵיהַךְ בְּאוֹרַח קְשׁוֹט. וְכָל

מָאן דְּלָא יָדַע לְסַדְּרָא שְׁבָחָא דְמָארֵיהּ טָב לֵיהּ דְּלָא אִבְּרֵי. בְּגִין דְּאִצְטְרִיךְ צְלוֹתָא דְאִיהוּ שְׁלָמָא לְעֵילָּא. (בְּגִין דְּאִצְטְרִיךְ צְלוֹתָא) מִגּוֹ מַחֲשָׁבָה וּרְעוּתָא דְלִבָּא וְקָלָא וּמִלָּה דְּשַׁפְוון לְמֶעְבַּד שְׁלִימוּ וְקִשׁוּרָא וְיִחוּדָא לְעֵלָּא כְּגוֹוָנָא דְאִיהוּ לְעֵלָּא כְּגוֹוָנָא דְנַפְקָא שְׁלִימוּ מֵעֵלָּא לְתַתָּא הָכִי אִצְטְרִיךְ מִתַּתָּא לְעֵלָּא לְקַשְׁרָא קִשְׁרָא כְּדְקָא יָאוּת רָזָא לְחַבְרַיָּיא דְיֵהֲכוּן בְּאֹרַח מֵישַׁר. מַחֲשָׁבָה. וְרְעוּתָא וְקָלָא. וּמִלָּה. אִלֵּין אַרְבַּע מְקַשְׁרִין קִשְׁרִין לְבָתַר דְּקִשְׁרוּ קִשְׁרִין כֻּלְּהוּ כַּחֲדָא אִתְעֲבִידוּ כֻּלְּהוּ רְתִיכָא חָדָא לְאַשְׁרָאָה עֲלַיְיהוּ שְׁכִינְתָּא וְאִתְעֲבִידוּ כֻּלְּהוּ לְבָתַר אַרְבְּעָה סַמְכִין לְאִתְעַטָּרָא בְּהוּ וּשְׁכִינְתָּא אִסְתִּמִיךְ עֲלַיְיהוּ בְּכָל אִינּוּן קִשְׁרִין עִלָּאִין. מַחֲשָׁבָה אַפִּיק רְעוּתָא (רְעוּתָא אַפִּיק קָלָא). רְעוּתָא דְנָפִיק מִגּוֹ מַחֲשָׁבָה אַפִּיק קָלָא דְאִשְׁתְּמַע וְהַהוּא קָלָא דְאִשְׁתְּמַע סָלִיק לְקַשְׁרָא קִשְׁרִין מִתַּתָּא לְעֵלָּא הֵיכְלִין תַּתָּאִין בְּעִלָּאִין קָלָא דְאִיהוּ קָשִׁיר קִשְׁרִין וּמָשִׁיךְ בִּרְכָאן מֵעֵלָּא לְתַתָּא בְּלִחִישׁוּ סָמִיךְ אִלֵּין אַרְבָּעָה סַמְכִין. מַחֲשָׁבָה. וּרְעוּתָא. קָלָא. וּמִלָּה. סְמִיכוּ בְּסִיוּמָא דְקִשׁוּרָא אֲתָר דְכֹלָּא אִתְקְשָׁר בֵּיהּ כַּחֲדָא וְאִתְעֲבִיד כֻּלְּהוּ חַד. זַכָּאָה אִיהוּ בַר נָשׁ דְּקַשַּׁר קִשְׁרִין דְמָארֵיהּ וְסָמִיךְ סְמִיכִין כְּדְקָא יָאוּת וְאִתְכַּוּון בְּכָל הֲנֵי מִילִין דְּקַאמְרָן. זַכָּאָה אִיהוּ בְּהַאי עָלְמָא וּבְעָלְמָא דְאָתֵי:

תרגום הזוהר כָּל הַקָּרְבָּן הוּא לְצַד זֶה שֶׁל הַקְּדֻשָּׁה שֶׁהוּא חֵלֶק הַקְּדֻשָּׁה וְרָצוֹן הַקְּדֻשָּׁה. וְלַסִּטְרָא אַחֲרָא זֶה, הוּא חֵלֶק הַהוּא שֶׁל אִלּוּ הָעֲוֹנוֹת וְהַחַטָּאִים שֶׁנִּתְּנוּ בַּוּדּוּי עַל בָּשָׂר הַהוּא שֶׁל הַקָּרְבָּן. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, אִם רָעֵב שׂוֹנַאֲךָ הַאֲכִילֵהוּ לֶחֶם וְגוֹ', כִּי גֶּחָלִים אַתָּה חוֹתֶה וְגוֹ'. וְסִימָנְךָ יִבֹּא הַמָּלֵךְ וְהָמָן אֶל הַמִּשְׁתֶּה. אַשְׁרֵי הוּא מִי שֶׁיּוֹדֵעַ דְּרָכָיו לְלֶכֶת בְּדֶרֶךְ אֱמֶת. וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְסַדֵּר שִׁבְחוֹ שֶׁל אֲדוֹנוֹ, טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא. מִשּׁוּם שֶׁצְּרִיכִים שֶׁהַתְּפִלָּה תִּהְיֶה שְׁלֵמָה לְמַעְלָה, מִתּוֹךְ מַחֲשָׁבָה, וְרָצוֹן הַלֵּב, וְקוֹל, וּדְבַר שְׂפָתַיִם, לַעֲשׂוֹת שְׁלֵמוּת וְקֶשֶׁר וְיִחוּד לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה, וּכְמוֹ שֶׁהַשְׁלֵמוּת יוֹצֵאת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, כָּךְ צָרִיךְ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, לְקַשֵּׁר הַקֶּשֶׁר כָּרָאוּי. הַסּוֹד הוּא לַחֲבֵרִים שֶׁיֵּלְכוּ בְּדֶרֶךְ הַיָּשָׁר. מַחֲשָׁבָה, רָצוֹן, קוֹל, וְדִבּוּר, הֵם אַרְבָּעָה הַמְקַשְּׁרִים קְשָׁרִים. וְאַחַר שֶׁקִּשְׁרוּ כֻּלָּם יַחַד קְשָׁרִים, נַעֲשׂוּ כֻּלָּם מֶרְכָּבָה אַחַת, לִשְׁרוֹת עֲלֵיהֶם הַשְּׁכִינָה, וְכֻלָּם נַעֲשׂוּ אַחַר כָּךְ אַרְבָּעָה עַמּוּדִים לְהִתְעַטֵּר בָּהֶם, וְהַשְּׁכִינָה נִסְמֶכֶת עֲלֵיהֶם בְּכָל אֵלּוּ הַקְּשָׁרִים הָעֶלְיוֹנִים. מוֹצִיאָה אֶת הָרָצוֹן. וְהָרָצוֹן שֶׁיָּצָא מִן הַמַּחֲשָׁבָה מוֹלִיד וּמוֹצִיא קוֹל הַנִּשְׁמָע, שֶׁהוּא סוֹד ז"א. וְקוֹל הַהוּא הַנִּשְׁמָע עוֹלֶה לְקַשֵּׁר קְשָׁרִים מִמַּטָּה לְמַעְלָה, הֵיכָלוֹת הַתַּחְתּוֹנִים בָּעֶלְיוֹנִים. הַקּוֹל, שֶׁהוּא מְקַשֵּׁר קְשָׁרִים, וּמַמְשִׁיךְ בְּרָכוֹת מִלְּמַעְלָה לְמַעְלָה, מִן הַבִּינָה, בַּחֲשָׁאי, נִסְמָךְ גַּם כֵּן עַל אֵלּוּ אַרְבָּעָה עַמּוּדִים, מַחֲשָׁבָה רָצוֹן קוֹל דִּבּוּר, וְהַסְּמִיכָה הִיא בְּסִיּוּם הַקֶּשֶׁר, שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת, שֶׁהוּא הַמָּקוֹם שֶׁהַכֹּל נִקְשָׁר בּוֹ יַחַד, וְנַעֲשׂוּ כֻּלָּם אֶחָד. אַשְׁרֵי הוּא הָאָדָם שֶׁקּוֹשֵׁר

קְשָׁרָיו שֶׁל אֲדוֹנוֹ וּמַסְמִיךְ סוֹמְכִים כָּרָאוּי, וּמִתְכַּוֵּן בְּכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁאָמַרְנוּ. אַשְׁרֵי הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות תפלה פרק ב'

א. מִשְׁבָּעָה יָמִים בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים בְּבִרְכַת הַשָּׁנִים כָּל זְמַן שֶׁמַּזְכִּיר הַגֶּשֶׁם בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲבָל בְּשִׁנְעָר וּבְסוּרְיָא וּבְמָקוֹמוֹת הַסְּמוּכוֹת לָאֵלּוּ וְהַדּוֹמִין לָהֶן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים בְּיוֹם שִׁשִּׁים אַחַר תְּקוּפַת תִּשְׁרֵי: **ב.** מְקוֹמוֹת שֶׁהֵן צְרִיכִין לַגְּשָׁמִים בֵּימוֹת הַחַמָּה כְּגוֹן אִיֵּי הַיָּם הָרְחוֹקִים שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים בְּעֵת שֶׁהֵן צְרִיכִין לָהֶן בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. וּמְקוֹמוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׁין יוֹם טוֹב שְׁנֵי יָמִים אוֹמֵר מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בִּתְפִלַּת מוּסַף שֶׁל יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת וּמִתְפַּלֵּל וְהוֹלֵךְ כָּל יְמוֹת הַגְּשָׁמִים:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ד'

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. הַשָּׂח שִׂיחָה בְטֵלָה עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו) וְדַבַּרְתָּ בָּם וְאָמְרוּ עַל רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְעַל רַב שֶׁמִּימֵיהֶן לֹא שָׂחוּ שִׂיחַת חוּלִין וכו' וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה מִלָּה בְּסֶלַע מַשְׁתּוּקָא בִּשְׁתַּיִם וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה לֹא מָצְאתִי לְגוּף טוֹב מִשְׁתִּיקָה וּכְתִיב (איכה ג) יֵשֵׁב בָּדָד וְיִדּוֹם יִתֵּן בֶּעָפָר פִּיהוּ וּכְתִיב (משלי יח) מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה סְיָיג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה וְאָמַר שְׁלֹמֹה (קהלת ה) אַל תְּבַהֵל עַל פִּיךָ וְלִבְּךָ אַל יְמַהֵר לְהוֹצִיא דָּבָר לִפְנֵי הָאֱלֹהִים כִּי הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וְאַתָּה עַל הָאָרֶץ עַל כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מְעַטִּים וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תהלים נא) הָאֲמָנָם אֵלֶם צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן מַה אוּמְנוּתוֹ שֶׁל אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה יְשֵׁים עַצְמוֹ אִלֵּם וְכוּ' וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה. רִבִּי כַּד הֲוָה מָטֵי לְהַאי קְרָא הֲוָה בָּכֵי (עמוס ד) כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבוֹרֵא רוּחַ וּמַגִּיד לְאָדָם מַה שִּׂחוֹ אֶפְלוּ שִׂיחָה קַלָּה שֶׁאָדָם מֵשִׂיחַ עִם אִשְׁתּוֹ עָתִיד לִתֵּן עָלֶיהָ אֶת הַדִּין ה' יַצִּילֵנוּ אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

פקודי ליל שישי

תורה

צרוף יְהוֹוָה

(טז) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבְּצֹת זָהָב וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתְּנוּ אֶת שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וַעֲבָדוּ תַּרְתֵּין מְרַמְצָן דְּדָהַב וְתַרְתֵּין עִזְקָן דְּדָהַב וִיהָבוּ יָת תַּרְתֵּין עִזְקָתָא עַל תְּרֵין סְטָרֵי חוּשְׁנָא: (יז) וְיָתְנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזְּהָב עַל שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת עַל קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְיָהְבוּ תַּרְתֵּין גְּדִילָתָא דְּדָהַב עַל תַּרְתֵּין עִזְקָתָא עַל סְטָרֵי חוּשְׁנָא: (יח) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתְנוּ עַל שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצֹת וַיִּתְּנֻם עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אֶל מוּל פָּנָיו: וְיָת תַּרְתֵּין גְּדִילָן דְּעַל תַּרְתֵּין

סְטָרוֹהִי יְהֵבוּ עַל תַּרְתֵּין מְרַמְצָתָא וִיהֵבָנוּן עַל כַּתְפֵּי אֵפוֹדָא לְקֶבֶל אַפּוֹהִי: (יט) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיָּשִׂימוּ עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל עֵבֶר הָאֵפֹד בָּיְתָה: וַעֲבָדוּ תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהַב וְשַׁוִיאוּ עַל תְּרֵין סְטְרֵי חוּשְׁנָא עַל סְפָתֵהּ דִּי לְעִבְרָא דְּאֵפוֹדָא מִלְגָיו: (כ) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל שְׁתֵּי כִתְפֹת הָאֵפֹד מִלְמַטָּה מִמּוּל פָּנָיו לְעֻמַּת מֶחְבַּרְתּוֹ מִמַּעַל לְחֵשֶׁב הָאֵפֹד: וַעֲבָדוּ תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדַהַב וִיהֵבָנוּן עַל תַּרְתֵּין כְּתְפֵּי אֵפוֹדָא מִלְרַע מִלְקֶבֶל אַפּוֹהִי לְקֶבֶל בֵּית לוֹפֵי מֵעִלָּוֵי לְהֶמְיַן אֵפוֹדָא: (כא) וַיִּרְכְּסוּ אֶת הַחֹשֶׁן מִטַּבְּעֹתָיו אֶל טַבְּעֹת הָאֵפֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיֹת עַל חֵשֶׁב הָאֵפֹד וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: וְיַחֲדוּן יָת חוּשְׁנָא מֵעִזְקָתֵהּ לְעִזְקָתָא דְּאֵפוֹדָא בְּחוּטָא דִּתְכֶלְתָּא לְמֶהֱוֵי עַל הֶמְיַן אֵפוֹדָא וְלָא יִתְפָּרֵק חוּשְׁנָא מֵעִלָּוֵי אֵפוֹדָא כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (כב) **שלישי - ששי במחוברין** וַיַּעַשׂ אֶת מְעִיל הָאֵפֹד מַעֲשֵׂה אֹרֶג כְּלִיל תְּכֵלֶת: וְעַבַד יָת מְעִילָא דְּאֵפוֹדָא עוֹבַד מָחֵי גְּמִיר תְּכֶלְתָּא: (כג) וּפִי הַמְּעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַחְרָא שָׂפָה לְפִיו סָבִיב לֹא יִקָּרֵעַ: וּפוּם מְעִילָא כְּפֵיל לְגַוֵּהּ כְּפוּם שִׁרְיָן תּוֹרָא מַקַּף לְפוּמֵהּ סְחוֹר סְחוֹר לָא יִתְבְּזַע: (כד) וַיַּעֲשׂוּ עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מָשְׁזָר: וַעֲבָדוּ עַל שְׁפוֹלֵי מְעִילָא רְמוֹנֵי תְּכֶלְתָּא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי שְׁזִיר: (כה) וַיַּעֲשׂוּ פַּעֲמֹנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת הַפַּעֲמֹנִים בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרִמֹּנִים: וַעֲבָדוּ זַגַיָא דְּהַב דְּכִי וִיהָבוּ יָת זַגַיָא בְּגוֹ רְמוֹנַיָא עַל שְׁפוֹלֵי מְעִילָא סְחוֹר סְחוֹר בְּגוֹ רְמוֹנַיָא: (כו) פַּעֲמֹן וְרִמֹּן פַּעֲמֹן וְרִמֹּן עַל שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב לְשָׁרֵת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: זַגָא וְרִמּוֹנָא זַגָא וְרִמּוֹנָא עַל שְׁפוֹלֵי מְעִילָא סְחוֹר סְחוֹר לְשַׁמָּשָׁא כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (כז) וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַכָּתְנֹת שֵׁשׁ מַעֲשֵׂה אֹרֶג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: וַעֲבָדוּ יָת כִּתּוּנִין דְּבוּצָא עוֹבַד מָחֵי לְאַהֲרֹן וּלְבָנוֹהִי: (כח) וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת פַּאֲרֵי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ וְאֶת מִכְנְסֵי הַבָּד שֵׁשׁ מָשְׁזָר: וְיָת מִצְנֶפְתָּא דְּבוּצָא וְיָת שְׁבַח כּוֹבָעַיָא דְּבוּצָא וְיָת מִכְנְסֵי בוּצָא דְּבוּץ שְׁזִיר:

רש"י ואת פארי המגבעות. תפארת המגבעות, המגבעות המפוארות:

(כט) וְאֶת הָאַבְנֵט שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה רֹקֵם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: וְיָת הֶמְיָנָא דְּבוּץ שְׁזִיר וְתְכֶלְתָּא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עוֹבַד צַיָר כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: (ל) וַיַּעֲשׂוּ אֶת צִיץ נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתַּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: וַעֲבָדוּ יָת צִיצָא כְּלִילָא דְקוּדְשָׁא דְּהַב דְּכִי וּכְתָבוּ עֲלוֹהִי גְּלִיפֵן כְּתַב מְפָרַשׁ קֻדֶּשׁ לַייָ: (לא) וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת לָתֵת עַל הַמִּצְנֶפֶת מִלְמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: וִיהָבוּ עֲלוֹהִי חוּטָא תְּכֶלְתָּא לְמִתַּן עַל מִצְנֶפְתָּא מִלְעֵלָא כְּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י לתת על המצנפת מלמעלה. ועל ידי הפתילים היה מושיבו על המצנפת כמין כתר, ואי אפשר לומר הציץ על מצנפת שהרי בשחיטת קדשים שנינו (זבחים יט א) שערו היה

נראה בין ציץ למצנפת, ששם מניח תפלין, והציץ היה נתון על המצח, הרי המצנפת למעלה והציץ למטה, ומהו על המצנפת מלמעלה, ועוד הקשיתי בה, כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת, ובענין הצואה הוא אומר (שמות כח לז) ושמת אותו על פתיל תכלת. ואומר אני פתיל תכלת זה חוטין הן לקשרו בהן במצנפת, לפי שהציץ אינו אלא מאוזן לאוזן, ובמה יקשרנו במצחו, והיו קבועין בו חוטי תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו, שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא בראשו, ושני חוטין היו בכל קצה וקצה אחד ממעל ואחד מתחת לצד מצחו, וכן באמצעו, שכך הוא נוח לקשור, ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין, לכך נאמר (שמות כח לז) על פתיל תכלת, ועליו פתיל תכלת, וקשר ראשיהם השנים כלם יחד מאחוריו למול ערפו, ומושיבו על המצנפת. ואל תתמה שלא נאמר פתילי תכלת, הואיל ומרבין הן, שהרי מצינו בחשן ואפוד וירכסו את החשן וגו' בפתיל תכלת. ועל כרחך פחות משנים לא היו, שהרי בשתי קצות החשן היו שתי טבעות החשן, ובשתי כתפות האפוד היו שתי טבעות האפוד שכנגדן, ולפי דרך קשירה ארבע חוטין היו, ומכל מקום פחות משנים אי אפשר:

(לב) וַתֵּכֶל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ: וּשְׁלִים כָּל פְּלְחַן מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ:

רש"י ויעשו בני ישראל. את המלאכה ככל אשר צוה ה' וגו' :

(לג) **רביעי** וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה אֶת הָאֹהֶל וְאֶת כָּל כֵּלָיו קְרָסָיו קְרָשָׁיו (בריחו) בְּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וַאֲדָנָיו: וְאַיְתִיו יָת מַשְׁכְּנָא לְמֹשֶׁה יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי פּוּרְפּוֹהִי דַּפּוֹהִי עַבְּרוֹהִי וְעַמּוּדוֹהִי וְסַמְכוֹהִי:

רש"י ויביאו את המשכן וגו' . שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר (שמות מ יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא:

(לד) וְאֶת מִכְסֵה עוֹרֹת הָאֵילִם הַמְאָדָּמִים וְאֶת מִכְסֵה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ: וְיָת חוּפָאָה מַשְׁכֵּי דְּדִכְרֵי מְסַמְקֵי וְיָת חוּפָאָה מַשְׁכֵּי דְּסַסְגּוֹנָא וְיָת פָּרֻכְתָּא דִּפְרָסָא: (לה) אֶת אֲרֹן הָעֵדֻת וְאֶת בַּדָּיו וְאֵת הַכַּפֹּרֶת: יָת אָרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא וְיָת אֱרֵיחוֹהִי וְיָת כַּפֻּרְתָּא:

(לו) אֶת הַשֻּׁלְחָן אֶת כָּל כֵּלָיו וְאֵת לֶחֶם הַפָּנִים: יָת פָּתוֹרָא יָת כָּל מָנוֹהִי וְיָת לְחֵם אַפַּיָא:

(לז) אֶת הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה אֶת נֵרֹתֶיהָ נֵרֹת הַמַּעֲרָכָה וְאֶת כָּל כֵּלֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאוֹר: יָת

מְנֹרָתָא דְכִיתָא יָת בּוֹצִינָהָא בּוֹצִנֵי סִדְרָא וְיָת כָּל מָנָהָא וְיָת מִשְׁחָא דְאַנְהָרוּתָא: (לח) וְאֶת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים וְאֵת מָסַךְ פֶּתַח הָאֹהֶל: וְיָת מַדְבְּחָא דְדַהֲבָא וְיָת מִשְׁחָא דִרְבוּתָא וְיָת קְטֹרֶת בּוּסְמַיָא וְיָת פָּרְסָא דִתְרַע מַשְׁכְּנָא: (לט) אֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לוֹ אֶת בַּדָּיו וְאֶת כָּל כֵּלָיו אֶת הַכִּיֹּר וְאֶת כַּנּוֹ: יָת מַדְבְּחָא דִנְחָשָׁא וְיָת סָרָדָא דִנְחָשָׁא דִילֵהּ יָת אֲרִיחוֹהִי וְיָת כָּל מָנוֹהִי יָת כִּיוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ: (מ) אֶת קַלְעֵי הֶחָצֵר אֶת עַמֻּדָיהָ וְאֶת אַדְנֶיהָ וְאֶת הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הֶחָצֵר אֶת מֵיתָרָיו וִיתֵדֹתֵיהָ וְאֵת כָּל כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד: יָת סָרְדֵי דְדַרְתָּא יָת עַמּוּדָהָא וְיָת סַמְכָהָא וְיָת פָּרְסָא לְתָרַע דַּרְתָּא יָת אֲטוּנוֹהִי וְסִכָּהָא וְיָת כָּל מָנֵי פֻּלְחַן מַשְׁכְּנָא לְמַשְׁכַּן זִמְנָא: (מא) אֶת בִּגְדֵי הַשְּׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן: יָת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשַׁמָּשָׁא בְקוּדְשָׁא יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן כַּהֲנָא וְיָת לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי לְשַׁמָּשָׁא:

פקודי יום שישי

תורה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה:

(מב) כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הָעֲבֹדָה: כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת כָּל פֻּלְחָנָא: (מג) וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: וַחֲזָא מֹשֶׁה יָת כָּל עִבְדְתָּא וְהָא עֲבָדוּ יָתַהּ כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ כֵּן עֲבָדוּ וּבָרִיךְ יָתְהוֹן מֹשֶׁה:

רש"י ויברך אתם משה. אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, (תהלים צ יז) ויהי נעם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו ובו' , והוא אחד מאחד עשר מזמורים שבתפלה למשה:

מ (א) **חמישי** וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: (ב) בְּיוֹם הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תָּקִים אֶת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד: בְּיוֹמָא יַרְחָא קַדְמָאָה בְּחַד לְיַרְחָא תְּקִים יָת מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא: (ג) וְשַׂמְתָּ שָׁם אֵת אֲרוֹן הָעֵדוּת וְסַכֹּתָ עַל הָאָרֹן אֶת הַפָּרֹכֶת: וּתְשַׁוֵי תַּמָּן יַת אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא וְתַטֵּל עַל אֲרוֹנָא יָת פָּרְכְתָּא:

רש"י וסכת על הארן. לשון הגנה, שהרי מחצה היתה:

(ד) וְהֵבֵאתָ אֶת הַשֻּׁלְחָן וְעָרַכְתָּ אֶת עֶרְכּוֹ וְהֵבֵאתָ אֶת הַמְּנֹרָה וְהַעֲלֵיתָ אֶת נֵרֹתֶיהָ: וְתָעֵל יָת פָּתוֹרָא וְתַסְדַר יָת סִדְרֵהּ וְתָעֵל יָת מְנָרְתָּא וְתַדְלֵק יָת בּוֹצִינָהָא:

רש"י וערכת את ערכו. שתי מערכות של לחם הפנים:

(ה) וְנָתַתָּה אֶת מִזְבַּח הַזָּהָב לִקְטֹרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׂמְתָּ אֶת מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן: וְתִתֵּן יָת מַדְבְּחָא דְדַהֲבָא לִקְטֹרֶת בּוּסְמַיָא קֳדָם אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא וּתְשַׁוֵי יָת פָּרְסָא דִתְרַע

לְמַשְׁכְּנָא: (ו) וְנָתַתָּה אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד: וְתִתֵּן יָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא קֳדָם תְּרַע מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא: (ז) וְנָתַתָּ אֶת הַכִּיֹּר בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁם מָיִם: וְתִתֵּן יָת כִּיוֹרָא בֵּין מַשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מַדְבְּחָא וְתִתֵּן תַּמָּן מַיָּא: (ח) וְשַׂמְתָּ אֶת הֶחָצֵר סָבִיב וְנָתַתָּ אֶת מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר: וּתְשַׁוֵּי יָת דַּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר וְתִתֵּן יָת פְּרָסָא דִתְרַע דַּרְתָּא: (ט) וְלָקַחְתָּ אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמָשַׁחְתָּ אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְאֶת כָּל כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ: וְתִסַב יָת מִשְׁחָא דִרְבוּתָא וּתְרַבֵּי יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל דִּי בֵּה וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ וְיָת כָּל מָנוֹהִי וִיהֵי קוּדְשָׁא: (י) וּמָשַׁחְתָּ אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת כָּל כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים: וּתְרַבֵּי יָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי וּתְקַדַּשׁ יָת מַדְבְּחָא וִיהֵי מַדְבְּחָא קֻדָּשׁ קוּדְשִׁין: (יא) וּמָשַׁחְתָּ אֶת הַכִּיֹּר וְאֶת כַּנּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ: וּתְרַבֵּי יָת כִּיוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵהּ וּתְקַדַּשׁ יָתֵהּ: (יב) וְהִקְרַבְתָּ אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמָּיִם: וּתְקָרֵב יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתַסְחֵי יָתְהוֹן בְּמַיָּא: (יג) וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת אַהֲרֹן אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְכִהֵן לִי: וְתַלְבֵּשׁ יָת אַהֲרֹן יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא וּתְרַבֵּי יָתֵהּ וּתְקַדַּשׁ יָתֵהּ וִישַׁמֵּשׁ קֳדָמָי: (יד) וְאֶת בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כֻּתֳּנֹת: וְיָת בְּנוֹהִי תְּקָרֵב וְתַלְבֵּשׁ יָתְהוֹן כְּתוּנִין: (טו) וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ אֶת אֲבִיהֶם וְכִהֲנוּ לִי וְהָיְתָה לִהְיֹת לָהֶם מָשְׁחָתָם לְכְהֻנַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם: וּתְרַבֵּי יָתְהוֹן כְּמָא דִי רַבִּיתָא יָת אֲבוּהוֹן וִישַׁמְּשׁוּן קֳדָמָי וּתְהֵי לְמֶהֱוֵי לְהוֹן רְבוּתְהוֹן לְכַהֲנוּת עָלַם לְדָרֵיהוֹן: (טז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יָתֵהּ כֵּן עֲבַד: (יז) **שישי** וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן: וַהֲוָה בְּיַרְחָא קַדְמָאָה בְּשַׁתָּא תִנְיָתָא בְּחַד לְיַרְחָא אִתְקַם מַשְׁכְּנָא: (יח) וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת אֲדָנָיו וַיָּשֶׂם אֶת קְרָשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת בְּרִיחָיו וַיָּקֶם אֶת עַמּוּדָיו: וַאֲקֵם מֹשֶׁה יָת מַשְׁכְּנָא וִיהַב יָת סַמְכוֹהִי וְשַׁוֵּי יָת דַּפּוֹהִי וְיַהֵב יָת עַבְרוֹהִי וַאֲקֵם יָת עַמּוּדוֹהִי: (יט) וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: וּפְרַס יָת פְּרָסָא עַל מַשְׁכְּנָא וְשַׁוִּי יָת חוּפָאָה דְמַשְׁכְּנָא עֲלוֹהִי מִלְעֵלָא כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י ויפרש את האהל. הן יריעות העזים:

(כ) וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדֻת אֶל הָאָרֹן וַיָּשֶׂם אֶת הַבַּדִּים עַל הָאָרֹן וַיִּתֵּן אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאָרֹן מִלְמָעְלָה: וּנְסִיב וְיַהֵב יָת סַהֲדוּתָא לַאֲרוֹנָא וְשַׁוִּי יָת אָרִיחַיָּא עַל אֲרוֹנָא וְיַהֵב יָת כַּפֻּרְתָּא עַל אֲרוֹנָא מִלְעֵלָא:

רש"י את העדות. הלוחות:

(כא) וַיָּבֵא אֶת הָאָרֹן אֶל הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ וַיָּסֶךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: וְאַעֵל יָת אֲרוֹנָא לְמַשְׁכְּנָא וְשַׁוִּי יָת פָּרְכְתָּא דִפְרָסָא וַאֲטֵל עַל אֲרוֹנָא

דְסַהֲדוּתָא כְּמָא דִי פַקִיד יְיָ יָת משֶׁה: (כב) וַיִתֵּן אֶת הַשֻׁלְחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן צָפוֹנָה מִחוּץ לַפָּרֹכֶת: וְיהַב יָת פָּתוֹרָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא עַל צִדָא דְמַשְׁכְּנָא צִפּוּנָא מִבָּרָא לְפָרְכְתָּא:

רש"י על ירך המשכן צפונה. בחצי הצפוני של רוחב הבית: ירך. כתרגומו צדא, כירך הזה שהוא בצדו של אדם:

(כג) וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֶךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת משֶׁה: וְסַדַר עֲלוֹהִי סִדוּר דְלֶחֶם קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי פַקִיד יְיָ יָת משֶׁה: (כד) וַיָּשֶׂם אֶת הַמְּנֹרָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשֻׁלְחָן עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגְבָּה: וְשַׁוִי יָת מְנָרְתָּא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא לֶקֳבֵל פָּתוֹרָא עַל צִדָא דְמַשְׁכְּנָא לְדָרוֹמָא:

(כה) וַיַּעַל הַנֵּרֹת לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת משֶׁה: וְאַדְלֵק בּוֹצִינָהָא קֳדָם יְיָ כְּמָא דִי פַקִיד יְיָ יָת משֶׁה: (כו) וַיָּשֶׂם אֶת מִזְבַּח הַזָּהָב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת: וְשַׁוִי יָת מַדְבְּחָא דְדַהֲבָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם פָּרְכְתָּא: (כז) וַיְקַטֵּר עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת משֶׁה: וְאַקְטַר עֲלוֹהִי קְטֹרֶת בּוּסְמִין כְּמָא דִי פַקִיד יְיָ יָת משֶׁה:

רש"י ויקטר עליו. אהרן: קטרת. שחרית וערבית, כמו שנאמר (שמות ל ז) בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות וגו' :

(כח) **שביעי** וַיָּשֶׂם אֶת מָסַךְ הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן: וְשַׁוִי יָת פְּרָסָא דְתַרְעָא לְמַשְׁכְּנָא: (כט) וְאֶת מִזְבַּח הָעֹלָה שָׂם פֶּתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת משֶׁה: וְיָת מַדְבְּחָא דַעֲלָתָא שַׁוִי בִּתְרַע מַשְׁכְּנָא מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאַסֵק עֲלוֹהִי יָת עֲלָתָא וְיָת מִנְחְתָּא כְּמָא דִי פַקִיד יְיָ יָת משֶׁה:

רש"י ויעל עליו וגו' . אף ביום השמיני למלואים, שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות צבור, חוץ מאותן שנצטוו בו ביום, שנאמר (ויקרא ט ז) קרב אל המזבח וגו' : את העלה. עולת התמיד: ואת המנחה. מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר (שמות כט מ) ועשרן סלת בלול בשמן וגו' :

(ל) וַיָּשֶׂם אֶת הַכִּיֹּר בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן שָׁמָּה מַיִם לְרָחְצָה: וְשַׁוִי יָת כִּיוֹרָא בֵּין מַשְׁכַּן זִמְנָא וּבֵין מַדְבְּחָא וִיהַב תַּמָן מַיָא לְקִדּוּשׁ: (לא) וְרָחֲצוּ מִמֶּנּוּ משֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם: וּמְקַדְּשִׁין מִנֵּהּ משֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן וְיָת רַגְלֵיהוֹן:

רש"י ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. יום שמיני למלואים הושוו כלם לכהנה, ותרגומו ומקדשין מניה, בו ביום קדש משה עמהם:

(לב) בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּבְקָרְבָתָם אֶל הַמִּזְבֵּחַ יִרְחָצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת משֶׁה: בְּמֵעַלְהוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּבְמִקְרְבֵהוֹן לְמַדְבְּחָא יְקַדְּשׁוּן כְּמָא דִי פַקִיד יְיָ יָת משֶׁה:

רש"י ובקרבתם. כמו ובקרבם כשיקרבו:

(לג) וַיָּקֶם אֶת הֶחָצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וְלַמִּזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת מָסַךְ שַׁעַר הֶחָצֵר וַיְכַל מֹשֶׁה אֶת הַמְּלָאכָה: וַאֲקַם יָת דַּרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא וּלְמַדְבְּחָא וִיהַב יָת פְּרָסָא דִּתְרַע דַּרְתָּא וְשֵׁיצֵי מֹשֶׁה יָת עִבִידָא: (לד) **מפטיר** וַיְכַס הֶעָנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן: וַחֲפָא עֲנָנָא יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וִיקָרָא דַיְיָ אִתְמְלֵי יָת מַשְׁכְּנָא: (לה) וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָבוֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן: וְלָא יָכִיל מֹשֶׁה לְמֵיעַל לְמַשְׁכַּן זִמְנָא אֲרֵי שְׁרָא עֲלוֹהִי עֲנָנָא וִיקָרָא דַיְיָ אִתְמְלֵי יָת מַשְׁכְּנָא:

רש"י ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד. וכתוב אחד אומר (במדבר ז פט) ובבא משה אל אהל מועד, בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם, כי שכן עליו הענן, אמור מעתה כל זמן שהיה עליו הענן לא היה יכול לבא, נסתלק הענן נכנס ומדבר עמו:

(לו) וּבְהֵעָלוֹת הֶעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מַסְעֵיהֶם: וּבְאִסְתַּלָּקוּת עֲנָנָא מֵעִלָּוֵי מַשְׁכְּנָא נָטְלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹל מַטְלָנֵיהוֹן: (לז) וְאִם לֹא יֵעָלֶה הֶעָנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד יוֹם הֵעָלֹתוֹ: וְאִם לָא יִסְתַּלַק עֲנָנָא וְלָא נָטְלִין עַד יוֹמָא דְּאִסְתַּלָּקוּתֵהּ: (לח) כִּי עֲנַן יְהוָה עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם: אֲרֵי עֲנָנָא יְקָרָא דַיְיָ עַל מַשְׁכְּנָא בִּימָמָא וְחֵיזוּ אֶשָׁתָא הֲוֵי בְלֵילְיָא בֵּהּ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַטְלָנֵיהוֹן: חזק:

רש"י לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם. בכל מסע מסעו נוסעים היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם. מקום חניתן אף הוא קרוי מסע, וכן (בראשית יג ג) וילך למסעיו, וכן (במדבר לג א) אלה מסעי לפי שממקום החניה חזרו ונסעו, לכך נקראו כלן מסעות:

הפטרת פקודי כמנהג הספרדים - מלכים א ז

(מ) וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת הַכִּיֹּרוֹת וְאֶת הַיָּעִים וְאֶת הַמִּזְרָקוֹת וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה: (מא) עַמֻּדִים שְׁנַיִם וְגֻלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמֻּדִים שְׁתָּיִם וְהַשְּׂבָכוֹת שְׁתַּיִם לְכַסּוֹת שְׁתֵּי גֻּלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הָעַמּוּדִים: (מב) וְאֶת הָרִמֹּנִים אַרְבַּע מֵאוֹת לִשְׁתֵּי הַשְּׂבָכוֹת שְׁנֵי טוּרִים רִמֹּנִים לַשְּׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת שְׁתֵּי גֻּלֹּת הַכֹּתָרֹת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָעַמּוּדִים: (מג) וְאֶת הַמְּכֹנוֹת עָשָׂר וְאֶת הַכִּיֹּרֹת עֲשָׂרֵה עַל הַמְּכֹנוֹת: (מד) וְאֶת הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת הַבָּקָר שְׁנֵים עָשָׂר תַּחַת הַיָּם: (מה) וְאֶת הַסִּירוֹת וְאֶת הַיָּעִים וְאֶת הַמִּזְרָקוֹת וְאֵת כָּל הַכֵּלִים (האהל) הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת מְמֹרָט: (מו) בְּכִכַּר הַיַּרְדֵּן יְצָקָם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבֵה הָאֲדָמָה בֵּין סֻכּוֹת וּבֵין צָרְתָן: (מז) וַיַּנַּח שְׁלֹמֹה אֶת כָּל הַכֵּלִים מֵרֹב מְאֹד מְאֹד לֹא נֶחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: (מח) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֵת כָּל הַכֵּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֵת מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב: (מט) וְאֶת הַמְּנֹרוֹת חָמֵשׁ מִיָּמִין וְחָמֵשׁ מִשְּׂמֹאול לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר

וְהַפָּרַח וְהַנֵּרֹת וְהַמֶּלְקָחַיִם זָהָב: (נ) וְהַסִּפּוֹת וְהַמְזַמְּרוֹת וְהַמִּזְרָקוֹת וְהַכַּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגוּר וְהַפֹּתוֹת לְדַלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים לְדַלְתֵי הַבַּיִת לַהֵיכָל זָהָב:

הפטרת פקודי כמנהג האשכנזים - מלכים א ז

(נא) וַתִּשְׁלַם כָּל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת קָדְשֵׁי דָוִד אָבִיו אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֵּלִים נָתָן בְּאֹצְרוֹת בֵּית יְהוָה: ח (א) אָז יַקְהֵל שְׁלֹמֹה אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת נְשִׂיאֵי הָאָבוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה יְרוּשָׁלִָם לְהַעֲלוֹת אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן: (ב) וַיִּקָּהֲלוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּיֶרַח הָאֵתָנִים בֶּחָג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: (ג) וַיָּבֹאוּ כֹּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת הָאָרוֹן: (ד) וַיַּעֲלוּ אֶת אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם: (ה) וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל עֲדַת יִשְׂרָאֵל הַנּוֹעָדִים עָלָיו אִתּוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן מְזַבְּחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא יִסָּפְרוּ וְלֹא יִמָּנוּ מֵרֹב: (ו) וַיָּבִאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה אֶל מְקוֹמוֹ אֶל דְּבִיר הַבַּיִת אֶל קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אֶל תַּחַת כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים: (ז) כִּי הַכְּרוּבִים פֹּרְשִׂים כְּנָפַיִם אֶל מְקוֹם הָאָרוֹן וַיָּסֹכּוּ הַכְּרֻבִים עַל הָאָרוֹן וְעַל בַּדָּיו מִלְמָעְלָה: (ח) וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (ט) אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לֻחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (י) וַיְהִי בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן הַקֹּדֶשׁ וְהֶעָנָן מָלֵא אֶת בֵּית יְהוָה: (יא) וְלֹא יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשָׁרֵת מִפְּנֵי הֶעָנָן כִּי מָלֵא כְבוֹד יְהוָה אֶת בֵּית יְהוָה: (יב) אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לִשְׁכֹּן בָּעֲרָפֶל: (יג) בָּנֹה בָנִיתִי בֵּית זְבֻל לָךְ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים: (יד) וַיַּסֵּב הַמֶּלֶךְ אֶת פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֵת כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל קְהַל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד: (טו) וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מִלֵּא לֵאמֹר: (טז) מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא בָחַרְתִּי בְעִיר מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת לִהְיוֹת שְׁמִי שָׁם וָאֶבְחַר בְּדָוִד לִהְיוֹת עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל: (יז) וַיְהִי עִם לְבַב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (יח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל דָּוִד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם לְבָבְךָ לִבְנוֹת בַּיִת לִשְׁמִי הֱטִיבֹתָ כִּי הָיָה עִם לְבָבֶךָ: (יט) רַק אַתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם בִּנְךָ הַיֹּצֵא מֵחֲלָצֶיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לִשְׁמִי: (כ) וַיָּקֶם יְהוָה אֶת דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֵּר וָאָקוּם תַּחַת דָּוִד אָבִי וָאֵשֵׁב עַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וָאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (כא) וָאָשִׂם שָׁם מָקוֹם לָאָרוֹן אֲשֶׁר שָׁם בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה' מלך, יצל"ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום.

משנה מסכת ידים פרק א

א. מֵי רְבִיעִית נוֹתְנִין לַיָּדַיִם, לְאֶחָד אַף לִשְׁנַיִם. מַחֲצִית לֹג, לִשְׁלֹשָׁה אוֹ לְאַרְבָּעָה. מִלֹּג, לַחֲמִשָּׁה וְלָעֲשָׂרָה וְלַמֵּאָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִפְחוֹת לָאַחֲרוֹן שֶׁבָּהֶם מֵרְבִיעִית. מוֹסִיפִין עַל הַשְּׁנַיִּים, וְאֵין מוֹסִיפִין עַל הָרִאשׁוֹנִים:

ברטנורה (א) **מי רביעית**. מים שיש בהן שיעור רביעית הלוג שהוא ביצה ומחצה: **נותנים לידים לאחד אף לשנים**. לחד בעינן מתחלה רביעית. אף לשנים, אם היה בו מתחלה רביעית ונטל הראשון ואחר כך השני, אע"ג דלא היה רביעית גבי השני, שפיר דמי, הואיל ומשיירי טהרה אתו. ורמב"ם פירש, דדוקא מים שניים הוא דלא בעינן רביעית לכל חד וחד, הואיל וכבר נטהרו ידיו משטיפה ראשונה, אבל במים ראשונים אין פחות מרביעית לכל אחד. ורבותי לא פירשו כן: **מחצית לוג לשלשה או לארבעה**. לפום שיעורא דרביעית לשנים, היה די ברביעית ומחצה לשלשה, אלא כיון דנפישי גברי חיישינן שמא לא ידקדקו יפה ליטול עד הפרק, שכל אחד מצמצם במים מפני חברו. ומיהו אי איכא רביעית ומחצה, ונטל הראשון מהם חצי רביעית, הא ודאי דיועיל רביעית הנשאר לשנים האחרונים, דאפילו בתחלה סגי לשנים ברביעית, כל שכן השתא דאתו משיירי טהרה. וכי לא מהני הכא, הני מילי היכא דלא נשאר לשנים האחרונים רביעית: ובלבד שלא יפחות לאחרון שבהן מרביעית. שיהיה בכלי בשעה שהאחרון נוטל את ידיו, רביעית. ואין הלכה כר' יוסי: מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים. דין נטילת ידים שצריך ליטול ידיו עד הפרק, ולאחר שנטל ידיו בשטיפה אחת אע"ג דידיו טהורות, אם קינח אותם במפה, מכל מקום אם חוזר ונוגע במים שעל המפה, ידיו טמאות ואם נגע בהן ככר של תרומה, נטמא, ולכך אורחיה דעביד שטיפה אחרת במים שניים לטהר המים הראשונים שעל גבי ידיו, והשתא קאמר דאם נתן המים שניים ולא הגיעו לפרק, יכול להוסיף עליהם ולשפוך מים במקום שלא שפך שם תחילה, ויטהרו המים הראשונים שעל גבי ידיו, אבל על הראשונים אם לא הגיעו לפרק אינו יכול להוסיף אלא צריך לנגב ידיו ולחזור ולשפוך בבת אחת מים שיגיעו לפרק:

ב. בְּכָל הַכֵּלִים נוֹתְנִין לַיָּדַיִם, אֲפִלּוּ בִּכְלֵי גְלָלִים, בִּכְלֵי אֲבָנִים, בִּכְלֵי אֲדָמָה. אֵין נוֹתְנִין לַיָּדַיִם, לֹא בְּדָפְנוֹת הַכֵּלִים, וְלֹא בְּשׁוּלֵי הַמַּחַץ, וְלֹא בְּמִגּוּפַת הֶחָבִית. וְלֹא יִתֵּן לְחָבֵרוֹ בְּחָפְנָיו, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְמַלְּאִין וְאֵין מְקַדְּשִׁין וְאֵין מַזִּין מֵי חַטָּאת וְאֵין נוֹתְנִים לַיָּדַיִם אֶלָּא בַּכֶּלִי. וְאֵין מַצִּילִין בְּצָמִיד פָּתִיל אֶלָּא כֵלִים, שֶׁאֵין מַצִּילִין מִיַּד כְּלִי חֶרֶשׂ אֶלָּא כֵלִים:

ברטנורה (ב) **בכלי גללים**. כלים עשויין מגללי הבקר. דלא חשיבי כלים לענין טומאה: לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ. משום דשברי כלים נינהו: **ולא במגופת החבית**. דלאו

להשתמש בתוכה עבידא אלא כיסוי לחבית: **בחפניו**. שלא ימלא חפניו מים וישפוך על ידי חברו: **שאין ממלאים**. מלוי מים חיים לקדש בהן מי חטאת של אפר פרה, דכלי בעינן, דכתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי: **ואין מקדשים**. נתינת האפר על גבי המים: **ואין מזין**. שטובל האזוב בכלי כדי להזות: **צמיד פתיל**. שברי כלי חרס שהקיפן צמיד פתיל ומונחין באהל המת, אין מצילין על מה שבתוכן: **שאין מצילין**. כמו ואין מצילין. ודגמתו בפרק קמא דביצה שאפר כירה מוכן הוא, ופירשו בגמרא, הכי קאמר, ואפר כירה מוכן הוא: **מיד כלי חרס**. אם נפל שרץ בתוך כלי חרס, נטמא כל מה שבאוירו, חוץ מכלים ואדם שאין מיטמאין מאויר כלי חרס ואין אדם וכלים מיטמאין מאויר כלי חרס. ואם שברי כלים נתונים בתנור של חרס, ושרץ בתנור, אין השברים מצילין על האוכלים שבתוכן:

ג. הַמַּיִם שֶׁנִּפְסְלוּ מִמִּשְׁתִּית הַבְּהֵמָה, בְּכֵלִים, פְּסוּלִים. וּבְקַרְקָעוֹת, כְּשֵׁרִים. נָפַל לְתוֹכָן דְּיוֹ, קוֹמוֹס, וְקַנְקַנְתּוֹם וְנִשְׁתַּנּוּ מַרְאֵיהֶן, פְּסוּלִין. עָשָׂה בָהֶן מְלָאכָה אוֹ שֶׁשָּׁרָה בָהֶן פִּתּוֹ, פְּסוּלִין. שִׁמְעוֹן הַתִּימְנִי אוֹמֵר, אֲפִלּוּ נִתְכַּוֵּן לִשְׁרוֹת בָּזֶה וְנָפַל לַשֵּׁנִי, כְּשֵׁרִים:

ברטנורה (ג) **שנפסלו משתיית הבהמה**. כגון מחמת סרחון. אבל כשנפסלו מחמת טיט, אפילו בקרקע פסולים: **בכלים פסולים**. דלא תקון רבנן נטילה אלא בראויין לשתיית בהמה: **בקרקע כשרים**. להטביל הידים דהא מקוה נינהו וכל גופו טובל בהן, ידיו לא כל שכן: **קומוס**. גומ"א בלע"ז: **וקנקנתום**. ודריאול"י ומזהיר כעין זכוכית: עשה בהן מלאכה או ששרה בהן פתו פסולין. משום דבטלן ונשתנו מתורת מים: **אפילו נתכוין לשרות בזה**. בתמיהה, וכי אפילו נתכוין לשרות פתו במקום אחד ונפל במקום אחר יהיו פסולים והלא לא נתכוין ולא בטלם, אלא ודאי כשרים הם. ואין הלכה כר' שמעון התימני:

ד. הֵדִיחַ בָּהֶם אֶת הַכֵּלִים אוֹ שֶׁמִּחָה בָהֶם אֶת הַמִּדּוֹת, פְּסוּלִים. הֵדִיחַ בָּהֶם כֵּלִים מוּדָּחִים אוֹ חֲדָשִׁים, כְּשֵׁרִים. רַבִּי יוֹסֵי פּוֹסֵל בַּחֲדָשִׁים:

ברטנורה (ד) **או שמיחה בהן את המדות**. לחלוחית שנדבקה בהן ואינה יוצאה אלא בדוחק, להכי תני לשון מיחוי, כמו מיחוי קרביו דתנן בפסחים פרק אלו דברים (דף סח): **פוסל בחדשים**. דאע"פ שהם נקיים, אין רגילות להשתמש בהם עד שידיחום תחלה. ואין הלכה כר' יוסי:

ה. הַמַּיִם שֶׁהַנַּחְתּוֹם מַטְבִּיל בָּהֶם אֶת הַגְּלָסְקִין, פְּסוּלִים. וּכְשֶׁהוּא מֵדִיחַ אֶת יָדָיו בָּהֶן, כְּשֵׁרִים. הַכֹּל כְּשֵׁרִים לִתֵּן לַיָּדַיִם, אֲפִלּוּ חֵרֵשׂ שׁוֹטֶה וְקָטָן. מַנִּיחַ חָבִית בֵּין בִּרְכָּיו וְנוֹטֵל. מַטֶּה חָבִית עַל צַדָּהּ וְנוֹטֵל. וְהַקּוֹף נוֹטֵל לַיָּדַיִם. רַבִּי יוֹסֵי פּוֹסֵל בִּשְׁנֵי אֵלּוּ:

ברטנורה (ה) **גלוסקין**. ככרות לחם נקי וטהור: **ואם הדיח בהן ידיו**. וטח את הגלוסקין בידו: **כשרים**. המים שבכלי לנטילה. שלא נעשית מלאכה במים שבכלי, אלא במים שלקח בחפניו: **מניח חבית בין ברכיו**. וברכיו מסייעין לשפוך והיינו כח גברא, ומשום הכי לא פליג ר' יוסי בהא: **ומטה חבית על צדה**. ואפילו הלך וישב לו אחר כך והחבית שופכת מים כל היום כולו, מחמת הטייתו הוא וחשיב כח גברא: **והקוף**. חיה ששמה מונא בלע"ז, ויש לה ידים כידי אדם: **נוטל לידים**. דכח נותן בעינן, כח אדם לא בעינן: **ר' יוסי פוסל בשני אלו**. בקוף ובמטה חבית על צדה. בקוף, משום דבעינן כח אדם וליכא. ומטה חבית על צדה, לאו כח גברא חשיב ליה. ואין הלכה כר' יוסי:

גמרא נדה דף קי"ט ע"ב

רַב נַחְמָן אָמַר כְּדַם הַקָּזָה. מְתִיבֵי מַעֲשֶׂה וְתָלָה רִבִּי מֵאִיר בְּקִילּוּר וְרִבִּי תָּלָה בְּשֶׂרַף שְׂקָמָה מָאי לָאו אַאֲדוֹם לֹא אַשְׁאָר דְּמִים אַמֵּימָר וּמַר זוּטְרָא וְרַב אַשִׁי הֲווּ יָתְבֵי קָמֵיהּ אוּמְנָא שַׁקְלֵי לֵיהּ קַרְנָא קָמַיְיתָא לַאֲמֵימָר חַזֵּיהּ אָמַר לְהוּ אָדוֹם דִּתְנַן כִּי הָאי שַׁקְלֵי לֵיהּ אַחֲרִיתִי אָמַר לְהוּ אִשְׁתַּנֵּי אָמַר רַב אַשִׁי כְּגוֹן אֲנָא דְּלָא יְדַעְנָא בֵּין הָאי לְהָאי לָא מִבָּעֵי לִי לְמֶחֱזֵי דְּמָא:

רש"י **רב נחמן**. אמתניתין קאי: **ותלה ר"מ**. כתם: **בקילור**. אנפלשט"ר ואדום הוא ונתעסקה בו אלמא קילור דומה לדם נדות ואף על גב דלא הוי סוק כולי האי וקשי' לכולהו דדייקו בין דם בחור לדם נשוי משום דסומק טפי ובין דם מאכולת של ראש לשאר דם מאכולת: **אומנא**. מקיז דם בקרן: **בין האי להאי**. בין קמא לבתרא:

זוהר יתרו דף פ"ט ע"א

תּוּ אָמַר רִבִּי שִׁמְעוֹן כְּתִיב לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת מַאי טַעְמָא בְּגִין דְּלָא אִתְחֲזֵי דִּינָא בְּהַאי יוֹמָא וְאִי תֵּימָא הָא לְגְבוֹהַּ סַלְקָא בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם קָאָמַר וְלָא לְגְבוֹהַּ וְהַהוּא דְּסַלְקָא לְגָבוֹהַּ לְאַכְפְּיָא לְדִינָא אַחֲרָא סַלְקָא דְּתָנֵינָן אִית אֶשָּׁא אַכְלָא אֶשָּׁא וְאֶשָּׁא דְּמַדְבְּחָא אַכְלָא אֶשָּׁא אַחֲרָא וּבְגִינֵי כָךְ אִתְעַגְלְיָא עַתִּיקָא קַדִּישָׁא בְּהַאי יוֹמָא מִכָּל שְׁאָר יוֹמִין וּבְזִמְנָא דְּאִתְעַגְלְיָא עַתִּיקָא לָא אִתְחֲזֵי דִּינָא כְּלָל וְכָל עִלָּאִין וְתַתָּאִין מִשְׁתַּכְּחִין בְּחֶדְוָותָא שְׁלֵימְתָא וְדִינָא לָא שָׁלְטָא תְּאנָא כְּתִיב כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ שֵׁשֶׁת יָמִים וַדַּאי וְלָא בְּשֵׁשֶׁת וְהַנֵּי יוֹמִין קַדִּישִׁין עִלָּאִין אִקְרוּן יוֹמֵי דִּשְׁמָא קַדִּישָׁא אִתְכְּלִיל בְּהוּ וְאִינּוּן אִתְכְּלִילָן בֵּיהּ זַכָּאָה חוּלָקֵהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל מִכָּל עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה עֲלַיְיהוּ כְּתִיב וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

תרגום הזוהר עוֹד אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּתוּב, לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. מַהוּ הַטַּעַם. מִשּׁוּם שֶׁאֵין דִּין נִרְאֶה בַּיּוֹם הַהוּא. וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי עוֹלֶה לְגָבוֹהַּ, בְּמוֹשְׁבוֹתֵיכֶם כָּתוּב, וְלֹא לְגָבוֹהַּ. וְאֵשׁ הַהוּא הָעוֹלֶה לְגָבוֹהַּ, עוֹלֶה לְהַכְנִיעַ דִּין אַחֵר, שֶׁלָּמַדְנוּ, יֵשׁ אֵשׁ אוֹכְלָה אֵשׁ. וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ אוֹכֶלֶת אֵשׁ אַחֶרֶת. וּבִשְׁבִיל זֶה, נִתְעַגְּלָה עַתִּיקָא

קַדִּישָׁא בַּיּוֹם הַהוּא יוֹתֵר מִכָּל שְׁאָר הַיָּמִים. וּבִזְמַן שֶׁמִּתְגַּלֶּה עַתִּיקָא אֵינוֹ נִרְאֶה דִּין כְּלָל, וְכָל הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים נִמְצָאִים בְּשִׂמְחָה שְׁלֵמָה וְהַדִּין אֵינוֹ שׁוֹלֵט. לָמַדְנוּ, כָּתוּב, כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. שֵׁשֶׁת יָמִים וַדַּאי, וְלֹא כָּתוּב בְּשֵׁשֶׁת. וְאֵלּוּ יָמִים הַקְּדוֹשִׁים הָעֶלְיוֹנִים נִקְרָאִים יָמִים, שֶׁהַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, נִכְלָל בָּהֶם, וְהֵם נִכְלָלוּ בּוֹ. אַשְׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִכָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, עֲלֵיהֶם כָּתוּב, וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פ"ב

א. לֹא יִתֵּן אָדָם בְּעֶרֶב שַׁבָּת כֵּלִים לְאוּמָן נָכְרִי לַעֲשׂוֹתָן אַף עַל פִּי שֶׁפָּסַק עִמּוֹ אֲבָל בִּכְדֵי שֶׁיֵּצֵא בָּהֶן מִבֵּיתוֹ קוֹדֶם שֶׁתֶּחְשֵׁכָה וְכֵן לֹא יִמְכּוֹר אָדָם חֲפָצָיו לְנָכְרִי וְלֹא יַשְׁאִילֶנּוּ וְלֹא יַלְוֶנּוּ וְלֹא יְמַשְׁכְּנֶנּוּ וְלֹא יִתֵּן לוֹ בְּמַתָּנָה אֲבָל בִּכְדֵי שֶׁיֵּצֵא בְּאוֹתוֹ חֵפֶץ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ קוֹדֶם הַשַּׁבָּת שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא בְּבֵיתוֹ אֵין אָדָם יוֹדֵעַ אֵימָתַי נוֹתֵן לוֹ וּכְשֶׁיּוֹצֵא הַנָּכְרִי מִבֵּיתוֹ בְּשַׁבָּת וְחֵפֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיָדוֹ יֵרֶאה כְּמוֹ שֶׁהִלְוָהוּ לְנָכְרִי אוֹ מִשְׁכְּנוֹ אוֹ פָּסַק עִמּוֹ אוֹ מָכַר לוֹ בְּשַׁבָּת:

ב. הַנּוֹתֵן אִגֶּרֶת לְנָכְרִי לְהוֹלִיכָהּ לְעִיר אַחֶרֶת אִם קָצַץ עִמּוֹ שְׂכַר הוֹלָכָה מֵתֹּר וַאֲפִלּוּ נָתְנָהּ לוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה וְהוּא שֶׁיֵּצֵא בָּהּ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ קוֹדֶם הַשַּׁבָּת. וְאִם לֹא קָצַץ אִם יֵשׁ בַּמְּדִינָה אָדָם קָבוּעַ שֶׁהוּא מְקַבֵּץ הָאִגְּרוֹת וְשׁוֹלֵחַ אוֹתָם לְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה עִם שְׁלוּחָיו מֻתָּר לִתֵּן לְנָכְרִי הָאִגֶּרֶת וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה שָׁהוּת בַּיּוֹם כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לַבַּיִת הַסָּמוּךְ לְחוֹמָה קוֹדֶם הַשַּׁבָּת שֶׁמָּא זֶה שֶׁמְּקַבֵּץ הָאִגְּרוֹת וְשׁוֹלְחָן לְבֵיתוֹ סָמוּךְ לְחוֹמָה הוּא. וְאִם אֵין שָׁם אָדָם קָבוּעַ לְכַךְ אֶלָּא הַנָּכְרִי שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ הָאִגֶּרֶת הוּא שֶׁמּוֹלִיכָהּ לְעִיר אַחֶרֶת אָסוּר לִשְׁלוֹחַ בְּיַד הַנָּכְרִי הָאִגֶּרֶת לְעוֹלָם אֶלָּא אִם כֵּן קָצַץ לוֹ דָּמִים:

מוסר

מספר שערי קדושה ח"ב שער ה'

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם מַמָּשׁ הֵן נִכְתָּבִין עַל פִּנְקָסוֹ שֶׁל אָדָם וְקוֹרִין לְפָנָיו בְּשָׁעַת מִיתָתוֹ וְכוּ' וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה שְׁתִיקָתוֹ שֶׁל אָדָם מְבִיאָתוֹ לִידֵי עֲנָוָה וְהֶעֱנָוָה הִיא רֹאשׁ לְכָל יִרְאַת שָׁמַיִם וּבְשָׁעָה שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה יִהְיֶה דּוֹמֶם וּמַדְבִּיק שִׂפְתוֹתָיו זוֹ לְזוֹ כִּשְׁתֵּי רֵיחַיִם שֶׁשּׁוֹכְבוֹת זוֹ עַל זוֹ מִפְּנֵי שֶׁצְּדָקוֹתָיו וְזַכְיוֹתָיו כֻּלָּן שֶׁל אָדָם אֵינָן מַסְפִּיקוֹת בְּמַה שֶׁיּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו אַשְׁרֵי מִי שֶׁיִּשִּׂים עַצְמוֹ אִלֵּם וְחֵרֵשׁ וְחִיגֵּר וְסוֹמֵא וְכָל כַּךְ לָמָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶחֱטָא וִיחַיֵּיב עַצְמוֹ וְאֶת אֵיבָרָיו לְגֵיהִנֹּם וְכֵן דָּוִד הוּא אוֹמֵר (תהלים ל"ח) וַאֲנִי כְּחֵרֵשׁ לֹא אֶשְׁמָע וּכְאִלֵּם לֹא יִפְתַּח פִּיו וּבְסֵפֶר הַזֹּהַר וְלֵית לָךְ הָבָל דְּלֵית לֵיהּ קָלָא וְכוּ' וְכָל אִינּוּן מִילִּין דְּאִשְׁתַּדַּל בְּהוּ בַּר נָשׁ דְּלָאו אִינּוּן לְפוּלְחָנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הַהִיא מִלָּה אִתְעֲבִיד מִינָהּ הָבֶל וְשַׁטָּאת בְּעָלְמָא וְכַד נַפְקַת נְשָׁמַתֵּיהּ

הַהוּא הֶבֶל מְגַלְגְּלָא לֵיהּ בְּעַלְמָא וְדָא אִיהוּ (ש"א כ"ח) וְאֵת נֶפֶשׁ אוֹיְבֶךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלַע. וְאָמְרוּ שָׁם (אסתר ה') וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת אוֹלִיפָנָא כָּל מָאן דְּנָטַר פּוּמֵיהּ וְלִישָׁנֵיהּ זָכִי לְאִתְלַבָּשָׁא בְּרוּחַ קוּדְשָׁא וְכוּ':